MAT

Amatie

Azezi-krisi kõ-yẽlga tɩ

Amatie

gʋlsɛ

1

Azezi-krisi yaabdõma yelle

(Aluki 3:23-38)

1 Azezi n de Adavidi* yɩɩŋa, la Abraham* yɩɩŋa yaabdõma n wãna:

2 Abraham n dɔgɛ A'izakɩ,

tɩ A'izakɩ dɔgɛ Azakɔbɩ,

tɩ Azakɔbɩ dɔgɛ Azuda*, la a kẽendõma, la a yɩbsɩ.

3 Tɩ Azuda la a pɔga Atamaarɩ dɔgɛ Afarɛsɩ la Azara,

tɩ Afarɛsɩ dɔgɛ A'ɛsrɔm,

tɩ A'ɛsrɔm dɔgɛ Aram,

4 tɩ Aram dɔgɛ Aminadabɩ,

tɩ Aminadabɩ dɔgɛ Anaasõ,

tɩ Anaasõ dɔgɛ Asalmõ.

5 Tɩ Asalmõ la a pɔga Arahabɩ dɔgɛ Aboozɩ,

tɩ Aboozɩ la a pɔga Aruti dɔgɛ A'obɛɛdɩ,

tɩ A'obɛɛdɩ dɔgɛ Azese*.

6 Tɩ Azese dɔgɛ naba Adavidi.

Tɩ Adavidi daan di A'uuri pɔkõorɛ, tɩ ba dɔgɛ Asalomõ*.

7 Tɩ Asalomõ dɔgɛ Aroboam,

tɩ Aroboam dɔgɛ Abiya,
tɩ Abiya dɔgɛ Aza.
8Tɩ Aza dɔgɛ Azozafatɩ,
tɩ Azozafatɩ dɔgɛ Azoram,
tɩ Azoram dɔgɛ A'oziasɩ.
9Tɩ A'oziasɩ dɔgɛ Azɔtam,
tɩ Azɔtam dɔgɛ Akaazɩ,
tɩ Akaazɩ dɔgɛ A'ezekiasɩ.
10Tɩ A'ezekiasɩ dɔgɛ Amanase,
tɩ Amanase dɔgɛ Amõ,
tɩ Amõ dɔgɛ Azoziasɩ.
11Tɩ Azoziasɩ dɔgɛ Azekoniyasɩ la a yɩbsɩ.
Wakat-ẽŋa tɩ ba yõgɛ Ɩsrayɛlɩ* dõma tarɩ sẽŋɛ Babilɔnɩ*.
12La ban paagɛ Babilɔnɩ na poorʋm,
tɩ Azekoniyasɩ dɔgɛ Asalatɩyɛlɩ,
tɩ Asalatɩyɛlɩ dɔgɛ Azorobabɛlɩ.
13Tɩ Azorobabɛlɩ dɔgɛ Abiyuudɩ,
tɩ Abiyuudɩ dɔgɛ A'eliakim,
tɩ A'eliakim dɔgɛ Azɔɔrɩ.
14Tɩ Azɔɔrɩ dɔgɛ Asadɔkɩ,
tɩ Asadɔkɩ dɔgɛ Akim,
tɩ Akim dɔgɛ A'eliyuudɩ.
15Tɩ A'eliyuudɩ dɔgɛ A'eleazaarɩ,
tɩ A'eleazaarɩ dɔgɛ Amatã,
tɩ Amatã dɔgɛ Azakɔbɩ.
16Tɩ Azakɔbɩ dɔgɛ Azozɛfʋ n de Amaari sɩra la.
Amaari ẽŋa n dɔgɛ Azezi* tɩ ba wi'iri Krisi* la.
17Lan pĩ'ilum na Abraham wa paagɛ Adavidi, de la zamãana pia la

anaasɩ. Lan sẽŋɛ la Adavidi wa paagɛ ban yõgɛ Ɩsrayɛlɩ dõma sẽŋɛ
Babilɔnɩ na, de la zamãana pia la anaasɩ. Ban yõgɛ Ɩsrayɛlɩ dõma
sẽŋɛ Babilɔnɩ wa paagɛ Krisi la, de la zamãana pia la anaasɩ.

Azezi-krisi dɔka yelle

(Aluki 1:26-38, 2:1-7)

18Azezi-krisi dɔka daan ẽŋɛ la wãna: A ma Amaari daan yetɩ a ele la
Azozɛfʋ, la ba daan nãn ka gã'arɛ la taaba, dee tɩ a tara pʋʋrɛ, la de
la Nawẽnnɛ* Sɩa n botɩ a tara pʋʋrɛ la. 19La Azozɛfʋ n daan yetɩ a di
ẽ na de la nẽr-sõŋɔ, a ka boorɩ tɩ a ẽŋɛ ẽ yãnnɛ nẽrba nifum, a daan
tẽ'esɛ mɛ tɩ a basɛ ẽ sĩm. 20La ẽn daan tẽ'esrɩ bɛla la, tɩ Zuudãana
Nawẽnnɛ malɛka* wa'am wa puke a mẽŋa pa'alɛ ẽ zãasŋɔ pʋam yele
ẽ yetɩ: < <Azozɛfʋ, Adavidi* yɩɩŋa, da zoe dabeem, di Amaari tɩ a
dɛna fʋ pɔga, pʋʋrɛ la tɩ a tarɩ la de la Nawẽnnɛ Sɩa n bɔ ẽ. 21A wʋn
dɔgɛ la budibla, tɩ fʋ sɩ a yʋ'ʋrɛ tɩ Azezi*, la de ẽŋa n wʋn fãagɛ a
nẽrba la ba tõon-be'ero pʋam basɛ.> >
22Bõn-bãma wuu ẽŋɛ mɛ tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ n yʋʋn botɩ a
nõtɔ'ɔsa* la yele se'em na n ẽŋɛ. A yʋʋn yetɩ:

23< <Bɩsɛ-ya, pugla n nãn ka mi bʋraaga wʋn yõkɛ pʋʋrɛ dɔgɛ budibla,
tɩ ba wi'ira a yʋ'ʋrɛ tɩ A'emanuwɛlɩ.> >

A võorɛ de la Nawẽnnɛ boe la tɩ lɛ.
24Tɩ Azozɛfʋ nẽegɛ, ẽŋɛ wʋ Zuudãana malɛka la n yele ẽ se'em na,
di a pɔga la. 25La a daan ka gã'arɛ la ẽ, halɩ tɩ a wa dɔgɛ budibla la, tɩ
a sɩ bia la yʋ'ʋrɛ tɩ Azezi.

2

Bãŋrɩba sẽŋɛ ka yẽ Azezi

1Ba daan dɔgɛ Azezi la Bɛtelɛm n boe Zude* so'olʋm, se'emwẽnnɛ tɩ
A'erɔdɩ* de naba la. Tɩ bãŋrɩba ze'ele dapɔa bɔba wa'am Zerizalɛm*,
2wa soke yetɩ: <<Bia la tɩ ba dɔgɛ la boe la bɛ, sɛka n wʋn dɛna
Zifdõma* naba la? Tõma yẽ la a wõrbiire dapɔa bɔba, bɛla ĩyã tɩ
tõma wa'am tɩ tɩ nã'asɛ ẽ.>> 3La naba A'erɔdɩ n daan wõm bɛla la,
ẽŋa la Zerizalɛm dõma wuu yɛm n yɔɔrɩ. 4Tɩ A'erɔdɩ daan lagsɛ
kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma la wuu, soke ba
yetɩ: <<Tẽn-kãna tɩ ba wʋn dɔgɛ Krisi* la?>> 5Tɩ ba yele ẽ yetɩ:
<<Bɛtelɛm n boe Zude so'olʋm na, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa* la yʋʋn gʋlsɛ yele la wãna:
6<Bɛtelɛm n de tẽn-pɩka,
fʋ ka pɔ'ɔgɛ Zude so'olʋm tẽn-kãra la pʋam,
se'ere n soe la,
nẽra n wʋn yese fõn pʋam dɛna nẽŋadãana bɩsra Ɩsrayɛlɩ* dõma n
de mam nẽrba la yelle.> >>
7La A'erɔdɩ sʋgɛ mɛ wi bãŋrɩba la soke ba bãŋɛ wẽnse'ere tɩ wõrbiire
la yese, 8dee tõm ba yetɩ: <<Sẽŋɛ-ya Bɛtelɛm ka ɛ soke bãŋɛ bia la
yelle sõŋa sõŋa, la ya sãn yẽ ẽ, ya leme wa'am wa yele mam tɩ mam
mẽ sẽŋɛ ka nã'asɛ ẽ.>> 9La ban wõm naba la yetɔga la, ba sẽnnɩ mɛ
wɛ'ɛsa, darɛ le yẽ wõrbiire la tɩ ba daan yẽ dapɔa bɔba la n tole ba
nẽŋa, tarɩ ba halɩ ka paagɛ bia la n boe zẽ'e-sɛka la ze'ele.
10La ban daan yẽ wõrbiire la, ba sũure ẽŋɛ yẽlʋm mɛ halɩ zozo'e.
11Tɩ ba kẽ yire la pʋam yẽ bia la, la a ma Amaari, ka dũma tẽŋa bia
la nẽŋam nã'asɛ ẽ, dee lorge ba lɔgrɔ loose ban tarɩ sɛla la bɔ ẽ. Ba
daan de la sãlma, la tɩdarɛ, la miiri n tarɩ yũuŋ-yẽlga.
12Tɩ Nawẽnnɛ daan kã'an ba zãasŋɔ pʋam yetɩ, ba da le doose naba
A'erɔdɩ zẽ'am, bɛla tɩ ba daan doose sore ayẽma lebe kule ba tẽŋa.

A'erɔdɩ boorɩ tɩ a kʋ Azezi

13Bãŋrɩba la n fõrgɛ la, tɩ Nawẽnnɛ malɛka* puke a mẽŋa pa'alɛ
Azozɛfʋ zãasŋɔ pʋam, yele ẽ yetɩ: <<Isge tarɩ bia la, la a ma la zoe
sẽŋɛ Ezipti* ka bɔna bilam halɩ tɩ m le wa yele fʋ se'ere. Se'ere n soe
la, naba A'erɔdɩ wʋn ɛɛra bia la mɛ tɩ a kʋ.>> 14Tɩ Azozɛfʋ isge
yʋ'ʋŋɔ tarɩ bia la, la a ma la sẽŋɛ Ezipti, 15ka bɔna bilam halɩ tɩ
A'erɔdɩ wa ki. La ẽŋɛ la bɛla, tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ n yʋʋn botɩ a
nõtɔ'ɔsa yele se'em na ẽŋɛ. A yʋʋn yetɩ:

<<Mam wi m Dayʋa la n boe Ezipti la tɩ a wa'am.>>

16La A'erɔdɩ n daan bãŋɛ tɩ bãŋrɩba la pã'asɛ ẽŋa mɛ na, a sũure n
yĩige halɩ, tɩ a tõm nẽrba yetɩ ba sẽŋɛ Bɛtelɛm, la tẽn-sɛba n boe a
kẽnkɛrsɩ la wuu ka kʋ budim-sɛba wuu n masɛ wʋ yʋʋma ayi, la sɛba
n ka paagɛ bɛla la, wʋ ẽŋa n daan soke bãŋrɩba la bãŋɛ se'emwẽnnɛ
tɩ wõrbiire la yese la.

17Bɛla tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Azeremi n yʋʋn yele se'em na ẽŋɛ. A
yʋʋn yetɩ:

18<<Ba wõm tagursi Rama tẽŋa,
kʋʋnɔ la fablɩgɔ zozo'e.
La de la Arasɛlɩ n kellɩ a kɔma yelle,
tɩ ba pã'asra ẽ tɩ a ka sakra tɩ a go'oge.
Se'ere n soe la, a kɔma la ka le bɔna.>>

19La naba A'erɔdɩ daan wa ki mɛ, tɩ Zuudãana malɛka puke a mẽŋa
pa'alɛ Azozɛfʋ zãasŋɔ pʋam Ezipti, yele ẽ yetɩ: 20<<Isge tarɩ bia la,
la a ma la lebe Ɩsrayɛlɩ tẽŋa, se'ere n soe la, sɛka n daan eerɩ bia la tɩ
a kʋ la ki mɛ.>> 21Tɩ Azozɛfʋ isge tarɩ bia la, la a ma la kule
Ɩsrayɛlɩ tẽŋa.

22La a daan wõm mɛ tɩ Arkelawusi n sɔɔgɛ a sɔ A'erɔdɩ zẽ'am di
Zude na'am. Tɩ a daan zoe dabeem ka sẽŋɛ Zude so'olʋm. Tɩ

Nawẽnnɛ kã'an ẽ zãasŋɔ pʊam, tɩ a sẽŋɛ Galile so'olʊm. [23]A daan sẽŋɛ
ka kẽ'era la tẽŋa yʊ'ʊrɛ n de Nazarɛtɩ. Bɛla tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba la
n daan yele se'em na ẽŋɛ. Ba daan yetɩ: < <Ba wʊn wi'ira Krisi la tɩ
Nazarɛtɩ nẽra.> >

3

Azã mõolɩ Nawẽnnɛ yetɔga, dee misri nẽrba ko'om pʊam

(Amarkɩ 1:1-8, Aluki 3:1-18, Azã 1:19-28)

[1]Bɛla wẽnnɛ tɩ Azã n misri nẽrba ko'om* pʊam na, wa sẽŋɛ Zude
weem ka mõola [2]yetɩ: < <Teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero, tɩ
Nawẽnnɛ so'olʊm* lɛm mɛ.> > [3]La de la Azã yelle tɩ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa A'ezayi* daan gʊlsɛ yetɩ:

< <Nẽra ayɩla n boe weem mõola ke'enke'em yetɩ:
<Malgɛ-ya sore sõŋa gu'ura Zuudãana.
Malgɛ-ya sɔa la tɩ ba tɔ tẽntẽesɩ bɔ ẽ.> > >

[4]Azã daan yɛ la fuugo n de yʊgnɛ kõbrɔ, dɩkɛ sagãnnɛ lʊ a sɩa. A dia
daan de la saniiro la seero. [5]Tɩ nẽrba daan ze'ele Zerizalɛm, la Zude
so'olʊm wuu, la tẽn-sɛba n lɛm kʊlaaga yʊ'ʊrɛ n de Zʊrdẽ la wuu
sẽnna a zẽ'am, [6]tɔgra ba tõon-be'ero pa'ala ẽ, tɩ a misra ba Zʊrdẽ
ko'om na pʊam.

[7]La Azã yẽ la Farisi* dõma, la Saduse* dõma zozo'e n sẽm a zẽ'am tɩ
a mise ba ko'om pʊam, tɩ a yele ba yetɩ: < <Yãma ãn wʊ kãmpẽesɩ
buuri, ãne n pa'alɛ ya tɩ ya tã wʊn zoe põsɛ Nawẽnnɛ sɩbgrɛ n sẽm
na? [8]Tõm-ya tõon-sɛba n pa'alɩ tɩ ya teege yɛm basɛ tõon-be'ero. [9]La
ya da tẽ'esra tɩ Abraham* n de ya yaaba la, ya wʊn põsɛ Nawẽnnɛ
sɩbgrɛ la mɛ. Mam yetɩ ya mɛ tɩ Nawẽnnɛ tã wʊn dɩkɛ kuga wã botɩ
ba lebge Abraham yɩɩsɩ mɛ. [10]Nẽra n põn tara lɩa a nu'usum tɩ a lʊbɛ

tıısı. Tı-sɛka woo n ka wɔnnı biɛ sõma, a wʋn lʋbɛ ẽ mɛ, lobge
bugum pʋam, tı bugum di ẽ.
[11]Mam misri ya la ko'om pʋam tı la pa'alɛ tı ya teege yɛm basɛ
tõon-be'ero. La sɛka n boe mam poorʋm sẽna la pãŋa gãnnı mam mɛ.
La mam põn ka masɛ tı m pirge a tagra. Eŋa n wʋn mise ya Nawẽnnɛ
Sıa*, la bugum pʋam*f1*. [12]Ẽŋa wʋn welge nẽrba wʋ nẽra n zãlı
pı'ıgɔ a nu'usum tı a vaagɛ a si zɛɛŋa yeele, ẽŋɛ a bãarɛ pʋam dee yõ
urgo la, la bugum n ka kĩŋri.> >

Azezi ko'om misga

(Amarkı 1:9-11, Aluki 3:21-22)

[13]Azezi daan ze'ele la Galile wa'am Zʋrdẽ Azã zẽ'am tı a mise ẽ
ko'om pʋam. [14]Tı Azã daan zagsɛ, dee yetı: < <La de nı na mam n
wʋn wa'am fõn zẽ'am tı fõn mise mam, tı fõn sẽna mam zẽ'am?> >
[15]Tı Azezi lerge ẽ yetı: < <Basɛ tı la ẽŋɛ bɛla lɛɛlɛ wã, tı la de la bɛla
tı tı wʋn ẽŋɛ lan masɛ Nawẽnnɛ n boorı se'em na wuu.> > Azezi n
yele bɛla la, tı Azã sakɛ [16]mise ẽ, tı a dɔɔra. Haya, tı saazuum yo'oge,
tı a yẽ Nawẽnnɛ Sıa n signi a zuo wʋ na'adawenne. [17]Tı kõa ze'ele
Nawẽnnɛ yire yetı:

< <Ẽna de la mam Dayʋa
tı mam nõŋɛ la m sũure wuu,
a paagɛ la mam yɛm.> >

4

Asũtãana makɛ Azezi

(Amarkı 1:12-13, Aluki 4:1-13)

[1]Nawẽnnɛ Sıa* la daan tarı Azezi sẽŋɛ la weem tı Asũtãana* makɛ

ẽ. 2Azezi daan lʋ la nõorɛ dabsa pinaasɩ, wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ. Tɩ a
kɔm dõnna. 3Tɩ Asũtãana lɛm ẽ, yetɩ: < <Fʋ sãn sɩrɩ dɛna la
Nawẽnnɛ Dayʋa, fʋ botɩ kuga wã lebge dia.> > 4Tɩ Azezi lerge yetɩ:
< <La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

<Nẽrsaala kãn vɔa dia mã'a ĩyã,
la de la yetɔg-sɛba wuu n yesrɩ Nawẽnnɛ nõorʋm ĩyã.> > >

5Tɩ Asũtãana tarɩ Azezi sẽŋɛ Zerizalɛm, ka zom Wẽnde-kãtɛ* la zuo
ze'ele, 6dee yele ẽ yetɩ: < <Fʋ sãn dɛna Nawẽnnɛ Dayʋa, fʋ ẽkɛ bisge
tẽŋa, se'ere n soe la, la gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

<Nawẽnnɛ wʋn botɩ a malɛkadõma* kɔkɛ fʋ la ba nu'usi,
tɩ fʋ kãn wẽ fʋ nã'arɛ la kugre.> > >

7Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: < <La ken gʋlsɛ yetɩ:

<Da makɛ fʋ Zuudãana Nawẽnnɛ bɩsɛ.> > >

8Tɩ Asũtãana le tarɩ Azezi zom tãŋa n ba wɔgɛ zuo, ka pa'alɛ ẽ dũnia
so'olʋm wuu la a na'am pãŋa, 9yele ẽ yetɩ: < <Fʋ sãn ka dũma tẽŋa
nã'asɛ mam, mam wʋn bɔ fʋ bãna wã wuu.> > 10Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ:
< <Sẽŋɛ fõrgɛ, Asũtãana! La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

<Nã'asra Zuudãana Nawẽnnɛ,
dee sakra ẽŋa ayɩla mã'a.> > >

11Tɩ Asũtãana basɛ Azezi dee fõrgɛ. Tɩ malɛkadõma wa'am wa sõŋra
ẽ.

Azezi pɔsɛ a tõoma Galile so'olʋm

(Amarkɩ 1:14-15, Aluki 4:14-15)

12Tɩ Azezi wõm tɩ ba yõkɛ Azã yʋ yʋ'a deego pʋam, tɩ a lebe Galile
so'olʋm. 13La a daan basɛ Nazarɛtɩ tẽŋa, dee sẽŋɛ ka kẽ'era la
Kapɛrnaʋm n lɛm Galile mõgrɛ la nõorʋm, Zabulõ la Nɛftali so'olʋm
pʋam, 14tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʋʋn yele se'em na ẽŋɛ. A

yʋʋn yetɩ:
15< <Zabulõ la Nɛftali tẽnsɩ n tɔglɛ ko-kãtɛ bɔba, Zʋrdẽ doone ke
bɔba,
Galile tẽnsɩ tɩ bu-zãŋsɩ* boe a pʋam na,
16nẽr-sɛba n boe lika pʋam na yẽ peelem zozo'e.
La nẽr-sɛba n zĩ kũm mã'asʋm pʋam na,
peelem nẽegɛ mɛ bɔ ba.> >
17Bɛla wẽnnɛ tɩ Azezi daan pɔsɛ mõola yetɩ: < <Teege-ya yɛm basɛ
tõon-be'ero, tɩ Nawẽnnɛ so'olʋm* lɛm mɛ.> >

Azezi wi zũn-yõgrɩba tɩ ba dɔla ẽ

(Amarkɩ 1:16-20, Aluki 5:1-11)

18Azezi daan eerɩ la Galile mõgrɛ la nõorʋm, yẽ bʋraasɩ bayi, Asimõ
tɩ ba wi'iri tɩ Apɩyɛɛrɩ, la a yɩbga A'ãndre, tɩ ba lobrɩ yʋka mõgrɛ la
pʋam, ba daan de la zũn-yõgrɩba. 19Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Dɔla-ya
mam, tɩ mam wʋn basɛ tɩ ya ɛɛra nẽrba tɩ ba dɔla mam wʋ yãma n
yõgrɩ zũma se'em na.> > 20Tɩ ba basɛ ba yʋgsɩ la bilam mẽŋa, dee
dɔla ẽ.
21Tɩ a sẽŋɛ nẽŋa le yẽ bʋraasɩ bayi n de Azebede kɔma, Azakɩ la a
yɩbga Azã. Tɩ bãma, la ba sɔ Azebede bɔna õorŋɔ pʋam malgra ba
yʋgsɩ. Tɩ Azezi wi ba, 22tɩ ba basɛ õorŋɔ la, la ba sɔ la tɔtɔ, dee dɔla
ẽ.

Azezi zãsnɩ nẽrba, dee bɔ'ɔra ba ĩmã'asʋm

(Aluki 6:17-19)

23Azezi daan kaarɩ la Galile so'olʋm wuu zãsna nẽrba Zifdõma
wẽndeto* pʋam, mõola Nawẽnnɛ so'olʋm kõ-yẽlga dee botɩ
bã'adõma, la kobro wuu n boe nẽrba la pʋam yẽta ĩmã'asʋm. 24Tɩ a

yʋ'ʋrɛ daan yese Siiri so'olʋm wuu, tι ba tara bã'adõma wuu tι bã'asι
buuri to'oto'ore tarι ba, nẽrba ĩisi n dõnnι tι ba nãmsra, la kʋlkã'arsι*
n dolι sɛba, la nẽrba n luti kinki'ire, la kɔɔrnɔ wa'am a zẽ'am, tι a
botι ba wuu yẽ ĩmã'asʋm. 25Tι nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e ze'ele Galile, la
Dekapɔlι*, la Zerizalɛm, la Zude, la tẽnsι n boe Zʋrdẽ doone ke bɔba
doose ẽ.

5

Nẽr-sɛba n tarι Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ

(Aluki 6:20-23)

1Tι Azezi yẽ nẽr-kʋʋŋɔ la, zom tãŋa zuo zĩ'ire. Tι a karẽnbiisi la
lagsɛ a zẽ'am. 2Tι a yãŋa zãsʋm ba yetι:

3< <Nẽr-sɛba n mi tι ba ka masɛ Nawẽnnɛ nẽŋam tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ so'olʋm* de la ba bõnɔ.
4Sũ-sã'aŋɔ dõma tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ wʋn botι ba sũure mã'agɛ.
5Sũ-bʋgsʋm dõma tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ wʋn bɔ ba dũnia tι ba sɔna.
6Sɛba n boorι sɛla n masɛ Nawẽnnɛ yɛm la ba sũure wuu tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ wʋn bɔ ba sɛla tι ba boorι la tι la seke.
7Ninbãal-zɔtba tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ wʋn zoe ba ninbãalga.
8Pʋpeelem dõma tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, ba wʋn yẽ Nawẽnnɛ.
9Sɛba n botι sũ-mã'asʋm bɔna nẽrba tẽŋasʋka tarι zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ wʋn wi'ira ba tι a kɔma.

10 Sɛba n ɩtɩ sɛla n masɛ, tɩ ba nãmsra ba tarɩ zu-yẽlga,
se'ere n soe la, Nawẽnnɛ so'olʋm de la ba bõnɔ.
11 Yãma sɛba tɩ ba tʋʋrɩ ya, nãmsra ya, tɔgra ya tɔg-be'ero dee parna
bɔ'ɔra ya, yan dolɩ mam na ĩyã, tarɩ zu-yẽlga. 12 Ẽŋɛ-ya sũ-yẽlga
sɩrʋm, ya yɔɔrɔ n wʋn zo'oge Nawẽnnɛ yire* la ĩyã. Ba mẽ daan
nãmsɛ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba n dẽŋɛ yãma la bɛla.> >

Yaarʋm, la peelem makrɛ

(Amarkɩ 9:50, Aluki 14:34-35)

13 Azezi daan le yetɩ: < <Wʋ yaarʋm n botɩ dia zã'asʋm na, yãma
mẽ masɛ tɩ ya ãna wʋ yaarʋm dũnia wã pʋam. La yaarʋm sãn sabgɛ,
bẽm n wʋn basɛ tɩ a le zã'asʋm? A lebge la zãŋa, a ka le tara yõorɔ, a
de la ba lobe ẽ basɛ yẽŋa, tɩ nẽrba nẽ ẽ la nãma.
14 Yãma de la dũnia wã peelem. Tẽŋa n boe tãŋa zuo ka tã wʋn
sʋgɛ. 15 La ba ka yõ'orɩ fɩtla vugra la pɩ'ɩgɔ, ba wʋn zoole ẽ na fɩtla
zoolgo zẽ'a, tɩ a nẽegɛ peelem bɔ'ɔra nẽr-sɛba wuu n boe yire la pʋam
na. 16 Bɛla, basɛ-ya tɩ ya peelem nẽegɛ nẽrba tẽŋasʋka, tɩ ba yẽ ya
tõon-sõma nã'asɛ ya Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum.> >

Azezi zãsʋm lɔɔ yelle

17 < <Da tẽ'esɛ-ya tɩ mam wa'am tɩ m sã'am na Nawẽnnɛ lɔɔ*, bɩɩ a
nõtɔ'ɔsrɩba* yetɔga la. Mam ka wa'am tɩ m sã'am ba, mam wa'am tɩ
m pa'alɛ la ba võorɛ ba'asɛ, dee ẽŋɛ ban yele se'em na. 18 Mam yetɩ ya
la sɩra sɩra, tɩ saazuum la tẽŋa n wʋn yuuge se'em, sɛla sɛla kãn yese
Nawẽnnɛ lɔɔ la pʋam baa fẽfẽe, halɩ tɩ sɛla woo wa ẽŋɛ ba'asɛ. 19 Bɛla,
nẽr-sɛka n ka sakɛ Nawẽnnɛ lɔɔ ayɩla, baa a sãn ãna pɩka gãnna wuu,
dee zãsna nẽrba basɛba tɩ ba da sakɛ, a wʋn dɛna nẽr-pɩka Nawẽnnɛ
so'olʋm pʋam. La sɛka n sakɛ Nawẽnnɛ lɔɔ, dee zãsna nẽrba tɩ ba ɩta
bɛla, a wʋn dɛna nẽr-kãtɛ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 20 Mam yetɩ ya la

sɩra sɩra, tɩ ya sãn ka ɩta Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na gãnna lɔɔ
karẽnsãandõma, la Farisi* dõma, ya kãn tã'agɛ kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm
pʋam.>>

Azezi zãsʋm sũ-isgre yelle

(Aluki 12:57-59)

21<<Yãma wõm tɩ ba daan yele kʋrʋm dõma yetɩ: <Da kʋ nẽra,
la nẽra sãn kʋ nẽra, ba di a sarɩya.> 22La mam yetɩ ya tɩ nẽr-sɛka
woo sũure n isge la a sɔbia, la masɛ tɩ ba di a sarɩya. La sɛka n yele a
sɔbia yetɩ: <Yalma>, la masɛ tɩ sarɩyaditba nẽŋadõma di a sarɩya.
La sɛka n yele a sɔbia yetɩ: <Fʋ ka tarɩ võorɛ>, ẽŋa dãana masɛ mɛ
tɩ a kẽ bug-tẽŋa*. 23Bɛla, fʋ sãn tarɩ fʋ bɔ'a wa'am kãabgɔ bĩmbĩnne
zẽ'a tɩ fʋ bɔ Nawẽnnɛ, sãn tẽegɛ tɩ fõn tarɩ la yelle la fʋ sɔbia, 24fʋ
basɛ fʋ bɔ'a la kãabgɔ bĩmbĩnne la nẽŋam, dee dẽŋɛ sẽŋɛ ka malgɛ fʋ
yelle la, la fʋ sɔbia la, dee yãŋa leme wa'am wa dɩkɛ fʋ bɔ'a la bɔ
Nawẽnnɛ.

25Fʋ sãn tara yelle la nẽra, tɩ a tara fʋ wɛ'ɛsa sarɩyadia zẽ'am, malgɛ
fʋ yelle la tɔtɔ, yãma n nãn boe sore la, tɩ a da dɩkɛ fʋ bɔ sarɩyadita,
tɩ a tɔgɛ fʋ yetɔga la dɩkɛ fʋ bɔ gu'ura, tɩ a kẽ'esɛ fɔ yʋ'a deem. 26Mam
yetɩ fʋ la asɩra, tɩ fʋ kãn yẽ sore yese yʋ'a deem na, halɩ tɩ fʋ wʋn wa
yɔ fʋ sãnnɛ na wuu ba'asɛ.>>

Azezi zãsʋm yalsɩ yelle

27<<Yãma wõm tɩ ba daan yetɩ: <Da gã'arɛ la fʋ tadãana pɔga.>
28La mam yetɩ ya tɩ, sɛka n bɩsɛ pɔka tɩ a yɛm bɔɔra ẽ, a põn gã'arɛ la
ẽ mɛ a sũure pʋam. 29Fʋ zʋʋgɔ nifo sãn yetɩ a botɩ fʋ basɛ Nawẽnnɛ
sore, fʋ kɩrgɛ ẽ lobe basɛ zãazãarɛ, se'ere n soe la, fʋ ĩyã sɛla ayɩla
sãn ka bɔna mĩ sõɩ ba wʋn lobe fʋ ĩyã wuu bug-tẽŋa*. 30La fʋ zʋʋgɔ
nu'ugo sãn yetɩ a botɩ fʋ basɛ Nawẽnnɛ sore, fʋ wike ẽ lobe basɛ

zãazãarɛ, se'ere n soe la, fʋ ĩyã sɛla ayɩla sãn ka bɔna mĩ sõɩ ban wʋn
lobe fʋ ĩyã wuu bug-tẽŋa.> >

Azezi zãsʋm pɔka lebsgo yelle

(Amatie 19:9, Amarkɩ 10:11-12, Aluki 16:18)

31 < <Ba yʋʋn yetɩ: <Nẽr-sɛka n lebse a pɔga, a bɔ ẽ gõŋɔ n pa'alɛ
tɩ a lebse ẽ mɛ.> 32 La mam yetɩ ya mɛ tɩ, nẽr-sɛka woo n lebse a
pɔga, tɩ la sãn dagna tɩ a gã la bʋraasɩ, a wʋn botɩ pɔka la sã'am mɛ,
a sãn ele sɩra ayẽma. La nẽr-sɛka n di pɔg-sɛka tɩ ba lebse la, ẽŋɛ la
be'em wʋ nẽra n gã'arɛ la a tadãana pɔga.> >

Azezi zãsʋm pɔrɛ yelle

33 < <Ya ken wõm tɩ ba yʋʋn yele kʋrʋm dõma yetɩ: <Da viige ya
pɔrɛ. Fʋ sãn bĩŋe nõorɛ pɔɩ tɩ fʋ ẽŋɛ sɛla bɔ Zuudãana Nawẽnnɛ, dẽnɩ
tɩ fʋ ẽŋɛ bɛla.> 34 La mam yetɩ ya tɩ, ya põn da pɔɩ. Da pɔɩ saazuum,
bẽm ĩyã, a de la Nawẽnnɛ na'am bĩmbĩnne. 35 Da pɔɩ tẽŋa, bẽm ĩyã, a
de la a nãma dɔglgɔ zẽ'a. Da pɔɩ Zerizalɛm, bẽm ĩyã, a de la Nawẽnnɛ
n de na-kãtɛ la tẽŋa. 36 Da pɔɩ fʋ zuugo, bẽm ĩyã, fʋ ka tã wʋn basɛ tɩ
fʋ zomto baa ayɩla lebge pɛɛlga bɩɩ sabga. 37 Basɛ-ya tɩ ya <ẽe> dɛna
<ẽe>, tɩ ya <ayɛɩ> dɛna <ayɛɩ>. La sãn gãŋɛ bɛla, sɛla n pa'asɛ
la de la be'em dãana bõnɔ.> >

Da lebse be'em be'em ĩyã

(Aluki 6:29-30)

38 < <Ya wõm tɩ ba daan yetɩ: <Nẽra sãn pusge a tadãana nifo, ba
mẽ pusge a nifo, nẽra sãn vike a tadãana yẽnnɛ, ba mẽ vike a
yẽnnɛ.> 39 La mam yetɩ ya mɛ tɩ, nẽra sãn ẽŋɛ ya be'em, ya da ẽŋɛ
be'em lebse. La nẽra sãn wẽ fʋ zʋʋgɔ pɛka, fʋ basɛ tɩ a wẽ fʋ gɔbga
pɛka pa'asɛ. 40 La nẽra sãn sãm fɔ tɩ a to'oge fʋ fu-pɩka, fʋ basɛ tɩ a

to'oge fʋ fu-kãtɛ pa'asɛ. 41 La nẽra sãn pẽrgɛ fɔ tɩ fʋ kɔlgɛ ẽ kilomẽtrɩ
ayɩla, fʋ kɔlgɛ ẽ kilomẽtrɩ bayi. 42 Nẽra sãn sose fʋ sɛla, fʋ bɔ ẽ. La
nẽra sãn bɔɔra tɩ a peŋe sɛla fʋ zẽ'am, da mõŋɛ ẽ.>>

Nõŋɛ-ya ya bɛ'ɛba

(Aluki 6:27-28, 32-36)

43 <<Ya wõm tɩ ba daan yetɩ: <Fʋ nõŋɛ fʋ tadãana, dee sise fʋ
bɛ.> 44 La mam yetɩ ya mɛ tɩ, ya nõŋɛ ya bɛ'ɛba, dee pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ bɔ'ɔra sɛba n nãmsrɩ ya la. 45 Ya sãn ẽŋɛ bɛla, ya wʋn dɛna
ya Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum na kɔma, se'ere n soe la, ẽŋa n botɩ
wʋntɛɛŋa yẽkra bɔ'ɔra nẽr-sõma la nẽr-be'ero, dee botɩ saaga niira
bɔ'ɔra sɛba ɩrgɔ n masɛ, la sɛba ɩrgɔ n ka masɛ. 46 Yãma sãn nõŋɛ sɛba
n nõŋɛ ya la mã'a, bẽm yɔɔrɔ tɩ ya wʋn yẽ Nawẽnnɛ zẽ'am? Lampo-
tɔ'ɔsrɩba* mẽ ɩtɩ la bɛla. 47 La yãma sãn pʋ'ʋsra la ya sɔbiisi mã'a, bẽm
tɩ yãma ɩtɩ gãnna ya taaba la? Nẽr-sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ na mẽ ɩtɩ
la bɛla. 48 Bɛla, dɛna-ya nẽrba tɩ ya ɩrgɔ wuu wʋn masɛ, wʋ ya Sɔ
Nawẽnnɛ n boe saazuum ɩrgɔ wuu n masɛ se'em na.>>

6

Azezi zãsʋm nẽrba sõŋrɛ, la Nawẽnnɛ pʋ'ʋsgɔ, la nõorlʋa yelle

(Aluki 11:2-4)

1 <<Guuse-ya, da ɩta-ya ɩr-sõma nẽrba nẽŋam tɩ ba yẽta ya. Ya sãn
ɩta bɛla, ya kãn to'oge yɔɔrɔ ya Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum zẽ'am.
2 Bɛla, fʋ sãn yetɩ fʋ sõŋɛ nasa, da kãn mõolɛ nẽrba zẽ'am wʋ
pʋlibsum dõma n ɩtɩ se'em ba wẽndeto pʋam, la sorɔɔrɔ zuto tɩ nẽrba
pẽgɛ ba la. Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ bãma põn to'oge ba yɔɔrɔ mɛ. 3 Fʋ
sãn yetɩ fʋ sõŋɛ nasdõma, da basɛ tɩ fʋ gɔbga nu'ugo bãŋɛ fʋ zʋʋgɔ

nu'ugo n ɩtɩ sɛla. 4Bɛla nẽra nẽra kãn bãŋɛ tɩ fʋ sõŋɛ nasdõma, la fʋ
Sɔ Nawẽnnɛ n yẽ fõn sʋgɛ ẽŋɛ la, a wʋn lebse fo.
5Ya sãn pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, da ɩta-ya wʋ pʋlibsum dõma n ɩtɩ se'em
na, bãma nõŋɛ la ba zɛ ba wẽndeto pʋam, la sorɔ-puursi zuto pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ tɩ nẽrba yẽta ba. Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ ba põn to'oge ba
yɔɔrɔ mɛ. 6Fʋ sãn yetɩ fʋ pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, fʋ kẽ fʋ deem yʋ kʋlɩŋa
pʋ'ʋsɛ fʋ Sɔ Nawẽnnɛ n boe zẽ'a n sʋgɛ la. La fʋ Sɔ la n yẽ tɩ fʋ sʋgɛ
mɛ pʋ'ʋsɛ la, a wʋn yɔ fɔ.
7Ya sãn pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, ya da tɔgra yetɔga n ka tarɩ võorɛ kaana
wʋ nẽr-sɛba n ka mi Nawẽnnɛ n ɩtɩ se'em na, ba tẽ'esɛ tɩ bãma n tɔgrɩ
zɔ'ɔra la ĩyã, Nawẽnnɛ wʋn lerge bãma pʋ'ʋsgɔ mɛ. 8Bɛla, da ãna-ya
wʋ bãma n ãn se'em na, se'ere n soe la, lan dẽŋɛ ya wʋn sose ya Sɔ
Nawẽnnɛ, a põn mina yãma n boorɩ sɛla mɛ. 9Bɛla, pʋ'ʋsra-ya wãna:

<Tõma Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum,
botɩ fʋ yʋ'ʋrɛ yẽta pẽka,
10wa'am wa di na'am nẽrba tẽŋasʋka,
botɩ fõn boorɩ se'em ẽŋɛ tẽŋa zuo,
wʋ lan ɩtɩ fõn yire se'em na.
11Bɔ tɔ tɩ zĩna dia.
12Basɛ tɩ tõon-be'ero taalɛ,
wʋ tõma n mẽ basɛ sɛba n ẽŋɛ tõma be'em taalɛ se'em na.
13Da basɛ tɩ yelle paagɛ tɔ tɩ tɩ lui.
Fãagɛ tɔ be'em dãana nu'usum basɛ.
((Tɩ fõn soe so'olʋm, la pãŋa, la nã'asgɔ wakatɛ n ka ba'asrɩ.
Amina!))>

14Ya sãn basɛ nẽr-sɛba n ẽŋɛ ya be'em na taalɛ, ya Sɔ Nawẽnnɛ mẽ
wʋn basɛ ya tõon-be'ero taalɛ. 15La ya sãn ka basɛ nẽr-sɛba n ẽŋɛ ya
be'em na taalɛ, ya Sɔ Nawẽnnɛ mẽ kãn basɛ ya taalɛ.

16 Ya sãn lʋ nõorɛ, da zũŋe-ya nẽŋa wʋ pʋlibsum dõma n zũŋri ba
nẽnsɩ se'em, tɩ ba pa'alɛ nẽrba tɩ bãma lʋ la nõorɛ la. Mam yetɩ ya la
asɩra, tɩ ba põn to'oge ba yɔɔrɔ mɛ. 17 Fʋ sãn lʋ nõorɛ, wire fʋ nẽŋa
dee sãasɛ fʋ zuugo, 18 tɩ nẽrba da bãŋɛ tɩ fʋ lʋ la nõorɛ. La fʋ Sɔ
Nawẽnnɛ n boe zẽ'a n sʋgɛ la wʋn bãŋɛ. La fʋ Sɔ la n yẽ fõn sʋgɛ lʋ
nõorɛ la, a wʋn yɔ fɔ.> >

Azezi zãsʋm Nawẽnnɛ yire bõntarsõm yelle

(Aluki 12:33-34, 11:34-36, 16:13, 12:22-31)

19 < <Da lagsrɩ-ya bõntarsõm bĩŋra dũnia wã zuo, zẽ'e-sɛka tɩ bõn-
mõgla la tẽŋanzẽem wʋn sã'am ba, tɩ nayigba mẽ kẽ'era zũura.
20 Lagsra-ya bõntarsõm bĩŋra Nawẽnnɛ yire, bilam tɩ mõka la
tẽŋanzẽem kãn sã'am ba, tɩ nayigba mẽ kãn kẽ zũ. 21 Se'ere n soe la,
ya bõntarsõm n boe zẽ'a na, ya pʋtẽ'era mẽ boe la bilam.
22 Nini n nẽerɩ peelem bɔ'ɔra ĩyã wʋ fɩtla la. Bɛla, fʋ nini sãn ãna
sõŋa, fʋ ĩyã wuu tarɩ peelem mɛ. 23 La fʋ nini sãn ka ãna sõŋa, fʋ ĩyã
wuu boe la lika pʋam. Peelem sɛka n wʋn nẽegɛ fʋ pʋam na sãn dɛna
lika, la de la lika mẽŋa mẽŋa.
24 Nẽra ka boe n tã wʋn sakɛ zuudãandõma bayi, a wʋn sise ayɩla
mɛ, dee nõŋɛ ayɩla, bɩɩ a wʋn nanna ayɩla la mɛ, dee pɔ'ɔra ayɩla la.
Bɛla, yãma ka tã wʋn sakɛ Nawẽnnɛ n de ya Zuudãana, dee botɩ
bõntarsõm mẽ dɛna ya zuudãana.
25 Bɛla n soe tɩ mam yele ya yetɩ, ya da fabla ya vɔm yelle, yãma n
wʋn di sɛla, ((bɩɩ ya wʋn yũ sɛla,)) la ya da fabla ya ĩyã yelle, ya wʋn
yɛ sɛla. Vɔm ka gãnnɩ dia? Bɩɩ ĩyã ka gãnnɩ futo? 26 Bɩsɛ-ya bõn-ẽgla,
ba ka bʋtɩ, ba mẽ ka lagsrɩ bõnkɔɔla ɩta bã pʋam. La ya Sɔ Nawẽnnɛ
bɔ'ɔrɩ ba dia mɛ. Yãma ka tarɩ yõorɔ gãnna bõn-ẽgla halɩ zozo'e?
27 Ãne n boe yãma pʋam n tã wʋn pa'asɛ a vɔm woglʋm fẽfẽe ẽn fablɩ

la ĩyã?
28La bẽm tι ya fabla futo yelle? Bιsɛ-ya mõ-puuro n ãn sõŋa se'em,
ba ka tõnnι, ba mẽ ka wʋgrι futo. 29La mam yetι ya mɛ tι, baa naba
Asalomõ* na'am n yʋʋn tarι pãŋa la, a yʋʋn ka tã'agɛ yɛ fuugo n ãn
sõŋa wʋ mõ-puugo ayιla. 30La Nawẽnnɛ sãn botι mõorɔ n boe zĩna
dee tι ba wʋn yõ ba bugum beere ãna sõŋa bɛla, a kãn bιsɛ yãma
yelle gãnna bɛla? Bẽm tι yãma ka bɔ Nawẽnnɛ sιra zo'oge? 31Da
fabla-ya yɛta tι: <Bẽm tι wʋn di?> bιι <tι wʋn yũ la bẽm?> bιι
<tι wʋn yɛ la bẽm?> 32La de la nẽr-sɛba n ka mi Nawẽnnɛ n eerι
bõn-bãma wuu. La yãma Sɔ Nawẽnnɛ mi tι yãma boorι bõn-bãma
wuu mɛ. 33Dẽŋɛ-ya ɛ Nawẽnnɛ so'olʋm*, la sɛla n masɛ Nawẽnnɛ
zẽ'am, tι a wʋn bɔ ya bõn-bãma wuu pa'asɛ. 34Da fabla-ya beere
yelle, tι beere ya wʋn bãŋɛ ya wʋn ẽŋɛ se'em, daarɛ woo n bιsrι a
mẽŋa yelle.>>

7

Da zɛrgra-ya taaba

(Aluki 6:37-38, 41-42)

1<<Da zɛrgra-ya taaba, tι Nawẽnnɛ mẽ da zɛrgɛ ya. 2Se'ere n soe
la, yan wʋn zɛrgɛ nẽrba se'em na, Nawẽnnɛ mẽ wʋn zɛrgɛ ya la bɛla.
La sɛla tι ya dιkɛ makɛ bɔ nẽrba la, ẽŋa tι Nawẽnnɛ wʋn dιkɛ makɛ
bɔ ya. 3Bẽm tι fʋ bιsra sɔkɔ n boe fʋ sɔbia nifum, dee ka bιsra dɔɔgɔ
n boe fʋ mẽŋa nifum na? 4Fõn ẽŋɛ la wãne yɛta fʋ sɔbia yetι, a basɛ
tι fʋ yese sɔkɔ a nifum, dee tι dɔɔgɔ bɔna fõn mẽŋa nifum? 5Pʋlibsum
dãana, dẽŋɛ yese dɔɔgɔ la fʋ mẽŋa nifum, dee yãŋa tã'agɛ yẽ sõŋa
yese sɔkɔ la n boe fʋ sɔbia nifum na.
6Da dιkɛ-ya Nawẽnnɛ bõn-sõma bɔ baasι, la ya da dιkɛ sɛla n tarι

yõorɔ zozo'e lobge kurkurdõma nẽŋam, tɩ ba wʋn nẽ ba mɛ la ba
nãma, dee tɩ baasɩ la wẽrgɛ dõn ya zõrzõrʋm.> >

Azezi zãsʋm pʋ'ʋsgɔ yelle

(Aluki 11:9-13, 6:31)

7 < <Sose-ya Nawẽnnɛ, tɩ a wʋn bɔ ya. Ɛ-ya, tɩ ya wʋn yẽ. Wẽ-ya
kʋlɩŋa, tɩ a wʋn yo'oge bɔ ya. 8 Se'ere n soe la, nẽr-sɛka woo n sosrɩ
Nawẽnnɛ, a wʋn bɔ ẽ. La nẽr-sɛka woo n eerɩ, wʋn yẽ. La nẽr-sɛka n
wẽ'erɩ kʋlɩŋa, ba wʋn yo'oge bɔ ẽ. 9 Ãne n boe yãma pʋam tɩ a bia
wʋn sose ẽ borborɩ, tɩ a bɔ ẽ kugre? 10 Bɩɩ a sãn sose zũfo, tɩ a bɔ ẽ
bõnsɛla? 11 Yãma nẽrsaalba n de tõon-be'ero dõma la sãn mina tɩ ya
bɔ ya kɔma bõn-sõma, ya Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum kãn bɔ yãma
sɛba n sosrɩ ẽ na bõn-sõma n gãnnɩ bɛla?
12 Yãma n boorɩ tɩ nẽrba ɩta se'em bɔ'ɔra ya la, yãma mẽ ɩta bɛla
bɔ'ɔra ba. Ena de la Nawẽnnɛ lɔɔ*, la a nõtɔ'ɔsrɩba* n gʋlsɛ se'em n
bɛla.> >

Sorɔɔrɔ bayi yelle

(Aluki 13:24)

13 < <Doose-ya zanõrɛ n ãn mika kẽ, se'ere n soe la, zanõ-yalŋa, la
so-kãtɛ la we'esɩ la sã'aŋɔ zẽ'am, la nẽrba zozo'e dolɩ la bilam. 14 La
zanõ-mika, la so-bãalga we'esɩ la vɔm zẽ'am. La de la nẽrba fẽe n dolɩ
ẽ.> >

Tɩa woo la a biɛ

(Aluki 6:43-44)

15 < <Guuse ya mẽŋa la nẽr-sɛba n parnɩ tɩ bãma de la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba la. Ba wʋn ẽŋɛ ba mẽŋa wʋ saasaadõma n dɩkɛ piisi gãna
fʋrɛ ba mẽŋa wa'am ya zẽ'am wʋ ba de la piisi la, dee tɩ ba pʋam ba

sã'ana wʋ saasaadõma la. 16Ba tõoma pʋam tɩ ya wʋn bãŋɛ ba. Bẽm
ĩyã, zãaŋa ka tã wʋn wɔm tã'ama, la kẽkɔ ka tã wʋn wɔm kẽnkãma.
17Tɩ-sõŋɔ woo wɔnnɩ na biɛ sõma, la tɩ-be'ego woo wɔnnɩ na biɛ
be'ero. 18Tɩ-sõŋɔ ka tã wʋn wɔm biɛ be'ero, la tɩ-be'ego mẽ ka tã wʋn
wɔm biɛ sõma. 19Tɩ-sɛka woo n ka wɔnnɩ biɛ sõma, ba wʋn lʋbɛ ẽ mɛ
yõ la bugum. 20Bɛla, la de la nẽrba la tõoma pʋam tɩ yãma wʋn bãŋɛ
ban de nẽr-sɛba.>>

Nẽr-sɛba n sakrɩ Nawẽnnɛ asɩra sɩra

(Aluki 13:25-27)

21Azezi daan le yele yetɩ: <<Dagɩ nẽr-sɛka woo n wi'iri mam tɩ
<Zuudãana, Zuudãana> la n wʋn kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm* pʋam. La
de la nẽr-sɛka n ɩtɩ mam Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum n boorɩ se'em
na n wʋn kẽ.

22Sarɩyadia daarɛ, nẽrba zozo'e wʋn yele mam yetɩ: <Zuudãana,
Zuudãana, tõma daan dɩkɛ la fõn yʋ'ʋrɛ to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ
bɔ nẽrba. La fõn yʋ'ʋrɛ tɩ tõma daan dɩkɛ dige kʋlkã'arsɩ, dee daan
tõm tõon-yãlma zozo'e la fõn yʋ'ʋrɛ.> 23La mam wʋn yele ba yetɩ:
<Mam põn ka mina ya, sẽŋɛ-ya fõrgɛ, tõon-be'ero dõma wã.> >>

Deto bayi mẽa makrɛ

(Aluki 6:47-49)

24<<Nẽr-sɛka woo n wõm mam yetɔga wã, dee ẽŋɛ wʋ yetɔga la n
yele se'em na, a dãana ãn wʋ yɛm dãana n mẽ a yire tãmpĩa zuo. 25Tɩ
saaga ni, tɩ ko'om pɩrɛ kʋlsɩ zoe wẽ ẽ, tɩ kʋsebgo vuge wẽ ẽ, tɩ a ka
lui, se'ere n soe la, a mẽ la tãmpĩa zuo.

26La nẽr-sɛka woo n wõm mam yetɔga wã, dee ka sakɛ ɩta yetɔga la
n yele se'em na, a ãn wʋ yalma n mẽ a yire tẽntõnbĩ'isgo zuo. 27Tɩ

saaga ni, tɩ ko'om pɩrɛ kʋlsɩ zoe wẽ ẽ, tɩ kʋsebgo vuge wẽ ẽ, tɩ a wuu
lui saam saam.>>

28 La Azezi n tɔgɛ yetɔga la kɩ'ɩlɩm na, zãsŋɔ la di'ige nẽrba la zozo'e
mɛ. 29 Se'ere n soe la, a zãsŋɔ la tarɩ la pãŋa, la ka ãn wʋ ba lɔɔ*
karẽnsãandõma n zãsnɩ se'em na.

8

Azezi botɩ kõnkonne yẽ ĩmã'asʋm

(Amarkɩ 1:40-45, Aluki 5:12-16)

1 Azezi daan ze'ele la tãŋa la zuo sige, tɩ nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e dɔla ẽ. 2 Tɩ
kõnkonne* wa'am a zẽ'am wa ka dũma tẽŋa a nẽŋam yele ẽ yetɩ:
<<Zuudãana, fʋ sãn bɔɔra, fʋ tã wʋn basɛ tɩ m yẽ ĩmã'asʋm mɛ le
ãna sõŋa.>> 3 Tɩ Azezi tẽegɛ a nu'ugo kalʋm ẽ, dee yetɩ: <<Mam
bɔɔra, yẽ ĩmã'asʋm le ãna sõŋa.>> Bilam mẽŋa tɩ kõnkɔm na basɛ
ẽ, tɩ a le ãna sõŋa. 4 Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Da yele nẽra nẽra. La
sẽŋɛ Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽema zẽ'am ka pa'alɛ ẽ fɔ mẽŋa tɩ a bɩsɛ, dee
bɔ bõn-sɛba tɩ Amoyisi* yʋʋn gʋlsɛ yetɩ ba bɔ la, tɩ la pa'alɛ ba tɩ fʋ
sɩrɩ yẽ ĩmã'asʋm.>>

Azezi botɩ sʋda-kɛ'ɛma tõntõnna yẽ ĩmã'asʋm

(Aluki 7:1-10)

5 Azezi daan sẽŋɛ ka paagɛ kẽ'era la Kapɛrnaʋm tẽŋa pʋam, tɩ Rom*
dõma sʋda-kɛ'ɛma wa'am a zẽ'am wa sose ẽ 6 yetɩ: <<Zuudãana,
mam tõntõnna n bẽ'erɩ kɔɔrʋm gã yire, a ba nãmsra mɛ zozo'e.>>
7 Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Mam wʋn wa'am wa botɩ a yẽ
ĩmã'asʋm.>> 8 Tɩ sʋda-kɛ'ɛma la lebse yele ẽ yetɩ: <<Mam ka narɩ
tɩ fõn wa'am mam yire. Wen tɔgɛ yetɔga mã'a, tɩ mam tõntõnna la

wʋn yẽ ĩmã'asʋm. 9Se'ere n soe la, nẽrba n soe mam, la mam mẽ soe
la sʋdaası basɛba. Mam sãn yele sʋda-sɛka yetı: <Sẽŋɛ>, a we'esı
mɛ. La mam sãn yele ayẽma yetı: <Wa'am>, a sẽm mɛ. Mam sãn
yele m tõntõnna yetı: <Eŋɛ wãna>, a ıtı mɛ.>> 10Azezi n wõm
bɛla la, la di'ige ẽ mɛ. Tı a yele nẽr-sɛba n dolı ẽ na yetı: <<Mam
yetı ya la asıra, tı mam nãn ka yẽ nẽra n bɔ mam sıra wʋ bʋra-ẽna
wã, baa Israyɛlı* buuri la pʋam mam ka yẽ. 11Mam yetı ya tı, nẽrba
zozo'e wʋn ze'ele zanõ-bɔba, la dapɔ-bɔba wa'am wa zĩ'ire la
Abraham*, la A'izakı, la Azakɔbı di Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 12La ba
wʋn lobge Israyɛlı dõma n wʋn soe nı Nawẽnnɛ so'olʋm na basɛ la
yẽŋa lika pʋam, bilam ba wʋn kaasra, dee dıkɛ ba nu'usi gı
nõorʋm.>>
13A yele bɛla, dee yele sʋda-kɛ'ɛma la yetı: <<Kule, tı la wʋn ẽŋɛ
wʋ fõn bɔ mam sıra se'em na.>> La wakat-ẽŋa mẽŋa tı a tõntõnna
la yẽ ĩmã'asʋm.

Azezi botı nẽrba zozo'e yẽ ĩmã'asʋm

(Amarkı 1:29-34, Aluki 4:38-41)

14Bɛla poorʋm, Azezi sẽŋɛ la Apıyɛɛrı yire ka yẽ Apıyɛɛrı dɛɛm-pɔka
n bẽ'erı gã, tı a ĩyã tʋlgɛ. 15Tı Azezi kalʋm pɔka la nu'ugo, tı bã'aga la
basɛ ẽ. Tı a isge ẽŋɛ Azezi sãanɛ. 16Tı zaanõorɛ paagɛ, tı ba tarı nẽrba
zozo'e tı kʋlkã'arsı* tarı ba wa'am Azezi zẽ'am. Tı a tɔgɛ yetɔga dige
kʋlkã'arsı la, dee botı sɛba wuu n de bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm. 17La de
la bɛla tı Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʋʋn yele se'em na ẽŋɛ. A
yʋʋn yetı: <<Eŋa n to'oge tõma tooro, la tı bã'ası basɛ.>>

Azezi doosgo yelle

(Aluki 9:57-62)

[18]Azezi n yẽ nẽr-kʋʋŋɔ n kaagɛ ẽ na, tι a yele a karẽnbiisi la yetι:
< <Tι dooge-ya mõgrɛ la doone ke bɔba.> > [19]Tι lɔɔ* karẽnsãama
ayιla wa'am a zẽ'am wa yele ẽ yetι: < <Karẽnsãama, mam wʋn dɔla
fʋ sẽnna zẽ'e-sɛba wuu tι fʋ wʋn sẽnna.> > [20]Tι Azezi yele ẽ yetι:
< <Pιιna tarι yogro mɛ, tι niinto tara tʋgrɔ, la Nẽrsaala Dayʋa*f2*
la ka tarι zẽ'a wʋn gã'arɛ vo'ose.> > [21]Tι a karẽnbia ayιla yele ẽ yetι:
< <Zuudãana, basɛ tι m dẽŋɛ sẽŋɛ ka laagɛ m sɔ dee wa'am wa dɔla
fɔ.> > [22]Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Dɔla mam dee basɛ sɛba n ka tarι
vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am tι ba laagɛ ba kũm.> >

Azezi botι kʋsebgo yõkɛ

(Amarkι 4:35-41, Aluki 8:22-25)

[23]Azezi daan kẽ la õorŋɔ, tι a karẽnbiisi la doose ẽ. [24]Tι kʋseb-kãtɛ
wa'am wa vugra mõgrɛ la zuo. Tι ko-mĩ'isi botι õorŋɔ la zιgra la a
mise. La Azezi daan gĩsri mɛ. [25]Tι a karẽnbiisi la paagɛ nẽegɛ ẽ yetι:
< <Zuudãana, fãagɛ tɔ, tõma yetι ki mɛ.> > [26]Tι Azezi yele ba yetι:
< <Bẽm tι ya zɔta dabeem, ya ka bɔ mam sιra zo'oge.> > Azezi yele
bɛla, dee isge tãsɛ kʋsebgo, la ko'om na mɛ, tι ba ãna sĩm. [27]Tι ba
wuu palẽŋa ẽkɛ, tι ba yetι: < <Bẽm nẽra n de ẽna tι kʋsebgo, la
ko'om sakra a nõorɛ?> >

Kʋlkã'arsι n dolι bʋraasι bayi, tι Azezi dige ba

(Amarkι 5:1-20, Aluki 8:26-39)

[28]Ba daan dooge mõgrɛ la doone ke bɔba paagɛ la Gadara dõma
tẽŋa pʋam, tι bʋraasι bayi tι kʋlkã'arsι* dolι ba ze'ele yɔɔrɔ zẽ'a
sẽnna tʋ'ʋsra ẽ. Ba daan de la zɔl-wẽensι, tι nẽrba zɔta ka sakra dɔla
bilam tɔlla. [29]Tι ba kaasra tagursi yetι: < <Nawẽnnɛ Dayʋa, bẽm boe
tõma la fõn tẽŋasʋka? Fõn wa'am tι fʋ nãmsɛ tõma mɛ dee tι wakatɛ

la nãn ka paagɛ?> > 30La kurkurdõma n daan zo'oge lɛm bilam ɔbra.
31Tɩ kʋlkã'arsɩ la sose Azezi yetɩ: < <Fʋ sãn yetɩ fʋ dige to tɩ tɩ yese,
fʋ basɛ tɩ tɩ sẽŋɛ ka kẽ kurkurdõma la.> > 32Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
< <Sẽŋɛ-ya.> > Tɩ ba yese sẽŋɛ ka kẽ kurkurdõma la. Tɩ
kurkurdõma la ze'ele tãŋa zuo zoe sige ka lui mõgrɛ la pʋam ki. 33Tɩ
sɛba n gu'uri kurkurdõma la zoe sẽŋɛ tẽŋa pʋam ka yele lan ẽŋɛ
se'em na wuu, la bõn-sɛka n ẽŋɛ sɛba tɩ kʋlkã'arsɩ la daan dolɩ la. 34Tɩ
tẽŋa la dõma wuu yese tʋ'ʋsra Azezi, la ban yẽ ẽ na, ba sose ẽ yetɩ, a
fõrgɛ dee basɛ ba tẽŋa.

9

Azezi botɩ kɔɔrŋɔ yẽ ĩmã'asʋm

(Amarkɩ 2:1-12, Aluki 5:17-26)

1Azezi daan kẽ õorŋɔ lebe dooge la mõgrɛ la ke bɔba kule
Kapɛrnaʋm, ẽn kẽ'erɩ zẽ'a la. 2Tɩ nẽrba basɛba zɛ bʋraa ayɩla n de
kɔɔrŋɔ n gã a bõn-gã'ala pʋam wa'am a zẽ'am. Tɩ Azezi yẽ ban bɔ ẽ
sɩra la, yele kɔɔrŋɔ la yetɩ: < <M bia, keŋe fʋ sũure, fʋ tõon-be'ero
taalɛ ka le bɔna fʋ zuo.> >

3Tɩ lɔɔ* karẽnsãandõma basɛba tẽ'esra ba sũure pʋam yetɩ:
< <Bʋra-ẽna pɔ'ɔrɩ la Nawẽnnɛ.> > 4La Azezi mi ban tẽ'esrɩ se'em
na mɛ, tɩ a yele ba yetɩ: < <Bẽm tɩ yãma tẽ'esra pʋtẽ'e-be'ero ya
sũure pʋam? 5Bẽm n de nãana gãnna? Mam sãn yele bʋraa la yetɩ, a
tõon-be'ero taalɛ ka le bɔna a zuo, bɩɩ mam sãn yele ẽ yetɩ, a isge
sẽnna n de nãana gãnna? 6Mam wʋn botɩ ya bãŋɛ tɩ Nẽrsaala
Dayʋa*f3* tarɩ nõorɛ dũnia zuo wʋn basɛ tõon-be'ero taalɛ.> >
Azezi yele bɛla, dee yele kɔɔrŋɔ la yetɩ: < <Isge, dɩkɛ fʋ bõn-gã'ala
la kule.> > 7Tɩ a isge kule. 8Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la yẽ bɛla, tɩ dabeem yõkɛ

ba, tı ba nã'asra Nawẽnnɛ ẽn bɔ nẽrsaalba nõor-ẽŋa la ĩyã.

Azezi wi Amatie tı a dɔla ẽ

(Amarkı 2:13-17, Aluki 5:27-32)

[9]Azezi daan ze'ele la bilam sẽnna tɔlla, yẽ bʊraa yʊ'ʊrɛ n de
Amatie*f4* n zĩ tɔ'ɔsra lampo. Tı a yele ẽ yetı: <<Isge dɔla
mam.>> Tı Amatie isge dɔla ẽ. [10]Tı Azezi sẽŋɛ ka zẽa Amatie yire
dita, tı lampo-tɔ'ɔsrıba, la tõon-be'ero dõma zozo'e wa'am wa lagım
na Azezi la a karẽnbiisi la zẽa dita. [11]Tı Farisi* dõma yẽ bɛla, soke a
karẽnbiisi la yetı: <<Bẽm tı yãma karẽnsãama la lagım na lampo-
tɔ'ɔsrıba*, la tõon-be'ero dõma dita.>> [12]Tı Azezi wõm bɛla, yele ba
yetı: <<Sɛba n tarı ĩmã'asʊm ka eerı tıba, la de bã'adõma n eerı
tıba. [13]Sẽŋɛ-ya ka zãsʊm Nawẽnnɛ gõŋɔ n yele se'em na võorɛ,
Nawẽnnɛ yetı: <Mam boorı tı nẽrsaalba zɔta la taaba ninbãalga, dee
dagı tı ba dıkɛ ba bõnɔ kãabra bɔ'ɔra mam.> Bɛla, mam ka wa'am tı
m wi sɛba dõma n yetı bãma masɛ mɛ na, mam wa'am na tõon-be'ero
dõma ĩyã.>>

Ba soke Azezi nõorlʊa yelle

(Amarkı 2:18-22, Aluki 5:33-39)

[14]Tı Azã*f5* karẽnbiisi wa'am Azezi zẽ'am wa soke ẽ yetı: <<Bẽm
tı tõma la Farisi dõma lʊta nõorɛ, dee tı fõn karẽnbiisi la ka
lʊta?>> [15]Tı Azezi yele ba yetı: <<Nẽra sãn di pɔka ẽŋɛ kibsa wi a
tadãandõma tı ba wa'am naagɛ la ẽ dita, ba tã wʊn ẽŋɛ sũ-sã'aŋɔ
wakat-sɛka tı pɔgdita la ken bɔna la ba lɛ mɛ bıı? Ayɛı. La dabsa sẽm
mɛ, tı ba wʊn yese pɔgdita la ba zẽ'am. Bɛla tı ba yãŋa wʊn lʊ nõorɛ.
[16]Nẽra kãn dıkɛ tãn-paalga lige fu-kɛka. A sãn ẽŋɛ bɛla, tãn-paalga la
wʊn botı fu-kɛka la ãagɛ mɛ gãŋɛ bɛla.

17 La nẽra kãn dıkɛ dã-paalga sũm wɔ-kɛgsı pʋam. A sãn ẽŋɛ bɛla,
dã-paalga la sãn kɛlla, ba wʋn botı wɔɔsı la tãsɛ mɛ, tı dãam na
ka'agɛ, tı wɔɔsı la mẽ sã'am. La masɛ tı ba dıkɛ dã-paalga sũm na wɔ-
paalsı pʋam, bɛla tı ba wuu kãn sã'am.>>

Pɔka n yẽ ĩmã'asʋm, la pugla vo'ore yelle

(Amarkı 5:21-43, Aluki 8:40-56)

18 Azezi n ken tɔgra la ba bɛla la, tı Zifdõma nẽŋadãana ayıla wa'am
a zẽ'am, wa ka dũma tẽŋa a nẽŋam yele yetı: <<Mam pɔyʋa n ki
lɛɛlɛ wã, wa'am wa dıkɛ fʋ nu'ugo paglɛ a zuo, tı a vo'oge.>> 19 Tı
Azezi la a karẽnbiisi la daan isge dɔla ẽ wɛ'ɛsa.
20 Ban daan we'esı la, tı pɔka ayıla n luti sıkẽŋa yʋʋma pia la ayi tı
la ka gɔ'ɔra, wa'am Azezi poorʋm wa kalʋm a fuugo nõorɛ. 21 Se'ere n
soe la, a daan tẽ'esrı a sũurum yetı: <<Mam sãn kalʋm a fuugo
mã'a, mam wʋn yẽ ĩmã'asʋm.>> 22 Tı Azezi gelge yẽ ẽ, yele ẽ yetı:
<<M bia, keŋe fʋ sũure! Fõn bɔ mam sıra la n basɛ tı fʋ yẽ
ĩmã'asʋm.>> Tı pɔka la yẽ ĩmã'asʋm bilam mẽŋa.
23 Tı Azezi paagɛ Zifdõma nẽŋadãana la yire yẽ wı-pɛɛbrıba la nẽr-
kʋʋŋɔ n bɔgrı. 24 Tı a yele ba yetı: <<Yese-ya, tı pugla la ka ki, a
gĩsri mɛ.>> Tı nẽrba la la'ara ẽ. 25 La ẽn botı nẽr-kʋʋŋɔ la yese la, a
kẽ la deem gʋrɛ pugla la nu'ugo, tı a isge. 26 Tı yel-ẽna saagɛ tẽŋa la
wuu.

Azezi botı fɔɔsı bayi yẽta

27 Azezi daan yese zẽ'e-ẽŋa mɛ fõrgra, tı fɔɔsı bayi dɔla ẽ tɔgra
ke'enke'em yetı: <<Adavidi* yıŋa, zoe tı ninbãalga!>> 28 Tı Azezi
paagɛ kẽ yire, tı fɔɔsı la paagɛ a zẽ'am, tı a soke ba yetı: <<Yãma
bɔ sıra tı mam wʋn tã'agɛ ẽŋɛ yan boorı se'em na?>> Tı ba lerge
yetı: <<Ee! Zuudãana.>> 29 Tı a kalʋm ba nini dee yetı: <<La

wʋn ẽŋɛ wʋ yan bɔ sɩra se'em na.> > 30Tɩ ba nini na pike yẽta. Tɩ a
kã'an ba yetɩ: < <Da basɛ-ya tɩ nẽra bãŋɛ.> > 31La ban fõrgɛ la, ba
mõolɛ bõn-ẽŋa mɛ tẽŋa la zẽ'a woo.

Azezi botɩ muko tɔgra

32Ban daan yesrɩ la, tɩ ba tarɩ nẽra tɩ kʋlkã'arga dolɩ ẽ, tɩ a dɛna
muko, wa'am Azezi zẽ'am. 33Tɩ Azezi dige kʋlkã'arga la, tɩ a yese. Tɩ
muko la tɔgra. Tɩ la di'ige nẽr-kʋʋŋɔ la, tɩ ba yetɩ: < <Nẽra nẽra nãn
ka yẽ wãna buuri Ɩsrayɛlɩ pʋam.> > 34La Farisi* dõma daan yetɩ:
< <La de la kʋlkã'arsɩ naba n bɔ ẽ pãŋa, tɩ a tara digra kʋlkã'arsɩ
la.> >

Azezi zoe nẽr-kʋʋŋɔ ninbãalga

35Azezi daan kaarɩ la tẽn-kãra la tẽn-pɩgsɩ wuu, zãsna nẽrba
Zifdõma wẽndeto pʋam, mõola Nawẽnnɛ so'olʋm* kõ-yẽlga, dee botɩ
bã'adõma, la kobro buuri wuu yẽta ĩmã'asʋm. 36La Azezi n yẽ nẽr-
kʋʋŋɔ la, ba ninbãalga n yõkɛ ẽ. Se'ere n soe la, ba targɛ mɛ bãlɛ, ãna
wʋ piisi n ka tarɩ dũnsĩina. 37Tɩ a yele a karẽnbiisi la yetɩ: < <Va'am
na bõnkɔɔla lagsgɔ zo'oge mɛ, la tõntõnɩba n wʋn lagsɛ bõnkɔɔla la
pɔ'ɔrɩ mɛ. 38Bɛla ĩyã, sose-ya va'am na dãana tɩ a tõm tõntõnɩba
pa'asɛ tɩ ba lagsɛ bõnkɔɔla la.> >

10

Azezi looge a karẽnbiisi pia la ayi tõm ba

(Amarkɩ 3:13-19, 6:7-13, Aluki 6:12-16, 9:1-6)

1Azezi daan wi a karẽnbiisi pia la ayi la mɛ bɔ ba pãŋa tɩ ba dige
kʋlkã'arsɩ, dee botɩ bã'adõma buuri wuu, la kobro buuri wuu yẽ
ĩmã'asʋm. 2Karẽnbiisi pia la ayi la tɩ a looge tɩ a tõm na yʋ'ʋra n

wãna: Pɔspɔsɩ dãana de la Asimõ tɩ ba wi'iri tɩ Apɩyɛɛrɩ, la a yɩbga
A'ãndre, la Azebede dayɔɔsɩ Azakɩ la a yɩbga Azã, 3la Afilipi, la
Abatelemi, la Atoma, la Amatie n de lampo-tɔ'ɔsa la, la Azakɩ n de
Alfe dayʊa, la Atade, 4la Asimõ n daan de Zelɔtɩ* nẽra ayɩla la, la
Azudaasɩ Iskariyo, sɛka n wʊn pa'alɛ tɩ ba yõkɛ Azezi la.
5La de la bãna pia la ayi tɩ Azezi daan tõm, yele ba yetɩ: <<Da
sẽŋɛ-ya bu-zãŋsɩ* la zẽ'am, la da kẽ-ya Samaari* dõma tẽnsɩ pʊam.
6Sẽŋɛ-ya Ɩsrayɛlɩ* dõma n ãn wʊ piisi n bɔɩ la zẽ'am, 7ka mõola yetɩ:
<Nawẽnnɛ so'olʊm* na lɛm mɛ.> 8La ya botɩ bã'adõma yẽ
ĩmã'asʊm, dee botɩ kũm vo'oge, dee botɩ kõnkɔma* yẽ ĩmã'asʊm le
ãna sõŋa, dee dige kʊlkã'arsɩ. Yãma to'oge la zãŋa, bɛla bɔ-ya zãŋa.
9Da dɩkɛ-ya sãlma bɩɩ ligri sũm sẽŋɛ. 10La ya da dɩkɛ tãmpɔkɔ sore la
sẽnnɛ ĩyã, da dɩkɛ-ya futo bayi, bɩɩ tagra, bɩɩ doore. Ba wʊn bɔ
tõntõnna ẽn boorɩ sɛla.
11Ya sãn paagɛ tẽn-kãtɛ bɩɩ tẽn-pɩka pʊam, soke-ya bãŋɛ nẽr-sõŋɔ
sãn bɔna mĩ wʊn to'oge ya tɩ ya kẽ'era a yire, bɔna-ya bilam ka paagɛ
daar-sɛka tɩ ya wʊn fõrgɛ tẽŋa la. 12Ya sãn paagɛ kẽ yire pʊam, ya
pʊ'ʊsɛ ba yetɩ: <Sũ-mã'asʊm wʊn bɔna la ya.> 13La yire la dõma sãn
to'oge ya, ya sũ-mã'asʊm wʊn bɔna la ba. La ba sãn zagsɛ ka to'oge
ya, ya sũ-mã'asʊm wʊn weege ya zẽ'am. 14La yi-sɛka, bɩɩ tẽn-sɛka
nẽrba sãn ka to'oge ya, bɩɩ ka selse ya yetɔga, ya yese zẽ'e-ẽŋa dee
pɩɩsɛ ya nãma tẽntõnnɔ basɛ mĩ. 15Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ
sarɩyadia daarɛ tẽn-ẽŋa dõma wʊn yẽ toogo gãnna Sodom* la
Gomõorɩ tẽnsɩ nẽrba.>>

Azezi yetɩ nãmsgɔ n wʊn wa'am

(Amarkɩ 13:9-13, Aluki 21:12-17)

16Azezi le yetɩ: <<Bɩsɛ-ya, mam tõm ya wʊ piisi saasaadõma

tẽŋasʋka. Bɛla ĩyã, dɛna-ya yɛm dõma wʋ bõnsɛ'ɛdõma, la ya ãna wʋ
na'adawɛma n ka tarɩ yelle se'em na. [17]Guuse-ya ya mẽŋa la nẽrba la.
Se'ere n soe la, ba wʋn wa yõgɛ ya mɛ tarɩ sẽŋɛ sarɩyadia zẽ'esʋm,
dee wẽ ya ba wẽndeto* pʋam. [18]La ba wʋn yõgɛ ya sẽŋɛ gɔmnadõma,
la na'adõma nẽŋam, yãma n dolɩ mam na ĩyã, tɩ ya wʋn dɛna kaset-
dõma tɔgɛ bɔ bãma la bu-zãŋsɩ*. [19]La ba sãn tarɩ ya sẽŋɛ, da fabla-ya
yãma n wʋn tɔgɛ se'em, bɩɩ yãma n wʋn tɔgɛ sɛla yelle. Se'ere n soe
la, wakat-ẽŋa mẽŋa Nawẽnnɛ Sɩa* wʋn bɔ ya bõn-sɛka tɩ ya wʋn
tɔgɛ. [20]La dagɩ yãma mẽŋa n wʋn tɔgɛ, la de la ya Sɔ Nawẽnnɛ Sɩa la
n boe ya pʋam na n wʋn tɔgɛ.

[21]Sɔbia wʋn botɩ ba yõkɛ a sɔbia kʋ. La sɔdõma mẽ wʋn ẽŋɛ ba
kɔma bɛla. La kɔma mẽ wʋn zɛbɛ la ba dɔgrɩba, botɩ ba kʋ ba.
[22]Nẽrba wuu wʋn sise ya mam yʋ'ʋrɛ la ĩyã. La sɛka n ze'ele kãŋkãŋɛ
ka paagɛ ba'asgɔ, a wʋn yẽ fãarɛ. [23]Ba sãn nãmsɛ ya tẽŋa ayɩla pʋam,
ya zoe sẽŋɛ tẽŋa ayẽma. Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ ya kãn yãŋɛ kaagɛ
Ɩsrayɛlɩ tẽnsɩ ba'asɛ dee tɩ mam n de Nẽrsaala* Dayʋa la leme wa'am.

[24]Karẽnbia ka gãnnɩ a karẽnsãama, la tõntõnna mẽ ka gãnnɩ a
zuudãana. [25]La karẽnbia sãn wa ãna wʋ a karẽnsãama la, la tõntõnna
sãn wa ãna wʋ a zuudãana la, la seke mɛ. Ban wi'iri yidãana la tɩ
Abelzebuli n de Asũtãana* la, ba wʋn tʋʋra a yire la dõma gãnna la
bɛla.> >

La masɛ tɩ ya zɔta la Nawẽnnɛ

(Aluki 12:2-9)

[26]< <Bɛla, da zɔta-ya nẽrsaalba, tɩ bõn-sɛka woo n lile, wʋn lilge.
La bõn-sɛka woo n sʋgɛ, wʋn puke. [27]Mam n yele ya se'em lika pʋam
wã, tɔgɛ-ya ẽ peelem pʋam. La sɛla tɩ mam waasʋm ya la, zom-ya
deto zuto mõolɛ ẽ. [28]Da zɔta-ya sɛba n kʋʋrɩ ĩyã, dee ka tãna wʋn kʋ

sɩa la. Zɔta-ya Nawẽnnɛ n tã wʋn botɩ ya ĩyã, la ya sɩa sã'am bug-
tẽŋa* la. 29Ba ka koosrɩ mõom niinto bayi la lag-kõbrɛ ayɩla mã'a? La
baa niila ayɩla kãn ki, tɩ la sãn dagna ya Sɔ Nawẽnnɛ n sakɛ. 30La baa
yãma zuugo zomto, Nawẽnnɛ mi ba wuu kãllɛ mɛ. 31Bɛla ĩyã, da zɔta-
ya dabeem, yãma tarɩ yõorɔ gãnna niinto zozo'e mɛ.
32Nẽr-sɛka woo n wʋn ze'ele nẽrba nẽŋam yetɩ ẽŋa de la mam nẽra,
mam mẽ wʋn ze'ele mam Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum nẽŋam yetɩ a
de la mam nẽra. 33La nẽr-sɛka woo n sɩ'ɩsɛ nẽrba nẽŋam yetɩ ẽŋa ka
mi mam, mam mẽ wʋn sɩ'ɩsɛ mam Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum
nẽŋam tɩ mam ka mi ẽ.> >

Tɩ nõŋɛ Azezi gãnna

(Aluki 12:51-53, 14:26-27)

34< <Da tẽ'esɛ-ya tɩ mam tarɩ la nõ-yẽnnɛ wa'am dũnia zuo. Mam
ka wa'am tɩ m botɩ nẽrba dɛna nõorɛ ayɩla dũnia zuo, la de la welgre
tɩ mam tarɩ wa'am. 35Se'ere n soe la, mam wa'am tɩ m welge la
dayɔɔsɩ la ba sɔdõma, la pugunto la ba madõma, la dayɔɔsɩ pɔgba la
ba sɩrba madõma. 36Tɩ nẽra mẽŋa yir-dõma wʋn dɛna a bɛ'ɛba. 37Nẽr-
sɛka n nõŋɛ a sɔ bɩɩ a ma gãnna mam, a ka masɛ tɩ a dɛna mam nẽra.
La nẽr-sɛka woo n nõŋɛ a dayʋa bɩɩ a pɔyʋa gãnna mam, a ka masɛ tɩ
a dɛna mam nẽra. 38La nẽr-sɛka woo n ka sakɛ nãmsgɔ wʋ nẽra n
zɛɛrɩ a kũm dɔ-puurŋa* dɔla mam, a ka masɛ tɩ a dɛna mam nẽra.
39La nẽr-sɛka woo n boorɩ tɩ a gu a vɔm, a wʋn koŋe ẽ. La nẽr-sɛka n
basɛ a vɔm mam ĩyã, a wʋn yẽ ẽ.> >

Nẽr-sɛba n tarɩ yɔɔrɔ

(Amarkɩ 9:41)

40< <Nẽr-sɛka woo n to'oge ya, a to'oge la mam. La nẽr-sɛka woo n

to'oge mam, a to'oge la sɛka n tõm mam na. 41 La nẽr-sɛka woo n
to'oge Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa ẽn de Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa la ĩyã, a wʊn to'oge
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa yɔɔrɔ. La nẽr-sɛka woo n to'oge sɪra dãana ẽn de
sɪra dãana la ĩyã, a wʊn to'oge sɪra dãana yɔɔrɔ. 42 La nẽr-sɛka woo n
bɔ mam nẽrba wã ayɪla ko-mã'asga tɪ a yũ, ẽn de mam karẽnbia la
ĩyã, mam yetɪ ya la sɪra, tɪ a kãn koŋe yɔɔrɔ.>>

11

Azã n mise nẽrba ko'om pʊam tõm a karẽnbiisi Azezi-krisi zẽ'am

(Aluki 7:18-35)

1 Azezi n daan pa'alɛ a karẽnbiisi pia la ayi la kɪ'ɪlɪm na, a yese
bilam sẽŋɛ la so'olʊm na tẽnsɪ la wuu pʊam ka zãsna nẽrba, dee
mõola Nawẽnnɛ kõ-yẽlga.

2 Tɪ Azã daan bɔna yʊ'a deem, wõm Krisi* tõoma la yelle, tõm a
karẽnbiisi a zẽ'am, 3 tɪ ba sẽŋɛ ka soke ẽ yetɪ: <<Fõn de la sɛka tɪ
Nawẽnnɛ yetɪ a wʊn wa'am na bɪɪ, tɪ gu'ura nẽra ayẽma?>> 4 Tɪ
Azezi lerge ba yetɪ: <<Sẽŋɛ-ya ka yele Azã yãma n wõnnɪ se'em, la
yãma n yẽtɪ se'em na: 5 Fɔɔsɪ nini yẽtɪ mɛ, tɪ kɔɔrnɔ sẽnna, tɪ kõnkɔma
yẽta ĩmã'asʊm le ãna sõŋa, tɪ wansɪ wõnna, tɪ kũm vɔ'ɔra, tɪ nasdõma
wõnna Nawẽnnɛ kõ-yẽlga. 6 La nẽr-sɛka n ka lebrɪ poorʊm mam ĩyã la
tarɪ zu-yẽlga.>>

7 Azã karẽnbiisi la n fõrgɛ la, tɪ Azezi yãŋa tɔgra Azã yelle bɔ'ɔra
nẽr-kʊʊŋɔ la yetɪ: <<Bẽm tɪ yãma daan sẽŋɛ ka bɪsɛ weem? Yãma
sẽŋɛ ka bɪsɛ la mõorɔ tɪ kʊsebgo mĩini bɪɪ? Ayɛɪ. 8 La bẽm tɪ yãma
sẽŋɛ ka bɪsɛ? Nẽra n yɛ fu-sõma? Ayɛɪ. Nẽr-sɛba n yɛ fu-sõma la boe
na'adõma yiɛ. 9 La yãma sẽŋɛ ka bɪsɛ la bẽm? Ya sẽŋɛ ka bɪsɛ la
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa bɪɪ? Ee. La mam yetɪ ya tɪ a de la nẽra n gãnnɪ

Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa. 10 La de la ẽŋa yelle tɩ la gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ
pʋam tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:
<Mam tõntõnna n wãna
tɩ mam tõm tɩ a dẽŋɛ fʋ nẽŋa
malgɛ sore bɔ fɔ.>
11 Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ nẽrsaalba tɩ ba dɔgɛ la wuu pʋam, nẽra ka
boe n gãnnɩ Azã n mise nẽrba ko'om pʋam na. La nẽr-sɛka n de pɩka
Nawẽnnɛ so'olʋm* na pʋam gãnnɩ Azã mɛ. 12 Lan pɔsɛ Azã n misri
nẽrba ko'om pʋam na wa paam lɛɛlɛ wã, Nawẽnnɛ so'olʋm sẽnnɩ
nẽŋa la pãŋa, la pãnsɩ dõma n mõrgrɩ tɩ ba fãagɛ ẽ. 13 Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba* la wuu, la lɔɔ* gõnnɔ la wuu dẽŋɛ tɔgɛ so'olʋm na yelle
mɛ halɩ wa paagɛ Azã wakatɛ. 14 La ya sãn bɔɔra tɩ ya bãŋɛ a võorɛ,
Azã n de A'eli* tɩ ba yʋʋn yetɩ a wʋn wa'am na. 15 Sɛka n wõm yetɔga
wã, a selse sõŋa sõŋa.
16 Mam wʋn dɩkɛ la bẽm makɛ la zamãan-ẽna wã nẽrba? Ba ãn wʋ
kɔma n zĩ da'am wi'ira taaba yetɩ: 17 <Tõma peebe wɩɩsɩ mɛ, tɩ yãma
zagsɛ ka wa. Tɩ tõma yõom kʋʋrɛ yõoma, tɩ yãma zagsɛ ka yõom.>
18 Se'ere n soe la, Azã wa'am mɛ wa lʋta nõorɛ dee ka yũura dãam, tɩ
ba yetɩ kʋlkã'arga n dolɩ ẽ. 19 Tɩ Nẽrsaala Dayʋa*f6* la wa'am wa dita
dee yũura, tɩ ba yetɩ, a de la dita, la dã-yũura, la lampo-tɔ'ɔsrɩba*, la
tõon-be'ero dõma sɩrɛ. Yɛm dãana tõoma n pa'alɩ tɩ a tarɩ yɛm.>>

Azezi zɛrgɛ tẽn-sɛba nẽrba n ka bɔ ẽ sɩra la

(Aluki 10:13-15)

20 Bɛla poorʋm tɩ Azezi zɛrgɛ nẽr-sɛba tɩ a tõm tõon-yãlma zozo'e ba
tẽnsɩ pʋam, dee tɩ ba ka teege yɛm basɛ tõon-be'ero la yetɩ:
21 <<Korazẽ dõma, ya wʋn yẽ toogo! Betisayida dõma, ya wʋn yẽ
toogo! Se'ere n soe la, tõon-yãlma sɛba n tõm ya tẽnsɩ pʋam na, daan

sãn tõm nι na Tiiri*, la Sidõ tẽnsι pʋam, ba wʋn teege nι yɛm basɛ
tõon-be'ero halι kʋrʋm kʋrʋm, yɛ bɔra futo ẽŋɛ tãmpɛglʋm ẽŋɛ ba
zuto tι la pa'alɛ tι ba teege yɛm. 22Bɛla ĩyã tι mam yɛta ya tι sarιyadia
daarɛ, la wʋn dɛna toogo bɔ yãma gãnna Tiiri, la Sidõ dõma. 23La
yãma Kapɛrnaʋm dõma, yãma tẽ'esɛ tι ya wʋn zẽkɛ mɛ ka paagɛ
saazuum bιι? Ayɛι, ya wʋn sige mɛ halι ka paagɛ kι'ιn-tẽŋa. Se'ere n
soe la, tõon-yãlma sɛba tι mam tõm ya zẽ'am na daan sãn tõm nι na
Sodom* tẽŋam, a wʋn ken boe nι mɛ zĩna. 24La mam yetι ya tι
sarιyadia daarɛ, Sodom dõma kãn yẽ toogo paagɛ yãma.> >

Azezi tɔgɛ ẽŋa la a Sɔ Nawẽnnɛ yelle

(Aluki 10:21-22)

25Wakat-ẽŋa Azezi tɔgɛ mɛ yetι: < <Mam Sɔ Nawẽnnɛ n de
saazuum la tẽŋa wã Zuudãana, mam pẽgrι fɔ, se'ere n soe la, fõn sʋgɛ
bõn-bãna wã mɛ tι yɛm dõma la bãŋrιba ka mina, dee pa'alɛ nẽr-sɛba
n ãn wʋ kɔm-pιgsι la. 26Ẽe, mam Sɔ, la de la fõn boorι bɛla la
ĩyã.> >
27< <Mam Sɔ dιkɛ sɛla woo ẽŋɛ la mam nu'usum. La nẽra ka mi
mam n de Nawẽnnɛ Dayʋa la n de sɛka, sãn dagna mam Sɔ la, la
nẽra mẽ ka mi mam Sɔ la n de se'em, sãn dagna mam n de a Dayʋa
la, la sɛba tι mam wʋn botι ba bãŋɛ ẽ na.> >

Azezi n bɔ'ɔrι nẽrba vo'osgo

28< <Wa'am-ya mam zẽ'am, yãma sɛba wuu n tʋ ze-tιbsa targɛ la,
tι mam wʋn bɔ ya vo'osgo. 29Dιkɛ-ya mam sɔgrιga sɔgɛ ya mẽŋa,
zãsʋm sɛla tι mam wʋn pa'alɛ ya la, tι ya wʋn yẽ vo'osgo. Se'ere n
soe la, mam de la sũ-bʋgsʋm dãana, la sik-m-mẽŋa dãana. 30Mam
sɔgrιga la fakɛ mɛ, la mam zeero la ka tιbgɛ.> >

12

Vo'osgo daarɛ yelle

(Amarkɩ 2:23-28, Aluki 6:1-5)

[1]Wakat-ẽŋa, Azezi la a karẽnbiisi la daan dolɩ la vatɔ pʋam,
Zifdõma vo'osgo* daarɛ tɔlla. Tɩ a karẽnbiisi kɔm dõnna, tɩ ba kɔ si
wẽena ɔbra. [2]Tɩ Farisi* dõma yẽ, yele Azezi yetɩ: <<Bɩsɛ, fʋ
karẽnbiisi la ɩtɩ la sɛla n sisri vo'osgo daarɛ.>> [3]Tɩ Azezi lerge ba
yetɩ: <<Yãma ka karẽŋɛ Adavidi* la a nẽrba la kɔm n yʋʋn dõnnɩ tɩ
ba ẽŋɛ se'em na? [4]A yʋʋn kẽ la Nawẽnnɛ deego la pʋam dɩkɛ borborɩ
sɛba tɩ ba bĩŋe bɔ Nawẽnnɛ na obe, dee bɔ a nẽrba la. La sisri mɛ,
nẽra nẽra ka obrɩ ba, sãn dagna kãabgɔ* kẽma la mã'a. [5]Bɩɩ yãma ka
karẽŋɛ lɔɔ* gõŋɔ la pʋam n yetɩ, vo'osgo daarɛ, kãabgɔ* kẽma la n
tõnnɩ Wẽnde-kãtɛ* la pʋam na sã'anɩ vo'osgo daarɛ sisgo la mɛ tɩ
taalɛ ka bɔna? [6]Mam yetɩ ya mɛ tɩ nẽra n gãnnɩ Wẽnde-kãtɛ la n boe
kalam. [7]La gʋlsɛ tɩ Nawẽnnɛ yetɩ: <Mam boorɩ tɩ nẽrsaalba zɔta la
taaba ninbãalga, dee dagɩ tɩ ba dɩkɛ ba bõnɔ kãabra bɔ'ɔra mam.>
Yãma sãn bãŋɛ nɩ yetɔg-ẽna wã võorɛ, ya kãn yele nɩ sɛba n ka tõm
be'em tɩ ba tuuge ya. [8]Se'ere n soe la, Nẽrsaala* Dayʋa*f6* la n soe
vo'osgo daarɛ.>>

Bʋraa nu'ugo n ki, tɩ Azezi botɩ a yẽ ĩmã'asʋm

(Amarkɩ 3:1-6, Aluki 6:6-11)

[9]Azezi fõrgɛ bilam sẽŋɛ la ba wẽndeem. [10]Tɩ bʋraa ayɩla daan bɔna
mĩ, tɩ a nu'ugo ki. Tɩ Farisi* dõma bɔɔra tɩ ba dõrɛ Azezi, soke ẽ yetɩ:
<<Sore boe tɩ ba botɩ nẽra yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo* daarɛ?>> [11]Tɩ
Azezi lerge ba yetɩ: <<Nẽr-kãna n boe yãma pʋam wʋn tara pesgo,
tɩ a lui boko pʋam vo'osgo daarɛ, tɩ a kãn yõkɛ ẽ tɩ a dooge?

12Nẽrsaala tarι yõorɔ mɛ gãnna pesgo zozo'e. Bɛla, sore boe mɛ tι
nẽra ẽŋɛ sõŋa vo'osgo daarɛ.> > 13La Azezi yele bʋraa la yetι:
< <Tẽegɛ fʋ nu'ugo la.> > Tι a tẽegɛ, tι a nu'ugo la ãna sõŋa wʋ
nu'ugo ayẽma la. 14Tι Farisi dõma la yese yẽŋa ka bãm bãma n wʋn
ẽŋɛ se'em kʋ Azezi.

Azezi de la Nawẽnnɛ tõntõnna

15Tι Azezi bãŋɛ bɛla, fõrgɛ bilam. Tι nẽrba zozo'e doose ẽ. Tι a botι
bã'adõma wuu yẽ ĩmã'asʋm. 16Dee kã'an ba yetι, ba da botι nẽra
bãŋɛ. 17A ẽŋɛ la bɛla tι Nawẽnnɛ n yʋʋn botι a nõtɔ'ɔsa A'ezayi* yele
se'em na ẽŋɛ.

18A yʋʋn yetι:

< <Mam tõntõnna tι mam looge n wãna:
Nẽr-sɛka tι mam nõŋɛ, a paagɛ la mam yɛm.
Mam wʋn basɛ tι m Sιa* pãŋa bɔna la ẽ,
tι a mõolɛ sιra, la sɛla n masɛ mam yɛm bɔ buuri wuu.
19A kãn wẽ'era nõke'ene, la a kãn zɛbra.
La nẽra kãn wõm a kõa sorɔɔrɔ zuto.
20A kãn kɔ'ɔgɛ mõ-sɛka n kɔ'ɔgɛ la ba'asɛ.
La a kãn kĩŋe fιtla gõngõŋɔ la n diti fẽfẽ la ba'asɛ,
halι tι la ka paagɛ wakat-sɛka tι a wʋn botι sιra, la sɛla n masɛ
to'oge zẽ'a wuu.
21Tι buuri la wuu wʋn te'ege ẽ.> >

Azezi pãŋa gãnnι Asũtãana

(Amarkι 3:20-30, Aluki 11:14-23, 6:43-45)

22Tι ba tarι nẽra ayιla tι kʋlkã'arga dolι ẽ, tι a dɛna fʋa la muko
wa'am Azezi zẽ'am, tι Azezi botι a yẽ ĩmã'asʋm, tɔgra dee yẽta.
23Tι la di'ige nẽr-kʋʋŋɔ la wuu, tι ba yetι: < <Bʋra-ẽna wã kãn

dɛna naba Adavidi* yɩɩŋa la?>> 24Tɩ Farisi dõma wõm bɛla, yele
yetɩ: <<Bʊra-ẽna tarɩ la Abelzebuli*f7* n de kʊlkã'arsɩ naba la pãŋa
digra kʊlkã'arsɩ la.>> 25Tɩ Azezi bãŋɛ ban tẽ'esrɩ se'em na, yele ba
yetɩ: <<So'olʊm sɛka woo nẽrba n welge wẽrgɛ zɛbra la taaba,
so'olʊm na wʊn sã'am mɛ. La tẽn-sɛka woo, bɩɩ yi-sɛka woo nẽrba n
welge zɛbra la taaba, a wʊn wõrgɛ mɛ. 26La Asũtãana* sãn digra
Asũtãana, a welge mɛ zɛbra la a mẽŋa. Bɛla, a so'olʊm na kãn tã'agɛ
ze'ele. 27Yãma n yetɩ mam digri kʊlkã'arsɩ la Abelzebuli pãŋa la,
yãma nẽrba tarɩ la ãne pãŋa digra kʊlkã'arsɩ? Bɛla, ya nẽrba la mẽŋa
n wʊn pa'alɛ tɩ ya ka tarɩ bʊʊrɔ. 28La de la Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa tɩ mam
tarɩ digra kʊlkã'arsɩ, bɛla pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ n wa'am wa dita na'am
ya tẽŋasʊka.

29Nẽra ka tã wʊn kẽ pãŋa dãana yire vaagɛ a lɔgrɔ, sãn dagna tɩ a
dẽŋɛ lʊ pãŋa dãana la mɛ dee yãŋa vaagɛ a lɔgrɔ la.

30Sɛka n ka boe la mam, sisri mam mɛ. La sɛka n ka lagɩm na mam
lagsra, a wɩrgrɩ mɛ. 31Bɛla n soe tɩ mam yele ya yetɩ, tõon-be'ero
wuu, la pɔ'ɔrɛ yetɔga wuu tɩ nẽrsaalba ɩtɩ la, Nawẽnnɛ tã wʊn basɛ ba
taalɛ. La sɛka n tɔgɛ pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ Sɩa, a kãn basɛ ẽ taalɛ. 32La nẽr-
sɛka n tɔgrɩ Nẽrsaala* Dayʊa la tɔg-be'ero, a wʊn basɛ ẽ taalɛ. La
sɛka n tɔgrɩ Nawẽnnɛ Sɩa la tɔg-be'ero, Nawẽnnɛ kãn malɩn basɛ ẽ
taalɛ dũnia ẽna wã pʊam, la dũni-sɛka n sẽm na pʊam.

33Ya sãn yetɩ, tɩa ãn sõŋa, ya yetɩ a biɛ ãn sõŋa. Bɩɩ ya sãn yetɩ, tɩa
de tɩ-be'ego, ya yetɩ a biɛ mẽ de la biɛ be'ero. Se'ere n soe la, tɩa biɛ n
botɩ ba bãŋra ẽn de tɩ-sɛka. 34Yãma ãn wʊ kãmpẽesɩ buuri, yãma n
de nẽr-bɛ'ɛsɩ wãna wã, ya wʊn ẽŋɛ la wãne tɔgɛ tɔg-sõma? Se'ere n
soe la, sɛla n zo'oge sũure pʊam na tɩ nõorɛ tɔgrɩ. 35Nẽr-sõŋɔ tɔgrɩ la
bõn-sõma tɩ a tarɩ a sũure pʊam. La nẽr-be'ego tɔgrɩ la bõn-be'ero tɩ a
tarɩ a sũure pʊam. 36Mam yetɩ ya tɩ sarɩyadia daarɛ, nẽrsaalba wʊn

ka tɔgɛ yetɔg-yaalsɩ tɩ ba tɔgɛ la wuu yelle Nawẽnnɛ nẽŋam. 37La de
la fʊ yetɔga pʊam tɩ fʊ wʊn yẽ bʊʊrɔ, la, la de la fʊ yetɔga pʊam tɩ fʊ
wʊn koŋe bʊʊrɔ.> >

Nẽrba boorɩ tɩ ba yẽ bõn-yãlma

(Amarkɩ 8:11-12, Aluki 11:29-32)

38Azezi n tɔgɛ bɛla la, tɩ lɔɔ* karẽnsãandõma, la Farisi* dõma yele ẽ
yetɩ: < <Karẽnsãama, tõma boorɩ tɩ fʊ ẽŋɛ la bõn-yãlma n pa'alɛ tɩ
fõn ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am tɩ tɩ yẽ.> > 39Tɩ a yele ba yetɩ:
< <Zamãan-ẽna wã nẽrba n de nẽr-bɛ'ɛsɩ, dee ka dɔla Nawẽnnɛ la
sɩra la, boorɩ tɩ ba yẽ la bõn-yãlma n wʊn pa'alɛ Nawẽnnɛ pãŋa, la ba
kãn yẽ bõn-yãlma, sãn dagna bõn-yãlm-sɛka n yʊʊn ẽŋɛ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa Azonaasɩ* la. 40Wʊ Azonaasɩ n yʊʊn boe zũn-kãtɛ la pʊʊrʊm
dabsa atã wʊntɛɛŋa la yʊ'ʊŋɔ la, bɛla Nẽrsaala* Dayʊa la mẽ wʊn
bɔna yɔɔgɔ pʊam na dabsa atã, wʊntɛɛŋa la yʊ'ʊŋɔ. 41Sarɩyadia daarɛ,
Niniivi* dõma wʊn isge zɛrgɛ zamãan-ẽna wã dõma mɛ ba tõon-
be'ero la ĩyã. Se'ere n soe la, Azonaasɩ n yʊʊn mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga
bɔ ba la, ba yʊʊn teege yɛm mɛ basɛ tõon-be'ero. La nẽra n gãnnɩ
Azonaasɩ n boe kalam, dee tɩ yãma ka teege yɛm. 42La sarɩyadia
daarɛ, na-pɔka la n yʊʊn yese wẽntulle gɔbga bɔba la, wʊn isge mɛ
zɛrgɛ zamãan-ẽna wã nẽrba ba tõon-be'ero la ĩyã, se'ere n soe la, a
daan ze'ele la zẽ'a n zãagɛ wa'am wa selse naba Asalomõ* yɛm
yetɔga. La nẽra n gãnnɩ Asalomõ n boe kalam, dee tɩ yãma ka sɛlsra
ẽ.> >

Kʊlkã'arga n yese dee leme makrɛ

(Aluki 11:24-26)

43Azezi le yetɩ: < <Kʊlkã'arga sãn yese dee basɛ nẽra, a sẽŋɛ la

pɔgẽntɩɩsɩ pʋam ka ɛɛra zẽ'a tɩ a vo'ose, la a sãn ka yẽ, 44a yetɩ mɛ tɩ:
<Mam wʋn lebe la m yi-sɛka tɩ m yese dee basɛ la pʋam.> La a sãn
lebe ka paagɛ yẽ tɩ deego la de la voore, pɩɩsɛ malgɛ ãna sõŋa, 45a
wʋn lebe mɛ ka tarɩ kʊlkã'arsɩ bayopɔɩ n de wẽensɩ gãnna ẽŋa,
wa'am wa kẽ bɔna mĩ. La nẽra la toogo wʋn gãnna kʊrʊm toogo la.
La mẽ wʋn dɛna la bɛla bɔ zamãan-ẽna wã nẽr-bɛ'ɛsɩ la.>>

Azezi ma, la a yɩbsɩ

(Amarkɩ 3:31-35, Aluki 8:19-21)

46Azezi daan ken tɔgra la nẽr-kʊʊŋɔ la, tɩ a ma, la a yɩbsɩ daan zɛ
yẽŋa bɔɔra tɩ ba tɔgɛ la ẽ. 47Tɩ nẽra ayɩla yele ẽ yetɩ: <<Fʊ ma, la fʊ
yɩbsɩ n wãna n ze yẽŋa bɔɔra tɩ ba tɔgɛ la fɔ.>> 48Tɩ Azezi yele sɛka
n tɔgrɩ la ẽ na yetɩ: <<Ãne n de mam ma, la ãndõma n de mam
yɩbsɩ?>> 49Dee tẽegɛ a nu'ugo pa'alɛ a karẽnbiisi la yetɩ: <<Mam
ma, la mam yɩbsɩ n wãna. 50Nẽr-sɛka woo n ɩtɩ mam Sɔ Nawẽnnɛ n
boe saazuum n boorɩ se'em, ẽŋa n de mam yɩbga, la mam tã, la mam
ma.>>

13

Kaara n lobge a bõnbuuri makrɛ

(Amarkɩ 4:1-9, Aluki 8:4-8)

1Daar-ẽŋa, Azezi yese yire sẽŋɛ ka zẽa la mõgrɛ la nõorʊm. 2Tɩ nẽr-
kʊʊŋɔ zozo'e lagsɛ a zẽ'am, tɩ a kẽ õorŋɔ la pʊam zĩ'ire, dee tɩ nẽr-
kʊʊŋɔ la zɛ mõgrɛ la nõorʊm. 3Tɩ a makɛ magsa tɔgɛ yɛla zozo'e bɔ
ba yetɩ: <<Kaara n daan yese tɩ a lobge a bõnbuuri. 4La ẽn lobgrɩ
bõnbuuri la, basɛba lui la sore nõorʊm, tɩ niinto wa'am wa di ba. 5Tɩ
basɛba lui tãmpĩa zuo, zẽ'a tɩ tẽntõnnɔ ka zo'oge. Tẽntõnnɔ n ka

zo'oge la ĩyã, ba yese la tɔtɔ. 6Tι wʊntɛɛŋa yẽkɛ wẽ ba, tι ba ki, ba
yẽga n ka kẽ tẽŋa la ĩyã. 7Tι basɛba lui gõ'osι zẽ'a, tι gõ'osι la yese
fʊrɛ ba. 8Tι basɛba lui zẽ'e-sõŋɔ zẽ'a, wɔm biɛ. Basɛba wɔm na biɛ
kɔbga kɔbga, tι basɛba wɔm pisyoob-yoobι, basɛba pitã-tã. 9Sɛka n
wõm yetɔga wã, a selse sõŋa sõŋa.>>

Sɛla n soe tι Azezi makɛ magsa la

(Amarkι 4:10-12, Aluki 8:9-10)

10Tι a karẽnbiisi la lɛm ẽ soke yetι: <<Bẽm ĩyã tι fõn makra magsa
tɔgra bɔ'ɔra ba?>> 11Tι a lerge ba yetι: <<Nawẽnnɛ botι yãma
bãŋɛ a so'olʊm yelle n sʊgɛ la mɛ. La a ka botι bãma bãŋɛ. 12Sɛka n
tarι wʊn to'oge pa'asɛ, tι la zo'oge. La sɛka n ka tarι, baa sɛla tι a tarι
fẽe la, ba wʊn to'oge ẽ. 13Bɛla ĩyã tι mam magsra magsa tɔgra bɔ'ɔra
ba, se'ere n soe la, ba bιsrι mɛ, dee ka yẽta, wõnna, dee ka bãŋra a
võorɛ. 14Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʊʊn yele se'em na ιtι la bãma
lɛ. A yʊʊn yetι:

<Ya wʊn wõm,
la ya kãn bãŋɛ a võorɛ,
ya wʊn bιsɛ,
la ya kãn yẽ.
15Se'ere n soe la,
nẽr-bãna pʊtẽ'era ka like,
ba lι ba tʊba mɛ,
dee mũm ba nini,
tι ba nini da yẽ,
tι ba tʊba da wõm,
tι ba da wõm a võorɛ.
Sãn dagι nι bɛla,

ba wʋn teege nι yɛm
leme wa'am mam zẽ'am,
tι m bɔ ba laafɛ.>

16La, la sãn dɛna yãma, ya tarι zu-yẽlga, yãma tarι la nini n yẽtι, dee
tara tʋba n wõnnι. 17Mam yetι ya la sιra, tι Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba, la
nẽr-sõma zozo'e yʋʋn boorι tι ba yẽ yãma n yẽ sɛla la mɛ, la ba ka
yẽ, ba yʋʋn boorι tι ba wõm sɛla tι yãma wõm na mɛ, la ba ka
wõm.>>

Azezi pa'alɛ bõnbuuri makrɛ la võorɛ

(Amarkι 4:13-20, Aluki 8:11-15)

18<<Bɛla, selse-ya sɛka n lobge bõnbuuri la makrɛ la võorɛ. 19Sore
la nõorʋm tι bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʋ nẽr-sɛka n wõm Nawẽnnɛ
so'olʋm kõ-yẽlga* la, dee ka bãŋɛ a võorɛ. Tι Asũtãana* n de tõon-
be'ero dãana la wa'am wa yese yetɔga la a sũure pʋam. 20Tãmpĩa zuo
tι bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʋ nẽr-sɛka n wõm kõ-yẽlga la, to'oge ẽ
bilam mẽŋa la sũ-yẽlga. 21La ban ka kẽ a sũure pʋam na ĩyã, a sakɛ la
wakatɛ fẽe. La toogo bιι nãmsgɔ sãn paagɛ ẽ Nawẽnnɛ yetɔga la ĩyã,
a basrι mɛ tɔtɔ. 22La gõ'osι la zẽ'a tι bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʋ nẽr-
sɛka n wõm Nawẽnnɛ so'olʋm kõ-yẽlga la, tι a yɛm yɔɔra la dũnia wã
yɛla, tι bõntarsõm yɛla pã'asra ẽ, botι yetɔga la ka tãna wʋn wɔm biɛ
a sũure pʋam. 23La zẽ'e-sõŋɔ la tι bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʋ nẽr-
sɛka n wõm Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la, wõm a võorɛ, wɔnna biɛ. Tι basɛba
wɔm kɔbga kɔbga, tι basɛba pisyoob-yoobι, tι basɛba pitã-tã.>>

Kanarsι makrɛ

24Azezi le makɛ la makrɛ ayιla bɔ ba yetι: <<Nawẽnnɛ so'olʋm ãn
wʋ bʋraa n bʋrɛ si sõma a va'am. 25Tι wẽnnɛ kẽ, tι nẽrba gã gĩsra, tι
a bɛ tarι kanarsι sẽŋɛ ka bʋrɛ lagιm mĩ. 26Tι si la yese bι waagɛ. Tι

kanarsı la mẽ waagɛ, tı ba yẽ tı ba dagı si. 27Tı tõntõnıba la sẽŋɛ
va'am na dãana zẽ'am ka soke ẽ yetı: <Zuudãana, dagı si sõma tı fõn
daan bʋrɛ fʋ va'am na? La bẽm tı kanarsı bɔna mĩ zozo'e?> 28Tı a
yele yetı: <La de la mam bɛ n ẽŋɛ bɛla.> Tı tõntõnıba la soke ẽ
yetı: <Fõn boorı tı tı sẽŋɛ ka võ kanarsı la mɛ bıı?> 29Tı a yele ba
yetı: <Ayɛı, ya sãn võ kanarsı la, ya wʋn po võ la si. 30Basɛ-ya tı ba
wuu bı ka paagɛ bõnkɔɔla lagsgɔ wakatɛ, tı mam wʋn yele sɛba n
lagsrı bõnkɔɔla la tı ba dẽŋɛ võ kanarsı la, bobe ba yõ bugum, dee
yãŋa lagsɛ si la dıgɛ m bãarɛ pʋam.> >>

Sɔ'ɔrɔ biire, la dãbıllɛ makrɛ

(Amarkı 4:30-32, Aluki 13:18-21)

31Azezi le makɛ la makrɛ ayıla bɔ ba yetı: <<Nawẽnnɛ so'olʋm ãn
wʋ sɔ'ɔrɔ biire tı bʋraa bʋrɛ a va'am. 32A ãna pıka pıka gãnna
bõnbuuri la wuu biɛ, la ba sãn bʋrɛ ẽ, a bıtı mɛ gãnna zẽvõorɔ buuri
wuu, ãna wʋ tıa la, tı niinto sẽna tɛ'ɛra ba tʋgrɔ a wila zuo.>>
33La a le makɛ la makrɛ ayıla bɔ ba yetı: <<Nawẽnnɛ so'olʋm ãn
wʋ dãbıllɛ tı pɔka dıkɛ ẽŋɛ borborı zom la-kãra batã pʋam wẽ, tı
dãbıllɛ la botı ba wuu uke.>>

Sɛla n soe tı Azezi magsra magsa

(Amarkı 4:33-34)

34Bɛla wuu Azezi magsrı la magsa tɔgra bɔ'ɔra nẽr-kʋʋŋɔ la, a ka
tɔgɛ yetɔga bɔ ba, tı la sãn dagna magsa. 35A ẽŋɛ bɛla tı Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa* n yʋʋn gʋlsɛ se'em na n ẽŋɛ. A yʋʋn yetı: <<Mam wʋn
makɛ la magsa tɔgɛ bɔ ba, mam wʋn pa'alɛ yel-sɛba n sʋgɛ halı dũnia
pĩ'iluŋo wakatɛ wa paam lɛɛlɛ wã.>>

Azezi pa'alɛ si, la kanarsı la makrɛ võorɛ

36Azezi daan basɛ nẽr-kʋʋŋɔ la mɛ, dee kule yire. Tɩ a karẽnbiisi
wa'am wa yele ẽ yetɩ: < <Pa'alɛ tɔ kanarsɩ la makrɛ võorɛ.> > 37Tɩ
a yele ba yetɩ: < <Sɛka n bʋrɛ si sõma la, de la mam n de Nẽrsaala*
Dayʋa la. 38La va'am na de la dũnia, tɩ si sõma la dɛna Nawẽnnɛ
so'olʋm* nẽrba. Tɩ kanarsɩ la dɛna Asũtãana* nẽrba. 39Tɩ bɛ la n bʋrɛ
kanarsɩ la dɛna Asũtãana. Tɩ bõnkɔɔla lagsgɔ wakatɛ la dɛna dũnia
ba'asgɔ. Tɩ sɛba n lagsrɩ bõnkɔɔla la dɛna Nawẽnnɛ malɛkadõma*.
40Ban lagsɛ kanarsɩ la lobe basɛ bugum pʋam se'em na, la wʋn ẽŋɛ la
bɛla mẽ dũnia ba'asgɔ. 41Nẽrsaala Dayʋa la wʋn tõm na a
malɛkadõma tɩ ba lagsɛ sɛba n pã'asɛ nẽrba tɩ ba basɛ Nawẽnnɛ sore,
la tõon-be'ero dõma wuu, yese ba Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam, 42lobe ba
basɛ bugum pʋam. Zẽ'e-sɛka tɩ ba wʋn kɛlla, dee dɩkɛ ba nu'usi gɩ
nõorʋm. 43La nẽr-sɛba n ẽŋɛ sɛla n masɛ wʋn yẽgra ba Sɔ Nawẽnnɛ
so'olʋm pʋam wʋ wʋntɛɛŋa la. Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse sõŋa
sõŋa.> >

Bõn-sõŋɔ n gãnnɩ wuu makrɛ

44Azezi le yele ba yetɩ: < <Nawẽnnɛ so'olʋm* ãn wʋ tʋʋlʋm bõnɔ tɩ
ba dɩkɛ sʋgɛ va'am pʋam, tɩ nẽra yẽ ẽ. Tɩ a sũure ẽŋɛ yẽlʋm, tɩ a le
sʋgɛ ẽ pa'asɛ, dee sẽŋɛ ka koose ẽn tarɩ sɛla wuu, sẽŋɛ ka da va'am
na.

45Nawẽnnɛ so'olʋm le ãna wʋ lɛɛba n eerɩ kug-sõma n de tʋʋlʋm
bõnɔ tɩ a da. 46La a yẽ la ayɩla n ba ãna sõŋa tɩ a ligri zo'oge, tɩ a lebe
kule ka koose ẽn tarɩ sɛla wuu, sẽŋɛ ka da ẽ.> >

Yʋka makrɛ

47< <Nawẽnnɛ so'olʋm* ken ãna wʋ yʋka tɩ ba lobge ko-kãtɛ pʋam
yõgɛ zũma buuri wuu, 48tɩ yʋka la pɩrɛ. Tɩ ba ve'ege ẽ dooge doone,
gãsɛ zũn-sɛba n ãn sõŋa ẽŋɛ pɩtɔ pʋam, dee lobe sɛba n ka ãn sõŋa la

basɛ. 49La wʊn ãna la bɛla dũnia ba'asgɔ wakatɛ. Malɛkadõma* n
wʊn wa'am wa gãsɛ nẽr-bɛ'ɛsɪ, nẽr-sõma la pʊam, 50lobe ba basɛ
bugum pʊam, zẽ'e-ẽŋa tɪ ba wʊn kɛlla, dee dɪkɛ ba nu'usi gɪ
nõorʊm.> >

51Azezi tɔgɛ bɛla, dee soke ba yetɪ: < <Yãma wõm bɛla wuu
võorɛ?> > Tɪ ba lerge ẽ yetɪ: < <Ee.> > 52Tɪ a yele ba yetɪ:
< <Nẽr-sɛka woo n de lɔɔ* karẽnsãama dee zãsʊm Nawẽnnɛ so'olʊm
yelle pa'asɛ, ãn wʊ yidãana n loorɪ bõn-kɛgsɪ, la bõn-paalsɪ a
bõntarsõm pʊam bɔ'ɔra nẽrba.> >

Nazarɛtɪ nẽrba ka bɔ Azezi sɪra

(Amarkɪ 6:1-6, Aluki 4:16-30)

53Azezi daan magsɛ magsa la kɪ'ɪlɪm, dee fõrgɛ bilam sẽŋɛ la a mẽŋa
tẽŋa. 54La ẽn paagɛ a mẽŋa tẽŋa la, a kẽ la ba wẽndeego* pʊam zãsna
nẽrba, tɪ a zãsŋɔ la di'ige nẽrba la, tɪ ba yetɪ: < <A yẽ yɛm ẽna la
bɛ? A ẽŋɛ la wãne tõnna tõon-yãlma wã? 55Dagɪ ẽna n de dɔ-wãta la
dayʊa la? Dagɪ ẽna ma yʊ'ʊrɛ n de Amaari la, tɪ a yɪbsɪ dɛna Azakɪ,
la Azozɛfʊ, la Asimõ, la Azudi la? 56Dagɪ a tãpa wuu n boe tɪ zẽ'am
wã? A yẽ bõn-bãma wuu la bɛ?> > 57Bɛla tɪ ba daan ka bɔ ẽ sɪra. Tɪ
Azezi yele ba yetɪ: < <Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa yẽtɪ pẽka mɛ, sãn dagna a
mẽŋa tẽŋa, la a yir-dõma tẽŋasʊka mã'a tɪ a ka yẽtɪ pẽka.> > 58A
daan ka tõm tõon-yãlma zozo'e bilam, ban ka bɔ ẽ sɪra la ĩyã.

14

Azã kũm yelle

(Amarkɪ 6:14-29, Aluki 9:7-9)

1Wakat-ẽŋa tɪ Galile naba A'erɔdɪ* daan wõm ban tɔgrɪ Azezi yelle,

2tɩ a yele a tõntõnɩba yetɩ: < <Ena de la Azã n daan misri nẽrba
ko'om pʋam na n vo'oge. La de la bɛla n soe tɩ a tara pãŋa tõnna
tõon-yãlma.> >
3Se'ere n soe tɩ a yele bɛla la, A'erɔdɩ mẽŋa n daan botɩ ba yõkɛ Azã
lʋ tarɩ ka kẽ'esɛ yʋ'a deem a kẽema Afilipi pɔga A'erodɩadɩ ĩyã.
4Se'ere n soe la, A'erɔdɩ daan fãagɛ la Afilipi pɔga di, tɩ Azã daan yele
ẽ yetɩ: < <La ka masɛ tɩ fʋ fãagɛ ẽ di.> > 5A'erɔdɩ daan boorɩ tɩ a kʋ
Azã mɛ, dee zɔta tẽŋa la nẽrba, se'ere n soe la, ba tẽ'esɛ tɩ Azã de la
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa.
6La A'erɔdɩ daan wa ɩta la a dɔka daarɛ kibsa, tɩ A'erodɩadɩ pɔyʋa
wa nẽrba nẽŋam, tɩ A'erɔdɩ sũure ẽŋɛ yẽlʋm halɩ zozo'e, 7tɩ a pɔɩ yele
pugla la yetɩ, bõn-sɛka wuu tɩ a wʋn sose, ẽŋa wʋn bɔ ẽ. 8Tɩ a ma
botɩ a yele naba A'erɔdɩ yetɩ: < <Dɩkɛ Azã n mise nẽrba ko'om pʋam
na zuugo ẽŋɛ la-pɛsŋa pʋam bɔ mam kalam.> > 9Tɩ naba la sũure
sã'am, la ẽn pɔɩ la ĩyã, la sãama la ĩyã, tɩ a bɔ nõorɛ yetɩ ba bɔ pugla
la ẽn boorɩ sɛla la. 10Dee tõm nẽra tɩ a sẽŋɛ yʋ'a deem ka wike Azã
zuugo. 11Tɩ a sẽŋɛ ka wike zuugo la ẽŋɛ la-pɛsŋa pʋam tarɩ ka bɔ
pugla la, tɩ a to'oge ka bɔ a ma. 12Tɩ Azã karẽnbiisi wa'am wa dɩkɛ
kũm na ka laagɛ, dee sẽŋɛ ka yele Azezi.

Azezi bɔ nẽr-kʋʋŋɔ dia

(Amarkɩ 6:30-44, Aluki 9:10-17, Azã 6:1-14)

13Azezi n daan wõm bɛla la, a kẽ la õorŋɔ fõrgɛ wɛ'ɛsa kẽnkɛrŋa,
zẽ'a tɩ nẽrba ka boe. Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la bãŋɛ, ze'ele tẽnsɩ pʋam babsɛ ẽ
la nãma. 14Tɩ Azezi paagɛ ze'ele õorŋɔ la zuo sige, yẽ nẽr-kʋʋŋɔ la, tɩ
ba ninbãalga yõkɛ ẽ, tɩ a botɩ ba bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm. 15Tɩ
zaanõorɛ paagɛ, tɩ karẽnbiisi la lɛm Azezi yele ẽ yetɩ: < <Zẽ'a wã de
la mõom, dee tɩ wẽnnɛ kẽ'era, bɛla botɩ nẽrba la sẽŋɛ tẽnsɩ la pʋam

ka da dia di.> > 16 Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <La ka de pẽrgrɛ tɩ ba
sẽŋɛ, ya mẽŋa bɔ ba dia.> > 17 Tɩ ba lerge ẽ yetɩ: < <Tõma tarɩ la
borborɩ banuu, la zũma bayi mã'a.> > 18 Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
< <Tarɩ-ya ba wa'am wa bɔ ma.> > 19 Dee botɩ nẽr-kʊʊŋɔ la zĩ'ire
mõorɔ zuo. Tɩ a dɩkɛ borborɩ banuu, la zũma bayi la, gorge bɩsɛ
saazuum pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ, dee fiise borborɩ la bɔ a karẽnbiisi la tɩ ba
pʊɩ nẽr-kʊʊŋɔ la, tɩ ba to'oge pʊɩ ba. 20 Tɩ ba wuu di tɩgɛ, dee tɩ
karẽnbiisi la vaagɛ bõn-gito n deege pɩrɛ pɩtɔ pia la ayi. 21 Sɛba n
daan di dia la, bʊraasɩ daan de wʊ tʊsanuu, tɩ pɔgsɩ la kɔma kãllɛ ka
pa'asɛ.

Azezi sẽnnɩ ko'om zuo

(Amarkɩ 6:45-52, Azã 6:15-21)

22 Bɛla poorʊm tɩ Azezi basɛ a karẽnbiisi la tɩ ba kẽ õorŋɔ dẽŋɛ ẽ
dɔɔra mõgrɛ la doone ke bɔba, dee tɩ a mẽŋa weege tɩ a keese nẽr-
kʊʊŋɔ la. 23 Ẽn daan keese nẽr-kʊʊŋɔ la kɩ'ɩlɩm na, a sẽŋɛ la kẽnkɛrŋa
ka zom tãŋa zuo tɩ a pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ. Tɩ wẽnnɛ kẽ, tɩ ẽŋa ayɩla mã'a
bɔna mĩ. 24 La õorŋɔ la daan boe la mõgrɛ la pʊam zãazãarɛ, tɩ ko-
mĩ'isi wẽ'era ẽ, tɩ ba nãmsra, se'ere n soe la, kʊsebgo n vugri tʊ'ʊsra
ba. 25 Tɩ beere yɔna wiire, tɩ Azezi sẽnna ko'om na zuo wɛ'ɛsa a
karẽnbiisi la bɔba. 26 Tɩ karẽnbiisi la yẽ tɩ a sẽnnɩ ko'om na zuo, tɩ ba
palẽŋa ẽkɛ, tɩ ba yetɩ: < <A de la ki-isgne.> > Tɩ dabeem yõkɛ ba,
tɩ ba kaasra tagursi. 27 Bilam mẽŋa tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Keŋe-ya
ya sũure, la de la mam, da zoe-ya dabeem.> > 28 Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele
yetɩ: < <Zuudãana, la sãn sɩrɩ dɛna la fõn, bɔ mam nõorɛ tɩ m sẽŋɛ
ko'om na zuo wa'am fʊ zẽ'am.> > 29 Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ:
< <Wa'am.> > Tɩ Apɩyɛɛrɩ yese õorŋɔ la pʊam sẽnna ko'om na zuo
wɛ'ɛsa Azezi zẽ'am. 30 La Apɩyɛɛrɩ bɩsɛ la kʊsebgo la n vugri zo'oge la,

tı dabeem yõkɛ ẽ. Tı a bɔna mĩ tı a mise, kaasɛ yetı: <<Zuudãana,
fãagɛ ma.>> 31Tı Azezi darɛ tẽegɛ nu'ugo gʋrɛ ẽ dee yetı: <<Fʋ ka
bɔ mam sıra zo'oge, bẽm tı fʋ yɛm yɔɔra?>> 32Tı ba kẽ õorŋɔ la
pʋam, tı kʋsebgo la go'oge. 33Tı karẽnbiisi la n boe õorŋɔ la pʋam na
ka dũma Azezi nẽŋam yetı: <<Fõn sırı de la Nawẽnnɛ Dayʋa
la.>>

Azezi botı bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm Zenezarɛtı

(Amarkı 6:53-56)

34Tı ba pãrgɛ mõgrɛ la dooge paagɛ Zenezarɛtı tẽŋa. 35Tı zẽ'e-ẽŋa
nẽrba bãŋɛ Azezi, tõm nẽrba tẽn-sɛba n lɛm na wuu, tı ba tarı
bã'adõma wuu wa'am a zẽ'am. 36Ba daan sose ẽ yetı a basɛ tı
bã'adõma la kalʋm a fuugo nõorɛ mã'a. La sɛba wuu n daan kalʋm a
fuugo la yẽ ĩmã'asʋm mɛ.

15

Yaabdõma zãsŋɔ, la sɛla n botı nẽra dɛna dẽgrɔ

(Amarkı 7:1-23)

1Tı Farisi* dõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma n ze'ele Zerizalɛm wa'am
wa soke Azezi yetı: 2<<Bẽm tı fõn karẽnbiisi la ka sakra tı
yaabdõma malŋɔ la? Ba sãn yetı ba di, ba ka peerı nu'usi wʋ tı
yaabdõma n ıtı se'em na.>> 3Tı a lebe soke ba yetı: <<Bẽm ẽŋɛ tı
yãma mẽ sı'ısra Nawẽnnɛ nõorɛ la, ya mẽŋa malŋɔ ĩyã? 4Nawẽnnɛ
yetı: <Nanna fʋ sɔ, la fʋ ma.> Dee le yetı: <Sɛka n tɔgɛ a sɔ bıı a
ma be'em, dẽnı tı ba kʋ ẽ.> 5La yãma yetı, nẽra sãn yele a sɔ bıı a
ma yetı: <Mam n tarı nı bõn-sɛka tı m sõŋɛ fɔ la, de la Nawẽnnɛ
bõnɔ>, la ka le dɛna tı a ẽŋɛ sɛla bɔ a sɔ. 6Bɛla, ya basrı tı Nawẽnnɛ

yetɔga la lebge la zãŋa, dee dɔla ya mẽŋa malŋɔ. 7Pʋlibsum dõma
wã, A'ezayi* yʋʋn sɪrɪ to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ ya yelle, tɪ
Nawẽnnɛ yetɪ:
8<Nẽr-bãna wã pẽgrɪ mam na ba nõorɛ yetɔga,
la ba sũure zãagɛ la mam mɛ.
9Ban nã'asrɪ mam na, la de la zãŋa.
Se'ere n soe la, ba zãsnɪ na zãsŋɔ n de nẽrsaalba lɔɔ.> >>
10La Azezi wi nẽr-kʋʋŋɔ la, tɪ ba wa'am na a zẽ'am, tɪ a yele ba yetɪ:
<<Selse-ya sõŋa sõŋa wõm a võorɛ: 11La dagɪ sɛla n kẽ'erɪ nẽrsaala
nõorʋm n botɪ a dɛna dẽgrɔ, la de la sɛla n ze'etɪ nẽrsaala nõorʋm
yɛsra n botɪ a dɛna dẽgrɔ.>>
12Bɛla tɪ a karẽnbiisi la lɛm ẽ, soke ẽ yetɪ: <<Fõn mi tɪ Farisi dõma
la n wõm fõn tɔgɛ bɛla la, la dõn ba sũure mɛ?>> 13Tɪ Azezi lerge
yetɪ: <<Sɛla woo tɪ mam Sɔ Nawẽnnɛ ka bʋrɛ, ba wʋn võogɛ ẽ basɛ.
14Basɛ-ya ba, tɪ ba ãn wʋ fɔɔsɪ n ve'erɪ fɔɔsɪ. Fʋa sãn vɛ'ɛra fʋa, bãma
bayi wuu wʋn lui la boko pʋam.>>
15Tɪ Apɪyɛɛrɪ yele ẽ yetɪ: <<Pa'alɛ tɔ makrɛ la võorɛ.>> 16Tɪ
Azezi soke ba yetɪ: <<Yãma yɛm mẽ ka like? 17Yãma ka mi tɪ bõn-
sɛka woo n kẽ'erɪ nẽrsaala nõorʋm tollɪ la a pʋʋrʋm, tɪ a yẽ'era ba
basra? 18La sɛla n yesrɪ nẽrsaala nõorʋm ze'ele la a sũure pʋam, la de
la bõn-bãma n botɪ a dɛna dẽgrɔ. 19Se'ere n soe la, pʋtẽ'e-yooro ze'etɪ
la nẽrsaala sũure pʋam botɪ a bɔɔra tɪ a ẽŋɛ be'em: Nẽr-kʋa, la yalsɪ,
la taaba pɔgba la taaba sɪrba gã'a, la nayigum, la põmpɔrŋɔ, la pɔ'ɔrɛ
yetɔga. 20La de la bãna wã n dẽgrɪ nẽrsaala. La nẽra sãn di dee ka
peege nu'usi, bɛla ka dẽgrɪ nẽra.>>

Kanaan pɔka bɔ Azezi sɪra

(Amarkɪ 7:24-30)

21Azezi daan fõrgɛ bilam sẽŋɛ la Tiiri*, la Sidõ so'olʋm. 22Tɩ
Kanaan*f8* pɔka ze'ele tẽn-bãma wa'am a zẽ'am wa tɔgra ke'enke'em
yetɩ: <<Zuudãana, Adavidi* yɩɩŋa, zoe m ninbãalga, mam pɔyʋa tɩ
kʋlkã'arga nãmsra ẽ halɩ zozo'e.>> 23Tɩ Azezi ka lerge ẽ se'ere. Tɩ a
karẽnbiisi la paagɛ a zẽ'am yele ẽ yetɩ: <<Eŋɛ bɔ ẽ tɩ a fõrgɛ, tɩ a
kaasrɩ dɔla tɔ.>> 24Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: <<Nawẽnnɛ tõm mam
na Ɩsrayɛlɩ dõma n ãn wʋ piisi n bɔɩ la mã'a zẽ'am.>> 25Tɩ pɔka la
paagɛ ka dũma tẽŋa a nẽŋam yele ẽ yetɩ: <<Zuudãana, sõŋɛ
ma.>> 26Tɩ Azezi lerge yetɩ: <<La ka masɛ tɩ ba dɩkɛ kɔma dia bɔ
baasɩ.>> 27Tɩ pɔka la lerge yetɩ: <<Zuudãana, la de la sɩra. La
baasɩ diti la di-zõra n luti ba dãana taablɩ tilum.>> 28Tɩ Azezi lerge
ẽ yetɩ: <<Pɔka, fʋ bɔ mam sɩra zo'oge mɛ. La wʋn ẽŋɛ wʋ fõn boorɩ
se'em na bɔ fɔ.>> La wakat-ẽŋa mẽŋa tɩ a pɔyʋa la yẽ ĩmã'asʋm.

Azezi botɩ nẽrba zozo'e yẽ ĩmã'asʋm

29Azezi daan ze'ele bilam sẽŋɛ la Galile mõgrɛ la nõorʋm, ka zom
tãŋa zuo zẽa. 30Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e tarɩ kɔɔrnɔ, la fɔɔsɩ, la kobro, la
mugro, la bã'adõma basɛba zozo'e wa'am Azezi nẽŋam. Tɩ Azezi botɩ
ba yẽ ĩmã'asʋm. 31La nẽrba la n daan yẽ mugro la n tɔgrɩ, tɩ kobro la
yeege, tɩ kɔɔrnɔ na sẽnna, tɩ fɔɔsɩ la yẽta la, la daan di'ige ba mɛ, tɩ
ba pẽgra Nawẽnnɛ n de Ɩsrayɛlɩ dõma Zuudãana la.

Azezi le bɔ nẽr-kʋʋŋɔ dia

(Amarkɩ 8:1-10)

32Azezi daan wi a karẽnbiisi la mɛ yele ba yetɩ: <<Nẽr-kʋʋŋɔ wã
ninbãalga n tarɩ mam, se'ere n soe la, la de la dabsa atã n wãna tɩ ba
boe mam zẽ'am, dee ka tara dia wʋn di. La mam ka boorɩ tɩ m basɛ
ba tɩ ba kule la kɔm, ba tã wʋn ka vibe sore mɛ.>> 33Tɩ a karẽnbiisi
la soke ẽ yetɩ: <<Tɩ wʋn yẽ dia la bɛ, zẽ'e-ẽna n de mõom wã, bɔ

nẽr-kʋʋŋɔ wã wuu tι la seke ba?>> 34Tι Azezi soke ba yetι:
<<Yãma tarι la borborι balɛ?>> Tι ba lerge yetι: <<Bayopɔι, la
zũn-pιgsι fẽe.>> 35Tι Azezi yele nẽr-kʋʋŋɔ la yetι, ba zĩ'ire tẽŋa.
36Dee dιkɛ borborι bayopɔι la, la zũma la pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, dee fiise
bɔ a karẽnbiisi la, tι ba to'oge pʋι nẽr-kʋʋŋɔ la. 37Tι ba wuu di tιgɛ,
dee tι ba vaagɛ bõn-gito n deege pιrɛ pιtɔ bayopɔι. 38Sɛba n daan di
dia la, bʋraasι de la tʋsa anaasι, tι pɔgsι la kɔma kãllɛ ka pa'asɛ.
39Bɛla poorʋm, Azezi basɛ nẽr-kʋʋŋɔ la tι ba kule mɛ, dee kẽ õorŋɔ
sẽŋɛ Magdala.

16

Farisi dõma, la Saduse dõma pʋlibsum

(Amarkι 8:11-21, Aluki 12:54-56)

1Tι Farisi* dõma, la Saduse* dõma basɛba wa'am Azezi zẽ'am wa
bɔɔra tι ba makɛ ẽ bιsɛ, yele ẽ yetι, a ẽŋɛ bõn-yãlma pa'alɛ tι ẽŋa
ze'ele la Nawẽnnɛ yire. 2Tι Azezi lerge ba yetι: <<Zaanõorɛ, sawara
sãn mõ'ogɛ, yãma yetι saaga kãn ni. 3La bulika, sawara sãn mõ'ogɛ
sobge, yãma yetι saaga n wʋn ni. Yãma bιsrι la sawara mina la ãn
se'em, dee ka tãna wʋn bãŋɛ bõn-sɛba n ιtι lɛɛlɛ wã n pa'alι sɛla.
4Zamãan-ẽna nẽrba n de nẽr-bɛ'ɛsι, dee ka dɔla Nawẽnnɛ la sιra la,
boorι tι ba yẽ la bõn-yãlma, la ba kãn yẽ bõn-yãlma, sãn dagna
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Azonaasι* bõn-yãlma la.>> La a basɛ ba mɛ dee
fõrgɛ.

5Tι ẽŋa la a karẽnbiisi la dɔɔra mõgrɛ la doone ke bɔba, tι a
karẽnbiisi la yĩm ka dιkɛ borborι. 6Tι Azezi yele ba yetι: <<Guuse-
ya ya mẽŋa la Farisi dõma, la Saduse dõma dãbιllɛ la.>> 7Tι
karẽnbiisi la tẽ'esra yetι: <<Tõma n ka dιkɛ borborι la ĩyã tι a yele

bɛla.>> 8Tɩ Azezi bãŋɛ ban tẽ'esrɩ se'em na, yele ba yetɩ: <<Ya ka
bɔ mam sɩra zo'oge. Bẽm tɩ yãma tẽ'esra yetɩ, la de la yãma n ka tarɩ
borborɩ la ĩyã? 9Yãma nãn ka bãŋɛ a võorɛ? Yãma ka tẽrɩ, borborɩ
banuu la tɩ bʊraasɩ tʊsanuu daan di tɩgɛ deege la, yãma daan vaagɛ
di-sɛba n daan deege la pɩrɛ la pɩtɔ balɛ? 10La borborɩ bayopɔɩ la, tɩ
bʊraasɩ tʊsanaasɩ la daan di tɩgɛ deege la, yãma vaagɛ di-sɛba n
deege la pɩrɛ la pɩtɔ balɛ? 11Bẽm tɩ ya ka bãŋɛ tɩ la dagɩ borborɩ yelle
tɩ mam tɔgrɩ la ya? Guuse ya mẽŋa la Farisi dõma, la Saduse dõma
dãbɩllɛ la yelle.>> 12Tɩ ba yãŋa bãŋɛ tɩ a ka yele ba tɩ ba guuse ba
mẽŋa la dãbɩllɛ sɛba tɩ ba tarɩ gaana borborɩ zom na, la de la Farisi
dõma, la Saduse dõma zãsŋɔ la tɩ a tɔgrɩ.

Apɩyɛɛrɩ pa'alɛ Azezi n de nẽr-sɛka

(Amarkɩ 8:27-30, Aluki 9:18-21)

13Azezi daan paagɛ la tẽŋa yʊ'ʊrɛ n de Filipi Sezaare, soke a
karẽnbiisi la yetɩ: <<Nẽrba yetɩ mam n de Nẽrsaala* Dayʊa la de la
ãne?>> 14Tɩ ba lerge yetɩ: <<Sɛba yetɩ fõn de la Azã n daan misri
nẽrba ko'om pʊam na. Tɩ sɛba yetɩ fõn de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'eli*.
Tɩ basɛba yetɩ fõn de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Azeremi, bɩɩ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba la nẽra ayɩla.>> 15Tɩ a lebe soke ba yetɩ: <<La yãma
yetɩ mam de la ãne?>> 16Tɩ Asimõ-pɩyɛɛrɩ lerge ẽ yetɩ: <<Fõn de
la Krisi*, Nawẽnnɛ n de vɔm dãana la Dayʊa.>> 17Tɩ Azezi lebe
yele ẽ yetɩ: <<Asimõ, Azã dayʊa, fʊ tarɩ zu-yẽlga, se'ere n soe la, la
dagɩ nẽrsaala n pa'alɛ fʊ wãna, la de la mam Sɔ Nawẽnnɛ n boe
saazuum na. 18Mam yetɩ fʊ tɩ fʊ de la Apɩyɛɛrɩ, a võorɛ de la tãmpĩa,
la tãmpĩ-ẽna zuo tɩ mam wʊn vigle m nẽrba lagsgɔ zẽ'a. La kũm pãŋa
kãn tã'agɛ ẽ. 19Mam wʊn bɔ fɔ Nawẽnnɛ so'olʊm* kʊlɩnbiɛ. La bõn-
sɛka woo tɩ fʊ wʊn lʊ dũnia wã zuo, bõn-ẽŋa wʊn lʊ Nawẽnnɛ yire.

La bõn-sɛka woo tι fʋ wʋn lorge dũnia wã zuo, bõn-ẽŋa wʋn lorge
Nawẽnnɛ yire.> > 20Azezi yele bɛla dee kã'an a karẽnbiisi la yetι, ba
da yele nẽra nẽra tι ẽŋa de la Krisi.

Azezi dẽŋɛ tɔgɛ a kũm yelle

(Amarkι 8:31-9:1, Aluki 9:22-27)

21Wakat-ẽŋa tι Azezi daan pɔsɛ zãsna a karẽnbiisi la yetι: < <Dẽnι
tι mam sẽŋɛ Zerizalɛm, tι tẽŋa la kẽma, la kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma,
la lɔɔ* karẽnsãandõma ka nãmsɛ mam halι zozo'e, la ba wʋn kʋ mam
mɛ. La dabsa atã daarɛ mam wʋn vo'oge.> > 22Tι Apιyɛɛrι tarι ẽ
yese kẽnkɛrŋa ka yele ẽ yetι: < <Zuudãana, da le tɔgɛ bɛla,
Nawẽnnɛ wʋn gu fo, la kãn ẽŋɛ fʋ bɛla.> > 23Tι Azezi gelge yele
Apιyɛɛrι yetι: < <Lebe mam poorʋm, Asũtãana wã. Fõn boorι tι fʋ
botι mam lebe la poorʋm. Fʋ tẽ'esgɔ la dagι Nawẽnnɛ tẽ'esgɔ, la de la
nẽrsaala tẽ'esgɔ.> >
24Dee yele a karẽnbiisi la yetι: < <Nẽra sãn bɔɔra tι a dɔla mam,
dẽnι tι a basɛ a mẽŋa n boorι se'em, dee sakɛ nãmsgɔ wʋ nẽra n buke
a kũm dɔ-puurŋa* dɔla mam. 25Se'ere n soe la, nẽr-sɛka woo n boorι
tι a gu a vɔm, a wʋn koŋe ẽ. La nẽr-sɛka woo n sakɛ tι a koŋe a vɔm
mam ĩyã, a wʋn yẽ vɔm. 26La nẽra sãn yẽ dũnia wã sɛla woo, dee
koŋe vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am, a yõorɔ de la bẽm? Sɛla ka boe tι nẽra
wʋn dιkɛ teege vɔm. 27Nẽrsaala Dayʋa*f9* la wʋn leme wa'am mɛ la
a Sɔ Nawẽnnɛ na'am pãŋa, la a malɛkadõma*. La wakat-ẽŋa a wʋn yɔ
nẽra woo masɛ la a tõonɛ. 28Mam yetι ya la sιra, tι nẽr-sɛba n ze
kalam wã basɛba kãn ki, sãn dagna tι ba wa yẽ la Nẽrsaala Dayʋa la
n sẽm, la a na'am.> >

17

Azezi nẽŋa teere

(Amarkɩ 9:2-13, Aluki 9:28-36)

[1]Dabsa ayoobɩ n daan tole, tɩ Azezi botɩ Apɩyɛɛrɩ, la Azakɩ, la a
yɩbga Azã doose ẽ sẽŋɛ kẽnkɛrŋa ka zom tãn-kãtɛ zuo. [2]Tɩ a nẽŋa
teege ba nẽŋam, yẽgra wʋ wʋntɛɛŋa la. Tɩ a futo pelge halɩ wʋ
peelem na. [3]Tɩ Amoyisi* la A'eli* puke ba zẽ'am tɔgra la Azezi. [4]Tɩ
Apɩyɛɛrɩ yele Azezi yetɩ: <<M Zuudãana, tõma n boe kalam wã, la
ãn sõŋa mɛ. Fʋ sãn bɔɔra, mam wʋn tĩ põnsɩ batã, bɔ fõn ayɩla, bɔ
Amoyisi ayɩla, bɔ A'eli ayɩla.>> [5]La ẽn nãn ken bɔna mĩ tɔgra la, tɩ
sawatɛ n yẽgrɩ wa'am wa lile ba. Tɩ kõa ze'ele sawatɛ la pʋam yetɩ:
<<Ẽna de la mam Dayʋa tɩ mam nõŋɛ la m sũure wuu, a paagɛ la
mam yɛm. Selse-ya a yetɔga.>> [6]La a karẽnbiisi la n wõm bɛla la, tɩ
dabeem yõkɛ ba zozo'e, tɩ ba lui dɩkɛ nẽnsɩ võglɛ tẽŋa.
[7]Tɩ Azezi lɛm kalʋm ba yetɩ: <<Isge-ya, da zoe-ya dabeem.>>
[8]Tɩ ba gorge bɩsɛ, ka le yẽ nẽra, sãn dagna Azezi mã'a.
[9]La ban daan ze'ele tãŋa la zuo sigra la, Azezi kã'an ba yetɩ: <<Da
yele-ya nẽra sɛla tɩ ya yẽ wã, sãn dagna tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la wa ki
mɛ dee vo'oge.>> [10]Tɩ a karẽnbiisi la soke ẽ yetɩ: <<Wãne tɩ lɔɔ
karẽnsãandõma yetɩ, dẽnɩ tɩ A'eli wʋn dẽŋɛ Krisi* wa'am?>>
[11]Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: <<La de la sɩra tɩ A'eli n wʋn dẽŋɛ wa'am
wa le malgɛ sɛla woo. [12]La mam yetɩ ya mɛ tɩ A'eli põn wa'am mɛ, tɩ
ba ka bãŋɛ ẽ, dee ẽŋɛ ẽ ban boorɩ se'em. Ba mẽ wʋn nãmsɛ Nẽrsaala*
Dayʋa la bɛla.>> [13]Tɩ a karẽnbiisi la yãŋa bãŋɛ tɩ la de la Azã n
daan misri nẽrba ko'om pʋam na yelle tɩ a tɔgɛ.

Kinki'ire n tarɩ bia, tɩ Azezi botɩ a yẽ ĩmã'asʋm

(Amarkɩ 9:14-29, Aluki 9:37-43a)

[14]Ban daan lebe ka paara nẽr-kʋʋŋɔ la zẽ'am na, tɩ bʋraa wa'am wa

yigle Azezi nẽŋam, 15yele ẽ yetɩ: < <M Zuudãana, zoe m dayʋa
ninbãalga, a luti la kinki'ire tɩ la nãmsra ẽ zozo'e. La sãn ẽn girge ẽ, a
luti la bugum pʋam, bɩɩ ko'om pʋam. 16Bɛla tɩ mam tarɩ ẽ wa'am fʋ
karẽnbiisi la zẽ'am, la ba ka yãŋɛ botɩ a yẽ ĩmã'asʋm.> > 17Tɩ Azezi
yele ba yetɩ: < <Zamãan-ẽna nẽrba, ya ka bɔ'ɔrɩ mam sɩra, la ya ka
ɩtɩ sõŋa. Mam wʋn bɔna la yãma, mã'agɛ m mẽŋa halɩ ka paagɛ la
wakat-kãna? Tarɩ-ya bia la wa'am.> > 18La Azezi daan tãsɛ
kʋlkã'arga la mɛ, tɩ a yese dee basɛ bia la, tɩ a yẽ ĩmã'asʋm bilam
mẽŋa.

19Tɩ karẽnbiisi la sẽŋɛ Azezi zẽ'am bãma mã'a, ka soke ẽ yetɩ:
< <Bẽm tɩ tõma ka yãŋɛ dige kʋlkã'arga la tɩ a yese?> > 20Tɩ a
lerge ba yetɩ: < <Yan ka bɔ sɩra zo'oge la ĩyã. Mam yetɩ ya la sɩra
sɩra, tɩ yãma n bɔ mam sɩra la, sãn ãna baa pɩka wʋ sɔ'ɔrɔ biire la, ya
tã wʋn yele tãn-ẽna yetɩ: <Vurge sẽŋɛ ke>, la a wʋn ẽŋɛ la bɛla. La
sɛla ka boe tɩ ya kãn tã'agɛ ẽŋɛ. ((21La de la pʋ'ʋsgɔ, la nõorlʋa mã'a
tɩ ya wʋn yãŋɛ dige kʋlkã'ar-ẽŋa buuri.))> >

Azezi le tɔgɛ a kũm, la a vo'ore yelle

(Amarkɩ 9:30-32, Aluki 9:43-45)

22Daarɛ ayɩla tɩ Azezi la a karẽnbiisi la lagɩm bɔna Galile, tɩ a yele
ba yetɩ: < <Ba wʋn dɩkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la ẽŋɛ la nẽrba nu'usum,
23tɩ ba kʋ ẽ. La dabsa atã daarɛ a wʋn vo'oge mɛ.> > Ẽn yele bɛla la,
tɩ ba sũure sã'am zozo'e.

Wẽnde-kãtɛ lampo yʋa yelle

24Azezi la a karẽnbiisi la daan paagɛ la Kapɛrnaʋm tẽŋa, tɩ Wẽnde-
kãtɛ* la lampo-tɔ'ɔsrɩba sẽŋɛ ka soke Apɩyɛɛrɩ yetɩ: < <Ya
karẽnsãama la yɔɔrɩ Wẽnde-kãtɛ la lampo mɛ bɩɩ?> > 25Tɩ a lerge
yetɩ: < <Ẽe, a yɔɔra.> > Tɩ Apɩyɛɛrɩ kule yire, tɩ Azezi dẽŋɛ soke ẽ

yetı: <<Asimõ, fõn tẽ'esrı tı dũnia wã na'adõma to'osrı ba lampo la
ãndõma zẽ'am? Tẽŋa dõma zẽ'am bıı, sɛba n de sãama la zẽ'am?>>
26Tı Apıyɛɛrı yetı: <<Sãama zẽ'am.>> Tı Azezi yele ẽ yetı:
<<Bɛla, tẽŋa la dõma nẽŋa ka boe mĩ. 27La tõma n ka boorı tı tı
sã'am ba sũure la ĩyã, sẽŋɛ ka lobge zũmbãŋa mõgrɛ pʋam, fõn yõkɛ
zũn-sɛka yiɛn na, fʋ ya'agɛ a nõorɛ, tı fʋ wʋn yẽ lag-kõbrɛ, dıkɛ sẽŋɛ
ka yɔ mam, la fõn ĩyã.>>

18

Ãne n wʋn dɛna nẽr-kãtɛ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam

(Amarkı 9:33-48, Aluki 9:46-48, 17:1-2)

1Wakat-ẽŋa tı karẽnbiisi la daan lɛm Azezi soke ẽ yetı: <<Ãne n
de nẽr-kãtɛ Nawẽnnɛ so'olʋm* pʋam?>> 2Tı Azezi wi bi-pıka ze'ele
ba tẽŋasʋka, 3dee yele ba yetı: <<Mam yetı ya la sıra sıra, tı ya sãn
ka teege yɛm ãna wʋ kɔma la, ya kãn kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam.
4Bɛla, sɛka woo n sike a mẽŋa ãna wʋ bi-pıka la, a wʋn dɛna nẽr-kãtɛ
Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 5La sɛka n to'oge bi-pıka n ãn wʋ ẽna, mam
yʋ'ʋrɛ ĩyã, a to'oge la mam mẽŋa.

6La nẽra sãn botı kɔm-pıgsı bãna wã n bɔ mam sıra la ayıla basɛ
Nawẽnnɛ sore, sıbgrɛ sɛka tı a wʋn yẽ la, ba sãn dıkɛ nẽerɛ kug-kãtɛ
lʋ yulse a yugla lobe ẽ basɛ ko-kãtɛ pʋam n sõı.

7Toogo boe dũnia zuo, nẽrba n pã'asrı nẽrba tı ba basrı Nawẽnnɛ
sore la ĩyã. Dẽnı tı pã'asgɔ wa'am, la nẽr-sɛka n pã'asrı la wʋn yẽ
toogo.

8Fʋ nu'ugo bıı fʋ nã'arɛ sãn yetı a botı fʋ basɛ Nawẽnnɛ sore, wige
ba basɛ. Fʋ sãn tara nu'u-yẽŋɔ bıı nã'a-yẽŋɔ dee kẽ Nawẽnnɛ yire vɔa,
n sõı fõn tarı nu'usi bayi, la nãma bayi, dee tı ba lobe fʋ basɛ bugum

n ka kĩŋri pʊam. [9]La fʊ nifo sãn yetɩ a botɩ fʊ basɛ Nawẽnnɛ sore,
kɩrgɛ ẽ basɛ. Fʊ sãn tara nin-yẽŋɔ dee kẽ Nawẽnnɛ yire vɔa, n sõɩ fõn
tarɩ nini bayi, dee tɩ ba lobe fʊ basɛ bug-tẽŋa*.> >

Pesgo n bɔɩ makrɛ

(Aluki 15:3-7)

[10]Azezi le yele ba yetɩ: < <Guuse-ya da pɔ'ɔra kɔm-bãna wã baa
ayɩla. Mam yetɩ ya tɩ ba malɛkadõma n boe Nawẽnnɛ yire, boe mam
Sɔ Nawẽnnɛ nẽŋam mɛ wakatɛ woo.
(([11]Nẽrsaala* Dayʊa la wa'am tɩ a fãagɛ la nẽr-sɛba n bɔɩ la.))
[12]Yãma tẽ'esrɩ la bẽm? Nẽra sãn tara piisi kɔbga, tɩ ayɩla bɔɩ, a kãn
basɛ piswɛɩ la awɛɩ la kũnkũnne zuo tɩ ba ɔbra, dee sẽŋɛ ka ɛ ayɩla n
bɔɩ la? [13]La mam yetɩ ya la sɩra, tɩ a sãn yẽ ẽ, a sũure wʊn ẽŋɛ yẽlʊm
mɛ la ayɩla la gãnna piswɛɩ la awɛɩ n ka bɔɩ la. [14]Ya Sɔ Nawẽnnɛ mẽ
ãn na bɛla, a ka boorɩ tɩ kɔm-pɩgsɩ bãna ayɩla bɔɩ.> >

Nẽrba n wʊn malgɛ ba yelle la taaba se'em

[15]Tɩ Azezi le yetɩ: < <Fʊ sɔbia sãn ẽŋɛ be'em, sẽŋɛ ka yẽ ẽ fõn na
ẽŋa mã'a, pa'alɛ ẽ a tuure la. A sãn sakɛ fʊ nõorɛ, fʊ to'oge ẽ basɛ.
[16]La a sãn zagsɛ fʊ nõorɛ la, fʊ doose nẽra ayɩla bɩɩ bayi sẽŋɛ a zẽ'am.
Tɩ nẽrba bayi bɩɩ batã dɛna kaset-dõma yelle la mãalgɔ ĩyã, wʊ
Nawẽnnɛ gõŋɔ n yele se'em na. [17]La a sãn zagsɛ ka selse ba, fʊ yele
wẽndeego la nẽrba. La a sãn zagsɛ ka selse wẽndeego la nẽrba, ya
bɩsra ẽ wʊ nẽra n ka dolɩ Nawẽnnɛ, bɩɩ tõon-be'ero dãana. [18]La mam
yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ bõn-sɛka woo tɩ ya wʊn lʊ dũnia wã zuo, wʊn
lʊ Nawẽnnɛ yire. La sɛla tɩ ya wʊn lorge dũnia wã zuo, wʊn lorge
Nawẽnnɛ yire. [19]Mam ken yɛta ya tɩ nẽrba bayi sãn naagɛ nõorɛ
dũnia wã zuo sose mam Sɔ Nawẽnnɛ sɛla, a wʊn ẽŋɛ bɔ ba. [20]La
nẽrba bayi bɩɩ batã sãn lagsɛ taaba mam yʊ'ʊrɛ ĩyã, mam boe la ba lɛ

mɛ.> >

Tõntõnna n ka bɔ'ɔrɩ sugri makrɛ

21Tɩ Apɩyɛɛrɩ lɛm Azezi soke ẽ yetɩ: < <M Zuudãana, mam sɔbia
sãn ẽŋɛ mam be'em, nõorɛ wãne tɩ mam wʋn basɛ ẽ taalɛ? Nõorɛ
ayopɔɩ bɩɩ?> > 22Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: < <Mam ka yetɩ nõorɛ ayopɔɩ
mã'a, mam yetɩ nõorɛ pisyopɔɩ nõorɛ bʋyopɔɩ.
23La de la bɛla, tɩ Nawẽnnɛ so'olʋm ãna wʋ naba n boorɩ tɩ a
tõntõnɩba geele a tõoma pa'alɛ ẽ. 24La ẽn pɔsɛ bɔna mĩ gɛɛla la, tɩ ba
tarɩ nẽra ayɩla n di a sãnnɛ lig-kõba yʋ'ʋrɛ n de talã*f10* tʋspia
wa'am. 25La a daan ka tarɩ sɛla wʋn yɔ, tɩ a zuudãana la bɔ nõorɛ
yetɩ, ba koose ẽ, la a pɔga la a kɔma, la a lɔgrɔ wuu yɔ sãnnɛ na. 26Tɩ
tõntõnna la ka dũma tẽŋa a zuudãana la nẽŋam sose ẽ yetɩ, a ẽŋɛ
sugri tɩ ẽŋa wʋn yɔ sãnnɛ na wuu. 27Tɩ a zuudãana la zoe a
ninbãalga, basɛ sãnnɛ na, dee basɛ ẽ tɩ a fõrgɛ.
28La tõntõn-ẽŋa n yesrɩ la, a tʋ'ʋsɛ la a tõntõn-tadãana n di a sãnnɛ
lig-kõba yʋ'ʋrɛ n de deniye*f11* kɔbga, yõkɛ ẽ kẽkɛ a kõnkɔa, dee
yele ẽ yetɩ: <Yɔ ma m sãnnɛ na.> 29Tɩ a tõntõn-tadãana la ka dũma
tẽŋa a nẽŋam sose ẽ yetɩ, a ẽŋɛ sugri tɩ ẽŋa wʋn yɔ a sãnnɛ na. 30Tɩ a
zagsɛ, dee tarɩ ẽ sẽŋɛ ka kẽ'esɛ yʋ'a deem yetɩ, a sãn ka yɔ ẽŋa a
sãnnɛ na, a kãn yese.
31La a tõntõn-taaba la n yẽ bɛla la, tɩ ba sũure sã'am zozo'e. Tɩ ba
sẽŋɛ ba zuudãana la zẽ'am ka yele ẽ sɛla n ẽŋɛ la wuu. 32Tɩ zuudãana
la botɩ ba wi ẽ, tɩ a yele ẽ yetɩ: <Tõntõn-be'ego wã, sãn-sɛka wuu tɩ
fõn di la, mam basɛ mɛ tɩ la ba'asɛ, fõn sose mam na ĩyã. 33La masɛ nɩ
mɛ tɩ fʋ mẽ zoe fʋ tadãana la ninbãalga, wʋ mam n zoe fõn
ninbãalga se'em na.> 34La a zuudãana la sũure yĩige mɛ, tɩ a basɛ tɩ
ba tarɩ ẽ sẽŋɛ ka kẽ'esɛ yʋ'a deem tɩ ba nãmsɛ ẽ halɩ tɩ a yɔ sãnnɛ na

wuu.
35Mam Sɔ Nawẽnnɛ mẽ wʋn ẽŋɛ ya la bɛla, ya sãn ka basɛ ya sɔbiisi
tõon-be'ero taalɛ la ya sũure wuu.>>

19

Pɔka lebsgo yelle

(Amarkɩ 10:1-12)

1Azezi n daan tɔgɛ bɛla kɩ'ɩlɩm na, a yese Galile sẽŋɛ la Zude
so'olʋm Zʋrdẽ doone ke bɔba. 2Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e doose ẽ, tɩ a botɩ
ba bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm.
3Tɩ Farisi* dõma basɛba wa'am a zẽ'am tɩ ba di a yɛm bɩsɛ, soke ẽ
yetɩ: <<Sore boe tɩ bʋraa lebse a pɔga n wen ẽŋɛ bõn-sɛka woo mɛ
bɩɩ?>> 4Tɩ Azezi lerge yetɩ: <<Yãma ka karẽŋɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ la?
Pĩ'iluŋo wakatɛ, Nawẽnnɛ n nãam nẽrsaalba la, a nãam na bʋraa la
pɔka. 5Bɛla ĩyã tɩ a yetɩ, bʋraaga basɛ a sɔ, la a ma, dee lagɩm na a
pɔga, tɩ bãma bayi lebge ayɩla. 6Bɛla, ba ka le dɛna nẽrba bayi, ba
yãŋa lebge la ayɩla. Bɛla, sɛla tɩ Nawẽnnɛ lagɩm na taaba, nẽrsaala da
welge ba.>>
7Tɩ Farisi dõma la soke ẽ yetɩ: <<La bẽm ĩyã tɩ Amoyisi* yʋʋn bɔ
nõorɛ yetɩ, bʋraa sãn yetɩ a lebse a pɔga, a bɔ ẽ pɔgdire lebsgo gõŋɔ,
dee tarɩ ẽ ka lebse?>> 8Tɩ Azezi lerge yetɩ: <<La de la ya sũure n
kɛ tɩ ya ka sakɛ pa'algɔ la ĩyã, tɩ Amoyisi yʋʋn sakɛ tɩ ya lebse ya
pɔgba. Pĩ'iluŋo wakatɛ, la yʋʋn ka ãn wãna. 9La mam yetɩ ya tɩ,
bʋraaga sãn lebse a pɔga tɩ la sãn dagna tɩ a gã la bʋraasɩ, a sãn le di
pɔka ayẽma, a ẽŋɛ la be'em wʋ nẽra n gã'arɛ la a tadãana pɔga.>>
10Tɩ a karẽnbiisi la yele ẽ yetɩ: <<Bʋraaga la a pɔga yelle sãn dɛna
bɛla, bʋraaga sãn ka di pɔka n sõɩ.>> 11Tɩ a yele ba yetɩ: <<La

dagı nẽrba wuu n wʋn yãŋɛ to'oge yetɔg-ẽna, sãn dagna sɛba tı
Nawẽnnɛ sõŋɛ ba tı ba to'oge. 12Nẽrba basɛba n boe tı ba dɔgɛ ba tı
ba ãna wʋ ba fɔ ba mɛ na, ka dita pɔgsı. Tı nẽrba mẽ fɔ bʋraası
basɛba. Tı Nawẽnnɛ so'olʋm ĩyã, tı sɛba mẽ ka dita pɔgsı. Sɛka n tã
wʋn yãŋɛ to'oge yetɔg-ẽna, a to'oge.> >

Azezi pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ bɔ kɔm-pıgsı

(Amarkı 10:13-16, Aluki 18:15-17)

13Tı nẽrba tarı kɔm-pıgsı wa'am Azezi zẽ'am tı a dıkɛ nu'usi paglɛ
ba zuto pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ bɔ ba. Tı a karẽnbiisi la zɛbɛ nẽrba la. 14Tı
Azezi yele yetı: < <Basɛ-ya kɔm-pıgsı la tı ba wa'am mam zẽ'am, da
gu'ura-ya ba. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ so'olʋm de la nẽr-sɛba n ãn wʋ
kɔma wã bõnɔ.> > 15La a dıkɛ la a nu'usi paglɛ ba zuto pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ bɔ ba, dee fõrgɛ.

Budib-polle n de bõntarsa yelle

(Amarkı 10:17-31, Aluki 18:18-30)

16Tı bʋraaga wa'am Azezi zẽ'am wa soke ẽ yetı: < <Karẽnsãama,
mam wʋn tõm na tõon-sõŋɔ kãna yẽ vɔm n ka ba'asrı?> > 17Tı a
lerge ẽ yetı: < <Bẽm tı fʋ sɔkra ma sɛla n ãn sõŋa yelle? Nawẽnnɛ
mã'a n ãn sõŋa. Fʋ sãn bɔɔra tı fʋ yẽ vɔm n ka ba'asrı, fʋ sakɛ
Nawẽnnɛ n bɔ a nõorɛ se'em na.> > 18Tı a soke yetı: < <Nawẽnnɛ
nõorɛ yetɔg-bãna?> > Tı Azezi lerge ẽ yetı: < <Da kʋ nẽra, da
gã'arɛ la fʋ tadãana pɔga, da zũ, da tɔgɛ põmpɔrŋɔ kaseto, 19nanna fʋ
sɔ, la fʋ ma, la fʋ nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fʋ mẽŋa.> > 20Tı budib-polle
la yele ẽ yetı: < <Mam põn sakra bõn-bãna wuu mɛ, bẽm n
deege?> > 21Tı Azezi yele ẽ yetı: < <Fʋ sãn bɔɔra tı fʋ masɛ sɛla
woo pʋam, sẽŋɛ ka koose fõn tarı sɛla la wuu dıkɛ bɔ nasdõma, tı fʋ

wʋn yẽ bõntarsõm Nawẽnnɛ yire, dee wa'am wa dɔla mam.>>
22Budib-polle la n wõm bɛla la, a fõrgɛ mɛ la sũ-sã'aŋɔ, se'ere n soe
la, a tarı la bõntarsõm zo'oge.
23Tı Azezi yele a karẽnbiisi la yetı: <<Mam yetı ya la sıra sıra, tı
la tɔ mɛ bɔ bõntarsa tı a kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 24La mam le yɛta
ya tı, la de la nãana tı yʋgnɛ doose fupĩim yoko pʋam yese, gãnna
bõntarsa n wʋn kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam.>> 25La a karẽnbiisi la n
wõm bɛla la, tı la di'ige ba halı zozo'e, tı ba yetı: <<La sãn dɛna
bɛla, ãne n wʋn tã'agɛ yẽ fãarɛ?>> 26Tı Azezi bısra ba, dee yetı:
<<Nẽrsaala ka tã wʋn ẽŋɛ bõn-ẽna, la Nawẽnnɛ tã sɛla woo ıta
mɛ.>>
27Tı Apıyɛɛrı yele Azezi yetı: <<Tõma basɛ sɛla woo mɛ, dee dɔla
fõn. Bẽm tı tõma wʋn yẽ?>> 28Tı Azezi yele ba yetı: <<Mam yetı
ya la sıra sıra, tı wakat-sɛka tı sɛla woo wʋn lebge paalsı la, Nẽrsaala
Dayʋa*f12* la n wʋn zĩ'ire a na'am bĩmbĩnne zuo la, yãma sɛba n
dolı mam na mẽ wʋn zĩ'ire na'am bĩmbĩna pia la ayi zuto, di Ɩsrayɛlı
buuri pia la ayi la sarıya. 29La sɛba wuu n basɛ ba yiɛ, bıı ba
kẽendõma, la ba yıbsı, bıı ba sɔdõma, bıı ba madõma, bıı ba kɔma,
bıı ba vatɔ mam yʋ'ʋrɛ ĩyã, ba wʋn to'oge bãma n basɛ sɛla la nõorɛ
kɔbga, dee yẽ vɔm n ka ba'asrı. 30La nẽŋam dõma zozo'e wʋn lebge
poorʋm dõma, tı poorʋm dõma zozo'e lebge nẽŋam dõma.>>

20

Tõntõnıba yɔɔrɔ makrɛ

1Azezi le yetı: <<Nawẽnnɛ so'olʋm* ãn wʋ yidãana n yese bulika
yʋ'ʋŋɔ yʋ'ʋŋɔ, sẽŋɛ ka dıkɛ tõntõnıba tı ba tõm a va'am. 2La a tɔgɛ kʋ
la tõntõnıba la tı ẽŋa wʋn yɔ ba lag-kõbrɛ ayıla daarɛ pʋam, dee tõm

ba a va'am na tɩ ba ka tõm. 3Tɩ wʋntɛɛŋa bɩ fẽe, tɩ a le yese yẽ nẽrba
basɛba n ze da'am ka tõnna, 4tɩ a yele ba yetɩ: <Ya mẽ sẽŋɛ mam
va'am na ka tõm, tɩ mam wʋn yɔ ya lan masɛ se'em.> 5Tɩ ba isge
sẽŋɛ va'am na. Tɩ a le yese wʋntɛɛŋa zuu-tẽŋasʋka, la wẽngɛlŋa le
ẽŋɛ bɛla. 6Tɩ a le yese wẽnnɛ n we'esɩ lua, le yẽ nẽrba basɛba n ze, tɩ
a soke ba yetɩ: <Bẽm ĩyã tɩ yãma zɛ kalam daarɛ la wuu pʋam ka ɩta
sɛla sɛla?> 7Tɩ ba lerge yetɩ: <Nẽra nẽra ka dɩkɛ tõma tõoma.> Tɩ a
yele ba yetɩ: <Ya mẽ sẽŋɛ m va'am na ka tõm.>
8Tɩ wẽnnɛ kẽ, tɩ va'am na dãana yele sɛka n bɩsrɩ a tõoma la yelle
yetɩ: <Wi tõntõnɩba la tɩ ba wa'am tɩ fʋ yɔ ba. Dẽŋɛ yɔ sɛba n sẽŋɛ
poorʋm na ka paagɛ sɛba n dẽŋɛ sẽŋɛ la.> 9Tɩ sɛba n sẽŋɛ wẽnnɛ n
we'esɩ lua la wuu to'ose lag-kõbrɛ ayɩla ayɩla. 10Tɩ sɛba n dẽŋɛ sẽŋɛ la
tẽ'esra tɩ bãma wʋn to'ose gãnna sɛba n wa'am poorʋm na. La ba wuu
to'ose la lag-kõbrɛ ayɩla ayɩla wʋ sɛba n sẽŋɛ poorʋm na n to'ose
se'em na. 11La sɛba n dẽŋɛ sẽŋɛ la n to'ose lag-kõbrɛ ayɩla ayɩla la, ba
yõnnɩ yidãana la mɛ, 12yetɩ: <Sɛba n wa'am poorʋm na tõm na karf-
ayɩla mã'a, la fõn basɛ tɩ ba to'ose zõna la tõma sɛba n tõm halɩ daarɛ
la wuu pʋam nãmsɛ la wʋntɛɛŋa la.> 13Tɩ a lebe yele ba nẽra ayɩla
yetɩ: <M sɩrɛ, mam ka ẽŋɛ fʋ sɛla n ka masɛ. Tɩ tɔgɛ kʋ, tɩ fʋ sakɛ tɩ
fõn wʋn to'oge la lag-kõbrɛ ayɩla. 14To'oge fʋ yɔɔrɔ sẽŋɛ fõrgɛ. La de
la mam n boorɩ tɩ m yɔ sɛba n wa'am poorʋm na zõna la fõn. 15Mam
ka tarɩ nõorɛ tɩ m dɩkɛ m bõnɔ ẽŋɛ sɛla tɩ mam boorɩ? Bɩ mam n ẽŋɛ
sõŋa la ĩyã tɩ fõn ɩta sũure?> 16Bɛla, nẽŋam dõma wʋn lebge poorʋm
dõma, tɩ poorʋm dõma lebge nẽŋam dõma.>>

Azezi le tɔgɛ a kũm, la a vo'ore yelle

(Amarkɩ 10:32-34, Aluki 18:31-34)

17Azezi daan we'esɩ la Zerizalɛm welge a karẽnbiisi pia la ayi la

mã'a, yele ba yetɩ: 18<<Ya yẽ ya, tɩ we'esɩ la Zerizalɛm, bilam ba
wʋn dɩkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la mɛ ka ẽŋɛ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la
lɔɔ* karẽnsãandõma nu'usum, tɩ ba wʋn tɔgɛ a yelle kʋ yetɩ, a masɛ
la kũm. 19La ba wʋn dɩkɛ ẽ ẽŋɛ la bu-zãŋsɩ* nu'usum, tɩ ba la ẽ, wẽ ẽ
na ka'asa, dee ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo kʋ. La dabsa atã daarɛ a wʋn
vo'oge.>>

Azakɩ la Azã ma sosgo

(Amarkɩ 10:35-45, Aluki 22:24-27)

20Tɩ Azebede pɔga daan doose la a dayɔɔsɩ paagɛ Azezi zẽ'am ka
dũma tẽŋa a nẽŋam tɩ a sose ẽ tɩ a ẽŋɛ sɛla bɔ ẽ. 21Tɩ Azezi soke ẽ
yetɩ: <<Fõn boorɩ tɩ m ẽŋɛ la bẽm bɔ fɔ?>> Tɩ pɔka la lerge yetɩ:
<<Bɔ nõorɛ tɩ fʋ sãn wa dita fʋ na'am na, tɩ m dayɔɔsɩ bayi wã
ayɩla zĩ'ire fʋ zʋʋgɔ, tɩ ayɩla zĩ'ire fʋ gɔbga.>> 22Tɩ Azezi lerge ba
yetɩ: <<Ya ka mi yãma n sosrɩ sɛla. Ya wʋn tã'agɛ nãmsɛ nãmsgɔ
sɛka tɩ mam wʋn nãmsɛ wã?>> Tɩ ba yetɩ: <<Tɩ wʋn tã'agɛ ẽŋɛ
bɛla.>> 23Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Ya wʋn sɩrɩ nãmsɛ nãmsgɔ sɛka
tɩ mam wʋn nãmsɛ la. La, la dagɩ mam n wʋn looge sɛka n wʋn zĩ'ire
mam zʋʋgɔ bɩɩ mam gɔbga. Mam Sɔ Nawẽnnɛ mãasʋm zẽ'e-bãma tɩ a
bɔ la nẽr-sɛba tɩ a yetɩ a bɔ la.>>
24La karẽnbiisi pia la n wõm bɛla la, ba sũure n isge la ba
tadãandõma bayi la. 25Tɩ Azezi wi ba wuu yetɩ: <<Ya mi tɩ dũnia
wã na'adõma soe ba nẽrba la pãŋa, dee tɩ kɛ'ɛndõma pẽrgra nẽrba tɩ
ba ɩta bãma n boorɩ se'em. 26La yãma pʋam, la kãn dɛna bɛla. Nẽr-
sɛka n boorɩ tɩ a lebge nẽr-keko ya pʋam, la masɛ mɛ tɩ a dɛna ya
tõntõnna. 27La nẽr-sɛka n mẽ boorɩ tɩ a dɛna nẽŋadãana ya pʋam, la
masɛ mɛ tɩ a dɛna ya yamŋa wʋ Nẽrsaala* Dayʋa la. 28Nẽrsaala
Dayʋa la ka wa'am tɩ nẽrba tõm bɔ ẽ, a wa'am tɩ a tõm mɛ bɔ, dee

dıkɛ a vɔm bɔ tı nẽrba zozo'e yẽ fãarɛ.> >

Azezi botı fɔɔsı bayi nini yẽta

(Amarkı 10:46-52, Aluki 18:35-43)

[29]Azezi daan ze'ele la Zeriko tẽŋa pʋam yɛsra, tı nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e
dɔla ẽ. [30]Tı fɔɔsı bayi zẽa sore nõorʋm wõm tı Azezi n tollı, tı ba t͂ii
tɔgra yetı: < <Zuudãana, Adavidi* yıɩŋa, zoe tı ninbãalga.> > [31]Tı
nẽr-kʋʋŋɔ la tãsɛ ba yetı, ba s͂ina. Tı ba malın t͂ii tɔgra gãnna bɛla
yetı: < <Zuudãana, Adavidi yıɩŋa, zoe tı ninbãalga.> > [32]Tı Azezi
ze'ele dee wi ba, soke ba yetı: < <Yãma boorı tı m ẽŋɛ la bẽm bɔ
ya?> > [33]Tı ba lerge yetı: < <Zuudãana, tõma boorı la tı nini
yẽta.> > [34]Tı Azezi zoe ba ninbãalga, kalʋm ba nini, tı ba nini na
yẽta bilam mẽŋa, tı ba dɔla ẽ.

21

Azezi kẽ'erı Zerizalɛm la na'am

(Amarkı 11:1-11, Aluki 19:28-40, Azã 12:12-19)

[1]Azezi la a karẽnbiisi la daan sẽŋɛ ka lɛm na Zerizalɛm, paagɛ tẽŋa
yʋ'ʋrɛ n de Betıfaazı, Oliivi tãŋa sıa. Tı Azezi tõm a karẽnbiisi bayi
[2]yele ba yetı: < <Sẽŋɛ-ya tẽŋa la n boe ya nẽŋa la pʋam, tı ya wʋn
yẽ bõŋ-yã'aŋa n lʋ zɛ la a biire, lorge-ya ẽ tarı ba wa'am wa bɔ ma.
[3]Nẽra sãn yele ya se'ere, ya yele ẽ yetı: <Zuudãana la n boorı ba>,
tı a wʋn basɛ tı ya tarı ẽ wa'am tɔtɔ.> >

[4]La ẽŋɛ la bɛla tı Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa* la n yʋʋn tɔgɛ se'em na ẽŋɛ. [5]A
yʋʋn yetı:

< <Yele-ya Siyõ*f13* tẽŋa nẽrba yetı:

<Ya naba la n wãna n sẽm.

A sike a mẽŋa bã la bõŋa,
la a biire sẽna.> >>
6Tι karẽnbiisi la sẽŋɛ ka ẽŋɛ Azezi n yele ba se'em na, 7tarι bõŋ-
yã'aŋa la a biire wa'am, wa dιkɛ ba futo paglɛ ba zuto tι Azezi bã. 8Tι
nẽr-kʊʊŋɔ zozo'e yɛrgɛ ba futo sore zuo, tι sɛba kɔ tιιsι võorɔ yɛrgɛ
sore zuo. 9Tι nẽr-sɛba n daan boe a nẽŋa, la sɛba n boe a poorʊm na
wuu tĩi tɔgra yetι:
<<Ozaana, naba Adavidi* yιιŋa.
Pẽgɛ-ya nẽr-sɛka n sẽm na
Zuudãana Nawẽnnɛ yʊ'ʊrɛ la.
Ozaana! Nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ n boe saazuum.>>
10Ban daan sẽnnι kẽ'era Zerizalɛm na, tẽŋa la wuu dãm mɛ, tι ba
sɔkra taaba yetι: <<Ãne n de ẽna?>> 11Tι nẽr-kʊʊŋɔ la lerge ba
yetι: <<La de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Azezi n ze'ele Nazarɛtι n boe
Galile so'olʊm na.>>

Azezi dige nẽrba n koosrι Wẽnde-kãtʊm na

(Amarkι 11:15-19, Aluki 19:45-48, Azã 2:13-22)

12Azezi daan kẽ la Wẽnde-kãtɛ la zẽnzakam digra sɛba wuu n
koosrι, la sɛba n da'arι la, tι ba yɛsra, dee zã'agɛ sɛba n teerι ligri
taablιdõma, la sɛba n koosrι na'adawɛma kʊgsι lʊbɛ. 13Dee yele ba
yetι: <<La gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam tι Nawẽnnɛ yetι: <Ba wʊn
wi'ira mam deego la tι pʊ'ʊsgɔ deego.> La yãma dιkɛ ẽ ẽŋɛ la
nayigba lagsgɔ zẽ'a.>>
14Tι fɔɔsι, la wɔbsι wa'am a zẽ'am Wẽnde-kãtʊm na, tι a botι ba yẽ
ĩmã'asʊm. 15La kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma n yẽ
tõon-yãlma la tι Azezi tõnnι, la kɔma n malιn tĩi tɔgra Wẽnde-kãtʊm
na yɛta tι: <<Ozaana! Pẽgɛ-ya naba Adavidi yιιŋa>> la, ba sũure

n daan yĩige. [16]Tɩ ba yele Azezi yetɩ: <<Fõn wõm ban yetɩ se'em
na?>> Tɩ a lerge yetɩ: <<Ee, mam wõm ya. Yãma nãn ka karẽŋɛ
Nawẽnnɛ gõŋɔ la yetɔg-ẽna n yetɩ: <Fõn botɩ kɔma, la bilɛɛsɩ n
nã'asra fõn.> >> [17]La Azezi basɛ ba bilam, dee sẽŋɛ la Betani ka
gã'arɛ.

Kẽnkãŋa n ka tarɩ biɛ yelle

(Amarkɩ 11:12-14, 20-24)

[18]Beere n daan wiige bulika, tɩ Azezi lɛbra Zerizalɛm, tɩ a kɔm
dõnna. [19]Tɩ a yẽ kẽnkãŋa n ze sore nõorʊm, sẽŋɛ tɩ a ka bɩsɛ, la a
paagɛ yẽ la võorɔ mã'a. Tɩ a yele kẽnkãŋa la yetɩ: <<Fʊ kãn le
malɩn wɔm biɛ.>> La bilam mẽŋa tɩ kẽnkãŋa la kʊɩ. [20]La a
karẽnbiisi la n yẽ bɛla la, la di'ige ba mɛ, tɩ ba yetɩ: <<La ẽŋɛ la
wãne tɩ kẽnkãŋa wã darɛ kʊɩ wãna?>> [21]Tɩ Azezi lerge ba yetɩ:
<<Mam yetɩ ya la asɩra, tɩ ya sãn bɔ Nawẽnnɛ sɩra dee ka sẽ'ena, ya
mẽ wʊn tã'agɛ ẽŋɛ wʊ mam n ẽŋɛ tɩ-ẽna se'em wã, la, la dagɩ bɛla
mã'a, ya wʊn tã'agɛ yele tãn-ẽna yetɩ: <Võogɛ ka lui mõgrɛ pʊam>,
la a wʊn ẽŋɛ bɛla. [22]La ya sãn sose Nawẽnnɛ sɛla dee bɔ ẽ sɩra, ya
wʊn to'oge.>>

Ãne n bɔ Azezi nõorɛ tɩ a tõnna?

(Amarkɩ 11:27-33, Aluki 20:1-8)

[23]Azezi daan kẽ la Wẽnde-kãtʊm na zãsna nẽrba, tɩ kãabgɔ kẽma
nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma wa'am wa soke ẽ yetɩ: <<Fõn yẽ nõorɛ
la bɛ ɩta bõn-bãna? La ãne n bɔ fõn nõorɛ tɩ fõn ɩta?>> [24]Tɩ Azezi
lerge ba yetɩ: <<Mam wʊn soke ya sokre ayɩla, tɩ ya sãn lerge mam,
mam mẽ wʊn yele ya nõor-sɛka tɩ mam tarɩ ɩta bõn-bãna. [25]Yele-ya
ma, Azã n daan misri nẽrba ko'om pʊam na, la de la Nawẽnnɛ n tõm

ẽ bɩɩ, la de la nẽrsaalba?>> Tɩ ba bãm na taaba yetɩ: <<Tɩ sãn
yetɩ la de la Nawẽnnɛ n tõm ẽ, a wʊn yetɩ, bẽm ĩyã tɩ tõma ka sakɛ
ẽ? 26Tɩ mẽ ka tã wʊn yetɩ, la de la nẽrsaalba n tõm ẽ, dẽnɩ tɩ zɔta
nẽrba la, se'ere n soe la, ba wuu sakɛ tɩ Azã de la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa.>> 27Tɩ ba koŋe lerge ẽ yetɩ: <<Tõma ka mi.>> Tɩ a mẽ
yele ba yetɩ: <<Mam mẽ kãn yele ya mam n yẽ nõorɛ zẽ'e-sɛka ɩta
bõn-bãna.>>

Dayɔɔsɩ bayi makrɛ

28Azezi daan le yele ba yetɩ: <<Pa'alɛ-ya ma yãma n tẽ'esrɩ se'em:
Bʊraa n daan boe tarɩ a dayɔɔsɩ bayi, yele pɔspɔsɩ dãana la yetɩ: <M
dayʊa, sẽŋɛ ka tõm m va'am na zĩna.> 29Tɩ a dayʊa la lerge ẽ yetɩ:
<Mam kãn sẽŋɛ.> Tɩ la ẽŋɛ fẽe, tɩ a teege yɛm sẽŋɛ. 30Tɩ a sẽŋɛ a
dayʊa bʊyi dãana la zẽ'am ka yele ẽŋa mẽ yetɩ, a sẽŋɛ ka tõm a
va'am na. Tɩ a yele ẽ yetɩ: <M sɔ, mam wʊn sẽŋɛ.> La a yele bɛla
dee ka sẽŋɛ. 31Bãma bayi, ãne n ẽŋɛ a sɔ la n boorɩ se'em na?>> Tɩ
ba lerge yetɩ: <<Pɔspɔsɩ dãana la.>> Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
<<Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ lampo-tɔ'ɔsrɩba*, la pɔg-yalsɩ dõma
wʊn dẽŋɛ ya nẽŋa kẽ Nawẽnnɛ so'olʊm* pʊam. 32Se'ere n soe la, Azã
wa'am wa pa'alɛ ya la sore tɩ ya wʊn doose masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, la
ya ka bɔ ẽ sɩra. La lampo-tɔ'ɔsrɩba, la pɔg-yalsɩ dõma n bɔ ẽ sɩra. La
baa yãma n yẽ bɛla la, ya ken ka teege yɛm bɔ ẽ sɩra.>>

Nẽrba n bɩsrɩ va'am makrɛ

(Amarkɩ 12:1-12, Aluki 20:9-19)

33Azezi daan le yele ba yetɩ: <<Selse-ya makrɛ ayɩla. Yidãana
ayɩla n daan kɔ a va'am sele tɩɩsɩ yʊ'ʊrɛ n de viinye*, mẽ lalga kaagɛ
ẽ, tũ boko tɩ ba wẽkra viinye la biɛ, dee mẽ de-woko tɩ ba zɔnna
bɩsra a va'am na, yãŋa dɩkɛ nẽrba tɩ ba bɩsra va'am na, dee sẽŋɛ sore.

34 Tι viinye la biɛ go'osgo wakatɛ paagɛ, tι a tõm a tõntõnιba tι ba
sẽŋɛ sɛba n bιsrι va'am na zẽ'am, ka to'oge a viinye la biɛ wa bɔ ẽ.
35 Tι sɛba n bιsrι va'am na yõgɛ tõntõnιba la wẽ ayιla, kʋ ayιla, dee
lobe ayẽma la kuga kʋ. 36 Tι a le tõm tõntõnιba basɛba n zo'oge gãnna
pɔspɔsι dõma la. Tι ba le ẽŋɛ bãma mẽ bɛla. 37 Tι a yãŋa tõm a mẽŋa
dayʋa sɛba n bιsrι va'am na zẽ'am, dee tẽ'esra yetι: <Ena n de mam
mẽŋa dayʋa la, ba wʋn nan ẽ.> 38 La sɛba n bιsrι va'am na n yẽ ẽ na,
ba yele taaba yetι: <Ena n wʋn wa sɔɔgɛ sɔna a sɔ bõntarsõm na.
Basɛ-ya tι tι kʋ ẽ, dee tι bõntarsõm na lebge tõma bõnɔ.> 39 Tι ba
yõkɛ ẽ ve'ege yese va'am na kẽnkɛrŋa ka kʋ ẽ.
40 Bɛla, va'am na dãana sãn wa'am, a wʋn ẽŋɛ sɛba n bιsrι va'am na
la wãne?> >
41 Tι ba lerge yetι: < <A wʋn nãmsɛ nẽr-bɛ'ɛsι bãna mɛ halι kʋ ba,
dee dιkɛ va'am na bɔ nẽr-sɛba n wʋn bɔ ẽ a viinye la biɛ ba go'osgo
wakatɛ, tι ba bιsra.> >
42 Tι Azezi yele ba yetι: < <Yãma nãn ka karẽŋɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ la n
yetι:

<Kug-sɛka tι tõnmẽtba zagsɛ la
n lebge kugre n botι deego la tara pãŋa.
La de la Zuudãana Nawẽnnɛ n ẽŋɛ bõn-ẽna,
tι la dɛna yel-di'iŋa bɔ tõma.>

43 Bɛla, mam yetι ya tι Nawẽnnɛ wʋn to'oge a so'olʋm ya zẽ'am dιkɛ
bɔ buur-sɛba n wʋn tõm Nawẽnnɛ so'olʋm tõoma. ((44 La kug-sɛka tι
tõnmẽtba zagsɛ la, nẽr-sɛka woo n lui kug-ẽŋa zuo, a wʋn kɔ kɔ mɛ.
La kugre la sãn lui sɛka zuo, a wʋn mẽrgɛ ẽ.))> >
45 La kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la Farisi* dõma n wõm makrɛ la, ba
bãŋɛ tι a tɔgrι la bãma yelle. 46 Tι ba bɔɔra tι ba yõkɛ ẽ, dee zɔta
nẽrba la, se'ere n soe la, ba sakɛ tι Azezi de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa.

22

Naba dayʋa pɔgdire kibsa makrɛ

(Aluki 14:15-24)

1Azezi daan le makɛ la makrɛ yele ba yetɩ: 2<<Nawẽnnɛ so'olʋm*
ãn wʋ naba n ẽŋɛ a dayʋa pɔgdire kibsa, 3tõm a tõntõnɩba yetɩ, ba
sẽŋɛ ka wi nẽr-sɛba tɩ ẽŋa daan wi la. Tɩ nẽrba la ka bɔɔra tɩ ba
wa'am. 4Tɩ a le tõm tõntõnɩba basɛba yetɩ: <Sẽŋɛ-ya ka yele sɛba tɩ
mam daan wi la yetɩ, mam mãasʋm sɛla woo mɛ, mam kʋ la lɔlsɩ, la
dũnsi n nõbɛ, mãasʋm sɛla woo ze'ele, ba wa'am kibsa la.> 5Tɩ ba
sẽŋɛ ka wi ba, tɩ ba zagsɛ, dee sẽŋɛ ba sẽnnɛ. Tɩ ayɩla sẽŋɛ a va'am, tɩ
ayẽma sẽŋɛ a koosgo zẽ'am. 6Tɩ basɛba la yõgɛ tõntõnɩba la nãmsɛ ba
dee kʋ ba. 7Tɩ naba la sũure yĩige, tɩ a tõm a zɛbzɛbrɩba tɩ ba sẽŋɛ ka
kʋ nẽr-kʋʋrba la, dee yõ ba tẽŋa la. 8La a yele a tõntõnɩba la yetɩ:
<Kibsa la sɛla woo mãasʋm ba'asɛ mɛ, la mam n daan wi sɛba la ka
masɛ tɩ ba di kibsa la. 9Bɛla, sẽŋɛ-ya sorɔ-puursi zuto ka wi nẽr-sɛba
wuu tɩ ya wʋn yẽ tɩ ba wa'am pɔgdire kibsa la zẽ'am.> 10Tɩ
tõntõnɩba la sẽŋɛ sorɔ-puursi zuto ka wi nẽr-sɛba wuu tɩ ba yẽ, nẽr-
sõma la nẽr-bɛ'ɛsɩ. Tɩ nẽrba wa'am wa pɩrɛ kibsa la zẽ'am.

11Tɩ naba la sẽŋɛ tɩ a bɩsɛ nẽrba la, yẽ tɩ nẽra n boe mĩ ka yɛ
pɔgdire kibsa la fuugo. 12Tɩ a yele ẽ yetɩ: <M sɩrɛ, la ẽŋɛ la wãne tɩ
fõn wa'am kibsa la, dee ka yɛ a fuugo?> Tɩ a ka yãŋɛ lerge se'ere.
13Tɩ naba la yele a tõntõnɩba yetɩ, ba lʋ a nu'usi, la a nãma lobe ẽ
basɛ yẽŋa lika pʋam. Bilam tɩ nẽrba wʋn ka kɛlla, dee dɩkɛ ba nu'usi
gɩ nõorʋm. 14La de la nẽrba pãɩ tɩ ba wi, la fẽe tɩ ba tũ'use.>>

Lampo yʋa yelle

(Amarkɩ 12:13-17, Aluki 20:20-26)

[15]Tɩ Farisi* dõma sẽŋɛ ka bãm bãma n wʊn ẽŋɛ se'em botɩ Azezi
tɔgɛ tuuge tɩ ba yẽ sore yõkɛ ẽ. [16]Bɛla tɩ ba daan tõm ba karẽnbiisi, la
naba A'erɔdɩ* nẽrba tɩ ba sẽŋɛ Azezi zẽ'am ka yele ẽ yetɩ:
< <Karẽnsãama, tõma mi tɩ fõn de la sɩra dãana, dee zãsna nẽrba
Nawẽnnɛ sore yɛla la sɩra. Fõn ka fablɩ nẽrba n tɔgrɩ fõn yelle se'em
na, la fõn ka tũ'usri nẽrba. [17]Yele to fõn tẽ'esrɩ se'em. Sore boe tɩ tɩ yɔ
lampo bɔ Rom* na-keko bɩɩ, sore ka boe? > > [18]Tɩ Azezi bãŋɛ ba
pʊtẽ'e-be'ero la, yele ba yetɩ: < <Pʊlibsum dõma wã, bẽm tɩ ya bẽta
mam? [19]Pa'alɛ-ya ma lag-sɛka tɩ ba tarɩ yɔɔra lampo la. > > Tɩ ba
dɩkɛ lag-kõbrɛ pa'alɛ ẽ. [20]Tɩ a soke ba yetɩ: < <Ãne yinyisŋa, la ãne
yʊ'ʊrɛ n gʊlsɛ a zuo? > > [21]Tɩ ba lerge yetɩ: < <La de la Rom na-
keko la. > > Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <La sãn dɛna bɛla, bɔ-ya na-
keko la ẽŋa n soe bõn-sɛka, dee bɔ Nawẽnnɛ ẽn soe bõn-sɛka. > >
[22]Ban wõm bɛla la, tɩ la di'ige ba, tɩ ba basɛ ẽ dee fõrgɛ.

Kũm vo'ore yelle

(Amarkɩ 12:18-27, Aluki 20:27-40)

[23]Daar-ẽŋa tɩ Saduse dõma n yetɩ nẽra sãn ki a kãn vo'oge la, bãma
nẽrba basɛba n wa'am Azezi zẽ'am wa soke ẽ yetɩ: [24]< <Karẽnsãama,
Amoyisi* daan gʊlsɛ yetɩ, bʊraaga sãn ki dee ka tara bia, a sɔbia di
pɔkõorɛ la dɔgɛ kɔma bɔ sɛka n ki la.

[25]Bʊraasɩ bayopɔɩ n daan boe tõma pʊam dɛna sɔbiisi, tɩ pɔspɔsɩ
dãana la di pɔka ki dee ka dɔgɛ bia. [26]Tɩ bʊyi dãana la di pɔkõorɛ la
mẽ ki dee ka dɔgɛ bia. Tɩ bʊtã dãana la mẽ ẽŋɛ bɛla, la bãma bayopɔɩ
la wuu ẽŋɛ la bɛla. [27]Tɩ pɔka la mẽ yãŋa ki. [28]Bɛla, ba sãn wa vo'oge
kũm vo'ore daarɛ, bãma bayopɔɩ la pʊam, ãne n wʊn sɔna pɔka la,
bãma wuu n lagɩm di ẽ na? > > [29]Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: < <Ya
tuuge mɛ, yãma n ka mi Nawẽnnɛ gõŋɔ n yele se'em võorɛ, la

Nawẽnnɛ pãŋa n ãn se'em na ĩyã. 30Kũm vo'ore daarɛ, bʋraasɩ ka diti
pɔgsɩ, la pɔgsɩ mẽ ka ellɩ sɩrba. Ba wʋn ãna wʋ malɛkadõma* n boe
Nawẽnnɛ yire la. 31La sãn dɛna kũm vo'ore yelle, yãma nãn ka karẽŋɛ
Nawẽnnɛ n yele ya a gõŋɔ la pʋam se'em yetɩ: 32<Mam de la
Abraham*, la A'izakɩ, la Azakɔbɩ Nawẽnnɛ> na? La pa'alɛ tɩ bãma
wuu vɔa mɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ dagɩ sɛba n ki
Nawẽnnɛ, a de la nẽr-sɛba n vɔa Nawẽnnɛ.>> 33Nẽr-kʋʋŋɔ la n
daan wõm a zãsŋɔ la, la di'ige ba mɛ.

Nawẽnnɛ n bɔ nõorɛ tɩ ba ɩta se'em na, bõn-kãna n gãnnɩ?

(Amarkɩ 12:28-34, Aluki 10:25-28)

34Farisi* dõma n daan wõm tɩ Azezi lerge Saduse* dõma, tɩ ba ka le
tã'agɛ ya'agɛ nõorɛ la, tɩ ba lagsɛ a zẽ'am. 35Tɩ ba nẽra ayɩla n de lɔɔ*
karẽnsãama bɔɔra tɩ a di a yɛm bɩsɛ, soke ẽ yetɩ: 36<<Karẽnsãama,
Nawẽnnɛ n bɔ nõorɛ tɩ ba ɩta se'em na, bõn-kãna n gãnnɩ wuu?>>
37Tɩ a lerge ẽ yetɩ: << <Nõŋɛ fʋ Zuudãana Nawẽnnɛ la fʋ sũure
wuu, la fʋ sɩa wuu, la fʋ yɛm wuu.> 38Ẽna n de Nawẽnnɛ nõorɛ la
pɔspɔsɩ dãana, ẽŋa n gãnnɩ wuu. 39La bʋyi dãana n ãn wʋ ẽŋa n
wãna n yetɩ: <Nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fõn nõŋɛ fʋ mẽŋa se'em na.>
40Amoyisi lɔɔ la wuu, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba n gʋlsɛ sɛla la wuu boe
la nõ-bãma bayi pʋam.>>

Krisi de la naba Adavidi Zuudãana

(Amarkɩ 12:35-37, Aluki 20:41-44)

41Farisi dõma n lagsɛ taaba la, tɩ Azezi soke ba yetɩ: 42<<Yãma
tẽ'esrɩ la bẽm la Krisi* yelle: Ãne yɩɩŋa n de ẽ?>> Tɩ ba lerge yetɩ:
<<A de la naba Adavidi* yɩɩŋa.>> 43Tɩ a yele ba yetɩ: <<La ẽŋɛ
la wãne tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* daan botɩ Adavidi wi ẽ tɩ Zuudãana yetɩ:

44<Zuudãana Nawẽnnɛ yele mam Zuudãana yetɩ,
zĩ'ire m zʋʋgɔ bɔba halɩ tɩ m wa ẽŋɛ fʋ bɛ'ɛba tɩ ba bɔna fʋ nãma
tẽŋa.>
45Adavidi sãn wi ẽ yetɩ, Zuudãana, la wʋn ẽŋɛ la wãne tɩ a dɛna
Adavidi yɩɩŋa?>> 46Tɩ nẽra nẽra ka yãŋɛ lerge ẽ se'ere. Lan pɔsɛ
daar-ẽŋa, nẽra ka le saagɛ soke ẽ sokre.

23

Azezi tɔgɛ lɔɔ karẽnsãandõma, la Farisi dõma yelle

(Amarkɩ 12:38-40, Aluki 11:37-54, 20:45-47)

1Tɩ Azezi yele nẽr-kʋʋŋɔ, la a karẽnbiisi la yetɩ: 2<<Lɔɔ*
karẽnsãandõma, la Farisi* dõma n sɔɔgɛ Amoyisi* zẽ'a. 3Bɛla, ban
zãsnɩ ya se'em na, ya ɩta bɛla, dee da ɩta bãma n ɩtɩ se'em na. Se'ere n
soe la, bãma n zãsnɩ se'em na, ba ka ɩtɩ bɛla. 4Ba zãsŋɔ la ãn wʋ ze-
tɩbsa tɩ ba lʋ zelge nẽrba, la ba mẽŋa ka boorɩ tɩ ba kalʋm ba la ba
nu'ubiire. 5Ba tõnnɩ ba tõoma la wuu tɩ nẽrba n bɩsra ba, bɛla tɩ ba
dɩkɛ gãna gʋlsɛ Nawẽnnɛ yetɔga ba pʋam dɩkɛ lʋ ba ɗia bɩɩ ba
kẽnkãnsɩ. Dee pɛ fu-wogro ẽŋɛ bisa tɩ ba wɔgɛ tɩ nẽrba nã'asra ba.
6Ba nõŋɛ la nã'asgɔ zẽ'esɩ dia zẽ'esʋm, la ba wẽndeto pʋam. 7Ba nõŋɛ
tɩ nẽrba n pʋ'ʋsra ba da'asɩ pʋam, dee bɔɔra tɩ ba wi'ira ba yetɩ:
<Karẽnsãama.> 8La yãma da basɛ tɩ ba wi'ira ya tɩ karẽnsãama.
Se'ere n soe la, yãma tarɩ la karẽnsãama ayɩla mã'a, la ya wuu de la
sɔbiisi la taaba. 9Da wi'ira-ya nẽra tɩ sɔ dũnia wã zuo Nawẽnnɛ sore
la doosgo ĩyã. Se'ere n soe la, ya tarɩ la Sɔ ayɩla mã'a n boe saazuum.
10La ya da basɛ tɩ nẽra wi'ira ya tɩ nẽŋadãana. Se'ere n soe la, ya tarɩ
la nẽŋadãana ayɩla mã'a n de Krisi*. 11Sɛka n de nẽr-keko ya pʋam, a
dɛna ya tõntõnna. 12Sɛka n zẽkɛ a mẽŋa, Nawẽnnɛ wʋn sike ẽ. La

sɛka n sike a mẽŋa, Nawẽnnɛ wʋn zẽkɛ ẽ.
13Yãma Farisi dõma, la lɔɔ karẽnsãandõma, pʋlibsum dõma wã, ya
wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la, yãma gu'uri la nẽrba tɩ ba da kẽ
Nawẽnnɛ so'olʋm* pʋam. Ya ka kẽ'erɩ ya mẽŋa, dee mẽ ka basra nẽr-
sɛba n boorɩ tɩ ba kẽ la sore tɩ ba kẽ.
((14Yãma Farisi dõma, la lɔɔ karẽnsãandõma, pʋlibsum dõma wã,
ya wʋn yẽ toogo, se'ere n soe la, ya to'osrɩ la pɔkõpa n tarɩ sɛla la
wuu, dee pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ pʋ'ʋs-wogro tɩ nẽrba bɩsra ya. Ya wʋn yẽ
sɩbgrɛ gãnna wuu.))
15Yãma lɔɔ karẽnsãandõma, la Farisi dõma, pʋlibsum dõma wã, ya
wʋn yẽ toogo, se'ere n soe la, ya kaarɩ la dũnia zẽ'esɩ wuu ɛɛra tɩ ya
yẽ nẽra ayɩla tɩ a sakɛ dɔla ya sore la. La ya sãn yẽ nẽra ayɩla, ya
basɛ tɩ a lebge la tõon-be'ero dãana gãnna ya mẽŋa nõorɛ ayi, wʋn
sẽŋɛ bug-tẽŋa*.
16Yãma sɛba n de nẽŋadõma de la fɔɔsɩ, ya wʋn yẽ toogo, se'ere n
soe la, yãma yetɩ, nẽra sãn pɔɩ Wẽnde-kãtɛ la, la de la zãŋa. La sɛka
sãn pɔɩ sãlma la n boe Wẽnde-kãtɛ la pʋam na, dẽnɩ tɩ a ẽŋɛ ẽn pɔɩ tɩ
a ẽŋɛ se'em na. 17Yãma ka wõnnɩ sɛla võorɛ, dee ãna wʋ fɔɔsɩ la. Bẽm
n gãnnɩ? Sãlma la bɩɩ, Wẽnde-kãtɛ la n botɩ sãlma la dɛna Nawẽnnɛ
tʋʋlʋm bõnɔ na n gãnnɩ? 18Ya ken yetɩ, nẽra sãn pɔɩ Nawẽnnɛ
kãabgɔ* bĩmbĩnne na, la de la zãŋa. La nẽra sãn pɔɩ sɛla tɩ ba dɩkɛ
kãabɛ bĩŋe bĩmbĩnne na zuo la, dẽnɩ tɩ a ẽŋɛ ẽn pɔɩ tɩ a ẽŋɛ se'em na.
19Fɔɔsɩ, bẽm n gãnnɩ? Sɛla tɩ ba dɩkɛ kãabɛ la bɩɩ, kãabgɔ bĩmbĩnne
na n botɩ sɛla tɩ ba dɩkɛ kãabɛ la dɛna Nawẽnnɛ tʋʋlʋm bõnɔ na n
gãnnɩ? 20Bɛla, sɛka n pɔɩ kãabgɔ bĩmbĩnne na, a po pɔɩ la sɛla n boe a
zuo la wuu. 21La sɛka n pɔɩ Wẽnde-kãtɛ la, a po pɔɩ la Nawẽnnɛ n boe
mĩ na. 22La sɛka n pɔɩ Nawẽnnɛ yire, a pɔɩ la Nawẽnnɛ na'am
bĩmbĩnne na, la sɛka n zĩ a zuo la.

23Yãma lɔɔ karẽnsãandõma, la Farisi dõma, pʋlibsum dõma wã, ya
wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la, yãma bɔ'ɔrɩ Nawẽnnɛ zẽvõorɔ buuri
wuu pia pʋrɛ mɛ, baa ba sãn ãna pɩka pɩka, dee basra yel-sɛba n de
kãŋkãŋɛ lɔɔ la pʋam na, ka ɩta. La de la sɛla n masɛ, la ninbãal-zʋa,
la sakrɛ. La de la bõn-bãna tɩ ya wʋn dẽŋɛ ɩta, dee yãŋa ɩta sɛla tɩ ya
ɩtɩ la pa'asɛ. 24Yãma nẽŋadõma de la fɔɔsɩ, yãma yoorɩ ya bõn-yũula
mɛ yɛsra lislima basra, dee vɔlla yʋgma.

25Yãma lɔɔ karẽnsãandõma, la Farisi dõma, pʋlibsum dõma wã, ya
wʋn yẽ toogo. Yãma peerɩ ya laasɩ, la ya wama pɔa mɛ tɩ ba ãna
sõŋa, dee tɩ ba pʋam pɩrɛ la nayigum, la be'ero bõnɔ. 26Yãma Farisi
dõma, ya de la fɔɔsɩ! Peege-ya ya laasɩ la pʋam pɔspɔsɩ, tɩ ba poore
la mẽ wʋn ãna sõŋa.

27Yãma lɔɔ karẽnsãandõma, la Farisi dõma, pʋlibsum dõma wã,
yãma ãn wʋ yɔɔrɔ tɩ ba takɛ tɩ ba zuum pelge ãna sõŋa sõŋa, dee tɩ
ba pʋam pɩrɛ la kõba, la põ'osgɔ wuu. 28Yãma mẽ ãn na bɛla. Yãma
botɩ nẽrba bɩsra ya tɩ ya ãna wʋ nẽrba n ɩtɩ sɛla n masɛ, dee tɩ ya
pʋam pɩrɛ la pʋlibsum, la tõon-be'ero.

29Yãma lɔɔ karẽnsãandõma, la Farisi dõma, pʋlibsum dõma wã, ya
wʋn yẽ toogo. Ya mẽtɩ la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* yɔɔrɔ, dee malgra
nẽr-sɛba n ẽŋɛ sɛla n masɛ yɔɔrɔ tɩ ba ãna sõŋa. 30Dee yetɩ, yãma
daan sãn boe nɩ yãma yaabdõma wakatɛ la, yãma daan kãn po lagɩm
na ba kʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba la. 31Ya mẽŋa n bɔ'ɔrɩ ya mẽŋa kaseto
tɩ yãma de la sɛba n yʋʋn kʋ nõtɔ'ɔsrɩba la yɩɩsɩ. 32Tɔ. Ken sẽŋɛ-ya
nẽŋa ẽŋɛ ya yaabdõma la n daan ẽŋɛ sɛla la ba'asɛ. 33Bõnsɛ'ɛdõma
wã! Kãmpẽesɩ buuri! Yãma wʋn ẽŋɛ la wãne põsɛ sarɩyadia tɩ ba kãn
kẽ'esɛ ya bug-tẽŋa? 34Bɛla tɩ mam yɛta ya tɩ mam wʋn tõm m
nõtɔ'ɔsrɩba, la yɛm dõma, la lɔɔ karẽnsãandõma. La ya wʋn kʋ sɛba,
dee ka basɛba dɔ-puursi* zuto kʋ, wẽ sɛba la ka'asa ya wẽndeto

pʋam, dee dɔla ba nãma tẽŋa tẽŋa nãmsra ba. [35]Bɛla tɩ pʋpeelem
dõma la wuu tɩ ba kʋ dũnia zuo la taalɛ wʋn bɔna ya zuto, lan pɔsɛ
la Abɛlɩ* kʋa halɩ wa paagɛ Abarakɩ dayʋa Azakari tɩ ya kʋ Wẽnde-
kãtɛ* zẽ'e-sõŋɔ, la kãabgɔ bĩmbĩnne na tẽŋasʋka la. [36]Mam yetɩ ya la
sɩra sɩra, tɩ bõn-bãna taalɛ wʋn bɔna zamãan-ẽna nẽrba wuu
zuto.> >

Azezi sũure sã'am Zerizalɛm dõma ĩyã

(Aluki 13:34-35)

[37]Azezi daan yetɩ: < <Zerizalɛm nẽrba, Zerizalɛm nẽrba, yãma
kʋʋrɩ la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba, dee lɔbra sɛba tɩ Nawẽnnɛ tõm ba ya
zẽ'am na kuga kʋʋra. Nõorɛ faa tɩ mam boorɩ tɩ m lagsɛ ya wʋ nõ-
yã'aŋa n lagsrɩ a kɔma ũna a kempagsɩ pʋam se'em na, tɩ ya ka bɔɔra.
[38]Bãŋɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ wʋn basɛ ya tẽŋa la tɩ a lebge la daboto.
[39]Mam yetɩ ya tɩ ya kãn le malɩn yẽ mam, halɩ tɩ ya wʋn wa yetɩ:
<Pẽgɛ-ya sɛka n sẽm na Zuudãana Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ la.> > >

24

Wẽnde-kãtɛ la sã'aŋɔ, la dũnia ba'asgɔ toogo

(Amarkɩ 13:1-23, Aluki 17:22-24, 21:5-24)

[1]Azezi daan ze'ele la Wẽnde-kãtɛ la pʋam yese fõrgra. Tɩ a
karẽnbiisi la lɛm ẽ pa'alɛ ẽ tɩ a bɩsɛ Wẽnde-kãtɛ la n mẽ sõŋa se'em.
[2]Tɩ a yele ba yetɩ: < <Yãma yẽ bõn-bãna wã wuu? Mam yetɩ ya la
sɩra, tɩ ba wʋn lʋbɛ ba wuu mɛ saam saam, tɩ kugre baa ayɩla kãn
weege a tadãana zuo.> >
[3]La a daan sẽŋɛ ka zẽa la Oliivi tãŋa zuo, tɩ a karẽnbiisi la mã'a sẽŋɛ
a zẽ'am ka yele ẽ yetɩ: < <Yele to wakat-sɛka tɩ bõn-bãma wuu wʋn

ẽŋɛ, la sɛla n wʋn pa'alɛ fõn lemŋo, la dũnia ba'asgɔ wakatɛ.>> 4Tι
a yele ba yetι: <<Guuse ya mẽŋa tι nẽra da pã'asɛ ya tι ya tuuge.
5Nẽrba zozo'e n wʋn dιkɛ mam yʋ'ʋrɛ wa'am wa pã'asra ya, tι ba nẽra
woo yetι: <Mam n de Krisi* la.> La ba wʋn botι nẽrba zozo'e tuuge
mɛ. 6Ya wʋn wa wõm zɛbrɛ yelle, la zɛbrɛ dãmnɛ. La da basɛ-ya tι
dabeem tarι ya. Dẽnι tι bõn-bãma ẽŋɛ, la, la nãn dagι dũnia ba'asgɔ.
7Buuri ayιla nẽrba wʋn isge zɛbra la buuri ayẽma nẽrba, tι so'olʋm
ayιla isge zɛbra la so'olʋm ayẽma, la kɔm, la tẽn-mĩiŋo wʋn bɔna
zẽ'esι zozo'e. 8La bõn-bãma nãn de la toogo la sẽŋrɛ, la ãn wʋ pɔka
virgre toogo n nãn sẽŋrι la. 9Ba wʋn yõgɛ ya mɛ tarι ka bɔ tι ba
nãmsɛ ya, kʋ ya, la buuri wuu wʋn sisra ya mam yʋ'ʋrɛ ĩyã. 10Nẽrba
zozo'e wʋn basɛ sιra sore, dee ιta taaba zãmɔ, dee sisra taaba. 11La
nẽrba zozo'e wʋn isge parιm yetι bãma de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba
pã'asɛ nẽrba zozo'e tι ba tuuge. 12Tõon-be'ero wʋn wa pa'asɛ mɛ halι
tι nẽrba zozo'e nõŋrɛ ba'asɛ. 13La nẽr-sɛka n wʋn mõrgɛ ze'ele
kãŋkãŋɛ ka paagɛ ba'asgɔ wʋn yẽ fãarɛ. 14Nawẽnnɛ so'olʋm* kõ-yẽlga
wʋn mõolɛ dũnia wuu mɛ, tι buuri wuu wõm, dee tι dũnia ba'asgɔ
yãŋa paagɛ.

15Ya wʋn wa yẽ sɛka n de bõn-be'ego n sã'anι sɛla woo la, sɛka tι
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Adanιyɛlι yʋʋn tɔgɛ a yelle la, tι a boe Nawẽnnɛ
zẽ'e-sõŋɔ* la.>> Sɛka n karẽŋrι mõrgɛ wõm a võorɛ.

16<<Ya sãn wa yẽ bɛla, nẽr-sɛba n boe Zude zoe zom tãnsι zuto.
17La nẽr-sɛka n boe gɔsgɔ da sige bɔɔra tι a kẽ deem dιkɛ sɛla. 18La
nẽr-sɛka n boe va'am da kãn lebe kule yire tι a dιkɛ a fuugo. 19Dabs-
bãma, la wʋn dɛna la toogo bɔ pɔg-sɛba n tarι pʋa, la sɛba n tarι
kɔma tι ba mõgra la. 20Sose-ya Nawẽnnɛ tι ya zʋa la wakatɛ da dɛna
ɔɔrɔ wakatɛ, bιι vo'osgo* daarɛ. 21Se'ere n soe la, wakat-ẽŋa, la wʋn
dɛna la toogo halι zozo'e tι ba nãn ka yẽ halι dũnia n pĩ'ilum wa

paam wakat-ẽŋa, la toog-ẽŋa buuri kãn le malɪn wa'am. 22Nawẽnnɛ
sãn ka bo'oge nɪ dabs-bãma sõorɛ, nẽra nẽra ka boe n wʊn põsɛ. La
nẽr-sɛba tɪ a looge la ĩyã tɪ a bo'oge dabs-bãma sõorɛ.
23La nẽr-sɛka sãn yele ya yetɪ: <Bɪsɛ-ya, Krisi la boe la kalam>, bɪɪ
<bɪsɛ-ya, a boe la ke>, ya da sakɛ. 24Nẽrba wʊn wa'am wa parɪm tɪ
bãma n de Krisi, la nẽrba wʊn wa'am wa parɪm tɪ bãma n de
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɪba tõnna tõon-yãlma, la yel-kɪrsɪ, bɔɔra tɪ ba sãn
tã'agɛ, ba botɪ nẽr-sɛba tɪ Nawẽnnɛ looge la tuuge. 25Mam dẽŋɛ yele
ya mɛ tɪ la nãn ka paam. 26Bɛla, ba sãn yele ya yetɪ: <Bɪsɛ-ya, a boe
la weem>, da sẽŋɛ-ya. Bɪɪ, ba sãn yetɪ: <A boe la deem>, ya da
sakɛ. 27Nẽrsaala Dayʊa*f14* la lemŋo wʊn ãna wʊ saaga n ẽn yãkɛ
dapoore bɔba nẽegɛ ka paagɛ zanõa bɔba la. 28Bõn-kɪ'ɪsɪ n boe zẽ'e-
sɛka la, zõa lagsrɪ taaba la bilam.>>

Azezi n de Nẽrsaala Dayʊa la lemŋo

(Amarkɪ 13:24-37, Aluki 17:26-36, 21:25-33)

29<<Toogo dabsa la poorʊm, wẽntulle wʊn sobge mɛ, tɪ wõrga
kãn le nẽera a peelem, tɪ wõrbiɛ wʊn ze'ele saazuum lui. La bõn-sɛba
n boe saazuum wʊn mĩim mɛ. 30La sɛla n pa'alɪ Nẽrsaala* Dayʊa la
lemŋo la wʊn puke saazuum. Tɪ dũnia nẽrba buuri wuu wʊn kaasra
fabla. La ba wʊn yẽ Nẽrsaala Dayʊa la n boe sawara pʊam sẽna la
pãŋa, tɪ a na'am pãŋa peelem nẽegɛ zozo'e. 31La a wʊn tõm na a
malɛkadõma*, tɪ benkonne peebe, tɪ ba sẽŋɛ dũnia zʊʊgɔ, la gɔbga,
la dapoore, la zanõrɛ ka lagsɛ nẽr-sɛba tɪ Nawẽnnɛ looge la, halɪ ka
paagɛ dũnia tɛka wuu.
32Dɪkɛ-ya makrɛ la kẽnkãŋa bãŋɛ zãsŋɔ la võorɛ. Kẽnkãŋa wila sãn
wa pusra võ-paala, ya mi tɪ sigre lɛm mɛ. 33Bɛla, ya mẽ sãn wa yẽ tɪ
bõn-bãna wuu ɪtɪ, ya bãŋɛ tɪ Nẽrsaala Dayʊa la lɛm mɛ, a boe la

zanõrʊm. 34Mam yetı ya la sıra, tı bõn-bãna wuu wʊn ıta mɛ, dee tı
zamãan-ẽna yãŋa tole. 35Saazuum la tẽŋa wʊn tole mɛ, la mam
yetɔga la kãn malın tole.

36Nẽra nẽra ka mi daar-sɛka la wakat-sɛka tı Nẽrsaala Dayʊa la wʊn
leme wa'am, baa malɛkadõma n boe Nawẽnnɛ yire, bıı Dayʊa la
mẽŋa ka mi, sãn dagna Sɔ Nawẽnnɛ mã'a. 37Nẽrsaala Dayʊa la lemŋo,
la wʊn ãna wʊ Anoe* wakatɛ n yʊʊn ãn se'em na. 38Se'ere n soe la,
lan dẽŋɛ sã'aŋɔ sa-kãtɛ la, nẽrba yʊʊn diti mɛ dee yũura, tı bʊraası
dita pɔgsı, tı pɔgsı ɛlla sırba, dee tara ba pɔyɔɔsı sııra, halı wa paagɛ
daar-sɛka tı Anoe kẽ õorŋ-kãtɛ la pʊam na. 39Ba yʊʊn ka bãŋɛ tı yelle
boe, halı tı saaga wa ni, tı ko'om pe'ege nẽrba la wuu. La mẽ wʊn
ãna la bɛla Nẽrsaala Dayʊa la lemŋo wakatɛ. 40Daar-ẽŋa bʊraası bayi
wʊn bɔna va'am, tı ba dıkɛ ayıla, dee basɛ ayẽma. 41Tı pɔgsı bayi
wʊn bɔna nẽerʊm, tı ba dıkɛ ayıla, dee basɛ ayẽma. 42Bɛla, guuse ya
mẽŋa, se'ere n soe la, ya ka mi daar-sɛka tı ya Zuudãana la wʊn leme
wa'am. 43Bãŋɛ-ya tı yidãana sãn mina nayiga n wʊn wa'am yʊ'ʊŋɔ
wakat-sɛka wa zũ ẽ, a wʊn gu'ura a yire mɛ, a kãn basɛ tı nayiga la
kẽ zũ ẽ. 44Bɛla, mãasʊm-ya gu'ura, tı Nẽrsaala Dayʊa la sẽm na
wakat-sɛka tı ya ka tẽ'esrı tı a wʊn wa'am na.> >

Tõntõn-sõŋɔ, la tõntõn-be'ego makrɛ

(Aluki 12:41-48)

45Azezi le yetı: < <Ãne n de tõntõn-sõŋɔ n tarı yɛm? La de la ẽŋa tı
a zuudãana wʊn yetı a bısra a yire yelle, bɔ'ɔra a tõntõnıba dia wʊ
lan masɛ, dee sẽŋɛ sore. 46Zuudãana la sãn leme wa yẽ tı tõntõnna la
tõm wʊ ẽŋa n yele ẽ se'em na, tõntõnna la tarı zu-yẽlga. 47Mam yetı
ya la sıra, tı a zuudãana la wʊn dıkɛ ẽŋa n tarı sɛla la wuu bɔ ẽ mɛ tı
a bısra.

[48]La a sãn dɛna tõntõn-be'ego, tẽ'esɛ yetɩ ẽŋa zuudãana la yuuri mɛ
ka kulna, [49]yãŋa wẽ'era a tõntõn-taaba la, dita dee yũura la dã-
yũuriba, [50]a zuudãana la wʊn kulum na daar-sɛka tɩ a ka tẽ'esrɩ tɩ a
wʊn wa'am, la wakat-sɛka tɩ a ka mi, wa di'ige ẽ. [51]La a wʊn dige ẽ
mɛ botɩ a lagɩm na pʊlibsum dõma yẽ sɩbgrɛ. Zẽ'e-ẽŋa tɩ ba wʊn
kɛlla, dee dɩkɛ ba nu'usi gɩ nõorʊm.> >

25

Pug-sarsɩ pia makrɛ

[1]Azezi ken yetɩ: < <Wakat-ẽŋa Nawẽnnɛ so'olʊm* wʊn ãna wʊ
pug-sarsɩ pia n dɩkɛ ba fɩtladõma yese sẽŋɛ tɩ ba ka tʊ'ʊsɛ pɔgdita.
[2]Banuu ka tarɩ yɛm, dee tɩ banuu dɛna yɛm dõma. [3]Tɩ sɛba n ka tarɩ
yɛm na dɩkɛ ba fɩtladõma, dee ka dɩkɛ kaam pa'asɛ. [4]La sɛba n tarɩ
yɛm na dɩkɛ ba fɩtladõma mɛ, dee dɩkɛ kaam pa'asɛ. [5]Tɩ pɔgdita la
yuuge ka sẽna, tɩ gẽem yõkɛ ba, tɩ ba wuu gĩse.
[6]Tɩ sõnsʊa, tɩ ba kaasɛ tagurga yetɩ: <Pɔgdita la sẽm mɛ, isge-ya
yese tʊ'ʊsɛ ẽ.> [7]Tɩ pug-sarsɩ la wuu nẽegɛ malgɛ ba fɩtladõma. [8]Tɩ
sɛba n ka tarɩ yɛm na, yele yɛm dõma la yetɩ: <Pʊrgɛ-ya ya kaam na
bɔ tɔ, tɩ tõma fɩtladõma la kĩŋri mɛ.> [9]Tɩ yɛm dõma la lerge yetɩ:
<Ayɛɩ, tõma sãn ẽŋɛ bɛla, kaam na kãn seke tõma, la yãma. Sẽŋɛ-ya
ka-kɔɔsrɩba la zẽ'am ka da ya mẽŋa bõnɔ.>
[10]Tɩ ba sẽŋɛ tɩ ba ka da, dee tɩ pɔgdita la paam, tɩ banuu la n
mãasʊm kɩ'ɩlɩm na doose pɔgdita la kẽ pɔgdire la zẽ'am, dee tɩ ba yʊ
zanõrɛ.
[11]Bɛla poorʊm tɩ pug-sarsɩ banuu la n weege la wa'am wa wi'ira
yetɩ: <Zuudãana, zuudãana, yo'oge bɔ tɔ.> [12]Tɩ pɔgdita la lerge
yetɩ: <Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ mam ka mi ya.>

13 Bɛla, guuse ya mẽŋa, se'ere n soe la, ya ka mi daar-sɛka bʋɩ wakat-
sɛka tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la wʋn leme wa'am.> >

Tõntõnɩba batã makrɛ

(Aluki 19:11-27)

14 < <Nawẽnnɛ so'olʋm ken ãna wʋ bʋraaga n boorɩ tɩ a sẽŋɛ sore,
wi a tõntõnɩba dɩkɛ a bõntarsõm pʋɩ ba tɩ ba bɩsra. 15 A bɔ tõntõnna
ayɩla la talã*f15* banuu, bɔ ayɩla talã bayi, dee bɔ ayɩla talã ayɩla. A
bɔ nẽra woo masɛ la ẽn wʋn tã'agɛ se'em tõm, dee sẽŋɛ. 16 Tɩ nẽr-sɛka
n to'oge talã banuu la darɛ tõm yẽ yõorɔ talã banuu pa'asɛ. 17 Tɩ sɛka
n to'oge talã bayi la mẽ tõm yẽ talã bayi pa'asɛ. 18 La sɛka n to'oge
talã ayɩla la sẽŋɛ ka tũ la boko pĩ a zuudãana ligri la.

19 Tɩ la yuuge, tɩ tõntõnɩba la zuudãana la leme kulum, wa yele ba tɩ
ba geele bãma n tõm se'em. 20 Tɩ sɛka n daan to'oge talã banuu la, tarɩ
talã banuu la tɩ a yẽ pa'asɛ la wa'am wa yetɩ: <M zuudãana, fõn
daan bɔ mam na talã banuu, mam tõm yẽ la talã banuu pa'asɛ, ban
wãna.> 21 Tɩ a zuudãana la yele ẽ yetɩ: <La ãn sõŋa. Fʋ de la tõntõn-
sõŋɔ n de sɩra dãana. Fõn ẽŋɛ sɩra la sɛla fẽe tɩ mam bɔ fʋ la ĩyã,
mam wʋn basɛ tɩ fʋ sɔna bõnɔ zozo'e bɩsra. Wa'am wa naagɛ la mam
ẽŋɛ sũ-yẽlga.>

22 Tɩ sɛka n to'oge talã bayi la mẽ wa'am wa yetɩ: <M zuudãana, fõn
daan bɔ mam na talã bayi, mam tõm yẽ la talã bayi pa'asɛ, ban
wãna.> 23 Tɩ a zuudãana la yele ẽ yetɩ: <La ãn sõŋa. Fʋ de la tõntõn-
sõŋɔ n de sɩra dãana. Fõn ẽŋɛ sɩra la sɛla fẽe tɩ mam bɔ fʋ la ĩyã,
mam wʋn basɛ tɩ fʋ sɔna bõnɔ zozo'e bɩsra. Wa'am wa naagɛ la mam
ẽŋɛ sũ-yẽlga.>

24 Tɩ sɛka n to'oge talã ayɩla la wa'am wa yetɩ: <M zuudãana, mam
mi tɩ fõn de la nẽra yelle n tɔɩ. Fõn lagsrɩ la bõnkɔɔla sɛba tɩ fõn ka

bʊrɛ, dee vaara bõn-sɛba tı fõn ka yɛrgɛ. [25]Bɛla tı mam zoe dabeem
dıkɛ fʊ ligri la sẽŋɛ ka tũ boko pĩ. Fʊ bõnɔ n wãna, to'oge.> [26]Tı a
zuudãana la yele ẽ yetı: <Tõntõn-be'ego wã, fʊ de la zẽyãka. Fõn mi
tı mam lagsrı la bõnkɔɔla sɛba tı mam ka bʊrɛ, dee vaara bõn-sɛba tı
mam ka yɛrgɛ la, [27]bɛla, la de nı na fʊ dıkɛ m ligri la bĩŋe bãnkı
pʊam, tı mam sãn leme wa'am, m to'oge m ligri la, la yõorɔ.> [28]A
yele bɛla dee yetı: <To'oge-ya a talã la bɔ sɛka n tarı talã pia la.
[29]Se'ere n soe la, nẽr-sɛka n tarı, a wʊn to'oge pa'asɛ tı la zo'oge. La
sɛka n ka tarı, baa sɛla fẽe tı a tarı la, ba wʊn to'oge ẽ. [30]La tõntõn-
sɛka n ka tarı yõorɔ la, lobe-ya ẽ basɛ yẽŋa lika pʊam. Zẽ'e-ẽŋa tı ba
wʊn kɛlla, dee dıkɛ ba nu'usi gı nõorʊm.> >>

Azezi wʊn di buuri wuu sarıya dũnia ba'asgɔ daarɛ

[31]<<Nẽrsaala Dayʊa*f16* la sãn leme wa'am la a na'am pãŋa, la a
malɛkadõma wuu, a wʊn zĩ'ire la a na'am bĩmbĩnne zuo. [32]Tı dũnia
so'olʊm wuu nẽrba wʊn lagsɛ a nẽŋam, tı a welge nẽrba la yẽma
yẽma wʊ dũnsĩina n welgrı a piisi, la a bʊʊsı se'em na. [33]La a wʊn
ze'ele piisi la a zʊʊgɔ bɔba, dee ze'ele bʊʊsı a gɔbga bɔba.

[34]Tı naba la wʊn yele sɛba n boe a zʊʊgɔ la yetı: <Wa'am-ya, yãma
sɛba n tarı mam Sɔ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na. To'oge-ya so'olʊm na tı
Nawẽnnɛ daan põn mãasʊm tı a bɔ ya halı lan dẽŋɛ dũnia pĩ'iluŋo la.
[35]Se'ere n soe la, mam kɔm daan dõnnı mɛ, tı yãma bɔ mam dia.
Koyũuro daan tarı mam mɛ, tı yãma bɔ mam ko'om tı mam yũ. Mam
daan de la sãana, tı yãma to'oge mam. [36]Mam daan de la beele, tı
yãma bɔ mam futo tı mam yɛ. Mam daan bẽ'erı mɛ, tı yãma wa'am
wa bısɛ mam, la mam daan boe la yʊ'a deem, tı yãma wa'am mam
zẽ'am.> [37]La nẽr-sɛba n ẽŋɛ sɛla n masɛ la wʊn lerge yetı:
<Zuudãana, la de la wakat-kãna tı tõma yẽ fõn, tı fõn kɔm dõnnı, tı

tõma bɔ fõn dia? Bıı koyũuro tarı fõn, tı tõma bɔ fõn ko'om? 38La
wakat-kãna tı tõma yẽ fõn, tı fõn dɛna sãana, tı tõma to'oge fõn? Bıı
fõn de beele, tı tõma bɔ fõn futo tı fõn yɛ? 39La wakat-kãna tı fõn
bẽ'erı, tı tõma wa'am wa bısɛ fõn, bıı fõn boe yʊ'a deem, tı tõma
wa'am fõn zẽ'am?> 40Tı naba la wʊn lerge ba yetı: <Mam yetı ya la
sıra, tı yãma n daan ẽŋɛ sɛla wuu bɔ mam nẽrba la, baa la sãn dɛna
la nẽr-pıka ayıla tı ya ẽŋɛ bɔ, la de la mam tı ya bɔ.>
41La a wʊn yele sɛba n boe a gɔbga bɔba la yetı: <Sẽŋɛ-ya fõrgɛ,
Nawẽnnɛ kã'a-be'ego boe ya zuo. Sẽŋɛ-ya ka kẽ bugum n ka kĩŋri tı
Nawẽnnɛ mãasʊm tı a kẽ'esɛ Asũtãana*, la a malɛkadõma la pʊam.
42Se'ere n soe la, mam kɔm daan dõnnı mɛ, tı yãma ka bɔ mam dia.
Tı koyũuro daan tara mam, tı yãma ka bɔ mam ko'om tı mam yũ.
43Mam daan de la sãana, tı yãma ka to'oge mam. Mam daan de la
beele, tı yãma ka bɔ mam futo tı mam yɛ. Mam daan bẽ'erı mɛ, tı
yãma ka wa'am wa bısɛ mam. Mam daan boe la yʊ'a deem, tı yãma
ka wa'am mam zẽ'am.> 44La ba wʊn lerge ẽ yetı: <Zuudãana, la de
la wakat-kãna tı tõma daan yẽ fõn, tı fõn kɔm dõnnı, bıı koyũuro tarı
fõn, bıı fõn de sãana, bıı beele, bıı fõn bẽ'erı, bıı fõn boe yʊ'a deem,
dee tı tõma ka sõŋɛ fõn?> 45Tı a wʊn lerge ba yetı: <Mam yetı ya la
sıra, tı yãma n daan ka ıtı bɛla bɔ'ɔra mam nẽrba la, baa la sãn dɛna
la nẽr-pıka ayıla tı ya ka ẽŋɛ bɔ ẽ, la de la mam tı ya ka ẽŋɛ bɔ.>
46La bãma wʊn sẽŋɛ ka kẽ nãmsgɔ n ka ba'asrı pʊam. La sɛba n ẽŋɛ
sɛla n masɛ la wʊn yẽ vɔm n ka ba'asrı.> >

26

Ba eerı sore tı ba yõkɛ Azezi

(Amarkı 14:1-2, Aluki 22:1-2, Azã 11:45-53)

1 Azezi n daan tɔgɛ yetɔg-bãma wuu kɪ'ɪlɪm na, a yele a karẽnbiisi la
yetɪ: 2 <<Yãma mi tɪ la deege la dabsa ayi tɪ Zɔɔg-basɛ kibsa paagɛ,
tɪ ba wʋn yõkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la ka bɔ tɪ ba ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo
kʋ.>>
3 Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma daan sẽŋɛ ka
lagsɛ la taaba Akayifu yire. Akayifu daan de la Nawẽnnɛ kãabgɔ
kẽma nẽŋadõma la nẽŋadãana. 4 Ba daan tɔgɛ la taaba kʋ yetɪ, ba ẽŋɛ
yɛm yõkɛ Azezi kʋ. 5 La ba yetɪ: <<Tɪ da kãn ẽŋɛ-ya bɛla kibsa la
pʋam, tɪ nẽrba la wʋn gire mɛ.>>

Pɔka n ka'agɛ tɪdarɛ kaam ẽŋɛ Azezi zuo

(Amarkɪ 14:3-9, Azã 12:1-8)

6 Azezi daan boe la Betani tẽŋa, Asimõ n wa dɛna kõnkonne na yire.
7 Tɪ ba daan bɔna mĩ dita, tɪ pɔka tarɪ albatrɪ* dugla n pɪrɛ la tɪdarɛ
ka-sõma ligri n zo'oge, wa'am Azezi zẽ'am wa ka'agɛ kaam na ẽŋɛ
Azezi zuugo. 8 Tɪ a karẽnbiisi la yẽ bɛla, tɪ ba sũure sã'am. Tɪ ba yele
taaba yetɪ: <<Bẽm tɪ a sã'am kaam na wãna? 9 Ba tã nɪ wʋn koose
kaam wã ligri zo'oge mɛ, dɪkɛ bɔ nasdõma.>> 10 Tɪ Azezi bãŋɛ ba
tẽ'esgɔ la, yele ba yetɪ: <<Bẽm ẽŋɛ tɪ ya tɔgra pɔka la tɪ a sũure
sã'am? Ẽn ẽŋɛ sɛla bɔ mam na de la tõon-sõŋɔ. 11 Nasdõma boe la ya
lɛ mɛ wakatɛ wuu, la mam kãn bɔna la ya wakatɛ wuu. 12 Ẽŋa n
ka'agɛ kaam na ẽŋɛ mam zuo la, a ẽŋɛ la ba wʋn ẽŋɛ mam se'em
mam laarɛ daarɛ. 13 Mam yetɪ ya la sɪra, tɪ dũnia wã zẽ'e-sɛka wuu tɪ
ba wʋn mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la, ba mẽ wʋn tɔgɛ pɔka wã n ẽŋɛ
mam se'em wã, tɪ ba tẽra a yelle.>>

Azudaasɪ eerɪ sore tɪ a pa'alɛ tɪ ba yõkɛ Azezi

(Amarkɪ 14:10-11, Aluki 22:3-6)

14Tι Azezi karẽnbiisi pia la ayi la nẽra ayιla yʋ'ʋrɛ n de Azudaasι
Iskariyo, daan sẽŋɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma zẽ'am 15ka yele ba yetι:
< <Ya wʋn bɔ mam na bẽm, tι m pa'alɛ ya sore tι ya yõkɛ
Azezi? > > Tι ba bɔ ẽ lig-kõba pitã*f17*. 16La pɔsɛ la wakat-ẽŋa tι a
ɛɛra sore tι a pa'alɛ tι ba yõkɛ Azezi.

Azezi diti Zɔɔg-basɛ kibsa la a karẽnbiisi

(Amarkι 14:12-26, Aluki 22:7-23, Azã 13:21-30, 1 Korẽntι 11:23-25)

17Borborι n ka tarι dãbιllɛ kibsa la pɔspɔsι daarɛ, tι Azezi karẽnbiisi
la sẽŋɛ a zẽ'am ka soke ẽ yetι: < <Fõn boorι tι tι sẽŋɛ la bɛ ka
mãasʋm Zɔɔg-basɛ* kibsa la tι fʋ di? > > 18Tι a lerge ba yetι:
< <Sẽŋɛ-ya tẽŋa la pʋam Abõnɔ yire ka yele ẽ yetι: <Karẽnsãama la
yetι, ẽŋa wakatɛ paagɛ mɛ, la de la fõn yire tι ẽŋa wʋn di Zɔɔg-basɛ
kibsa la, la a karẽnbiisi. > > > 19Tι karẽnbiisi la ẽŋɛ Azezi n yele ba
se'em na, mãasʋm Zɔɔg-basɛ kibsa la.
20Tι wẽnnɛ daan mã'agɛ, tι Azezi la a karẽnbiisi pia la ayi la sẽŋɛ
yire la pʋam ka zẽa dita. 21Ban daan dita la, tι Azezi yele ba yetι:
< <Mam yetι ya la sιra sιra, tι ya nẽra ayιla n wʋn pa'alɛ tι ba yõkɛ
mam. > > 22Tι a karẽnbiisi la sũure sã'am halι, tι ba sɔkra ẽ ayιla
ayιla yetι: < <Zuudãana, la de la mam bιι? > > 23Tι a lerge ba yetι:
< <Sɛka n wʋn yɛglɛ la mam tũm a nu'ugo laaga pʋam na, la de la
ẽŋa n wʋn pa'alɛ tι ba yõkɛ mam. 24Nẽrsaala Dayʋa*f18* la wʋn ki
wʋ la yʋʋn põn gʋlsɛ a yelle se'em Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam na. La nẽr-
sɛka n wʋn pa'alɛ tι ba yõkɛ Nẽrsaala Dayʋa la wʋn yẽ toogo. Nẽr-
ẽŋa ma daan sãn ka dɔgɛ nι ẽ n sõι. > > 25Tι Azudaasι n de nẽr-sɛka
n daan wʋn pa'alɛ tι ba yõkɛ Azezi la soke ẽ yetι: < <Karẽnsãama, la
de la mam bιι? > > Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Fõn yele la bɛla. > >
26Ban daan boe mĩ dita la, tι Azezi dιkɛ borborι pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ,

dee fiise bɔ a karẽnbiisi la yetɩ: <<To'oge-ya di. Ẽna de la mam
ĩyã.>> 27Dee dɩkɛ bõn-yũula pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ, dee bɔ ba yetɩ:
<<To'oge-ya ya wuu yũ. 28Bãna wã de la mam zɩɩm n wʊn yese
saagɛ nẽrba zozo'e ĩyã, pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ la ba tɩ a basɛ
ba tõon-be'ero taalɛ. 29Mam yetɩ ya tɩ, mam kãn le yũ viinye biɛ bõn-
yũula wã, halɩ tɩ la ka paagɛ daar-sɛka tɩ mam wʊn le naagɛ la ya yũ
ba mam Sɔ Nawẽnnɛ so'olʊm pʊam.>> 30Tɩ ba daan yõom yõoma
pẽgɛ Nawẽnnɛ, dee yese wɛ'ɛsa Oliivi tãŋam.

Azezi yetɩ Apɩyɛɛrɩ wʊn sɩ'ɩsɛ ẽŋa

(Amarkɩ 14:27-31, Aluki 22:31-34, Azã 13:36-38)

31Tɩ Azezi yele a karẽnbiisi la yetɩ: <<Yãma wuu wʊn lebe la
poorʊm dee basɛ mam zĩna yʊ'ʊŋɔ, se'ere n soe la, la gʊlsɛ Nawẽnnɛ
gõŋɔ pʊam yetɩ: <Mam wʊn kʊ dũnsĩina, dee tɩ piisi la wɩrgɛ.>
>> 32La Azezi le yele ba yetɩ: <<La mam sãn wa vo'oge, mam wʊn
dẽŋɛ ya nẽŋa sẽŋɛ Galile.>> 33Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele yetɩ: <<Baa bãna
wuu sãn lebe poorʊm dee basɛ fõn, mam kãn malɩn basɛ fõn.>>
34Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Mam yetɩ fʊ la sɩra, tɩ zĩna yʊ'ʊŋɔ wã, lan
dẽŋɛ nõ-rɔɔgɔ n wʊn kaasɛ, fʊ wʊn sɩ'ɩsɛ nõorɛ atã tɩ fõn ka mi
mam.>> 35Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele yetɩ: <<Baa la sãn dɛna tɩ mam lagɩm
na fõn ki, mam kãn malɩn sɩ'ɩsɛ fõn.>> Tɩ Azezi karẽnbiisi la wuu
lagɩm yele bɛla.

Azezi pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ Getsemane

(Amarkɩ 14:32-42, Aluki 22:39-46)

36Azezi la a karẽnbiisi la daan sẽŋɛ ka paagɛ la zẽ'e-sɛka tɩ ba wi'iri
tɩ Getsemane, tɩ a yele a karẽnbiisi la yetɩ: <<Zĩ'ire-ya kalam, dee tɩ
m sẽŋɛ nẽŋa ka pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ.>> 37La Azezi tarɩ la Apɩyɛɛrɩ, la

Azebede dayɔɔsı bayi la sẽŋɛ. Tı a sũure sã'am halı zozo'e, tı a palẽŋa
ẽgra. 38 Tı a yele ba yetı: < <Sũ-sã'aŋɔ n tarı mam zozo'e tı la ãna wʊ
mam yetı m ki mɛ na. Weege-ya kalam gu'ura mam, da gĩse-ya.> >
39 La a sẽŋɛ la nẽŋa fẽe ka võglɛ a nẽŋa tẽŋa pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ yetı:
< <M Sɔ, la sãn tãna, fʊ basɛ tı nãmsgɔ ẽna tole dee basɛ ma. La, la
da kãn dɛna mam n boorı se'em, la dɛna fõn boorı se'em.> >
40 La a lebe a karẽnbiisi la zẽ'am ka yẽ tı ba gĩsri mɛ. Tı a soke
Apıyɛɛrı yetı: < <Yãma ka tã'agɛ naagɛ la mam gu karf-ayıla mã'a
ka gĩse? 41 Basɛ-ya gẽem dee pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ tı yelle da paagɛ ya tı ya
lui. Ya sıa boorı mɛ, la ya ĩyã la ka tarı pãŋa.> >
42 La a daan le lebe mɛ ka pʊ'ʊsɛ yetı: < <M Sɔ, nãmsgɔ wã sãn ka
tãna wʊn tole dee basɛ mam, la sãn dɛna tı mam nãmsɛ, basɛ tı fõn
boorı se'em ẽŋɛ.> > 43 La a le lebe a karẽnbiisi la zẽ'am ka yẽ tı ba le
gĩsra mɛ, se'ere n soe la, gẽem n daan ba tara ba.
44 Tı a basɛ ba, dee le lebe nõorɛ atã pʊam ka pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ tɔgɛ
yetɔg-bãma mẽŋa. 45 Dee leme wa'am a karẽnbiisi la zẽ'am wa soke ba
yetı: < <Ya gĩsri mɛ dee vɔ'ɔsra? Wakatɛ paagɛ mɛ, tı ba wʊn dıkɛ
Nẽrsaala* Dayʊa la ẽŋɛ tõon-be'ero dõma nu'usum. 46 Isge-ya tı tı
sẽŋɛ. Sɛka n wʊn pa'alɛ tı ba yõkɛ mam na n wãna n sẽm.> >

Ba yõkɛ Azezi

(Amarkı 14:43-50, Aluki 22:47-53, Azã 18:3-12)

47 Azezi n daan ken tɔgra la, tı Azudaası n de a karẽnbiisi pia la ayi
la nẽra ayıla doose la nẽr-kʊʊŋɔ zozo'e sẽŋɛ paam. Ba daan tarı la
sʊkɔbrɔ la dɔa. La de la kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma n
daan tõm ba. 48 La Azudaası n wʊn pa'alɛ tı ba yõkɛ ẽ na, põn pa'alɛ
ba mɛ yetı: < <Sɛka tı mam wʊn kɔkɛ ẽ na, la de la ẽŋa, yõkɛ-ya
ẽ.> >

49 La ẽn paam na, a sẽŋɛ mɛ tɔtɔ lɛm Azezi, pʋ'ʋsɛ ẽ yetɪ:
<<Karẽnsãama, zaanõorɛ>>, dee kɔkɛ ẽ. 50 Tɪ Azezi yele ẽ yetɪ:
<<M sɪrɛ, ẽŋɛ fõn wa'am tɪ fʋ ẽŋɛ se'em na.>> Tɪ nẽrba la paagɛ
yõkɛ Azezi. 51 Tɪ nẽr-sɛba n daan boe la Azezi la, nẽra ayɪla fooge a
sʋkɔbgɔ sɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana tõntõnna tʋbrɛ fiige. 52 Tɪ Azezi
yele ẽ yetɪ: <<Lebse sũm fʋ sʋ'a la a fʋʋgɔ pʋam, se'ere n soe la,
sɛba n zɛbrɪ la sʋ'ʋsɪ, sʋ'ʋsɪ n wʋn kʋ ba. 53 Fõn ka mi tɪ mam tã wʋn
sose m Sɔ Nawẽnnɛ, tɪ a tõm malɛkadõma* n gãnnɪ tʋsa tʋsa pia la
ayi? 54 La mam sãn ẽŋɛ nɪ bɛla, Nawẽnnɛ gõŋɔ n yetɪ la wʋn ẽŋɛ
se'em na, wʋn ẽŋɛ la wãne ẽŋɛ?>>
55 A tɔgɛ bɛla, dee soke nẽr-kʋʋŋɔ la yetɪ: <<Yãma sẽm na sʋkɔbrɔ,
la dɔa tɪ ya yõkɛ mam wʋ mam de la fãara la? Mam daan boe la
yãma mɛ Wẽnde-kãtʋm na daarɛ woo zãsna nẽrba, tɪ yãma ka yõkɛ
mam. 56 La bõn-bãna wuu ẽŋɛ tɪ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɪba* n yʋʋn yele
se'em Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam na n ẽŋɛ.>> Tɪ a karẽnbiisi la wuu zoe
dee basɛ ẽ.

Ba tarɪ Azezi sẽŋɛ Zifdõma sarɪyaditba zẽ'am

(Amarkɪ 14:53-65, Aluki 22:54-55, 63-71, Azã 18:13-14, 19-24)

57 Sɛba n daan yõkɛ Azezi la, tarɪ ẽ sẽŋɛ la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana
Akayifu yire. Bilam tɪ lɔɔ karẽnsãandõma, la tẽŋa la kẽma daan lagsɛ.
58 Tɪ Apɪyɛɛrɪ daan bɔna poorʋm zãazãarɛ dɔla ka paagɛ kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana la yire, kẽ naagɛ la tõntõnɪba zẽa tɪ a bɪsɛ yelle la n wʋn
ba'asɛ se'em. 59 Kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la sarɪyaditba la wuu daan
eerɪ la yelle tɪ ba parɪm bɔ Azezi botɪ ba kʋ ẽ. 60 La ba ka yẽ, baa la
nẽrba zozo'e n parɪm põmpɔrŋɔ kaseto bɔ ẽ na. Tɪ nẽrba bayi yãŋa
isge 61 yetɪ: <<Bʋraa wã daan yetɪ, ẽŋa tã wʋn wõrgɛ Wẽnde-kãtɛ la,
dee le mẽ ẽ dabsa atã pʋam.>>

62Tι kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la isge soke Azezi yetι: < <Ban tɔgɛ
fõn se'em na, fõn kãn lerge se'ere? > > 63Tι Azezi ka lerge se'ere. Tι
kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la yele ẽ yetι: < <Pɔι la Nawẽnnɛ n de vɔm
dãana la yʋ'ʋrɛ, fʋ sãn dɛna la Krisi*, Nawẽnnɛ Dayʋa la, yele to. > >
64Tι Azezi lerge ẽ yetι: < <La de la fõn yele se'em na. La mam yetι
ya tι ya wʋn yẽ Nẽrsaala* Dayʋa la, tι a zĩ Nawẽnnɛ n de pãŋa dãana
la zʋʋgɔ bɔba, ya wʋn yẽ tι a boe sawara pʋam sẽna. > > 65Tι kãabgɔ
kẽma nẽŋadãana la ãasʋm a mẽŋa futo, dee yetι: < <A tʋʋrι la
Nawẽnnɛ. Tι ka le ɛɛra tι nẽra le bɔ kaseto. Ya wõm ẽn tʋʋrι
Nawẽnnɛ se'em. 66Yãma tẽ'esɛ la bẽm? > > Tι ba lerge yetι: < <A
masɛ la kũm. > >
67Tι ba tʋbsɛ nõtõorʋm mĩ a nẽŋa, dee wẽ ẽ na kũnkũra. Tι basɛba
wẽ a pɛgsι, 68dee yele ẽ yetι: < <Krisi, bãŋɛ sɛka n wẽ fõn tɔgɛ pa'alɛ
tɔ. > >

Apιyɛɛrι sι'ιsɛ tι ẽŋa ka mi Azezi

(Amarkι 14:66-72, Aluki 22:56-62, Azã 18:15-18, 25-27)

69Apιyɛɛrι daan zĩ la yire la zẽnzakam, tι tõntõn-pɔka lɛm ẽ yele ẽ
yetι: < <Fõn mẽ daan boe la Azezi n de Galile nẽra la lɛ. > > 70Tι a
sι'ιsɛ ba wuu nẽŋam yetι: < <Mam ka bãŋɛ fõn boorι tι fʋ yele
se'em. > > 71Tι Apιyɛɛrι yese yaŋa nõorʋm, tι tõntõn-pɔka ayẽma yẽ
ẽ, yele sɛba n boe mĩ na yetι: < <Ena mẽ daan boe la Azezi n ze'ele
Nazarɛtι la lɛ. > > 72Tι Apιyɛɛrι le sι'ιsɛ pɔι yetι: < <Mam ka mi
bʋraaga wã. > > 73Tι la ẽŋɛ fẽe, tι sɛba n ze mĩ na, lɛm Apιyɛɛrι yetι:
< <Asιra, fõn de la ba nẽra ayιla, se'ere n soe la, fʋ yetɔga n pa'alɛ
fõn ze'ele zẽ'a. > > 74Tι Apιyɛɛrι pɔι yetι: < <Mam ka mi bʋraaga
wã, mam sãn parιm mɛ, Nawẽnnɛ sιbgɛ ma. > > Wakat-ẽŋa mẽŋa tι
nõ-rɔɔgɔ kaasɛ. 75Tι Apιyɛɛrι yãŋa tẽegɛ Azezi n daan yele ẽ yetι:

<<Lan dẽŋɛ nõ-rɔɔgɔ n wʋn kaasɛ, fʋ wʋn sɩ'ɩsɛ nõorɛ atã tɩ fõn ka
mi mam>> na. Tɩ Apɩyɛɛrɩ yese yẽŋa ka kɛlla la sũ-sã'aŋɔ zozo'e.

27

Ba tarɩ Azezi sẽŋɛ gɔmna Apilatɩ zẽ'am

(Amarkɩ 15:1, Aluki 23:1-2, Azã 18:28-32)

1Beere n daan wiige bulika, tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la
kẽma la wuu lagsɛ tɔgɛ kʋ yetɩ ba kʋ Azezi. 2Tɩ ba lʋ ẽ tarɩ sẽŋɛ
Apilatɩ n de gɔmna zẽ'am ka bɔ ẽ.

Azudaasɩ kũm

(Tõoma Gõŋɔ 1:18-19)

3Azudaasɩ n de sɛka n daan pa'alɛ tɩ ba yõkɛ Azezi la, n yẽ tɩ ba tɔgɛ
Azezi yelle kʋ yetɩ ba kʋ ẽ na, a sũure sã'am mɛ. Tɩ a tarɩ lig-kõba
pitã la sẽŋɛ tɩ a ka lebse kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma la,
4dee yetɩ: <<Mam ẽŋɛ la be'em, mam n pa'alɛ tɩ ba yõkɛ sɛka n ka
ẽŋɛ be'em tɩ ba kʋ ẽ na.>> Tɩ ba yele ẽ yetɩ: <<La ka pakɛ tõma.
La de la fõn yelle.>> 5Tɩ Azudaasɩ dɩkɛ ligri la lobge Wẽnde-kãtɛ la
pʋam, dee sẽŋɛ ka pire mĩ'isi ki. 6Tɩ kãabgɔ kẽma la dɩkɛ ligri la yetɩ:
<<Ba de la zɩɩm ligri, la ka masɛ tɩ tɩ dɩkɛ ba naagɛ la Wẽnde-kãtɛ
la ligri.>> 7Tɩ ba bãm, dɩkɛ ligri la da yagba va'am tɩ a dɛna sãama
laarɛ zẽ'am. 8Bɛla n soe tɩ ba ken wi'ira zẽ'e-ẽŋa tɩ zɩɩm va'am, halɩ
wa paam zĩna. 9La de la bɛla tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Azeremi n yʋʋn
gʋlsɛ se'em na ẽŋɛ.

A yʋʋn yetɩ: <<Ba dɩkɛ la lig-kõba pitã, lig-sɛba tɩ Ɩsrayɛlɩ dõma
sakɛ tɩ ba dɩkɛ da ẽ na, 10ba dɩkɛ la bãma da yagba va'am wʋ
Zuudãana Nawẽnnɛ n yele mam se'em na.>>

Ba tɔgɛ kʋ yetɩ ba kʋ Azezi

(Amarkɩ 15:2-20, Aluki 23:3-5, 13-25, Azã 18:33-19:16)

11Ban daan tarɩ Azezi sẽŋɛ gɔmna la zẽ'am na, tɩ a soke ẽ yetɩ:
<<Fõn de la Zifdõma naba?>> Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<La de la
fõn yele se'em na.>> 12La kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma
daan dõrɛ ẽ mɛ, tɩ a ka lerge se'ere. 13Tɩ Apilatɩ yele ẽ yetɩ: <<Fõn
ka wõm ban tɔgrɩ se'em wuu dõta fɔ?>> 14Tɩ Azezi ka lerge yetɔga
la baa ayɩla, tɩ la di'ige gɔmna la halɩ zozo'e.

15La Zɔɔg-basɛ kibsa wakatɛ woo gɔmna la ẽn yese la nẽra ayɩla yʋ'a
deem basɛ, nẽr-sɛka tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la boorɩ. 16La wakat-ẽŋa bibɛ'a ayɩla
n daan boe yʋ'a deem, tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Abarabasɩ, tɩ nẽrba wuu mina
a yelle. 17Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la n lagsɛ la, tɩ Apilatɩ soke ba yetɩ: <<Ãne tɩ
yãma boorɩ tɩ m yese basɛ bɔ ya, Abarabasɩ bɩɩ Azezi tɩ ba wi'iri tɩ
Krisi* la?>> 18Apilatɩ daan mi tɩ la de la sũure ĩyã tɩ ba yõkɛ Azezi
wa bɔ ẽŋa.

19La Apilatɩ n daan zĩ sarɩyadia zẽ'am na, tɩ a pɔga tõm tɩ ba wa
yele ẽ yetɩ: <<Yese fʋ nu'ugo pʋpeelem dãana la yelle pʋam, se'ere
n soe la, mam zãasʋm mɛ a yelle yʋ'ʋŋɔ, tɩ la nãmsɛ mam zozo'e.>>

20La kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma daan yele nẽrba la mɛ
tɩ ba sose Apilatɩ tɩ a basɛ Abarabasɩ bɔ ba, dee kʋ Azezi. 21Tɩ gɔmna
la le soke ba yetɩ: <<Nẽr-bãna bayi wã, yãma boorɩ tɩ m basɛ la ãne
bɔ ya?>> Tɩ ba lerge yetɩ: <<Abarabasɩ.>> 22Tɩ a soke ba yetɩ:
<<Bɛla, yãma boorɩ tɩ m ẽŋɛ Azezi tɩ ba wi'iri tɩ Krisi la, la
wãne?>> Tɩ ba wuu lerge yetɩ: <<Ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo.>> 23Tɩ a
soke ba yetɩ: <<A ẽŋɛ la bẽm n de be'em?>> Tɩ ba malɩn tɔgra
ke'enke'em yetɩ: <<Ka ẽ dɔ-puurŋa zuo.>> 24La Apilatɩ n yẽ tɩ ẽŋa
kãn yãŋɛ ẽŋɛ sɛla, dee tɩ nẽrba la gita pa'asra la, tɩ a dɩkɛ ko'om

peege a nu'usi nẽr-kʊʊŋɔ la wuu nẽŋam, dee yele yetɩ: <<Mam
nẽŋa ka boe ẽna wã kʊa pʊam. La de la yãma yelle.>> 25Tɩ nẽr-
kʊʊŋɔ la wuu lerge yetɩ: <<A kʊa la taalɛ bɔna tõma la tɩ kɔma
zuto.>> 26Tɩ Apilatɩ basɛ Abarabasɩ bɔ ba, dee botɩ ba wẽ Azezi la
ka'asa, dee dɩkɛ ẽ bɔ tɩ ba ka ka ẽ dɔ-puurŋa zuo.

27Tɩ gɔmna la sʊdaasɩ tarɩ Azezi kẽ gɔmna la yire, tɩ sʊdaasɩ wuu
lagsɛ kaagɛ ẽ. 28Tɩ ba yɛɛsɛ Azezi futo, dee yɛ ẽ fuugo n de gomusga,
29dɩkɛ gõ'osɩ wʊgɛ mũŋa vuge ẽ, dɩkɛ dasaarɛ zãntɛ a zʊʊgɔ nu'ugo,
yãŋa ka dũma tẽŋa a nẽŋam la'ara ẽ yetɩ: <<Zifdõma naba,
naa!>> 30La ba daan tʊbsrɩ la nõtõorʊm ɩta ẽ, dee tɔ'ɔsra dasaarɛ la
wẽ'era a zuugo. 31La ban la ẽ kɩ'ɩlɩm na, ba yɛɛgɛ gomusga fuugo la
mɛ, dee dɩkɛ a mẽŋa fuugo la lebe yɛ ẽ, tara ẽ wɛ'ɛsa tɩ ba ka ka dɔ-
puurŋa zuo.

Ba ka Azezi dɔ-puurŋa zuo

(Amarkɩ 15:21-32, Aluki 23:26-43, Azã 19:17-27)

32Ban daan ze'ele tẽŋa pʊam yɛsra la, ba tʊ'ʊsɛ la bʊraaga ayɩla
yʊ'ʊrɛ n de Asimõ n ze'ele Sirɛnɩ, tɩ ba pẽrgɛ ẽ tɩ a to'oge Azezi kũm
dɔ-puurŋa la buke. 33Tɩ ba paagɛ zẽ'a tɩ ba wi'iri a yʊ'ʊrɛ tɩ Golgota, a
võorɛ de la zuwaŋrɛ zẽ'a, 34dɩkɛ dãam n gaam na tɩɩm n ãn toogo bɔ
Azezi tɩ a yũ. Tɩ a leme ba, zagsɛ ka yũ. 35Tɩ ba daan ka ẽ dɔ-puurŋa
zuo, dee dɩkɛ a futo tɩ ba pʊɩ la taaba, pɔsɛ tɩ ba bãŋɛ nẽra woo n
wʊn to'oge sɛka. 36Dee yãŋa zẽa gu'ura ẽ. 37Ba daan gʊlsɛ la gʊlsgɔ
pa'alɛ se'ere n soe tɩ ba kʊ ẽ, lablɛ a zuum dɔ-puurŋa la zuo. Ba daan
gʊlsɛ yetɩ:

<<Ẽna de la Azezi
n de Zifdõma naba la.>>

38Ba daan tarɩ la fãarba bayi wa po ka dɔ-puursi zuto, ayɩla Azezi

zʋʋgɔ bɔba, ayẽma a gɔbga bɔba. [39]Tɩ sɛba n dolɩ bilam tɔlla la, lɔbra
ba zuto dee tʋʋra ẽ [40]yetɩ: < <Dagɩ fõn daan yetɩ fõn wʋn wõrgɛ
Wẽnde-kãtɛ la, dee le mẽ ẽ dabsa atã pʋam? Fʋ sãn sɩrɩ dɛna la
Nawẽnnɛ Dayʋa, fãagɛ fʋ mẽŋa ze'ele dɔ-puurŋa la zuo sige.> >
[41]Kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ karẽnsãandõma, la tẽŋa la kẽma mẽ
daan tʋʋrɩ ẽ mɛ yetɩ: [42]< <A daan fãagrɩ nẽrba basɛba mɛ, dee ka
tãna wʋn fãagɛ a mẽŋa. A sãn dɛna Ɩsrayɛlɩ dõma naba, a ze'ele dɔ-
puurŋa la zuo sige nãnannɛ wã, tɩ tõma wʋn bɔ ẽ sɩra. [43]A te'ege
Nawẽnnɛ mɛ yetɩ ẽŋa de la Nawẽnnɛ Dayʋa, Nawẽnnɛ sãn nõŋɛ ẽ, a
fãagɛ ẽ lɛɛlɛ wã.> > [44]Tɩ fãarba la tɩ ba ka dɔ-puursi zuto lɛm ẽ na
mẽ tɔgra ẽ be'em.

Azezi kũm

(Amarkɩ 15:33-41, Aluki 23:44-49, Azã 19:28-30)

[45]La daan pɔsɛ la wʋntɛɛŋa zuu-tẽŋasʋka, tɩ tẽŋa la wuu lebge lika
tarɩ ka paagɛ zaanõorɛ karf-atã. [46]Karf-atã la wakatɛ tɩ Azezi tɔgɛ
ke'enke'em yetɩ: < <Eli, Eli, lama sabaktani.> > La võorɛ de la:
< <Mam Wẽnnaam, mam Wẽnnaam, bẽm tɩ fõn basɛ mam?> > [47]Tɩ
sɛba n ze lɛm bilam na basɛba wõm bɛla, yetɩ: < <A wi'iri la
A'eli*.> > [48]Tɩ ba nẽra ayɩla zoe sẽŋɛ ka dɩkɛ nẽtɩŋa lʋsɛ dã-mĩ'isgo
pʋam zẽkɛ la dɔɔgɔ bɔ ẽ tɩ a yũ. [49]Tɩ sɛba yetɩ: < <Basɛ tɩ gu bɩsɛ
A'eli la sãn wʋn wa'am wa fãagɛ ẽ.> > [50]Tɩ Azezi le kaasɛ
ke'enke'em, dee ki. [51]Tɩ fuugo la n yuli Wẽnde-kãtɛ* la pʋam beŋe
zẽ'e-sõŋɔ la ãagɛ pʋsʋka saazuum halɩ ka paagɛ tẽŋa. Tɩ tẽŋa mĩim, tɩ
tãmpĩisi wõrɛ. [52]Tɩ yɔɔrɔ be'ese, tɩ pʋpeelem dõma zozo'e n yʋʋn ki
vo'oge. [53]Tɩ Azezi n wa vo'oge la, tɩ ba ze'ele yɔɔrɔ pʋam yese kẽ
Zerizalɛm, tɩ nẽrba zozo'e yẽ ba. [54]La Rom* sʋdaasɩ kɛ'ɛma, la
sʋdaasɩ la n ze gu'ura Azezi la n yẽ tẽŋa la n mĩim, la bõn-sɛba n ẽŋɛ

la, dabeem n yõkɛ ba zozo'e, tɪ ba yetɪ: <<A sɪrɪ de la Nawẽnnɛ
Dayʋa.>>
55La pɔgsɪ zozo'e n daan ze zãazãarɛ dee bɪsra, ba daan ze'ele la
Galile doose Azezi tɪ ba sõŋra ẽ. 56Amaari n ze'ele Magdala, la
Amaari n de Azakɪ la Azozɛfʋ ma, la Azebede dayɔɔsɪ la ma n daan
boe pɔg-bãma pʋam.

Azezi laarɛ

(Amarkɪ 15:42-47, Aluki 23:50-56, Azã 19:38-42)

57Bʋraaga ayɪla n daan de bõntarsa, n ze'ele Arimate, tɪ a yʋ'ʋrɛ
dɛna Azozɛfʋ. A de la Azezi karẽnbia. 58Wẽnnɛ n daan mã'agɛ, tɪ a
sẽŋɛ Apilatɪ zẽ'am ka sose ẽ tɪ a basɛ tɪ a dɪkɛ Azezi kũm na sẽŋɛ ka
laagɛ. Tɪ Apilatɪ bɔ nõorɛ tɪ ba bɔ ẽ. 59Tɪ Azozɛfʋ dɪkɛ kũm na, dɪkɛ
tãn-paalɛ n ãn sõŋa vile ẽ, 60tarɪ ẽ ka laagɛ yɔ-paalɛ pʋam tɪ a botɪ ba
tũ tãmpĩa ĩyã, a mẽŋa ĩyã. Tɪ ba bilge kug-kãtɛ lige yɔɔgɔ la nõorɛ
dee fõrgɛ. 61Amaari n ze'ele Magdala, la Amaari ayẽma la daan zĩ mɛ
tɪ ba nẽŋa tɔ yɔɔgɔ la.
62Daar-sɛka tɪ Zifdõma mãasnɪ ba vo'osgo* daarɛ la n tole tɪ beere
wiige, tɪ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la Farisi* dõma lagsɛ taaba sẽŋɛ
Apilatɪ zẽ'am, 63ka yele ẽ yetɪ: <<Zuudãana, tõma tẽrɪ tɪ
põmpã'asʋm dãana wã, ẽn daan nãn vɔa la, a daan yetɪ: <Mam wʋn
vo'oge dabsa atã daarɛ.> 64Bɛla, bɔ nõorɛ tɪ ba gu'ura yɔɔgɔ la sõŋa
sõŋa ka paagɛ dabsa atã daarɛ, la sãn dagna bɛla, a karẽnbiisi la wʋn
wa zũ kũm na mɛ dee yele nẽrba tɪ a vo'oge mɛ. Pã'asgɔ ẽna wã yãŋa
wʋn dɛna be'em gãnna pɔspɔsɪ la.>> 65Tɪ Apilatɪ yele ba yetɪ:
<<Tarɪ-ya gu'urba sẽŋɛ ka basɛ tɪ ba gu'ura yɔɔgɔ la wʋ yãma n
boorɪ se'em na.>> 66Tɪ ba sẽŋɛ ka bɪ yɔɔgɔ la nõorɛ dee basɛ tɪ
gu'urba gu'ura ẽ.

28

Azezi vo'ore

(Amarkɩ 16:1-10, Aluki 24:1-12, Azã 20:1-10)

1Zifdõma vo'osgo daarɛ n daan tole, tɩ beere wiige Lasrɩ daarɛ
bulika yʊ'ʊŋɔ yʊ'ʊŋɔ, tɩ Amaari n ze'ele Magdala, la Amaari ayẽma
isge sẽŋɛ tɩ ba ka bɩsɛ yɔɔgɔ la. 2Tɩ tẽŋa daan mĩim zozo'e, tɩ
Zuudãana Nawẽnnɛ malɛka* ze'ele saazuum sigum wa bilge kugre la
bĩŋe kẽnkɛrŋa zẽa a zuo. 3A nẽŋa daan yẽgrɩ wʊ sa-yãka. Tɩ a futo
pelge ãna yɩlɩ yɩlɩ. 4Tɩ dabeem yõkɛ sɛba n gu'uri yɔɔgɔ la. Tɩ ba
gõgra dee ãna wʊ ba ki mɛ na.

5Tɩ malɛka la yele pɔgsɩ la yetɩ: <<Da zoe-ya dabeem, mam mi tɩ
ya eerɩ la Azezi tɩ ba ka dɔ-puurŋa* zuo kʊ la. 6A ka boe kalam. A
vo'oge mɛ wʊ ẽn daan yele se'em na. Wa'am-ya wa bɩsɛ ban daan
bĩŋe ẽ zẽ'e-sɛka la, 7dee sẽŋɛ-ya tɔtɔ ka yele a karẽnbiisi la yetɩ, a
vo'oge mɛ. La a wʊn dẽŋɛ ya nẽŋa sẽŋɛ Galile. Bilam tɩ ya wʊn ka yẽ
ẽ. Sɛla tɩ mam tarɩ tɩ m yele ya n bɛla.>> 8Tɩ pɔgsɩ la fõrgɛ yɔɔm na
tɔtɔ la dabeem, dee tara sũ-yẽlga zozo'e, zɔta wɛ'ɛsa tɩ ba ka yele
Azezi karẽnbiisi la sɛla n ẽŋɛ la.

9Tɩ Azezi darɛ tʊ'ʊsɛ pʊ'ʊsɛ ba. Tɩ ba lɛm ẽ ka dũma tẽŋa a nẽŋam
gʊrɛ a nãma nã'asɛ ẽ. 10Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Da zoe-ya dabeem,
sẽŋɛ-ya ka yele m sɔbiisi la yetɩ, ba sẽŋɛ Galile, tɩ la de la bilam tɩ ba
wʊn yẽ mam.>>

11Pɔgsɩ la n daan boe sore wɛ'ɛsa la, tɩ sɛba n gu'uri yɔɔgɔ la nẽrba
basɛba sẽŋɛ tẽŋa pʊam ka tɔgɛ pa'alɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma bõn-
sɛba wuu n ẽŋɛ la. 12Tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma la
lagsɛ kʊ nõorɛ ayɩla, bɔ sʊdaasɩ la ligri zozo'e, 13dee yele ba yetɩ:

<<Yele-ya nẽrba la yetɩ, yʊ'ʊŋɔ tɩ yãma gã gĩsra dee tɩ Azezi
karẽnbiisi la wa'am wa zũ kũm na. [14]La gɔmna la sãn wõm bɛla,
tõma wʊn tɔgɛ la ẽ lɛ, yese ya yelle la pʊam.>> [15]Tɩ sʊdaasɩ la
to'oge ligri la, dee ẽŋɛ wʊ ban yele ba se'em na. Tɩ yetɔg-ẽŋa saagɛ
Zifdõma la tẽŋasʊka halɩ wa paam zĩna.

Azezi puke a mẽŋa pa'alɛ a karẽnbiisi

(Amarkɩ 16:14-18, Aluki 24:36-49, Azã 20:19-23, Tõoma 1:6-8)

[16]Karẽnbiisi pia la ayɩla la daan sẽŋɛ la Galile, ka zom tãn-sɛka tɩ
Azezi bɔ ba nõorɛ yetɩ ba sẽŋɛ la zuo. [17]La ba yẽ ẽ mɛ, ka dũma tẽŋa
a nẽŋam nã'asɛ ẽ, la basɛba daan sẽ'enɩ mɛ. [18]Tɩ Azezi lɛm ba, yele ba
yetɩ: <<Nawẽnnɛ bɔ mam pãŋa wuu n boe saazuum, la tẽŋa wã zuo
mɛ. [19]Bɛla, sẽŋɛ-ya dũnia wuu ka botɩ nẽrba buuri wuu lebge mam
karẽnbiisi. Mise-ya ba ko'om pʊam, la Sɔ Nawẽnnɛ, la a Dayʊa, la a
Sɩa* yʊ'ʊrɛ. [20]La ya zãsʊm ba tɩ ba sakɛ bõn-sɛba wuu tɩ mam bɔ ya
nõorɛ tɩ ya ɩta la. La bãŋɛ-ya tɩ mam boe la ya mɛ wakatɛ wuu, halɩ
tɩ la ka paagɛ dũnia ba'asgɔ.>> \f1 3:11 Karẽŋɛ-ya Tõoma gõŋɔ 2:1-
13. \f2 8:20 9:6 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʊa la, la de la a
mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f3 9:6 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʊa la, la de
la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f4 9:9 Amatie yʊ'ʊrɛ ayɩla n de Alevi (Amarkɩ
2:14). \f5 9:14 La de la Azã sɛka n daan misri nẽrba ko'om pʊam na.
Bɩsɛ-ya Amatie sapɩtrɩ 3. \f6 11:19 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala*
Dayʊa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f6 12:8 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ
Nẽrsaala* Dayʊa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f7 12:24 Abelzebuli
de la Asũtãana yʊ'ʊrɛ ayẽma. \f8 15:22 Nẽr-sɛba n yʊʊn kẽ'era
Kanaan dagɩ Zifdõma. \f9 16:27 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʊa
la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f10 18:24 Talã ayɩla de wʊ nẽra ayɩla
yʊʊma pia la anuu tõoma yɔɔrɔ. \f11 18:28 Deniye ayɩla de wʊ nẽra

daarɛ ayɩla tõonɛ yɔɔrɔ. \f12 19:28 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f13 21:5 Siyõ de la Zerizalɛm yʋ'ʋrɛ ayẽma. \f14 24:27 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f15 25:15 Talã ayɩla de wʋ nẽra ayɩla yʋʋma pia la anuu tõoma yɔɔrɔ. \f16 25:31 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f17 26:15 Ba yʋʋn tarɩ lig-kõba pitã da'ara la yamŋa ayɩla. \f18 26:24 Azezi sãn yetɩ Nẽrsaala Dayʋa, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \e

MRK

Amarkɩ

Azezi-krisi kõ-yẽlga tɩ Amarkɩ gʋlsɛ

Bilgre

Amarkɩ yʋʋn doose la Apolɩ, la Apɩyɛɛrɩ tõm Nawẽnnɛ tõoma. (Tõoma 13:5, Kolɔsɩ 4:10, 1 Pɩyɛɛrɩ 5:13).

Amarkɩ gõŋɔ wã pa'alɛ mɛ tɩ Azezi de la Nawẽnnɛ Dayʋa n tarɩ nõorɛ la sɛla woo (Amarkɩ 1:1 la 15:39).

A gõŋɔ la pɔsɛ tɔgra la Azã sɛka n yʋʋn misri nẽrba ko'om pʋam na n wa'am wa malgɛ sore bɔ Azezi yelle, la Azezi n botɩ Azã mise ẽ ko'om pʋam, la Asũtãana n makɛ Azezi yelle (1:1-13).

A pa'alɛ tɩ Azezi wi la nẽrba tɩ ba dɔla ẽ, zãsʋm ba, botɩ bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm, dige kʋlkã'arsɩ, tɩ ba yese dee basɛ nẽrba, dee basɛ nẽrba tõon-be'ero taalɛ (1:14 - 10:52).

A ken yetɩ Azezi dẽŋɛ yele a karẽnbiisi la mɛ tɩ ẽŋa sãn sẽŋɛ Zerizalɛm, ẽŋa wʋn yẽ la nãmsgɔ, dee ki, la ẽŋa wʋn vo'oge mɛ. La ba ka wõm a yetɔga la võorɛ (8:31-32, 9:30-32, 10:32-34).

A yetɩ Azezi we'esɩ la Zerizalɛm sẽŋɛ ka paagɛ kẽ'era tẽŋa la pʋam,

tɪ nẽr-kʋʋŋɔ nã'asɛ ẽ zozo'e, dee tɪ Zifdõma nẽŋadõma sise ẽ. La a zãsʋm la nẽr-kʋʋŋɔ, la a karẽnbiisi, la a bɛ'ɛba mẽ wuu (sapɪtrɪ 11 - 13).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, Amarkɪ gʋlsɛ yetɪ Azezi ki la dɔ-puurŋa zuo, dee vo'oge (sapɪtrɪ 14 - 16).

Azezi-krisi kõ-yẽlga tɪ

Amarkɪ

gʋlsɛ

1

Azã n mõolɪ Nawẽnnɛ yetɔga la yelle

(Amatie 3:1-12, Aluki 3:1-18, Azã 1:19-28)

1Nawẽnnɛ Dayʋa Azezi-krisi kõ-yẽlga n pɔsɛ se'em n wãna: 2La ẽŋɛ
wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʋʋn põn gʋlsɛ se'em, tɪ Nawẽnnɛ
yetɪ:

<<Bɪsɛ, mam wʋn tõm m tõntõnna
tɪ a dẽŋɛ fʋ nẽŋa ka malgɛ sore bɔ fɔ.
3La de la sɛka n mõolɪ weem tɔgra ke'enke'em yetɪ:
<Malgɛ-ya sore sõŋa gu'ura Zuudãana.
Malgɛ-ya sɔa la tɪ ba tɔ tẽntẽesɪ bɔ ẽ.> >>

4Bɛla tɪ Azã daan bɔna weem misra nẽrba ko'om* pʋam, dee mõola
yetɪ: <<Teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero, dee botɪ ba mise ya ko'om
pʋam, tɪ Nawẽnnɛ basɛ ya tõon-be'ero taalɛ.>> 5Tɪ nẽrba zozo'e
ze'ele Zude* so'olʋm wuu, la Zerizalɛm* wuu sẽnna Azã zẽ'am tɔgra
ba tõon-be'ero pa'ala ẽ. Tɪ Azã misra ba kʋlaa yʋ'ʋrɛ n de Zʋrdẽ

pʋam.
6Azã daan yɛ la fuugo n de yʋgma kõbrɔ, dee dıkɛ sagãnnɛ lʋ a sıa.
A daan diti la seero la saniiro.
7A daan mõolı yetı: < <Nẽra n boe mam poorʋm sẽna, ẽŋa tarı
pãŋa gãnna mam mɛ. Mam ka masɛ tı m dõbrɛ a nẽŋam pirge a
tagra. 8Mam misri ya la ko'om pʋam, la ẽŋa wʋn mise ya la Nawẽnnɛ
Sıa*. > >

Azezi ko'om misga, la Asũtãana n makɛ ẽ bısɛ

(Amatie 3:13-4:11, Aluki 3:21-22, 4:1-13)

9Wakat-ẽŋa Azezi* ze'ele la Nazarɛtı n boe Galile so'olʋm wa'am
Azã zẽ'am, tı a mise ẽ Zʋrdẽ ko'om na pʋam. 10Tı Azezi ze'ele ko'om
na pʋam dɔɔra, yẽ tı saazuum darɛ yo'oge, tı Nawẽnnɛ Sıa ãna wʋ
na'adawenne na sige a zuo, 11tı kõa ze'ele Nawẽnnɛ yire yetı:
< <Fõn de la mam Dayʋa tı mam nõŋɛ la m sũure wuu, fʋ paagɛ la
mam yɛm. > >
12Bilam mẽŋa tı Nawẽnnɛ Sıa botı Azezi sẽŋɛ weem. 13A daan boe
weem na dabsa pinaası, tı Asũtãana* wa'am wa makɛ ẽ bısɛ. A daan
boe la we-dũnsi lɛ, tı Nawẽnnɛ malɛkadõma* sõŋra ẽ.

Azezi wi nẽrba banaası tı ba dɔla ẽ

(Amatie 4:12-22, Aluki 4:14-15, 5:1-11)

14Ba daan yõkɛ Azã yʋ la yʋ'a deego pʋam. Bɛla poorʋm tı Azezi
sẽŋɛ Galile ka mõola Nawẽnnɛ kõ-yẽlga yetı: 15< <Wakatɛ paagɛ mɛ,
Nawẽnnɛ so'olʋm* lɛm mɛ. Teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero dee sakɛ
kõ-yẽlga la. > >
16Azezi daan dolı la Galile mõgrɛ la nõorʋm, yẽ Asimõ la a yıbga
A'ãndre n boe mĩ lɔbra yʋka mõgrɛ la pʋam, ba daan de la zũn-

yõgrɩba. 17Tɩ a yele ba yetɩ: <<Dɔla-ya mam, tɩ mam wʋn botɩ ya
ɛɛra nẽrba tɩ ba dɔla mam wʋ yãma n yõgrɩ zũma se'em na.>> 18Tɩ
ba basɛ ba yʋgsɩ la bilam mẽŋa, dee dɔla ẽ.
19Tɩ a sẽŋɛ fẽe yẽ Azebede dayɔɔsɩ Azakɩ la a yɩbga Azã n boe õorŋɔ
pʋam malgra ba yʋgsɩ. 20Tɩ a darɛ wi ba, tɩ ba basɛ ba sɔ Azebede la
a tõntõnɩba õorŋɔ la pʋam, dee dɔla ẽ.

Kʋlkã'arga n tarɩ bʋraa tɩ Azezi botɩ a yese

(Aluki 4:31-37)

21Tɩ Azezi la a karẽnbiisi sẽŋɛ Kapɛrnaʋm. Tɩ Zifdõma vo'osgo*
daarɛ paagɛ, tɩ Azezi kẽ ba wẽndeem zãsna nẽrba. 22La zãsŋɔ la di'ige
nẽrba la mɛ, se'ere n soe la, a zãsŋɔ la daan tarɩ la pãŋa, la ka ãn wʋ
lɔɔ* karẽnsãandõma n zãsnɩ se'em na.
23Tɩ bʋraa daan bɔna wẽndeem na tɩ kʋlkã'arga* tara ẽ, tɩ bʋraa la
kaasɛ yetɩ: 24<<Azezi n de Nazarɛtɩ nẽra, fõn bẽm yelle n boe la
tõma? Fõn wa'am tɩ fʋ sã'am na tõma? Mam mi fõn de sɛka. Fõn de
la pʋpeelem dãana n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am.>>
25Tɩ Azezi tãsɛ kʋlkã'arga la yetɩ: <<Go'oge, yese dee basɛ ẽ.>>
26Tɩ kʋlkã'arga la bigse bʋraa la tɩ a gõgra, dee kaasɛ tagurga yese
dee basɛ ẽ. 27Tɩ ba wuu zɛ yɛrɩ, sɔkra taaba yetɩ: <<Wãna de la
bẽm? La de la zãsŋɔ paalga n tarɩ pãŋa. A tɔgrɩ la kʋlkã'arsɩ, tɩ ba
sakra a nõorɛ.>> 28Tɩ Azezi yʋ'ʋrɛ darɛ saagɛ Galile so'olʋm zẽ'a
woo.

Azezi botɩ bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 8:14-17, Aluki 4:38-41)

29Tɩ Azezi la a nẽrba daan yese Zifdõma wẽndeem na, tɩ Azakɩ la
Azã doose ba, tɩ ba sẽŋɛ ka kẽ Asimõ la A'ãndre dõma yire. 30Tɩ

Asimõ dɛɛm-pɔka ĩyã ba tʋlgɛ, tι a gã. Tι Azezi paagɛ, tι ba darɛ tɔgɛ
pɔka la yelle bɔ ẽ. 31Tι Azezi sẽŋɛ lɛm ẽ, gʋrɛ a nu'ugo botι a isge. Tι
bã'a la basɛ ẽ, tι a ẽŋɛ ba sãanɔ.
32Tι wẽnnɛ wa lui sobe, tι ba tarι bã'adõma wuu, la sɛba tι
kʋlkã'arsι tarι ba wa'am Azezi zẽ'am. 33Tι tẽŋa la nẽrba wuu lagsɛ
taaba yire la zanõrʋm. 34Tι Azezi botι nẽrba zozo'e tι bã'asι to'oto'ore
tarι ba yẽ ĩmã'asʋm, dee dige kʋlkã'arsι zozo'e, tι ba yese. La a ka
sakɛ tι kʋlkã'arsι la tɔgɛ, se'ere n soe la, ba põn mina ẽ mɛ.

Azezi mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga Galile

(Aluki 4:42-44)

35Azezi daan isge la bulika yʋ'ʋŋɔ yʋ'ʋŋɔ yese tẽŋa la pʋam sẽŋɛ
zẽ'a tι nẽrba ka boe, tι a ka pʋ'ʋsɛ. 36Tι Asimõ la nẽr-sɛba n daan boe
la ẽ na yese ɛɛra ẽ. 37La ba daan yẽ ẽ mɛ, yele ẽ yetι: < <Nẽrba wuu
eerι fʋ mɛ.> > 38Tι Azezi lerge ba yetι: < <Basɛ-ya tι tι sẽŋɛ tẽn-
sɛba n lɛm na tι m ka mõolɛ kõ-yẽlga la bilam mẽ, tι la de la bɛla ĩyã
tι mam wa'am.> > 39Tι a kaagɛ Galile so'olʋm wuu mõolɛ kõ-yẽlga
la Zifdõma* wẽndeto pʋam, dee dige kʋlkã'arsι tι ba yese dee basɛ
nẽrba.

Azezi botι kõnkonne yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 8:1-4, Aluki 5:12-16)

40Bʋraa ayιla n de kõnkonne* n wa'am Azezi zẽ'am wa ka dũma
tẽŋa a nẽŋam sose ẽ yetι: < <Fʋ sãn bɔɔra, fʋ tã wʋn basɛ tι m yẽ
ĩmã'asʋm mɛ le ãna sõŋa.> > 41Tι a ninbãalga yõkɛ Azezi, tι a tẽegɛ
a nu'ugo kalʋm ẽ yetι: < <Mam bɔɔra, yẽ ĩmã'asʋm le ãna sõŋa.> >
42Tι bã'a la basɛ ẽ bilam mẽŋa, tι a le ãna sõŋa. 43Tι Azezi yele ẽ yetι
a fõrgɛ, dee kã'an ẽ yetι: 44< <Da kãn yele nẽra nẽra, la sẽŋɛ

Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽema zẽ'am ka pa'alɛ ẽ fɔ mẽŋa tɩ a bɩsɛ, dee bɔ ẽ
bõn-sɛba tɩ Amoyisi* yʋʋn gʋlsɛ yetɩ ba bɔ la, tɩ la pa'alɛ ba tɩ fʋ sɩrɩ
yẽ ĩmã'asʋm.> > 45La bʋraa la fõrgɛ mɛ ka dɩkɛ yelle la mõolɛ pa'alɛ
la ẽŋɛ se'em. Bɛla tɩ Azezi daan ka le tãna wʋn kẽ tẽŋa pʋam, sãn
dagna tɩ a li'ise mɛ kẽ. A daan boe la zẽ'e-sɛba tɩ nẽrba ka boe mĩ na,
tɩ nẽrba daan zɛ'ɛta zẽ'a woo sẽnna a zẽ'am.

2

Azezi botɩ kɔɔrŋɔ yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 9:1-8, Aluki 5:17-26)

1Bɛla poorʋm, dabsa fẽe n tole, tɩ Azezi lebe Kapɛrnaʋm. Tɩ nẽrba
wõm tɩ a boe yire, 2lagsɛ halɩ zozo'e tɩ zẽ'a ka bɔna, baa deego la
nõorʋm. Tɩ a tɔgra Nawẽnnɛ yetɔga bɔ'ɔra ba. 3Tɩ nẽrba banaasɩ zɛ
kɔɔrŋɔ wa'am Azezi zẽ'am. 4La nẽrba la n zo'oge la, ba ka tã wʋn zɛ ẽ
paagɛ Azezi zẽ'am, tɩ ba zom gɔsgɔ ka lakɛ gɔsgɔ la bɔbrɛ ayɩla,
doose bilam sike kɔɔrŋɔ la, la a bõn-gã'ala deego la pʋam Azezi
nẽŋam. 5Tɩ Azezi yẽ ban bɔ ẽŋa sɩra se'em na, yele kɔɔrŋɔ la yetɩ:
< <M bia, fʋ tõon-be'ero taalɛ ka le bɔna fʋ zuo.> > 6La lɔɔ*
karẽnsãandõma basɛba n daan boe mĩ, daan zẽa tẽ'esra ba sũurum
yetɩ: 7< <Bẽm tɩ ẽna tɔgra bɛla? A tɔgrɩ pɔ'ɔra la Nawẽnnɛ. Ãn tã
wʋn basɛ tõon-be'ero taalɛ, sãn dagna Nawẽnnɛ mã'a?> > 8Tɩ Azezi
bãŋɛ a pʋtẽ'erʋm ban tẽ'esrɩ se'em ba sũurum na, yele ba yetɩ:
< <Bẽm tɩ ya tẽ'esra wãna ya sũurum? 9Bẽm n de nãana gãnna,
mam sãn yele kɔɔrŋɔ la yetɩ, a tõon-be'ero taalɛ ka le bɔna a zuo, bɩɩ
mam sãn yele ẽ yetɩ, a isge dɩkɛ a bõn-gã'ala sẽnna n de nãana?
10Bɛla m wʋn botɩ ya bãŋɛ tɩ Nẽrsaala Dayʋa*f1* la tarɩ pãŋa dũnia
wã zuo mɛ, wʋn basɛ tõon-be'ero taalɛ.> > Azezi yele bɛla, dee yele

kɔɔrŋɔ la yetɩ: 11<<Isge dɩkɛ fʋ bõn-gã'ala kule.>> 12Tɩ kɔɔrŋɔ la
isge kalam dɩkɛ a bõn-gã'ala la ba wuu nifum yese. Tɩ ba wuu zɛ yɛrɩ,
pẽgra Nawẽnnɛ yetɩ: <<Tõma nãn ka yẽ wãna.>>

Azezi wi Alevi tɩ a dɔla ẽ

(Amatie 9:9-13, Aluki 5:27-32)

13Azezi le sẽŋɛ la mõgrɛ la nõorʋm, tɩ nẽrba zozo'e sẽna a zẽ'am, tɩ
a zãsna ba. 14La Azezi sẽnnɩ tɔlla mɛ yẽ Alfe dayʋa Alevi* tɩ a zĩ
lampo to'osgo deem tɔ'ɔsra lampo, tɩ a yele ẽ yetɩ: <<Dɔla
mam.>> Tɩ a isge dɔla ẽ.
15Tɩ Azezi sẽŋɛ ka zẽa Alevi yire dita, tɩ lampo-tɔ'ɔsrɩba la tõon-
be'ero dõma zozo'e lagɩm na Azezi la a karẽnbiisi la dita, se'ere n soe
la, nẽr-bãma buuri n daan zo'oge dɔla ẽ. 16Tɩ lɔɔ karẽnsãandõma n de
Farisi* dõma la yẽ Azezi n diti la lampo-tɔ'ɔsrɩba, la tõon-be'ero
dõma la, tɩ ba soke a karẽnbiisi la yetɩ: <<Bẽm tɩ a lagɩm na lampo-
tɔ'ɔsrɩba*, la tõon-be'ero dõma dita?>> 17Tɩ Azezi wõm bɛla, yele
ba yetɩ: <<Sɛba n tarɩ ĩmã'asʋm ka eerɩ tɩba, sɛba n bẽ'erɩ n eerɩ
tɩba. Mam ka wa'am tɩ m wi sɛba dõma n yetɩ bãma masɛ mɛ na,
mam wa'am na tõon-be'ero dõma ĩyã.>>

Ba soke Azezi nõorlʋa yelle

(Amatie 9:14-17, Aluki 5:33-39)

18Azã karẽnbiisi, la Farisi dõma daan lʋtɩ la nõorɛ. Tɩ ba wa'am wa
soke Azezi yetɩ: <<Bẽm tɩ Azã karẽnbiisi, la Farisi dõma karẽnbiisi
la lʋta nõorɛ dee tɩ fõn karẽnbiisi la ka lʋta nõorɛ?>> 19Tɩ Azezi
yele ba yetɩ: <<Nẽra sãn ẽŋɛ pɔgdire kibsa wi a sɩrdõma tɩ ba
wa'am, ba tã wʋn lʋ nõorɛ mɛ wakat-sɛka tɩ pɔgdita la ken bɔna ba
zẽ'am na bɩɩ? Ayɛɩ, pɔgdita la sãn ken bɔna ba zẽ'am, ba kãn tã'agɛ lʋ

nõorɛ. [20]Wakatɛ sẽm mɛ tɩ ba wʋn yese pɔgdita la ba zẽ'am, wakat-
ẽŋa tɩ ba yãŋa wʋn lʋ nõorɛ.
[21]Nẽra kãn dɩkɛ tãn-paalɛ lige fu-kɛka. A sãn ẽŋɛ bɛla, tãn-paalga la
wʋn botɩ fu-kɛka la ãagɛ mɛ gãnna kʋrʋm na. [22]La nẽra mẽ kãn dɩkɛ
dã-paalga sũm wɔ-kɛgsɩ pʋam. A sãn ẽŋɛ bɛla, dã-paalga la sãn kɛlla,
ba wʋn botɩ wɔɔsɩ la tãsɛ mɛ, tɩ dãam na, la wɔɔsɩ la wuu sã'am. La
masɛ tɩ ba dɩkɛ dã-paalga sũm na wɔ-paalsɩ pʋam.> >

Vo'osgo daarɛ yelle

(Amatie 12:1-8, Aluki 6:1-5)

[23]Zifdõma vo'osgo daarɛ ayɩla tɩ Azezi la a karẽnbiisi daan dɔla vatɔ
pʋam tɔlla, tɩ a karẽnbiisi la kɔ si wẽena ɔbra. [24]Tɩ Farisi* dõma yele
ẽ yetɩ: < <Bɩsɛ, bẽm tɩ ba ɩta sɛla n sisri vo'osgo* daarɛ?> > [25]Tɩ
Azezi lerge ba yetɩ: < <Yãma nãn ka karẽŋɛ Adavidi* la a nẽrba la
kɔm n yʋʋn dõnnɩ tɩ ba bɔɔra dia tɩ ba di, tɩ Adavidi yʋʋn ẽŋɛ se'em,
[26]wakat-sɛka tɩ Abiata de Nawẽnnɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la? A
yʋʋn kẽ la Nawẽnnɛ deego la pʋam dɩkɛ borborɩ sɛba tɩ ba bĩŋe bɔ
Nawẽnnɛ na obe. La sisri mɛ, nẽra nẽra ka obrɩ ba, sãn dagna
Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽma mã'a. La Adavidi yʋʋn obe ba mɛ, dee bɔ
nẽr-sɛba n boe a zẽ'am na.> > [27]Azezi yele bɛla dee le yele ba yetɩ:
< <La de la nẽrsaala ĩyã tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ vo'osgo daarɛ, a ka ẽŋɛ
nẽrsaala vo'osgo daarɛ ĩyã. [28]Bɛla, Nẽrsaala* Dayʋa la n soe sɛla woo,
baa la vo'osgo daarɛ.> >

3

Bʋraa nu'ugo n ki, tɩ Azezi botɩ a yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 12:9-14, Aluki 6:6-11)

1Bɛla poorʋm, Azezi le kẽ la Zifdõma wẽndeem. Tι bʋraa bɔna mĩ tι
a nu'ugo ki. 2Tι ba bιsra Azezi wʋn botι bʋraa la yẽ ĩmã'asʋm
vo'osgo* daarɛ bιι, a kãn botι a yẽ ĩmã'asʋm. Ba daan eerι la ba
doose bilam dõrɛ ẽ. 3Tι Azezi yele bʋraa la nu'ugo n ki la yetι:
<<Isge ze'ele tẽŋasʋka.>> 4Dee soke sɛba n bιsrι ẽ na yetι:
<<Sore boe tι nẽra ẽŋɛ sõŋa vo'osgo daarɛ bιι, a ẽŋɛ be'em? Sore
boe tι a fãagɛ nẽra vo'osgo daarɛ bιι, a kʋ ẽ?>> Tι ba sĩna. 5Tι
Azezi sũure yĩige, tι a bιsɛ nẽrba la kaagɛ, tι a sũure sã'am, ba sũure
n kɛ la ĩyã. La a yele bʋraa la yetι: <<Tẽegɛ fʋ nu'ugo la.>> Tι a
tẽegɛ, tι nu'ugo la yãŋa tẽegɛ ãna sõŋa. 6Tι Farisi* dõma yese tɔtɔ ka
bãm la naba A'erɔdι* nẽrba bãma n wʋn ẽŋɛ se'em kʋ Azezi.

Nẽrba zozo'e n lagsɛ Azezi zẽ'am Galile mõgrʋm

7Azezi la a karẽnbiisi la yese sẽŋɛ la Galile mõgrʋm bɔba. Tι nẽrba
zozo'e ze'ele Galile, la Zude, 8la Zerizalɛm, la Idume, la Zʋrdẽ kʋlaa
doone, la tẽn-sɛba n lɛm Tiiri* la Sidõ doose ẽ. Nẽr-kʋʋŋɔ la daan
wõm na ẽn ẽŋɛ se'em na wuu, tι ba sẽŋɛ a zẽ'am. 9Tι Azezi yele a
karẽnbiisi la yetι, ba vuta õorŋɔ lɛm na tι nẽrba la da wa mike ẽ. 10A
daan botι bã'adõma zozo'e n yẽ ĩmã'asʋm, bɛla tι bã'adõma wuu daan
mikra taaba bɔɔra tι ba paagɛ kalʋm ẽ. 11La kʋlkã'arsι n dolι nẽr-sɛba
la sãn ẽn yẽ ẽ, ba luti la a nẽŋam kaasra tagursi yɛta tι: <<Fõn de la
Nawẽnnɛ Dayʋa.>> 12Tι Azezi daan zɛbɛ kʋlkã'arsι la yetι, ba da
botι nẽra bãŋɛ ẽŋa n de nẽr-sɛka.

Azezi looge a karẽnbiisi pia la ayi

(Amatie 10:1-4, Aluki 6:12-16)

13La bɛla poorʋm Azezi daan sẽŋɛ ka zom na tãŋa zuo, dee wi nẽr-
sɛba tι a boorι la tι ba wa'am a zẽ'am. 14Tι a looge nẽrba pia la ayi tι
ba bɔna la ẽ, tι a tõnna ba tι ba sẽnna mõola Nawẽnnɛ kõ-yẽlga,

[15]dee bɔ ba pãŋa tɩ ba digra kʋlkã'arsɩ tɩ ba yɛsra. [16]Sɛba tɩ a looge la
daan de la Asimõ tɩ Azezi sɩ a yʋ'ʋrɛ tɩ Apɩyɛɛrɩ, [17]la Azebede dayɔɔsɩ
Azakɩ la a yɩbga Azã, tɩ a sɩ ba yʋ'ʋrɛ tɩ Bʋanɛrgɛsɩ. A võorɛ de la
nẽrba n ãn wʋ sa-dãmŋɔ. [18]La A'ãndre, la Afilipi, la Abatelemi, la
Amatie, la Atoma, la Alfe dayʋa Azakɩ, la Atade, la Asimõ sɛka n de
Zelɔtɩ* nẽra ayɩla la, [19]la Azudaasɩ Iskariyo, sɛka n wʋn pa'alɛ tɩ ba
yõkɛ Azezi la.

Azezi pãŋa gãnnɩ Asũtãana

(Amatie 12:22-32, Aluki 11:14-23, 12:10)

[20]La Azezi daan kule la yire, tɩ nẽrba le lagsɛ zozo'e. Tɩ Azezi la a
karẽnbiisi la ka yẽ folle wʋn di. [21]Tɩ ba daan yetɩ Azezi yirsri mɛ, tɩ a
yir-dõma wõm bɛla sẽŋɛ tɩ ba ka yõkɛ ẽ.

[22]Tɩ lɔɔ* karẽnsãandõma n ze'ele Zerizalɛm wa'am wa yetɩ:
< <Abelzebuli*f2* n dolɩ ẽ, la de la ẽŋa n de kʋlkã'arsɩ naba la pãŋa
tɩ a tarɩ digra kʋlkã'arsɩ tɩ ba yɛsra.> > [23]Tɩ Azezi wi ba, makɛ
makrɛ bɔ ba yetɩ: < <Asũtãana* wʋn ẽŋɛ la wãne dige Asũtãana?
[24]So'olʋm ayɩla nẽrba sãn welge zɛbra taaba, so'olʋm ẽŋa wʋn wõrgɛ
mɛ. [25]La yire ayɩla dõma sãn welge zɛbra taaba, yi-ẽŋa wʋn wõrgɛ
mɛ. [26]La Asũtãana sãn isge zɛbɛ la a mẽŋa welge, a pãŋa la ba'asɛ mɛ,
a kãn tã'agɛ ze'ele.

[27]La nẽra ka tã wʋn kẽ pãŋa dãana yire ka vaagɛ a lɔgrɔ, sãn dagna
tɩ a dẽŋɛ lʋ pãŋa dãana la mɛ, dee vaagɛ a lɔgrɔ la.

[28]Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ Nawẽnnɛ tã wʋn basɛ nẽrsaalba tõon-be'ero
la wuu tɩ ba ɩtɩ la, la ba pɔ'ɔrɛ yetɔga la wuu taalɛ. [29]La nẽra sãn
pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ Sɩa*, Nawẽnnɛ kãn malɩn basɛ ẽ taalɛ. Tõon-be'e-ẽna
taalɛ boe la a dãana zuo wakatɛ wuu.> > [30]Ban yetɩ kʋlkã'arga n
dolɩ ẽ na ĩyã, tɩ a yele bɛla.

Azezi ma, la a yιbsι

(Amatie 12:46-50, Aluki 8:19-21)

31Tι Azezi ma, la a yιbsι wa'am wa zɛ yẽŋa dee tõm yetι, ba wi ẽ tι
a wa'am. 32La nẽr-kʋʋŋɔ n daan zĩ kaagɛ ẽ, tι ba yele ẽ yetι: <<Fʋ
ma, la fʋ yιbsι n wãna n boe yẽŋa ɛɛra fɔ.>> 33Tι Azezi yele ba yetι:
<<Ãne n de mam ma, la ãndõma n de mam yιbsι?>> 34Dee bιsɛ
nẽr-sɛba n zĩ kaagɛ ẽ na, yetι: <<Mam ma, la mam yιbsι n wãna.
35Se'ere n soe la, nẽr-sɛka woo n ιtι Nawẽnnɛ n boorι se'em na n de
mam yιbga, la mam tã, la mam ma.>>

4

Kaara n lobge a bõnbuuri makrɛ

(Amatie 13:1-9, Aluki 8:4-8)

1Azezi le bɔna la mõgrɛ la nõorʋm zãsna nẽrba. Tι nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e
lagsɛ a zẽ'am. Bɛla tι a kẽ õorŋɔ la n boe mõgrɛ la pʋam na zĩ'ire, dee
tι nẽr-kʋʋŋɔ la wuu bɔna mõgrɛ la nõorʋm. 2Tι a makɛ magsa zãsʋm
ba yɛla zozo'e. A zãsŋɔ la pʋam a yele ba yetι: 3<<Selse-ya, kaara n
daan yese tι a lobge a bõnbuuri. 4La ẽn sẽŋɛ ka lɔbgra bõnbuuri la,
basɛba lui la sore zuo, tι niinto wa'am wa di ba. 5Tι basɛba lui zẽ'a n
de tãmpĩisi tι tẽntõnnɔ ka zo'oge mĩ. Tẽntõnnɔ n ka zo'oge mĩ na ĩyã,
tι ba bule tɔtɔ yese, 6tι wʋntɛɛŋa yẽkɛ wẽ ba tι ba ki, ba yẽga n ka kẽ
tẽŋa la ĩyã. 7Tι bõnbuuri basɛba lui gõ'osι zẽ'a. Tι gõ'osι la yese fʋrɛ
ba, tι ba ka wɔm biɛ. 8Tι bõnbuuri basɛba lui zẽ'e-sõŋɔ pʋam bule
yese, bι wɔm biɛ. Basɛba wɔm na biɛ pitã-tã, tι basɛba wɔm pisyoob-
yoobι, tι basɛba wɔm kɔbga kɔbga.>> 9A yele bɛla dee yetι:
<<Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse sõŋa sõŋa.>>

Azezi pa'alɛ magsa võorɛ

(Amatie 13:10-23, Aluki 8:9-15)

10La Azezi yese la kẽnkɛrŋa tɪ sɛba n kaagɛ ẽ na, la a karẽnbiisi pia
la ayi la soke ẽ magsa la võorɛ. 11Tɪ a yele ba yetɪ: < <Nawẽnnɛ botɪ
yãma bãŋɛ a so'olʊm yelle n sʊgɛ la mɛ. La sɛba n ka boe tõma pʊam
na, yɛla wuu de la magsa bɔ ba.

12<Bɛla tɪ ba wʊn bɪsɛ yẽ dee kãn bãŋɛ.
Ba wʊn wõm dee kãn bãŋɛ a võorɛ.
Sãn dagɪ nɪ bɛla, ba wʊn leme wa'am Nawẽnnɛ zẽ'am,
tɪ a basɛ ba tõon-be'ero taalɛ.> > >

13La Azezi le yele ba yetɪ: < <Yãma sãn ka bãŋɛ makrɛ ẽna wã
võorɛ, yãma wʊn ẽŋɛ la wãne bãŋɛ magsa la wuu võorɛ? 14Bõnbuuri
la tɪ kaara la lobge la, de la Nawẽnnɛ yetɔga. 15Sore la zuo tɪ
bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n wõm yetɔga la, tɪ Asũtãana*
wa'am tɔtɔ wa yese yetɔga la ba sũure pʊam. 16La tãmpĩa la zuo tɪ
bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n wõm yetɔga la dee sakɛ to'oge
ba tɔtɔ la sũ-yẽlga. 17La yetɔga la n ka kẽ ba sũure pʊam na ĩyã, ba
sakɛ la wakatɛ fẽe, la toogo bɪɪ nãmsgɔ sãn paagɛ ba yetɔga la ĩyã, ba
basrɪ mɛ tɔtɔ. 18La gõ'osɪ la zẽ'a tɪ bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-
sɛba n wõm yetɔga la, 19tɪ ba yɛm yɔɔra la dũnia wã yɛla, tɪ
bõntarsõm yɛla pã'asra ba, tɪ yɛla basɛba yɛmleego tara ba, botɪ
yetɔga la ka tãna wʊn wɔm biɛ ba sũure pʊam. 20La zẽ'e-sõŋɔ la tɪ
bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n wõnnɪ kõ-yẽlga la sakra, wɔm
biɛ. Tɪ basɛba wɔm pitã-tã, tɪ basɛba pisyoob-yoobɪ, tɪ basɛba kɔbga
kɔbga.> >

Fɪtla makrɛ

(Aluki 8:16-18)

21 Azezi le yele ba yetɩ: < <Ba yõ'orɩ fɩtla dɩkɛ pɩ'ɩgɔ vuge ẽ, bɩɩ ba
dɩkɛ ẽ ze'ele gɔrgɔ tilum? Ayɛɩ, ba wʊn dɩkɛ ẽ zoole la sɛla zuo.
22 Bɛla, bõn-sɛka n sʊgɛ, dẽnɩ tɩ a puke. La bõn-sɛka wuu n lile wʊn
lilge. 23 Nẽr-sɛka n wõm yetɔga wã, a selse sõŋa sõŋa.> >
24 A le yele ba yetɩ: < <Mõrgɛ-ya wõm yãma n selsrɩ se'em na
võorɛ. Bõn-sɛka tɩ ya dɩkɛ makɛ bɔ nẽrba la, Nawẽnnɛ wʊn makɛ la
bɛla lebse ya, le makɛ pa'asɛ. 25 Se'ere n soe la, sɛka n tarɩ, a wʊn bɔ ẽ
pa'asɛ. La sɛka n ka tarɩ, bõn-sɛka tɩ a tarɩ la, a wʊn to'oge ẽ.> >

Bõnbuuri bɩa makrɛ

26 Azezi le yele ba yetɩ: < <Nawẽnnɛ so'olʊm* ãn wʊ nẽra n bʊrɛ a
bõnbuuri va'am pʊam. 27 A sãn gĩsra mɛ bɩɩ a sãn piga mɛ, wʊntɛɛŋa
la yʊ'ʊŋɔ, bõnbuuri la bulli mɛ yɛsra bɩta, tɩ a ka mina lan ɩtɩ se'em.
28 Tẽntõnnɔ n botɩ bõnbuuri la yɛsra ba mẽŋa, dẽŋɛ puse võorɔ, yãŋa
yõgɛ pʊa, wɔm biɛ, tɩ ba bɩ. 29 La biɛ la sãn bɩ, kaara la sɛ'ɛrɩ ba mɛ,
se'ere n soe la, bõnkɔɔla lagsgɔ paagɛ mɛ.> >

Sɔ'ɔrɔ biire makrɛ

(Amatie 13:31-32, 34, Aluki 13:18-19)

30 Azezi le yele ba yetɩ: < <Tɩ wʊn dɩkɛ la bẽm makɛ la Nawẽnnɛ
so'olʊm, bɩɩ tɩ wʊn yetɩ a wõn na bẽm? 31 A ãn wʊ sɔ'ɔrɔ biire n ãn
pɩka pɩka gãnna bõnbuuri wuu n boe dũnia zuo. 32 La ba sãn bʊrɛ ẽ, a
bɩtɩ mɛ puse wil-kãra gãnna zẽvõorɔ buuri wuu. Tɩ niinto tãna wʊn
tɛ ba tʊgrɔ a zuo a mã'asʊm pʊam.> >
33 Azezi daan dɩkɛ la magsa zozo'e n ãn wʊ bãna tɔgɛ bɔ ba, masɛ
wʊ ban wʊn tã'agɛ wõm se'em na. 34 A ka tɔgɛ bɔ ba tɩ la sãn dagna
magsa. La a sãn yese la a karẽnbiisi la mã'a kẽnkɛrŋa, tɩ a pa'alɩ ba
yɛla la wuu võorɛ.

Azezi botι kʋsebgo yõkɛ

(Amatie 8:23-27, Aluki 8:22-25)

35Daar-ẽŋa mẽŋa zaanõorɛ, tι Azezi yele a karẽnbiisi la yetι: < <Tι
dooge-ya mõgrɛ la ke bɔba.> > 36Tι a karẽnbiisi la basɛ nẽr-kʋʋŋɔ
la, dee sẽŋɛ ka kẽ õorŋɔ la tι Azezi boe mĩ na pʋam, dιkɛ ẽ tι ba
wɛ'ɛsa. La õornɔ basɛba n daan mẽ boe ba zẽ'am. 37Tι kʋseb-kãtɛ wa
vugra ke'enke'em, tι ko-mĩ'isi wẽ'era kẽ'era õorŋɔ la pʋam deege la ba
pιrɛ ẽ. 38La Azezi gã la õorŋɔ la poorʋm kʋkɛ dafeere gĩsra. Tι a
karẽnbiisi la nẽegɛ ẽ, soke ẽ yetι: < <Karẽnsãama, tõma n yetι ki
wã, la ka pakɛ fõn?> > 39Tι a isge tãsɛ kʋsebgo la, dee yele ko-mĩ'isi
la yetι: < <Go'oge-ya, ãna-ya sĩm.> > Tι kʋsebgo, la ko-mĩ'isi la
go'oge ãna sĩm. 40Tι a soke ba yetι: < <Bẽm tι ya zɔta dabeem bɛla?
Bẽm tι ya ka bɔ Nawẽnnɛ sιra?> > 41Tι dabeem ba kẽ ba. Tι ba sɔkra
taaba yetι: < <Ãne n de ẽna tι kʋsebgo la ko'om sakra a nõorɛ?> >

5

Kʋlkã'arsι n dolι bʋraaga, tι Azezi dige ba

(Amatie 8:28-34, Aluki 8:26-39)

1La Azezi la a karẽnbiisi la dooge paagɛ la mõgrɛ la doone Geraza
dõma tẽŋa pʋam. 2Tι Azezi ze'ele õorŋɔ la pʋam sige. Tι bʋraa tι
kʋlkã'arga dolι ẽ darɛ ze'ele yɔɔrʋm sẽnna tʋ'ʋsra ẽ. 3Bʋraa la daan
kẽ'erι la yɔɔrɔ la tẽŋasʋka. Tι ba daan ka le tãna wʋn ba ẽ na bãnsι.
4Se'ere n soe la, ba daan ẽn ba la a nãma la a nu'usi la bãnsι, tι a ẽn
kɔ ba basɛ. Tι nẽra nẽra daan ka tãna wʋn yãŋɛ ẽ. 5Wʋntɛɛŋa la
yʋ'ʋŋɔ a ẽn ɛɛra la yɔɔrʋm, la tãnsι tẽŋasʋka kaasra tagursi, dee
wẽ'era a mẽŋa la kuga pɔgna.

6Tι a yẽ Azezi zãazãarɛ, zoe sẽŋɛ ka ka dũma tẽŋa a nẽŋam, 7dee

tɔgɛ ke'enke'em yetɩ: <<Azezi, Nawẽnnɛ n gãnnɩ wuu Dayʋa, bẽm n
boe mam na fõn tẽŋasʋka? Mam sosrɩ fʋ mɛ Nawẽnnɛ ĩyã, da nãmsɛ
ma.>> 8Azezi dẽŋɛ yele kʋlkã'arga la mɛ yetɩ a yese dee basɛ ẽ. Bɛla
n soe tɩ kʋlkã'arga la yele bɛla. 9Tɩ Azezi soke ẽ yetɩ: <<Fõn
yʋ'ʋrɛ?>> Tɩ a lerge yetɩ: <<Mam yʋ'ʋrɛ de la Atʋsa, se'ere n soe
la, tõma zo'oge mɛ.>> 10Tɩ a belem Azezi yetɩ, a da dige bãma tɩ ba
yese tẽŋa la pʋam. 11La kurkurdõma zozo'e n daan boe tãŋa zuo ɔbra.
12Tɩ kʋlkã'arsɩ la belem Azezi yetɩ: <<Bɔ tɩ nõorɛ tɩ tɩ sẽŋɛ ka kẽ
kurkurdõma la.>> 13Tɩ a sakɛ ban yele se'em na. Tɩ kʋlkã'arsɩ la
basɛ bʋraa la dee sẽŋɛ ka kẽ kurkurdõma la. Tɩ ba wuu zoe sige ka
lui mõgrɛ pʋam ki. Ba kãllɛ daan de wʋ tʋsayi.
14Tɩ sɛba n daan gu'uri kurkurdõma la zoe sẽŋɛ tẽŋa pʋam, la
kẽnkɛrsɩ la wuu ka yele sɛla n ẽŋɛ la. Tɩ ba sẽŋɛ tɩ ba ka bɩsɛ lan ẽŋɛ
se'em. 15La ban paagɛ Azezi zẽ'am na, ba yẽ bʋraa la tɩ kʋlkã'arsɩ la
daan dolɩ ẽ na n zĩ mĩ, yɛ futo, tɩ a yɛm bɔna sõŋa sõŋa. Tɩ dabeem
kẽ ba. 16Tɩ sɛba n yẽ lan ẽŋɛ se'em na, tɔgɛ pa'alɛ ba bõn-sɛka n ẽŋɛ
bʋraa la, la bõn-sɛka n ẽŋɛ kurkurdõma la. 17Tɩ ba belem Azezi yetɩ a
fõrgɛ bãma tẽŋa.
18Tɩ Azezi daan kẽ'era õorŋɔ la pʋam, tɩ bʋraa la tɩ kʋlkã'arsɩ daan
dolɩ ẽ na belem Azezi yetɩ, a basɛ tɩ a dɔla ẽ. 19Tɩ Azezi ka sakɛ, dee
yele ẽ yetɩ: <<Kule ya yire ka yele fʋ yir-dõma Zuudãana n zoe fʋ
ninbãalga se'em, la ẽn ẽŋɛ sɛla wuu bɔ fʋ la.>> 20Tɩ bʋraa la sẽŋɛ
Dekapɔlɩ* so'olʋm ka mõola Azezi n ẽŋɛ bõn-sɛba wuu bɔ ẽŋa. Tɩ la
daan di'ige ba wuu.

Azayirusi pɔyʋa, la pɔka n kalʋm Azezi fuugo yelle

(Amatie 9:18-26, Aluki 8:40-56)

21Azezi daan lebe dooge la mõgrɛ la doone ke bɔba la õorŋɔ la,

daan bɔna mõgrɛ la nõorʋm, tι nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e lagsɛ a zẽ'am. 22Tι
Zifdõma wẽndeego nẽŋadõma nẽra ayιla yʋ'ʋrɛ n de Azayirusi wa'am
mĩ wa yẽ Azezi, ka dũma tẽŋa a nẽŋam, 23belem ẽ na a sũure wuu
yetι: < <Mam pɔyʋa n bẽ'erι deege la a ki, wa'am wa dιkɛ fʋ nu'usi
paglɛ a zuo tι a põsɛ da ki.> > 24Tι Azezi dɔla ẽ wɛ'ɛsa, tι nẽr-kʋʋŋɔ
dɔla ẽ mikra ẽ.
25La pɔka n daan boe nẽrba la tẽŋasʋka luta sιkẽŋa yʋʋma pia la
ayi, tι la ka gɔ'ɔra. 26A daan nãmsɛ mɛ zozo'e tιbdõma zẽ'am, dιkɛ ẽn
tarι sɛla wuu sã'am, dee tι la ka sõna, la malιn gãnna la bɛla. 27Tι
pɔka la daan wõm Azezi yelle, wa'am wa fιrgɛ nẽr-kʋʋŋɔ la tẽŋasʋka
paagɛ Azezi poorʋm kalʋm a fuugo. 28A daan yele a pʋtẽ'erʋm yetι:
< <Mam sãn kalʋm a fuugo mã'a, mam wʋn yẽ ĩmã'asʋm.> > 29La
ẽn kalʋm fuugo la, a zιιm na n yesrι la ze'ele mɛ ka le yɛsra, tι a bãŋɛ
a ĩyã pʋam tι ẽŋa yẽ ĩmã'asʋm. 30La bilam mẽŋa tι Azezi bãŋɛ tι pãŋa
n yese ẽŋa pʋam ẽŋɛ sɛla, tι a gelge soke nẽr-kʋʋŋɔ la yetι: < <Ãn
kalʋm mam fuugo?> > 31Tι a karẽnbiisi la lerge ẽ yetι: < <Fõn yẽ
la nẽr-kʋʋŋɔ n mikri fõn wãna, dee sɔkra tι ãn kalʋm fõn.> >
32Tι Azezi bιsɛ kaagɛ tι a bãŋɛ nẽr-sɛka n ẽŋɛ bɛla. 33Tι dabeem tara
pɔka la, tι a gõgra. La ẽn bãŋɛ sɛla n ẽŋɛ ẽ na, a wa'am mɛ wa ka
dũma tẽŋa Azezi nẽŋam tɔgɛ ẽ a sιra wuu. 34Tι Azezi yele ẽ yetι:
< <M bia, fõn bɔ mam sιra la n botι fʋ yẽ ĩmã'asʋm. Sẽŋɛ la sũ-
mã'asʋm, fʋ bã'a la basɛ ya.> >
35La Azezi n ken bɔna mĩ tɔgra la, tι nẽrba ze'ele Zifdõma wẽndeego
nẽŋadãana la yire wa'am wa yele ẽ yetι: < <Fʋ pɔyʋa la ki mɛ. Da le
nãmsɛ karẽnsãama.> > 36Tι Azezi wõm ban yele se'em na, dee yele
Zifdõma wẽndeego nẽŋadãana la yetι: < <Da zoe dabeem, wen bɔ
mam sιra.> > 37La Azezi daan ka basɛ tι nẽra nẽra kɔlgɛ ẽ, sãn
dagna Apιyɛɛrι, la Azakι, la a yιbga Azã mã'a. 38La ban sẽŋɛ ka paagɛ

Zifdõma wẽndeego nẽŋadãana yire la, tɩ Azezi yẽ nẽr-kʊʊŋɔ n voolɩ,
kaasra dee fabla zozo'e. 39Tɩ a kẽ yire la yele ba yetɩ: < <Bẽm tɩ ya
vɔɔla dee kɛlla? Bia la ka ki, a gĩsri mɛ.> > 40Tɩ ba la'ara ẽ. Tɩ a botɩ
nẽrba la wuu yese yẽŋa, dee doose bia la sɔ, la a ma, la a karẽnbiisi
batã la kẽ bia la n boe zẽ'a na, 41gʊrɛ a nu'ugo dee yele ẽ yetɩ:
< <Talita kumi.> > A võorɛ de la: < <Pugla, mam yetɩ fʊ tɩ fʊ
isge.> > 42Tɩ pugla la daan darɛ isge sẽnna. Tɩ la di'ige nẽrba la, tɩ
ba zɛ yɛrɩ. Pugla la daan tarɩ la yʊʊma pia la ayi. 43Tɩ Azezi daan
kã'an ba yetɩ, ba da kãn botɩ nẽra nẽra bãŋɛ bõn-ẽŋa. Dee yetɩ, ba bɔ
pugla la dia tɩ a di.

6

Nazarɛtɩ nẽrba ka bɔ Azezi sɩra

(Amatie 13:53-58, Aluki 4:16-30)

1Azezi daan basɛ tẽn-ẽŋa dee sẽŋɛ la a mẽŋa tẽŋam, tɩ a karẽnbiisi
la doose ẽ. 2Tɩ Zifdõma vo'osgo* daarɛ tɩ a kẽ ba wẽndeem zãsna
nẽrba. Tɩ nẽrba pãɩ wõm a zãsŋɔ la, tɩ la di'ige ba, tɩ ba sɔkra taaba
yetɩ: < <Bʊra-ẽna yẽ zãsŋɔ ẽna la bɛ? Ãne bɔ ẽ yɛm ẽna? A ẽŋɛ la
wãne ɩta bõn-yãlma bɛla? 3Dagɩ ẽna n de dɔ-wãta la? Dagɩ ẽna n de
Amaari dayʊa, tɩ a yɩbsɩ dɛna Azakɩ, la Azoze, la Azudi, la Asimõ la?
Dagɩ a tãpa n boe tõma zẽ'am kalam wã?> > Bɛla tɩ ba zagsɛ ka bɔ
Azezi sɩra. 4Tɩ a yele ba yetɩ: < <Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa yẽtɩ pẽka mɛ, sãn
dagna a mẽŋa tẽŋa, la a buuri, la a yir-dõma tẽŋasʊka mã'a tɩ a ka
yẽtɩ pẽka.> > 5La a daan ka yãŋɛ tõm tõon-yãlma bilam, sãn dagna
bã'adõma fẽe tɩ a daan dɩkɛ a nu'usi paglɛ ba zuto, tɩ ba yẽ ĩmã'asʊm.
6La ban daan ka bɔ ẽ sɩra la, la di'ige ẽ mɛ.

Azezi tõm a karẽnbiisi pia la ayi

(Amatie 10:5-15, Aluki 9:1-6)

Azezi daan kaarı la tẽnsı la n boe bilam na zãsna nẽrba, 7daan wi a
karẽnbiisi pia la ayi la, tı ba wa'am a zẽ'am tı a tõm ba bayi bayi, dee
bɔ ba pãŋa tı ba dige kʋlkã'arsı. 8Dee daan yele ba yetı: <<Da dıkɛ-
ya sɛla sɛla sore la sẽnnɛ ĩyã, dıkɛ-ya dasaarɛ mã'a, da tara-ya dia, bıı
tãmpɔkɔ, bıı ligri sũm sẽŋɛ. 9La pire-ya tagra, dee da yɛ-ya futo bayi
bayi.>> 10A le yele ba yetı: <<Yan sẽŋɛ ka sige yi-sɛka, kẽ'era-ya
bilam ka paagɛ daar-sɛka tı ya wʋn yese fõrgɛ tẽŋa la. 11La tẽn-sɛka
nẽrba n ka to'oge ya, bıı ka selse ya yetɔga, ya yese zẽ'e-ẽŋa dee pıısɛ
ya nãma tẽntõnnɔ basɛ mĩ. Ya sãn ẽŋɛ bɛla, la wʋn pa'alɛ ba tı ba ka
ẽŋɛ sõŋa.>> 12Tı karẽnbiisi la sẽŋɛ ka mõola yetı, ba teege yɛm
basɛ tõon-be'ero. 13Dee dige kʋlkã'arsı zozo'e tı ba yese, dee ẽŋɛ
kaam ẽŋɛ bã'adõma zozo'e zuto, tı ba yẽ ĩmã'asʋm.

Azã n mise nẽrba ko'om pʋam na kũm yelle

(Amatie 14:1-12, Aluki 9:7-9)

14Tı naba A'erɔdı* wõm Azezi yelle, se'ere n soe la, Azezi yʋ'ʋrɛ
daan yese la zẽ'a woo. Tı nẽrba basɛba daan yɛta tı: <<A de la Azã
n daan misri nẽrba ko'om pʋam na n vo'oge, bɛla n soe tı a tara pãŋa
tõnna tõon-yãlma.>> 15Tı basɛba yetı: <<A de la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa A'eli* n leme wa'am.>> Tı sɛba yetı: <<A de la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa ayẽma wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba basɛba n daan boe la.>>
16Tı naba A'erɔdı daan wõm bɛla, yetı: <<A de la Azã sɛka tı mam
daan botı ba wike a zuugo la n vo'oge.>>

17Se'ere n soe la, A'erɔdı mẽŋa n daan botı ba yõkɛ Azã lʋ tarı ka
kẽ'esɛ yʋ'a deem, a kẽema Afilipi pɔga A'erodıadı ĩyã. Se'ere n soe la,
a daan fãagɛ la a kẽema pɔga di. 18Tı Azã daan yele ẽ yetı, la ka masɛ
tı a fãagɛ a kẽema pɔga di. 19Tı A'erodıadı sũure yĩige la Azã, tı a

zɩgra tɩ a kʋ ẽ, la A'erɔdɩ ĩyã a ka tã'agɛ kʋ ẽ. 20A'erɔdɩ daan zotɩ Azã
mɛ, a daan mi tɩ a de la nẽr-sõŋɔ, dee dɛna pʋpeelem dãana, bɛla ĩyã
tɩ a gu'ura ẽ tɩ sɛla da ẽŋɛ ẽ. A daan sãn ẽn sɛlsra Azã yetɔga, la
dãanɩ ẽ mɛ zozo'e, la baa bɛla, a ẽn sɛlsra ẽ mɛ la sũ-yẽlga.
21La daarɛ ayɩla tɩ A'erɔdɩ ẽŋɛ a dɔka daarɛ kibsa, wi a tẽŋa nẽrzuto,
la sʋda-kɛ'ɛndõma, la Galile nẽŋadõma. Tɩ A'erodɩadɩ yẽ sore ẽŋɛ ẽŋa
n boorɩ se'em na. 22A'erodɩadɩ pɔyʋa n daan kẽ ka wa, tɩ A'erɔdɩ, la
sãama la sũure ẽŋɛ yẽlʋm. Tɩ naba la yele pugla la yetɩ: <<Sose
mam fõn boorɩ sɛla tɩ m bɔ fɔ.>> 23Dee pɔɩ yetɩ: <<Bõn-sɛka wuu
tɩ fʋ wʋn sose mam, baa la sãn dɛna mam so'olʋm pʋsʋka, mam wʋn
bɔ fɔ.>> 24Tɩ pugla la yese ka soke a ma yetɩ: <<M sose bẽm?>>
Tɩ a ma lerge ẽ yetɩ: <<Sose Azã n mise nẽrba ko'om pʋam na
zuugo.>> 25Tɩ pugla la lebe naba la zẽ'am tɔtɔ ka yele ẽ yetɩ:
<<Mam boorɩ tɩ fʋ dɩkɛ la Azã n mise nẽrba ko'om pʋam na zuugo
ẽŋɛ la-pɛsŋa pʋam bɔ ma lɛɛlɛ wã.>> 26Tɩ naba la sũure sã'am halɩ,
la ẽn pɔɩ nẽrba la zẽ'am na ĩyã, a ka boorɩ tɩ a mõŋɛ ẽ. 27Tɩ a tõm a
sʋdaaga tɔtɔ yetɩ, a sẽŋɛ ka wike Azã zuugo tarɩ wa'am. Tɩ a yese
sẽŋɛ yʋ'a deem na ka wike Azã zuugo, 28dɩkɛ ẽŋɛ la-pɛsŋa pʋam tarɩ
wa'am wa bɔ pugla la. Tɩ pugla la dɩkɛ zuugo la bɔ a ma. 29Tɩ Azã
karẽnbiisi wõm, sẽŋɛ ka dɩkɛ kũm na laagɛ.

Azezi bɔ nẽr-kʋʋŋɔ dia

(Amatie 14:13-21, Aluki 9:10-17, Azã 6:1-14)

30Azezi n tõm sɛba la leme mɛ wa lagsɛ taaba a zẽ'am tɔgɛ pa'alɛ ẽ
bãma n ẽŋɛ sɛla, la bãma n zãsʋm se'em wuu. 31La nẽrba zozo'e n
daan sẽnnɩ mĩ dee fõrgra, tɩ Azezi la a karẽnbiisi la daan ka yẽ folle
wʋn di. Tɩ Azezi yele a karẽnbiisi la yetɩ: <<Wa'am-ya tɩ tɩ yese
kẽnkɛrŋa zẽ'e-sɛka tɩ nẽrba ka boe mĩ na, tɩ ya ka vo'ose fẽe.>> 32Tɩ

ba kẽ õorŋɔ wɛ'ɛsa kẽnkɛrŋa zẽ'e-sɛka tι nẽrba ka boe.
33Tι nẽrba zozo'e daan yẽ ban we'esι la bãŋɛ ba, daan yese tẽnsι la
wuu pʋam lagιm sẽŋɛ tɔtɔ dẽŋɛ Azezi la a karẽnbiisi la zẽ'e-sɛka tι ba
we'esι la. 34Tι Azezi paagɛ ze'ele õorŋɔ la zuo sige, yẽ nẽr-kʋʋŋɔ la, tι
ba ninbãalga yõkɛ ẽ, se'ere n soe la, ba ãn wʋ piisi n ka tarι dũnsĩina.
Tι a daan zãsna ba yɛla zozo'e. 35Tι wẽnnɛ daan kẽ'era, tι a karẽnbiisi
la sẽŋɛ ka yele ẽ yetι: <<Kalam zẽ'a de la mõom dee tι wẽnnɛ
kẽ'era, 36basɛ nẽrba la tι ba sẽŋɛ yiɛ, la tẽn-pιgsι la ka da dia di.>>
37Tι a lerge ba yetι: <<Yãma mẽŋa bɔ ba dia tι ba di.>> Tι ba
soke ẽ yetι: <<Tι wʋn sẽŋɛ ka da borborι lig-kõba*f3* kɔbsyi tarι
wa'am wa bɔ ba tι ba di?>> 38Tι Azezi soke ba yetι: <<Yãma tarι
la borborι balɛ? Sẽŋɛ-ya ka bιsɛ.>> Tι ba sẽŋɛ ka bιsɛ, dee leme wa
yetι: <<Tõma tarι la borborι banuu la zũma bayi.>>
39Tι Azezi yele ba yetι, ba basɛ tι nẽrba la welse sill-sille zĩ'ire mõ-
mã'asa la zuo. 40Tι ba daan zĩ'ire kɔbga kɔbga, tι basɛba zĩ'ire pinu-
nu. 41Tι Azezi dιkɛ borborι banuu, la zũma bayi la gorge bιsɛ saazuo
pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, dee fiise borborι la bɔ a karẽnbiisi la yetι, ba pʋι
nẽrba la, dee dιkɛ zũma bayi la fiise bɔ ba wuu. 42Tι ba wuu di tιgɛ.
43Tι a karẽnbiisi la vaagɛ borbor-gito, la zũn-gito n deege pιrɛ pιtɔ
pia la ayi. 44Nẽrba la n daan di dia la, bʋraasι de la tʋsanuu.

Azezi sẽnnι ko'om zuo

(Amatie 14:22-33, Azã 6:15-21)

45Bɛla poorʋm tι Azezi darɛ basɛ tι a karẽnbiisi la kẽ õorŋɔ dẽŋɛ ẽ
dɔɔra mõgrɛ la doone ke bɔba, Betisayida tẽŋa bɔba. Dee tι a mẽŋa
weege tι a keese nẽrba la. 46La ẽn keese ba la, a sẽŋɛ la tãŋa zuo tι a
ka pʋ'ʋsɛ. 47Tι wẽnnɛ kẽ tι õorŋɔ la bɔna ko-kãtɛ la tẽŋasʋka, dee tι
Azezi bɔna doone ẽŋa ayιla mã'a. 48Tι Azezi yẽ tι a karẽnbiisi la n

mõnnι õorŋɔ la nãmsrι mɛ zozo'e, se'ere n soe la, kʊsebgo n vugri
tʊ'ʊsra ba. Tι beere yɔna wiire, tι a sẽnna ko'om na zuo wɛ'ɛsa ba
bɔba, bɔɔra tι a gãŋɛ ba tole. 49La ban yẽ ẽn sẽnnι ko'om na zuo la,
ba tẽ'esɛ tι a de la ki-isgne, tι ba kaasɛ tagursi. 50Ba wuu yẽ ẽ mɛ, tι
dabeem kẽ ba. Tι a darɛ yele ba yetι: < <La de la mam, keŋe-ya ya
sũure, da zoe-ya dabeem!> > 51Dee zom ba zẽ'am õorŋɔ la pʊam, tι
kʊsebgo la go'oge. Tι karẽnbiisi la palẽŋa ẽkɛ, tι ba zɛ yɛrι, se'ere n
soe la, 52ba ka bãŋɛ borborι bõn-yãlma la võorɛ, ba pʊtẽ'era ka like.

Azezi botι bã'adõma yẽ ĩmã'asʊm Zenezarɛtι tẽŋam

(Amatie 14:34-36)

53Ba pãrgɛ mõgrɛ la dooge paagɛ la Zenezarɛtι, ze'ele mõgrɛ la
nõorʊm. 54La ban daan ze'ele õorŋɔ la pʊam dooge la, tι nẽrba la
bãŋɛ Azezi tɔtɔ. 55Tι ba zoe kẽ so'olʊm na wuu, tι ba zɛ bã'adõma ba
bõn-gã'ala pʊam wa'am, bãma n wõm tι Azezi boe zẽ'e-sɛka la. 56La
Azezi daan sãn ẽn sẽŋɛ zẽ'e-sɛka woo, tẽn-kãra, la tẽn-pιgsι, la yiɛ n
boe kẽnkɛrsι la, ba tarι la bã'adõma sẽnna gã'ata da'asι pʊam, dee
bɛlna ẽ yetι, a basɛ tι bã'adõma la kalʊm a fuugo nõorɛ mã'a. La sɛba
wuu n daan kalʊm a fuugo la yẽ ĩmã'asʊm mɛ.

7

Yaabdõma zãsŋɔ, la bõn-sɛba n botι nẽra dɛna dẽgrɔ

(Amatie 15:1-20)

1Farisi* dõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma basɛba n ze'ele Zerizalɛm
daan wa'am wa lagsɛ Azezi zẽ'am, 2yẽ tι a karẽnbiisi la basɛba diti la
nu'usi n ka ãn sõŋa, la boorι tι la yetι ba ka peege nu'usi wʊ Zifdõma
sisgo n yetι ba ιta se'em na.

3Farisi dõma, la Zifdõma wuu sãn ka wobse nu'usi wʋ ba yaabdõma
malŋɔ la, ba ka diti. 4Ba sãn ze'ele da'am wa'am, ba wʋn peege ba
mẽŋa mɛ dee di. La malŋɔ basɛba zozo'e tɩ ba ɩtɩ, la de la wama, la
yɔa, la kuto laasɩ peere.
5Tɩ Farisi dõma, la lɔɔ karẽnsãandõma la soke Azezi yetɩ: <<Bẽm
tɩ fõn karẽnbiisi la ka sakra tɩ yaabdõma malŋɔ la, dita dia la nu'usi n
ka ãn sõŋa?>> 6Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: <<A'ezayi* n yʋʋn to'oge
Nawẽnnɛ yetɔga la tɔgɛ ya yelle la, a tarɩ bʋʋrɔ, yãma de la pʋlibsum
dõma wʋ lan gʋlsɛ se'em na. La gʋlsɛ tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

<Nẽr-bãna pẽgrɩ mam na nõorɛ yetɔga,
la ba sũure la zãagɛ la mam mɛ.
7Ban nã'asrɩ mam na,
la de la zãŋa.
Se'ere n soe la, ba zãsnɩ la zãsŋɔ n de nẽrsaalba nõorɛ.>

8Ya basɛ Nawẽnnɛ nõorɛ mɛ dee dɔla nẽrsaalba malŋɔ.>>
9Azezi le yele ba yetɩ: <<Ya sɩrɩ zagsɛ Nawẽnnɛ lɔɔ mɛ, dee tɩ ya
dɔla ya mẽŋa malŋɔ. 10Amoyisi* yʋʋn yetɩ: <Nanna fʋ sɔ, la fʋ
ma.> Dee le yetɩ: <Nẽr-sɛka sãn tɔgɛ a sɔ bɩɩ a ma be'em, dẽnɩ tɩ ba
kʋ ẽ.> 11La yãma yetɩ: <Nẽra sãn yele a sɔ, bɩɩ a ma yetɩ: <<Mam
n tarɩ bõn-sɛba tɩ m sõŋɛ fʋ la de la <Kɔrbã>, (a võorɛ de la
<Nawẽnnɛ bõnɔ>)>>, 12la ka le masɛ tɩ a ɩta sɛla bɔ'ɔra a sɔ, la a
ma.> 13Yãma mẽŋa malŋɔ la tɩ ya zãsnɩ nẽrba la, botɩ ya basɛ tɩ
Nawẽnnɛ yetɔga la dɛna la zãŋa. La bõnɔ zozo'e n wõm na bɛla tɩ ya
ɩtɩ.>>
14La Azezi le wi la nẽr-kʋʋŋɔ, tɩ ba wa'am a zẽ'am, tɩ a yele ba yetɩ:
<<Yãma wuu, selse-ya mam sõŋa wõm a võorɛ. 15Sɛla n ze'etɩ yẽŋa
kẽ'erɩ nẽrsaala pʋʋrʋm ka tã wʋn botɩ a dɛna dẽgrɔ. Bõn-sɛka n ze'etɩ
nẽrsaala pʋam yɛsra n botɩ a dɛna dẽgrɔ. ((16Sɛka n wõm yetɔga wã,

a selse sõŋa sõŋa.))>>
[17]La a daan ze'ele nẽrba la zẽ'am kẽ la deem. Tɩ a karẽnbiisi la soke
ẽ makrɛ la võorɛ. [18]Tɩ a yele ba yetɩ: <<Yãma yɛm mẽ ka like?
Yãma ka bãŋɛ tɩ sɛla n ze'etɩ yẽŋa kẽ'era nẽrsaala pʋʋrʋm ka tã wʋn
botɩ a dɛna dẽgrɔ? [19]Se'ere n soe la, bõn-bãma ka kẽ'erɩ sũure pʋam,
ba kẽ'erɩ la pʋʋrɛ pʋam tɩ ba yẽ'era ba basra.>> (Azezi n daan yele
bɛla la, a boorɩ tɩ a yetɩ dia ka bɔ'ɔrɩ dẽgrɔ, nẽra tã wʋn di dia wuu
mɛ.) [20]Dee daan le yetɩ: <<La de la bõn-sɛka n ze'etɩ nẽrsaala pʋam
yɛsra n botɩ a dɛna dẽgrɔ. [21]Se'ere n soe la, pʋtẽ'e-yooro ze'etɩ la
nẽrsaala sũure pʋam botɩ a bɔɔra tɩ a ẽŋɛ be'em: yalsɩ, la nayigum, la
nẽr-kʋa, [22]la taaba pɔgba la taaba sɩrba gã'a, la nẽra n nõŋɛ bõnɔ, la
pʋtʋʋlgɔ, la yɛmkẽgsɩga, la tõon-dẽgrɔ, la nẽra n ɩtɩ sũure la a
tadãana bõnɔ, la pɔ'ɔrɛ yetɔga, la pa'al-m-mẽŋa, la yalm-tõoma.
[23]Bõn-be'ero bãna wuu ze'etɩ la nẽrsaala sũure pʋam botɩ a dɛna
dẽgrɔ.>>

Pɔka n bɔ Azezi sɩra

(Amatie 15:21-28)

[24]Azezi daan ze'ele zẽ'e-ẽŋa sẽŋɛ la Tiiri* so'olʋm ka kẽ yire pʋam,
dee ka bɔɔra tɩ nẽra bãŋɛ tɩ ẽŋa boe bilam. La a daan ka tã'agɛ sʋgɛ.
[25]Tɩ pɔka ayɩla tɩ kʋlkã'arga daan dolɩ a pɔyʋa, wõm Azezi yelle, sẽŋɛ
ka ka dũma tẽŋa a nẽŋam, [26]sose ẽ yetɩ, a dige kʋlkã'arga la tɩ a yese
dee basɛ a pɔyʋa la. Pɔka la daan de la Grɛkɩ*f4*, ba dɔgɛ ẽ na Fenisi
tẽŋa n boe Siiri so'olʋm pʋam. [27]Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<Basɛ tɩ
kɔma dẽŋɛ di tɩgɛ, se'ere n soe la, la ka masɛ tɩ ba dɩkɛ kɔma dia bɔ
baasɩ.>> [28]Tɩ pɔka la lerge ẽ yetɩ: <<M Zuudãana, la de la sɩra, la
baasɩ n boe ba dãana taablɩ tilum diti la kɔma di-zõra n luti la.>>
[29]Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Fõn lerge se'em wã ĩyã, kule, tɩ kʋlkã'arga

la basɛ fʋ pɔyʋa la.> > 30Tι pɔka la daan lebe kule, la ẽn paagɛ yire
la, a yẽ tι a pɔyʋa la gã la bõn-gã'ala pʋam, la kʋlkã'arga la sιrι yese
dee basɛ ẽ mɛ.

Azezi botι bʋraa n de waŋa, dee ka tãna tɔgra sõŋa, tã'agɛ tɔgra dee wõnna

31Azezi le ze'ele Tiiri so'olʋm doose la Sidõ, doose Dekapɔlι* tẽnsι
pʋam lebe Galile mõgrɛ la bɔba. 32Tι ba tarι bʋraa n de waŋa, dee ka
tãna tɔgra sõŋa wa'am a zẽ'am, wa belem ẽ yetι, a dιkɛ a nu'ugo
paglɛ waŋa la zuo. 33Tι Azezi tarι ẽ nẽr-kʋʋŋɔ la pʋam yese kẽnkɛrŋa
dιkɛ a nu'ubiɛ tũm a tʋba pʋam, dee tʋbsɛ nõtõorʋm kalʋm bʋraa la
zιlιŋa. 34Dee gorge saazuo sĩ'im vo'ose fõo, dee yele bʋraa la yetι:
< <Efata> >, a võorɛ de la < <yo'oge!> > 35Bilam mẽŋa tι bʋraa
la tʋba yo'oge, tι a zιlιŋa lakɛ, tι a tɔgra sõŋa sõŋa. 36Tι Azezi kã'an
ba yetι, ba da tɔgɛ bɔ nẽra nẽra. La ẽn daan kã'an ba yetι, ba da tɔgɛ
bɔ nẽra nẽra la, ba daan tõn tɔgra mɛ zozo'e. 37Tι la di'ige ba zozo'e
halι tι ba yɛta tι: < <A ẽŋɛ sɛla woo la sõŋa, botι wansι wõnna, tι
mugro tɔgra.> >

8

Azezi le bɔ nẽr-kʋʋŋɔ dia

(Amatie 15:32-39)

1Dabs-bãma pʋam nẽr-kʋʋŋɔ n daan le lagsɛ, tι dia ka bɔna tι ba
wʋn di. Tι Azezi wi a karẽnbiisi la yele ba yetι: 2< <Nẽr-kʋʋŋɔ wã
ninbãalga n tarι mam, se'ere n soe la, dabsa atã tι ba boe mam zẽ'am
dee ka tara dia wʋn di. 3Mam sãn basɛ ba tι ba kule ba yiɛ la kɔm, ba
wʋn ka vibe mɛ sore, se'ere n soe la, basɛba ze'ele la zẽ'a n zãagɛ
wa'am.> > 4Tι a karẽnbiisi la lerge ẽ yetι: < <Tι wʋn ẽŋɛ la wãne

tã'agɛ yẽ dia tι la seke nẽr-bãna wuu, zẽ'e-ẽna n de mõom wã?>>
5Tι Azezi soke ba yetι: <<Yãma tarι la borborι balɛ?>> Tι ba lerge
yetι: <<Bayopɔι.>>
6Tι a botι nẽrba la zĩ'ire tẽŋa. Dee dιkɛ borborι bayopɔι la pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ, dee fiise bɔ a karẽnbiisi la tι ba pʋι nẽrba la. Tι ba pʋι nẽr-
kʋʋŋɔ la. 7La ba daan tarι la zũn-pιgsι mẽ fẽe. Tι Azezi pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ zũma la ĩyã, dee botι a karẽnbiisi la dιkɛ pʋι nẽrba la. 8Tι
nẽrba la daan di tιgɛ. Dee tι a karẽnbiisi la vaagɛ dia n weege pιrɛ
pιtɔ bayopɔι. 9Nẽrba la n daan di dia la, bʋraasι de wʋ tʋsanaasι. Tι
Azezi daan botι ba kule, 10dee tι ẽŋa la a karẽnbiisi la kẽ õorŋɔ sẽŋɛ
Dalmanuta so'olʋm.

Farisi dõma pʋlibsum yelle

(Amatie 16:1-12)

11Tι Farisi* dõma daan wa'am wa wẽ'era nõke'ene la Azezi, yetι ba
makɛ ẽ bιsɛ, yele ẽ yetι, a botι bõn-yãlma ze'ele saazuo ẽŋɛ n pa'alι tι
ẽŋa ze'ele la Nawẽnnɛ yire. 12Tι Azezi sĩ'im vo'ose fõo, dee soke yetι:
<<Bẽm tι zamãana ẽna nẽrba ɛɛra bõn-yãlma? Mam yetι ya la sιra,
tι mam kãn botι bõn-yãlma n pa'alɛ bɛla ẽŋɛ tι zamãana ẽna yẽ.>>
13La Azezi basɛ ba mɛ dee le kẽ õorŋɔ dɔɔra mõgrɛ la doone ke
bɔba. 14Tι a karẽnbiisi la daan yĩm ka dιkɛ borborι, sãn dagna
borborι ayιla mã'a tι ba tarι õorŋɔ la pʋam. 15Tι Azezi kã'an ba yetι:
<<Guuse-ya ya mẽŋa la Farisi dõma, la naba A'erɔdι* dãbιllɛ
la.>> 16Tι karẽnbiisi la tɔgra la taaba yetι: <<Tõma n ka tarι
borborι la ĩyã tι a yele bɛla.>> 17Tι Azezi daan bãŋɛ, soke ba yetι:
<<Bẽm tι ya tɔgra la taaba tι la de la yãma n ka tarι borborι la ĩyã?
Yãma ka wõm a võorɛ? Yãma yɛm ka like? 18Yãma tarι la nini dee ka
yẽta? Ya tarι la tʋba dee ka wõnna? Yãma ka tẽrι? 19Mam n daan

fiise borborı banuu la bɔ bʊraası tʊsanuu tı ba di la, borborı gito n
deege la, pıtɔ balɛ tı yãma daan vaagɛ?> > Tı ba lerge ẽ yetı:
< <Pıtɔ pia la ayi.> > Tı a le soke ba yetı: 20 < <La mam n daan
fiise borborı bayopɔı la pʊı bʊraası tʊsanaası la, yãma daan vaagɛ
sɛba n deege la pıtɔ balɛ?> > Tı ba lerge yetı: < <Pıtɔ bayopɔı.> >
21 Tı a soke ba yetı: < <Yãma nãn ka wõm a võorɛ?> >

Azezi botı fʊa nini yẽta

22 Azezi la a karẽnbiisi la daan sẽŋɛ la Betisayida. Tı ba tarı fʊa
wa'am Azezi zẽ'am wa belem ẽ yetı a kalʊm ẽ. 23 Tı Azezi gʊrɛ fʊa la
nu'ugo ve'ege ẽ tẽŋa la pʊam yese kẽnkɛrŋa, ka tʊbsɛ nõtõorʊm ẽŋɛ a
nini, dee dıkɛ a nu'usi paglɛ a zuo, soke ẽ yetı: < <Fõn yẽtı sɛla mɛ
bıı?> > 24 Tı bʊraa la dɔ'ɔgɛ zuugo bısɛ, yetı: < <Mam yẽtı nẽrba tı
ba ãna wʊ tıısı la, la ba sẽnnı mɛ.> > 25 Tı Azezi le dıkɛ a nu'usi
kalʊm fʊa la nini. Tı a nini pike yılıŋɛ, tı a yẽta sɛla woo sõŋa sõŋa.
26 Tı Azezi basɛ ẽ yetı a kule, a da le kẽ tẽŋa la pʊam.

Apıyɛɛrı pa'alɛ Azezi n de nẽr-sɛka

(Amatie 16:13-20, Aluki 9:18-21)

27 La Azezi la a karẽnbiisi la daan we'esı la tẽnsı n lɛm tẽŋa yʊ'ʊrɛ n
de Filipi Sezaare. La ban boe sore wɛ'ɛsa la, tı a soke ba yetı:
< <Nẽrba yetı mam de la ãne?> > 28 Tı ba lerge yetı: < <Sɛba yetı
fõn de la Azã n daan misri nẽrba ko'om pʊam na. Tı basɛba yetı fõn
de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'eli*. Tı sɛba yetı fõn de la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrıba* n yʊʊn boe la nẽra ayıla.> > 29 Tı a soke ba yetı: < <La
yãma yetı mam de la ãne?> > Tı Apıyɛɛrı lerge yetı: < <Fõn de la
Krisi* tı Nawẽnnɛ tõm na.> > 30 Tı Azezi kã'an ba yetı, ba da tɔgɛ
ẽŋa yelle bɔ nẽra nẽra.

Azezi dẽŋɛ tɔgɛ a nãmsgɔ, la a kũm yelle

(Amatie 16:21-28, Aluki 9:22-27)

31 Tι Azezi yãŋa zãsna a karẽnbiisi la, yele ba yetι: < <Dẽnι tι mam
n de Nẽrsaala* Dayʋa la nãmsɛ zozo'e. Tẽŋa wã kẽma, la kãabgɔ*
kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma nifo wʋn kẽ mam mɛ, tι ba
kʋ mam, la dabsa atã daarɛ mam wʋn vo'oge mɛ.> > 32 A daan tɔgɛ
ba la vẽelga vẽelga. Tι Apιyɛɛrι wi ẽ yese kẽnkɛrŋa ka yele ẽ yetι, a
da le tɔgɛ bɛla. 33 Tι Azezi gelge bιsɛ a karẽnbiisi la, dee tãsɛ Apιyɛɛrι
yetι: < <Asũtãana, sẽŋɛ lebe mam poorʋm, se'ere n soe la, fʋ tẽ'esgɔ
la dagι Nawẽnnɛ tẽ'esgɔ, la de la nẽrsaala tẽ'esgɔ.> > 34 Dee wi nẽr-
kʋʋŋɔ la, la a karẽnbiisi la a zẽ'am, yele ba yetι: < <Nẽra sãn bɔɔra
tι a doose mam, dẽnι tι a basɛ a mẽŋa n boorι se'em, dee sakɛ
nãmsgɔ daarɛ woo wʋ nẽra n buke a kũm dɔ-puurŋa* dɔla mam.
35 Nẽr-sɛka woo n boorι tι a gu a vɔm, a wʋn koŋe ẽ. La nẽr-sɛka woo
n sakɛ tι a koŋe a vɔm mam ĩyã, la kõ-yẽlga la ĩyã, a wʋn yẽ vɔm.
36 Nẽra sãn yẽ dũnia sɛla woo dee koŋe vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am, a yõorɔ
de la bẽm? 37 Bẽm tι nẽrsaala wʋn dιkɛ teege vɔm? Sɛla kaι. 38 Nẽr-
sɛka n zoe yãnnɛ mam ĩyã, la mam yetɔga la ĩyã, zamãana ẽna wã n
ka dolι Nawẽnnɛ la sιra, dee dɛna tõon-be'ero dõma wã tẽŋasʋka,
Nẽrsaala Dayʋa la*f5* mẽ wʋn zoe yãnnɛ na ẽ, wakat-sɛka tι a wʋn
leme wa'am la a Sɔ Nawẽnnɛ na'am pãŋa, la a malɛkadõma* la.> >

9

1 La a le yele ba yetι: < <Mam yetι ya la sιra, tι yãma nẽr-sɛba n
boe kalam wã, basɛba kãn ki, sãn dagna tι ba wa yẽ la Nawẽnnɛ
so'olʋm* n sẽm na pãŋa.> >

Azezi nẽŋa teere

(Amatie 17:1-13, Aluki 9:28-36)

2Tı dabsa ayoobı daan tole, tı Azezi botı Apıyɛɛrı, la Azakı, la Azã
mã'a doose ẽ tı ba sẽŋɛ kẽnkɛrŋa ka zom tãn-kãtɛ zuo. Tı a nẽŋa
teege ba nẽŋam. 3Tı a futo pelge yılı yılı yẽgra halı, tı nẽra ka bɔna
dũnia wã zuo tãna wʊn peege tı ba pelge bɛla. 4Tı A'eli*, la Amoyisi*
puke ba zẽ'am tɔgra la Azezi. 5Tı Apıyɛɛrı yele Azezi yetı:
< <Karẽnsãama, tõma n boe kalam wã, la ãn sõŋa mɛ. Basɛ tı tı tĩ
põnsı batã, bɔ fõn ayıla, bɔ Amoyisi ayıla, bɔ A'eli ayıla.> > 6A daan
ka mi ẽŋa n tɔgɛ se'em, se'ere n soe la, dabeem n daan kẽ ba. 7Tı
sawatɛ wa'am wa lile ba la a mã'asʊm. Tı kõa ze'ele sawatɛ la pʊam
yetı: < <Ena de la mam Dayʊa tı mam nõŋɛ. Selse-ya a yetɔga.> >
8Bilam mẽŋa tı ba bısɛ kaagɛ ka le yẽ nẽra, sãn dagna Azezi mã'a n
boe ba zẽ'am.

9Tı ba ze'ele tãŋa la zuo sigra, tı Azezi kã'an ba yetı: < <Da tɔgɛ-ya
pa'alɛ nẽra nẽra yãma n yẽ sɛla la, sãn dagna tı Nẽrsaala* Dayʊa la
wa ki mɛ, dee vo'oge.> > 10Tı ba to'oge ẽn yele se'em na, dee sɔkra
taaba yetı: < <Kũm vo'ore võorɛ de la bẽm?> > 11Tı ba soke Azezi
yetı: < <Bẽm tı lɔɔ karẽnsãandõma yetı, dẽnı tı A'eli dẽŋɛ wa'am, tı
Krisi* yãŋa wa'am poorʊm?> > 12Tı a lerge ba yetı: < <Asıra, A'eli
n wʊn dẽŋɛ wa'am wa malgɛ sɛla woo. La bẽm tı la gʊlsɛ Nẽrsaala
Dayʊa la yelle yetı, a wʊn nãmsɛ mɛ zozo'e dee yẽ pɔ'ɔrɛ? 13La mam
yetı ya mɛ tı A'eli põn wa'am mɛ, tı nẽrba ẽŋɛ ẽ ban boorı se'em, wʊ
lan gʊlsɛ a yelle Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam se'em na.> >

Kʊlkã'arga n dolı bia, tı Azezi dige ẽ tı a yese

(Amatie 17:14-21, Aluki 9:37-43)

14Ban lebe ka lɛm karẽnbiisi basɛba la zẽ'am na, ba yẽ la nẽr-kʊʊŋɔ
zozo'e n kaagɛ ba, tı lɔɔ karẽnsãandõma basɛba wẽ'era nõkɛ'ɛma la

ba. [15]La nẽrba la n daan yẽ Azezi la, la di'ige ba mɛ, tɩ ba zoe ka
pʋ'ʋsɛ ẽ. [16]Tɩ Azezi soke ba yetɩ: < <Bẽm yelle tɩ yãma wẽ'era
nõke'ene la ba?> >
[17]Tɩ nẽra ayɩla ze'ele nẽr-kʋʋŋɔ la tẽŋasʋka yele yetɩ:
< <Karẽnsãama, mam tarɩ la m dayʋa wa'am fõn zẽ'am, kʋlkã'arga n
dolɩ ẽ botɩ a dɛna muko. [18]La kʋlkã'arga la sãn ẽn girge ẽ, a lʋbrɩ ẽ
mɛ tɩ nõtõn-fulunfuka yɛsra, tɩ a ɔbra yẽna dee gorŋe. Bɛla tɩ mam
tarɩ ẽ wa'am wa sose fʋ karẽnbiisi la yetɩ ba dige kʋlkã'arga la tɩ a
yese, tɩ ba ka yãŋɛ.> >
[19]Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Zamãan-ẽna nẽrba, ya ka bɔ'ɔrɩ mam
sɩra, mam wʋn bɔna la yãma mã'agɛ m mẽŋa halɩ ka paagɛ la wakat-
kãna? Tarɩ-ya bia la wa'am.> > [20]Tɩ ba tarɩ ẽ wa'am a zẽ'am. La
kʋlkã'arga la n yẽ Azezi la, bilam mẽŋa a dãan bia la mɛ, tɩ a lui tẽŋa
bilna, tɩ nõtõn-fulunfuka yɛsra a nõorʋm. [21]Tɩ Azezi soke bia la sɔ
yetɩ: < <Wakat-kãna tɩ bõn-ẽna ẽŋɛ ẽ?> > Tɩ a lerge yetɩ: < <A
bõnbɩ'ɩlʋm. [22]La kʋlkã'arga la ẽn lʋbɛ ẽ na bugum, bɩɩ ko'om pʋam,
bɔɔra tɩ a kʋ ẽ. Fʋ sãn tãna wʋn ẽŋɛ sɛla, zoe tɩ ninbãalga sõŋɛ
tɔ.> > [23]Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: < <Bẽm tɩ fʋ yetɩ, fõn sãn tãna? Nẽr-
sɛka woo n bɔ Nawẽnnɛ sɩra, a tã wʋn ẽŋɛ sɛla woo bɔ ẽ mɛ.> >
[24]Bilam mẽŋa tɩ bia la sɔ tɔgɛ ke'enke'em yetɩ: < <Mam bɔ sɩra, la
sõŋɛ mam tɩ m bɔ sɩra pa'asɛ.> >
[25]La Azezi daan yẽ tɩ nẽr-kʋʋŋɔ n zotɩ sẽna a zẽ'am, tɩ a tãsɛ
kʋlkã'arga la yetɩ: < <Kʋlkã'arga n botɩ nẽra dɛna muko la waŋa,
mam yetɩ fʋ yese dee basɛ ẽ, da le doose ẽ.> > [26]Tɩ kʋlkã'arga la
kaasɛ tagurga, dee bigse bia la ke'enke'em, dee yese. Tɩ bia la ãna wʋ
kũm na. Tɩ nẽrba zozo'e yetɩ a ki mɛ. [27]Tɩ Azezi gʋrɛ a nu'ugo zẽkɛ ẽ,
tɩ a isge ze'ele saazuo.
[28]La Azezi daan kẽ la deem, ẽŋa la a karẽnbiisi la mã'a, tɩ ba soke ẽ

yetɩ: < <Bẽm tɩ tõma ka tã'agɛ dige kʋlkã'ar-ẽna? > > [29]Tɩ a lerge ba
yetɩ: < <Sãn dagna pʋ'ʋsgɔ, sɛla sɛla ka boe n tã wʋn dige kʋlkã'ar-
ẽna buuri. > >

Azezi le tɔgɛ a kũm, la a vo'ore yelle

(Amatie 17:22-23, Aluki 9:43-45)

[30]La ba daan yese bilam doose la Galile tẽŋa tole. La Azezi daan ka
boorɩ tɩ nẽra bãŋɛ ẽŋa n boe zẽ'a. [31]A daan zãsʋm a karẽnbiisi la yetɩ:
< <Ba wʋn dɩkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la ẽŋɛ la nẽrba nu'usum, tɩ ba kʋ
ẽ. La ba sãn kʋ ẽ, dabsa atã daarɛ a wʋn vo'oge mɛ. > > [32]Tɩ ba daan
ka bãŋɛ yetɔga la võorɛ, dee zɔta ka soke ẽ.

Ãne n wʋn dɛna nẽr-kãtɛ?

(Amatie 18:1-9, Aluki 9:46-50, 17:1-2)

[33]Tɩ ba sẽŋɛ ka paagɛ Kapɛrnaʋm kẽ deem. Tɩ Azezi soke a
karẽnbiisi la yetɩ: < <Bẽm yelle tɩ yãma wẽ'erɩ nɩ nõke'ene sore zuo
la? > > [34]Tɩ ba sĩna, se'ere n soe la, ba wẽ'erɩ la nõke'ene la taaba
bɔɔra tɩ ba bãŋɛ sɛka n de nẽr-kãtɛ gãnna. [35]Tɩ Azezi zĩ'ire, wi a
karẽnbiisi pia la ayi la yele ba yetɩ: < <Nẽra sãn bɔɔra tɩ a dɛna
nẽŋadãana, dẽnɩ tɩ a dɛna poorʋm dãana, la nẽrba wuu
tõntõnna. > > [36]Azezi yele bɛla dee tarɩ la bi-pɩka wa ze'ele ba
tẽŋasʋka, dɩkɛ a nu'usi kɔkɛ bia la, dee yele ba yetɩ: [37]< <Nẽra sãn
to'oge bi-pɩka ẽna tadãana mam yʋ'ʋrɛ ĩyã, a to'oge la mam mẽŋa, la
nẽra sãn to'oge mam mẽŋa, la dagɩ mam tɩ a to'oge, a to'oge la sɛka n
tõm mam na. > >
[38]Tɩ Azã yele ẽ yetɩ: < <Karẽnsãama, tõma daan yẽ la bʋraa n tarɩ
fõn yʋ'ʋrɛ digra kʋlkã'arsɩ, la ẽŋa n ka po dɛna tõma nẽra la ĩyã tɩ
tõma gu ẽ. > > [39]Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Da gu-ya ẽ, se'ere n soe

la, nẽra ka boe wʋn tõm tõon-yãlma la mam yʋ'ʋrɛ, dee tɩ la ẽŋɛ fẽe
tɩ a le tã'agɛ tɔgɛ mam be'em. 40Nẽr-sɛka n ka sisri tõma, a de la tõma
nẽra. 41Mam yetɩ ya la asɩra, tɩ nẽra sãn bɔ ya ko'om tɩ ya yũ, yãma n
de mam n de Krisi* nẽrba la ĩyã, ẽŋa dãana kãn koŋe a yɔɔrɔ.
42La nẽra sãn botɩ kɔm-pɩgsɩ bãna wã n bɔ mam sɩra la ayɩla basɛ
Nawẽnnɛ sore, sɩbgrɛ sɛka tɩ a wʋn yẽ la, ba sãn dɩkɛ nẽerɛ kug-kãtɛ
lʋ yulse a yugla lobe ẽ basɛ ko-kãtɛ pʋam n sõɩ. 43La fʋ nu'ugo sãn
yetɩ a botɩ fʋ basɛ Nawẽnnɛ sore, fʋ wike ẽ basɛ, se'ere n soe la, fʋ
sãn tara nu'u-yẽŋɔ dee kẽ Nawẽnnɛ yire* vɔa, n sõɩ fõn wʋn tara
nu'usi bayi dee kẽ bug-tẽŋa*, ((44zẽ'e-ẽŋa tɩ zũnzũa boe mĩ dita
nẽrba ĩyã ka kiira, dee tɩ bugum na ka kĩŋra.)) 45La fʋ nã'arɛ sãn yetɩ
a botɩ fʋ basɛ Nawẽnnɛ sore, fʋ wike ẽ basɛ, se'ere n soe la, fʋ sãn
tara nã'a-yẽŋɔ dee kẽ Nawẽnnɛ yire vɔa, n sõɩ fõn wʋn tara nãma
bayi dee tɩ ba dɩkɛ fʋ lobe basɛ bug-tẽŋa, ((46zẽ'e-ẽŋa tɩ zũnzũa boe
mĩ dita nẽrba ĩyã ka kiira, dee tɩ bugum na ka kĩŋra.)) 47La fʋ nifo
sãn yetɩ a botɩ fʋ basɛ Nawẽnnɛ sore, fʋ kɩrgɛ ẽ basɛ, se'ere n soe la,
fʋ sãn tara nin-yẽŋɔ dee kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm, n sõɩ fõn wʋn tara nini
bayi dee tɩ ba lobe fʋ basɛ bug-tẽŋa, 48zẽ'e-ẽŋa tɩ zũnzũa boe mĩ dita
nẽrba ĩyã ka kiira, dee tɩ bugum na ka kĩŋra.
49Ba wʋn dɩkɛ la bugum makɛ nẽrba wuu wʋ ban dɩkɛ yaarʋm
yugse sɛla. 50Yaarʋm ãn sõŋa mɛ, la yaarʋm sãn sabgɛ, ba wʋn ẽŋɛ la
wãne botɩ a le ãna yẽlʋm?
Ãna-ya wʋ yaarʋm n tarɩ yẽlʋm se'em na, dee tara sũ-mã'asʋm la
taaba.> >

10

Pɔka lebsgo yelle

(Amatie 19:1-12, Aluki 16:18)

1La Azezi daan ze'ele zẽ'e-ẽŋa sẽŋɛ la Zude so'olʊm, Zʊrdẽ doone ke
bɔba. Tɩ nẽrba zozo'e le lagsɛ a zẽ'am, tɩ a zãsna ba wʊ ẽŋa n ẽn ɩta
se'em na.
2Tɩ Farisi* dõma basɛba wa'am tɩ ba di a yɛm bɩsɛ, soke ẽ yetɩ:
<<Bʊraa tarɩ nõorɛ tɩ a lebse a pɔga mɛ bɩɩ?>> 3Tɩ a lebe soke ba
yetɩ: <<Amoyisi* yʊʊn bɔ ya nõorɛ yetɩ bẽm?>> 4Tɩ ba lerge yetɩ:
<<Amoyisi yʊʊn sakɛ tɩ tɩ gʊlsɛ la pɔgdire lebsgo gõŋɔ, dee tarɩ ẽ
ka lebse.>> 5Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<La de la ya sũure n kɛ tɩ ya
ka sakɛ pa'algɔ la ĩyã tɩ Amoyisi yʊʊn gʊlsɛ nõor-ẽŋa bɔ ya. 6La halɩ
dũnia pĩ'iluŋo, Nawẽnnɛ n yʊʊn nãam nẽrsaalba la, a nãam la bʊraa
la pɔka. 7Bɛla ĩyã tɩ bʊraa wʊn basɛ a sɔ, la a ma, dee lagɩm na a
pɔga. 8La ba ka le dɛna bayi, ba lebge la ayɩla. 9Bɛla, sɛla tɩ Nawẽnnɛ
lagɩm na taaba, nẽrsaala da welge ba.>>
10La Azezi la a karẽnbiisi la kẽ la deem, tɩ ba le soke ẽ yelle ẽŋa
võorɛ. 11Tɩ a yele ba yetɩ: <<Bʊraa sãn lebse a pɔga dee di pɔka
ayẽma, a ẽŋɛ la be'em wʊ nẽra n gã'arɩ la a tadãana pɔga. 12La pɔka
mẽ sãn basɛ a sɩra dee ele bʊraa ayẽma, a mẽ ẽŋɛ la be'em wʊ a
gã'arɛ la bʊraa n dagɩ a sɩra.>>

Azezi kã kã'a-sõma bɔ kɔma

(Amatie 19:13-15, Aluki 18:15-17)

13Tɩ nẽrba zozo'e tarɩ kɔm-pɩgsɩ wa'am Azezi zẽ'am tɩ a dɩkɛ a nu'usi
paglɛ ba zuto. Tɩ a karẽnbiisi la zɛbɛ nẽrba la. 14La Azezi n yẽ bɛla la,
la ka ẽŋɛ a sũure yẽlʊm, tɩ a yele ba yetɩ: <<Basɛ-ya kɔm-pɩgsɩ la tɩ
ba wa'am mam zẽ'am, da gu'ura-ya ba, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
so'olʊm* de la nẽr-sɛba n ãn wʊ kɔma wã bõnɔ. 15Mam yetɩ ya la
sɩra, tɩ nẽr-sɛka n ka sakɛ tɩ Nawẽnnɛ sɔna ẽ wʊ bia la, a kãn kẽ

Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam.>> 16A yele bɛla, dee to'ose kɔma la mɛ,
dɩkɛ a nu'usi paglɛ ba zuto kã kã'a-sõma bɔ ba.

Bõntarsa yelle

(Amatie 19:16-30, Aluki 18:18-30)

17Azezi daan basɛ bilam dee le dɩkɛ la sore sẽnna. Tɩ bʋraa zoe
wa'am a zẽ'am, wa ka dũma a nẽŋam soke ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama,
fõn de la nẽr-sõŋɔ, mam wʋn ẽŋɛ la wãne yẽ vɔm n ka ba'asrɩ?>>
18Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Bẽm tɩ fõn wi'ira mam tɩ nẽr-sõŋɔ? Nẽra
ka boe n ãn sõŋa sãn dagna Nawẽnnɛ mã'a. 19Fõn mi Nawẽnnɛ n bɔ
nõorɛ tɩ ba ɩta se'em: <Da kʋ nẽra, da gã'arɛ la fʋ tadãana pɔga, da
zũ, da tɔgɛ põmpɔrŋɔ kaseto, da wẽgɛ nẽra, nanna fʋ sɔ, la fʋ ma.>
>> 20Tɩ bʋraa la lerge ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama, halɩ mam bõnbɩ'ɩlʋm
tɩ mam põn sakra bõn-bãma wuu.>> 21Tɩ Azezi bɩsɛ ẽ nõŋɛ ẽ, dee
yele ẽ yetɩ: <<Sɛla ayɩla n deege dɛna fʋ ẽŋɛ: Sẽŋɛ ka koose fõn tarɩ
sɛla la wuu dɩkɛ ligri la bɔ nasdõma, tɩ fʋ wʋn yẽ bõntarsõm
Nawẽnnɛ yire, dee wa'am wa dɔla mam.>> 22La ẽn wõm wãna la, tɩ
a nẽŋa zũŋe tɩ a fõrgɛ la sũ-sã'aŋɔ, se'ere n soe la, a tarɩ la bõntarsõm
zo'oge.

23Tɩ Azezi bɩsɛ a karẽnbiisi la kaagɛ, dee yele ba yetɩ: <<La tɔ mɛ
bɔ bõntatba tɩ ba kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam.>> 24Tɩ a yetɔga la
di'ige a karẽnbiisi la. Tɩ Azezi le yele ba yetɩ: <<M kɔma, la tɔ mɛ tɩ
nẽra kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 25La de la nãana tɩ yʋgnɛ doose
fupĩim yoko pʋam yese, gãnna bõntarsa n wʋn kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm
pʋam.>>

26Tɩ la di'ige ba halɩ zozo'e, tɩ ba sɔkra taaba yetɩ: <<La sãn dɛna
bɛla, ãne n wʋn tã'agɛ yẽ fãarɛ?>> 27Tɩ Azezi bɩsra ba dee yetɩ:
<<Nẽrsaala ka tã wʋn ẽŋɛ bõn-ẽna, la Nawẽnnɛ tã wʋn ẽŋɛ mɛ.

Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ tã sɛla woo ɩta mɛ.>>
28Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele ẽ yetɩ: <<Tõma basɛ sɛla woo mɛ dee dɔla
fõn.>> 29Tɩ Azezi yele yetɩ: <<Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ nẽr-sɛka n
basɛ a yire, bɩɩ a kẽendõma, la a yɩbsɩ, bɩɩ a ma, bɩɩ a sɔ, bɩɩ a kɔma,
bɩɩ a vatɔ mam ĩyã, la Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la ĩyã, 30dũnia wã zuo a
wʊn to'oge yiɛ, la kẽendõma, la yɩbsɩ, la madõma, la kɔma, la vatɔ
nõor-kɔbga, la a wʊn yẽ nãmsgɔ. La wakatɛ n sẽm, a wʊn yẽ vɔm n
ka ba'asrɩ. 31La nẽŋam dõma zozo'e wʊn lebge poorʊm dõma, tɩ
poorʊm dõma lebge nẽŋam dõma.>>

Azezi le tɔgɛ a kũm, la a vo'ore yelle

(Amatie 20:17-19, Aluki 18:31-34)

32Ba daan boe la sore wɛ'ɛsa Zerizalɛm, tɩ Azezi bɔna ba nẽŋa. Tɩ a
karẽnbiisi la palẽŋa ẽgra, dee tɩ dabeem tara nẽr-sɛba n daan dolɩ ba
la. Tɩ Azezi le tarɩ a karẽnbiisi pia la ayi la sẽŋɛ ka tɔgra pa'ala ba
bõn-sɛba n wʊn wa ẽŋɛ ẽŋa, 33yetɩ: <<Ya yẽ ya, tɩ we'esɩ la
Zerizalɛm, bilam tɩ ba wʊn dɩkɛ Nẽrsaala* Dayʊa la ka ẽŋɛ Nawẽnnɛ
kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma nu'usum. Tɩ ba wʊn
tɔgɛ a yelle kʊ yetɩ a masɛ la kũm, dɩkɛ ẽ ẽŋɛ bu-zãŋsɩ* nu'usum, 34tɩ
ba la ẽ, dee tʊbsɛ nõtõorʊm mĩ ẽ, wẽ ẽ na ka'asa dee kʊ ẽ. La a wʊn
vo'oge dabsa atã daarɛ.>>

Azakɩ la Azã sosgo

(Amatie 20:20-28)

35Tɩ Azebede kɔma Azakɩ la Azã sẽŋɛ lɛm Azezi yele ẽ yetɩ:
<<Karẽnsãama, tõma boorɩ la tõma n wʊn sose fõn bõn-sɛka la, fʊ
ẽŋɛ bɔ tɔ.>> 36Tɩ a soke ba yetɩ: <<Yãma boorɩ tɩ m ẽŋɛ la bẽm bɔ
ya?>> 37Tɩ ba lerge ẽ yetɩ: <<Fʊ sãn wa dita fʊ na'am na, botɩ

tõma nẽra ayıla zĩ'ire fʋ zʋʋgɔ, tı ayıla zĩ'ire fʋ gɔbga.>> 38Tı Azezi
lerge ba yetı: <<Ya ka mi yãma n sosrı sɛla. Ya wʋn tã'agɛ nãmsɛ
nãmsgɔ sɛka tı mam nãmsrı wã, bıı ya wʋn tã'agɛ nãmsɛ wʋ mam n
sakɛ tı m nãmsɛ se'em na halı ka ki?>> 39Tı ba yele ẽ yetı: <<Tı
wʋn tã'agɛ ẽŋɛ bɛla.>> Tı Azezi lebe yele ba yetı: <<Asıra, ya
wʋn nãmsɛ nãmsgɔ sɛka tı mam nãmsrı wã halı ka ki. 40La, la dagı
mam n wʋn looge sɛka n wʋn zĩ'ire mam zʋʋgɔ bıı mam gɔbga.
Nawẽnnɛ mãasʋm zẽ'e-bãma tı a bɔ la nẽr-sɛba tı a yetı a bɔ la.>>
41La karẽnbiisi pia la n wõm bɛla la, ba sũure n isge la Azakı la Azã.
42Tı Azezi wi ba wuu, yele ba yetı: <<Ya mi tı dũnia wã na'adõma
soe ba nẽrba la pãŋa, dee tı kɛ'ɛndõma pẽrgra nẽrba tı ba ıta bãma n
boorı se'em. 43La yãma pʋam, la kãn dɛna bɛla. Nẽr-sɛka n boe ya
pʋam bɔɔra tı a lebge nẽr-keko, la masɛ mɛ tı a dɛna ya tõntõnna.
44La nẽr-sɛka n boorı tı a dɛna nẽŋadãana ya pʋam, la masɛ mɛ tı a
dɛna ya wuu yamŋa. 45Se'ere n soe la, Nẽrsaala* Dayʋa la ka wa'am
tı nẽrba tõm bɔ ẽ, a wa'am tı a tõm mɛ bɔ, dee dıkɛ a vɔm bɔ tı nẽrba
zozo'e yẽ fãarɛ.>>

Azezi botı Abartime nini yẽta

(Amatie 20:29-34, Aluki 18:35-43)

46Azezi la a karẽnbiisi la daan sẽŋɛ ka paagɛ dɔla la Zeriko tẽŋa
pʋam tɔlla, la ban daan ze'ele tẽŋa la pʋam yɛsra la, nẽr-kʋʋŋɔ n dolı
ba. Tı fʋa zẽa sore nõorʋm sɔsra, a yʋ'ʋrɛ de la Abartime, a de la
Atime dayʋa. 47La ẽn wõm tı ba tɔgrı tı la de la Azezi n ze'ele
Nazarɛtı la, tı a tĩi tɔgra yetı: <<Azezi, Adavidi* yııŋa, zoe m
ninbãalga.>> 48Tı nẽrba zozo'e tãsɛ ẽ yetı: <<Go'oge fʋ yetɔga
la.>> Tı a malın tĩi tɔgɛ yetı: <<Adavidi yııŋa, zoe m
ninbãalga.>> 49Tı Azezi ze'ele dee yetı: <<Wi-ya ẽ tı a

wa'am.>> Tı ba wi ẽ yele ẽ yetı: <<Keŋe fʋ sũure, isge tı a wi'iri
fo.>> 50Tı a lobe a fugɔbga basɛ, dee vaa isge sẽŋɛ Azezi zẽ'am. 51Tı
Azezi soke ẽ yetı: <<Fõn boorı tı m ẽŋɛ la bẽm bɔ fɔ?>> Tı a yetı:
<<M Zuudãana, mam boorı tı m le yẽta mɛ.>> 52Tı Azezi yele ẽ
yetı: <<Sẽŋɛ, fõn bɔ mam sıra la ĩyã tı fʋ yẽ laafɛ.>> Tı fʋa la
yẽta bilam mẽŋa, dɔla Azezi sore la zuo.

11

Azezi kẽ'erı Zerizalɛm la na'am

(Amatie 21:1-11 Aluki, 19:28-40, Azã 12:12-19)

1Azezi la a karẽnbiisi la daan sẽŋɛ ka yɔna la Zerizalɛm, lɛm
Betıfaazı la Betani, Oliivi tãŋa la zẽ'am. Tı a tõm a karẽnbiisi bayi,
2yele ba yetı: <<Sẽŋɛ-ya tẽn-sɛka n boe ya nẽŋa la pʋam. Ya sãn
paagɛ mĩ, ya wʋn yẽ bõn-biire tı ba lʋ ze'ele, tı nẽra nãn ka bã ẽ. Ya
lorge ẽ tarı wa'am. 3La nẽra sãn soke ya yetı: <Wãne tı ya lɔrgra
ẽ?>, ya lerge ẽ yetı: <Zuudãana la n boorı ẽ>, tı a wʋn basɛ tı ya
tarı ẽ leme wa'am tɔtɔ.>> 4Tı ba sẽŋɛ ka yẽ bõn-biire la n lʋ
zanõrʋm sore nõorʋm, tı ba lorge ẽ. 5La nẽrba basɛba n daan ze
bilam soke ba yetı: <<Wãne tı yãma lɔrgra bõn-biire la?>> 6Tı ba
lerge wʋ Azezi n yele ba se'em na, tı nẽrba la basɛ ba. 7Tı ba tarı
bõn-biire la sẽŋɛ Azezi zẽ'am, ka dıkɛ ba futo paglɛ a zuo, tı Azezi bã.
8Tı nẽrba zozo'e yɛrgɛ ba futo sore zuo, tı basɛba sẽŋɛ va'am ka kɔ
võorɔ wa yɛrgɛ sore zuo. 9Tı nẽr-sɛba n boe a nẽŋa, la sɛba n boe a
poorʋm na daan tĩi tɔgra yetı:

<<Ozaana! Pẽgɛ-ya nẽr-sɛka n sẽm
la Zuudãana Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ la.
10Pẽgɛ-ya nẽr-sɛka n sẽm tı a di tı yaaba Adavidi* na'am na.

Ozaana! Nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ n boe saazuum.> >
11Tι Azezi paagɛ Zerizalɛm kẽ Wẽnde-kãtʊm na bιsɛ sɛla woo kaagɛ.
Tι wẽnnɛ mã'agɛ, tι ẽŋa la a karẽnbiisi pia la ayi la yese sẽŋɛ Betani.

Azezi kã be'em bɔ kẽnkãŋa

(Amatie 21:18-19)

12Tι beere wiige, tι ba ze'ele Betani lɛbra Zerizalɛm, tι Azezi kɔm
dõnna. 13Tι a yẽ kẽnkãŋa n ze zãazãarɛ tara võorɔ, tι a sẽŋɛ tι a ka
bιsɛ a na'an wʊn yẽ sɛla kẽnkãŋa la zuo. La ẽn paagɛ la, a ka yẽ sɛla
a zuo, a yẽ la võorɔ mã'a. Se'ere n soe la, kẽnkãma wakatɛ daan nãn
ka paagɛ. 14Tι Azezi yele kẽnkãŋa la yetι: <<Nẽra kãn le malιn di fʊ
biɛ.> > Tι a karẽnbiisi la wõm.

Azezi dige nẽrba n koosrι lɔgrɔ Wẽnde-kãtʊm na

(Amatie 21:12-17, Aluki 19:45-48, Azã 2:13-22)

15Tι ba paagɛ Zerizalɛm, tι Azezi kẽ Wẽnde-kãtɛ* la zẽnzakam digra
nẽr-sɛba n koosrι, la sɛba n da'arι Wẽndeem na tι ba yɛsra. Dee zã'agɛ
lig-tɛɛrba taablιdõma, la sɛba n koosrι na'adawɛma la kʊgsι lʊbɛ. 16La
a daan ka sakɛ tι nẽra zɛɛra sɛla dɔla Wẽnde-kãtɛ la zẽnzakam. 17Dee
daan zãsna nẽrba la yetι: <<La gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam tι
Nawẽnnɛ yetι: <Ba wʊn wi'ira mam deego la tι pʊ'ʊsgɔ deego buuri
wuu ĩyã.> La yãma dιkɛ ẽ ẽŋɛ la nayigba lagsgɔ zẽ'a.> >
18Tι Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma
wõm bɛla, ɛɛra bãma n wʊn ẽŋɛ se'em kʊ ẽ, la ba zotι ẽ mɛ, se'ere n
soe la, a zãsŋɔ la daan kẽ nẽr-kʊʊŋɔ la sũure mɛ zozo'e. 19Tι zaanõorɛ
daan mã'agɛ, tι Azezi la a karẽnbiisi yese tẽŋa la pʊam.

Kẽnkãŋa n kʊι yelle

(Amatie 21:20-22)

20Tι bulika yʋ'ʋŋɔ yʋ'ʋŋɔ tι ba dɔla sore la, yẽ kẽnkãŋa la n kʋι la
yẽga wuu. 21Tι Apιyɛɛrι tẽegɛ lan ẽŋɛ se'em na, yele Azezi yetι:
<<Karẽnsãama, bιsɛ, kẽnkãŋa la tι fʋ kã be'em bɔ ẽ na kʋι mɛ.>>
22Tι Azezi yele ba yetι: <<Bɔ-ya Nawẽnnɛ sιra. 23Mam yetι ya la
asιra, tι nẽra sãn yele tãn-ẽna yetι: <Võogɛ ka lui mõgrɛ pʋam>,
dee bɔ sιra a sũure pʋam tι ẽŋa n yele se'em na wʋn ẽŋɛ, dee ka
sẽ'ena, la wʋn sιrι ẽŋɛ. 24Bɛla tι mam yetι, ya sãn pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ
sɔsra sɛla, bɔ-ya Nawẽnnɛ sιra tι ya to'oge ya, tι ya wʋn sιrι to'oge.
25La ya sãn bɔna mĩ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, ya sãn tara yelle la nẽra, basɛ-
ya ẽ taalɛ, tι ya Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum mẽ basɛ ya tõon-be'ero
taalɛ. ((26Yãma sãn ka basɛ nẽr-sɛba n ẽŋɛ ya be'em na taalɛ, ya Sɔ
Nawẽnnɛ n boe saazuum mẽ kãn basɛ ya tõon-be'ero taalɛ.))>>

Ãne n bɔ Azezi nõorɛ tι a tõnna?

(Amatie 21:23-27, Aluki 20:1-8)

27Azezi la a karẽnbiisi la le sẽŋɛ la Zerizalɛm, tι Azezi kẽ Wẽnde-
kãtʋm na ɛɛra. Tι kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ karẽnsãandõma, la
tẽŋa la kẽma sẽŋɛ a zẽ'am, 28ka soke ẽ yetι: <<Fõn yẽ nõorɛ la bɛ
ιta bõn-bãna? Bιι ãne n bɔ fõn nõorɛ tι fõn ιta bõn-bãna?>> 29Tι
Azezi lerge ba yetι: <<Mam wʋn soke ya sokre ayιla, tι ya sãn lerge
mam, mam mẽ wʋn yele ya nõor-sɛka tι mam tarι ιta bõn-bãna.
30Azã n daan misri nẽrba ko'om pʋam na, la de la Nawẽnnɛ n tõm ẽ
bιι, la de la nẽrsaalba? Lerge-ya ma.>> 31Tι ba bãm na taaba yetι:
<<Tι sãn lerge yetι, la de la Nawẽnnɛ n tõm ẽ, a wʋn yetι, bẽm ĩyã
tι tõma ka sakɛ ẽ? 32Tι mẽ kãn tã'agɛ yetι la de la nẽrsaalba n tõm
ẽ.>> Ba daan zotι la nẽrba la, se'ere n soe la, nẽrba la wuu daan
sakɛ tι Azã sιrι de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa. 33Tι ba koŋe lerge ẽ yetι:
<<Tõma ka mi.>> Tι Azezi yele ba yetι: <<Mam mẽ kãn yele ya

mam n yẽ nõorɛ zẽ'e-sɛka ɩta bõn-bãma.> >

12

Nẽrba n bɩsrɩ va'am makrɛ

(Amatie 21:33-46, Aluki 20:9-19)

1Bɛla poorʋm, Azezi daan magsrɩ la magsa tɔgra bɔ'ɔra ba yetɩ:
< <Bʋraa ayɩla n daan kɔ a va'am sele tɩɩsɩ yʋ'ʋrɛ n de viinye*, mẽ
lalga kaagɛ ẽ, dee tũ boko tɩ ba wẽkra viinye la biɛ, dee mẽ de-woko
tɩ ba zɔnna bɩsra a va'am na, yãŋa dɩkɛ va'am na bɔ nẽrba tɩ ba bɩsra,
dee sẽŋɛ sore. 2Tɩ viinye la biɛ go'osgo wakatɛ paagɛ, tɩ a tõm a
tõntõnna tɩ a sẽŋɛ sɛba n bɩsrɩ va'am na zẽ'am ka to'oge a pʋrɛ wa'am
wa bɔ ẽ. 3Tɩ ba yõkɛ tõntõnna la wẽ, botɩ a lebe kule zãŋa. 4Tɩ va'am
na dãana le tõm nẽra ayɩla ba zẽ'am, tɩ ba wẽ a zuugo ãagɛ, dee
yaalɛ ẽ. 5Tɩ a le malɩn tõm nẽra ayɩla, tɩ ba kʋ ẽ. Tɩ a tõm nẽrba
zozo'e, tɩ ba wẽ basɛba, dee kʋ basɛba.
6La nẽra ayɩla mã'a n daan deege tɩ a tãna wʋn tõm, la de la a bi-
nõŋrɛ. Tɩ a daan tõm ẽ sɛba n bɩsrɩ va'am na zẽ'am, dee tẽ'esra yetɩ:
<Ẽna n de mam dayʋa la, ba wʋn nan ẽ.> 7Tɩ sɛba n bɩsrɩ va'am na
yele taaba yetɩ: <Ena n wʋn wa sɔɔgɛ sɔna a sɔ bõntarsõm na, basɛ-
ya tɩ tɩ kʋ ẽ, tɩ bõntarsõm na lebge tõma bõnɔ.> 8Tɩ ba yõkɛ ẽ kʋ,
tarɩ ẽ yese va'am na kẽnkɛrŋa ka basɛ.
9Bɛla, va'am na dãana yãŋa wʋn ẽŋɛ la wãne? A wʋn wa'am wa kʋ
sɛba n bɩsrɩ va'am na mɛ, dee to'oge va'am na bɔ basɛba. 10Yãma põn
karẽŋɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ zẽ'e-sɛka n gʋlsɛ yetɩ:

<Kug-sɛka tɩ tõnmẽtba zagsɛ la
n lebge kugre n botɩ deego la tara pãŋa.
11La de la Zuudãana Nawẽnnɛ n ẽŋɛ bõn-ẽna,

tɩ la dɛna yel-di'iŋa bɔ tõma.> >>
[12]Tɩ Zifdõma nẽŋadõma la daan ɛɛra tɩ ba yõkɛ Azezi, se'ere n soe la,
ba mi tɩ la de la bãma ĩyã tɩ a makɛ makrɛ ẽŋa, la ba daan zotɩ la
nẽrba la, tɩ ba basɛ ẽ dee fõrgɛ.

Ba soke Azezi lampo yʋa yelle

(Amatie 22:15-22, Aluki 20:20-26)

[13]Tɩ ba tõm Farisi* dõma basɛba, la naba A'erɔdɩ* nẽrba basɛba, tɩ
ba sẽŋɛ ka soke Azezi sokre tɩ a tɔgɛ tuuge tɩ ba yẽ sore yõkɛ ẽ. [14]Tɩ
ba wa'am wa yele ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama, tõma mi tɩ fõn de la sɩra
dãana, dee ka fabla nẽrba n tɔgrɩ fõn yelle se'em na, fõn ka tũ'usri
nẽrba, la fõn zãsnɩ nẽrba Nawẽnnɛ sore yɛla la sɩra. Tõma yetɩ tɩ soke
bɩsɛ, sore boe tɩ tɩ yɔ lampo bɔ Rom* na-keko bɩɩ, sore ka boe? Tɩ yɔ
bɩɩ tɩ da yɔ?>> [15]Tɩ Azezi bãŋɛ tɩ ba boorɩ tɩ ba bẽrɛ ẽŋa mɛ, soke
ba yetɩ: <<Bẽm tɩ ya bẽta ma? Tarɩ-ya lagfɔ wa'am tɩ m bɩsɛ.>>
[16]Tɩ ba tarɩ lagfɔ la wa'am wa bɔ ẽ. Tɩ Azezi soke ba yetɩ: <<Ãne
yinyisŋa, la ãne yʋ'ʋrɛ n gʋlsɛ a zuo?>> Tɩ ba lerge yetɩ: <<La de
la Rom na-keko la.>> [17]Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Bɔ-ya na-keko la
ẽŋa n soe bõn-sɛka, dee bɔ Nawẽnnɛ ẽn soe bõn-sɛka.>> Tɩ Azezi
yetɔga la di'ige ba.

Ba soke Azezi kũm vo'ore yelle

(Amatie 22:23-33, Aluki 20:27-40)

[18]Saduse dõma n yetɩ nẽra sãn ki a kãn vo'oge la, bãma nẽrba
basɛba n wa'am Azezi zẽ'am wa soke ẽ yetɩ: [19]<<Karẽnsãama,
Amoyisi* yʋʋn gʋlsɛ bɔ tõma yetɩ: <Nẽra sɔbia sãn ki deege a pɔga
dee ka tara bia, a di pɔkõorɛ la dɔgɛ kɔma bɔ sɛka n ki la.> [20]La
bʋraasɩ bayopɔɩ n daan boe dɛna sɔbiisi. Tɩ pɔspɔsɩ dãana la di pɔga,

ki dee ka dɔgɛ bia. 21Tι bʋyi dãana la di pɔkõorɛ la, mẽ ki dee ka
dɔgɛ bia. Tι bʋtã dãana la mẽ ẽŋɛ bɛla. 22La bãma bayopɔι la wuu
lagιm di pɔka la mɛ, ki dee ka dɔgɛ bia. Bɛla poorʋm tι pɔka la mẽ ki.
23Bãma bayopɔι wuu n lagιm di pɔka la dee ki la, ba sãn wa vo'oge
kũm vo'ore daarɛ, ãne n wʋn sɔna pɔka la?> >

24Tι Azezi yele ba yetι: < <Ya tuuge mɛ, yãma n ka mi Nawẽnnɛ
gõŋɔ n yele se'em, la Nawẽnnɛ pãŋa n ãn se'em na ĩyã. 25Kũm vo'ore
daarɛ, bʋraasι ka diti pɔgba, la pɔgsι mẽ ka ellι sιrba, ba wuu wʋn
ãna wʋ malɛkadõma* n boe Nawẽnnɛ yire la. 26La sãn dɛna kũm
vo'ore yelle, yãma nãn ka karẽŋɛ Amoyisi gõŋɔ la pʋam Nawẽnnɛ n
yʋʋn ze'ele tũntuugo la pʋam tɔgɛ la ẽ se'em na? A yʋʋn yele yetι:
<Mam de la Abraham*, la A'izakι, la Azakɔbι Nawẽnnɛ.> 27La
pa'alɛ tι bãma wuu vɔa mɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
dagι sɛba n ki Nawẽnnɛ, a de la sɛba n vɔa Nawẽnnɛ. Ya tuuge mɛ
zozo'e.> >

Nawẽnnɛ n bɔ nõorɛ tι ba ιta se'em na, bõn-kãna n gãnnι?

(Amatie 22:34-40, Aluki 10:25-28)

28Tι lɔɔ karẽnsãandõma nẽra ayιla wõm ban tɔgrι la taaba, dee bãŋɛ
tι Azezi lerge Saduse dõma la sõŋa, tι a lɛm ẽ, soke ẽ yetι:
< <Nawẽnnɛ n bɔ nõorɛ tι ba ιta se'em na wuu pʋam, bõn-kãna n
gãnnι?> > 29Tι Azezi lerge ẽ yetι: < <Sɛka n gãnnι wuu n wãna:
<Ιsrayɛlι dõma, selse-ya. Zuudãana n de tι Nawẽnnɛ na, de la
Zuudãana ayιla. 30Nõŋɛ Nawẽnnɛ n de fʋ Zuudãana la fʋ sũure wuu,
la fʋ sιa wuu, la fʋ yɛm wuu, la fʋ pãŋa wuu.> 31La bʋyi dãana n
wãna: <Nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fõn nõŋɛ fʋ mẽŋa se'em na.> Nõorɛ
ayẽma ka boe n gãnnι bãna.> > 32Tι lɔɔ karẽnsãama la yele ẽ yetι:
< <Karẽnsãama, fõn yele se'em na ãn sõŋa, la de la sιra, Nawẽnnɛ

de la ayıla, ayẽma ka boe sãn dagna ẽŋa mã'a. 33Fʋ nõŋɛ Nawẽnnɛ la
fʋ sũure wuu, la fʋ yɛm wuu, la fʋ pãŋa wuu, la fʋ nõŋɛ fʋ tadãana
wʋ fõn nõŋɛ fʋ mẽŋa se'em na, ãn sõŋa mɛ gãnna kãabgɔ* buuri
wuu.> >
34Tı Azezi yẽ ẽn lerge la yɛm na, tı a yele ẽ yetı: < <Fʋ ka zãagɛ la
Nawẽnnɛ so'olʋm*.> > Tı nẽra nẽra ka le saagɛ soke ẽ sokre.

Krisi de la naba Adavidi Zuudãana

(Amatie 22:41-46, Aluki 20:41-44)

35Azezi n daan zãsnı nẽrba Wẽnde-kãtʋm na, a soke ba yetı:
< <Wãne tı lɔɔ karẽnsãandõma yetı Krisi* de la naba Adavidi*
yıııŋa? 36Dee tı Nawẽnnɛ Sıa* yʋʋn botı Adavidi mẽŋa tɔgɛ yetı:
<Zuudãana Nawẽnnɛ yele mam Zuudãana yetı,
zĩ'ire m zʋʋgɔ bɔba halı tı m wa ẽŋɛ fʋ bɛ'ɛba la tı ba bɔna fʋ
nãma tẽŋa.>
37Adavidi mẽŋa sãn wi ẽ yetı: <Zuudãana>, la wʋn ẽŋɛ la wãne tı a
dɛna Adavidi yıııŋa?> > Tı nẽr-kʋʋŋɔ la sɛlsra a yetɔga la sũ-yẽlʋm.

Azezi yele nẽrba tı ba da ãna wʋ lɔɔ karẽnsãandõma

(Amatie 23:1-36, Aluki 20:45-47)

38Azezi n zãsnı nẽrba la, a yele ba yetı: < <Guuse ya mẽŋa la lɔɔ*
karẽnsãandõma n eerı kaara la fu-wogro bɔɔra tı nẽrba pʋ'ʋsra
nã'asra ba da'asʋm, 39dee bɔɔra nã'asgɔ zẽ'esı wẽndeto pʋam, la dia
zẽ'esʋm tı ba zẽa la. 40Ba to'osrı la pɔkõpa n tarı sɛla la wuu, dee
pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ pʋ'ʋs-wogro tı nẽrba bısra ba. Ba wʋn yẽ sıbgrɛ
gãnna wuu.> >

Pɔkõorɛ bɔ'a yelle

(Aluki 21:1-4)

41Azezi daan zĩ la Wẽnde-kãtʋm ligri daka la zẽ'am dee bɩsra nẽr-
kʋʋŋɔ la n sẽnnɩ ɩta ligri daka la pʋam. Tɩ bõntatba zozo'e ɩta ligri
pãɩ. 42Tɩ pɔkõorɛ n de nasa wa'am wa dɩkɛ lig-kõb-pɩgsɩ bayi mã'a
ẽŋɛ mĩ. 43Tɩ Azezi wi a karẽnbiisi la, yele ba yetɩ: <<Mam yetɩ ya la
asɩra, tɩ pɔkõorɛ ẽna n de nasa la ẽŋɛ ligri daka la pʋam zo'oge gãnna
ba wuu mɛ. 44Se'ere n soe la, bãma wuu looge la bãma n tarɩ sɛla pãɩ
la pʋam wa ẽŋɛ mĩ. La ẽŋa n de nasa la, dɩkɛ la a dia ligri wuu wa
ẽŋɛ mĩ.>>

13

Wẽnde-kãtɛ la sã'aŋɔ, la dũnia ba'asgɔ nãmsgɔ yelle

(Amatie 24:1-28, Aluki 21:5-24)

1Azezi daan ze'ele la Wẽnde-kãtʋm na yɛsra, tɩ a karẽnbia ayɩla yele
ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama, bɩsɛ kuga n ba ãna sõŋa tɩ ba dɩkɛ mẽ de-
kãra se'em.>> 2Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Fõn yẽ de-kãra wã, ba wʋn
lʋbɛ ba wuu mɛ saam saam tɩ kugre baa ayɩla kãn weege a tadãana
zuo.>>
3La Azezi daan sẽŋɛ ka zẽa la Oliivi tãŋa zuo tɩ a nẽŋa bɩsra Wẽnde-
kãtɛ la. La Apɩyɛɛrɩ, la Azakɩ, la Azã, la A'ãndre mã'a n daan boe a
zẽ'am, 4soke ẽ yetɩ: <<Yele to, wakat-kãna tɩ bõn-ẽŋa wʋn ẽŋɛ, la
bẽm n wʋn pa'alɛ tɩ wakatɛ la paagɛ mɛ tɩ bõn-bãma wuu wʋn
ẽŋɛ?>> 5Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Guuse-ya tɩ nẽra da pã'asɛ ya tɩ
ya tuuge. 6Nẽrba zozo'e n wʋn dɩkɛ mam yʋ'ʋrɛ wa'am wa pã'asra ya,
tɩ ba nẽra woo yetɩ: <Mam n de Krisi* la.> La ba wʋn botɩ nẽrba
zozo'e tuuge mɛ. 7Ya sãn wa wõm zɛbrɛ dãmnɛ, la zɛbrɛ yelle, da
basɛ-ya tɩ dabeem kẽ ya, dẽnɩ tɩ bõn-bãma ẽŋɛ. La, la nãn ka de
dũnia ba'asgɔ. 8Buuri ayɩla wʋn isge zɛbra la buuri ayẽma, tɩ so'olʋm

ayɩla isge zɛbra la so'olʋm ayẽma. La tẽŋa wʋn t͂ii mĩim mɛ zẽ'esɩ
zozo'e, la kɔm wʋn bɔna. Bɛla wuu nãn de la toogo la sẽŋrɛ, la ãn wʋ
pɔka virgre toogo n nãn sẽŋrɩ la.
9Guuse ya mẽŋa, tɩ nẽrba wʋn tarɩ ya mɛ sẽŋɛ ka sãm ba sarɩyadia
zẽ'esʋm, tɩ ba wẽ ya ba wẽndeto* pʋam. La ba wʋn tarɩ ya sẽŋɛ
gɔmnadõma, la na'adõma nẽŋam mam ĩyã. La ya wʋn tɔgɛ mam yɛla
pa'alɛ ba. 10La dẽnɩ tɩ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la dẽŋɛ mõolɛ bɔ buuri wuu,
dee tɩ dũnia ba'asgɔ paagɛ. 11La ba sãn wa yõgɛ ya tarɩ sẽŋɛ ka sãm
sarɩyadia zẽ'am, ya da fabla yãma n wʋn tɔgɛ se'em, wakatɛ sãn wa
paagɛ, tɔgɛ-ya yetɔg-sɛba tɩ Nawẽnnɛ wʋn bɔ ya la, se'ere n soe la, la
dagɩ ya mẽŋa n wʋn tɔgɛ, la de la Nawẽnnɛ Sɩa n wʋn sõŋɛ ya.
12Sɔbia wʋn botɩ ba yõkɛ sɔbia kʋ, tɩ sɔ mẽ wʋn ẽŋɛ a bia bɛla, la
kɔma wʋn zɛbra la ba sɔdõma, la ba madõma botɩ ba kʋ ba. 13Nẽrba
zozo'e wʋn sise ya mam yʋ'ʋrɛ ĩyã. La nẽr-sɛka n wʋn mõrgɛ ze'ele
kãŋkãŋɛ ka paagɛ ba'asgɔ wʋn yẽ fãarɛ.
14Ya wʋn wa yẽ sɛka n de bõn-be'ego n sã'anɩ sɛla woo la, tɩ a boe
zẽ'e-sɛka n ka masɛ tɩ a bɔna la.>> (Sɛka n karẽŋrɩ la mõrgɛ wõm a
võorɛ.) <<Ya sãn yẽ bɛla, sɛba n boe Zude zoe zom tãnsɩ zuo. 15La
nẽr-sɛka n boe gɔsgɔ da sige bɔɔra tɩ a kẽ deem dɩkɛ sɛla. 16La nẽr-
sɛka n boe va'am da kãn lebe kule yire tɩ a dɩkɛ a fuugo. 17Dabs-
bãma, la wʋn dɛna la toogo bɔ pɔg-sɛba n tarɩ pʋa la, la sɛba n tarɩ
kɔma tɩ ba mõgra la. 18Sose-ya Nawẽnnɛ tɩ yel-bãma da wa dɛna ɔɔrɔ
wakatɛ. 19Se'ere n soe la, dabs-bãma wʋn dɛna la toogo zozo'e, tɩ ba
nãn ka yẽ halɩ pĩ'iluŋo tɩ Nawẽnnɛ nãam dũnia wa paam zĩna, la
toog-ẽŋa buuri kãn le malɩn wa'am. 20Nawẽnnɛ sãn ka bo'oge nɩ
dabs-bãma sõorɛ, nẽra ka boe nɩ n wʋn põsɛ. La Nawẽnnɛ mẽŋa
nẽrba tɩ a looge la ĩyã, tɩ a bo'oge dabs-bãma sõorɛ.
21La nẽra sãn yele ya yetɩ: <Bɩsɛ-ya, Krisi boe la kalam>, bɩɩ

<bıse-ya, a boe la ke>, ya da sakɛ. [22]Nẽrba n wʋn wa'am wa parım
tı bãma n de Krisi, la nẽrba n wʋn wa'am wa parım tı bãma n de
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba tõm tõon-yãlma, la yel-kırsı, bɔɔra tı ba sãn
tã'agɛ, ba botı nẽr-sɛba tı Nawẽnnɛ looge la tuuge doose ba. [23]Guuse
ya mẽŋa, tı mam dẽŋɛ yele ya sɛla woo mɛ.>>

Azezi n de Nẽrsaala Dayʋa la lemŋo

(Amatie 24:29-44, Aluki 21:25-36)

[24]Azezi le yele yetı: <<Toogo la dabsa poorʋm, wẽntulle wʋn
sobge mɛ, tı wõrga kãn le nẽera a peelem. [25]La wõrbiɛ wʋn ze'ele
saazuum lui. La bõn-sɛba n boe saazuum wʋn mĩim mɛ. [26]La ba wʋn
yẽ Nẽrsaala* Dayʋa la n boe sawara pʋam sẽna la pãn-kãtɛ, tı a
na'am pãŋa peelem nẽegɛ. [27]La a wʋn tõm a malɛkadõma* mɛ tı ba
sẽŋɛ dũnia gɔbga la zʋʋgɔ, la dapoore la zanõrɛ, ka lagsɛ nẽr-sɛba tı
a looge la halı ka paagɛ dũnia tɛka wuu.>>
[28]Azezi le yele ba yetı: <<Dıkɛ-ya makrɛ la kẽnkãŋa bãŋɛ zãsŋɔ la
võorɛ. Kẽnkãŋa wila sãn wa pusra võorɔ, ya mi tı sigre lɛm mɛ.
[29]Bɛla mẽ, ya sãn wa yẽ tı bõn-bãma wuu ıtı, ya bãŋɛ tı Nẽrsaala
Dayʋa la lɛm mɛ, a boe la zanõrʋm. [30]Mam yetı ya la sıra, tı bõn-
bãna wʋn ıta mɛ dee tı zamãan-ẽna yãŋa tole. [31]Saazuum la tẽŋa
wʋn tole mɛ, la mam yetɔga kãn malın tole.
[32]Nẽra nẽra ka mi daar-sɛka la wakat-sɛka tı Nẽrsaala Dayʋa la wʋn
leme wa'am. Baa malɛkadõma n boe Nawẽnnɛ yire, bıı Dayʋa la
mẽŋa ka mi, sãn dagna Sɔ Nawẽnnɛ mã'a. [33]Guuse ya mẽŋa sõŋa, la
ya mãasʋm, se'ere n soe la, ya ka mi wakatɛ la. [34]La wʋn ãna wʋ
bʋraa n we'esı sore dee dıkɛ a yire gu'ule a tõntõnıba, bɔ tõntõnna
woo a tõonɛ, dee yele zanõr-gu'ura tı a gu'ura. [35]Bɛla ı̃yã gu'ura-ya,
se'ere n soe la, ya ka mi wakat-sɛka tı yidãana la wʋn leme wa'am. A

tã wʋn leme wa'am zaanõorɛ mɛ, bιι sõnsʋa, bιι nõ-rɔɔgɔ kaasga
wakatɛ, bιι bulika. 36Guuse-ya tι yidãana la da wa'am wa di'ige ya, tι
ya gĩsri mɛ. 37Mam n yetι ya se'em na, mam yetι nẽrba wuu la bɛla,
gu'ura-ya.> >

14

Zifdõma nẽŋadõma eerι sore tι ba kʋ Azezi

(Amatie 26:1-5, Aluki 22:1-2, Azã 11:45-53)

1La daan deege la dabsa ayi tι Zɔɔg-basɛ kibsa tι ba obrι borborι n
ka tarι dãbιllɛ dabsa paagɛ. Tι kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ*
karẽnsãandõma ɛɛra sore tι ba sʋgɛ yõkɛ Azezi kʋ. 2Tι ba yele taaba
yetι: < <Tι da kãn ẽŋɛ-ya bɛla kibsa wã pʋam, tι nẽrba la wʋn gire
mɛ.> >

Pɔka n ka'agɛ kaam ẽŋɛ Azezi zuo

(Amatie 26:6-13, Azã 12:1-8)

3Azezi daan boe la Betani, Asimõ n wa dɛna kõnkonne yire, tι ba
daan bɔna mĩ dita. Tι pɔka tarι albatrι* dugla n pιrɛ la tιdarɛ ka-
sõma ligri n zo'oge tι ba wi'iri tι naarι, wa'am wa vuke dugla la,
ka'agɛ kaam na ẽŋɛ Azezi zuugo. 4Tι nẽrba basɛba n boe bilam na
sũure sã'am, tι ba yele taaba yetι: < <Bẽm tι pɔka la sã'am ka-sõma
la wãna? 5Ba tã nι wʋn koose ba gãŋɛ lig-kõba kɔbstã mɛ, dιkɛ ligri
la bɔ nasdõma.> > Tι ba zɛrgɛ pɔka la.

6Tι Azezi yele ba yetι: < <Basɛ-ya pɔka la bãalam, bẽm tι ya tɔgra
ẽ tι a sũure sã'am? Ẽn ẽŋɛ sɛla bɔ mam na de la tõon-sõŋɔ. 7Nasdõma
boe la ya lɛ mɛ wakatɛ wuu, ya tã wʋn ẽŋɛ ba sõŋa mɛ yan boorι
wakat-sɛka, la mam kãn bɔna la ya lɛ wakatɛ wuu. 8Ẽŋa n tarι sɛla la,

tɩ a ẽŋɛ. En ka'agɛ ka-sõma la ẽŋɛ mam ĩyã la, a dẽŋɛ ẽŋɛ la ban wʊn
ẽŋɛ mam se'em mam laarɛ daarɛ. 9Mam yetɩ ya la asɩra, tɩ dũnia wã
zẽ'e-sɛka wuu tɩ ba wʊn wa mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la, ba mẽ wʊn
tɔgɛ pɔka wã n ẽŋɛ mam se'em wã, tɩ ba tẽra a yelle.>>

Azudaasɩ eerɩ sore tɩ a pa'alɛ tɩ ba yõkɛ Azezi

(Amatie 26:14-16, Aluki 22:3-6)

10Tɩ Azudaasɩ Iskariyo n de Azezi karẽnbiisi pia la ayi la nẽra ayɩla
sẽŋɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma zẽ'am, ka yele ba tɩ ẽŋa wʊn pa'alɛ tɩ ba
yõkɛ Azezi. 11La ban daan wõm ẽn yele se'em na, tɩ ba sũure ẽŋɛ
yẽlʊm, tɩ ba yetɩ bãma wʊn bɔ ẽ ligri. Tɩ Azudaasɩ yãŋa ɛɛra so-sɛka
tɩ a wʊn pa'alɛ tɩ ba yãŋɛ yõkɛ ẽ na.

Azezi diti Zɔɔg-basɛ kibsa la a karẽnbiisi

(Amatie 26:17-30, Aluki 22:7-23, Azã 13:21-30, 1 Korẽntɩ 11:23-25)

12Borborɩ n ka tarɩ dãbɩllɛ kibsa la pɔspɔsɩ daarɛ tɩ ba kʊʊrɩ pebilsi
dita Zɔɔg-basɛ kibsa la n daan paagɛ. Tɩ Azezi karẽnbiisi la soke ẽ
yetɩ: <<Fõn boorɩ tɩ tɩ sẽŋɛ la bɛ ka mãasʊm Zɔɔg-basɛ kibsa la tɩ fʊ
di?>> 13Tɩ Azezi tõm a karẽnbiisi bayi yele ba yetɩ: <<Sẽŋɛ-ya
tẽŋa la pʊam, tɩ ya wʊn tʊ'ʊsɛ bʊraaga n tʊ yoore la ko'om, ya doose
ẽ 14sẽŋɛ yi-sɛka tɩ a wʊn kẽ la, ka yele yidãana la yetɩ: <Karẽnsãama
la yetɩ, deego boe la bɛ, tɩ ẽŋa la a karẽnbiisi wʊn di Zɔɔg-basɛ kibsa
la?> 15A wʊn pa'alɛ ya de-kãtɛ n boe ayẽma zuo, tɩ sɛla woo mãasʊm
bɔna mĩ. Bilam tɩ ya wʊn mãasʊm tɩ tɩ di kibsa la.>> 16Tɩ a
karẽnbiisi la yese sẽŋɛ tẽŋa la pʊam ka yẽ sɛla woo wʊ Azezi n yele
ba se'em na. Tɩ ba mãasʊm Zɔɔg-basɛ kibsa la bilam.

17Tɩ wẽnnɛ daan mã'agɛ, tɩ Azezi la a karẽnbiisi pia la ayi la wa'am,
18wa zẽa dita, tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Mam yetɩ ya la asɩra, tɩ ya

nẽra ayɩla n diti la mam kalam n wʋn pa'alɛ tɩ ba yõkɛ mam.>>
19Tɩ la daan sã'am ba sũure. Tɩ ba sɔkra ẽ ayɩla ayɩla yetɩ: <<La de
la mam?>> 20Tɩ a lerge ba yetɩ: <<La de la ya nẽrba pia la ayi la
nẽr-sɛka n wʋn yɛglɛ la mam tũm a nu'ugo laaga pʋam na. 21Nẽrsaala
Dayʋa*f6* la wʋn ki wʋ lan põn gʋlsɛ a yelle Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam
se'em na. La sɛka n yetɩ a pa'alɛ tɩ ba yõkɛ Nẽrsaala Dayʋa la wʋn yẽ
toogo. Nẽr-ẽŋa ma sãn ka dɔgɛ nɩ ẽ n sõɩ.>>
22La ban daan diti la, tɩ Azezi dɩkɛ borborɩ pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, dee
fiise bɔ a karẽnbiisi la yetɩ: <<To'oge-ya di, ẽna wã de la mam
ĩyã.>> 23Dee dɩkɛ bõn-yũula pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, dee bɔ ba, tɩ ba wuu
yũ. 24Dee yele ba yetɩ: <<Bãna wã de la mam zɩɩm n wʋn yese
saagɛ nẽrba zozo'e ĩyã, pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ la ba. 25Mam
yetɩ ya la asɩra, tɩ mam kãn le yũ viinye* biɛ bõn-yũula wã, halɩ tɩ la
ka paagɛ daar-sɛka tɩ mam wʋn le yũ ba Nawẽnnɛ so'olʋm
pʋam.>> 26Tɩ ba yõom yõoma pẽgɛ Nawẽnnɛ, dee yese wɛ'ɛsa Oliivi
tãŋam.

Azezi yetɩ Apɩyɛɛrɩ wʋn sɩ'ɩsɛ ẽŋa

(Amatie 26:31-35, Aluki 22:31-34, Azã 13:36-38)

27Tɩ Azezi yele a karẽnbiisi la yetɩ: <<Yãma wuu wʋn lebe la
poorʋm dee basɛ mam, se'ere n soe la, la gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam
yetɩ: <Mam wʋn kʋ dũnsĩina dee tɩ piisi la wɩrgɛ.> >> 28La Azezi
le yele ba yetɩ: <<La mam sãn wa vo'oge, mam wʋn dẽŋɛ ya sẽŋɛ
Galile.>> 29Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele ẽ yetɩ: <<Baa ba wuu sãn lebe
poorʋm dee basɛ fõn, mam kãn basɛ fõn.>> 30Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ:
<<Mam yetɩ fʋ la sɩra, tɩ zĩna, yʋ'ʋŋɔ ẽna wã, lan dẽŋɛ nõ-rɔɔgɔ n
wʋn kaasɛ nõorɛ ayi, fʋ wʋn sɩ'ɩsɛ nõorɛ atã tɩ fõn ka mi mam.>>
31Tɩ Apɩyɛɛrɩ le tɔgɛ ke'enke'em yetɩ: <<Baa la sãn dɛna tɩ mam

lagɩm na fõn ki, mam kãn malɩn sɩ'ɩsɛ fõn.> > Tɩ karẽnbiisi la wuu
lagɩm yele bɛla.

Azezi pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ Getsemane

(Amatie 26:36-46, Aluki 22:39-46)

32 Tɩ ba paagɛ zẽ'e-sɛka yʋ'ʋrɛ n de Getsemane la. Tɩ Azezi yele a
karẽnbiisi la yetɩ: < <Zĩ'ire-ya kalam dee tɩ m sẽŋɛ ka pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ.> > 33 La a tarɩ la Apɩyɛɛrɩ, la Azakɩ, la Azã sẽŋɛ. Tɩ a sũure
sã'am zozo'e, tɩ la dãan ẽ. 34 Tɩ a yele ba yetɩ: < <Sũ-sã'aŋɔ n tarɩ
mam zozo'e tɩ mam ãna wʋ m yetɩ m ki mɛ na. Weege-ya kalam
gu'ura, da gĩse-ya.> > 35 La a sẽŋɛ la nẽŋa fẽe, ka võglɛ tẽŋa pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ yetɩ, la sãn tãna, toogo la fõrgɛ dee basɛ ẽ. 36 Dee yetɩ:
< <M Sɔ, fõn tã sɛla woo ɩta, basɛ tɩ nãmsgɔ ẽna fõrgɛ dee basɛ ma.
La, la da kãn dɛna mam n boorɩ se'em, la dɛna fõn boorɩ se'em.> >
37 La a leme a karẽnbiisi batã la zẽ'am wa yẽ tɩ ba gĩsri mɛ, tɩ a soke
Apɩyɛɛrɩ yetɩ: < <Asimõ, fõn gĩsri mɛ? Fõn ka tã wʋn gu karf-ayɩla
ka gĩse?> > 38 Dee yele ba yetɩ: < <Basɛ-ya gẽem dee pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ tɩ yelle da paagɛ ya tɩ ya lui. Ya sɩa la boorɩ mɛ, la ya ĩyã
ka tara pãŋa.> >
39 La a daan le lebe ka pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ wʋ ẽn pʋ'ʋsɛ se'em na. 40 Dee
le leme wa yẽ tɩ ba gĩsri mɛ, se'ere n soe la, gẽem n ba tarɩ ba. Tɩ ba
ka mina ban wʋn yele ẽ se'em.
41 A daan le sẽŋɛ mɛ, dee leme wa'am nõorɛ atã pʋam wa soke ba
yetɩ: < <Ya ken vɔ'ɔsra mɛ dee gĩsra? La ẽŋɛ ba'asɛ mɛ, wakatɛ
paagɛ mɛ tɩ ba wʋn dɩkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la ẽŋɛ tõon-be'ero dõma
nu'usum. 42 Isge-ya tɩ sẽŋɛ, tɩ sɛka n wʋn pa'alɛ tɩ ba yõkɛ mam na n
wãna sẽm.> >

Ba yõkɛ Azezi

(Amatie 26:47-56, Aluki 22:47-53, Azã 18:3-12)

43Azezi n daan ken tɔgra la, tı Azudaasι n de a karẽnbiisi pia la ayi
la nẽra ayıla, doose la nẽr-kʋʋŋɔ sẽŋε paam. La nẽr-kʋʋŋɔ la daan
tarı la sʋkɔbrɔ, la dɔa dɔla ẽ. La de la kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ
karẽnsãandõma, la tẽŋa la kẽma n tõm ba. 44La Azudaasι n wʋn
pa'alε tı ba yõkε ẽ na, põn tɔgε mε pa'alε ba yetı: <<Sεka tı mam
wʋn kɔkε ẽ na, ẽŋa n bεla, yõkε-ya ẽ, tarı ẽ sõŋa fõrgε.>>
45La Azudaasι n paam na, a sẽŋε lεm na Azezi, yele ẽ yetı:
<<Karẽnsãama.>> Dee kɔkε ẽ. 46Tı nẽrba la paagε yõkε ẽ. 47Tı
nẽr-sεba n daan boe mĩ na nẽra ayıla fooge a sʋkɔbgɔ sε kãabgɔ
kẽma nẽŋadãana tõntõnna tʋbrε fiige. 48Tı Azezi soke ba yetı:
<<Yãma tarı la sʋkɔbrɔ, la dɔa sẽna tı ya yõkε mam wʋ mam de la
fãara la? 49Mam daan boe la yãma lε Wẽnde-kãtʋm na daarε woo
zãsna nẽrba, tı ya ka yõkε mam. La, la de la tı bõn-sεka n gʋlsε
Nawẽnnε gõŋɔ pʋam na ẽŋε.>> 50Tı a karẽnbiisi la wuu zoe dee
basε ẽ.
51La budib-polle ayıla n daan lobe fugɔbga mã'a dɔla Azezi. Tı ba
daan zε ẽ tı ba yõkε, 52tı a basε a fugɔbga la dee zoe beele fõrgε.

Ba tarı Azezi sẽŋε Zifdõma sarıyaditba zẽ'am

(Amatie 26:57-68, Aluki 22:54-55, 63-71, Azã 18:13-14, 19-24)

53Ba daan tarı Azezi sẽŋε la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la yire, bilam
tı kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma, la lɔɔ karẽnsãandõma la
wuu tigse. 54Tı Apıyεεrı daan bɔna poorʋm zãazãarε dɔla, ka paagε
kẽ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la yire zẽnzakam, zẽa la tõntõnıba ɔɔsra
bugum.
55La kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la sarıyaditba la wuu daan eerı la
yelle tı ba dõrε Azezi botı ba kʋ ẽ, la ba ka yẽ. 56Tı nẽrba zozo'e daan

parɩm bɔ Azezi, la ba yetɔga la ka doose taaba.
57 Tɩ nẽrba basɛba daan isge parɩm bɔ ẽ yetɩ: 58 <<Tõma wõm tɩ a
yetɩ: <Mam wʋn wõrgɛ Wẽnde-kãtɛ la tɩ nẽrsaalba mẽ la, dee le mẽ
ayẽma dabsa atã pʋam n dagɩ nẽrsaalba mẽa.> >> 59 Baa bõn-ẽŋa
pʋam ba yetɔga la ka doose taaba.
60 Tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la isge ze'ele ba wuu nẽŋam soke
Azezi yetɩ: <<Ban tɔgɛ fõn se'em na, fõn kãn lerge se'ere?>> 61 Tɩ
Azezi daan sĩna ka lerge se'ere. Tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la le soke
ẽ yetɩ: <<Fõn de la Krisi*, Nawẽnnɛ tɩ tõma pẽgrɩ la Dayʋa la?>>
62 Tɩ Azezi lerge yetɩ: <<Ee, mam de la ẽŋa. La ya wʋn yẽ Nẽrsaala*
Dayʋa la tɩ a zĩ Nawẽnnɛ n de pãŋa dãana la zʋʋgɔ bɔba, ya wʋn yẽ
tɩ a boe sawara pʋam sẽna.>> 63 Tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la
ãasʋm a mẽŋa futo, dee yetɩ: <<Tɩ le ɛɛra la bẽm kaset-dõma? 64 Ya
wõm ẽn sã'am Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ. Yãma tẽ'esɛ la wãne?>> Tɩ ba wuu
yetɩ: <<A masɛ la kũm.>>
65 Tɩ ba nẽrba basɛba daan sẽŋɛ tʋbsra nõtõorʋm ɩta Azezi, dɩkɛ
tãnnɛ pĩ a nini, mũm kũnkũra wẽ ẽ, dee yɛta ẽ tɩ: <<Bãŋɛ pa'alɛ tɔ
nẽr-sɛka n wẽ fɔ?>> Tɩ gu'urba la to'oge ẽ, wẽ a pɛgsɩ.

Apɩyɛɛrɩ sɩ'ɩsɛ tɩ ẽŋa ka mi Azezi

(Amatie 26:69-75, Aluki 22:56-62, Azã 18:15-18, 25-27)

66 La Apɩyɛɛrɩ daan ken bɔna la zẽnzakam na, tɩ kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana tõntõn-pɔka wa'am mĩ, 67 wa yẽ Apɩyɛɛrɩ n ɔɔsrɩ bugum
na, tɩ a bɩsra ẽ, dee yetɩ: <<Fõn mẽ daan po bɔna la Nazarɛtɩ bʋraa
Azezi lɛ.>> 68 Tɩ Apɩyɛɛrɩ sɩ'ɩsɛ yetɩ: <<Mam ka mi, mam ka bãŋɛ
fõn yele se'em na võorɛ.>> Apɩyɛɛrɩ yele bɛla dee yese ka zɛ la
zanõrʋm, tɩ nõ-rɔɔgɔ kaasɛ. 69 Tɩ tõntõn-pɔka la le yẽ ẽ, yele sɛba n
boe mĩ na yetɩ: <<Bʋra-ẽna de la Azezi nẽra ayɩla.>> 70 Tɩ

Apιyεεrι le sι'ιsε. Tι la ẽŋε fẽe, tι nẽr-sεba n ze mĩ na le yele Apιyεεrι
yetι: <<Asιra, fõn de la ba nẽra ayιla. Fõn de la Galile nẽra.>>
71Tι Apιyεεrι pɔι Nawẽnnε yetι: <<Mam ka mi bʋra-sεka tι ya tɔgrι
a yelle wã.>> 72Bilam mẽŋa tι nõ-rɔɔgɔ le kaasε nõorε ayi pʋam. Tι
Apιyεεrι tẽegε Azezi n daan yele ẽ yetι: <<Lan dẽŋε nõ-rɔɔgɔ n wʋn
kaasε nõorε ayi, fʋ wʋn sι'ιsε nõorε atã tι fõn ka mi mam>> na. Tι
a sũure sã'am, tι a kεlla.

15

Ba tarι Azezi sẽŋε gɔmna Apilatι zẽ'am

(Amatie 27:1-2, 11-14, Aluki 23:1-5, Azã 18:28-38)

1Beere n daan wiige bulika, tι kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la
kẽma, la lɔɔ karẽnsãandõma, bãma wuu n de sarιyaditba la daan
lagsε mε tɔgε kʋ, botι ba lʋ Azezi tarι ẽ sẽŋε Apilatι zẽ'am. 2Tι Apilatι
soke Azezi yetι: <<Fõn de la Zifdõma naba?>> Tι a lerge yetι:
<<La de la fõn yele se'em na.>> 3Tι kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la
dõrε ẽ yεla zozo'e. 4Tι Apilatι le soke Azezi yetι: <<Fõn wõm yetɔg-
sεba wuu tι ba tɔgε bɔ fʋ wã, fõn kãn lerge se'ere?>> 5Tι Azezi ka le
lerge se'ere, tι la di'ige Apilatι.

Ba tɔgε tι ba kʋ Azezi

(Amatie 27:15-26, Aluki 23:13-25, Azã 18:39-19:16)

6Zɔɔg-basε kibsa woo Apilatι daan ẽn botι ba yese la nẽr-sεka tι
nẽrba la boorι la yʋ'a deem basε. 7La bʋraa ayιla yʋ'ʋrε n de
Abarabası, ẽŋa la nẽrba basεba n daan dãmε tẽŋa, kʋ nẽra tι ba yõgε
ba yʋ. 8Tι nẽr-kʋʋŋɔ la sẽŋε Apilatι zẽ'am ka sose ẽ yetι, a ẽŋε ẽŋa n
ιtι se'em na bɔ ba. 9Tι a soke ba yetι: <<Ya boorι tι m yese la

Zifdõma naba la basε bɔ ya?>> 10Se'ere n soe la, a bãŋε tι kãabgɔ
kẽma nẽŋadõma la ẽŋε la sũure botι ba yõkε Azezi wa bɔ ẽ. 11La
kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la daan sa'asε nẽr-kʊʊŋɔ la mε, tι ba sẽŋε ka
sose Apilatι tι a yese Abarabasι basε bɔ ba. 12Tι Apilatι le soke ba
yetι: <<Bεla, sεka tι ya wi'iri tι Zifdõma naba la, yãma boorι tι m
ẽŋε ẽ na wãne?>> 13Tι ba tɔgra ke'enke'em yetι: <<Ka ẽ dɔ-
puurŋa* zuo.>> 14Tι Apilatι soke ba yetι: <<A ẽŋε la bẽm n de
be'em?>> Tι ba malιn tɔgra ke'enke'em yetι: <<Ka ẽ dɔ-puurŋa
zuo.>> 15La Apilatι daan boorι tι a ẽŋε tι nẽrba la sũure n ẽŋε
yẽlʊm, tι a yese Abarabasι basε bɔ ba. Dee botι ba wẽ Azezi la ka'asa,
dee dιkε ẽ bɔ tι ba ka ẽ dɔ-puurŋa zuo.

Sʊdaasι yaalε Azezi

(Amatie 27:27-31, Azã 19:2-3)

16Tι sʊdaasι tarι Azezi kẽ gɔmna la yire zẽnzakam, dee wi sʊdaasι la
wuu, tι ba lagsε. 17Tι ba dιkε fuugo n de gomusga yε Azezi, dee dιkε
gõ'osι wʊgε mũŋa vuge ẽ. 18Dee yãŋa pʊ'ʊsra ẽ yetι: <<Zifdõma
naba, naa!>> 19Dee dιkε dasaarε wẽ a zuugo, tʊbsε nõtõorʊm mĩ ẽ,
dee ka dũma tẽŋa a nẽŋam nã'asra ẽ. 20Ban yaalε ẽ kι'ιlιm na, ba
yεεgε gomusga fuugo la mε, dee le yε ẽ a futo, tarι ẽ yese tι ba sẽŋε
ka ka dɔ-puurŋa zuo kʊ.

Ba ka Azezi dɔ-puurŋa zuo

(Amatie 27:32-44, Aluki 23:26-43, Azã 19:17-27)

21Ban daan tarι Azezi wε'εsa la, ba daan tʊ'ʊsε la bʊraaga ayιla
yʊ'ʊrε n de Asimõ n ze'ele Sirεnι, a de la Alεgsãndrι la Arufusi sɔ. A
daan ze'ele la va'am lεmna. Tι sʊdaasι la pẽrgε ẽ, tι a to'oge Azezi
kũm dɔ-puurŋa la buke. 22Ba daan tarι Azezi sẽŋε la zẽ'a tι ba wi'iri tι

Golgota, a võorɛ de la zuwaŋrɛ zẽ'a. 23Ba daan dɩkɛ la dãam n gaam
na tɩɩm yʊ'ʊrɛ n de miiri bɔ ẽ tɩ a yũ, tɩ a zagsɛ ka yũ. 24Tɩ ba daan ka
ẽ dɔ-puurŋa zuo, dee dɩkɛ a futo tɩ ba pʊɩ taaba, pɔsɛ tɩ ba bãŋɛ nẽra
woo n wʊn to'oge se'em. 25La daan de la bulika karf-awɛɩ wakatɛ tɩ
ba ka ẽ dɔ-puurŋa zuo. 26Ba daan gʊlsɛ la gʊlsgɔ pa'alɛ bõn-sɛka n
botɩ ba ka ẽ lablɛ dɔ-puurŋa la zuo. Ba daan gʊlsɛ yetɩ: < <Zifdõma
naba.> > 27Ba daan tarɩ la fãarba bayi wa po ka dɔ-puursi zuto,
ayɩla a zʊʊgɔ bɔba, ayẽma a gɔbga bɔba. ((28La de la bɛla, tɩ
Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʊlsɛ se'em na ẽŋɛ. La gʊlsɛ yetɩ: < <Ba geele ẽ
pa'asɛ la tõon-be'ero dõma pʊam.> >))
29Tɩ nẽr-sɛba n dolɩ bilam tɔlla la lɔbra ba zuto, dee tʊʊra ẽ yetɩ:
< <Ẽhẽe, faa! Dagɩ fõn yetɩ fõn wʊn wõrgɛ Wẽnde-kãtɛ la dee le mẽ
ẽ dabsa atã pʊam? 30Fãagɛ fʊ mẽŋa dɔ-puurŋa la zuo sige.> > 31Tɩ
kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ karẽnsãandõma la mẽ la'ara ẽ yɛta
taaba yetɩ: < <A daan fãagrɩ nẽrba basɛba mɛ, dee ka tãna wʊn
fãagɛ a mẽŋa. 32A sãn dɛna Krisi*, Ɩsrayɛlɩ dõma naba la, a ze'ele dɔ-
puurŋa la zuo sige nãnannɛ wã tɩ tɩ yẽ dee sakɛ.> > Tɩ nẽr-sɛba tɩ ba
ka dɔ-puursi zuto lɛm ẽ na mẽ tɔgɛ ẽ be'em.

Azezi kũm

(Amatie 27:45-56, Aluki 23:44-49, Azã 19:28-30)

33Wʊntɛɛŋa zuu-tẽŋasʊka n daan paagɛ, tɩ tẽŋa la wuu lebge lika
halɩ ka paagɛ zaanõorɛ karf-atã. 34Karf-atã la wakatɛ tɩ Azezi tɔgɛ
ke'enke'em yetɩ: < <Eloi, Eloi, lama sabaktani.> > La võorɛ de la:
< <Mam Wẽnnaam, mam Wẽnnaam, bẽm n soe tɩ fõn basɛ
mam?> > 35Tɩ sɛba n ze bilam na basɛba wõm bɛla, yetɩ: < <Selse-
ya, a wi'iri la A'eli*.> > 36Tɩ nẽra ayẽma zoe ka dɩkɛ nẽtɩŋa lʊsɛ dã-
mĩ'isgo pʊam zẽkɛ la dɔɔgɔ bɔ ẽ tɩ a yũ, dee yetɩ: < <Basɛ-ya tɩ tɩ gu

bısɛ A'eli la sãn wʋn wa sike ẽ dɔ-puurŋa la zuo.>> [37]Tı Azezi le
kaasɛ ke'enke'em dee yãŋa ki.
[38]Wakat-ẽŋa, tı fuugo la n yuli Wẽnde-kãtɛ* la pʋam beŋe zẽ'e-sõŋɔ
la ãagɛ pʋsʋka saazuum ka paagɛ tẽŋa.
[39]Tı Rom* sʋdaası kɛ'ɛma daan zɛ Azezi nẽŋam yẽ ẽn ki se'em, tı a
yetı: <<Bʋra-ẽna wã sırı de la Nawẽnnɛ Dayʋa.>> [40]La pɔgsı
basɛba n mẽ daan boe mĩ zɛ kẽnkɛrŋa bısra. Amaari n ze'ele
Magdala, la Amaari n de Azakı pıka la Azoze ma, la Asalome n daan
boe ba pʋam. [41]Azezi n daan boe Galile la, ba daan dolı ẽ mɛ dee
sõŋra ẽ. La pɔgsı basɛba zozo'e n daan lagım doose ẽ wa'am
Zerizalɛm n boe mĩ.

Azezi laarɛ

(Amatie 27:57-61, Aluki 23:50-56, Azã 19:38-42)

[42]Tı wẽnnɛ daan bɔna mĩ kẽ'era, la daan de la beere n wʋn wiige
Zifdõma vo'osgo* daarɛ, tı ba daan bɔna mĩ mãasna. [43]Tı bʋraa ayıla
yʋ'ʋrɛ n de Azozɛfʋ, a ze'ele la Arimate, a de la sarıyaditba la nẽra
ayıla tı ba nannı. A mẽ daan gu'uri la Nawẽnnɛ n wʋn wa'am wa di
na'am nẽrba tẽŋasʋka. Lan daan de beere n wʋn wiige vo'osgo daarɛ
la ĩyã, tı a kɛ'ɛm sũure sẽŋɛ Apilatı zẽ'am ka sose Azezi kũm na. [44]La
Apilatı n wõm tı Azezi darɛ ki mɛ na, la di'ige ẽ mɛ. Tı a botı ba wi
sʋda-kɛ'ɛma la, tı a soke bãŋɛ Azezi ki yuuge mɛ? [45]La Apilatı n wõm
sʋda-kɛ'ɛma la lergre la, tı a bɔ Azozɛfʋ sore tı a sike kũm na. [46]Tı
Azozɛfʋ da tãnnɛ sike kũm na dɔ-puurŋa la zuo, dıkɛ tãnnɛ la vile ẽ,
tarı ẽ sẽŋɛ ka laagɛ yɔɔgɔ tı ba daan tũ tãmpĩa ĩyã, yãŋa bilge kug-
kãtɛ lige yɔɔgɔ la nõorɛ. [47]Amaari n ze'ele Magdala, la Azoze ma
Amaari daan ze mɛ bısra zẽ'e-sɛka tı ba bĩŋe ẽ na.

16

Azezi vo'ore

(Amatie 28:1-8, Aluki 24:1-12, Azã 20:1-10)

1Zifdõma vo'osgo* daarɛ n daan tole, tɩ Amaari n ze'ele Magdala, la
Azakɩ ma Amaari, la Asalome da tɩdarɛ yũuŋo n ãn sõŋa tɩ ba tarɩ
sẽŋɛ ka ẽŋɛ Azezi ĩyã. 2Tɩ Lasrɩ daarɛ bulika wẽnnɛ n doorɩ se'em
mã'a la, tɩ ba wɛ'ɛsa yɔɔm na, 3dee tɔgra la taaba sore yetɩ: <<Ãne n
wʊn bilge kugre la yɔɔgɔ la nõorʊm bɔ tɔ?>> 4La ban paagɛ la, ba
yẽ tɩ kugre la n ba ãna kãtɛ la põn bilge mɛ gã. 5Tɩ ba kẽ yɔɔgɔ la
pʊam, yẽ budib-polle n yɛ fu-pɛɛlga zẽa zʊʊgɔ bɔba, tɩ ba palẽŋa ẽkɛ.
6Tɩ a yele ba yetɩ: <<Da basɛ-ya tɩ ya palẽŋa ẽgra, mam mi tɩ ya
eerɩ la Azezi n ze'ele Nazarɛtɩ, tɩ ba ka dɔ-puurŋa* zuo kʊ la. A
vo'oge mɛ, a ka boe kalam. Bɩsɛ-ya zẽ'e-sɛka tɩ ba daan bĩŋe ẽ na n
wãna. 7Sẽŋɛ-ya ka yele Apɩyɛɛrɩ, la a karẽnbiisi basɛba la yetɩ: <A
wʊn dẽŋɛ ya nẽŋa sẽŋɛ Galile. Bilam tɩ ya wʊn yẽ ẽ, wʊ ẽn daan yele
ya se'em na.> >> 8Tɩ ba yɛm bɔɩ, tɩ ba ĩyã gõgra, tɩ ba yese yɔɔgɔ
la pʊam zoe, la ba daan ka yele nẽra nẽra sɛla, se'ere n soe la,
dabeem n tarɩ ba.

Azezi dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ nẽrba

(Amatie 28:9-10, 16-20, Aluki 24:13-49, Azã 20:11-23)

((9Azezi n daan vo'oge Lasrɩ daarɛ bulika yʊ'ʊŋɔ yʊ'ʊŋɔ la, a dẽŋɛ
dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ la Amaari n ze'ele Magdala. La de la ẽŋa tɩ
kʊlkã'arsɩ bayopɔɩ daan dolɩ ẽ tɩ Azezi dige ba, tɩ ba yese la. 10Tɩ a
sẽŋɛ ka yele nẽr-sɛba n daan dolɩ Azezi la. Ba daan zĩ la sũ-sã'aŋɔ la
nintãm. 11La ban daan wõm tɩ Azezi vo'oge mɛ tɩ Amaari yẽ ẽ na, ba
daan ka sakɛ.

12 Bɛla poorʊm tɩ Azezi le teege nẽŋa ayẽma dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ a
karẽnbiisi bayi n daan boe sore wɛ'ɛsa tẽn-pɩka ayɩla. 13 Tɩ ba lebe ka
yele ba taaba la, tɩ ba ka sakɛ.
14 La bɛla poorʊm, tɩ a karẽnbiisi pia la ayɩla la daan zẽa dita, tɩ
Azezi dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ ba. Dee zɛbɛ ba, ban daan ka bɔ sɪra, la ba
sũure n kɛ la ĩyã. Se'ere n soe la, ba daan ka sakɛ sɛba n daan yẽ ẽ
yetɩ a vo'oge mɛ na yetɔga. 15 A yele bɛla, dee yele ba yetɩ: < <Sẽŋɛ-
ya dũnia zẽ'a woo ka mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la bɔ nẽrba wuu.
16 Sɛka woo n bɔ sɪra, botɩ ba mise ẽ ko'om pʊam, a wʊn yẽ fãarɛ. La
sɛka woo n ka bɔ sɪra, ba wʊn di a sarɩya sɪbgɛ ẽ. 17 La sɛba n wʊn bɔ
mam sɪra la, wʊn ɩta la bõn-yãlma bãna pa'alɛ Nawẽnnɛ pãŋa: Ba
wʊn dɩkɛ la mam yʊ'ʊrɛ digra kʊlkã'arsɩ, dee tɔgra yetɔg-zãŋsɩ. 18 La
ba sãn yõgɛ bõnsɛ'ɛdõma, bɩɩ yũ yabga, la kãn ẽŋɛ ba sɛla. La ba wʊn
dɩkɛ ba nu'usi paglɛ bã'adõma zuto, tɩ ba yẽ ĩmã'asʊm.> >

Azezi zom Nawẽnnɛ yire

(Aluki 24:50-53, Tõoma 1:9-11)

19 Zuudãana Azezi n daan tɔgɛ la ba kɩ'ɩlɩm na, a zẽkɛ mɛ zom
Nawẽnnɛ yire, ka zĩ'ire Nawẽnnɛ zʊʊgɔ. 20 Tɩ a karẽnbiisi la sẽŋɛ ka
mõolɛ kõ-yẽlga la zẽ'esɩ wuu. Tɩ Zuudãana la sõŋɛ ba, botɩ ba tõm
tõon-yãlma pa'alɛ tɩ ba kõa la mõolgɔ de la sɪra.)) \f1 2:10 Azezi sãn
ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʊa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f2 3:22
Abelzebuli de la Asũtãana yʊ'ʊrɛ ayẽma. \f3 6:37 Lag-kõbrɛ la yʊ'ʊrɛ
de la deniye, deniye de wʊ nẽra daarɛ ayɩla tõonɛ yɔɔrɔ. \f4 7:26 Ba
sãn yetɩ nẽra de la Grɛkɩ, la võorɛ de la a dagɩ Zifu. \f5 8:38 Azezi
sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala Dayʊa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f6 14:21
Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʊa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \e
LUK

Azezi-krisi kõ-yẽlga tɩ Aluki gʋlsɛ

Bilgre

Aluki yʋʋn de la logtore, dɔla Apolɩ tõnna Nawẽnnɛ tõoma (Afilmõ 24). Ẽŋa n ken gʋlsɛ Azezi-krisi Tõntõnɩba Tõoma Gõŋɔ. A dagɩ Zifu. A yʋʋn mõrgɛ mɛ doose Azezi yɛla la wuu nãma sõŋa sõŋa, gʋlsɛ bɔ bu-zãŋsɩ yetɩ ẽŋa yetɩ a pa'alɛ ba mɛ tɩ ba bãŋɛ tɩ ban zãsʋm ba se'em na de la sɩra (Aluki 1:1-4).

Aluki pa'alɛ tɩ Azezi de la Zifdõma, la dũnia buuri wuu nẽrba Fãagra, la ẽŋa n zotɩ nasdõma, la bã'adõma, la sɛba tɩ nẽrba sisri ninbãalga zozo'e. A ken pa'alɛ tɩ Azezi tõm na Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa lɛ, dee yetɩ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la bɔ'ɔrɩ la sũ-yẽlga zo'oge (Aluki 2:10, 24:52).

A pa'alɛ la Azezi vɔm n doose se'em wʋ Amatie, la Amarkɩ n mẽ gʋlsɛ se'em na. A pa'alɛ la Azezi tõoma pĩ'iluŋo, la ẽn zãsʋm nẽrba, dee botɩ nẽrba yẽ ĩmã'asʋm, la ẽn sẽŋɛ Zerizalɛm tɩ ba yõkɛ ẽ ka dɔ-puurŋa zuo, tɩ a ki, dee vo'oge, zom Nawẽnnɛ yire.

Aluki gõŋɔ la tarɩ la yɛla zozo'e n ka gʋlsɛ gõnnɔ basɛba la pʋam:

- Nawẽnnɛ n tõm malɛka tɩ a wa'am wa yele Amaari Azezi dɔka yelle, la Azã n yʋʋn misri nẽrba ko'om pʋam na mẽ dɔka yelle (sapɩtrɩ 1).
- Azezi dɔka n doose se'em, la malɛgsɩ n pa'alɛ dũnsĩima tɩ ba sẽŋɛ ka pẽgɛ Azezi (2:1-20).
- Ban dɩkɛ Azezi bɔ Nawẽnnɛ, tɩ Asimeyõ, la A'annɩ tɔgɛ Azezi yelle se'em (2:22-40).

- Azezi n tarı yʋʋma pia la ayi wakatɛ la, ẽn sẽŋɛ Wẽnde-kãtʋm ka ẽŋɛ se'em (2:41-52).
- Samaari nẽra n sõŋɛ nẽra makrɛ (10:30-35), bõntarsa n ka tarı yɛm makrɛ (12:13-21), la bia n basɛ a sɔ yire, le lebe kule makrɛ (15:11-32).

Azezi-krisi kõ-yẽlga tı

Aluki

gʋlsɛ

1

Se'ere n soe tı Aluki gʋlsɛ gõŋɔ la

1Mam sɪr-sõŋɔ Ateofili, nẽrba zozo'e n mõrgɛ gʋlsɛ yel-sɛba wuu n
ẽŋɛ tõma zẽ'am na. 2Ba gʋlsɛ yel-bãma wuu wʋ nẽrba basɛba n daan
yẽ yɛla la wuu halı ba pĩ'iluŋo, dee mõolɛ kõ-yẽlga la tɔgɛ pa'alɛ tı
tõma wõm se'em na. 3Bɛla ĩyã tı mam mã'agɛ m mẽŋa doose yel-
bãma nãma sõŋa sõŋa halı ba pĩ'iluŋo pʋam, tı mam tẽ'esɛ tı la ãn
sõŋa tı m gʋlsɛ yɛla la n doose taaba se'em na bɔ fɔ. 4Mam gʋlsrı
wãna tı fʋ bãŋɛ mɛ tı yel-bãna wuu tı ba pa'alɛ fʋ la de la sıra.

Azakari bia Azã tı ba wʋn dɔgɛ yelle

5Se'emwẽnʋm tı A'erɔdı* daan de Zude* tẽŋa naba la, bʋraa n daan
boe tı a yʋ'ʋrɛ dɛna Azakari. A daan de la Zifdõma kãabgɔ* kẽema, a
de la Abiya buuri nẽra. Tı a pɔga yʋ'ʋrɛ dɛna A'elizabɛtı, ẽŋa mẽ
daan de la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana Aarõ* buuri. 6Bãma bayi daan de
la nẽrba n ıtı sõŋa Nawẽnnɛ nifum, dee sakra Nawẽnnɛ nõorɛ, la a
lɔɔ* la wuu sõŋa. 7La ba daan ka tarı bia, se'ere n soe la, A'elizabɛtı

daan de la kõndɔgrɛ, la bãma bayi la wuu mẽ kʋrgɛ mɛ.
8La wakatɛ n daan paagɛ tɩ Abiya buuri kẽ Wẽnde-kãtɛ* la pʋam tɩ
ba tõm. Tɩ Azakari mẽ kẽ tɩ a tõm. 9Kãabgɔ kẽma la malŋɔ daan de la
ba pɔsɛ looge nẽr-sɛka n wʋn kẽ zẽ'e-sõŋɔ pʋam yõ tɩdarɛ bɔ
Nawẽnnɛ. Tɩ ba daan pɔsɛ, tɩ la yõkɛ Azakari. Tɩ Azakari kẽ tɩ a yõ.
10La tɩdarɛ la yõ'a wakatɛ nẽr-kʋʋŋɔ la wuu boe la yẽŋa pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ.
11Tɩ Nawẽnnɛ malɛka* darɛ wa'am Azakari zẽ'am wa zɛ tɩdarɛ yõ'a
bĩmbĩnne na zʋʋgɔ bɔba. 12La Azakari n yẽ ẽ na, a palẽŋa n ẽkɛ halɩ,
tɩ dabeem kẽ ẽ. 13Tɩ malɛka la yele ẽ yetɩ: < <Azakari, da zoe
dabeem, tɩ Nawẽnnɛ wõm fʋ pʋ'ʋsgɔ mɛ. Fʋ pɔga A'elizabɛtɩ wʋn
dɔgɛ la budibla, tɩ fʋ sɩ a yʋ'ʋrɛ tɩ Azã. 14La fʋ wʋn ẽŋɛ sũ-yẽlga
sɩrʋm. La nẽrba zozo'e wʋn ẽŋɛ sũ-yẽlga bia la dɔka ĩyã. 15A wʋn
dɛna la nẽr-keko Zuudãana Nawẽnnɛ nifum, la a kãn yũ dãam bɩɩ
bõn-yũula n bugri. Nawẽnnɛ Sɩa* wʋn bɔna la ẽ halɩ lan pɔsɛ ẽn boe
a ma pʋʋrʋm, la wakatɛ wuu. 16A wʋn botɩ Ɩsrayɛlɩ* nẽrba zozo'e
lebe sakɛ ba Zuudãana Nawẽnnɛ. 17La a wʋn dẽŋɛ Zuudãana nẽŋam
tara Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'eli* n daan tarɩ se'em
na. La a wʋn naagɛ sɔdõma la ba kɔma yɛla, dee wʋn botɩ nẽr-sɛba n
sɩ'ɩsrɩ Nawẽnnɛ nõorɛ la tara yɛm ɩta wʋ sɛba n ɩtɩ sɛla n masɛ la. A
wʋn botɩ nẽrba mãasʋm sõŋa gu'ura tɩ Zuudãana.> >
18Tɩ Azakari soke malɛka la yetɩ: < <Bẽm n wʋn botɩ mam bãŋɛ tɩ
bõn-ẽna de la sɩra? Se'ere n soe la, mam de la bʋra-yã'aŋa dee tɩ
mam pɔga mẽ kʋrgɛ.> > 19Tɩ malɛka la lerge ẽ yetɩ: < <Mam yʋ'ʋrɛ
de la Agabrɩyɛlɩ, mam ze la Nawẽnnɛ nẽŋam. Ẽŋa n tõm mam yetɩ, m
wa'am yele fʋ yetɔg-yẽlga wã. 20La fõn ka sakɛ mam yetɔga la ĩyã, fʋ
nõorɛ n wʋn mãam. La wakatɛ sãn paagɛ, bõn-sɛba tɩ mam yele fʋ la
wʋn ẽŋɛ. La fʋ kãn le tãna tɔgra, halɩ tɩ la paagɛ daar-sɛka tɩ bõn-

bãna wʋn ẽŋɛ la.> >
21Wakat-ẽŋa, nẽrba la daan gu'uri mɛ tɩ Azakari yese. La ẽn daan
boe zẽ'e-sõŋɔ la pʋam yuura la, ba palẽŋa n ẽkɛ. 22La ẽn yãŋa wa
yese la, a ka tã'agɛ tɔgɛ la nẽrba la. A nõorʋm n mãam tɩ a tara nu'usi
magra pa'ala ba. Bɛla tɩ ba bãŋɛ tɩ a yẽ la bõn-yãlma zẽ'e-sõŋɔ la
pʋam.
23Dabs-sɛba tɩ Azakari daan wʋn tõm Wẽnde-kãtɛ la pʋam n ba'asɛ
la, a daan lebe kule la a yire.
24Dabs-bãna poorʋm, tɩ a pɔga A'elizabɛtɩ yõkɛ pʋʋrɛ bɔna yire wõr-
sɩnuu. 25Dee yetɩ: < <Wãna de la Zuudãana Nawẽnnɛ tõoma. Wakat-
ẽna ẽŋa n yãŋa bɩsɛ mam yelle, dee yese bõn-ẽna n de nɩ yãnnɛ bɔ
mam nẽrba tẽŋasʋka.> >

Malɛka n tɔgɛ Azezi dɔka yelle

26-27Pugla ayɩla n daan boe Galile tẽŋa ayɩla yʋ'ʋrɛ n de Nazarɛtɩ, tɩ
a yʋ'ʋrɛ dɛna Amaari. A daan nãn ka mi bʋraa. La bʋraa ayɩla yʋ'ʋrɛ
n de Azozɛfʋ n yetɩ a di ẽ. Azozɛfʋ de la naba Adavidi* buuri nẽra.
La wakat-sɛka tɩ A'elizabɛtɩ daan tarɩ pʋʋrɛ wõr-sɩyoobɩ pʋam na, tɩ
Nawẽnnɛ tõm a malɛka* Agabrɩyɛlɩ tɩ a sẽŋɛ Amaari zẽ'am. 28Tɩ
malɛka la sẽŋɛ Amaari zẽ'am ka pʋ'ʋsɛ ẽ yetɩ: < <Fʋ tõoma.
Zuudãana Nawẽnnɛ boe la fʋ mɛ, a ẽŋɛ fʋ yel-sõnnɛ mɛ.> > 29La
Amaari n daan wõm malɛka yetɔga la, a palẽŋa n ẽkɛ, tɩ a tẽ'esra
malɛka la n yele se'em na võorɛ n de sɛla. 30Tɩ malɛka la yele ẽ yetɩ:
< <Amaari, da zoe dabeem, tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ fʋ yel-sõnnɛ mɛ. 31Fʋ
wʋn yõkɛ la pʋʋrɛ dɔgɛ budibla, sɩ a yʋ'ʋrɛ tɩ Azezi*. 32A wʋn dɛna la
nẽr-keko. La ba wʋn wi'ira ẽ tɩ, Nawẽnnɛ n gãnnɩ wuu Bia. La
Zuudãana Nawẽnnɛ wʋn bɔ ẽ a yaaba Adavidi na'am, 33tɩ a dɛna
Azakɔbɩ* buuri naba wakatɛ wuu, a na'am na kãn malɩn ba'asɛ.> >

34Tɩ Amaari soke malɛka la yetɩ: <<Mam ka mi bʋraa, la wʋn ẽŋɛ
la wãne tɩ mam yõkɛ pʋʋrɛ?>> 35Tɩ malɛka la lerge ẽ yetɩ:
<<Nawẽnnɛ n gãnnɩ sɛla wuu Sɩa wʋn sige fʋ zuo, la Nawẽnnɛ
pãŋa wʋn bɔna la fɔ, bɛla bia la tɩ fʋ wʋn dɔgɛ la wʋn welge la
to'ore, ba wʋn wi'ira ẽ tɩ Nawẽnnɛ Dayʋa. 36Bãŋɛ tɩ fʋ sõogɔ
A'elizabɛtɩ tɩ ba yetɩ a de la kõndɔgrɛ la, a tarɩ la pʋʋrɛ wõr-sɩyoobɩ n
wãna. Baa la ẽn kʋrgɛ la, a wʋn dɔgɛ la budibla. 37Se'ere n soe la,
sɛla sɛla ka boe tɩ Nawẽnnɛ ka tã ɩta.>> 38Tɩ Amaari lerge yetɩ:
<<Mam de la Zuudãana Nawẽnnɛ tõntõn-pɔka. Nawẽnnɛ botɩ la
ẽŋɛ wʋ fõn yele se'em na.>> Tɩ malɛka la fõrgɛ dee basɛ ẽ.

Amaari sẽŋɛ ka bɩsɛ A'elizabɛtɩ

39La dabsa bãma pʋam, tɩ Amaari isge sẽŋɛ tɔtɔ paagɛ Zude so'olʋm
tẽŋa ayɩla tɩ tãnsɩ boe mĩ. 40La ẽn paagɛ la, a kẽ la Azakari yire pʋ'ʋsɛ
A'elizabɛtɩ. 41La A'elizabɛtɩ n wõm a pʋ'ʋsgɔ la, bia la wẽrgɛ mɛ a
pʋʋrʋm. Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* wa'am A'elizabɛtɩ zẽ'am la pãŋa, 42tɩ a tĩi
tɔgɛ yetɩ: <<Nawẽnnɛ ẽŋɛ la fõn yel-sõnnɛ gãnna pɔgsɩ la wuu. La
bia la tɩ fʋ wʋn dɔgɛ la, tarɩ yel-sõnnɛ mɛ. 43Mam de la ãne tɩ mam
Zuudãana ma sẽna mam zẽ'am? 44Se'ere n soe la, mam wõm fõn
pʋ'ʋsgɔ la, bia la n boe mam pʋʋrʋm na wẽrgɛ mɛ la sũ-yẽlga. 45Fõn
sakɛ tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ yetɔga tɩ a tɔgɛ bɔ fʋ la wʋn sɩrɩ ẽŋɛ la, fʋ
yẽ zu-yẽlga.>>

Amaari n yõom yõoma pẽgɛ Nawẽnnɛ la yelle

46Tɩ Amaari yele yetɩ:
<<Mam pẽgrɩ Zuudãana Nawẽnnɛ la m sũure wuu.
47Mam tarɩ sũ-yẽlga mɛ, Nawẽnnɛ n de mam Fãagra la ĩyã,
48se'ere n soe la, a bɩsɛ mam n de a tõntõn-pɔg-tarma la yelle mɛ.
Bɛla lan pɔsɛ lɛɛlɛ wã wɛ'ɛsa, zamãana wuu nẽrba wʋn wi'ira mam

tı zu-yẽlga dãana.
49 Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n tã wuu la n ẽŋɛ bõn-kãra bɔ mam.
A de la pʋpeelem dãana.
50 La nẽr-sɛba n zotı ẽ na,
a zotı ba ninbãalga mɛ zamãana wuu.
51 A dıkɛ la a nu'ugo tõm tõon-kãra,
dee botı zẽk-m-mẽŋa dõma la zoe wırgɛ la ba zẽk-m-mẽŋa
pʋtẽ'era la.
52 La sãn dɛna pãnsı dõma,
a sikri ba mɛ ba na'am pʋam,
dee zẽkra sik-m-mẽŋa dõma.
53 La sɛba n ka tarı sɛla la,
a bɔ'ɔrı ba bõntarsõm zɔ'ɔra mɛ,
dee botı bõntatba lebe fõrgɛ dee ka to'oge sɛla sɛla.
54 A tẽerı zɔta tõma Israyɛlı* nẽrba n de a tõntõnıba la ninbãalga
mɛ, dee sõŋra tõma,
55 wʋ ẽn yʋʋn bĩŋe a nõorɛ la tõma yaaba Abraham*, la tõma sɔ-
yaabdõma, la ba yıısı la wuu tı a wʋn sõŋra tõma wakatɛ
wuu se'em na.> >
56 La Amaari daan weege A'elizabɛtı zẽ'am ẽŋɛ wʋ wõr-sıtã, dee yãŋa
lebe kule.

Azã dɔka yelle

57 A'elizabɛtı dɔka wakatɛ n daan paagɛ la, a dɔgɛ la budibla. 58 Tı a
sawiiba, la a yir-dõma wõm tı Zuudãana Nawẽnnɛ zoe a ninbãalga
zo'oge, tı ba wuu lagım ıta sũ-yẽlga la ẽ. 59 Bia la dɔka dabsa anii
daarɛ tı ba wa'am tı ba wã* ẽ, daan bɔɔra tı ba sı a yʋ'ʋrɛ a sɔ
Azakari yʋ'ʋrɛ. 60 La a ma ka sakɛ, yetı: < <Ayɛı, a yʋ'ʋrɛ wʋn dɛna

la Azã.> > 61Tι ba lerge yetι: < <Ya yir-dõma la pʋam nẽra ka boe
mĩ tι a yʋ'ʋrɛ dɛna Azã.> > 62Tι ba yιbsɛ la nu'usi soke bia la sɔ tι ba
bãŋɛ ẽŋa n boorι tι ba sι bia la yʋ'ʋrɛ se'em. 63Tι a botι ba bɔ ẽ dɔ-
palaka, tι a to'oge gʋlsɛ yetι: < <A yʋ'ʋrɛ de la Azã.> > Tι la di'ige
nẽrba la waa wuu. 64La ẽn gʋlsɛ yele bɛla la, bilam mẽŋa tι a zιlιŋa
lakɛ, tι a tã'agɛ tɔgra pẽgra Nawẽnnɛ. 65Tι dabeem yõkɛ sɛba n lɛm
bilam na wuu. Tι kõ-ẽŋa saagɛ Zude tẽn-sɛba tι tãnsι boe mĩ na wuu.
66Bãma wuu n daan wõm yɛla la, ba daan tẽ'esrι mɛ dee sɔkra yetι:
< <Bi-ẽna yetι a wa ãna la wãne?> > Zuudãana Nawẽnnɛ pãŋa boe
la ẽ mɛ.

Azakari n to'oge Nawẽnnɛ yetɔga bɔ nẽrba la yelle

67Nawẽnnɛ Sιa n wa'am bia la sɔ Azakari zẽ'am la pãŋa. Tι a to'oge
Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ yetι:

68< <Basɛ-ya tι pẽgɛ Nawẽnnɛ n de Ιsrayɛlι* Zuudãana la,
se'ere n soe la, a wa'am mɛ wa bιsɛ a nẽrba yelle, fãagɛ ba basɛ.
69A bɔ tõma la Fãagra n tarι pãŋa n wʋn yese a tõntõnna Adavidi*
buuri la pʋam,
70wʋ ẽŋa n yʋʋn botι a nõtɔ'ɔsrιba* tɔgra kʋrʋm se'em na.
71A yetι a wʋn fãagɛ tɔ tι bɛ'ɛba nu'usum,
la nẽr-sɛba n sisri tõma la nu'usum.
72Bɛla, a zoe tι yaabdõma ninbãalga mɛ,
dee tẽegɛ ẽn yʋʋn bĩŋe a nõorɛ la ba la yelle.
73Se'ere n soe la, a yʋʋn bĩŋe nõorɛ mɛ la tι yaaba Abraham*
74tι a wʋn fãagɛ tɔ tι bɛ'ɛba nu'usum,
dee wʋn botι tι tõm a tõoma, tι dabeem kana.
75Dee dɔla ẽ la pʋpeelem,
dee ιta tι la masra ẽn boorι se'em ka paagɛ tι vɔm tɛka.

76La fõn, m bia, ba wʊn wi'ira fʊ tɩ Nawẽnnɛ n gãnnɩ wuu nõtɔ'ɔsa.
Bɛla ĩyã, fõn wʊn dẽŋɛ tɩ Zuudãana la nẽŋam malgɛ sore bɔ ẽ,
77dee yele Nawẽnnɛ nẽrba la tɩ ba bãŋɛ tɩ a wʊn fãagɛ ba basɛ ba
tõon-be'ero taalɛ.
78La de la Nawẽnnɛ n zotɩ tõma ninbãalga la ĩyã
tɩ a wʊn botɩ a peelem n ãn wʊ wʊntɛɛŋa n yẽkɛ bulika la,
79nẽegɛ bɔ nẽr-sɛba n boe lika pʊam,
la nẽr-sɛba n zotɩ kũm dabeem na,
dee pa'alɛ tɩ so-sɛka tɩ tɩ wʊn doose yẽ sũ-mã'asʊm.> >

80Tɩ bia la daan bɩta, tɩ a pʊtẽ'erɛ pa'asra. A daan boe la weem ka
paagɛ daar-sɛka tɩ a wa'am Ɩsrayɛlɩ dõma la zẽ'am tɩ ba bãŋɛ ẽ.

2

Azezi dɔka yelle

(Amatie 1:18-25)

1Ban daan dɔgɛ Azã la, wakat-ẽŋa tɩ na-keko A'ogisti daan bɔ nõorɛ
yetɩ, ba kãalɛ a tẽŋa la wuu nẽrba. 2La daan de la pɔspɔsɩ n bɛla tɩ ba
kãalɛ nẽrba la, wakat-sɛka tɩ Akirinusi daan de Siiri tẽnsɩ gɔmna la.
3Tɩ nẽrba wuu kule ba mẽnsɩ tẽnsʊm tɩ ba kãalɛ ba.
4Tɩ Azozɛfʊ mẽ yese Nazarɛtɩ n boe Galile so'olʊm sẽŋɛ Bɛtelɛm n
boe Zude so'olʊm pʊam, zẽ'e-ẽŋa tɩ ba yʊʊn dɔgɛ naba Adavidi*.
Se'ere n soe tɩ a sẽŋɛ bilam na, a de la naba Adavidi buuri. 5Ẽŋa la
Amaari n de pɔg-sɛka n yetɩ a ele ẽ na sẽŋɛ mɛ tɩ ba kãalɛ ba, wakat-
ẽŋa Amaari tarɩ la pʊʊrɛ. 6La ban nãn boe Bɛtelɛm la, tɩ a dɔka daarɛ
paagɛ. 7Tɩ a dɔgɛ a budib-kẽema, vile ẽ na fuugo gã'arɛ dũnsi yɔnnɔ
daka pʊam. Se'ere n soe la, zẽ'a n ka boe sãama yire la pʊam tɩ ba
wʊn gã'arɛ.

Dũnsĩima la malɛkadõma yelle

8La tẽn-ẽŋa dũnsĩima daan boe la sẽkam gu'ura ba dũnsi yʋ'ʋŋɔ. 9Tɩ
Nawẽnnɛ malɛka* sige ba zẽ'am. Tɩ Nawẽnnɛ na'am pãŋa peelem
nẽegɛ gilge ba. Tɩ dabeem ba kẽ ba halɩ. 10Tɩ malɛka la yele ba yetɩ:
<<Da zoe-ya dabeem, tɩ mam tarɩ la kõ-yẽlga tɩ m yele ya, n wʋn
basɛ tɩ nẽrba wuu sũure ẽŋɛ yẽlʋm. 11La de la yʋ'ʋŋ-ẽna tɩ ba dɔgɛ ya
Fãagra la Adavidi* tẽŋa pʋam, ẽŋa n de Zuudãana Krisi* la. 12La bõn-
ẽna n wʋn botɩ ya bãŋɛ tɩ la de la sɩra, ya wʋn yẽ bilɩa tɩ ba vile ẽ na
fuugo gã'arɛ dũnsi yɔnnɔ daka pʋam.>>
13Tɩ Nawẽnnɛ malɛkadõma kʋʋŋ-kʋʋŋɔ darɛ wa'am wa naagɛ la
ayɩla la. Tɩ ba pẽgra Nawẽnnɛ yetɩ: 14<<Nawẽnnɛ n boe saazuum n
soe pẽka, la nẽr-sɛba tɩ a nõŋɛ la tarɩ sũ-mã'asʋm dũnia zuo.>> 15La
malɛkadõma la lebe la Nawẽnnɛ yire, dee tɩ dũnsĩima la yele taaba
yetɩ: <<Basɛ-ya tɩ tɩ sẽŋɛ Bɛtelɛm ka bɩsɛ sɛla n ẽŋɛ tɩ Nawẽnnɛ yele
tɩ la.>>
16La ba isge mɛ tɔtɔ sẽŋɛ ka paagɛ yẽ Amaari, la Azozɛfʋ, la bilɩa la
tɩ a gã dũnsi yɔnnɔ daka pʋam. 17La dũnsĩima la n yẽ ẽ na, ba tɔgɛ
bia la yelle wʋ malɛka la n yele ba se'em na. 18Tɩ sɛba wuu n wõm
dũnsĩima la n yele se'em na, la di'ige ba mɛ. 19La Amaari tẽ'esrɩ yɛla
wã wuu mɛ a sũure pʋam. 20Dee tɩ dũnsĩima la daan lɛbra dee pẽgra
Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ zozo'e, se'ere n soe la, ba wõm dee yẽ malɛka la n
yele ba se'em na.

Azezi yʋ'ʋrɛ sɩa yelle

21La dabsa anii la daarɛ n daan paagɛ, tɩ ba botɩ ba wã* bia la wʋ
Amoyisi* gõŋɔ n pa'alɛ tɩ ba wã ba budimto se'em na. Tɩ ba sɩ a
yʋ'ʋrɛ tɩ Azezi*, yʋ'ʋr-sɛka tɩ malɛka daan yele ba tɩ ba sɩ ẽ na,
wakat-sɛka tɩ Amaari daan nãn ka yõkɛ a pʋʋrɛ la.

Ba tarɩ Azezi ka bɔ Nawẽnnɛ

22La wakatɛ la n paagɛ tɩ Amaari malgɛ a mẽŋa Nawẽnnɛ zẽ'am wʋ
Amoyisi lɔɔ* gõŋɔ n yele se'em na. Tɩ Azozɛfʋ la Amaari tarɩ bia la
sẽŋɛ Zerizalɛm* Wẽnde-kãtʋm tɩ ba dɩkɛ ẽ bɔ Nawẽnnɛ. 23Se'ere n soe
la, la gʋlsɛ Nawẽnnɛ lɔɔ gõŋɔ la pʋam tɩ budib-kẽema woo wʋn dɛna
la Nawẽnnɛ bõnɔ. 24Ba daan sẽŋɛ tɩ ba kãabɛ la sɛla bɔ Nawẽnnɛ wʋ
Nawẽnnɛ lɔɔ la n yele se'em na. La yetɩ, ba bɔ mõom dawɛma bayi
bɩɩ na'adawen-biɛ bayi.
25Wakat-ẽŋa tɩ bʋraa daan boe Zerizalɛm tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Asimeyõ.
A de la nẽr-sõŋɔ dee sakra Nawẽnnɛ sõŋa, dee gu'ura Ɩsrayɛlɩ* Fãagra
la n sẽm na. Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* bɔna la ẽ. 26La Nawẽnnɛ Sɩa la daan
põn yele ẽ tɩ a kãn ki, sãn dagna tɩ a yẽ la Krisi* tɩ Zuudãana
Nawẽnnɛ wʋn tõm tɩ a wa'am na. 27Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa la botɩ a sẽŋɛ
Wẽnde-kãtʋm na, la wakat-ẽŋa tɩ Azezi sɔ, la a ma daan tarɩ ẽ sẽŋɛ tɩ
ba ẽŋɛ Nawẽnnɛ lɔɔ n yele se'em na. 28Tɩ Asimeyõ to'oge bia la a
nu'usum, pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ yetɩ:

29< <Zuudãana, lɛɛlɛ wã, fõn bĩŋe nõorɛ se'em na ẽŋɛ mɛ.
Fʋ yãŋa tã basɛ mam n de fõn tõntõnna sore
tɩ m basɛ dũnia dee wa'am fõn yire la sũ-mã'asʋm.
30Se'ere n soe la, m nini yẽ Fãagra la tɩ fʋ tõm na,
31ẽŋa tɩ fʋ mãasʋm bɔ tɩ dũnia nẽrba wuu yẽ.
32Ẽŋa n de peelem n wʋn botɩ la nẽegɛ bɔ buuri wuu tɩ ba bãŋɛ
fõn,
dee wʋn botɩ tõma Ɩsrayɛlɩ dõma n de fõn nẽrba yẽ pẽka.> >

33La Asimeyõ n tɔgɛ bia la yɛla la, la daan di'ige bia la sɔ, la a ma mɛ.
34Tɩ Asimeyõ kã kã'a-sõma bɔ ba, dee yele bia la ma Amaari tɩ
Nawẽnnɛ looge bi-ẽna tɩ a botɩ Ɩsrayɛlɩ dõma zozo'e lui mɛ, dee tɩ
zozo'e mẽ isge. Ẽŋa n wʋn pa'alɛ Nawẽnnɛ tõoma, dee tɩ nẽrba zozo'e

wʋn zagsɛ ẽ. 35Ẽŋa n wʋn nẽegɛ pa'alɛ sɛla n sʋgɛ ba pʋtẽ'era pʋam
na. Dee yetɩ, Amaari mẽŋa wʋn yẽ sũ-sã'aŋɔ wʋ sʋ'a tɩ ba sɩɩsɛ lʋ
nẽra sũure la.
36Wakat-ẽŋa Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔs-pɔka n mẽ daan boe tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna
A'annɩ. Tɩ a sɔ yʋ'ʋrɛ dɛna Afanuyɛlɩ, a de la Azɛɛrɩ buuri nẽra. Ẽŋa
daan de la pug-sa'arɛ dee ele sɩra paagɛ yʋʋma ayopɔɩ tɩ a sɩra la ki.
37La a sɩra la n ki la, a yãŋa de la pɔkõorɛ kʋrgɛ halɩ ka paagɛ yʋʋma
pinii la anaasɩ. A daan boe la Wẽnde-kãtʋm na wakatɛ wuu, tõnna
bɔ'ɔra Nawẽnnɛ wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ wuu ka basra, dee lʋta nõorɛ
sɔsra Nawẽnnɛ. 38Wakat-ẽŋa tɩ a paagɛ ba zẽ'am, pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a
yel-sõnnɛ, dee tɔgra bia la yelle bɔ'ɔra sɛba wuu n gu'uri wakat-sɛka
tɩ Nawẽnnɛ wʋn le fãagɛ Zerizalɛm nẽrba la basɛ.
39La ban ẽŋɛ sɛla woo ba'asɛ wʋ Nawẽnnɛ lɔɔ la n yele se'em na, tɩ
Azozɛfʋ la Amaari lebe kule Nazarɛtɩ n boe Galile so'olʋm na. 40Tɩ
bia la bɩta tara pãŋa la yɛm, dee tɩ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ bɔna la ẽ.

Azezi daan de la bia, dee weege Zerizalɛm

41Yʋʋnɛ woo Azezi sɔ, la a ma sẽnnɩ la Zerizalɛm dita Zɔɔg-basɛ*
kibsa. 42La Azezi daan tarɩ la yʋʋma pia la ayi, dee tɩ ba sẽŋɛ kibsa la
wʋ ban ẽn ɩta se'em na. 43La kibsa la dabsa n ba'asɛ la, tɩ ba lebe
kulla. Dee tɩ Azezi weege Zerizalɛm, tɩ a sɔ la a ma daan ka bãŋɛ tɩ a
weege ya. 44Ba daan tẽ'esɛ tɩ a dolɩ la ba tẽŋa dõma, dee sẽŋɛ dabsrɛ
mõonɛ sẽnnɛ. La ban ɛ ẽ ba nẽrba la, la ba sɩrdõma zẽ'am dee ka yẽ ẽ
na, 45ba daan lebe la Zerizalɛm ka ɛɛra ẽ. 46La dabsa atã daarɛ tɩ ba
yẽ ẽ Wẽnde-kãtʋm na, tɩ a zĩ la karẽnsãandõma sɛlsra, dee sɔkra ba
sokrɩsɩ. 47Azezi n daan tarɩ yɛm la ẽn lergrɩ se'em na, di'ige sɛba wuu
n daan wõm na mɛ. 48La a dɔgrɩba la n yẽ ẽ na, la ba di'ige ba mɛ. Tɩ
a ma soke ẽ yetɩ: <<M bia, bẽm tɩ fʋ ẽŋɛ tɩ wãna? Mam la fʋ sɔ ɛ fʋ

mɛ halι la sũ-sã'aŋɔ.>> 49Tι a lerge ba yetι: <<Bẽm tι ya ɛɛra ma?
Yãma ka mi tι la masɛ mɛ tι mam bɔna m Sɔ yire wã bιι?>> 50Tι ba
ka bãŋɛ Azezi yetɔga la võorɛ.
51Tι Azezi doose ba kule Nazarɛtι, dee sakɛ ba nõorɛ. Tι a ma tẽ'esra
yel-bãma wuu a sũurum. 52Tι Azezi bιta, tι a yɛm pa'asra, tι Nawẽnnɛ
la nẽrba nõŋɛ ẽ.

3

Azã mõolι Nawẽnnɛ yetɔga dee misra nẽrba ko'om pʋam

(Amatie 3:1-12, Amarkι 1:1-8, Azã 1:19-28)

1Na-keko Atibɛɛrι n daan di na'am na, a yʋʋma pia la anuu yʋʋnɛ,
tι Apõnsι-pilatι de Zude gɔmna, dee tι A'erɔdι* dɛna Galile naba, tι a
sɔbia Afilipi mẽ dɛna Itiire la Trakoniti naba. Tι Alisaniyasι dɛna
Abilɛnι naba. 2La A'annι, la Akayifu de la Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽma
nẽŋadõma. Wakat-ẽŋa tι Azakari bia Azã daan boe mõom tι Nawẽnnɛ
tɔgɛ bɔ ẽ. 3Bɛla tι Azã sẽŋɛ tẽn-sɛba n boe Zʋrdẽ kʋlaa nõorʋm la
wuu ka mõola yetι, ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero, tι ba mise ba
ko'om* pʋam tι Nawẽnnɛ basɛ ba tõon-be'ero taalɛ. 4Azã n mõolι
se'em na ẽŋɛ wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʋʋn gʋlsɛ gõŋɔ pʋam
se'em na. A yʋʋn yetι:

<<Nẽra n mõolι weem tɔgra ke'enke'em yetι:
Malgɛ-ya sore sõŋa gu'ura Zuudãana,
malgɛ-ya sɔa la tι ba tɔ tẽntẽesι bɔ ẽ.
5Palɛ-ya bɔgsι la wuu,
sirge-ya tãnsι la kũnkũma la wuu,
mãalɛ-ya so-gɔlma tι ba tɔ tẽntẽesι,
palɛ-ya sorɔɔrɔ bogro tι ba naagɛ taaba.

6 Bεla nẽrsaalba wuu wʋn yẽ Nawẽnnε n ιtι se'em fãagra nẽrba
basra.> >
7 La nẽrba zozo'e n sẽŋε ka lagsε Azã zẽ'am tι a mise ba ko'om pʋam.
Tι a yele ba yetι: < <Yãma ãn wʋ kãmpẽesι buuri, ãne n yele yãma
yetι, ya tã wʋn zoe põsε Nawẽnnε sιbgrε n sẽm na? 8 Tõm-ya tõon-
sεba n pa'alι tι ya teege yεm basε tõon-be'ero. Da kãn tẽ'esε-ya tι
Abraham* n de yãma yaaba la, ya wʋn põsε Nawẽnnε sιbgrε mε.
Mam yetι yãma mε tι, Nawẽnnε tã wʋn dιkε kuga wã botι ba lebge
Abraham yιιsι. 9 Nẽra n põn tara lιa a nu'usum tι a lʋbε tιιsι. Tι-sεka
woo n ka wɔnnι biε sõma la, a wʋn lʋbε ẽ mε, lobge bugum pʋam tι
bugum di ẽ.> >
10 Tι nẽr-kʋʋŋɔ la soke ẽ yetι: < <Tι wʋn ẽŋε la wãne?> > 11 Tι Azã
lerge ba yetι, sεka n tarι futo bayi, a looge bɔ sεka n ka tarι. Tι sεka n
tarι dia, mẽ ẽŋε bɔ sεka n ka tarι. 12 Tι lampo-tɔ'ɔsrιba* mẽ wa'am tι a
mise ba ko'om pʋam, soke ẽ yetι: < <Karẽnsãama, tι wʋn ẽŋε la
wãne?> > 13 Tι a lerge ba yetι: < <Da to'oge-ya ligri gãŋε ban yele
ya se'em na.> > 14 Tι sʋdaasι mẽ soke ẽ yetι: < <Dee tõma, tι wʋn
ẽŋε la wãne?> > Tι a yele ba yetι: < <Da to'oge-ya nẽra bõnɔ la
pãŋa bιι dõrε nẽrba to'oge sεla. Basε-ya tι ya yɔɔrɔ la seke ya.> >
15 Tι nẽrba daan zε gu'ura tι Nawẽnnε fãagε ba, la ba wuu daan
sokrι la ba mẽŋa bɔɔra tι ba bãŋε, Azã na'an dεna Krisi* tι ba gu'ura
la bιι? 16 La ban tẽ'esrι bεla la, tι Azã yele ba yetι: < <Mam misri ya
la ko'om pʋam, la nẽra n boe tara pãŋa gãnna mam sẽna, la mam
põn ka masε tι m pirge a tagra bɔ ẽ. Ẽŋa n wʋn mise ya Nawẽnnε
Sιa*, la bugum pʋam. 17 A wʋn welge nẽrba wʋ nẽra n zãlι pι'ιgɔ a
nu'usum tι a vaagε a si zεεŋa yeele ẽŋε a bãarε pʋam, dee yõ urgo la,
la bugum n ka kĩŋri.> >
18 Yetɔg-bãna, la yetɔga basεba zozo'e tι Azã daan dιkε zãsʋm nẽrba

la pa'alɛ ba Nawɛ̃nnɛ kõ-yɛ̃lga la.
19La Azã daan zɛrgɛ naba A'erɔdɩ* mɛ, se'ere n soe la, a daan fãagɛ
la a kẽema pɔga yʊ'ʊrɛ n de A'erodɩadɩ di, dee tõm tõon-be'ero
basɛba zozo'e pa'asɛ, tɩ Azã yele ẽ yetɩ la ka ãn sõŋa. 20La A'erɔdɩ
daan yõkɛ Azã ka pagɛ mɛ, bɛla A'erɔdɩ malɩn tõm la tõon-be'ero
pa'asɛ.

Azezi ko'om misga

(Amatie 3:13-17, Amarkɩ 1:9-11)

21Azã n daan misri nẽrba wuu ko'om pʊam na, a daan mẽ mise
Azezi mɛ. La Azezi daan pʊ'ʊsrɩ la Nawɛ̃nnɛ, tɩ saazuum yo'oge, 22tɩ
Nawɛ̃nnɛ Sɩa sige a zuo, tɩ ba yẽ ẽ tɩ a wõn na na'adawenne. Tɩ kõa
ze'ele Nawɛ̃nnɛ yire yetɩ: < <Fõn de la mam Dayʊa tɩ mam nõŋɛ la
m sũure wuu. Fʊ paagɛ la mam yɛm.> >

Azezi yaabdõma

(Amatie 1:1-17)

23La Azezi n daan pĩ'ilum a tõoma la, a daan tarɩ la yʊʊma pitã, tɩ
nẽrba daan tẽ'esra tɩ a de la Azozɛfʊ bia.

Azozɛfʊ sɔ daan de la Aheli,
24tɩ Aheli sɔ dɛna Amata,
tɩ Amata sɔ dɛna Alevi,
tɩ Alevi sɔ dɛna Amelki,
tɩ Amelki sɔ dɛna Azanayi,
tɩ Azanayi sɔ dɛna Azozɛfʊ,
25tɩ Azozɛfʊ sɔ dɛna Amatatɩasɩ,
tɩ Amatatɩasɩ sɔ dɛna Amõsɩ,
tɩ Amõsɩ sɔ dɛna Anahum,

tɩ Anahum sɔ dɛna A'esli,
tɩ A'esli sɔ dɛna Anagayi,
26tɩ Anagayi sɔ dɛna Amatɩ,
tɩ Amatɩ sɔ dɛna Amatatɩasɩ,
tɩ Amatatɩasɩ sɔ dɛna Asemeyẽ,
tɩ Asemeyẽ sɔ dɛna Azozɛkɩ,
tɩ Azozɛkɩ sɔ dɛna Azoda,
27tɩ Azoda sɔ dɛna Azoanã,
tɩ Azoanã sɔ dɛna Areza,
tɩ Areza sɔ dɛna Azorobabɛlɩ,
tɩ Azorobabɛlɩ sɔ dɛna Asalatɩyɛlɩ,
tɩ Asalatɩyɛlɩ sɔ dɛna Aneri,
28tɩ Aneri sɔ dɛna Amelki,
tɩ Amelki sɔ dɛna Adi,
tɩ Adi sɔ dɛna Akozam,
tɩ Akozam sɔ dɛna A'elmadam,
tɩ A'elmadam sɔ dɛna A'eri,
29tɩ A'eri sɔ dɛna Azoze,
tɩ Azoze sɔ dɛna A'eliezɛɛrɩ,
tɩ A'eliezɛɛrɩ sɔ dɛna Azorim,
tɩ Azorim sɔ dɛna Amata,
tɩ Amata sɔ dɛna Alevi,
30tɩ Alevi sɔ dɛna Asimeyõ,
tɩ Asimeyõ sɔ dɛna Azuda,
tɩ Azuda sɔ dɛna Azozɛfʋ,
tɩ Azozɛfʋ sɔ dɛna Azonam,
tɩ Azonam sɔ dɛna A'eliakim,
31tɩ A'eliakim sɔ dɛna Ameleya,

tɩ Ameleya sɔ dɛna Amena,
tɩ Amena sɔ dɛna Amatata,
tɩ Amatata sɔ dɛna Anatã,
tɩ Anatã sɔ dɛna Adavidi*,
32tɩ Adavidi sɔ dɛna Azese*,
tɩ Azese sɔ dɛna A'obɛɛdɩ,
tɩ A'obɛɛdɩ sɔ dɛna Aboozɩ,
tɩ Aboozɩ sɔ dɛna Asala,
tɩ Asala sɔ dɛna Anaasõ,
33tɩ Anaasõ sɔ dɛna Aminadabɩ,
tɩ Aminadabɩ sɔ dɛna Admẽ,
tɩ Admẽ sɔ dɛna Arni,
tɩ Arni sɔ dɛna A'ɛsrɔm,
tɩ A'ɛsrɔm sɔ dɛna Afarɛsɩ,
tɩ Afarɛsɩ sɔ dɛna Azuda,
34tɩ Azuda* sɔ dɛna Azakɔbɩ,
tɩ Azakɔbɩ sɔ dɛna A'izakɩ,
tɩ A'izakɩ sɔ dɛna Abraham*,
tɩ Abraham sɔ dɛna Atara,
tɩ Atara sɔ dɛna Anakɔɔrɩ,
35tɩ Anakɔɔrɩ sɔ dɛna Aseruki,
tɩ Aseruki sɔ dɛna Arago,
tɩ Arago sɔ dɛna Afalɛkɩ,
tɩ Afalɛkɩ sɔ dɛna A'ebɛrɩ,
tɩ A'ebɛrɩ sɔ dɛna Asala,
36tɩ Asala sɔ dɛna Akayinam,
tɩ Akayinam sɔ dɛna Arfasadɩ,
tɩ Arfasadɩ sɔ dɛna Asɛm,

tι Asɛm sɔ dɛna Anoe*,
tι Anoe sɔ dɛna Alemɛkι,
37tι Alemɛkι sɔ dɛna Amatusala,
tι Amatusala sɔ dɛna A'enõkι,
tι A'enõkι sɔ dɛna Azarɛdι,
tι Azarɛdι sɔ dɛna Amalelɛlι,
tι Amalelɛlι sɔ dɛna Akayinam,
38tι Akayinam sɔ dɛna A'enõsι,
tι A'enõsι sɔ dɛna Asetι,
tι Asetι sɔ dɛna Adam,
la Nawẽnnɛ n nãam Adam*.

4

Asũtãana makɛ Azezi

(Amatie 4:1-11, Amarkι 1:12-13)

1Azezi daan ze'ele la Zʋrdẽ kʋlaam lebe, tι Nawẽnnɛ Sιa la kɔ'ɔn
bɔna la ẽ. La Nawẽnnɛ Sιa la tarι ẽ sẽŋɛ la weem. 2Bilam tι
Asũtãana* makɛ ẽ dabsa pinaasι. La dabsa pinaasι la pʋam a ka di
sɛla sɛla, tι a kɔm dõnna. 3Bɛla tι Asũtãana yele ẽ yetι: <<Fʋ sãn
sιrι dɛna la Nawẽnnɛ Dayʋa, fʋ yele kugre wã tι a lebge dia.>> 4Tι
Azezi lerge ẽ yetι: <<La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetι:
<Nẽrsaala kãn vɔa dia mã'a ĩyã.> >>
5Tι Asũtãana tarι ẽ sẽŋɛ ka zom tãŋa zuo, pa'alɛ ẽ dũnia so'olʋm wuu
nif-kabsιgɔ pʋam. 6Dee yele ẽ yetι: <<Bãna wuu de la mam n soe,
bɛla mam tã wʋn bɔ nẽr-sɛka woo tι mam boorι mɛ. Mam wʋn bɔ fɔ
dũnia wã na'am la wuu, la so'olʋm bãma wuu pẽka. 7Fʋ sãn ka dũma
tẽŋa nã'asɛ mam, ba wuu wʋn dɛna la fõn dẽnnɛ.>> 8Tι Azezi lerge

ẽ yetɩ: <<La gʋlsɛ Nawẽnnɛ yetɔga pʋam yetɩ:
<Nã'asra Zuudãana Nawẽnnɛ,
dee sakra ẽŋa ayɩla mã'a.> >>
9Tɩ Asũtãana le tarɩ ẽ sẽŋɛ Zerizalɛm ka zom Wẽnde-kãtɛ la zuo yele
ẽ yetɩ: <<Fʋ sãn sɩrɩ dɛna la Nawẽnnɛ Dayʋa, fʋ ze'ele kalam ẽkɛ
bisge tẽŋa, 10tɩ la gʋlsɛ yetɩ:
<Nawẽnnɛ wʋn tõm a malɛkadõma* tɩ ba gu fo.
11La ba wʋn kɔkɛ fɔ la ba nu'usi
tɩ fʋ kãn wẽ fʋ nã'arɛ la kugre.> >>
12Tɩ Azezi lerge yetɩ: <<Nawẽnnɛ gõŋɔ yele tɩ:
<Da makɛ fʋ Zuudãana Nawẽnnɛ bɩsɛ.> >>
13La Asũtãana n daan makɛ Azezi bɛla wuu zɩgɛ koŋe la, a basɛ ẽ dee
gu'ura la a sãn le yẽ folle.

Azezi n pĩ'ilum a tõoma Galile tẽŋa

(Amatie 4:12-17, Amarkɩ 1:14-15)

14La Azezi daan lebe Galile la Nawẽnnɛ Sɩa la pãŋa, tɩ a yʋ'ʋrɛ kɔ'ɔn
saagɛ zẽ'a wuu. 15La a ẽn zãsna la nẽrba Nawẽnnɛ yetɔga Zifdõma*
wẽndeto pʋam, tɩ ba wuu pẽgra ẽ.

Nazarɛtɩ nẽrba ka bɔ Azezi sɩra

(Amatie 13:53-58, Amarkɩ 6:1-6)

16La Azezi daan sẽŋɛ la Nazarɛtɩ, ban daan uge ẽ tẽn-sɛka la. Tɩ
Zifdõma vo'osgo* daarɛ tɩ a kẽ ba wẽndeem wʋ ẽŋa ẽn kẽ'era se'em
na, yãŋa isge ze'ele tɩ a karẽŋɛ. 17Tɩ ba dɩkɛ gõn-sɛka tɩ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa A'ezayi* yʋʋn gʋlsɛ la bɔ ẽ. Tɩ a lakɛ gõŋɔ la yẽ zẽ'e-sɛka tɩ a
boorɩ la, yãŋa karẽŋɛ wʋ zẽ'a la n yele se'em na:
18<<Zuudãana Nawẽnnɛ Sɩa* n boe la mam,

ẽŋa n looge mam bɔ mam pãŋa,
((tɩ m bʊglɛ sũ-sã'aŋɔ dõma sũure,))
tɩ m mõolɛ kõ-yẽlga la bɔ nasdõma,
dee tõm mam tɩ m tɔgɛ bɔ yamsɩ tɩ ba wʊn yẽ yolsgo,
dee tɔgɛ bɔ fɔɔsɩ tɩ ba nini wʊn pike,
dee yese sɛba n boe nãmsgɔ pʊam la basɛ,
19dee mõolɛ tɩ wakatɛ paagɛ ya,
tɩ Zuudãana wʊn ẽŋɛ nẽrba yel-sõnnɛ.>>
20La ẽn karẽŋɛ ba'asɛ la, a lebe laglɛ gõŋɔ la mɛ bɔ sɛka n gu'uri
gõnnɔ la, dee zĩ'ire*f1*. Tɩ nẽr-sɛba wuu n boe wẽndeem na bɩsra ẽ
zĩi. 21Tɩ a yele ba yetɩ: <<Zĩna, lɛɛlɛ wã, sɛla tɩ ba gʊlsɛ Nawẽnnɛ
gõŋɔ pʊam tɩ yãma wõm wã, la ẽŋɛ wʊ lan yele se'em na.>> 22Tɩ ba
tɔgɛ pẽgɛ ẽ, la a yetɔg-sõma la tɩ a tɔgɛ la di'ige ba mɛ. Dee tɩ ba
sɔkra yetɩ, la ka de Azozɛfʊ dayʊa la n wãna? 23Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
<<Mam põn mina tɩ ya wʊn makɛ makrɛ ẽna bɔ mam yetɩ: <Tɩɩm
dãana, tɩbɛ fʊ mẽŋa.> La ya wʊn ken yele mam yetɩ: <Bõn-sɛba tɩ
fʊ daan ẽŋɛ Kapɛrnaʊm tẽŋam tɩ tõma wõm na, ẽŋɛ bɛla nõo fʊ mẽŋa
tẽŋam kalam mẽ.> >> 24Tɩ Azezi le yele ba yetɩ: <<Mam yetɩ ya
la sɩra, tɩ ba ka nannɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa baa ayɩla a mẽŋa tẽŋam. 25La
de la sɩra tɩ mam yetɩ ya tɩ: Pɔkõpa zozo'e yʊʊn boe Ɩsrayɛlɩ tẽŋam
A'eli* wakatʊm na mɛ, la saaga ka ni yʊʊma atã la wõr-sɩyoobɩ, tɩ
kɔm yʊʊn ba bɔna tẽŋa la wuu pʊam. 26La Nawẽnnɛ ka tõm A'eli yetɩ
a sẽŋɛ pɔkõ-bãma zẽ'am. A tõm ẽ na pɔkõorɛ n boe Sarɛpɩta n boe
Sidõ* so'olʊm pʊam na zẽ'am. 27La kõnkɔma* zozo'e yʊʊn boe
Ɩsrayɛlɩ tẽŋam A'elize wakatʊm na mɛ, la baa ayɩla ka yẽ ĩmã'asʊm,
la Anãamã sɛka n yese Siiri so'olʊm na mã'a n yẽ ĩmã'asʊm.>> 28La
ban wõm bɛla la, sɛba n boe wẽndeego la pʊam wuu sũure daan
yĩige mɛ. 29Tɩ ba isge ve'ege Azezi tẽŋa la pʊam yese. Tẽŋa la boe la

tãŋa zuo. Tι ba tarι ẽ sẽŋɛ zẽ'e-sɛka n zãagɛ la tẽŋa la, ba daan boorι
tι ba zã'agɛ ẽ basɛ mɛ tι a lui ki. 30La Azezi kẽ la nẽr-kυυŋɔ la
tẽŋasυka fõrgɛ.

Bυraaga tι kυlkã'arga tarι ẽ

(Amarkι 1:21-28)

31Bɛla poorυm, Azezi sẽŋɛ la Galile tẽŋa ayẽma yυ'υrɛ n de
Kapɛrnaυm, tι Zifdõma vo'osgo daarɛ daan paagɛ, tι a sẽŋɛ ba
wẽndeem ka zãsna nẽrba Nawẽnnɛ yetɔga. 32Tι a zãsŋɔ la daan di'ige
ba, a yetɔga la n tarι pãŋa la ĩyã. 33Tι bυraa daan bɔna wẽndeem na
tι kυlkã'arga* tara ẽ, tι a tĩi kaasɛ yetι: 34<<A'a! Azezi n de Nazarɛtι
nẽra, fõn bẽm yelle n boe la tõma? Fõn wa'am tι fυ sã'am na tõma?
Mam mi fõn de sɛka, fõn de la pυpeelem dãana n ze'ele Nawẽnnɛ
zẽ'am.>> 35Tι Azezi tãsɛ kυlkã'arga la yetι: <<Go'oge, yese dee
basɛ bυraa la!>> Tι kυlkã'arga la lυbɛ ẽ nẽrba la wuu nẽŋam, dee
yese, la a ka pɔglυm ẽ. 36Tι ba wuu palẽŋa ẽkɛ tι ba yele taaba yetι:
<<Yetɔga ẽna de la bẽm? A tarι la pãŋa la ke'eŋo, dee tãsra
kυlkã'arsι, tι ba yɛsra.>> 37Tι Azezi yυ'υrɛ saagɛ zẽ'e-bãma wuu.

Azezi botι nẽrba zozo'e yẽ ĩmã'asυm

(Amatie 8:14-17, Amarkι 1:29-34)

38Tι Azezi isge ba wẽndeego la pυam yese ka kẽ Asimõ yire. Tι
Asimõ dɛɛm-pɔka bẽ'era, tι a ĩyã ba tυlgɛ. Tι ba tɔgɛ a yelle bɔ Azezi,
39tι a sẽŋɛ ka suure a zuo, dee tãsɛ bã'a la yetι a basɛ ẽ. La ẽn yele la,
bã'a la basɛ ẽ mɛ, tι a isge tɔtɔ ẽŋɛ ba sãanɔ.

40Tι wẽnnɛ daan bɔna mĩ kẽ'era, tι ba tarι bã'adõma tι bã'asι buuri
to'oto'ore tarι ba, sẽŋɛ Azezi zẽ'am. Tι Azezi dιkɛ a nu'usi paglɛ ba
nẽra woo zuo, tι ba wuu yẽ ĩmã'asυm. 41La kυlkã'arsι daan yesrι mɛ

dee basra nẽrba zozo'e, dee kaasra yetι: <<Fõn de la Nawẽnnɛ
Dayʋa.>> Tι Azezi tãsɛ ba, ka basɛ tι ba tɔgɛ sɛla sɛla, se'ere n soe
la, ba daan bãŋɛ tι a de la Krisi n de Fãagra la.

Azezi mõolι Nawẽnnɛ kõ-yẽlga Zifdõma wẽndeto pʋam

(Amarkι 1:35-39)

42 Tι beere wiige, tι Azezi yese tẽŋa la pʋam sẽŋɛ zẽ'e-sɛka tι nẽra ka
boe mĩ. Tι nẽrba zozo'e ɛɛra ẽ. La ba daan yẽ ẽ mɛ, bɔɔra tι ba gu ẽ tι
a da le yese ba zẽ'am. 43 La Azezi yele ba yetι: <<Dẽnι tι mam mõolɛ
kõ-yẽlga pa'alɛ Nawẽnnɛ so'olʋm* n ãn se'em tẽnsι basɛba mẽ pʋam,
la de la bɛla ĩyã tι Nawẽnnɛ tõm mam.>> 44 La a ẽn mõola kõ-yẽlga
la Zifdõma wẽndeto pʋam mɛ.

5

Azezi wi a pɔspɔsι karẽnbiisi

(Amatie 4:18-22, Amarkι 1:16-20)

1 Daarɛ ayιla Azezi ze la Zenezarɛtι mõgrɛ nõorʋm, tι nẽr-kʋʋŋɔ
kaagɛ ẽ mikra taaba bɔɔra tι ba wõm Nawẽnnɛ yetɔga. 2 Tι a yẽ õornɔ
bayi n ze mõgrɛ la nõorʋm, tι zũn-yõgrιba sige pɛɛra ba yʋgsι dee
basɛ. 3 La õorŋɔ ayιla daan de la Asimõ bõnɔ. Tι Azezi kẽ õorŋɔ la
pʋam, dee yele Asimõ yetι: <<Mõm õorŋɔ la tι a sẽŋɛ nẽŋa fẽe.>>
La Azezi n yele bɛla la, Asimõ mõm õorŋɔ la mɛ, tι a lebe ko'om
pʋam fẽe. Tι Azezi zĩ'ire õorŋɔ la pʋam pa'alɛ nẽrba la.

4 La ẽn pa'alɛ ba ba'asɛ la, tι a yele Asimõ yetι: <<Mõm õorŋɔ la tι
a sẽŋɛ kʋlko'om tι ya lobe yʋgsι la.>> 5 Tι Asimõ lerge ẽ yetι:
<<Zuudãana, tõma nãmsɛ mɛ yʋ'ʋŋɔ wã wuu dee ka yõkɛ sɛla sɛla.
La fõn yele la ĩyã, tι wʋn lobe tι yʋgsι la.>> 6 Tι ba sẽŋɛ kʋlko'om

ka lobe ba yʋgsı la, yãŋa yõgɛ zũma ba zo'oge, tı ba yʋgsı la zıgra la
ba ãasʋm. 7Tı ba yıbsɛ ba taaba õorŋɔ ayıla la pʋam yetı, ba wa'am
sõŋɛ ba. La ba taaba la sẽŋɛ mɛ ka sõŋɛ ba, tı ba pırɛ õornɔ bayi la
wuu la zũma, halı tı ba zıgra la ba mise. 8La Asimõ yʋ'ʋrɛ ayıla n de
Apıyɛɛrı n yẽ bɛla la, tı a ka dũma tẽŋa Azezi nẽŋam yele ẽ yetı:
<<Zuudãana, fõrgɛ mam zẽ'am, se'ere n soe la, mam de la tõon-
be'ero dãana.>> 9Se'ere n soe tı Apıyɛɛrı yele bɛla la, ẽŋa la a taaba
la n daan yẽ zũma la tı ba yõgɛ se'em na botı ba palẽŋa n ẽkɛ. 10La
dabeem mẽ n daan kẽ Azebede dayɔɔsı Azakı la Azã n daan ẽn dɔla
la Asimõ tõnna la. Tı Azezi yele Asimõ yetı: <<Da zoe dabeem, tı
lan sẽŋɛ zĩna wɛ'ɛsa wuu, fʋ wʋn ɛɛra la nẽrba tı ba dɔla mam wʋ
yãma n yõgrı zũma se'em na.>> 11La Azezi n yele bɛla la, ba tarı
õornɔ la dooge mɛ yãŋa basɛ sɛla woo dee dɔla Azezi.

Azezi botı kõnkonne yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 8:1-4, Amarkı 1:40-45)

12La Azezi daan boe la tẽŋa ayẽma pʋam, tı bʋraa mẽ bɔna mĩ dɛna
kõnkonne*, la bã'a la kẽ a ĩyã zo'oge mɛ. Tı a yẽ Azezi ka ka dũma
Azezi nẽŋam dıkɛ a nẽŋa võglɛ tẽŋa sose ẽ yetı: <<Zuudãana, fʋ
sãn bɔɔra, fʋ tã wʋn basɛ tı m yẽ ĩmã'asʋm mɛ le ãna sõŋa.>> 13Tı
Azezi tẽegɛ a nu'ugo kalʋm ẽ dee yetı: <<Mam bɔɔra, yẽ ĩmã'asʋm
le ãna sõŋa.>> Tı bã'a la basɛ ẽ bilam mẽŋa.

14Tı Azezi yele ẽ yetı: <<Da kãn yele nẽra nẽra, la sẽŋɛ Nawẽnnɛ
kãabgɔ* kẽema zẽ'am ka pa'alɛ ẽ fʋ mẽŋa tı a bısɛ, dee bɔ Nawẽnnɛ
sɛla tı Amoyisi* yʋʋn gʋlsɛ yetı ba bɔ la, tı la pa'alɛ ba tı fʋ sırı yẽ
ĩmã'asʋm.>> 15La bɛla wuu, Azezi yelle daan malın saagɛ la zẽ'esı
zozo'e, tı nẽrba zozo'e lagsɛ tı ba selse a yetɔga la, dee tı a botı ba
bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm. 16La Azezi ẽn sẽnna la zẽ'e-sɛka tı nẽrba ka

boe la pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ.

Azezi botɩ kɔɔrŋɔ isge sẽnna

(Amatie 9:1-8, Amarkɩ 2:1-12)

17La daarɛ ayɩla tɩ Azezi bɔna mĩ pa'ala nẽrba Nawẽnnɛ yetɔga, tɩ
Farisi* dõma, la Nawẽnnɛ lɔɔ* karẽnsãandõma n ze'ele Galile, la
Zude, la Zerizalɛm mẽ zẽa mĩ sɛlsra. Tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ pãŋa
daan bɔna la Azezi, tɩ a botɩ bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm. 18Tɩ bʋraasɩ zɛ
bʋraa n de kɔɔrŋɔ gã a bõn-gã'ala pʋam wa'am. La ba boorɩ tɩ ba tarɩ
ẽ kẽ la de-sɛka tɩ Azezi boe mĩ na pʋam, ka bĩŋe ẽ Azezi nẽŋam. 19La
nẽrba la mike mɛ, tɩ ba ka yẽ folle tarɩ ẽ kẽ. Bɛla ĩyã tɩ ba zɛ kɔɔrŋɔ
la zom gɔsgɔ, ka lakɛ gɔsgɔ la bɔbrɛ ayɩla, doose bilam sike ẽ la a
bõn-gã'ala la nẽrba la sʋkam bĩŋe ẽ Azezi nẽŋam.
20Tɩ Azezi yẽ ban bɔ ẽŋa sɩra se'em na, yele kɔɔrŋɔ la yetɩ: <<M
sɩrɛ, fʋ tõon-be'ero taalɛ ka le bɔna fʋ zuo.>> 21Tɩ Nawẽnnɛ lɔɔ
karẽnsãandõma, la Farisi dõma la tẽ'esra yetɩ: <<A tẽ'esɛ tɩ ẽŋa de
la ãne tɔgra pɔ'ɔra Nawẽnnɛ. Ãne n tã wʋn basɛ nẽra tõon-be'ero
taalɛ, sãn dagna Nawẽnnɛ mã'a?>> 22Tɩ Azezi bãŋɛ ban tẽ'esrɩ se'em
na, soke ba yetɩ: <<Bẽm tɩ ya tẽ'esra wãna wã? 23Bẽm n de nãana
gãnna, mam sãn yele kɔɔrŋɔ la yetɩ, a tõon-be'ero taalɛ ka le bɔna a
zuo n de nãana, bɩɩ mam sãn yele ẽ yetɩ, a isge sẽnna n de nãana?
24Bɛla m wʋn botɩ ya bãŋɛ tɩ Nẽrsaala Dayʋa*f2* la tarɩ pãŋa dũnia
zuo wʋn basɛ nẽrba tõon-be'ero taalɛ.>> A yele bɛla dee yele
kɔɔrŋɔ la yetɩ: <<Mam yetɩ fʋ tɩ fʋ isge dɩkɛ fʋ bõn-gã'ala la
kule.>> 25Bilam mẽŋa tɩ kɔɔrŋɔ la isge ba wuu nẽŋam dɩkɛ a bõn-
gã'ala la kulla, dee pẽgra Nawẽnnɛ. 26Tɩ nẽrba la wuu palẽŋa ẽkɛ, tɩ
dabeem kẽ ba, tɩ ba pẽgra Nawẽnnɛ yetɩ: <<Tɩ zĩna yẽ bõn-
yãlma.>>

Azezi wi Alevi tι a dɔla ẽ

(Amatie 9:9-13, Amarkι 2:13-17)

27Bɛla poorʊm tι Azezi yese sẽŋɛ ka yẽ lampo-tɔ'ɔsa yʊ'ʊrɛ n de
Alevi*, tι a zĩ lampo to'osgo deem. Tι a yele ẽ yetι: <<Isge dɔla
mam.>> 28Tι a isge basɛ sɛla woo dee dɔla ẽ. 29Tι Alevi dʊgɛ dia
zo'oge ẽŋɛ kibsa a yire bɔ Azezi, tι ẽŋa la lampo-tɔ'ɔsrιba, la nẽrba
zozo'e zẽa dita. 30Tι Farisi dõma basɛba, la ba lɔɔ karẽnsãandõma
yõnna Azezi karẽnbiisi la yetι: <<Bẽm ĩyã tι yãma lagιm na lampo-
tɔ'ɔsrιba*, la tõon-be'ero dõma dita?>>
31Tι Azezi lerge ba yetι: <<Nẽr-sɛba n tarι ĩmã'asʊm ka eerι tιba.
Sɛba n bẽ'erι n eerι tιba. 32Mam ka wa'am dũnia zuo sɛba dõma n
yetι bãma masɛ ya la ĩyã, mam wa'am tι m yele la tõon-be'ero dõma
tι ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero.>>

Ba soke Azezi nõorlʊa yelle

(Amatie 9:14-17, Amarkι 2:18-22)

33Tι nẽrba la yele Azezi yetι: <<Azã karẽnbiisi, la Farisi dõma
karẽnbiisi ẽn lʊta nõorɛ mɛ dee pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ, dee tι fõn
karẽnbiisi dita dee yũura.>> 34Tι a lerge ba yetι: <<Nẽra n di
pɔka ẽŋɛ kibsa, tι a tadãandõma bɔna mĩ tι ba naagɛ la ẽ di kibsa la,
yãma wʊn sakɛ tι ba lʊ nõorɛ mɛ dee tι pɔgdita la ken bɔna ba zẽ'am
bιι? 35Ayɛι. La wakatɛ wʊn wa'am tι ba wʊn yese pɔgdita la ba zẽ'am,
wakat-ẽŋa tι ba yãŋa wʊn lʊ nõorɛ.>> 36Tι Azezi le makɛ makrɛ bɔ
ba yetι: <<Nẽra kãn ãagɛ fu-paalɛ dιkɛ lige fu-kɛka. A sãn ẽŋɛ bɛla,
a wʊn sã'am fu-paalɛ la mɛ, la tãn-paalɛ la kãn masɛ la fu-kɛka la.
37La nẽra mẽ kãn dιkɛ dã-paalga sũm wɔ-kɛgsι pʊam. A sãn ẽŋɛ bɛla,
dã-paalga la sãn kɛlla, ba wʊn botι wɔɔsι la tãsɛ mɛ. Bɛla dãam na
wʊn ka'agɛ mɛ sã'am, tι wɔɔsι la mẽ sã'am.

38La masɛ tɩ ba dɩkɛ dã-paalga sũm na wɔ-paalsɩ pʋam. 39La nẽra
sãn yũ dã-kɛka n kele la, a ka le bɔɔra dã-paalga. A wʋn yetɩ, dã-kɛka
la n ãn sõŋa.> >

6

Vo'osgo daarɛ yelle

(Amatie 12:1-8, Amarkɩ 2:23-28)

1Zifdõma vo'osgo* daarɛ ayɩla tɩ Azezi la a karẽnbiisi dɔla vatɔ
pʋam tɔlla, tɩ a karẽnbiisi kɔ si wẽena ɔbra. 2Tɩ Farisi* dõma nẽrba
basɛba yẽ ban ẽŋɛ bɛla la, yele ba yetɩ: < <Bẽm tɩ yãma ẽŋɛ sɛla n
sisri tõma vo'osgo daarɛ?> >
3Tɩ Azezi lerge soke ba yetɩ: < <Yãma ka karẽŋɛ Adavidi* la a
nẽrba la kɔm n yʋʋn dõnnɩ tɩ Adavidi ẽŋɛ se'em na? 4A yʋʋn kẽ la
Nawẽnnɛ deego pʋam dɩkɛ borborɩ sɛba tɩ ba bĩŋe bɔ Nawẽnnɛ na
obe. La sisri mɛ, nẽra nẽra ka obrɩ ba, sãn dagna Nawẽnnɛ kãabgɔ*
kẽma la mã'a. La Adavidi yʋʋn obe borborɩ bãma mɛ, dee bɔ a nẽrba
la tɩ ba obe.> > 5La Azezi ken yele ba mɛ yetɩ: < <Nẽrsaala* Dayʋa
la n soe vo'osgo daarɛ.> >

Bʋraa nu'ugo n ki, tɩ Azezi botɩ a yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 12:9-14, Amarkɩ 3:1-6)

6Vo'osgo* daarɛ ayẽma tɩ Azezi kẽ Zifdõma wẽndeem zãsna nẽrba
Nawẽnnɛ yetɔga. Tɩ bʋraa daan bɔna mĩ, tɩ a zʋʋgɔ nu'ugo ki. 7Tɩ
Nawẽnnɛ lɔɔ* karẽnsãandõma, la Farisi dõma la daan bɩsra Azezi
wʋn botɩ nẽra la yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo daarɛ la bɩɩ, a kãn botɩ a yẽ
ĩmã'asʋm. Se'ere n soe la, ba daan eerɩ la so-sɛka tɩ ba wʋn yetɩ a
sã'am bãma sisgo dõrɛ ẽ. 8Tɩ Azezi bãŋɛ ba tẽ'esgɔ la, yele bʋraa la

nu'ugo n ki la yetɩ: < <Isge ze'ele nẽrba la tẽŋasʊka.> > Tɩ a isge
ze'ele. 9Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Mam yetɩ m soke ya mɛ bɩsɛ, sore
boe tɩ nẽra ẽŋɛ sõŋa vo'osgo daarɛ bɩɩ, a ẽŋɛ be'em? Sore boe tɩ a
fãagɛ nẽra vo'osgo daarɛ bɩɩ, a kʊ ẽ?> > 10Dee bɩsɛ ba wuu kaagɛ,
dee yele bʊraa la yetɩ: < <Tẽegɛ fʊ nu'ugo la.> > Tɩ a tẽegɛ a
nu'ugo la, tɩ a nu'ugo la yãŋa tẽegɛ ãna sõŋa. 11Tɩ ba sũnsõa yĩige
halɩ tɩ ba bãnna ban wʊn ẽŋɛ Azezi se'em.

Azezi looge a karẽnbiisi pia la ayi

(Amatie 10:1-4, Amarkɩ 3:13-19)

12La wakat-ẽŋa tɩ Azezi daan sẽŋɛ ka zom tãŋa zuo tɩ a pʊ'ʊsɛ
Nawẽnnɛ, bɔna bilam pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ yʊ'ʊŋɔ wuu. 13Tɩ beere wiige,
tɩ a wi a karẽnbiisi la, tɩ ba wa'am a zẽ'am. Tɩ a looge karẽnbiisi pia
la ayi bãma pʊam. Bãma n de nẽr-sɛba tɩ a wʊn tõm na. 14Ba daan de
la Asimõ tɩ Azezi sɩ a yʊ'ʊrɛ tɩ Apɩyɛɛrɩ, la A'ãndre n de Apɩyɛɛrɩ
yɩbga, la Azakɩ, la Azã, la Afilipi, la Abatelemi, 15la Amatie, la
Atoma, la Azakɩ sɛka n de Alfe bia la, la Asimõ sɛka n daan de
Zelɔtɩ* nẽra ayɩla la, 16la Azudaasɩ n de Azakɩ bia la, la Azudaasɩ
Iskariyo sɛka n wʊn zãm Azezi la.

17La Azezi la a karẽnbiisi la ze'ele la tãŋa la zuo sige zẽ'e-sɛka n
naagɛ taaba. La a karẽnbiisi basɛba zozo'e, la nẽr-kʊʊŋɔ zozo'e n yese
Zude, la Zerizalɛm, la Tiiri* la Sidõ so'olʊm n boe ko-kãtɛ nõorʊm na
n lagsɛ bilam. 18Ba wa'am tɩ ba selse la Azezi yetɔga, dee tɩ a bɔ ba
bã'adõma ĩmã'asʊm. La nẽrba basɛba n daan boe mĩ tɩ kʊlkã'arsɩ dɔla
ba, tɩ ba daan yẽ ĩmã'asʊm. 19Tɩ nẽr-kʊʊŋɔ la wuu ɛɛra tɩ ba kalʊm ẽ,
se'ere n soe la, pãŋa n yesrɩ a pʊam bɔ'ɔra ba wuu ĩmã'asʊm.

Zu-yẽlga la toogo yelle

(Amatie 5:1-12)

[20]Tι Azezi gorge bιsɛ a karẽnbiisi la yetι: < <Yãma sɛba n de
nasdõma la tarι zu-yẽlga, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ so'olʋm* de la ya
bõnɔ. [21]Yãma sɛba kɔm n dõnnι lɛɛlɛ wã tarι zu-yẽlga, se'ere n soe la,
ya wʋn ka di seke. Yãma sɛba n kaasrι lɛɛlɛ wã tarι zu-yẽlga, se'ere n
soe la, ya wʋn ka la'ara. [22]Yãma sɛba tι nẽrba sisri ya, dee bɔkra ya,
tʋʋra ya, dee ka nanna ya wʋ ya de la tõon-be'ero dõma, mam n de
Nẽrsaala* Dayʋa la ĩyã la, tarι zu-yẽlga. [23]Wakat-sɛka tι ba ιtι yãma
bɛla la, ẽŋɛ-ya sũ-yẽlga sιrʋm, se'ere n soe la, ya wʋn yẽ yɔɔrɔ zo'oge
mɛ Nawẽnnɛ yire*. Bãŋɛ-ya tι ba yaabdõma yʋʋn ẽŋɛ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrιba la bɛla.
[24]La yãma sɛba n de bõntatba la wʋn yẽ toogo, yãma n põn yẽ bõn-
sõma la ĩyã. [25]La yãma sɛba n tarι sɛla woo lɛɛlɛ wã tι la seke la, wʋn
yẽ toogo, se'ere n soe la, ya wʋn ka sẽnna la kɔm. La yãma sɛba n
la'arι lɛɛlɛ wã wʋn yẽ toogo, se'ere n soe la, ya sũure wʋn ka sã'am tι
ya kaasɛ. [26]La yãma sɛba tι nẽrba wuu pẽgrι ya la, wʋn yẽ toogo.
Bãŋɛ-ya tι ba yaabdõma mẽ yʋʋn pẽgrι nõtɔ'ɔs-sɛba n de
põmpɔrndõma la bɛla.> >

Nõŋɛ-ya ya bɛ'ɛba

(Amatie 5:38-48, 7:12)

[27]Azezi le yele ba yetι: < <La mam yetι yãma sɛba n selsrι mam wã
tι, ya nõŋɛ ya bɛ'ɛba, la sɛba n sisri ya la, ya ιta ba sõŋa. [28]La ya
kã'ara kã'a-sõma bɔ'ɔra sɛba n kã be'em bɔ'ɔra ya la, dee pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ bɔ'ɔra sɛba n ιtι ya be'em na. [29]Nẽra sãn wẽ fʋ pɛka ayιla,
fʋ basɛ tι a wẽ ayẽma la pa'asɛ. La nẽra sãn fãagɛ fʋ fu-kãtɛ, fʋ basɛ
tι a to'oge fʋ fu-pιka pa'asɛ. [30]La nẽra sãn sose fʋ sɛla, fʋ bɔ ẽ. La nẽra
sãn dιkɛ sɛla n de fʋ bõnɔ, fʋ da yetι a bɔ fɔ fʋ bõnɔ na. [31]La yãma n
boorι tι nẽrba ιta bõn-sɛba bɔ'ɔra ya la, ya mẽ ιta bɛla bɔ'ɔra ba.

32La ya sãn nõŋɛ sɛba n nõŋɛ ya la mã'a, Nawẽnnɛ wʋn bɔ ya sɛla
mɛ bʋɩ? Baa la tõon-be'ero dõma nõŋɛ sɛba n nõŋɛ ba mɛ. 33La ya sãn
ɩta sɛba n ɩtɩ ya sõŋa la mã'a sõŋa, Nawẽnnɛ wʋn bɔ ya sɛla mɛ bʋɩ?
Baa la tõon-be'ero dõma ɩtɩ la bɛla. 34La ya sãn pɛŋra sɛba tɩ ya tẽ'esrɩ
tɩ ba wʋn yẽ lebse ya la, Nawẽnnɛ wʋn bɔ ya sɛla mɛ bʋɩ? Baa la
tõon-be'ero dõma peŋrɩ tõon-be'ero dõma mɛ dee le tɔ'ɔsra bɛla.
35La, la sãn dɛna yãma, nõŋɛ-ya ya bɛ'ɛba, dee ẽŋɛ ba sõŋa. Peŋe-ya
nẽrba dee da tẽ'esra tɩ ba le bɔ ya. Ya sãn ẽŋɛ bɛla, ya yɔɔrɔ wʋn
zo'oge mɛ, la ya wʋn dɛna Nawẽnnɛ n gãnnɩ sɛla wuu kɔma, se'ere n
soe la, a ɩtɩ sɛba n ka mi yel-sõnnɛ, la pʋtʋʋl-dõma sõŋa mɛ. 36Zɔta-
ya nẽrba ninbãalga, wʋ ya Sɔ Nawẽnnɛ n zotɩ nẽrba ninbãalga se'em
na.> >

Da zɛrgra-ya taaba

(Amatie 7:1-5)

37< <Da tɔgra-ya nẽra yelle yetɩ a ẽŋɛ be'em, tɩ Nawẽnnɛ mẽ kãn
tɔgɛ ya yelle yetɩ ya ẽŋɛ be'em. Da zɛrgra-ya nẽrba, tɩ Nawẽnnɛ mẽ
kãn zɛrgɛ ya. Basɛ-ya taaba taalɛ, tɩ Nawẽnnɛ mẽ wʋn basɛ ya taalɛ.
38Bɔ-ya ya taaba, tɩ Nawẽnnɛ mẽ wʋn bɔ ya. Nawẽnnɛ wʋn bɔ ya
zo'oge wʋ ban dɩkɛ wan-kãtɛ makɛ pɩrɛ sõŋa tɩ la saara. Bõn-sɛka tɩ
yãma dɩkɛ makɛ bɔ ya taaba la, bõn-ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ mẽ wʋn dɩkɛ
makɛ bɔ ya.> >
39Tɩ Azezi daan makɛ makrɛ bɔ ba yetɩ: < <Fʋa tã wʋn ve'ege fʋa
mɛ tɩ ba wuu kãn lui boko pʋam? 40Karẽnbia ka gãnnɩ a karẽnsãama,
la karẽnbia sãn zãsʋm sɛla woo ba'asɛ, a ãn wʋ a karẽnsãama la.
41Bẽm tɩ fʋ bɩsra sɔkɔ n boe fʋ sɔbia nifum, dee ka bɩsra dɔɔgɔ n boe
fʋ mẽŋa nifum na? 42Fõn ẽŋɛ la wãne yɛta fʋ sɔbia yetɩ, a basɛ tɩ fʋ
yese sɔkɔ a nifum, dee ka bɩsra dɔɔgɔ n boe fʋ mẽŋa nifum?

Pʊlibsum dãana, dẽŋɛ yese dɔɔgɔ la fʊ mẽŋa nifum, dee yãŋa tã'agɛ
yẽ sõŋa yese sɔkɔ la n boe fʊ sɔbia nifum na.> >

Tɩa woo la a biɛ

(Amatie 7:16-20, 12:33-35)

43 < <Tɩ-sõŋɔ ka wɔnnɩ biɛ be'ero. Tɩ-be'ego mẽ ka wɔnnɩ biɛ sõma.
44 Ba bãŋrɩ tɩɩsɩ wuu la ba biɛ pʊam. Gõ'osɩ kãn wɔm kẽnkãma, la
kẽkɔ mẽ kãn wɔm tã'ama.
45 Nẽr-sõŋɔ sũure n ãn sõŋa botɩ a tɔgra la bõn-sõma, la nẽr-be'ego
sũure n ka ãn sõŋa botɩ a tɔgra la bõn-be'ero. Se'ere n soe la, bõn-
sɛba n boe nẽrsaala sũurum n yesrɩ a nõorʊm.> >

Nawẽnnɛ yetɔga sakrɛ yelle

(Amatie 7:24-27)

46 < <Bẽm ĩyã tɩ yãma wi'ira mam tɩ <Zuudãana, Zuudãana>, dee
ka ɩta mam n yetɩ ya ɩta se'em na? 47 Nẽr-sɛka woo n sẽm mam zẽ'am,
dee sɛlsra mam yetɔga, dee sakra ɩta mam n yele se'em na, mam wʊn
pa'alɛ ya ẽŋa dãana n ãn se'em: 48 A ãn wʊ nẽra n boorɩ tɩ a mẽ a yire,
tũ paagɛ tãmpĩa, ẽebɛ a yire tãmpĩa la zuo. Tɩ saaga ni, tɩ ko'om pɩrɛ
kʊlsɩ zoe wẽ yire la, tɩ a ka lui, ẽn mẽ sõŋa la ĩyã. 49 La nẽr-sɛka n
wõnnɩ mam yetɔga, dee ka ɩta mam n yele se'em na, ãn wʊ nẽra n
mẽ a yire tẽntõnnɔ zuo, dee ka tũ ẽebɛ. Tɩ saaga ni, tɩ ko'om pɩrɛ
kʊlsɩ zoe wa wẽ yire la, tɩ a kɔ'ɔn lui saam saam.> >

7

Azezi botɩ Rom sʊda-kɛ'ɛma tõntõnna yẽ ĩmã'asʊm

(Amatie 8:5-13)

1 Azezi tɔgɛ bɛla wuu bɔ nẽrba la ba'asɛ, dee sẽŋɛ la Kapɛrnaʊm. 2 Tɩ

Rom* sʋda-kɛ'ɛma bɔna mĩ tara a tõntõnna tι a nõŋɛ. Tι tõntõnna la
bẽ'era dee la a ki. 3Tι sʋda-kɛ'ɛma la wõm Azezi yelle, tõm Zifdõma
kẽma basɛba a zẽ'am tι ba sose ẽ yetι, a wa'am wa botι a tõntõnna la
yẽ ĩmã'asʋm. 4Tι ba sẽŋɛ Azezi zẽ'am ka tĩi belem ẽ yetι: <<Bʋraa la
de la nẽr-sõŋɔ. 5A nõŋɛ tõma buuri mɛ, la ẽŋa n mẽ wẽndeego bɔ
tõma. Bɛla ĩyã, mõrgɛ sõŋɛ ẽ.>> 6Tι Azezi dɔla ba wɛ'ɛsa ka lɛm
yire la, tι sʋda-kɛ'ɛma la le tõm a sιrdõma tι ba yele ẽ yetι:
<<Zuudãana, da nãmsɛ fʋ mẽŋa. Mam ka narι tι fʋ wa'am mam
yire, 7bɛla ĩyã tι mam tẽ'esɛ yetι mam mẽŋa ka narι tι m wa'am fõn
zẽ'am. Wen tɔgɛ yetɔga mã'a, tι m tõntõnna la wʋn yẽ ĩmã'asʋm.
8Se'ere n soe la, nẽrba n soe mam, la mam mẽ soe la sʋdaasι basɛba.
Mam sãn yele sʋda-sɛka yetι: <Sẽŋɛ>, a we'esι mɛ. La mam sãn yele
ayẽma yetι: <Wa'am>, a sẽm mɛ. Mam sãn yele m tõntõnna yetι:
<Ẽŋɛ wãna>, a ιtι mɛ.>> 9Azezi n wõm bɛla la, la daan di'ige ẽ
mɛ, tι a wẽrgɛ yele nẽr-sɛba n dolι ẽ na yetι: <<Mam yetι yãma mɛ
tι mam nãn ka yẽ nẽra n bɔ mam sιra wʋ bʋra-ẽna wã, baa Ιsrayɛlι
buuri la pʋam mam ka yẽ.>> 10Tι sʋda-kɛ'ɛma la n tõm sɛba la lebe
a yire ka yẽ tι tõntõnna la tarι ĩmã'asʋm.

Azezi botι pɔkõorɛ bia vo'oge

11Bɛla poorʋm, Azezi we'esι la tẽŋa ayιla yʋ'ʋrɛ n de Nayin, tι a
karẽnbiisi, la nẽrba zozo'e dɔla ẽ. 12La Azezi paagɛ tẽŋa la nõorʋm,
tʋ'ʋsɛ la nẽrba n zɛɛrι budibla n ki wɛ'ɛsa tι ba ka laagɛ. Budibla la
ma de la pɔkõorɛ. La a bia de la ẽŋa mã'a. Tι tẽŋa la nẽrba zozo'e
daan kɔlgɛ ẽ dɔla wɛ'ɛsa. 13La Zuudãana Azezi n yẽ pɔkõorɛ la, tι a
ninbãalga yõkɛ ẽ, tι a yele ẽ yetι: <<Da kɛlla.>> 14A yele bɛla dee
sẽŋɛ paagɛ kalʋm na sãŋandɛ la, tι nẽr-sɛba n zɛɛrι kũm na ze'ele, tι a
yele kũm na yetι: <<Budib-polle, mam yetι fʋ tι fʋ isge.>> 15Tι

sɛka n ki la vo'oge isge zĩ'ire, yãŋa tɔgra. Tι Azezi yele a ma la yetι:
<<Fʋ bia n bɛla.>> 16Tι dabeem kẽ ba wuu, tι ba pẽgra Nawẽnnɛ
yetι: <<Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔs-kãtɛ n wa'am tõma zẽ'am.>> Dee le yetι:
<<Nawẽnnɛ n wa'am tι a sõŋɛ a nẽrba.>> 17Tι yetɔga la saagɛ
Zude so'olʋm, la tẽn-sɛba n lɛm na wuu, tι ba wõm Azezi n ẽŋɛ se'em.

Azã n mise nẽrba ko'om pʋam tõm a karẽnbiisi Azezi zẽ'am

(Amatie 11:2-19)

18Tι Azã karẽnbiisi tɔgɛ bõn-bãma wuu pa'alɛ ẽ. Tι Azã wi a
karẽnbiisi bayi 19tõm ba Zuudãana Azezi zẽ'am, tι ba ka soke ẽ yetι:
<<Fõn de la sɛka tι Nawẽnnɛ yetι a wʋn wa'am na bιι, tι gu'ura
nẽra ayẽma?>> 20Tι karẽnbiisi la sẽŋɛ ka paagɛ Azezi zẽ'am yele ẽ
yetι: <<Azã sɛka n mise nẽrba ko'om pʋam na n tõm tõma yetι, tι
soke fʋ bιsɛ, fõn de sɛka tι Nawẽnnɛ yʋʋn yetι a wʋn wa'am na bιι, tι
gu'ura nẽra ayẽma?>> 21Wakat-ẽŋa Azezi daan botι bã'adõma
zozo'e tι bã'asι to'oto'ore tarι ba, la sɛba tι kʋlkã'arsι dolι ba n yẽ
ĩmã'asʋm, dee botι fɔɔsι zozo'e nini yẽta. 22Tι Azezi lerge sɛba tι Azã
tõm na yetι: <<Sẽŋɛ-ya ka yele Azã yãma n yẽ bõn-sɛba, dee wõm
se'em na wuu: Fɔɔsι nini yẽtι mɛ, tι kɔɔrnɔ sẽnna, tι kõnkɔma* yẽ
ĩmã'asʋm le ãna sõŋa, tι wansι wõnna, tι kũm vɔ'ɔra, tι nasdõma
wõnna Nawẽnnɛ kõ-yẽlga. 23La nẽr-sɛka n ka lebrι poorʋm mam ĩyã
tarι zu-yẽlga.>>

24Sɛba tι Azã tõm na lebe kule mɛ. Tι Azezi yãŋa tɔgɛ nẽrba la Azã
yelle yetι: <<Yãma daan sẽŋɛ mõom tι ya ka bιsɛ la bẽm? Yãma
sẽŋɛ ka bιsɛ la mõogɔ tι kʋsebgo mĩini bιι? Ayɛι. 25La bẽm tι yãma
sẽŋɛ ka bιsɛ? Yãma sẽŋɛ ka bιsɛ la nẽra n yɛ fu-sõma bιι? Ayɛι. Nẽr-
sɛba n yɛɛrι fu-sõma dee tarι bõn-sõma la, kẽ'erι la na'adõma yiɛ
pʋam. 26La yãma sẽŋɛ ka bιsɛ la bẽm? Ya sẽŋɛ ka bιsɛ la Nawẽnnɛ

nõtɔ'ɔsa bɩɩ? Ee. La mam yetɩ ya tɩ a de la nẽra n gãnnɩ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa. 27La de la ẽŋa yelle tɩ la gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam tɩ
Nawẽnnɛ yetɩ:

<Mam tõntõnna n wãna
tɩ mam tõm tɩ a dẽŋɛ fʋ nẽŋa malgɛ sore bɔ fɔ.>

28Mam yetɩ ya tɩ nẽrsaalba tɩ ba dɔgɛ la wuu pʋam, nẽra ka boe n
gãnnɩ Azã, la nẽr-sɛka n de pɩka Nawẽnnɛ so'olʋm* na pʋam gãnnɩ
Azã mɛ.
29La nẽrba la wuu, baa la lampo-tɔ'ɔsrɩba* la n wõm Azã yetɔga la,
ba basɛ tɩ Azã mise ba ko'om* pʋam mɛ. Bɛla pa'alɩ mɛ tɩ ba sakɛ mɛ
tɩ Nawẽnnɛ n tarɩ sɩra. 30La Farisi* dõma, la Nawẽnnɛ lɔɔ*
karẽnsãandõma n zagsɛ tɩ Azã ka mise ba ko'om pʋam na, ba zagsɛ la
bõn-sɛba tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a ẽŋɛ bɔ ba la.>>
31Tɩ Azezi le yetɩ: <<Bẽm tɩ mam wʋn dɩkɛ makɛ la zamãan-ẽna
wã nẽrba n ɩtɩ se'em na. Ba ɩrgɔ wõn na bẽm? 32Ba ãn wʋ kɔma n zĩ
da'am wi'ira taaba yetɩ: <Tõma peebe wɩɩsɩ mɛ, tɩ yãma zagsɛ ka wa.
Tɩ tõma yõom kʋʋrɛ yõoma, tɩ yãma ka kɛlla.> 33Se'ere n soe la, Azã
n misri nẽrba ko'om pʋam na wa'am mɛ wa lʋta nõorɛ, dee ka yũura
dãam, tɩ ba yetɩ kʋlkã'arga n dolɩ ẽ. 34Tɩ Nẽrsaala Dayʋa*f3* la
wa'am wa dita dee yũura, tɩ ba yetɩ, a de la dita, la dã-yũura, la
lampo-tɔ'ɔsrɩba la tõon-be'ero dõma sɩrɛ. 35Nẽr-sɛba n sakrɩ Nawẽnnɛ
yɛm n boorɩ se'em na n mi tɩ a tarɩ yɛm.>>

Azezi boe Asimõ yire

36Farisi nẽra ayɩla yʋ'ʋrɛ n de Asimõ n daan wi Azezi tɩ a wa'am ẽŋa
yire tɩ ba di. Tɩ Azezi sẽŋɛ yire la ka zĩ'ire bɔna mĩ tɩ a di. 37La pɔka n
boe tẽŋa la pʋam tõnna yalsɩ tõoma. La pɔka la n wõm tɩ Azezi boe
Farisi nẽra la yire dita la, tɩ a tarɩ albatrɩ* dugla n pɩrɛ la tɩdarɛ kaam

yũuŋo n ãn sõŋa wa'am Azezi zẽ'am. 38Yãŋa ze'ele lɛm Azezi nãma
bɔba kɛlla. Tɩ a nintãm yɛsra tɔgra Azezi nãma zuo. Tɩ pɔka la suure
duuse Azezi nãma la, la a zomto, dee kɔkɛ a nãma la, sõogɛ ba la
tɩdarɛ kaam na.
39Tɩ Farisi nẽra la n wi Azezi la yẽ bɛla, tẽ'esɛ yetɩ: <<Bʋra-ẽna
sãn dɛna Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa, a wʋn bãŋɛ nɩ pɔg-ẽna n kalʋm ẽ wã n
de nẽr-sɛka, a wʋn bãŋɛ nɩ tɩ a tõnnɩ la yalsɩ tõoma.>>
40Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Asimõ, mam tarɩ la sɛla tɩ m yele fo.>>
Tɩ Asimõ lerge ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama, yele!>> 41Tɩ Azezi yele ẽ
yetɩ: <<Nẽra n daan boe tɩ nẽrba bayi tara a sãnnɛ. Nẽra ayɩla
sãnnɛ de la lig-kõba*f4* kɔbsnuu. Tɩ ayẽma la mẽ sãnnɛ dɛna lig-
kõba pinuu. 42Tɩ ba daan ka tãna wʋn yɔ ẽ a ligri la. Tɩ a basɛ ligri la
bɔ ba. Bãma bayi la, ãne n wʋn nõŋɛ ligri la dãana gãnna?>> 43Tɩ
Asimõ lerge ẽ yetɩ: <<Mam tẽ'esɛ tɩ sɛka sãnnɛ n zo'oge la.>> Tɩ
Azezi yele ẽ yetɩ: <<Fõn lerge se'em na de la sɩra.>> 44Dee gelge
bɩsɛ pɔka la, yele Asimõ yetɩ: <<Fõn yẽ pɔka wã? Mam n kẽ fõn
yire la, fõn ka bɔ mam ko'om tɩ mam peege m nãma. La pɔka la
peege mam nãma mɛ la a nintãm, dee duuse ba la a zomto. 45Fõn ka
kɔkɛ mam tɩ la pa'alɛ tɩ fʋ to'oge mam sõŋa. La mam n kẽ'em na,
pɔka la kɔkɛ mam nãma mɛ ka basɛ. 46La fõn ka nã'asɛ mam ẽŋɛ
kaam mam zuugo, la a sõogɛ mam nãma mɛ la tɩdarɛ kaam. 47Bɛla
ĩyã tɩ mam yele fʋ yetɩ, Nawẽnnɛ basɛ a tõon-be'ero n zo'oge la taalɛ
mɛ. Bɛla n soe tɩ a nõŋrɛ la zo'oge. La nẽr-sɛka tɩ Nawẽnnɛ basɛ a
tõon-be'ero taalɛ fẽfẽe la, a nõŋrɛ mẽ de la fẽe.>>
48Azezi yele bɛla, dee yele pɔka la yetɩ: <<Fʋ tõon-be'ero taalɛ ka
le bɔna fʋ zuo.>> 49Tɩ sɛba n daan diti la ẽ na tɔgra la taaba sɔkra
yetɩ: <<A tẽ'esɛ tɩ ẽŋa de la ãne basɛ nẽrba tõon-be'ero taalɛ?>>
50Tɩ Azezi yele pɔka la yetɩ: <<Fõn bɔ mam sɩra la ĩyã n fãagɛ fɔ

basɛ. Sẽŋɛ la sũ-mã'asʋm.> >

8

Pɔgsɩ n dolɩ Azezi

[1]Bɛla poorʋm, Azezi sẽŋɛ la tẽn-kãra, la tẽn-pɩgsɩ pʋam ka mõola
Nawẽnnɛ so'olʋm* kõ-yẽlga. Tɩ a karẽnbiisi pia la ayi la dɔla ẽ. [2]La
pɔgsɩ basɛba n mẽ daan dolɩ ẽ. La kʋlkã'arsɩ, la bã'asɩ n daan nãmsrɩ
pɔg-bãma, tɩ Azezi botɩ ba yẽ ĩmã'asʋm. Pɔgsɩ la ayɩla yʋ'ʋrɛ de la
Amaari n yese Magdala, ẽŋa tɩ kʋlkã'arsɩ bayopɔɩ daan yese dee basɛ
ẽ na. [3]La ayẽma yʋ'ʋrɛ de la Azanɩ. Eŋa de la Asuza n bɩsrɩ naba
A'erɔdɩ* yire yelle la pɔga. La ayɩla yʋ'ʋrɛ de la Asuzanɩ. Pɔg-bãna, la
pɔgsɩ zozo'e n tarɩ ba mẽŋa lɔgrɔ sõŋra Azezi la a karẽnbiisi la.

Nẽra n yese tɩ a lobge a bõnbuuri makrɛ

(Amatie 13:1-23, Amarkɩ 4:1-20)

[4]La nẽrba n ze'ele tẽnsɩ to'oto'ore sẽnna Azezi zẽ'am. Nẽrba la n
daan lagsɛ zo'oge pãɩ la, tɩ Azezi makɛ makrɛ bɔ ba yetɩ: [5]< <Kaara
n daan yese tɩ a lobge a bõnbuuri. Ẽŋa n boe mĩ lɔbgra la, tɩ
bõnbuuri la basɛba lui sore zuo tɩ nẽrba nẽ ba, dee tɩ niinto mẽ
wa'am wa di ba. [6]Tɩ basɛba lui tãmpĩa zuo bule, la mã'asrɛ n ka boe
mĩ na ĩyã tɩ ba zẽkɛ ki. [7]Tɩ bõnbuuri basɛba lui gõ'osɩ zẽ'a, tɩ bãma la
gõ'osɩ la wuu lagɩm yese, tɩ gõ'osɩ la fʋrɛ ba. [8]Tɩ basɛba lui zẽ'e-sõŋɔ
zẽ'a yese, wɔm biɛ zo'oge paagɛ kɔbga kɔbga.> > Azezi n tɔgɛ bɛla
la, dee yetɩ: < <Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse sõŋa sõŋa.> >
[9]Tɩ a karẽnbiisi la soke ẽ makrɛ la võorɛ. [10]Tɩ a lerge ba yetɩ:
< <Nawẽnnɛ botɩ yãma bãŋɛ a so'olʋm yelle n sʋgɛ la mɛ, la sɛba n
ka boe tõma pʋam na, mam makrɩ la magsa bɔ'ɔra ba.

<Bɛla tɩ ba wʋn bɪsra,

dee ka yẽta,
ba wʊn wõnna,
dee ka bãŋra ba võorɛ.>

11 Makrɛ la võorɛ n wãna: Bõnbuuri la de la Nawẽnnɛ yetɔga. 12 Sore
la zuo tɩ bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n wõm yetɔga la, tɩ
Asũtãana* wa'am wa yese yetɔga la ba sũure pʊam, botɩ ba kãn sakɛ
yẽ fãarɛ. 13 La tãmpĩa la zuo tɩ bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n
wõm yetɔga la, dee sakɛ la sũ-yẽlga, la yetɔga la ka kẽ ba sũure pʊam
sõŋa. Ba sakɛ la wakatɛ fẽe, tɩ yelle sãn paagɛ ba, tɩ ba basɛ. 14 La
gõ'osɩ la zẽ'a tɩ bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n wõm Nawẽnnɛ
yetɔga, tɩ ba yɛm yɔɔra la ba vɔm yelle, tɩ bõntarsõm la dũnia yẽlʊm
yɛmleego botɩ ba ka tãna wʊn bɩ Nawẽnnɛ sore la pʊam. 15 La zẽ'e-
sõŋɔ la tɩ bõnbuuri sɛba lui la, ãn wʊ nẽr-sɛba n wõm yetɔga la, dee
sakra dɩkra yetɔga la ɩta ba sũure pʊam sõŋa sõŋa, mõrgɛ zɛ kãŋkãŋɛ
Nawẽnnɛ sore la pʊam wʊ bõnbuuri la n wɔm biɛ se'em na.> >

Mõrgɛ-ya bãŋɛ yãma n selsrɩ se'em na võorɛ

(Amarkɩ 4:21-25)

16 Azezi le yetɩ: < <Nẽra ka yõ'orɩ fɩtla dɩkɛ lɔkɔ vuge ẽ, bɩɩ dɩkɛ ẽ
sʊgɛ gɔrgɔ tilum. A wʊn dɩkɛ ẽ zoole la sɛla zuo, tɩ a nẽegɛ peelem tɩ
sɛba n kẽ'erɩ la yẽta. 17 Bõn-sɛka woo n lile la wʊn lilge mɛ, la bõn-
sɛka woo n sʊgɛ wʊn wa puke mɛ tɩ nẽrba bãŋɛ. 18 Mõrgɛ-ya bãŋɛ
yãma n selsrɩ se'em na võorɛ. Se'ere n soe la, nẽr-sɛka n tarɩ sɛla, ba
wʊn bɔ ẽ pa'asɛ, la nẽr-sɛka n ka tarɩ sɛla, bõn-sɛba fẽe tɩ a tẽ'esɛ tɩ a
tara la, ba wʊn to'oge ba.> >

Azezi ma, la a yɩbsɩ

(Amatie 12:46-50, Amarkɩ 3:31-35)

19Azezi ma, la a yɩbsɩ n daan wa'am tɩ ba yẽ ẽ. La nẽrba zo'oge mɛ tɩ
ba ka tã'agɛ paagɛ a zẽ'am. 20Tɩ ba yele Azezi yetɩ: < <Fʋ ma, la fʋ
yɩbsɩ n boe yẽŋa bɔɔra tɩ ba yẽ fɔ. > > 21Tɩ a lerge ba yetɩ: < <Nẽr-
sɛba wuu n wõnnɩ Nawẽnnɛ yetɔga, dee sakɛ ɩta lan yele se'em na, n
de mam ma, la mam yɩbsɩ. > >

Azezi botɩ kʋsebgo yõkɛ

(Amatie 8:23-27, Amarkɩ 4:35-41)

22Daarɛ ayɩla tɩ Azezi la a karẽnbiisi kẽ õorŋɔ, tɩ a yele ba yetɩ:
< <Basɛ-ya tɩ dooge ya mõgrɛ la ke bɔba doone. > > Tɩ ba mõnna
õorŋɔ la wɛ'ɛsa. 23La ban mõnnɩ wɛ'ɛsa la, tɩ gẽem yõkɛ Azezi, tɩ a
gĩse. Tɩ kʋseb-kãtɛ isge ko'om na zuo vugra, tɩ ko'om kẽ'era õorŋɔ la
pʋam, tɩ la lebge pakrɛ bɔ ba. 24Tɩ ba paagɛ nẽegɛ Azezi, yele ẽ yetɩ:
< <Karẽnsãama, karẽnsãama, tõma yetɩ tɩ ki mɛ. > > Tɩ a isge tãsɛ
kʋsebgo, la ko-mĩ'isi tɩ ba ãna sĩm. Tɩ kʋsebgo la ko-mĩ'isi la yõkɛ, tɩ
la ãna sĩm. 25Tɩ a soke a karẽnbiisi la yetɩ: < <Bẽm tɩ ya ka bɔ mam
sɩra? > > Tɩ dabeem kẽ ba. Tɩ ba palẽŋa ẽkɛ, tɩ ba sɔkra taaba yetɩ:
< <Ãne n de ẽna tã'agɛ tãsra kʋsebgo la ko'om, tɩ ba sakra a
nõorɛ? > >

Kʋlkã'arsɩ n dolɩ bʋraaga, tɩ Azezi dige ba

(Amatie 8:28-34, Amarkɩ 5:1-20)

26La ba paagɛ la Geraza dõma tẽŋa. Mõgrɛ la boe la tẽn-ẽŋa la
Galile tẽŋasʋka. 27Tɩ Azezi ze'ele õorŋɔ pʋam sige. Tɩ tẽŋa la bʋraa
ayɩla tɩ kʋlkã'arsɩ dolɩ ẽ sẽnna tʋ'ʋsra ẽ. A ka yɛɛrɩ fuugo, halɩ tɩ la
yuuge, la a ka kẽ'erɩ yire, a boe la zẽ'e-sɛba tɩ yɔɔrɔ boe mĩ na. 28-
29Nõor-faa tɩ kʋlkã'arga la ẽn girge ẽ. Tɩ ba gu'ura ẽ, dee ba a nãma,
la a nu'usi wuu la bãnsɩ. Tɩ a kɔ'ɔra bãnsɩ la. La kʋlkã'arga la ẽn tarɩ ẽ

sẽŋɛ la mõom.

La bʋraaga la n yẽ Azezi la, a kaasɛ mɛ ka dũma tẽŋa a nẽŋam, tĩi
tɔgra yetɩ: < <Azezi, Nawẽnnɛ n gãnnɩ wuu Dayʋa, bẽm boe mam la
fõn tẽŋasʋka? M sosrɩ fʋ mɛ tɩ fʋ da nãmsɛ mam.> > Azezi dẽŋɛ yele
kʋlkã'arga la mɛ tɩ a yese dee basɛ bʋraa la, bɛla n soe tɩ kʋlkã'arga
la yele bɛla. 30Tɩ Azezi soke ẽ yetɩ: < <Fõn yʋ'ʋrɛ?> > Tɩ a lerge
yetɩ: < <Mam yʋ'ʋrɛ de la Atʋsa.> > Se'ere n soe tɩ a yele bɛla la,
kʋlkã'arsɩ la n dolɩ ẽ na zo'oge mɛ. 31Tɩ kʋlkã'arsɩ la sose Azezi yetɩ, a
da botɩ ba sẽŋɛ bug-tẽŋa* bog-ko'ogo la pʋam.

32La kurkurdõma n daan zo'oge bɔna tãŋa zuo ɔbra yɔnnɔ. Tɩ
kʋlkã'arsɩ la belem Azezi yetɩ, a bɔ ba nõorɛ tɩ ba kẽ kurkurdõma la.
Tɩ Azezi sakɛ ban yele se'em na. 33Tɩ kʋlkã'arsɩ la basɛ bʋraa la, dee
sẽŋɛ ka kẽ kurkurdõma la. Tɩ ba wuu zoe sige ka lui mõgrɛ pʋam ki.

34La sɛba n gu'uri kurkurdõma la n yẽ bõn-sɛka n ẽŋɛ la, ba zoe sẽŋɛ
la tẽŋa pʋam, la kẽnkɛrsɩ wuu ka yele sɛla n ẽŋɛ la. 35Tɩ nẽrba sẽŋɛ tɩ
ba ka bɩsɛ lan ẽŋɛ se'em na. La ban paagɛ Azezi zẽ'am na, ba yẽ
bʋraa la tɩ kʋlkã'arsɩ la yese dee basɛ ẽ na, tɩ a yɛ la futo zẽa Azezi
nẽŋam, dee tarɩ yɛm sõŋa sõŋa. Tɩ dabeem kẽ ba. 36Tɩ sɛba n yẽ bõn-
sɛka n ẽŋɛ la, yele ba lan ẽŋɛ se'em tɩ kʋlkã'arsɩ la yese dee basɛ
bʋraa la. 37Tɩ Geraza tẽŋa nẽrba la wuu belem Azezi yetɩ, a fõrgɛ dee
basɛ ba tẽŋa, se'ere n soe la, dabeem n ba kẽ ba. Tɩ Azezi kẽ'era
õorŋɔ la tɩ a fõrgɛ. 38Tɩ bʋraa la tɩ kʋlkã'arsɩ la yese dee basɛ ẽ na,
sose Azezi tɩ a basɛ tɩ a doose ẽ. Tɩ Azezi zagsɛ, dee yele ẽ yetɩ:
39< <Lebe kule ya yire, ka pa'alɛ bõn-sɛba wuu tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ bɔ fʋ
la.> > Tɩ a doose tẽŋa la wuu pʋam, mõola pa'ala Azezi n ẽŋɛ bõn-
sɛba wuu bɔ ẽ na.

Azayirusi pɔyʋa, la pɔka n kalʋm Azezi fuugo yelle

(Amatie 9:18-26, Amarkı 5:21-43)

40Azezi daan lebe dooge la mõgrɛ la ke bɔba. La nẽr-kʋʋŋɔ n põn
lagsɛ bilam zɛ gu'ura ẽ. Azezi n daan paagɛ mĩ na, ba to'oge ẽ mɛ
sõŋa sõŋa. 41La bʋraa ayıla n boe mĩ tı a yʋ'ʋrɛ dɛna Azayirusi, a de
la Zifdõma wẽndeego nẽŋadãana, wa'am wa ka dũma tẽŋa Azezi
nẽŋam sose ẽ yetı: < <Wa'am mam yire, 42tı mam pɔyʋa n tarı
yʋʋma pia la ayi n dee la a ki.> > Bʋraa la bia de la ẽŋa ayıla mã'a.
Tı Azezi dɔla ẽ wɛ'ɛsa, tı nẽr-kʋʋŋɔ la mikra ẽ. 43La pɔka n daan boe
mĩ luta sıkẽŋa yʋʋma pia la ayi tı la ka gɔ'ɔra. Tı a daan dıkɛ ẽn tarı
sɛla la wuu sã'am tıbdõma zẽ'am, la baa ayıla ka yãŋɛ botı a yẽ
ĩmã'asʋm. 44Tı a paagɛ Azezi poorʋm, kalʋm Azezi fuugo nõorɛ. La
bilam mẽŋa tı a zıım na ze'ele ka le yɛsra. 45Tı Azezi soke yetı:
< <Ãne n kalʋm mam?> > Tı nẽra woo sı'ısɛ. Tı Apıyɛɛrı yetı:
< <Zuudãana, nẽrba wã wuu n lagım gilge fõn mikra se'em wã tı
fõn sɔkra?> > 46Tı Azezi yetı: < <Nẽra n kalʋm mam, se'ere n soe
la, mam bãŋɛ mɛ tı pãŋa n yese mam zẽ'am.> > 47La pɔka la n bãŋɛ
tı a kãn yãŋɛ sʋgɛ la Azezi la, tı a gõgra wa'am wa ka dũma tẽŋa
Azezi nẽŋam, yele ẽ nẽrba la wuu nẽŋam se'ere n soe tı ẽŋa kalʋm ẽ,
la ẽŋa n yẽ ĩmã'asʋm bilam mẽŋa se'em. 48Tı Azezi yele pɔka la yetı:
< <M bia, fõn bɔ mam sıra la ĩyã n botı fʋ yẽ ĩmã'asʋm. Sẽŋɛ la sũ-
mã'asʋm.> >
49La Azezi n nãn boe mĩ tɔgra la, tı nẽra ze'ele Zifdõma wẽndeego
nẽŋadãana la yire wa'am wa yele ẽ yetı: < <Fʋ pɔyʋa la ki mɛ, da le
nãmsɛ karẽnsãama la.> > 50La Azezi n wõm bɛla la, tı a yele
Azayirusi yetı: < <Da zoe dabeem, wen bɔ mam sıra, tı fʋ pɔyʋa la
wʋn yẽ ĩmã'asʋm.> > 51Tı Azezi sẽŋɛ ka paagɛ a yire, la a ka botı
nẽra nẽra doose ẽ kẽ, sãn dagna Apıyɛɛrı, la Azakı, la Azã, la bia la
sɔ, la a ma mã'a. 52La nẽrba la wuu daan kellı mɛ fabla bia la ĩyã. Tı

Azezi yele ba yetι: <<Da kaasra-ya, bia la ka ki, a gĩsri mε.>> 53Tι
ba la'ara Azezi, ban mi tι bia la ki mε na ĩyã. 54Tι Azezi gʊrε bia la
nu'ugo, tĩi tɔgε ẽ yetι: <<Bia, isge.>> 55Tι bia la vɔm leme, tι a
isge bilam mẽŋa. Tι Azezi yele ba yetι: <<Bɔ-ya bia la dia tι a
di.>> 56Tι la daan di'ige bia la sɔ, la a ma. Tι Azezi kã'an ba yetι, ba
da yele nẽra nẽra sεla n ẽŋε la.

9

Azezi tõm a karẽnbiisi pia la ayi tι ba sẽŋε ka mõolε Nawẽnnε yetɔga

(Amatie 10:5-15, Amarkι 6:7-13)

1Azezi daan wi a karẽnbiisi pia la ayi la lagsε mε, bɔ ba pãŋa, la
nõorε tι ba dige kʊlkã'arsι dee botι bã'adõma yẽ ĩmã'asʊm. 2Dee tõm
ba yetι ba mõolε Nawẽnnε so'olʊm* yelle, dee botι bã'adõma yẽ
ĩmã'asʊm. 3La a yele ba yetι: <<Da dιkε-ya sεla sεla sẽŋε. Da dιkε-
ya dasaarε, bιι tãmpɔkɔ, bιι dia, bιι ligri. Da dιkε ya futo bayi bayi.
4La yi-sεka tι ya paagε tι ba to'oge ya, bɔna-ya yi-ẽŋa pʊam ka paagε
daar-sεka tι ya wʊn fõrgε tẽŋa la. 5La zẽ'e-sεka tι nẽrba ka to'oge ya,
yese-ya tẽn-ẽŋa pʊam, dee pιιsε ya nãma tẽntõnnɔ basε. Ya sãn ẽŋε
bεla, la wʊn pa'alε ba tι ba ka ẽŋε sõŋa.>> 6Azezi n yele bεla la,
karẽnbiisi la yese mε sẽŋε tẽn-pιgsι wuu pʊam ka mõola Nawẽnnε
kõ-yẽlga, dee botι bã'adõma yẽta ĩmã'asʊm.

A'erɔdι boorι tι a bãŋε Azezi n de nẽr-sεka

(Amatie 14:1-12, Amarkι 6:14-29)

7Galile Naba A'erɔdι* n daan wõm bõn-sεba wuu n ιtι la, a palẽŋa n
ẽkε, se'ere n soe la, nẽrba basεba n daan yele ẽ tι Azezi de la Azã

sɛka n daan misri nẽrba ko'om pʋam na n vo'oge. 8 Tι nẽrba basɛba
yetι, Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'eli* n le wa'am dũnia zuo, tι nẽrba basɛba
yetι, kʋrʋm kʋrʋm Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa ayẽma n vo'oge. 9 Tι A'erɔdι
yetι: <<Mam daan botι ba wike Azã zuugo mɛ, dee tι ãne n de ẽna
wã tι mam wõm a yelle wãna wã?>> La a daan boorι tι a yẽ Azezi
mɛ.

Azezi bɔ nẽr-kʋʋŋɔ dia

(Amatie 14:13-21, Amarkι 6:30-44, Azã 6:1-14)

10 Azezi karẽnbiisi pia la ayi la tι a daan tõm na, lebe mɛ ka tɔgɛ
pa'alɛ ẽ bãma n ẽŋɛ se'em na wuu. Tι Azezi botι ba doose la ẽ yese
kẽnkɛrŋa ka lɛm tẽŋa yʋ'ʋrɛ n de Betisayida. 11 Tι nẽr-kʋʋŋɔ la bãŋɛ
ẽn sẽŋɛ zẽ'am na, babsɛ ẽ. Tι a to'oge ba, tɔgɛ Nawẽnnɛ so'olʋm yelle
bɔ ba, dee botι bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm.
12 La wẽnnɛ n daan boe mĩ tι a kẽ, tι karẽnbiisi pia la ayi la wa'am a
zẽ'am wa yele ẽ yetι: <<Botι nẽrba la sẽŋɛ tẽn-pιgsι, la yiɛ n lɛm na
ka ɛ dia, la gã'a-zẽ'a, se'ere n soe la, tιn boe zẽ'e-sɛka wã de la
mõom.>> 13 Tι Azezi yele ba yetι: <<Yãma mẽŋa bɔ ba dia tι ba
di.>> Tι ba lerge yetι: <<Tõma tarι la borborι banuu, la zũma
bayi mã'a, sãn dagna tι tι sẽŋɛ ka da dia wa'am wa bɔ nẽr-bãna
wuu.>> 14 La bʋraasι n daan boe mĩ de wʋ tʋsanuu. Tι Azezi yele
karẽnbiisi la yetι: <<Basɛ-ya tι nẽrba la welse zĩ'ire pinu-nu.>>
15 Tι karẽnbiisi la botι nẽrba la wuu zĩ'ire bɛla. 16 Tι Azezi dιkɛ borborι
banuu, la zũma bayi la gorge bιsɛ saazuum pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ dia la
ĩyã, dee fiise borborι la zũma la bɔ a karẽnbiisi la tι ba to'oge pʋι
nẽrba la. 17 Tι ba wuu di tιgɛ, dee tι karẽnbiisi la vaagɛ bõn-gito n
deege pιrɛ pιtɔ pia la ayi.

Apιyɛɛrι yetι Azezi de la Krisi tι Nawẽnnɛ tõm

(Amatie 16:13-21, Amarkɩ 8:27-31)

[18]Daarɛ ayɩla Azezi daan boe la kẽnkɛrŋa pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, tɩ a
karẽnbiisi la bɔna a zẽ'am, tɩ a soke ba yetɩ: <<Nẽrba yetɩ mam de
la ãne?>> [19]Tɩ ba lerge yetɩ: <<Nẽrba basɛba yetɩ fõn de la Azã
sɛka n daan misri nẽrba ko'om pʋam na, tɩ nẽrba basɛba yetɩ, fõn de
la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'eli*, tɩ basɛba yetɩ, fõn de la kʋrʋm kʋrʋm
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa ayẽma n vo'oge.>> [20]Tɩ a soke ba yetɩ: <<Dee
yãma yetɩ mam de la ãne?>> Tɩ Apɩyɛɛrɩ lerge yetɩ: <<Fõn de la
Krisi* tɩ Nawẽnnɛ tõm na.>>

[21]Tɩ Azezi kã'an ba yetɩ, ba da yele nẽra nẽra, [22]dee yetɩ: <<Dẽnɩ
tɩ mam n de Nẽrsaala* Dayʋa la nãmsɛ zozo'e. Tẽŋa wã kẽma, la
kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma nifo wʋn kẽ mam
mɛ, tɩ ba kʋ mam, la dabsa atã daarɛ mam wʋn vo'oge mɛ.>>

Azezi doosgo yelle

(Amatie 16:24-28, Amarkɩ 8:34-9:1)

[23]Azezi yele bɛla dee yele nẽrba la wuu yetɩ: <<Nẽra sãn bɔɔra tɩ
a doose mam, dẽnɩ tɩ a basɛ a mẽŋa n boorɩ se'em, dee sakɛ nãmsgɔ
daarɛ woo wʋ nẽra n buke a kũm dɔ-puurŋa* dɔla mam. [24]Nẽr-sɛka
woo n boorɩ tɩ a gu a vɔm, a wʋn koŋe ẽ, la nẽr-sɛka n sakɛ tɩ a koŋe
a vɔm mam ĩyã, a wʋn yẽ vɔm. [25]Nẽra sãn yẽ dũnia sɛla woo dee
koŋe vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am, a yõorɔ de la bẽm? [26]Nẽr-sɛka n zoe yãnnɛ
mam ĩyã, la mam yetɔga la ĩyã, mam n de Nẽrsaala* Dayʋa la mẽ
wʋn zoe yãnnɛ la ẽ wakat-sɛka tɩ mam wʋn leme wa'am la m na'am
pãŋa, la Nawẽnnɛ, la a malɛkadõma* na'am pãŋa la. [27]Mam yetɩ ya la
sɩra sɩra, tɩ yãma nẽr-sɛba n boe kalam wã basɛba kãn ki, sãn dagna
tɩ ba wa yẽ la Nawẽnnɛ so'olʋm*.>>

Azezi nẽŋa teere

(Amatie 17:1-18, Amarkɩ 9:2-8)

28Yetɔg-bãma poorʋm, la daan ẽŋɛ wʋ dabsa anii, tɩ Azezi botɩ
Apɩyɛɛrɩ, la Azakɩ, la Azã doose ẽ zom tãŋa zuo tɩ a ka pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ. 29La ẽn boe mĩ pʋ'ʋsra la, tɩ a nẽŋa teege, tɩ a futo pelge
yẽgra. 30Tɩ bʋraasɩ bayi darɛ zɛ tɔgra la ẽ. Ba de la Amoyisi*, la A'eli*
31n puke ba mẽŋa nẽegɛ la Nawẽnnɛ na'am peelem tɔgra la Azezi,
ẽŋa n wʋn ki Zerizalɛm se'em tɩ bõn-sɛka tɩ a wa'am tɩ a ẽŋɛ la, ẽŋɛ
ba'asɛ yelle. 32La gẽem n daan tarɩ Apɩyɛɛrɩ la a taaba la tɩ ba gĩse,
yãŋa nẽegɛ yẽ Azezi n yẽgrɩ, tɩ nẽrba bayi la zɛ a zẽ'am. 33Tɩ nẽrba
bayi la daan bɔna mĩ tɩ ba fõrgɛ, tɩ Apɩyɛɛrɩ yele Azezi yetɩ: <<M
Zuudãana, tõma n boe kalam wã, la ãn sõŋa mɛ. Basɛ tɩ tɩ ĩ põnsɩ
batã, ayɩla bɔ fõn, ayɩla bɔ Amoyisi, la ayɩla bɔ A'eli.>> A daan
wen tɔgɛ mɛ, a ka mi ẽn tɔgrɩ se'em na. 34La ẽn daan boe mĩ tɔgra
bɛla la, tɩ sawatɛ wa'am wa lile ba la a mã'asʋm. La sawatɛ la n lile
ba la, dabeem n yõkɛ karẽnbiisi la. 35Tɩ kõa ze'ele sawatɛ la pʋam
yetɩ: <<Ena de la mam Dayʋa tɩ mam looge. Selse-ya ẽ.>> 36La
kõa la n tɔgɛ la, ba yẽ la Azezi mã'a n ze. Tɩ ba daan sĩna wakat-ẽŋa
ka yele nẽra nẽra bãma n yẽ sɛla la.

Kʋlkã'arga n tarɩ bia, tɩ Azezi botɩ a yẽ ĩmã'asʋm

(Amatie 17:14-18, Amarkɩ 9:14-27)

37Tɩ beere daan wiige, tɩ Azezi la a karẽnbiisi la ze'ele tãŋa la zuo
sige, tɩ nẽr-kʋʋŋɔ daan tʋ'ʋsɛ ẽ. 38La bʋraa ayɩla n daan boe nẽr-
kʋʋŋɔ la pʋam tĩi tɔgɛ yetɩ: <<Karẽnsãama, mam belnɩ fʋ mɛ, bɩsɛ
m bia wã. A de la mam bi-yẽŋa, la kʋlkã'arga n dolɩ ẽ. 39Kʋlkã'arga la
sãn ẽn girge ẽ, a botɩ a kaasra mɛ, dee luta kinki'ire, tɩ nõtõorʋm
yɛsra a nõorʋm. Kʋlkã'arga la ẽn nãmsɛ ẽ zo'oge mɛ, pɔglʋm ẽ dee
basɛ ẽ. 40Bɛla tɩ mam belem fʋ karẽnbiisi yetɩ, ba dige ẽ tɩ a yese, tɩ

ba ka yãŋɛ.> > [41]Tι Azezi yetι: < <Zamãan-ẽna nẽrba, ya ka bɔ'ɔrι
mam sιra, la ya ka ιtι sõŋa. Mam wʋn mã'agɛ m mẽŋa la yãma yuuge
paagɛ la wakat-kãna?> > A yele bɛla dee yele bʋraa la yetι:
< <Tarι bia la wa'am.> > [42]La bia la n paarι Azezi zẽ'am na, tι
kʋlkã'arga la lʋbɛ ẽ tι a gõgra. Tι Azezi tãsɛ kʋlkã'arga la tι a basɛ bia
la. Tι kʋlkã'arga la basɛ bia la, tι a yẽ ĩmã'asʋm, tι Azezi dιkɛ ẽ lebse
a sɔ. [43]La nẽrba la wuu n yẽ Nawẽnnɛ pãn-kãtɛ la, la di'ige ba mɛ.

Azezi tɔgɛ a kũm yelle

(Amatie 17:22-23, Amarkι 9:30-32)

Nẽrba la wuu daan ken ze la yɛrι la bõn-sɛba wuu tι Azezi ẽŋɛ la. Tι
Azezi yele a karẽnbiisi la yetι: [44]< <Selse-ya yetɔg-ẽna tι mam yetι
m tɔgɛ wã sõŋa: Ba wʋn yõkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la sẽŋɛ ka ẽŋɛ la
nẽrsaalba nu'usum.> > [45]La ba daan ka bãŋɛ a yetɔga la võorɛ.
Yetɔga la daan sʋgɛ mɛ tι ba ka tã'agɛ bãŋɛ a võorɛ, dee zɔta dabeem
ka soke ẽ.

Ãne n wʋn dɛna nẽr-kãtɛ Nawẽnnɛ zẽ'am?

(Amatie 18:1-5, Amarkι 9:33-37)

[46]Azezi karẽnbiisi la daan wẽ'erι la nõke'ene la taaba, bɔɔra tι ba
bãŋɛ bãma pʋam nẽr-sɛka n wʋn dɛna nẽr-kãtɛ gãnna. [47]Tι Azezi
bãŋɛ ban tẽ'esrι se'em na, yõkɛ bia ze'ele lɛm a mẽŋa, [48]dee yetι:
< <Nẽr-sɛka woo n to'oge bi-pιka n ãn wʋ ẽna mam yʋ'ʋrɛ ĩyã, a
to'oge la mam, la sɛka n mẽ to'oge mam, a to'oge la sɛka n tõm mam
na. Nẽr-sɛka n de pιka ya zẽ'am na, ẽŋa n de nẽr-kãtɛ.> >

Nẽr-sɛka n ka sisri yãma, a de la ya nẽra

(Amarkι 9:38-40)

[49]Tι Azã yele Azezi yetι: < <Zuudãana, tõma yẽ la bʋraa n digri

kʋlkã'arsı la fõn yʋ'ʋrɛ tı ba yɛsra, la ẽŋa n ka po dɛna tõma nẽra la
ĩyã, tı tõma gu ẽ yetı a basɛ.>> [50]Tı Azezi lerge ba yetı: <<Da gu-
ya ẽ, nẽr-sɛka n ka sisri yãma, a de la ya nẽra.>>

Samaari tẽŋa nẽrba ka bɔ Azezi sıra

[51]Dabs-sɛba tı Azezi daan wʋn zẽkɛ sẽŋɛ Nawẽnnɛ yire la n daan
lɛm, tı a kɔ'ɔn yetı, dẽnı tı ẽŋa sẽŋɛ Zerizalɛm. [52]A daan tõm na
nẽrba yetı ba dẽŋɛ nẽŋam. Tı nẽrba la daan dẽŋɛ sẽŋɛ ka kẽ
Samaari* tẽn-pıka pʋam tı ba mãasna sɛla woo dee gu'ura ẽ. [53]Tı
tẽŋa la nẽrba zagsɛ tı bãma kãn to'oge ẽ, ẽn we'esı Zerizalɛm na ĩyã.
[54]La a karẽnbiisi Azakı la Azã n bãŋɛ bɛla la, tı ba soke Azezi yetı:
<<Zuudãana, fõn boorı tı tı wi bugum tı ba ze'ele saazuum wa di
ba mɛ bıı?>> [55]Tı Azezi wẽrgɛ, gi ba ((yetı: <<Yãma ka mi sı-sɛka
n tarı ya la. [56]Nẽrsaala Dayʋa*f5* la ka wa'am tı a sã'am nẽrba vɔm,
a wa'am tı a fãagɛ ba mɛ.>>)) Tı ba wɛ'ɛsa tẽŋa ayẽma.

Azezi doosgo yelle

(Amatie 8:19-22)

[57]Ban boe sore wɛ'ɛsa la, tı bʋraaga yele Azezi yetı: <<Mam wʋn
dɔla fɔ sẽnna zẽ'e-sɛba wuu tı fʋ wʋn sẽnna.>> [58]Tı Azezi lerge ẽ
yetı: <<Pıına tarı yogro mɛ, tı niinto mẽ tara tʋgrɔ, la Nẽrsaala
Dayʋa*f5* la ka tarı zẽ'a wʋn gã'arɛ vo'ose.>> [59]Dee le yele bʋraa
ayẽma mẽ yetı: <<Doose mam.>> Tı bʋraa la lerge ẽ yetı:
<<Basɛ tı m sẽŋɛ ka laagɛ m sɔ dee wa'am wa dɔla fɔ.>> [60]Tı
Azezi lerge ẽ yetı: <<Basɛ tı sɛba n ka tarı vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am na
laagɛ ba kũm. Dee tı fõn sẽŋɛ ka mõolɛ Nawẽnnɛ so'olʋm kõ-yẽlga
la.>> [61]Tı bʋraa ayıla yele ẽ yetı: <<Zuudãana, mam wʋn doose
fo, la basɛ tı m sẽŋɛ ka keese m yir-dõma.>> [62]Tı Azezi lerge ẽ yetı:
<<Nẽr-sɛka n gʋrɛ nii-kũure kɔɔra dee bısra poorʋm, ka tã wʋn tõm

Nawẽnnε so'olʋm tõoma.>>

10

Azezi tõm a karẽnbiisi pisyopɔι la ayi tι ba sẽŋε ka mõolε Nawẽnnε kõ-yẽlga

[1]Bεla poorʋm, Azezi looge la karẽnbiisi basεba pisyopɔι la ayi tι a
tõm ba bayi bayi tι ba dẽŋε nẽŋa sẽŋε tẽn-sεba, la zẽ'e-sεba wuu tι
ẽŋa mẽŋa wʋn sẽŋε la. [2]A yele ba yetι: <<Va'am na bõnkɔɔla lagsgɔ
zo'oge mε, la tõntõnιba n wʋn lagsε bõnkɔɔla la pɔ'ɔrι mε. Bεla ĩyã
sose-ya va'am na dãana tι a tõm tõntõnιba pa'asε tι ba lagsε bõnkɔɔla
la.>> [3]Dee yãŋa yele ba yetι: <<Sẽŋε-ya, yãma ãn wʋ piisi tι mam
tõm saasaadõma tẽŋasʋka. [4]Da dιkε-ya pʋtmãanε, bιι tãmpɔkɔ, la da
dιkε-ya tagra pa'asε, da ze'ele-ya sore bɔ nẽra gã'a. [5]La ya sãn yetι ya
kẽ yire pʋam, ya dẽŋε pʋ'ʋsε yire la dõma yetι: <Nawẽnnε wʋn bɔ
ya sũ-mã'asʋm.> [6]Nẽra sãn bɔna mĩ bɔɔra sũ-mã'asʋm, ya sũ-
mã'asʋm wʋn bɔna la ẽ. La nẽra sãn ka bɔna mĩ bɔɔra sũ-mã'asʋm, ya
sũ-mã'asʋm wʋn leme ya mẽŋa zẽ'am. [7]Da lɔsna-ya yiε, bɔna-ya yire
ayιla pʋam, yũura dee dita bõn-sεba tι ba bɔ ya la, se'ere n soe la, la
masε mε tι tõntõnna to'oge a yɔɔrɔ. [8]Ya sãn paagε tẽn-sεka woo pʋam
tι ba to'oge ya, di-ya bõn-sεba tι ba bɔ ya la, [9]la ya botι tẽn-ẽŋa
bã'adõma yẽ ĩmã'asʋm, dee yele nẽrba la yetι: <Wakatε lεm mε tι
Nawẽnnε wʋn di na'am ya tẽŋasʋka.> [10]La tẽn-sεka woo pʋam tι ya
kẽ tι ba ka to'oge ya, ya yese sore dee yele tẽŋa la nẽrba wuu yetι:
[11]<Tõma pιιsrι la ya tẽŋa tẽntõnnɔ n tabε tõma nãma la, tι la pa'alε
tι ya ka ẽŋε sõŋa. La bãŋε-ya tι wakatε lεm mε tι Nawẽnnε wʋn di
na'am nẽrba tẽŋasʋka.> [12]Mam yetι ya mε tι sarιyadia daarε,
Sodom* nẽrba kãn ba yẽ toogo wʋ tẽn-ẽŋa nẽrba n wʋn yẽ toogo

se'em na.
13Korazẽ dõma, ya wʋn yẽ toogo! Betisayida dõma, ya wʋn yẽ
toogo! Se'ere n soe la, tõon-yãlma sɛba n tõm ya tẽnsɩ pʋam na, daan
sãn tõm nɩ na Tiiri*, la Sidõ tẽnsɩ pʋam, ba wʋn teege nɩ yɛm basɛ
tõon-be'ero halɩ kʋrʋm kʋrʋm, yɛ bɔra futo ẽŋɛ tãmpɛglʋm ẽŋɛ ba
zuto tɩ la pa'alɛ tɩ ba teege yɛm. 14La sarɩyadia daarɛ, la wʋn dɛna
toogo bɔ yãma gãnna Tiiri, la Sidõ dõma. 15La yãma Kapɛrnaʋm
dõma, yãma tẽ'esɛ tɩ ya wʋn zẽkɛ mɛ ka paagɛ saazuum bɩɩ? Ayɛɩ, ya
wʋn sige mɛ ka paagɛ bug-tẽŋa*.> >
16La Azezi le yele a karẽnbiisi la yetɩ: < <Sɛka n selsrɩ ya yetɔga, a
selsrɩ la mam yetɔga, la sɛka n zagsɛ ya, a zagsɛ la mam. La sɛka n
zagsɛ mam, a zagsɛ la sɛka n tõm mam na.> >
17La karẽnbiisi pisyopɔɩ la ayi la sẽŋɛ mɛ dee leme wa'am la sũ-
yẽlga wa yetɩ: < <Zuudãana, baa la kʋlkã'arsɩ sakrɩ tõma nõorɛ mɛ,
ban zotɩ fõn yʋ'ʋrɛ la ȉyã.> > 18Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Mam yẽ la
Asũtãana* n ze'ele saazuum lui tẽŋa wʋ saaga n yãkɛ la. 19Bãŋɛ-ya tɩ
mam bɔ ya pãŋa mɛ tɩ ya nẽ bõnsɛ'ɛdõma, la nãnsɩ, dee yãŋɛ
Asũtãana la a pãŋa wuu, la sɛla sɛla ka tã wʋn ẽŋɛ ya be'em. 20La da
ɩta-ya sũ-yẽlga kʋlkã'arsɩ n sakrɩ ya nõorɛ la ȉyã, ɩta-ya sũ-yẽlga ya
yʋ'ʋra n gʋlsɛ Nawẽnnɛ yire* vɔm gõŋɔ pʋam na ȉyã.> >

Azezi ɩtɩ sũ-yẽlga

(Amatie 11:25-27, 13:16-17)

21Wakat-ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ Sɩa botɩ Azezi sũure ẽŋɛ yẽlʋm, tɩ a yetɩ:
< <Mam Sɔ Nawẽnnɛ n de saazuum la tẽŋa wã Zuudãana, mam
pẽgrɩ fɔ, se'ere n soe la, fõn sʋgɛ bõn-bãna wã mɛ tɩ yɛm dõma la
bãŋrɩba ka mina, dee pa'alɛ nẽr-sɛba n ãn wʋ kɔm-pɩgsɩ la. Ee, mam
Sɔ, la de la fõn boorɩ bɛla la ȉyã.> >

22< <Mam Sɔ dıkɛ sɛla woo ẽŋɛ la mam nu'usum. La nẽra ka mi
mam n de Nawẽnnɛ Dayʋa la n de sɛka, sãn dagna mam Sɔ la, la
nẽra mẽ ka mi mam Sɔ la n de se'em, sãn dagna mam n de a Dayʋa
la, la sɛba tı mam wʋn botı ba bãŋɛ ẽ na.> >
23Azezi yele bɛla dee wẽrgɛ la a karẽnbiisi la bɔba, yele bãma mã'a
yetı: < <Yãma sɛba n yẽtı sɛla tı ya yẽtı wã, tarı zu-yẽlga. 24La mam
yetı ya tı Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba*, la na'adõma zozo'e yʋʋn boorı tı ba
yẽ yãma n yẽ sɛla la mɛ, la ba ka yẽ, ba yʋʋn boorı tı ba wõm sɛla tı
yãma wõm na mɛ, la ba ka wõm.> >

Samaari nẽra n sõŋɛ a tadãana makrɛ

25Tı lɔɔ* karẽnsãama isge tı a di Azezi yɛm bısɛ, soke ẽ yetı:
< <Karẽnsãama, mam wʋn ẽŋɛ la wãne yẽ vɔm n ka ba'asrı?> >
26Tı Azezi lerge ẽ yetı: < <La gʋlsɛ Nawẽnnɛ lɔɔ gõŋɔ la pʋam yetı
bẽm? Fõn karẽŋrı ẽ na, a yetı bẽm?> > 27Tı a lerge yetı: < <La yetı:
Nõŋɛ fʋ Zuudãana Nawẽnnɛ la fʋ sũure wuu, la fʋ sıa wuu, la fʋ
pãŋa wuu, la fʋ yɛm wuu, dee nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fõn nõŋɛ fʋ mẽŋa
se'em na.> > 28Tı Azezi yele ẽ yetı: < <Fʋ yele sõŋa. Ẽŋɛ bɛla tı fʋ
wʋn yẽ vɔm na.> >
29La ẽŋa n boorı tı a bɔ a mẽŋa bʋʋrɔ la, tı a soke Azezi yetı:
< <Ãne n de mam tadãana?> > 30Tı Azezi lerge ẽ yetı: < <Nẽra n
daan yese Zerizalɛm wɛ Zeriko, tı fãarba yõkɛ ẽ fã a lɔgrɔ wuu, dee
wẽ ẽ tı a dee la a ki, tı ba basɛ ẽ dee fõrgɛ. 31Tı Nawẽnnɛ kãabgɔ*
kẽema ayıla dɔla so-ẽŋa tɔlla, yẽ ẽ, lɔkɛ tole dee basɛ ẽ. 32Tı Leviti*
nẽra mẽ wa'am tɔlla, yẽ ẽ, bʋrgɛ tole dee basɛ ẽ. 33La Samaari* nẽra
n mẽ daan dolı so-ẽŋa tɔlla yẽ ẽ, tı a ninbãalga yõkɛ ẽ. 34Tı a paagɛ a
zẽ'am dıkɛ dãam peege a nõtɔ la, ẽŋɛ kaam ĩmĩ vile. Yãŋa yõkɛ ẽ bã a
bõŋa zuo, tarı ẽ sẽŋɛ sãama yire ka bısɛ a yelle. 35Tı beere wiige tı a

dıkɛ lig-kõba*f6* bayi bɔ nẽr-sɛka n bısrı sãama yire yelle la, dee
yele ẽ yetı: <Bısra a yelle, ligri la sãn pɔ'ɔgɛ, mam sãn leme, mam
wʋn yɔ fɔ.> >> [36]Azezi tɔgɛ bɛla kı'ılım dee soke ẽ yetı: <<Nẽrba
batã wã, fõn tẽ'esɛ tı ãne n de nẽra la tı fãarba yõkɛ la tadãana?>>
[37]Tı lɔɔ karẽnsãama la lerge yetı: <<Sɛka n zoe a ninbãalga sõŋɛ ẽ
na.>> Tı Azezi yele ẽ yetı: <<Sẽŋɛ mẽ ka ẽŋɛ bɛla.>>

Amartı la Amaari yelle

[38]Azezi la a karẽnbiisi daan sẽnnı mɛ ka kẽ tẽŋa ayıla pʋam. Tı
pɔka yʋ'ʋrɛ n de Amartı bɔna tẽn-ẽŋa pʋam to'oge ẽ a yire. [39]Amartı
tarı la yıbga tı a yʋ'ʋrɛ dɛna Amaari. Tı Amaari zẽa Zuudãana Azezi
nãma bɔba sɛlsra a yetɔga.
[40]La Amartı tõoma yelle n daan mõ'ogɛ a nini, tı a sẽŋɛ ka yele
Azezi yetı: <<Mam Zuudãana, mam yıbga la n basɛ tı mam m yıla
mã'a tõnna la, fõn yetı bẽm? Yele ẽ tı a wa'am wa sõŋɛ ma.>> [41]Tı
Zuudãana Azezi lerge ẽ yetı: <<Amartı, Amartı, fõn botı fʋ yɛm n
yɔɔra la yɛla zozo'e yelle. [42]La bõnɔ ayıla mã'a n de yel-kãŋkãŋɛ.
Amaari looge la bõn-sõŋɔ, la nẽra nẽra kãn tã'agɛ to'oge bõn-ẽŋa a
zẽ'am.>>

11

Azezi pa'alɛ a karẽnbiisi ba wʋn pʋ'ʋsra se'em

(Amatie 6:9-13, 7:7-11)

[1]Azezi daan boe la zẽ'a ayıla pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ. La ẽn pʋ'ʋsɛ kı'ılım
na, tı a karẽnbia ayıla yele ẽ yetı: <<Zuudãana, pa'alɛ tɔ tõma n
wʋn pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ se'em, wʋ Azã n pa'alɛ a karẽnbiisi se'em
na.>> [2]Tı a yele ba yetı: <<Ya sãn pʋ'ʋsra, ya yetı:
<Tõma Sɔ, botı fʋ yʋ'ʋrɛ yẽta pẽka,

wa'am wa di na'am nẽrba tẽŋasʋka,
3bɔ'ɔra tɔ daarɛ woo la a dia.
4Basɛ tɪ tõon-be'ero taalɛ,
tɪ tõma mẽ basrɪ sɛba n ẽŋɛ tõma be'em taalɛ mɛ.
Da basɛ tɪ yelle paagɛ tɔ tɪ tɪ lui.> >>
5Dee le yele ba yetɪ: <<Tẽ'esɛ-ya bɪsɛ, yãma nẽr-sɛka sãn tara sɪrɛ,
tɪ a wa'am a zẽ'am yʋ'ʋŋɔ wa sose ẽ yetɪ: <M sɪrɛ, bɔ ma borborɪ
batã, 6mam sɪrɛ n ze'ele sore wa'am, tɪ mam ka tara sɛla wʋn bɔ ẽ tɪ a
di.> 7Tɪ a sɪrɛ la bɔna deem dee lerge ẽ yetɪ: <Da dãam mam, mam
yʋ m zanõrɛ mɛ, tɪ mam la m kɔma gã, mam kãn yãŋɛ isge bɔ fɔ fõn
boorɪ sɛla la.> 8Mam yetɪ ya mɛ tɪ, baa a sãn põn kãn isge bɔ ẽ sɛla
ban de sɪtɔ la ĩyã, a wʋn isge bɔ ẽ ẽn boorɪ sɛla la mɛ, ẽn bʋlɛ ẽ na
ĩyã. 9Bɛla mam yetɪ ya mɛ tɪ ya sose Nawẽnnɛ, tɪ a wʋn bɔ ya, ya ɛ, tɪ
ya wʋn yẽ, ya wẽ kʋlɪŋa, tɪ a wʋn yo'oge bɔ ya. 10Se'ere n soe la, nẽr-
sɛka woo n sosrɪ Nawẽnnɛ, a wʋn bɔ ẽ. La nẽr-sɛka n eerɪ, wʋn yẽ. La
nẽr-sɛka n wẽ'erɪ kʋlɪŋa, ba wʋn yo'oge bɔ ẽ. 11Ãne n boe yãma pʋam
tɪ a bia wʋn sose ẽ zũfo, tɪ a dɪkɛ bõnsɛla bɔ ẽ? 12Bɪɪ a sãn sose ẽ
zelle, tɪ a dɪkɛ nãŋa bɔ ẽ? 13Yãma n de tõon-be'ero dõma la sãn mina
tɪ ya bɔ ya kɔma bõn-sõma, Nawẽnnɛ n de ya Sɔ n boe saazuum n ãn
sõŋa la wʋn bɔ nẽr-sɛba n sosrɪ ẽ a Sɪa* la gãnna.>>

Azezi pãŋa gãnnɪ Asũtãana

(Amatie 12:22-30, Amarkɪ 3:22-27)

14La Azezi daan dige la kʋlkã'arga n tarɪ bʋraa tɪ a dɛna muko, tɪ
kʋlkã'arga la daan yese, dee tɪ bʋraa la n de muko la yãŋa tã'agɛ
tɔgra, tɪ la di'ige nẽrba la. 15Tɪ nẽrba la basɛba yele ẽ yetɪ: <<En
digri kʋlkã'arsɪ la, la de la Abelzebuli*f7* n de kʋlkã'arsɪ naba la
pãŋa tɪ a tarɪ digra ba.>> 16Tɪ nẽrba basɛba bɔɔra tɪ ba makɛ ẽ bɪsɛ,

yele ẽ yetɩ, a tõm tõon-yãlma n pa'alɛ tɩ a pãŋa la ze'etɩ la Nawẽnnɛ
zẽ'am. 17Tɩ Azezi bãŋɛ ban tẽ'esrɩ se'em na, yele ba yetɩ: <<So'olʋm
sɛka woo nẽrba n welge wẽrgɛ zɛbra la taaba, so'olʋm na wʋn sã'am
mɛ. La so'olʋm ẽŋa yiɛ mẽ wʋn lui mɛ. 18La Asũtãana* sãn welge
zɛbra la a mẽŋa, a so'olʋm na kãn tã'agɛ ze'ele. Yãma n yetɩ mam
digri kʋlkã'arsɩ la Abelzebuli pãŋa la ĩyã tɩ mam yele bɛla. 19Yãma n
yetɩ mam digri kʋlkã'arsɩ la Abelzebuli pãŋa la, yãma nẽrba tarɩ la ãn
pãŋa digri kʋlkã'arsɩ? Bɛla, ya nẽrba la mẽŋa n wʋn pa'alɛ tɩ ya ka
tarɩ bʋʋrɔ. 20La de la Nawẽnnɛ pãŋa tɩ mam tarɩ digra kʋlkã'arsɩ, bɛla
pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ wa'am mɛ wa dita na'am ya tẽŋasʋka. 21Pãŋa
dãana sãn mãasʋm sõŋa la a bʋdaan-lɔgrɔ gu'ura a yire, sɛla kãn ẽŋɛ
a bõntarsõm. 22La nẽra n tarɩ pãŋa gãnna ẽ sãn wa'am wa zɛbɛ yãŋɛ
ẽ, a wʋn fãagɛ la a zɛbrɛ lɔg-sɛba tɩ a te'ege la yiɛn, dee yãŋa vaagɛ a
yire lɔgrɔ la pʋɩ.
23Nẽr-sɛka n ka boe la mam, sisri mam mɛ, la nẽr-sɛka n ka lagɩm
na mam lagsra, a wɩrgrɩ mɛ.>>

Kʋlkã'arga n yese dee leme makrɛ

(Amatie 12:43-45)

24Azezi le yetɩ: <<Kʋlkã'arga sãn yese dee basɛ nẽra, a sẽŋɛ la
pɔgẽntɩɩsɩ pʋam ka ɛɛra zẽ'a tɩ a vo'ose, la a sãn ɛ zẽ'a koŋe, a yetɩ mɛ
tɩ: <Mam wʋn lebe la m yi-sɛka tɩ m yese dee basɛ la pʋam.> 25La a
sãn lebe ka yẽ tɩ a pɩɩsɛ mɛ malgɛ ãna sõŋa, 26a wʋn lebe mɛ ka tarɩ
kʋlkã'arsɩ bayopɔɩ n de wẽensɩ gãnna ẽŋa mẽŋa wa'am, tɩ ba kẽ
lagɩm bɔna mĩ. Bɛla, nẽr-ẽŋa toogo yãŋa wʋn gãnna a kʋrʋm toogo
la mɛ.>>

Nẽr-sɛba n sakrɩ Nawẽnnɛ yetɔga tarɩ zu-yẽlga

27Azezi n tɔgɛ bɛla kɩ'ɩlɩm na, tɩ pɔka ze'ele nẽrba la tẽŋasʋka tĩi

tɔgɛ yetɩ: < <Pɔg-sɛka n dɔgɛ fɔ, tɩ fʋ mõgɛ a bĩ'isum na, tarɩ zu-
yẽlga.> > [28]Tɩ Azezi lerge yetɩ: < <Nẽr-sɛba n wõnnɩ Nawẽnnɛ
yetɔga, dee sakra ɩta lan yele se'em na, n tõn tarɩ zu-yẽlga.> >

Nẽrba boorɩ tɩ ba yẽ la bõn-yãlma

(Amatie 12:38-42)

[29]Nẽr-kʋʋŋɔ n lagsɛ Azezi zẽ'am zo'oge, tɩ a yele ba yetɩ:
< <Zamãan-ẽna wã nẽrba de la nẽr-bɛ'ɛsɩ. Ba eerɩ la bõn-yãlma n
wʋn pa'alɛ Nawẽnnɛ pãŋa, la ba kãn yẽ bõn-yãlma ayẽma, sãn dagna
bõn-yãlma sɛka n yʋʋn ẽŋɛ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa Azonaasɩ* la. [30]Bõn-
sɛka n yʋʋn ẽŋɛ Azonaasɩ la, pa'alɛ Niniivi dõma la Nawẽnnɛ pãŋa,
bɛla Nẽrsaala Dayʋa*f8* la mẽ de la sɛka n pa'alɩ zamãan-ẽna dõma
Nawẽnnɛ pãŋa. [31]Sarɩyadia daarɛ, na-pɔka la n yʋʋn yese wẽntulle
gɔbga bɔba la wʋn isge mɛ zɛrgɛ zamãan-ẽna wã dõma ba tõon-
be'ero la ĩyã. Se'ere n soe la, a yʋʋn ze'ele la zẽ'a n zãagɛ wa'am wa
selse naba Asalomõ* yɛm yetɔga la, la sɛka n gãnnɩ Asalomõ n boe
kalam, dee tɩ yãma ka sɛlsra ẽ. [32]Sarɩyadia daarɛ, Niniivi* dõma mẽ
wʋn isge zɛrgɛ zamãan-ẽna wã dõma mɛ ba tõon-be'ero la ĩyã. Se'ere
n soe la, Azonaasɩ n yʋʋn mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga bɔ ba la, ba yʋʋn
teege yɛm mɛ basɛ tõon-be'ero. La sɛka n gãnnɩ Azonaasɩ n boe
kalam, dee tɩ yãma ka teege yɛm.> >

Peelem yelle

(Amatie 5:15, 6:22-23)

[33]< <Nẽra kãn yõ fɩtla sʋgɛ, bɩɩ dɩkɛ pɩ'ɩgɔ vuge ẽ, a wʋn dɩkɛ ẽ
zoole la sɛla zuo tɩ a nẽegɛ bɔ sɛba n kẽ'erɩ la. [34]Fʋ nini n nẽerɩ
peelem bɔ'ɔra fʋ ĩyã wʋ fɩtla la, bɛla fʋ nini sãn ãna sõŋa, fʋ ĩyã wuu
tarɩ peelem mɛ. La fʋ nini sãn ka ãna sõŋa, fʋ ĩyã wuu boe la lika

pʋam. 35Bɛla ĩyã, guuse tɩ bõn-sɛka n de peelem fʋ pʋam na, da dɛna
lika. 36La fʋ ĩyã wuu sãn tara peelem sõŋa, tɩ baa bɔbrɛ ayɩla ka tara
lika, fʋ ĩyã wuu tarɩ peelem mɛ wʋ fɩtla n tarɩ peelem nẽera bɔ'ɔra
nẽrba se'em na.> >

Azezi zɛrgɛ Farisi dõma la lɔɔ karẽnsãandõma

(Amatie 23:1-36, Amarkɩ 12:38-40)

37Azezi n daan tɔgɛ kɩ'ɩlɩm na, tɩ Farisi* nẽra ayɩla wi ẽ tɩ a wa'am
ẽŋa yire tɩ ba di. Tɩ a sẽŋɛ ka kẽ zĩ'ire bɔna mĩ tɩ a di. 38Tɩ Farisi nẽra
la yẽ tɩ Azezi ka peege nu'usi wʋ ban ɩtɩ ba sisgo se'em na, dee yetɩ a
di, tɩ la di'ige ẽ. 39Tɩ Zuudãana Azezi yele ẽ yetɩ: < <Yãma Farisi
dõma peerɩ ya wama la ya laasɩ pɔa mɛ, la yãma mẽŋa pʋam pɩrɛ la
dẽgrɔ n de fãaga la pʋtʋʋlgɔ. 40Ya de la geto! La dagɩ Nawẽnnɛ n ẽŋɛ
poorʋm na, n ken ẽŋɛ pʋam na? 41Dɩkɛ-ya yan tarɩ sɛla la bɔ
nasdõma la ya sũure wuu, tɩ sɛla woo wʋn ãna sõŋa bɔ ya.

42Farisi* dõma, ya wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la, yãma bɔ'ɔrɩ
Nawẽnnɛ zẽvõorɔ buuri wuu pia pʋrɛ mɛ, baa ba sãn ãna pɩka pɩka,
la ya ka ɩtɩ sɛla n masɛ, la ya ka nõŋɛ Nawẽnnɛ. La de la bõn-bãna tɩ
ya wʋn dẽŋɛ ɩta, dee yãŋa ɩta sɛla tɩ ya ɩtɩ la pa'asɛ.

43Farisi dõma, ya wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la, yãma eerɩ la zẽ'esɩ
nẽŋa tɩ ya zĩ'ire wẽndeto pʋam, dee bɔɔra tɩ ba nã'asra ya da'asɩ
pʋam. 44Ya wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la, ya ãn wʋ yɔɔrɔ n naagɛ la
tẽŋa tɩ nẽrba nẽera ba zuto tɔlla, dee ka mina tɩ yɔɔrɔ n boe mĩ.> >

45Tɩ lɔɔ* karẽnsãama ayɩla yele ẽ yetɩ: < <Karẽnsãama, fʋ sãn
tɔgra bɛla fʋ po pɔ'ɔra la tõma wuu.> > 46Tɩ Azezi lerge yetɩ:
< <Yãma lɔɔ karẽnsãandõma mẽ wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la,
yãma n botɩ nẽrba la ɩta se'em na, ãn wʋ ze-tɩbsa tɩ ya zelgrɩ nẽrba
la, la yãma mẽŋa ka boorɩ tɩ ya kalʋm ba la ya nu'ubiire. 47Ya wʋn yẽ

toogo. Se'ere n soe la, yãma mẽtɩ la yɔɔrɔ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba* la. La yãma yaabdõma n yʋʋn kʋ ba. 48La yãma n mẽtɩ
sɛba tɩ ya yaabdõma kʋ la yɔɔrɔ la, la pa'alɛ tɩ ya sakɛ tɩ ban yʋʋn
tõm se'em na ãn sõŋa mɛ. 49Bɛla ĩyã tɩ Nawẽnnɛ n tarɩ yɛm na yʋʋn
yetɩ: <Mam wʋn tõm nõtɔ'ɔsrɩba, la Tõntõnɩba bɔ ba, la ba wʋn kʋ
basɛba, dee nãmsɛ basɛba.> 50Bɛla Nawẽnnɛ wʋn sɩbgɛ zamãan-ẽna
wã dõma wʋ la de la bãma n kʋ nõtɔ'ɔsrɩba la halɩ dũnia pĩ'iluŋo, wa
paam lɛɛlɛ wã, 51lan pɔsɛ la Abɛlɩ* kʋa, halɩ wa paagɛ Azakari tɩ ba
kʋ kãabgɔ bĩmbĩnne, la Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ* tẽŋasʋka la. Mam yetɩ ya
la sɩra, tɩ tõon-be'ero bãma wuu taalɛ boe la zamãan-ẽna nẽrba zuo.
52Yãma lɔɔ karẽnsãandõma la wʋn yẽ toogo. Se'ere n soe la, yãma n
gu'uri nẽrba tɩ ba ka bãŋra Nawẽnnɛ sɩra. Yãma mẽŋa ka sakrɩ
Nawẽnnɛ sɩra la, dee mẽ gu'ura nẽr-sɛba n boorɩ tɩ ba sakɛ la.>>
53La Azezi n ze'ele bilam fõrgɛ la, tɩ lɔɔ karẽnsãandõma la Farisi
dõma sũure ba isge la ẽ. Tɩ ba bɔɔra tɩ ba bẽrɛ ẽ, sɔkra ẽ sokrɩsɩ
zozo'e 54bɔɔra tɩ a tɔgɛ tuuge tɩ ba yõkɛ ẽ.

12

Da dɛna-ya pʋlibsum dõma

(Amatie 10:26-27)

1Wakat-ẽŋa nẽr-kʋʋŋɔ n lagsɛ zo'oge mikra taaba, nẽera taaba
nãma, tɩ Azezi dẽŋɛ yele a karẽnbiisi la yetɩ: <<Guuse ya mẽŋa la
Farisi* dõma pʋlibsum na n ãn wʋ dãbɩllɛ n botɩ dãam wuu kɛlla la.
2Bõn-sɛka woo n lile wʋn lilge, la bõn-sɛka woo n sʋgɛ wʋn puke.
3Bɛla, bõn-sɛka woo tɩ ya tɔgɛ lika pʋam, ba wʋn tɔgɛ ẽ na peelem
pʋam tɩ nẽrba wuu wõm, la bõn-sɛka tɩ ya waasʋm deem na, ba wʋn
zom na gɔsgɔ mõolɛ tɩ nẽrba wuu wõm.>>

La masɛ tɩ ya zɔta la Nawẽnnɛ

(Amatie 10:28-31)

4< <M sɩrdõma, mam yetɩ ya tɩ ya da zɔta dabeem la sɛba n kʋʋrɩ
ĩyã mã'a, dee ka tãna wʋn ẽŋɛ sɛla pa'asɛ la. 5Mam wʋn pa'alɛ ya lan
masɛ tɩ ya zɔta sɛka. Zɔta-ya Nawẽnnɛ n tã wʋn kʋ, dee tara pãŋa
wʋn kẽ'esɛ ya bug-tẽŋa* la. Asɩra, zɔta-ya Nawẽnnɛ. 6Ba ka koosrɩ
mõom niinto banuu la lig-kõba bayi mã'a? La Nawẽnnɛ ka yĩnni baa
ayɩla yelle. 7La baa yãma zuugo zomto, Nawẽnnɛ mi ba wuu kãllɛ
mɛ. Bɛla ĩyã, da zɔta-ya dabeem, tɩ yãma tarɩ yõorɔ gãnna niinto
zozo'e mɛ.> >

Sɛka n sakrɩ Azezi, Nawẽnnɛ Sɩa wʋn sõŋɛ ẽ mɛ

(Amatie 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

8< <La mam yetɩ ya tɩ nẽr-sɛka woo n ze'ele nẽrba nẽŋam yetɩ ẽŋa
de la mam nẽra, mam n de Nẽrsaala* Dayʋa la mẽ wʋn ze'ele
Nawẽnnɛ malɛkadõma* nẽŋam yetɩ a de la mam nẽra. 9La nẽr-sɛka
woo n sɩ'ɩsɛ nẽrba nẽŋam tɩ ẽŋa dagɩ mam nẽra, mam mẽ wʋn sɩ'ɩsɛ
Nawẽnnɛ malɛkadõma nẽŋam tɩ a dagɩ mam nẽra. 10La nẽr-sɛka woo
n tɔgɛ Nẽrsaala Dayʋa la be'em, Nawẽnnɛ wʋn basɛ a tõon-be'ero
taalɛ, la nẽr-sɛka woo n pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ Sɩa*, Nawẽnnɛ kãn basɛ a
tõon-be'ero taalɛ.

11Ba sãn yõgɛ ya sẽŋɛ ba wẽndeto pʋam, bɩɩ na'adõma nẽŋam, bɩɩ
kɛ'ɛndõma nẽŋam tɩ ba di ya sarɩya, da fabla-ya yan wʋn lerge se'em,
bɩɩ yan wʋn tɔgɛ se'em to'oge ya mẽŋa. 12Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ Sɩa
n wʋn pa'alɛ ya wakat-ẽŋa yan wʋn tɔgɛ se'em.> >

Bõntarsa n ka tarɩ yɛm makrɛ

13Azezi n tɔgɛ kɩ'ɩlɩm na, tɩ nẽra ayɩla n boe nẽr-kʋʋŋɔ la pʋam yele

ẽ yetı: <<Karẽnsãama, yele m kẽema tı a dıkɛ tõma sɔ n ki dee bõn-
sɛba la, pʋı bɔ ma m bõnɔ.>> 14 Tı Azezi soke ẽ yetı: <<Ãne n bɔ
mam nõorɛ tı m dɛna ya sarıyadita, bıı m pʋta ya bõntarsõm bɔ'ɔra
ya?>> 15 Dee yele nẽrba la wuu yetı: <<Guusra-ya ya mẽŋa, da
ɛɛra bõntarsõm zozo'e, se'ere n soe la, la dagı nẽra n tarı bõntarsõm
zo'oge ĩyã tı a tarı yõvore.>>
16 A yele bɛla, dee makɛ la makrɛ bɔ ba yetı: <<Bʋraaga n daan
boe dɛna bõntarsa, tı a vatɔ bõnkɔɔla mãalɛ sõŋa, 17 tı a tẽ'esɛ a
pʋtẽ'erʋm yetı: <Zẽ'a ka boe tı m wʋn sũm m bõnkɔɔla la. Bɛla ĩyã,
mam wʋn ẽŋɛ la wãne?> 18 Yãŋa yele a mẽŋa yetı: <Mam mi mam
wʋn ẽŋɛ se'em. Mam wʋn wõrɛ m bã la mɛ, malgɛ mẽ bã-kãra, sũm
m bõnkɔɔla, la m sɛla woo. 19 Dee yele m sũurum yetı: M tarı
bõntarsõm zo'oge, la wʋn seke ma paagɛ yʋʋma zozo'e. Bɛla m wʋn
vo'ose mɛ di dee yũ, dee ẽŋɛ sũ-yẽlga.> 20 Tı Nawẽnnɛ yele ẽ yetı:
<Gergo wã, yʋ'ʋŋ-ẽna wã m wʋn to'oge fʋ vɔm na. La ãne n wʋn
sɔna bõn-sɛba tı fʋ bĩŋe la?> >> 21 La Azezi le yetı: <<La de la
bɛla la nẽr-sɛka woo n lagsrı bõntarsõm bĩŋra a mẽŋa ĩyã, dee ka tara
sɛla sɛla Nawẽnnɛ zẽ'am.>>

Nawẽnnɛ n bısrı tı yelle

(Amatie 6:25-34)

22 Bɛla poorʋm, Azezi yele a karẽnbiisi la yetı: <<Bɛla ĩyã, mam
yetı ya tı ya da fabla ya vɔm yelle, ya wʋn di sɛla, bıı ya wʋn yɛ fu-
sɛba la yelle. 23 Vɔm yelle gãnnı dia mɛ, tı ĩyã yelle mẽ gãnna futo.
24 Bısɛ-ya gõorɔ, ba ka bʋtı, ba ka lagsrı bõnkɔɔla, la ba ka tarı bãarɛ
bıı dia bĩŋre zẽ'a, la Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrı ba dia. La yãma ka tarı yõorɔ
gãnna bõn-ẽgla zo'oge sıra? 25 Ãne n boe ya pʋam n tã wʋn pa'asɛ a
vɔm woglʋm fẽfẽe ẽn fablı la ĩyã? 26 La yãma sãn ka tãna wʋn ẽŋɛ

bɛla n de bõn-pɩka, bẽm ĩyã tɩ yãma fabla bõn-sɛba n weege la yelle?
27Bɩsɛ-ya mõ-puuro n ãn sõŋa se'em, ba ka tõnnɩ, ba mẽ ka wʊgrɩ
futo. La mam yetɩ ya mɛ tɩ, baa naba Asalomõ* na'am n yʊʊn tarɩ
pãŋa la, a yʊʊn ka tã'agɛ yɛ fuugo n ãn sõŋa wʊ mõ-puugo ayɩla. 28La
Nawẽnnɛ sãn botɩ mõorɔ n boe zĩna dee tɩ ba wʊn yõ ba bugum
beere ãna sõŋa bɛla, a kãn bɩsɛ ya yelle sõŋa gãnna bɛla mɛ bɩɩ? Bẽm
tɩ yãma ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra zo'oge? 29Da basɛ-ya tɩ yan wʊn di sɛla,
bɩɩ yan wʊn yũ sɛla yelle pakɛ ya. 30La de la nẽr-sɛba n ka mi
Nawẽnnɛ n eerɩ bõn-bãma wuu. La yãma Sɔ Nawẽnnɛ mi tɩ yãma
boorɩ bõn-bãma wuu mɛ. 31Ɛ-ya Nawẽnnɛ so'olʊm* na gãnna wuu, tɩ
a wʊn bɔ ya bõn-bãma pa'asɛ.> >

Bõntarsõm n ka sã'anɩ

(Amatie 6:19-21)

32< <M nẽrba, ya ka zo'oge, la da zɔta-ya dabeem, se'ere n soe la,
la paagɛ ya Sɔ Nawẽnnɛ yɛm mɛ tɩ a yetɩ a bɔ ya a so'olʊm. 33Koose-
ya yãma n tarɩ sɛla la dɩkɛ ligri la bɔ nasdõma. Ya sãn ẽŋɛ bɛla, ya
eerɩ la bõntarsõm n ka sã'anɩ. Ɛ-ya bõntarsõm tɩ ba bɔna Nawẽnnɛ
yire wakatɛ wuu, bilam tɩ nayigba kãn tã'agɛ zũ, tɩ bõn-mõgla mẽ
kãn tã'agɛ sã'am ba. 34Se'ere n soe la, ya bõntarsõm n boe zẽ'a na, ya
pʊtẽ'era mẽ boe la bilam.> >

Mãasʊm-ya gu'ura

35Azezi le yetɩ: < <Mãasʊm-ya lʊ ya sagãna ya sɩɩsɩ tɩ ya wʊn
tã'agɛ tõm, dee yõ ya fɩtladõma, 36ãna wʊ nẽrba n gu'uri ba zuudãana
n wʊn ze'ele pɔgdire kibsa wa'am, tɩ a sãn wa'am wa wi, tɩ ba yo'oge
yaŋa tɔtɔ bɔ ẽ. 37Tõntõn-sɛba tɩ ba zuudãana wʊn paam tɩ ba ze
gu'ura ẽ, tarɩ zu-yẽlga. Mam yetɩ ya la sɩra tɩ, a wʊn basɛ tɩ ba zĩ'ire,
tɩ zuudãana la mẽŋa mãasʊm wa pʊɩ ba dia. 38A sãn wa'am sõnsʊa,

bɩɩ bewiine, wa yẽ tɩ ba ken gu'ura ẽ, ba tarɩ zu-yẽlga. 39Bãŋɛ-ya tɩ
yidãana sãn mina wakat-sɛka tɩ nayiga wʋn wa zũ ẽ, a wʋn gu'ura a
yire mɛ kãn basɛ tɩ nayiga la kẽ zũ ẽ. 40Bɛla, yãma mẽ mãasʋm zɛ
sõŋa, tɩ Nẽrsaala Dayʋa*f9* la sẽm na wakat-sɛka tɩ yãma ka tẽ'esrɩ
tɩ a wʋn wa'am na.> >

Tõntõnna masɛ mɛ tɩ a ɩta a zuudãana n boorɩ se'em na

(Amatie 24:45-51)

41Tɩ Apɩyɛɛrɩ soke ẽ yetɩ: < <Zuudãana, fõn makɛ makrɛ ẽna wã la
tõma mã'a bɩɩ, nẽrba wuu?> > 42Tɩ Zuudãana Azezi lerge ẽ yetɩ:
< <Ãne n de tõntõn-sõŋɔ n tarɩ yɛm? La de la ẽŋa tɩ a zuudãana
wʋn yetɩ a bɩsra a yire yelle, bɔ'ɔra a tõntõnɩba dia wʋ lan masɛ, dee
sẽŋɛ sore. 43Zuudãana la sãn leme wa yẽ tɩ tõntõnna la tõm wʋ ẽŋa n
yele se'em na, tõntõnna la tarɩ zu-yẽlga. 44Mam yetɩ ya la sɩra tɩ, a
zuudãana la wʋn dɩkɛ ẽŋa n tarɩ sɛla la wuu bɔ ẽ mɛ tɩ a bɩsra.
45La tõntõnna la sãn tẽ'esɛ yetɩ, ẽŋa zuudãana la yuuri mɛ ka kulna,
yãŋa wẽ'era tõntõn-bʋraasɩ, la tõntõn-pɔgsɩ, dita, dee yũura bugra,
46a zuudãana la wʋn kulum na daar-sɛka tɩ a ka tẽ'esrɩ tɩ a wʋn
wa'am, la wakat-sɛka tɩ a ka mi, wa di'ige ẽ. La a wʋn dige ẽ mɛ botɩ
a lagɩm na sɛba n ka bɔ ẽŋa sɩra la yẽ sɩbgrɛ. 47Tõntõn-sɛka n mi a
zuudãana n boorɩ se'em, dee ka mãasʋm bɩɩ ka tõm ẽn boorɩ se'em
na, ba wʋn wẽ ẽ mɛ zozo'e. 48La tõntõn-sɛka n ka mi a zuudãana n
boorɩ se'em, dee ẽŋɛ sɛla n masɛ tɩ ba wẽ ẽ, ba wʋn wẽ ẽ na fẽe. Sɛka
tɩ ba bɔ ẽ zo'oge, ba mẽ wʋn soke ẽ yɛla zozo'e yelle mɛ, la sɛka tɩ ba
gu'ule ẽ zo'oge, ba mẽ wʋn soke ẽ halɩ yɛla zozo'e yelle gãnna
mɛ.> >

Nẽr-sɛba n ka dolɩ Azezi wʋn welge mɛ la sɛba n dolɩ Azezi

(Amatie 10:34-36)

49 < <Mam wa'am tɩ m tʋʋrɛ la bugum dũnia wã zuo, la mam boorɩ
nɩ mɛ zozo'e tɩ bugum na põn darɛ dita. 50La dẽnɩ tɩ mam yẽ nãmsgɔ
zozo'e wʋ mam mise la ko'om pʋam na, la a yelle la wʋn nãmsɛ mam
mɛ halɩ tɩ la wa ẽŋɛ ba'asɛ. 51Ya tẽ'esɛ tɩ mam wa'am tɩ m botɩ nẽrba
nõorɛ n dɛna ayɩla dũnia zuo bɩɩ? Ayɛɩ, mam yetɩ ya tɩ mam tarɩ la
welgre wa'am. 52La, lan pɔsɛ lɛɛlɛ wã wɛ'ɛsa, nẽrba banuu sãn bɔna
yire ayɩla pʋam, nẽrba batã wʋn welge mɛ sisra nẽrba bayi la, tɩ
nẽrba bayi la mẽ sisra nẽrba batã la. 53La sɔ wʋn sise a dayʋa, tɩ
dayʋa mẽ sise a sɔ. La ma wʋn sise a pɔyʋa, tɩ pɔyʋa mẽ sise a ma.
La dayʋa pɔga wʋn sise a sɩra ma, tɩ sɩra ma mẽ sise a dayʋa
pɔga.> >

Bãŋɛ-ya bõn-sɛba n ɩtɩ lɛɛlɛ wã võorɛ bɔkɛ

(Amatie 16:2-3)

54Tɩ Azezi yele nẽr-kʋʋŋɔ la yetɩ: < <Ya sãn yẽ tɩ wara sobge bɔbrɛ
ayẽma, ya yetɩ mɛ tɔtɔ tɩ saaga wʋn ni mɛ, tɩ a sɩrɩ ni. 55La ya sãn le
yẽ tɩ kʋsebgo vugri bɔbrɛ ayẽma, ya yetɩ mɛ tɩ wɔlgɔ lɛm mɛ, tɩ wɔlgɔ
wʋn sɩrɩ paagɛ. 56Pʋlibsum dõma wã! Yãma bɩsrɩ mɛ mina tẽŋa, la
saazuum yɛla n ãn se'em. La bẽm tɩ yãma ka mina bõn-sɛba n ɩtɩ lɛɛlɛ
wã võorɛ bɔkɛ?> >

Malgɛ fʋ yɛla la Nawẽnnɛ

(Amatie 5:25-26)

57 < <Bẽm tɩ ya mẽŋa ka tẽ'esɛ bãŋɛ sɛla n masɛ tɩ ya wʋn ẽŋɛ
bɔkɛ? 58Fʋ sãn tara yelle la nẽra, tɩ a tarɩ fʋ wɛ'ɛsa sarɩyadia zẽ'am,
mõrgɛ tɩ ya mãalɛ yelle la sore, tɩ a da dɩkɛ fʋ bɔ sarɩyadita, tɩ a tɔgɛ
fʋ yetɔga la dɩkɛ fʋ bɔ gu'ura, tɩ a kẽ'esɛ fɔ yʋ'a deem. 59Mam yetɩ fʋ
la sɩra, tɩ fʋ kãn yẽ sore yese yʋ'a deem na, halɩ tɩ fʋ wʋn wa yɔ fʋ

sãnnɛ na wuu ba'asɛ.> >

13

Teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero

[1]La wakat-ẽŋa nẽrba basɛba n wa'am wa tɔgɛ pa'alɛ Azezi, gɔmna
Apilatɩ n daan botɩ ba kʋ Galile nẽrba basɛba wakat-sɛka tɩ ba boe
mĩ kãabra bɔ'ɔra Nawẽnnɛ, tɩ ba zɩɩm yese gaam na kãabgɔ la zɩɩm.
[2]Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: < <Yãma tẽ'esɛ tɩ Galile nẽr-bãma n daan yẽ
nãmsgɔ ẽŋa la, bãma n de tõon-be'ero dõma gãnna Galile dõma
basɛba la bɩɩ? [3]Mam yetɩ ya tɩ ayɛɩ, yãma sãn ka teege yɛm basɛ
tõon-be'ero, yãma wuu mẽ wʋn sã'am na bɛla. [4]La nẽrba pia la anii tɩ
de-tʋgma yʋʋn lui kʋ ba Silo tẽŋa la, yãma tẽ'esɛ tɩ bãma n de tõon-
be'ero dõma gãnna Zerizalɛm nẽrba basɛba la bɩɩ? [5]Mam yetɩ ya tɩ
ayɛɩ, yãma sãn ka teege yɛm basɛ tõon-be'ero, yãma wuu mẽ wʋn
sã'am na bɛla.> >

Kẽnkãŋa n ka wɔnnɩ makrɛ

[6]Azezi le makɛ la makrɛ ẽna wã yetɩ: < <Bʋraaga n tarɩ kẽnkãŋa n
sele a va'am pʋam, yãŋa wa'am tɩ a bɩsɛ a sãn tara biɛ, ka yẽ sɛla
sɛla. [7]Tɩ a yele va'am na gu'ura yetɩ: <Bɩsɛ, yʋʋma atã n wãna tɩ
mam sẽnnɩ dee ka yẽta biɛ kẽnkãŋa wã zuo. Sɛ ẽ basɛ, tɩ a yẽrɛ la
zẽ'a.> [8]Tɩ gu'ura la lerge ẽ yetɩ: <Zuudãana, basɛ ẽ yʋʋn-ẽna mã'a,
tɩ mam wʋn kɔ gilge a tille, ẽŋɛ bugulgo basɛ ẽ, [9]la yʋʋnɛ sãn kaagɛ
tɩ a wɔm, la ãn sõŋa, la a sãn ken ka wɔm, fʋ yãŋa sɛ ẽ basɛ.> > >

Azezi botɩ pɔka yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo daarɛ

[10]Azezi daan boe la Zifdõma wẽndeem vo'osgo* daarɛ zãsna nẽrba,
[11]tɩ pɔka ayɩla bɔna mĩ tɩ kʋlkã'arga tara ẽ botɩ a dɛna kobgo paagɛ

yʋʋma pia la anii, yũre ka tãna wʋn dɔ'ɔgɛ. 12Tι Azezi yẽ pɔka la, wi
ẽ yetι: <<Pɔka, fʋ yẽ yolsgo, fʋ bã'aga la basɛ fɔ.>> 13Dee dιkɛ a
nu'usi paglɛ pɔka la zuo, tι bã'aga la basɛ pɔka la bilam mẽŋa, tι a
tã'agɛ dɔ'ɔra, yãŋa pẽgra Nawẽnnɛ. 14Tι wẽndeego la naba sũure isge
la Azezi, ẽŋa n botι pɔka la yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo daarɛ la ĩyã. Tι a
yele nẽrba la yetι: <<Dabsa ayoobι n boe tι ya tãna wʋn tõm.
Wa'am-ya dabs-bãma pʋam wa tιbɛ ya mẽŋa, dee da sẽnna vo'osgo
daarɛ tιbra ya mẽŋa.>> 15Tι Zuudãana Azezi lerge ẽ yetι:
<<Pʋlibsum dõma wã! Yãma nẽra woo ka lorgrι a lɔlga, bιι a bõŋa
sẽnna yũula ko'om vo'osgo daarɛ mɛ bιι? 16Tι pɔg-ẽna wã n de
Abraham* yιιŋa tι Asũtãana* lʋ ẽ yʋʋma pia la anii wã, la ka narι tι
mam lorge ẽ vo'osgo daarɛ?>> 17La ẽŋa n yele bɛla la, tι yãnnɛ yõkɛ
a bɛ'ɛba la wuu, tι nẽr-kʋʋŋɔ la wuu sũure ẽŋɛ yẽlʋm la a tõon-yãlma
sɛba wuu tι a ẽŋɛ la.

Nawẽnnɛ so'olʋm wõn na bẽm?

(Amatie 13:31-33, Amarkι 4:30-32)

18Tι Azezi yele ba yetι: <<Nawẽnnɛ so'olʋm* wõn na bẽm? La
mam wʋn dιkɛ la bẽm makɛ la ẽ? 19A ãn wʋ sɔ'ɔrɔ biire tι nẽra bʋrɛ a
va'am pʋam, tι a bι lebge tι-kãtɛ. Tι niinto sẽnna tɛ'ɛra ba tʋgrɔ a
wila zuo.>>

20La a le yetι: <<Mam wʋn le dιkɛ la bẽm makɛ la Nawẽnnɛ
so'olʋm? 21A ãn wʋ dãbιllɛ tι pɔka dιkɛ gaam na borborι zom la-kãra
batã wẽ, tι dãbιllɛ la botι ba wuu uke.>>

Nẽrba n wʋn ẽŋɛ se'em kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm

(Amatie 7:13-14, 21-23)

22Azezi daan we'esι la Zerizalɛm dɔla tẽn-kãra la tẽn-pιgsι pʋam

zãsna nẽrba. 23Tɩ nẽra soke ẽ yetɩ: <<Zuudãana, nẽrba fẽe mã'a n
wʊn yẽ fãarɛ bɩɩ?>> Tɩ a lerge ba yetɩ: 24<<Nargɛ-ya pãŋa doose
zanõrɛ n ãn mika kẽ Nawẽnnɛ so'olʊm pʊam, tɩ mam yetɩ ya mɛ tɩ
nẽrba zozo'e wʊn wa ɛɛra mɛ tɩ ba kẽ, la ba kãn yãŋɛ. 25La wakatɛ
sãn paagɛ, yidãana wʊn isge yʊ yaŋa la mɛ, la ya sãn weege yẽŋa, ya
wʊn wẽ'era mɛ kɔkɔ yetɩ: <Zuudãana, yo'oge tɩ tɩ kẽ.> La a wʊn
lerge ya yetɩ: <Mam ka mi yãma n ze'ele zẽ'a.> 26La ya wʊn yele ẽ
yetɩ: <Dagɩ tõma la fõn n daan lagɩm dita, dee yũura, tɩ fʊ sẽnna
tõma tẽŋam zãsna nẽrba?> 27La a wʊn le lerge ya yetɩ: <Mam ka mi
yãma n ze'ele zẽ'a, fõrgɛ ya mam zẽ'am, yãma de la tõon-be'ero
dõma.> 28La ya wʊn ka yẽ Abraham*, la A'izakɩ, la Azakɔbɩ, la
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* wuu, tɩ ba boe Nawẽnnɛ so'olʊm pʊam, la
yãma wʊn weege la yẽŋa kɛlla dee dɩkɛ ya nu'usi gɩ nõorʊm. 29La
nẽrba wʊn yese dapɔ-bɔba, la zanõ-bɔba, la zʊʊgɔ bɔba, la gɔbga
bɔba wa'am wa zĩ'ire Nawẽnnɛ so'olʊm pʊam di. 30Bãŋɛ-ya tɩ nẽrba
basɛba n de poorʊm dõma wʊn lebge nẽŋam dõma, tɩ basɛba n mẽ
de nẽŋam dõma wʊn wa lebge poorʊm dõma.>>

Azezi sũure sã'am mɛ Zerizalɛm dõma ĩyã

(Amatie 23:37-39)

31La wakat-ẽŋa tɩ Farisi* dõma basɛba sẽŋɛ ka yele Azezi yetɩ:
<<Basɛ kalam dee sẽŋɛ zẽ'a ayẽma, tɩ Naba A'erɔdɩ* eerɩ fʊ mɛ tɩ a
kʊ.>> 32Tɩ a lerge ba yetɩ: <<Sẽŋɛ-ya ka yele yɛm be'ero dãana la
yetɩ: <Zĩna la beesã, mam wʊn dige kʊlkã'arsɩ mɛ tɩ ba yese, dee
botɩ bã'adõma yẽ ĩmã'asʊm, la dabsa atã daarɛ tɩ mam wʊn ba'asɛ m
tõoma la wuu.> 33La dẽnɩ tɩ mam sẽŋɛ m sẽnnɛ na zĩna, la beesã, la
dabsa atã daarɛ, se'ere n soe la, la ka masɛ tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa ki
zẽ'a ayẽma, sãn dagna Zerizalɛm pʊam.

34Zerizalɛm nẽrba, Zerizalɛm nẽrba, yãma kʋʋrι la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrιba, dee lɔbra sɛba tι Nawẽnnɛ tõm ba ya zẽ'am la kuga
kʋʋra. Nõorɛ faa tι mam boorι tι m lagsɛ ya wʋ nõ-yã'aŋa n lagsrι a
kɔma ũna a kempagsι pʋam se'em na, tι ya ka bɔɔra. 35Bɛla, Nawẽnnɛ
wʋn basɛ ya tẽŋa bɔ ya, tι a lebge daboto. Mam yetι ya tι ya kãn le
yẽ mam, halι tι ya wʋn wa yetι: <Pẽgɛ-ya sɛka n sẽm na Zuudãana
Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ la.> >>

14

Azezi botι bʋraaga yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo daarɛ

1Vo'osgo daarɛ ayιla tι Azezi daan sẽŋɛ Farisi* dõma naba ayιla yire
tι ba di. Tι nẽrba la n boe mĩ na bιsra ẽn wʋn ẽŋɛ se'em. 2La bʋraaga
ayιla n boe mĩ tι ĩ-fʋʋsŋɔ bã'aga tara ẽ, tι a zɛ Azezi nẽŋam. 3Tι Azezi
soke lɔɔ* karẽnsãandõma, la Farisi dõma la yetι: <<Sore boe tι nẽra
botι nẽrba yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo* daarɛ bιι, sore ka boe?>> 4Tι ba
sĩna. Tι Azezi botι bʋraaga la yẽ ĩmã'asʋm, basɛ ẽ tι a kule. 5Dee soke
ba yetι: <<Ãne n boe yãma pʋam tι a dayʋa, bιι a lɔlga wʋn lui lʋa
pʋam vo'osgo daarɛ tι a kãn zoe tɔtɔ sẽŋɛ ka yaagɛ ẽ?>> 6Tι ba
makɛ tι ba lerge ẽ koŋe.

Dɛna-ya sik-m-mẽŋa dõma

7Tι Azezi yẽ nẽr-sɛba tι ba wi tι ba wa'am wa di la n loosrι zẽ'e-
sõma zĩ'ita, tι a makɛ makrɛ yele ba yetι: 8<<Nẽra sãn ẽŋɛ pɔgdire
kibsa wi fo, da kãn sẽŋɛ ka zĩ'ire zẽ'e-sõŋɔ, tã tι a mẽ wi la nẽra n
gãnnι fõn. 9Tι sɛka n wi ya wuu la, da wa'am wa yele fʋ yetι: <Isge,
dee tι ẽna zĩ'ire.> Tι fʋ yãŋa isge sẽŋɛ ka zĩ'ire poorʋm poorʋm la
yãnnɛ. 10Nẽra sãn wi fo, sẽŋɛ ka zĩ'ire poorʋm, tι sɛka n wi fʋ la sãn
wa'am yẽ fɔ, a wʋn yetι: <M sιrɛ, wa'am wa zĩ'ire nẽŋam.> Bɛla tι

fʋ wʋn yẽ nã'asgɔ nẽr-sɛba tɩ fʋ zĩ la ba la zẽ'am. 11Nẽr-sɛka woo n
zẽkrɩ a mẽŋa, Nawẽnnɛ wʋn sike ẽ, la nẽr-sɛka n sikri a mẽŋa,
Nawẽnnɛ wʋn zẽkɛ ẽ.>>
12La Azezi yele sɛka n wi ẽ na yetɩ: <<Fʋ sãn yetɩ fʋ ẽŋɛ dia
wʋntɛɛŋa, bɩɩ yʋ'ʋŋɔ wi nẽrba tɩ ba wa'am wa di, da wi'ira fʋ
sɩrdõma, bɩɩ fʋ sɔbiisi, bɩɩ fʋ nẽrba, bɩɩ fʋ sawiiba n de bõntatba,
se'ere n soe la, ba mẽ wʋn wa ẽŋɛ bɛla daar-sɛka mɛ wi fo lebse bɛla
sãnnɛ. 13Fʋ sãn yetɩ fʋ ẽŋɛ dia wi nẽrba tɩ ba wa'am di, wi nasdõma,
la kɔɔrnɔ, la wɔbsɩ, la fɔɔsɩ. 14Fʋ sãn ẽŋɛ bɛla, fʋ wʋn tara zu-yẽlga,
se'ere n soe la, ba kãn yãŋɛ ẽŋɛ lebse fo. Bɛla, wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ
wʋn botɩ nẽr-sɛba n ẽŋɛ sɛla n masɛ a yɛm na vo'oge la, fʋ wʋn yẽ
yɔɔrɔ.>>

Kibs-kãtɛ makrɛ

(Amatie 22:1-10)

15La nẽrba la n lagsɛ zẽa dia zẽ'a la Azezi la, ba wõm ẽn yele se'em
na mɛ, tɩ nẽra ayɩla yele ẽ yetɩ: <<Nẽr-sɛka woo n wʋn po di dia
Nawẽnnɛ so'olʋm* pʋam na tarɩ zu-yẽlga.>> 16Tɩ Azezi makɛ makrɛ
bɔ ẽ yetɩ: <<Bʋraa ayɩla n daan boe, ẽŋɛ dia zozo'e, wi nẽrba zozo'e
tɩ ba wa'am wa di. 17Tɩ dia la wakatɛ paagɛ, tɩ a tõm a tõntõnna yetɩ,
a sẽŋɛ ka yele nẽrba la tɩ ẽŋa yetɩ: <Wa'am-ya tɩ mam mãasʋm
ba'asɛ mɛ gu'ura ya.> 18Tɩ ba nẽra woo yɛta lan pakɛ ẽŋa se'em, tɩ
ẽŋa sɔsra sugri. Pɔspɔsɩ dãana la yele ẽ yetɩ: <Mam da la va'am, tɩ m
sẽŋɛ ka bɩsɛ lan ãn se'em, bɛla tɩ mam sɔsra ẽ sugri.> 19Tɩ ayɩla yetɩ:
<Mam da la nii-kɔɔrsɩ pia bɔɔra tɩ m makɛ ba bayi bayi kɔ bɩsɛ, bɛla
tɩ mam sɔsra ẽ sugri.> 20Tɩ ayẽma mẽ yetɩ: <Mam di la pɔg-sãana,
bɛla tɩ mam kãn yãŋɛ wa'am.>
21Tɩ tõntõnna la lebe ka tɔgɛ bɛla bɔ a zuudãana la. Tɩ a zuudãana

la sũure yĩige, tı a yele a tõntõnna la yetı: <Yese tɔtɔ sẽŋɛ tẽŋa la
sorɔɔrɔ zuto ka tarı nasdõma, la kɔɔrnɔ, la fɔɔsı, la wɔbsı wa'am tı ba
di.> 22Tı tõntõnna la sẽŋɛ ka ẽŋɛ a zuudãana la n yele se'em na, dee
yele ẽ yetı: <M zuudãana, fõn yetı mam ẽŋɛ se'em na, mam ẽŋɛ mɛ,
la zẽ'a ken dee mɛ.> 23Tı zuudãana la le yele a tõntõnna la yetı:
<Yese tẽŋa la pʋam sẽŋɛ sorɔ-pıgsı la wuu zuo, ka mõrgɛ tarı nẽrba
la wa'am tı ba kẽ tı mam yire pırɛ.>
24La mam yetı yãma mɛ tı nẽr-sɛba tı mam dẽŋɛ yele ba tı ba
wa'am, tı ba zagsɛ la, ba nẽra nẽra kãn le malın di mam dia la.>>

Azezi karẽnbia n masɛ tı a ẽŋɛ se'em

(Amatie 10:37-38, 5:13, Amarkı 9:50)

25Azezi daan sẽnnı mɛ, tı nẽr-kʋʋŋɔ dɔla ẽ, tı a gelge yele ba yetı:
26<<Nẽra sãn yetı a doose mam dee ka nõŋɛ mam gãnna a sɔ, la a
ma, la a pɔga, la a kɔma, la a sɔbiisi, la a tãpa, bıı a sãn ka nõŋɛ
mam gãnna a mẽŋa vɔm, a kãn tã'agɛ dɛna mam karẽnbia. 27La sɛka
woo n ka sakɛ nãmsgɔ wʋ nẽra n zɛɛrı a kũm dɔ-puurŋa* dɔla mam,
a kãn tã'agɛ dɛna mam karẽnbia.
28Ya mi tı nẽra sãn bɔna ya pʋam bɔɔra tı a mẽ de-tʋgma, a wʋn
dẽŋɛ zĩ'ire mɛ geele bısɛ, ẽn tarı se'em na wʋn seke tı a yãŋɛ mẽ
ba'asɛ, bıı la kãn seke? 29La sãn dagna bɛla, a sãn ẽebɛ ẽbrɛ dee ka
yãŋɛ mẽ ba'asɛ, sɛba wuu n yẽ bɛla la wʋn la ẽ mɛ 30yetı: <Nẽr-ẽna
ẽebɛ la deego, dee ka yãŋɛ mẽ ba'asɛ.> 31Bıı naba sãn wɛ'ɛsa tı a
zɛbɛ la a na-tadãana, dẽnı tı a dẽŋɛ tẽ'esɛ bısɛ, ẽŋa n tarı nẽrba
tʋspia la, a wʋn tã'agɛ zɛbɛ la na-sɛka n tarı nẽrba tʋspisyi, bıı a kãn
tã'agɛ? 32La a sãn bãŋɛ tı a kãn tã'agɛ, naba ayẽma la n ken zãagɛ la,
a wʋn dẽŋɛ tõm na a tõntõnıba tı ba sẽŋɛ naba la zẽ'am ka soke ẽ
bısɛ, bãma wʋn ẽŋɛ la wãne tı zɛbrɛ la ba'asɛ. 33Bɛla mẽ, yãma nẽr-

sɛka woo n ka basrɩ bõn-sɛba wuu tɩ a tarɩ la, ka tã wʋn dɛna mam
karẽnbia.
[34]Yaarʋm ãn sõŋa mɛ, la a sãn sabgɛ, ba wʋn ẽŋɛ la wãne botɩ a le
ãna yẽlʋm? [35]A ka le tara yõorɔ la tẽŋa, la a ka tã wʋn dɛna bugulgo
mẽ, ba lobrɩ ẽ basra mɛ. Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse sõŋa
sõŋa.> >

15

Pesgo, la lagfɔ n bɔɩ makrɛ

(Amatie 18:12-14)

[1]Lampo-tɔ'ɔsrɩba*, la tõon-be'ero dõma zozo'e n daan sẽŋɛ Azezi
zẽ'am tɩ ba selse a yetɔga. [2]Tɩ Farisi* dõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma la
yõnna yetɩ: < <Bʋra-ẽna wã to'orɩ la tõon-be'ero dõma, dee dita la
ba.> > [3]Tɩ Azezi makɛ makrɛ wã soke ba yetɩ: [4]< <Bʋra-kãna n boe
ya pʋam tara piisi kɔbga, tɩ ayɩla sãn bɔɩ, tɩ a kãn lagsɛ piisi piswɛɩ la
awɛɩ la basɛ dũnsẽkam, dee sẽŋɛ ka ɛ ayẽma n bɔɩ la halɩ yãŋa yẽ ẽ?
[5]La a sãn yẽ ẽ, a wʋn yõkɛ ẽ mɛ buke la sũ-yẽlga. [6]La a sãn kule yire,
a wʋn wi a sɩrdõma, la a sawiiba mɛ yele ba yetɩ: <Naagɛ-ya la mam
tɩ tɩ ẽŋɛ sũ-yẽlga, se'ere n soe la, mam yẽ m pesgo la n bɔɩ la mɛ.>
[7]Bɛla mam yetɩ ya tɩ tõon-be'ero dãana ayɩla sãn teege yɛm basɛ
tõon-be'ero, sũ-yẽlga boe Nawẽnnɛ yire pʋam la bɛla gãnna nẽr-sõma
piswɛɩ la awɛɩ n ka eerɩ tɩ ba teege yɛm.
[8]Bɩɩ, pɔg-kãna n boe wʋn tara lig-kõba*f10* pia, tɩ ayɩla sãn bɔɩ, tɩ
a kãn yõ fɩtla pɩɩsɛ deego la ɛ lagfɔ la sõŋa halɩ wa yẽ ẽ? [9]La a sãn yẽ
ẽ, a wʋn wi a sɩrdõma, la a sawiiba mɛ yele ba yetɩ: <Naagɛ-ya la
mam tɩ tɩ ẽŋɛ sũ-yẽlga, se'ere n soe la, mam yẽ m lagfɔ la n bɔɩ la
mɛ.> [10]Bɛla mam yetɩ ya tɩ tõon-be'ero dãana ayɩla sãn teege yɛm

basɛ tõon-be'ero, sũ-yẽlga boe Nawẽnnɛ malɛkadõma* zẽ'am na
bɛla.>>

Budibla n basɛ a sɔ yire, la a kẽema makrɛ

11Tι Azezi le yele ba yetι: <<Bʋraa n daan boe tara a dayɔɔsι bayi.
12Tι yιbga la yele a sɔ yetι: <M sɔ, pʋι fʋ bõntarsõm na bɔ mam m
bõnɔ.> Tι a sɔ pʋι a bõntarsõm na bɔ ba. 13Tι la ẽŋɛ dabsa fẽe, tι
yιbga la lagsɛ a bõntarsõm na wuu yese sẽŋɛ tẽŋa n zãagɛ, ka tõm
tõon-yooro sã'am ẽn tarι sɛla la wuu. 14La ẽn sã'am a bõntarsõm na
wuu ba'asɛ la, kɔm kãtɛ n wa'am tẽŋa la pʋam, tι a ka le tara sɛla
wʋn di. 15Tι a sẽŋɛ tẽŋa la nẽra ayιla zẽ'am tι a dιkɛ ẽ tι a tõnna. Tι
nẽra la dιkɛ ẽ botι a sẽŋɛ mõom ka gu'ura a kurkurdõma. 16Tι a kɔm
dõnna tι a bɔɔra tι a di kurkuri dia. Tι nẽra nẽra ka bɔ ẽ. 17Tι a tẽ'esɛ
a sũurum yetι: <Mam sɔ tarι tõntõnιba zo'oge mɛ tι ba dita tιgra dee
basra, dee tι mam bɔna kalam kiira la kɔm.> 18Yãŋa yetι: <Mam
wʋn lebe kule la m sɔ yire ka yele ẽ yetι, mam tõm na Nawẽnnɛ la
fõn be'em, 19mam ka le masɛ tι ba wi mam tι fʋ bia. Ιta mam wʋ fʋ
tõntõnιba la ayιla.> 20Dee isge kulla a sɔ yire. La ẽn nãn boe
zãazãarɛ la, tι a sɔ la yẽ ẽ, tι a ninbãalga yõkɛ ẽ, tι a zoe tʋ'ʋsɛ kɔkɛ
ẽ, mõbgɛ ẽ. 21Tι bia la yele ẽ yetι: <M sɔ, mam tõm na Nawẽnnɛ la
fõn be'em. Mam ka masɛ tι ba le wi'ira mam tι fʋ bia.> 22Tι a sɔ la
yele a tõntõnιba yetι: <Sẽŋɛ-ya tɔtɔ ka tarι fu-sɛka n ãn sõŋa gãnna
la wa'am wa yɛ ẽ, dee dιkɛ nutʋa pire a nu'ubiire, dee dιkɛ tagra pire
ẽ. 23La ya yõkɛ lɔl-polle n nõbɛ wa'am wa kʋ tι tι ẽŋɛ dia di, dee ẽŋɛ
sũ-yẽlga. 24Se'ere n soe la, mam bia wã daan wõn na a ki mɛ, dee le
vo'oge. A daan bɔι mɛ, tι tι le yẽ ẽ.> Tι ba yãŋa ιta sũ-yẽlga.
25Wakat-ẽŋa tι a dayɔ-kẽema la boe la va'am. La ẽn lebe kulna wa
lɛm yire la, a wõm na duursi tι ba wẽ'erι wa'ara. 26Tι a wi a sɔ

tõntõnna ayıla soke ẽ yetı: <Bẽm n ẽŋɛ?> 27Tı tõntõnna la lerge ẽ
yetı: <Fʋ yıbga la n wa'am, tı fʋ sɔ kʋ lɔl-polle n nõbɛ, ẽŋa n yẽ fʋ
yıbga la tı a tarı ĩmã'asʋm na ĩyã.> 28Tı kẽema la sũure yĩige halı. Tı
a zagsɛ tı ẽŋa kãn kẽ yire. Tı a sɔ yese belem ẽ yetı, a wa'am wa kẽ.
29Tı a lerge a sɔ la yetı: <Bısɛ, yʋʋma zozo'e tı mam tõnnı fʋ tõoma,
dee ka zagsɛ fʋ nõorɛ baa daarɛ ayıla, la fõn ka bɔ mam bulla baa
daarɛ ayıla tı m kʋ tı mam la m sırdõma ẽŋɛ sũ-yẽlga. 30La fʋ bi-ẽna
wã n dıkɛ fʋ bõntarsõm sẽŋɛ ka tõm yalsı tõoma sã'am ba wuu dee
kulum wã, fʋ kʋ la lɔl-polle bɔ ẽ.> 31Tı a sɔ lerge ẽ yetı: <M bia, fõn
boe la mam zẽ'am daarɛ woo. La mam n tarı sɛla wuu la de la fõn
bõnɔ. 32La, la masɛ mɛ tı tı ẽŋɛ sũ-yẽlga sırʋm, se'ere n soe la, fʋ
yıbga wã daan wõn na a ki mɛ, dee le vo'oge. A daan bɔı mɛ. Tı tı le
yẽ ẽ.> >>

16

Tõntõnna n de yɛm dãana makrɛ

1Tı Azezi le yele a karẽnbiisi la yetı: <<Bʋraaga n daan boe dɛna
bõntarsa, tara tõntõnna tı a bısra a yire yelle. Tı ba wa'am wa yele
bõntarsa la yetı, tõntõnna la sã'anı a bõntarsõm na mɛ. 2Tı zuudãana
la wi a tõntõnna la yetı: <Bẽm tı ba tɔgra fõn yelle tı mam wõnna
wãna? Geele pa'alɛ ma fõn ẽŋɛ mam bõntarsõm na se'em. Fʋ kãn le
bısra mam yire yelle.> 3Tı tõntõnna la yele a mẽŋa yetı: <Mam
zuudãana la yetı a dige mam a tõoma la pʋam mɛ, mam wʋn ẽŋɛ la
wãne? Kʋa? Mam ka tarı pãŋa wʋn kɔ. La yãnnɛ n wʋn tara mam la
sosgo. 4Mam mi mam wʋn ẽŋɛ se'em, tı a sãn wa dige ma, m tara
sırdõma n wʋn to'oge mam ba yiɛ sõŋa.> 5Tı a wi a zuudãana
sãnditba ayıla ayıla, soke pɔspɔsı dãana la yetı: <Fõn tarı mam

zuudãana sãnnɛ la wãne?> 6Tı a lerge yetı: <Mam tarı a sãnnɛ na
kaam dugl-kãra kɔbga.> Tı a yele ẽ yetı: <To'oge fʋ sãnnɛ gõŋɔ tɔtɔ
zĩ'ire gʋlsɛ yetı, kaam dugl-kãra pinuu.> 7Dee soke ayẽma yetı:
<Fõn tarı mam zuudãana sãnnɛ na wãne?> Tı a lerge yetı: <Mam
tarı a sãnnɛ na mui bɔra kɔbga.> Tı a yele ẽ yetı: <To'oge fʋ sãnnɛ
gõŋɔ gʋlsɛ yetı pinii.> 8Baa la tõntõnna wã ırgɔ n ka doose sore la, a
zuudãana pẽgɛ ẽ mɛ, ẽn tõm na yɛm na ĩyã. Dũni-ẽna wã dõma tarı
la yɛm tõnna la taaba gãnna nẽr-sɛba n bãŋɛ Nawẽnnɛ peelem.
9Bɛla ĩyã, mam yetı ya tı ya dıkɛ dũnia bõntarsõm yõgɛ sırdõma, tı
dũnia bõntarsõm na sãn wa ba'asɛ, ba wʋn to'oge ya tı ya bɔna
Nawẽnnɛ yire wakatɛ n ka ba'asrı.>>

Bõntarsõm sıra sıra

10<<Nẽr-sɛka woo n de sıra dãana bõn-pıgsı pʋam, mẽ de la sıra
dãana bõn-kãra pʋam. La sɛka n ka de sıra dãana bõn-pıgsı pʋam,
mẽ ka de sıra dãana bõn-kãra pʋam. 11Bɛla, ya sãn ka dɛna sıra dõma
dũnia wã bõntarsõm pʋam, ãne n wʋn dıkɛ bõntarsõm sıra sıra
gu'ule ya? 12La ya sãn ka dɛna sıra dõma la bõn-sɛba n dagı ya mẽŋa
bõnɔ, ãne n wʋn dıkɛ bõnɔ bɔ ya tı la dɛna ya mẽŋa bõnɔ?
13Tõntõnna ka tã wʋn sakɛ zuudãandõma bayi. A wʋn sise ayıla mɛ,
dee nõŋɛ ayıla, bıı a wʋn nanna ayıla la mɛ, dee pɔ'ɔra ayıla la. Bɛla,
yãma ka tã wʋn sakɛ Nawẽnnɛ n de ya Zuudãana, dee botı
bõntarsõm mẽ dɛna ya zuudãana.>>

Nawẽnnɛ lɔɔ, la a so'olʋm yelle

(Amatie 11:12-13, 5:31-32, Amarkı 10:11-12)

14Farisi* dõma n nõŋɛ ligri la n wõm bɛla la, ba la'arı Azezi mɛ. 15Tı
Azezi yele ba yetı: <<Yãma pa'alı ya mẽŋa nẽrba nẽŋam wʋ ya de
la nẽr-sõma. La Nawẽnnɛ mi ya pʋtẽ'era n ãn se'em mɛ. Bõn-sɛka tı

nẽrsaalba pẽgrɩ la, de la bõn-dẽgrɔ Nawẽnnɛ zẽ'am.
[16]Amoyisi lɔɔ*, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba n yʋʋn pa'alɩ nẽrba ban wʋn
ãna se'em, ka paagɛ wakat-sɛka tɩ Azã wa'am na. Lan pɔsɛ Azã n
misri nẽrba ko'om pʋam na, ba mõolɛ Nawẽnnɛ so'olʋm* kõ-yẽlga
mɛ, tɩ nẽra woo nargra pãŋa tɩ a kẽ. [17]La, la de la nãana tɩ saazuum
la dũnia tole gãnna tɩ Nawẽnnɛ lɔɔ la bõn-pɩka ayɩla bɔɩ.
[18]Nẽr-sɛka woo n basɛ a pɔga, dee le di pɔka ayẽma, a ẽŋɛ la be'em
wʋ nẽra n gã'arɩ la a tadãana pɔga, la sɛka woo n di pɔka tɩ a sɩra
basɛ mẽ ẽŋɛ la be'em.> >

Bõntarsa, la nasa Alazaarɩ makrɛ

[19]Tɩ Azezi yetɩ: < <Bõntarsa n daan boe, yɛɛra futo n ba ãna sõŋa,
dee tara sɛla woo daarɛ woo tɩ la seke. [20]Tɩ nasa ayɩla mẽ daan bɔna,
tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Alazaarɩ, tɩ a ĩyã wuu tara nõtɔ. A daan ẽn gã la
bõntarsa la zanõrʋm, [21]bɔɔra tɩ a di bõntarsa la n diti tɩ di-zõra luta
la. Tɩ baasɩ sẽnna lɛɛla a nõtɔ la. [22]Tɩ Alazaarɩ wa ki. Tɩ Nawẽnnɛ
malɛkadõma* tarɩ ẽ sẽŋɛ Nawẽnnɛ yire Abraham* zẽ'am. Tɩ bõntarsa
la mẽ wa ki, tɩ ba laagɛ ẽ.
[23]Tɩ bõntarsa la daan bɔna bug-tẽŋa* nãmsra, yãŋa gorge yẽ
Abraham halɩ zẽ'a n zãagɛ, tɩ Alazaarɩ zẽa a sakʋkɔ. [24]Tɩ bõntarsa la
wi Abraham yetɩ: <M sɔ Abraham, zoe m ninbãalga, dee tõm
Alazaarɩ tɩ a dɩkɛ a nu'ubiire tẽ'egɛ ko'om mã'alɛ m zɩlɩŋa, se'ere n
soe la, mam boe la bugum pʋam nãmsra.> [25]Tɩ Abraham yele ẽ yetɩ:
<M bia, tẽegɛ tɩ fõn daan boe dũnia zuo wakat-sɛka la, fõn daan tarɩ
bõn-sõma mɛ, dee tɩ Alazaarɩ yẽta toogo. La lɛɛlɛ wã, a sũure mã'agɛ
mɛ, dee tɩ fõn yãŋa nãmsra. [26]La bõn-sɛka n pa'asɛ, bog-ko'ogo n
beŋe tõma la yãma, tɩ nẽra sãn bɔɔra tɩ a ze'ele kalam sẽŋɛ yãma
zẽ'am, a kãn tã'agɛ. La nẽra mẽ sãn bɔɔra tɩ a ze'ele yãma zẽ'am

wa'am tõma zẽ'am, a kãn tã'agɛ.> [27]Tι a lerge Abraham yetι: <M sɔ
Abraham, la sãn dɛna bɛla, mam sosrι fʋ mɛ tι fʋ tõm Alazaarι tι a
sẽŋɛ mam sɔ yire, [28]tι mam tarι la sɔbiisi banuu, a sẽŋɛ ka kã'an ba, tι
ba mẽ da wa'am nãmsgɔ zẽ'a wã.> [29]Tι Abraham yele ẽ yetι: <Ba
tarι Amoyisi* la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba* n gʋlsɛ gõn-sɛba la mɛ. La
masɛ tι ba sakɛ la gõn-bãma yetɔga.> [30]Tι a lerge ẽ yetι: <M sɔ,
ayɛι, nẽra sãn vo'oge lebe sẽŋɛ ba zẽ'am, ba wʋn teege yɛm basɛ
tõon-be'ero.> [31]Tι Abraham lerge ẽ yetι: <Ba sãn kãn sakɛ Amoyisi,
la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba la nõorɛ, baa nẽra n ki sãn vo'oge lebe, ba
kãn sakɛ.> >>

17

Tι da botι nẽra basɛ Nawẽnnɛ sore, la tι basɛ taaba tõon-be'ero taalɛ

(Amatie 18:6-7:21-22, Amarkι 9:42)

[1]Tι Azezi yele a karẽnbiisi la yetι: <<La ka tã tι bõn-sɛba n pã'asrι
nẽrba tι ba basra Nawẽnnɛ sore la ka wa'am. La nẽr-sɛka n wʋn botι
bõn-bãma wa'am na wʋn yẽ toogo. [2]Ba sãn dιkɛ nẽerɛ kug-kãtɛ lʋ
yulse a yugla lobe ẽ basɛ ko-kãtɛ pʋam, n sõι ẽŋa n wʋn botι bi-pιka
ayιla basɛ Nawẽnnɛ sore. [3]Guuse-ya ya mẽŋa.
Fʋ sɔbia sãn tõm be'em, fʋ kã'an ẽ. La a sãn teege yɛm basɛ tõon-
be'ero la, fʋ basɛ ẽ taalɛ. [4]La a sãn ẽŋɛ fʋ be'em nõorɛ ayopɔι daarɛ
ayιla, dee leme fʋ zẽ'am nõorɛ ayopɔι wa yetι: <Mam tõm na be'em,
bɔ mam sugri>, dẽnι tι fʋ basɛ ẽ taalɛ.>>

Tι bɔ Azezi sιra

[5]Tι Zuudãana Azezi karẽnbiisi pia la ayi la yele ẽ yetι: <<Botι tι
bɔ fɔ sιra zo'oge.>> [6]Tι Zuudãana la yele ba yetι: <<Ya sãn bɔ

mam sɩra fẽe wʋ sɔ'ɔrɔ biire la, ya tã wʋn yele kẽnkãŋa wã tɩ a võogɛ
sẽŋɛ ka sele mõgrɛ pʋam ke, la a wʋn sakɛ ya nõorɛ mɛ.>>

Tõntõnna masɛ mɛ tɩ a tõm a tõonɛ

7<<Tẽ'esɛ-ya bɩsɛ, nẽra sãn bɔna yãma pʋam tara tõntõnna tɩ a
kɔɔra, bɩɩ gu'ura a dũnsi, tɩ tõntõnna la sãn ze'ele va'am wa'am, a
wʋn yele ẽ mɛ yetɩ, wa'am wa di bɩɩ? 8Ayɛɩ, a wʋn yele ẽ yetɩ:
<Dʋgɛ m dia, dee teege fuugo yɛ, tarɩ dia la wa'am wa bɔ ma tɩ m
di. M sãn di dee yũ ba'asɛ, tɩ fʋ mẽ yãŋa di dee yũ.> 9La zuudãana la
n yele tõntõnna la tɩ a ẽŋɛ se'em, tɩ a ẽŋɛ la, zuudãana la kãn pʋ'ʋsɛ
ẽ. 10Bɛla mẽ, ya sãn ẽŋɛ sɛla woo tɩ Nawẽnnɛ yele ya tɩ ya ẽŋɛ la, ya
yetɩ: <Tõma wen dɛna la tõntõnɩba, tõma ka narɩ pʋ'ʋsgɔ, se'ere n
soe la, la de la tɩ tõoma, la masɛ mɛ tɩ tɩ tõm.> >>

Azezi botɩ kõnkɔma pia yẽ ĩmã'asʋm

11Azezi daan boe la sore wɛ'ɛsa Zerizalɛm dɔla Samaari* la Galile
tẽŋasʋka, 12paagɛ tẽŋa ayɩla pʋam, tɩ kõnkɔma* pia tʋ'ʋsra ẽ, ze'ele
kẽnkɛrŋa 13kaasra yetɩ: <<Zuudãana Azezi, zoe tɩ ninbãalga.>>
14La ẽn yẽ ba la, tɩ a yele ba yetɩ: <<Sẽŋɛ-ya kãabgɔ* kẽma la zẽ'am
tɩ ba ka bɩsɛ ya ĩyã la n ãn se'em.>> La ban sẽnnɩ wɛ'ɛsa la, tɩ bã'asɩ
la basɛ ba, tɩ ba ãna sõŋa. 15La ba nẽra ayɩla n yẽ tɩ a kõnkɔm na basɛ
ẽ na, tɩ a lɛbra Azezi zẽ'am dee tɔgra ke'enke'em pẽgra Nawẽnnɛ,
16sẽŋɛ ka ka dũma dɩkɛ a nẽŋa võglɛ tẽŋa Azezi nẽŋam pʋ'ʋsɛ ẽ. A
daan de la Samaari* nẽra. 17Tɩ Azezi yetɩ: <<La dagɩ bãma pia n yẽ
ĩmã'asʋm? Tɩ bawɛɩ la bɔna la bɛ? 18Bẽm tɩ ẽna n de sãana la mã'a n
leme wa'am tɩ a pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ?>> 19Dee yele ẽ yetɩ:
<<Fõn bɔ mam sɩra la n botɩ fʋ yẽ fãarɛ, isge sẽŋɛ.>>

Nawẽnnɛ n diti na'am se'em

(Amatie 24:23-28, 37-41)

[20]Farisi* dõma soke Azezi mɛ tɩ ba bãŋɛ wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ
wʊn di na'am nẽrba sʊkam. Tɩ a lerge ba yetɩ: <<Nawẽnnɛ sãn wa
dita na'am, la ka de sɛla tɩ nẽrba tã wʊn yẽ la nini. [21]La nẽra kãn
yetɩ: <Bɩsɛ-ya, a boe la kalam>, bɩɩ <a boe la ke>. Bãŋɛ-ya tɩ
Nawẽnnɛ boe la ya tẽŋasʊka dita na'am.>>

[22]La Azezi yele a karẽnbiisi la yetɩ: <<Wakatɛ sẽm mɛ tɩ ya wʊn
bɔɔra tɩ ya yẽ Nẽrsaala Dayʊa*f11* la, baa la sãn dɛna daarɛ ayɩla, la
ya kãn yẽ ẽ. [23]La nẽrba wʊn yele ya yetɩ: <Bɩsɛ-ya, a boe la ke>, bɩɩ
<bɩsɛ-ya, a boe la kalam.> Da kãn sẽŋɛ-ya, da doose-ya ba. [24]Se'ere
n soe la, daar-sɛka tɩ Nẽrsaala Dayʊa la wʊn leme na, la wʊn ãna wʊ
saaga n ẽn yãkɛ saazuum tɩ la nẽegɛ zẽ'a wuu se'em na. [25]La, lan dẽŋɛ
tɩ bõn-bãma wʊn ẽŋɛ, dẽnɩ tɩ a nãmsɛ zozo'e tɩ zamãan-ẽna wã dõma
zagsɛ ẽ.

[26]Wakat-sɛka tɩ Nẽrsaala Dayʊa la wʊn leme wa'am na, la wʊn ãna
wʊ Anoe* wakatɛ tɩ la yʊʊn ãn se'em na. [27]Nẽrba yʊʊn diti mɛ, dee
yũura, tɩ bʊraasɩ dita pɔgba, tɩ pɔgsɩ mẽ ɛlla sɩrba, tɩ la wa paagɛ
daar-sɛka tɩ Anoe kẽ õorŋ-kãtɛ la pʊam, dee tɩ ko'om yãŋa wa'am wa
pɩrɛ zẽ'a wuu libe nẽrba wuu tɩ ba ki. [28]La mẽ wʊn ãna wʊ Alotɩ*
wakatɛ n yʊʊn ãn se'em na. Ba yʊʊn diti mɛ, dee yũura, dee da'ara,
dee kɔɔsra, dee bʊta, dee mẽta, [29]ka paagɛ daar-sɛka tɩ Alotɩ fõrgɛ
Sodom tẽŋa la, dee tɩ bugum n diti kidibre ze'ele saazuum lui tẽŋa kʊ
ba wuu. [30]Nẽrsaala Dayʊa la lemŋo daarɛ la mẽ wʊn di'ige ba la bɛla.
[31]Daar-ẽŋa, nẽr-sɛka n boe gɔsgɔ dee tɩ a lɔgrɔ bɔna deego pʊam, a
da sige bɔɔra tɩ a ze'ele dɩkɛ ba zoe. La nẽr-sɛka n boe a va'am, da
lebe kule. [32]Tẽegɛ-ya lan yʊʊn ẽŋɛ Alotɩ* pɔga se'em na. [33]Nẽr-sɛka
woo n boorɩ tɩ a gu a vɔm, a wʊn koŋe ẽ, la nẽr-sɛka n sakɛ tɩ a koŋe
a vɔm, a wʊn yẽ ẽ.

[34]Mam yetɩ ya tɩ nẽrba bayi sãn gã sõŋɔ ayɩla pʋam yʋ'ʋŋɔ, ba wʋn
dɩkɛ ayɩla, dee basɛ ayẽma. [35]La pɔgsɩ bayi sãn bɔna nẽerʋm nẽena,
ba wʋn dɩkɛ ayɩla, dee basɛ ayẽma. [36]((Bʋraasɩ bayi sãn bɔna va'am,
ba wʋn dɩkɛ ayɩla, dee basɛ ayẽma.))>>
[37]Tɩ karẽnbiisi la soke Azezi yetɩ: <<Zuudãana, bõn-ẽna wʋn ẽŋɛ
la bɛ?>> Tɩ a lerge yetɩ: <<Zẽ'e-sɛka tɩ bõn-kɩ'ɩsɩ boe la, zẽ'e-ẽŋa
tɩ zõa lagsrɩ taaba.>>

18

Pɔkõorɛ, la sarɩyadita makrɛ

[1]Tɩ Azezi makɛ makrɛ pa'alɛ ba tɩ ba sɔsra Nawẽnnɛ wakatɛ wuu da
basɛ, [2]yele ba yetɩ: <<Sarɩyadita n daan boe tẽŋa ayɩla ka zɔta
Nawẽnnɛ, dee ka nanna nẽrba. [3]Tɩ pɔkõorɛ mẽ bɔna tẽŋa la pʋam
sẽnna a zẽ'am wakatɛ wuu yɛta ẽ tɩ: <Sõŋɛ ma tɩ m yẽ bʋʋrɔ m bɛ
zẽ'am.> [4]La pɔkõorɛ la sẽŋɛ ka sose ẽ na nõor-faa, tɩ sarɩyadita la ka
sõŋɛ ẽ. La pɔkõorɛ la ẽn ken sẽnna sɔsra ẽ na, sarɩyadita la wa yele a
pʋtẽ'erʋm mɛ yetɩ: <Baa mam ka zotɩ Nawẽnnɛ, dee ka nanna nẽrba
la, [5]pɔkõ-ẽna n sẽnnɩ dãana mam se'em wã, mam wʋn isge mɛ sõŋɛ ẽ.
La sãn dagna bɛla, a wʋn sẽnna mɛ nãmsra mam, a kãn basɛ.> >>
[6]Tɩ Zuudãana Azezi le yetɩ: <<Bɩsɛ-ya sarɩyadita la n de nẽr-
be'ego la n yele se'em. [7]La sãn dɛna bɛla, Nawẽnnɛ kãn sõŋɛ nẽr-sɛba
tɩ a looge la n sosrɩ ẽ wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ la, bɔ ba bʋʋrɔ gãnna bɛla?
A wʋn yuuge mɛ dee sõŋɛ ba bɩɩ? [8]Mam yetɩ ya mɛ tɩ a wʋn wa sõŋɛ
ba mɛ tɔtɔ. La Nẽrsaala* Dayʋa la sãn wa leme dũnia zuo, a wʋn yẽ
nẽrba n bɔ ẽ sɩra mɛ bɩɩ?>>

Farisi nẽra, la lampo-tɔ'ɔsa makrɛ

[9]Azezi le makɛ la makrɛ ayẽma bɔ nẽr-sɛba n tẽ'esrɩ tɩ bãma de la

nẽr-sõma nẽ'esra nẽrba basɛba la, yetι: 10< <Bʋraasι bayi n sẽŋɛ
Wẽnde-kãtʋm na tι ba ka pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, ayιla de la Farisi* nẽra, tι
ayẽma dɛna lampo-tɔ'ɔsa*. 11Tι Farisi nẽra la zɛ saazuo pʋ'ʋsra a
sũurum yetι: <Nawẽnnɛ, mam pʋ'ʋsrι fʋ, mam n ka wõn na nẽrba
basɛba la n ãn se'em na, n de nayigba, bιι nẽr-be'ero, bιι nẽrba n
tõnnι yalsι, la mam n ka wõn na lampo-tɔ'ɔs-ẽna wã la ĩyã. 12Dabsa
ayopɔι woo pʋam, mam lʋtι nõorɛ la bʋyi, la bõn-sɛba wuu tι mam
yẽtι la, pia pʋam woo mam loorι ayιla bɔ'ɔra fõn mɛ.> 13La lampo-
tɔ'ɔsa la ze'ele la kẽnkɛrŋa põn ka gorge a nẽŋa saazuum, dee wẽ
nupʋ'ʋgɔ yetι: <Nawẽnnɛ, zoe m ninbãalga, mam de la tõon-be'ero
dãana.> > >
14Azezi yele bɛla dee yetι: < <Mam yetι ya mɛ tι bʋra-ẽna wã n
kule la, a yelle masɛ mɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, dee tι Farisi nẽra la yelle ka
masɛ. Se'ere n soe la, nẽr-sɛka woo n zẽkrι a mẽŋa, Nawẽnnɛ wʋn
sike ẽ mɛ, la nẽr-sɛka n sikri a mẽŋa, Nawẽnnɛ wʋn zẽkɛ ẽ.> >

Tι ãna wʋ kɔm-pιgsι tι tι tã'agɛ kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm

(Amatie 19:13-15, Amarkι 10:13-16)

15Nẽrba basɛba n daan tarι kɔm-pιgsι wa'am Azezi zẽ'am tι a dιkɛ a
nu'usi paglɛ ba zuto. La a karẽnbiisi la n yẽ bɛla la, ba zɛbɛ nẽrba la
mɛ. 16Tι Azezi wi a karẽnbiisi la yele ba yetι: < <Basɛ-ya kɔma la tι
ba wa'am mam zẽ'am, da gu'ura-ya ba, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
so'olʋm* de la nẽr-sɛba n ãn wʋ kɔma wã bõnɔ. 17Mam yetι ya la
sιra, tι nẽr-sɛka woo n ka sakɛ tι Nawẽnnɛ sɔna ẽ wʋ bia la, a kãn kẽ
Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam.> >

Bõntarsa yelle

(Amatie 19:16-30, Amarkι 10:17-31)

18Zifdõma nẽrzuo ayɩla n daan soke Azezi yetɩ: <<Karẽnsãama,
fõn de la nẽr-sõŋɔ, mam wʋn ẽŋɛ la wãne yẽ vɔm n ka ba'asrɩ?>>
19Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Bẽm tɩ fõn wi mam tɩ nẽr-sõŋɔ? Nẽra ka
boe n ãn sõŋa, sãn dagna Nawẽnnɛ mã'a. 20Fõn mi Nawẽnnɛ n bɔ
nõorɛ tɩ ba ɩta se'em na: <Da gã'arɛ la fʋ tadãana pɔga, da kʋ nẽra,
da zũ, da tɔgɛ põmpɔrŋɔ kaseto, nanna fʋ sɔ la fʋ ma.> >> 21Tɩ a
lerge yetɩ: <<Halɩ mam bõnbɩ'ɩlʋm tɩ mam põn sakra bõn-bãma
wuu.>> 22Azezi n wõm ẽn yele bɛla la, tɩ a yele ẽ yetɩ: <<Sɛla
ayɩla n deege dɛna fʋ ẽŋɛ: Koose fõn tarɩ sɛla la wuu dɩkɛ ligri la pʋɩ
nasdõma, tɩ fʋ wʋn yẽ bõntarsõm Nawẽnnɛ yire, dee wa'am wa dɔla
mam.>> 23La bʋraa la n wõm bɛla la, tɩ a sũure ba sã'am, se'ere n
soe la, a daan ba dɛna la bõntarsa.

24Azezi n yẽ tɩ a sũure sã'am bɛla la, tɩ a yetɩ: <<La tɔ mɛ bɔ
bõntatba tɩ ba kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 25La de la nãana tɩ yʋgnɛ
doose fupĩim yoko pʋam yese, gãnna bõntarsa n wʋn kẽ Nawẽnnɛ
so'olʋm pʋam.>> 26Tɩ sɛba n wõm bɛla la yele yetɩ: <<La sãn
dɛna bɛla, ãne n wʋn tã'agɛ yẽ fãarɛ?>> 27Tɩ a yele ba yetɩ:
<<Bõn-sɛka tɩ nẽrsaalba ka tã wʋn ẽŋɛ la, Nawẽnnɛ tã wʋn ẽŋɛ
mɛ.>>

28Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele ẽ yetɩ: <<Tõma basɛ tõma n tarɩ sɛla mɛ dee
dɔla fõn.>> 29Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ nẽr-
sɛka n basɛ a yire, bɩɩ a pɔga, bɩɩ a sɔbiisi, bɩɩ a sɔ la a ma, bɩɩ a
kɔma, Nawẽnnɛ so'olʋm na ĩyã, 30a wʋn to'oge zo'oge gãnna ẽn basɛ
sɛla la dũnia wã zuo, dee wʋn yẽ vɔm n ka ba'asrɩ wakat-sɛka n sẽm
na.>>

Azezi le tɔgɛ a kũm, la a vo'ore yelle

(Amatie 20:17-19, Amarkɩ 10:32-34)

31Azezi daan tarı a karẽnbiisi pia la ayi la mɛ yese kẽnkɛrŋa, ka yele
ba yetı: <<Ya yẽ ya, tı we'esı la Zerizalɛm, la bõn-sɛba wuu tı
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba* yʋʋn gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam Nẽrsaala*
Dayʋa la yelle la, wʋn sırı ẽŋɛ mɛ. 32Ba wʋn yõkɛ ẽ mɛ ka ẽŋɛ bu-
zãŋsı* nu'usum, tı ba la ẽ, yaalɛ ẽ, tʋbsɛ nõtõorʋm mĩ ẽ, 33wẽ ẽ na
ka'asa, dee kʋ ẽ. La dabsa atã daarɛ a wʋn vo'oge.>> 34La ba ka
bãŋɛ ẽn yele se'em na võorɛ baa fẽe, yetɔga la daan sʋgɛ mɛ, tı ba ka
tã'agɛ bãŋɛ yetɔga la võorɛ n boorı tı la yele se'em.

Azezi botı fʋa yẽta

(Amatie 20:29-34, Amarkı 10:46-52)

35Azezi daan we'esı ka lɛm na Zeriko, tı fʋa zẽa sore kẽnkɛrŋa sɔsra,
36wõm nẽr-kʋʋŋɔ la n tollı la dãmnɛ, soke yetı: <<Bẽm ẽŋɛ?>>
37Tı ba yele ẽ yetı: <<Azezi n de Nazarɛtı nẽra la n tollı.>> 38Tı a
tĩi tɔgra yetı: <<Adavidi* yıɩŋa Azezi, zoe m ninbãalga.>> 39Tı
nẽr-sɛba n boe a nẽŋam na tãsɛ ẽ yetı a sĩna. Tı a malın tĩi tɔgɛ yetı:
<<Adavidi yıɩŋa, zoe m ninbãalga.>> 40Tı Azezi ze'ele, yetı ba
tarı ẽ wa'am. La ẽn lɛm Azezi la, tı Azezi soke ẽ yetı: 41<<Fõn boorı
tı m ẽŋɛ la bẽm bɔ fɔ?>> Tı a lerge ẽ yetı: <<Zuudãana, mam
boorı tı m le yẽta mɛ.>> 42Tı Azezi yele ẽ yetı: <<Le yẽta, fõn bɔ
mam sıra la ĩyã n botı fʋ yẽ laafɛ.>> 43Bilam mẽŋa tı a le yẽta dɔla
Azezi pẽgra Nawẽnnɛ. Tı nẽrba la wuu n yẽ bɛla la, mẽ nã'asra
Nawẽnnɛ.

19

Azezi la Azase yelle

1Azezi daan dolı la Zeriko tẽŋa pʋam tɔlla, 2tı bʋraa bɔna mĩ tı a
yʋ'ʋrɛ dɛna Azase. A de la lampo-tɔ'ɔsrıba* naba, dee dɛna bõntarsa.

[3]A daan boorɩ tɩ a bãŋɛ la Azezi n de nẽr-sɛka. A de la nẽr-gɩlga, la
nẽrba la n zo'oge la ĩyã, a ka tã wʋn yẽ Azezi. [4]Tɩ a zoe tole nẽŋam
sẽŋɛ Azezi n we zẽ'am bɔba la ka zom kẽnkãŋa tɩ a bɩsɛ Azezi. [5]Tɩ
Azezi sẽŋɛ ka paagɛ zẽ'e-ẽŋa, gorge bɩsɛ kẽnkãŋa la zuo yẽ ẽ, yele ẽ
yetɩ: < <Azase, sige tɔtɔ, se'ere n soe la, dẽnɩ tɩ mam gã'arɛ fõn yire
zĩna.> > [6]Tɩ Azase sige tɔtɔ, to'oge ẽ sẽŋɛ a yire la sũ-yẽlga.
[7]La nẽrba la n yẽ bɛla la, ba wuu yõnnɩ mɛ yetɩ: < <A sẽŋɛ ka kẽ tɩ
a bɔna la tõon-be'ero dãana la yire.> > [8]Tɩ Azase zɛ Azezi nẽŋam,
yele ẽ yetɩ: < <M Zuudãana, mam wʋn dɩkɛ m bõntarsõm pʋsʋka
pʋɩ bɔ nasdõma. La mam sãn pã'asɛ nẽrba to'oge ba sɛla, mam wʋn
lebse bɔ ba nõor-anaasɩ.> > [9]Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: < <Zĩna yi-ẽna
dõma yẽ fãarɛ, se'ere n soe la, ẽna mẽ sɩrɩ de la Abraham* yɩɩŋa.
[10]Nẽrsaala* Dayʋa la wa'am dũnia zuo tɩ a ɛ la nẽr-sɛba n bɔɩ la,
fãagɛ ba.> >

Nabia, la a tõntõnɩba makrɛ

(Amatie 25:14-30)

[11]Nẽrba la n daan selsrɩ Azezi yetɔga la, tɩ a makɛ makrɛ bɔ ba,
se'ere n soe la, a daan lɛm na Zerizalɛm, tɩ nẽrba la tẽ'esra tɩ wakat-
ẽŋa tɩ ba wʋn yẽ tɩ Nawẽnnɛ diti na'am ba tẽŋasʋka. [12]Bɛla tɩ a makɛ
bɔ ba yetɩ: < <Nabia n yʋʋn yetɩ a sẽŋɛ tẽŋa n zãagɛ ka di na'am
leme wa'am. [13]Ẽn yʋʋn yetɩ a sẽŋɛ la, a wi la a tõntõnɩba pia bɔ ba
sãlma lag-kõbrɛ ayɩla ayɩla, yele ba yetɩ: <Dɩkɛ-ya ligri la lɛɛbra, tɩ
m sẽŋɛ dee leme wa'am.> [14]La a so'olʋm na nẽrba nifo kẽ ẽ mɛ, tɩ ẽn
fõrgɛ la, tɩ ba tõm tõntõnɩba tɩ ba babsɛ ẽ ka yetɩ, bãma ka boorɩ tɩ a
dɛna bãma naba.
[15]La baa la bɛla a di na'am na mɛ, lebe kule ka basɛ tɩ ba wi tõntõn-
sɛba tɩ a daan bɔ ba ligri la, tɩ ba wa'am tɩ a soke ba bãŋɛ, nẽra woo

n leebe yẽ yõorɔ se'em. [16]Tι pɔspɔsι dãana la yele ẽ yetι: <M
zuudãana, mam dιkɛ fʋ sãlma lag-kõbrɛ la leebe yẽ la yõorɔ sãlma
lig-kõba pia pa'asɛ.> [17]Tι a yele ẽ yetι: <Fʋ ẽŋɛ sõŋa, fʋ de la
tõntõn-sõŋɔ! Fõn ẽŋɛ sιra la bõnɔ fẽe la ĩyã, fʋ wʋn sɔna tẽnsι pia
bιsra.> [18]Tι bʋyi dãana la mẽ wa'am wa yele ẽ yetι: <M zuudãana,
mam dιkɛ fʋ sãlma lagfɔ la leebe yẽ la yõorɔ sãlma lig-kõba banuu
pa'asɛ.> [19]Tι a yele ẽ mẽ yetι: <Fõn wʋn sɔna tẽnsι banuu bιsra.>
[20]Tι ayẽma mẽ wa'am wa yetι: <M zuudãana, fʋ lagfɔ la n wãna,
mam vile ẽ na tãnnɛ sʋgɛ, [21]mam zotι fõn mɛ, se'ere n soe la, fõn de
la nẽra yelle n tɔι. Fõn to'orι la bõn-sɛba tι fʋ mẽŋa ka tõm na yõorɔ,
dee lagsra bõnkɔɔl-sɛba tι fõn ka bʋrɛ.> [22]Tι a yele ẽ yetι: <Fʋ de la
tõntõn-be'ego, mam wʋn dιkɛ la fʋ nõorɛ yetɔga la di fʋ sarιya. Fõn
mi tι mam de la nẽra yelle n tɔι, tɔ'ɔra bõn-sɛba tι mam ka tõm na
yõorɔ, dee lagsra bõnkɔɔl-sɛba tι mam ka bʋrɛ la, [23]bẽm ĩyã tι fʋ ka
tarι m ligri la ka bĩŋe bãnkι pʋam, tι m sãn leme wa'am tι m to'oge m
ligri la, la yõorɔ?> [24]Dee yele sɛba n boe bilam na yetι: <To'oge-ya
lagfɔ la bɔ sɛka n tarι ligri pia la.> [25]Tι ba yele ẽ yetι: <Zuudãana, a
põn tarι la ligri pia.> [26]Tι a lerge ba yetι: <Mam yetι ya tι sɛka woo
n tarι, a wʋn to'oge pa'asɛ. La sɛka woo n ka tarι, a wʋn koŋe sɛla fẽe
tι a tarι la. [27]La sãn dɛna mam bɛ'ɛba la n ka boorι tι mam di na'am
na, tarι-ya ba wa'am wa kʋ ba mam nẽŋam.> >>

Azezi kẽ'erι Zerizalɛm la na'am

(Amatie 21:1-11, Amarkι 11:1-11, Azã 12:12-19)

[28]La Azezi n daan tɔgɛ bɛla ba'asɛ la, a tole la nẽrba la nẽŋa tι ba
wɛ'ɛsa Zerizalɛm. [29]La ẽn daan sẽŋɛ ka lɛm Betιfaazι, la Betani n boe
Oliivi tãŋa zẽ'am na, a tõm na a karẽnbiisi bayi [30]yetι: <<Sẽŋɛ-ya
tẽn-sɛka n boe nẽŋa la pʋam. Ya sãn paagɛ mĩ, ya wʋn yẽ bõn-biire tι

ba lʋ ze'ele, tı nẽra nẽra nãn ka bã ẽ. Ya lorge ẽ tarı wa'am. [31]La nẽra
sãn soke ya yetı: <Wãne tı ya lɔrgra ẽ?>, ya lerge yetı: <Zuudãana
la n boorı ẽ.> >>
[32]La ẽŋa n tõm sɛba la sẽŋɛ ka paagɛ, yẽ sɛla woo wʋ ẽn yele ba
se'em na. [33]Tı ba lorge bõn-biire la, tı bõŋa la dõma soke ba yetı:
<<Bẽm tı ya lɔrgra bõŋa la?>> [34]Tı ba lerge ba yetı:
<<Zuudãana la n boorı ẽ.>> [35]Tı ba tarı bõŋa la sẽŋɛ Azezi zẽ'am,
ka dıkɛ ba futo paglɛ a zuo, tı Azezi bã. [36]La ẽn daan we la, nẽrba la
yɛrgɛ la ba futo sore la zuo. [37]Ẽn daan lɛm Zerizalɛm na, a dolı la
Oliivi tãŋa sore la sigra, tı nẽr-kʋʋŋɔ la wuu n de a karẽnbiisi la ıta
sũ-yẽlga zẽkɛ ba kõosı pẽgra Nawẽnnɛ ke'enke'em, a tõon-yãlma tı ba
yẽ la ĩyã, [38]yɛta tı:

<<Pẽgɛ-ya na-sɛka n sẽm na
Zuudãana Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ la.
Sũ-mã'asʋm boe la Nawẽnnɛ yire,
nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ n boe saazuum.>>

[39]La Farisi* dõma basɛba n boe nẽrba la pʋam yele Azezi yetı:
<<Karẽnsãama, tãsɛ fʋ karẽnbiisi la tı ba sĩna.>> [40]Tı a lerge ba
yetı: <<Mam yetı ya mɛ tı ba sãn sĩna, kuga wʋn kaasɛ
tagurga.>>

Azezi kellı Zerizalɛm nẽrba ĩyã

[41]Azezi n daan lɛm Zerizalɛm yẽ tẽŋa la, a kellı mɛ tẽŋa la nẽrba
ĩyã, [42]yetı: <<Ya sãn mi ni zĩna wã bõn-sɛka n wʋn bɔ ya sũ-
mã'asʋm, la wʋn ãn nı sõŋa! La, la sʋgɛ mɛ, tı ya nini ka yẽta ẽ. [43]La
wakatɛ sẽm mɛ, tı ya bɛ'ɛba wʋn wa'am wa mẽ lalga gilge ya tẽŋa wã
wuu gu, tı ya nẽrba kãn tã'agɛ yese. [44]Ba wʋn sã'am tẽŋa la wuu mɛ,
dee kʋ yãma sɛba wuu n boe a pʋam na. Ba wʋn sã'am ẽ saam saam

mɛ, tɩ kugre kãn weege a tadãana zuo. Bõn-bãna n wʋn ẽŋɛ la, de la
yan ka bãŋɛ wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ wa'am tɩ a fãagɛ ya la ĩyã.>>

Azezi dige leebdõma Wẽnde-kãtʋm na

(Amatie 21:12-17, Amarkɩ 11:15-19, Azã 2:13-22)

45 Azezi n tɔgɛ bɛla ba'asɛ la, a kẽ la Wẽnde-kãtɛ la zẽnzakam digra
sɛba n koosrɩ la tɩ ba yɛsra, 46 dee yele ba yetɩ: <<La gʋlsɛ Nawẽnnɛ
gõŋɔ pʋam tɩ Nawẽnnɛ yetɩ: <Mam deego wã wʋn dɛna la pʋ'ʋsgɔ
deego.> La yãma dɩkɛ ẽ ẽŋɛ la nayigba lagsgɔ zẽ'a.>>
47 La daarɛ woo a boe la Wẽnde-kãtʋm na zãsna nẽrba Nawẽnnɛ
yetɔga. Tɩ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ* karẽnsãandõma, la tẽŋa
la nẽrzuto daan ɛɛra sore tɩ ba kʋ ẽ. 48 La ba ka mi ba wʋn ẽŋɛ se'em,
se'ere n soe la, nẽrba la wuu daan ãn na sɛlɩ sɛlsra a yetɔga la.

20

Ãne n bɔ Azezi nõorɛ tɩ a tõnna?

(Amatie 21:23-27, Amarkɩ 11:27-33)

1 Daarɛ ayɩla Azezi boe la Wẽnde-kãtʋm na zãsna nẽrba, dee mõola
kõ-yẽlga la bɔ'ɔra ba. Tɩ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ*
karẽnsãandõma, la tẽŋa la kẽma 2 wa'am wa yele ẽ yetɩ: <<Yele to,
fõn yẽ nõorɛ la bɛ ɩta bõn-bãna, bɩɩ ãne n bɔ fõn nõorɛ tɩ fõn ɩta?>>
3 Tɩ a lerge ba yetɩ: <<Mam mẽ wʋn soke ya sokre ayɩla tɩ ya lerge
ma: 4 Azã n daan misri nẽrba ko'om pʋam na, la de la Nawẽnnɛ n tõm
ẽ bɩɩ, la de la nẽrsaalba?>> 5 Tɩ ba bãm na taaba yetɩ: <<Tɩ sãn
yetɩ la de la Nawẽnnɛ n tõm ẽ, a wʋn yetɩ, bẽm ĩyã tɩ tõma ka sakɛ
ẽ? 6 La tɩ sãn yetɩ la de la nẽrsaalba, nẽrba la wuu wʋn lobe tɩ la kuga
kʋ, se'ere n soe la, nẽrba la sakɛ tɩ Azã daan de la Nawẽnnɛ

nõtɔ'ɔsa.> > 7Tı ba koŋe lerge ẽ yetı: < <Tõma ka mi sɛka n tõm
ẽ.> > 8Tı Azezi yele ba yetı: < <Bɛla, mam mẽ kãn yele ya mam n
yẽ nõorɛ la zẽ'e-sɛka ıta bõn-bãna wã.> >

Nẽrba n bısrı va'am makrɛ

(Amatie 21:33-46, Amarkı 12:1-12)

9Tı Azezi makɛ makrɛ ẽna bɔ nẽrba la yetı: < <Bʋraaga n daan kɔ
a va'am sele tıısı yʋ'ʋrɛ n de viinye*, dıkɛ va'am na bɔ nẽrba tı ba
bısra, dee sẽŋɛ tẽŋa n zãagɛ ka yuuge.

10Tı viinye la biɛ go'osgo wakatɛ paagɛ, tı a tõm a tõntõnna tı a
sẽŋɛ sɛba n bısrı va'am na zẽ'am ka to'oge a pʋrɛ wa'am wa bɔ ẽ. Tı
sɛba n bısrı va'am na wẽ ẽ, dee botı a lebe kule zãŋa. 11Tı a le tõm a
tõntõnna ayıla ba zẽ'am, tı ba wẽ ẽ, dee yaalɛ ẽ, botı a mẽ lebe kule
zãŋa. 12Tı a le malın tõm ayıla bʋtã pʋam, tı ba wẽ ẽ pɔglʋm, dee
dige ẽ va'am na pʋam. 13Tı va'am na dãana la tẽ'esɛ yetı: <Mam wʋn
ẽŋɛ la wãne? M yãŋa wʋn tõm na m mẽŋa bi-nõŋrɛ, tã tı ba wʋn
nã'asɛ ẽŋa.> 14La sɛba n bısrı va'am na n yẽ va'am na dãana mẽŋa
dayʋa la, tı ba bãm na taaba yetı: <Ena n wʋn wa sɔɔgɛ sɔna a sɔ
bõntarsõm na, basɛ-ya tı tı kʋ ẽ tı bõntarsõm na lebge tõma bõnɔ.>
15Tı ba yõkɛ ẽ ve'ege yese va'am na kẽnkɛrŋa ka kʋ ẽ.

Bɛla, va'am na dãana yãŋa wʋn ẽŋɛ nẽr-bãna la wãne? 16A wʋn
wa'am wa kʋ nẽrba la mɛ, dee to'oge va'am na bɔ nẽrba basɛba tı ba
bısra.> >

La nẽrba la n wõm bɛla la, ba yetı: < <La kãn ẽŋɛ bɛla baa
fẽfẽe.> > 17Tı Azezi bısra ba, dee yetı: < <La bɛla võorɛ de la bẽm
tı ba gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetı:

<Kug-sɛka tı tõnmẽtba zagsɛ la,
lebge la kugre n botı deego la tara pãŋa>?

[18]La nẽr-sɛka n lui kug-ẽŋa zuo, a wʊn kɔ kɔ mɛ, la kugre la sãn lui
nẽr-sɛka zuo, a wʊn mẽrgɛ ẽ mɛ.> >
[19]Tı lɔɔ karẽnsãandõma, la kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la ɛɛra sore
wakat-ẽŋa tı ba yõkɛ ẽ, se'ere n soe la, ba bãŋɛ mɛ tı la de la bãma
ĩyã tı a makɛ makrɛ la. La ba zotı la nẽrba la.

Lampo yʊa yelle

(Amatie 22:15-22, Amarkı 12:13-17)

[20]Tı lɔɔ karẽnsãandõma, la kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la pigra Azezi.
Bɛla tı ba tõm nẽrba n ãn wʊ ba de la nẽr-sõma la tı ba sẽŋɛ ka bẽrɛ
Azezi la yetɔga, tı a sãn tɔgɛ tuuge, tı ba yẽ sore yõkɛ ẽ sẽŋɛ ka ẽŋɛ
gɔmna n soe nõorɛ nu'usum. [21]Tı nẽrba la sẽŋɛ ka soke Azezi yetı:
< <Karẽnsãama, tõma mi tı fõn tɔgrı se'em na, la fõn zãsnı se'em na
masɛ mɛ, la fõn ka tũ'usri nẽrba, dee zãsna nẽrba Nawẽnnɛ sore yɛla
sıra sıra. [22]Bɛla, lɔɔ la bɔ sore tı tı yɔ lampo bɔ Rom* na-keko bıı, a
ka bɔ sore?> >
[23]Tı a bãŋɛ ba yɛmkẽgsıga la, yele ba yetı: [24]< <Tarı-ya lagfɔ ayıla
wa'am.> > Tı ba tarı wa'am. Tı a soke ba yetı: < <Ãne yinyisŋa, la
ãne yʊ'ʊrɛ n gʊlsɛ a zuo?> > Tı ba lerge yetı: < <La de la Rom na-
keko la.> > [25]Tı Azezi yele ba yetı: < <Bɔ-ya na-keko la ẽŋa n soe
bõn-sɛka, dee mẽ bɔ Nawẽnnɛ ẽŋa n soe bõn-sɛka.> >
[26]Azezi n daan tɔgɛ se'em nẽrba la nẽŋam na, ba ka tã'agɛ yõkɛ ẽ, a
lergre la di'ige ba mɛ, tı ba sĩna.

Kũm vo'ore yelle

(Amatie 22:23-33, Amarkı 12:18-27)

[27]Saduse dõma n daan yetı nẽra sãn ki a kãn vo'oge la, bãma nẽrba
basɛba n wa'am Azezi zẽ'am wa [28]soke ẽ yetı: < <Karẽnsãama,

Amoyisi* yʋʋn gʋlsε yetι: <Sεka sɔbia sãn tara pɔga, ki dee tι a ka
tara bia, a di a pɔkõorε la dɔgε kɔma bɔ sεka n ki la.> 29La bʋraasι
bayopɔι n daan boe dεna sɔbiisi, tι pɔspɔsι dãana la di pɔga tι a ka
dɔgε, dee tι a ki, 30tι bʋyi dãana la mẽ di pɔkõorε la ki, dee tι a ka
dɔgε. 31Tι bʋtã dãana la mẽ ẽŋε bεla. La bãma bayopɔι la wuu lagιm
di pɔkõorε la mε ki, tι ba nẽra nẽra ka dɔgε bia. 32Bεla poorʋm tι
pɔka la mẽ ki. 33Bεla, bãma bayopɔι la wuu n di pɔka la, ba sãn wa
vo'oge kũm vo'ore daarε, ãne n wʋn sɔna pɔka la?>>
34Tι Azezi lerge ba yetι: <<Dũni-ẽna nẽrba diti pɔgsι mε dee εlla
sιrba, 35la nẽr-sεba tι Nawẽnnε bιsε tι ba masε tι ba vo'oge kẽ dũnia
sεka n sẽm pʋam na ka diti pɔgba, la ba ka ellι sιrba. 36La ba ka tã
wʋn le ki, se'ere n soe la, ba ãn wʋ malεkadõma* la. Ba de la
Nawẽnnε kɔma, ban vo'oge dee basε kũm na ĩyã. 37La Amoyisi yʋʋn
põn pa'alε tι nẽr-sεba n ki la wʋn vo'oge mε, zẽ'e-sεka n tɔgrι
tũntuugo n diti bugum yelle la, Amoyisi yetι Zuudãana Nawẽnnε n
de Abraham*, la A'izakι, la Azakɔbι Nawẽnnε. 38Bεla pa'alε tι bãma
vɔa mε, se'ere n soe la, Zuudãana Nawẽnnε dagι sεba n ki Nawẽnnε,
a de la nẽr-sεba n vɔa Nawẽnnε. Nawẽnnε zẽ'am nẽrba la wuu vɔa
mε, baa la sεba n ki la.>>
39Tι lɔɔ karẽnsãandõma basεba lerge ẽ yetι: <<Karẽnsãama, fʋ
tɔgε sõŋa.>> 40La ba daan ka le saagε soke ẽ sεla sεla.

Krisi de la naba Adavidi Zuudãana

(Amatie 22:41-46, Amarkι 12:35-37)

41Tι Azezi yele ba yetι: <<Wãne tι ba yetι Krisi* de la Adavidi*
yιιŋa? 42Dee tι Adavidi yʋʋn põn dẽŋε yele yõoma gõŋɔ pʋam yetι:

<Zuudãana Nawẽnnε yele
mam Zuudãana yetι,

zĩ'ire m zʋʋgɔ bɔba,
43halı tı m ẽŋɛ fʋ bɛ'ɛba la
tı ba bɔna fʋ nãma tẽŋa.>
44La Adavidi mẽŋa sãn wi ẽ yetı <Zuudãana>, la wʋn ẽŋɛ la wãne tı
a dɛna Adavidi yıɩŋa?> >

Azezi yele a karẽnbiisi tı ba guuse da ãna wʋ lɔɔ karẽnsãandõma

(Amatie 23:1-36, Amarkı 12:38-40)

45La nẽrba la wuu n selsrı Azezi la, tı a yele a karẽnbiisi la yetı:
46< <Guuse ya mẽŋa la lɔɔ karẽnsãandõma n eerı gilgra la fu-wogro,
bɔɔra tı nẽrba pʋ'ʋsra nã'asra ba da'asʋm, dee bɔɔra nã'asgɔ zẽ'esı
wẽndeto pʋam, la dia zẽ'esʋm tı ba zẽa la. 47Ba to'osrı la sɛla wuu tı
pɔkõpa tarı, dee pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ pʋ'ʋs-wogro tı nẽrba bısra ba. Ba
wʋn yẽ sıbgrɛ gãnna wuu.> >

21

Pɔkõorɛ bɔ'a yelle

(Amarkı 12:41-44)

1Azezi daan boe la Wẽnde-kãtʋm na, bısɛ yẽ bõntatba n tarı ba bɔ'a
ıta ligri daka pʋam, 2dee yẽ pɔkõorɛ n de nasa n ẽŋɛ lig-kõb-pıgsı
bayi mã'a. 3Tı Azezi yetı: < <Mam yetı ya la sıra, tı pɔkõorɛ ẽna n
de nasa la ẽŋɛ zo'oge gãnna ba wuu mɛ. 4Bãma wuu looge la
bõntarsõm sɛba tı ba tarı zo'oge la pʋam wa'am wa ẽŋɛ mĩ. La ẽŋa n
de nasa la, dıkɛ la a dia ligri wuu wa ẽŋɛ mĩ.> >

Dũnia ba'asgɔ nãmsgɔ, la Zerizalɛm sã'aŋɔ yelle

(Amatie 24:1-28, Amarkı 13:1-23)

5La nẽrba basɛba n daan tɔgɛ Wẽnde-kãtɛ la yelle yetɩ, ba dɩkɛ la
kug-sõma mẽ ẽ, dee dɩkɛ bɔ'a tɩ ba bɔ Nawẽnnɛ malgɛ ẽ, tɩ a ãna
sõŋa sõŋa. 6Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Wakatɛ sẽm mɛ tɩ ba wʋn lʋbɛ
bõn-sɛba tɩ ya yẽtɩ wã wuu saam saam, tɩ kugre baa ayɩla kãn weege
a tadãana zuo.>>
7Tɩ ba soke ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama, bõn-bãna wʋn ẽŋɛ la dabʋrɛ?
La bẽm wʋn pa'alɛ tõma tɩ tɩ bãŋɛ tɩ bõn-bãna wʋn ẽŋɛ?>> 8Tɩ
Azezi lerge ba yetɩ: <<Guuse-ya tɩ nẽra da pã'asɛ ya tɩ ya tuuge.
Nẽrba zozo'e n wʋn dɩkɛ mam yʋ'ʋrɛ wa'am wa pã'asra ya, tɩ ba nẽra
woo yetɩ: <Mam n de Krisi*>, bɩɩ ba wʋn yetɩ: <Wakatɛ lɛm mɛ.>
Da doose-ya nẽr-bãma. 9La ya sãn wõm zɛbrɛ, la tẽn-dãmŋɔ yɛla, da
basɛ-ya tɩ dabeem yõkɛ ya, dẽnɩ tɩ bõn-bãma dẽŋɛ ẽŋɛ, la, la nãn ka
de dũnia ba'asgɔ.>>
10Dee yele ba yetɩ: <<Buuri ayɩla wʋn isge zɛbra la buuri ayẽma,
tɩ so'olʋm ayɩla dõma isge zɛbra la so'olʋm ayẽma, 11la tẽŋa wʋn tĩi
mĩim mɛ, la kɔm, la bã'a-loŋrɩsɩ n wʋn wa'am zẽ'esɩ zozo'e, la yel-
kãra n kẽ'esrɩ nẽrba dabeem, la bõn-yãlma n wʋn ẽŋɛ saazuum.
12La, lan dẽŋɛ bõn-bãna wã n wʋn ẽŋɛ, ba wʋn yõgɛ ya mɛ, nãmsɛ
ya, tarɩ ya sẽŋɛ ka sãm ba wẽndetʋm sarɩyaditba zẽ'am, tɩ ba yʋ ya,
la ba wʋn botɩ ya ze'ele na'adõma, la gɔmnadõma nẽŋam mam yʋ'ʋrɛ
ĩyã. 13La wʋn doose la bɛla tɩ ya yẽ folle tɔgɛ mam yelle pa'alɛ ba.
14Bɛla, ẽŋɛ ya sũurum tɩ la dagɩ ya fabla yan wʋn lerge se'em po'oge
ya mẽŋa. 15Mam mẽŋa wʋn bɔ ya yɛm tɩ ya tɔgɛ tɩ ya bɛ'ɛba kãn yãŋɛ
lerge sɩ'ɩsɛ ya yetɔga. 16Baa la ya sɔdõma, la ya madõma, la ya sɔbiisi,
la ya sɩrdõma wʋn yõgɛ ya sẽŋɛ ka bɔ, tɩ ba kʋ ya nẽrba basɛba.
17Nẽrba wuu wʋn sise ya mam ĩyã. 18La ya zomto baa ayɩla kãn bɔɩ.
19Ya sãn ze'ele kãŋkãŋɛ, ya wʋn yẽ vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am.
20Ya sãn wa yẽ tɩ sʋdaasɩ gilgri Zerizalɛm, ya bãŋɛ tɩ a sã'aŋɔ lɛm

mɛ. 21Bɛla, nẽr-sɛba n boe Zude tẽŋa zoe zom tãnsɩ zuto, tɩ nẽr-sɛba n
boe Zerizalɛm pʋam na yese zoe, la sɛba n boe vatʋm na da kẽ tẽŋa
pʋam. 22Dabsa bãma de la tõon-be'ero sɩbgrɛ dabsa tɩ bõn-sɛba wuu n
gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam na wʋn ẽŋɛ. 23Wakat-ẽŋa, la wʋn dɛna la
toogo bɔ pɔg-sɛba n tarɩ pʋa, la sɛba n tarɩ bileɛsɩ tɩ ba mõgra la.
Se'ere n soe la, nãmsgɔ kãtɛ n wʋn wa'am tẽŋa wã pʋam, la Nawẽnnɛ
sũure wʋn yĩige mɛ la tẽŋa wã nẽrba. 24Ba wʋn kʋ basɛba mɛ la
sʋkɔbrɔ, la ba wʋn yõgɛ basɛba mɛ tarɩ sẽŋɛ bu-zãŋsɩ* tẽnsʋm ka ẽŋɛ
yamsɩ. Bu-zãŋsɩ wʋn sã'am Zerizalɛm mɛ, halɩ tɩ ba wakatɛ wʋn wa
ba'asɛ.> >

Azezi n de Nẽrsaala Dayʋa la lemŋo

(Amatie 24:29-35, 42-44, Amarkɩ 13:24-31)

25< <Bõn-yãlma n wʋn ẽŋɛ wẽntulle, la wõrga, la wõrbiɛ pʋam. La
dũnia nẽrba buuri wuu wʋn fabla mɛ zɛ yɛrɩ, ko-kãtɛ ko-mĩ'isi n wʋn
tĩi wẽ'era ɩta voole la ĩyã. 26La nẽrba wʋn tẽ'esra la bõn-sɛka n wʋn
ẽŋɛ dũnia wuu zuo la, tɩ dabeem wʋn botɩ ba palẽŋa ẽkɛ tɩ ba yɛm
bɔɩ, se'ere n soe la, bõn-sɛba n boe saazuum wʋn mĩim mɛ. 27Wakat-
ẽŋa ba wʋn yẽ tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la boe wara pʋam sẽna la pãn-
kãtɛ, tɩ a na'am pãŋa peelem nẽegɛ. 28La ya sãn yẽ tɩ bõn-bãna pɔsɛ
ɩta, gorge-ya bɩsɛ saazuum, tɩ ya fãarɛ lɛm mɛ.> >

29Azezi makɛ la makrɛ bɔ ba yetɩ: < <Bɩsɛ-ya kẽnkãŋa, la tɩɩsɩ wuu.
30Ya sãn yẽ tɩ ba võorɔ pusra, ya mẽŋa mi tɩ sigre lɛm mɛ. 31Bɛla mẽ,
ya sãn yẽ tɩ bõn-bãna ɩta, ya bãŋɛ tɩ wakatɛ lɛm mɛ tɩ Nawẽnnɛ wʋn
di na'am nẽrba tẽŋasʋka. 32Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ bõn-bãna wʋn ɩta
mɛ dee tɩ zamãan-ẽna yãŋa tole. 33Saazuum la tẽŋa wʋn tole mɛ, la
mam yetɔga la kãn malɩn tole.

34Guuse ya mẽŋa tɩ ya yɛm da yɔɔra la di tɩgɛ, la dã-yũure, la dũni-

ẽna vɔm yɛla, tɩ Nẽrsaala Dayʋa la lemŋo daarɛ da wa di'ige ya 35wʋ
bẽrgɔ la. Se'ere n soe la, daarɛ ẽŋa wʋn wa di'ige nẽrba wuu n boe
tẽn-gõŋɔ wã zuo mɛ. 36Bɛla, da gĩsra-ya, pʋ'ʋsra-ya Nawẽnnɛ wakatɛ
wuu, tɩ ya wʋn yẽ pãŋa tã'agɛ põsɛ bõn-sɛba wuu n wʋn wa ẽŋɛ la,
dee tã'agɛ ze'ele Nẽrsaala Dayʋa la nẽŋam.> >
37Azezi daan ẽn zãsna la nẽrba Wẽnde-kãtʋm na wʋntɛɛŋa, tɩ yʋ'ʋŋɔ
tɩ a ẽn yese tẽŋa la pʋam sẽŋɛ ka gã'arɛ Oliivi tãŋa la zuo. 38La nẽrba
wuu lagsrɩ la a zẽ'am Wẽnde-kãtʋm na bulika yʋ'ʋŋɔ yʋ'ʋŋɔ sɛlsra a
yetɔga.

22

Azudaasɩ boorɩ tɩ a botɩ Zifdõma nẽŋadõma yõkɛ Azezi

(Amatie 26:1-5, 14-16, Amarkɩ 14:1-2, Amarkɩ 14:10-11, Azã 11:45-53)

1Borborɩ n ka tarɩ dãbɩllɛ kibsa yʋ'ʋrɛ n de Zɔɔg-basɛ* la daan dee
la fẽe la a paagɛ. 2Tɩ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ*
karẽnsãandõma la ɛɛra bãma n wʋn ẽŋɛ se'em kʋ Azezi, dee zɔta
nẽrba la dabeem.
3Tɩ Asũtãana* kẽ Azudaasɩ tɩ ba wi'iri Iskariyo n de Azezi karẽnbiisi
pia la ayi la nẽra ayɩla sũurum. 4Tɩ a sẽŋɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la
Wẽnde-kãtɛ la gu'urba nẽŋadõma zẽ'am, ka yele ba ẽŋa n wʋn ẽŋɛ
se'em botɩ ba yõkɛ Azezi. 5Tɩ ba sũure ẽŋɛ yẽlʋm, tɩ ba yetɩ bãma
wʋn bɔ ẽ ligri, 6tɩ Azudaasɩ sakɛ, ɛɛra sore tɩ a botɩ ba yõkɛ Azezi tɩ
nẽr-kʋʋŋɔ la da bãŋɛ.

Azezi diti Zɔɔg-basɛ kibsa la a karẽnbiisi

(Amatie 26:17-30, Amarkɩ 14:12-26, Azã 13:21-30, 1 Korẽntɩ 11:23-25)

7Borborɩ n ka tarɩ dãbɩllɛ kibsa la daarɛ tɩ ba kʋʋrɩ pebilsi dita
Zɔɔg-basɛ* kibsa la n daan paagɛ. 8Tɩ Azezi tõm Apɩyɛɛrɩ la Azã yetɩ:
<<Sẽŋɛ-ya ka mãasʋm kibsa la dia tɩ tɩ wa'am wa di.>> 9Tɩ ba
soke ẽ yetɩ: <<Bɛ tɩ tɩ wʋn sẽŋɛ ka mãasʋm?>> 10Tɩ Azezi yele ba
yetɩ: <<Selse-ya, ya sãn ka kẽ'era tẽŋa la pʋam, ya wʋn tʋ'ʋsɛ
bʋraaga n tʋ yoore la ko'om, ya doose ẽ kẽ yi-sɛka tɩ a wʋn kẽ la
pʋam. 11La ya sãn kẽ, ya yele yidãana la yetɩ: <Karẽnsãama la yetɩ,
de-sɛka tɩ ẽŋa la a karẽnbiisi la wʋn di Zɔɔg-basɛ kibsa la boe la
bɛ?> 12A wʋn pa'alɛ ya de-kãtɛ n boe ayẽma zuo, tɩ lɔgrɔ wuu bɔna
mĩ. Mãasʋm-ya bilam gu'ura to.>> 13Tɩ ba sẽŋɛ ka yẽ sɛla woo wʋ
Azezi n yele ba se'em na, tɩ ba mãasʋm Zɔɔg-basɛ kibsa la.

14Tɩ wakatɛ la paagɛ, tɩ Azezi zĩ'ire la a karẽnbiisi pia la ayi la tɩ ba
di. 15Tɩ a yele ba yetɩ: <<Mam ba bɔɔra mɛ la m sũure wuu tɩ mam
na yãma di Zɔɔg-basɛ kibs-ẽna wã dee tɩ m yãŋa nãmsɛ. 16La mam
yetɩ ya mɛ tɩ, mam kãn le di Zɔɔg-basɛ kibsa halɩ tɩ a võorɛ wa ẽŋɛ
ba'asɛ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam.>> 17Dee dɩkɛ bõn-yũula pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ, dee yetɩ: <<To'oge-ya bãna wã pʋɩ taaba yũ. 18La mam
yetɩ ya mɛ tɩ lɛɛlɛ wã kɔ'ɔn wɛ'ɛsa wuu, mam kãn le yũ viinye* biɛ
bõn-yũula wã halɩ ka paagɛ wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ wʋn wa'am wa
dita na'am nẽrba tẽŋasʋka.>> 19Dee dɩkɛ borborɩ pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ,
dee fiise bɔ ba yetɩ: <<Ena de la mam ĩyã tɩ mam dɩkɛ bɔ yãma ĩyã.
Ɩta-ya wãna tẽra mam yelle.>> 20La ban di kɩ'ɩlɩm na, a dɩkɛ la bõn-
yũula yetɩ: <<Bõn-yũul-bãna pa'alɩ tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe la nõor-paalga,
mam zɩɩm n wʋn yese saagɛ bɔ yãma la ĩyã. 21La bɩsɛ-ya, sɛka n yetɩ
a botɩ ba yõkɛ mam na lagɩm na mam kalam dita. 22Nẽrsaala
Dayʋa*f12* la wʋn ki wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ tɩ la ẽŋɛ se'em na. La nẽr-
sɛka n wʋn botɩ ba yõkɛ ẽ na wʋn yẽ toogo.>> 23Tɩ karẽnbiisi la
sɔkra taaba tɩ ba bãŋɛ nẽr-sɛka n de ẽ bãma pʋam n yetɩ a ẽŋɛ bɛla.

Ãne n gãnnɩ?

24Karẽnbiisi la daan wẽ'erɩ la nõke'ene bɔɔra tɩ ba bãŋɛ bãma pʋam
nẽr-sɛka n masɛ tɩ a dɛna nẽr-keko gãnna. 25Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
<<Dũni-ẽna na'adõma soe nẽrba la pãŋa, la sɛba n tarɩ ke'eŋo la
botɩ nẽrba wi'ira ba tɩ: <Sõm-ɩtba>. 26La yãma pʋam, la kãn dɛna
bɛla. Sɛka n de nẽr-keko yãma pʋam, a ãna wʋ bõn-pɩka la, la sɛka n
de nẽŋadãana ãna wʋ tõntõnna. 27La ãne n de nẽr-keko gãnna, sɛka n
zĩ dita la bʋɩ, sɛka n tõnnɩ bɔ'ɔra ẽ na? La dagɩ sɛka n zĩ dita la? La
mam boe ya pʋam wʋ tõntõnna la.
28Yãma de la nẽrba n mõrgɛ weege bɔna la mam, yel-sɛba n paagɛ
mam na pʋam. 29Bɛla mam wʋn bɔ ya so'olʋm, wʋ mam Sɔ Nawẽnnɛ
n bɔ mam so'olʋm se'em na, 30tɩ ya wʋn wa zĩ'ire mam so'olʋm pʋam
dita dee yũura la mam, dee zĩ'ire na'am bĩmbĩna zuto di Ɩsrayɛlɩ*
dõma buuri pia la ayi la sarɩya.>>

Azezi yetɩ Apɩyɛɛrɩ wʋn sɩ'ɩsɛ ẽŋa

(Amatie 26:31-35, Amarkɩ 14:27-31, Azã 13:36-38)

31La Azezi yele Asimõ-pɩyɛɛrɩ yetɩ: <<Asimõ, Asimõ, bãŋɛ tɩ
Asũtãana* sose la sore tɩ a makɛ ya bɩsɛ, wʋ nẽra n yeele si yɛsra
urgo la. 32La mam pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ mɛ bɔ fɔ, tɩ fõn bɔ mam sɩra la, fʋ
da basɛ. La fʋ sãn wa leme wa dɔla mam, fʋ bɔ fʋ sɔbiisi la bʋraanɛ tɩ
ba ze'ele kãŋkãŋɛ.>> 33Tɩ Apɩyɛɛrɩ lerge ẽ yetɩ: <<Zuudãana,
mam sakɛ mɛ tɩ m kẽ yʋ'a deem la fõn, bʋɩ m ki la fõn.>> 34Tɩ Azezi
yele ẽ yetɩ: <<Apɩyɛɛrɩ, mam yetɩ fʋ mɛ tɩ yʋ'ʋŋɔ ẽna wã, fʋ wʋn
sɩ'ɩsɛ la nõorɛ atã tɩ fõn ka mi mam, dee tɩ nõ-rɔɔgɔ kaasɛ.>>

Azezi yele a karẽnbiisi tɩ ba mãasʋm tɩ nãmsgɔ n wʋn wa'am

35La Azezi soke a karẽnbiisi la yetɩ: <<Mam n daan tõm yãma tɩ

ya sẽŋɛ ka mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga, tι yãma ka dιkɛ pʋtmãanɛ, la
tãmpɔkɔ, la tagra la, sɛla daan pɔ'ɔgɛ ya mɛ bιι? > > Tι ba lerge yetι:
< <Ayɛι. > > 36Tι a yele ba yetι: < <Lɛɛlɛ wã, la ka le dɛna bɛla.
Sɛka n tarι pʋtmãanɛ, a dιkɛ, la sɛka n mẽ tarι tãmpɔkɔ, a dιkɛ. La
sɛka n ka tarι sʋkɔbgɔ, a koose a fuugo da sʋkɔbgɔ. 37Se'ere n soe la,
la gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetι: <Ba dιkɛ ẽ naagɛ la tõon-be'ero
dõma>. Mam yetι ya tι la de la mam tι bõn-ẽŋa wʋn ẽŋɛ. Asιra, bõn-
sɛka n gʋlsɛ tɔgra mam yelle la, yãŋa wʋn ẽŋɛ mɛ. > > 38Tι ba yetι:
< <Zuudãana, bιsɛ sʋkɔbrɔ bayi n wãna. > > Tι a yele ba yetι:
< <Basɛ-ya tι la seke ya. > >

Azezi pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ Oliivi tãŋam

(Amatie 26:36-46, Amarkι 14:32-42)

39Tι Azezi yese sẽŋɛ Oliivi tãŋam wʋ ẽŋa ẽn ιta se'em na, tι a
karẽnbiisi la doose ẽ. 40La ẽn paagɛ mĩ na, a yele ba yetι: < <Pʋ'ʋsɛ-
ya Nawẽnnɛ tι yelle da paagɛ ya tι ya lui. > > 41Dee basɛ ba sẽŋɛ
zãagɛ fẽe masɛ wʋ nẽra n wʋn lobe kugre se'em, ka ka dũma tẽŋa
pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ yetι: 42< <M Sɔ, fʋ sãn bɔɔra, basɛ tι nãmsgɔ ẽna
tole dee basɛ ma. La, da kãn ẽŋɛ mam n boorι se'em, ẽŋɛ fõn boorι
se'em. > > ((43Tι malɛka* ze'ele saazuum wa'am wa pa'asɛ ẽ pãŋa.
44Tι Azezi sũure ba sã'am halι, tι a malιn tĩi pʋ'ʋsra tι a mõrgrɛ tɔgra
tẽŋa wʋ zιιm na.)) 45Ẽn daan pʋ'ʋsɛ kι'ιlιm na, a lebe ka paagɛ a
karẽnbiisi la zẽ'am, tι ba gĩsri mɛ, ba sũure n sã'am ĩyã, 46tι a soke ba
yetι: < <Bẽm tι yãma gĩsra? Isge-ya pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ tι yelle da
paagɛ ya tι ya lui. > >

Ba yõkɛ Azezi

(Amatie 26:47-56, Amarkι 14:43-50, Azã 18:3-11)

[47]Azezi n daan ken tɔgra la, tι nẽrba zozo'e sẽnna paana. Tι
Azudaasι n de a karẽnbiisi pia la ayi la nẽra ayιla bɔna ba nẽŋa, sẽŋɛ
lɛm Azezi tι a kɔkɛ ẽ, pʋ'ʋsɛ ẽ. [48]Tι Azezi yele ẽ yetι: <<Azudaasι,
fõn yetι fʋ kɔkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la mɛ botι ba yõkɛ ẽ?>>
[49]Tι a karẽnbiisi la n ze a zẽ'a, yẽ lan yetι la ẽŋɛ se'em na yetι:
<<Zuudãana, tι dιkɛ tι sʋkɔbrɔ la zɛbɛ bιι?>> [50]Tι ba nẽra ayιla
dιkɛ a sʋkɔbgɔ sɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana tõntõnna zʋʋgɔ tʋbrɛ
fiige. [51]Tι Azezi yetι: <<Basɛ-ya bɛla.>> Dee kalʋm bʋraaga la
tʋbrɛ la, tι a lebe tablɛ. [52]Dee yele kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la
Wẽnde-kãtɛ la gu'urba nẽŋadõma, la kẽma n yetι ba yõkɛ ẽ na yetι:
<<Yãma tarι la sʋkɔbrɔ, la dasa sẽna tι ya yõkɛ mam wʋ mam de la
fãara la? [53]Mam daan boe la ya lɛ mɛ Wẽnde-kãtʋm na daarɛ woo, tι
ya ka yõkɛ mam. La wakat-ẽna wã ya tã wʋn ẽŋɛ yan boorι se'em,
se'ere n soe la, la de la lika pãŋa dãana wakatɛ.>>

Apιyɛɛrι sι'ιsɛ tι ẽŋa ka mi Azezi

(Amatie 26:57-58, 69-75, Amarkι 14:53-54, 66-72, Azã 18:12-18, 25-27)

[54]La ba yõkɛ Azezi mɛ tarι ẽ sẽŋɛ ka kẽ kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana
yire, tι Apιyɛɛrι bɔna zãazãarɛ li'isra dɔla. [55]La ba tʋʋrɛ la bugum
yire la zẽnzaka tẽŋasʋka lagsɛ zẽa, tι Apιyɛɛrι mẽ lagιm na ba zẽa.
[56]Tι tõntõn-pɔka ayιla yẽ Apιyɛɛrι n zĩ bugum na zẽ'am, bιsra ẽ zĩi
dee yetι: <<Bʋra-ẽna mẽ dolι la Azezi.>> [57]Tι Apιyɛɛrι sι'ιsɛ yetι:
<<Pɔka, mam ka mi ẽ.>> [58]Tι la le ẽŋɛ fẽe, tι nẽra ayẽma le yẽ ẽ
yetι: <<Fõn mẽ de la ba nẽra ayιla.>> Tι Apιyɛɛrι yetι:
<<Bʋraaga, mam dagι ba nẽra.>> [59]Tι la le ẽŋɛ fẽe masɛ wʋ karf-
ayιla, tι nẽra ayιla le yetι: <<Asιra, bʋra-ẽna ẽn dɔla ẽ mɛ, a mẽ de
la Galile nẽra.>> [60]Tι Apιyɛɛrι yetι: <<Bʋraaga, mam ka bãŋɛ fõn

tɔgɛ se'em na võorɛ.> > La ẽn ken bɔna mĩ tɔgra la, tɩ nõ-rɔɔgɔ kɔ'ɔn
kaasɛ. 61Tɩ Zuudãana la gelge bɩsɛ Apɩyɛɛrɩ. Tɩ Apɩyɛɛrɩ tẽegɛ
Zuudãana n yele ẽ yetɩ: < <Fʊ wʊn sɩ'ɩsɛ mam nõorɛ atã mɛ zĩna,
dee tɩ nõ-rɔɔgɔ kaasɛ la.> > 62Tɩ Apɩyɛɛrɩ yese yẽŋa ka kɛlla la sũ-
sã'aŋɔ zozo'e.

Ba la Azezi mɛ, dee wẽ ẽ

(Amatie 26:67-68, Amarkɩ 14:65)

63Bʊra-sɛba n gu'uri Azezi la daan la ẽ mɛ, dee wẽ ẽ, 64dɩkɛ fuugo
vile a nẽŋa wẽ ẽ, dee yele ẽ yetɩ: < <Bãŋɛ pa'alɛ tɔ sɛka n wẽ fɔ.> >
65La ba tʊ ẽ na tʊʊrɛ basɛba zozo'e pa'asɛ.

Ba tarɩ Azezi sẽŋɛ Zifdõma sarɩyaditba zẽ'am

(Amatie 26:59-66, Amarkɩ 14:55-64, Azã 18:19-24)

66La beere n daan wiige, tɩ Zifdõma kẽma, la kãabgɔ kẽma
nẽŋadõma, la lɔɔ karẽnsãandõma wuu lagsɛ tɩ ba tarɩ Azezi sẽŋɛ ba
sarɩyadia zẽ'am, dee yele ẽ yetɩ: 67< <Fʊ sãn sɩrɩ dɛna la Krisi* tɩ
Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a wʊn wa'am na, fʊ yele to.> > Tɩ a lerge ba
yetɩ: < <Mam sãn yele ya, ya kãn sakɛ, 68la mam sãn soke ya sokre,
ya mẽ kãn lerge mam. 69La lɛɛlɛ wã kɔ'ɔn wɛ'ɛsa wuu, Nẽrsaala*
Dayʊa la wʊn zĩ'ire Nawẽnnɛ n de pãn-kãtɛ dãana la zʊʊgɔ.> > 70Tɩ
ba wuu soke ẽ yetɩ: < <Bɛla fõn sɩrɩ de la Nawẽnnɛ Dayʊa?> > Tɩ a
lerge ba yetɩ: < <Yãma n yele se'em na, mam de la bɛla.> > 71Tɩ ba
yetɩ: < <Tɩ le ɛɛra la bẽm kaset-dõma? Tõma mẽŋa wõm a nõorɛ
yetɔga mɛ.> >

23

Ba tarɩ Azezi sẽŋɛ gɔmna Apilatɩ zẽ'am

(Amatie 27:1-2, 11-14, Amarkι 15:1-5, Azã 18:28-38)

1Tι ba wuu tarι Azezi sẽŋɛ Apilatι zẽ'am 2ka dõrɛ ẽ yetι: <<Tõma
yẽ bʋra-ẽna tι a boe mĩ dãmna la tι tẽŋa wã dee yetι ba da yɔɔra
lampo bɔ'ɔra Rom* na-keko, dee ken yetι ẽŋa de la Krisi, ẽŋa de la
naba.>> 3Tι Apilatι soke ẽ yetι: <<Fõn de la Zifdõma naba?>>
Tι Azezi lerge ẽ yetι: <<La de la fõn yele se'em na.>> 4Tι Apilatι
yele kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la, la nẽr-kʋʋŋɔ la yetι: <<Mam ka yẽ
bʋraaga wã yel-sɛka n wʋn botι tι di a sarιya.>> 5Tι ba sĩna dee
bʋla yetι: <<A zãsŋɔ la tι a pɔsɛ zãsʋm Galile la Zude wa paam
kalam na, tarι la dãmŋɔ sẽna nẽrba pʋam.>>

Ba tarι Azezi sẽŋɛ A'erɔdι zẽ'am

6Apilatι n wõm bɛla la, a soke mɛ tι a bãŋɛ, bʋra-ẽna sãn dɛna
Galile nẽra. 7La ẽn bãŋɛ tι a ze'ele la Galile n de naba A'erɔdι*
so'olʋm pʋam na, tι a botι ba tarι ẽ sẽŋɛ ka bɔ naba A'erɔdι. A'erɔdι
mẽ daan boe la Zerizalɛm wakat-ẽŋa. 8La A'erɔdι n yẽ Azezi la, a
sũure ẽŋɛ yẽlʋm mɛ halι, se'ere n soe la, a wõm Azezi yelle tι la
yuuge mɛ, tι a bɔɔra tι a yẽ ẽ. A tarι pʋtẽ'erɛ tι a wʋn tõm na tõon-
yãlma tι a yẽ. 9A'erɔdι daan soke Azezi la sokrιsι zozo'e, tι a ka lerge
ẽ. 10Tι kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la lɔɔ karẽnsãandõma n boe mĩ na
dõrɛ ẽ zozo'e yetι, a tõm na be'em. 11Tι A'erɔdι la a sʋdaasι yaalɛ ẽ,
dιkɛ fu-sõŋɔ yɛ ẽ, tι ba la ẽ, dee tarι ẽ lebe ka bɔ Apilatι. 12Daar-ẽŋa,
A'erɔdι la Apilatι n de bɛ'ɛba la taaba la, lebge la sιtɔ.

Apilatι di Azezi sarιya tι ba kʋ ẽ

(Amatie 27:15-26, Amarkι 15:6-15, Azã 18:39-19:16)

13Tι Apilatι wi kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la tẽŋa la kẽma, la nẽrba
wuu 14yele ba yetι: <<Yãma tarι bʋra-ẽna wa'am wa bɔ mam yetι a

tarɩ la dãmŋɔ sẽna nẽrba pʋam. La mam n soke ẽ yãma nẽŋam kalam
wã, mam ka yẽ a yel-sɛka n botɩ yãma dõrɛ ẽ na. 15La A'erɔdɩ mẽ ka
yẽ a yelle, bɛla tɩ a tarɩ ẽ leme wa'am wa bɔ tõma. Bʋraaga wã ka
tõm be'em n masɛ tɩ ba kʋ ẽ. 16Mam wʋn botɩ ba wẽ ẽ mɛ la ka'asa
dee basɛ ẽ tɩ a fõrgɛ.> > ((17Zɔɔg-basɛ kibsa wakatɛ woo dẽnɩ tɩ
Apilatɩ yese sɛba n boe yʋ'a deem nẽra ayɩla basɛ.)) 18Tɩ ba wuu kɔ'ɔn
lagɩm tãsra yetɩ: < <Kʋ bʋra-ẽna, dee yese Abarabasɩ bɔ tɔ.> >
19Abarabasɩ daan dãmɛ na tẽŋa, kʋ nẽra, tɩ ba yõkɛ ẽ yʋ. 20Tɩ Apilatɩ
le tɔgra la nẽr-kʋʋŋɔ la bɔɔra tɩ a basɛ Azezi. 21Tɩ ba zagsɛ, dee
kaasra yetɩ: < <Ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo, ka ẽ dɔ-puurŋa zuo.> > 22Tɩ
Apilatɩ le yele ba nõor-atã pʋam yetɩ: < <Bẽm be'em tɩ a tõm? Mam
ka yẽ yel-sɛka tɩ a tõm tɩ la masɛ tɩ ba kʋ ẽ. Mam wʋn botɩ ba wẽ ẽ
na ka'asa dee basɛ ẽ.> > 23Tɩ ba ken kaasra ke'enke'em yetɩ: < <Ka
ẽ dɔ-puurŋa zuo.> > Tɩ ba kaasga la zo'oge gãŋɛ. 24Tɩ Apilatɩ sakɛ
ẽŋɛ ban boorɩ se'em na, 25yese bʋra-sɛka n daan dãmɛ tẽŋa kʋ nẽra la
basɛ, ẽŋa tɩ nẽrba la boorɩ tɩ a basɛ, dee dɩkɛ Azezi bɔ sʋdaasɩ tɩ ba
ẽŋɛ ẽ nẽrba la n boorɩ se'em na.

Ba ka Azezi dɔ-puurŋa zuo

(Amatie 27:32-44, Amarkɩ 15:21-32, Azã 19:17-27)

26Ban tarɩ Azezi wɛ'ɛsa la, ba tʋ'ʋsɛ la Sirɛnɩ tẽŋa bʋraaga yʋ'ʋrɛ n
de Asimõ n ze'ele va'am lɛmna, tɩ ba yõkɛ ẽ botɩ a to'oge dɔ-puurŋa
la buke dɔla Azezi poore. 27La nẽr-kʋʋŋɔ n dolɩ ẽ, tɩ pɔgsɩ kɛlla fabla
wẽ'era nupʋ'ʋrɔ a ĩyã. 28Tɩ Azezi wẽrgɛ ba bɔba yele ba yetɩ:
< <Zerizalɛm pɔgsɩ, da kɛlla-ya mam ĩyã, kɛlla-ya ya mẽŋa la ya
kɔma ĩyã. 29Se'ere n soe la, dabsa sẽna tɩ ba wʋn yetɩ: <Pɔg-
kõndɔgrɩba, la sɛba n ka dɔgɛ, sɛba tɩ kɔma ka mõgɛ ba bĩ'isum tarɩ
zu-yẽlga.> 30La nẽrba wʋn wa yele tãnsɩ tɩ ba lui dĩ ba, dee yele

kũnkũma yetɩ, ba lile ba. 31Se'ere n soe la, ba sãn ɩta dɔ-mã'asa wãna,
la wʋn ẽŋɛ dɔ-kɛ'ɛsɩ la wãne? > >
32La ba tarɩ la tõon-be'ero dõma bayi sẽŋɛ tɩ ba lagɩm ba la Azezi
kʋ. 33La ba paagɛ la zẽ'a tɩ ba wi'iri tɩ Zuwaŋrɛ, bilam tɩ ba ka Azezi
dɔ-puurŋa zuo, dee ka tõon-be'ero dõma bayi la dɔ-puursi zuto, ayɩla
a zʋʋgɔ bɔba, ayɩla a gɔbga bɔba. 34Tɩ Azezi yetɩ: < <M Sɔ, basɛ ba
tõon-be'ero taalɛ, tɩ ba ka mi ban ɩtɩ sɛla. > > Tɩ ba dɩkɛ a futo tɩ ba
pʋɩ taaba, pɔsɛ tɩ ba bãŋɛ nẽra woo n wʋn to'oge fu-sɛka. 35La nẽrba
la ze la bilam bɩsra ẽ, tɩ Zifdõma kẽma la la'ara ẽ yetɩ: < <A fãagɛ
nẽrba basɛba mɛ, a sãn sɩrɩ dɛna la Krisi* tɩ Nawẽnnɛ looge la, a
fãagɛ a mẽŋa. > > 36Tɩ sʋdaasɩ la mẽ la'ara ẽ, lɛm dɩkɛ dã-mĩ'isgo bɔ
ẽ 37yetɩ: < <Fʋ sãn dɛna Zifdõma naba, fãagɛ fʋ mẽŋa. > > 38La ba
gʋlsɛ la gʋlsgɔ lablɛ a zuum yetɩ:

< <Ẽna wã de la
Zifdõma naba la. > >

39Tɩ tõon-be'ero dõma la n boe dɔ-puursi zuto la ayɩla tʋ Azezi yetɩ:
< <Dagɩ fõn de Krisi la? Fãagɛ fʋ mẽŋa dee fãagɛ tõma. > > 40Tɩ
ayẽma la tãsɛ a tadãana la yetɩ: < <Fõn ka zotɩ Nawẽnnɛ? Ba wʋn
kʋ tõma wuu mɛ. 41La sãn dɛna tõma, tõma n tõm tõon-be'ero la, la
masɛ mɛ tɩ ba kʋ tõma, la nẽr-ẽna wã ka ẽŋɛ sɛla n de be'em. > >
42Dee yele Azezi yetɩ: < <Fʋ sãn wa dita fʋ na'am na, fʋ tẽegɛ m
yelle. > > 43Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: < <Mam yetɩ fʋ la sɩra, tɩ zĩna nõo
fʋ wʋn bɔna la mam Nawẽnnɛ yire. > >

Azezi kũm

(Amatie 27:45-56, Amarkɩ 15:33-41, Azã 19:28-30)

44-45La daan de wʋ wʋntɛɛŋa zuu-tẽŋasʋka, tɩ tẽŋa la wuu lebge
lika, tɩ wʋntɛɛŋa ka le yẽkɛ halɩ ka paagɛ zaanõorɛ karf-atã. Tɩ fuugo

la n yuli Wẽnde-kãtɛ* la pʋam bɛŋe zẽ'e-sõŋɔ la ãagɛ pʋsʋka. 46Tι
Azezi tɔgɛ ke'enke'em yetι: <<M Sɔ, mam basrι m sιa la fõn
nu'usum.>> A yele la bɛla dee ki.
47Tι Rom sʋdaasι kɛ'ɛma yẽ lan ẽŋɛ se'em na, nã'asra Nawẽnnɛ yetι:
<<Asιra, bʋraaga wã de la nẽr-sõŋɔ.>> 48La nẽr-kʋʋŋɔ la wuu n
wa'am tι ba bιsɛ lan wʋn ẽŋɛ se'em na, yẽ lan ẽŋɛ se'em na mɛ. Tι ba
lebe kulla, dee wẽ'era nupʋ'ʋrɔ. 49La nẽr-sɛba wuu n mi Azezi, la pɔg-
sɛba n doose ẽ halι Galile wa'am na, ze la kẽnkɛrŋa bιsra lan ιtι se'em
na.

Azezi laarɛ

(Amatie 27:57-61, Amarkι 15:42-47, Azã 19:38-42)

50Bʋraaga ayιla yʋ'ʋrɛ n daan de Azozɛfʋ. A de la Arimate tẽŋa
nẽra, dee dɛna Zifdõma sarιyaditba nẽra ayιla. A de la nẽr-sõŋɔ tι a
ιrgɔ wuu masɛ, 51la a daan gu'uri mɛ tι Nawẽnnɛ wa'am wa di na'am
nẽrba tẽŋasʋka. La ba sarιyaditba la n daan looge yɛm tι ba ẽŋɛ
se'em na, a daan ka sakɛ. 52Azezi n ki la, ẽŋa n sẽŋɛ Apilatι zẽ'am ka
sose Azezi kũm na, tι Apilatι sakɛ. 53Tι a sike kũm na vile ẽ na tãnnɛ
tarι ka bĩŋe yɔɔgɔ tι ba tũ tãmpĩa ĩyã nãn ka laagɛ nẽra mĩ pʋam.
54La de la daar-ẽŋa tι Zifdõma mãasnι ba vo'osgo* daarɛ. Wẽnnɛ sãn
kẽ tι ba vo'osgo daarɛ wʋn pɔsɛ.
55Tι pɔg-sɛba n doose Azezi Galile wa'am na, doose Azozɛfʋ sẽŋɛ ka
yẽ yɔɔgɔ la, dee yẽ ban bĩŋe Azezi kũm na se'em, 56dee lebe kule ka
mãasʋm tιdarɛ kaam buuri to'oto'ore tι ba tarι wa ẽŋɛ kũm na. La
vo'osgo daarɛ la ba vo'ose wʋ Amoyisi lɔɔ* la n bɔ nõorɛ se'em na.

24

Azezi vo'ore

(Amatie 28:1-10, Amarkı 16:1-8, Azã 20:1-10)

1Lasrı daarɛ bulika yʋ'ʋŋɔ yʋ'ʋŋɔ tı pɔgsı la isge dıkɛ kaam na tı ba
mãasʋm na tarı sẽŋɛ yɔɔm na. 2Ban paagɛ la, ba yẽ tı kugre la tı ba
dıkɛ lige yɔɔgɔ nõorɛ la bilge mɛ gã kẽnkɛrŋa. 3Tı ba kẽ yɔɔgɔ la
pʋam bısɛ ka yẽ Zuudãana Azezi kũm na. 4Tı ba zɛ yɛrı, bilam mẽŋa
tı ba yẽ bʋraası bayi n ze lɛm ba, yɛ futo tı ba yẽgra. 5Tı pɔgsı la
palẽŋa ẽkɛ, tı ba suure ba zuto tẽŋa. Tı bʋraası la soke ba yetı:
< <Bẽm tı yãma ɛɛra nẽr-sɛka n vɔı sɛba n ki zẽ'am? 6A ka boe
kalam. A vo'oge mɛ. Tẽegɛ-ya ẽŋa n daan nãn boe Galile dee yele ya
se'em na, 7a yetı, ba wʋn yõkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la mɛ tarı ka bɔ tõon-
be'ero dõma, tı ba ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo, la dabsa atã daarɛ, a wʋn
vo'oge mɛ.> > 8Tı ba yãŋa tẽegɛ a yetɔga la, 9ze'ele yɔɔm na lebe
kule ka yele a karẽnbiisi pia la ayıla la, la nẽrba basɛba la wuu lan
ẽŋɛ se'em na wuu.

10Ba daan de la Amaari n ze'ele Magdala, la Azanı, la Azakı ma
Amaari, la pɔgsı basɛba, bãma n daan tɔgɛ yel-bãna bɔ Azezi
karẽnbiisi pia la ayıla la. 11La ba daan tẽ'esɛ tı pɔgsı la n yele ba
se'em na ka tarı võorɛ, tı ba ka sakɛ tı la de sıra. 12La Apıyɛɛrı isge
mɛ zoe sẽŋɛ yɔɔm na ka veese bısɛ, yẽ tãna la mã'a, lebe kule ka zɛ
yɛrı bõn-sɛba n ẽŋɛ la ĩyã.

Karẽnbiisi tʋ'ʋsɛ Azezi Emayusi sore zuo

(Amarkı 16:12-13)

13Daar-ẽŋa mẽŋa tı Azezi karẽnbiisi bayi wɛ'ɛsa tẽŋa ayıla yʋ'ʋrɛ n
de Emayusi. Bilam na Zerizalɛm zãagɛ masɛ wʋ kilomẽtrı pia la
ayıla. 14Ba daan tɔgrı la taaba bõn-sɛba wuu n ẽŋɛ la yelle. 15La ban
daan sõsrı la taaba la, tı Azezi lɛm ba, tı ba lagım sẽnna. 16La ba yɛm
lige mɛ, tı ba ka bãŋɛ ẽ. 17Tı a soke ba yetı: < <Bẽm yelle tı yãma

sẽnna dee tɔgra la taaba?>> Tι ba ze'ele zũŋe ba nẽnsι. 18Tι ba nẽra
ayιla yʊ'ʊrɛ n de Akleopasι soke ẽ yetι: <<Fõn mã'a n boe Zerizalɛm
ka bãŋɛ bõn-sɛka n ẽŋɛ dabsa wã pʊam?>> 19Tι a soke ba yetι:
<<Bẽm ẽŋɛ?>> Tι ba yele ẽ yetι: <<Azezi n ze'ele Nazarɛtι la, a
de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa n tarι pãŋa a tõoma la a yetɔga pʊam,
Nawẽnnɛ la nẽrba wuu nifum. 20Tι tõma kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la
tẽŋa la kẽma botι ba yõkɛ ẽ, di a sarιya yetι ba kʊ ẽ, tι ba ka ẽ dɔ-
puurŋa zuo, tι a ki. 21La tõma daan tarι pʊtẽ'erɛ tι la de la ẽŋa n wʊn
fãagɛ Ɩsrayɛlι* dõma la. La zĩna de la dabsa atã n wãna tι yel-ẽna wã
ẽŋɛ. 22La tõma pɔgsι basɛba n botι tõma palẽŋa ẽkɛ. Ba isge la bulika
yʊ'ʊŋɔ yʊ'ʊŋɔ sẽŋɛ yɔɔm na, 23leme wa yele tõma yetι bãma ka yẽ
kũm na, bãma yẽ la malɛkadõma*, tι ba yele bãma yetι a vo'oge mɛ.
24Tι tõma nẽrba basɛba mẽ sẽŋɛ yɔɔm na, ka yẽ tι la sιrι ãn wʊ pɔgsι
la n yele se'em na. La ba ka yẽ Azezi.>>
25Tι Azezi yele ba yetι: <<Yɛm-ka-like dõma, bẽm tι ya ka bɔ
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba* n yʊʊn yele se'em na wuu sιra tɔtɔ? 26La ka
masɛ nι tι Krisi* nãmsɛ la bõn-bãna wuu, dee yãŋa di a na'am
na?>> 27Tι a yãŋa pa'alɛ ba bõn-sɛba wuu n gʊlsɛ tɔgra ẽŋa yelle
Nawẽnnɛ gõnnɔ la pʊam, a pɔsɛ pa'alɛ la Amoyisi*, la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrιba la wuu n gʊlsɛ la võorɛ n de se'em.
28La ban daan sẽŋɛ ka lɛm tẽn-sɛka tι ba we la, a ẽŋɛ wʊ a boorι tι a
tole mɛ na. 29Tι ba sose ẽ yetι: <<Doose tõma kẽ gã'arɛ, se'ere n soe
la, wẽnnɛ kẽ mɛ, zẽ'a boe mĩ sɔbra mɛ.>> Tι a sakɛ doose ba kẽ.
30La ba daan zĩ'ire mɛ tι ba di, tι Azezi dιkɛ borborι pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ,
dee fiise bɔ ba. 31Tι ba yɛm yãŋa like, tι ba bãŋɛ ẽŋa n de nẽr-sɛka. Tι
a bɔι ba nẽŋam bilam mẽŋa. 32Tι ba yɛta taaba yetι: <<Ẽŋa n tɔgɛ
yetɔga la pa'alɛ tõma, dee tɔgra yel-sɛba n boe Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam
pa'ala tõma sore zuo la, tõma sũure ka ẽŋɛ yẽlʊm zo'oge sιra?>>

33Tι ba isge wakat-ẽŋa lebe Zerizalɛm ka yẽ a karẽnbiisi pia la ayιla
la, la sɛba n boe ba zẽ'am na tι ba lagsɛ taaba mɛ. 34Tι ba yele ba
yetι: <<Tι Zuudãana la sιrι vo'oge mɛ, Asimõ yẽ ẽ mɛ.>> 35Tι
nẽrba bayi la mẽ yele ba bõn-sɛba n ẽŋɛ sore la zuo, la ẽŋa n fiisri
borborι la, bãma n bãŋɛ ẽ se'em.

Azezi puke a mẽŋa pa'alɛ a karẽnbiisi

(Amatie 28:16-20, Amarkι 16:14-18, Azã 20:19-23, Tõoma 1:6-8)

36Ban boe mĩ tɔgra bɛla la, tι Azezi darɛ wa'am wa zɛ ba tẽŋasʋka,
yele ba yetι: <<Sũ-mã'asʋm bɔna la ya.>> 37Tι dabeem yõkɛ ba, tι
ba palẽŋa ẽkɛ, tι ba tẽ'esɛ tι bãma yẽ la ki-isgne. 38Tι a yele ba yetι:
<<Bẽm tι ya palẽŋa ẽkɛ, tι ya tẽ'esra pʋtẽ'era bʋyi bʋyi? 39Bιsɛ-ya
mam nu'usi, la mam nãma, la de la mam. Sa'abɛ-ya mam bιsɛ, ki-
isgne ka tarι nẽnnɔ, la kõba, wʋ yãma n yẽ mam n tarι se'em wã.>>
40A tɔgɛ bɛla dee pa'alɛ ba la a nu'usi, la a nãma. 41Ba sũure n ãn
yẽlʋm dee tι la di'ige ba, tι ba ken ka bɔ sιra, tι a soke ba yetι:
<<Yãma tarι sɛla wʋn di kalam mɛ bιι?>> 42Tι ba dιkɛ zũn-sẽ'enɛ
bɔ ẽ. 43Tι a to'oge obe ba nifum bilam.
44Bɛla poorʋm, a yele ba yetι: <<Mam n daan ken bɔna la yãma
la, mam n yele ya bõn-sɛba la n wãna. Mam daan yele ya yetι: Dẽnι
tι bõn-sɛba wuu n gʋlsɛ mam yelle Amoyisi lɔɔ* gõnnɔ pʋam, la
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba gõnnɔ pʋam, la yõoma gõnnɔ pʋam na ẽŋɛ.>>
45Tι Azezi like ba yɛm tι ba bãŋɛ bõn-sɛba n boe Nawẽnnɛ gõnnɔ
pʋam na võorɛ, 46yele ba yetι: <<La gʋlsɛ yetι, Krisi* la wʋn nãmsɛ
mɛ ki, la dabsa atã daarɛ a wʋn vo'oge mɛ. 47Ẽŋa yʋ'ʋrɛ ĩyã tι ba wʋn
pɔsɛ Zerizalɛm mõolɛ bɔ buuri wuu yetι, ba teege yɛm basɛ tõon-
be'ero, tι Nawẽnnɛ wʋn basɛ ba tõon-be'ero taalɛ. 48Yãma n de bõn-
bãma wuu kaset-dõma wʋn pa'alɛ nẽrba wuu. 49La mam wʋn tõm

sɛka tɩ mam Sɔ daan bĩŋe nõorɛ bɔ ya la, tɩ a wa'am wa bɔna la ya. Bɔna-ya Zerizalɛm gu'ura halɩ tɩ a ze'ele saazuum wa'am wa bɔ ya pãŋa.> >

Azezi zom Nawẽnnɛ yire

(Amarkɩ 16:19-20, Tõoma 1:9-11)

50 Bɛla poorʋm, Azezi tarɩ ba mɛ tẽŋa la pʋam yese sẽŋɛ ka lɛm
Betani, zẽkɛ a nu'usi saazuum kã kã'a-sõma bɔ ba. 51 Ẽŋa n boe mĩ
kã'ara kã'a-sõma bɔ'ɔra ba la, a basɛ ba mɛ dee zom Nawẽnnɛ yire.
52 Tɩ karẽnbiisi la ka dũma tẽŋa nã'asɛ ẽ, dee lebe Zerizalɛm la sũ-
yẽlga zozo'e. 53 Ba daan boe la Wẽnde-kãtʋm na daarɛ woo pẽgra
Nawẽnnɛ. \f1 4:20 Zifdõma ẽn ze'ele la saazuo karẽŋɛ, dee zĩ'ire tẽŋa
pa'alɛ bãma n karẽŋɛ se'em na võorɛ. \f2 5:24 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ
Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f3 7:34 Azezi sãn ẽn
yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f4 7:41 Lag-
kõbrɛ la yʋ'ʋrɛ de la deniye, deniye de wʋ nẽra daarɛ ayɩla tõonɛ
yɔɔrɔ. \f5 9:56, 9:58 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la
a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f6 10:35 Lag-kõbrɛ la yʋ'ʋrɛ de la deniye, deniye
de wʋ nẽra daarɛ ayɩla tõonɛ yɔɔrɔ. \f7 11:15 Abelzebuli de la
Asũtãana yʋ'ʋrɛ ayẽma. \f8 11:30 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala*
Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f9 12:40 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ
Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f10 15:8 Lag-kõbrɛ la
de wʋ nẽra dabsrɛ tõonɛ yɔɔrɔ. \f11 17:22 Azezi sãn ẽn yɛta tɩ
Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \f12 22:22 Azezi sãn
ẽn yɛta tɩ Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la a mẽŋa tɩ a tɔgrɩ. \e

JHN

Azã

Azezi-krisi kõ-yẽlga tɩ Azã gʋlsɛ

Bilgre

Azã yʊʊn de la Azezi karẽnbiisi pia la ayi pʊam nẽra ayɩla (Amatie 10:2).

Azã pa'alɛ tɩ Azezi de la sɛka tɩ Nawẽnnɛ tõm, wʊ ẽn põn bĩŋe a nõorɛ kʊrʊm kʊrʊm se'em na, a de la Nawẽnnɛ Dayʊa. Azezi n de sore tɩ nẽra wʊn doose yẽ vɔm n ka ba'asrɩ. Eŋa n de sɩra dãana, la peelem dãana n pa'alɩ nẽrba Nawẽnnɛ yɛla sɩra sɩra. Eŋa n bɩsrɩ tõma yelle, wʊn tarɩ tɩ paagɛ tɩ Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am.

A dẽŋɛ pa'alɛ tɩ Azezi de la Nawẽnnɛ Yetɔga n boe wakatɛ wuu, n lebge nẽrsaala kẽ'era tõma tẽŋasʊka. A yetɩ Azã sɛka n yʊʊn misri nẽrba ko'om pʊam na tɔgɛ Azezi yelle mɛ vẽelga vẽelga (sapɩtrɩ 1).

Dee pa'alɛ Azezi n to'ose nẽrba buuri to'oto'ore se'em. Azã gʊlsɛ la bõn-yãlma bayopɔɩ n pa'alɛ Azezi n de nẽr-sɛka (sapɩtrɩ 2 - 12), dee pa'alɛ ẽn zãsʊm a karẽnbiisi se'em yʊ'ʊŋɔ sɛka tɩ ba yõkɛ ẽ na (sapɩtrɩ 13 - 17).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a pa'alɛ la ban yõkɛ Azezi di a sarɩya se'em, botɩ ba ka ẽ dɔ-puurŋa zuo, tɩ a ki dee vo'oge, la ẽn puke a mẽŋa pa'alɛ a karẽnbiisi la se'em (sapɩtrɩ 18 - 21).

Azã ka gʊlsɛ bõn-sɛba wuu tɩ Amatie, la Amarkɩ, la Aluki gʊlsɛ la.

Ẽŋa mã'a n tɔgrɩ Azezi n ẽŋɛ se'em Kana pɔgdire kibsa la (2:1-12),

la ẽn sõsɛ la Anikodɛm (3:1-21),

ẽn sõsɛ la Samaari pɔka la (4:1-26),

ẽn botɩ kɔɔrŋɔ yẽ ĩmã'asʊm Betɛsda (5:1-18),

la ẽn botɩ Alazaarɩ vo'oge la (11:1-44).

Azezi-krisi kõ-yẽlga tɩ

Azã

gʋlsɛ

1

Nawẽnnɛ Dayʋa Azezi-krisi n de Yetɔga n bɔ'ɔrɩ nẽrsaalba vɔm

[1]Pĩ'iluŋo wakatɛ, Yetɔga la põn bɔna mɛ. La Yetɔga la yʋʋn boe la Nawẽnnɛ zẽ'am. Ẽŋa la Nawẽnnɛ de la bʋyɩla. [2]A põn bɔna la Nawẽnnɛ zẽ'am pĩ'iluŋo wakatɛ. [3]Nawẽnnɛ la ẽŋa n yʋʋn nãam sɛla woo. Sɛla sɛla ka boe tɩ Nawẽnnɛ la ẽŋa ka nãam. [4]Ẽŋa n de vɔm dãana. La de la ẽŋa n botɩ nẽrsaalba yẽta peelem. [5]Peelem na nẽegɛ lika pʋam mɛ, la lika ka yãŋɛ kĩŋe ẽ.

[6]Nawẽnnɛ daan tõm na nẽra ayɩla, a yʋ'ʋrɛ de la Azã*f1*. [7]A wa'am tɩ a tɔgɛ la peelem na yelle pa'alɛ nẽrba tɩ ba wuu wʋn tã'agɛ bɔ ẽ sɩra. [8]Azã mẽŋa dagɩ peelem na, la a wa'am tɩ a tɔgɛ la sɛka n de peelem na yelle pa'alɛ nẽrba.

[9]Sɛka n de peelem sɩra sɩra la, ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am dũnia zuo. Ẽŋa n nẽegɛ tɩ nẽrsaalba wuu yẽta peelem. [10]Sɛka n de peelem na daan wa bɔna la dũnia zuo. Nawẽnnɛ la ẽŋa n yʋʋn nãam dũnia. Baa la bɛla, nẽrsaalba ka boorɩ tɩ ba bãŋɛ ẽ. [11]A daan wa'am na a mẽŋa tẽŋa pʋam, la a nẽrba la ka to'oge ẽ. [12]La sɛba wuu n to'oge ẽ bɔ ẽ sɩra la, a bɔ ba nõorɛ mɛ tɩ ba lebge Nawẽnnɛ kɔma. [13]Ba ka lebge Nawẽnnɛ kɔma wʋ nẽrsaalba n dɔgrɩ se'em na, la ka de ĩyã n boorɩ se'em, bɩɩ nẽrsaala n boorɩ se'em. La de la Nawẽnnɛ mẽŋa n botɩ ba lebge a kɔma.

[14]Sɛka n de Yetɔga la daan lebge la nẽrsaala, kẽ'era tõma tẽŋasʋka. Tõma yẽ a na'am pãŋa mɛ, na'am pãŋa n de Nawẽnnɛ Bi-yẽŋa n

ze'ele a Sɔ zẽ'am na'am pãŋa. La Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ, la a sɩra wuu
boe la a zẽ'am.
[15]La de la ẽŋa yelle tɩ Azã daan tɔgɛ ke'enke'em yetɩ: <<Ɛna n de
sɛka tɩ mam põn tɔgɛ a yelle yetɩ, nẽra ayẽma n boe mam poorʊm
sẽna, ẽŋa gãnnɩ mam mɛ, se'ere n soe la, a dẽŋɛ mam mɛ bɔna.>>
[16]Ẽŋa n botɩ tõma wuu yẽta yel-sõnnɛ woo yel-sõnnɛ, ẽn ba tara
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na ĩyã.
[17]Nawẽnnɛ bɔ a lɔɔ la Amoyisi*, tɩ a bɔ tõma. La, la sãn dɛna
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ, la a sɩra la, la doose la Azezi-krisi tɩ a bɔ tõma.
[18]Nẽra nẽra nãn ka yẽ Nawẽnnɛ. La de la Nawẽnnɛ Bi-yẽŋa la n boe
la ẽ lɛ n botɩ tõma bãŋɛ ẽ, ẽŋa la Nawẽnnɛ de la bʊyɩla.

Azã bɔ Azezi kaseto

(Amatie 3:1-12, Amarkɩ 1:1-8, Aluki 3:1-17)

[19]Azã n daan bɔ kaseto se'em n wãna: Zifdõma* nẽŋadõma sɛba n
kẽ'erɩ Zerizalɛm* na daan tõm na ba kãabgɔ* kẽma, la Leviti* dõma
tɩ ba sẽŋɛ Azã zẽ'am, ka soke ẽ yetɩ: <<Fõn de la ãne?>> [20]Tɩ Azã
tɔgɛ ba vẽelga yetɩ: <<Mam dagɩ Krisi* tɩ Nawẽnnɛ tõm na.>>
[21]Tɩ ba le soke ẽ yetɩ: <<Fõn de la ãne? Fõn de la A'eli* bɩɩ?>>
Tɩ a lerge ba yetɩ: <<Mam dagɩ A'eli.>> Tɩ ba le soke ẽ yetɩ:
<<Fõn de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa la n yetɩ a wa'am na bɩɩ?>> Tɩ a
yetɩ: <<Ayɛɩ.>>
[22]Tɩ ba le soke ẽ yetɩ: <<Bɛla fõn de la ãne? Tɩ tɩ tarɩ fõn lerge
se'em na, sẽŋɛ ka tɔgɛ pa'alɛ sɛba n tõm tõma la. Fõn mẽŋa yetɩ fõn
de la ãne?>>
[23]Ban soke ẽ bɛla la, tɩ Azã lerge ba yetɩ: <<Mam de la sɛka n
mõolɛ weem tɔgra ke'enke'em yetɩ:

<Malgɛ-ya sore tɩ a dɛna tẽntẽa bɔ Zuudãana la> >>,

wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʋʋn põn yele se'em na.
24 Nẽr-sɛba n daan sẽŋɛ Azã zẽ'am na, Farisi* dõma n daan tõm ba.
25 Tɩ ba daan soke ẽ yetɩ: <<Fõn sãn dagna Krisi la, bɩɩ A'eli, bɩɩ
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa la, bẽm tɩ fõn misra nẽrba ko'om pʋam?>> 26 Tɩ
Azã lerge ba yetɩ: <<La sãn dɛna mam, mam misri ya la ko'om
pʋam, la nẽra ayɩla n boe ya tẽŋasʋka tɩ ya ka mina ẽ. 27 Ẽŋa wa bɔna
la mam poorʋm, la mam ka masɛ tɩ m pirge a tagra.>>
28 Bõn-bãna wuu daan ẽŋɛ la Betani, Zʋrdẽ kʋlaa la doone, zẽ'e-sɛka
tɩ Azã daan misri nẽrba ko'om pʋam na.

Azã pa'alɛ tɩ Azezi n de Nawẽnnɛ Pebila

29 Tɩ beere wiige, tɩ Azã yẽ Azezi n sẽm a zẽ'am. Tɩ a yetɩ: <<Bɩsɛ-
ya, ẽna n de Nawẽnnɛ Pebila* n yesrɩ nẽrsaalba tõon-be'ero basra.
30 La de la ẽŋa yelle tɩ mam daan yele yetɩ: <Nẽra n wa bɔna mam
poorʋm dɛna nẽr-keko gãnna mam na, se'ere n soe la, a dẽŋɛ mam
mɛ bɔna.> 31 Mam daan ka mi ẽn de sɛka, la mam wa'am wa misra la
nẽrba ko'om pʋam, tɩ m botɩ Ɩsrayɛlɩ dõma bãŋɛ ẽ.>>
32 Azã le tɔgɛ yetɩ: <<Mam yẽ tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* n ze'ele Nawẽnnɛ
yire sigra ãna wʋ na'adawenne, wa zoole a zuo. 33 La mam daan ka
mi ẽ, la Nawẽnnɛ n tõm mam tɩ m mise nẽrba ko'om pʋam na, yele
mam tɩ: <Fʋ sãn wa yẽ Nawẽnnɛ Sɩa n sige zoole sɛka zuo la, la de
la ẽŋa n misri nẽrba Nawẽnnɛ Sɩa la pʋam.> 34 La mam yẽ ẽ mɛ, bɔ
kaseto yetɩ, ẽŋa n de Nawẽnnɛ Dayʋa la.>>

Azezi pɔspɔsɩ karẽnbiisi

35 Tɩ beere wiige, tɩ Azã daan le zɛ bilam la a karẽnbiisi bayi, 36 yẽ
Azezi n sẽnnɩ, tɩ a yetɩ: <<Nawẽnnɛ Pebila* la n wãna.>> 37 Tɩ a
karẽnbiisi bayi la wõm ẽn yele se'em na, isge dɔla Azezi. 38 Tɩ Azezi
gelge yẽ ban dolɩ ẽ, soke ba yetɩ: <<Yãma eerɩ la bẽm?>> Tɩ ba

soke ẽ yetι: < <Rabi, fõn kẽ'erι la bɛ?> > (Rabi võorɛ de la
karẽnsãama.) 39Tι Azezi lerge ba yetι: < <Wa'am-ya tι ya wʊn
yẽ.> > Tι ba doose sẽŋɛ ka yẽ ẽn kẽ'erι zẽ'a na, daan weege bɔna a
zẽ'am daar-ẽŋa, la daan de wʊ wẽngɛlŋa karf-anaasι.
40Nẽrba bayi la n wõm Azã n tɔgɛ Azezi yelle se'em doose ẽ na,
ayιla yʊ'ʊrɛ de la A'ãndre, a de la Asimõ-pιyɛɛrι yιbga. 41Tι A'ãndre
dẽŋɛ sẽŋɛ ka yẽ a kẽema Asimõ-pιyɛɛrι, yele ẽ yetι: < <Tõma yẽ
Mesi la. La boorι tι la yetι Krisi.> > (A võorɛ de la sɛka tι Nawẽnnɛ
looge.) 42Tι a daan tarι Asimõ sẽŋɛ Azezi zẽ'am, tι Azezi bιsɛ ẽ, dee
yetι: < <Fõn de la Azã bia Asimõ. Ba wʊn wi'ira fʊ tι Asefasι, bιι
Apιyɛɛrι.> > (A võorɛ de la tãmpĩa.)

Azezi wi Afilipi, la Anatanayɛlι

43Tι beere wiige, tι Azezi bɔɔra tι a sẽŋɛ Galile, yẽ Afilipi yele ẽ
yetι: < <Dɔla mam.> > 44Afilipi ze'ele la Betisayida tẽŋa, A'ãndre la
Apιyɛɛrι mẽ ze'ele la bilam. 45Tι Afilipi sẽŋɛ ka yẽ Anatanayɛlι, yele ẽ
yetι: < <Tõma yẽ sɛka tι Amoyisi* yʊʊn gʊlsɛ a yelle lɔɔ gõnnɔ
pʊam, tι a yelle ken gʊlsɛ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba* gõnnɔ pʊam na. A de
la Azezi n ze'ele Nazarɛtι tẽŋa, Azozɛfʊ dayʊa.> > 46Tι Anatanayɛlι
yele ẽ yetι: < <Bõn-sõŋɔ tã wʊn ze'ele Nazarɛtι?> > Tι Afilipi lerge
ẽ yetι: < <Yi wa'am wa bιsɛ.> >
47Tι Azezi yẽ Anatanayɛlι n sẽm a zẽ'am, tι a tɔgɛ a yelle yetι:
< <Ẽna de la Ιsrayɛlι nẽra sιra sιra n ka tarι yelle.> > 48Tι
Anatanayɛlι yele ẽ yetι: < <Fõn ẽŋɛ la wãne mina mam?> > Tι
Azezi lerge ẽ yetι: < <Fõn boe kẽnkãŋa la tẽŋa, lan dẽŋɛ Afilipi n
wʊn wi fʊ la, mam yẽ fʊ mɛ.> > 49Tι Anatanayɛlι lerge ẽ yetι:
< <Karẽnsãama, fõn de la Nawẽnnɛ Dayʊa, la Ιsrayɛlι dõma
naba.> > 50Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Mam n yele fõn tι mam yẽ fõn

boe kẽnkãŋa tẽŋa la ĩyã, tɩ fʋ bɔ mam sɩra? Fʋ wʋn yẽ bõn-kãra n
gãnnɩ bõn-bãna.>> [51]Dee yele ẽ yetɩ: <<Mam yetɩ ya la sɩra, tɩ ya
wʋn yẽ Nawẽnnɛ yire n yo'oge, tɩ Nawẽnnɛ malɛkadõma* zɔnna dee
sigra Nẽrsaala Dayʋa*f2* la zuo.>>

2

Pɔgdire kibsa n boe Kana tẽŋa

[1]La dabsa atã daarɛ, pɔgdire kibsa n daan boe Kana, Galile so'olʋm
pʋam. Tɩ Azezi ma daan bɔna mĩ. [2]Tɩ ba mẽ wi Azezi la a karẽnbiisi,
tɩ ba wa'am kibsa la. [3]Tɩ dãam*f3* daan pɔ'ɔgɛ, tɩ Azezi ma yele ẽ
yetɩ: <<Dãam na pɔ'ɔgɛ mɛ.>> [4]Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<M ma,
dagɩ fõn wʋn yele mam, mam n wʋn ẽŋɛ se'em. Mam wakatɛ nãn ka
paagɛ.>> [5]Tɩ Azezi ma la yele tõntõnɩba la yetɩ: <<Ɛŋa n yetɩ ya
ẽŋɛ se'em wuu, ya ẽŋɛ.>>
[6]La kuga dʋgrɔ bayoobɩ n daan boe mĩ tɩ Zifdõma daan tara pɛɛra
ba mẽŋa wʋ ba sisgo n yetɩ ba ɩta se'em na. Ko'om lɩtrɩ pinii bɩɩ
kɔbga n daan pɩtɩ dʋkɔ ayɩla. [7]Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Ãgɛ-ya
ko'om pɩrɛ dʋgrɔ la.>> Tɩ ba ãgɛ pɩrɛ ba. [8]Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
<<Kãbgɛ-ya tarɩ ka bɔ sɛka n bɩsrɩ dia yelle la.>> Tɩ ba kãbgɛ tarɩ
ka bɔ ẽ. [9]La sɛka n bɩsrɩ dia la yelle la n leme ko'om na, ba lebge la
dãam, tɩ a ka mina ban ze'ele zẽ'a. La tõntõnɩba la n ãgɛ ko'om na mi
mɛ. Tɩ sɛka n bɩsrɩ dia la yelle la wi pɔgdita la, [10]yele ẽ yetɩ:
<<Nẽra woo ẽn dẽŋɛ bɔ la dã-sõma, tɩ ba sãn wa yũ tɩgɛ, tɩ ba yãŋa
bɔ'ɔra dã-sɛba n ka ba ãna sõŋa la. La fõn dɩkɛ la dã-sõma ze'ele
bɔ'ɔra poorʋm.>>
[11]Ẽna n de Azezi pɔspɔsɩ tõon-yãlma tɩ a ẽŋɛ. A ẽŋɛ ẽ na Kana Galile
so'olʋm pʋam, pa'alɛ a na'am pãŋa, tɩ a karẽnbiisi la bɔ ẽ sɩra.

12Bɛla poorʋm, ẽŋa la a ma, la a yɩbsɩ, la a karẽnbiisi la sẽŋɛ la
Kapɛrnaʋm. Ba kẽ bilam na dabsa fẽe.

Azezi dige leebdõma Wẽnde-kãtʋm

(Amatie 21:12-13, Amarkɩ 11:15-17, Aluki 19:45-46)

13La Zifdõma Zɔɔg-basɛ* kibsa daarɛ n daan lɛm, tɩ Azezi sẽŋɛ
Zerizalɛm, 14ka kẽ Wẽnde-kãtɛ* la zẽnzakam yẽ nẽrba n koosrɩ niigi,
la piisi, la na'adawɛma, la lig-tɛɛrba n zĩ mĩ. 15Tɩ a dɩkɛ mĩ'isi ẽŋɛ
ka'asrɛ dige ba, la niigi, la piisi la wuu Wẽnde-kãtɛ la zẽnzakam tɩ ba
yese, dee zã'agɛ lig-tɛɛrba la taablɩdõma lʋbɛ, tɩ ba ligri la ka'asɛ.
16Dee yele sɛba n koosrɩ na'adawɛma la yetɩ: <<Tarɩ-ya ba yese. Da
dɩkɛ-ya mam Sɔ deego la ẽŋɛ leebgo zẽ'a.>> 17Tɩ a karẽnbiisi la
tẽegɛ tɩ la gʋlsɛ yetɩ: <<Nawẽnnɛ, fõn deego la nõŋlʋm tɩ mam tarɩ
la, wʋn di mam wʋ bugum na.>>
18Tɩ Zifdõma nẽŋadõma soke ẽ yetɩ: <<Tõon-yãlma kãna tɩ fõn
wʋn ẽŋɛ pa'alɛ tõma tɩ fõn tarɩ nõorɛ tɩ fʋ ẽŋɛ wãna?>> 19Tɩ Azezi
lerge ba yetɩ: <<Sã'am-ya Wẽnde-kãtɛ wã, tɩ mam wʋn le mẽ ẽ
dabsa atã pʋam.>> 20Tɩ ba lerge ẽ yetɩ: <<Ba dɩkɛ la yʋʋma
pinaasɩ la ayoobɩ mẽ Wẽnde-ẽna wã, tɩ fõn yetɩ, fõn wʋn mẽ ẽ dabsa
atã pʋam?>>
21La Azezi n tɔgrɩ Wẽndeego yelle la, la de la a mẽŋa ĩyã yelle tɩ a
tɔgrɩ. 22La Azezi n daan wa ki dee vo'oge la, tɩ a karẽnbiisi la tẽegɛ tɩ
a daan yele la wãna, tɩ ba bɔ Nawẽnnɛ gõŋɔ yetɔga, la Azezi n daan
yele se'em na sɩra.

Azezi mi nẽrsaala woo tagsgɔ

23La Azezi n daan boe Zerizalɛm Zɔɔg-basɛ kibsa la, nẽrba zozo'e n
daan yẽ tɩ a tõnnɩ tõon-yãlma, tɩ ba bɔ ẽ sɩra. 24La Azezi daan ka dɩkɛ
a sũure wuu pa'alɛ ba, se'ere n soe la, a mi ba wuu mɛ. 25A ka eerɩ tɩ

nẽra tɔgɛ nẽrsaalba yelle bɔ ẽ, se'ere n soe la, a mi bõn-sɛka n boe
nẽrsaalba sũure pʋam mɛ.

3

Azezi la Anikodɛm

1Bʋraa ayɩla n daan boe Farisi* dõma pʋam tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna
Anikodɛm. A daan de la Zifdõma nẽŋadãana. 2Bʋra-ẽŋa daan wa'am
na Azezi zẽ'am yʋ'ʋŋɔ wa yele ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama, tõma mi tɩ
Nawẽnnɛ n tõm fõn tɩ fʋ dɛna karẽnsãama, se'ere n soe la, nẽra ka tã
wʋn ẽŋɛ bõn-yãlma wʋ fõn ɩtɩ se'em wã wuu, sãn dagna Nawẽnnɛ n
boe la a dãana.>> 3Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<Mam yetɩ fʋ la sɩra
sɩra, tɩ nẽra sãn ka yẽ dɔg-paalga, a ka tã wʋn yẽ Nawẽnnɛ
so'olʋm*.>> 4Tɩ Anikodɛm soke ẽ yetɩ: <<Nẽra n kʋrgɛ wʋn ẽŋɛ la
wãne tɩ ba le tã'agɛ dɔgɛ ẽ paalga? A wʋn le tã'agɛ mɛ kẽ a ma
pʋʋrʋm tɩ ba le dɔgɛ ẽ bɩɩ?>> 5Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<Mam yetɩ
fʋ la sɩra sɩra, tɩ nẽra sãn ka dɔgɛ la ko'om, la Nawẽnnɛ Sɩa*, a ka tã
wʋn kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. 6Nẽrsaala n dɔgɛ sɛka la de la
nẽrsaala, la Nawẽnnɛ Sɩa n dɔgɛ sɛka la tarɩ la Nawẽnnɛ Sɩa vɔm. 7Da
basɛ tɩ la di'ige fo, mam n yetɩ: Dẽnɩ tɩ ba le dɔgɛ ya la ĩyã. 8Kʋsebgo
vugri la ẽn boorɩ zẽ'a, tɩ fʋ wõnna a dãmnɛ, dee ka mina ẽn ze'ele
zẽ'a sẽna, la ẽn we'esɩ zẽ'a. Nawẽnnɛ Sɩa n dɔgɛ sɛka la ãna bɛla.>>
9Tɩ Anikodɛm le soke ẽ yetɩ: <<Bõn-ẽŋa wʋn ẽŋɛ la wãne
ẽŋɛ?>> 10Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<Fõn de Ɩsrayɛlɩ karẽnsãam-
kɛ'ɛma dee ken ka mina bõn-ẽna? 11Mam yetɩ fʋ la sɩra sɩra, tɩ tõma
tɔgrɩ la sɛla tɩ tõma mi, dee yɛta sɛla tɩ tõma yẽ. La ya ka sakɛ tõma
yetɔga la. 12Mam sãn tɔgɛ dũnia wã yɛla pa'alɛ ya, tɩ ya ka sakɛ, mam
sãn tɔgɛ Nawẽnnɛ yire yɛla pa'alɛ ya, ya wʋn ẽŋɛ la wãne sakɛ?

13Nẽra nẽra nãn ka zom Nawẽnnɛ yire, sãn dagna Nẽrsaala* Dayʋa la
n ze'ele Nawẽnnɛ yire sige. 14Wʋ Amoyisi* n yʋʋn zẽkɛ bõnsɛla dɔɔgɔ
zuo weego pʋam se'em na*f4*, dẽnι tι ba zẽkɛ Nẽrsaala Dayʋa la mẽ
bɛla. 15Tι nẽr-sɛka woo n bɔ ẽ sιra wʋn tara vɔm n ka ba'asrι.>>
16Nawẽnnɛ nõŋɛ nẽrsaalba mɛ halι, tι a tõm a Bi-yẽŋa dũnia zuo, tι
nẽr-sɛka woo n bɔ ẽ sιra kãn sã'am, la a wʋn yẽ vɔm n ka ba'asrι.
17Nawẽnnɛ ka tõm a Dayʋa la dũnia tι a di nẽrba sarιya sιbgɛ ba, a
tõm ẽ tι a fãagɛ ba mɛ basɛ. 18La sɛka n bɔ ẽ sιra, ba kãn di a sarιya.
La sɛka n ka bɔ ẽ sιra la, a põn koŋe bʋʋrɔ mɛ, ẽn ka bɔ Nawẽnnɛ Bi-
yẽŋa la sιra la ĩyã. 19Bõn-ẽna n de sarιyadia la: Peelem wa'am dũnia
pʋam mɛ, la nẽrsaalba nõŋɛ la lika gãnna peelem na, ba tõoma n de
tõon-be'ero la ĩyã. 20Nẽr-sɛka woo n tõnnι tõon-be'ero sisri peelem
mɛ, a ka sẽm peelem pʋam, a zotι mɛ tι a tõoma la wʋn puke. 21La
nẽr-sɛka woo n tõnnι sιra sẽm na peelem zẽ'am, tι a tõoma la pa'alɛ tι
a sakrι la Nawẽnnɛ.

Azã tɔgɛ Azezi yelle

22Bɛla poorʋm, Azezi la a karẽnbiisi sẽŋɛ la Zude* so'olʋm ka bɔna
bilam misra nẽrba ko'om pʋam. 23Tι Azã mẽ daan bɔna Enõ tẽŋa n
lɛm Salim tẽŋa la misri nẽrba ko'om pʋam, se'ere n soe la, ko'om n
daan boe mĩ zo'oge. Tι nẽrba sẽnna, tι a misra ba. 24Wakat-ẽŋa ba
daan nãn ka kẽ'esɛ Azã yʋ'a deem.
25Tι Azã karẽnbiisi basɛba, la Zifdõma nẽra daan wẽ'era nõke'ene,
Zifdõma sisgo n yetι ba pɛɛra ba mẽŋa malgra la yelle. 26Tι ba sẽŋɛ
Azã zẽ'am ka yele ẽ yetι: <<Karẽnsãama, sɛka n daan boe la fõn
Zʋrdẽ doone ke bɔba la, sɛka tι fõn daan tɔgɛ a yelle la, ẽn wãna n
misri nẽrba ko'om pʋam, tι nẽrba wuu sẽnna a zẽ'am.>> 27Tι Azã
lerge ba yetι: <<Nẽra ka tã wʋn to'oge sɛla tι la sãn dagna

Nawẽnnɛ n bɔ ẽ. 28Yãma mẽŋa tã wʊn bɔ kaseto mɛ tɩ mam yetɩ:
<Dagɩ mam n de Krisi* la. La, ba tõm mam mɛ tɩ m dẽŋɛ a nẽŋa
wa'am.> 29La ãn wʊ nẽra n di pɔga: Pɔgdita la n soe pɔka la, la
pɔgdita la sɩrɛ n ze dee sɛlsra a yetɔga la, a tarɩ sũ-yẽlga mɛ zozo'e.
Bɛla mam tarɩ sũ-yẽlga mɛ zozo'e. 30Dẽnɩ tɩ ẽŋa lebge kãtɛ dee tɩ
mam lebge pɩka.
31Sɛka n yese saazuum wa'am n gãnnɩ wuu, la sɛka n yese dũnia de
la dũnia nẽra, la a tɔgrɩ la dũnia yelle. Sɛka n yese Nawẽnnɛ yire
wa'am na n gãnnɩ wuu, 32la a tɔgrɩ la ẽn wõm dee yẽ sɛla la, la nẽra
nẽra ka to'oge a yetɔga la. 33Nẽr-sɛka n to'oge a yetɔga la sakɛ mɛ tɩ
Nawẽnnɛ de la sɩra dãana. 34Se'ere n soe la, sɛka tɩ Nawẽnnɛ tõm na
tɔgrɩ la Nawẽnnɛ yetɔga, Nawẽnnɛ n bɔ ẽ a Sɩa pãŋa zozo'e la ĩyã.
35Sɔ Nawẽnnɛ nõŋɛ a Dayʊa la mɛ, tɩ a dɩkɛ sɛla woo ẽŋɛ a nu'usum.
36Sɛka n bɔ a Dayʊa la sɩra tarɩ la vɔm n ka ba'asrɩ. La sɛka n ka sakɛ
a Dayʊa la kãn yẽ vɔm n ka ba'asrɩ, la Nawẽnnɛ sũ-isgre boe a dãana
zuo.> >

4

Azezi tɔgrɩ la Samaari pɔka

1Azezi daan bãŋɛ mɛ tɩ Farisi* dõma wõm tɩ ẽŋa yẽtɩ karẽnbiisi
gãnna, dee misri ba ko'om pʊam gãnna Azã. 2La, la daan dagɩ Azezi
mẽŋa n misri ba ko'om pʊam, la de la a karẽnbiisi la. 3La Azezi n
daan bãŋɛ ban tɔgrɩ se'em na, tɩ a ze'ele Zude so'olʊm lɛbra Galile.
4La daan de la a doose Samaari* so'olʊm pʊam tole. 5Tɩ a daan sẽŋɛ
ka paagɛ Samaari tẽŋa yʊ'ʊrɛ n de Sisaarɩ n lɛm va-sɛka tɩ Azakɔbɩ*
yʊʊn bɔ a bia Azozɛfʊ la. 6Azakɔbɩ lʊa n daan boe bilam, tɩ Azezi
sẽŋɛ targɛ zĩ'ire lʊa la nõorʊm. La daan de wʊ wʊntɛɛŋa zuu-

tẽŋasʋka.
7Tı Samaari pɔka wa'am tı a ãkɛ ko'om. Tı Azezi yele ẽ yetı:
< <Ẽŋɛ ko'om bɔ ma tı m yũ. > > 8(Dee tı a karẽnbiisi la daan sẽŋɛ
tẽŋa pʋam tı ba ka da dia.) 9Tı pɔka la soke ẽ yetı: < <Bẽm tı fõn
dɛna Zifu sɔsra mam n de Samaari pɔka yetı, m bɔ fʋ ko'om tı fʋ
yũ? > > Se'ere n soe la, Zifdõma* la Samaari dõma daan nẽ'esrı la
taaba.
10Tı Azezi yele ẽ yetı: < <Fʋ sãn mina Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrı sɛla, la
sɛka n yetı fʋ tı <bɔ ma ko'om tı m yũ> la, fʋ wʋn sose nı ẽ, la a
wʋn bɔ fɔ ko'om n bɔ'ɔrı vɔm. > >
11Tı pɔka la lerge yetı: < <M Zuudãana, fõn ka tarı lʋwannɛ, dee tı
lʋa la kɔ, fõn wʋn yẽ vɔm ko-bãma la bɛ? 12Tõma yaaba Azakɔbı n bɔ
tõma lʋa la, ẽŋa la a kɔma, la a dũnsi yũ lʋa la ko'om mɛ. Fõn tẽ'esɛ
tı fõn gãnnı tõma yaaba la bıı? > > 13Tı Azezi lerge ẽ yetı: < <Sɛka
woo n yũ lɔ-ẽna ko'om na, koyũuro wʋn le tarı ẽ. 14La sɛka n wʋn yũ
ko-sɛba tı mam wʋn bɔ ẽ na, koyũuro kãn le malın tarı ẽ. La ko-sɛba
tı mam wʋn bɔ ẽ na wʋn lebge wʋ bulga, bulla a pʋam bɔ'ɔra ẽ vɔm
n ka ba'asrı. > >
15Tı pɔka la lerge ẽ yetı: < <M Zuudãana, bɔ ma ko-sɛba tı m wʋn
yũ tı koyũuro kãn le tara mam na, tı m da le wa'am kalam wa ãkɛ
ko'om. > >
16Tı Azezi yele ẽ yetı: < <Sẽŋɛ ka wi fʋ sıra tı ya wa'am. > > 17Tı
pɔka la lerge ẽ yetı: < <Mam ka tarı sıra. > > Tı Azezi yele ẽ yetı:
< <Fʋ tarı bʋʋrɔ, fõn yetı fõn ka tarı sıra la. 18Fʋ ele la sırba banuu,
la fõn boe la sɛka lɛɛlɛ wã dagı fʋ sıra, bɛla fʋ tɔgɛ la asıra. > >
19Tı pɔka la yele Azezi yetı: < <M Zuudãana, lɛɛlɛ wã mam bãŋɛ tı
fõn de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa. 20Tõma yaabdõma yʋʋn pʋ'ʋsrı Nawẽnnɛ
na tãn-ẽna zuo. Tı yãma Zifdõma yetı, dẽnı tı nẽrba pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ

Zerizalɛm.> > [21]Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Pɔka, bɔ mam yetɔga wã
sιra tι wakatɛ n sẽm tι ya kãn pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ n de tι Sɔ la tãn-ẽna
zuo, bιι Zerizalɛm. [22]Yãma Samaari dõma pʋ'ʋsrι la sɛka tι ya ka mi.
La tõma Zifdõma pʋ'ʋsrι la sɛka tι tõma mi, se'ere n soe la, fãarɛ
ze'ele la Zifdõma zẽ'am. [23]La wakatɛ sẽna, la a paam mɛ, tι sɛba n
pʋ'ʋsrι Nawẽnnɛ sιra sιra la, wʋn pʋ'ʋsɛ ẽ la a Sιa* pãŋa, la sιra. Tι
Sɔ Nawẽnnɛ n boorι tι ba pʋ'ʋsra ẽ se'em n bɛla. [24]Nawẽnnɛ de la Sιa,
dẽnι tι sɛba n pʋ'ʋsrι ẽ na, pʋ'ʋsra ẽ la a Sιa pãŋa, la sιra.> >
[25]Tι pɔka la lerge ẽ yetι: < <Mam mi tι Mesi la sẽm mɛ, sɛka tι
Nawẽnnɛ looge, tι ba wi'ira tι Krisi* la. Eŋa sãn wa'am, a wʋn pa'alɛ
tɔ sɛla woo.> > [26]Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Mam n de ẽŋa n tɔgrι la
fõn wã.> >
[27]Bɛla mã'a tι a karẽnbiisi la wa'am, tι la di'ige ba, ẽn tɔgrι la pɔka
la. La baa bɛla, nẽra nẽra ka soke ẽ yetι: < <Fõn boorι la bẽm?> >
bιι: < <Fõn tɔgrι la pɔka la tι bẽm?> >
[28]Tι pɔka la basɛ a yoore la, dee sẽŋɛ tẽŋa pʋam ka yele nẽrba yetι:
[29]< <Wa'am-ya wa bιsɛ bʋraa n yele mam sɛla wuu tι mam ẽŋɛ. A
nõo kãn dɛna la Krisi la?> > [30]Tι ba yese tẽŋa la pʋam sẽŋɛ a zẽ'am.
[31]Wakat-ẽŋa tι a karẽnbiisi la mõrgra ẽ yetι: < <Karẽnsãama, di
wɛ!> > [32]Tι Azezi yele ba yetι: < <Mam tarι la dia dita tι yãma ka
mina.> > [33]Tι a karẽnbiisi la daan sɔkra taaba yetι: < <Nẽra n tarι
dia wa'am wa bɔ ẽ bιι?> > [34]Tι Azezi yele ba yetι: < <Mam dia de
la m ẽŋɛ sɛka n tõm mam na n boorι se'em, dee tõm a tõonɛ na
ba'asɛ. [35]Yãma yetι: <La deege la wõr-sιnaasι tι bõnkɔɔla lagsgɔ
paagɛ.> La mam yetι ya mɛ tι ya gorge bιsɛ vatɔ la, ba bι mɛ paagɛ
lagsgɔ. [36]Sɛka n lagsrι la põn tara la yɔɔrɔ. Lagsgɔ la de la nẽrba tι a
lagsrι tι ba tara vɔm n ka ba'asrι. Bɛla tι sɛka n bʋrɛ, la sɛka n lagsɛ
la lagιm ιta sũ-yẽlga. [37]Yetɔg-ẽna wã de la sιra: <Ayẽma n bʋtι, tι

ayẽma lagsra>. 38Mam tõm ya tɩ ya sẽŋɛ ka lagsɛ la nẽrba, wʊ va'am
tɩ yãma ka tõm dee lagsra a bõnkɔɔla. La de la nẽrba basɛba n tõm tɩ
yãma po dita tõonɛ na yõorɔ.>>
39Samaari tẽn-ẽŋa nẽrba zozo'e bɔ Azezi sɩra mɛ, pɔka la n yele ba
yetɩ: <<A yele mam na sɛla wuu tɩ mam ẽŋɛ>> la ĩyã. 40Bɛla tɩ
Samaari dõma la wa'am Azezi zẽ'am wa sose ẽ yetɩ, a bɔna bãma
zẽ'am. Tɩ a bɔna ba zẽ'am dabsa ayi.
41Tɩ nẽrba zozo'e daan le bɔ ẽ sɩra pa'asɛ, a yetɔga la ĩyã. 42La ba
daan yele pɔka la yetɩ: <<La ka le dɛna fõn yele la ĩyã tɩ tõma bɔ ẽ
sɩra. Tõma mẽŋa wõm a yetɔga mɛ, la tõma mi tɩ ẽna sɩrɩ de la dũnia
Fãagra la.>>

Azezi botɩ naba tõntõn-kɛ'ɛma bia yẽ ĩmã'asʊm

43La dabsa ayi la poorʊm, Azezi yese bilam sẽŋɛ la Galile. 44Azezi
mẽŋa daan yetɩ: <<Ba ka nannɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa a mẽŋa tẽŋa.>>
45La ẽn paagɛ Galile la, ba to'oge ẽ mɛ sõŋa sõŋa, se'ere n soe la, ba
mẽŋa daan sẽŋɛ Zerizalɛm Zɔɔg-basɛ kibsa la wakatɛ ka yẽ ẽn ẽŋɛ
se'em na wuu mɛ.
46La Azezi daan le sẽŋɛ la Kana n boe Galile so'olʊm na, zẽ'e-sɛka tɩ
a daan botɩ ko'om lebge dãam na. La naba tõntõn-kɛ'ɛma n daan boe
Kapɛrnaʊm tɩ a dayʊa bẽ'era. 47Tɩ a wõm tɩ Azezi ze'ele la Zude
wa'am Galile, tɩ a sẽŋɛ a zẽ'am ka sose ẽ yetɩ, ẽŋa bia n boe mĩ tɩ a
ki, a wa'am wa botɩ a yẽ ĩmã'asʊm. 48Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Ya sãn
ka yẽ bõn-yãlma, la yel-kɩrsɩ, ya ka bɔ'ɔrɩ mam sɩra.>> 49Tɩ naba
tõntõn-kɛ'ɛma la yele ẽ yetɩ: <<M Zuudãana, wa'am tɔtɔ tɩ m bia la
nãn ka ki.>> 50Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Sẽŋɛ, fʊ bia la yeege
mɛ.>> Tɩ bʊraa la daan bɔ Azezi yetɔga la sɩra, kulla. 51La ẽn boe
sore kulla la, tɩ a tõntõnɩba tʊ'ʊsɛ ẽ, yele ẽ yetɩ: <<Fʊ bia la yeege

mɛ.>> 52Tι a soke ba tι: <<Wakat-kãna tι la sõι?>> Tι ba lerge ẽ yetι: <<Zaam wʊntɛɛŋa karf-ayιla tι a ɔɔrɔ la basɛ ẽ.>> 53Tι a sɔ la bãŋɛ tι la de la wakat-ẽŋa tι Azezi yele ẽŋa tι a bia la yeege mɛ na. Tι ẽŋa la a yir-dõma wuu bɔ Azezi sιra. 54Ẽna de la bõn-yãlma bʊyi dãana tι Azezi ẽŋɛ Galile, ẽn daan ze'ele Zude lebe Galile la.

5

Azezi botι kɔɔrŋɔ yẽ ĩmã'asʊm

1Bɛla poorʊm, Azezi sẽŋɛ la Zerizalɛm tι a ka di Zifdõma kibsa. 2La kʊlga n daan boe Zerizalɛm tι a yʊ'ʊrɛ la Ebre* yetɔga dɛna Betɛsda, a lɛm na piisi zanõrɛ, tι põnsι banuu bɔna mĩ. 3Tι bã'adõma zozo'e daan gã põnsι la tẽŋa, fɔɔsι la wɔbsι, la kɔɔrnɔ. ((Ba daan gu'ura la ko'om na sãn wa dãmɛ. 4Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ malɛka* n daan sigri kʊlga la pʊam wakat-wakatɛ dãmna ko'om na. La malɛka la sãn dãmɛ ko'om na, nẽr-sɛka n dẽŋɛ sige ko'om na pʊam, a yẽtι ĩmã'asʊm mɛ, baa bã'a-sɛka n tarι ẽ.))

5La bʊraa ayιla n daan boe mĩ tι bã'a tara ẽ yʊʊma pitã la anii. 6Tι Azezi yẽ ẽ gãι, bãŋɛ tι a bẽ yuuge mɛ, yele ẽ yetι: <<Fʊ boorι tι fʊ yẽ ĩmã'asʊm?>> 7Tι bã'ara la lerge ẽ yetι: <<Zuudãana, mam ka tara nẽra tι ko'om na sãn wa dãmɛ tι a wʊn yõkɛ mam basɛ kʊlga la pʊam. Mam sãn yetι m sige, ayẽma n dẽŋɛ mam sige.>> 8Tι Azezi yele ẽ yetι: <<Isge, dιkɛ fʊ bõn-gã'ala sẽŋɛ.>> 9Bilam zẽ'am tι bʊraa la daan yẽ ĩmã'asʊm, dιkɛ a bõn-gã'ala sẽnna.

La daar-ẽŋa daan de la Zifdõma vo'osgo* daarɛ. 10Bɛla tι Zifdõma nẽŋadõma yele bʊraa la n yẽ ĩmã'asʊm na yetι: <<La de la vo'osgo daarɛ, la sisri mɛ tι fʊ tʊ bõn-gã'ala.>> 11Tι a lerge ba yetι: <<Sɛka n botι mam yẽ ĩmã'asʊm na, yele mam tι m dιkɛ m bõn-

gã'ala sẽŋɛ.>> 12Tι ba soke ẽ yetι: <<Nẽr-kãna n yele fõn yetι, fʋ
dιkɛ fʋ bõn-gã'ala sẽŋɛ?>> 13Tι sɛka n yẽ ĩmã'asʋm na ka mina ẽn
de sɛka, se'ere n soe la, Azezi daan kẽ la nẽr-kʋʋŋɔ n boe bilam na
pʋam fõrgɛ.
14Bɛla poorʋm tι Azezi yẽ bʋraa la Wẽnde-kãtʋm na, yele ẽ yetι:
<<Bιsɛ, fʋ yẽ ĩmã'asʋm. Da le tõm tõon-be'ero, tι sɛla n de be'em
gãnna bɛla da paagɛ fɔ.>> 15Tι bʋraa la sẽŋɛ ka yele Zifdõma
nẽŋadõma la, tι nẽr-sɛka n botι ẽŋa yẽ ĩmã'asʋm na de la Azezi. 16Tι
ba daan ɛɛra tι ba nãmsɛ Azezi, ẽn botι kɔɔrŋɔ yẽ ĩmã'asʋm vo'osgo
daarɛ la ĩyã.

Nawẽnnɛ Dayʋa Azezi tarι a Sɔ nõorɛ mɛ

17Tι Azezi yele ba yetι: <<Mam Sɔ tõnnι mɛ wa paam nãnannɛ
wã, tι mam mẽ tõnna.>> 18Tι Zifdõma nẽŋadõma daan malιn ɛɛra
tι ba kʋ ẽ, la dagι ẽn sã'am vo'osgo daarɛ sisgo la mã'a ĩyã, la de la ẽn
ken wi'ira Nawẽnnɛ tι ẽŋa Sɔ, ιta a mẽŋa wʋ Nawẽnnɛ na ĩyã.
19Tι Azezi yele ba yetι: <<Mam yetι ya la sιra sιra, tι Dayʋa la ka
tã ιta sɛla sɛla la a mẽŋa nõorɛ. A ιtι la ẽn yẽ tι a Sɔ ιtι se'em na. Sɔ
la n ιtι se'em na, a Dayʋa la mẽ ιtι la bɛla mẽŋa. 20Se'ere n soe la, Sɔ
la nõŋɛ a Dayʋa la mɛ, pa'alɛ ẽ sɛla wuu tι ẽŋa mẽŋa ιtι, la a wʋn
pa'alɛ ẽ na tõon-kãra n gãnnι bãna wã tι la di'ige ya. 21La wʋ Sɔ la n
vo'orι kũm bɔ'ɔra ba vɔm na, Dayʋa la mẽ bɔ'ɔra sɛba tι a boorι vɔm
na bɛla. 22La Sɔ la ka diti nẽra nẽra sarιya, a basɛ sarιyadia la wuu bɔ
la a Dayʋa la, 23tι nẽrba wuu wʋn nã'asra Dayʋa la, wʋ ba nã'asrι a
Sɔ la se'em na. La sɛka n ka nã'asrι Dayʋa la, a ka nã'asrι Sɔ la n tõm
ẽ na.
24Mam yetι ya la sιra sιra, tι sɛka n selse mam yetɔga dee bɔ sɛka n
tõm mam na sιra, a tarι la vɔm n ka ba'asrι. La ba kãn di a sarιya. La

a yese la kũm pʋam tara vɔm n ka ba'asrɩ. 25Mam yetɩ ya la sɩra sɩra,
tɩ wakatɛ sẽm mɛ, la a paam mɛ, tɩ sɛba n ka tarɩ vɔm na wʋn wõm
Nawẽnnɛ Dayʋa la kõa, la sɛba n wõm na wʋn vɔa. 26Se'ere n soe la,
Sɔ Nawẽnnɛ n tarɩ vɔm a mẽŋa bɔ'ɔra se'em na, a bɔ a Dayʋa la mẽ
vɔm na bɛla, tɩ a tara bɔ'ɔra. 27La a bɔ ẽ nõorɛ mɛ tɩ a dita sarɩya, ẽn
de Nẽrsaala* Dayʋa la ĩyã. 28Da basɛ-ya tɩ mam n tɔgɛ se'em na di'ige
ya, se'ere n soe la, wakatɛ sẽm mɛ tɩ sɛba wuu n boe yɔɔm wʋn wõm
a kõa, 29vo'oge ze'ele yɔɔrɔ pʋam yese. Tɩ sɛba n ẽŋɛ sõŋa yẽ vɔm
Nawẽnnɛ zẽ'am, la sɛba n ẽŋɛ be'em, a wʋn di ba sarɩya.

30Mam ka tã wʋn ẽŋɛ sɛla sɛla la m mẽŋa nõorɛ. Mam diti sarɩya wʋ
mam n wõm se'em Nawẽnnɛ zẽ'am na. La mam sarɩyadia masɛ mɛ.
Se'ere n soe la, mam ka eerɩ tɩ m ẽŋɛ mam mẽŋa n boorɩ se'em, la de
la sɛka n tõm mam na n boorɩ se'em.

31Mam sãn bɔ m mẽŋa kaseto, a kãn dɛna kaseto asɩra. 32La nẽra
ayẽma n boe bɔ'ɔra mam kaseto, la mam mi tɩ a kaseto la tɩ a bɔ'ɔrɩ
mam yelle la de la sɩra. 33La yãma tõm nẽra mɛ Azã zẽ'am, tɩ a tɔgɛ
sɩra kaseto bɔ ya. 34Sãn dɛna mam, mam kaseto ka ze'etɩ nẽrsaala
zẽ'am, la mam yele bɛla tɩ ya tã'agɛ yẽ la fãarɛ. 35Azã daan ãn wʋ
fɩtla n laŋɛ nẽegɛ, la yãma daan sakɛ mɛ tɩ ya ẽŋɛ sũ-yẽlga wakatɛ fẽe
mã'a la a peelem na. 36La mam tarɩ kaseto mɛ gãnna Azã dẽnnɛ na.
La de la tõon-sɛba tɩ mam Sɔ bɔ mam tɩ m tõm na, tõon-bãma tɩ mam
tõnnɩ na n bɔ'ɔrɩ mam kaseto pa'ala tɩ mam Sɔ Nawẽnnɛ n tõm mam.
37La mam Sɔ la n tõm mam na bɔ'ɔrɩ mam kaseto mɛ. Yãma nãn ka
wõm a kõa, la ya nãn ka yẽ ẽ. 38La a yetɔga la ka boe ya sũure pʋam,
bɛla n soe tɩ ya ka bɔ sɛka tɩ a tõm na sɩra. 39Yan eerɩ tɩ ya bãŋɛ
Nawẽnnɛ gõŋɔ yetɔga la võorɛ la, ya tẽ'esɛ tɩ ya wʋn yẽ la vɔm n ka
ba'asrɩ a pʋam. La de la gõn-ẽŋa n tɔgrɩ mam yelle. 40La ya ka boorɩ
tɩ ya wa'am mam zẽ'am wa yẽ vɔm na.

[41]Mam ka eerι nã'asgɔ nẽrsaalba zẽ'am. [42]La mam mi ya, mam mi tι
ya ka nõŋɛ Nawẽnnɛ. [43]Mam wa'am na m Sɔ yʊ'ʊrɛ, tι ya ka to'oge
mam. La ayẽma sãn wa'am na a mẽŋa yʊ'ʊrɛ, ẽŋa tι ya to'orι. [44]Yãma
to'osrι la pẽka taaba zẽ'am, dee ka ɛɛra pẽka n ze'etι Nawẽnnɛ ayιla
mã'a zẽ'am. Yãma wʊn ẽŋɛ la wãne bɔ mam sιra? [45]Da tẽ'esɛ-ya tι
mam n wʊn yetι ya ka tarι bʊʊrɔ mam Sɔ la zẽ'am, la de la Amoyisi*
n wʊn yetι ya ka tarι bʊʊrɔ, ẽŋa tι ya te'ege. [46]Ya sãn bɔ nι Amoyisi
sιra, ya wʊn bɔ mam mẽ sιra mɛ, se'ere n soe la, a gʊlsɛ mam yelle
mɛ. [47]La ya sãn ka bɔ ẽŋa n gʊlsɛ bõn-sɛba la sιra, ya wʊn ẽŋɛ la
wãne bɔ mam yetɔga la sιra?> >

6

Azezi bɔ nẽr-kʊʊŋɔ dia

(Amatie 14:13-21, Amarkι 6:30-44, Aluki 9:10-17)

[1]Bɛla poorʊm, Azezi daan sẽŋɛ la Galile mõgrɛ tι ba ken wi'ira tι
Tiberiadι mõgrɛ la doone. [2]Tι nẽr-kʊʊŋɔ doose ẽ, ban yẽ tι a tõnnι
tõon-yãlma botι bã'adõma yẽta ĩmã'asʊm na ĩyã. [3]Tι Azezi la a
karẽnbiisi zom tãŋa zuo ka zẽa. [4]La Zifdõma kibsa n de Zɔɔg-basɛ* la
daan lɛm mɛ. [5]Tι Azezi zẽkɛ zuugo yẽ nẽr-kʊʊŋɔ n sẽm a zẽ'am, tι a
soke Afilipi yetι: < <Tι wʊn yẽ dia la bɛ da bɔ nẽr-bãna wã tι ba
di?> >
[6]A daan yele wãna tι a di la a yɛm bιsɛ, bẽm ĩyã, a mẽŋa daan põn
mina ẽŋa n wʊn ẽŋɛ se'em mɛ. [7]Tι Afilipi lerge ẽ yetι: < <Baa tι sãn
da dia lig-kõba*f5* kɔbsyi, la ka tã wʊn seke tι nẽra woo to'oge
fẽfẽe.> > [8]Tι Azezi karẽnbia ayιla yʊ'ʊrɛ n de A'ãndre n de Asimõ-
pιyɛɛrι yιbga yele ẽ yetι: [9]< <Budibla n boe kalam tara borborι
banuu, la zũn-pιgsι bayi. La bãna de la bẽm, tι tι wʊn dιkɛ bɔ nẽrba

n zo'oge wãna?>>
[10]Tɪ Azezi yetɪ: <<Basɛ-ya tɪ nẽrba la zĩ'ire.>> La mõogɔ n daan
boe zẽ'e-ẽŋa zo'oge. Tɪ ba zĩ'ire, la bʊraasɪ kãllɛ daan de wʊ tʊsanuu.
[11]Tɪ Azezi to'oge borborɪ la pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ, dee pʊɪ bɔ nẽrba la n zĩ
la, la a daan ken ẽŋɛ zũma la mẽ na bɛla. Tɪ nẽra woo to'oge ẽn boorɪ
se'em di tɪgɛ.
[12]La ban daan di tɪgɛ la, tɪ Azezi yele a karẽnbiisi la yetɪ: <<Lagsɛ-
ya borbor-gito la n deege la, tɪ sɛla da sã'am.>> [13]Tɪ ba lagsɛ
borborɪ banuu la tɪ ba di deege la gito, tɪ ba pɪrɛ pɪtɔ pia la ayi.
[14]Nẽrba la n yẽ Azezi n ẽŋɛ bõn-yãlma la, tɪ ba yetɪ: <<Ena wã sɪrɪ
de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa la tɪ ba yetɪ a sẽm dũnia zuo la.>> [15]La
Azezi daan bãŋɛ mɛ tɪ ba boorɪ tɪ ba pẽrgɛ ẽŋa mɛ tɪ a di na'am, tɪ a
lebe sẽŋɛ tãŋa la zuo ẽŋa ayɪla mã'a.

Azezi sẽnnɪ ko'om zuo

(Amatie 14:22-33, Amarkɪ 6:45-52)

[16]Tɪ zaanõorɛ daan paagɛ, tɪ Azezi karẽnbiisi la sige mõgrʊm, [17]ka
kẽ õorŋɔ pãrgra ko'om na wɛ'ɛsa Kapɛrnaʊm, mõgrɛ la ke bɔba. Tɪ
wẽnnɛ daan sobe, dee tɪ Azezi nãn ka sẽŋɛ ba zẽ'am. [18]Tɪ kʊseb-kãtɛ
vugra tɪ ko'om na wẽ'era ke'enke'em. [19]Tɪ ba sẽŋɛ masɛ wʊ kilomẽtrɪ
anuu bɪɪ kilomẽtrɪ ayoobɪ, yẽ tɪ Azezi sẽnnɪ ko'om na zuo lɛnna
õorŋɔ la, tɪ dabeem yõkɛ ba. [20]Tɪ Azezi yele ba yetɪ: <<La de la
mam. Da zoe-ya dabeem.>> [21]Tɪ ba bɔɔra tɪ a kẽ õorŋɔ la pʊam. Tɪ
õorŋɔ la darɛ paagɛ zẽ'e-sɛka tɪ ba we'esɪ la.

Azezi de la dia n bɔ'ɔrɪ vɔm

[22]Tɪ beere daan wiige, tɪ nẽr-sɛba n weege mõgrɛ la doone ke bɔba
la bãŋɛ tɪ õorŋɔ ayɪla mã'a n zaam boe. La ba yẽ tɪ Azezi ka kẽ õorŋɔ
la pʊam la a karẽnbiisi la, a karẽnbiisi la mã'a n fõrgɛ. [23]Tɪ õornɔ

basɛba ze'ele Tiberiadı wa'am wa lɛm zẽ'e-sɛka tı Zuudãana Azezi
daan pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ dia la ĩyã, dee tı ba di la. 24La nẽr-kʊʊŋɔ la n
yẽ tı Azezi, la a karẽnbiisi la ka boe zẽ'e-ẽŋa la, tı ba kẽ õornɔ sẽŋɛ
Kapɛrnaʊm tı ba ka ɛ ẽ.

25La ba daan sẽŋɛ ka yẽ Azezi la mõgrɛ la doone ke bɔba, soke ẽ
yetı: <<Karẽnsãama, wãne mã'a tı fõn wa'am kalam?>> 26Tı a
lerge ba yetı: <<Mam yetı ya la sıra sıra, tı yan eerı mam na, dagı
tı ya bãŋɛ la mam bõn-yãlma la võorɛ, la de la yan di tıgɛ la ĩyã. 27Da
tõnna-ya dia n wʊn sã'am ĩyã, tõnna-ya di-sɛba n bɔ'ɔrı vɔm n ka
ba'asrı ĩyã, Nẽrsaala Dayʊa*f6* n wʊn bɔ ya vɔm ẽŋa. Se'ere n soe la,
la de la ẽŋa tı Nawẽnnɛ n de Sɔ la bɔ ẽ a nõorɛ.>> 28Tı ba soke
Azezi yetı: <<Tı wʊn ẽŋɛ la wãne tõm tõon-sɛba tı Nawẽnnɛ
boorı?>> 29Tı Azezi lerge ba yetı: <<Tõon-sɛka tı Nawẽnnɛ boorı
tı ya tõm, de la ya sakɛ sɛka tı a tõm na.>> 30Tı ba yele ẽ yetı:
<<Tõon-yãlma kãna tı fõn wʊn ẽŋɛ tı tõma yẽ, bɔ fʊ sıra? Tõon-
kãna tı fõn wʊn tõm? 31Tı yaabdõma yʊʊn di la dia tı ba wi'iri tı
mannı* weem, wʊ lan gʊlsɛ se'em na, a yʊʊn bɔ ba la dia n ze'ele
Nawẽnnɛ yire, tı ba di.>> 32Tı Azezi lerge ba yetı: <<Mam yetı ya
la asıra, tı la dagı Amoyisi* n yʊʊn bɔ ya dia n ze'ele Nawẽnnɛ yire
la, la de la mam Sɔ Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrı ya dia sıra sıra n ze'ele
Nawẽnnɛ yire. 33Dia sıra sıra tı Nawẽnnɛ bɔ ya la, de la sɛka n ze'ele
Nawẽnnɛ yire sige dũnia bɔ'ɔra nẽrba vɔm na.>> 34Tı ba yele ẽ yetı:
<<Zuudãana, bɔ'ɔra tɔ di-ẽŋa daarɛ woo.>>

35Tı Azezi lerge ba yetı: <<Mam n de dia n bɔ'ɔrı vɔm na. Nẽr-
sɛka woo n sẽm mam zẽ'am, kɔm kãn malın yõkɛ ẽ, la sɛka n bɔ mam
sıra, koyũuro kãn malın tara ẽ. 36La mam yele yãma mɛ, tı ya yẽ
mam mɛ, la ya ka bɔ mam sıra. 37Sɛba wuu tı mam Sɔ Nawẽnnɛ
bɔ'ɔrı mam, sẽm mam zẽ'am mɛ. La sɛka n sẽm mam zẽ'am, mam kãn

dige nẽra baa ayıla basɛ. 38Se'ere n soe la, mam ka ze'ele Nawẽnnɛ yire sigum tı m ẽŋɛ mam n boorı se'em, mam sigum tı m tõm na sɛka n tõm mam na n boorı se'em. 39La sɛka n tõm mam na n boorı se'em de la m da botı nẽr-sɛba wuu tı a bɔ mam na baa ayıla sã'am, la de la m vo'oge ba wuu dũnia ba'asgɔ daarɛ. 40Mam Sɔ la n tõm mam na n boorı se'em de la sɛka woo n yẽ a Dayʋa la, dee bɔ ẽ sıra wʋn yẽ vɔm n ka ba'asrı. Mam wʋn vo'oge ẽ dũnia ba'asgɔ daarɛ.>>

41Tı Zifdõma yõnna Azezi, ẽn yetı, ẽŋa n de dia n ze'ele Nawẽnnɛ yire sigum na ĩyã. 42Tı ba daan yɛta taaba yetı: <<Bʋra-ẽna dagı Azozɛfʋ bia Azezi, sɛka tı tõma mi a sɔ, la a ma la? La bẽm tı a yetı, ẽŋa ze'ele la Nawẽnnɛ yire?>> 43Tı Azezi yele ba yetı: <<Da yõnna-ya. 44Nẽra ka tã wʋn wa'am mam zẽ'am tı la sãn dagna mam Sɔ n tõm mam na n tarı ẽ wa'am. La mam n wʋn vo'oge ẽ dũnia ba'asgɔ daarɛ. 45La gʋlsɛ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba* gõnnɔ pʋam yetı: <Nawẽnnɛ n wʋn pa'alɛ ba wuu.> La sɛka woo n selse mam Sɔ la, dee to'oge a pa'algɔ la, sẽm mam zẽ'am mɛ. 46Nẽra nãn ka yẽ Sɔ Nawẽnnɛ, sãn dagna sɛka n ze'ele a zẽ'am na mã'a n yẽ ẽ. 47Mam yetı ya la asıra, tı sɛka n bɔ mam sıra tarı la vɔm n ka ba'asrı. 48Mam n de dia n bɔ'ɔrı vɔm na. 49Yãma yaabdõma yʋʋn di mannı mɛ weego pʋam, la ba ki mɛ. 50La di-sɛka n ze'ele Nawẽnnɛ yire sigum na, de la dia tı nẽr-sɛka n di kãn ki. 51Mam n de di-sɛka n bɔ'ɔrı vɔm n ze'ele Nawẽnnɛ yire sigum, tı nẽra sãn di di-ẽna, a wʋn vɔa wakatɛ wuu. La di-sɛka tı mam wʋn bɔ dũnia dõma tı ba yẽ vɔm na, de la mam ĩyã.>>

52Tı Zifdõma la wẽ'era nõke'ene la taaba yetı: <<Nẽr-ẽna wã wʋn ẽŋɛ la wãne bɔ tõma a ĩyã tı tõma di?>> 53Tı Azezi yele ba yetı: <<Mam yetı ya la sıra sıra, tı ya sãn ka di Nẽrsaala* Dayʋa la ĩyã, la ya sãn ka yũ a zıım, ya ka tarı vɔm na ya pʋam. 54Sɛka n diti mam

ĩyã dee yũura mam zɩɩm tarɩ la vɔm n ka ba'asrɩ, la mam wʋn vo'oge
ẽ dũnia ba'asgɔ daarɛ. [55]Se'ere n soe la, mam ĩyã de la dia mẽŋa
mẽŋa, la mam zɩɩm de la bõn-yũula mẽŋa mẽŋa. [56]Sɛka n diti mam
ĩyã, dee yũura mam zɩɩm boe la mam mɛ, tɩ mam bɔna la ẽ. [57]Mam
Sɔ n tõm mam na, de la vɔm dãana, ẽŋa ĩyã tɩ mam tara vɔm, bɛla,
sɛka n diti mam ĩyã mẽ wʋn vɔa mam ĩyã. [58]Ẽna de la dia n ze'ele
Nawẽnnɛ yire sigum, a ka ãn wʋ di-sɛka tɩ ya yaabdõma yʋʋn di ki
la. Sɛka n di di-ẽna wʋn vɔa wakatɛ wuu.>> [59]Azezi n daan zãsnɩ
nẽrba Kapɛrnaʋm wẽndeego la pʋam na, tɩ a tɔgɛ yetɔg-bãna.
[60]La a karẽnbiisi basɛba zozo'e n daan wõm bɛla la, tɩ ba yele taaba
yetɩ: <<Yetɔg-ẽna to'ore tɔ mɛ, ãne n wʋn tã'agɛ sakɛ yetɔg-ẽna
wã?>> [61]Tɩ Azezi bãŋɛ tɩ a karẽnbiisi la yõnnɩ mɛ bõn-ẽna yelle, tɩ
a yele ba yetɩ: <<Bõn-ẽna botɩ yãma lɛbra la poorʋm kãn le doose
mam? [62]La ya sãn yẽ tɩ Nẽrsaala Dayʋa la zonnɩ ẽn daan boe zẽ'a na,
ya wʋn ẽŋɛ la wãne? [63]La de la Nawẽnnɛ Sɩa* n bɔ'ɔrɩ vɔm na,
nẽrsaala ka tã wʋn ẽŋɛ sɛla sɛla. Yetɔg-sɛba tɩ mam tɔgɛ bɔ ya la,
ze'ele la Nawẽnnɛ Sɩa zẽ'am bɔ'ɔra vɔm. [64]La basɛba n boe ya
tẽŋasʋka ka bɔ mam sɩra.>> Se'ere n soe tɩ Azezi yele bɛla la, a
daan dẽŋɛ bãŋɛ mɛ halɩ pɔspɔsɩ sɛba n kãn bɔ ẽŋa sɩra, la sɛka n wʋn
pa'alɛ tɩ ba yõkɛ ẽŋa. [65]Tɩ a le yele ba yetɩ: <<Bɛla n soe tɩ mam
yetɩ, nẽra ka tã wʋn wa'am mam zẽ'am, tɩ la sãn dagna mam Sɔ la n
bɔ ẽ sore.>>
[66]Azezi n tɔgɛ bɛla la poorʋm, a karẽnbiisi la zozo'e basɛ ẽ mɛ dee
fõrgɛ ka le doose ẽ. [67]Tɩ Azezi soke a karẽnbiisi pia la ayi la yetɩ:
<<Yãma mẽ boorɩ tɩ ya basɛ mam dee fõrgɛ mɛ bɩɩ?>> [68]Tɩ
Asimõ-pɩyɛɛrɩ lerge ẽ yetɩ: <<Zuudãana, tõma wʋn basɛ fõn dee
sẽŋɛ la ãn zẽ'am? Fõn tarɩ la yetɔga n bɔ'ɔrɩ vɔm n ka ba'asrɩ. [69]La
tõma bɔ sɩra mɛ dee bãŋɛ tɩ fõn de la Pʋpeelem Dãana tɩ Nawẽnnɛ

tõm.> > 70Tı Azezi lerge ba yetı: < <Mam n looge yãma pia la ayi
la. La ya nẽra ayıla de la Asũtãana* nẽra.> > 71A daan tɔgrı la
Asimõ bia Azudaası Iskariyo yelle. Se'ere n soe la, ẽŋa n daan de a
karẽnbiisi pia la ayi la nẽra ayıla n wʋn wa pa'alɛ tı ba yõkɛ ẽ.

7

Azezi yıbsı ka bɔ ẽ sıra

1Bɛla poorʋm, Azezi daan gilgri la Galile, a ka boorı tı a gilge Zude,
Zifdõma nẽŋadõma n eerı ẽ tı ba kʋ la ĩyã. 2Tı Zifdõma põnsı* kibsa
daan lɛm, 3tı Azezi yıbsı yele ẽ yetı: < <Basɛ kalam dee sẽŋɛ Zude tı
fʋ karẽnbiisi mẽ yẽ fʋ tõoma la tı fʋ tõnnı na. 4Se'ere n soe la, nẽra
sãn bɔɔra tı nẽrba bãŋɛ ẽ, a ka sʋgrı a tõoma. Fõn tõnnı tõon-bãna
wã, botı nẽrba wuu bãŋɛ fɔ.> > 5La a yıbsı la daan ka bɔ ẽ sıra. 6Tı
Azezi yele ba yetı: < <Mam wakatɛ nãn ka paagɛ, la wakatɛ woo ãn
sõŋa mɛ bɔ yãma. 7Dũnia dõma kãn tã'agɛ sise yãma, la ba sisri mam
mɛ, mam n tɔgrı pa'ala tı ba tõoma de la be'em na ĩyã. 8Yãma sẽŋɛ
kibsa la, tı mam nãn kãn sẽŋɛ, se'ere n soe la, mam wakatɛ nãn ka
paagɛ.> > 9A yele ba bɛla dee weege la Galile.

Azezi boe la põnsı kibsa

10La a yıbsı la n daan sẽŋɛ kibsa la, a mẽ sẽŋɛ mɛ, la a ka botı nẽrba
yẽ ẽ. 11Tı Zifdõma nẽŋadõma ɛɛra ẽ kibsa la pʋam, sɔkra yetı: < <A
boe la bɛ?> > 12Tı nẽrba waasna tɔgra a yelle nẽr-kʋʋŋɔ la pʋam
zozo'e, tı sɛba yetı: < <A de la nẽr-sõŋɔ> >, tı basɛba yetı:
< <Ayɛı, a pã'asrı la nẽrba.> > 13La nẽra nẽra daan ka saagɛ tɔgɛ a
yelle nẽrba la zẽ'am, ban zotı Zifdõma nẽŋadõma la ĩyã.

14La kibsa la daan paagɛ la pʋsʋka, tı Azezi kẽ Wẽnde-kãtʋm na
zãsna nẽrba. 15Tı la di'ige Zifdõma, tı ba yetı: < <Bʋra-ẽna ẽŋɛ la

wãne mina Nawẽnnɛ gõŋɔ sõŋa, dee ka yẽ zãsŋɔ?> > [16]Tι Azezi yele
ba yetι: < <Mam zãsŋɔ la ka ze'ele mam mẽŋa zẽ'am, la ze'ele la
sɛka n tõm mam na zẽ'am. [17]Nẽra sãn bɔɔra tι a ẽŋɛ Nawẽnnɛ n boorι
se'em, a wʊn bãŋɛ zãsŋɔ la sãn ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am, bιι mam sãn
tɔgra la mam mẽŋa pãŋa. [18]Nẽr-sɛka n tɔgrι la a mẽŋa pãŋa, eerι la a
mẽŋa pẽka. La nẽr-sɛka n eerι sɛka n tõm ẽ na pẽka, ẽŋa de la sιra
dãana, la sɛla n ka masɛ ka boe a pʊam. [19]Amoyisi n bɔ ya lɔɔ* la,
dagι bɛla? La ya nẽra nẽra ka ιtι lɔɔ la n yele se'em na. Bẽm tι ya ɛɛra
mam tι ya kʊ?> > [20]Tι nẽr-kʊʊŋɔ la lerge ẽ yetι: < <Kʊlkã'arga* n
dolι fo! Ãn eerι fʊ tι a kʊ?> > [21]Tι Azezi lerge ba yetι: < <Mam
daan tõm tõon-yãlma ayιla mɛ, tι la di'ige ya. [22]Amoyisi n yʊʊn bɔ ya
nõorɛ yetι, ya wãta* ya budimto. La, la dagι Amoyisi n pɔsɛ ẽŋɛ bɛla,
la de la tι sɔ-yaabdõma. La yãma wãtι mɛ baa vo'osgo* daarɛ. [23]Yãma
sãn wãta ya budimto vo'osgo daarɛ tι la ka sã'am Amoyisi lɔɔ la, bẽm
tι yãma sũnsõa yĩige la mam, mam n daan botι bʊraa la yẽ ĩmã'asʊm
vo'osgo daarɛ la ĩyã. [24]Da kãn dιkɛ-ya nini n yẽ se'em mõŋɛ nẽra
bʊʊrɔ, bɔ-ya bʊʊrɔ wʊ lan masɛ se'em na.> >

[25]Tι Zerizalɛm nẽrba basɛba soke yetι: < <Dagι bʊra-ẽna tι ba eerι
tι ba kʊ la? [26]Bιsɛ-ya, a tɔgrι la nẽr-kʊʊŋɔ pʊam, dee tι ba ka yele ẽ
se'ere. Nẽŋadõma la na'an bãŋɛ mɛ tι a de la Krisi tι Nawẽnnɛ tõm na
bιι? [27]Tõma mi bʊra-ẽna n ze'ele zẽ'a, la Krisi la sãn wa sẽna, nẽra
kãn bãŋɛ ẽn ze'ele zẽ'a.> >

[28]Bɛla tι a Azezi daan tɔgɛ ke'enke'em ẽn zãsnι nẽrba Wẽnde-kãtʊm
na yetι: < <Ya tẽ'esɛ tι ya mi mam mɛ dee bãŋɛ mam n ze'ele zẽ'a, la
mam ka wa'am na m mẽŋa nõorɛ. La sɛka n tõm mam na de la sιra
dãana, yãma ka mi ẽ. [29]La mam nõo mi ẽ, se'ere n soe la, mam ze'ele
la ẽŋa zẽ'am, ẽŋa n tõm mam.> > [30]Tι ba ɛɛra sore tι ba yõkɛ ẽ, la
nẽra nẽra ka kalʊm ẽ, se'ere n soe la, a wakatɛ daan nãn ka paagɛ.

[31]La nẽr-kʋʋŋɔ la nẽrba zozo'e daan bɔ ẽ sɪra mɛ, dee yɛta tɪ:
< <Krisi la sãn wa wa'am, a kãn yãŋɛ ẽŋɛ bõn-yãlma gãnna bʋra-ẽna
n ẽŋɛ wã.> >

Farisi dõma tõm nẽrba tɪ ba yõkɛ Azezi

[32]Tɪ Farisi* dõma wõm nẽrba la n waasnɪ Azezi yelle, tɪ bãma la
Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma tõm gu'urba tɪ ba ka yõkɛ Azezi.
[33]Tɪ Azezi yele yetɪ: < <Mam wʋn ken bɔna la ya la wakatɛ fẽe,
dee lebe sɛka n tõm mam na zẽ'am. [34]Ya wʋn ɛɛra mam, la ya kãn yẽ
mam, la mam n boe zẽ'a na, ya kãn tã'agɛ wa'am bilam.> > [35]Bɛla tɪ
Zifdõma yele taaba yetɪ: < <Bʋra-ẽna wʋn wa sẽŋɛ la bɛ tɪ tõma kãn
yẽ ẽ? A yetɪ a sẽŋɛ la Zifdõma n wɪrgɛ bɔna Grɛkɪdõma* tẽŋasʋka la
zẽ'am, ka zãsʋm Grɛkɪdõma bɪɪ? [36]Yetɔg-ẽna wã võorɛ de la bẽm tɪ a
yetɪ: <Ya wʋn ɛɛra mam, la ya kãn yẽ mam, la mam n boe zẽ'a na,
ya kãn tã'agɛ wa'am bilam?> > >

Nawẽnnɛ Sɪa n bɔ'ɔrɪ vɔm

[37]La kibsa la ba'asgɔ daarɛ n de a dabs-kãtɛ daarɛ, tɪ Azezi daan isge
ze'ele tɔgra ke'enke'em yetɪ: < <Koyũuro sãn tara nẽr-sɛka, a wa'am
mam zẽ'am wa yũ. [38]Nẽr-sɛka n bɔ mam sɪra, ko'om n bɔ'ɔrɪ vɔm wʋn
bulla a pʋam, wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ n yele se'em na.> > [39]Azezi n yele
bɛla la, la de la Nawẽnnɛ Sɪa* tɪ sɛba n bɔ'ɔrɪ ẽ sɪra la wʋn wa to'oge.
Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ daan nãn ka bɔ a Sɪa la, Azezi n daan nãn
ka yẽ a na'am pãŋa la ĩyã.

Nẽrba la welse mɛ Azezi ĩyã

[40]Nẽr-kʋʋŋɔ la n wõm yetɔg-bãna la, tɪ basɛba yetɪ: < <Ẽna sɪrɪ de
la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa la.> > [41]Tɪ basɛba yetɪ: < <Ena de la Krisi*
la.> > Tɪ basɛba daan yetɪ: < <Krisi la wʋn ze'ele la Galile bɪɪ?

42Nawẽnnɛ gõŋɔ la yele tɩ Krisi la wʊn dɛna la naba Adavidi* yɩɩŋa, a
wʊn ze'ele la Bɛtelɛm, tẽn-sɛka tɩ Adavidi yʊʊn boe la.> > 43Bɛla tɩ
welgre wa'am nẽrba la pʊam Azezi ĩyã. 44Tɩ ba nẽrba basɛba daan
bɔɔra tɩ ba yõkɛ ẽ, la nẽra nẽra ka kalʊm ẽ.
45La gu'urba la tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la Farisi dõma la tõm na
lebe ba zẽ'am mɛ, tɩ ba soke ba yetɩ: < <Bẽm tɩ ya ka yõkɛ ẽ
wa'am?> > 46Tɩ ba lerge yetɩ: < <Nẽra nãn ka tɔgɛ wʊ bʊra-ẽna
wã.> > 47Tɩ Farisi dõma la soke ba yetɩ: < <A pã'asɛ yãma mẽ yãŋɛ
mɛ? 48Tõma nẽŋadõma nẽra ayɩla, bɩɩ Farisi nẽra bɔ ẽ sɩra mɛ bɩɩ?
49La de la nẽr-kʊʊŋɔ la n ka mi lɔɔ* la, ba wʊn yẽ la kã'a-be'ero.> >
50Tɩ Anikodɛm n de ba nẽra ayɩla n daan sẽŋɛ ka yẽ Azezi la, yele ba
yetɩ: 51< <Tõma lɔɔ la bɔ sore tɩ tɩ mõŋɛ nẽra bʊʊrɔ, dee ka selse ẽ
bãŋɛ ẽŋa n ẽŋɛ sɛla?> > 52Tɩ ba lebse yele ẽ yetɩ: < <Fõn mẽ de la
Galile nẽra bɩɩ? Ɛ bɩsɛ, fʊ wʊn bãŋɛ tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa ka ze'etɩ
Galile.> > ((53Tɩ nẽra woo daan kule a yire.

8

Pɔka n ẽŋɛ yalsɩ

1La Azezi sẽŋɛ la Oliivi tãŋa zuo. 2Tɩ beere wiige bulika yʊ'ʊŋɔ
yʊ'ʊŋɔ, tɩ a le lebe Wẽnde-kãtʊm na, tɩ nẽrba wuu daan sẽŋɛ a zẽ'am,
tɩ a zẽa zãsna ba. 3Tɩ lɔɔ* karẽnsãandõma, la Farisi* dõma tarɩ pɔka
tɩ ba kuke tɩ a boe mĩ ɩta yalsɩ wa'am wa botɩ a ze'ele nẽrba la
tẽŋasʊka, 4dee yele Azezi yetɩ: < <Karẽnsãama, tõma kuke la pɔka
wã tɩ a boe mĩ ɩta yalsɩ. 5Amoyisi* bɔ tõma nõorɛ lɔɔ gõŋɔ la pʊam
yetɩ, pɔka sãn ẽŋɛ wãna, tɩ lobe ẽ na kuga kʊ. La fõn yetɩ bo?> >
6Ba yele bɛla tɩ ba di la a yɛm bɩsɛ, tã'agɛ dõrɛ ẽ. Tɩ Azezi suure tara
a nu'ubiire gʊlsra tẽŋa. 7Tɩ ba ken sɔkra ẽ, tɩ a dɔ'ɔgɛ yele ba yetɩ:

<<Sɛka n boe yãma tẽŋasʋka ka tõm tõon-be'ego, a dẽŋɛ dıkɛ kugre
lobe ẽ.>> [8]Dee le suure gʋlsra tẽŋa. [9]La ban wõm bɛla la, bõnkɛgsı
n dẽŋɛ yese ayıla ayıla, tı ba wuu yese, dee basɛ Azezi mã'a la pɔka
la, tı a zɛ a nẽŋam.
[10]Tı Azezi dɔ'ɔgɛ soke ẽ yetı: <<Pɔka, sɛba n yõkɛ fʋ wa'am na
bɛɛ? Nẽra nẽra ka di fʋ sarıya sıbgɛ fɔ?>> [11]Tı pɔka la lerge Azezi
yetı: <<Ayɛı, Zuudãana.>> Tı Azezi yele ẽ yetı: <<Mam mẽ kãn
di fʋ sarıya. Sẽŋɛ, la da le tõm tõon-be'ero.>>))

Azezi de la dũnia peelem

[12]Tı Azezi le tɔgɛ la nẽrba la yetı: <<Mam de la dũnia peelem.
Nẽr-sɛka n dolı mam, a kãn malın sẽnna lika pʋam, a wʋn yẽ peelem
n bɔ'ɔrı vɔm.>>
[13]Tı Farisi dõma yele ẽ yetı: <<Fõn mẽŋa n bɔ'ɔrı fʋ mẽŋa kaseto,
la dagı kaseto asıra.>> [14]Tı Azezi lerge ba yetı: <<Baa mam sãn
bɔ'ɔra m mẽŋa kaseto, mam kaseto de la sıra. Se'ere n soe la, mam mi
mam n ze'ele zẽ'a wa'am, la mam n we'esı zẽ'a. La yãma ka mi mam
n ze'ele zẽ'a, la mam n we'esı zẽ'a. [15]Yãma diti sarıya la nẽrsaala n
boorı se'em. La mam ka diti nẽra nẽra sarıya. [16]La baa mam sãn dita
sarıya, mam sarıyadia de la sıra, se'ere n soe la, mam ka de m yıla.
La de la mam, la mam Sɔ n tõm mam na. [17]La yãma lɔɔ la pʋam la
gʋlsɛ yetı: <Nẽrba bayi kaseto de la sıra.> [18]Mam mẽŋa n bɔ'ɔrı m
mẽŋa kaseto, la mam Sɔ la n tõm mam na mẽ bɔ'ɔrı mam kaseto
mɛ.>> [19]Tı ba soke ẽ yetı: <<Fõn Sɔ la boe la bɛ?>> Tı Azezi
lerge ba yetı: <<Yãma ka mi mam, la ya ka mi mam Sɔ la. Ya sãn
mi ni mam, ya wʋn mi ni mam Sɔ la mẽ.>>
[20]Azezi n daan zãsnı nẽrba Wẽnde-kãtʋm na ligri lagsgɔ dagsı zẽ'am
na, tı a tɔgɛ yetɔg-bãna. La nẽra nẽra ka yõkɛ ẽ, a wakatɛ n nãn ka

paagɛ la ĩyã.

Azezi pa'alɛ ẽŋa n de sɛka

21Tı Azezi le yele ba yetı: <<Mam wʊn fõrgɛ mɛ, la ya wʊn ɛ mam
koŋe, la ya wʊn ki la ya tõon-be'ero la pʊam. Mam n we'esı zẽ'a na,
ya kãn tã'agɛ wa'am bilam.>> 22Tı Zifdõma sɔkra taaba yetı: <<Ẽn
yetı: <Mam n we'esı zẽ'a na, ya kãn tã'agɛ wa'am bilam> na, a yetı
a kʊ la a mẽŋa bıı?>> 23Tı Azezi yele ba yetı: <<Yãma ze'ele la
tẽŋa, la mam ze'ele la saazuum wa'am. Yãma de la dũnia wã nẽrba,
la mam dagı dũnia wã nẽra. 24Bɛla ĩyã tı mam yetı, ya wʊn ki la ya
tõon-be'ero la pʊam. Se'ere n soe la, ya sãn ka bɔ sıra tı mam de la
sɛka tı mam de la*f7*, ya wʊn ki la ya tõon-be'ero la pʊam.>> 25Tı
ba soke ẽ yetı: <<Fõn de la ãne?>> Tı a lerge ba yetı: <<Mam
de la sɛka tı mam yetı ya halı pɔspɔsı la. 26Mam tarı nı yɛla zozo'e
mɛ n wʊn tɔgɛ yãma yelle, dee di ya sarıya. La sɛka n tõm mam na
de la sıra dãana, la sɛla tı mam wõm a zẽ'am n bɛla tı mam tɔgrı
bɔ'ɔra dũnia dõma.>> 27La ba ka bãŋɛ tı a tɔgrı ba la a Sɔ Nawẽnnɛ
yelle. 28Bɛla tı Azezi yele ba yetı: <<Ya sãn wa zẽkɛ Nẽrsaala*
Dayʊa la, ya wʊn bãŋɛ tı mam de la sɛka tı mam de la. La ya wʊn
bãŋɛ tı mam ka ıtı sɛla sɛla la m mẽŋa nõorɛ, mam Sɔ Nawẽnnɛ n
pa'alɛ mam se'em na mã'a tı mam tɔgrı. 29La sɛka n tõm mam na boe
la mam mɛ, a ka basɛ mam m yıla, se'ere n soe la, mam ıtı la sɛla n
ãn a sũure yẽlʊm daarɛ woo.>> 30Ẽn tɔgɛ bɛla la, tı nẽrba zozo'e bɔ
ẽ sıra.

Sıra wʊn to'oge ya basɛ

31Tı Azezi yele Zifdõma sɛba n daan bɔ ẽ sıra la yetı: <<Ya sãn
sakra mam yetɔga la ka basɛ, ya sırı de la mam karẽnbiisi. 32La ya
wʊn bãŋɛ sıra, la sıra la wʊn to'oge ya basɛ.>> 33Tı nẽrba la lerge ẽ

yetɩ: < <Tõma de la Abraham* yɩɩsɩ, tõma ka de nẽra nẽra yamsɩ. La
wãne tɩ fõn yetɩ, tɩ wʋn to'oge tɩ mẽŋa? > > [34]Tɩ Azezi lerge ba yetɩ:
< <Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ nẽr-sɛka woo n tõnnɩ tõon-be'ero de
la tõon-be'ero yamŋa. [35]Yamŋa dagɩ yire la nẽra wakatɛ wuu, la yire
la dayʋa de la yire la nẽra wakatɛ wuu. [36]Bɛla ĩyã, Nawẽnnɛ Dayʋa la
sãn to'oge ya basɛ, ya sɩrɩ to'oge ya mẽŋa. [37]Mam mi tɩ ya de la
Abraham yɩɩsɩ. La yãma eerɩ mam mɛ tɩ ya kʋ, yãma n ka to'orɩ mam
yetɔga la ĩyã. [38]Mam tɔgrɩ la sɛla tɩ mam yẽ m Sɔ zẽ'am na. La yãma
mẽ ɩtɩ la sɛla tɩ ya wõm ya sɔ zẽ'am na. > > [39]Tɩ ba lerge ẽ yetɩ:
< <Abraham n de tõma sɔ. > > Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Ya sãn de
nɩ na Abraham kɔma, ya wʋn tõm nɩ wʋ Abraham n tõm se'em na.
[40]La yãma eerɩ mam mɛ lɛɛlɛ wã tɩ ya kʋ, mam n tɔgɛ yãma sɩra la tɩ
mam wõm Nawẽnnɛ zẽ'am na ĩyã. Abraham ka ẽŋɛ bɛla. [41]Ya tõnnɩ
na ya sɔ n tõnnɩ se'em na. > > Tɩ ba yele ẽ yetɩ: < <Tõma dagɩ
tãmpĩiba. Tõma tarɩ la sɔ ayɩla, n de Nawẽnnɛ. > > [42]Tɩ Azezi yele ba
yetɩ: < <Nawẽnnɛ sãn de nɩ ya sɔ, ya wʋn nõŋɛ nɩ mam, se'ere n soe
la, mam ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am. Mam ka wa'am m mẽŋa,
ẽŋa n tõm mam. [43]Bẽm tɩ yãma ka wõnna mam yetɔga la võorɛ? La
de la yãma n ka boorɩ tɩ ya sakɛ mam yetɔga la ĩyã. [44]Ya sɔ de la
Asũtãana*, la ya boorɩ tɩ ya ẽŋɛ la ya sɔ la n boorɩ se'em na. A de la
nẽr-kʋʋra halɩ pĩ'iluŋɔ. A ka boe sɩra pʋam, sɩra n ka boe a pʋam na
ĩyã. A sãn parna, ẽn ãn se'em n bɛla, se'ere n soe la, a de la
põmpɔrma, la põmpɔrŋɔ wuu sɔ. [45]La, mam n tɔgrɩ sɩra la ĩyã tɩ ya ka
bɔ'ɔra mam sɩra. [46]Yãma nẽr-kãna n tã wʋn pa'alɛ tɩ mam tõm tõon-
be'ego? La mam n tɔgrɩ sɩra la, bẽm tɩ ya ka bɔ'ɔra mam sɩra? [47]Sɛka
n de Nawẽnnɛ nẽra selsrɩ la Nawẽnnɛ yetɔga. La yãma n dagɩ
Nawẽnnɛ nẽrba la ĩyã, bɛla tɩ ya ka sɛlsra. > >
[48]Tɩ Zifdõma la yele ẽ yetɩ: < <Tõma tarɩ bʋʋrɔ tɩ tõma yetɩ, fʋ de

la Samaari* nẽra, kυlkã'arga n dolι fo.>> 49Tι Azezi lerge ba yetι:
<<Kυlkã'arga ka dolι mam, mam nã'asrι la m Sɔ, la yãma ka sakɛ tι
ya nã'asra mam. 50Mam ka eerι m mẽŋa nã'asgɔ. Nẽra ayιla n boe n
eerι mam nã'asgɔ, dee dita sarιya. 51Mam yetι ya la sιra sιra, tι nẽra
sãn sakɛ mam yetɔga, a kãn malιn ki.>> 52Tι Zifdõma yele ẽ yetι:
<<Nãnannɛ wã tõma bãŋɛ mɛ tι kυlkã'arga n sιrι dolι fo. Abraham
la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba la ki mɛ. Tι fõn yetι, nẽra sãn sakɛ fõn
yetɔga, a kãn malιn ki. 53Fõn gãnnι tõma yaaba Abraham n ki la mɛ
bιι? Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba la mẽ ki mɛ. Fõn tẽ'esɛ tι fõn de la
ãne?>> 54Tι Azezi lerge ba yetι: <<Mam sãn nã'asra m mẽŋa,
mam nã'asgɔ la de la zãŋa. La de la mam Sɔ la n nã'asrι mam, sɛka tι
ya wi'iri ya Nawẽnnɛ na. 55La yãma ka mi ẽ. La mam nõo mi ẽ. Mam
sãn yetι, mam ka mi ẽ, mam wυn dɛna la põmpɔrma wυ yãma la. La
mam mi ẽ mɛ, dee sakra a yetɔga. 56Ya sɔ Abraham yυυn ẽŋɛ la sũ-
yẽlga sιrυm tι a wυn wa yẽ mam daarɛ la, la a yẽ mɛ, ẽŋɛ sũ-
yẽlga.>> 57Tι Zifdõma la yele Azezi yetι: <<Fõn nãn ka paagɛ
yυυma pinuu mẽŋa dee yẽ Abraham?>> 58Tι Azezi yele ba yetι:
<<Mam yetι ya la sιra sιra, tι Abraham n yυυn nãn ka boe la, mam
boe mɛ.>> 59Tι ba pĩ'ise kuga tι ba lobe ẽ. Tι Azezi li'ise Wẽnde-
kãtυm na yese.

9

Azezi botι fυa yẽta

1La Azezi daan sẽnnι tɔlla mɛ, yẽ bυraa tι ba dɔgɛ ẽ tι a dɛna fυa.
2Tι a karẽnbiisi soke ẽ yetι: <<Karẽnsãama, nẽr-kãna n tõm tõon-
be'ero? Bυraa wã bιι a sɔ bιι a ma n tõm tõon-be'ero, tι ba dɔgɛ ẽ tι a
dɛna fυa?>> 3Tι Azezi lerge yetι: <<La dagι bυraa wã bιι a sɔ bιι

a ma tõon-be'ero ĩyã, tι a dɛna fʋa. La de la Nawẽnnɛ n yetι a tõm na
ẽ pa'alɛ a tõoma. 4Dẽnι tι tõma tõm sɛka n tõm mam na tõoma, la
nãn ken dɛna wʋntɛɛŋa wã. Yʋ'ʋŋɔ sẽm mɛ tι nẽra kãn le tã'agɛ tõm.
5Mam n nãn boe dũnia pʋam wã, mam de la dũnia peelem.>> 6A
yele bɛla dee tʋbsɛ la nõtõorʋm tẽŋa bũn tẽntõnnɔ bι fʋa la nini, 7dee
yele ẽ yetι: <<Sẽŋɛ ka wire fʋ nẽŋa Silowe kʋlgam.>> (Silowe
võorɛ de la <<sɛka tι ba tõm>>.) Tι a sẽŋɛ ka wire a nẽŋa, dee
lɛbra, tι a nini na yẽta.
8Tι a sawiiba, la sɛba n mi ẽ kʋrʋm tι a sosrι mɛ na yetι: <<Dagι
ẽna n daan zĩ sɔsra la?>> 9Tι sɛba yetι: <<La de la ẽŋa.>> Tι
basɛba yetι: <<Ayɛι, a wõn na ẽŋa dee la dagι ẽ.>> Tι a mẽŋa
yetι: <<La de la mam.>> 10Tι ba soke ẽ yetι: <<La ẽŋɛ la wãne
tι fõn nini na yãŋa yẽta?>> 11Tι a lerge ba yetι: <<Bʋraa la yʋ'ʋrɛ
n de Azezi la n bũn tẽntõnnɔ bι mam nini, dee yele mam tι m sẽŋɛ
Silowe kʋlgam ka wire. Tι mam sẽŋɛ ka wire, yãŋa yẽta.>> 12Tι ba
soke ẽ yetι: <<A boe la bɛ?>> Tι a lerge yetι: <<Mam ka
mi.>>

Farisi dõma soke fʋa lan ẽŋɛ se'em tι ẽŋa yẽta

13Tι ba tarι sɛka n daan de fʋa la sẽŋɛ Farisi* dõma zẽ'am. 14La
Azezi n daan bũn tẽntõnnɔ bι fʋa la nini daar-sɛka tι a yẽta la, daan
de la Zifdõma vo'osgo daarɛ. 15Tι Farisi dõma la mẽ le soke ẽ yetι:
<<La ẽŋɛ la wãne tι fõn yẽta?>> Tι a lerge ba yetι: <<A bũn na
tẽntõnnɔ bι mam nini, tι mam wire, yãŋa yẽta.>> 16Tι Farisi dõma
basɛba yetι: <<Nẽr-ẽna wã ka ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am, se'ere n
soe la, a ka sakrι vo'osgo* daarɛ sisgo.>> Tι basɛba yetι: <<Nẽra
n de tõon-be'ero dãana wʋn ẽŋɛ la wãne tõm tõon-yãlma wãna?>>
Tι welgre kẽ Farisi dõma la tẽŋasʋka.

17Tı ba le soke bʋraa la yetı: <<Fõn wʋn yele a yelle tı bẽm, ẽn
basɛ tı fõn nini yẽta la?>> Tı a lerge ba yetı: <<A de la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsa*.>> 18Tı Zifdõma nẽŋadõma la ka bɔɔra tı ba sakɛ tı a daan
de la fʋa dee yãŋa yẽta, tı ba wi a sɔ la a ma, 19soke ba yetı: <<Ena
de la yãma dayʋa la tı yãma yetı yãma dɔgɛ ẽ tı a dɛna la fʋa la? La
ẽŋɛ la wãne tı a yãŋa yẽta?>> 20Tı a sɔ la a ma lerge yetı:
<<Tõma mi tı a de la tõma dayʋa, la tõma daan dɔgɛ ẽ tı a dɛna la
fʋa. 21La tõma ka mi lan ẽŋɛ se'em tı a yãŋa yẽta, bıı sɛka n botı a
nini na yẽta. Soke-ya ẽ, tı a ka le dɛna bia, a mẽŋa wʋn tɔgɛ.>> 22A
sɔ la a ma la n zotı Zifdõma nẽŋadõma la ĩyã tı ba yele bɛla. Zifdõma
nẽŋadõma la daan dẽŋɛ tɔgɛ kʋ mɛ yetı, nẽra sãn sakɛ tı Azezi de la
Krisi*, bãma wʋn yese ẽ mɛ ba wẽndeego la pʋam. 23Bɛla n soe tı a
sɔ la a ma la yetı: <<Soke-ya ẽ tı a ka de bia.>>
24Tı ba le wi bʋra-sɛka n daan de fʋa la nõorɛ ayi pʋam, yele ẽ yetı:
<<Tɔgɛ sıra Nawẽnnɛ ĩyã. Tõma mi tı bʋra-ẽna de la tõon-be'ero
dãana.>> 25Tı a lerge yetı: <<A sãn dɛna tõon-be'ero dãana, bıı a
dagı tõon-be'ero dãana, mam ka mi. Mam n mi sɛla de la, mam daan
de la fʋa, la lɛɛlɛ wã mam yẽtı mɛ.>> 26Tı ba soke ẽ yetı: <<A ẽŋɛ
fõn na bẽm? A ẽŋɛ la wãne botı fõn yẽta?>> 27Tı a lerge ba yetı:
<<Mam põn dẽŋɛ yele ya mɛ, tı ya ka selse, bẽm tı ya le bɔɔra tı ya
wõm? Yãma mẽ boorı tı ya lebge la a karẽnbiisi bıı?>> 28Tı ba tʋ ẽ,
dee yetı: <<Fõn de a karẽnbia, tõma de la Amoyisi* karẽnbiisi.
29Tõma mi tı Nawẽnnɛ yʋʋn tɔgɛ bɔ la Amoyisi, la ẽna, tõma ka mi
ẽn ze'ele zẽ'e-sɛka.>>
30Tı bʋraa la yele ba yetı: <<Ena de la yel-di'iŋa, yãma ka mi ẽn
ze'ele zẽ'a, la ẽŋa n botı mam nini yẽta. 31Tõma mi tı Nawẽnnɛ ka
selsrı tõon-be'ero dõma sosgo, la nẽra sãn pʋ'ʋsra ẽ, dee ıta ẽn boorı
se'em, a selsrı la ẽŋa dãana sosgo. 32Halı pĩ'iluŋo, ba nãn ka wõm tı

nẽra botɩ nẽra tɩ ba dɔgɛ ẽ tɩ a dɛna fʋa nini yẽta. [33]Bʋra-ẽna sãn ka
ze'ele nɩ Nawẽnnɛ zẽ'am, a kãn yãŋɛ nɩ ẽŋɛ sɛla sɛla.>> [34]Tɩ ba
lerge ẽ yetɩ: <<Ba dɔgɛ fõn na tõon-be'ero pʋam, tɩ fõn yetɩ fʋ
pa'alɛ tõma?>> Tɩ ba dige ẽ ba wẽndeem na.

Sɛba n mi dee ka bɔɔra tɩ ba sakɛ ãn wʋ fɔɔsɩ la

[35]Tɩ Azezi wõm tɩ ba dige ẽ mɛ, yãŋa wa yẽ ẽ, soke ẽ yetɩ: <<Fõn
bɔ Nẽrsaala* Dayʋa la sɩra mɛ?>> [36]Tɩ a lerge yetɩ: <<Zuudãana,
Nẽrsaala Dayʋa la de la ãne? Yele ma tɩ m bɔ ẽ sɩra.>> [37]Tɩ Azezi
yele ẽ yetɩ: <<Fʋ yẽ ẽ mɛ, ẽŋa n tɔgrɩ la fʋ lɛ wã.>> [38]Tɩ bʋraa la
yetɩ: <<Zuudãana, mam bɔ fʋ sɩra mɛ>>, dee ka dũma Azezi
nẽŋam.
[39]Tɩ Azezi yele yetɩ: <<Mam wa'am dũnia wã zuo tɩ welgre n
bɔna, tɩ fɔɔsɩ yẽta, dee tɩ sɛba n yẽtɩ la lebge fɔɔsɩ.>> [40]Tɩ Farisi
dõma sɛba n daan boe mĩ na n wõm bɛla la, soke ẽ yetɩ: <<Tõma
mẽ de la fɔɔsɩ bɩɩ?>> [41]Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: <<Ya sãn de nɩ
fɔɔsɩ, ya tõon-be'ero taalɛ ka boe ya zuo. La lɛɛlɛ wã, yãma yetɩ yãma
yẽtɩ mɛ, bɛla tɩ ya tõon-be'ero taalɛ bɔna ya zuo.>>

10

Dũnsĩina la a piisi makrɛ

[1]La Azezi daan yetɩ: <<Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ nẽr-sɛka n ka
dolɩ zanõrɛ kẽ'era piisi denne pʋam, dee dɔla lalga kẽ'era, ẽŋa de la
nayiga la fãara. [2]La nẽr-sɛka n dolɩ zanõrɛ la kẽ'era, ẽŋa n de piisi la
dũnsĩina. [3]La zanõrɛ la gu'ura yo'orɩ mɛ bɔ'ɔra ẽŋa. Tɩ piisi la mina a
kõa, tɩ a wi'ira ẽn soe sɛba la yʋ'ʋra, botɩ ba dɔla ẽ yɛsra. [4]La a sãn
tarɩ a piisi la wuu yese, a tollɩ la ba nẽŋa sẽnna, tɩ ba dɔla ẽ, ban mi
a kõa la ĩyã. [5]La ba kãn malɩn doose sãana, ba wʋn zoe mɛ fõrgɛ dee

basɛ ẽ, ban ka mi a kõa la ĩyã.> >
6Azezi makɛ la makrɛ ẽna wã bɔ ba, la ba ka bãŋɛ ẽn tɔgɛ se'em bɔ
ba la võorɛ.

Azezi n de zanõrɛ

7Tı Azezi le yele ba yetı: < <Mam yetı ya la sıra sıra, tı mam n de
piisi denne na zanõrɛ. 8Sɛba wuu n dẽŋɛ mam wa'am na de la
nayigba la fãarba, la piisi la ka selse ba. 9Mam n de zanõrɛ la. La nẽr-
sɛka n dolı mam zẽ'am kẽ'era, a wʊn yẽ fãarɛ. La a wʊn kẽ'era dee
yɛsra, yẽta a dia. 10Nayiga sẽm tı a zũ mɛ, la a kʊ, la a sã'am mã'a, la
mam wa'am tı nẽrba n yẽ vɔm sõŋa sõŋa.> >

Azezi n de dũnsĩin-sõŋɔ

11Tı Azezi le yele ba yetı: < <Mam n de dũnsĩin-sõŋɔ. Dũnsĩin-sõŋɔ
sakɛ kũm mɛ a piisi ĩyã. 12La nẽra n tõnnı tı ba yɔɔra ẽ, tı a ka sɔna
piisi la, a ka bısrı ba sõŋa, la a sãn yẽ saasaa n sẽm, a basrı piisi la
mɛ dee zɔta. La saasaa la wʊn yõgɛ piisi la mɛ, botı ba wırgɛ. 13Se'ere
n soe la, a tõnnı tɔ'ɔra la yɔɔrɔ, a ka fablı piisi la yelle. 14Mam n de
dũnsĩin-sõŋɔ la, la mam mi m piisi la mɛ, tı ba mẽ mina mam, 15wʊ
mam Sɔ Nawẽnnɛ n mi mam, tı mam mẽ mina ẽ se'em na. Mam sakɛ
kũm mɛ m piisi la ĩyã.
16La mam tarı piisi basɛba mɛ n ka boe denne wã pʊam. Dẽnı tı
mam tarı ba wa'am, tı ba wõm mam kõa, lagım na bãna tı ba dɛna
ayıla, tı dũnsĩina ayıla bısra ba.
17Mam Sɔ nõŋɛ mam mɛ, mam n dıkɛ m vɔm bɔ'ɔra nẽrsaalba, dee
wʊn le to'oge ẽ na ĩyã. 18Nẽra nẽra ka to'orı mam vɔm. Mam mẽŋa n
wʊn dıkɛ ẽ bɔ. Mam tarı pãŋa mɛ wʊn dıkɛ m vɔm bɔ, dee tara pãŋa
wʊn le to'oge ẽ. Mam Sɔ n bɔ mam nõorɛ tı m ẽŋɛ se'em n bɛla.> >
19Yetɔg-bãna ĩyã tı welgre daan le wa'am Zifdõma la tẽŋasʊka. 20Tı

basɛba zozo'e yetɩ: <<Kʋlkã'arga n dolɩ ẽ, a de la zɔlgɔ, bẽm tɩ ya
sɛlsra ẽ?>> 21Tɩ basɛba yetɩ: <<Yetɔg-bãna wã dagɩ kʋlkã'arga n
dolɩ nẽra yetɔga. Kʋlkã'arga tã wʋn botɩ fʋa nini yẽta?>>

Azezi la Nawẽnnɛ de la ayɩla

22Wakat-ẽŋa Zifdõma Wẽnde-kãtɛ* la malgrɛ tẽerɛ kibsa n daan boe
Zerizalɛm. La daan de la ɔɔrɔ wakatɛ. 23Tɩ Azezi sẽŋɛ Wẽnde-kãtʋm
na ka gilgra zẽ'e-sɛka tɩ ba wi'iri tɩ Asalomõ* võnana la. 24Tɩ Zifdõma
lagsɛ gilge ẽ, yele ẽ yetɩ: <<Fõn wʋn basɛ tɩ tõma sẽ'ena ka paagɛ la
dabʋrɛ? Fʋ sãn dɛna la Krisi la, sɛka tɩ Nawẽnnɛ tõm na, fʋ yele to
sɩra sɩra.>> 25Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: <<Mam põn yele ya mɛ, tɩ ya
ka bɔ mam sɩra. Tõon-sɛba tɩ mam tõnnɩ na m Sɔ yʋ'ʋrɛ la, pa'alɩ
mam n de sɛka mɛ. 26La yãma ka bɔ mam sɩra, yãma n dagɩ mam
piisi la ĩyã. 27Mam piisi la wõnnɩ mam kõa mɛ, mam mi ba mɛ, la ba
dolɩ mam mɛ. 28Mam bɔ'ɔrɩ ba la vɔm n ka ba'asrɩ, tɩ ba kãn malɩn
sã'am, la nẽra ka tã wʋn fãagɛ ba mam nu'usum. 29Mam Sɔ la n bɔ
mam bãma la, a gãnnɩ sɛla woo mɛ, nẽra ka tã wʋn fãagɛ ba mam Sɔ
la nu'usum. 30Mam, la mam Sɔ la de la ayɩla.>>

31Tɩ Zifdõma le pĩ'ise kuga tɩ ba lobe ẽ kʋ. 32Tɩ Azezi yele ba yetɩ:
<<Mam Sɔ botɩ mam tõm tõon-sõma zozo'e mɛ pa'alɛ ya. Tõon-
sõma bãma pʋam, tõon-kãna ĩyã tɩ ya bɔɔra tɩ ya lobe mam na
kuga?>> 33Tɩ Zifdõma la lerge ẽ yetɩ: <<La dagɩ tõon-sõma yelle
tɩ tõma bɔɔra tɩ tɩ lobe fʋ la kuga kʋ, la de la Nawẽnnɛ yʋ'ʋr-sã'aŋɔ la
ĩyã, fõn de nẽrsaala dee ẽŋɛ fʋ mẽŋa tɩ fõn de la Nawẽnnɛ na
ĩyã.>> 34Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<La gʋlsɛ ya lɔɔ* gõŋɔ la pʋam tɩ
Nawẽnnɛ yetɩ: <Ya de la wẽna.> 35Tɩ mi tɩ Nawẽnnɛ gõŋɔ yetɔga la
de la sɩra, la a ka tã wʋn sã'am. A wi'iri sɛba tɩ a tɔgɛ yetɔga bɔ ba la
tɩ wẽna. 36La mam tɩ Nawẽnnɛ looge tõm dũnia zuo wã, yãma yele

mam tι m sã'anι la Nawẽnnɛ yʊ'ʊrɛ, mam n yele tι mam de la
Nawẽnnɛ Dayʊa la ĩyã? 37Mam sãn ka tõnna m Sɔ tõoma, ya da bɔ
mam sιra. 38La mam sãn tõnna a tõoma, baa ya sãn ka bɔ mam sιra,
ya bɔ m tõoma la sιra, tι ya tã'agɛ bãŋɛ, la ya sakɛ sιra tι mam Sɔ la
boe la mam lɛ mɛ, tι mam mẽ bɔna la ẽ.> > 39Tι ba le zιgra tι ba
yõkɛ ẽ, tι a põsɛ.
40La ẽn põsɛ la, a le dooge la Zʊrdẽ kʊlaa la doone, zẽ'e-sɛka tι Azã
daan pɔsɛ bɔna mĩ misri nẽrba ko'om pʊam na, ka bɔna bilam. 41Tι
nẽrba zozo'e daan sẽŋɛ a zẽ'am. Ba daan tɔgrι yetι: < <Azã ka tõm
tõon-yãlma baa ayιla, la Azã n daan tɔgɛ bʊra-ẽna yelle se'em wuu la
de la sιra.> > 42La nẽrba zozo'e bɔ ẽ sιra mɛ bilam.

11

Alazaarι vo'ore

1Bʊraa ayιla n daan boe Betani tι a yʊ'ʊrɛ dɛna Alazaarι, tι bã'a
yõkɛ ẽ. A tãpa Amaari la a Amartι daan kẽ'erι la tẽn-ẽŋa pʊam. 2La
de la Amaari ẽŋa n daan ka'agɛ tιdarɛ kaam ẽŋɛ Azezi nãma, dιkɛ a
zomto duuse ba la. Ẽŋa tã n de Alazaarι n bẽ'erι la. 3Tι a tãpa la daan
tõm tι ba ka yele Azezi yetι: < <Zuudãana, fʊ sιrɛ la bẽ'erι mɛ.> >
4La Azezi n wõm bɛla la, tι a yetι: < <Bã'a-ẽna ba'asgɔ kãn dɛna
kũm. La de la tι Nawẽnnɛ yʊ'ʊrɛ yẽ zẽkrɛ, la tι Nawẽnnɛ Dayʊa la
yʊ'ʊrɛ wʊn zẽkɛ bõn-ẽŋa pʊam.> >
5La Azezi daan nõŋɛ Amartι la a yιbga, la Alazaarι mɛ. 6La ẽn wõm
tι Alazaarι bẽ'erι mɛ na, a ken weege ẽn daan boe zẽ'e-sɛka la dabsa
ayi. 7Bɛla poorʊm tι a yele a karẽnbiisi la yetι: < <Tι lebe-ya
Zude.> > 8Tι a karẽnbiisi la yele ẽ yetι: < <Karẽnsãama, lɛɛlɛ wã tι
Zifdõma daan eerι fõn tι ba lobe la kuga kʊ. Dee tι fõn le yetι fʊ lebe

bilam?> > 9Tι Azezi yele ba yetι: < <Bulika tι la ka paagɛ
zaanõorɛ, la de la karf-pia la ayi tι wʋntɛɛŋa boe. Nẽra sãn sẽnna
wʋntɛɛŋa, a ka wẽ'erι a nãma, se'ere n soe la, dũnia peelem boe mɛ,
tι a yẽta. 10La nẽra sãn sẽnna yʋ'ʋŋɔ, a wẽ'erι a nãma mɛ, se'ere n soe
la, peelem ka boe tι a yẽta.> >
11Azezi yele bɛla dee yele ba yetι: < <Tι sιrɛ Alazaarι gĩsri mɛ, la
mam wʋn sẽŋɛ ka nẽegɛ ẽ.> > 12Tι a karẽnbiisi la yele ẽ yetι:
< <Zuudãana, a sãn gĩsra, a wʋn yẽ ĩmã'asʋm.> > 13Azezi tɔgɛ ba la
Alazaarι kũm yelle. La ba tẽ'esɛ tι a tɔgrι la gẽem yelle. 14Bɛla tι
Azezi tɔgɛ ba vẽelga yetι: < <Alazaarι ki mɛ. 15La mam n daan ka
boe mĩ na, mam ιtι sũ-yẽlga mɛ yãma ĩyã, tι ya wʋn bɔ mam sιra. Tι
sẽŋɛ-ya a zẽ'am.> > 16Tι Atoma (sɛka tι ba wi'iri tι < <Lιba> > la)
yele a karẽnbi-taaba yetι: < <Tι mẽ sẽŋɛ-ya tι tι ka lagιm ki.> >
17Azezi n daan paagɛ la, tι ban laagɛ Alazaarι de la dabsa anaasι.
18La Betani daan lɛm Zerizalɛm masɛ wʋ kilomẽtrι atã. 19Tι Zifdõma
zozo'e wa'am tι ba pʋ'ʋsɛ Amartι, la Amaari ba tã la kũm.
20La Amartι n wõm tι Azezi sẽm mɛ na, a daan yese mɛ tʋ'ʋsɛ ẽ. Dee
tι Amaari weege zẽa yire. 21Tι Amartι yele Azezi yetι: < <Zuudãana,
fõn daan sãn boe nι kalam, mam tã wã kãn ki. 22La lɛɛlɛ wã, mam
ken mina tι bõn-sɛka woo tι fõn wʋn sose Nawẽnnɛ, a wʋn bɔ fɔ.> >
23Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Fʋ tã la wʋn vo'oge basɛ kũm.> > 24Tι
Amartι lerge ẽ yetι: < <Mam mi tι a wʋn vo'oge dũnia ba'asgɔ daarɛ,
tι kũm wuu wʋn vo'oge la.> > 25Tι Azezi yele ẽ yetι: < <Mam n de
kũm vo'ore dãana, la vɔm dãana. Sɛka n bɔ mam sιra, baa a sãn ki, a
wʋn vo'oge. 26La sɛka woo n vɔa dee bɔ mam sιra, kũm kãn tã'agɛ ẽ
wakatɛ wuu. Fõn bɔ bõn-ẽna sιra?> > 27Tι Amartι lerge ẽ yetι:
< <Ẽe, Zuudãana, mam bɔ sιra tι fõn de la Krisi, Nawẽnnɛ Dayʋa la
n sẽm dũnia zuo la.> >

28La ẽn yele bɛla la, a fõrgɛ mɛ, sẽŋɛ ka wi a yɩbga Amaari, sʋgɛ
yele ẽ yetɩ: <<Karẽnsãama wa'am mɛ, dee wi'ira fõn.>> 29La
Amaari n wõm bɛla la, a isge mɛ tɔtɔ wɛ'ɛsa a zẽ'am. 30La Azezi daan
nãn ka paagɛ tẽŋa la pʋam, a ken bɔna la Amartɩ n daan tʋ'ʋsɛ ẽ zẽ'e-
sɛka la. 31Tɩ Zifdõma sɛba n wa'am wa pʋ'ʋsɛ kũm na, dee bɔna la
Amaari lɛ yire la pʋam na, yẽ tɩ a isge tɔtɔ yɛsra, tɩ ba tẽ'esra tɩ a
we'esɩ la yɔɔm tɩ a ka kaasɛ, tɩ ba dɔla ẽ.

32La Amaari n paagɛ Azezi n boe zẽ'e-sɛka la, yẽ ẽ na, a yigle mɛ a
nẽŋam, yele ẽ yetɩ: <<M Zuudãana, fõn daan sãn boe nɩ kalam,
mam tã wã kãn ki.>> 33La Azezi n daan yẽ tɩ a kellɩ mɛ, la Zifdõma
la n dolɩ ẽ na mẽ kellɩ mɛ na, tɩ a sũure sã'am halɩ, tɩ la dãam ẽ
zozo'e, 34tɩ a soke ba yetɩ: <<Yãma laagɛ ẽ na bɛ?>> Tɩ ba yele ẽ
yetɩ: <<Zuudãana, wa'am wa bɩsɛ.>> 35Tɩ Azezi kɛlla. 36Tɩ
Zifdõma la n yẽ bɛla la, yetɩ: <<Bɩsɛ-ya ẽn nõŋɛ ẽ se'em.>> 37Tɩ
basɛba yele yetɩ: <<Dagɩ bʋra-ẽna n daan botɩ fʋa la nini yẽta la, a
ka tã wʋn basɛ nɩ tɩ ẽna mẽ da ki?>>

38Tɩ Azezi sũure le sã'am halɩ, tɩ a wɛ'ɛsa yɔɔm na. Yɔɔgɔ la daan de
la tãmpĩa yoko, tɩ kugre lige a nõorɛ. 39Tɩ Azezi yetɩ: <<Lakɛ-ya
kugre la.>> Tɩ sɛka n ki la tã Amartɩ yele Azezi yetɩ: <<M
Zuudãana, a põn põ'ogɛ mɛ, se'ere n soe la, la de la dabsa anaasɩ n
wãna tɩ a boe yɔɔm.>> 40Tɩ Azezi soke ẽ yetɩ: <<Mam ka yele fʋ
yetɩ, fʋ sãn bɔ mam sɩra, fʋ wʋn yẽ Nawẽnnɛ na'am pãŋa?>> 41Tɩ
ba lakɛ kugre la. Tɩ Azezi gorge saazuum yetɩ: <<M Sɔ, mam
pʋ'ʋsrɩ fɔ, fõn selse mam pʋ'ʋsgɔ la. 42Mam mi tɩ daarɛ woo fʋ selsrɩ
mam pʋ'ʋsgɔ mɛ. La mam yele bɛla la nẽr-kʋʋŋɔ wã ĩyã, tɩ ba wʋn bɔ
sɩra tɩ fõn tõm mam.>> 43A yele bɛla dee tɔgɛ la ke'enke'em yetɩ:
<<Alazaarɩ, yese!>> 44Tɩ sɛka n daan ki la isge yese. Tɩ tãna vile a
nãma la a nu'usi, la tãnnɛ ayẽma n vile a nẽŋa. Tɩ Azezi yele ba yetɩ:

< <Lorge-ya tãna la, dee basɛ ẽ tɩ a fõrgɛ.> >

Zifdõma nẽŋadõma eerɩ sore tɩ ba kʋ Azezi

(Amatie 26:1-5, Amarkɩ 14:1-2, Aluki 22:1-2)

45La Zifdõma sɛba n daan wa'am Amaari zẽ'am wa yẽ Azezi n ẽŋɛ
se'em na, ba zozo'e bɔ ẽ sɩra mɛ. 46Tɩ basɛba sẽŋɛ Farisi* dõma zẽ'am
ka yele ba Azezi n ẽŋɛ se'em na.
47Tɩ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma, la Farisi dõma lagsɛ ba sarɩyaditba
kẽma yetɩ: < <Tɩ wʋn ẽŋɛ la wãne? Bʋra-ẽna wã tõnnɩ la tõon-
yãlma zozo'e. 48Tɩ sãn basɛ ẽ tɩ a ɩta bɛla, nẽrba wuu wʋn bɔ ẽ sɩra
mɛ, la Rom* dõma wʋn wa'am wa sã'am tɩ Wẽnde-kãtɛ wã, la tɩ
so'olʋm wã wuu mɛ.> >
49Tɩ ba nẽra ayɩla yʋ'ʋrɛ n de Akayifu n daan de kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana yʋʋn-ẽŋa, yele ba yetɩ: < <Yãma ka mi sɛla sɛla. 50Ya ka
mi tɩ bʋraa ayɩla sãn ki nẽrba la ĩyã, n sõɩ tɩ buuri la wuu n wʋn
sã'am?> > 51La, la dagɩ a mẽŋa yɛm tɩ a yele bɛla, la de la ẽn daan
de kãabgɔ kẽma nẽŋadãana yʋʋn-ẽŋa la tɩ a to'oge Nawẽnnɛ yetɔga
tɔgɛ yetɩ, dẽnɩ tɩ Azezi wa ki bɔ bãma buuri la. 52La, la dagɩ bãma
buuri la mã'a ĩyã tɩ la masɛ tɩ a ki, la de la Nawẽnnɛ kɔma n wɩrgɛ
zẽ'esɩ wuu la ĩyã, tɩ a yetɩ a lagsɛ ba tɩ ba lebge buuri ayɩla.
53La sẽŋɛ la daar-ẽŋa, tɩ Zifdõma nẽŋadõma ẽŋɛ nõorɛ ayɩla tɩ ba kʋ
ẽ. 54Bɛla ĩyã tɩ Azezi ka le ɛɛra Zifdõma tẽŋasʋka tɩ ba yẽta ẽ. A fõrgɛ
bilam sẽŋɛ la tẽnsɩ n lɛm mõom, ka kẽ'era tẽŋa yʋ'ʋrɛ n de Efrayim la
a karẽnbiisi la.
55La Zifdõma Zɔɔg-basɛ* kibsa n daan lɛm, tɩ nẽrba zozo'e ze'ele
tẽn-pɩgsɩ pʋam sẽŋɛ Zerizalɛm lan dẽŋɛ Zɔɔg-basɛ kibsa la, tɩ ba ka
malgɛ ba mẽŋa wʋ ba sisgo n yetɩ ba ɩta se'em na. 56Tɩ ba ɛɛra Azezi,
sẽŋɛ ka zɛ Wẽnde-kãtʋm na sɔkra taaba yetɩ: < <Yãma tẽ'esɛ la

dẽna? A sιrι kãn wa'am kibsa wã?> > 57La kãabgɔ kẽma nẽŋadõma,
la Farisi dõma la daan bɔ la nõorɛ tι nẽra sãn mina ẽn boe zẽ'a, a
pa'alɛ tι ba yõkɛ ẽ.

12

Amaari ka'agɛ tιdarɛ kaam ẽŋɛ Azezi

(Amatie 26:6-13, Amarkι 14:3-9)

1Zɔɔg-basɛ* kibsa daan deege la dabsa ayoobι la a paagɛ, tι Azezi
sẽŋɛ Betani, ẽn vo'oge Alazaarι tẽn-sɛka la. 2Tι ba daan ẽŋɛ dia bilam
bɔ ẽ, tι Amartι daan pʊta dia la. La Alazaarι daan lagιm na nẽrba la
zẽa la Azezi dita. 3Tι Amaari dιkɛ tιdarɛ ka-sõma ligri n zo'oge, tι ba
wi'iri tι < <naarι> > n paagɛ lιtrι pʊsʊka wa'am wa ka'agɛ ẽŋɛ
Azezi nãma, dιkɛ a zomto duuse ba. Tι yire la wuu lebge tιdarɛ kaam
na yũuŋo. 4Tι Azezi karẽnbia ayιla yʊ'ʊrɛ n de Azudaasι Iskariyo,
sɛka n wʊn wa pa'alɛ tι ba yõkɛ ẽ na, yetι: 5< <Tι sãn koose nι tιdarɛ
kaam wã lig-kõba*f8* kɔbstã, tι kãn dιkɛ ligri la bɔ nasdõma?> >
6Ẽn yele bɛla la, dagι tι a fablι la nasdõma yelle, la de la ẽn de
nayiga, la ẽŋa n tarι ba ligri tãmpɔkɔ, zũura sɛla tι ba sũm a pʊam
na. 7Tι Azezi yetι: < <Basɛ-ya pɔka la bãalam, tι a dẽŋɛ ẽŋɛ la ba
wʊn ẽŋɛ mam se'em mam laarɛ daarɛ. 8Nasdõma boe la ya lɛ mɛ
daarɛ woo, la mam kãn bɔna la ya daarɛ woo.> >

9Tι Zifdõma zozo'e wõm tι Azezi boe la Betani. Tι ba sẽŋɛ mĩ, la
dagι Azezi mã'a ĩyã tι ba sẽŋɛ, ba sẽŋɛ tι ba mẽ ka yẽ la Alazaarι tι
Azezi daan vo'oge la. 10Tι kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la bãm yetι, bãma
mẽ wʊn kʊ Alazaarι mɛ, 11tι la de la ẽŋa ĩyã tι Zifdõma zozo'e basɛ
bãma dee bɔ Azezi sιra.

Azezi kẽ'erι Zerizalɛm la na'am

(Amatie 21:1-11, Amarkι 11:1-11, Aluki 19:28-40)

12Tι beere wiige, tι nẽr-kʋʋŋɔ la n wa'am kibsa la wõm tι Azezi sẽm
Zerizalɛm. 13Tι ba kɔ karkɔnsι võorɔ tʋ'ʋsra ẽ, dee tɔgra ke'enke'em
yetι:

< <Ozaana! Pẽgɛ-ya nẽr-sɛka n sẽm na Zuudãana Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ
la,
ẽŋa n de Ɩsrayɛlι dõma naba la.> >

14Tι Azezi yẽ bõn-biire bã ẽ wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam se'em
yetι:

15< <Siyõ*f9* nẽrba, da zɔta-ya dabeem.
Bιsɛ-ya, ya naba n bã bõn-biire sẽna la.> >

16La Azezi karẽnbiisi la daan nãn ka bãŋɛ yel-ẽŋa võorɛ. La Azezi n
yãŋa wa yẽ na'am pãŋa Nawẽnnɛ zẽ'am na, tι ba tẽegɛ tι bõn-ẽŋa n
gʋlsɛ a yelle, la ba daan ẽŋɛ la bɛla bɔ ẽ.
17La nẽr-sɛba n wa bɔna Azezi zẽ'am, wakat-sɛka tι a wi Alazaarι tι
a vo'oge ze'ele yɔɔgɔ pʋam yese la, daan pa'alɛ nẽrba la ẽn daan ẽŋɛ
se'em mɛ. 18Bɛla n soe tι nẽr-kʋʋŋɔ la tʋ'ʋsɛ ẽ, ban wõm tι a tõm na
tõon-yãlm-ẽŋa la ĩyã. 19Bɛla tι Farisi dõma yɛta taaba yetι: < <Ya yẽ
ya, ya ka tã wʋn ẽŋɛ sɛla sɛla. Bιsɛ-ya, nẽrba wuu dolι ẽ mɛ.> >

Grɛkιdõma eerι tι ba yẽ Azezi, tι Azezi tɔgra a kũm yelle

20La Grɛkιdõma* n daan boe nẽr-sɛba n sẽŋɛ Zerizalɛm kibsa tι ba
pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ na pʋam. 21Bãma n sẽŋɛ Afilipi n ze'ele Betisayida n
boe Galile so'olʋm pʋam na zẽ'am, ka yele ẽ yetι: < <Kɛ'ɛma, tõma
boorι tι tι yẽ la Azezi.> > 22Tι Afilipi sẽŋɛ ka yele A'ãndre, tι A'ãndre
la Afilipi doose taaba sẽŋɛ ka yele Azezi. 23Tι Azezi lerge ba yetι:
< <Wakatɛ la paagɛ mɛ tι Nẽrsaala* Dayʋa la wʋn yẽ a na'am pãŋa.
24Mam yetι ya la sιra sιra, tι ba sãn ka bʋrɛ ke-biire tι a yɛm bule

yese dee tɩ a mẽŋa põ'ogɛ, ke-bi-ẽŋa ayɩla mã'a n wʋn bɔna, la ba sãn
bʋrɛ ẽ tɩ a yɛm na bule yese dee tɩ a mẽŋa ki, a wʋn wɔm biɛ zozo'e.
25Nẽr-sɛka n nõŋɛ a vɔm, a wʋn koŋe vɔm, la nẽr-sɛka n ka nõŋɛ a
vɔm dũnia wã zuo, a wʋn tara vɔm n ka ba'asrɩ. 26La nẽra sãn bɔɔra
tɩ a tõm bɔ mam, dẽnɩ tɩ a dɔla mam. La mam n boe zẽ'e-sɛka la,
mam tõntõnna mẽ wʋn bɔna la bilam. La nẽra sãn tõnna bɔ'ɔra mam,
mam Sɔ wʋn pẽgɛ ẽ.

27Lɛɛlɛ wã mam sũure sã'am mɛ, la m wʋn yetɩ bẽm? Mam wʋn
yetɩ: M Sɔ, sõŋɛ ma tɩ m põsɛ nãmsgɔ ẽna wã bɩɩ? Ayɛɩ, la de la yel-
ẽna ĩyã tɩ mam wa'am tɩ m nãmsɛ.>> 28A yele bɛla dee yetɩ:
<<Mam Sɔ, nã'asɛ fʋ yʋ'ʋrɛ.>> Tɩ kõa ze'ele saazuum yetɩ:
<<Mam nã'asɛ m yʋ'ʋrɛ mɛ, la mam wʋn le nã'asɛ ẽ.>>

29Tɩ nẽr-sɛba n ze bilam na wõm, yetɩ: <<Saaga n dãmɛ.>> Tɩ
basɛba yetɩ: <<Malɛka* n tɔgɛ la ẽ.>> 30Tɩ Azezi yele yetɩ: <<La
dagɩ mam ĩyã tɩ kõ-ẽŋa tɔgɛ, la de la yãma ĩyã. 31Lɛɛlɛ wã de la dũnia
wã sarɩyadia wakatɛ. Lɛɛlɛ wã ba wʋn dige dũnia wã naba*f10* basɛ
yẽŋa. 32La ba sãn wa zẽkɛ mam saazuum, mam wʋn tarɩ nẽrba wuu
wa'am mam zẽ'am.>> 33Azezi yele bɛla pa'alɛ la ẽŋa wʋn ki se'em.
34Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la lerge ẽ yetɩ: <<La gʋlsɛ lɔɔ* gõŋɔ pʋam pa'alɛ
tõma yetɩ, Krisi* wʋn bɔna la wakatɛ wuu, la bẽm tɩ fõn yetɩ, dẽnɩ tɩ
ba zẽkɛ Nẽrsaala* Dayʋa la saazuum? Ãne n de Nẽrsaala Dayɔ-
ẽŋa?>> 35Tɩ Azezi yele ba yetɩ: <<Peelem ken bɔna la ya lɛ mɛ
wakatɛ fẽe. Peelem wã n ken bɔna la ya wakat-sɛka la, sẽnna-ya tɩ
lika da wa liŋe ya. Sɛka n sẽnnɩ lika pʋam ka mi ẽn we'esɩ zẽ'a.
36Wakat-sɛka tɩ peelem ken bɔna la yãma la, bɔ-ya sɛka n de peelem
na sɩra, tɩ ya lebge peelem na kɔma.>>

Azezi yele la bɛla dee fõrgɛ ba zẽ'am, sẽŋɛ ka sʋgɛ. 37Baa la Azezi n
ẽŋɛ bõn-yãlma zozo'e nẽrba la nẽŋam na, ba ka bɔ ẽ sɩra. 38Bɛla tɩ

Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* n yʋʋn yele se'em na ẽŋɛ. A yʋʋn yetɩ:

<<Zuudãana, ãne n bɔ tõma kõa la sɩra?
La Zuudãana la pãŋa puke pa'alɛ la ãne?>>

39Ba ka tã wʋn bɔ sɩra, se'ere n soe la, A'ezayi yʋʋn le yetɩ:

40<<Nawẽnnɛ pĩ ba nini mɛ,
tɩ ba da yẽta la ba nini na,
dee lige ba pʋtẽ'era,
tɩ ba da wõm a yetɔga la võorɛ.
Sãn dagɩ nɩ bɛla,
ba wʋn teege nɩ yɛm
tɩ a bɔ ba laafɛ.>>

41A'ezayi yʋʋn yele la bɛla, se'ere n soe la, a yʋʋn yẽ la Azezi na'am
pãŋa, tɩ a yʋʋn tɔgɛ a yelle. 42Baa la bɛla wuu, Zifdõma nẽŋadõma la
pʋam nẽrba zozo'e bɔ ẽ sɩra mɛ, la Farisi* dõma la ĩyã ba ka sakɛ
yele, ba zotɩ mɛ tɩ ba wʋn dige ba ba wẽndeego la pʋam. 43Ba daan
nõŋɛ la nẽrsaalba pẽka gãnna Nawẽnnɛ pẽka.

Azezi yetɔga n diti nẽrba sarɩya

44Azezi tɔgɛ ke'enke'em yetɩ: <<Sɛka n bɔ'ɔrɩ mam sɩra, la dagɩ
mam mã'a tɩ a bɔ'ɔrɩ sɩra, a bɔ'ɔrɩ la sɛka n tõm mam na sɩra. 45La
sɛka n yẽ mam, yẽ la sɛka n tõm mam na. 46Mam de la peelem n
wa'am dũnia zuo, tɩ nẽr-sɛka n bɔ'ɔrɩ mam sɩra kãn bɔna lika pʋam.
47La nẽra sãn wõm mam yetɔga, dee ka sakɛ yetɔga la, la dagɩ mam n
wʋn di a sarɩya, se'ere n soe la, mam ka wa'am tɩ m di dũnia dõma
sarɩya, mam wa'am tɩ m fãagɛ ba mɛ. 48Sɛka n zagsɛ mam, ka sakɛ
mam yetɔga la, a tarɩ sɛka n wʋn di a sarɩya. La de la yetɔga la tɩ
mam tɔgɛ la n wʋn pa'alɛ tɩ a ka tarɩ bʋʋrɔ dũnia ba'asgɔ daarɛ.
49Se'ere n soe la, mam ka tɔgrɩ la m mẽŋa pʋtẽ'erɛ. La de la mam Sɔ n

tõm mam na mẽŋa n bɔ mam nõorɛ mam wʊn yele se'em, la mam
wʊn tɔgɛ sɛla yelle. 50La mam mi tɩ sɛka n sakɛ a nõorɛ la tarɩ la vɔm
n ka ba'asrɩ. La bõn-sɛba tɩ mam yetɩ la, la de la mam Sɔ n yele mam
se'em na n bɛla tɩ mam yele.>>

13

Azezi peege a karẽnbiisi nãma

1Lan dẽŋɛ Zɔɔg-basɛ kibsa la, Azezi mi mɛ tɩ ẽŋa wakatɛ paagɛ mɛ tɩ
ẽŋa wʊn fõrgɛ dũnia sẽŋɛ a Sɔ zẽ'am. La a daan nõŋɛ a nẽrba la n boe
dũnia mɛ, a nõŋɛ ba la halɩ nõŋlʊm zõnzõnnɔ.
2Azezi la a karẽnbiisi la daan boe mĩ dita la zaanõorɛ dia. La
Asũtãana* daan põn botɩ Asimõ dayʊa Azudaasɩ Iskariyo tẽ'esɛ a
sũurum tɩ ẽŋa wʊn pa'alɛ tɩ ba yõkɛ Azezi. 3La Azezi daan mi tɩ ẽŋa
ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am, la ẽŋa lebrɩ la Nawẽnnɛ zẽ'am, la a
mi tɩ ẽŋa Sɔ Nawẽnnɛ dɩkɛ sɛla woo ẽŋɛ la ẽŋa nu'usum. 4Tɩ a isge
dia la zẽ'am yɛɛgɛ a fu-sɛka n boe zuum na, dee dɩkɛ tãnnɛ lʊ a sɩa.
5Yãŋa pʊrgɛ ko'om ẽŋɛ laaga pʊam, pɛɛra a karẽnbiisi la nãma, dɩkɛ
tãnnɛ la n lʊ a sɩa la duusra ba.
6Tɩ a daan paagɛ Asimõ-pɩyɛɛrɩ zẽ'am, tɩ a soke ẽ yetɩ: <<M
Zuudãana, fõn yetɩ fʊ peege la mam nãma?>> 7Tɩ Azezi lerge ẽ
yetɩ: <<Fõn ka mi mam ɩtɩ se'em wã võorɛ lɛɛlɛ, la fʊ wʊn wa
bãŋɛ.>> 8Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele ẽ yetɩ: <<Ayɛɩ! Fõn kãn peege mam
nãma.>> Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: <<Mam sãn ka peege fo, fʊ ka le
tara pʊrɛ la mam.>> 9Tɩ Asimõ-pɩyɛɛrɩ yele ẽ yetɩ: <<M
Zuudãana, da peege m nãma la mã'a, po peege m nu'usi la m
zuugo.>> 10Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ: <<Sɛka n sɔ ĩyã ka le bɔɔra tɩ a
sɔ, sãn dagna a nãma mã'a tɩ a wʊn peege, se'ere n soe la, a ĩyã wuu

dẽkɛ mɛ sõŋa sõŋa. Ya dẽkɛ mɛ ãna sõŋa sõŋa, la, la dagɩ ya
wuu.> > 11Azezi daan mi sɛka n yetɩ a pa'alɛ tɩ ba yõkɛ ẽ na mɛ, bɛla
ĩyã tɩ a yetɩ, dagɩ ya wuu n ãn sõŋa.
12La Azezi n peege ba nãma kɩ'ɩlɩm na, a le yɛ la a fuugo la, lebe ka
zĩ'ire dia la zẽ'am, yele ba yetɩ: < <Yãma bãŋɛ mam n ẽŋɛ se'em na
võorɛ? 13Yãma wi'iri mam tɩ Karẽnsãama, la Zuudãana, ya yele sõŋa.
Mam de la bɛla. 14Mam n de ya Zuudãana, la ya Karẽnsãama la sãn
peege ya nãma, yãma mẽ masɛ mɛ tɩ ya pɛɛra taaba nãma. 15Se'ere n
soe la, la de la mãmsgɔ tɩ mam ẽŋɛ bɔ ya, tɩ ya mẽ ɩta wʊ mam n ẽŋɛ
ya se'em na. 16Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ tõntõnna ka gãnnɩ a
zuudãana, la sɛka tɩ ba tõm na ka gãnnɩ sɛka n tõm ẽ na. 17Yan mi
bõn-bãma la, ya sãn ẽŋɛ bɛla, ya de la zu-yẽlʊm dõma. 18La dagɩ ya
wuu yelle tɩ mam tɔgrɩ, mam mi sɛba tɩ mam looge la mɛ, la dẽnɩ tɩ
bõn-sɛba n gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam na ẽŋɛ. La yetɩ: <Nẽr-sɛka n
diti la mam na, wẽrgɛ mɛ zɛbra la mam.> 19Mam dẽŋɛ yɛta ya mɛ
lɛɛlɛ wã, tɩ la nãn ka ẽŋɛ. Tɩ la sãn wa ẽŋɛ, ya wʊn bɔ sɩra tɩ mam de
la sɛka tɩ mam de la. 20Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ sɛka n to'orɩ sɛka tɩ
mam tõm na, a to'orɩ la mam. La sɛka n to'orɩ mam na, a to'orɩ la
sɛka n tõm mam na.> >

Azezi yetɩ nẽra n wʊn pa'alɛ tɩ ba yõkɛ ẽŋa

(Amatie 26:20-25, Amarkɩ 14:17-21, Aluki 22:21-23)

21Azezi n tɔgɛ bɛla la, sũ-sã'aŋɔ n tarɩ ẽ zozo'e, tɩ a yetɩ: < <Mam
yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ ya nẽra ayɩla n wʊn wa pa'alɛ tɩ ba yõkɛ
mam.> > 22Tɩ a karẽnbiisi la daan bɩsra taaba, ka mina ẽn tɔgrɩ nẽr-
sɛka yelle. 23La Azezi karẽnbiisi la ayɩla, sɛka tɩ a nõŋɛ la daan zĩ la
Azezi sakʊkɔ. 24Tɩ Asimõ-pɩyɛɛrɩ kãbsɛ ẽ tɩ a soke Azezi bãŋɛ la de la
ãn yelle tɩ a tɔgrɩ la. 25Tɩ karẽnbi-ẽŋa dente Azezi, soke ẽ yetɩ:

< <Zuudãana, ãn de ẽ?> > 26Tı Azezi lerge yetı: < <A de la sɛka tı
mam wʋn suke borborı girgo bɔ ẽ na.> > A dıkɛ borborı girgo la
suke bɔ la Azudaası n de Asimõ Iskariyo dayʋa. 27Tı Azudaası to'oge
borborı la, tı Asũtãana kẽ a sũurum. Tı Azezi yele ẽ yetı: < <Fõn
yetı fʋ ẽŋɛ se'em na, ẽŋɛ ẽ tɔtɔ.> > 28La sɛba n daan lagım bɔna mĩ
dita la, nẽra nẽra ka bãŋɛ se'ere n soe tı a yele ẽ bɛla. 29La Azudaası n
daan zɛɛrı ligri tãmpɔkɔ la, nẽrba basɛba tẽ'esɛ tı Azezi yele ẽ tı a
sẽŋɛ ka da la bõn-sɛba tı ba boorı tı ba dıkɛ ẽŋɛ kibsa la, bıı a bɔ
nasdõma sɛla. 30Azudaası n daan to'oge borborı la, dee kɔ'ɔn yese. La
daan de la yʋ'ʋŋɔ.

Azezi bɔ a karẽnbiisi nõor-paalga

31Azudaası n yese la, tı Azezi yetı: < <Lɛɛlɛ wã Nẽrsaala* Dayʋa la
wʋn yẽ a na'am pãŋa, la Nawẽnnɛ wʋn yẽ nã'asgɔ a ĩyã. 32Nawẽnnɛ
sãn yẽ nã'asgɔ a ĩyã, Nawẽnnɛ mẽŋa wʋn nã'asɛ ẽ. Lɛɛlɛ wã tı a wʋn
nã'asɛ ẽ. 33M kɔma, mam ken bɔna la ya la wakatɛ fẽe mã'a. La ya
wʋn ɛ mam, la mam yetı ya lɛɛlɛ wã wʋ mam n daan yele Zifdõma
se'em na: Ya ka tã wʋn wa'am zẽ'e-sɛka tı mam we'esı la.
34Mam bɔ'ɔrı ya la nõor-paalga: Nõŋɛ-ya taaba. Wʋ mam n nõŋɛ ya
se'em na, ya mẽ nõŋɛ taaba bɛla. 35Ya sãn nõŋɛ taaba, nẽrba wuu
wʋn bãŋɛ tı ya de la mam karẽnbiisi.> >

Azezi dẽŋɛ tɔgɛ tı Apıyɛɛrı wʋn sı'ısɛ ẽŋa

(Amatie 26:31-35, Amarkı 14:27-31, Aluki 22:31-34)

36Tı Asimõ-pıyɛɛrı soke Azezi yetı: < <Zuudãana, fõn we'esı la
bɛ?> > Tı a lerge ẽ yetı: < <Mam n we'esı zẽ'a na, fʋ ka tã wʋn
doose mam sẽŋɛ lɛɛlɛ wã. La fʋ wʋn wa doose mam poore
wa'am.> > 37Tı Apıyɛɛrı soke ẽ yetı: < <Zuudãana, bẽm ẽŋɛ tı mam
kãn tã'agɛ doose fõn sẽŋɛ lɛɛlɛ wã? Mam sakɛ tı m ki mɛ fõn ĩyã.> >

38Tι Azezi lerge ẽ yetι: <<Fõn wʋn sakɛ tι fʋ ki mam ĩyã? Mam yetι
fʋ la sιra sιra, tι lan dẽŋɛ nõ-rɔɔgɔ n wʋn kaasɛ, fʋ wʋn sι'ιsɛ nõorɛ
atã tι fõn ka mi mam.>>

14

Azezi n de sore n we'esι Nawẽnnɛ zẽ'am

1Azezi le yele ba yetι: <<Da basɛ-ya tι ya sũure sã'am. Bɔ-ya
Nawẽnnɛ sιra, la ya bɔ mam mẽ sιra. 2Kẽ'a zẽ'esι boe mam Sɔ
Nawẽnnɛ yire zo'oge mɛ. Mam we'esι tι m ka malgɛ la zẽ'a ya ĩyã. La
sãn dagι nι bɛla, mam kãn yele nι ya. 3La mam sãn sẽŋɛ ka malgɛ
zẽ'a la ya ĩyã, mam wʋn leme wa'am wa tarι ya sẽŋɛ mam zẽ'am, tι
mam n boe zẽ'a na, yãma mẽ bɔna bilam. 4La mam n we'esι zẽ'e-sɛka
la, ya mi a sore la.>> 5Tι Atoma yele ẽ yetι: <<Zuudãana, tõma
ka mi fõn we'esι zẽ'a na, tõma wʋn ẽŋɛ la wãne tã'agɛ bãŋɛ a
sore?>> 6Tι Azezi lerge ẽ yetι: <<Mam n de sore, la sιra, la vɔm
dãana. Nẽra nẽra ka tã wʋn wa'am mam Sɔ zẽ'am, tι la sãn ka doose
la mam. 7Ya sãn mi ni mam, ya wʋn mi ni mam Sɔ la mẽ. La lɛɛlɛ wã,
ya mi ẽ, la ya yẽ ẽ.>>

8Tι Afilipi yele ẽ yetι: <<Zuudãana, pa'alɛ tɔ fʋ Sɔ la, tι bɛla seke
tõma mɛ.>> 9Tι Azezi lerge ẽ yetι: <<Afilipi, mam boe la ya
yuuge mɛ, tι fõn nãn ken ka mina mam? Sɛka n yẽ mam, yẽ mam Sɔ
mɛ. La ẽŋɛ la wãne tι fõn yetι, m pa'alɛ ya m Sɔ la? 10Fõn ka bɔ sιra tι
mam boe la mam Sɔ la lɛ, tι mam Sɔ la bɔna la mam lɛ? Yetɔg-sɛba tι
mam tɔgrι la yãma la, ka ze'etι mam mẽŋa zẽ'am, la de la mam Sɔ la
n boe la mam lɛ la n tõnnι a tõoma. 11Bɔ-ya mam sιra, mam n yetι
mam boe la m Sɔ la lɛ, tι mam Sɔ la bɔna la mam lɛ la. La ya sãn ka
sakɛ bɛla, ya bɔ mam sιra m tõoma la ĩyã.

[12]Mam yetɩ ya la sɩra sɩra, tɩ sɛka n bɔ'ɔrɩ mam sɩra la, a mẽ wʋn
tõm tõon-sɛba tɩ mam tõnnɩ na, la a wʋn tõm tõon-kãra n gãnnɩ bɛla,
se'ere n soe la, mam we'esɩ la m Sɔ zẽ'am. [13]La bõn-sɛba wuu tɩ ya
wʋn sose la mam yʋ'ʋrɛ, mam wʋn ẽŋɛ bɔ ya tɩ m Sɔ la yẽ nã'asgɔ a
Dayʋa la ĩyã. [14]Ya sãn sose sɛla la mam yʋ'ʋrɛ, mam wʋn ẽŋɛ.> >

Nawẽnnɛ Sɩa wa'aŋɔ

[15]< <Ya sãn nõŋɛ mam, ya wʋn sakɛ mam nõorɛ la mɛ. [16]La mam
wʋn sose m Sɔ la, tɩ a bɔ ya Sõŋra ayẽma tɩ a bɔna la ya lɛ wakatɛ n
ka ba'asrɩ. [17]A de la sɩra Sɩa* tɩ dũnia dõma ka tã wʋn to'oge ẽ, se'ere
n soe la, ba ka tã wʋn yẽ ẽ, la ba ka mi ẽ. La yãma mi ẽ, se'ere n soe
la, a boe la ya zẽ'am, la a wʋn bɔna la ya lɛ.
[18]Mam kãn basɛ ya kɩɩbsɩ, mam wʋn leme wa'am ya zẽ'am. [19]La sãn
ẽŋɛ fẽe, dũnia nẽrba kãn le yẽ mam. La yãma nõo wʋn yẽ mam,
se'ere n soe la, mam n vɔa la, yãma mẽ wʋn vɔa mɛ. [20]La daar-ẽŋa
daarɛ, ya wʋn bãŋɛ tɩ mam boe la m Sɔ la lɛ, tɩ yãma bɔna la mam, tɩ
mam bɔna la yãma.
[21]Sɛka n bãŋɛ mam nõorɛ la tɩ mam bɔ la, dee sakra ɩta bɛla, la de
la ẽŋa n nõŋɛ mam. Mam Sɔ la wʋn nõŋɛ sɛka n nõŋɛ mam na mɛ. La
mam wʋn nõŋɛ ẽŋa dãana, dee dɩkɛ m mẽŋa pa'alɛ ẽ.> >
[22]Tɩ Azudaasɩ ayẽma n dagɩ Azudaasɩ Iskariyo la soke ẽ yetɩ:
< <Zuudãana, la ẽŋɛ la wãne tɩ fõn wʋn dɩkɛ fʋ mẽŋa pa'alɛ tõma,
dee kãn pa'alɛ dũnia nẽrba?> > [23]Tɩ Azezi lerge ẽ yetɩ: < <Nẽra sãn
nõŋɛ mam, a wʋn sakɛ ɩta mam n yele se'em na, la mam Sɔ wʋn nõŋɛ
a dãana. La tõma wʋn wa'am a zẽ'am wa bɔna la ẽ. [24]Sɛka n ka nõŋɛ
mam, a ka sakɛ ɩta mam yetɔga n yele se'em na. La yetɔga la tɩ ya
wõnnɩ wã dagɩ mam mẽŋa yetɔga, la de la mam Sɔ la n tõm mam na
yetɔga.

[25]Mam ken bɔna la ya zẽ'am dee tɔgɛ yetɔg-bãna bɔ ya. [26]La Sõŋra
la, mam Sɔ Nawẽnnɛ Sıa la tı a wʊn tõm na mam yʊ'ʊrɛ tı a wa'am
ya zẽ'am na, ẽŋa n wʊn zãsʊm ya sɛla woo, dee tẽegɛ ya bõn-sɛba
wuu tı mam yele ya la.
[27]Mam basrı sũ-mã'asʊm bɔ ya, mam mẽŋa sũ-mã'asʊm tı mam
bɔ'ɔrı ya. Mam ka bɔ'ɔrı ya wʊ dũnia n bɔ'ɔrı se'em na. Da basɛ-ya tı
ya sũure sã'am, da zɔta-ya dabeem. [28]Ya wõm mam n yele ya tı mam
we'esı mɛ, la mam wʊn leme wa'am ya zẽ'am. Ya sãn nõŋɛ nı mam,
ya wʊn ẽŋɛ nı sũ-yẽlʊm mam n we'esı m Sɔ zẽ'am na ĩyã. Se'ere n soe
la, mam Sɔ la n gãnnı mam. [29]Lɛɛlɛ wã, mam tɔgɛ ya mɛ tı la nãn ka
paagɛ, tı la sãn wa paagɛ, ya wʊn bɔ mam sıra. [30]Mam kãn le tɔgɛ la
ya lɛ zo'oge, se'ere n soe la, dũnia naba sẽm mɛ. La a ka tarı pãŋa la
mam. [31]La dẽnı tı dũnia dõma bãŋɛ tı mam nõŋɛ m Sɔ la mɛ, la mam
ıtı wʊ mam Sɔ la n bɔ mam nõorɛ tı m ẽŋɛ se'em na. Isge-ya, tı fõrgɛ
kalam.> >

15

Viinye tıa, la a wila yelle

[1]Azezi zãsʊm ba yetı: < <Mam de la viinye* tıa mẽŋa mẽŋa. La
mam Sɔ Nawẽnnɛ n de viinye tıa la dãana. [2]Wil-sɛka n puse mam zuo
dee ka wɔnna biɛ, a wãarı ẽ mɛ basra. La wil-sɛka woo n wɔnnı biɛ, a
yorsrı ẽ mɛ tı a ãna sõŋa malın wɔnna biɛ zɔ'ɔra. [3]Yãma põn ãna sõŋa
mɛ, yetɔg-sɛba tı mam tɔgɛ bɔ ya la ĩyã. [4]Bɔna-ya la mam lɛ, tı mam
wʊn bɔna la ya. Wʊ tıa wille n ka tã wʊn wɔm biɛ a to'ore tı a sãn ka
bɔna la tıa la, bɛla, ya mẽ sãn ka bɔna la mam, ya ka tã wʊn wɔm
biɛ.
[5]Mam n de tıa la, tı yãma dɛna wila la. Sɛka n boe la mam, tı mam

bɔna la ẽ, ẽŋa dãana tõnnɩ tõon-sõma zɔ'ɔra mɛ, se'ere n soe la, ya ka
tã wʋn ẽŋɛ sɛla sɛla, tɩ ya sãn ka bɔna la mam. 6Nẽra sãn ka bɔna la
mam lɛ, ba wʋn lobe ẽ basɛ wʋ tɩa wille la, tɩ a kʋɩ. La ba vaarɩ wil-
sɛba n kʋɩ la ɩta la bugum pʋam, tɩ bugum dita ba. 7Ya sãn bɔna la
mam, tɩ mam yetɔga la bɔna ya pʋam, ya sose yan boorɩ sɛla wuu, tɩ
ya wʋn yẽ. 8Ya sãn tõm tõon-sõma zo'oge pa'alɛ tɩ yãma de la mam
karẽnbiisi, bɛla ya wʋn nã'asɛ mam Sɔ.

9Mam nõŋɛ ya wʋ mam Sɔ n nõŋɛ mam se'em na. Tara-ya mam
nõŋlʋm na ya sũure pʋam. 10Ya sãn sakɛ mam nõorɛ la, ya wʋn tara
mam nõŋlʋm na ya sũure pʋam, wʋ mam sakɛ m Sɔ nõorɛ tara a
nõŋlʋm se'em na. 11Mam tɔgɛ ya wãna tɩ ya tara la mam sũ-yẽlga, tɩ
ya sũ-yẽlga wʋn zo'oge pãɩ.

12Mam nõorɛ n wãna: Nõŋɛ-ya taaba, wʋ mam n nõŋɛ ya se'em na.
13Nẽra ka boe n tarɩ nõŋlʋm gãnna nẽra n sakɛ tɩ a ki a sɩrdõma ĩyã.
14Ya sãn ẽŋɛ mam n yele ya se'em na, ya de la mam sɩrdõma. 15Mam
ka le wi'ira ya tɩ m tõntõnɩba, se'ere n soe la, tõntõnna ka mi a
zuudãana n ɩtɩ sɛla. Mam wi'iri ya tɩ m sɩrdõma, se'ere n soe la, mam
botɩ yãma bãŋɛ bõn-sɛba tɩ mam Sɔ yele mam na wuu mɛ. 16Dagɩ
yãma n looge mam, mam n looge ya, dɩkɛ m tõonɛ na ẽŋɛ ya
nu'usum tɩ ya sẽŋɛ ka tõm tõon-sõma wʋ tɩa n wɔnnɩ biɛ la, tɩ ya
tõon-sõma la wʋn bɔna wakatɛ wuu. Bɛla, bõn-sɛka woo tɩ ya wʋn
sose mam Sɔ la, la mam yʋ'ʋrɛ, a wʋn bɔ ya. 17Mam n bɔ ya nõorɛ tɩ
ya ẽŋɛ se'em de la ya nõŋɛ taaba.> >

Dũnia nẽrba sise Azezi la a karẽnbiisi

18Tɩ Azezi le yele yetɩ: < <Dũnia nẽrba sãn sise ya, ya bãŋɛ tɩ ba
dẽŋɛ sise la mam. 19Ya sãn de nɩ na dũnia n soe ya, dũnia nẽrba wʋn
nõŋɛ nɩ ya, se'ere n soe la, ya de la dũnia bõnɔ. La mam loose ya la

dũnia pʋam yese, la dagɩ dũnia n soe ya, bɛla tɩ dũnia nẽrba sisra ya.
[20]Tẽegɛ-ya yetɔg-sɛka tɩ mam yele ya tɩ: <Tõntõnna ka gãnna a
zuudãana la.> Ba sãn nãmsɛ mam, ba mẽ wʋn nãmsɛ yãma mɛ. La
ba sãn sakɛ mam yetɔga, ba wʋn sakɛ yãma mẽ yetɔga. [21]La ba wʋn
ẽŋɛ ya bõn-bãma wuu mam yʋ'ʋrɛ ĩyã, se'ere n soe la, ba ka mi sɛka
n tõm mam na. [22]Mam sãn ka wa'am nɩ, la mam sãn ka tɔgɛ nɩ la ba
lɛ, ba tõon-be'ero taalɛ ka boe ba zuo. La lɛɛlɛ wã, ba ka tã wʋn yetɩ
bãma tarɩ bʋʋrɔ. [23]Sɛka n sisri mam na, a mẽ sisri mam Sɔ la mɛ.
[24]Mam sãn ka tõm nɩ tõon-sɛba tɩ nẽra baa ayɩla nãn ka tõm ba
tẽŋasʋka, ba tõon-be'ero taalɛ ka boe ba zuo. La lɛɛlɛ wã, ba yẽ mam
tõoma mɛ, dee sise mam na m Sɔ la. [25]Bɛla pʋam tɩ bõn-sɛka n gʋlsɛ
Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam na ẽŋɛ. La yetɩ: <Ba sise mam na zãŋa.>
[26]Sõŋra la wʋn wa'am ya zẽ'am, a de la sɩra Sɩa* tɩ mam wʋn tõm,
tɩ a ze'ele mam Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am ya zẽ'am. Ẽŋa wʋn tɔgɛ
mam yelle bɔ ya. [27]La yãma mẽ wʋn tɔgɛ mam yelle, se'ere n soe la,
halɩ pĩ'iluŋo tɩ ya boe la mam lɛ.

16

[1]Mam tɔgɛ bɛla bɔ ya tɩ sɛla da wa botɩ ya basɛ ka le dɔla mam. [2]Ba
wʋn wa dige ya ba wẽndeto pʋam, la wakatɛ sẽna tɩ nẽrba wʋn kʋ
ya, dee tẽ'esɛ tɩ bãma tõm na Nawẽnnɛ tõonɛ. [3]Ba wʋn ẽŋɛ la bɛla,
se'ere n soe la, ba ka mi mam Sɔ la, la mam mẽŋa. [4]La mam yele ya
bɛla tɩ wakat-ẽŋa sãn wa paagɛ, ya tẽegɛ tɩ mam põn yele ya.>>

Nawẽnnɛ Sɩa tõoma

<<Mam ka yele ya bɛla pɔspɔsɩ, se'ere n soe la, mam daan boe la
ya lɛ mɛ. [5]La nãnannɛ wã mam we'esɩ la sɛka n tõm mam na zẽ'am,
la ya nẽra baa ayɩla ka sokrɩ mam yetɩ, mam we'esɩ la bɛ? [6]La mam n

yele ya bõn-ẽna wã ĩyã, sũ-sã'aŋɔ n tarı ya zozo'e. [7]La mam yetı ya la
sıra, tı la ãn sõŋa bɔ ya tı mam sẽŋɛ. Se'ere n soe la, mam sãn ka
sẽŋɛ, Sõŋra la kãn wa'am ya zẽ'am, la mam sãn sẽŋɛ, mam wʊn tõm ẽ
bɔ ya. [8]La a sãn wa'am, a wʊn botı dũnia nẽrba bãŋɛ tı ba tuuge mɛ
tõon-be'ero yelle, la sɛla n masɛ yelle, la sarıyadia yelle. [9]A wʊn botı
ba bãŋɛ tı ba tõon-be'ero la de la ban ka bɔ mam sıra la. [10]A wʊn botı
ba bãŋɛ sɛla n masɛ, se'ere n soe la, mam we'esı la m Sɔ zẽ'am, la ya
kãn le yẽ mam. [11]A wʊn botı ba bãŋɛ sarıyadia yelle, se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ di dũnia wã naba sarıya mɛ, tı a koŋe bʊʊrɔ.
[12]Mam ken tara la yɛla zozo'e tı m tɔgɛ bɔ ya, la ya kãn tã'agɛ to'oge
ba nãnannɛ wã. [13]La Nawẽnnɛ Sıa* n de sıra dãana la sãn wa'am, a
wʊn pa'alɛ ya sıra wuu, se'ere n soe la, a yetɔga la ka ze'etı a mẽŋa
zẽ'am, a wʊn tɔgɛ la sɛla tı a wõm na wuu bɔ ya, dee yele ya sɛla n
boe nẽŋa sẽna. [14]A wʊn nã'asɛ mam, se'ere n soe la, a wʊn dıkɛ la
sɛla n boe mam zẽ'am na tɔgɛ bɔ ya. [15]Mam Sɔ la n tarı sɛla wuu la
de la mam bõnɔ. Bɛla ĩyã tı mam yetı, a wʊn dıkɛ la sɛla n boe mam
zẽ'am na tɔgɛ bɔ ya.> >

Sũ-sã'aŋɔ wʊn lebge sũ-yẽlga

[16]< <La sãn ẽŋɛ fẽe, ya kãn le yẽ mam, la, la sãn le ẽŋɛ fẽe, ya wʊn
le yẽ mam.> > [17]Tı karẽnbiisi basɛba sɔkra taaba yetı: < <Eŋa n
yetı, la sãn ẽŋɛ fẽe, tı kãn le yẽ ẽŋa, la, la sãn le ẽŋɛ fẽe, tı wʊn le yẽ
ẽŋa, dee le yetı, ẽŋa we'esı la a Sɔ zẽ'am na, a võorɛ de la bẽm?> >
[18]Bɛla tı ba daan yɛta tı: < <En yetı la sãn ẽŋɛ fẽe la, a võorɛ de la
bẽm? Tõma ka mi bõn-sɛka yelle tı a tɔgrı la.> > [19]La Azezi n daan
mi tı ba boorı tı ba soke ẽ mɛ na, tı a yele ba yetı: < <Mam n yetı,
la sãn ẽŋɛ fẽe, ya kãn le yẽ mam, la, la sãn le ẽŋɛ fẽe, ya wʊn le yẽ
mam na yelle tı yãma sɔkra taaba? [20]Mam yetı ya la sıra sıra, tı ya

wʋn kaasɛ fablɛ, la dũnia dõma sũure wʋn ãna yẽlʋm. Ya sũure wʋn
sã'am, la ya sũ-sã'aŋɔ la wʋn wa lebge sũ-yẽlga. 21Pɔka sãn bɔna mĩ
virgra, sũ-sã'aŋɔ n tarı ẽ, a nãmsgɔ wakatɛ n paagɛ la ĩyã. La a sãn
dɔgɛ bia la kı'ılım, a ka le tẽra a nãmsgɔ la yelle, a sũure ãn yẽlʋm
mɛ, ẽn dɔgɛ bia la ĩyã. 22Bɛla nãnannɛ wã yãma mẽ tarı la sũ-sã'aŋɔ,
la mam wʋn le wa yẽ ya, la ya sũure wʋn ẽŋɛ yẽlʋm. La nẽra baa
ayıla kãn tã'agɛ sã'am ya sũ-yẽlga la. 23La daar-ẽŋa daarɛ, ya kãn le
soke mam sɛla baa ayıla yelle.

Mam yetı ya la sıra sıra, tı bõn-sɛka tı ya wʋn sose mam Sɔ la mam
yʋ'ʋrɛ, a wʋn bɔ ya. 24Ya nãn ka sose sɛla la mam yʋ'ʋrɛ. Sose-ya tı
ya wʋn to'oge tı ya sũ-yẽlga zo'oge pãı.

25Mam makɛ la makrɛ tɔgɛ bɔ ya. La wakatɛ sẽm mɛ tı mam wʋn
tɔgɛ m Sɔ la yelle vẽelga vẽelga bɔ ya, kãn le makɛ makrɛ tɔgɛ.
26Daar-ẽŋa daarɛ ya wʋn sose mam Sɔ Nawẽnnɛ la mam yʋ'ʋrɛ, mam
ka yetı mam wʋn sose ẽ bɔ ya. 27Mam Sɔ la mẽŋa nõŋɛ yãma mɛ,
se'ere n soe la, yãma nõŋɛ mam mɛ, dee bɔ mam sıra tı mam ze'ele la
Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am. 28Mam ze'ele la m Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am
dũnia zuo, la mam fõrgrı dũnia zuo wɛ'ɛsa la m Sɔ la zẽ'am.> >

29Tı a karẽnbiisi la yele ẽ yetı: < <Nãnannɛ wã, fõn yãŋa tɔgrı la
vẽelga vẽelga, dee ka le makra makrɛ. 30Tõma yãŋa mi tı fõn mi sɛla
woo mɛ, fõn ka le ɛɛra tı nẽra soke fo. Bɛla tõma sakɛ tı fõn ze'ele la
Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am.> > 31Tı Azezi lerge ba yetı: < <Ya yãŋa
sakɛ ya? 32Tɔ. Wakatɛ sẽna, la a põn paam mɛ, tı ya wuu wʋn wırgɛ
tı ya nẽra woo bɔna a yire dee basɛ mam m yıla. La mam ka de m
yıla, se'ere n soe la, mam Sɔ la boe la mam mɛ. 33Mam yele ya bɛla tı
ya tara la sũ-mã'asʋm mam yetɔga la ĩyã. Dũnia wã pʋam ya tarı la
nãmsgɔ, la keŋe ya sũure, tı mam yãŋɛ dũnia mɛ.> >

17

Azezi pʋ'ʋsɛ Nawɛ̃nnɛ a nẽrba ĩyã

[1]Azezi n tɔgɛ bɛla kɩ'ɩlɩm na, a gorge bɩsɛ la saazuum yetɩ: < <M
Sɔ, mam daarɛ paagɛ ya, nã'asɛ mam n de fʋ Dayʋa la, tɩ mam mẽ
nã'asɛ fɔ. [2]La de la fõn bɔ mam nõorɛ tɩ m sɔna nẽrsaalba wuu, dee
bɔ sɛba tɩ fõn bɔ mam na wuu vɔm n ka ba'asrɩ. [3]La vɔm n ka ba'asrɩ
la de la ba bãŋɛ fõn, fʋ yɩla mã'a n de Sɩra Dãana Nawɛ̃nnɛ na, la ba
bãŋɛ mam Azezi-krisi tɩ fʋ tõm na. [4]Mam basɛ tɩ fõn yẽ nã'asgɔ tẽŋa
wã zuo mɛ. Mam tõm tõon-sɛba tɩ fõn bɔ mam tɩ m tõm na ba'asɛ mɛ.
[5]Lɛɛlɛ wã, m Sɔ, botɩ m yẽ nã'asgɔ fʋ zẽ'am, wʋ mam n daan tarɩ
na'am pãŋa fʋ zẽ'am se'em, lan dẽŋɛ dũnia n daan nãn ka nãam na.
[6]Mam botɩ sɛba tɩ fõn looge dũnia nẽrba pʋam bɔ mam na bãŋɛ fõn
mɛ. Ba daan de la fõn nẽrba, tɩ fõn dɩkɛ ba bɔ mam, la ba sakɛ fʋ
yetɔga la mɛ. [7]Lɛɛlɛ wã ba bãŋɛ tɩ fõn bɔ mam sɛla la wuu ze'ele la
fõn zẽ'am. [8]Se'ere n soe la, mam tɔgɛ ba la yetɔg-sɛba tɩ fõn bɔ mam
na, tɩ ba to'oge, dee bãŋɛ sɩra sɩra tɩ mam ze'ele la fõn zẽ'am. La ba
bɔ sɩra tɩ fõn tõm mam.
[9]Mam pʋ'ʋsrɩ la bãma ĩyã, mam ka pʋ'ʋsrɩ dũnia nẽrba ĩyã, la de la
nẽr-sɛba tɩ fʋ bɔ mam na ĩyã, se'ere n soe la, bãma de la fõn nẽrba.
[10]La mam bõnɔ de la fõn bõnɔ, tɩ fõn bõnɔ dɛna mam bõnɔ, la mam
yẽ nã'asgɔ mɛ ba zẽ'am. [11]Mam ka le bɔna dũnia zuo, la bãma boe la
dũnia zuo dee tɩ mam sẽna fõn zẽ'am. M Sɔ n de pʋpeelem dãana,
gu'ura ba la fʋ yʋ'ʋrɛ la tɩ fʋ bɔ mam na pãŋa, tɩ ba wʋn dɛna ayɩla
wʋ mam la fõn n de ayɩla se'em na. [12]Mam n daan boe la ba lɛ la,
mam daan gu'uri ba la yʋ'ʋr-sɛka tɩ fõn bɔ mam na pãŋa. Mam bɩsɛ
ba yelle mɛ sõŋa sõŋa, tɩ nẽra baa ayɩla ka bɔɩ, sãn dagna sɛka n de a
sã'am*f11*, tɩ fõn gõŋɔ n yele se'em na ẽŋɛ la.

13La lɛɛlɛ wã mam sẽm na fõn zẽ'am, la mam tɔgrɩ la wãna mam
nãn ken bɔna dũnia zuo, tɩ ba wʋn tara mam sũ-yẽlga, tɩ ba sũ-yẽlga
zo'oge pãɩ. 14Mam tɔgɛ fõn yetɔga la bɔ ba mɛ, la dũnia nẽrba sisri ba
mɛ, se'ere n soe la, ba dagɩ dũnia bõnɔ, wʋ mam mẽ dagɩ dũnia nẽra
se'em na. 15Mam ka sosrɩ tɩ fʋ yese ba dũnia wã zuo, la de la tɩ fʋ gu
ba la be'em dãana. 16La bãma dagɩ dũnia nẽrba, wʋ mam mẽ n dagɩ
dũnia nẽra se'em na. 17Botɩ fõn sɩra la wʋn basɛ tɩ ba welge to'ore
tara pʋpeelem dɛna fʋ nẽrba. Fõn yetɔga la n de sɩra. 18Mam mẽ tõm
ba dũnia pʋam wʋ fõn tõm mam dũnia zuo se'em na. 19La bãma ĩyã
tɩ mam welge m mẽŋa to'ore dɩkɛ m mẽŋa bɔ fõn, tɩ fõn sɩra la wʋn
botɩ ba mẽ welge ba mẽŋa to'ore tara pʋpeelem dɛna fʋ nẽrba.
20La dagɩ bãma mã'a ĩyã tɩ mam pʋ'ʋsrɩ, la de la sɛba n wʋn wa bɔ
mam sɩra ba yetɔga la ĩyã la mẽ yelle. 21Mam pʋ'ʋsrɩ fõn tɩ fʋ botɩ ba
lagɩm dɛna bʋyɩla, wʋ fõn de mam Sɔ n boe la mam lɛ, tɩ mam mẽ
bɔna la fõn se'em na, tɩ ba mẽ wʋn lagɩm dɛna bʋyɩla la tõma, tɩ
dũnia nẽrba la wʋn bɔ sɩra tɩ fõn tõm mam. 22La mam bɔ ba na'am
pãn-sɛka tɩ fõn bɔ mam na mɛ tɩ ba dɛna ayɩla, wʋ tõma n de ayɩla
se'em na. 23Tɩ mam wʋn bɔna la ba, tɩ fõn bɔna la mam, tɩ ba wʋn
sɩrɩ dɛna ayɩla, tɩ dũnia nẽrba wʋn bãŋɛ tɩ la de la fõn tõm mam, la
fõn nõŋɛ ba wʋ fõn nõŋɛ mam se'em na.
24M Sɔ, mam boorɩ tɩ nẽr-sɛba tɩ fʋ bɔ mam na, mẽ bɔna la mam lɛ
zẽ'e-sɛka tɩ mam wʋn bɔna la, tɩ ba wʋn yẽ mam na'am pãŋa, na'am
pãn-sɛka tɩ fõn bɔ mam na, se'ere n soe la, fõn nõŋɛ mam mɛ, tɩ
dũnia yʋʋn nãn ken ka bɔna. 25M Sɔ, fõn de sɛka n masɛ. Dũnia
nẽrba ka bãŋɛ fõn, la mam nõo bãŋɛ fõn mɛ, la nẽr-bãma bãŋɛ mɛ tɩ
la de la fõn tõm mam. 26Mam botɩ ba bãŋɛ fõn mɛ, la mam wʋn ken
botɩ ba bãŋɛ fɔ, tɩ nõŋlʋm sɛka tɩ fõn nõŋɛ mam na, wʋn bɔna la ba,
tɩ mam mẽ bɔna la ba.> >

18

Ba yõkɛ Azezi

(Amatie 26:47-56, Amarkı 14:43-50, Aluki 22:47-53)

1Azezi n tɔgɛ bɛla ba'asɛ la, ẽŋa la a karẽnbiisi la yese dooge la
Sedrõ kʊlga ke bɔba, gaarɛ n daan boe mĩ, tı ba sẽŋɛ ka kẽ bilam. 2La
Azudaası n de sɛka n wʊn pa'alɛ tı ba yõkɛ ẽ na daan mi zẽ'a la mɛ,
se'ere n soe la, Azezi la a karẽnbiisi la daan ẽn lagsra taaba bilam mɛ.
3Bɛla tı kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la Farisi* dõma daan tõm gu'urba tı
ba doose la sʊdaası, tı Azudaası tarı ba sẽŋɛ mĩ. Ba daan tarı la zɛbrɛ
lɔgrɔ, la fıtladõma, dee lasʊm bugum zɛɛra.
4La Azezi mi bõn-sɛba wuu n wʊn ẽŋɛ ẽ mɛ, bɛla tı a sẽŋɛ lɛm ba
soke ba yetı: <<Yãma eerı la ãne?>> 5Tı ba lerge ẽ yetı:
<<Tõma eerı la Azezi n de Nazarɛtı nẽra la.>> Tı Azezi yele ba
yetı: <<La de la mam.>> La Azudaası n daan yetı a pa'alɛ tı ba
yõkɛ ẽ na daan ze mĩ mɛ. 6La Azezi n yetı: <<La de la mam>> na,
ba sẽŋɛ la abilimpoore lebe lui tẽŋa. 7Tı Azezi le soke ba yetı:
<<Ãne tı yãma eerı?>> Tı ba yetı: <<Azezi n de Nazarɛtı nẽra
la.>> 8Tı Azezi lerge ba yetı: <<Mam yele ya tı la de la mam. La
sãn dɛna la mam tı ya eerı, basɛ-ya nẽr-bãna tı ba fõrgɛ.>> 9A yele
bɛla tı a yetɔga tı a tɔgɛ la n ẽŋɛ, a yetı: <<Nẽr-sɛba tı fõn bɔ mam
na, nẽra baa ayıla ka bɔı.>>
10La Asimõ-pıyɛɛrı daan tarı la sʊkɔbgɔ, fooge sʊkɔbgɔ la sɛ kãabgɔ
kẽma nẽŋadãana tõntõnna zʊʊgɔ tʊbrɛ fiige. Tõntõnna la yʊ'ʊrɛ de la
Amalkusi. 11Tı Azezi yele Apıyɛɛrı yetı: <<Lebe sũm fʊ sʊ'a la a
fʊʊgɔ pʊam. Fõn tẽ'esɛ tı mam kãn sakɛ nãmsgɔ sɛka tı mam Sɔ bɔ
mam na mɛ bıı?>>

12Tι sʊdaasι la, la ba kɛ'ɛma, la Zifdõma gu'urba la yõkɛ Azezi lʊ ẽ,
13tarι ẽ dẽŋɛ sẽŋɛ A'annι zẽ'am. A'annι daan de la Akayifu n de
kãabgɔ kẽma nẽŋadãana yʊʊn-ẽŋa la dɛɛm-bʊraa. 14La de la Akayifu
n daan yele Zifdõma tι nẽra ayιla sãn ki nẽrba wuu ĩyã n sõι.

Apιyɛɛrι sι'ιsɛ tι ẽŋa ka mi Azezi

(Amatie 26:69-70, Amarkι 14:66-68, Aluki 22:55-57)

15La Asimõ-pιyɛɛrι la karẽnbia ayιla n daan dolι Azezi. La kãabgɔ
kẽma nẽŋadãana la daan mi karẽnbi-ẽŋa mɛ, tι a po doose la Azezi
kẽ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la yire. 16La Apιyɛɛrι weege zɛ la yẽŋa,
yaŋa nõorʊm, tι karẽnbi-sɛka tι kãabgɔ kẽma nẽŋadãana mi la, yese
ka tɔgɛ la pɔka la n gu'uri zanõrɛ la, dee botι Apιyɛɛrι kẽ. 17Tι
tõntõn-pɔka la n gu'uri zanõrɛ la, soke Apιyɛɛrι yetι: <<Fõn dagι la
bʊra-ẽna karẽnbia ayιla?>> Tι Apιyɛɛrι lerge yetι: <<Mam dagι a
karẽnbia.>>
18La ɔɔrɔ n daan boe, tι tõntõnιba, la gu'urba la tʊʊrɛ bugum kaagɛ
ɔɔsra. Tι Apιyɛɛrι daan po bɔna mĩ ɔɔsra bugum na.

Kãabgɔ kẽma nẽŋadãana soke Azezi a zãsŋɔ la yelle

(Amatie 26:59-66, Amarkι 14:55-64, Aluki 22:66-71)

19Tι kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la soke Azezi a karẽnbiisi la, la a
zãsŋɔ la yelle. 20Tι Azezi lerge ẽ yetι: <<Mam tɔgɛ la nẽr-kʊʊŋɔ la
pʊam bɔ nẽrba, mam zãsʊm nẽrba Zifdõma wẽndeto pʊam, la
Wẽnde-kãtʊm na, zẽ'e-sɛba tι Zifdõma wuu ẽn lagsrι taaba la mɛ,
mam ka sʊgɛ tɔgɛ sɛla sɛla. 21Bẽm tι fʊ sɔkra mam? Soke sɛba n wõm
mam yetɔga la, bãma mi mam n yele se'em na mɛ.>> 22Azezi n tɔgɛ
bɛla la, tι tõntõnna n ze mĩ, wẽ a pɛka, dee yetι: <<Fõn lerge la
kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la bɛla?>> 23Tι Azezi yele ẽ yetι: <<Mam

sãn tɔgɛ la be'em, pa'alɛ sɛla tı mam tɔgɛ be'em na, la mam sãn tɔgɛ
la sõŋa, bẽm tı fʊ wẽ'era ma?> > 24Tı A'annı botı ba tarı ẽ ban lʊ ẽ
se'em na, sẽŋɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana Akayifu zẽ'am.

Apıyɛɛrı le sı'ısɛ tı ẽŋa ka mi Azezi

(Amatie 26:71-75, Amarkı 14:69-72, Aluki 22:58-62)

25La Asimõ-pıyɛɛrı daan ken zɛ ɔɔsra la bugum na. Tı ba soke ẽ yetı:
< <Fõn mẽ dagı la bʊra-ẽna karẽnbia ayıla?> > Tı a sı'ısɛ yetı:
< <Mam dagı a karẽnbia.> > 26Tı kãabgɔ kẽma nẽŋadãana
tõntõnna ayıla n de nẽr-sɛka tı Apıyɛɛrı daan sɛ a tʊbrɛ fiige la sɔbia,
soke ẽ yetı: < <Dagı fõn tı mam yẽ la bʊraa la gaarɛ la pʊam
na?> > 27Tı Apıyɛɛrı le sı'ısɛ. Wakat-ẽŋa mẽŋa tı nõ-rɔɔgɔ kaasɛ.

Ba tarı Azezi sẽŋɛ gɔmna Apilatı zẽ'am

(Amatie 27:1-2, 11-31, Amarkı 15:1-20, Aluki 23:1-5, 13-25)

28Tı ba daan tarı Azezi Akayifu yire sẽŋɛ gɔmna yire. La daan de la
bulika yʊ'ʊŋɔ yʊ'ʊŋɔ. La Zifdõma la mẽŋa ka kẽ gɔmna la yire, ba ẽŋɛ
bɛla tı ba da dẽgɛ la ba mẽŋa, tã'agɛ di Zɔɔg-basɛ* kibsa la. 29Tı
Apilatı yese sẽŋɛ ba zẽ'am ka soke ba yetı: < <Bẽm yelle tı yãma
tarı bʊra-ẽna wã wa'am?> > 30Tı ba lerge ẽ yetı: < <A sãn ka ẽŋɛ nı
be'em, tõma kãn yõkɛ ẽ wa'am wa bɔ fõn.> > 31Tı Apilatı yele ba
yetı: < <Tara-ya ẽ ya mẽŋa sẽŋɛ ka di a sarıya wʊ ya lɔɔ la n de
se'em na.> > Tı Zifdõma la yele ẽ yetı: < <Tõma ka tarı nõorɛ tı tı
kʊ nẽra.> > 32La de la bɛla tı Azezi n daan tɔgɛ pa'alɛ kũm sɛka
buuri tı ẽŋa wʊn ki la ẽŋɛ*f12*.

33Tı Apilatı lebe kẽ deem ka wi Azezi soke ẽ yetı: < <Fõn de
Zifdõma naba la?> > 34Tı Azezi lerge ẽ yetı: < <Fõn mẽŋa pʊtẽ'erɛ
tı fõn sɔkra bɛla bıı, la de la nẽrba basɛba n tɔgɛ mam yelle bɛla bɔ

fõn?>> 35Tı Apilatı lerge ẽ yetı: <<Mam dagı Zifu. Fʋ mẽŋa buuri,
la ba kãabgɔ kẽma nẽŋadõma n yõkɛ fʋ tarı wa bɔ mam. Bẽm tı fõn
ẽŋɛ?>> 36Tı Azezi lerge ẽ yetı: <<Mam so'olʋm dagı dũnia wã
bõnɔ. Mam so'olʋm sãn de nı dũnia wã bõnɔ, mam tõntõnıba la wʋn
zɛbɛ nı mɛ tı ba da yõkɛ mam bɔ Zifdõma la. La lɛɛlɛ wã, mam
so'olʋm dagı dũnia wã bõnɔ.>> 37Tı Apilatı soke ẽ yetı: <<Bɛla
fõn de la naba?>> Tı Azezi lerge yetı: <<La de la fõn yele se'em
na, mam de la naba. Mam dɔgɛ wa'am dũnia wã tı m tɔgɛ la sıra
kaseto. La sɛka woo n dolı sıra selsrı la mam kõa.>> 38Tı Apilatı
soke ẽ yetı: <<Sıra de la bẽm?>>
Apilatı n yele bɛla la, a le yese sẽŋɛ la Zifdõma la zẽ'am ka yele ba
yetı: <<Mam ka yẽ sɛla n de be'em bʋraa wã zẽ'am. 39La yãma
malʋm mɛ tı Zɔɔg-basɛ kibsa wakatɛ woo m yese yʋ'a deem nẽra
ayıla basɛ. Yãma boorı tı m yese la Zifdõma naba la basɛ bıı?>>
40Tı ba tɔgra ke'enke'em yetı: <<Da kãn basɛ ẽŋa. Tõma boorı tı fʋ
basɛ la Abarabası.>> La Abarabası daan de la fãara.

19

1Bɛla tı Apilatı botı ba tarı Azezi sẽŋɛ ka wẽ ẽ na ka'asa. 2Tı sʋdaası
dıkɛ gõ'osı wʋgɛ mũŋa vuge ẽ, dee yɛ ẽ fuugo n de gomusga, 3sẽŋɛ
lɛm ẽ yɛta tı: <<Zifdõma naba, naa>>, dee wẽ'era a pɛgsı.
4Tı Apilatı le yese nẽrba la zẽ'am ka yele ba yetı: <<Bısɛ-ya, mam
wʋn tarı ẽ yesem na ya zẽ'am tı ya bãŋɛ tı mam ka yẽ sɛla n de be'em
bʋra-ẽna zẽ'am.>> 5Tı Azezi vuge gõ'osı mũŋa la, dee yɛ fuugo la n
de gomusga la yese yẽŋa. Tı Apilatı yele ba yetı: <<Nẽra la n
wãna.>>
6La kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la, la ba tõntõnıba la n yẽ ẽ na, ba
kaasrı la tagurga yetı: <<Ka ẽ, ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo kʋ.>> Tı

Apilatι yele ba yetι: < <To'oge-ya ẽ ka ka ya mẽŋa, se'ere n soe la,
mam ka yẽ sɛla n de be'em a zẽ'am.> > 7Tι Zifdõma la yele ẽ yetι:
< <Tõma tarι lɔɔ, la lɔɔ la pʋam la masɛ mɛ tι a ki, se'ere n soe la, a
ẽŋɛ a mẽŋa tι ẽŋa de la Nawẽnnɛ Dayʋa.> >
8Apilatι n wõm yetɔg-ẽna la, dabeem n malιn yõkɛ ẽ. 9Tι a le kẽ
deem ka soke Azezi yetι: < <Fõn ze'ele la bɛ?> > Tι Azezi ka lerge
ẽ. 10Tι Apilatι soke ẽ yetι: < <Mam tι fõn sĩm ka lɛrgra? Fʋ ka mi tι
mam tarι nõorɛ wʋn botι ba basɛ fɔ, bιι ba ka fʋ dɔ-puurŋa zuo
kʋ?> > 11Tι Azezi lerge ẽ yetι: < <Nõorɛ la sãn ka ze'ele nι
saazuum, fʋ ka tarι nι nõorɛ wʋn ẽŋɛ mam sɛla. Bɛla n soe tι sɛka n
tarι mam wa'am wa bɔ fʋ la, tõm tõon-be'ego gãnna fõn.> >
12Apilatι n daan wõm bɛla la, a eerι la sore tι a basɛ Azezi, tι Zifdõma
la daan kaasra tagurga yetι: < <Fʋ sãn basɛ bʋra-ẽna, fʋ dagι Rom*
na-keko sιrɛ. Nẽr-sɛka woo n ιtι a mẽŋa naba, a de la na-keko la
bɛ.> >
13La Apilatι n wõm yetɔg-bãma la, a tarι Azezi yese la yẽŋa, dee
zĩ'ire sarιyadia la zẽ'am tι ba wi'iri tι kug-palagsι zẽ'a, tι a yʋ'ʋrɛ la
Ebre* yetɔga dɛna Gabata la. 14La daan de la beere n wʋn wiige tι
Zɔɔg-basɛ kibsa la di, la daan masɛ wʋ wʋntɛɛŋa zuu-tẽŋasʋka. Tι
Apilatι yele Zifdõma la yetι: < <Ya naba la n wãna.> > 15Tι ba
kaasra tagurga yetι: < <Kʋ ẽ, kʋ ẽ, ka ẽ dɔ-puurŋa zuo kʋ.> > Tι
Apilatι soke ba yetι: < <M ka ya naba la dɔ-puurŋa zuo?> > Tι
kãabgɔ kẽma nẽŋadõma la lerge ẽ yetι: < <Tõma ka tarι naba
ayẽma, sãn dagna Rom na-keko la.> > 16Bɛla tι Apilatι bɔ ba Azezi tι
ba tarι ẽ ka ka dɔ-puurŋa zuo.

Ba tarι Azezi sẽŋɛ ka ka dɔ-puurŋa zuo

(Amatie 27:32-44, Amarkι 15:21-32, Aluki 23:26-43)

Tı ba yõkɛ Azezi, 17botı a mẽŋa tʋ dɔ-puurŋa la yese tẽŋa la pʋam
wɛ'ɛsa zẽ'e-sɛka tı ba wi'iri zuwaŋrɛ zẽ'a, tı a yʋ'ʋrɛ la Ebre yetɔga
dɛna Golgota. 18Bilam tı ba ka ẽ dɔ-puurŋa zuo. Dee mẽ ka nẽrba
bayi dɔ-puursi zuto, ayıla a gɔbga bɔba, ayẽma a zʋʋgɔ bɔba, tı Azezi
bɔna ba tẽŋasʋka. 19Tı Apilatı botı ba gʋlsɛ dɔ-palaka zuo lablɛ dɔ-
puurŋa la zuo. Ba gʋlsɛ yetı:

<<Azezi n ze'ele Nazarɛtı,
Zifdõma naba la.>>

20Zifdõma zozo'e daan karẽŋɛ gʋlsgɔ la mɛ, se'ere n soe la, zẽ'e-sɛka
tı ba daan ka Azezi dɔ-puurŋa zuo la lɛm na tẽŋa la. La ba daan gʋlsɛ
la Ebre, la Latẽ, la Grɛkı yetɔga*f13*. 21Tı Zifdõma kãabgɔ kẽma
nẽŋadõma yele Apilatı yetı: <<Da gʋlsɛ yetı <Zifdõma naba>,
gʋlsɛ yetı: <A yetı ẽŋa de la Zifdõma naba.> >> 22Tı Apilatı lerge
ba yetı: <<Sɛla tı mam gʋlsɛ la, mam gʋlsɛ mɛ.>>
23La sʋdaası la n ka Azezi kı'ılım na, ba dıkɛ la a futo pʋı zẽ'esı
banaası, tı sʋdaaga woo daan to'oge pʋrɛ ayıla, deege fu-woko. La fu-
woko la daan ka tarı pɛ'ɛsõm, ba daan wʋgɛ a wuu la munne. 24Tı ba
daan yele taaba yetı, ba da ãasʋm ẽ, ba pɔsɛ bısɛ sɛka n wʋn to'oge ẽ.
Tı ba ẽŋɛ bɛla. La de la wãna tı Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʋlsɛ yele se'em na
ẽŋɛ. La gʋlsɛ yetı: <<Ba pʋı mam futo bɔ taaba, dee pɔsɛ mam fu-
woko la yelle.>>
25Azezi ma, la a ma yıbga, la Amaari n de Akleopası pɔga, la
Amaari n ze'ele Magdala daan ze mɛ lɛm dɔ-puurŋa la. 26Tı Azezi yẽ
a ma la, la a karẽnbi-sɛka tı a nõŋɛ la n ze lɛm ẽ, tı a yele a ma la
yetı: <<M ma, fʋ bia n wãna.>> 27Dee yele a karẽnbia la yetı:
<<Fʋ ma n wãna.>> Lan sẽŋɛ wakat-ẽŋa, karẽnbia la tarı Azezi
ma la mɛ kule a yire.

Azezi kũm

(Amatie 27:45-56, Amarkɩ 15:33-41, Aluki 23:44-49)

28Bɛla poorʋm, Azezi mi mɛ tɩ sɛla woo ẽŋɛ ba'asɛ mɛ, tɩ a yetɩ:
< <Koyũuro n tarɩ mam.> > A yele bɛla tɩ Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʋlsɛ
yele se'em na n ẽŋɛ. 29La lɔkɔ n daan ze pɩrɛ la dã-mĩ'isgo. Tɩ ba dɩkɛ
sɩpɔɔm lʋsɛ dã-mĩ'isgo la pʋam zẽkɛ la dɔɔgɔ ẽŋɛ Azezi nõorʋm. 30Tɩ
a yũ dã-mĩ'isgo la, dee yetɩ: < <Sɛla woo ẽŋɛ ba'asɛ> >, dee suure a
zuugo ki.

31La daan de la beere n wʋn wiige Zifdõma vo'osgo* daarɛ, daar-
ẽŋa daan de la dabs-kãtɛ, tɩ Zifdõma la ka bɔɔra tɩ ba basɛ tɩ kũm na
weege bɔna dɔ-puursi la zuto daar-ẽŋa. Tɩ ba sose Apilatɩ yetɩ, a botɩ
ba kɔ ba nãma dee sike ba dɔ-puursi la zuto. 32Tɩ sʋdaasɩ la sẽŋɛ ka
kɔ pɔspɔsɩ dãana la tɩ ba ka lɛm Azezi la nãma, le kɔ ayẽma la mẽ
nãma. 33La ban paagɛ Azezi zẽ'am na, ba yẽ tɩ a darɛ ki mɛ, tɩ ba ka
kɔ a nãma. 34Tɩ sʋdaaga ayɩla lʋ a lʋgrɛ la kãnnɛ, tɩ zɩɩm la ko'om
yese.

35Nẽr-sɛka n yẽ bõn-bãna la n tɔgrɩ pa'ala ya. La a kaseto la de la
sɩra, la a mi tɩ ẽŋa tɔgrɩ la sɩra, tɩ yãma mẽ wʋn bɔ sɩra.

36Yel-bãna ẽŋɛ tɩ Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʋlsɛ se'em na n ẽŋɛ. La yetɩ:
< <A kõbrɛ baa ayɩla kãn kɔ'ɔgɛ.> > 37La ken gʋlsɛ yetɩ: < <Ba
wʋn bɩsɛ sɛka tɩ ba lʋ la.> >

Azezi laarɛ

(Amatie 27:57-61, Amarkɩ 15:42-47, Aluki 23:50-56)

38Bɛla poorʋm tɩ Arimate bʋraa Azozɛfʋ n daan de Azezi karẽnbia
dee sʋgra, ẽn zotɩ Zifdõma nẽŋadõma la ĩyã, daan sẽŋɛ ka sose
Apilatɩ sore tɩ a dɩkɛ Azezi kũm na, tɩ Apilatɩ sakɛ, tɩ Azozɛfʋ sẽŋɛ ka
dɩkɛ kũm na. 39Tɩ Anikodɛm, sɛka n daan sẽŋɛ Azezi zẽ'am yʋ'ʋŋɔ la

po doose Azozɛfʋ. A tarı la bõnɔ yʋ'ʋra n de miiri, la alowe n lagım
taaba gãŋɛ wʋ kilo pitã tı ba yũuŋo ãna sõŋa wa'am. 40Tı ba dıkɛ
Azezi kũm na, ẽŋɛ bõnɔ na n tarı yũuŋo la ẽŋɛ, vile ẽ na tãna wʋ
Zifdõma n ẽn ıta ba kũm se'em na.
41La gaarɛ n daan boe zẽ'e-sɛka tı ba daan ka Azezi dɔ-puurŋa la
zuo la, la yɔ-paalɛ n tũ tãmpĩa ĩyã n daan boe mĩ tı ba nãn ka laagɛ
nẽra a pʋam. 42La beere n wʋn wiige vo'osgo* daarɛ la, la yɔɔgɔ la n
daan lɛm na ĩyã, ba daan laagɛ Azezi kũm na bilam.

20

Azezi vo'ore

(Amatie 28:1-8, Amarkı 16:1-8, Aluki 24:1-12)

1Lasrı daarɛ bulika yʋ'ʋŋɔ yʋ'ʋŋɔ, tı Amaari n ze'ele Magdala sẽŋɛ
yɔɔm na. En paagɛ la, a yẽ tı kugre la bilge mɛ dee basɛ yɔɔgɔ la
nõorɛ. 2Tı a zoe sẽŋɛ Asimõ-pıyɛɛrı la karẽnbi-sɛka tı Azezi nõŋɛ la
zẽ'am, ka yele ba yetı: < <Ba dıkɛ Zuudãana la yɔɔgɔ la pʋam yese
mɛ, tõma ka mi ban bĩŋe ẽ zẽ'e-sɛka.> >
3Tı Apıyɛɛrı la karẽnbia ayıla la yese wɛ'ɛsa yɔɔm na. 4Bãma bayi
daan lagım zɔta mɛ wɛ'ɛsa, tı karẽnbia ayẽma la zoe gãŋɛ Apıyɛɛrı
dẽŋɛ paagɛ yɔɔm na, 5veese bısɛ, yẽ tãna la n gã mĩ, dee ka kẽ. 6Tı
Asimõ-pıyɛɛrı daan paam poorʋm wa kẽ yɔɔgɔ la pʋam, yẽ tãna la n
gã mĩ. 7La tãn-sɛka tı ba daan dıkɛ vile Azezi zuugo la gã mĩ mɛ, la a
ka naagɛ la tãna basɛba la, a kilim mɛ gã ayẽma. 8Tı karẽnbia ayẽma
la n dẽŋɛ paagɛ la, mẽ kẽ yɔɔgɔ la pʋam, yẽ bõn-sɛba n boe mĩ na, la
a bɔ sıra mɛ. 9La karẽnbiisi la daan nãn ka wõm Nawẽnnɛ gõŋɔ n
yetı, dẽnı tı Azezi ki dee vo'oge la võorɛ. 10Tı karẽnbiisi bayi la daan
lebe kule ba yiɛ.

Azezi dıkɛ a mẽŋa pa'alɛ Amaari n ze'ele Magdala

(Amatie 28:9-10, Amarkı 16:9-11)

11 La Amaari daan ze la yɔɔgɔ la nõorʋm yẽŋa kɛlla. A daan kellı mɛ
dee veese tı a bısɛ yɔɔgɔ la pʋam, 12 yẽ malɛkadõma* bayi n yɛ fu-
pɛɛlsı zẽa zẽ'e-sɛka tı ba daan bĩŋe Azezi kũm na. Ayıla zĩ la a zuugo
bɔba, tı ayıla zẽa a nãma bɔba. 13 Tı malɛkadõma la yele ẽ yetı:
<<Pɔka, bẽm n ẽŋɛ tı fõn kɛlla?>> Tı a lerge ba yetı: <<Ba dıkɛ
la mam Zuudãana, tı mam ka mina ban bĩŋe ẽ zẽ'e-sɛka.>>
14 Ẽn tɔgɛ bɛla la, dee gelge yẽ Azezi n ze, la a ka bãŋɛ tı la de la
ẽŋa. 15 Tı Azezi soke ẽ yetı: <<Pɔka, bẽm tı fõn kɛlla? Áne tı fõn
eerı?>> Tı a tẽ'esɛ tı a de la gaarɛ la dãana, yele ẽ yetı: <<M
kẽema, la sãn dɛna la fõn dıkɛ ẽ, yele ma fõn bĩŋe ẽ zẽ'a tı m sẽŋɛ ka
dıkɛ ẽ.>> 16 Tı Azezi yele ẽ yetı: <<Amaari.>> Tı Amaari gelge
tɔgɛ la Ebre yetı: <<Rabuni.>> A võorɛ de la karẽnsãama. 17 Tı
Azezi yele ẽ yetı: <<Da kalʋm ma, mam nãn ka zom m Sɔ la zẽ'am.
Sẽŋɛ m sɔbiisi la zẽ'am ka yele ba yetı: <Mam zonnı na mam Sɔ
Nawẽnnɛ n de yãma Sɔ, la yãma Nawẽnnɛ na zẽ'am.> >> 18 Tı
Amaari n ze'ele Magdala sẽŋɛ ka yele karẽnbiisi la yetı, ẽŋa yẽ
Zuudãana la, dee yele ba Azezi n yele ẽŋa se'em.

Azezi dıkɛ a mẽŋa pa'alɛ a karẽnbiisi

(Amatie 28:16-20, Amarkı 16:14-18, Aluki 24:36-49)

19 La daar-ẽŋa daan de la Lasrı daarɛ wẽnsobre, tı Azezi karẽnbiisi la
bɔna deem, la ba daan yʋ de-sɛka tı ba boe a pʋam na kʋlınsı mɛ,
se'ere n soe la, ba daan zotı la Zifdõma nẽŋadõma. Tı Azezi wa'am
wa ze'ele ba tẽŋasʋka yele ba yetı: <<Sũ-mã'asʋm wʋn bɔna la
ya.>> 20 Azezi n yele ba bɛla la, a pa'alɛ ba la a nu'usi, la a lʋgrɛ la.
La karẽnbiisi la n daan yẽ Zuudãana Azezi la, ba sũure ẽŋɛ yẽlʋm mɛ

zozo'e. 21Tɩ Azezi le yele ba yetɩ: <<Sũ-mã'asʋm wʋn bɔna la ya.
Mam mẽ tõnnɩ ya, wʋ mam Sɔ la n tõm mam se'em na.>> 22Ẽn yele
bɛla la, dee fʋʋsɛ ẽŋɛ ba zuo, yele ba yetɩ: <<To'oge ya Nawẽnnɛ
Sɩa*. 23Nẽr-sɛka woo tɩ ya basɛ a tõon-be'ero taalɛ, a tõon-be'ero taalɛ
ka le bɔna a zuo. La nẽr-sɛka woo tɩ ya zagsɛ ka basɛ a tõon-be'ero
taalɛ, a tõon-be'ero taalɛ ken bɔna la a zuo.>>

Azezi dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ Atoma tɩ ẽŋa sɩrɩ vo'oge mɛ

24Atoma n de Azezi karẽnbiisi pia la ayi la nẽra ayɩla tɩ ba wi'iri tɩ
<<Lɩɩba>> la, daan ka boe ba zẽ'am Azezi n daan wa'am mĩ na.
25Tɩ karẽnbiisi basɛba la yele ẽ yetɩ: <<Tõma yẽ Zuudãana la.>>
Tɩ a yele ba yetɩ: <<Mam sãn ka yẽ kʋʋsa la tɩ ba ka a nu'usi, la
yisa dɩkɛ m nu'ubiire kalʋm ba, la mam sãn ka kalʋm a lʋgrɛ la, mam
kãn malɩn bɔ sɩra.>>

26La bɛla poorʋm dabsa anii daarɛ, tɩ karẽnbiisi la daan le lagsɛ
taaba deego la pʋam, tɩ Atoma bɔna la ba lɛ. La kʋlɩnsɩ la daan yʋ
mɛ, tɩ Azezi wa'am wa ze'ele ba tẽŋasʋka yele ba yetɩ: <<Sũ-
mã'asʋm wʋn bɔna la ya.>> 27Dee yele Atoma yetɩ: <<Dɩkɛ fʋ
nu'ubiire kalʋm mam nu'usi la, dee tẽegɛ fʋ nu'ugo kalʋm mam lʋgrɛ
la bɩsɛ. Da kãn sẽ'ena, bɔ sɩra.>> 28Tɩ Atoma lerge ẽ yetɩ: <<Fʋ de
la mam Zuudãana la mam Nawẽnnɛ.>> 29Tɩ Azezi yele ẽ yetɩ:
<<La de la fõn yẽ mam na ĩyã tɩ fʋ bɔ sɩra? Sɛba n ka yẽ dee bɔ'ɔra
sɩra la tarɩ zu-yẽlʋm.>>

Bõn-sɛka n soe tɩ gõŋɔ wã gʋlsɛ

30Azezi daan tõm tõon-yãlma basɛba mɛ zozo'e a karẽnbiisi la
zẽ'am, n ka gʋlsɛ ẽŋɛ gõn-ẽna wã pʋam. 31La bõn-bãna wã gʋlsɛ tɩ ya
bɔ la sɩra tɩ Azezi n de Krisi*, Nawẽnnɛ Dayʋa la, tɩ ya sãn bɔ ẽ sɩra,
ya wʋn yẽ yõvore a yʋ'ʋrɛ ĩyã.

21

Azezi dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ a karẽnbiisi Tiberiadɩ mõgrɛ nõorʋm

1La bɛla poorʋm Azezi le dɩkɛ a mẽŋa mɛ pa'alɛ a karẽnbiisi la
Tiberiadɩ*f14* mõgrɛ nõorʋm. En pa'alɛ ba a mẽŋa se'em n wãna:
2Asimõ-pɩyɛɛrɩ, la Atoma tɩ ba wi'iri tɩ lɩɩba la, la Anatanayɛlɩ n ze'ele
Kana n boe Galile so'olʋm, la Azebede kɔma, la Azezi karẽnbiisi
basɛba bayi n daan lagɩm bɔna la taaba. 3Tɩ Asimõ-pɩyɛɛrɩ yele ba
yetɩ: < <Mam we'esɩ tɩ m ka yõgɛ la zũma.> > Tɩ basɛba la yele ẽ
yetɩ: < <Tõma mẽ wʋn doose la fʋ sẽŋɛ.> > Tɩ ba yese ka kẽ õorŋɔ
sẽŋɛ. La yʋ'ʋŋ-ẽŋa ba ka yõkɛ sɛla sɛla.
4Tɩ beere bɔna mĩ yɩlɩŋra, tɩ Azezi zɛ mõgrɛ la nõorʋm, tɩ a
karẽnbiisi la ka bãŋɛ tɩ la de la ẽŋa. 5Tɩ Azezi soke ba yetɩ: < <M
kɔma, yãma tarɩ zũma?> > Tɩ ba lerge ẽ yetɩ: < <Ayɛɩ.> > 6Tɩ a
yele ba yetɩ: < <Lobe-ya yʋka la õorŋɔ la zʋʋgɔ bɔba, tɩ ya wʋn
yõgɛ zũma.> > Tɩ ba lobe ba yʋka la, yõgɛ zũma zo'oge ka tãna wʋn
ve'ege ẽŋɛ õorŋɔ la pʋam. 7Tɩ karẽnbi-sɛka tɩ Azezi nõŋɛ la yele
Apɩyɛɛrɩ yetɩ: < <La de la Zuudãana la.> > La Apɩyɛɛrɩ n wõm tɩ a
de la Zuudãana la, tɩ a dɩkɛ a fuugo yɛ, ẽkɛ lui ko'om pʋam dɔɔra.
8Tɩ karẽnbiisi basɛba n daan boe õorŋɔ la pʋam na vɛ'ɛra yʋka la n
pɩrɛ la zũma la sẽna, ba daan ka zãagɛ la doone, la daan masɛ wʋ
kãntɩɩsɩ kɔbsyi. 9La ban dooge doone na, ba yẽ la bugsãana n diti, tɩ
zũma dɔga ba zuo, la borborɩ. 10Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Looge-ya
zũn-sɛba tɩ ya yõgɛ lɛɛlɛ la basɛba wa'am.> > 11Tɩ Asimõ-pɩyɛɛrɩ kẽ
õorŋɔ la pʋam ve'ege yʋka la n pɩrɛ la zũma la dooge. Zũn-kãra
kɔbga la pinuu la atã n daan boe a pʋam. La baa la zũma la n daan
zo'oge bɛla la, yʋka la ka ãagɛ. 12Tɩ Azezi yele ba yetɩ: < <Wa'am-ya
wa di.> > La karẽnbiisi la nẽra baa ayɩla daan ka saagɛ soke ẽ yetɩ:

<<Fõn de la ãne?>> Se'ere n soe la, ba daan bãŋɛ tι a de la
Zuudãana la. 13Tι Azezi paagɛ dιkɛ borborι la pυι ba, dee dιkɛ zũma
la bɔ ba, tι ba di.
14Azezi n daan vo'oge la, nõorɛ atã n bɛla tι a dιkɛ a mẽŋa pa'alɛ a
karẽnbiisi la.

Azezi tɔgrι la Apιyɛɛrι

15Ban daan di kι'ιlιm na, tι Azezi soke Asimõ-pιyɛɛrι yetι:
<<Asimõ, Azã bia, fõn nõŋɛ mam gãnna bãna n nõŋɛ mam se'em
na?>> Tι a lerge ẽ yetι: <<Ee! Zuudãana, fõn mi tι mam nõŋɛ fõn
mɛ.>> Tι Azezi yele ẽ yetι: <<Gu'ura m pebilsi.>> 16Tι Azezi le
soke ẽ nõorɛ bυyi yetι: <<Asimõ, Azã bia, fõn nõŋɛ mam?>> Tι a
lerge ẽ yetι: <<Ee! Zuudãana, fõn mi tι mam nõŋɛ fõn mɛ.>> Tι
Azezi yele ẽ yetι: <<Bιsra m piisi.>> 17Tι Azezi le soke ẽ nõorɛ atã
yetι: <<Asimõ, Azã bia, fõn nõŋɛ mam?>> Tι Apιyɛɛrι sũure daan
sã'am, ẽn soke ẽ nõorɛ atã yetι: <<Fõn nõŋɛ mam mɛ bιι>> la. Tι
a lerge ẽ yetι: <<Zuudãana, fõn mi sɛla wuu mɛ, fõn mi tι mam
nõŋɛ fõn mɛ.>> Tι Azezi yele ẽ yetι: <<Gu'ura m piisi la. 18Mam
yetι fυ la sιra sιra, tι fõn daan de budib-paalga la, fυ daan lυtι fυ
sagãnnɛ mɛ sẽnna fõn boorι zẽ'a, la fυ sãn wa kυrgɛ, fυ wυn zẽkɛ fυ
nu'usi tι nẽra lυ fυ sagãnnɛ, dee tarι fυ sẽŋɛ zẽ'e-sɛka tι fυ ka
boorι.>>
19Azezi daan yele bɛla pa'alɛ la kũm sɛka buuri tι Apιyɛɛrι wυn ki tι
la nã'asɛ Nawẽnnɛ. La ẽn yele bɛla la, a yele ẽ yetι: <<Dɔla
mam!>>

Karẽnbi-sɛka tι Azezi nõŋɛ la yelle

20La Apιyɛɛrι gelge mɛ yẽ karẽnbi-sɛka tι Azezi nõŋɛ la n dolι ba
poore. La de la karẽnbi-ẽŋa n daan dente Azezi dia la wakatɛ, soke ẽ

yetι: <<Zuudãana, la de la ãne n yetι a pa'alε tι ba yõkε fõn?>>
21Apιyεεrι n yẽ ẽ na, tι a soke Azezi yetι: <<Zuudãana, dee ẽna wã,
bẽm n wʋn ẽŋε ẽ?>> 22Tι Azezi lerge ẽ yetι: <<Mam sãn bɔɔra tι
a vɔa, halι tι mam wa leme wa'am, bẽm n pakε fõn? Fõn wen dɔla
mam.>> 23Tι yetɔg-ẽna wã saagε sɔbiisi la zẽ'am tι karẽnbi-ẽŋa kãn
ki. La Azezi ka yele tι a kãn ki, a yetι: <<Mam sãn bɔɔra tι a vɔa
halι tι mam wa leme wa'am, bẽm n pakε fõn?>> 24La de la karẽnbi-
ẽŋa n bɔ bõn-bãna kaseto, la ẽŋa n gʋlsε ba. La tõma mi tι a kaseto la
de la sιra.
25La Azezi daan ẽŋε yεla basεba zozo'e mε. Ba sãn yetι ba gʋlsε nι
ba wuu ayιla-yιla, mam tẽ'esε tι zẽ'a kãn bɔna dũnia zuo n wʋn
to'oge gõnnɔ na tι ba wʋn gʋlsε nι na. \f1 1:6 La de la Azã sεka n
daan misri nẽrba ko'om pʋam na. Bιsε-ya Amatie 3:1-17. \f2 1:51
Azezi sãn ẽn yεta tι Nẽrsaala Dayʋa la, la de la a mẽŋa tι a tɔgrι. \f3
2:3 Gõnnɔ basεba pʋam ba wi'iri dãam na yʋ'ʋrε la vẽ*. \f4 3:14
Amoyisi yʋʋn dιkε la zũuro mãalε bõnsεla yaglε dɔɔgɔ zuo, tι bõnsεla
n dõn nẽr-sεka woo sãn gorge bιsε ẽ, a da ki. \f5 6:7 Lag-kõbrε la
yʋ'ʋrε de la deniye, deniye de wʋ daarε ayιla tõonε yɔɔrɔ. \f6 6:27
Azezi sãn tɔgra Nẽrsaala* Dayʋa yelle, la de la a mẽŋa tι a tɔgrι. \f7
8:24 Azezi n yetι: <<Mam de la sεka tι mam de la>>, a pa'alε tι
ẽŋa zõn na Nawẽnnε. \f8 12:5 Lag-kõbrε la yʋ'ʋrε de la deniye,
deniye de wʋ nẽra daarε ayιla tõonε yɔɔrɔ. \f9 12:15 Siyõ de la
Zerizalεm yʋ'ʋrε ayẽma. \f10 12:31 Dũnia wã naba de la Asũtãana*.
\f11 17:12 La de la Azudaasι Iskariyo yelle tι a tɔgrι. \f12 18:32
Zifdõma daan sãn yetι ba kʋ nẽra, ba ka ka'arι ẽ dɔ-puurŋa* zuo
kʋʋra, la de la Rom* dõma n ka'arι nẽrba. \f13 19:20 Latẽ daan de la
Rom dõma yetɔga, la Ebre de la Zifdõma yetɔga. Grεkι de la yetɔga tι
ba daan tɔgrι tẽnsι zozo'e. \f14 21:1 Tiberiadι mõgrε yʋ'ʋrε n ken

dɛna Galile mõgrɛ, la Zenezarɛtɩ mõgrɛ. \e

ACT

Tõoma

Azezi-krisi Tõntõnɩba Tõoma Gõŋɔ

Bilgre

Tõoma gõŋɔ wã de la Aluki gõŋɔ bʋyi dãana tɩ a gʋlsɛ.

Aluki yʋʋn dolɩ la Apolɩ tõnna Nawẽnnɛ tõoma (Tõoma 16:10).

A pɔspɔsɩ gõŋɔ n de Azezi kõ-yẽlga la pa'alɛ la Azezi n yʋʋn boe dũnia zuo ẽŋɛ se'em. Tõoma Gõŋɔ wã tɔgrɩ tɩ Azezi zom na Nawẽnnɛ yire, tɩ a karẽnbiisi ka le yẽ ẽ. La Azezi tõm na Nawẽnnɛ Sɩa tɩ a wa'am wa bɔna la ba lɛ. Azezi yãŋa boe la ba lɛ la Nawẽnnɛ Sɩa. Sɩa la n bɔ'ɔrɩ ba pãŋa tɩ ba saara dũnia zẽ'a woo mõola Azezi kõ-yẽlga la.

Tõoma gõŋɔ wã pa'alɛ tɩ Pãntekɔtɩ daarɛ tɩ Nawẽnnɛ Sɩa wa'am Azezi karẽnbiisi la zuo la pãŋa, bɩotɩ Azezi nẽrba la zɔ'ɔra Zerizalɛm pa'asra (sapɩtrɩ 1 - 7), saagɛ paagɛ Zude, la Samaari tẽnsɩ wuu (sapɩtrɩ 8 - 12).

Gõŋɔ wã pa'alɛ tɩ Apolɩ, la Azezi karẽnbiisi basɛba n yãŋa mõolɛ sẽŋɛ ka paagɛ tẽn-sɛba n kaagɛ ko-kãtɛ tɩ ba wi'iri tɩ Mediterane, tole ka paagɛ Rom n de tẽn-kãtɛ, tɩ bu-zãŋsɩ mẽ bɔ Azezi sɩra, yẽ Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa (sapɩtrɩ 13 - 28).

Azezi nẽrba la yʋʋn yẽ toogo, la nãmsgɔ mɛ zozo'e. Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa la sõŋɛ ba, pa'alɛ ba ban wʋn ẽŋɛ se'em, dee tẽegɛ ba Azezi n de nẽr-sɛka, ẽn ẽŋɛ se'em, la ẽn yele se'em.

Bõn-sɛba wuu n gʋlsɛ gõŋɔ wã pʋam na yetɩ Nawẽnnɛ nẽrba la

masɛ mɛ tɩ ba mõolɛ Azezi-krisi kõ-yẽlga la tɩ la paagɛ dũnia so'olʋm
wuu.

Azezi-krisi Tõntõnɩba

Tõoma Gõŋɔ

1

1Ateofili, mam pɔspɔsɩ gõŋɔ la pʋam mam tɔgɛ pa'alɛ fõn Azezi* n
daan pɔsɛ tõm se'em, dee pa'alɛ nẽrba se'em wuu halɩ 2ka paagɛ daar-
sɛka tɩ Nawẽnnɛ tarɩ ẽ zom a yire la mɛ. La ẽn daan nãn ka zom
Nawẽnnɛ yire la, a daan tarɩ la Nawẽnnɛ Sɩa* la pãŋa pa'ala
Tõntõnɩba* tɩ a looge la, bãma n wʋn tõnna se'em. 3Azezi kũm na
poorʋm, dabsa pinaasɩ pʋam tɩ a dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ a Tõntõnɩba,
tõm tõon-yãlma zozo'e n pa'alɩ tɩ ẽŋa vo'oge mɛ, dee tɔgɛ Nawẽnnɛ
so'olʋm* yɛla pa'alɛ ba. 4La ban lagsɛ bɔna la ẽ na, tɩ a bɔ ba nõorɛ
yetɩ: < <Da yese-ya Zerizalɛm* tẽŋa pʋam, gu'ura-ya bõn-sɛka tɩ
mam Sɔ daan bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ya, tɩ mam yele ya la. 5Se'ere n soe
la, Azã daan misri ya la ko'om* pʋam, la, la kãn yuuge dee tɩ
Nawẽnnɛ mise ya a Sɩa pʋam.> >

Azezi zom Nawẽnnɛ yire

6La Tõntõnɩba la n lagsɛ taaba la, soke Azezi mɛ yetɩ:
< <Zuudãana, la de la lɛɛlɛ wã tɩ fõn wʋn to'oge Ɩsrayɛlɩ* dõma
na'am le bɔ ba bɩɩ?> > 7Tɩ Azezi lerge ba yetɩ: < <La ka de ya bãŋɛ
wakatɛ la dabs-sɛba tɩ mam Sɔ Nawẽnnɛ looge la a mẽŋa pãŋa. 8La
Nawẽnnɛ Sɩa* wʋn wa'am ya zuo, wa bɔ ya pãŋa. La ya wʋn dɛna
mam kaset-dõma pa'alɛ mam yɛla Zerizalɛm, la Zude, la Samaari
tẽnsʋm, halɩ ka paagɛ dũnia tɛka wuu.> > 9Ẽŋa n tɔgɛ bɛla ba'asɛ la,

dee zɔnna Nawẽnnɛ yire, tɩ ba bɩsra ẽ, tɩ wara lile ẽ.
10La ẽn zonnɩ na, ba ken bɩsra la saazuum zĩi, tɩ bʊraasɩ bayi yɛ fu-
pɛɛlsɩ darɛ wa'am wa zɛ ba zẽ'am, 11dee soke ba yetɩ: <<Galile
nẽrba, bẽm tɩ yãma zɛ bɩsra saazuum? Azezi n yese ya zẽ'am wɛ
Nawẽnnɛ yire wã, a wʊn le leme wʊ yãma n yẽ ẽ tɩ a wɛ'ɛsa se'em
wã.>>

Nẽr-sɛka n wʊn sɔɔgɛ Azudaasɩ zẽ'a

12La Azezi Tõntõnɩba* la daan boe la Oliivi tãŋa zuo, yãŋa ze'ele
bilam lɛbra Zerizalɛm. Tãŋa la, la Zerizalɛm ka zãagɛ gãŋɛ kilomẽtrɩ
ayɩla. 13La ban paagɛ Zerizalɛm tẽŋam na, ba zom na saazuum deego
tɩ ba ẽn bɔna mĩ na pʊam. La sɛba n daan boe mĩ na de la Apɩyɛɛrɩ,
la Azã, la Azakɩ, la A'ãndre, la Afilipi, la Atoma, la Abatelemi, la
Amatie, la Azakɩ n de Alfe bia, la Asimõ sɛka n daan de Zelɔtɩ* nẽra,
la Azakɩ bia Azudaasɩ. 14Bãma wuu la pɔgsɩ, la Azezi ma Amaari, la
Azezi yɩbsɩ n daan ẽn lagsɛ taaba pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ la pʊtẽ'erɛ ayɩla
wakatɛ wuu.
15La daarɛ ayɩla, sɛba n bɔ Azezi sɩra la daan lagsɛ mɛ, ba kãllɛ
daan de wʊ kɔbga la pisyi. Tɩ Apɩyɛɛrɩ isge ze'ele ba tẽŋasʊka yetɩ:
16<<M sɔbiisi, la sãn dɛna Azudaasɩ n pa'alɛ nẽrba sore tɩ ba yõkɛ
Azezi la, Nawẽnnɛ Sɩa yʊʊn dẽŋɛ botɩ naba Adavidi* tɔgɛ a yelle mɛ
halɩ kʊrʊm kʊrʊm. Bõn-sɛka n ẽŋɛ la masɛ la Nawẽnnɛ yetɔga n yʊʊn
tɔgɛ se'em na. 17Azudaasɩ, a daan de la tõma nẽra ayɩla, Nawẽnnɛ n
daan looge ẽ tɩ a tõnna a tõoma.>>
18(La ẽn daan tõm be'em na tɩ ba yɔ ẽ, tɩ a da va'am la a tõon-be'ero
la yɔɔrɔ, lui aliko, tɩ a pʊʊrɛ pusge, tɩ a yõorɔ wuu yurge. 19Zerizalɛm
tẽŋa nẽrba wuu wõm bɛla mɛ, tɩ ba wi'ira va'am na yʊ'ʊrɛ la ba tẽŋa
yetɔga yetɩ <<Akeldama>>. A võorɛ de la zɩm va'am.) 20Apɩyɛɛrɩ

ken tɔgɛ yetɩ: <<La gʋlsɛ Nawẽnnɛ yõoma gõŋɔ pʋam yetɩ:
<A yire wʋn lebge daboogo,
tɩ nẽra nẽra da le kẽ'era mĩ.>
Dee ken gʋlsɛ yetɩ:
<Nẽra wʋn sɔɔgɛ a zẽ'am tõm.>
21-22 Bɛla, dẽnɩ tɩ nẽra ayɩla pa'asɛ tõma Tõntõnɩba la pʋam pa'alɛ
Azezi vo'ore la sɩra. La masɛ tɩ nẽr-ẽŋa dɛna la nẽr-sɛka n daan põn
bɔna tɩ pʋam wakat-sɛka wuu tɩ Zuudãana Azezi daan boe la tõma la,
lan pĩ'ilum la Azã n daan misri nẽrba ko'om pʋam na, wa paagɛ
wakat-sɛka tɩ Azezi daan yese tõma sʋkam zom Nawẽnnɛ yire la.>>
23 Tɩ ba bãm yetɩ nẽrba bayi. Ayɩla de la Azozɛfʋ, tɩ ba wi'iri tɩ
Abarsabasɩ, dee tɩ a yʋ'ʋrɛ ken dɛna Azustusi. Tɩ ayẽma la mẽ yʋ'ʋrɛ
dɛna Amatɩyasɩ. 24 Tɩ ba yãŋa pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ yetɩ: <<Tɩ Zuudãana,
fõn mi nẽrsaalba wuu sũure. Pa'alɛ tɔ nẽrba bayi wã pʋam, fõn looge
nẽr-sɛka 25 tɩ a wʋn sɔɔgɛ Azudaasɩ zẽ'am lagɩm na Tõntõnɩba la, tõm
tõon-sɛka tɩ Azudaasɩ basɛ dee sẽŋɛ lan masɛ tɩ a sẽŋɛ zẽ'am na.>>
26 Ba pʋ'ʋsɛ bɛla dee pɔsɛ mɛ, tɩ la yõkɛ Amatɩyasɩ, tɩ ba botɩ a naagɛ
la Tõntõnɩba pia la ayɩla la.

2

Nawẽnnɛ Sɩa wa'aŋɔ yelle

1 La Zifdõma* kibsa yʋ'ʋrɛ n de Pãntekɔtɩ* daarɛ n daan paagɛ, tɩ
Azezi karẽnbiisi* wuu daan bɔna zẽ'a ayɩla. 2 Tɩ voole darɛ ze'ele
saazuum wa'am wʋ kʋseb-kãtɛ wa pɩrɛ de-sɛka tɩ ba zĩ mĩ na. 3 Tɩ ba
yẽ sɛla n ãn wʋ bug-zɩlɩsɩ n pʋɩ ayɩla ayɩla zɔɔla ba nẽra woo zuo. 4 Tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa* daan wa'am ba wuu zẽ'am la pãŋa, tɩ ba tɔgra bu-zãŋsɩ
yetɔga, wʋ Sɩa la n bɔ ba tɩ ba tɔgɛ se'em na.

5La Zifdõma n daan dolɩ Nawẽnnɛ sore sõŋa n yese dũnia so'olʋm
wuu wa'am wa bɔna Zerizalɛm. 6La nẽrba la n daan wõm voole la, ba
daan lagsɛ zo'oge mɛ, tɩ la daan di'ige ba, se'ere n soe la, nẽra woo
daan wõm tɩ ba tɔgrɩ la a mẽŋa buuri yetɔga. 7Tɩ ba palẽŋa ẽkɛ, tɩ ba
zɛ yɛrɩ, sɔkra taaba yetɩ: < <Bɩsɛ-ya, nẽr-bãna wã wuu n tɔgrɩ wã de
la Galile dõma. 8La, la ẽŋɛ la wãne tɩ tõma nẽra woo wõm tɩ ba tɔgra
a buuri yetɔga? 9Tõma nẽrba basɛba yese la Partɩ, la Medi, la Elamɩ,
la Mezopotami tẽnsʋm, tɩ basɛba mẽ yese Zude, la Kapadɔsɩ, la Põ, la
Azi* tẽnsʋm, 10tɩ basɛba mẽ yese Frizi, la Pãnfili, la Ezipti, la Libi
tẽnsɩ n lɛm Sirɛnɩ, tɩ basɛba yese Rom tẽŋam. 11Nẽrba la basɛba de la
Zifdõma, la basɛba dagɩ Zifdõma dee sakɛ dɔla lɔɔ tɩ Nawẽnnɛ bɔ
Zifdõma. Basɛba mẽ de la Krɛtɩ dõma, la Araabɩ dõma. La baa bɛla
wuu tõma wõm mɛ tɩ ba tɔgrɩ tõma buuri yetɔga pa'ala tõon-kãra tɩ
Nawẽnnɛ ẽŋɛ.> > 12Tɩ ba palẽŋa ẽkɛ, tɩ ba ka mina ba wʋn tẽ'esɛ
se'em, yãŋa sɔkra taaba yetɩ: < <Yel-ẽna võorɛ de la bẽm?> > 13Tɩ
basɛba la'ara ba yetɩ: < <Nẽr-bãna wã yũ la dãam buge.> >

Apɩyɛɛrɩ mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga

14Tɩ Apɩyɛɛrɩ la a Tõntõn-taaba pia la ayɩla la ze'ele saazuo, tɩ
Apɩyɛɛrɩ tɔgɛ ke'enke'em yele nẽr-kʋʋŋɔ la yetɩ: < <Yãma Zifdõma,
la yãma sɛba n boe Zerizalɛm wã wuu, selse-ya mam n yetɩ m yele ya
se'em wã, tɩ ya tã'agɛ bãŋɛ yel-ẽna wã võorɛ. 15Yãma n tẽ'esrɩ tɩ nẽrba
wã yũ la dãam buge la, la dagɩ bɛla, la nãn de la bulika. 16La bõn-ẽna
n ɩtɩ wã de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa* Azʋwɛlɩ n yʋʋn yele se'em na n ɩtɩ.
17A yʋʋn yele tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:
<Dũnia ba'asgɔ sãn lɛm,
mam wʋn basɛ tɩ m Sɩa* sige nẽrsaalba buuri wuu zuto.
A wʋn botɩ ya dayɔɔsɩ la ya pɔyɔɔsɩ to'oge mam yetɔga tɔgɛ bɔ

nẽrba.
Dee botɩ ya kɔmbɩ'ɩsɩ bɩsɛ yẽ yɛla wʋ zãasŋɔ la,
dee botɩ ya bõnkɛgsɩ zãasʋm.
18Asɩra, wakat-ẽŋa mam wʋn basɛ tɩ m Sɩa la sige m tõntõn-
bʋraasɩ, la m tõntõn-pɔgsɩ zuto,
tɩ ba to'oge mam yetɔga tɔgɛ bɔ nẽrba.
19Mam wʋn botɩ bõn-yãlma ẽŋɛ saazuum,
dee botɩ yel-kɩrsɩ n pa'alɩ mam pãŋa ẽŋɛ tẽŋa zuo:
Zɩɩm, la bugum, la bug-zũ'usi zozo'e n wʋn bɔna.
20Wẽntulle wʋn wa lebge la lika,
tɩ wõrga mõ'ogɛ ãna wʋ zɩɩm na,
dee tɩ Zuudãana daarɛ n de na'am kãtɛ daarɛ paagɛ.
21La nẽr-sɛka woo n wʋn wi Zuudãana yʋ'ʋrɛ sose tɩ a fãagɛ ẽ, a
wʋn yẽ fãarɛ.>

22Ɩsrayɛlɩ* dõma, selse-ya mam n yetɩ m yele ya se'em wã. La de la
Azezi* n de Nazarɛtɩ nẽra la yelle. Nawẽnnɛ n looge ẽ bɔ ya, botɩ a
tõm tõon-yãlma la yel-kɩrsɩ tɩ tẽŋasʋka, wʋ yãma n põn mina se'em
na, pa'alɛ tɩ ẽŋa n tõm ẽ tɩ zẽ'am. 23Nawẽnnɛ n yʋʋn põn tẽ'esɛ bɔɔra
tɩ a ẽŋɛ se'em na ĩyã, tɩ a dɩkɛ Azezi ẽŋɛ ya nu'usum, tɩ ya botɩ nẽr-
sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ lɔɔ la yõkɛ ẽ tarɩ ka ka lablɛ dɔ-puurŋa* zuo
kʋ. 24Tɩ Nawẽnnɛ vo'oge ẽ, fãagɛ ẽ kũm nãmsgɔ pʋam basɛ, kũm n ka
tã'agɛ tara ẽ na ĩyã. 25Adavidi* yʋʋn põn tɔgɛ a yelle yetɩ:

<Mam yẽtɩ mam Zuudãana la mam nẽŋam mɛ daarɛ woo.
A boe la mam zʋʋgɔ bɔba sõŋra mam tɩ sɛla kãn botɩ mam bike.
26Bɛla ĩyã mam tarɩ sũ-yẽlga mɛ,
dee tɔgra sũ-yẽlga yetɔga.
La baa mam wʋn ki,
mam tarɩ pʋtẽ'erɛ mɛ,

27 tι fõn Nawẽnnɛ kãn basɛ mam kι'ιn-tẽŋam,
fõn kãn basɛ tι fʊ pʊpeelem dãana põ'ogɛ.
28 Fõn botι mam bãŋɛ yõvore sore mɛ.
Fõn wʊn wa botι mam yẽ sũ-yẽlga mɛ zozo'e fõn nẽŋam.>
29 M sɔbiisi, basɛ-ya tι m tɔgɛ ya vẽelga vẽelga tι yaaba naba Adavidi
yelle. A yʊʊn ki mɛ, tι ba laagɛ ẽ. Tι a yɔɔgɔ bɔna tι tẽŋasʊka kalam
halι wa paam zĩna. 30 Adavidi yʊʊn de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa, la a bãŋɛ
mɛ tι Nawẽnnɛ bĩŋe la nõorɛ pɔι yetι, a wʊn wa botι a yιιsι la nẽra
ayιla le di na'am wʊ ẽn yʊʊn diti na'am se'em na. 31 Adavidi dẽŋɛ yẽ
Nawẽnnɛ n yetι a tõm se'em na mɛ. Tι a tɔgɛ Krisi* kũm vo'ore yelle
yetι:
<Nawẽnnɛ kãn basɛ ẽ kι'ιn-tẽŋam,
a kãn botι a ĩyã põ'ogɛ.>
32 Azezi ẽŋa n wãna tι Nawẽnnɛ vo'oge. Tι tõma waa wuu dɛna kaset-
dõma tɔgra a yelle bɔ'ɔra ya. 33 Nawẽnnɛ yãŋa zẽkɛ ẽ mɛ ka zĩ'ire a
zʊʊgɔ bɔba, tι a to'oge a Sɔ Nawẽnnɛ Sιa la tι a yʊʊn bĩŋe nõorɛ tι a
wʊn bɔ tõma wuu la. Bõn-ẽŋa n wãna tι ya yẽtι dee wõnna lɛɛlɛ wã.
34 La dagι Adavidi n yʊʊn zom Nawẽnnɛ yire. La a mẽŋa yʊʊn yetι:
<Zuudãana Nawẽnnɛ yele mam Zuudãana yetι:
<<Zĩ'ire m zʊʊgɔ bɔba,
35 halι tι m botι fʊ bɛ'ɛba bɔna fʊ nãma tẽŋa.>> >
36 Bɛla, Ιsrayɛlι buuri wuu masɛ mɛ tι ba bãŋɛ sιra sιra tι Azezi tι ya
daan ka lablɛ dɔ-puurŋa zuo kʊ la, Nawẽnnɛ pa'alɛ ya tι ẽŋa n de
Krisi, dee dɛna tι Zuudãana.>>
37 Nẽrba la n daan wõm yetɔga wã la, la daan ba kẽ ba sũure mɛ
halι tι ba soke Apιyɛɛrι, la Tõntõnιba basɛba la yetι: <<Tι sɔbiisi, tι
wʊn ẽŋɛ la wãne?>> 38 Tι Apιyɛɛrι lerge ba yetι: <<Teege-ya yɛm
basɛ tõon-be'ero, tι ya nẽra woo botι ba mise ẽ ko'om* pʊam la

Azezi-krisi yʊ'ʊrɛ, tɩ Nawẽnnɛ basɛ ya tõon-be'ero taalɛ dee bɔ ya a
Sɩa la. 39Nawẽnnɛ n yʊʊn bĩŋe a nõorɛ la, de la yãma la ya kɔma, la
sɛba wuu n boe zẽ'a n zãagɛ tɩ tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ wʊn wa wi ba a
zẽ'am na ĩyã.> >
40Apɩyɛɛrɩ daan tɔgɛ la yetɔga basɛba zozo'e pa'alɛ ba sɩra, dee sɩgɛ
ba yetɩ: < <Basɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ fãagɛ ya zamãan-ẽna nẽr-bɛ'ɛsɩ la
pʊam.> > 41Tɩ nẽrba la zozo'e daan sakɛ Apɩyɛɛrɩ yetɔga la, botɩ ba
mise ba ko'om pʊam. Nẽr-sɛba n daan pa'asɛ ba pʊam daar-ẽŋa masɛ
wʊ nẽr-tʊsatã. 42La ba daan ba mõrgɛ botɩ Tõntõnɩba la zãsna ba mɛ,
dee naagɛ taaba la pʊtẽ'erɛ ayɩla, lagsra dita la taaba, fiisra borborɩ
dee pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ.

Sɛba n bɔ Azezi sɩra la vɔm n ãn se'em

43La dabeem daan kẽ nẽrba la wuu mɛ, se'ere n soe la, Azezi
Tõntõnɩba la tõm na tõon-yãlma la yel-kɩrsɩ zozo'e. 44La nẽr-sɛba n
daan bɔ Azezi sɩra la wuu daan lagɩm taaba la nõorɛ ayɩla, tɩ ba
bõntarsõm lebge ba wuu bõnɔ, 45dee daan kɔɔsra ba lɔgrɔ la ba
bõntarsõm, pʊta bɔ'ɔra nẽr-sɛba wuu n bɔɔra sõŋrɛ se'em na. 46La
daarɛ woo ba ẽn lagsra Wẽnde-kãtʊm* na mɛ, la taaba yiɛ, dita dee
fiisra borborɩ, tara sũ-yẽlga la yɛm ayɩla, 47pẽgra Nawẽnnɛ, dee yẽta
yel-sõnnɛ nẽrba wuu zẽ'am. La daarɛ woo Zuudãana botɩ nẽrba n
yẽta fãarɛ pa'asra sɛba n bɔ ẽ sɩra la pʊam.

3

Kɔɔrŋɔ yẽ ĩmã'asʊm

1Daarɛ ayɩla zaanõorɛ karf-atã, tɩ Apɩyɛɛrɩ la Azã dɔla taaba wɛ
Wẽnde-kãtʊm* na, wakat-sɛka tɩ nẽrba ẽn sẽnna pʊ'ʊsra la. 2La bʊraa
n boe tɩ ba dɔgɛ ẽ tɩ a dɛna kɔɔrŋɔ. La daarɛ woo ba ẽn tara ẽ sẽnna

zĩ'ita la Wẽnde-kãtɛ la nõ-sɛka tɩ ba wi'iri tɩ nõ-sõŋɔ la, tɩ a sɔsra nẽr-
sɛba n kẽ'erɩ Wẽnde-kãtɛ la pʋam na.
3La kɔɔrŋɔ la n yẽ Apɩyɛɛrɩ la Azã n boe mĩ tɩ ba kẽ Wẽnde-kãtʋm
na, tɩ a sose ba yetɩ, ba bɔ ẽ sɛla. 4Tɩ ba bɩsra ẽ zĩi, tɩ Apɩyɛɛrɩ yele ẽ
yetɩ: < <Bɩsɛ tõma.> > 5Tɩ a malɩn bɩsra ba, tẽ'esra tɩ ba wʋn bɔ ẽ
sɛla. 6Tɩ Apɩyɛɛrɩ yele ẽ yetɩ: < <Mam ka tarɩ ligri wʋn bɔ fɔ. La sɛla
tɩ mam tarɩ la, mam wʋn bɔ fɔ. La Azezi-krisi n ze'ele Nazarɛtɩ yʋ'ʋrɛ
ĩyã, isge sẽnna.> > 7La Apɩyɛɛrɩ gʋrɛ la a zʋʋgɔ nu'ugo zẽkɛ ẽ tɩ a
isge. Tɩ a nãma la zĩila keŋe bilam mẽŋa, 8tɩ a vaagɛ isge ze'ele
saazuo, sẽnna dɔla ba kẽ'era Wẽnde-kãtʋm na, ẽgra sisra, dee pẽgra
Nawẽnnɛ.
9Tɩ nẽrba la wuu yẽ ẽ tɩ a sẽnnɩ dee pẽgra Nawẽnnɛ. 10Tɩ ba bãŋɛ tɩ
la de la ẽŋa n ẽn zẽa Wẽnde-kãtɛ la nõ-sõŋɔm na sɔsra. La ban yẽ sɛla
n ẽŋɛ ẽ na, la di'ige ba mɛ zozo'e.

Apɩyɛɛrɩ mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga Wẽnde-kãtʋm

11La nẽrba la n yẽ bʋra-sɛka n daan de kɔɔrŋɔ la n dolɩ Apɩyɛɛrɩ la
Azã la, la di'ige ba wuu mɛ, tɩ ba zoe ka lagsɛ taaba ba zẽ'am zẽ'e-
sɛka yʋ'ʋrɛ n de < <Asalomõ* võnana> > na. 12La Apɩyɛɛrɩ n yẽ
bɛla la, tɩ a soke nẽrba la yetɩ: < <Ɩsrayɛlɩ dõma, bẽm tɩ bõn-ẽna wã
di'ige ya? La bẽm tɩ ya bɩsra tõma, wʋ la de la tõma mẽŋa pãŋa, bɩɩ
tõma n ba dɔla Nawẽnnɛ sõŋa la ĩyã tɩ tõma botɩ bʋra-ẽna isge
sẽnna? 13La de la Nawẽnnɛ tɩ tɩ yaabdõma Abraham*, la A'izakɩ, la
Azakɔbɩ yʋʋn pʋ'ʋsrɩ la, n zẽkɛ a tõntõnna Azezi la yʋ'ʋrɛ. Eŋa tɩ ya
daan yõkɛ sẽŋɛ ka ẽŋɛ sɛba n soe pãŋa la nu'usum, tɩ baa gɔmna
Apilatɩ n daan boorɩ tɩ a basɛ ẽ na, ya daan zagsɛ mɛ a nẽŋam. 14La
yan daan zagsɛ Azezi la, ya zagsɛ la pʋpeelem dãana, la sɩra dãana,
dee daan bɔɔra tɩ Apilatɩ basɛ nẽr-kʋʋra la bɔ ya. 15Bɛla yãma botɩ ba

kʋ la yõvore dãana, ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ vo'oge. Tõma daan yẽ bõn-ẽna
mɛ, tɔgra a yelle bɔ'ɔra ya. 16La de la Azezi yʋ'ʋrɛ n tarɩ pãŋa la ĩyã,
la tõma n bɔ ẽ sɩra la n botɩ bʋra-ẽna tɩ yãma mi dee yẽ wã keŋe. La
de la ẽn bɔ Azezi sɩra la n botɩ a yẽ ĩmã'asʋm sõŋa ya wuu nẽŋam
wã.

17Tɔ. M sɔbiisi, mam bãŋɛ tɩ yan ka mi la ĩyã, tɩ yãma la ya
nẽŋadõma daan ẽŋɛ bɛla. 18La bɛla pʋam tɩ Nawẽnnɛ n yʋʋn põn
dẽŋɛ botɩ a nõtɔ'ɔsrɩba* wuu tɔgɛ yetɩ, dẽnɩ tɩ Krisi* wa nãmsɛ la,
ẽŋɛ. 19Bɛla, teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero, dee wa doose Nawẽnnɛ, tɩ
a wʋn basɛ ya tõon-be'ero taalɛ, 20dee bɔ ya sũ-mã'asʋm, dee tõm
Krisi tɩ a daan põn dẽŋɛ looge la bɔ ya. Eŋa n de Azezi. 21Dẽnɩ tɩ a
bɔna Nawẽnnɛ yire halɩ ka paagɛ wakat-sɛka tɩ sɛla wuu wʋn teege
lebge paalsɩ, wʋ Nawẽnnɛ n yʋʋn põn botɩ a nõtɔ'ɔsrɩba tɔgɛ kʋrʋm
kʋrʋm se'em na.

22Bɛla tɩ Amoyisi* yʋʋn yetɩ: <Ya Zuudãana Nawẽnnɛ wʋn botɩ
nẽra ayɩla ze'ele ya buuri pʋam dɛna a nõtɔ'ɔsa bɔ yãma, wʋ ẽŋa n
botɩ mam dɛna a nõtɔ'ɔsa se'em na. Dẽnɩ tɩ ya selse bõn-sɛba wuu tɩ a
wʋn tɔgɛ bɔ ya la, 23la nẽr-sɛka woo n ka selse Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔs-ẽŋa,
ba wʋn yese ẽ mɛ Nawẽnnɛ nẽrba tẽŋasʋka kʋ.> 24Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba, lan pĩ'ilum la Asãmwɛlɩ la sɛba n tɔgɛ ẽŋa poorʋm na
wuu, yʋʋn põn tɔgɛ dabs-bãna yelle mɛ. 25Yetɔg-sɛba tɩ Nawẽnnɛ botɩ
a nõtɔ'ɔsrɩba yʋʋn tɔgɛ la de la yãma ĩyã, la ẽn yʋʋn bĩŋe a nõorɛ la
tɩ yaabdõma la ken dɛna la yãma ĩyã. A yele Abraham yetɩ: <Fʋ yɩɩsɩ
la ĩyã tɩ mam wʋn ẽŋɛ dũnia buuri wuu yel-sõnnɛ.> 26Nawẽnnɛ
looge a tõntõnna la, dẽŋɛ tõm ẽ na ya zẽ'am tɩ a ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ
botɩ ya nẽra woo basɛ a tõon-be'ero.>>

4

Apɩyɛɛrɩ la Azã ze sarɩyaditba nẽŋam

1Apɩyɛɛrɩ la Azã ken tɔgra la nẽrba la lɛ, tɩ kãabgɔ* kẽma, la
Wẽnde-kãtɛ gu'urba nẽŋadãana, la Saduse* dõma wa'am ba zẽ'am.
2Tɩ ba sũure yĩige la Tõntõnɩba* la n zãsnɩ nẽrba la, dee mõola Azezi
kũm vo'ore yelle pa'ala tɩ nẽr-sɛba n ki la wʊn vo'oge mɛ na. 3Tɩ ba
yõgɛ ba ka yʊ, gu'ura tɩ beere wiige, se'ere n soe la, wẽnnɛ daan sobe
mɛ. 4La nẽr-sɛba n daan wõm Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la, ba zozo'e daan
bɔ yetɔga la sɩra mɛ. Ba kãllɛ daan de wʊ tʊsanuu.

5La beere n wiige, tɩ Zifdõma nẽŋadõma, la kẽma, la lɔɔ*
karẽnsãandõma lagsɛ taaba Zerizalɛm pʊam. 6La A'annɩ n de kãabgɔ
kẽma nẽŋadãana, la Akayifu, la Azã, la Alɛgsãndrɩ, la sɛba wuu n de
kãabgɔ kẽma nẽŋadãana yir-dõma boe mĩ mɛ. 7Tɩ ba botɩ ba tarɩ ba
wa'am wa ze'ele ba nẽŋam, tɩ ba soke ba yetɩ: <<Ãne n bɔ yãma
pãŋa la nõorɛ tɩ yãma ɩta bõn-bãna?>> 8Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* bɔ
Apɩyɛɛrɩ pãŋa, tɩ a yele ba yetɩ: <<Yãma Ɩsrayɛlɩ* nẽŋadõma, la
kẽma, 9yãma n sokrɩ tõma zĩna daarɛ wã tõon-sõŋ-sɛka tɩ tõma ẽŋɛ
bɔ kɔɔrŋɔ la yelle, la bõn-sɛka n botɩ a yẽ ĩmã'asʊm na, 10dẽnɩ tɩ ya
wuu, la Ɩsrayɛlɩ dõma wuu bãŋɛ tɩ la de la Azezi-krisi n ze'ele
Nazarɛtɩ yʊ'ʊrɛ ĩyã tɩ nẽra wã n ze ya nẽŋam wã tarɩ ĩmã'asʊm. Eŋa tɩ
ya daan ka lablɛ dɔ-puurŋa* zuo kʊ, tɩ Nawẽnnɛ vo'oge ẽ. 11Ẽŋa ĩyã tɩ
la gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam tɔgɛ yetɩ:

<Kug-sɛka tɩ yãma mẽtba zagsɛ la,
lebge la kugre n botɩ deego la tara pãŋa.>

12Fãarɛ ka boe nẽra ayẽma zẽ'am, sãn dagna Azezi-krisi mã'a n tã
wʊn fãagɛ nẽrba dũnia zuo basɛ.>>

13Apɩyɛɛrɩ la Azã n yẽ bʊraanɛ tɔgra la, la di'ige nẽrba la mɛ, ban mi
tɩ ba nini ka yo'oge, dee tɩ ba dagna gõn-mitba la, tɩ ba bãŋɛ tɩ ba
daan boe la Azezi lɛ. 14La ban yẽ bʊraa la n yẽ ĩmã'asʊm zɛ ba zẽ'am

na, ba ka mi ban wʋn lerge se'em bɔ ba. 15Tι ba yele ba sarιyadia
zẽ'am yetι ba yese. Tι ba yese. Dee tι ba bãm yele taaba yetι:
16<<Tι wʋn ẽŋɛ nẽr-bãna la wãne? Nẽrba wuu n boe Zerizalɛm wã
mi mɛ tι bãma n ẽŋɛ yel-kιrga wã, tõma kãn tã'agɛ sι'ιsɛ bõn-ẽna.
17La tõma n wʋn ẽŋɛ se'em tι ba tõoma la da le saagɛ sẽŋɛ nẽŋa, la de
la tι zɛbɛ ba yetι, ba da le tɔgɛ Azezi yelle bɔ nẽra nẽra.>> 18Bɛla tι
ba wi ba yetι, ba da le sakɛ tι ba tɔgɛ, dee zãsʋm nẽrba Azezi yɛla.
19La Apιyɛɛrι la Azã lerge ba mɛ yetι: <<Tẽ'esɛ-ya bιsɛ, la masɛ
Nawẽnnɛ nẽŋam tι tõma sakɛ yãma nõorɛ gãnna Nawẽnnɛ nõorɛ mɛ
bιι? 20Tõma ka tã wʋn basɛ ka tɔgɛ sɛla tι tõma yẽ dee wõm na.>>
21Tι ba le gι'ιlɛ ba, dee basɛ ba tι ba fõrgɛ. Ba ka yẽ ba wʋn ẽŋɛ se'em
botι ba sιbgɛ ba, se'ere n soe la, nẽrba la wuu pẽgrι Nawẽnnɛ bõn-
sɛka tι ba ẽŋɛ la ĩyã mɛ. 22Bʋraa la tι yel-kιrga la ẽŋɛ tι a yẽ ĩmã'asʋm
na, gãŋɛ yʋʋma pinaasι mɛ.

Sɛba n bɔ Azezi sιra sose mɛ, tι Nawẽnnɛ bɔ ba bʋraanɛ

23La ban basɛ ba la, Apιyɛɛrι la Azã sẽŋɛ la ba taaba zẽ'am ka tɔgɛ
pa'alɛ ba kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la kẽma la n yele bãma se'em na
wuu. 24La ban wõm bɛla la, tι ba naagɛ taaba pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ la yɛm
ayιla yetι: <<Zuudãana, fõn nãam saazuum la tẽŋa, la ko-kãtɛ, la
bõn-sɛba wuu n boe ba pʋam na. 25Fõn yʋʋn botι tõma yaaba
Adavidi* n de fʋ tõntõnna la tɔgɛ la fʋ Sιa pãŋa yetι:

<Bẽm n ẽŋɛ tι dũnia buuri wuu sũure yĩige,
tι nẽrba tẽ'esra tẽ'es-yaalsι?
26Tι dũnia na'adõma mãasʋm zɛ,
tι tẽŋa la nẽŋadõma lagsɛ taaba
tι ba zɛbɛ la Zuudãana Nawẽnnɛ,
la Krisi* tι a looge la?>

27La de la sɩra tɩ A'erɔdɩ*, la Apõnsɩ-pilatɩ, la bu-zãŋsɩ*, la Ɩsrayɛlɩ
nẽrba lagsɛ taaba tẽn-ẽna wã pʋam zɛbɛ la fʋ tõntõn-sõŋɔ Azezi tɩ fʋ
looge la. 28Bɛla ba ẽŋɛ la bõn-sɛka tɩ fõn yʋʋn põn dẽŋɛ looge yɛm la
fʋ pãŋa bɔɔra tɩ la ẽŋɛ se'em na. 29Tɩ Zuudãana, lɛɛlɛ wã bɩsɛ ban
zɛbrɩ tõma n de fʋ tõntõnɩba la se'em, bɛla ĩyã, bɔ tɩ pãŋa tɩ tɩ mõolɛ
fʋ kõ-yẽlga la bʋraanɛ. 30La fʋ pãŋa, botɩ sɛba n bẽ'erɩ yẽ ĩmã'asʋm,
dee tɩ tõon-yãlma la yel-kɩrsɩ ẽŋɛ, Azezi n de fʋ tõntõn-sõŋɔ la yʋ'ʋrɛ
ĩyã.>> 31Ban pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ ba'asɛ la, zẽ'e-sɛka tɩ ba lagsɛ la mĩim
mɛ. Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ ba wuu pãŋa, tɩ ba tɔgɛ Nawẽnnɛ yetɔga la
bʋraanɛ.

Sɛba n bɔ Azezi sɩra la, pʋtɩ ban tarɩ sɛla wuu la taaba

32Nẽr-kʋʋŋɔ la n daan bɔ Azezi sɩra la lagɩm tara la yɛm ayɩla, la
sũure ayɩla. Tɩ ba nẽra baa ayɩla ka yetɩ, ẽŋa n tarɩ sɛla la de la ẽŋa
mẽŋa mã'a bõnɔ, la de la ba wuu bõnɔ. 33La Tõntõnɩba la tɔgrɩ
Zuudãana Azezi kũm vo'ore yelle la pãŋa zozo'e, tɩ Nawẽnnɛ yel-
sõnnɛ bɔna ba wuu zuo. 34-35La sɛba n daan tarɩ deto bɩɩ vatɔ la,
koose ba mɛ tarɩ ligri la wa'am wa ẽŋɛ Tõntõnɩba la nu'usum. Tɩ ba
yãŋa ẽn pʋɩ bɔ nẽra woo ẽŋa n boorɩ sõŋrɛ masɛ se'em. Tɩ nẽra baa
ayɩla ka bɔna ba pʋam tɩ sɛla pɔ'ɔgɛ ẽ.
36La Azozɛfʋ n de Leviti* nẽra n yese Sipri so'olʋm tɩ Tõntõnɩba la
sɩ a yʋ'ʋrɛ tɩ Abarnabasɩ. A yʋ'ʋrɛ la võorɛ de la: <<Nẽra n bɔ'ɔrɩ
nẽrba bʋraanɛ>>. 37Ẽŋa daan koose la a va'am dɩkɛ ligri la tarɩ
wa'am wa ẽŋɛ Tõntõnɩba la nu'usum.

5

Ananiyasɩ la a pɔga Asafɩɩra yelle

1Bʋraa n daan boe tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Ananiyasɩ, tɩ a pɔga yʋ'ʋrɛ dɛna

Asafιιra. Tι ba koose ba va'am, 2tι a looge ligri la basεba sʋgε, dee
tarι lig-sεba n weege la tarι ka bɔ Azezi Tõntõnιba* la. La ẽn ẽŋε bεla
la, a pɔga la mi mε. 3Tι Apιyεεrι soke ẽ yetι: <<Ananiyasι, bẽm tι
Asũtãana* kẽ fʋ sũurum, tι fʋ parιm bɔ Nawẽnnε Sιa, looge fʋ va'am
na tι fʋ koose la ligri basεba sʋgε? 4Fõn nãn ka koose nι ẽ na, a de la
fʋ bõnɔ. Fõn koose la mẽ, fʋ tã wʋn ẽŋε fʋ yεm n boorι se'em mε.
Bẽm n ẽŋε tι fõn tẽ'esε fʋ sũurum ẽŋε yel-ẽna wã? Fʋ ka parιm bɔ
nẽrsaala, fʋ parιm bɔ la Nawẽnnε.>> 5Ananiyasι n wõm yetɔg-ẽna
la, a lui la tẽŋa ki. La sεba wuu n wõm bõn-ẽna la, dabeem n kẽ ba.
6Tι budib-paalsι isge dιkε ẽ põbε, zε sẽŋε ka laagε.
7Tι la ẽŋε fẽe masε wʋ karf-atã, tι a pɔga mẽ wa'am, la a ka bãŋε
bõn-sεka n ẽŋε la. 8Tι Apιyεεrι soke ẽ yetι: <<Yele ma, yãma n
koose ya va'am na, ligri la wuu n wãna bιι?>> Tι a lerge yetι:
<<Ẽe! Ba wuu n bεla.>> 9Tι Apιyεεrι yele ẽ yetι: <<Bẽm n ẽŋε tι
ya ẽŋε nõorε ayιla tι ya makε Zuudãana Nawẽnnε Sιa bιsε? Bãŋε tι
sεba n laagε fʋ sιra la boe la zanõrʋm. Ba wʋn zε fʋ mẽ yese.>>
10Tι pɔka la kɔ'ɔn lui tẽŋa ki Apιyεεrι nẽŋam. Tι budib-paalsι la kẽ'em
wa yẽ tι a ki mε, tι ba dιkε ẽ sẽŋε ka laagε yεglε a sιra la. 11Tι
dabeem daan kẽ Azezi nẽrba la wuu, la sεba wuu n wõm bõn-ẽna la.

Azezi Tõntõnιba la tõnnι la tõon-yãlma

12Tι Azezi Tõntõnιba la tõm tõon-yãlma, la yel-kιrsι zozo'e nẽrba la
wuu sʋkam. Tι sεba n bɔ Azezi sιra la lagsε taaba la yεm ayιla, zẽ'e-
sεka tι ba wi'iri tι <<Asalomõ võnana>> la. 13Tι sεba n ka bɔ ẽ
sιra la ka sakε lagιm na ba, la nẽrba pẽgrι Azezi nẽrba la mε zozo'e.
14La bʋraasι la pɔgsι zozo'e n daan bɔ'ɔrι Zuudãana Azezi sιra pa'asra
a nẽr-kʋʋŋɔ la pʋam. 15Halι tι nẽrba tara bã'adõma sẽnna gã'ata
sorɔɔrɔ zuto bõn-gã'ala pʋam, tι Apιyεεrι sãn wa dɔla bilam zẽ'a tɔlla,

a yinyisŋa lile ba tɩ ba yẽ ĩmã'asʋm. 16Tɩ nẽrba zozo'e yese tẽn-sɛba n
gilge Zerizalɛm na tarɩ bã'adõma, la sɛba tɩ kʋlkã'arsɩ* dolɩ ba wa'am.
La ba wuu yẽ ĩmã'asʋm mɛ.

Azezi Tõntõnɩba nãmsgɔ yelle

17Tɩ kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana, la sɛba n de Saduse* dõma n boe a
zẽ'am na, daan isge ɩta sũure, 18yõgɛ Azezi Tõntõnɩba la kẽ'esɛ ba
yʋ'a deego pʋam. 19Tɩ Nawẽnnɛ malɛka* sẽŋɛ yʋ'ʋŋɔ ka yo'oge yʋ'a
deego la nõorɛ, tarɩ ba yese yẽŋa ka yele ba yetɩ: 20<<Sẽŋɛ-ya
Wẽnde-kãtʋm na ka tɔgɛ vɔm paalga wã yelle wuu bɔ nẽrba la.>>
21Ban wõm bɛla la, tɩ ba sẽŋɛ ka kẽ Wẽnde-kãtʋm na bewiine zãsna
nẽrba.

Tɩ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la, la sɛba n boe a zẽ'am na, daan wi
Zifdõma sarɩyaditba, la ba kẽma wuu tɩ ba lagsɛ taaba. Tɩ ba tõm
nẽrba yetɩ, ba sẽŋɛ yʋ'a deem na ka tarɩ Tõntõnɩba la wa'am. 22La
ban tõm sɛba la n paagɛ yʋ'a deem na, ba ka yẽ ba, leme wa yele ba
yetɩ: 23<<Tõma n paagɛ la, tõma yẽ tɩ yʋ'a deego la kʋlɩnsɩ la pagɛ
mɛ sõŋa sõŋa, tɩ sɛba n gu'uri la zɛ deego la nõam, tɩ tõma yo'oge ka
yẽ nẽra nẽra.>> 24La Wẽnde-kãtɛ gu'urba nẽŋadãana, la kãabgɔ
kẽma nẽŋadõma la n wõm yel-ẽna la, ba ze la yɛrɩ, tẽ'esra yel-ẽna n
de yel-sɛka. 25Tɩ nẽra wa'am wa yele ba yetɩ: <<Selse-ya, bʋra-sɛba
tɩ ya kẽ'esɛ yʋ'a deego pʋam na ze la Wẽnde-kãtʋm na zãsna
nẽrba.>> 26Tɩ Wẽnde-kãtɛ la gu'urba nẽŋadãana, la a nẽrba sẽŋɛ ka
yõgɛ ba wa'am, dee ka le dãam ba, ba zotɩ mɛ tɩ nẽrba la wʋn lobe
ba la kuga.

27Ban tarɩ ba wa'am wa ze'ele ba nẽŋam na, kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana la soke ba yetɩ: 28<<Tõma daan ka yele ya yetɩ, ya da le
zãsʋm nẽrba la nẽr-ẽna wã yʋ'ʋrɛ? La bɩsɛ-ya yãma n ẽŋɛ se'em na,

yãma zãsŋɔ saagɛ Zerizalɛm wuu mɛ, dee bɔɔra tι ya dιkɛ bʋra-ẽna
kũm taalɛ dɔglɛ tõma zuto.> > [29]Tι Apιyɛɛrι la a Tõntõn-taaba la
lerge ba yetι: < <La masɛ mɛ tι tõma sakɛ Nawẽnnɛ nõorɛ gãnna
nẽrsaalba nõorɛ. [30]Nawẽnnɛ tι tõma yaabdõma yʋʋn pʋ'ʋsrι la n
vo'oge Azezi tι ya daan ka lablɛ dɔ-puurŋa* zuo kʋ la. [31]Nawẽnnɛ
zẽkɛ ẽ mɛ zĩ'ire a zʋʋgɔ bɔba, botι a dɛna nẽŋam dãana la Fãagra bɔ
Ɩsrayɛlι* dõma sore tι ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero tι Nawẽnnɛ basɛ
ba tõon-be'ero taalɛ. [32]Tõma de la bõn-bãna kaset-dõma, Nawẽnnɛ
Sιa la tι a tarι bɔ'ɔra nẽr-sɛba n sakrι ẽ na, mẽ de la kaset-dãana.> >
[33]Ban wõm yetɔg-ẽna wã la, ba sũure yĩige mɛ halι tι ba bɔɔra tι ba
kʋ ba. [34]Tι bʋraa ayιla yʋ'ʋrɛ n de Agamalιyɛlι, a de la Farisi* nẽra, a
zãsnι la nẽrba Nawẽnnɛ lɔɔ* yɛla, a de la nẽra tι ba wuu nannι. Tι a
isge ze'ele nẽrba la n lagsɛ la tẽŋasʋka, bɔ nõorɛ yetι, ba yese
Tõntõnιba la yẽŋa tι la ẽŋɛ fẽe. Tι ba yese ba. [35]Tι a yele ba yetι:
< <Ɩsrayɛlι dõma, guuse ya mẽŋa la yãma n yetι ya ẽŋɛ nẽr-bãna wã
se'em na. [36]La ka yuuge tι nẽra ayιla yʋ'ʋrɛ n de Atedasι daan isge
zẽkɛ a mẽŋa yetι, ẽŋa de la nẽrzuo. Tι nẽrba n paagɛ wʋ nẽr-
kɔbsnaasι daan doose ẽ. Tι ba kʋ ẽ, tι nẽr-sɛba n daan dolι ẽ na wuu
wιrgɛ. Tι la lebge zãŋa. [37]La bɛla poorʋm, Azudaasι n yese Galile mẽ
daan isge mɛ nẽrba kãalgɔ wakatɛ, tι nẽrba basɛba dɔla ẽ. Tι ba kʋ ẽ,
tι nẽr-sɛba n daan dolι ẽ na mẽ wιrgɛ. [38]Bɛla ĩyã, lɛɛlɛ wã mam yetι
ya mɛ tι ya basɛ nẽr-bãna, da kãn ẽŋɛ ba sɛla sɛla. La sãn dɛna
nẽrsaalba pʋtẽ'era, la ba tõoma, la wʋn wa lebge zãŋa. [39]La, la sãn
dɛna Nawẽnnɛ bõnɔ, ya kãn tã'agɛ sã'am ba. Guuse-ya ya mẽŋa, tι ya
da wa yẽ tι ya zɛbrι la Nawẽnnɛ.> > Tι ba sakɛ a yetɔga la, [40]dee wi
Tõntõnιba la, tι ba wa'am. Tι ba botι ba wẽ ba, dee yele ba yetι:
< <Da le tɔgɛ-ya Azezi yɛla bɔ nẽrba.> > Dee yãŋa basɛ ba yetι, ba
fõrgɛ. [41]Tι Tõntõnιba la yese sarιyadia zẽ'am na sũ-yẽlga, ban masɛ tι

ba yẽ nãmsgɔ Azezi ĩyã la. 42La daarɛ woo ba boe la Wẽnde-kãtʋm
na, la ba yiɛ pʋam, ken zãsna nẽrba, dee mõola Azezi kõ-yẽlga yetɩ,
ẽŋa n de Krisi tɩ Nawẽnnɛ tõm.

6

Ba looge nẽrba bayopɔɩ tõoma ĩyã

1La dabs-bãma wakatɛ karẽnbiisi* la daan pa'asrɩ mɛ zɔ'ɔra, tɩ
Zifdõma sɛba n tɔgrɩ Grɛkɩ* yetɔga la daan yõnna la Zifdõma nẽr-
sɛba n tɔgrɩ Ebre* yetɔga la yetɩ, ban sõŋrɩ nẽrba la dia daarɛ woo la,
ba ka bɔ'ɔrɩ bãma pɔkõpa la wʋ lan masɛ. 2Bɛla ĩyã tɩ Tõntõnɩba* pia
la ayi la wi karẽnbiisi la wuu, yele ba yetɩ: < <La ka masɛ tɩ tõma
basɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga mõolgɔ dee pʋta dia. 3Bɛla tɩ sɔbiisi, bɩsɛ ya
pʋam looge bʋraasɩ bayopɔɩ n de nẽr-sõma, dee dɛna yɛm dõma, tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa bɔna la ba lɛ zozo'e, tɩ tɩ dɩkɛ tõon-ẽna wã ẽŋɛ ba
nu'usum. 4Dee tɩ tõma wɩsgɛ tɩ mẽŋa la Nawẽnnɛ pʋ'ʋsgɔ, la a yetɔga
la mõolgɔ.> > 5Tɩ ban yele se'em na daan ẽŋɛ nẽrba la wuu sũure
yẽlʋm. Tɩ ba looge A'etɩɛnɩ n bɔ Azezi sɩra zozo'e tɩ Nawẽnnɛ Sɩa
bɔna la ẽ lɛ, la Afilipi, la Aprokɔɔrɩ, la Anikanɔɔrɩ, la Atimõ, la
Aparmɛnasɩ, la Anikolasɩ n yese Antɩyɔsɩ dee dɔla Zifdõma pʋ'ʋsgɔ
sore. 6Tɩ ba tarɩ ba sẽŋɛ Tõntõnɩba la zẽ'am, tɩ ba dɩkɛ ba nu'usi paglɛ
ba zuto pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ bɔ ba.

7La Nawẽnnɛ yetɔga la daan saarɩ zẽ'esɩ mɛ pa'asra, tɩ karẽnbiisi la
kãllɛ mẽ pa'asra Zerizalɛm pʋam zozo'e. Tɩ kãabgɔ* kẽma zozo'e daan
bɔ'ɔra Azezi sɩra.

A'etɩɛnɩ yõkrɛ

8La A'etɩɛnɩ n tarɩ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ la a pãŋa zozo'e la, daan
tõnnɩ la tõon-yãlma la yel-kɩrsɩ nẽrba tẽŋasʋka. 9Tɩ Zifdõma basɛba n

daan de yamsι dee yãŋa to'oge ba mẽŋa, tι ba wi'ira ba wẽndeego* tι
soe m mẽŋa dõma wẽndeego, n yese Sirεnι, la Alεgsãndri, la Zifdõma
basεba n yese Silisi, la Azi* tẽnsι n wẽ'erι nõke'ene la A'etιεnι. 10La
Nawẽnnε Sιa n bɔ'ɔrι A'etιεnι yεm tι a tɔgra, tι ba ka tã'agε lerge ẽ.
11Tι ba ε nẽrba botι ba dõrε ẽ yetι: <<Tõma wõm tι a tɔgε la
Amoyisi* la Nawẽnnε tɔg-be'ero.>> 12Ban ẽŋε bεla la, ba botι nẽrba
la, la ba kẽma, la ba lɔɔ* karẽnsãandõma la wuu sũure isge mε, tι ba
yõkε ẽ tarι sẽŋε sarιyaditba zẽ'am, 13dee botι nẽrba parιm bɔ ẽ yetι:
<<Bʊra-ẽna wã tɔgrι la Wẽnde-kãtε* la Nawẽnnε lɔɔ tι a bɔ
Amoyisi la tɔg-be'ero ka gɔ'ɔra. 14Tõma wõm tι a yetι, Azezi n yese
Nazarεtι la wʊn sã'am Wẽnde-kãtε la mε, dee teege ιr-sεba tι Amoyisi
yʊʊn pa'alε tι yaabdõma yetι tι ιta la.>> 15Tι sarιyaditba la wuu n
zĩ la bιsra A'etιεnι zĩi, yẽ tι a nẽŋa ãn wʊ malεka* nẽŋa la.

7

A'etιεnι yetɔga

1Tι kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana soke A'etιεnι yetι: <<La de la bεla
bιι?>> 2Tι a lerge yetι: <<M sɔbiisi la m sɔdõma, selse-ya.
Nawẽnnε n de na'am kãtε dãana la yʊʊn puke a mẽŋa pa'alε tι yaaba
Abraham*, ẽn yʊʊn nãn boe Mezopotami nãn ka sẽŋε ka zĩ'ire Haran
tẽŋam na, 3a yʊʊn yele ẽ yetι: <Yese dee basε fʊ tẽŋa la fʊ yir-dõma,
dee sẽŋε tẽn-sεka tι mam wʊn pa'alε fʊ la.> 4Tι Abraham yese Kalde
dõma tẽŋam sẽŋε ka zĩ'ire Haran. La a sɔ kũm poorʊm tι Nawẽnnε le
botι a yese sẽŋε tẽn-sεka tι ya boe mĩ zĩna wã pʊam. 5La Nawẽnnε
yʊʊn ka bɔ ẽ zẽ'a tẽŋa la pʊam baa fẽe, dee bĩŋe nõorε yetι, ẽŋa wʊn
bɔ ẽ tẽn-ẽŋa, la a kũm poorʊm tι a yιιsι wʊn wa sɔna tẽŋa la. La
wakat-ẽŋa a yʊʊn nãn ka dɔgε bia. 6Nawẽnnε yʊʊn yele ẽ na wãna:

<Fʋ yɩɩsɩ la wʋn wa sẽŋɛ tẽŋa ayẽma ka kẽ'era mĩ wa lebge yamsɩ
bilam, la ba wʋn nãmsɛ ba mɛ yʋʋma kɔbsnaasɩ. 7La mam wʋn wa
sɩbgɛ so'olʋm sɛka n botɩ ba dɛna yamsɩ la mɛ. La bɛla poorʋm tɩ ba
wʋn yese bilam leme wa pʋ'ʋsɛ mam kalam.> 8Tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe
nõorɛ la Abraham yetɩ, ẽŋa la a yɩɩsɩ wuu wãta* ba budimto tɩ la
pa'alɛ tɩ ba de la ẽŋa nẽrba. Tɩ Abraham yʋʋn wa dɔgɛ A'izakɩ, tɩ
dabsa anii daarɛ tɩ a wã ẽ. Tɩ A'izakɩ mẽ wa dɔgɛ Azakɔbɩ ẽŋɛ bɛla. Tɩ
Azakɔbɩ mẽ wa dɔgɛ tɩ yaabdõma pia la ayi la mẽ ẽŋɛ bɛla.
9Tɩ tɩ yaabdõma la yʋʋn yũuna la ba yɩbga Azozɛfʋ, koose ẽ bɔ
Ezipti* dõma. La Nawẽnnɛ yʋʋn boe la ẽ lɛ mɛ, 10yʋʋn yese ẽ a
nãmsgɔ wuu pʋam, dee bɔ ẽ yel-sõnnɛ, la yɛm Afaarõ n de Ezipti
naba la nẽŋam. Tɩ naba la botɩ Azozɛfʋ dɛna gɔmna sɔna Ezipti tẽŋa,
la a yire wuu bɩsra. 11Tɩ kɔm kãtɛ wa'am Ezipti, la Kanaan* so'olʋm
halɩ tɩ la dɛna toogo. Tɩ tõma yaabdõma yʋʋn ka tara dia. 12Tɩ
Azakɔbɩ yʋʋn wõm tɩ dia boe Ezipti, tɩ a tõm tɩ yaabdõma tɩ ba sẽŋɛ
ka da. 13La a le tõm ba mɛ nõor-ayi pʋam, tɩ Azozɛfʋ botɩ a
kẽendõma la bãŋɛ ẽ. Tɩ Afaarõ mẽ bãŋɛ Azozɛfʋ sɔ yir-dõma yelle.
14Tɩ Azozɛfʋ tõm tɩ ba wi a sɔ Azakɔbɩ, la a yir-dõma wuu tɩ ba
wa'am. Ba kãllɛ yʋʋn paagɛ nẽrba pisyopɔɩ la anuu. 15Tɩ Azakɔbɩ isge
sẽŋɛ Ezipti. Bilam tɩ ẽŋa la tɩ yaabdõma yʋʋn ki. 16Tɩ ba zɛ ba sẽŋɛ
Sisɛm ka laagɛ ba yɔ-sɛka tɩ Abraham yʋʋn da la ligri A'emõorɩ kɔma
zẽ'am na.
17La Nawẽnnɛ n yʋʋn bĩŋe a nõorɛ la Abraham wakatɛ n yʋʋn lɛm
na, nẽrba la yʋʋn yɩrgɛ mɛ zo'oge Ezipti. 18Halɩ tɩ nẽra ayɩla wa di
Ezipti na'am ka mina Azozɛfʋ yelle. 19Tɩ naba la yʋʋn ẽŋɛ yɛm wẽeŋa
la tõma yaabdõma nãmsɛ tɩ buuri la, pẽrgɛ ba botɩ ba basɛ ba bilɛɛsɩ
tɩ ba ki. 20Wakat-ẽŋa tɩ ba yʋʋn dɔgɛ Amoyisi* tɩ a dɛna bi-sõŋɔ
Nawẽnnɛ nẽŋam. Tɩ ba uge ẽ a sɔ yire wõr-sɩtã, 21dee tarɩ ẽ sẽŋɛ ka

basɛ, tı Afaarõ bipugla yʋʋn dıkɛ ẽ uge, tı a lebge wʋ a mẽŋa bia.
22Tı Amoyisi zãsʋm Ezipti dõma yɛm wuu, yʋʋn dɛna nẽr-kãtɛ a
yetɔga la a tõoma wuu pʋam.
23La ẽn yʋʋn paagɛ yʋʋma pinaası la, tı a yʋʋn looge yɛm sẽŋɛ ka
kaagɛ bısɛ a sɔbiisi n de Israyɛlı* yıısı la, 24yãŋa yẽ tı Ezipti nẽra
nãmsrı ba nẽra ayıla. Tı a po'oge tı nẽra la, wẽ Ezipti nẽra la kʋ lerge
sãnnɛ. 25A tẽ'esrı tı a buuri la wʋn bãŋɛ mɛ tı Nawẽnnɛ boorı tı a botı
ẽŋa fãagɛ ba Ezipti dõma nu'usum, la ba ka bãŋɛ. 26Tı beere wiige, tı
a le yẽ a buuri nẽrba bayi tı ba zɛbrı la taaba. Tı a pãsɛ ba, bɔɔra tı
ba sũure mã'agɛ, soke ba yetı: <M sırdõma, ya de la sɔbiisi, la bẽm n
ẽŋɛ tı ya zɛbra la taaba?> 27Tı sɛka n ıtı a tadãana be'em na yele ẽ
yetı: <Ãne n bɔ fʋ nõorɛ tı fʋ sɔna tı bısra, dee dɛna tı sarıyadita?
28Fʋ boorı tı fʋ kʋ mam wʋ fõn zaam kʋ Ezipti nẽra se'em na?>
29Yetɔg-ẽna ĩyã tı Amoyisi zoe sẽŋɛ Madiyã ka kẽ'era. Bilam tı a dɔgɛ
dayɔɔsı bayi.
30La yʋʋma pinaası poorʋm, daarɛ ayıla a boe la weem lɛm Sinayi
tãŋa, tı Nawẽnnɛ malɛka* ze'ele tũntuugo tı bugum boe mĩ dita
pʋam puke a mẽŋa bilam, tı a yẽ ẽ. 31Amoyisi n yẽ ẽ na, la di'ige ẽ
mɛ, tı a lɛm tı a bısɛ. Tı Zuudãana Nawẽnnɛ yele ẽ yetı: 32<Mam de
la Nawẽnnɛ tı fʋ yaabdõma Abraham, la A'izakı, la Azakɔbı yʋʋn
pʋ'ʋsrı la.> Tı Amoyisi gõgra dee ka tã'agɛ bısɛ. 33Tı Zuudãana la
yele ẽ yetı: <Pirge fʋ tagra la, tı zẽ'e-sɛka tı fʋ ze la de la mam zẽ'e-
sõŋɔ. 34Mam yẽ m nẽrba la n boe Ezipti nãmsgɔ la mɛ, dee wõm ba
fablıgɔ la, tı mam sigum tı m fãagɛ ba. Bɛla ĩyã mam yetı m tõm fʋ la
Ezipti.> >>
35Tı A'etıɛnı ken yetı: <<Amoyisi ẽna wã tı ba yʋʋn zagsɛ ẽ yele ẽ
yetı: <Ãne n bɔ fɔ nõorɛ tı fʋ sɔna tɔ, dee dɛna tı sarıyadita?> Eŋa
tı Nawẽnnɛ yʋʋn botı a malɛka tɔgɛ bɔ ẽ tũntuum na. Ẽŋa tı

Nawẽnnɛ tõm tɩ a sɔna a nẽrba la dee yese ba nãmsgɔ la pʊam. 36Ẽŋa
n tõm tõon-yãlma la yel-kɩrsɩ n pa'alɩ Nawẽnnɛ pãŋa Ezipti tẽŋam
yese ba bilam, dee tõm tõon-yãlma tarɩ ba pãrgɛ mõg-mõlga la, dee
bɔna la ba weego la pʊam yʊʊma pinaasɩ. 37Amoyisi ẽŋa n yʊʊn yele
Ɩsrayɛlɩ dõma yetɩ: <Nawẽnnɛ wʊn botɩ nẽra ayɩla ze'ele ya buuri
pʊam dɛna a nõtɔ'ɔsa bɔ yãma wʊ ẽŋa n botɩ mam dɛna a nõtɔ'ɔsa
se'em na.> 38La tɩ yaabdõma n yʊʊn lagsɛ weem na, la de la ẽŋa n
ze'ele tɩ yaabdõma, la malɛka n tɔgɛ la ẽ Sinayi tãŋa zuo tẽŋasʊka,
to'oge Nawẽnnɛ vɔm yetɔga tɔgɛ bɔ tɔ.
39Tɩ tɩ yaabdõma yʊʊn ka bɔɔra tɩ ba sakɛ a nõorɛ, yʊʊn zagsɛ ẽ,
dee tẽ'esɛ ba sũurum bɔɔra tɩ ba lebe Ezipti. 40Ba yʊʊn yele Aarõ*
yetɩ: <Ɛŋɛ baga bɔ tɔ tɩ ba bɔna tɩ nẽŋam. Tõma ka mi bõn-sɛka n
ẽŋɛ Amoyisi n yese tõma Ezipti tẽŋam wa'am na.> 41Bɛla tɩ ba yãŋa
yagbɛ na-biire kãabra ẽ tɩ a dɛna ba bagrɛ, ɩta sũ-yẽlga la ba mẽŋa
nu'usi n ẽŋɛ sɛla la. 42Bɛla ĩyã tɩ Nawẽnnɛ bure a poore bɔ ba, dee
basɛ ba tɩ ba pʊ'ʊsra wõrbiɛ n boe saazuum, wʊ lan gʊlsɛ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba* gõnnɔ pʊam yetɩ:

<Ɩsrayɛlɩ nẽrba,
yãma tẽ'esrɩ tɩ la de la mam tɩ ya yʊʊn kʊʊrɩ dũnsi, la kãabgɔ
basɛba weem yʊʊma pinaasɩ bɔ'ɔra la bɩɩ?
43Ayɛɩ, ya yʊʊn zɛɛrɩ la ya bagrɛ Amolɔkɩ fuu-deego,
la ya bagrɛ Arefã wõrbiire,
bõn-bãma tɩ ya yʊʊn ẽŋɛ pʊ'ʊsra.
Bɛla ĩyã mam wʊn botɩ ba pe'ege ya sẽŋɛ zãagɛ halɩ gãŋɛ
Babilɔnɩ* tẽŋam.>

44Tɩ sɔ-yaabdõma yʊʊn tarɩ la fuu-deego* weem n pa'alɩ tɩ Nawẽnnɛ
boe ba zẽ'am. Ba yʊʊn ẽŋɛ ẽ tɩ a ãna wʊ Nawẽnnɛ n tɔgɛ bɔ Amoyisi
yetɩ, ba ẽŋɛ ẽ tɩ a ãna wʊ ẽn yẽ a wõnnɛ se'em na. 45Tɩ yaabdõma

yʋʋn to'oge fuu-deego la ba mẽ sɔdõma zẽ'am, zɛ ẽ doose la Azoze*
wa'am wa zɛbɛ to'oge so'olʋm sɛka tɪ Nawẽnnɛ yʋʋn dige nẽrba tẽŋa
la pʋam tɪ ba yese ba nẽŋam na. Tɪ fuu-deego la weege bɔna wa
paagɛ naba Adavidi* wakatʋm. 46Adavidi yʋʋn yẽ yel-sõnnɛ mɛ
Nawẽnnɛ nẽŋam, dee sose ẽ yetɪ, a bɔ ẽ sore tɪ a mẽ pʋ'ʋsgɔ deego bɔ
ẽ tɪ a bɔna la Azakɔbɪ yɪɪsɪ lɛ. 47La, la de la a bia Asalomõ* n yãŋa n
mẽ deego la bɔ Nawẽnnɛ.

48La Nawẽnnɛ n gãnnɪ sɛla wuu ka kẽ'erɪ deto tɪ nẽrsaalba mẽ
pʋam, wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa ayɪla n yʋʋn yele se'em yetɪ:

49<Zuudãana Nawẽnnɛ yetɪ,
saazuum de la mam na'am bĩmbĩnne,
dee tɪ dũnia dɛna mam nãma dɔglgɔ zẽ'a.
Bẽm deego tɪ ya wʋn mẽ bɔ mam?
La bẽm vo'osgo zẽ'a tɪ ya yetɪ ya ẽŋɛ bɔ mam?
50La dagɪ mam mẽŋa n ẽŋɛ sɛla woo bɪɪ?> >>

51A'etɪɛnɪ ken yele ba yetɪ: <<Ya de la sɪ'ɪsrɪba, ya ka dolɪ Nawẽnnɛ
la ya sũure wuu, ya ka selsrɪ Nawẽnnɛ yetɔga la, dee kɔ'ɔn zagsra
Nawẽnnɛ Sɪa daarɛ woo wʋ ya yaabdõma n mẽ yʋʋn ẽŋɛ se'em na.
52Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔs-kãna tɪ ya yaabdõma la yʋʋn ka nãmsɛ ẽ? Bãma n
yʋʋn kʋ sɛba n dẽŋɛ mõolɛ sɪra dãana tɪ Nawẽnnɛ wʋn tõm tɪ a
wa'am na yelle. La yãma n yãŋa dõrɛ ẽ kʋ ẽ. 53Yãma yʋʋn to'oge
Nawẽnnɛ lɔɔ mɛ malɛkadõma zẽ'am. La ya ka sakɛ lɔɔ la.>>

Ba lobe A'etɪɛnɪ la kuga kʋ

54Ban wõm bɛla la, ba sũnsõa yĩige mɛ, tɪ ba ɔbra yẽna. 55La A'etɪɛnɪ
daan tarɪ la Nawẽnnɛ Sɪa pãŋa, gorge bɪsra saazuum zĩi, yẽ Nawẽnnɛ
na'am n puke yẽgra, tɪ Azezi zɛ Nawẽnnɛ zʋʋgɔ bɔba. 56Tɪ a yele ba
yetɪ: <<Bɪsɛ-ya, mam yẽ tɪ Nawẽnnɛ yire yo'oge mɛ, tɪ Nẽrsaala

Dayʋa*f1* la zɛ Nawẽnnɛ zʋʋgɔ bɔba.>> 57Tɩ ba lɩ ba tʋba kaasɛ
tagurga, dee lagɩm zoe paagɛ yõkɛ ẽ, 58ve'ege ẽ tẽŋa la pʋam yese ka
lɔbra ẽ la kuga tɩ ba kʋ. Sɛba n lobrɩ ẽ na kuga la yɛɛsɛ ba futo gu'ule
la budib-polle yʋ'ʋrɛ n de Asolɩ. 59La ban lobrɩ A'etɩɛnɩ la kuga la, tɩ a
pʋ'ʋsɛ yetɩ: <<Zuudãana Azezi, to'oge m sɩa.>> 60Dee dɩkɛ dũma
ka tẽŋa tĩi kaasɛ yetɩ: <<Zuudãana, da geele ba tõon-be'ego wã
taalɛ.>> A yele la wãna dee ki.

8

1La Asolɩ daan sakɛ tɩ A'etɩɛnɩ kũm na masɛ mɛ.

Azezi karẽnbiisi nãmsgɔ yelle

La daar-ẽŋa tɩ ba pɔsɛ nãmsra Azezi nẽr-kʋʋŋɔ n boe Zerizalɛm na
halɩ, tɩ ba wuu zoe wɩrgɛ Zude, la Samaari so'olʋm pʋam, la Azezi
Tõntõnɩba* pia la ayi la mã'a n weege. 2Tɩ nẽr-sɛba n zotɩ Nawẽnnɛ
daan dɩkɛ A'etɩɛnɩ sẽŋɛ ka laagɛ, dee kɛlla zozo'e a kũm na ĩyã.
3La Asolɩ daan kɔ'ɔn nãmsra Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la mɛ bɔɔra tɩ a sã'am
ba wuu, kẽ'era yiɛ pʋam yõgra bʋraasɩ la pɔgsɩ botɩ ba tara ba sẽnna
yʋ'ʋra.

Afilipi mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga Samaari

4Tɩ Azezi karẽnbi-sɛba n daan wɩrgɛ la daan sẽnna zẽ'esɩ wuu mõola
Nawẽnnɛ kõ-yẽlga. 5Afilipi daan sẽŋɛ la Samaari tẽŋa ayɩla pʋam ka
mõolɛ Krisi* kõ-yẽlga la bɔ ba. 6La nẽr-kʋʋŋɔ la daan selsrɩ Afilipi n
tɔgrɩ ba se'em na mɛ sõŋa sõŋa, ban wõm dee yẽ ẽn ɩtɩ bõn-yãlma la.
7La kʋlkã'arsɩ* daan ẽn tĩi kaasɛ mɛ, yese dee basɛ ban tarɩ sɛba la. Tɩ
nẽr-sɛba n de kɔɔrnɔ la wɔbsɩ zozo'e daan yẽ ĩmã'asʋm. 8Tɩ tẽŋa la
nẽrba tara sũ-yẽlga zozo'e.
9La bʋraa n daan boe tẽŋa la pʋam tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Asimõ. A daan

de la tɩɩm dãana, tõnna tɩɩm tõoma botɩ Samaari so'olʊm nẽrba
palẽŋa ẽgra. Dee pa'ala a mẽŋa tɩ ẽŋa de la nẽr-kãtɛ, 10tɩ nẽrba wuu
sakra a yetɔga sõŋa, bõnbɩ'ɩsɩ la bõnkɛgsɩ wuu yɛta tɩ: <<Bʊra-ẽna
de la sɛka tɩ ba wi'iri tɩ wẽnnɛ pãn-kãtɛ la n sige.>> 11Ẽn tõm a tɩɩm
tõoma botɩ nẽrba la palẽŋa ẽgra yuuge la, ba sakɛ ẽ mɛ sõŋa sõŋa.
12La Afilipi n mõolɛ Nawẽnnɛ so'olʊm* yelle, la Azezi-krisi yʊ'ʊrɛ bɔ
ba la, ba daan bɔ a yetɔga la sɩra mɛ, botɩ a mise ba ko'om* pʊam,
bʊraasɩ la pɔgsɩ. 13Tɩ Asimõ mẽ sakɛ yetɔga la, botɩ ba mise ẽ ko'om
pʊam, tɩ a dɩkɛ a mẽŋa lablɛ Afilipi, la ẽn yẽtɩ bõn-yãlma la yel-kɩrsɩ
sɛba n ɩtɩ la, la ẽkɛ la a palẽŋa.
14Azezi Tõntõnɩba la n daan boe Zerizalɛm na wõm mɛ tɩ Samaari
dõma to'oge Nawẽnnɛ yetɔga mɛ, tɩ ba tõm Apɩyɛɛrɩ la Azã ba zẽ'am.
15La ban paagɛ mĩ na, ba pʊ'ʊsɛ mɛ bɔ ba tɩ ba to'oge Nawẽnnɛ Sɩa*.
16Se'ere n soe la, ba daan põn mise ba la ko'om pʊam la Zuudãana
Azezi yʊ'ʊrɛ, dee tɩ Nawẽnnɛ Sɩa nãn ka sige ba nẽra nẽra zuo. 17Tɩ
Apɩyɛɛrɩ la Azã dɩkɛ ba nu'usi paglɛ ba zuto, tɩ ba yãŋa to'oge
Nawẽnnɛ Sɩa la.
18Asimõ n yẽ tɩ Azezi Tõntõnɩba la n dɩkɛ ba nu'usi paglɛ ba zuto, tɩ
ba to'oge Nawẽnnɛ Sɩa la, a daan boorɩ tɩ a bɔ ba la ligri, 19yãŋa yele
ba yetɩ: <<Bɔ-ya mam pãn-ẽna wã tɩ nẽr-sɛka woo tɩ mam wʊn dɩkɛ
m nu'usi paglɛ a zuo, a wʊn kɔ'ɔn to'oge Nawẽnnɛ Sɩa.>>
20Tɩ Apɩyɛɛrɩ lerge ẽ yetɩ: <<Fõn na fʊ ligri la wʊn sã'am, fõn
tẽ'esɛ tɩ Nawẽnnɛ bɔ'a da'arɩ la ligri la ĩyã. 21Fʊ nẽŋa ka boe yel-bãna
pʊam, la fʊ ka tarɩ pʊrɛ mĩ, se'ere n soe la, fʊ sũure ka masɛ
Nawẽnnɛ nifum. 22Teege yɛm basɛ tõon-be'e-ẽna wã, dee sose
Zuudãana, tɩ tã tɩ a basɛ fʊ tõon-be'ero tɩ fʊ tẽ'esrɩ fʊ sũurum na
taalɛ. 23Mam yẽ tɩ fʊ tarɩ la sũ-toogo, tɩ tõon-be'ero lʊ fɔ.>> 24Tɩ
Asimõ lerge yetɩ: <<Pʊ'ʊsɛ-ya Zuudãana bɔ ma tɩ bõn-sɛka tɩ ya

yele mam na sɛla sɛla da paagɛ ma.>>
25Apɩyɛɛrɩ la Azã daan tɔgɛ Zuudãana Azezi yetɔga la pa'alɛ nẽrba
mɛ, dee daan lɛbra Zerizalɛm. La sore zuo, ba mõolɛ kõ-yẽlga
Samaari tẽnsɩ zozo'e pʋam mɛ.

Afilipi la Etiopi bʋraa yelle

26Tɩ Nawẽnnɛ malɛka* tɔgɛ bɔ Afilipi yetɩ: <<Isge sẽŋɛ wẽntulle
gɔbga bɔba, doose sorɔ-sɛka n ze'ele Zerizalɛm wɛ Gaza la, sorɔ-ẽŋa
dolɩ la weego pʋam.>> 27Tɩ a isge sẽŋɛ. La Etiopi bʋraa n daan dolɩ
sore la, a de la nẽr-kãtɛ, a gu'uri la Etiopi pɔg-naba Akãndase
bõntarsõm. A daan sẽŋɛ la Zerizalɛm ka pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, 28dee zẽa
wiiri torko pʋam lɛbra kulla. A daan tarɩ la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa
A'ezayi* gõŋɔ karẽŋra.
29Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa yele Afilipi yetɩ: <<Sẽŋɛ lɛm torko wã.>> 30Tɩ
Afilipi zoe paagɛ, wõm tɩ a karẽŋrɩ la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi gõŋɔ.
Tɩ Afilipi soke ẽ yetɩ: <<Fõn wõnnɩ fõn karẽŋɛ se'em wã võorɛ mɛ
bɩɩ?>> 31Tɩ a lerge yetɩ: <<Mam wʋn ẽŋɛ la wãne wõm, tɩ nẽra
sãn ka pa'alɛ mam?>> Dee sose Afilipi yetɩ, a zom zĩ'ire ẽŋa zẽ'am.
Tɩ a zom zĩ'ire. 32Nawẽnnɛ gõŋɔ zẽ'e-sɛka tɩ a daan karẽŋrɩ la gʋlsɛ
yele la wãna:

<<A ãn wʋ pesgo
tɩ ba tarɩ wɛ tɩ ba kʋ,
dee ãna wʋ pebila*
tɩ ba sɛɛrɩ a kõbrɔ
tɩ a ka kaasra,
dee mẽ põn ka ya'ara nõorɛ.
33Ba pɔ'ɔgɛ ẽ mɛ,
ka di a sarɩya sõŋa.

Tι nẽra ka bɔna wʋn tɔgε a yιιsι yelle,
se'ere n soe la,
ba yese a vɔm mε dũnia zuo.>>
34Tι Etiopi bʋraa la soke Afilipi yetι: <<Ãn yelle tι Nawẽnnε
nõtɔ'ɔsa la tɔgrι wãna? A tɔgrι la a mẽŋa yelle bιι, nẽra ayẽma
yelle?>> 35Tι Afilipi yãŋa dιkε Nawẽnnε gõŋɔ la zẽ'e-sεka tι a
karẽŋε la pa'alε a võorε, dee doose bilam tɔgε Azezi kõ-yẽlga bɔ ẽ.
36La ban sẽnnι wε la, ba paagε la zẽ'a tι ko'om boe mĩ. Tι Etiopi
bʋraa la yele Afilipi yetι: <<Bιsε, ko'om n wãna n boe kalam. Bẽm
n wʋn gu mam ko'om* misga?>> ((37Tι Afilipi yele ẽ yetι: <<Fʋ
sãn bɔ Azezi sιra la fʋ sũure wuu, fʋ tã wʋn to'oge ko'om misga
mε.>> Tι a lerge yetι: <<Mam sakε tι Azezi-krisi de la Nawẽnnε
Dayʋa.>>)) 38Dee botι torko la ze'ele. Tι Afilipi la ẽŋa sige ko'om na
pʋam, tι Afilipi mise ẽ ko'om pʋam. 39La ban ze'ele ko'om na pʋam
dɔɔra la, tι Zuudãana Nawẽnnε Sιa zẽkε Afilipi fõrgε. Tι Etiopi bʋraa
la ka le yẽ ẽ, dee lebe dɔla a sore la wε'εsa la sũ-yẽlga.
40Tι nẽrba yẽ Afilipi Azɔtι tẽŋam, tι a dɔla tẽnsι la wuu pʋam mõola
Nawẽnnε kõ-yẽlga halι ka paagε Sezaare.

9

Asolι yεm teere

(Tõoma 22:4-16, 26:9-18)

1Tι Asolι ken nãmsra Azezi karẽnbiisi* la, yetι a kʋ ba, sẽŋε
kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana zẽ'am 2ka sose ẽ yetι, a gʋlsε gõnnɔ bɔ
Zifdõma wẽndeto* n boe Damaasι tẽŋam na yetι, ẽŋa sãn yẽ nẽrba n
de bʋraasι, bιι pɔgsι n dolι Azezi sore, ẽŋa wʋn yõgε ba mε, lʋ ba tarι
sẽŋε Zerizalεm.

3La ẽn to'oge nõorɛ bɔna sore wɛ ka lɛm Damaasɩ la, tɩ peelem
ze'ele saazuum darɛ wa nẽegɛ gilge ẽ. 4Tɩ a lui tẽŋa, wõm kõa n yele
ẽ yetɩ: < <Asolɩ, Asolɩ, bẽm tɩ fʋ nãmsra mam?> > 5Tɩ Asolɩ lerge
yetɩ: < <Zuudãana, fõn de la ãne?> > Tɩ kõa la lerge yetɩ:
< <Mam de la Azezi, sɛka tɩ fʋ nãmsrɩ la. 6La isge kẽ tẽŋa la pʋam,
tɩ ba wʋn yele fo fõn wʋn ẽŋɛ se'em.> > 7Tɩ bʋra-sɛba n dolɩ ẽ na zɛ
yɛrɩ, ka yele se'ere. Ba wõm kõa la mɛ, dee ka yẽ nẽra. 8Tɩ Asolɩ isge
pike nini ka le yẽta. Tɩ ba ve'ege ẽ tarɩ sẽŋɛ Damaasɩ. 9La dabsa atã tɩ
a nini ka yẽtɩ. La a ka di, bɩɩ yũ sɛla.
10La Azezi karẽnbia ayɩla n daan boe Damaasɩ, tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna
Ananiyasɩ. Tɩ Zuudãana Azezi puke a mẽŋa pa'alɛ ẽ wʋ zãasŋɔ la, wi
ẽ yetɩ: < <Ananiyasɩ.> > Tɩ a lerge yetɩ: < <M Zuudãana, mam n
wãna.> > 11Tɩ Zuudãana la yele ẽ yetɩ: < <Isge doose sorɔ-sɛka tɩ
ba wi'iri tɩ sorɔ-tẽntẽa la, sẽŋɛ Azudaasɩ yire ka soke Tarsɩ tẽŋa bʋraa
yʋ'ʋrɛ n de Asolɩ la yelle. A boe mĩ pʋ'ʋsra mɛ. 12La a yẽ la bʋraa wʋ
zãasŋɔ la, bʋraa la yʋ'ʋrɛ de la Ananiyasɩ, a yẽ ẽ tɩ a kẽ'em mɛ wa
dɩkɛ a nu'usi paglɛ ẽŋa zuo tɩ ẽŋa le yẽta.> > 13Tɩ Ananiyasɩ lerge
yetɩ: < <Zuudãana, mam põn wõm bʋraa wã yelle zozo'e mɛ, ẽŋa n
tõm fʋ nẽrba be'em se'em Zerizalɛm, 14la a to'oge nõorɛ kãabgɔ kẽma
nẽŋadõma zẽ'am mɛ wa'am kalam tɩ a yõgɛ sɛba wuu n pʋ'ʋsrɩ la fõn
yʋ'ʋrɛ la.> > 15Tɩ Zuudãana la yele Ananiyasɩ yetɩ: < <Sẽŋɛ, mam
looge ẽ mɛ tɩ m botɩ a tarɩ mam yʋ'ʋrɛ sẽŋɛ ka tɔgɛ bɔ bu-zãŋsɩ*, la
ba na'adõma, la Ɩsrayɛlɩ* dõma mẽ. 16Mam wʋn pa'alɛ ẽ ẽn wʋn
nãmsɛ se'em mam yʋ'ʋrɛ ĩyã.> >
17Tɩ Ananiyasɩ sẽŋɛ ka kẽ yire la pʋam dɩkɛ a nu'usi paglɛ Asolɩ zuo
yele ẽ yetɩ: < <M sɔbia Asolɩ, fõn daan boe sore zuo sẽnna tɩ
Zuudãana Azezi puke a mẽŋa pa'alɛ fʋ la, ẽŋa n tõm mam fʋ zẽ'am tɩ
m botɩ fʋ nini le yẽta, dee tɩ fʋ to'oge Nawẽnnɛ Sɩa* pãŋa.> > 18Tɩ

Ananiyasɩ n yele bɛla la, sɛla n ãn wʋ pɔgrɔ n kɔ'ɔn ze'ele Asolɩ
ninum lui, tɩ a le yẽta. Tɩ a isge, tɩ ba mise ẽ ko'om* pʋam, 19dee tɩ a
di dia, tɩ a pãŋa le wa'am.

Asolɩ mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga Damaasɩ tẽŋa pʋam

Asolɩ daan weege Damaasɩ Azezi karẽnbiisi la zẽ'am na dabsa fẽe,
20darɛ kẽ Zifdõma wẽndetʋm mõola Nawẽnnɛ yetɔga yetɩ, Azezi de la
Nawẽnnɛ Dayʋa. 21Tɩ la di'ige sɛba wuu n wõm na. Tɩ ba yetɩ:
< <Dagɩ bʋra-ẽna wã n daan boe Zerizalɛm kɔ'ɔn nãmsra nẽr-sɛba n
pʋ'ʋsrɩ la Azezi yʋ'ʋrɛ la? A nõo ka wa'am kalam tɩ a yõgɛ ba lʋ mɛ
tarɩ ba sẽŋɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma zẽ'am?> >
22La Asolɩ daan yẽtɩ bʋraanɛ mɛ pa'asra, tɔgɛ yãŋɛ Zifdõma sɛba n
boe Damaasɩ la, pa'alɛ ba tɩ Azezi de la Krisi* tɩ Nawẽnnɛ tõm.
23La dabsa faa n pa'asɛ tɩ Zifdõma lagɩm ẽŋɛ nõorɛ ayɩla yetɩ ba kʋ
ẽ. 24Tɩ Asolɩ daan bãŋɛ ban bãm yetɩ ba ẽŋɛ se'em na. Ba daan gu'uri
tẽŋa la yansɩ la wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ, bɔɔra tɩ ba kʋ ẽ. 25Tɩ daarɛ ayɩla
yʋ'ʋŋɔ, tɩ a karẽnbiisi daan botɩ a sige pɩ'ɩgɔ pʋam, tɩ ba dɩkɛ ẽ sike
lalga poorʋm, tɩ a fõrgɛ.

Asolɩ boe Zerizalɛm

26La Asolɩ daan sẽŋɛ la Zerizalɛm ka bɔɔra tɩ a lagɩm na Azezi
karẽnbiisi la. La ba daan zotɩ ẽ mɛ, ba daan ka sakɛ tɩ a sɩrɩ de la
Azezi karẽnbia. 27Tɩ Abarnabasɩ daan tarɩ ẽ sẽŋɛ Azezi Tõntõnɩba* la
zẽ'am ka pa'alɛ ba Asolɩ n daan yẽ Zuudãana Azezi Damaasɩ sore zuo,
la Zuudãana la n tɔgɛ ẽ se'em, la ẽn daan kãbɛ sũure mõolɛ Azezi
yelle Damaasɩ se'em. 28Tɩ Asolɩ yãŋa daan bɔna la ba Zerizalɛm, ɛɛra
tẽŋa la pʋam wuu, kãbɛ sũure mõola Zuudãana Azezi yelle. 29La a
daan tɔgrɩ mɛ wẽ'era nõke'ene la Zifdõma sɛba n tɔgrɩ Grɛkɩ* yetɔga
la. Tɩ ba bɔɔra tɩ ba kʋ ẽ. 30La Azezi karẽnbiisi la n bãŋɛ bɛla la, ba

tarı ẽ sẽŋɛ la Sezaare, tı ba botı a sẽŋɛ Tarsı.
31 Tı Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la n boe Zude, la Galile, la Samaari tẽnsʋm na,
daan ka le yẽ nãmsgɔ. Tı Nawẽnnɛ Sıa sõŋra ba, tı ba kãllɛ pa'asra, tı
ba zɛ kãŋkãŋɛ nã'asra Zuudãana la ba sũure wuu.

A'ene yẽ ĩmã'asʋm

32 La Apıyɛɛrı daan eerı gilgra la zẽ'esı la wuu, tı daarɛ ayıla tı a
sẽŋɛ Nawẽnnɛ nẽrba la n boe Lida la zẽ'am. 33 La bilam a yẽ la bʋraa
ayıla yʋ'ʋrɛ n de A'ene, a daan bẽ mɛ kɔɔrʋm gã yʋʋma anii. 34 Tı
Apıyɛɛrı yele ẽ yetı: <<A'ene, Azezi-krisi bɔ fʋ ĩmã'asʋm mɛ. Isge
vaagɛ fʋ bõn-gã'ala la bĩŋe.>> Tı a isge bilam zẽ'am. 35 Tı Lida, la
Saarõ tẽnsı nẽrba wuu yẽ tı bʋraa la yẽ ĩmã'asʋm mɛ, tı ba teege yɛm
dıkɛ ba mẽŋa bɔ Zuudãana.

Atabita vo'ore

36 La pɔka ayıla n daan boe Zope dɛna Azezi karẽnbia tı a yʋ'ʋrɛ
dɛna Atabita. (Tı Grɛkıdõma yetı, Adɔrkası, a võorɛ de la
<<mõlfɔ>>.) A daan tõnnı la tõon-sõma sõŋra nasdõma. 37 La
wakat-ẽŋa bã'a n yõkɛ ẽ, tı a ki. Tı ba sɔ ẽ, tarı ẽ zom deego n boe
deego zuum ka gã'arɛ ẽ. 38 Zope ka zãagɛ la Lida. La karẽnbiisi la n
wõm tı Apıyɛɛrı boe bilam na, tı ba tõm bʋraası bayi yetı, ba sẽŋɛ ka
wi ẽ yetı, a wa'am, a da yuuge.
39 Tı Apıyɛɛrı isge doose ba sẽŋɛ. La ban paagɛ la, ba tarı Apıyɛɛrı
zom na deego la n boe deego zuo la. Tı pɔkõpa wuu lɛm Apıyɛɛrı
kɛlla, dee pa'ala fu-sɛba tı Adɔrkası daan pɛ bɔ ba, ẽn daan vɔa la.
40 Tı Apıyɛɛrı botı ba wuu yese yẽŋa, dee ka dũma tẽŋa pʋ'ʋsɛ, dee
wẽrgɛ kũm na bɔba yetı: <<Atabita, isge.>> Tı a pike nini yẽ
Apıyɛɛrı, isge zĩ'ire. 41 Tı Apıyɛɛrı gʋrɛ a nu'ugo, tı a isge ze'ele, tı a
wi Azezi nẽrba la, la pɔkõpa la pa'alɛ ba tı a le vɔa mɛ.

42La Zope tẽŋa dõma wuu n daan wõm yel-ẽna wã la, ba nẽrba
zozo'e n bɔ Zuudãana Azezi sıra. 43Apıyɛɛrı daan yuuge Zope paagɛ
la dabsa se'em. A daan boe la Asimõ n de gãnzapa la yire.

10

Akɔrnɛlı wi Apıyɛɛrı

1Bʋraa n daan boe Sezaare, tı a yʋ'ʋrɛ dɛna Akɔrnɛlı. A daan de la
sʋda-kɛ'ɛma, ba wi'iri sʋda-sɛba tı a de kɛ'ɛma ba pʋam na tı Itali
dõma sʋdaası. 2A daan de la nẽr-sõŋɔ, tı ẽŋa la a yir-dõma wuu daan
nanna Nawẽnnɛ. La a daan sõŋrı la Zifdõma nasdõma zozo'e, dee
pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ daarɛ woo. 3Tı wẽnnɛ daan gelge, tı a yẽ Nawẽnnɛ
malɛka* wʋ a zãasʋm mɛ na, tı a wa'am wa kẽ a zẽ'am yele ẽ yetı:
<<Akɔrnɛlı!>> 4Tı a daan bısra malɛka la zĩi, tı dabeem tara ẽ, tı
a yetı: <<M dãana, fʋ yetı bo?>> Tı a lerge yele ẽ yetı: <<Fʋ
pʋ'ʋsgɔ la, la fõn sõŋrı nasdõma la paagɛ Nawẽnnɛ yɛm mɛ, a tẽrı fʋ
yelle mɛ. 5La nãnannɛ wã, tõm nẽrba tı ba sẽŋɛ Zope ka yele Asimõ-
pıyɛɛrı tı a wa'am. 6A de la sãana bɔna Asimõ n de gãnzapa la yire. A
yire la lɛm na ko-kãtɛ la nõorʋm.>> 7La malɛka la n tɔgɛ la
Akɔrnɛlı dee fõrgɛ la, tı Akɔrnɛlı wi a tõntõnıba bayi, la a sʋda-sõŋɔ
ayıla n tõnnı a tõoma, dee mẽ nanna Nawẽnnɛ, 8yãŋa tɔgɛ sɛla n ẽŋɛ
la wuu pa'alɛ ba, dee tõm ba tı ba sẽŋɛ Zope.
9La beere n wiige, tı ba bɔna sore wɛ ka lɛm Zope, tı Apıyɛɛrı zom
gɔsgɔ tı a pʋ'ʋsɛ, la masɛ wʋ wʋntɛɛŋa zuu-tẽŋasʋka. 10Tı a kɔm daan
dõnna, tı a bɔɔra tı a di. La ban nãn boe mĩ ıta dia tı ba bɔ ẽ na, tı a
bısɛ yẽ wʋ a zãasʋm mɛ na, 11a daan yẽ tı saazuum n yo'oge, tı sɛla n
ãn wʋ fu-kãtɛ n lʋ zẽ'esı sınaası signa tẽŋa. 12La dũnsi buuri wuu, la
tẽŋa bõn-vuula, la bõn-ẽgla buuri wuu n boe a pʋam. 13Tı a wõm kõa

n yele ẽ yetι: <<Apιyεεrι, isge kυ di.>> 14Tι Apιyεεrι lerge ẽ yetι:
<<Ayει, Zuudãana, mam ken ka di sεla n de sisgo bõnɔ bιι bõn-
dẽgrɔ baa fẽe.>> 15Tι kõa la le yele ẽ yetι: <<Bõn-sεka tι
Nawẽnnε yetι, a ãn sõŋa, da kãn yetι, a de la bõn-dẽgrɔ.>> 16Bõnɔ
la ẽŋε la nõor-atã, dee yãŋa lebe saazuum.

17Tι Apιyεεrι daan zε yεrι, tẽ'esra a pυtẽ'erυm bõn-ẽŋa tι a yẽ la
võorε. La wakat-ẽŋa tι sεba tι Akɔrnεlι daan tõm na soke Asimõ yire
n boe zẽ'a, wa'am wa zε yaŋa nõorυm, 18yãŋa wi soke yetι, Asimõ-
pιyεεrι boe la kalam bιι? 19La Apιyεεrι ken tẽ'esra la bõnɔ la tι a yẽ la
yelle, tι Nawẽnnε Sιa yele ẽ yetι: <<Bυraasι batã n eerι fo, ban
wãna. 20Isge sige doose ba, da sẽ'ena, tι mam n tõm ba.>> 21Tι
Apιyεεrι sige bυraasι la zẽ'a ka yele ba yetι: <<Mam tι ya eerι la.
Bẽm yelle ĩyã tι yãma wa'am kalam?>> 22Tι ba yele ẽ yetι:
<<Akɔrnεlι, a de la sυda-kε'εma, tι a ιrgɔ masε, tι a nanna
Nawẽnnε, tι Zifdõma wuu tɔgra a yelle sõŋa. Tι Nawẽnnε daan tõm a
malεka tι a wa'am wa yele ẽ yetι, a botι fõn wa'am a yire wa yele ẽ
fõn tarι yetɔg-sεka la.>> 23Tι Apιyεεrι botι ba kẽ yire la gã'arε.

Tι beere wiige, tι a isge dɔla ba wε, tι Azezi karẽnbiisi basεba n boe
Zope la kɔlgε ẽ tι ba sẽŋε. 24La dabsa ayi daarε tι ba paagε Sezaare.
Tι Akɔrnεlι daan wi a yir-dõma la a sιrdõma lagsε gu'ura ba. 25La
Apιyεεrι n paagε kẽ'era la, tι Akɔrnεlι tυ'υsε ẽ ka dũma tẽŋa a nẽŋam
nã'asε ẽ. 26Tι Apιyεεrι gυrε ẽ yetι: <<Isge, mam mẽ de la nẽrsaala
wυ fõn na.>> 27Tι ba sõsra la taaba kẽ'era, tι Apιyεεrι yẽ nẽrba n
lagsε zo'oge. 28Tι a yele ba yetι: <<Ya mi tι Zifdõma* sisri mε, ba
ka lagnι la nẽra n de sãana, la ba ka kẽ'erι a yire. La Nawẽnnε pa'alε
mam mε tι m da yetι, nẽrsaala de dẽgrɔ dãana, bιι a ka narι m lagιm
na ẽ. 29Bεla ĩyã tι fõn wi mam, tι mam wa'am ka zagsε. La mam boorι
tι m bãŋε la bẽm yelle ĩyã tι yãma botι mam wa'am?>>

30Tι Akɔrnɛlι lerge ẽ yetι: <<La de la dabsa anaasι n wãna
wẽngɛlŋa wʋ wakat-ẽna wã, tι mam daan boe m yire pʋ'ʋsra, tι
bʋraa kɔ'ɔn yɛ fuugo n yẽgrι zɛ mam nẽŋam, 31dee yetι: <Akɔrnɛlι,
Nawẽnnɛ to'oge fʋ pʋ'ʋsgɔ la, la a tẽrι fõn sõŋrι nasdõma se'em na
mɛ. 32Bɛla, tõm nẽrba tι ba sẽŋɛ Zope ka wi Asimõ-pιyɛɛrι tι a wa'am.
A boe la Asimõ n de gãnzapa la yire. A yire la lɛm na ko-kãtɛ la
nõorʋm.> 33Bɛla ĩyã tι mam tõm nẽrba tɔtɔ tι ba wa'am wa wi fʋ tι
fʋ wa'am. La fõn wa'am wã, fʋ ẽŋɛ sõŋa. Tι wuu yãŋa boe la
Nawẽnnɛ nẽŋam kalam tι tι selse bõn-sɛka wuu tι Zuudãana
Nawẽnnɛ yele fõn yetι, fʋ yele tõma la.>>

Apιyɛɛrι mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga bɔ Akɔrnɛlι

34Tι Apιyɛɛrι yãŋa pɔsɛ yele yetι: <<Sιra sιra, mam yãŋa bãŋɛ mɛ
tι Nawẽnnɛ ka tũ'usri nẽrba. 35La buuri wuu pʋam nẽr-sɛka n nannι
Nawẽnnɛ dee ιta sɛla woo tι la masra, ẽŋa dãana n paagɛ a yɛm. 36Tɔ.
Ya mi tι Nawẽnnɛ tõm a yetɔga la bɔ la Ιsrayɛlι* dõma, a de la kõ-
yẽlga n pa'alι tι tι wʋn tara sũ-mã'asʋm la Nawẽnnɛ Azezi-krisi ĩyã,
ẽŋa n de nẽrsaalba wuu Zuudãana. 37Yãma mi yel-sɛba wuu n daan
ẽŋɛ Zude la, la daan pĩ'ilum na Galile Azã n daan mõolɛ Nawẽnnɛ
yetɔga dee mise nẽrba ko'om* pʋam na poorʋm. 38Ya ken mina Azezi
n yese Nazarɛtι la, la Nawẽnnɛ n daan bɔ ẽ a Sιa pãŋa se'em, tι a
daan sẽŋɛ zẽ'esι wuu ẽŋɛ ιr-sõma, botι Asũtãana* n daan nãmsrι sɛba
la wuu yẽ ĩmã'asʋm. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ daan boe la ẽ mɛ.
39Tõma yẽ bõn-sɛba wuu tι a daan tõm Zerizalɛm la Zifdõma so'olʋm
na wuu mɛ, dee tι ba daan ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo kʋ. 40Tι Nawẽnnɛ
daan vo'oge ẽ dabsa atã daarɛ, botι a dιkɛ a mẽŋa pa'alɛ. 41La a ka
dιkɛ a mẽŋa pa'alɛ nẽrba la wuu, a dιkɛ a mẽŋa pa'alɛ la tõma sɛba n
de kaset-dõma tι Nawẽnnɛ daan põn dẽŋɛ looge la. A vo'ore la

poorʋm, tõma daan lagɩm na ẽ mɛ di dee yũ. [42]A daan bɔ tõma nõorɛ
yetɩ, tɩ mõolɛ ẽŋa yetɔga, dee yele nɛ̃rba, tɩ la de la ẽŋa tɩ Nawɛ̃nnɛ
looge tɩ a di nɛ̃r-vɔɔsɩ la kɩ'ɩndõma sarɩya. [43]Nawɛ̃nnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* la
wuu yʋʋn tɔgɛ a yelle mɛ yetɩ, sɛka woo n bɔ ẽ sɩra, Nawɛ̃nnɛ wʋn
basɛ a dãana tõon-be'ero taalɛ a yʋ'ʋrɛ ĩyã.> >

Sɛba n dagɩ Zifdõma la to'oge Nawɛ̃nnɛ Sɩa

[44]Apɩyɛɛrɩ n daan ken tɔgra yetɔg-bãna la, tɩ Nawɛ̃nnɛ Sɩa* sige
sɛba wuu n wõm yetɔga la zuto. [45]La Nawɛ̃nnɛ n daan botɩ a Sɩa la
mẽ sige bu-zãŋsɩ* la zuto la, la daan di'ige Zifdõma* sɛba n bɔ Azezi
sɩra n doose Apɩyɛɛrɩ wa'am na mɛ. [46]Se'ere n soe la, ba daan wõm tɩ
ba tɔgrɩ la bu-zãŋsɩ yetɔga pẽgra Nawɛ̃nnɛ yʋ'ʋrɛ. [47]Tɩ Apɩyɛɛrɩ yetɩ:
< <Nɛ̃r-bãna wã to'oge la Nawɛ̃nnɛ Sɩa wʋ tõma n daan to'oge se'em
na. Bɛla, ãne n wʋn tã'agɛ gu ba yetɩ, ba da to'oge ko'om*
misga?> > [48]Dee bɔ nõorɛ yetɩ, ba mise ba ko'om pʋam la Azezi-
krisi yʋ'ʋrɛ. Tɩ ba sose Apɩyɛɛrɩ yetɩ, a weege bãma zẽ'am ẽŋɛ dabsa
fẽe pa'asɛ.

11

Apɩyɛɛrɩ tɔgɛ pa'alɛ lan ẽŋɛ se'em tɩ ẽŋa sẽŋɛ bu-zãŋsɩ zẽ'am

[1]La Azezi Tõntõnɩba*, la a karɛ̃nbi-sɛba n boe Zude so'olʋm na wõm
mɛ tɩ nɛ̃r-sɛba n dagɩ Zifdõma la mẽ sakɛ Nawɛ̃nnɛ yetɔga mɛ. [2]La
Apɩyɛɛrɩ daan lebe la Zerizalɛm, tɩ Zifdõma basɛba n bɔ Azezi sɩra la
wẽ'era nõke'ene la ẽ, [3]yele ẽ yetɩ: < <Bẽm n ẽŋɛ tɩ fõn kẽ lagɩm na
bu-zãŋsɩ* n ka wãtɩ* la dita?> >

[4]Tɩ Apɩyɛɛrɩ yãŋa pa'alɛ ba yɛla la wuu n daan doose se'em na yetɩ:
[5]< <Mam daan boe la Zope pʋ'ʋsra, yẽ sɛla wʋ zãasŋɔ la, tɩ sɛla la
ze'ele saazuum sigra wʋ fu-kãtɛ n lʋ zẽ'esɩ sɩnaasɩ sige wa paam mam

boe zẽ'a la. 6Tι mam bιsra bõnɔ na zĩi, yẽ yire dũnsi, la we-dũnsi, la
bõn-vuula, la bõn-ẽgla. 7Tι mam wõm kõa n yetι: <Apιyεεrι, isge kʋ
di.> 8Tι mam yetι: <Ayει, Zuudãana, sεla n de sisgo bõnɔ bιι bõn-
dẽgrɔ ken ka kẽ mam nõorʋm.> 9Tι kõa la le ze'ele saazuum tɔgε bɔ
mam yetι: <Bõn-sεka tι Nawẽnnε yetι, a ãn sõŋa, da kãn yetι, a de la
bõn-dẽgrɔ.> 10La daan ẽŋε la nõorε atã, dee viise lebe saazuum. 11Tι
bʋraasι batã kɔ'ɔn paam yi-sεka tι mam boe mĩ na. Ba daan tõm ba la
Sezaare tẽŋam yetι, ba wa'am mam zẽ'am. 12Tι Nawẽnnε Sιa yele
mam yetι, m doose ba sẽŋε, m da sẽ'ena. Tι tι sɔbiisi bãna bayoobι
wã kɔlgε mam, tι tõma sẽŋε ka kẽ Akɔrnεlι yire. 13Tι a yele tõma tι
ẽŋa daan yẽ la malεka* n ze ẽŋa yire, yele ẽŋa yetι: <Tõm nẽrba tι
ba sẽŋε Zope ka wi Asimõ-pιyεεrι tι a wa'am. 14Ẽŋa n wʋn tɔgε yetɔg-
sεba n wʋn botι fõn na fʋ yir-dõma wuu yẽ fãarε.> 15Mam n boe mĩ
tι m tɔgε la, tι Nawẽnnε Sιa sige ba zuto wʋ ẽn daan sige tõma zuo
se'em pɔspɔsι la. 16Bεla tι mam tẽegε Zuudãana n daan yetι: <Azã
daan misri nẽrba la ko'om* pʋam, la Nawẽnnε wʋn mise ya a Sιa
pʋam.> 17La sãn dεna tι Nawẽnnε bɔ ba a Sιa, wʋ ẽn daan bɔ tõma n
bɔ Zuudãana Azezi-krisi sιra se'em na, mam de la ãne wʋn sι'ιsε
Nawẽnnε?>> 18Ban wõm bεla la, ba sĩm mε dee pẽgra Nawẽnnε
yetι: <<Bεla, Nawẽnnε botι bu-zãŋsι mẽ yẽ sore mε tι ba teege yεm
basε tõon-be'ero yẽ yõvore.>>

Antιyɔsι nẽrba bɔ Azezi sιra

19La A'etιεnι kũm na poorʋm, nẽr-sεba n yẽ nãmsgɔ la wιrgε mε,
sẽŋε halι Fenisi, la Sipri, la Antιyɔsι*f2* ka mõola Nawẽnnε yetɔga la
bɔ'ɔra Zifdõma mã'a. 20La ba bʋraasι basεba daan ze'ele la Sipri, la
Sirεnι so'olʋm sẽŋε Antιyɔsι mẽ ka mõolε bu-zãŋsι, tɔgε Zuudãana
Azezi kõ-yẽlga la bɔ ba. 21La Zuudãana pãŋa daan boe la ba mε. Tι

nẽrba zozo'e daan bɔ Zuudãana sɪra dɔla ẽ.
22La Azezi nẽr-kʊʊŋɔ la n boe Zerizalɛm na n wõm bɛla la, ba tõm
na Abarnabasɪ yetɪ a sẽŋɛ Antɪyɔsɪ. 23La ẽn paagɛ yẽ tɪ Nawẽnnɛ ẽŋɛ
nẽrba la yel-sõnnɛ se'em na, a sũure ẽŋɛ yẽlʊm mɛ. Tɪ a pa'alɛ ba
yetɪ, ba keŋe ba mẽŋa dɔla Zuudãana la ba sũure wuu da basɛ.
24Se'ere n soe la, a daan de la nẽr-sõŋɔ, dee bɔ Azezi sɪra zo'oge, tɪ
Nawẽnnɛ Sɪa bɔna la ẽ. La nẽrba zozo'e n daan pa'asɛ dɔla Zuudãana.
25La Abarnabasɪ babsɛ mɛ sẽŋɛ Tarsɪ tɪ a ka ɛ Asolɪ. 26La ẽn yẽ ẽ na,
a tarɪ ẽ mɛ wa'am Antɪyɔsɪ. La yʊʊnɛ tõrɛ tɪ ba lagsɛ la Azezi nẽr-
kʊʊŋɔ la, dee zãsʊm nẽrba zozo'e. La de la Antɪyɔsɪ tẽŋam tɪ ba daan
pɔsɛ wi karẽnbiisi la tɪ Krisi* nẽrba.
27La wakat-ẽŋa tɪ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɪba daan ze'ele Zerizalɛm sẽŋɛ
Antɪyɔsɪ. 28Tɪ ba nẽra ayɪla yʊ'ʊrɛ n de Agabisi isge ze'ele tɔgɛ la
Nawẽnnɛ Sɪa pãŋa yetɪ, kɔm kãtɛ n wʊn wa'am dũnia wuu zuo. La
kɔm ẽŋa sɪrɪ wa'am mɛ na-keko Akloorɪ wakatʊm. 29Tɪ karẽnbiisi la
yetɪ, nẽra woo looge ẽn tarɪ sɛla bɔ tɪ ba to'oge sõŋɛ Azezi nẽr-sɛba n
boe Zude la. 30Tɪ ba daan ẽŋɛ bɛla dɪkɛ ligri la ẽŋɛ Abarnabasɪ la
Asolɪ nu'usum, tõm ba yetɪ, ba tarɪ sẽŋɛ ka bɔ Azezi nẽr-kʊʊŋɔ la
kẽma n boe Zerizalɛm na.

12

Ba kʊ Azakɪ, dee yʊ Apɪyɛɛrɪ

1La masɛ la wakat-ẽŋa tɪ naba A'erɔdɪ* daan nãmsra Azezi nẽrba
basɛba, 2dee botɪ ba kʊ Azakɪ n de Azã sɔbia la sʊkɔbgɔ. 3La ẽn yẽ tɪ
la ẽŋɛ Zifdõma sũure yẽlʊm mɛ na, a le botɪ ba yõkɛ la Apɪyɛɛrɪ,
wakat-sɛka tɪ Zifdõma diti borborɪ n ka tarɪ dãbɪllɛ kibsa la. 4La ẽn
yõkɛ ẽ kẽ'esɛ yʊ'a deem na, a botɪ sʊdaasɪ pia la ayoobɪ n pʊɪ bana-

banaasɩ gu'ura ẽ sɔɔsna taaba. A boorɩ tɩ Zɔɔg-basɛ* kibsa n tole, dee
tɩ a tarɩ ẽ yese nẽrba la nẽŋam ka di a sarɩya. 5Bɛla tɩ ba daan pagɛ
Apɩyɛɛrɩ basɛ yʋ'a deego la pʋam. Tɩ Azezi nẽrba la daan pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ a ĩyã halɩ ka basɛ.

Malɛka yese Apɩyɛɛrɩ yʋ'a deem basɛ

6Be-sɛka n wʋn wiige tɩ A'erɔdɩ* yese Apɩyɛɛrɩ la, daar-ẽŋa yʋ'ʋŋɔ
Apɩyɛɛrɩ daan gã la sʋdaasɩ bayi tẽŋasʋka gĩsra. Ba daan ba ẽ mɛ la
bãnsɩ bayi, tɩ gu'urba la bɔna zanõrʋm gu'ura yʋ'a deego la. 7La haya!
Tɩ Nawẽnnɛ malɛka* kɔ'ɔn wa'am. Tɩ peelem kɔ'ɔn nẽegɛ deego la
pʋam. Tɩ malɛka la wẽ Apɩyɛɛrɩ lʋgrɛ nẽegɛ ẽ yetɩ: <<Isge tɔtɔ.>>
Tɩ bãnsɩ la ba'agɛ lui tẽŋa dee basɛ a nu'usi la. 8Tɩ malɛka la yele ẽ
yetɩ: <<Ga fʋ sagãnnɛ, dee pire fʋ tagra.>> Tɩ a ẽŋɛ bɛla. Tɩ
malɛka la le yele ẽ yetɩ: <<Yɛ fʋ fuugo dee doose mam.>> 9Tɩ
Apɩyɛɛrɩ doose ẽ yese yẽŋa, dee ka bãŋɛ tɩ malɛka la n ɩtɩ se'em na de
la sɩra, a tẽ'esɛ tɩ la ãna wʋ a zãasʋm mɛ na. 10La ban gãŋɛ pɔspɔsɩ
gu'urba la, la gu'urba bʋyi dõma la, ba yãŋa paagɛ la kut-yan-sɛka n
yesrɩ kẽ'era tẽŋa la pʋam na, tɩ yaŋa la yo'oge a mẽŋa, tɩ ba yese
yẽŋa yãŋa dɔla sore wɛ. Bilam zẽ'am tɩ malɛka la fõrgɛ dee basɛ
Apɩyɛɛrɩ.

11Tɩ Apɩyɛɛrɩ yɛm yãŋa wa'am, tɩ a yetɩ: <<Lɛɛlɛ wã mam bãŋɛ
sɩra sɩra, tɩ Zuudãana n tõm a malɛka tɩ a wa'am wa fãagɛ mam
A'erɔdɩ nu'usum, la bõn-sɛka wuu tɩ Zifdõma eerɩ tɩ ba ẽŋɛ mam
na.>>

12La ẽn bãŋɛ bõn-ẽna võorɛ la, a sẽŋɛ la Azã-markɩ ma Amaari yire.
La nẽrba n lagsɛ bilam zo'oge bɔna mĩ pʋ'ʋsra. 13La ẽn paagɛ mĩ na, a
wẽ la yaŋa nõorɛ, tɩ pɔsɔɔ yʋ'ʋrɛ n de Arode wa'am tɩ a bɩsɛ. 14La ẽn
bãŋɛ Apɩyɛɛrɩ kõa la, tɩ a sũure ẽŋɛ yẽlʋm tɩ a ka yo'oge yaŋa la, dee

zoe kẽ ka yetɩ: <<Apɩyɛɛrɩ ze yaŋa nõorʊm.>> 15Tɩ ba yele pɔsɔɔ
la yetɩ: <<Fõn de la zɔlgɔ.>> Tɩ a le yetɩ: <<La de la ẽŋa.>> Tɩ
ba lerge yetɩ: <<La de la a sɩa>>. 16Tɩ Apɩyɛɛrɩ ken wẽ'era yaŋa
la. Tɩ ba yo'oge yẽ tɩ la de la ẽŋa. Tɩ la di'ige ba. 17Tɩ Apɩyɛɛrɩ yɩbsɛ
nu'usi pa'alɛ ba yetɩ, ba ãna sĩm. Dee tɔgɛ pa'alɛ ba Zuudãana n ẽŋɛ
se'em tarɩ ẽŋa yʊ'a deego la pʊam yese yẽŋa. Dee yele ba yetɩ:
<<Yele-ya Azakɩ, la tɩ sɔbiisi la, sɛla n ẽŋɛ la.>> Dee yese sẽŋɛ
zẽ'a ayẽma.

18La beere n wiige la, dãmŋɔ zozo'e n wa'am sʊdaasɩ la tẽŋasʊka, tɩ
ba bɔɔra tɩ ba bãŋɛ, la ẽŋɛ la wãne tɩ Apɩyɛɛrɩ ka bɔna. 19Tɩ A'erɔdɩ
botɩ ba ɛ Apɩyɛɛrɩ, ka yẽ ẽ. Tɩ a di gu'urba la sarɩya, bɔ nõorɛ yetɩ, ba
kʊ ba. La bɛla poorʊm a yese Zude sẽŋɛ la Sezaare ka bɔna bilam.

A'erɔdɩ kũm yelle

20La naba A'erɔdɩ* sũure daan yĩige mɛ halɩ la Tiiri* la Sidõ tẽnsɩ
nẽrba. Tɩ ba ẽŋɛ nõorɛ ayɩla tɩ ba sẽŋɛ ka yẽ ẽ, yãŋa lagsɛ taaba dẽŋɛ
yõkɛ Ablastisi n bɩsrɩ naba A'erɔdɩ yire yelle la sɩa. Tɩ bãma la ẽŋa
yãŋa doose taaba sẽŋɛ ka sose naba A'erɔdɩ yetɩ, a basɛ tɩ sũ-mã'asʊm
wa'am bãma la ẽŋa tẽŋasʊka. Se'ere n soe la, ba dia daan ze'etɩ la
naba la tẽŋam sẽnna.

21La A'erɔdɩ looge la daarɛ yetɩ, ba tɔgɛ yetɔga la. La daarɛ la n
paagɛ la, a yɛ la a na'am futo zĩ'ire a na'am kʊka zuo tɔgra yetɔg-kãra
bɔ'ɔra nẽrba la. 22Tɩ ba kaasɛ yetɩ: <<Kõa wã de la Nawẽnnɛ kõa, la
dagɩ nẽrsaala kõa.>> 23Tɩ Nawẽnnɛ malɛka* botɩ bã'a yõkɛ A'erɔdɩ
bilam zẽ'am, tɩ zũnzũa di ẽ, tɩ a ki, ẽn ka pẽgɛ Nawẽnnɛ dee pẽgɛ a
mẽŋa la ĩyã.

24Tɩ Nawẽnnɛ yetɔga la daan saagɛ zẽ'a wuu, tɩ nẽrba zozo'e sakra
yetɔga la pa'asra.

25 La Abarnabasɩ la Asolɩ n daan tõm ba tõoma Zerizalɛm ba'asɛ la,
ba daan tarɩ Azã-markɩ mɛ lebe Antɩyɔsɩ.

13

Ba tõm Abarnabasɩ la Asolɩ tɩ ba sẽŋɛ ka mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga

1 Azezi nẽr-kʊʊŋɔ n boe Antɩyɔsɩ la pʊam, Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba, la
karẽnsãandõma n daan boe mĩ. Ba de la Abarnabasɩ, la Asimeyõ tɩ ba
wi'iri tɩ nẽr-sabga, la Alusiyusi n ze'ele Sirɛnɩ, la Amanayɛnɩ tɩ ba
daan uge ẽ la naba A'erɔdɩ, la Asolɩ. 2 La daarɛ ayɩla ba daan lʊ la
nõorɛ pʊ'ʊsra dee pẽgra Nawẽnnɛ, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa yele ba yetɩ:
< <Looge-ya Abarnabasɩ la Asolɩ tɩ ba tõm tõon-sɛka tɩ mam looge
ba tɩ ba tõm na.> > 3 Tɩ ba lʊ nõorɛ dɩkɛ nu'usi paglɛ ba zuto pʊ'ʊsɛ,
dee basɛ ba tɩ ba sẽŋɛ.

Asolɩ la Abarnabasɩ boe Sipri so'olʊm mõola Nawẽnnɛ yetɔga

4 La Nawẽnnɛ Sɩa n tõm ba la, ba sẽŋɛ la Selesi tẽŋam ka kẽ õorŋɔ
bilam sẽŋɛ Sipri so'olʊm tɩ ko'om gilge la. 5 La ban paagɛ Salamini
tẽŋam na, ba daan mõolɩ Nawẽnnɛ yetɔga mɛ Zifdõma wẽndeto*
pʊam. Ba daan tarɩ la Azã-markɩ tɩ a sõŋra ba.
6 La ba daan doose la Sipri so'olʊm la pʊam ka paagɛ Pafɔsɩ. Bilam
ba yẽ la tɩɩm dãana n parɩm tɩ ẽŋa de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa. A de la
Zifu, a yʊ'ʊrɛ de la Abar-zezi. 7 A daan boe la tẽŋa la gɔmna Asɛryusi-
polusi n de yɛm dãana la zẽ'am. Tɩ gɔmna la daan botɩ ba wi
Abarnabasɩ la Asolɩ, a daan boorɩ tɩ a wõm na Nawẽnnɛ yetɔga. 8 La
tɩɩm dãana la yʊ'ʊrɛ la Grɛkɩ* de la A'elimasɩ. A daan sɩ'ɩsrɩ Asolɩ la
Abarnabasɩ yetɔga la mɛ, dee daan ɛɛra tɩ a gu gɔmna la tɩ a da sakɛ
Nawẽnnɛ yetɔga la. 9 Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔna la Asolɩ yʊ'ʊrɛ ayẽma n de
Apolɩ la pãŋa, tɩ a bɩsra tɩɩm dãana la zĩi, 10 yele ẽ yetɩ: < <Fʊ tarɩ la

yεmkẽgsιga la pã'asgɔ, fʋ de la Asũtãana* bia, fʋ de la tõon-sõma
wuu bε. Fõn dιkrι Zuudãana Nawẽnnε sιra la mε tι a lεbgra
põmpɔrŋɔ. [11]Lεεlε wã, bãŋε tι Zuudãana pãŋa wʋn botι fʋ fɔ mε. Fʋ
kãn le yẽ peelem halι ka paagε wakat-sεka.>> La bilam zẽ'am tι
tιιm dãana la kɔ'ɔn fɔ, ba'abra εεra nẽra tι a ve'ege ẽ. [12]La gɔmna la n
yẽ lan ẽŋε se'em na, a bɔ yetɔga la sιra mε, se'ere n soe la, Zuudãana
zãsŋɔ la daan kẽ a sũure mε.

Apolι la Abarnabasι boe Antιyɔsι n boe Pisidi so'olʋm

[13]Apolι la a taaba la ze'ele la Pafɔsι kẽ õorŋɔ sẽŋε Pεrzι n boe
Pãnfili so'olʋm pʋam na. Tι Azã-markι basε ba bilam dee lebe
Zerizalεm. [14]Tι ba daan ze'ele Pεrzι sẽŋε Antιyɔsι n boe Pisidi so'olʋm
pʋam na. Tι Zifdõma vo'osgo* daarε paagε, tι ba kẽ ba wẽndeem
zĩ'ire. [15]La ban karẽŋε Nawẽnnε lɔɔ*, la Nawẽnnε nõtɔ'ɔsrιba* gõnnɔ
kι'ιlιm na, tι wẽndeego la nẽŋadõma tõm nẽrba tι ba sẽŋε ka yele ba
yetι: <<Tι sɔbiisi, ya sãn tara yetɔga n wʋn bɔ nẽrba la bʋraanε, ya
tɔgε.>>
[16]Tι Apolι isge yιbsε la nu'ugo yele ba yetι: <<Ɩsrayεlι* nẽrba, la
yãma sεba n po nanna Nawẽnnε, selse-ya. [17]Nawẽnnε tι Ɩsrayεlι
dõma pʋ'ʋsrι wã, ẽŋa n yʋʋn looge tι yaabdõma, ban yʋʋn boe
Ezipti* na, ẽŋa n botι ba yιrgε zo'oge. La ẽŋa n yʋʋn tõm pãŋa tõoma
tarι ba yese Ezipti. [18]La ban boe weem yʋʋma pinaasι la, a ẽŋε sũ-
mã'asʋm la ba mε. [19]Dee yʋʋn sã'am buuri bayopɔι Kanaan* so'olʋm
pʋam, dee bɔ ba tẽŋa la tι ba sɔna. [20]Bεla wuu yuuge masε wʋ yʋʋma
kɔbsnaasι la pinuu.
La bεla poorʋm a bɔ ba la nẽŋadõma, tι ba sɔna ba wa paagε
Nawẽnnε nõtɔ'ɔsa Asãmwεlι wakatʋm. [21]Tι ba yãŋa sose yetι, bãma
boorι la naba. Tι Nawẽnnε bɔ ba Akisi dayʋa Asayuli n de Abẽnzamẽ

buuri nẽra, tı a di na'am yʋʋma pinaası. 22Tı Nawẽnnɛ yʋʋn to'oge
Asayuli na'am na, dee botı Adavidi* dɛna naba. Nawẽnnɛ yʋʋn tɔgɛ
Adavidi yelle yetı: <Mam yẽ la Azese* bia Adavidi n ãn mam sũure
yẽlʋm. Eŋa n wʋn ẽŋɛ mam n boorı se'em na wuu.> 23La de la ẽŋa
buuri nẽra ayıla n de Azezi tı Nawẽnnɛ botı a dɛna Fãagra bɔ Israyɛlı
dõma, wʋ ẽn yʋʋn bĩŋe a nõorɛ se'em na. 24Ẽŋa n daan nãn ka wa'am
na, Azã n daan mõolı a wa'aŋɔ yelle bɔ Israyɛlı nẽrba wuu yetı, ba
teege yɛm basɛ tõon-be'ero tı ba mise ba ko'om* pʋam. 25La Azã n
daan boe mĩ tı a tõm a tõoma ba'asɛ la, a soke ba yetı: <Yãma tẽ'esɛ
tı mam de la ãne? Yãma n tẽ'esɛ tı mam de nẽr-sɛka la, mam dagı
ẽŋa. La selse-ya, ẽŋa boe la mam poorʋm sẽna, mam ka masɛ tı m
pirge a tagra.>
26M sɔbiisi, yãma n de Abraham* yıısı, la yãma sɛba n po nanna
Nawẽnnɛ, la de la tõma ĩyã tı Nawẽnnɛ tõm fãarɛ kõa wã. 27La
Zerizalɛm nẽrba, la ba nẽŋadõma daan ka bãŋɛ Azezi n de nẽr-sɛka.
La ba ka bãŋɛ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba yetɔga la tı ba karẽŋrı vo'osgo
daarɛ wuu la võorɛ. La ban di Azezi sarıya la, nõtɔ'ɔsrıba la n yʋʋn
yele se'em na ẽŋɛ mɛ. 28Baa ban ka yẽ bõn-sɛka n wʋn botı ba kʋ ẽ
na, ba sĩm mɛ dee yele Apilatı yetı, a basɛ tı ba kʋ ẽ. 29La ban daan
ẽŋɛ sɛla wuu wʋ lan põn gʋlsɛ a yelle se'em ba'asɛ la, ba sike ẽ dɔ-
puurŋa* la zuo mɛ laagɛ. 30Tı Nawẽnnɛ daan botı a vo'oge. 31La a
dıkɛ a mẽŋa mɛ pa'alɛ sɛba n daan doose ẽ Galile sẽŋɛ Zerizalɛm na
dabsa faa, bãma n de a kaset-dõma Israyɛlı nẽrba la tẽŋasʋka.
32La tõma mõolı la kõ-yẽlga la bɔ yãma: Nawẽnnɛ n yʋʋn bĩŋe a
nõorɛ la tı yaabdõma la, 33a ẽŋɛ bõn-ẽŋa bɔ la tõma n de ba yıısı la.
La de la a vo'oge Azezi mɛ. La ãn wʋ lan gʋlsɛ yõoma gõŋɔ yõoma
bʋyi dãana la pʋam yetı:
<Fʋ de la mam bia.

Zĩna mam n lebge fʋ sɔ.>

34Nawẽnnɛ yʋʋn yetɪ, ẽŋa wʋn vo'oge ẽ tɪ a kãn põ'ogɛ. Bɛla tɪ a
yʋʋn yetɪ:

<Mam wʋn bɔ ya bõn-sõma sɪra sɪra tɪ mam põn bĩŋe nõorɛ la
Adavidi la.>

35Bɛla ĩyã tɪ la yele yõoma gõŋɔ pʋam zẽ'a ayẽma yetɪ:

<Fʋ kãn basɛ fʋ pʋpeelem dãana tɪ a põ'ogɛ.>

36Wakat-sɛka tɪ Adavidi yʋʋn vɔa la, a tõm Nawẽnnɛ yɛm n boorɪ
se'em mɛ, dee ki tɪ ba laagɛ ẽ a yaabdõma yɔɔm, tɪ a ĩyã põ'ogɛ. 37La
Nawẽnnɛ n vo'oge sɛka la ka põ'ogɛ. 38Bɛla, m sɔbiisi, yãma masɛ tɪ
ya bãŋɛ tɪ la de la Azezi ĩyã tɪ tõma mõolɛ pa'alɛ yãma tɪ Nawẽnnɛ
wʋn basɛ tõon-be'ero taalɛ. Se'ere n soe la, Amoyisi lɔɔ* yʋʋn ka tã
wʋn basɛ tɪ ya yelle masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, 39la nẽr-sɛka woo n bɔ
Azezi sɪra, a yelle masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am mɛ. 40Bɛla, guuse-ya tɪ lan
gʋlsɛ se'em Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɪba gõnnɔ pʋam na da paagɛ ya. 41La
yetɪ:

<Bãŋɛ-ya tɪ yãma sɛba n de sɪ'ɪsrɪba la,
ya palẽŋa wʋn ẽkɛ mɛ tɪ ya ki.
Se'ere n soe la,
tõon-sɛka tɪ mam wʋn tõm ya zamãana wã pʋam na,
ya kãn nan tɪ la wʋn sɪrɪ ẽŋɛ,
baa nẽra sãn tɔgɛ pa'alɛ ya.> >>

42La Apolɪ la Abarnabasɪ n daan isge tɪ ba yese la, tɪ nẽrba la sose ba
yetɪ, ba le wa'am vo'osgo daarɛ wa tɔgɛ yetɔg-sɛba tɪ ba tɔgɛ la. 43La
ban yese tɪ ba fõrgɛ la, tɪ Zifdõma zozo'e, la nẽrba basɛba n dagɪ
Zifdõma dee sakɛ dɔla Nawẽnnɛ lɔɔ tɪ a bɔ Zifdõma, daan dɔla Apolɪ
la Abarnabasɪ. Tɪ Apolɪ dõma pa'alɛ ba yetɪ, ba mõrgɛ bɔna Nawẽnnɛ
yel-sõnnɛ na pʋam.

44Tι vo'osgo daarɛ le paagɛ, tι nẽrba lagsɛ zozo'e wʋ la de la tẽŋa la
nẽrba wuu la, tι ba selse Nawẽnnɛ yetɔga. 45La Zifdõma n yẽ nẽr-
kʋʋŋɔ la n zo'oge la, tι ba ẽŋɛ sũure sι'ιsɛ Apolι n tɔgɛ se'em na, dee
tɔgra tɔg-be'ero. 46Tι Apolι la Abarnabasι daan kãbɛ sũure tɔgɛ ba
yetι: <<Tõma wʋn dẽŋɛ nι tɔgɛ Nawẽnnɛ yetɔga wã bɔ la yãma. La
yãma n zagsɛ la, yãma pa'alɛ tι ya ka masɛ tι ya yẽ vɔm n ka ba'asrι.
Bɛla ĩyã tõma wʋn basɛ yãma, dee sẽŋɛ la bu-zãŋsι* zẽ'am. 47Se'ere n
soe la, Zuudãana Nawẽnnɛ bɔ tõma nõorɛ yetι:

<Mam looge fo tι fʋ ãna wʋ peelem bɔ bu-zãŋsι,
botι nẽrba yẽ fãarɛ dũnia zẽ'esι wuu.> >>

48La bu-zãŋsι la n wõm bɛla la, ba sũure ẽŋɛ yẽlʋm mɛ halι, tι ba
pẽgra Nawẽnnɛ yetɔga la. La nẽr-sɛba n masɛ tι ba yẽ vɔm n ka
ba'asrι la daan sakɛ bɔ Azezi sιra mɛ.

49Tι Zuudãana yetɔga la saagɛ tẽŋa la wuu. 50Tι Zifdõma daan sa'asɛ
pɔgsι n pʋ'ʋsrι Nawẽnnɛ, dee dɛna yʋ'ʋrɛ dõma, la tẽŋa la nẽrzuto,
botι ba nãmsɛ Apolι la Abarnabasι dige ba ba tẽŋa la pʋam tι ba
yese. 51Tι Apolι la Abarnabasι pιιsɛ ba nãma tẽntõnnɔ basɛ, pa'alɛ tι
tẽŋa la nẽrba ka ẽŋɛ sõŋa, dee wɛ'ɛsa Ikonim. 52La Azezi karẽnbiisi la
n boe Antιyɔsι la daan tarι sũ-yẽlga zo'oge mɛ, dee tι Nawẽnnɛ Sιa
bɔna la ba.

14

Apolι la Abarnabasι boe Ikonim

1Apolι la Abarnabasι n paagɛ Ikonim la, ba le kẽ la Zifdõma
wẽndeego* pʋam tɔgɛ bɔ nẽrba. Tι nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e, Zifdõma la
nẽrba basɛba n dagι Zifdõma, bɔ Nawẽnnɛ sιra. 2La Zifdõma nẽr-sɛba
n ka sakɛ yetɔga la, bãma n sa'asɛ bu-zãŋsι* botι ba sũure sã'am la

Azezi karẽnbiisi la. 3La Apolı la Abarnabası daan yuuge Ikonim mɛ,
te'ege Zuudãana Azezi tɔgɛ a yetɔga la bʊraanɛ. Tı Zuudãana daan bɔ
ba pãŋa tı ba tõm tõon-yãlma la yel-kırsı n pa'alı tı ẽŋa yel-sõnnɛ na
tı ba tɔgrı la de la sıra. 4La tẽŋa la nẽrba daan welse mɛ, tı basɛba
bɔna Zifdõma poorʊm, tı basɛba bɔna Azezi Tõntõnıba* la poorʊm.
5Tı bu-zãŋsı, la Zifdõma, la ba nẽŋadõma bɔɔra tı ba nãmsɛ Apolı la
Abarnabası lobe ba la kuga. 6Tı ba bãŋɛ, zoe sẽŋɛ Likoni tẽnsʊm,
Listri, la Dɛrbı, la tẽn-pıgsı sɛba n lɛm bilam na pʊam. 7Bilam ba
daan mõolɛ kõ-yẽlga la mɛ.

Ba lobe Apolı la kuga Listri tẽŋam

8La bʊraa n daan boe Listri ka tãna sẽnna. A ma dɔgɛ ẽ tı a dɛna la
kɔɔrŋɔ. 9Tı a daan zẽa sɛlsra Apolı n tɔgrı la. Tı Apolı bısra ẽ zĩi,
bãŋɛ tı a bɔ Azezi sıra mɛ tãna wʊn yẽ ĩmã'asʊm. 10Tı Apolı tɔgɛ
ke'enke'em yele ẽ yetı: < <Isge ze'ele saazuo.> > Tı kɔɔrŋɔ la vaagɛ
isge sẽnna. 11La nẽr-kʊʊŋɔ la n yẽ Apolı n ẽŋɛ se'em na, tı ba tı̃i tɔgɛ
la Likoni tẽŋa yetɔga yetı: < <Wẽna n lebge nẽrsaalba sigum tõma
zẽ'am.> > 12Tı ba daan wi'ira Abarnabası tı Azeyusi, dee wi'ira Apolı
tı A'ɛrmẽsı, ẽŋa n tarı yetɔga la wa'am na ı̃yã*f3*. 13Ba daan tarı la
deego tẽŋa la zanõ-bɔba kãabra Azeyusi. Tı kãabgɔ kẽema la tarı
lɔlsı, la tıısı puuro wa'am zanõrʊm na, tı ẽŋa la nẽr-kʊʊŋɔ la bɔɔra tı
ba kãabɛ Abarnabası la Apolı.
14La Tõntõnıba Apolı la Abarnabası n wõm ban yetı ba ẽŋɛ se'em
na, ba sũure sã'am mɛ, tı ba ãasʊm ba futo, dee zoe kẽ nẽr-kʊʊŋɔ la
pʊam tı̃i tɔgɛ yetı: 15< <Nẽrba wã, bẽm tı ya yetı ya ẽŋɛ wãna?
Tõma mẽ de la nẽrsaalba wʊ yãma n ãn se'em na, la tõma mõolı la
kõ-yẽlga pa'ala yãma tı ya basɛ bõn-bãna wã n ka tarı yõorɔ, dee dɔla
Nawẽnnɛ n de vɔm dãana. Ẽŋa n nãam saazuum la tẽŋa, la ko-kãtɛ,

la bõn-sɛba wuu n boe ba pʊam na. [16]Kʊrʊm kʊrʊm, Nawẽnnɛ yʊʊn
basɛ buuri wuu tɩ ba ɩta la ba mẽŋa yɛm n boorɩ se'em. [17]La baa bɛla
wuu, Nawẽnnɛ ɩtɩ sõŋa mɛ pa'alɛ ẽŋa n de sɛka. Ẽŋa n botɩ saaga
niira bɔ'ɔra ya, tɩ ya bõnkɔɔla bɩta, tɩ dia bɔna zo'oge, tɩ ya sũure ãna
yẽlʊm.> > [18]Baa la Apolɩ n tɔgɛ bɛla la, la ẽŋɛ la toogo bɔ ba, dee tɩ
ba yãŋɛ gu nẽr-kʊʊŋɔ la tɩ ba ka kãabɛ ba.
[19]La Zifdõma n ze'ele Antɩyɔsɩ n boe Pisidi so'olʊm, la Ikonim
wa'am wa sa'asɛ nẽrba la, botɩ ba lobe Apolɩ la kuga, vuuge ẽ tẽŋa la
pʊam yese basɛ, dee tẽ'esɛ tɩ a ki mɛ. [20]Tɩ Azezi karẽnbiisi la lagsɛ
gilge ẽ, tɩ a isge kẽ tẽŋa la pʊam. Tɩ beere wiige, tɩ ẽŋa la Abarnabasɩ
sẽŋɛ Dɛrbɩ.

Apolɩ la Abarnabasɩ lebrɩ Antɩyɔsɩ n boe Siiri so'olʊm

[21]La Apolɩ la Abarnabasɩ mõolɛ kõ-yẽlga Dɛrbɩ mɛ, tɩ nẽrba zozo'e
lebge Azezi karẽnbiisi, dee tɩ ba yãŋa lebe Listri, la Ikonim, la
Antɩyɔsɩ n boe Pisidi so'olʊm. [22]La ba daan tɔgɛ pa'alɛ karẽnbiisi la
mɛ, bɔ ba bʊraanɛ yetɩ, ba mõrgɛ bɔna Azezi sɩra la pʊam da basɛ.
Dee yele ba yetɩ: < <Tɩ wʊn yẽ la nãmsgɔ zozo'e dee kẽ Nawẽnnɛ
so'olʊm* pʊam.> > [23]La tẽn-sɛba wuu tɩ ba sẽŋɛ la, ba looge la kẽma
Azezi nẽrba la pʊam, lʊ nõorɛ pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ, dee dɩkɛ ba basɛ
Zuudãana tɩ ba bɔ sɩra la nu'usum. [24]La ban doose Pisidi la, ba paagɛ
Pãnfili so'olʊm.
[25]La ba mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga Pɛrzɩ mɛ, dee sẽŋɛ Atali. [26]La ba kẽ
la õorŋɔ bilam sẽŋɛ Antɩyɔsɩ, tẽn-sɛka tɩ ba daan dɩkɛ ba ẽŋɛ
Nawẽnnɛ nu'usum tɩ a sõŋɛ ba tɩ ba tõm tõon-sɛka tɩ ba tõm ba'asɛ
wã. [27]La ban paagɛ la, ba botɩ Azezi nẽrba la lagsɛ mɛ, tɩ ba tɔgɛ
pa'alɛ ba Nawẽnnɛ n tõm la bãma se'em, la a yo'oge sore mɛ bɔ bu-
zãŋsɩ* tɩ ba tãna wʊn bɔ ẽ sɩra. [28]La ba boe la karẽnbiisi la lɛ bilam

yuuge mɛ.

15

Ba tigse Zerizalɛm sõsɛ bu-zãŋsɩ yelle

1Nẽrba basɛba n ze'ele Zude wa'am Antɩyɔsɩ wa zãsna Azezi
karẽnbiisi la yetɩ: <<Ya sãn ka wãta* ya budimto wʋ Amoyisi* lɔɔ
la n zãsnɩ se'em na, ya kãn tã'agɛ yẽ fãarɛ.>> 2Tɩ Apolɩ la
Abarnabasɩ daan ka sakɛ ban yele se'em na, daan tĩi wẽ'era nõke'ene
la ba. Tɩ karẽnbiisi la kʋ nõ-yẽnnɛ yetɩ, Apolɩ la Abarnabasɩ, la bãma
nẽrba basɛba sẽŋɛ Tõntõnɩba* la, la kẽma n boe Zerizalɛm na zẽ'am
nõke'ene ẽŋa yelle.
3La Azezi nẽrba la n tõm ba yetɩ ba sẽŋɛ la, ba doose la Fenisi la
Samaari tẽnsʋm tɔgɛ pa'alɛ bu-zãŋsɩ* n teege yɛm sakɛ Nawẽnnɛ
se'em. Bɛla botɩ Fenisi la Samaari tẽnsɩ karẽnbiisi la sũure ẽŋɛ yẽlʋm
mɛ zozo'e. 4La ban paagɛ Zerizalɛm na, Azezi Tõntõnɩba la, la Azezi
nẽrba, la ba kẽma la wuu to'oge ba mɛ sõŋa sõŋa. Tɩ ba tɔgɛ pa'alɛ
Nawẽnnɛ n ẽŋɛ se'em wuu la bãma. 5Tɩ Farisi* nẽrba basɛba n bɔ
Azezi sɩra la isge yetɩ: <<Dẽnɩ tɩ ba wãta bu-zãŋsɩ la, dee zãsʋm ba
tɩ ba sakɛ Amoyisi lɔɔ la wuu.>>
6Tɩ Tõntõnɩba la, la kẽma la lagsɛ tɩ ba bɩsɛ ba wʋn ẽŋɛ yelle la
se'em. 7La ban wẽ'erɩ nõke'ene zɔ'ɔra la, tɩ Apɩyɛɛrɩ isge yele ba yetɩ:
<<M sɔbiisi, yãma mi mɛ tɩ Nawẽnnɛ looge la mam kʋrʋm kʋrʋm
yãma pʋam, tɩ m tɔgɛ a kõ-yẽlga la bɔ bu-zãŋsɩ tɩ ba sakɛ. 8La
Nawẽnnɛ n mi nẽrsaala pʋtẽ'era la, bɔ ba a Sɩa mɛ, wʋ ẽŋa n daan bɔ
tõma se'em na, pa'alɛ tɩ ẽŋa fãagɛ ba mɛ. 9La a ka welge tõma la
bãma. La ban bɔ Azezi sɩra la ĩyã tɩ a yese be'em ba sũure pʋam basɛ.
10Bɛla, bẽm tɩ ya makra Nawẽnnɛ bɔɔra tɩ ya zelge karẽnbiisi la zeero

tɩ tõma yaabdõma, la tõma ka yãŋɛ tʋ? 11La ka ãn sõŋa, tõma mi tɩ la
de la Zuudãana Azezi yel-sõnnɛ na ̃iyã tɩ tõma yẽ fãarɛ, wʋ bãma n
mẽ yẽ fãarɛ se'em na.> >
12Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la wuu ãna sĩm sɛlsra Abarnabasɩ la Apolɩ n tɔgrɩ
pa'ala tõon-yãlma, la yel-kɩrsɩ sɛba tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ la bãma bu-zãŋsɩ
tẽŋasʋka la.
13La ban tɔgɛ kɩ'ɩlɩm na, tɩ Azakɩ yetɩ: < <M sɔbiisi, selse-ya.
14Asimõ-pɩyɛɛrɩ tɔgɛ pa'alɛ la Nawẽnnɛ n dẽŋɛ bɩsɛ bu-zãŋsɩ yelle
se'em, looge ba nẽrba basɛba tɩ ba dɛna a mẽŋa nẽrba. 15La bõn-bãma
masɛ wʋ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* n yele se'em na. Ba yʋʋn gʋlsɛ tɩ
Nawẽnnɛ yetɩ:

16<Bɛla poorʋm, mam wʋn leme wa'am,
wa le mẽ naba Adavidi* deego la n lui la mɛ.
Mam wʋn le malgɛ ẽ mɛ,
mẽ a daboogo la zuo.
17Bɛla tɩ nẽr-sɛba n weege la wuu,
la bu-zãŋsɩ wuu tɩ mam looge tɩ ba dɛna mam nẽrba la,
wʋn ɛ mam n de ba Zuudãana.>
18Zuudãana Nawẽnnɛ n yele se'em n wãna,
ẽŋa n ẽŋɛ bõn-bãma tɩ ba põn mina halɩ kʋrʋm kʋrʋm.> >

19Tɩ Azakɩ ken yetɩ: < <Bɛla tɩ mam tẽ'esɛ tɩ tɩ da nãmsɛ sɛba n dagɩ
Zifdõma dee teege yɛm dɔla Nawẽnnɛ na. 20Tɩ gʋlsɛ gõŋɔ bɔ ba yetɩ,
ba da di di-sɛba tɩ ba kãabɛ bɔ baga la, tɩ ba wʋn dẽgɛ ba, ba da
tõnna yalsɩ tõoma, ba da di sɛla tɩ ba tẽgɛ kʋ, la ba da di zɩɩm.
21Se'ere n soe la, halɩ kʋrʋm kʋrʋm ba karẽŋrɩ Amoyisi gõnnɔ
Zifdõma wẽndeto* la pʋam ba vo'osgo* dabsa wuu mɛ, dee mõola ba
tẽnsɩ la wuu pʋam.> >

Ba gʋlsɛ gõŋɔ bɔ bu-zãŋsɩ

22Bɛla tɩ Tõntõnɩba la, la kẽma, la Azezi nẽrba la wuu tẽ'esɛ yetɩ, la
ãn sõŋa tɩ ba looge nẽrba bãma pʋam tõm ba tɩ ba doose la Apolɩ la
Abarnabasɩ sẽŋɛ Antɩyɔsɩ. Tɩ ba looge Azudi sɛka yʋ'ʋrɛ n ken dɛna
Abarsabasɩ la, la Asɩlaasɩ. Bãma tɩ ba daan nannɩ. 23La ba daan gʋlsɛ
la gõŋɔ bɔ ba yetɩ:

< <Tõma n de Azezi Tõntõnɩba, la Azezi nẽrba la kẽma n
pʋ'ʋsrɩ yãma bu-zãŋsɩ* n de tɩ sɔbiisi n boe Antɩyɔsɩ, la Siiri, la
Silisi so'olʋm.

24Tõma wõm tɩ tõma nẽrba basɛba n wa'am wa dãana yãma la
yetɔga botɩ yãma yɛm yɔɔra, tõma ka bɔ ba nõorɛ. 25Bɛla ĩyã tɩ
tõma lagsɛ taaba kʋ nõorɛ ayɩla, tẽ'esɛ tɩ la ãn sõŋa tɩ tõma
looge nẽrba basɛba tõm ba tɩ ba doose la tɩ sɩr-nõŋrɩsɩ
Abarnabasɩ la Apolɩ wa'am yãma zẽ'am. 26Bãma n põsɛ ba
yõorɛ tõma Zuudãana Azezi-krisi tõoma la ĩyã. 27Bɛla tɩ tõma
tõm Azudi la Asɩlaasɩ tɩ ba wa'am wa tɔgɛ bõn-bãma pa'alɛ ya.
28Nawẽnnɛ Sɩa, la tõma tẽ'esɛ mɛ tɩ la ãn sõŋa tɩ tɩ da zelge ya
zeero basɛba pa'asɛ, sãn dagna yel-sɛba n de kãŋkãŋɛ wã. 29La
de la ya da di di-sɛba tɩ ba dɩkɛ kãabɛ bɔ baga, ya da di zɩɩm, la
ya da di sɛla tɩ ba tẽgɛ kʋ, la ya da tõnna yalsɩ tõoma. Ya sãn
guuse ya mẽŋa ka ẽŋɛ bõn-bãna, ya ẽŋɛ sõŋa. Nawẽnnɛ wʋn bɔ
ya ĩmã'asʋm.> >

30Ba daan keese sɛba tɩ ba tõm na mɛ, tɩ ba sẽŋɛ Antɩyɔsɩ. La ban
paagɛ bilam na, ba lagsɛ Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la mɛ, dɩkɛ gõŋɔ la bɔ ba.
31La ban daan karẽŋɛ gõŋɔ la, la bɔ ba bʋraanɛ mɛ, botɩ ba sũure ẽŋɛ
yẽlʋm zozo'e. 32Tɩ Azudi la Asɩlaasɩ n daan de Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba la
tɔgɛ zozo'e keŋe ba sɔbiisi la sũure, pa'asɛ ba pãŋa. 33La ba daan

yuuge mĩ na fẽe, dee tɩ ba sɔbiisi la basɛ ba tɩ ba lebe sɛba n tõm ba
la zẽ'am la sũ-mã'asʋm. ((34Tɩ Asɩlaasɩ daan looge yɛm weege
bilam.))
35La Apolɩ la Abarnabasɩ daan weege la Antɩyɔsɩ bilam, tɩ bãma la
nẽrba basɛba zozo'e zãsna nẽrba Zuudãana Nawẽnnɛ yetɔga dee
mõola a kõ-yẽlga la.

Apolɩ la Abarnabasɩ welge taaba

36La daarɛ ayɩla tɩ Apolɩ yele Abarnabasɩ yetɩ: <<Tɩ lebe ka kaagɛ
tɩ sɔbiisi la n boe tẽn-sɛba wuu tɩ tɩ daan mõolɛ Zuudãana yetɔga bɔ
ba la, bɩsɛ ba ãn se'em.>> 37Tɩ Abarnabasɩ daan bɔɔra tɩ Azã sɛka
yʋ'ʋrɛ n ken dɛna Amarkɩ la po doose ba sẽŋɛ. 38La Apolɩ daan tẽ'esɛ
tɩ la ka ãn sõŋa tɩ a doose bãma, se'ere n soe la, a daan basɛ ba mɛ
Pãnfili, ka le doose la ba tõm*f4*. 39Tɩ ba daan wẽ nõke'ene welge
taaba. Tɩ Abarnabasɩ daan botɩ Amarkɩ doose ẽ, tɩ ba kẽ õorŋɔ sẽŋɛ
Sipri. 40La Apolɩ daan looge la Asɩlaasɩ tɩ a doose ẽ. Tɩ Azezi
karẽnbiisi la dɩkɛ ba ẽŋɛ Nawẽnnɛ nu'usum tɩ a ẽŋɛ ba yel-sõnnɛ. 41Tɩ
ba yãŋa sẽŋɛ Siiri la Silisi tẽnsʋm ka pa'asɛ Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la pãŋa.

16

Atimõtɩ doose Apolɩ la Asɩlaasɩ, tɩ ba tõm Nawẽnnɛ tõoma

1La Apolɩ dõma sẽŋɛ ka paagɛ la Dɛrbɩ la Listri tẽnsʋm. Tɩ Azezi
karẽnbia daan bɔna mĩ tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Atimõtɩ, a ma de la Zifu n
sakɛ bɔ Azezi sɩra. Dee tɩ a sɔ dɛna Grɛkɩ*. 2Tɩ Azezi karẽnbiisi n boe
Listri la Ikonim tẽnsʋm na daan tɔgra a yelle sõŋa. 3Tɩ Apolɩ bɔɔra tɩ
a dɔla la ba lɛ tõnna, daan wã* ẽ Zifdõma sɛba n boe tẽn-bãma la
ĩyã, se'ere n soe la, ba wuu daan mi tɩ a sɔ de la Grɛkɩ. 4La ba daan
dolɩ la tẽnsɩ pʋam bɩsra Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la, dee tɔgra pa'ala ba Azezi

Tõntõnɩba la, la kẽma la n boe Zerizalɛm na n looge yɛm se'em, dee
yɛta ba tɩ ba sakɛ bõn-sɛba tɩ ba looge la. 5Bɛla tɩ Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la
daan yẽ pãŋa Nawẽnnɛ doosgo la pʋam, tɩ ba kãllɛ pa'asra daarɛ
woo.

Apolɩ boe la Trʋasɩ zãasʋm tɩ ba wi ẽ Masedʋanɩ

6Tɩ Apolɩ dõma daan bɔɔra tɩ ba sẽŋɛ Azi* tẽnsʋm ka mõolɛ
Nawẽnnɛ yetɔga, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa gu ba, tɩ ba doose Frizi la Galatɩ
so'olʋm. 7La ban sẽŋɛ ka lɛm Mizi so'olʋm na, ba boorɩ tɩ ba sẽŋɛ la
Bitini, tɩ Azezi Sɩa*f5* la ka bɔ ba sore. 8Tɩ ba doose Mizi tole sẽŋɛ
Trʋasɩ. 9La yʋ'ʋŋɔ tɩ Apolɩ bɩsɛ yẽ Masedʋanɩ nẽra wʋ zãasŋɔ la, tɩ
bʋraa la zɛ a zẽ'am bɛlna ẽ yetɩ: < <Wa'am Masedʋanɩ wa sõŋɛ
tɔ.> > 10La Apolɩ n daan yẽ bɛla la, tõma mãasʋm mɛ tɔtɔ tɩ tɩ sẽŋɛ
Masedʋanɩ, bẽm ĩyã, tõma tẽ'esɛ bãŋɛ mɛ tɩ la de la Nawẽnnɛ n wi
tõma yetɩ, tɩ sẽŋɛ ka mõolɛ kõ-yẽlga la bɔ ba.

Alidi bɔ Azezi sɩra Filipi tẽŋam

11Tɩ tõma kẽ õorŋɔ bilam kɔ'ɔn sẽŋɛ Samotrasɩ. Tɩ beere wiige, tɩ
tõma paagɛ Neapolisi. 12La tõma yãŋa ze'ele la bilam sẽŋɛ Filipi n de
Masedʋanɩ tẽn-kãra la tẽŋa ayɩla. Filipi tẽŋa de la Rom dõma n soe ẽ.
Tõma ẽŋɛ bilam na dabsa faa. 13Tɩ vo'osgo* daarɛ tɩ tõma yese tẽŋa
la pʋam sẽŋɛ kʋlaa nõorʋm, tõma tẽ'esɛ mɛ tɩ zẽ'e-ẽŋa de la Zifdõma
pʋ'ʋsgɔ zẽ'a. Tɩ tõma zĩ'ire bilam tɔgra bɔ'ɔra pɔgsɩ n lagsɛ. 14La pɔka
ayɩla n daan boe mĩ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Alidi, a ze'ele
la Tiyatiiri. A daan koosrɩ la fu-sõma n de gomusga. Tɩ a sɛlsra tõma
yetɔga la, tɩ Zuudãana botɩ a bãŋɛ Apolɩ yetɔga la võorɛ dee sakɛ.
15Tɩ tõma daan mise ẽŋa la a yir-dõma ko'om* pʋam. Tɩ a sose tõma
yetɩ: < <Ya sãn sakɛ tɩ mam sɩrɩ bɔ Zuudãana sɩra mɛ, ya wa'am
kẽ'era mam yire.> > La a pẽrgɛ tõma mɛ, tɩ tõma sakɛ.

Apolι dõma boe la yʊ'a deem Filipi tẽŋam

[16]Tι daarɛ ayιla tι tõma wɛ pʊ'ʊsgɔ zẽ'am, tι pugla n de yamŋa tι
kʊlkã'arga dolι ẽ daan tʊ'ʊsɛ tõma. Kʊlkã'arga la daan botι a yẽta la
yel-sɛba n boe nẽŋam sẽnna tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, la sɛba n soe ẽ na
daan yẽtι ligri zozo'e mɛ a zẽ'am. [17]Tι a dɔla Apolι la tõma tĩi tɔgra
yetι: < <Nẽr-bãna wã de la Nawẽnnɛ n gãnnι sɛla wuu la tõntõnιba,
ba mõolι la fãarɛ sore pa'ala ya.> > [18]La a ẽŋɛ bɛla la dabsa faa. Tι
Apolι sũure sã'am la ẽ, tι a wẽrgɛ yele kʊlkã'arga la yetι: < <Mam
yetι fʊ la Azezi-krisi yʊ'ʊrɛ, tι fʊ yese dee basɛ pugla wã.> > Tι
kʊlkã'arga la yese bilam zẽ'am dee basɛ ẽ.

[19]Tι sɛba n soe ẽ na n bãŋɛ tι bãma kãn le yẽ ligri a zẽ'am na, tι ba
yõkɛ Apolι la Asιlaasι ve'ege ba kẽ da'am ka sãm ba tẽŋa la
nẽŋadõma zẽ'am. [20]Tι ba tarι ba paagɛ sɛba n diti sarιya la zẽ'am ka
yetι: < <Nẽr-bãna wã de la Zifdõma, bãma n dãmnι tι tẽŋa wã. [21]Ba
pa'alι la bõn-sɛba n sisri, tι tõma n de Rom* nẽrba kãn sakɛ ẽŋɛ.> >
[22]Tι nẽr-kʊʊŋɔ la lagιm zɛbra Apolι la Asιlaasι, tι sɛba n diti sarιya la
botι ba vɛ ba futo la yɛɛsɛ, dee bɔ nõorɛ yetι, ba wẽ ba la ka'asa. [23]Tι
ba wẽ ba zozo'e dee kẽ'esɛ ba yʊ'a deem, dee yele gu'ura la tι a gu'ura
ba sõŋa. [24]Ban yele bɛla la, tι a kẽ'esɛ ba yʊ'a de-sɛka n boe pʊam
pʊam na, lʊ ba nãma lablɛ la dɔɔgɔ.

[25]Tι sõnsʊa tι Apolι la Asιlaasι pʊ'ʊsra dee yõona yõoma pẽgra
Nawẽnnɛ, tι sɛba n po bɔna yʊ'a deem na sɛlsra. [26]Tι tẽŋa darɛ mĩim
zozo'e, tι yʊ'a deego la mĩim la a ẽbrɛ waa wuu, tι kʊlιnsι la wuu
yo'ose, tι bãnsι la wuu ba'asɛ. [27]Tι yʊ'a deego gu'ura la nẽegɛ isge yẽ
tι kʊlιnsι la yo'ose mɛ, tι a tẽ'esɛ tι ba yese mɛ, tι a fooge sʊ'a tι a kʊ
a mẽŋa. [28]Tι Apolι tɔgɛ ke'enke'em yetι: < <Da kãn ẽŋɛ fʊ mẽŋa sɛla,
tõma wuu boe la kalam.> > [29]Tι yʊ'a deego gu'ura la wi yetι, ba tarι
bugum wa'am. Dee ẽŋɛ tɔtɔ kẽ deego la pʊam ka lui Apolι la Asιlaasι

nẽŋam gõgra la dabeem, 30isge tarɩ ba yese, soke ba yetɩ:
< <Bʋraasɩ, mam wʋn ẽŋɛ la wãne yẽ fãarɛ?> > 31Tɩ ba lerge ẽ
yetɩ: < <Bɔ Zuudãana Azezi sɩra, tɩ fõn na fʋ yir-dõma wuu wʋn yẽ
fãarɛ.> > 32Tɩ ba tɔgɛ Zuudãana yetɔga bɔ ẽŋa la sɛba wuu n boe a
yire la. 33La wakat-ẽŋa mẽŋa tɩ a tarɩ ba ka pɛ ba nõtɔ la. La bilam
zẽ'am tɩ ba mise ẽŋa la a yir-dõma wuu ko'om* pʋam la Azezi yʋ'ʋrɛ.
34Tɩ a tarɩ Apolɩ la Asɩlaasɩ sẽŋɛ a yire ka bɔ ba dia. Tɩ ẽŋa la a yir-
dõma la wuu sũure daan ãna yẽlʋm zozo'e, ban bɔ Nawẽnnɛ sɩra la
ĩyã.
35La beere n wiige, tɩ sɛba n diti sarɩya la tõm ba tõntõnɩba yetɩ, ba
sẽŋɛ ka yele sɛka n gu'uri yʋ'a deego la yetɩ, a basɛ bʋraasɩ la. 36Tɩ
yʋ'a deego gu'ura la tɔgɛ bɔ Apolɩ yetɩ: < <Sarɩyaditba la bɔ nõorɛ
yetɩ, m basɛ tɩ ya yese. Bɛla yese-ya fõrgɛ la sũ-mã'asʋm.> > 37Tɩ
Apolɩ yele tõntõnɩba la yetɩ: < <Tõma n de Rom* tẽŋa nu'ugo nẽrba,
tɩ ba ka di tõma sarɩya dee wẽ tõma, kẽ'esɛ tõma yʋ'a deem, yãŋa
yetɩ ba li'ise basɛ tõma? Ayɛɩ, ba mẽŋa wa'am wa yese to.> > 38Tɩ
tõntõnɩba la sẽŋɛ ka yele sarɩyaditba la bɛla. Tɩ dabeem kẽ ba, ban
wõm tɩ Apolɩ la Asɩlaasɩ de la Rom tẽŋa nu'ugo nẽrba la ĩyã. 39Tɩ ba
mẽŋa wa'am wa belem ba, botɩ ba yese, dee sose ba yetɩ, ba fõrgɛ
dee basɛ ba tẽŋa. 40La ba yese yʋ'a deem na sẽŋɛ la Alidi yire ka tɔgɛ
bɔ Azezi karẽnbiisi la bʋraanɛ dee fõrgɛ.

17

Yel-sɛba n ẽŋɛ Tesaloniki tẽŋam

1Apolɩ la Asɩlaasɩ doose la Amfipoli, la Apoloni tẽnsʋm tole sẽŋɛ
Tesaloniki, zẽ'e-ẽŋa Zifdõma wẽndeego* n daan boe mĩ. 2Tɩ Apolɩ
daan kẽ mĩ wʋ ẽ ẽn ɩta se'em na, tɔgɛ bõn-sɛba n boe Nawẽnnɛ gõŋɔ

pʋam na pa'alɛ ba vo'osgo dabsa atã. 3A tɔgɛ pa'ala ba yetı, la masɛ
mɛ tı Krisi* nãmsɛ ki dee vo'oge. Dee yetı: <<Azezi tı mam mõolı a
yelle bɔ'ɔra ya wã de la Krisi la.>> 4Tı ba nẽrba basɛba, la
Grɛkıdõma* nẽrba zozo'e n pʋ'ʋsrı Nawẽnnɛ, la pɔgsı zozo'e n de
nẽrzuto daan sakɛ po dɔla Apolı la Asılaası.
5Tı Zifdõma daan ẽŋɛ sũure, sẽŋɛ da'am ka ɛ nẽrba n ka tarı võorɛ
lagsɛ tı ba dãm tẽŋa la. Tı ba sẽŋɛ Azasõ yire ka ɛɛra Apolı la
Asılaası tı ba tarı ba sẽŋɛ tẽŋa la nẽrba zẽ'am. 6La ba sẽŋɛ ka ɛ ka yẽ
ba, yõkɛ Azasõ la Azezi karẽnbiisi basɛba sẽŋɛ tẽŋa la kɛ'ɛndõma
zẽ'am ka tĩi tɔgɛ yetı: <<Nẽr-bãna wã eerı dãmna la dũnia wuu. La
ban wãna n wa'am kalam, 7tı Azasõ to'oge ba. Nẽr-bãna wã wuu
sı'ısrı la Rom na-keko nõorɛ yetı, naba ayẽma n boe tı a yʋ'ʋrɛ dɛna
Azezi.>> 8La kɛ'ɛndõma la, la nẽr-kʋʋŋɔ la n wõm bɛla la, ba sũure
isge mɛ. 9Tı ba botı Azasõ la sɛba n dolı ẽ na bĩŋe ligri, dee tı ba basɛ
ba.

Apolı la Asılaası sẽŋɛ Beere

10La wẽnnɛ n daan sobe, tı Azezi karẽnbiisi la botı Apolı la Asılaası
sẽŋɛ Beere. La ban paagɛ la, ba sẽŋɛ mɛ ka kẽ Zifdõma wẽndeem.
11La bãma tarı pʋtẽ'e-sõnnɛ mɛ gãnna Zifdõma sɛba n boe Tesaloniki
la, sakɛ to'oge Nawẽnnɛ yetɔga la ba sũure wuu, dee daan karẽŋra
Nawẽnnɛ gõŋɔ la daarɛ woo tı ba bısɛ Apolı n yele se'em na de la sıra
bıı la dagı sıra. 12La ba nẽrba zozo'e, la Grɛkıdõma* pɔgsı n de yʋ'ʋrɛ
dõma, la bʋraası zozo'e sakɛ bɔ Azezi sıra mɛ.
13Tı Zifdõma sɛba n boe Tesaloniki la wõm tı Apolı mõolı Nawẽnnɛ
yetɔga Beere, tı ba sẽŋɛ mĩ ka dãm nẽrba la, sa'asɛ ba la Apolı la
Asılaası. 14Tı karẽnbiisi la ẽŋɛ tɔtɔ botı nẽrba basɛba kɔlgɛ Apolı sẽŋɛ
ko-kãtɛ la nõorʋm. Dee tı Asılaası la Atimõtı weege Beere. 15La sɛba

n kɔlgɛ Apolı la tarı ẽ paagɛ la Atɛnı, tı Apolı soolʋm ba yetı, ba sãn
paagɛ, ba yele Asılaası la Atimõtı yetı, ba wa'am tɔtɔ.

Apolı boe Atɛnı mõola Nawẽnnɛ yetɔga

16La Apolı daan boe la Atɛnı gu'ura Asılaası la Atimõtı. La a daan
yẽ la baga n boe tẽŋa la pʋam zozo'e, tı a sũure sã'am. 17Tı a sẽŋɛ
Zifdõma wẽndeem ka tɔgra la Zifdõma, la sɛba n dagı Zifdõma dee
pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, dee tɔgra daarɛ woo la nẽrba n boe da'am. 18Tı
bãŋrıba daan bɔna mĩ tɔgra la Apolı, basɛba dolı la A'epikiri zãsŋɔ,
dee tı basɛba dɔla Astoyisi zãsŋɔ. Tı nẽrba basɛba soke yetı:
<<Yetɔg-tɔgsa wã boorı tı a yetı bẽm?>> Tı basɛba yetı: <<La
ãn wʋ a mõolı la wẽn-paalsı yelle la.>> Se'ere n soe la, Apolı mõolı
la Azezi kõ-yẽlga, la kũm vo'ore yelle. 19Tı ba tarı ẽ sẽŋɛ
Arewopaazı*f5* zẽ'am ka yetı: <<Tõma boorı la tı bãŋɛ zãsŋɔ
paalga sɛka tı fõn tɔgrı la võorɛ. 20Fõn tɔgɛ yel-sɛba tı tõma wõm wã
de la yel-sãası bɔ tõma, bɛla tı tõma bɔɔra tı bãŋɛ a võorɛ.>>
21Wakatɛ wuu Atɛnı dõma, la nẽr-sɛba n kẽ'erı bilam na, tɔgrı la yel-
paala dee sɛlsra yel-paala.
22Tı Apolı isge ze'ele Arewopaazı la tẽŋasʋka yetı: <<Atɛnı tẽŋa
nẽrba, mam yẽ tı ya de la nẽrba n nã'asrı baga zozo'e sɛla woo pʋam.
23Mam n gilge ya tẽŋa wã pʋam na, mam yẽ bõn-sɛba tı ya ẽŋɛ
nã'asra mɛ, la mam yẽ la kãabgɔ bĩmbĩnne zuo tı la gʋlsɛ yetı:
<Wẽn-sɛka tı tõma ka mi.> Wẽn-sɛka tı yãma nã'asrı dee ka mina ẽ
na, tı mam mõolı bɔ'ɔra ya. 24Nawẽnnɛ ẽŋa n nãam dũnia la sɛla wuu
n boe ba pʋam, ẽŋa n soe saazuum la tẽŋa. A ka kẽ'erı deego tı
nẽrsaalba mẽ pʋam. 25Sɛla ka pɔ'ɔgɛ ẽ tı a bɔɔra tı nẽrsaalba tõm bɔ
ẽ. Ẽŋa n bɔ'ɔrı sɛla woo yõvore, la vo'osʋm, la sɛla woo. 26A nãam la
nẽra ayıla botı nẽrba buuri wuu n boe dũnia zuo ze'ele la ẽŋa zẽ'am.

Ẽŋa n makɛ wakat-sɛba la zẽ'e-sɛba tɩ ba wʋn bɔna. 27A ẽŋɛ bɛla tɩ ba
ɛ ẽ mɛ, ba sãn ɛɛra babla, tã tɩ ba wʋn yẽ ẽ. La a ka zãagɛ la tɩ nẽra
baa ayɩla. 28Ẽŋa n botɩ tɩ bɔna, sẽnna dee tara vɔm, wʋ yãma Atɛnɩ
so'olʋm nẽrba basɛba n daan yetɩ:

<Tõma mẽ de la a kɔma.>

29Tõma n de a kɔma la, tɩ da tẽ'esɛ tɩ Nawẽnnɛ wõn na bõn-nãanɩsɩ tɩ
nẽrsaalba dɩkɛ sãlma bɩɩ zũuro bɩɩ kuga tẽ'esɛ mãalɛ la nu'usi.
30Nawẽnnɛ ka geele wakat-sɛka tɩ tõma daan ka mi la. La lɛɛlɛ wã, a
bɔ nõorɛ zẽ'a woo yetɩ, nẽrba wuu teege yɛm basɛ tõon-be'ero.
31Se'ere n soe la, a looge la daarɛ tɩ a di dũnia nẽrba sarɩya, a dẽŋɛ
looge la nẽra, ẽŋa n wʋn di nẽrba la wuu sarɩya la sɩra. A vo'oge nẽr-
ẽŋa pa'alɛ tɩ la de la sɩra.>>

32Ban wõm tɩ Apolɩ tɔgrɩ kũm vo'ore yelle la, tɩ sɛba la'ara ẽ, dee tɩ
basɛba yetɩ: <<Tõma wʋn le selse fʋ yetɔg-bãna la da-se'ere.>>
33Tɩ Apolɩ ze'ele ba zẽ'am fõrgɛ. 34La nẽrba basɛba daan doose ẽ mɛ
bɔ Azezi sɩra. Nẽr-sɛba n daan bɔ sɩra la de la Adenisi, ẽŋa de la
Arewopaazɩ sarɩyaditba nẽra ayɩla, la pɔka ayɩla yʋ'ʋrɛ n de
Adamarisi, la nẽrba basɛba.

18

Apolɩ boe Korẽntɩ

1Bɛla poorʋm, Apolɩ isge Atɛnɩ sẽŋɛ la Korẽntɩ. 2Ẽn paagɛ bilam na,
a yẽ la Zifdõma bʋraa yʋ'ʋrɛ n de Akila tɩ ba dɔgɛ ẽ Põ, tɩ ẽŋa la a
pɔga Aprisili ze'ele Rom n boe Itali so'olʋm sẽŋɛ paam, se'ere n soe
la, na-keko Akloorɩ n bɔ nõorɛ tɩ Zifdõma wuu n boe Rom tẽŋam
fõrgɛ. Tɩ Apolɩ sẽŋɛ ba zẽ'am. 3La bãma la Apolɩ tõoma daan de la
bʋyɩla, ba pɛ'ɛrɩ la futo tɩ ba da'ara tĩ'ira fuu-deto, bɛla ĩyã tɩ Apolɩ

kẽ'era bilam, tɩ ba lagɩm tõnna. [4]La Zifdõma vo'osgo* daarɛ woo
Apolɩ sẽnnɩ ba wẽndeem* mɛ tɔgra Nawẽnnɛ yetɔga bɔ'ɔra ba,
mõrgra tɩ a botɩ Zifdõma, la Grɛkɩdõma* sakɛ Nawẽnnɛ yetɔga la.
[5]La Asɩlaasɩ la Atimõtɩ n daan ze'ele Masedʋanɩ paagɛ la, Apolɩ
daan basɛ a tõoma la mɛ, dee mõola Nawẽnnɛ yetɔga la pa'ala
Zifdõma tɩ Azezi n de Krisi* tɩ Nawẽnnɛ tõm. [6]Tɩ ba sɩ'ɩsɛ dee tɔgra ẽ
tɔg-be'ero. Tɩ a pĩsũm a futo pa'alɛ tɩ ba ka ẽŋɛ sõŋa, dee yele ba yetɩ:
< <Ya sãn yẽ nãmsgɔ, ya yelle boe la ya mẽŋa zuo, la dagɩ mam
yelle. La zĩna tɛka mam wʋn sẽŋɛ la sɛba n dagɩ Zifdõma la
zẽ'am.> > [7]Apolɩ daan yele bɛla, dee yese mɛ, sẽŋɛ ka kẽ'era nẽra
ayɩla yʋ'ʋrɛ n de Atitiyusi-zustusi yire. A de la bu-zãŋka* dee pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ, tɩ a yire lɛm Zifdõma wẽndeego la. [8]La Akrispusi n de
wẽndeego la nẽŋadãana, la a yir-dõma wuu daan bɔ Zuudãana Azezi
sɩra mɛ. La Korẽntɩ nẽrba zozo'e n daan selsrɩ kõ-yẽlga la, mẽ bɔ sɩra
mɛ, tɩ ba mise ba ko'om* pʋam.
[9]Tɩ daarɛ ayɩla yʋ'ʋŋɔ, tɩ Apolɩ yẽ wʋ zãasŋɔ la, tɩ Zuudãana yele ẽ
yetɩ: < <Da zoe dabeem sĩna, ken tɔgra, [10]tɩ mam boe la fʋ mɛ, nẽra
nẽra kãn tã'agɛ ẽŋɛ fʋ be'em. Se'ere n soe la, tẽŋa wã pʋam nẽrba
zozo'e de la mam nẽrba.> > [11]Apolɩ zĩ'ire bilam na yʋʋnɛ la wõr-
sɩyoobɩ zãsna nẽrba Nawẽnnɛ yetɔga.
[12]La wakat-sɛka tɩ Agaliyõ daan de Akayi*f7* so'olʋm gɔmna la,
Zifdõma daan isge naagɛ la taaba dõrɛ Apolɩ tarɩ ẽ sẽŋɛ sarɩyadia
zẽ'am, [13]ka yetɩ: < <Ẽna wã n mõrgrɩ nẽrba tɩ ba pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ
se'em na sɩ'ɩsrɩ la tõma lɔɔ.> > [14]Tɩ Apolɩ daan bɔna mĩ tɩ a tɔgɛ, tɩ
Agaliyõ yele Zifdõma la yetɩ: < <La sãn de nɩ na sɛla n ka masɛ bɩɩ
tõon-be'ero tɩ a ẽŋɛ, mam wʋn mõrgɛ selse yãma Zifdõma. [15]La, la
sãn dɛna ya wẽ'erɩ la nõke'ene la yetɔga, la yʋ'ʋra, la ya mẽŋa lɔɔ
yɛla, ya mẽŋa bɩsɛ bõn-bãma yelle. Tɩ mam kãn di bõn-ẽŋa

sarɩya.> > 16A yele bɛla, dee dige ba sarɩya zẽ'am na mɛ tɩ ba yese.
17Tɩ ba wuu yõkɛ Asostɛnɩ n de Zifdõma wẽndeego nẽŋadãana wẽ ẽ
sarɩyadia la zẽ'am. La Agaliyõ toogo ka boe la ban ẽŋɛ se'em na.

Apolɩ lebe Antɩyɔsɩ n boe Siiri

18La Apolɩ ken zĩ'ire Korẽntɩ la dabsa zozo'e la karẽnbiisi* la lɛ, dee
keese ba tɩ ba sẽŋɛ Siiri. Tɩ Aprisili la Akila doose ẽ. La ban daan
paagɛ Sãnkre la, Apolɩ dẽŋɛ siige la a zuugo, se'ere n soe la, a bĩŋe la
nõorɛ la Nawẽnnɛ. Dee tɩ ba yãŋa kẽ õorŋɔ sẽŋɛ 19ka paagɛ Efɛɛzɩ, tɩ
Apolɩ basɛ Aprisili la Akila bilam. A sẽŋɛ ka kẽ la Zifdõma wẽndeem
tɔgɛ la ba. 20Tɩ ba sose ẽ yetɩ, a weege ba zẽ'am yuuge. Tɩ a zagsɛ,
21dee keese ba yetɩ: < <Nawẽnnɛ sãn sakɛ, m wʋn leme ya
zẽ'am.> >
La a daan kẽ la õorŋɔ Efɛɛzɩ, 22sẽŋɛ Sezaare ka sige bilam, sẽŋɛ
Zerizalɛm ka pʋ'ʋsɛ Azezi nẽr-sɛba n boe bilam na, dee sẽŋɛ Antɩyɔsɩ.
23La a yuuge bilam mɛ fẽe, dee yese ɛ Galatɩ la Frizi pa'asɛ karẽnbiisi
la wuu pãŋa.

Apolɔsɩ boe Efɛɛzɩ la Korẽntɩ tẽnsʋm

24La Zifu bʋraa yʋ'ʋrɛ n de Apolɔsɩ tɩ ba dɔgɛ ẽ Alɛgsãndri n wa'am
Efɛɛzɩ, a de la tɔg-mita dee mina Nawẽnnɛ gõŋɔ sõŋa. 25Ba daan
pa'alɛ ẽ Zuudãana Azezi sore yɛla mɛ, tɩ a daan zãsna nẽrba so-ẽŋa
yɛla sõŋa la a sũure wuu. La a daan mi la Azã ko'om* misga la mã'a.
26Tɩ a daan tɔgra Zifdõma wẽndeem la bʋraanɛ. La Aprisili la Akila n
wõm ẽn tɔgrɩ la, tɩ ba tarɩ ẽ sẽŋɛ ka pa'alɛ ẽ Nawẽnnɛ sore la yɛla
sõŋa pa'asɛ.
27Tɩ a bɔɔra tɩ a sẽŋɛ Akayi, tɩ Azezi karẽnbi-sɛba n boe Efɛɛzɩ la
gʋlsɛ gõŋɔ bɔ Azezi karẽnbiisi la n boe Akayi la yetɩ, ba to'oge ẽ
sõŋa. La ẽn paagɛ bilam na, a sõŋɛ sɛba tɩ Nawẽnnɛ daan bɔ ba a yel-

sõnnɛ tɩ ba bɔ ẽ sɩra la mɛ zozo'e. 28La a daan dɩkɛ la Nawẽnnɛ gõŋɔ
tɔgɛ yãŋɛ Zifdõma nẽrba wuu nẽŋam, pa'alɛ ba tɩ Azezi de la Krisi* tɩ
Nawẽnnɛ tõm.

19

Apolɩ boe Efɛɛzɩ

1La Apolɔsɩ n daan nãn boe Korẽntɩ la, Apolɩ doose la tãnsɩ zuo
tẽnsɩ la wuu pʊam tole, sẽŋɛ ka paagɛ Efɛɛzɩ yẽ karẽnbiisi* basɛba
bilam, 2soke ba yetɩ: <<Yãma n bɔ Azezi sɩra la, yãma to'oge
Nawẽnnɛ Sɩa mɛ bɩɩ?>> Tɩ ba lerge yetɩ: <<Ayɛɩ, tõma nãn ka
wõm tɩ Nawẽnnɛ Sɩa boe.>> 3Tɩ Apolɩ soke ba yetɩ: <<Ko'om*
misga kãna tɩ yãma to'oge?>> Tɩ ba lerge yetɩ: <<Tõma to'oge la
Azã ko'om misga.>> 4Tɩ Apolɩ yele ba yetɩ: <<Azã daan misri
nẽrba ko'om pʊam pa'ala tɩ ba teege la yɛm basɛ tõon-be'ero. A daan
yetɩ nẽrba la, tɩ nẽra n weege ẽŋa poorʊm sẽna, ba doose ẽŋa. Nẽr-
ẽŋa de la Azezi.>> 5La ban wõm bɛla la, ba botɩ ba mise ba ko'om
pʊam mɛ Zuudãana Azezi yʊ'ʊrɛ ĩyã. 6Tɩ Apolɩ dɩkɛ a nu'usi paglɛ ba
zuto, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa wa'am ba zuo, tɩ ba tɔgra yetɔg-zãŋsɩ dee to'oge
Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ bɔ nẽrba. 7Ba daan de wʊ nẽrba pia la ayi.
8Apolɩ daan kẽ Efɛɛzɩ la wõr-sɩtã, daan kẽ'era Zifdõma wẽndeem
mõola Nawẽnnɛ yetɔga la bʊraanɛ bɔ'ɔra nẽrba, dee mõrgɛ pa'alɛ ba
Nawẽnnɛ so'olʊm* yɛla tɩ ba sakɛ. 9Tɩ basɛba daan kɛ'ɛm ba sũure ka
sakɛ, dee tɔgra Zuudãana sore la tɔg-be'ero nẽrba nẽŋam. Tɩ Apolɩ
basɛ ba dee welge karẽnbiisi la fõrgɛ. Tɩ daarɛ woo tɩ a zãsna ba
Atiranusi karẽndeego pʊam. 10A ẽŋɛ bɛla la yʊʊma ayi. La nẽr-sɛba
wuu n boe Azi* tẽnsʊm na wõm Zuudãana yetɔga mɛ, Zifdõma, la
bu-zãŋsɩ* wuu.

Aseeva dayɔɔsɩ yelle

11 La Nawẽnnɛ daan basɛ tɩ Apolɩ tõm na tõon-yãlm-kãra. 12 La ba
daan sãn ẽn dɩkɛ ãnkɩra bɩɩ futo n kalʋm a ĩyã tarɩ sẽŋɛ ka kalʋm
bã'adõma, ba yẽtɩ ĩmã'asʋm mɛ, tɩ kʋlkã'arsɩ yɛsra dee basra ba.
13 Tɩ Zifdõma basɛba n daan gilgri digra kʋlkã'arsɩ nẽrba zẽ'am, daan
makɛ tɩ ba dige kʋlkã'arsɩ la Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ, yele ba yetɩ:
<<Mam yetɩ ya la Azezi sɛka tɩ Apolɩ mõolɩ la yʋ'ʋrɛ tɩ ya yese.>>
14 Ba daan de la Aseeva n de Zifdõma kãabgɔ kẽma nẽŋadãana
dayɔɔsɩ bayopɔɩ n ɩtɩ bɛla. 15 Tɩ kʋlkã'arga lerge ba yetɩ: <<Mam mi
Azezi mɛ, dee mina Apolɩ n de sɛka, la yãma de la ãndõma?>> 16 Tɩ
kʋlkã'arga la n tarɩ sɛka la isge zɛbɛ ba la pãŋa yãŋɛ ba wuu, tɩ ba
ze'ele yire la zoe yese bɛɛla la pɔglʋŋɔ.
17 Tɩ Zifdõma, la bu-zãŋsɩ la wuu n boe Efɛɛzɩ la wõm yel-ẽna wã. Tɩ
dabeem kẽ ba wuu, tɩ ba pẽgra Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ. 18 Tɩ nẽrba
zozo'e bɔ Azezi sɩra wa'am wa pelge ba pʋa tɔgɛ ba tõon-be'ero nẽrba
nẽŋam. 19 Tɩ ba zozo'e n tarɩ ba gõnnɔ tõnna tɩɩm tõoma la, lagsɛ ba
yõ la bugum nẽrba la wuu nifum. Tɩ ba geele gõnnɔ na wuu ligri, tɩ
ba de la lig-kõba tʋspinuu. 20 La Zuudãana n pa'alɛ a pãŋa bɛla la, tɩ a
yetɔga la saara zẽ'a wuu dee yẽta pãŋa.

Efɛɛzɩ dõma dãmŋɔ yelle

21 Bɛla poorʋm tɩ Apolɩ tẽ'esɛ a sũurum yetɩ, ẽŋa wʋn sẽŋɛ la
Masedʋanɩ, la Akayi ka ze'ele bilam sẽŋɛ Zerizalɛm, dee yetɩ:
<<Mam sãn paagɛ bɔna Zerizalɛm, dẽnɩ tɩ mam paagɛ Rom.>>
22 La a tõm na Atimõtɩ, la A'erastɩ n de a sõŋrɩba tɩ ba sẽŋɛ
Masedʋanɩ, dee weege a mẽŋa Azi* yuuge fẽe.
23 La wakat-ẽŋa dãmŋɔ zozo'e n isge Efɛɛzɩ Zuudãana Azezi sore la
doosgo yelle. 24 La bʋraa n daan de kuta, tɩ a yʋ'ʋrɛ dɛna Ademetrisi.

A daan tarɩ la zũuro kuta bõndõma tɩ ba wõna la ba wẽnnɛ Artemisi
deego la. Tɩ zũuro tõntõnɩba la daan yẽ yõorɔ zozo'e tõon-ẽŋa pʋam.
25Tɩ Ademetrisi lagsɛ ba, la sɛba wuu n tõnnɩ tõon-ẽŋa buuri, yele ba
yetɩ: < <Bʋraasɩ wã, ya mi tɩ tõon-ẽna wã pʋam tɩ tɩ yẽtɩ bõntarsõm.
26Ya mẽŋa wõm dee yẽ Apolɩ n ɩtɩ se'em. A pa'alɩ nẽrba tɩ wẽn-sɛba tɩ
nẽrsaalba ẽŋɛ la ba mẽŋa nu'usi la dagɩ wẽna sɩra sɩra. A ẽŋɛ bɛla
mõrgɛ teege nẽrba zozo'e pʋtẽ'era mɛ Efɛɛzɩ kalam, la, la dee la fẽe tɩ
a paagɛ Azi tẽnsɩ wã wuu pʋam. 27Bõn-ẽna wʋn botɩ tõma tõonɛ na
sã'am mɛ. La sɛla n pa'asɛ, wẽn-kãtɛ Artemisi deego la wʋn lebge la
zãŋa, la Artemisi mẽŋa tɩ Azi nẽrba, la dũnia nẽrba wuu nã'asrɩ la,
pãŋa wʋn sã'am mɛ.> >
28La ban wõm yetɔg-bãna la, ba sũa yĩige mɛ tɩ ba tĩi tɔgɛ yetɩ:
< <Efɛɛzɩ dõma wẽnnɛ Artemisi n tarɩ pãŋa.> > 29Tɩ tẽŋa la wuu
dãmɛ. Tɩ nẽrba la yõkɛ Agayusi la Aristarkɩ tarɩ ba zoe sẽŋɛ lagsgɔ
zẽ'am, bãma bayi de la Masedʋanɩ nẽrba n dolɩ Apolɩ. 30Tɩ Apolɩ
bɔɔra tɩ a kẽ nẽr-kʋʋŋɔ la zẽ'am, tɩ karẽnbiisi la ka sakɛ. 31Tɩ Azi tẽŋa
nẽŋadõma basɛba n de a sɩrdõma tõm nẽrba yetɩ, ba wa'am a zẽ'am
wa belem ẽ yetɩ, a da sẽŋɛ lagsgɔ zẽ'am na. 32Tɩ nẽr-kʋʋŋɔ la lagɩm
vɔɔla zozo'e, tɩ nẽra woo tɔgra ẽŋa n tẽ'esɛ se'em, tɩ ba zozo'e ka
mina bõn-sɛka n botɩ ba lagsɛ. 33Tɩ Zifdõma looge Alɛgsãndrɩ tɩ a
sẽŋɛ nẽrba la nẽŋam ka tɔgɛ, tɩ nẽrba la basɛba pa'alɛ ẽ yelle la
võorɛ. Tɩ Alɛgsãndrɩ yɩbsɛ la nu'usi tɩ a tɔgɛ yelle la pa'alɛ nẽrba la.
34La ban bãŋɛ tɩ a de la Zifu la, tɩ ba wuu lagɩm taaba tĩi kaasɛ yetɩ:
< <Efɛɛzɩ dõma wẽnnɛ Artemisi n tarɩ pãŋa.> > Ba kaasɛ bɛla
paagɛ karf-ayi.
35Tɩ tẽŋa la gõn-gʋlsa botɩ ba go'oge, tɩ a yele ba yetɩ: < <Efɛɛzɩ
nẽrba, dũnia nẽrba wuu mi mɛ tɩ wẽn-kãtɛ Artemisi pʋ'ʋsgɔ deego la
boe la Efɛɛzɩ kalam, la tõma n de a pʋ'ʋsgɔ deego la gu'urba, la kugre

la n wõn na Artemisi ze'ele saazuum lui la gu'urba. 36Nẽra nẽra kãn
yãŋɛ sɩ'ɩsɛ yel-ẽna. Bɛla ĩyã, go'oge-ya voole, da lɔgɛ-ya ẽŋɛ sɛla n ka
masɛ. 37Yan tarɩ nẽr-bãna wa'am kalam wã, ba ka yele tɩ wẽnnɛ na
yel-be'ego, la ba ka kẽ a pʋ'ʋsgɔ deem na ẽŋɛ sɛla n de be'em. 38La
Ademetrisi la a tõntõnɩba la sãn tara yelle la nẽr-sɛka, sarɩyadia
daarɛ boe mɛ, la sarɩyaditba mẽ boe mɛ. A sãn bɔɔra, a tarɩ ba sẽŋɛ
bilam ka sãm. 39La ya sãn yẽ la yel-sɛka tɩ ya bɔɔra tɩ ya malgɛ, tẽŋa
la nẽrba lagsgɔ daarɛ, tɩ wʋn malgɛ. 40Yãma n ẽŋɛ sɛla zĩna wã wʋn
wa'am na yelle, tɩ ba wʋn dõrɛ tɩ yetɩ, tɩ gire la tẽŋa. La tɩ kãn yãŋɛ
pa'alɛ sɛla n botɩ tɩ lagsɛ gire girga la. La tɩ kãn yãŋɛ tɔgɛ la võorɛ
sõŋa.> > 41Ẽŋa n yele bɛla kɩ'ɩlɩm na, dee yele ba tɩ ba wɩrgɛ.

20

Apolɩ sẽŋɛ Masedʋanɩ

1Lan daan gire mã'agɛ la poorʋm, tɩ Apolɩ botɩ Azezi karẽnbiisi la
lagsɛ, tɩ a tɔgɛ bɔ ba bʋraanɛ, keese ba dee wɛ'ɛsa Masedʋanɩ. 2La ẽn
daan dolɩ so'olʋm ẽŋa tẽn-sɛba pʋam tɔlla la, a tɔgɛ yetɔga zozo'e mɛ
bɔ karẽnbiisi la bʋraanɛ. Dee yãŋa tole ka paagɛ Grɛsɩ*f8*. 3La ẽn
paagɛ bilam na, a zĩ'ire mĩ na wõr-sɩtã, mãasʋm tɩ a kẽ õorŋɔ sẽŋɛ
Siiri, wõm tɩ Zifdõma dolɩ la a nãma. Tɩ a tẽ'esɛ yetɩ, ẽŋa wʋn lebe
doose la Masedʋanɩ.

4Sɛba n daan dolɩ ẽ na de la: Apirusi bia Asopatɛɛrɩ n ze'ele Beere,
la Aristarkɩ la Asekõndusi n ze'ele Tesaloniki, la Agayusi n ze'ele
Dɛrbɩ, la Atisiki la Atrofim n ze'ele Azi*, pa'asɛ la Atimõtɩ. 5Nẽr-bãna
wã daan dẽŋɛ tole la nẽŋa ka gu'ura tõma Trʋasɩ. Dee tɩ tõma sẽŋɛ
Filipi tẽŋam. 6La borborɩ n ka tarɩ dãbɩllɛ kibsa la poorʋm, tɩ tõma kẽ
õorŋɔ Filipi, tɩ dabsa anuu daarɛ tɩ tõma paagɛ sɛba n boe Trʋasɩ

gu'ura tõma la zẽ'am, zĩ'ire bilam dabsa ayopɔɩ.

Apolɩ boe Trʋasɩ

7La vo'osgo daarɛ ayɩla yʋ'ʋŋɔ, tɩ tõma lagsɛ tɩ tɩ di, dee fiise
borborɩ. Tɩ Apolɩ daan isge tɔgra Nawẽnnɛ yetɔga la nẽrba la halɩ ka
paagɛ sõnsʋa, se'ere n soe la, a boorɩ tɩ beere sãn wiige, a fõrgɛ mɛ.
8La fɩtladõma zozo'e n daan boe saazuum deto batã dãana la tɩ tõma
lagsɛ a pʋam na. 9Tɩ budib-polle yʋ'ʋrɛ n de A'etikusi zẽa deego la
takolle zuo. La Apolɩ n tɔgɛ yuuge la, tɩ gẽem yõkɛ ẽ, tɩ a gĩse. La a
gĩse la gẽ-bergo ze'ele saazuum deego la tɩ tõma boe mĩ na lui tẽŋa.
Tɩ ba zẽkɛ ẽ, tɩ a ki mɛ.
10Tɩ Apolɩ sige yigle õbgɛ ẽ zãla a nu'usum, dee yetɩ: < <Da fabla-
ya, a vɔa mɛ.> > 11A yele bɛla dee lebe zom ka fiise la borborɩ obe,
dee tɔgɛ la ba yuuge halɩ ka paagɛ bewiine, dee yãŋa fõrgɛ. 12La
budibla la vɔa mɛ, tɩ ba tarɩ ẽ kule. Tɩ la ẽŋɛ nẽrba la sũure yẽlʋm
halɩ zozo'e.

Apolɩ sẽŋɛ Milɛtɩ

13La tõma kẽ la õorŋɔ dẽŋɛ Apolɩ sẽŋɛ Asɔsɩ, a daan yetɩ a sẽŋɛ la
nãma wa yakɛ tõma bilam. 14La ẽn yakɛ tõma Asɔsɩ la, a kẽ la õorŋɔ,
tɩ tõma sẽŋɛ Mitilɛnɩ. 15La tõma ze'ele la bilam doose ko'om na pʋam,
tɩ beere wiige, tɩ tõma paagɛ Kiyo zanõ-bɔba. Tɩ beere le wiige, tɩ
tõma doose Samõsɩ. Tɩ beere le wiige, tɩ tõma paagɛ Milɛtɩ. 16La
Apolɩ daan looge yɛm tɩ a ka gõlgɛ sẽŋɛ la Efɛɛzɩ, se'ere n soe la, a
daan ka boorɩ tɩ a gʋ'ʋm a mẽŋa Azi* so'olʋm na pʋam, a daan kãblɩ
mɛ tɩ a paagɛ Zerizalɛm dee tɩ Pãntekɔtɩ* daarɛ la paagɛ.

Apolɩ tɔgɛ bɔ Efɛɛzɩ kẽma

17Tɩ Apolɩ ze'ele Milɛtɩ soolʋm Efɛɛzɩ yetɩ, ba wi Azezi nẽr-kʋʋŋɔ la

kẽma tɩ ba wa'am. 18La ban paagɛ a zẽ'am na, a yele ba yetɩ:
< <Yãma mi mam daan ãn se'em, wakat-sɛka wuu tɩ mam daan boe
la yãma la mɛ, lan pĩ'ilum na daar-sɛka tɩ mam wa'am Azi so'olʊm
pʊam na. 19Mam sike m mẽŋa mɛ tõm Nawẽnnɛ tõoma la nintãm,
baa nãmsgɔ sɛka tɩ mam yẽ Zifdõma n dolɩ mam nãma la pʊam.
20Mam mõolɛ bõn-sɛba n wʊn sõŋɛ ya mɛ pa'alɛ ya nẽrba sʊkam la ya
yiɛ pʊam, ka sʊgɛ sɛla sɛla. 21Mam tɔgɛ pa'alɛ Zifdõma, la bu-zãŋsɩ
mɛ yetɩ, ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero, sakɛ doose Nawẽnnɛ, dee bɔ
tɩ Zuudãana Azezi sɩra. 22La lɛɛlɛ wã, mam sakɛ Nawẽnnɛ Sɩa* nõorɛ
mɛ yetɩ m sẽŋɛ Zerizalɛm, la mam ka mi bõn-sɛka n wʊn ka ẽŋɛ mam
mĩ. 23La mam n mi se'em na, Nawẽnnɛ Sɩa pa'alɛ mam mɛ tẽn-sɛba
wuu pʊam tɩ mam sẽŋɛ la, tɩ ba wʊn nãmsɛ mam mɛ dee kẽ'esɛ mam
yʊ'a deem. 24La mam ka geele m mẽŋa yõvore la tɩ a tarɩ yõorɔ bɔ
mam, sɛla n tarɩ yõorɔ bɔ mam de la mam yãŋɛ tõm m tõonɛ na tɩ
Zuudãana Azezi bɔ mam na ba'asɛ. Tõon-ẽŋa de la mam mõolɛ
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na kõ-yẽlga.
25La lɛɛlɛ wã, mam mi tɩ ya kãn le yẽ mam, yãma sɛba wuu tɩ mam
mõolɛ Nawẽnnɛ so'olʊm* yɛla ya zẽ'am na. 26Bɛla ĩyã mam yetɩ ya
mɛ zĩna, tɩ ya nẽr-sɛka sãn koŋe vɔm Nawẽnnɛ zẽ'am, a taalɛ ka boe
mam zuo. 27Se'ere n soe la, mam mõolɛ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na
wuu bɔ ya mɛ, ka sʊgɛ sɛla sɛla. 28Tara-ya ya mẽŋa, la nẽr-sɛba wuu
tɩ Nawẽnnɛ Sɩa gu'ule ya la sõŋa. Bɩsra-ya Nawẽnnɛ nẽrba la tɩ a
fãagɛ la a Bia zɩɩm tɩ ba dɛna a mẽŋa nẽrba la sõŋa. 29Mam mi tɩ
mam sãn fõrgɛ deege, nẽr-bɛ'ɛsɩ n wʊn wa'am ya zẽ'am wa sã'am ya,
wʊ saasaadõma n yõgrɩ dũnsi se'em na. 30La nẽrba basɛba wʊn wa
isge ya pʊam tɔgra põmpɔrŋɔ yetɔga, pã'asɛ karẽnbiisi* la tɩ ba doose
ba. 31Bɛla ĩyã, guuse-ya ya mẽŋa, dee tẽra tɩ yʊʊma atã, mam kã'an
ya nẽra woo wʊntɛɛŋa la yʊ'ʊŋɔ mɛ, la nintãm ka basɛ.

32La lεεlε wã, mam dιkε ya ẽŋε la Nawẽnnε nu'usum, la a yel-sõnnε
yetɔga la pʋam. Ɛŋa n tã wʋn sõŋε ya tι ya yẽ pãŋa pa'asε, dee wʋn
botι ya po lagιm to'oge bõn-sõma tι a bĩŋe tι a bɔ a nẽrba la. 33Mam
daan ka tarι yεmleego la nẽra nẽra ligri, la a sãlma, bιι a futo. 34Ya
mẽŋa mi tι mam dιkε la m nu'usi tõm bιsε m mẽŋa la sεba n dolι
mam na. 35Mam ẽŋε bεla wuu pa'alε ya tι dẽnι ya tõm sõŋε
tarιmdõma. La ya tẽra Zuudãana Azezi n yele se'em na, a daan yetι:
<Sεka n bɔ'ɔrι tarι sũ-yẽlga zozo'e gãnna sεka n to'orι.> >>
36La Apolι n daan tɔgε kι'ιlιm na, ẽŋa la ba wuu ka la dũma tẽŋa, tι
a pʋ'ʋsε Nawẽnnε. 37Tι ba wuu ĩi kεlla, dee kɔkε Apolι mõbgε ẽ. 38Ba
sũure n daan sã'am zozo'e, ẽn yetι ba kãn le yẽ ẽ na ĩyã. La ba kɔlgε ẽ
mε sẽŋε ka paagε õorŋɔ la zẽ'am.

21

Apolι we'esι Zerizalεm

1Tι tõma keese ba, dee kẽ õorŋɔ sẽŋε tẽntẽa ka paagε Kɔsι. Tι beere
wiige, tι tõma paagε Rɔdι ze'ele bilam sẽŋε Patara. 2La bilam tι tõma
yẽ õorŋɔ ayẽma n we Fenisi. Tι tõma kẽ sẽŋε. 3La tõma daan sẽŋε mε
ka tũule yẽta Sipri, la tõma daan basε Sipri tẽŋa la gɔbga bɔba, dee
tole ka paagε Siiri so'olʋm sige Tiiri. Bilam tι ba yetι ba sike õorŋɔ la
lɔgrɔ.
4Tι tõma sige sẽŋε ka yẽ Azezi karẽnbiisi bilam, zĩ'ire la ba lε dabsa
ayopɔι. Tι ba yele Apolι la Nawẽnnε Sιa pãŋa yetι, a da sẽŋε
Zerizalεm. 5La dabsa ayopɔι la daarε, tι tõma isge tι tι tole, tι bãma
la ba pɔgba, la ba kɔma wuu kɔlgε tõma yese tẽŋa la kẽnkεrŋa. Tι
tõma wuu ka dũma ko-kãtε la nõorʋm pʋ'ʋsε Nawẽnnε, 6dee keese
taaba. Tι tõma yãŋa kẽ õorŋɔ, dee tι ba lebe kulla.

[7]La tõma ze'ele Tiiri sẽŋɛ la Tolemasɩ ka pʋ'ʋsɛ Azezi karẽnbi-sɛba n
boe bilam na, dee ẽŋɛ daarɛ ayɩla ba zẽ'am. [8]Tɩ beere wiige, tɩ tõma
ze'ele bilam sẽŋɛ Sezaare ka sige Afilipi yire kẽ'era bilam. Afilipi
daan de la nẽrba bayopɔɩ la tɩ ba daan looge Zerizalɛm na nẽra
ayɩla*f9*, a daan mõolɩ la Azezi kõ-yẽlga. [9]A daan tarɩ la pɔyɔɔsɩ
banaasɩ n ka mi bʋraasɩ, ba daan to'osrɩ la Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra
bɔ'ɔra nẽrba.

[10]Tõma daan ẽŋɛ bilam na dabsa faa, tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa yʋ'ʋrɛ n
de Agabisi ze'ele Zude wa'am, [11]wa paam tõma zẽ'am wa fooge Apolɩ
sagãnnɛ lʋ a mẽŋa nãma la a nu'usi, dee yetɩ: <<Nawẽnnɛ Sɩa yele
la wãna yetɩ: <Zifdõma wʋn lʋ sagãn-ẽna wã dãana la wãna
Zerizalɛm, dɩkɛ ẽ ẽŋɛ bu-zãŋsɩ* nu'usum.> >> [12]La tõma n wõm
bɛla la, tɩ tõma la nẽr-sɛba n boe bilam na, daan bɛlna Apolɩ yetɩ, a
da sẽŋɛ Zerizalɛm. [13]Tɩ a lerge tõma yetɩ: <<Bẽm tɩ ya kaasrɩ sã'ana
m sũure? Mam sakɛ mɛ tɩ ba lʋ ma, la dagɩ bɛla mã'a, baa mam sãn
wʋn ki Zerizalɛm Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ ĩyã, mam ken sakɛ mɛ.>>
[14]La tõma n kãn yãŋɛ botɩ a sakɛ bɔ tõma la ĩyã, tɩ tõma koŋe yele ẽ
yetɩ: <<Zuudãana n boorɩ se'em ẽŋɛ.>>

[15]Bɛla poorʋm tɩ tõma daan yãŋa mãasʋm wɛ'ɛsa Zerizalɛm. [16]Tɩ
Sezaare tẽŋa karẽnbiisi basɛba kɔlgɛ tõma sẽŋɛ Aminasõ yire, bilam
tɩ tõma wʋn ka gã'arɛ. Aminasõ de la Sipri nẽra, a de la Azezi
karẽnbia halɩ kʋrʋm kʋrʋm.

Apolɩ sõsɛ la kẽma Azakɩ yire

[17]La tõma n paagɛ Zerizalɛm na, tɩ sɔbiisi la to'oge tõma la sũ-yẽlga.
[18]Tɩ beere wiige, tɩ tõma doose Apolɩ sẽŋɛ Azakɩ yire. Tɩ Azezi nẽr-
kʋʋŋɔ kẽma la wuu wa'am mĩ. [19]Tɩ Apolɩ pʋ'ʋsɛ ba, dee tɔgɛ pa'alɛ ba
bõn-sɛba wuu tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ bu-zãŋsɩ* la tẽŋasʋka ẽŋa tõonɛ na

pʋam. 20La ban wõm bɛla la, ba pẽgɛ Nawẽnnɛ mɛ, dee yele Apolɩ
yetɩ: <<Tɩ sɔbia, fõn yẽ Zifdõma tʋsa tʋsa n bɔ Azezi sɩra se'em dee
mõrgɛ sakra Amoyisi* lɔɔ sõŋa sõŋa. 21Ba wõm tɩ ba yetɩ, fõn zãsnɩ
Zifdõma sɛba wuu n boe bu-zãŋsɩ tẽnsʋm na, yɛta tɩ ba basɛ Amoyisi
lɔɔ*, la ba da wãta* ba kɔma, la ba da dɔla Zifdõma dɔgmike. 22Ba
wʋn wõm tɩ fõn wa'am mɛ, tɩ wʋn ẽŋɛ la wãne? 23Ẽŋɛ tõma n wʋn
yetɩ fʋ ẽŋɛ se'em na. Nẽrba banaasɩ n boe tõma zẽ'am kalam bĩŋe
nõorɛ la Nawẽnnɛ. 24Tarɩ ba sẽŋɛ ka lagɩm na ba malgɛ fʋ mẽŋa
Nawẽnnɛ zẽ'am, dee yɔ, ba wʋn yɔ se'em na bɔ ba tɩ ba siige ba zuto.
Bɛla wʋn botɩ nẽrba wuu bãŋɛ tɩ fõn mẽŋa dolɩ la Amoyisi lɔɔ la, la
ban tɔgɛ fʋ yelle se'em na wuu dagɩ sɩra. 25La sãn dɛna bu-zãŋsɩ la n
bɔ Azezi sɩra la yelle, tõma daan looge yɛm gʋlsɛ gõŋɔ yele ba yetɩ:
<Ba da dita di-sɛba tɩ ba kãabɛ bɔ baga, la ba da di zɩɩm, la ba da di
sɛla tɩ ba tẽgɛ kʋ. La ba da tõnna yalsɩ tõoma.> >>
26Ban yele bɛla la, tɩ beere wiige, tɩ Apolɩ tarɩ nẽrba banaasɩ la sẽŋɛ
tɩ ba ka lagɩm malgɛ ba mẽŋa Nawẽnnɛ zẽ'am, dee tɩ a sẽŋɛ ka kẽ
Wẽnde-kãtʋm* na, tɔgɛ pa'alɛ dabsa se'em n deege tɩ ba wʋn malgɛ
ba mẽŋa kɩ'ɩlɩm, dee tɩ ba yãŋa kãabɛ* bɔ Nawẽnnɛ nẽra woo ĩyã.

Ba yõkɛ Apolɩ Wẽnde-kãtʋm

27La dabsa ayopɔɩ la n dee fẽe la a ba'asɛ la, tɩ Zifdõma ze'ele Azi*
so'olʋm wa'am wa yẽ Apolɩ Wẽnde-kãtʋm na, botɩ nẽrba la sũnsõa
yĩige la Apolɩ, tɩ ba yõkɛ ẽ, 28dee tĩi tɔgra yetɩ: <<Ɩsrayɛlɩ* dõma,
sõŋɛ-ya tɔ! Bʋra-ẽna wã gilgri la tẽnsɩ wuu zãsna nẽrba tɩ ba sɩ'ɩsra
Ɩsrayɛlɩ dõma ka dɔla Amoyisi lɔɔ, dee tɔgra Wẽnde-kãtɛ la tɔg-
be'ero. A tarɩ la nẽrba n dagɩ Zifdõma wa'am wa kẽ Wẽnde-kãtɛ la
pʋam dẽgɛ Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ* la.>> 29Se'ere n soe la, ba daan yẽ
la Efɛɛzɩ nẽra Atrofim n dolɩ Apolɩ tẽŋa la pʋam, tɩ ba tẽ'esɛ tɩ a

doose ẽ kẽ la Wẽnde-kãtɛ la pʋam. 30Tι tẽŋa la daan gire, tι nẽrba
wuu zoe lagsɛ taaba yõkɛ Apolι ve'ege ẽ Wẽnde-kãtʋm na yese. Dee
yʋ zanõa la tɔtɔ.
31Tι ba daan zιgra tι ba kʋ Apolι. Tι Rom sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma
wõm tι Zerizalɛm tẽŋa wuu gire mɛ. 32Tι a kɔ'ɔn doose sʋdaasι, la ba
kɛ'ɛndõma tι ba zoe sẽŋɛ nẽrba la zẽ'am. La ban yẽ sʋdaasι
kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma, la sʋdaasι la, tι ba basɛ ka le wẽ'era Apolι. 33Tι
sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la paagɛ yõkɛ Apolι, dee bɔ sʋdaasι la
nõorɛ yetι, ba ba ẽ na bãnsι bayi. Dee tι a soke bãŋɛ ẽn de nẽr-sɛka,
la ẽŋa n ẽŋɛ sɛla. 34Tι nẽr-kʋʋŋɔ la tãsra yẽma yẽma, halι tĩi vɔɔla tι
sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la ka tã'agɛ wõm sɛla n ẽŋɛ, tι a bɔ sʋdaasι
la nõorɛ yetι, ba tarι ẽ sẽŋɛ bãma yi-kãtɛ la pʋam. 35La ban tarι ẽ
paagɛ bĩmbĩna la n zonnι kẽ'era deego la pʋam na, ba buke ẽ mɛ,
nẽrba la n ba gita la ĩyã. 36Tι ba wuu dɔla tɔgra ke'enke'em yetι:
< <Kʋ-ya ẽ.> >

Apolι tɔgɛ tι a to'oge a mẽŋa

(Tõoma 9:1-19, 26:9-18)

37La ban yetι ba kẽ'esɛ Apolι sʋdaasι la yire la, tι Apolι soke sʋda-
kɛ'ɛma la yetι: < <Mam tarι nõorɛ tι m yele fʋ sɛla mɛ bιι?> > Tι
kɛ'ɛma la soke ẽ yetι: < <Fõn wõnnι Grɛkι* yetɔga mɛ? 38Bɛla fõn
dagι Ezipti* nẽr-sɛka n daan sa'asɛ nẽrba la gɔmna, dee daan doose
nẽr-kʋʋrba tʋsanaasι sẽŋɛ weem na?> > 39Tι Apolι lerge ẽ yetι:
< <Ayɛι, mam de la Zifu, mam ze'ele la Tarsι n boe Silisi so'olʋm.
Mam de la tẽn-ẽŋa n tarι yõorɔ la nẽra. Mam sosrι fʋ mɛ, bɔ mam
sore tι m tɔgɛ la nẽrba la.> > 40Tι kɛ'ɛma la bɔ ẽ nõorɛ. Tι Apolι
ze'ele bĩmbĩna la zuo zẽkɛ a nu'ugo. Tι nẽrba la ãna sĩm. Tι a tɔgɛ
Ebre n de ba mẽŋa yetɔga bɔ ba.

22

1A yele ba yetı: <<M sɔdõma la m sɔbiisi, selse-ya mam n yetı m
tɔgɛ se'em to'oge m mẽŋa ya nẽŋam.>>
2Ban wõm tı a tɔgrı la Ebre yetɔga bɔ'ɔra ba la, tı ba go'oge malın
sɛlsra ẽ. Tı a yetı: 3<<Mam de la Zifu, ba dɔgɛ mam na Tarsı n boe
Silisi so'olʊm pʊam na, uge mam Zerizalɛm kalam. Tı Agamalıyɛlı
zãsʊm mam tı yaabdõma lɔɔ la sõŋa sõŋa. Mam daan wısgɛ m mẽŋa
mɛ la Nawẽnnɛ tõonɛ, wʊ yãma n wısgɛ ya mẽŋa se'em zĩna wã. 4La
mam daan nãmsɛ sɛba n dolı Azezi sore la mɛ zozo'e, yõgɛ bʊraası la
pɔgsı botı ba kẽ'esɛ ba yʊ'a deem, dee kʊ basɛba. 5Nawẽnnɛ kãabgɔ*
kẽma nẽŋadãana, la kẽma la wuu n tã wʊn yetı, mam n tɔgɛ se'em na
de la sıra. Mam daan to'oge gõnnɔ mɛ ba zẽ'am wɛ'ɛsa tı m ka bɔ
Zifdõma sɛba n boe Damaası la, dee yõgɛ so-ẽŋa karẽnbiisi la n boe
mĩ na, tarı ba sẽŋɛ Zerizalɛm ka nãmsɛ ba.
6La mam daan boe la sore wɛ'ɛsa ka lɛm Damaası, la daan masɛ wʊ
wʊntɛɛŋa wẽnnɛ zuu-tẽŋasʊka, tı peelem daan ze'ele saazuum darɛ
wa nẽegɛ zozo'e gilge mam. 7Tı mam lui tẽŋa, wõm kõa n yele mam
yetı: <Asolı, Asolı, bẽm tı fʊ nãmsra mam?> 8Tı mam lerge yetı:
<Zuudãana, fõn de la ãne?> Tı a lerge mam yetı: <Mam de la
Azezi n de Nazarɛtı nẽra la tı fʊ nãmsrı.> 9Tı nẽr-sɛba n daan dolı
mam na yẽ peelem na, dee ka wõm kõa la n tɔgrı la mam na. 10Tı
mam soke yetı: <Zuudãana, fõn yetı m ẽŋɛ la wãne?> Tı Zuudãana
la yele mam yetı: <Isge sẽŋɛ Damaası, tı ba wʊn ka yele fo sɛla wuu
tı Nawẽnnɛ bɔ nõorɛ yetı fʊ ẽŋɛ.> 11La peelem na yãlgɛ mam nini
mɛ tı mam ka yẽta. Tı sɛba n daan dolı mam na ve'ege mam tı tõma
sẽŋɛ Damaası.
12La bʊraa n daan boe mĩ tı a yʊ'ʊrɛ dɛna Ananiyası. A daan sakrı la

Nawẽnnɛ lɔɔ sõŋa sõŋa, tι Zifdõma sɛba n boe Damaasι la wuu tɔgra
a yelle sõŋa. 13Tι a wa'am wa ze'ele lɛm mam zẽ'a yele mam yetι:
<M sɔbia Asolι, le yẽta.> Tι mam nini le yẽta wakat-ẽŋa mẽŋa, tι
mam yẽ ẽ. 14Tι a yele mam yetι: <Nawẽnnɛ tι tõma yaabdõma yʋʋn
pʋ'ʋsrι la n looge fo tι fʋ bãŋɛ ẽn boorι se'em, la fʋ yẽ sιra dãana la,
dee tι a tɔgɛ la a mẽŋa nõorɛ bɔ fɔ, 15tι fʋ wʋn dɛna a kaset-dãana
yele nẽrba wuu, fõn yẽ dee wõm se'em na. 16La lɛɛlɛ wã, bẽm tι fõn
gʋ'ʋna? Isge pʋ'ʋsɛ la Azezi yʋ'ʋrɛ, botι ba mise fʋ ko'om pʋam tι
Nawẽnnɛ basɛ fʋ tõon-be'ero taalɛ.>
17La bɛla poorʋm mam daan lebe la Zerizalɛm ka bɔna Wẽnde-kãtɛ
la pʋam pʋ'ʋsra, yẽ Zuudãana wʋ zãasŋɔ la, 18tι a yele mam yetι:
<Ẽŋɛ tɔtɔ yese Zerizalɛm, se'ere n soe la, tẽŋa la nẽrba kãn sakɛ fõn
wʋn tɔgɛ mam yelle bɔ ba la.> 19Tι mam lerge ẽ yetι: <M
Zuudãana, nẽrba wã mi mɛ tι mam n daan sẽnnι ba wẽndeto pʋam
yõgra nẽr-sɛba n bɔ fõn sιra la, botι ba wẽ'era ba, dee kẽ'esra ba yʋ'a
deto pʋam. 20La wakat-sɛka tι ba daan kʋ A'etιɛnι n tɔgɛ fõn yɛla bɔ
nẽrba la, mam daan boe mĩ mɛ sakɛ tι a kũm na masɛ mɛ, dee daan
gu'ura sɛba n kʋ ẽ na futo.> 21Tι Zuudãana la yele mam yetι: <Sẽŋɛ,
mam yetι m tõm fʋ la bu-zãŋsι* zẽ'am zãazãarɛ.> >>
22La nẽrba la daan selsrι Apolι yetɔga la mɛ, la ẽn wa tɔgɛ bu-zãŋsι
yelle la, tι ba tɔgra ke'enke'em yetι: <<Kʋ-ya ẽ, nẽr-ẽna ka narι a
bɔna dũnia zuo.>> 23Tι ba kaasra tagursi yɛɛsra ba futo lɔbra, dee
vaara tẽntõnnɔ lɔbra saazuum.
24Tι sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la bɔ sʋdaasι la nõorɛ yetι, ba botι
Apolι kẽ bãma yi-kãtɛ la pʋam tι ba wẽ ẽ na ka'asa, dee soke ẽ bãŋɛ,
bẽm n soe tι ba t̃ii kaasra ẽŋa ĩyã bɛla. 25Tι ba lʋ ẽ yetι ba wẽ ẽ na
ka'asa, tι a soke sʋda-kɛ'ɛma la n ze mĩ na yetι: <<Sore boe tι ba wẽ
Rom tẽŋa nu'ugo nẽra dee nãn ka di a sarιya?>> 26La sʋda-kɛ'ɛma

la n wõm bɛla la, tι a sẽŋɛ sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la zẽ'am ka soke
ẽ yetι: <<Fʋ wʋn ẽŋɛ la wãne? Bʋraa wã de la Rom tẽŋa nu'ugo
nẽra.>>
27 Tι sʋdaasι la kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la sẽŋɛ Apolι zẽ'am ka soke ẽ yetι:
<<Yele ma: Fõn sιrι de la Rom tẽŋa nu'ugo nẽra?>> Tι a lerge
yetι: <<Ee!>> 28 Tι sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la yetι: <<Mam
mẽŋa yɔ la ligri zozo'e dee lebge Rom tẽŋa nu'ugo nẽra.>> Tι Apolι
yetι: <<Ba kɔ'ɔn dɔgɛ mam tι mam dɛna la Rom tẽŋa nu'ugo
nẽra.>> 29 Tι sɛba n yetι ba wẽ ẽ na ka'asa la vuta lɛbra poorʋm. Tι
dabeem yõkɛ sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la, ẽŋa n bãŋɛ tι Apolι de la
Rom tẽŋa nu'ugo nẽra dee tι ẽŋa botι ba ba ẽ na bãnsι la ĩyã.

Apolι ze Zifdõma kẽma nẽŋam

30 La sʋdaasι kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la daan boorι tι a bãŋɛ la sιra sιra
yel-sɛka n botι Zifdõma la dõrɛ ẽ. Tι beere wiige, tι a ba'agɛ Apolι
basɛ. Dee bɔ nõorɛ yetι, Nawẽnnɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la kẽma n
po dita sarιya la wuu lagsɛ. Tι ba lagsɛ. Tι a tarι ẽ sẽŋɛ ka ze'ele ba
nẽŋam.

23

1 Tι Apolι bιsra sarιyaditba la zĩi, dee yele yetι: <<M sɔbiisi, mam
n tõm m tõoma la wuu Nawẽnnɛ nẽŋam wa paam zĩna, mam bãŋɛ m
sũure pʋam mɛ tι la ãn sõŋa.>>
2 Tι kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana Ananiyasι bɔ nõorɛ yetι, sɛba n ze lɛm
Apolι la wẽ a nõorɛ. 3 Tι Apolι yele ẽ yetι: <<Nawẽnnɛ wʋn wẽ fɔ.
Fʋ ãn wʋ dagoone tι ba saasɛ, tι a zuum mã'a ãna sõŋa la, fõn zĩ tι fʋ
di mam sarιya wʋ lɔɔ n yele se'em na, la fõn sã'am lɔɔ la mɛ, fõn bɔ
nõorɛ yetι, ba wẽ mam na.>> 4 Tι sɛba n ze lɛm Apolι la yele ẽ yetι:

<<Fõn tʋʋrι la Nawẽnnɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana?>> 5Tι a lerge
yetι: <<M sɔbiisi, mam ka mi tι a de la Nawẽnnɛ kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam la gʋlsɛ yetι: <Da
tɔgɛ fʋ buuri nẽŋadãana be'em.> >>
6Tι Apolι bãŋɛ tι sarιyaditba la basɛba de la Saduse* dõma, dee tι
basɛba mẽ dɛna Farisi* dõma, tι a tɔgɛ ke'enke'em yele ba wuu yetι:
<<M sɔbiisi, mam de la Farisi nẽra, mam sɔ de la Farisi mẽŋa
mẽŋa. Mam n tarι pʋtẽ'erɛ tι sɛba n kiiri la wʋn le vo'oge mɛ na, bɛla
ĩyã tι ba sãm mam.>> 7Ẽn yele bɛla la, tι Farisi dõma la Saduse
dõma wẽ'era nõkɛ'ɛma la taaba, tι nẽrba la welse. 8Se'ere n soe la,
Saduse dõma la ka sakɛ tι kũm wʋn vo'oge, la ba ka sakɛ tι
malɛkadõma* la sιιsι bɔna, la Farisi dõma sakɛ bɛla wuu mɛ. 9Tι lɔɔ*
karẽnsãandõma basɛba n de Farisi dõma la isge yãbra ke'enke'em
yetι: <<Tõma ka yẽ bʋra-ẽna wã tõon-be'ego. Tã tι la dɛna la sιa,
bιι malɛka n tɔgɛ bɔ ẽ.>>
10Tι nõke'ene na wẽ'a daan zo'oge gãŋɛ. Tι sʋdaasι kɛ'ɛndõma
kɛ'ɛma la zɔta dabeem yetι, ba na'an wʋn ãasʋm Apolι. Bɛla tι a bɔ
sʋdaasι la nõorɛ yetι, ba sẽŋɛ ka to'oge ẽ nẽrba la zẽ'am, tarι ẽ wa'am
wa yʋ sʋdaasι la yire.
11Tι daar-ẽŋa yʋ'ʋŋɔ, tι Zuudãana Azezi wa'am Apolι zẽ'am wa yele
ẽ yetι: <<Keŋe fʋ sũure, tι fõn tɔgɛ mam yɛla Zerizalɛm kalam
se'em na, dẽnι tι fʋ ken tɔgɛ mam yɛla Rom tẽŋam bɛla.>>

Ba eerι sore tι ba kʋ Apolι

12Tι beere wiige, tι Zifdõma basɛba lagsɛ taaba ẽŋɛ nõorɛ ayιla pɔι
yetι, bãma kãn di dia bιι yũ ko'om, sãn dagna bãma kʋ la Apolι.
13Sɛba n daan lagsɛ ẽŋɛ nõorɛ ayιla bɛla la, daan gãnnι nẽrba pinaasι
mɛ. 14La ba daan sẽŋɛ la kãabgɔ kẽma nẽŋadõma, la kẽma la zẽ'am

ka yetɩ: < <Tõma lagsɛ mɛ pɔɩ yetɩ, tõma kãn di sɛla, sãn dagna tɩ
tõma kʊ la Apolɩ. 15Bɛla ĩyã, yãma sarɩyaditba la wuu, tõm-ya tɩ ba
ka yele sʊda-kɛ'ɛma la tɩ a tarɩ Apolɩ wa'am ya zẽ'am, dee ẽŋɛ-ya wʊ
ya boorɩ tɩ ya soke bãŋɛ la a yelle la pa'asɛ, tɩ tõma mãasʊm mɛ tɩ kʊ
ẽ tɩ a nãn ka paam.> >
16Tɩ Apolɩ tã dayʊa bãŋɛ ban bãm yele se'em na, sẽŋɛ sʊdaasɩ la yire
ka yele Apolɩ. 17Tɩ Apolɩ wi sʊda-kɛ'ɛndõma la ayɩla yele ẽ yetɩ:
< <Tarɩ budib-ẽna wã sẽŋɛ ya kɛ'ɛma la zẽ'am, tɩ a tarɩ la sɛla tɩ a
yele ẽ.> > 18Tɩ sʊda-kɛ'ɛma la tarɩ ẽ sẽŋɛ ba kɛ'ɛma la zẽ'am ka yele
ẽ yetɩ: < <Apolɩ tɩ ba yʊ la n wi mam yetɩ, m tarɩ budib-ẽna wã
wa'am fʊ zẽ'am, tɩ a tarɩ la sɛla tɩ a yele fo.> > 19Tɩ kɛ'ɛma la gʊrɛ a
nu'ugo tarɩ ẽ yese kẽnkɛrŋa ka soke ẽ yetɩ: < <Fõn tarɩ la bẽm yelle
tɩ fʊ yele mam?> > 20Tɩ a lerge ẽ yetɩ: < <Zifdõma n bãm yetɩ,
bãma wʊn sose fõn beesã tɩ fʊ tarɩ Apolɩ wa'am ba sarɩyadia zẽ'am,
wʊ bãma boorɩ tɩ ba bɩsɛ la a yelle la pa'asɛ. 21La, da sakɛ ban wʊn
yele se'em na, tɩ ba nẽrba n gãŋɛ pinaasɩ n sʊgɛ gu'ura Apolɩ. Ba wuu
pɔɩ mɛ yetɩ, bãma kãn di dia bɩɩ yũ ko'om, sãn dagna tɩ bãma kʊ la
Apolɩ. Ba mãasʊm gu'ura la fõn wʊn lerge se'em.> > 22Tɩ kɛ'ɛma la
yele budibla la yetɩ: < <Da yele nẽra tɩ fõn yele mam sɛla.> > Dee
botɩ a lebe.

Ba tarɩ Apolɩ sẽŋɛ ka ẽŋɛ gɔmna Afeligsi nu'usum

23Tɩ sʊdaasɩ kɛ'ɛndõma kɛ'ɛma la wi a sʊda-kɛ'ɛndõma bayi yele ba
yetɩ: < <Basɛ-ya tɩ sʊdaasɩ kɔbsyi, la wi-bã'arba pisyopɔɩ, la kãn-
lɔbrɩba kɔbsyi mãasʊm. Tɩ yʊ'ʊŋɔ ẽna wã karf-awɛɩ ya sẽŋɛ Sezaare.
24Mãasʊm-ya wiiri bɔ Apolɩ tɩ a bã tɩ ya tarɩ ẽ sẽŋɛ gɔmna Afeligsi
zẽ'am la ĩmã'asʊm.> > 25Dee gʊlsɛ gõŋɔ yetɩ:
26< <Mam Akloorɩ-lisiasɩ n gʊlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra fõn gɔmna

sõŋɔ Afeligsi. Mam pʋ'ʋsrı fɔ.
[27]Zifdõma n daan yõkɛ bʋra-ẽna wã bɔɔra tı ba kʋ ẽ. Tı mam
wõm tı a de la Rom tẽŋa nu'ugo nẽra, tı mam sẽŋɛ la sʋdaası
ka fãagɛ ẽ, [28]dee bɔɔra tı m bãŋɛ bõn-sɛka n soe tı ba dõrɛ ẽ
tarı ẽ sẽŋɛ ba sarıyadia zẽ'am. [29]La mam daan yẽ tı la de la
Zifdõma lɔɔ yɛla ĩyã, dee a ka ẽŋɛ sɛla n narı ba kʋ ẽ, bıı ba yʋ
ẽ yʋ'a deem. [30]Tı ba yele mam yetı, Zifdõma bãm mɛ tı ba kʋ ẽ,
bɛla ĩyã tı mam ẽŋɛ tɔtɔ tõm tı ba tarı ẽ wa'am fõn zẽ'am, dee
bɔ nõorɛ yetı, sɛba n sãm ẽ na wa'am fõn zẽ'am wa tɔgɛ ẽn ẽŋɛ
se'em.>>

[31]Tı sʋdaası la ẽŋɛ ẽn yele ba se'em na, tarı Apolı yʋ'ʋŋɔ ẽŋa sẽŋɛ
Antipatrisi. [32]Tı beere wiige, tı sʋda-sɛba n sẽnnı nãma la lebe ba
yire la, dee tı sɛba n bã wiiri la tarı Apolı sẽŋɛ. [33]La ban paagɛ
Sezaare la, ba dıkɛ gõŋɔ la mɛ bɔ gɔmna la dee dıkɛ Apolı ẽŋɛ a
nu'usum. [34]Tı a karẽŋɛ gõŋɔ la, dee soke yetı, ẽŋa yese la so'olʋm
kãna? Tı Apolı pa'alɛ ẽ tı ẽŋa yese la Silisi so'olʋm. [35]Tı gɔmna la
yele ẽ yetı: <<Sɛba n tarı fʋ wa'am sãm na sãn paam, mam wʋn
soke bãŋɛ lan ẽŋɛ se'em.>> A yele bɛla dee bɔ nõorɛ yetı, ba kẽ'esɛ
ẽ naba A'erɔdı* yire tı ba gu'ura ẽ.

24

Zifdõma dõrɛ Apolı Afeligsi nẽŋam

[1]La dabsa anuu daarɛ, tı kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana Ananiyası doose
la kẽma basɛba, la yetɔg-mita yʋ'ʋrɛ n de Atɛrtuli wa'am Sezaare. Tı
ba dıkɛ Apolı yelle la tı ba tɔgɛ bɔ gɔmna la. [2]Tı ba wi Apolı tı a
wa'am. Tı Atɛrtuli yãŋa tɔgra dõta Apolı yetı: <<Gɔmna sõŋɔ
Afeligsi. La de la fõn bısrı tõma sõŋa la ĩyã tı tẽŋa la tara laafɛ, tı

yɛla zozo'e teege tɩ tẽŋa la malgɛ. 3Fõn ẽŋɛ sɛla wuu zẽ'esɩ wuu bɔ
tõma la, tõma to'oge mɛ pʋ'ʋsra fʋ zozo'e. 4La mam ka boorɩ tɩ m
gʋ'ʋm fɔ, bɛla mam sosrɩ fʋ mɛ tɩ fɔ ẽŋɛ sugri dee selse m yetɔga wã
fẽfẽe. 5Tõma yẽ nẽr-ẽna tɩ a de la tẽn-wã'ara, ẽŋa n sa'asrɩ Zifdõma
dũnia wuu zuo tɩ ba gita tẽnsɩ. A de la Nazarɛtɩ dõma*f10*
põmpɔrŋɔ sore la nẽŋadãana. 6A zɩgrɩ tɩ a sã'am la Wẽnde-kãtɛ la
sisgo, tɩ ba yõkɛ ẽ. ((La tõma daan boorɩ tɩ tɩ di a sarɩya la tõma
mẽŋa lɔɔ. 7Tɩ sʋda-kɛ'ɛma Alisiasɩ wa'am wa fãagɛ ẽ tõma zẽ'am la
pãŋa, 8dee bɔ nõorɛ yetɩ, sɛba n sãm ẽ na wa'am fõn zẽ'am.)) Fʋ sãn
soke ẽ fʋ mẽŋa, fʋ wʋn wõm bõn-sɛba wuu n botɩ tõma sãm ẽ.> >
9Atɛrtuli n tɔgɛ ba'asɛ la, tɩ Zifdõma la lagɩm sakɛ yetɩ, la de la bɛla.

Apolɩ tɔgɛ po'oge a mẽŋa Afeligsi nẽŋam

10Zifdõma la n tɔgɛ kɩ'ɩlɩm na, tɩ gɔmna la bɔ Apolɩ nõorɛ tɩ a tɔgɛ.
Tɩ Apolɩ yetɩ: < <Mam mi tɩ fõn de la sarɩyadita so'olʋm ẽna wã
pʋam halɩ yʋʋma n zo'oge. Bɛla mam sũure ãn yẽlʋm tɩ m tɔgɛ to'oge
m mẽŋa. 11Fõn tã wʋn bãŋɛ mɛ tɩ la ka gãŋɛ dabsa pia la ayi tɩ mam
sẽŋɛ Zerizalɛm tɩ m ka pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ. 12La Zifdõma la ka yẽ mam tɩ
mam wẽ'erɩ nõke'ene la nẽra Wẽnde-kãtʋm* na, la ba ken ka yẽ tɩ
mam sa'asrɩ nẽrba ba wẽndeto* la pʋam bɩɩ tẽŋa la zẽ'e-sɛka. 13La ba
kãn yãŋɛ yẽ sɛla pa'alɛ tɩ bãma n yetɩ mam ẽŋɛ se'em na de sɩra. 14La
mam yetɩ fʋ tɩ mam sɩrɩ dolɩ la so-sɛka tɩ ba yetɩ põmpɔrŋɔ sore la.
La mam pʋ'ʋsrɩ la Nawẽnnɛ tɩ tõma yaabdõma yʋʋn pʋ'ʋsrɩ la, dee
sakra sɛla wuu n gʋlsɛ bɔna Amoyisi* lɔɔ pʋam, la Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba* gõnnɔ pʋam na. 15Mam tarɩ pʋtẽ'erɛ la Nawẽnnɛ wʋ
bãma n tarɩ pʋtẽ'erɛ se'em na, tɩ nẽrba wuu, nẽr-sõma la nẽr-bɛ'ɛsɩ
wʋn vo'oge mɛ. 16Bɛla tɩ mam mõrgra daarɛ woo tɩ m bãŋɛ m sũure
pʋam tɩ mam ka ẽŋɛ be'em Nawẽnnɛ la nẽrba nifum.

[17]La de la yʋʋma zozo'e tɩ mam daan ka boe Zerizalɛm, dee yãŋa
tarɩ ligri leme tɩ m sõŋɛ m tẽŋa nẽrba, dee bɔ bɔ'a tɩ ba kãabɛ bɔ
Nawẽnnɛ. [18]Mam daan boe mĩ ɩta la bɛla, tɩ ba yẽ mam Wẽnde-
kãtʋm na, tɩ mam daan põn malgɛ m mẽŋa Nawẽnnɛ zẽ'am kɩ'ɩlʋm
mɛ, la nẽrba daan ka boe la mam mĩ zo'oge, la ba mẽ daan ka gire
mĩ. [19]La Zifdõma basɛba n ze'ele Azi* so'olʋm n daan boe mĩ, ba sãn
tara nɩ na yelle la mam, ba mẽŋa n wʋn wa'am nɩ wa yele fʋ mam n
ẽŋɛ se'em. [20]La nẽr-bãna wã sãn yẽ mam tõon-be'ego, wakat-sɛka tɩ
mam daan boe ba sarɩyadia zẽ'am na, ba yele. [21]La ba kãn yẽ sɛla,
sãn dagna mam daan ze'ele ba tẽŋasʋka tɔgɛ ba ke'enke'em yetɩ: <La
de la mam n tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ sɛba n ki la wʋn vo'oge mɛ na ĩyã, tɩ
mam zɛ ya nẽŋam tɩ ya dita mam sarɩya zĩna wã.> >>
[22]La Afeligsi n daan põn mina kõ-yẽlga la sore yelle la, tɩ a viige
yetɔga la, dee yele ba yetɩ: <<Sʋda-kɛ'ɛma Alisiasɩ sãn paam, mam
wʋn kʋ'ʋgɛ yetɔga la bɔ ya.>> [23]Dee bɔ sʋda-kɛ'ɛma la n gu'uri
Apolɩ la nõorɛ yetɩ, a bɩsra ẽ, la a bɔ ẽ yolsgo, la a sɩrdõma sãn tara
sɛla bɔɔra tɩ ba bɔ ẽ, a basɛ tɩ ba bɔ ẽ.

Apolɩ ze Afeligsi la Adrisili nẽŋam

[24]La dabsa fẽe n tole, tɩ Afeligsi lagɩm na a pɔga Adrisili n de Zifu
botɩ ba wi Apolɩ, tɩ a wa'am wa tɔgra nẽra n wʋn bɔ Azezi-krisi sɩra
se'em yelle, tɩ ba sɛlsra. [25]La Apolɩ n yãŋa wa tɔgra ɩrgɔ n masɛ, la
yõk-m-mẽŋa, la sarɩyadia n sẽm yelle, tɩ dabeem yõkɛ Afeligsi, tɩ a
yele Apolɩ yetɩ: <<Basɛ bɛla, mam sãn wa yẽ nẽŋa, mam wʋn le wi
fo.>> [26]A daan tẽ'esrɩ tɩ Apolɩ na'an wʋn bɔ ẽ na ligri, bɛla ĩyã tɩ a
ẽn wi'ira ẽ sõsra la ẽ lɛ. [27]Tɩ yʋʋma ayi tole, tɩ Apɔrsusi-fɛstusi yãŋa
sɔɔgɛ Afeligsi zẽ'am. La Afeligsi daan boorɩ tɩ a ẽŋɛ la sɛla n ãn
Zifdõma sũure yẽlʋm, bɛla ĩyã tɩ a basɛ tɩ Apolɩ ken bɔna yʋ'a deem.

25

Apolɩ sose yetɩ, ba basɛ tɩ na-keko di a sarɩya

1Afɛstusi n paagɛ to'oge na'am a so'olʊm na pʊam na, a ẽŋɛ la dabsa
atã Sezaare, dee ze'ele bilam sẽŋɛ Zerizalɛm. 2Tɩ kãabgɔ* kẽma
nẽŋadõma, la Zifdõma nẽŋadõma wa'am a zẽ'am wa dõrɛ Apolɩ. Dee
sose ẽ mõrgra 3yetɩ, a sõŋɛ ba botɩ ba tarɩ Apolɩ leme Zerizalɛm,
se'ere n soe la, ba daan bãm bɔɔra tɩ ba sʊgɛ kʊ ẽ na sore. 4Tɩ Afɛstusi
lerge yetɩ: <<Apolɩ boe la yʊ'a deem Sezaare, la mam mẽŋa wʊn
lebe la bilam lɛɛlɛ wã. 5La basɛ-ya tɩ ya nẽŋadõma doose mam sẽŋɛ
Sezaare, tɩ a sãn tõm na tõon-be'ego, ya tɔgɛ bilam.>>
6Afɛstusi daan ka ẽŋɛ gãŋɛ dabsa anii bɩɩ dabsa pia ba zẽ'am dee
lebe Sezaare. Tɩ beere wiige, tɩ a kẽ zĩ'ire sarɩyadia zẽ'am, dee bɔ
nõorɛ yetɩ, ba tarɩ Apolɩ wa'am. 7Tɩ Apolɩ kẽ, tɩ Zifdõma sɛba n ze'ele
Zerizalɛm wa'am na isge gilge ẽ, dõta ẽ yetɩ, a tõm na tõon-be'ero
zozo'e, la ba ka tã'agɛ pa'alɛ tɩ bãma n yele se'em na de la sɩra. 8Tɩ
Apolɩ tɔgɛ tɩ a to'oge a mẽŋa yetɩ: <<Mam ka ẽŋɛ sɛla n sɩ'ɩsrɩ
Zifdõma lɔɔ*, bɩɩ Wẽnde-kãtɛ* la, la mam mẽ ka ẽŋɛ Rom na-keko la
be'em.>> 9Tɩ Afɛstusi bɔɔra tɩ a ẽŋɛ sɛla n ãn Zifdõma sũure yẽlʊm,
soke Apolɩ yetɩ: <<Fõn boorɩ tɩ fʊ sẽŋɛ Zerizalɛm tɩ m ka di fʊ yelle
wã sarɩya bilam mɛ bɩɩ?>> 10Tɩ Apolɩ lerge yetɩ: <<Mam põn
bɔna la nẽr-sɛka tɩ Rom na-keko bɔ ẽ nõorɛ la sarɩyadia zẽ'am, bɛla la
masɛ tɩ ba di mam sarɩya la Rom. Fõn mẽŋa mi tɩ mam ka ẽŋɛ
Zifdõma be'em. 11Mam sãn ẽŋɛ nɩ na be'em bɩɩ sɛla n masɛ tɩ ba kʊ
mam, mam kãn zagsɛ. La ban dõrɛ mam se'em na dagɩ sɩra, nẽra ka
tã wʊn dɩkɛ mam ẽŋɛ ba nu'usum. Mam boorɩ tɩ Rom na-keko la n di
m sarɩya.>> 12Tɩ Afɛstusi la a poorʊm dõma yẽ taaba, dee tɩ a lerge
Apolɩ yetɩ: <<Fõn yetɩ, fõn boorɩ tɩ Rom na-keko la n di fʊ sarɩya.

Bɛla, fʊ wʊn sẽŋɛ la na-keko la zẽ'am.> >

Apolɩ boe Agripa la Abɛrnisi nẽŋam

13La dabsa fẽe n tole, tɩ naba Agripa* la a tã Abɛrnisi sẽŋɛ Sezaare
tɩ ba ka pʊ'ʊsɛ Afɛstusi. 14La ba yuuge mĩ na fẽe, tɩ Afɛstusi tɔgɛ
Apolɩ yelle la bɔ naba la yetɩ: < <Bʊraa n boe kalam tɩ Afeligsi basɛ
tɩ a bɔna yʊ'a deem. 15La mam daan sẽŋɛ la Zerizalɛm, tɩ Zifdõma
kẽma, la kãabgɔ kẽma nẽŋadõma tarɩ a yelle wa'am wa tɔgɛ bɔ mam,
dee sose mam yetɩ, m di a sarɩya botɩ ba sɩbgɛ ẽ. 16Tɩ mam lerge ba
yetɩ, tõma Rom dõma ka dɩkrɩ nẽra ɩta nẽrba nu'usum tɩ ba sɩbgɛ ẽ,
dee tɩ a nãn ka ze'ele sɛba n sãm ẽ na nẽŋam tɔgɛ a nõorɛ. 17La ba
doose mam mɛ wa'am kalam, la mam ka gʊ'ʊm, beere n wiige, tɩ
mam kẽ zĩ'ire sarɩyadia zẽ'am, dee bɔ nõorɛ yetɩ, ba tarɩ bʊraa la
wa'am. 18La sɛba n sãm ẽ na ka pa'alɛ tõon-be'ero sɛba tɩ a ẽŋɛ, wʊ
mam n tẽ'esɛ se'em na. 19La de la nõke'ene tɩ ba wẽ'erɩ la ẽ, ba
pʊ'ʊsgɔ sore yɛla ĩyã, la bʊraa yʊ'ʊrɛ n de Azezi n ki, tɩ Apolɩ yetɩ a
vo'oge mɛ ĩyã. 20Tɩ mam ka tã'agɛ bãŋɛ mam wʊn ẽŋɛ yel-ẽna wã
se'em, tɩ mam soke Apolɩ yetɩ, ẽŋa boorɩ tɩ a sẽŋɛ la Zerizalɛm tɩ m
sẽŋɛ ka di a sarɩya la bilam? 21Tɩ Apolɩ zagsɛ dee yetɩ, ba basɛ tɩ Rom
na-keko la tɔgɛ a yetɔga la. Tɩ mam bɔ nõorɛ yetɩ, ba gu'ura ẽ tɩ m
wa botɩ ba tarɩ ẽ sẽŋɛ na-keko la zẽ'am.> > 22Tɩ naba Agripa yele
Afɛstusi yetɩ: < <Mam mẽ boorɩ tɩ m wõm bʊra-ẽna wã yetɔga.> >
Tɩ Afɛstusi lerge yetɩ: < <Beere sãn wiige, fʊ wʊn wõm a
yetɔga.> >

23Tɩ beere wiige, tɩ Agripa la Abɛrnisi yɛ fõŋɔ lɔgrɔ wa'am wa kẽ
sarɩyadia deem na, la sʊda-kɛ'ɛndõma, la tẽŋa la nẽŋadõma. Tɩ
Afɛstusi bɔ nõorɛ yetɩ, ba tarɩ Apolɩ wa'am. 24Dee yetɩ: < <Naba
Agripa, la sɛba wuu n lagsɛ wã, bɩsɛ-ya bʊra-ẽna wã tɩ Zifdõma wuu

wa'am wa tɔgε a yelle la mam, Zerizalεm la kalam, t͂ii tɔgra yetι, la
ka masε tι a ken vɔa. 25La mam yẽ tι a ka ẽŋε sεla n masε tι a ki. La a
mẽŋa yetι, ẽŋa boorι tι ba tarι a yetɔga la sẽŋε la na-keko zẽ'am. Tι
mam tɔgε kʋ yetι, mam wʋn botι a sẽŋε. 26La mam ka tarι a yelle la
zuo wʋn gʋlsε bɔ na-keko la. Bεla tι mam botι ba tarι ẽ wa'am ya
zẽ'am, la fõn naba Agripa mẽŋa nẽŋam, tι ya sãn sogse ẽ kι'ιlιm,
mam wʋn yẽ yelle gʋlsε. 27Se'ere n soe la, mam tẽ'esε tι la ka ãn sõŋa
tι mam tarι nẽra ka bɔ na-keko la tι a di a sarιya, dee ka pa'alε yel-
sεka ĩyã tι ba yõkε ẽ.> >

26

Apolι tɔgε tι a to'oge a mẽŋa Agripa nẽŋam

(Tõoma 9:1-19, 22:4-16)

1Tι Agripa* yele Apolι yetι: < <Sore boe tι fʋ tɔgε.> > Tι Apolι
zẽkε a nu'ugo tι a tɔgε to'oge a mẽŋa, yetι: 2< <Naba Agripa, mam
sũure ãn yẽlʋm, mam n boe fʋ nẽŋam zĩna wã tι m tɔgε to'oge m
mẽŋa la bõn-sεba wuu tι Zifdõma dõrε mam na. 3Lan gãnnι wuu,
mam tarι sũ-yẽlga, fõn mi Zifdõma dɔgmike, la ba nõkε'εma la yelle
sõŋa sõŋa la ĩyã. Bεla mam sosrι fʋ mε tι fʋ mã'agε fʋ mẽŋa selse m
yetɔga wã.

4Zifdõma wuu mi mam vɔm n ãn se'em mε halι lan pɔsε mam
bõnbι'ιlʋm, la ba mi mam n vɔa se'em mam mẽŋa tẽŋam, la
Zerizalεm mε. 5Ban mi mam la yuuge mε, ba sãn bɔɔra, ba tã wʋn
ze'ele bɔ mam kaseto mε yetι, mam de la Farisi* nẽra, bãma n sakrι
tι pʋ'ʋsgɔ yεla sõŋa gãnna. 6La lεεlε wã tι mam ze sarιyadia zẽ'am
kalam wã, la de la mam n tarι pʋtẽ'erε la Nawẽnnε n bĩŋe a nõorε la
tι yaabdõma la ĩyã. 7Tõma buuri pia la ayi la tõnnι mε bɔ'ɔra

Nawẽnnɛ wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ, dee tara pʋtẽ'erɛ gu'ura tı ẽn bĩŋe a
nõorɛ se'em na wʋn ẽŋɛ mɛ. Naba Agripa, la de la pʋtẽ'e-ẽna wã ĩyã
tı Zifdõma dõrɛ mam. 8Bẽm tı la dɛna toogo bɔ ya, tı ya sakɛ tı
Nawẽnnɛ vo'orı kũm?
9Mam mẽŋa daan tẽ'esɛ mɛ, tı dẽnı tı mam ẽŋɛ mam wʋn ẽŋɛ se'em
wuu sã'am Azezi n de Nazarɛtı nẽra la yʋ'ʋrɛ. 10Mam tõm na bɛla
Zerizalɛm, la mam daan to'oge nõorɛ kãabgɔ* kẽma nẽŋadõma zẽ'am
mɛ, yõgɛ Nawẽnnɛ nẽrba zozo'e botı ba kẽ'esɛ ba yʋ'a deem, di ba
sarıya yetı ba kʋ ba, tı mam daan sakɛ. 11La wakatɛ zozo'e tı mam
daan nãmsɛ ba Zifdõma wẽndeto* pʋam, mõrgra tı ba basɛ ba sore
la. Tı mam sũure daan yĩige la ba halı tı mam doose tẽnsı basɛba
nãmsɛ ba. 12La de la bɛla ĩyã tı mam daan to'oge nõorɛ kãabgɔ kẽma
nẽŋadõma zẽ'am tı m sẽŋɛ Damaası.
13Naa, mam daan boe la sore wʋntɛɛŋa zuu-tẽŋasʋka wɛ'ɛsa, yẽ
peelem n ze'ele saazuum yẽkɛ nẽegɛ gãnna wʋntɛɛŋa gilge mam, la
sɛba n dolı mam na. 14Tı tõma wuu lui tẽŋa, tı mam wõm kõa n yele
mam la Ebre* yetɔga yetı: <Asolı, Asolı, bẽm tı fʋ nãmsra mam? Fʋ
sãn ka sakɛ mam, la wʋn ãna toogo bɔ fʋ, wʋ dũŋa n ka nannı a
dãana ka'asrɛ.> 15Tı mam soke yetı: <Zuudãana, fõn de la ãne?> Tı
Zuudãana la yele mam yetı: <Mam de la Azezi, sɛka tı fʋ nãmsrı la.
16La isge ze'ele, mam dıkɛ m mẽŋa pa'alɛ fɔ tı m botı fʋ lebge la mam
tõntõnna. Fʋ wʋn dɛna la mam kaset-dãana yele nẽrba fõn yẽ mam
se'em, dee ken pa'alɛ ba bõn-sɛba tı mam wʋn botı fʋ yẽ la. 17-18La
mam wʋn ken tõm fʋ la bu-zãŋsı* zẽ'am, tı fʋ ka pike ba nini yese ba
lika pʋam tı ba vɔa peelem pʋam, dee yese ba Asũtãana* nu'usum
lebse ba Nawẽnnɛ nu'usum, tı ba bɔ mam sıra, tı Nawẽnnɛ basɛ ba
tõon-be'ero taalɛ, tı ba lagım na Nawẽnnɛ nẽr-sõma yẽ pʋrɛ. La mam
wʋn fãagɛ fʋ Zifdõma, la bu-zãŋsı nu'usum basɛ.> >>

19Tι Apolι yele bɛla dee yetι: <<Naba Agripa, mam n daan yẽ
Azezi wʋ zãasŋɔ, tι a ze'ele saazuum tɔgɛ bɔ mam na, mam ka zagsɛ.
20Bɛla tι mam pɔsɛ Damaasι, la Zerizalɛm, la Zude so'olʋm wuu, la
bu-zãŋsι zẽ'am mõolɛ yetι, ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero, dee lebe
sakɛ Nawẽnnɛ, dee ẽŋɛ sɛla n pa'alɛ tι ba teege yɛm. 21Bɛla tι
Zifdõma daan yõkɛ mam Wẽnde-kãtʋm* na yetι ba kʋ mam. 22La
Nawẽnnɛ sõŋɛ mam mɛ wa paam zĩna, bɛla tι mam zɛ kalam tɔgra
mam n yẽ sɛla bɔ'ɔra yãma, kɛ'ɛndõma la tarιmdõma wuu. Mam n
yele sɛla wuu la, la de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba*, la Amoyisi* n yʋʋn
yetι sɛla wʋn ẽŋɛ la. 23Ba yʋʋn yetι, dẽnι tι Krisi* nãmsɛ ki, la ẽŋa n
wʋn dɛna pɔspɔsι nẽra n wʋn vo'oge, dee wʋn mõolɛ kõ-yẽlga n de
peelem bɔ Zifdõma la bu-zãŋsι.>>
24La Apolι n tɔgrι bɛla tι a to'oge a mẽŋa la, tι Afɛstusi tãsɛ ẽ yetι:
<<Apolι, fõn zallι mɛ, fõn zãsʋm mɛ zo'oge tι la botι fʋ yirsra.>>
25Tι Apolι lerge ẽ yetι: <<Afɛstusi sõŋɔ, mam ka zallι. Mam tɔgrι la
yel-sιra, la yɛm yetɔga. 26Naba Agripa mi yel-bãna mɛ, mam tã wʋn
tɔgɛ mɛ la bʋraanɛ a nẽŋam. Mam mi tι a mi bõn-bãna wuu mɛ,
se'ere n soe la, ba ka ẽŋɛ lika pʋam.>> 27A yele bɛla dee yetι:
<<Naba Agripa, fõn sakɛ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba n yele se'em na mɛ?
Mam mi tι fõn sakɛ mɛ.>> 28Tι Agripa yele Apolι yetι: <<Fõn
tẽ'esɛ tι fʋ botι mam lebge la Krisi nẽra wakatɛ fẽe wãna pʋam?>>
29Tι Apolι yetι: <<La sãn yuuge, bιι la sãn ka yuuge, mam pʋ'ʋsrι
Nawẽnnɛ mɛ tι fõn la sɛba wuu n selsrι mam zĩna wã wʋn lebge ãna
wʋ mam ãn se'em na, sãn dagna bãnsι la mã'a tι mam ka boorι tι ba
ba ya.>>
30Tι naba la, la gɔmna Afɛstusi, la Abɛrnisi, la nẽrba la wuu isge
yese, 31ka yele taaba yetι: <<Bʋra-ẽna ka ẽŋɛ sɛla n masɛ tι a ki, bιι
ba kẽ'esɛ ẽ yʋ'a deem.>> 32Tι Agripa yele Afɛstusi yetι: <<Bʋra-

ẽna wã sãn ka yele nι tι ẽŋa boorι tι a sẽŋɛ la na-keko la zẽ'am, tι tã
wυn basɛ nι ẽ.> >

27

Ba tarι Apolι wɛ'ɛsa Rom

1Tι ba daan looge yɛm tι ba botι tõma kẽ õorŋɔ sẽŋɛ Itali, tι ba dιkɛ
Apolι la nẽrba basɛba tι ba yυ la, ẽŋɛ sυda-kɛ'ɛma yυ'υrɛ n de
Azuliyusi nu'usum, a daan de la sυda-sɛba tι ba wi'iri tι na-keko
sυdaasι la kɛ'ɛma ayιla. 2La õorŋɔ n ze'ele Adramiti tẽŋam daan bɔna
bilam yetι a sẽŋɛ tẽnsι basɛba n boe Azi* ko-kãtɛ la nõorυm. Tι tõma
kẽ wɛ'ɛsa, tι Aristarkι n ze'ele Tesaloniki n boe Masedυanι so'olυm,
wa'am wa doose tõma. 3Tι beere wiige, tι tõma paagɛ Sidõ tẽŋam, tι
Azuliyusi ẽŋɛ Apolι sõŋa bɔ ẽ nõorɛ tι a sẽŋɛ ka bιsɛ a sιrdõma, dee tι
ba sõŋɛ ẽ. 4Tι tõma le kẽ õorŋɔ bilam wɛ'ɛsa. Tι kυsebgo vugra
tυ'υsra tõma, tι tõma wẽrgɛ bẽglɛ Sipri sẽŋɛ. 5La tõma doose la ko-
kãtɛ la n lɛm Silisi la Pãnfili la, sẽŋɛ ka paagɛ Miira n boe Lisi
so'olυm sige. 6Bilam tι sυda-kɛ'ɛma la yẽ õorŋɔ n ze'ele Alɛgsãndri tι
a sẽŋɛ Itali. Tι a botι tõma kẽ.

7La dabsa faa tι tõma nãmsɛ la õorŋɔ la sẽnna fẽfẽ halι ka lɛm
Kinidi tẽŋam. La kυsebgo la ka botι tõma yãŋɛ sẽŋɛ bilam bɔba, tι
tõma lɔkɛ sẽŋɛ lɛm Salmõnι bẽglɛ Krɛtι sẽŋɛ. 8La tõma daan bẽglɛ la
ko-kãtɛ la nõorυm, daan nãmsɛ halι, dee yãŋa paagɛ zẽ'a yυ'υrɛ n de
õorŋɔ ze'elgo zẽ'e-sõŋɔ n lɛm Laze.

9La dabsa zozo'e daan tole mɛ, tι Zifdõma nõorɛ lυa daarɛ tole. La
wakat-ẽŋa la daan de la toogo bɔ nẽrba tι ba dιkɛ õorŋɔ doose ko'om
na pυam. Bɛla tι Apolι yele ba yetι: 10< <Bυraasι wã, mam mi tι
tõma sẽnnɛ wã wυn wa dɛna la toogo. La dagι lɔgrɔ, la õorŋɔ la mã'a

n wʋn sã'am, la de la tõma mẽŋa yõorɛ põsga.>> 11Tι sʋda-kɛ'ɛma
la ka selse Apolι n yele se'em na, a selse la sɛka n bιsrι õorŋɔ la sẽnnɛ
yelle, la õorŋɔ la dãana yetɔga. 12La õorŋɔ ze'elgo zẽ'a na ka ãn sõŋa
tι ba wʋn gã'arɛ tι kʋsebgo, la ɔɔrɔ wakatɛ la tole. Bɛla tι nẽrba la
zozo'e yetι, tι basɛ bilam dee wĩbe sẽŋɛ paagɛ Fenigsi n mẽ boe Krɛtι
so'olʋm. Zẽ'e-ẽŋa õorŋɔ ze'elgo zẽ'am la tɔglɛ la zanõrɛ gɔbga, la
zʋʋgɔ nu'ugo bɔba. Bilam tι ba tã wʋn zĩ'ire tι kʋsebgo, la ɔɔrɔ
wakatɛ la tole.

Kʋseb-kãtɛ vugri ko'om zuo

13Tι kʋsebgo ze'ele gɔbga bɔba wa'am wa vugra fẽfẽ. Tι ba tẽ'esɛ tι
ba tã wʋn ẽŋɛ ban boorι se'em, bɛla tι ba mãasʋm õorŋɔ la basɛ zẽ'e-
ẽŋa, dee bẽgla Krɛtι ko-kãtɛ la nõorʋm wɛ'ɛsa. 14Tι la ka yuuge, tι
kʋseb-kãtɛ tι ba wi'iri tι <<Erakilõ>> ze'ele Krɛtι tẽŋa bɔba,
wa'am wa vugra ke'enke'em wẽ'era õorŋɔ la. 15Tι tõma ka yãŋɛ botι
õorŋɔ la sẽŋɛ nẽŋa bɔba, tι tõma basɛ õorŋɔ la tι kʋsebgo la tarι ẽ
wɛ'ɛsa. 16Tι tõma sẽŋɛ ka lɛm tẽn-pιka yʋ'ʋrɛ n de Koda tι ko'om gilge
ẽ, bẽgla ẽ tι kʋsebgo la ka le vugra ke'enke'em tʋ'ʋsra tõma. Tι tõma
keŋe tι mẽŋa õbgɛ õorŋ-pιka la zoole õorŋ-kãtɛ la zuo, la, la ka ẽŋɛ
nãana. 17Tι ba dιkɛ mĩ'isi lʋ õorŋ-kãtɛ la kãŋkãŋɛ tι a tara pãŋa. Ba
zotι mɛ tι, tι sãn paagɛ zẽ'e-sɛka yʋ'ʋrɛ n de Sirti n dagι kʋlko'om tι
tẽntõnbĩ'isgo bɔna mĩ na, a wʋn fιrɛ. Bɛla tι ba sike õorŋɔ la fu-kãtɛ,
dee tι kʋsebgo la zã'ara ẽ sẽnna fẽfẽ. 18La kʋsebgo la ken vugra la
ke'enke'em nãmsra tõma, tι beere wiige, tι ba yese lɔg-sɛba n boe
õorŋɔ la pʋam na, lobe basɛ ko'om na pʋam. 19Tι beere le wiige, tι ba
mẽŋa yese õorŋɔ la mẽŋa lɔgrɔ lobe basɛ ko'om na pʋam. 20Tι la ẽŋɛ
dabsa se'em, tι tõma ka yẽ wẽntulle la wõrbiɛ, tι kʋsebgo la ken
vugra ke'enke'em nãmsra tõma. Tι tõma kɔ'ɔgɛ vɔm pʋtẽ'erɛ.

21Tι la daan yuuge tι nẽrba la ka di. Tι Apolι ze'ele ba tẽŋasʋka
yetι: <<Ya daan sãn sakɛ nι mam nõorɛ la, daan ka fõrgɛ Krɛtι, tι
kãn yẽ nι nãmsgɔ la yel-bãna wã wuu. 22La lɛɛlɛ wã, mam sosrι ya tι
ya keŋe ya sũure. Tι nẽra baa ayιla kãn ki ya pʋam, sãn dagna õorŋɔ
la mã'a n wʋn sã'am. 23Zaam yʋ'ʋŋɔ Nawẽnnɛ n soe mam tι mam
dɛna a tõntõnna la, tõm a malɛka* tι a wa ze'ele mam zẽ'am 24yetι:
<Apolι, da zoe dabeem. Dẽnι tι fʋ ka ze'ele na-keko la nẽŋam. La
Nawẽnnɛ ẽŋɛ fʋ yel-sõnnɛ mɛ botι sɛba n boe õorŋɔ pʋam na wuu
vɔa.> 25Bɛla, bʋraasι wã, keŋe-ya ya sũure, tι mam bɔ Nawẽnnɛ sιra
mɛ tι la wʋn ẽŋɛ wʋ malɛka la n yele mam se'em na. 26La kʋsebgo la
wʋn pe'ege tι ka basɛ la tẽŋa tι ko'om gilge.>>
27La daan de la dabsa pia la anaasι yʋ'ʋŋɔ, tι kʋsebgo la vugra
pɛ'ɛra tõma ko-kãtɛ la yʋ'ʋrɛ n de Adriyatiki la zuo. Tι sõnsʋa tι nẽr-
sɛba n tõnnι õorŋɔ la tõoma la tẽ'esɛ tι tι lɛm na tẽŋa. 28Tι ba dιkɛ
mĩ'a lʋ bõn-tιbsgɔ basɛ ko'om na pʋam tι ba bιsɛ kʋlga la n kɔ zõna
se'em, makɛ tι la dɛna wʋ mẽtrι pitã la ayopɔι. Tι la ẽŋɛ fẽe, tι ba le
makɛ bιsɛ tι la dɛna wʋ mẽtrι pisyi la anii. 29Tι ba zɔta dabeem tι
õorŋɔ la wʋn wẽ tãmpĩisi, tι ba dιkɛ kuto n botι õorŋɔ zɛ'ɛta banaasι
basɛ ko'om pʋam õorŋɔ la poorʋm, dee kã'ara Nawẽnnɛ tι beere
wiige. 30Tι nẽr-sɛba n tõnnι õorŋɔ la tõoma la daan bɔɔra tι ba zoe
dee basɛ õorŋɔ la, bɛla tι ba sike õorŋ-pιka la ko'om pʋam, ẽŋɛ wʋ ba
boorι tι ba dιkɛ la kuto n botι õorŋɔ zɛ'ɛta basɛba basɛ õorŋɔ la
nẽŋam. 31Tι Apolι yele sʋda-kɛ'ɛma, la sʋdaasι la yetι: <<Nẽr-bãna
wã sãn ka bɔna õorŋɔ wã pʋam, yãma wuu kãn yãŋɛ põsɛ.>> 32Tι
sʋdaasι la wã mĩ'i-sɛba n lʋ õorŋ-pιka la, dee basɛ ẽ tι ko'om tarι ẽ
fõrgɛ.
33Tι beere bɔna mĩ wiira, tι Apolι belem ba wuu tι ba di dia, yele ba
yetι: <<Zĩna de la dabsa pia la anaasι n wãna, tι ya tẽ'esrι kũm la

vɔm, dee ka di sɛla. 34Bɛla mam belnɩ ya mɛ tɩ ya di dia yẽ pãŋa vɔa,
tɩ ya zomto baa ayɩla kãn bɔɩ.> > 35Ẽn yele bɛla la, dee dɩkɛ borborɩ
pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ ba wuu nẽŋam, dee fiise borborɩ la obe. 36Tɩ ba wuu
yẽ bʋraanɛ mẽ di dia la. 37La tõma wuu daan de la nẽrba kɔbsyi la
pisyopɔɩ la ayoobɩ õorŋɔ la pʋam. 38Tɩ ba di tɩgɛ, dee dɩkɛ bõnkɔɔla n
boe õorŋɔ la pʋam na, lobe basɛ ko'om na pʋam, ba boorɩ tɩ õorŋɔ la
n fakɛ.

Õorŋɔ sã'aŋɔ yelle

39Tɩ beere wiige, tɩ ba ka bãŋɛ tẽŋa la. La ba yẽ la zẽ'a n tã wʋn
dooge, tɩ ba yetɩ, ba sãn tãna, ba botɩ õorŋɔ la tɔglɛ bilam. 40Tɩ ba
lorge kuto la n botɩ õorŋɔ zɛ'ɛta la basɛ ko-kãtɛ la pʋam, dee lorge
mĩ'isi la n lʋ dɔ-sɛba n wʋn botɩ õorŋɔ la sẽŋɛ ban boorɩ zẽ'e-sɛka la
basɛ, dee zẽkɛ fuugo la n boe õorŋɔ la nẽŋam na, tɩ kʋsebgo wẽ'era
fuugo la, tɩ õorŋɔ la wɛ'ɛsa doone. 41Tɩ õorŋɔ la sẽŋɛ zẽ'a tɩ ko'om ka
zo'oge mĩ ka zom tẽntõnbĩ'isgo zuo, tɩ a nẽŋam fɩrɛ, tɩ a koŋe sẽnnɛ.
Tɩ ko-mĩ'isi wẽ'era a poorʋm la pãŋa, tɩ a sã'am.
42Tɩ sʋdaasɩ la bɔɔra tɩ ba kʋ nẽr-sɛba tɩ ba yõgɛ la, tɩ sɛka da lui
ko'om pʋam pãm dooge zoe fõrgɛ. 43Tɩ sʋda-kɛ'ɛma la bɔɔra tɩ a fãagɛ
Apolɩ basɛ, ka sakɛ tɩ ba kʋ nẽrba la, dee bɔ nõorɛ yetɩ, sɛba n mi
ko'om bũŋa la ẽgɛ lui ko'om pʋam yiɛn pãm dooge doone. 44Dee tɩ
sɛba n ka mi bũŋa la dɩkɛ dɔ-palagsɩ, la õorŋɔ la bõn-sɛka n sã'am
woo bũn dooge. Bɛla tɩ tõma wuu daan põsɛ dooge doone.

28

Apolɩ dõma boe Maltɩ

1La tõma n daan põsɛ paagɛ doone na, tɩ tõma bãŋɛ tɩ tẽŋa la yʋ'ʋrɛ
de la Maltɩ. 2Tɩ tẽŋa la nẽrba to'oge tõma sõŋa sõŋa. Tɩ saaga daan

niira tɩ ɔɔrɔ bɔna, tɩ ba tʋʋrɛ bugum bɔ tõma, tɩ tõma ɔɔsra. 3Tɩ Apolɩ
vaagɛ dɔɔrɔ wa'am wa ẽŋɛ bugum pʋam, tɩ tʋʋlgɔ wõŋɛ bõnsɛla, tɩ a
yese vile Apolɩ nu'ugo. 4Tɩ tẽŋa la nẽrba yẽ bõnsɛla n vile a nu'ugo la,
tɩ ba yele taaba yetɩ: <<Bʋra-ẽna wã sɪrɩ de la nẽr-kʋʋra. Baa la ẽn
yãŋɛ põsɛ ko'om pʋam na, wẽnnɛ ka sakɛ tɩ a vɔa.>> 5Tɩ Apolɩ mẽsɛ
a nu'ugo, tɩ bõnsɛla la lui bugum pʋam, dee tɩ sɛla ka ẽŋɛ ẽ. 6Tɩ nẽrba
la gu'ura tɩ ba wʋn yẽ tɩ a ĩyã fʋʋsʋm ya, bɩɩ a wʋn kɔ'ɔn lui tẽŋa ki.
Tɩ la yuuge, tɩ ba ka yẽ tɩ sɛla ẽŋɛ ẽ, tɩ ba teege pʋtẽ'era yetɩ, a de la
wẽnnɛ.
7La zẽ'e-sɛka tɩ tõma daan boe mĩ na lɛm na tẽŋa la nẽŋadãana
va'am. A yʋ'ʋrɛ de la Apubulsi, a daan to'oge tõma mɛ la sũ-yẽlga. Tɩ
tõma bɔna a yire dabsa atã. 8Tɩ a sɔ bẽ'era gã yẽ'era-waafɔ, dee tɩ
ɔɔrɔ tara ẽ. Tɩ Apolɩ kẽ a deem dɩkɛ nu'usi paglɛ a zuo, pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ bɔ ẽ, tɩ a yẽ ĩmã'asʋm. 9Lan ẽŋɛ bɛla la, tɩ tẽŋa la nẽr-sɛba n
de bã'adõma wuu sẽnna, tɩ Apolɩ pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ bɔ ba, tɩ ba yẽ
ĩmã'asʋm. 10Tɩ ba daan gõŋɛ tõma sõŋa sõŋa, la tõma n daan fõrgrɩ
la, ba bɔ tõma la bɔ'a n seke tõma sore la sẽnnɛ.

Apolɩ dõma tole wɛ'ɛsa Rom

11La wõr-sɩtã n tole, tɩ tõma yẽ õorŋɔ n ze'ele Alɛgsãndri wa'am
bɔna Maltɩ tẽŋam, tɩ ɔɔrɔ la kʋseb-kãtɛ la wakatɛ tole. Ʊorŋɔ la
yʋ'ʋrɛ de la <<Diyɔskuri>>. Tɩ tõma kẽ õorŋɔ la wɛ'ɛsa. 12La tõma
sẽŋɛ paagɛ la Sɪrakusi zĩ'ire bilam dabsa atã, 13le ze'ele bilam kẽ
õorŋɔ sẽŋɛ paagɛ Regio. Tɩ beere wiige, tɩ kʋsebgo ze'ele tõma
poorʋm wa vugra zã'ara tõma. Tɩ tõma paagɛ Puzɔllɩ dabsa ayi daarɛ
sige. 14Bilam tɩ tõma yẽ Azezi karẽnbiisi basɛba. Tɩ ba sose tõma, tɩ
tõma zĩ'ire ba zẽ'am dabsa ayopɔɩ, dee yãŋa wɛ'ɛsa Rom. 15Tɩ
karẽnbi-sɛba n boe Rom na wõm tõma yelle. Tɩ basɛba tʋ'ʋsɛ tõma

halι < <Apiyusi da'am> >, dee tι basɛba mẽ tʋ'ʋsɛ tõma zẽ'e-sɛka
yʋ'ʋrɛ n de < <sãama deto batã> > la. La Apolι n yẽ ba la, tι a
pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ, le yẽ bʋraanɛ. 16Tι tõma paagɛ Rom, tι ba bɔ Apolι
nõorɛ tι a kẽ'era ẽn boorι zẽ'e-sɛka, dee botι sʋdaaga gu'ura ẽ.

Apolι boe Rom mõola Nawẽnnɛ kõ-yẽlga

17Tι dabsa atã poorʋm, tι Apolι wi Zifdõma nẽŋadõma sɛba n boe
tẽŋa la pʋam lagsɛ, yele ba yetι: < <M sɔbiisi, mam daan ka ẽŋɛ tι
nẽrba la be'em, la mam ka sã'am lɔɔ sɛba tι tι to'oge tι yaabdõma
zẽ'am na, la baa bɛla ba daan yõkɛ mam mɛ Zerizalɛm, tarι mam ka
bɔ Rom sʋdaasι tι ba yʋ mam. 18Tι ba sogse mam, dee bɔɔra tι ba
basɛ mam, ban daan ka yẽ tι mam ẽŋɛ sɛla n masɛ kũm na ĩyã. 19Tι
Zifdõma zagsɛ tι ba da basɛ mam, bɛla n pẽrgɛ mam tι mam sose
nõorɛ yetι, mam boorι tι m sẽŋɛ la Rom na-keko la zẽ'am tι a di m
sarιya, la dagι mam n tarι yelle la m nẽrba la. 20Bɛla tι mam wi ya tι
ya wa'am tι sõsɛ la taaba. Ban lʋ mam na bãnsι wã, la de la sɛka tι
Ɩsrayɛlι* dõma tarι a pʋtẽ'erɛ gu'ura ẽ na ĩyã.> >
21Tι ba yele ẽ yetι: < <Tõma ka to'oge gõnnɔ Zude tẽŋam n gʋlsɛ fʋ
yelle. Zifdõma sɛba n sẽnnι kalam na, ba nẽra nẽra mẽ ka tɔgɛ fʋ
tõon-be'ero yelle. 22La tõma boorι tι tι wõm na fõn tẽ'esrι se'em, la
sãn dɛna sore la tι fʋ dolι la, tõma mi tι zẽ'a woo ba sι'ιsrι ẽ mɛ.> >
23Tι ba bɔ Apolι daarɛ. Tι daarɛ la paagɛ, tι nẽrba zozo'e lagsɛ Apolι
zẽ'am. Tι Apolι tɔgɛ Nawẽnnɛ so'olʋm* yelle, la Azezi yelle n gʋlsɛ
Amoyisi* lɔɔ gõnnɔ pʋam, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba* gõnnɔ pʋam na,
pa'alɛ ba bulika halι ka paagɛ zaanõorɛ, mõrgra tι a botι ba sakɛ. 24Tι
basɛba sakɛ, dee tι basɛba ka sakɛ. 25Tι nẽrba la ka wõm taaba bɔɔra
tι ba fõrgɛ. Tι Apolι tɔgɛ ba yetɔga ayιla yetι: < <Nawẽnnɛ Sιa n
yʋʋn botι a nõtɔ'ɔsa A'ezayi* tɔgɛ la ya yaabdõma la de la sιra. 26A

yʋʋn yetɩ:

<Sẽŋɛ bu-bãna wã zẽ'am ka yele ba yetɩ:
Ya wʋn selse,
la ya kãn wõm a võorɛ.
Ya wʋn bɩsɛ,
la ya kãn yẽ sɛla sɛla.
27Se'ere n soe la,
bu-bãna wã pʋtẽ'era ka like,
la ba tʋba lɩ mɛ,
dee tɩ ba mũm ba nini.
Tɩ ba nini da yẽ,
tɩ ba tʋba da wõm,
tɩ ba pʋtẽ'era da like.
Sãn dagɩ nɩ bɛla,
ba wʋn teege nɩ yɛm,
tɩ mam bɔ ba laafɛ.> >>

28Apolɩ daan tɔgɛ bɛla dee yetɩ: <<Bãŋɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ tõm fãarɛ
kõ-yẽlga la bɔ la bu-zãŋsɩ*. Bãma wʋn selse.>> ((29Apolɩ n tɔgɛ
yetɔg-ẽŋa la, tɩ Zifdõma wẽ'era nõke'ene la taaba fõrgra.))

30Apolɩ daan kẽ zẽ'e-sɛka tɩ a boe mĩ na yʋʋma ayi, daan yɔɔra
deego la ligri, dee tɔ'ɔsra sɛba wuu n sẽnnɩ a zẽ'am na, 31mõola
Nawẽnnɛ so'olʋm yelle, dee zãsna ba Zuudãana Azezi-krisi yɛla. A
daan tɔgrɩ la bʋraanɛ, tɩ nẽra ka gu'ura ẽ tɩ a da tɔgɛ. \f1 7:56
Nẽrsaala* Dayʋa la, la de la Azezi. \f2 11:19 La de la Antɩyɔsɩ n boe
Siiri so'olʋm. \f3 14:12 Azeyusi la A'ɛrmẽsɩ de la Grɛkɩdõma wẽna
yʋ'ʋra. Azeyusi de la ba wẽna la naba, dee tɩ A'ɛrmẽsɩ n tarɩ yetɔga
sẽnna bɔ'ɔra ba. \f4 15:38 Bɩsɛ-ya Tõoma Gõŋɔ 13:13. \f5 16:7 Azezi
Sɩa la Nawẽnnɛ Sɩa de la bõn-yẽnnɛ. \f6 17:19 Arewopaazɩ de la zẽ'a

n de kũnkũnne tɩ Atɛnɩ nẽŋadõma daan tigsri dee dita sarɩya mĩ. \f7 18:12 Korẽntɩ de la Akayi so'olʋm tẽn-kãtɛ. \f8 20:2 Grɛsɩ de la Grɛkɩdõma so'olʋm, a yʋ'ʋrɛ ayẽma de la Akayi (18:12). \f9 21:8 Bɩsɛ-ya Tõoma gõŋɔ 6:5. \f10 24:5 La de la Azezi karẽnbiisi la tɩ ba daan wi'iri tɩ Nazarɛtɩ dõma. \e
ROM
Rom

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Rom dõma

Bilgre

Nawẽnnɛ n looge Apolɩ tɩ a dɛna a Tõntõnna bu-zãŋsɩ ĩyã (Rom 1:5, Galatɩ 2:9). Eŋa n gʋlsɛ gõn-ẽna wã bɔ Nawẽnnɛ nẽrba n boe Rom. Nẽrba basɛba n mõolɛ ba Azezi kõ-yẽlga, tɩ ba bɔ sɩra. Tɩ Apolɩ yãŋa gʋlsɛ yetɩ ẽŋa boorɩ tɩ a sẽŋɛ ba zẽ'am ka botɩ ba yẽ bʋraanɛ, dee tole sẽŋɛ nẽŋa.

Gõn-ẽna wã pʋam a pa'alɛ la a zãsŋɔ n de se'em.

A yetɩ nẽra woo tõm na tõon-be'ero koŋe Nawẽnnɛ nã'asgɔ, Zifdõma, la bu-zãŋsɩ wuu, la Nawẽnnɛ nõŋɛ ba wuu mɛ, bɔɔra tɩ ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero dee sakɛ Azezi-krisi. Azezi n ki ba ĩyã, tɩ ba sãn bɔ ẽ sɩra, ba wʋn masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am ẽŋa ĩyã. Bɛla de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ. Tɩ nẽr-sɛka woo n bɔ Azezi sɩra wʋn yẽ fãarɛ, yese tõon-be'ero, la kũm pʋam. La a dãana wʋn vɔa la a Zuudãana Azezi, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa wʋn sõŋra ẽ (sapɩtrɩ 1-8).

Apolɩ ken gʋlsɛ tɔgɛ la Zifdõma sɛba n zagsɛ Azezi yelle. A yetɩ ba kãn zagsɛ Nawẽnnɛ wakatɛ wuu, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na tã sɛla woo mɛ (sapɩtrɩ 9-11).

A ken yetɩ lɛɛlɛ wã tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ bu-zãŋsɩ wuu sõŋa la, la masɛ

mɛ tɩ ba vɔa la pʋpeelem, tɩ la paara Nawẽnnɛ yɛm (sapɩtrɩ 12-15).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, Apolɩ yetɩ ẽŋa boorɩ tɩ a sẽŋɛ la Rom, tɩ ba ka sõŋɛ ẽ bilam, tɩ a tole sẽŋɛ Ɛspayẽ so'olʋm. La a yetɩ ẽŋa pʋ'ʋsrɩ nẽr-sɛba wuu tɩ ẽŋa mi n boe Rom na (sapɩtrɩ 15-16).

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Rom dõma

1

[1]Mam Apolɩ n de Azezi-krisi yamŋa n gʋlsɛ gõŋɔ wã. Nawẽnnɛ n wi
mam tɩ m dɛna Azezi-krisi Tõntõnna*, welge mam to'ore tɩ m mõolɛ
a kõ-yẽlga.

[2]Nawẽnnɛ daan bĩŋe la nõorɛ halɩ kʋrʋm kʋrʋm tɩ a bɔ tɔ a kõ-
yẽlga la, botɩ a nõtɔ'ɔsrɩba* gʋlsɛ a gõŋɔ pʋam. [3]La de la Nawẽnnɛ
Dayʋa n de tɩ Zuudãana Azezi-krisi la yelle. Ẽŋa n lebge nẽrsaala la,
a de la naba Adavidi* yɩɩŋa. [4]La Nawẽnnɛ Sɩa* la boe a zẽ'am mɛ la
pãŋa, pa'alɛ tɩ a de la Nawẽnnɛ Dayʋa, ẽŋa n ki dee vo'oge la. [5]Azezi-
krisi ĩyã tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ tɩ yel-sõnnɛ, botɩ tõma dɛna a Tõntõnɩba tɩ
tɩ botɩ so'olʋm wuu nẽrba bɔ ẽ sɩra, sakɛ a nõorɛ a yʋ'ʋrɛ nã'asgɔ ĩyã.
[6]Yãma mẽ po bɔna la nẽr-bãma pʋam, yãma tɩ Nawẽnnɛ wi tɩ ya
dɛna Azezi-krisi nẽrba la.

[7]Mam gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra la yãma sɛba wuu n boe Rom, tɩ
Nawẽnnɛ nõŋɛ ya, wi ya tɩ ya welge to'ore dɛna a nẽrba la.

Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ,
dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.

Apolɩ boorɩ tɩ a sẽŋɛ ka kaagɛ Krisi nẽrba n boe Rom

[8]Pɔspɔsɩ, Azezi-krisi ĩyã mam pʋ'ʋsrɩ mam Zuudãana Nawẽnnɛ a

yel-sõnnɛ yãma wuu ĩyã, se'ere n soe la, ba tɔgrɩ yãma n bɔ Azezi sɩra
se'em mɛ dũnia wã wuu. [9]Mam tẽrɩ ya yelle m pʋ'ʋsgɔ pʋam mɛ
wakatɛ wuu. Nawẽnnɛ tɩ mam tõnnɩ la m sũure wuu bɔ'ɔra ẽ, mõola
a Dayʋa kõ-yẽlga la, mi tɩ sɛla tɩ mam yele la de la sɩra. [10]Wakat-sɛka
woo tɩ mam pʋ'ʋsrɩ, mam sosrɩ Nawẽnnɛ mɛ tɩ la sãn dɛna ẽŋa yɛm n
boorɩ se'em, a botɩ m yãŋɛ wa'am ya zẽ'am wa kaagɛ ya yãŋa.
[11]Se'ere n soe la, mam boorɩ la m sũure wuu tɩ m yẽ ya, tɩ m wʋn
to'oge Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a bɔ ya tɩ ya yẽ pãŋa. [12]La de la mam na yãma
wʋn lagɩm yẽ bʋraanɛ pa'asɛ, tɩ yãma n bɔ Azezi sɩra se'em na wʋn
bɔ mam bʋraanɛ, tɩ mam mẽ n bɔ Azezi sɩra se'em na wʋn bɔ yãma
bʋraanɛ.
[13]M sɔbiisi, mam boorɩ mɛ tɩ ya bãŋɛ tɩ nõorɛ faa tɩ mam makɛ tɩ m
wa'am ya zẽ'am. La gu'a n gu mam halɩ wa paam lɛɛlɛ wã. Mam
boorɩ mɛ tɩ m wa'am tɩ m tõonɛ na tara yõorɔ yãma zẽ'am, wʋ ẽn tarɩ
yõorɔ so'olʋm basɛba pʋam se'em na. [14]Mam tõonɛ de la m sẽŋɛ nẽr-
sɛba yɛm n like, la nẽr-sɛba yɛm n ka like, nẽr-sɛba n zãsʋm tara
bãŋrɛ, la nẽr-sɛba n ka mi sɛla zẽ'am ka mõolɛ kõ-yẽlga la. [15]Bɛla n
soe tɩ mam bɔɔra tɩ m mõolɛ kõ-yẽlga la mẽ bɔ yãma sɛba n boe Rom
la.

Nawẽnnɛ kõ-yẽlga pãŋa

[16]Yãnnɛ ka tarɩ mam la kõ-yẽlga la mõolgɔ. A de la Nawẽnnɛ pãŋa
n botɩ nẽr-sɛba wuu n bɔ ẽ sɩra la yẽta fãarɛ, pɔspɔsɩ de la Zifdõma*,
pa'asɛ la sɛba n dagɩ Zifdõma. [17]Kõ-yẽlga la n pukri pa'ala tõma
Nawẽnnɛ n ɩtɩ se'em botɩ nẽrba masɛ a zẽ'am. La de la bɔ sɩra, tarɩ ka
ba'asɛ la bɔ sɩra, wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam se'em yetɩ:
<<Nẽra n bɔ Nawẽnnɛ sɩra masɛ a zẽ'am wʋn vɔa, ẽn bɔ ẽ sɩra la
ĩyã.>>

Nẽrsaalba koŋe bʋʋrɔ mɛ

[18]Nawẽnnɛ n boe saazuum pa'alɛ tɩ ẽŋa sũure yĩige mɛ la nẽrsaalba
n tõnnɩ tõon-be'ero, la sɛla wuu tɩ ba ɩtɩ tɩ la ka dɔla ẽŋa sore, tɩ ba
tõon-be'ero la gu'ura nẽrba tɩ ba ka mina sɩra la, tɩ ẽŋa wʋn sɩbgɛ ba.
[19]Se'ere n soe la, sore tɩ nẽrsaalba wʋn doose bãŋɛ Nawẽnnɛ yelle de
la vẽelga bɔ ba, Nawẽnnɛ mẽŋa n puke ẽ pa'alɛ ba. [20]Halɩ lan pɔsɛ
dũnia nãaŋɔ, Nawẽnnɛ yɛla tɩ nẽrsaalba ka yẽtɩ n de a ke'eŋo n ka
tarɩ ba'asgɔ, la ẽn de Nawẽnnɛ na, nẽrba yẽ ba mɛ a tõoma la pʋam.
Bɛla tɩ nẽrsaalba ka tãna wʋn yetɩ bãma ka mi Nawẽnnɛ. [21]Ba mi
Nawẽnnɛ mɛ, la ba ka nã'asrɩ ẽ, la ba ka pʋ'ʋsrɩ ẽ a yel-sõnnɛ wʋ lan
narɩ ba ẽŋɛ se'em na. Ba tẽ'esgɔ la lebge la tẽ'es-yooro, tɩ ba pʋtẽ'e-
yooro la kẽ'esɛ ba lika pʋam. [22]Ba tẽ'esɛ yetɩ bãma de la yɛm dõma,
la ba de la gɔɔnɔ. [23]Lan de ba nã'asra Nawẽnnɛ n ka kiiri n tarɩ na'am
pãŋa la, ba tõn nã'asra la bõna tɩ nẽrba mãalɛ n ãn wʋ nẽrsaalba n
kiiri, la bõn-ẽgla, la sɛla n tarɩ nãma anaasɩ, la bõn-vuula.

[24]Bɛla n soe tɩ Nawẽnnɛ basɛ ba, tɩ ba tõnna dẽgrɔ tõoma, wʋ ba
yɛm n boorɩ se'em, tõnna yãnnɛ tõoma la taaba. [25]Ba dɩkɛ Nawẽnnɛ
yelle n de sɩra la basɛ mɛ, dee dɔla põmpɔrŋɔ. Ba nã'asrɩ la bõn-sɛba
tɩ Nawẽnnɛ nãam na, tõnna bɔ'ɔra ba, dee basɛ Nawẽnnɛ mẽŋa n de
sɛka n nãam sɛla woo la. Eŋa n masɛ pẽka wakatɛ n ka ba'asrɩ.
Amina.

[26]Bɛla tɩ Nawẽnnɛ basɛ ba, tɩ ba ɩta ba mẽŋa yɛmleego n de yãnnɛ.
Tɩ ba pɔgsɩ basɛ lan de ba gã se'em na, dee gã la taaba. [27]Tɩ bʋraasɩ
mẽ basɛ lan de ba gã la pɔgsɩ la. Tɩ ba bʋra-taaba yɛmleego tara ba.
Tɩ bʋraasɩ ɩta sɛla n de yãnnɛ gã la taaba. Bɛla tɩ ba yẽta sɩbgrɛ ba
mẽŋa, n masɛ la ba tuure la.

[28]Ban zagsɛ ka bɔɔra tɩ ba bãŋɛ Nawẽnnɛ na, tɩ Nawẽnnɛ basɛ ba ba
tẽ'es-yooro la pʋam, tɩ ba ɩta sɛla n ka masɛ tɩ ba ɩta. [29]Sɛla n ka masɛ

wuu n boe ba sũa pʋam. La de la be'em, la nõŋɛ bõnɔ zozo'e, la
pʋtʋʋlgɔ, la ɩta sũure la tadãana bõnɔ, la nẽr-kʋa, la zɛbrɛ, la yɛm
be'ero, la sũ-toogo. Ba wã'arɩ la taaba, [30]tɔgra be'em zɛrgra taaba, ba
de la wẽn-sɩ'ɩsrɩba, ka nanna taaba, zẽk-m-mẽŋa dõma, wẽ'er-m-
yõ'ogɔ dõma, nẽrba n mi sɔa n wʋn doose tõm be'em, nẽrba n sɩ'ɩsrɩ
ba madõma, la ba sɔdõma nõorɛ. [31]Ba yɛm ka like, ba de la nõgõla
dõma, ba ka tarɩ nõŋlʋm, ba ka zotɩ ninbãalga. [32]Ba mi tɩ Nawẽnnɛ
yetɩ nẽr-sɛba n ɩtɩ bɛla la masɛ la kũm, la baa bɛla ba ken ɩta la bõn-
bãma, dee yetɩ nẽr-sɛba n ɩtɩ bɛla la ɩtɩ sõŋa mɛ.

2

Nawẽnnɛ sarɩyadia masɛ mɛ

[1]Fõn nẽr-sɛka n zɛrgrɩ nẽrba basɛba la, fʋ kãn yẽ bʋʋrɔ, se'ere n soe
la, fõn zɛrgrɩ nẽrba basɛba dee ɩta bãma n ɩtɩ se'em na, fʋ mõŋrɩ la fʋ
mẽŋa bʋʋrɔ. [2]Tɩ mi tɩ Nawẽnnɛ diti nẽr-sɛba n tõnnɩ tõon-be'ero
bãma sarɩya dɔla la sɩra. [3]Fõn tẽ'esɛ tɩ fõn zɛrgrɩ fʋ taaba, dee ɩta fʋ
mẽŋa bãma n ɩtɩ se'em na, fõn wʋn yãŋɛ põsɛ Nawẽnnɛ n diti tõon-
be'ero sarɩya la mɛ bɩɩ? [4]Bɩɩ fõn ka nannɩ la Nawẽnnɛ ɩr-sõŋɔ, la a sũ-
bʋgsʋm, la a sũ-mã'arɛ n zo'oge la? Fʋ mi tɩ Nawẽnnɛ ɩr-sõŋɔ la boorɩ
tɩ fʋ teege la yɛm basɛ tõon-be'ero. [5]La fõn sũure kɛ'ɛm mɛ tɩ fʋ ka
bɔɔra tɩ fʋ teege yɛm, bɛla tɩ fʋ lagsra sɩbgrɛ bĩŋra fʋ mẽŋa zuo
gu'ura daar-sɛka tɩ Nawẽnnɛ wʋn pa'alɛ a sũ-isgre di nẽrba sarɩya la
sɩra la.

[6]Nawẽnnɛ wʋn bɔ nẽra woo yɔɔrɔ masɛ wʋ ẽn tõm se'em. [7]Nẽr-sɛba
n mõrgɛ ɩta sõŋa ɛɛra nã'asgɔ la pẽka, la vɔm n ka ba'asrɩ Nawẽnnɛ
zẽ'am na, a wʋn bɔ ba la vɔm n ka ba'asrɩ. [8]La nẽr-sɛba n ka sakɛ bɔ,
sɩ'ɩsra sɩra, dee ɩta sɛla n ka masɛ la, wʋn yẽ Nawẽnnɛ sũ-isgre, la

sɩbgrɛ. [9]A wʋn botɩ toogo la sũ-sã'aŋɔ n paagɛ nẽr-sɛba wuu n tõnnɩ
tõon-be'ero la. Pɔspɔsɩ de la Zifdõma, pa'asɛ la sɛba n dagɩ Zifdõma.
[10]La nẽr-sɛba wuu n ɩtɩ sõŋa wʋn yẽ la na'am pãŋa, la nã'asgɔ, la sũ-
mã'asʋm. Pɔspɔsɩ de la Zifdõma, pa'asɛ la sɛba n dagɩ Zifdõma.
[11]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ ka bɔkrɩ nẽrba.
[12]Nẽr-sɛba n ka bãŋɛ Amoyisi lɔɔ* la dee tõnna tõon-be'ero, ba wʋn
sã'am ba tõon-be'ero la ĩyã tɩ la ka doose la lɔɔ la. La Zifdõma n tarɩ
Amoyisi lɔɔ la dee tõnna tõon-be'ero la, Nawẽnnɛ wʋn dɩkɛ la lɔɔ la
di ba sarɩya. [13]La dagɩ sɛba n selsrɩ lɔɔ la n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, la
de la sɛba n sakɛ ɩtɩ wʋ lɔɔ la n yele se'em na n masɛ. [14]Sɛba n dagɩ
Zifdõma n ka tarɩ Amoyisi lɔɔ la, ba sãn ɩta ba mẽŋa wʋ lɔɔ la n yele
se'em na, la pa'alɛ tɩ ba mẽŋa mi sɛla n masɛ mɛ, baa la ban ka tarɩ
lɔɔ la. [15]Bɛla ba pa'alɩ tɩ sɛla tɩ lɔɔ la yetɩ ba ɩta la boe ba sũurum mɛ,
tɩ ba pʋtẽ'erɛ n mi se'em na mẽ pa'ala tɩ bɛla de la sɩra. Bɛla tɩ ba
pʋtẽ'era ẽn yɛta ba tɩ ba ka ẽŋɛ sõŋa, bɩɩ ba ẽŋɛ sõŋa. [16]Bõn-bãna
wʋn puke la daar-sɛka tɩ Nawẽnnɛ wʋn botɩ Azezi-krisi di nẽrba yɛla
n sʋgɛ sarɩya, masɛ wʋ kõ-yẽlga la tɩ mam mõolɛ n yetɩ se'em na.

Zifdõma, la lɔɔ

[17]Fõn yetɩ fõn de la Zifu* la, fõn te'ege la Amoyisi lɔɔ* la yẽsna tɩ
fõn de la Nawẽnnɛ nẽra, [18]fõn mi Nawẽnnɛ n boorɩ se'em mɛ. Lɔɔ la
zãsʋm fõn mɛ tɩ fõn mina sɛla n ãn sõŋa, la sɛla n ka ãn sõŋa bɔkɛ.
[19]Fʋ tẽ'esɛ tɩ fõn mi mɛ tãna wʋn pa'alɛ fɔɔsɩ sore. Fʋ tẽ'esɛ tɩ fõn de
la peelem bɔ nẽr-sɛba n boe lika pʋam na. [20]Fʋ tẽ'esɛ tɩ fõn zãsnɩ na
sɛba n ka mi, dee dɛna kɔma karẽnsãama, se'ere n soe la, fõn tẽ'esɛ tɩ
lɔɔ la pʋam, fõn tarɩ bãŋrɛ zõnzõnnɔ, la sɩra mɛ. [21]Fõn zãsnɩ fʋ taaba
la, bẽm tɩ fʋ ka zãsna fʋ mẽŋa? Fõn mõolɩ yɛta nẽrba tɩ ba da zũura,
dee tɩ fõn mẽŋa zũura. [22]Fõn yetɩ nẽrba tɩ ba da ɩta yalsɩ, dee ɩta

yalsı fʊ mẽŋa. Fõn nẽ'esrı baga tı ba mãalɛ nã'asra la tı ba de la bõn-
põ'osa, dee kẽ'era ba deto pʊam zũura ba yõorɔ dita. 23Fõn yẽsnı mɛ
la Nawẽnnɛ lɔɔ la, dee sı'ısra lɔɔ la n yele se'em na, ıta Nawẽnnɛ
yãnnɛ. 24La gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetı: < <Yãma Zifdõma ĩyã tı
buuri basɛba nẽrba tɔgra be'em pɔ'ɔra Nawẽnnɛ yʊ'ʊrɛ.> >
25Fʊ sãn sakra lɔɔ la, wãaga*f1* la tarı yõorɔ mɛ. La fʊ sãn sı'ısɛ lɔɔ
la, la de la zãŋa, la ãn wʊ fʊ ka wã mɛ na. 26La buuri sɛka n ka wãtı,
nẽra sãn sakɛ ıta lɔɔ la n yetı ba ıta se'em na, Nawẽnnɛ wʊn geele ẽ
wʊ nẽra n wã. 27Nẽr-sɛka n ka wã, dee sakɛ ıta lɔɔ la n yele se'em na,
wʊn zɛrgɛ fʊ mɛ fõn tarı lɔɔ gõŋɔ la, wã dee sı'ısra lɔɔ la.
28La dagı sɛka n ıtı Zifdõma ırgɔ tı nẽrba yẽta n de Zifu. La dagı
wãaga* tı nẽrba yẽtı la n botı fʊ dɛna Nawẽnnɛ nẽra. 29Zifu sıra sıra
de la sɛka n de Zifu a sũure pʊam. Wãaga sıra sıra de la Nawẽnnɛ Sıa
n ıtı sũure pʊam, la dagı wãaga wʊ lɔɔ n gʊlsɛ se'em na. Nawẽnnɛ n
pẽgrı nẽr-ẽŋa, la dagı nẽrsaalba.

3

1La sãn dɛna bɛla, Zifdõma tarı zu-yẽlga la bẽm pʊam gãnna sɛba n
dagı Zifdõma, la wãaga la yõorɔ de la bẽm? 2Yõorɔ la zo'oge mɛ.
Pɔspɔsı, Nawẽnnɛ dıkɛ a yetɔga ẽŋɛ la Zifdõma nu'usum. 3La ba
nẽrba basɛba sãn dagna sıra dõma, bɛla wʊn botı Nawẽnnɛ kãn dɛna
sıra dãana mɛ bıı? 4Ayɛı, la dagı bɛla. Baa nẽrba wuu sãn dɛna
põmpɔrndõma, Nawẽnnɛ ken dɛna la sıra dãana wʊ lan gʊlsɛ yetı:

< <Fʊ yetɔga pʊam, nẽrba mi tı fõn masɛ mɛ dɛna sıra dãana.
Nẽrba sãn zɛrgɛ fɔ, fõn tarı bʊʊrɔ mɛ.> >

5La tõma n ıtı sɛla n ka masɛ la sãn botı nẽrba bãŋɛ tı Nawẽnnɛ masɛ
sɛla woo pʊam, tı wʊn yetı bẽm? Tı wʊn yetı Nawẽnnɛ tõoma ka
masɛ, ẽn sıbgrı tı la ĩyã bıı? Ayɛı, la dagı bɛla. Mam tɔgrı wʊ

nẽrsaalba n tẽ'esrɩ se'em na. 6Nawẽnnɛ sãn dagna sɩra dãana, a kãn
yãŋɛ nɩ dita dũnia nẽrba sarɩya.
7La mam põmpɔrŋɔ sãn botɩ Nawẽnnɛ sɩra pukra pa'asra, tɩ la dɛna
nã'asgɔ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ, bẽm tɩ ba wʊn di mam sarɩya tɩ mam de la
tõon-be'ero dãana? 8La sãn dɛna bɛla, bẽm tɩ tɩ kãn yetɩ: <<Tɩ ɩta
be'em tɩ la botɩ sɛla n de sõŋa wa'am?>> Nẽrba basɛba dõtɩ mam tɩ
mam n yele bɛla. Nawẽnnɛ wʊn di nẽr-bãma sarɩya wʊ lan masɛ.

Nẽra ka boe n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am

9Bɛla, tõma Zifdõma gãnnɩ nẽr-sɛba n dagɩ Zifdõma la mɛ bɩɩ? Ayɛɩ!
La dagɩ bɛla. Mam dẽŋɛ põn yele tɩ Zifdõma, la sɛba n dagɩ Zifdõma,
tõma wuu boe la tõon-be'ero yamnɛ pʊam, 10wʊ lan gʊlsɛ Nawẽnnɛ
gõŋɔ pʊam yetɩ:

<<Nẽra ka boe n masɛ, baa ayɩla.
11Nẽra ka boe n tarɩ yɛm ɛɛra tɩ a bãŋɛ Nawẽnnɛ, baa ayɩla.
12Nẽrba wuu bure la poore bɔ Nawẽnnɛ, ba wuu tuuge mɛ.
Nẽra ka boe n ɩtɩ sõŋa, baa ayɩla.
13Ba nõa ãn wʊ yɔɔgɔ n vuke.
Ba tarɩ ba zɩlɩsɩ la pã'asra la nẽrba.
Ba nõorɛ yetɔga ãn wʊ bõnsɛla zẽlõm na.
14Ba nõa pɩrɛ la kã'a-be'ero, la yetɔg-be'ero.
15Ba ka yagsnɩ la nẽrba kʊa.
16Ban doose zẽ'e-sɛka woo tole, la de la sã'aŋɔ, la toogo tɩ ba basrɩ mĩ.
17Ba ka mi sũ-mã'asʊm sore.
18Ba nẽnsɩ ka boe tɩ ba zoe Nawẽnnɛ.>>

19Tõma mi tɩ sɛla wuu tɩ lɔɔ* la yetɩ la, a yetɩ la sɛba n dolɩ ẽ na. Bɛla
tɩ nẽrba wuu nõa wʊn mũm, tɩ ba wʊn bãŋɛ tɩ ba koŋe Nawẽnnɛ

zẽ'am. [20]Se'ere n soe la, nẽra ka boe n tã wʋn sakɛ lɔɔ la n yele se'em
na, masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. Lɔɔ la wen botɩ nẽra bãŋra mɛ tɩ a de la
tõon-be'ero dãana.

Nawẽnnɛ n botɩ nẽrba masɛ a zẽ'am se'em

[21]La lɛɛlɛ wã Nawẽnnɛ puke pa'alɛ ẽŋa n ɩtɩ se'em botɩ nẽrba masɛ a
zẽ'am, tɩ lɔɔ la nẽŋa ka bɔna mĩ. Lɔɔ gõnnɔ, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba*
dẽŋɛ põn tɔgɛ a yelle mɛ. [22]La de la nẽra n bɔ Azezi-krisi sɩra ĩyã, tɩ
Nawẽnnɛ botɩ a masɛ a zẽ'am. A ɩtɩ bɛla bɔ'ɔra la nẽr-sɛba wuu n bɔ
Azezi-krisi sɩra la, bɔkrɛ ka boe. [23]Se'ere n soe la, nẽrsaalba wuu tõm
na tõon-be'ero koŋe Nawẽnnɛ nã'asgɔ. [24]La Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na
ĩyã, a botɩ ba masɛ a zẽ'am na zãŋa, Azezi-krisi n fãarɩ ba tõon-be'ero
pʋam na ĩyã.

[25]Nawẽnnɛ n looge Azezi tɩ a ki, tɩ a zɩɩm yese la ĩyã, a wʋn basɛ
nẽr-sɛba n bɔ ẽ sɩra la tõon-be'ero taalɛ. Bɛla Nawẽnnɛ pa'alɛ tɩ ẽŋa
masɛ mɛ dɛna sɩra dãana. Kʋrʋm, Nawẽnnɛ mã'agɛ la a sũure ka
sɩbgɛ nẽrsaalba ba tõon-be'ero la ĩyã. [26]A ẽŋɛ bɛla tɩ a pa'alɛ lɛɛlɛ wã
tɩ ẽŋa de la sɩra dãana, ẽŋa mẽŋa masɛ mɛ, dee botɩ nẽr-sɛba n bɔ
Azezi sɩra la masɛ ẽŋa zẽ'am.

[27]Bɛla, bẽm pʋam tɩ nẽra tã wʋn wẽ yõ'ogɔ? Sɛla ka boe. Bẽm ĩyã?
La dagɩ nẽra n sakrɩ lɔɔ la ĩyã tɩ a masɛ, la de la ẽn bɔ Azezi-krisi sɩra
ĩyã. [28]Tõma yẽ tɩ la de la nẽra n bɔ Krisi* sɩra ĩyã tɩ a masɛ Nawẽnnɛ
zẽ'am, la dagɩ ẽn sakrɩ lɔɔ la ĩyã.

[29]Bɩɩ Nawẽnnɛ de la Zifdõma mã'a Nawẽnnɛ? A ka po dɛna nẽr-sɛba
n dagɩ Zifdõma la Nawẽnnɛ? A po dɛna la sɛba n dagɩ Zifdõma la
Nawẽnnɛ. [30]Nawẽnnɛ de la ayɩla, a wʋn botɩ Zifdõma masɛ a zẽ'am,
ban bɔ sɩra ĩyã, dee botɩ sɛba n dagɩ Zifdõma la mẽ masɛ a zẽ'am,
ban bɔ sɩra ĩyã. [31]Tõma n yetɩ nẽra n bɔ sɩra ĩyã n botɩ a masɛ la, bɛla

boorɩ tɩ la yetɩ bɔ sɩra ĩyã lɔɔ la ka le tara võorɛ mɛ bɩɩ? Ayɛɩ, la dagɩ
bɛla. Tõma pa'alɛ tɩ lɔɔ la tarɩ võorɛ mɛ.

4

Abraham mãmsgɔ

1Tɩ wʋn yele Abraham* n de tɩ yaaba la yelle yetɩ bo? A yʋʋn yẽ la
bẽm? 2La sãn de nɩ Abraham tõoma ĩyã n botɩ a dɛna nẽra n masɛ
Nawẽnnɛ zẽ'am, a yʋʋn tã wʋn wẽ yõ'ogɔ mɛ. La a ka tã wʋn wẽ
yõ'ogɔ Nawẽnnɛ zẽ'am. 3La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:
< <Abraham bɔ la Nawẽnnɛ sɩra, tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a de la nẽra n
masɛ ẽŋa zẽ'am.> > 4Nẽra sãn tõnna tõoma, a to'orɩ la yɔɔrɔ. Yɔɔrɔ
la dagɩ bɔ'a tɩ ba bɔ ẽ, la de la a bõnɔ. 5La nẽra sãn ka tõm tõonɛ, dee
bɔ Nawẽnnɛ n botɩ tõon-be'ero dõma masra a zẽ'am na sɩra, Nawẽnnɛ
wʋn botɩ a lebge la nẽra n masɛ a zẽ'am ẽn bɔ sɩra la ĩyã. 6Bɛla tɩ
naba Adavidi* mẽ tɔgɛ yetɩ, nẽra tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a masɛ a zẽ'am, tɩ
la dagna a tõoma ĩyã, tarɩ sũ-yẽlga. 7A yele yetɩ:

< <Nẽr-sɛba tɩ Nawẽnnɛ bɔ ba ba tuure sugri,
sɛba tɩ a basɛ ba tõon-be'ero taalɛ tarɩ zu-yẽlga.
8Nẽr-sɛba tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ ka geele a tõon-be'ero la tarɩ zu-yẽlga.> >

9Zu-yẽlga ẽŋa tɩ ba tɔgɛ a yelle la, de la nẽr-sɛba n wã la mã'a bõnɔ?
Ayɛɩ, la po dɛna la nẽr-sɛba n ka wã la bõnɔ. Tõma dẽŋɛ yetɩ:
< <Abraham n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a masɛ ẽŋa
zẽ'am.> > 10Wakat-kãna tɩ bõn-ẽŋa ẽŋɛ? La de la Abraham n yʋʋn
wã la poorʋm bɩɩ, lan dẽŋɛ a wãaga* la? La de la ẽn yʋʋn nãn ka wã
la. 11Bɛla poorʋm tɩ Abraham yãŋa yʋʋn wã, tɩ la dɛna dãalgɔ pa'alɛ
tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a de la nẽra n masɛ ẽŋa zẽ'am, ẽn bɔ sɩra la ĩyã,

wakatɛ sɛka tɩ a nãn ka wã la. Bɛla tɩ Abraham dɛna sɛba wuu n bɔ
Nawẽnnɛ sɩra dee ka wã la sɔ-yaaba, tɩ Nawẽnnɛ yetɩ ba de la nẽrba
n masɛ ẽŋa zẽ'am. 12 La Abraham ken dɛna la nẽr-sɛba n wã la sɔ-
yaaba, la dagɩ nẽr-sɛba n wen wã la mã'a, la de la sɛba n bɔ Nawẽnnɛ
sɩra wʋ Abraham n yʋʋn bɔ sɩra se'em, dee yʋʋn nãn ka wã la.

Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ bɔ la sɛba n bɔ ẽ sɩra la

13 Nawẽnnɛ yʋʋn bĩŋe nõorɛ bɔ la Abraham*, la a yɩɩsɩ yetɩ ba wʋn
wa sɔna dũnia. La dagɩ Abraham n sakrɩ lɔɔ la ĩyã tɩ a bĩŋe nõorɛ la,
la de la ẽn bɔ Nawẽnnɛ sɩra, tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a masɛ ẽŋa zẽ'am na
ĩyã. 14 La sãn de nɩ nẽrba n sakrɩ lɔɔ la ĩyã tɩ ba tɔ'ɔra bõn-sõma sɛba
tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ la, bɛla bɔ sɩra la ka tarɩ yõorɔ, la Nawẽnnɛ
nõor-bĩŋre* la ka tarɩ võorɛ. 15 Lɔɔ la sɩ'ɩsgɔ botɩ Nawẽnnɛ sũure n
isgra. La zẽ'e-sɛka tɩ lɔɔ la ka boe, sɩ'ɩsgɔ mẽ ka boe.
16 Bɛla, la de la bɔ sɩra ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ nõor-bĩŋre la wʋn dɛna yel-
sõnnɛ bɔ'a n tarɩ yõorɔ bɔ Abraham yɩɩsɩ la wuu. La, la ka de a yɩɩsɩ
sɛba n dolɩ lɔɔ la mã'a ĩyã, la de la nẽr-sɛba wuu n bɔ Nawẽnnɛ sɩra
wʋ Abraham n yʋʋn bɔ sɩra se'em na. Abraham n de tɩ wuu sɔ-yaaba.
17 La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: <<Mam wʋn botɩ fʋ lebge
so'olʋm buuri zozo'e sɔ-yaaba.>> A de la tõma sɔ-yaaba Nawẽnnɛ tɩ
a bɔ ẽ sɩra la zẽ'am. Nawẽnnɛ n botɩ kũm vɔ'ɔra, dee botɩ sɛla n ka
boe bɔna. 18 Abraham yʋʋn bɔ la Nawẽnnɛ sɩra, tara pʋtẽ'erɛ gu'ura
sɛla tɩ a ka tarɩ nɩ pʋtẽ'erɛ tɩ la tã wʋn ẽŋɛ. Bɛla tɩ a lebge so'olʋm
buuri zozo'e sɔ-yaaba, wʋ Nawẽnnɛ n yʋʋn yetɩ a yɩɩsɩ wʋn zo'oge
se'em na.
19 Abraham yʋʋn kʋrgɛ mɛ, tara wʋ yʋʋma kɔbga, dee la kũm, dee tɩ
a pɔga Asaara yʋʋn dɛna kõndɔgrɛ, dee kʋrgɛ, la baa bɛla Abraham n
bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ka bo'oge. 20 Nawẽnnɛ n yʋʋn bĩŋe nõorɛ tɩ a ẽŋɛ

sɛla bɔ ẽ na, a yɛm yʋʋn ka yɔɔrɩ, a bɔ sɩra mɛ. La ẽn yʋʋn bɔ sɩra la
basɛ mɛ tɩ a yẽ pãŋa nã'asra Nawẽnnɛ. 21A sũure yʋʋn kɛ'ɛm mɛ tɩ a
mina sõŋa sõŋa tɩ Nawẽnnɛ tã wʋn ẽŋɛ ẽn bĩŋe a nõorɛ tɩ a ẽŋɛ se'em
na mɛ. 22Bɛla tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a masɛ mɛ ẽŋa zẽ'am, ẽn bɔ sɩra la ĩyã.
23La dagɩ ẽŋa mã'a ĩyã tɩ la gʋlsɛ yetɩ: < <Nawẽnnɛ yetɩ a masɛ ẽŋa
zẽ'am.> > 24La po dɛna la tõma mẽ ĩyã. Tõma n bɔ Nawẽnnɛ n
vo'oge tɩ Zuudãana Azezi sɩra la ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ yetɩ tɩ masɛ ẽŋa
zẽ'am. 25Nawẽnnɛ daan basɛ tɩ ba kʋ Azezi la tõma tõon-be'ero ĩyã,
dee vo'oge ẽ tɩ a botɩ tõma dɛna nẽrba n masɛ a zẽ'am.

5

Krisi n naagɛ tõma la Nawẽnnɛ

1Bɛla, Nawẽnnɛ botɩ tõma dɛna sɛba n masɛ a zẽ'am na, tõma n bɔ ẽ
sɩra la ĩyã. La tõma tarɩ sũ-mã'asʋm mɛ naagɛ la Nawẽnnɛ tõma
Zuudãana Azezi-krisi ĩyã. 2Azezi-krisi n botɩ tɩ tãna wʋn kẽ Nawẽnnɛ
zẽ'am yẽ a yel-sõnnɛ, tõma n bɔ ẽ sɩra la ĩyã. Yel-sõnnɛ ẽŋa tɩ tõma
te'ege zɛ kãŋkãŋɛ, dee ɩta sũ-yẽlga tara pʋtẽ'erɛ gu'ura tɩ tɩ wʋn yẽ
na'am pãŋa Nawẽnnɛ zẽ'am. 3La tõma ken ɩta la sũ-yẽlga nãmsgɔ
pʋam, tõma mi tɩ nãmsgɔ botɩ tɩ mõrgra sẽnna la nẽŋa. 4Tɩ sãn
mõrgra sẽnna nẽŋa, la botɩ tɩ ɩta la sɩra yãŋra. Tɩ sãn ɩta sɩra yãŋra,
la botɩ tɩ tara pʋtẽ'erɛ gu'ura la sɛla tɩ tɩ bɔ sɩra la. 5Pʋtẽ'e-ẽŋa tɩ tɩ
tarɩ la kãn ẽŋɛ tɩ yãnnɛ, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ Sɩa la tɩ a bɔ tõma
la ẽŋɛ la a nõŋlʋm tɩ sũa pʋam.
6Se'ere n soe la, tõma n daan ka tã wʋn looge yelle la, Nawẽnnɛ n
looge yɛm wakat-sɛka la n paagɛ la, Krisi ki mɛ tõon-be'ero dõma ĩyã.
7La de la toogo tɩ nẽra ki nẽra n masɛ ĩyã. La dase'ere, tã tɩ nẽr-sɛka
wʋn yẽ bʋraanɛ sakɛ ki nẽr-sõŋɔ ĩyã. 8La Nawẽnnɛ pa'alɛ ẽŋa n nõŋɛ

tõma zozo'e se'em mɛ, tɩ tõma n daan ken dɛna tõon-be'ero dõma la,
tɩ Krisi ki tõma ĩyã. [9]Krisi n ki tɩ a zɩɩm yese la ĩyã n botɩ tõma masɛ
Nawẽnnɛ zẽ'am, bɛla, la de la sɩra tɩ Krisi n wʊn fãagɛ tõma, tɩ tɩ
põsɛ Nawẽnnɛ sũ-isgre. [10]Tõma daan de la Nawẽnnɛ bɛ'ɛba, la a
Dayʊa la kũm ĩyã tɩ tõma naagɛ la ẽ. Bɛla, tõma n naagɛ la Nawẽnnɛ
na, la de la sɩra tɩ Krisi n vɔa la ĩyã, tɩ wʊn yẽ fãarɛ. [11]Sɛla n pa'asɛ,
tõma ɩtɩ sũ-yẽlga mɛ la Nawẽnnɛ, tõma Zuudãana Azezi-krisi ĩyã, ẽŋa
n botɩ tõma naagɛ la Nawẽnnɛ na.

Adam la Azezi-krisi yelle

[12]La de la nẽra ayɩla n yʊʊn tõm tõon-be'ero ĩyã n botɩ tõon-be'ero
wa'am dũnia. Tɩ tõon-be'ero la tarɩ kũm wa'am. Bɛla tɩ kũm kʊʊra
nẽrsaalba wuu, ban tõnnɩ tõon-be'ero la ĩyã. [13]Halɩ lan dẽŋɛ Nawẽnnɛ
n bɔ Amoyisi* a lɔɔ la, tõon-be'ero yʊʊn boe dũnia zuo mɛ. La lɔɔ la
n yʊʊn nãn ka boe la, Nawẽnnɛ yʊʊn ka geelɩ tõon-be'ero. [14]Halɩ lan
pɔsɛ Adam* wakatɛ tarɩ ka paagɛ Amoyisi wakatɛ la, kũm põn bɔna
mɛ tãna nẽrba. Baa la nẽr-sɛba tõon-be'ero n ka ãn wʊ Adam n yʊʊn
sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ nõorɛ se'em na wuu ki mɛ.

Adam yʊʊn de la Azezi n yetɩ a wa'am na wõnnɛ. [15]La ba dagɩ
bʊyɩla. Adam tuure la, la Nawẽnnɛ bɔ'a la ka tã wʊn dɩkɛ makɛ
taaba. Nẽra ayɩla tuure ĩyã n botɩ nẽrba zozo'e kiira. La bãŋɛ-ya tɩ
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ n ãn sõŋa gãnna, la de la nẽra ayɩla n de Azezi-
krisi ĩyã tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ nẽrba zozo'e yel-sõnnɛ zo'oge gãŋɛ.
[16]Nawẽnnɛ bɔ'a la n ɩtɩ sɛla la, de la to'ore la nẽra ayɩla tõon-be'ero n
ẽŋɛ sɛla la. Nẽra ayɩla tõon-be'ero la tarɩ la sarɩyadia wa'am, tɩ la
sẽna la sɩbgrɛ. La nẽrba n tõm tõon-be'ero zozo'e la poorʊm,
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ tɩ a ẽŋɛ bɔ nẽrba la botɩ ba masɛ mɛ a zẽ'am.
[17]Lan de nẽra ayɩla tuure ĩyã tɩ kũm tãna nẽrba wuu la, bãŋɛ-ya tɩ

nẽra ayɩla n de Azezi-krisi mã'a ĩyã, nẽr-sɛba wuu tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ ba
yel-sõnnɛ zo'oge, botɩ ba masɛ a zẽ'am na, wʋn vɔa mɛ, dita na'am
Azezi-krisi ĩyã.
[18]Bɛla, nẽra ayɩla tuure n botɩ Nawẽnnɛ dita nẽrba wuu sarɩya
sɩbgra ba la, bɛla mẽ, nẽra ayɩla mã'a tõonɛ n masɛ la ĩyã n botɩ
nẽrba wuu masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am tara vɔm. [19]Nẽra ayɩla n sɩ'ɩsɛ
Nawẽnnɛ nõorɛ ĩyã n botɩ nẽrba zozo'e dɛna tõon-be'ero dõma la,
bɛla mẽ, nẽra ayɩla mã'a n sakɛ Nawẽnnɛ nõorɛ ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ botɩ
nẽrba zozo'e dɛna nẽrba n masɛ a zẽ'am. [20]La sãn dɛna lɔɔ la, a
wa'am mɛ tɩ tuure wʋn zo'oge pãɩ. La zẽ'e-sɛka tɩ tõon-be'ero zo'orɩ
pa'asra, Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ zo'orɩ mɛ pa'asra gãnna bɛla. [21]Bɛla,
tõon-be'ero n tarɩ pãŋa botɩ nẽrba kiira la, bɛla mẽ, Nawẽnnɛ yel-
sõnnɛ n tarɩ pãŋa botɩ nẽrba masɛ a zẽ'am tara vɔm n ka ba'asrɩ, tɩ
Zuudãana Azezi-krisi ĩyã.

6

Azezi-krisi ĩyã tõma vɔa la vɔm paalga

[1]Bɛla, tɩ wʋn yetɩ bẽm? Tɩ wʋn ken tõnna la tõon-be'ero tɩ Nawẽnnɛ
yel-sõnnɛ pa'asɛ zo'oge bɩɩ? [2]Ayɛɩ, la dagɩ bɛla. La sãn dɛna tõon-
be'ero ɩrgɔ yelle, tõma de la kũm, tõon-be'ero ka le sɔna tõma. Tɩ
wʋn ẽŋɛ la wãne le tõnna tõon-be'ero? [3]Yãma ka mi tɩ tõma wuu n
mise ko'om lagɩm na Azezi-krisi dɛna ayɩla la, tõma lagɩm na ẽ mɛ
dɛna ayɩla a kũm na pʋam? [4]Bɛla, ko'om* misga la pʋam tõma po
lagɩm na ẽ mɛ ki, tɩ ba laagɛ tõma la ẽ lɛ. Nawẽnnɛ n de tɩ Sɔ na'am
pãŋa n botɩ Krisi vo'oge la, tõma mẽ vɔa la vɔm paalga.
[5]La de la sɩra tɩ tõma n lagɩm na Krisi dɛna ayɩla a kũm pʋam na,
bɛla, tõma mẽ wʋn lagɩm na ẽ dɛna ayɩla, vo'oge wʋ ẽŋa n vo'oge

se'em na. [6]Tι mina-ya tι tõma n de se'em kʊrʊm na lagιm na Krisi mɛ
ki dɔ-puurŋa* la zuo, tι tõma tõon-be'ero yɛmleego pãŋa wʊn sã'am
ba'asɛ, tι tõma kãn le dɛna tõon-be'ero yamsι. [7]Se'ere n soe la, nẽra
sãn ki, tõon-be'ero ka le tara pãŋa la ẽ. [8]La tõma sãn lagιm na Krisi
ki, tõma mi sιra sιra tι tõma mẽ wʊn lagιm na ẽ vɔa. [9]Tõma mi tι
Krisi ki mɛ, tι Nawẽnnɛ vo'oge ẽ, tι a kãn le ki. Kũm ka le tara pãŋa
la ẽ. [10]Krisi n ki la, a ki la nõorɛ ayιla sã'am tõon-be'ero pãŋa wakatɛ
wuu ĩyã. La lɛɛlɛ tι a vɔa wã, a vɔa bɔ'ɔra la Nawẽnnɛ nã'asgɔ. [11]Bɛla
mẽ, geele-ya ya mẽŋa wʊ yãma ki mɛ tι tõon-be'ero ka le sɔna ya,
dee vɔa bɔ'ɔra Nawẽnnɛ nã'asgɔ, yãma n lagιm na Azezi-krisi dɛna
ayιla la ĩyã.

[12]Bɛla, da basɛ-ya tι tõon-be'ero le sɔna ya vɔm wã n ba'asrι la, botι
ya sakɛ a yɛmleego n de be'em na. [13]Da dιkɛ-ya ya ĩyã zẽ'esι
to'oto'ore tι ba dɛna tõon-be'ero tõoma lɔgrɔ tι ya tara ba tõnna
be'em. Dιkɛ-ya ya mẽŋa bɔ Nawẽnnɛ wʊ nẽrba n ki dee vo'oge. Dιkɛ-
ya ya ĩyã zẽ'esι to'oto'ore la wuu bɔ Nawẽnnɛ tι a tara ba tõnna sɛla n
masɛ. [14]Tõon-be'ero kãn le sɔna ya, se'ere n soe la, lɔɔ la ka le sɔna
ya, la de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ n soe ya.

Dɛna-ya sɛla n masɛ yamsι

[15]Bɛla, tι wʊn yetι bo? Tι wʊn tõnna la tõon-be'ero, lɔɔ la n ka soe
tõma, dee tι Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ sɔna tõma la ĩyã bιι? Ayɛι, la dagι
bɛla. [16]Ya mi tι ya sãn dιkɛ ya mẽŋa bɔ nẽra dɛna a yamŋa sakɛ a
nõorɛ, ya sιrι de la sɛka tι ya sakrι la yamsι. Bɛla, ya sãn sakɛ tõon-
be'ero, ya de la tõon-be'ero yamsι, tι la sẽna la kũm. La ya sãn sakɛ
Nawẽnnɛ nõorɛ, ya de la a yamsι, tι a botι ya dɛna nẽrba n masɛ a
zẽ'am. [17]Tι pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ: Kʊrʊm, yãma daan de la
tõon-be'ero yamsι, la yãma to'oge sιra zãsŋɔ la mɛ wʊ ban zãsʊm ya

se'em na, sakɛ ẽ la ya sũure wuu. 18Nawẽnnɛ yese ya tõon-be'ero
yamnɛ pʊam mɛ, botɩ ya dɛna sɛla n masɛ yamsɩ. 19Mam dɩkɛ la
nẽrsaalba yelle makɛ bɔ ya, yãma n ka wõnnɩ sɛla võorɛ tɔtɔ la ĩyã.
Yãma n daan dɩkɛ ya ĩyã zẽ'esɩ wuu bɔ tõon-dẽgrɔ, la tõon-be'ero tɩ
ba tara ba tõnna tõon-be'ero la, bɛla mẽ, lɛɛlɛ wã, dɩkɛ-ya ya mẽŋa
wuu bɔ, tõnna sɛla n masɛ, welge to'ore dɛna pʊpeelem dõma.
20Yãma n daan de tõon-be'ero yamsɩ la, sɛla n masɛ daan ka soe ya.
21Tõon-sɛba tɩ ya daan tõm na, ya yẽ la bẽm yõorɔ ba pʊam? Lɛɛlɛ
wã, la de la yãnnɛ bɔ ya, tõon-bãma ba'asgɔ de la kũm. 22La lɛɛlɛ wã,
Nawẽnnɛ yese ya tõon-be'ero pʊam mɛ, tɩ ya lebge Nawẽnnɛ yamsɩ.
Ya yõorɔ de la ya welge to'ore malgra ya mẽŋa dɛna pʊpeelem dõma.
Bõn-ẽŋa ba'asgɔ de la vɔm n ka ba'asrɩ. 23Asɩra, tõon-be'ero yɔɔrɔ de
la kũm. La Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ bɔ'a de la vɔm n ka ba'asrɩ, tɩn lagɩm
na tɩ Zuudãana Azezi-krisi dɛna ayɩla la ĩyã.

7

Amoyisi lɔɔ ka le sɔna tõma

1M sɔbiisi, mam tɔgrɩ la yãma n mi lɔɔ la. Ya mi tɩ lɔɔ la soe nẽra la
wakat-sɛka tɩ a vɔa la. 2Tɩ dɩkɛ makrɛ: Pɔka sãn ele, lɔɔ la lʊ ẽ mɛ
lagɩm na a sɩra halɩ ka paagɛ a sɩra la vɔm tɛka. La a sɩra la sãn ki,
pɔka la yese elle lɔɔ la n lʊ ẽ na a sɩra la pʊam mɛ. 3Bɛla, a sãn ele
bʊraaga ayẽma, dee tɩ a sɩra la ken vɔa, a ẽŋɛ la yalsɩ. La a sɩra la sãn
ki, ɛlga lɔɔ la ka le sɔna ẽ. Bɛla, a sãn ele bʊraaga ayẽma, a ka ẽŋɛ
yalsɩ.
4M sɔbiisi, yãma zẽ'am la mẽ de la bɛla. La sãn dɛna la Amoyisi lɔɔ*
la yelle, yãma de la kũm, tɩ lɔɔ la ka le sɔna ya, yãma n lagɩm na
Krisi ki la ĩyã. Bɛla lɛɛlɛ wã, yãma yãŋa de la nẽra ayẽma n soe ya, la

de la Krisi n ki tι Nawẽnnɛ vo'oge ẽ na n soe ya, tι tι wʋn tõnna tõon-
sõma bɔ'ɔra Nawẽnnɛ. 5Kʋrʋm, tõma n daan vɔa wʋ tõma mẽŋa n
boorι se'em na, lɔɔ la botι tõma yɛmleego bɔɔra la be'em, basɛ tι
tõma ĩyã zẽ'esι wuu ιta sɛla n sẽm na kũm. 6La lɛɛlɛ wã, tõma to'oge
tι mẽŋa lɔɔ la zẽ'am mɛ. Se'ere n soe la, tõma lebge la kũm lɔɔ la
zẽ'am, a daan tarι tõma wʋ tõma boe la yʋ'a deego pʋam na. Bɛla
lɛɛlɛ wã, tõma dolι la so-paalɛ tι Nawẽnnɛ Sιa* pa'alɛ tɔ, tõnna bɔ'ɔra
Nawẽnnɛ, la ka le dɛna lɔɔ kɛka n gʋlsɛ la tι tõma dolι.

Lɔɔ n pa'alɛ tõon-be'ero n de bõn-sɛka

7Bɛla, tι wʋn yetι bẽm? Tι wʋn yetι lɔɔ la de la tõon-be'ero bιι?
Ayɛι, la dagι bɛla. La lɔɔ la daan sãn ka boe nι, mam kãn bãŋɛ tõon-
be'ero n de sɛla. Lɔɔ la daan sãn ka yele yetι: <<Da ιta sũure>>,
mam kãn bãŋɛ nι sũure n de sɛla. 8Lɔɔ la n bɔ tõon-be'ero sore tι a
botι mam ιta sɛla n de sũure buuri wuu. Se'ere n soe la, lɔɔ la sãn ka
boe nι, tõon-be'ero de la bõn-kι'ιŋa. 9Kʋrʋm, mam n daan ka bãŋɛ lɔɔ
la, mam daan vɔa mɛ, tι yelle kana. La mam n yãŋa bãŋɛ lɔɔ la, tι
tõon-be'ero tara pãŋa tõnna, dee tι mam ki. 10Lɔɔ la n de nι a tarι
nẽrba sẽŋɛ vɔm zẽ'am na, a tarι mam sẽŋɛ la kũm zẽ'am. 11Tõon-
be'ero la n yẽ folle la, a dιkɛ la lɔɔ la pã'asɛ mam yãŋɛ, botι mam ki.
12Bɛla, lɔɔ la de la bõn-sõŋɔ. Nõorɛ tι Nawẽnnɛ bɔ la mẽ de la bõn-
sõŋɔ, masɛ ãna sõŋa. 13Bɛla, sɛla n ãn sõŋa la n botι mam lebge kũm
bιι? Ayɛι, la dagι bɛla. La de la tõon-be'ero la n soe bɛla, a dιkɛ la lɔɔ
la n ãn sõŋa la botι mam ki, tι la puke pa'alɛ tι a sιrι de la tõon-
be'ero. Bɛla tι lɔɔ la botι tõon-be'ero yãŋa lebge sɛla n de tõon-be'e-
kãtɛ halι tι la yõsgɛ.
14Tι mi tι lɔɔ la de la Nawẽnnɛ Sιa yelle. La mam de la nẽrsaala tι
tõon-be'ero tara mam ιta ẽŋa n boorι se'em. 15Mam ka wõnnι mam n

ıtı sɛla la võorɛ. Se'ere n soe la, mam ka ıtı mam boorı tı m ẽŋɛ sɛla la, mam ıtı la sɛla tı mam ka boorı tı m ẽŋɛ la. [16]Mam sãn ıta sɛla tı mam ka boorı la, la pa'alɛ tı mam sakɛ tı lɔɔ la ãn sõŋa mɛ. [17]Bɛla, la dagı mam n ıtı bɛla, la de la tõon-be'ero n boe mam pʋam tõnna. [18]La de se'em na, mam mi tı sɛla n ãn sõŋa ka boe mam pʋam. Mam boorı tı m yetı, sɛla n ãn sõŋa ka boe mam n de nẽrsaala mẽŋa n vɔa se'em na pʋam. Mam boorı tı m ẽŋɛ sɛla n ãn sõŋa mɛ, la mam ka tarı pãŋa wʋn ẽŋɛ. [19]Bɛla, mam ka ıtı sõŋa la tı mam boorı tı m ẽŋɛ la, dee ıta be'em na tı mam ka boorı tı m ẽŋɛ la. [20]Mam sãn ıta sɛla tı mam ka boorı la, la dagı mam n ıtı bɛla, la de la tõon-be'ero la n boe mam pʋam tõnna.

[21]Bɛla, mam bãŋɛ bõn-ẽŋa mɛ: Mam n boorı tı m ẽŋɛ sɛla n ãn sõŋa la, mam tã ıta la sɛla n de be'em mã'a. [22]Mam sũure pʋam, mam ıtı sũ-yẽlga mɛ la Nawẽnnɛ lɔɔ la. [23]La mam yẽ la bõnɔ ayẽma n boe mam pʋam zɛbra la mam pʋtẽ'e-sõŋɔ la, botı mam dɛna tõon-be'ero la n boe mam pʋam tõnna la yamŋa. [24]La de la ninbãalga bɔ mam. Ãne n wʋn fãagɛ mam be'em n boe mam pʋam tara mam wɛ'ɛsa kũm zẽ'am wã pʋam? [25]Tı pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, ẽŋa n fãagɛ tɔ, tı Zuudãana Azezi-krisi ĩyã.

Bɛla, mam pʋtẽ'erɛ pʋam mam sakrı la Nawẽnnɛ lɔɔ la. La mam mẽŋa n boorı se'em na n botı mam tõnna tõon-be'ero.

8

Vɔm tı Nawẽnnɛ Sıa bɔ'ɔrı

[1]Bɛla, sıbgrɛ ka le bɔna nẽr-sɛba n lagım na Azezi-krisi dɛna ayıla la zuto. [2]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ Sıa* pãŋa n bɔ'ɔrı vɔm Azezi-krisi ĩyã la n fãagɛ tɔ tõon-be'ero, la kũm pãŋa pʋam. [3]Lɔɔ* la ka tã wʋn fãagɛ

nẽrsaalba basɛ, se'ere n soe la, nẽrsaalba ɩtɩ la ba mẽŋa n boorɩ se'em
botɩ a ka tarɩ pãŋa. La sɛla tɩ lɔɔ la ka tã'agɛ ẽŋɛ la, Nawẽnnɛ ẽŋɛ mɛ.
A tõm na a mẽŋa Dayʋa, tɩ a lebge nẽrsaala ãna wʋ nẽrsaalba n de
tõon-be'ero dõma, tɩ a ki yese tõon-be'ero. A kũm na pʋam tɩ
Nawẽnnɛ di tõon-be'ero sarɩya sã'am a pãŋa nẽrsaalba pʋam.
4Nawẽnnɛ ẽŋɛ bɛla tɩ tɩ masɛ ɩta wʋ lɔɔ la n yetɩ se'em na, tõma n vɔa
wʋ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em, dee ka vɔa wʋ nẽrsaalba mẽŋa n
boorɩ se'em na. 5Nẽr-sɛba n vɔa wʋ nẽrsaalba n boorɩ se'em na,
nẽrsaalba mẽŋa yɛmleego n boorɩ se'em na n pakɛ ba. La nẽr-sɛba n
vɔa wʋ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em na, Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em na
n pakɛ ba. 6Nẽrsaala mẽŋa yɛmleego n boorɩ se'em, sẽm na kũm. La a
sãn dɔla Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em na, la bɔ'ɔrɩ la vɔm, la sũ-
mã'asʋm. 7Nẽra sãn dɔla nẽrsaalba mẽŋa n boorɩ se'em na, la de la
be'em la Nawẽnnɛ, se'ere n soe la, nẽrsaala mẽŋa n boorɩ se'em na ka
sakrɩ Nawẽnnɛ lɔɔ la, la a põn ka tãna wʋn sakɛ ẽ. 8Nẽr-sɛba n dolɩ
nẽrsaalba mẽŋa n boorɩ se'em na ka tã wʋn paagɛ Nawẽnnɛ yɛm.

9La yãma ka le vɔa wʋ nẽrsaalba mẽŋa n boorɩ se'em na, yãma vɔa
wʋ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em na, Nawẽnnɛ Sɩa n boe la yãma la ĩyã.
Nẽr-sɛka woo n ka tarɩ Krisi Sɩa*f2* la, a ka de Krisi nẽra. 10La Krisi
sãn bɔna la ya, Nawẽnnɛ Sɩa la bɔ'ɔrɩ ya la vɔm, Nawẽnnɛ n botɩ ya
masɛ a zẽ'am na ĩyã. La ya ĩyã wʋn ki mɛ tõon-be'ero ĩyã. 11La
Nawẽnnɛ n vo'oge Azezi la, a Sɩa la sãn bɔna la ya lɛ, ẽŋa n vo'oge
Azezi-krisi n ki la, wʋn botɩ a Sɩa n boe la ya lɛ la, mẽ bɔ ya ĩyã n
kiiri la vɔm paalga.

12Bɛla, m sɔbiisi, la de la pẽrgrɛ tɩ tɩ vɔa wʋ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ
se'em na, la dagɩ tɩ vɔa wʋ tɩ mẽŋa yɛmleego n boorɩ se'em na. 13Ya
sãn ɩta nẽrsaalba mẽŋa n boorɩ se'em na, ya wʋn ki mɛ. La ya sãn
botɩ Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa kʋ tõon-sɛba tɩ nẽrsaala mẽŋa boorɩ la, ya

wʋn vɔa. 14Nẽr-sɛba wuu n dolɩ sore tɩ Nawẽnnɛ Sɩa pa'alɩ ba la, de la
Nawẽnnɛ kɔma. 15Nawẽnnɛ Sɩa la tɩ a bɔ ya la ka botɩ ya dɛna yamsɩ,
le zɔta dabeem. A botɩ ya dɛna la Nawẽnnɛ kɔma, tɩ a bɔ sore tɩ ya
wi'ira Nawẽnnɛ yetɩ: < <Abba> >, n boorɩ tɩ la yetɩ < <tɩ Sɔ> >.
16Nawẽnnɛ Sɩa la mẽŋa tɔgrɩ la tõma sɩa pa'ala yetɩ tõma de la
Nawẽnnɛ kɔma. 17Tõma n de a kɔma la, tɩ wʋn po to'oge bõn-sõma
sɛba tɩ a bĩŋe tɩ a bɔ a kɔma la, tɩ wʋn lagɩm na Krisi po to'oge bõn-
sɛba tɩ a wʋn to'oge la. Tõma n nãmsrɩ la Krisi lɛ la, tɩ mẽ wʋn po
lagɩm na ẽ yẽ nã'asgɔ.

Nã'asgɔ sɛka n boe nẽŋa

18Mam mi mɛ tɩ nãmsgɔ sɛba tɩ tõma tarɩ zĩna wã de la fẽe, ka tã
wʋn dɩkɛ makɛ la nã'asgɔ sɛka tɩ tõma wʋn wa yẽ la. 19Bɛla n soe tɩ
sɛla wuu tɩ Nawẽnnɛ nãam na gu'ura bɔɔra tɩ ba yẽ Nawẽnnɛ kɔma
nã'asgɔ n wʋn puke la tɔtɔ. 20Nawẽnnɛ n nãam bõn-sɛba la wuu lebge
la sɛla n ka le tara võorɛ. La dagɩ ba mẽŋa n boorɩ bɛla, la de la
Nawẽnnɛ n botɩ ba lebge bɛla, dee botɩ ba ken tara pʋtẽ'erɛ gu'ura
21tɩ Nawẽnnɛ wʋn fãagɛ ba sã'aŋɔ tɩ ba boe a pʋam na mɛ, tɩ ba
to'oge ba mẽŋa, lagɩm na Nawẽnnɛ kɔma po yẽ nã'asgɔ. 22Tɩ mi tɩ
halɩ wa paam zĩna, bõn-nãanɩsɩ la nãmsrɩ mɛ õosra la toogo, wʋ pɔka
n virgri la. 23La, la dagɩ bõn-nãanɩsɩ la mã'a, tõma mẽŋa tɩ Nawẽnnɛ
dẽŋɛ bɔ tɩ a Sɩa pa'alɛ tɩ tɩ wʋn yẽ nã'asgɔ la, nãmsrɩ mɛ tɩ sũure
pʋam gu'ura wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ wʋn fãagɛ tɩ ba'asɛ tɩ tɩ dɛna a
kɔma. 24Se'ere n soe la, tõma yẽ fãarɛ mɛ, la tõma ken tara la pʋtẽ'erɛ
gu'ura. La fʋ sãn yẽ sɛla tɩ fʋ tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura la, fʋ ka le tara
pʋtẽ'erɛ gu'ura. Ane n tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɩ a yẽ? 25La tõma n
tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɩ tõma nãn ka yẽ la, tõma mã'agɛ la tɩ mẽŋa
gu'ura ẽ.

26 Bɛla mẽ, Nawẽnnɛ Sɩa la sẽnnɩ sõŋra tõma mɛ tɩ tɔrgɔ pʊam.
Se'ere n soe la, tõma ka mi tõma n wʊn pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ se'em tɩ la
masɛ. La Nawẽnnɛ Sɩa mẽŋa sosrɩ Nawẽnnɛ bɔ'ɔra tõma mɛ, tɔgra
yetɔga tɩ nẽra ka tã wʊn tɔgɛ. 27 La Nawẽnnɛ n mi nẽrba sũure la, mi
sɛla tɩ Sɩa la boorɩ mɛ. Se'ere n soe la, Sɩa la sosrɩ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ
nẽrba, wʊ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na.
28 Tɩ mi tɩ sɛla woo pʊam, Nawẽnnɛ ɩtɩ sõŋa bɔ'ɔra la nẽr-sɛba n
nõŋɛ ẽ, sɛba tɩ a looge ba, masɛ wʊ ẽn looge yɛm se'em na. 29 Nẽr-
sɛba tɩ Nawẽnnɛ põn dẽŋɛ looge la, a põn dẽŋɛ looge la yɛm tɩ ẽŋa
wʊn botɩ ba ãna wʊ a Dayʊa la, tɩ a Dayʊa la wʊn dɛna kẽema a
sɔbiisi zozo'e zẽ'am. 30 La nẽr-sɛba ĩyã tɩ a põn dẽŋɛ looge yɛm na, a
wi ba mɛ. La sɛba tɩ a wi ba la, a botɩ ba masɛ mɛ a zẽ'am. Ẽn botɩ
sɛba masɛ a zẽ'am na, a bɔ ba la nã'asgɔ.

Sɛla ka boe n wʊn welge tõma la Nawẽnnɛ nõŋlʊm

31 Bɛla tɩ wʊn yetɩ bẽm? Nawẽnnɛ sãn bɔna la tõma, ãne n tã wʊn
zɛbɛ la tõma? 32 Nawẽnnɛ ka basɛ a mẽŋa Dayʊa la tɩ a põsɛ kũm. A
basɛ mɛ tɩ ba kʊ ẽ tõma wuu ĩyã. A wʊn ẽŋɛ la wãne kãn bɔ tõma
sɛla wuu la a Dayʊa la? 33 Ãne n wʊn tã'agɛ dõrɛ nẽr-sɛba tɩ Nawẽnnɛ
looge la? La de la Nawẽnnɛ mẽŋa n botɩ ba masɛ. 34 Ãne n wʊn di ba
sarɩya sɩbgɛ ba? Nẽra ka boe. Azezi-krisi ki mɛ, dee vo'oge, sẽŋɛ ka
zẽa Nawẽnnɛ zʊʊgɔ, sɔsra tõma ĩyã. 35 Ãne n wʊn welge tõma la Krisi
nõŋlʊm na? Toogo bɩɩ, sũ-sã'aŋɔ bɩɩ, nãmsgɔ bɩɩ, kɔm bɩɩ, nõŋɔ bɩɩ,
yel-pakrɛ bɩɩ, bɩɩ kũm n wʊn yãŋɛ welge tõma? Sɛla ka boe. 36 La de
wʊ lan gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetɩ:

< <Nawẽnnɛ, fõn doosgo ĩyã tɩ tõma põsra tɩ yõorɛ daarɛ woo.
Ba ɩtɩ tõma wʊ piisi tɩ ba tarɩ sẽnna kɔɔrna.> >

37 La yel-bãma wuu pʊam, sɛka n nõŋɛ tõma la n bɔ'ɔrɩ tõma pãŋa tɩ

tõma yãŋra. [38]Mam mi sɩra sɩra, tɩ sɛla sɛla ka boe n wʋn yãŋɛ welge
tõma la Nawẽnnɛ nõŋlʋm. La sãn dɛna kũm, bɩɩ vɔm, bɩɩ
malɛkadõma*, bɩɩ pãnsɩ dõma, bɩɩ ke'eŋo dõma, bɩɩ sɛla n boe lɛɛlɛ
wã, bɩɩ sɛla n sẽm, [39]bɩɩ bõn-sɛba n tarɩ pãŋa saazuum, bɩɩ sɛla n tarɩ
pãŋa tẽŋa, bõn-nãanɩŋa baa ayɩla ka tã wʋn welge tõma la Nawẽnnɛ
nõŋlʋm tɩ a nõŋɛ tõma tɩ Zuudãana Azezi-krisi ĩyã la.

9

Nẽr-sɛba tɩ Nawẽnnɛ looge

[1]Mam yetɩ la sɩra, mam de la Krisi nẽra, mam ka parnɩ. Nawẽnnɛ
Sɩa n botɩ mam mina m sũure pʋam tɩ mam n yetɩ m yele se'em na,
de la sɩra. [2]Mam tarɩ la sũ-sã'aŋɔ zozo'e, la sũ-dõoma daarɛ woo m
buuri la ĩyã. [3]La sãn tã nɩ tɩ Nawẽnnɛ kã be'em bɔ mam, tɩ mam
welge la Krisi, tɩ la sõŋɛ mam sɔbiisi la n de mam buuri la, mam
boorɩ mɛ. [4]Ba de la Ɩsrayɛlɩ dõma, la de la Nawẽnnɛ n looge ba, botɩ
ba lebge a kɔma, bɔ ba nã'asgɔ, bĩŋe nõa la ba lɛ, bɔ ba lɔɔ, la sore tɩ
ba nã'asra ẽ, dee yele ba ẽŋa n wʋn ẽŋɛ bõn-sɛba bɔ ba. [5]Ba buuri la
ze'ele la tɩ sɔ-yaaba Abraham*, la a yɩɩsɩ la pʋam. La Krisi n lebge
nẽrsaala la, de la bãma buuri nẽra. Ẽŋa n de Nawẽnnɛ n gãnnɩ sɛla
woo la n soe pẽka wakatɛ n ka tarɩ ba'asgɔ. Amina.
[6]Mam n yele se'em na, la ka boorɩ tɩ la yetɩ Nawẽnnɛ ka ẽŋɛ ẽn yetɩ
a ẽŋɛ se'em na. La, la dagɩ sɛba wuu n de Ɩsrayɛlɩ buuri la n de
Ɩsrayɛlɩ dõma mẽŋa mẽŋa Nawẽnnɛ zẽ'am. [7]La dagɩ Abraham yɩɩsɩ la
wuu n de a kɔma mẽŋa mẽŋa. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ yele
Abraham yetɩ: <<La de la A'izakɩ kɔma buuri n wʋn dɛna fʋ yɩɩsɩ tɩ
mam bĩŋe nõorɛ tɩ m bɔ fʋ la.>> [8]La boorɩ tɩ la yetɩ, la dagɩ kɔm-
sɛba tɩ Abraham dɔgɛ la wuu n de Nawẽnnɛ kɔma. La de la kɔm-sɛba

n dɔgɛ tɩ la doose wʋ Nawẽnnɛ n bĩŋe a nõorɛ se'em na, n de
Abraham yɩɩsɩ mẽŋa mẽŋa, bãma n de Nawẽnnɛ kɔma. 9Nawẽnnɛ
bĩŋe nõorɛ la wãna yetɩ: < <Wakat-ẽna sãn wa paagɛ, mam wʋn
leme wa'am, la Asaara wʋn tara dayʋa.> >
10La dagɩ bɛla mã'a, tõma yaaba A'izakɩ pɔga Arabɛka yʋʋn dɔgɛ la
dayɔɔsɩ bayi, tɩ ba dɛna lɩɩba. 11-12Wakat-sɛka tɩ a yʋʋn nãn ka dɔgɛ
ba la, ba nãn ka ẽŋɛ sɛla n de sõŋa bɩɩ be'em, tɩ Nawẽnnɛ yʋʋn yele
yetɩ: < <Kẽema la n wʋn lebge a yɩbga la tõntõnna, tõnna bɔ'ɔra
ẽ.> > La a yele bɛla tɩ ẽn looge yɛm se'em na n sẽŋɛ nẽŋa. Nawẽnnɛ
n looge nẽr-sɛka la, la dagɩ a tõoma ĩyã, la de la Nawẽnnɛ n looge
yɛm wi ẽ. 13La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: < <Mam nõŋɛ la
Azakɔbɩ, dee basɛ A'eso*.> >
14Bɛla, tɩ wʋn yetɩ bo? Tɩ wʋn yetɩ Nawẽnnɛ n ɩtɩ se'em na ka masɛ
bɩɩ? Ayɛɩ, la dagɩ bɛla. 15Nawẽnnɛ yʋʋn yele Amoyisi* yetɩ:
< <Mam wʋn zoe la nẽr-sɛba tɩ mam boorɩ la ninbãalga.
La mam wʋn tara la nẽr-sɛka tɩ mam boorɩ la zĩile.> >
16Bɛla, la dagɩ nẽrsaala n boorɩ se'em, bɩɩ ẽn mõrgrɩ se'em, la de la
Nawẽnnɛ n zotɩ ninbãalga. 17La Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam la gʋlsɛ tɩ
Nawẽnnɛ yele naba Afaarõ yetɩ: < <Mam n bɔ fʋ na'am tɩ m dɩkɛ fʋ
pa'alɛ m pãŋa, tɩ m yʋ'ʋrɛ wʋn yese dũnia wuu.> > 18Bɛla, Nawẽnnɛ
zotɩ la nẽr-sɛba tɩ a boorɩ la ninbãalga, la ẽn boorɩ tɩ sɛka sũure kɛ'ɛm
na, a botɩ a sũure kɛ'ɛm mɛ.
19Dase'ere fʋ wʋn soke mam yetɩ: < <La sãn dɛna bɛla, bẽm tɩ
Nawẽnnɛ zɛrgra nẽrba tɩ ba ka ẽŋɛ sõŋa? Ãne n tã wʋn zagsɛ
Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na?> > 20Nẽrsaala, fõn de la ãne wẽ'era
nõke'ene la Nawẽnnɛ? Yɔgrɔ lɔkɔ wʋn soke yagba n yagbɛ ẽ na yetɩ:
< <Bẽm tɩ fʋ yagbɛ mam wãna?> > 21Yagba la tã wʋn ẽŋɛ ẽŋa n
boorɩ se'em la yɔgrɔ la mɛ. A tã wʋn dɩkɛ yɔgrɔ bʋyɩla mɛ, dɩkɛ ba

pʊsʊka yagbɛ lɔkɔ n tarɩ yõorɔ dɛna tʊʊlʊm bõnɔ, dee dɩkɛ pʊsʊka
yagbɛ lɔkɔ n dagɩ tʊʊlʊm bõnɔ.
22La de la bɛla tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ. Nawẽnnɛ boorɩ tɩ a pa'alɛ la a sũ-
isgre, dee botɩ nẽrba wuu bãŋɛ a pãŋa. La a yõkɛ a mẽŋa mɛ, mã'agɛ
a sũure la sɛba n masɛ tɩ a sũ-isgre sige ba zuto, dee nara tɩ a sã'am
ba la. 23La a ken bɔɔra tɩ a pa'alɛ la a nã'asgɔ n zo'oge se'em nẽr-sɛba
tɩ a zotɩ ba ninbãalga la zẽ'am. Bãma de la sɛba tɩ a põn mãasʊm tɩ
ba po yẽ a nã'asgɔ. 24La de la tõma sɛba tɩ a looge la, la dagɩ Zifdõma
la mã'a, la po dɛna la sɛba n dagɩ Zifdõma la. 25La de wʊ A'oze gõŋɔ
la pʊam tɩ la põn gʊlsɛ tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

< <Nẽr-sɛba n yʊʊn dagɩ mam nẽrba la,
mam wʊn wi ba tɩ ba dɛna mam nẽrba.
La buuri sɛka tɩ mam yʊʊn ka nõŋɛ ba la,
mam wʊn yetɩ mam nõŋɛ ba mɛ.
26La zẽ'e-sɛka tɩ ba yʊʊn yetɩ ba tɩ ba dagɩ mam nẽrba la,
zẽ'e-ẽŋa ba wʊn wi'ira ba tɩ mam n de Nawẽnnɛ n vɔa la
kɔma.> >

27La Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa A'ezayi* yʊʊn tɔgɛ Ɩsrayɛlɩ dõma yelle yetɩ:

< <Baa Ɩsrayɛlɩ dõma sõorɛ sãn zo'oge wʊ tẽntõnbĩ'isgo n boe ko-
kãtɛ nõorʊm na,
ba nẽrba fẽfẽe mã'a n wʊn yẽ fãarɛ.
28Se'ere n soe la, Zuudãana Nawẽnnɛ n yele se'em na,
a wʊn ẽŋɛ a wuu mɛ tɔtɔ tẽŋa zuo.> >

29La ken dɛna wʊ A'ezayi n yʊʊn põn yele se'em yetɩ:

< <Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana la yʊʊn sãn ka
deege nɩ yɩɩsɩ fẽe bɔ tõma,
tõma wʊn lebge nɩ wʊ Sodom* dõma,
dee ãna wʊ Gomõorɩ dõma.> >

Nẽr-sɛba n bɔ Azezi sɪra n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am

30Bɛla, tɪ wʋn yetɪ bo? Bu-zãŋsɪ* n daan ka eerɪ tɪ ba dɛna nẽrba n
masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am na, Nawẽnnɛ botɪ ba dɛna la nẽrba n masɛ a
zẽ'am, ban bɔ ẽ sɪra la ĩyã. 31Dee tɪ Ɩsrayɛlɪ dõma n daan eerɪ tɪ lɔɔ la
botɪ ba dɛna nẽrba n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am na, ka yãŋɛ ẽŋɛ lɔɔ la n
yele se'em na. 32Bẽm ĩyã? Ba ka eerɪ tɪ ba masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am bɔ
sɪra ĩyã, ba tẽ'esɛ tɪ bãma tõoma mã'a ĩyã tɪ bãma wʋn masɛ
Nawẽnnɛ zẽ'am. Ba wẽ ba nãma la kugre tɪ nẽrba wẽ'erɪ nãma luta,
33wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɪ:

< <Bɪsɛ ya!
Mam bĩŋri la kugre*f3* n wẽ'erɪ nãma Siyõ*,
a de la kugre n botɪ nẽrba wẽ'era nãma luta.
La nẽr-sɛka n bɔ ẽ sɪra, yãnnɛ kãn di ẽ.> >

10

Ɩsrayɛlɪ dõma ka bɔ kõ-yẽlga la sɪra

1M sɔbiisi, mam n boorɪ se'em na m sũure wuu, dee sɔsra Nawẽnnɛ
se'em de la mam buuri la yẽ fãarɛ. 2Mam yetɪ mɛ tɪ ba wɪsgɛ ba mẽŋa
mɛ la Nawẽnnɛ sore doosgo, la ba ka mi la so-sɛka tɪ ba wʋn doose.
3Ba ka mi Nawẽnnɛ n ɪtɪ se'em botɪ nẽrba masra a zẽ'am, dee bɔɔra tɪ
ba ẽŋɛ sɔa ba mẽŋa masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. Bɛla, ba ka sakɛ Nawẽnnɛ
n ɪtɪ se'em botɪ nẽrba masra a zẽ'am na. 4Krisi n de lɔɔ* la kʋkɪ'ɪ, tɪ
nẽr-sɛka woo n bɔ ẽ sɪra wʋn masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am.

5Amoyisi* yʋʋn gʋlsɛ tɔgɛ nẽra n wʋn ẽŋɛ se'em tɪ lɔɔ la botɪ a masɛ
Nawẽnnɛ zẽ'am yelle, yetɪ: < <Nẽr-sɛka n sakɛ lɔɔ la n yetɪ se'em na,
wʋn vɔa, ẽn sakɛ lɔɔ la ĩyã.> > 6La sãn dɛna nẽra n wʋn bɔ Nawẽnnɛ
sɪra tɪ a botɪ a masɛ a zẽ'am na yelle, la gʋlsɛ yetɪ: < <Da tẽ'esɛ fʋ

sũure pʋam yetɩ, ãne n wʋn zom Nawẽnnɛ yire?>> La boorɩ tɩ la
yetɩ, ãne n wʋn zom Nawẽnnɛ yire botɩ Krisi sige. 7<<Dee da yetɩ,
ãne n wʋn sige kɩ'ɩn-tẽŋa?>> La boorɩ tɩ la yetɩ, ãne n wʋn sige botɩ
Krisi vo'oge. 8Bɛla, la ken gʋlsɛ yetɩ bẽm? La yetɩ: <<Nawẽnnɛ
yetɔga la lɛm fʋ mɛ, a boe la fʋ nõorʋm, la fʋ sũurum.>> La de la
yetɔg-ẽŋa n bɛla tɩ tõma mõolɩ yɛta nẽrba tɩ ba bɔ sɩra. 9Fʋ sãn tɔgɛ
la fʋ nõorɛ nẽrba zẽ'am tɩ Azezi de la Zuudãana, la fʋ sãn bɔ sɩra fʋ
sũurum tɩ Nawẽnnɛ vo'oge ẽ mɛ, fʋ wʋn yẽ fãarɛ. 10La de la sũure
pʋam tɩ nẽra bɔ'ɔrɩ Azezi sɩra, tɩ Nawẽnnɛ botɩ a masɛ a zẽ'am, nẽra
tɔgrɩ la a nõorɛ yetɔga yẽta fãarɛ. 11La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam
yetɩ: <<Nẽr-sɛka woo n bɔ ẽ sɩra, yãnnɛ kãn di ẽ.>> 12Bɛla, welgre
ka boe Zifdõma, la bu-zãŋsɩ* tẽŋasʋka. Ba lagɩm tara la Zuudãana
ayɩla n ɩtɩ bõn-sõma bɔ'ɔra nẽr-sɛba wuu n sosrɩ ẽ na. 13Se'ere n soe
la, la gʋlsɛ yetɩ: <<Nẽr-sɛka woo n sosrɩ Zuudãana sõŋrɛ, a wʋn yẽ
fãarɛ.>>

14La ba wʋn ẽŋɛ la wãne sose ẽ sõŋrɛ, ba sãn ka bɔ ẽ sɩra? La ba
wʋn ẽŋɛ la wãne bɔ ẽ sɩra, ba sãn ka wõm a kõ-yẽlga la? La ba wʋn
ẽŋɛ la wãne wõm kõ-yẽlga la, tɩ nẽra sãn ka mõolɛ? 15La kõ-yẽlga la
wʋn ẽŋɛ la wãne mõolɛ, Nawẽnnɛ sãn ka tõm nẽrba? Wʋ Nawẽnnɛ
gõŋɔ n yele se'em na: <<La de la sũ-yẽlga, fʋ sãn yẽ nẽr-sɛba n tarɩ
kõ-yẽlga sẽna la.>> 16La, la dagɩ nẽrba wuu n sakɛ kõ-yẽlga la. Bɛla
tɩ A'ezayi* gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: <<Zuudãana, ãne n bɔ
kõ-yẽlga la tɩ tõma mõolɛ la sɩra?>> 17Bɛla, la de la kõ-yẽlga la
selsgo n sẽm na bɔ sɩra, la kõ-yẽlga la de la Azezi-krisi yelle tɩ ba
tɔgrɩ.

18Bɛla, mam sokrɩ ya yetɩ, yãma tẽ'esɛ tɩ ba ka wõm kõ-yẽlga la mɛ
bɩɩ? Ba wõm mɛ. La de wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ n yele se'em na:

<<Ba kõa la paagɛ tẽŋa wã wuu mɛ,

ba yetɔga la saagɛ dũnia tɛka wuu mɛ.> >
19Mam wʊn ken soke ya yetɩ, yãma tẽ'esɛ tɩ Ɩsrayɛlɩ dõma ka wõm a
võorɛ mɛ bɩɩ? Ba wõm mɛ. Amoyisi n yʊʊn de pɔspɔsɩ dãana n yele tɩ
Nawẽnnɛ yetɩ:

< <Mam wʊn botɩ ya tara sũure la so'olʊm nẽrba n dagɩ mam nẽrba,
mam wʊn botɩ ya sũure isge la so'olʊm sɛka n ka mi sɛla võorɛ.> >

20La A'ezayi yẽ bʊraanɛ mɛ yele tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

< <Nẽr-sɛba n daan ka eerɩ mam na, ba yẽ mam mɛ,
mam puke m mẽŋa mɛ pa'alɛ nẽr-sɛba n daan ka sokrɩ mam yelle la.> >

21Dee yele Ɩsrayɛlɩ dõma yelle yetɩ:

< <Mam tẽegɛ m nu'usi mɛ daarɛ la wuu teese nẽrba n sɩ'ɩsrɩ, dee ka sakra.> >

11

Nawẽnnɛ ka zagsɛ Ɩsrayɛlɩ dõma

1Bɛla mam sokrɩ mɛ, Nawẽnnɛ zagsɛ a nẽrba la mɛ bɩɩ? Ayɛɩ, la dagɩ
bɛla, mam mẽ de la Ɩsrayɛlɩ nẽra, mam de la Abraham* yɩɩŋa,
Abẽnzamẽ buuri. 2Nawẽnnɛ ka zagsɛ a nẽrba la tɩ a põn dẽŋɛ looge
la. Ya mi Nawẽnnɛ gõŋɔ la pʊam zẽ'e-sɛka tɩ A'eli* yʊʊn yõnnɩ la
Nawẽnnɛ Ɩsrayɛlɩ dõma yelle, yetɩ: 3< <Zuudãana, ba kʊ fʊ
nõtɔ'ɔsrɩba la mɛ, ba sirge fʊ kãabgɔ* zẽ'esɩ la mɛ. Mam m yɩla mã'a
n weege, tɩ ba bɔɔra tɩ ba mẽ kʊ mam.> > 4La Nawẽnnɛ yʊʊn lerge ẽ
yetɩ bẽm? A lerge ẽ yetɩ: < <Mam botɩ nẽrba tʊsa ayopɔɩ n weege
dɛna mam nẽrba, bãma ka ka dũma Baalɩ n de bagrɛ la nẽŋam.> >

5Bɛla mẽ, lɛɛlɛ wã, nẽrba boe mɛ fẽe, tı Nawẽnnɛ looge ba a yel-
sõnnɛ ĩyã. 6La de la a yel-sõnnɛ ĩyã tı a looge ba, la dagı ba tõoma
ĩyã. Nawẽnnɛ loore la sãn de nı na nẽrba tõoma ĩyã, a yel-sõnnɛ na
ka le dɛna yel-sõnnɛ.

7Bɛla, bẽm ẽŋɛ? Ɩsrayɛlı nẽrba ka yẽ bãma n eerı sɛla la. La de la
sɛba tı Nawẽnnɛ looge fẽe ba pʋam na mã'a n yẽ. La nẽrba basɛba la
lebge la nẽrba n ka wõnnı sɛla võorɛ. 8La ẽŋɛ wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ n
yele se'em yetı:

< <Halı wa paam zĩna,
Nawẽnnɛ n bʋrsɛ ba yɛm
tı ba ka wõnna sɛla võorɛ,
botı ba nini ka yẽta,
tı ba tʋba ka wõnna.> >

9Adavidi* mẽ yele Nawẽnnɛ yetı:

< <Botı ba dia la dɛna bẽrgɔ bɔ ba, yõkɛ ba,
tı ba wẽ nãma lui yẽ nãmsgɔ n de ba yɔɔrɔ.
10Botı ba nini ãna lim,
tı ba da yẽta,
botı ba nãmsra wakatɛ wuu
wʋ nẽra n tʋ zeero gõ'osra.> >

11Bɛla mam sokrı ya yetı: Ɩsrayɛlı dõma n wẽ nãma lui la, la ba'asɛ
mɛ bıı? Ayɛı, la dagı bɛla. La ban tuuge la ĩyã, tı bu-zãŋsı* tã'agɛ yẽ
fãarɛ. Nawẽnnɛ ẽŋɛ bɛla tı la botı Ɩsrayɛlı dõma n ıta sũure. 12Ɩsrayɛlı
dõma tuure la n tarı yõorɔ bɔ dũnia, botı bu-zãŋsı tara Nawẽnnɛ
bõntarsõm na. Ba sãn yẽ fãarɛ ba zõnzõnnɔ, la wʋn tara yõorɔ zo'oge
gãnna.

Bu-zãŋsı, la Zifdõma fãarɛ yelle

13Mam yãŋa yetɩ m tɔgɛ la yãma sɛba n de bu-zãŋsɩ* la: Mam n de
Krisi Tõntõnna* tõnna bɔ'ɔra yãma n de bu-zãŋsɩ la, mam pẽgrɩ m
tõonɛ na mɛ. 14Mam ɩtɩ bɛla tɩ m botɩ m buuri la n ɩta sũure, tɩ la botɩ
ba nẽrba basɛba yẽ fãarɛ. 15Nawẽnnɛ n daan basɛ ba kẽnkɛrŋa la, a
botɩ dũnia nẽrba wuu n naagɛ la ẽŋa. La Nawẽnnɛ n wʋn wa le to'oge
ba la, la wʋn ãna la wãne? La wʋn ãna wʋ nẽra n ki dee vo'oge.
16Fʋ sãn dɩkɛ pɔspɔsɩ borborɩ la bɔ Nawẽnnɛ, borbor-sɛba n weege
la wuu mẽ de la a bõnɔ. Tɩa yẽga sãn dɛna Nawẽnnɛ bõnɔ, tɩa la wila
mẽ de la a bõnɔ. 17Ɩsrayɛlɩ dõma la ãn wʋ Oliivi* tɩa tɩ ba sele, tɩ ba
kʋ'ʋsɛ a wila basɛ. La fõn de bu-zãŋka la ãn wʋ Oliivi tɩa n boe weem
wille tɩ ba kʋ'ʋgɛ, dɩkɛ toŋe la tɩa tɩ ba sele la wila. Fõn ãn wʋ wille
la n to'orɩ sõŋrɛ tɩa tɩ ba sele la yẽga zẽ'am na. 18Bɛla, da pɔ'ɔra wila
tɩ ba kʋ'ʋsɛ basɛ la. Da wẽ'era yõ'ogɔ, tɩ la dagɩ fõn tarɩ yẽga la, yẽga
la n tarɩ fõn.
19Tã tɩ fʋ wʋn yele yetɩ: <<Nawẽnnɛ kʋ'ʋsɛ wila la basɛ, tɩ a dɩkɛ
la mam toŋe.>> 20La de la sɩra, la de la ban ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra la
ĩyã tɩ a kʋ'ʋsɛ ba basɛ. La fõn bɔ ẽ sɩra la ĩyã tɩ fʋ toŋe mĩ. Bɛla, da
ɩta tɩta'alʋm, zɔta dabeem. 21Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n ka basɛ tɩa
mẽŋa wila la, bãŋɛ tɩ a ken kãn basɛ fõn mẽ, fʋ sãn ka bɔ ẽ sɩra.
22Bɩsɛ Nawẽnnɛ n ɩtɩ sõŋa se'em, dee tɔɩ se'em. A tɔɩ mɛ la sɛba n ka
sakrɩ ẽ na, dee ɩta fʋ sõŋa, fʋ sãn ken bɔna a sõŋa la pʋam. Sãn
dagna bɛla, a mẽ wʋn kʋ'ʋgɛ fʋ basɛ mɛ. 23La Zifdõma la sãn basɛ ba
sɩ'ɩsgɔ la, dee bɔ Nawẽnnɛ sɩra, Nawẽnnɛ wʋn dɩkɛ ba mɛ lebe toŋe la
tɩa la. Nawẽnnɛ tarɩ pãŋa mɛ wʋn dɩkɛ ba lebe toŋe. 24Fõn ãn wʋ
Oliivi tɩa n boe weem wille, tɩ Nawẽnnɛ kʋ'ʋgɛ toŋe Oliivi tɩa tɩ ba
sele n dagɩ fʋ zẽ'am. La bãma n de tɩa tɩ ba sele la mẽŋa wila la, la de
la nãana tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ ba lebe toŋe la ba mẽŋa tɩa la lɛ.
25M sɔbiisi, mam boorɩ mɛ tɩ ya bãŋɛ yelle n sʋgɛ la, tɩ ya da bɩsɛ ya

mẽŋa tɩ yãma de la yɛm dõma: Ɩsrayɛlɩ nẽrba basɛba n kɛ'ɛm ba
sũure ka bɔ sɩra la, la wʋn yuuge mɛ halɩ tarɩ ka paagɛ wakat-sɛka tɩ
bu-zãŋsɩ wuu tɩ Nawẽnnɛ looge wʋn yẽ fãarɛ. 26Bɛla tɩ Ɩsrayɛlɩ buuri
wuu wʋn yẽ fãarɛ, wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam la gʋlsɛ tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

< <Fãagra la wʋn ze'ele la Siyõ* wa'am.
A wʋn botɩ Azakɔbɩ* yɩɩsɩ da le sɩ'ɩsra.
27Mam nõorɛ n bɛla tɩ mam wʋn bĩŋe la ba,
wakat-sɛka tɩ mam wʋn yese ba tõon-be'ero basɛ la.> >

28Bãma n zagsɛ kõ-yẽlga la, ba lebge la Nawẽnnɛ bɛ'ɛba, tɩ la dɛna
yãma sõŋrɛ. La, la sãn dɛna Nawẽnnɛ n looge ba la, ba de la nẽr-sɛba
tɩ Nawẽnnɛ nõŋɛ ba, ba yaabdõma ĩyã. 29Nawẽnnɛ ka teerɩ pʋtẽ'erɛ la
nẽr-sɛba tɩ a looge, ẽŋɛ yel-sõnnɛ bɔ ba la. 30Kʋrʋm, yãma bu-zãŋsɩ la
zagsɛ Nawẽnnɛ mɛ, la lɛɛlɛ wã, a zoe yãma ninbãalga mɛ, Ɩsrayɛlɩ
dõma n zagsɛ ẽ na ĩyã. 31Bɛla, bãma n zagsɛ Nawẽnnɛ lɛɛlɛ wã, tɩ a
zoe yãma ninbãalga la, la de la tɩ a mẽ wʋn zoe ba ninbãalga.
32Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ basɛ nẽrba wuu tɩ ba sɩ'ɩsɛ ẽ, tɩ a lagɩm
zoe la ba wuu ninbãalga.

33Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ, la a yɛm,
la a bãŋrɛ la zo'oge mɛ.
Nẽra ka tã wʋn bãŋɛ a pʋtẽ'erɛ.
La nẽra ka tã wʋn bãŋɛ a sorɔɔrɔ tɩ a dolɩ la võorɛ.
34La de wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʋlsɛ yetɩ:
< <Ãne n mi Zuudãana pʋtẽ'erɛ?
Bɩɩ ãne n tã wʋn kã'an ẽ?
35Bɩɩ ãne n bɔ ẽ sɛla,
dee tɩ a wa lebse ẽ?> >
36Sɛla woo ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am.
Ẽŋa ĩyã tɩ sɛla woo bɔna,

dee dɛna a bõnɔ.
Ẽŋa n soe nã'asgɔ wakatɛ wuu.
Amina.

12

Nawẽnnɛ nẽrba vɔm paalga

[1]M sɔbiisi, Nawẽnnɛ n zoe tõma ninbãalga bɛla la, mam kã'anι ya tι
ya dιkɛ ya mẽŋa bɔ ẽ tι la ãna wʋ kãabgɔ n vɔι, tι ya welge to'ore
dɛna a nẽrba n paarι a yɛm. Bɛla n de pʋ'ʋsgɔ sore n masɛ bɔ
Nawẽnnɛ. [2]Da ãna-ya wʋ dũnia wã dõma n ãn se'em na. Basɛ-ya tι ya
yɛm like dɛna paalga, tι ya teege, tã'agɛ bãŋɛ Nawẽnnɛ n boorι se'em:
Sɛla n ãn sõŋa, sɛla n paarι a yɛm, sɛla n masɛ sõŋa sõŋa.
[3]Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ tι a ẽŋɛ bɔ mam na ĩyã, mam yetι ya wuu mɛ,
tι ya da tẽ'esɛ tẽ'esgɔ n gãnnι ya mẽŋa. La tara ya tẽ'esgɔ n masɛ, tι la
doose wʋ Nawẽnnɛ bɔ'a tι a bɔ ya nẽra woo, yãma n bɔ ẽ sιra la.
[4]Tõma ĩyã de la ayιla, dee tara zẽ'esι zozo'e, tι zẽ'a woo tõoma dɛna
to'oto'ore. [5]Bɛla mẽ, baa la tõma n zo'oge la, tõma lebge la ĩyã ayιla,
tõma n lagιm na Krisi dɛna ayιla la. La tõma lagιm na taaba ãna wʋ
ĩyã ayιla zẽ'esι to'oto'ore la. [6]Tι to'oge la bɔ'a to'oto'ore, masɛ wʋ
Nawẽnnɛ n ẽŋɛ tι yel-sõnnɛ bɔ nẽra woo se'em na. Bɛla, sɛka n tarι
bɔ'a n de a tɔ'ɔsra Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, a tɔ'ɔsra tɔgra
tι la masɛ wʋ bɔ sιra n de se'em na. [7]Nẽr-sɛka bɔ'a n de sõŋrɛ tõonɛ, a
sõŋra. Nẽr-sɛka bɔ'a n de a zãsna nẽrba, a zãsna. [8]Nẽr-sɛka bɔ'a n de
a kã'ana nẽrba, a kã'ana. La sɛka bɔ'a n de a bɔ'ɔra, a bɔ'ɔra la a sũure
wuu. La sɛka bɔ'a n de a dɛna nẽŋadãana, a wιsgɛ a mẽŋa tõnna
sõŋa. Tι nẽr-sɛka bɔ'a n de a zɔta nẽrba ninbãalga, a ιta la sũ-yẽlga.
[9]Basɛ-ya tι ya nõŋlʋm dɛna sιra nõŋlʋm, sise-ya be'em, la ya gʋrɛ

sɛla n ãn sõŋa. 10Nõŋɛ-ya taaba sɔbiisi nõŋlʊm. La ya nanna taaba,
tẽ'esra taaba yelle. 11Wɩsgɛ-ya ya mẽŋa, da zɔta-ya zẽyãgrɛ. Tõnna-ya
Nawẽnnɛ tõoma la ya sũure wuu. 12Ɩta-ya sũ-yẽlga yãma n tarɩ
pʊtẽ'erɛ gu'ura sɛla la ĩyã. Mã'agɛ-ya ya sũure toogo pʊam, mõrgɛ-ya
sẽŋɛ nẽŋa la Nawẽnnɛ pʊ'ʊsgɔ wakatɛ wuu. 13Sõŋɛ-ya Nawẽnnɛ nẽr-
sɛba n boorɩ sõŋrɛ la, la ya ɩta sãama sãanɔ.

14Pʊ'ʊsra-ya Nawẽnnɛ bɔ'ɔra sɛba n nãmsrɩ ya la. Pʊ'ʊsra-ya tɩ
Nawẽnnɛ ẽŋɛ yel-sõnnɛ bɔ ba, la ya da kã'ara kã'a-be'ero bɔ'ɔra ba.
15Ɩta-ya sũ-yẽlga la nẽr-sɛba n tarɩ sũ-yẽlga la. La ya kɛlla la sɛba n
kellɩ. 16Tara-ya pʊtẽ'erɛ ayɩla la taaba. Da dɛna-ya pa'al-m-mẽŋa
dõma, sakra-ya lagna la tarɩmdõma*f4*. Da bɩsra ya mẽŋa tɩ yãma
de la yɛm dõma.

17Da lebse nẽra be'em, be'em ĩyã. Nargɛ-ya pãŋa ɩta sɛla n ãn sõŋa
nẽrba wuu zẽ'am. 18La sãn dɛna la yãma, ya sãn tãna, ya botɩ sũ-
mã'asʊm bɔna yãma la nẽrba wuu tẽŋasʊka. 19M sɔbi-nõŋrɩsɩ, da
lebse-ya lerge be'em ya mẽŋa. Basɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ sũure isge. Tɩ la
gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

<<Mam n de m lebse be'em,
la de la mam n wʊn yɔ.>>

20La ken gʊlsɛ yetɩ:

<<Fʊ bɛ kɔm sãn dõnna,
bɔ ẽ dia tɩ a di,
koyũuro sãn tarɩ ẽ,
bɔ ẽ ko'om tɩ a yũ.
Fʊ sãn ẽŋɛ bɛla,
la ãn wʊ bugsãana tɩ fʊ dɩkɛ dɔglɛ a zuugo la.>>

21Da basɛ tɩ be'em yãŋɛ fɔ, ẽŋɛ sõŋa yãŋɛ be'em.

13

Tɩ sakra tẽŋa la sɔ'ɔnɩba

1Nẽra woo sakɛ tẽŋa la sɔ'ɔnɩba n soe ke'eŋo la. Se'ere n soe la, nẽra
ka tarɩ nõorɛ tɩ la ka ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am. La de la Nawẽnnɛ n bɔ
tẽŋa la sɔ'ɔnɩba ke'eŋo. 2Bɛla, nẽr-sɛka sãn sɩ'ɩsɛ tẽŋa la sɔ'ɔnɩba
nõorɛ, a sɩ'ɩsɛ la Nawẽnnɛ n boorɩ tɩ la dɛna se'em na. Nẽr-sɛba wuu
n sɩ'ɩsrɩ la, eerɩ la sɩbgrɛ bɔ'ɔra ba mẽŋa. 3Nẽr-sɛba n ɩtɩ sõŋa la ka
zotɩ dabeem la sɛba n bɩsrɩ tẽŋa la, la de la nẽr-sɛba n ɩtɩ be'em na n
zotɩ dabeem. Fõn boorɩ tɩ fʋ da zɔta nẽr-sɛba n soe ke'eŋo la mɛ bɩɩ?
Ɩta sõŋa tɩ ba pẽgɛ fɔ. 4Se'ere n soe la, sɛka n soe ke'eŋo la tõnnɩ la
Nawẽnnɛ tõoma fʋ sõŋrɛ ĩyã. La fʋ sãn ẽŋɛ be'em, zoe a dabeem, tɩ la
dagɩ zãŋa tɩ a tara ke'eŋo wʋn sɩbgɛ. A tõnnɩ la Nawẽnnɛ tõonɛ
sɩbgra nẽr-sɛka n ẽŋɛ be'em pa'ala Nawẽnnɛ sũ-isgre. 5Bɛla ĩyã tɩ la
nara tɩ nẽrba sakra nõorɛ, la dagɩ ban wʋn sɩbgɛ ya la mã'a ĩyã, la de
la yan mi ya sũure pʋam tɩ la ãn sõŋa la ĩyã. 6La ken dɛna la bõn-ẽŋa
ĩyã tɩ ya yɔɔra lampo. Sɛba n to'osrɩ lampo la, la de la Nawẽnnɛ n bɔ
ba tõon-ẽŋa tɩ ba tõnna sõŋa. 7Bɔ-ya nẽra woo sɛla n de ya bɔ ẽ. Yɔ-
ya lampo bɔ sɛka n de a to'oge lampo, yɔ-ya sɛla woo n de ya yɔ bɔ
sɛka n de a to'oge. Zɔta-ya sɛka n de ya zɔta, la ya nã'asra sɛka n de
ya nã'asra.

Tɩ nõŋɛ taaba dee vɔa la pʋpeelem

8Da tara-ya nẽra sãnnɛ. Sãnnɛ sɛka tɩ ya wʋn tara de la ya nõŋɛ
taaba. Nẽr-sɛka woo n nõŋɛ a tadãana sakɛ Nawẽnnɛ lɔɔ* la wuu mɛ.
9Nawẽnnɛ yetɩ: < <Da ɩta yalsɩ, da kʋ nẽra, da zũura, da ɩta sũure la
nẽra bõnɔ.> > Nawẽnnɛ nõa bãna, la basɛba la wuu lagsɛ taaba la
yetɔg-ẽna ayɩla pʋam n yetɩ: < <Nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fʋ mẽŋa

la.> > 10Nõŋlʋm basɛ mɛ tɩ nẽra ka ɩta a tadãana be'em. Bɛla, nẽra n
nõŋɛ a taaba sakɛ la lɔɔ la wuu.
11Ẽŋɛ-ya bɛla, yãma n mi wakat-sɛka tɩ tɩ boe wã la ĩyã, wakatɛ
paagɛ mɛ dɛna ya nẽegɛ dee basɛ gẽem. Fãarɛ la lɛm tõma mɛ lɛɛlɛ
wã gãnna wakat-sɛka tɩ tõma daan pɔsɛ bɔ Azezi-krisi sɩra la. 12Tẽŋa
sʋtʋm mɛ tɩ beere deege wiire. Bɛla, basɛ-ya lika tõoma, dee dɩkɛ
Nawẽnnɛ zɛbrɛ lɔgrɔ tõnna peelem tõoma. 13Basɛ-ya tɩ tɩ tõnna la
pʋpeelem wʋ nẽrba n sẽnnɩ wʋntɛɛŋa. Tɩ basɛ-ya pʋyã'an-yooro, la
dãam buka, la tũulgo, la yalsɩ, la zɛbrɛ, dee da ɩta sũure la taaba.
14Ɩta-ya tɩ Zuudãana Azezi-krisi n ẽŋɛ se'em na, da basɛ-ya tɩ nẽrsaala
n boorɩ se'em yelle pakɛ ya, tɩ ya bɔɔra tɩ ya ɩta yãma mẽŋa yɛmleego
n boorɩ se'em.

14

Sɛba n tarɩ pãŋa, la sɛba n ka tarɩ pãŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam

1To'oge-ya nẽr-sɛka n ka tarɩ pãŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam na sõŋa,
la ya da wẽ'era nõke'ene la ẽ lɛ a tẽ'esgɔ pʋam. 2Nẽr-sɛka tẽ'esɛ mɛ tɩ
ẽŋa tã wʋn di sɛla woo mɛ, tɩ sɛka pãŋa n pɔ'ɔrɩ la dita bõnkɔɔla la
zẽerɔ mã'a. 3Bɛla, sɛka n diti sɛla woo la, da pɔ'ɔra nẽr-sɛka n ka diti
sɛla woo la. La sɛka n ka dita sɛla woo la, da zɛrgɛ sɛka n diti sɛla
woo la, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ to'oge ẽ mɛ. 4Fõn de la ãne zɛrgra
nẽra ayẽma tõntõnna? A sãn zɛ saazuo, bɩɩ a sãn lui mɛ, bɛla pakɛ la
a zuudãana. La a wʋn zɛ la saazuo, se'ere n soe la, Zuudãana la tarɩ
pãŋa mɛ wʋn botɩ a zɛ kãŋkãŋɛ.
5Nẽr-sɛka tẽ'esrɩ mɛ tɩ dabsa basɛba ãn sõŋa gãnna dabsa basɛba
mɛ. Tɩ ayẽma yetɩ ba wuu de la ayɩla. Dẽnɩ tɩ nẽra woo bãŋɛ tɩ ẽŋa n
tẽ'esrɩ se'em na masɛ mɛ. 6Nẽr-sɛka n tẽ'esrɩ dabsa n ãn sõŋa yelle la,

ιtι bɛla nã'asra la Zuudãana. La nẽr-sɛka n diti sɛla woo la, mẽ bɔ'ɔrι
la Zuudãana nã'asgɔ, ẽn pʋ'ʋsrι Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ dia la ĩyã la. La
sɛka n ka diti dia basɛba la, ιtι bɛla mẽ bɔ'ɔra la Zuudãana nã'asgɔ,
ẽŋa mẽ pʋ'ʋsrι la Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ. 7La de se'em na, tõma nẽr-
sɛka ka vɔa a mẽŋa ĩyã, la nẽr-sɛka ka kiiri a mẽŋa ĩyã. 8Tõma sãn
vɔa, tι vɔa la Zuudãana ĩyã. La tι sãn ki, tι ki la Zuudãana ĩyã. Bɛla, tι
sãn vɔa mɛ, bιι tι sãn ki mɛ, tι de la Zuudãana la nẽrba. 9Se'ere n soe
la, Krisi ki mɛ dee vo'oge, tι a dɛna sɛba n ki, la sɛba n vɔa Zuudãana.
10La fõn, bẽm tι fõn zɛrgra fʋ sɔbia? La fõn mẽ, bẽm tι fõn pɔ'ɔra fʋ
sɔbia? Tι wuu wʋn ze'ele la Nawẽnnɛ na'am bĩmbĩnne nẽŋam tι a di
tι sarιya. 11La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetι:

< <Mam n de Zuudãana la vɔa mɛ,
nẽrsaalba wuu wʋn ka dũma mam nẽŋam,
tι nẽra woo wʋn nã'asɛ Nawẽnnɛ.> >

12Bɛla, tõma nẽra woo wʋn tɔgɛ a mẽŋa yelle bɔ Nawẽnnɛ.
13Bɛla, basɛ-ya tι tι da le zɛrgra taaba. La de la tι looge yɛm, da ẽŋɛ
sɛla n wʋn botι tι sɔbia tuuge, bιι n wʋn botι a basɛ Nawẽnnɛ sore.
14Mam n lagιm na Zuudãana Azezi dɛna ayιla la, mam mi sιra sιra tι
sɛla ka boe dɛna dẽgrɔ a mẽŋa. La nẽra sãn tẽ'esɛ tι sɛla de la dẽgrɔ
dee di, la de la dẽgrɔ bɔ ẽ. 15Bõn-sɛka tι fõn diti la sãn botι fʋ sɔbia
sũure sã'am, fʋ ka le ιta wʋ nõŋlʋm n de se'em na. Da sakɛ tι dia tι fʋ
diti la botι fʋ sɔbia tι Krisi ki a ĩyã la sã'am. 16Da basɛ tι sɛla n ãn
sõŋa bɔ fõn na, lebge sɛla n wʋn dɛna yʋ'ʋrɛ sã'aŋɔ. 17Bẽm ĩyã,
Nawẽnnɛ so'olʋm* na dagι dia, la bõn-yũula yelle, la de la sɛla n
masɛ, la sũ-mã'asʋm, la sũ-yẽlga tι Nawẽnnɛ Sιa bɔ'ɔrι. 18Nẽr-sɛka
woo n dolι Krisi wãna, ẽŋa dãana n paarι Nawẽnnɛ yɛm, la nẽrba mẽ
yetι mɛ tι ẽn ιtι se'em na ãn sõŋa. 19Bɛla, tι ιta-ya bõn-sɛba wuu n
sẽm na sũ-mã'asʋm, dee sõŋra nẽrba basɛba tι tι wuu lagιm sẽnna

nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam.
20Da sã'am-ya Nawẽnnɛ tõonɛ dia ĩyã. Dia wuu ãn sõŋa mɛ tɪ ba di.
La nẽra sãn di sɛla n wʋn botɪ a tadãana tuuge, la ka ãn sõŋa. 21La ãn
sõŋa tɪ fʋ da ẽŋɛ bõn-sɛba wuu n wʋn botɪ fʋ sɔbia tuuge Nawẽnnɛ
sore la zuo, la sãn dɛna nẽnnɔ ɔbga, bɪɪ dãam yũa, bɪɪ sɛla woo n
wʋn botɪ a tuuge. 22Fõn mi sɛla la bõn-ẽŋa yelle la, tara ẽ fõn mẽŋa
la Nawẽnnɛ mã'a zẽ'am. Nẽr-sɛka n ɩtɪ sɛla tɪ a bɪsɛ tɪ la ãn sõŋa, dee
ka zɛrgra a mẽŋa, ẽŋa dãana n tarɪ zu-yẽlga. 23La nẽr-sɛka n zɛrgrɪ a
mẽŋa la sɛla tɪ a diti yelle, a koŋe bʋʋrɔ mɛ. Se'ere n soe la, a ka ɩtɪ
ẽŋa n bɔ sɪra mina se'em na. La bõn-sɛka woo n ka dolɪ la bɔ sɪra de
la tõon-be'ero.

15

Ɩta-ya sɛla n de ya taaba sõŋrɛ

1Dẽnɪ tɪ tõma sɛba n tarɪ pãŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam na, sõŋɛ nẽr-
sɛba n ka tarɪ pãŋa la, ba tɔrgɔ pʋam. La tɪ da ɛɛra sɛla n ãn tõma
yẽlʋm. 2Dẽnɪ tɪ tõma nẽra woo ɛɛra sɛla n wʋn ẽŋɛ a tadãana yẽlʋm,
tɪ la sõŋɛ ẽ tɪ a sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam. 3Azezi-krisi ka ɛ
sɛla n ãn a mẽŋa sũure yẽlʋm, wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam
yetɪ:

< <Tʋʋrɛ sɛba tɪ ba tʋʋrɪ Nawẽnnɛ na, sige la mam zuo.> >

4Sɛla wuu tɪ ba yʋʋn gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam na, gʋlsɛ la tõma
zãsŋɔ ĩyã, tɪ la wʋn botɪ tɪ mã'agɛ sũure sẽnna nẽŋa, dee bɔ'ɔra tɪ
bʋraanɛ, tɪ tɪ wʋn tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɪ Nawẽnnɛ yetɪ a bɔ tɪ la.
5Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrɪ sũ-mã'arɛ, la bʋraanɛ la wʋn botɪ ya tara pʋtẽ'erɛ
ayɪla la taaba wʋ Azezi-krisi n boorɪ se'em na. 6Tɪ ya wuu wʋn tara
nõorɛ ayɪla, la yɛm ayɪla nã'asra Nawẽnnɛ n de tɪ Zuudãana Azezi-

krisi Sɔ la.
7Bɛla, tɔ'ɔsra-ya taaba wʋ Krisi n to'oge yãma se'em na, tɩ la wʋn bɔ
Nawẽnnɛ nã'asgɔ. 8Mam yetɩ ya mɛ tɩ Krisi lebge la Zifdõma
tõntõnna, tɩ a ẽŋɛ Nawẽnnɛ n yʋʋn bĩŋe a nõorɛ la tɩ yaabdõma
se'em na, pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ de la sɩra dãana. 9A ken wa'am mɛ tɩ bu-
zãŋsɩ* la wʋn nã'asra Nawẽnnɛ, ẽn zotɩ ba ninbãalga la ĩyã, wʋ lan
gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

< <Bɛla tɩ mam wʋn nã'asra fõn so'olʋm buuri wuu tẽŋasʋka,
la mam wʋn ken yõom nã'asɛ fõn yʋ'ʋrɛ.> >

10La ken gʋlsɛ yetɩ:

< <So'olʋm wuu nẽrba,
lagɩm-ya la Nawẽnnɛ nẽrba
ɩta sũ-yẽlga.> >

11La le gʋlsɛ yetɩ:

< <So'olʋm wuu nẽrba,
nã'asɛ-ya Zuudãana,
buuri wuu nẽrba,
pẽgɛ-ya ẽ.> >

12A'ezayi* mẽ gʋlsɛ yetɩ:

< <Azese* yɩɩŋa n wʋn wa'am,
a wʋn sɔna la so'olʋm buuri wuu.
La so'olʋm buuri wuu wʋn tara pʋtẽ'erɛ la ẽ lɛ.> >

13Nawẽnnɛ n botɩ tõma tara pʋtẽ'erɛ la ẽ na wʋn bɔ ya sũ-yẽlga, la
sũ-mã'asʋm zozo'e, yãma n bɔ Krisi sɩra la ĩyã, tɩ a Sɩa* pãŋa wʋn
botɩ yan tara pʋtẽ'erɛ a zẽ'am na zo'oge gãŋɛ.

Apolɩ tõoma, la ẽn tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ a ẽŋɛ se'em

14M sɔbiisi, mam mi mɛ sɩra sɩra tɩ yãma ɩtɩ sõŋa mɛ zozo'e, la ya

tarɩ bãŋrɛ wuu zo'oge mɛ tãna wʋn kã'an taaba. [15]La baa bɛla, mam
gʋlsɛ yãma mɛ zẽ'esɩ basɛba la sũ-ke'eŋo tɩ m tẽegɛ ya yãma n põn
zãsʋm mina sɛla la. La de la Nawẽnnɛ n ẽŋɛ mam yel-sõnnɛ, [16]botɩ
mam dɛna Azezi-krisi tõntõnna tɩ m tõnna a tõoma bɔ'ɔra bu-zãŋsɩ*
la ĩyã. Nawẽnnɛ tõoma tɩ mam tõnnɩ na de la m mõolɛ a kõ-yẽlga bɔ
bu-zãŋsɩ, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa botɩ ba welge to'ore dɛna bɔ'a n paarɩ
Nawẽnnɛ yɛm. [17]Mam n lagɩm na Azezi-krisi dɛna ayɩla la, mam ɩtɩ
sũ-yẽlga mɛ mam n tõnnɩ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ na ĩyã. [18]Mam kãn saagɛ
tɔgɛ sɛla yelle, sãn dagna Krisi n botɩ mam ẽŋɛ sɛla botɩ bu-zãŋsɩ sakɛ
Nawẽnnɛ na mã'a. La de la mam yetɔga, la mam tõoma pʋam [19]tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa botɩ mam ẽŋɛ bõn-yãlma, la yel-kɩrsɩ n tarɩ pãŋa.
Bɛla tɩ mam ze'ele Zerizalɛm mõolɛ Azezi-krisi kõ-yẽlga la wuu zẽ'esɩ
wuu halɩ ka paagɛ Iliri so'olʋm. [20]La mam n boorɩ se'em de la m
mõolɛ Krisi kõ-yẽlga la zẽ'e-sɛba tɩ ba nãn ka wõm a yelle la, mam ka
boorɩ tɩ m mõolɛ zẽ'e-sɛka tɩ nẽra ayẽma dẽŋɛ mõolɛ la, tɩ m da mẽ
nẽra ayẽma ẽbrɛ zuo. [21]La de wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

< <Nẽr-sɛba tɩ ba ka mõolɛ ba a yelle la, wʋn bãŋɛ.

La nẽr-sɛba n nãn ka wõm a yelle la, wʋn wõm a võorɛ.> >

[22]Bɛla n gu mam nõorɛ faa, tɩ mam ka yãŋɛ wa'am ya zẽ'am. [23]La
lɛɛlɛ wã, mam tõm m tõoma zẽ'e-bãma ba'asɛ mɛ. La de la yʋʋma
zozo'e tɩ mam boorɩ la m sũure wuu tɩ m wa'am wa bɩsɛ ya. [24]La
mam tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ mam sãn wa wɛ'ɛsa Ɛspayẽ, mam wʋn doose yẽ
ya, dee bɔna ya zẽ'am wakatɛ fẽe tɩ m pʋtẽ'erɛ kɔ'ɔgɛ, dee tɩ ya yãŋa
sõŋɛ mam tɩ m tole. [25]La lɛɛlɛ wã, mam we'esɩ la Zerizalɛm tɩ m sõŋɛ
Nawẽnnɛ nẽrba n boe mĩ na. [26]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ nẽrba n boe
Masedʋanɩ, la Akayi so'olʋm na looge la yɛm lagsɛ ligri tɩ ba sõŋɛ
Nawẽnnɛ nẽrba n boe Zerizalɛm na tarɩmdõma. [27]La de la ba mẽŋa n
looge yɛm, la, la de la ba ẽŋɛ bɛla. Zifdõma la n botɩ sɛba n dagɩ

Zifdõma po lagɩm to'oge bõn-sõma tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ ba la. Bɛla,
dẽnɩ tɩ ba mẽ sõŋɛ Zifdõma, la ban tarɩ sɛla. [28]Mam sãn tarɩ ligri la tɩ
ba lagsɛ la sẽŋɛ ka bɔ ba kɩ'ɩlɩm, mam wʋn wa'am wa kaagɛ ya, dee
tole Ɛspayẽ. [29]Mam mi tɩ mam sãn wa wa'am ya zẽ'am, tɩ wʋn yẽ
Azezi-krisi yel-sõnnɛ zo'oge.
[30]M sɔbiisi, tɩ Zuudãana Azezi-krisi ĩyã, la Nawẽnnɛ Sɩa n bɔ'ɔrɩ
nõŋlʋm na ĩyã, mam sosrɩ ya mɛ, tɩ ya lagɩm na mam mõrgɛ pʋ'ʋsɛ
Nawẽnnɛ mam ĩyã. [31]Pʋ'ʋsɛ-ya Nawẽnnɛ tɩ m yãŋɛ põsɛ la sɛba n boe
Zude* so'olʋm ka bɔ Azezi sɩra la zẽ'am, la tɩ mam n tarɩ sõŋrɛ la
wɛ'ɛsa Zerizalɛm na, Nawẽnnɛ nẽrba la wʋn to'oge ba la sũ-yẽlga.
[32]Bɛla, Nawẽnnɛ sãn bɔɔra, mam wʋn wa'am ya zẽ'am la sũ-yẽlga, la
mam wʋn yẽ vo'osgo yãma zẽ'am. [33]Nawẽnnɛ n de sũ-mã'asʋm dãana
wʋn bɔna la ya wuu lɛ. Amina.

16

Pʋ'ʋsgɔ, la kã'aŋɔ

[1]Mam yetɩ ya tɩ ya to'oge tɩ sɔbi-pɔka Afeebe ya zẽ'am. A de la
Sãnkre Wẽndeego yel-bɩsra. [2]To'oge-ya ẽ sõŋa Zuudãana doosgo la
pʋam, wʋ lan masɛ tɩ Nawẽnnɛ nẽrba ɩta se'em na. La sɛla sãn wa
bɔna tɩ a bɔɔra ya sõŋrɛ, ya sõŋɛ ẽ. Ẽŋa mẽŋa sõŋɛ nẽrba zo'oge mɛ,
la mam mẽŋa mẽ.
[3]Pʋ'ʋsɛ-ya Apriska, la Akila n de mam tõntõn-taaba Azezi-krisi
doosgo pʋam na. [4]Ba daan põsɛ ba yõorɛ mɛ mam ĩyã fãagɛ mam. La
dagɩ mam m yɩla mã'a n pʋ'ʋsrɩ ba ba yel-sõnnɛ, bu-zãŋsɩ* Wẽndeto
la wuu nẽrba mẽ pʋ'ʋsrɩ ba. [5]Mam pʋ'ʋsrɩ Azezi nẽrba la wuu n lagsrɩ
ba yire la. Pʋ'ʋsɛ-ya m sɩr-nõŋrɛ A'epayinɛtɩ bɔ mam. Eŋa n de
pɔspɔsɩ nẽra n bɔ Azezi-krisi sɩra Azi* so'olʋm. [6]Pʋ'ʋsɛ-ya Amaari n

daan tõm nãmsɛ zo'oge bɔ ya la. 7Mam pʋ'ʋsrɩ A'ãndronikusi, la
Azuniasɩ n de mam buuri n daan po lagɩm na mam bɔna yʋ'a deem
na. Ba de la nẽrba tɩ ba nannɩ Krisi Tõntõnɩba* la pʋam, la ba põn
dẽŋɛ mam mɛ lebge Krisi nẽrba. 8Pʋ'ʋsɛ-ya Ampiliyatusi n de mam
sɩrɛ tɩ mam nõŋɛ Zuudãana doosgo pʋam na. 9Pʋ'ʋsɛ-ya A'urbẽ n de
tɩ tõntõn-tadãana Krisi doosgo pʋam na, la m sɩr-nõŋrɛ A'ɛstakisi.
10Pʋ'ʋsɛ-ya Apelɛsɩ n mõrgɛ Krisi doosgo pʋam na. Pʋ'ʋsɛ-ya
Aristobuli yir-dõma. 11Pʋ'ʋsɛ-ya A'erodiyõ n de m buuri nẽra la.
Pʋ'ʋsɛ-ya nẽr-sɛba n boe Anarsisi yire dɔla Zuudãana la. 12Pʋ'ʋsɛ-ya
Atirfɛnɩ, la Atirfozɩ tɩ ba de la pɔgsɩ n mõrgrɩ tõnna Zuudãana doosgo
pʋam. Pʋ'ʋsɛ-ya m sõma Apɛrsidi n mõrgɛ tõm zozo'e bɔ Zuudãana
la. 13Pʋ'ʋsɛ-ya Arufusi tɩ nẽrba zozo'e bɩsrɩ Zuudãana doosgo pʋam
na, la a ma n lebge wʋ mam ma la. 14Pʋ'ʋsɛ-ya Asẽnkriti, la Afelgõ, la
A'ɛrmẽsɩ, la Apatrobasɩ, la A'ɛrmasɩ, la sɔbiisi sɛba wuu n boe la ba lɛ
la. 15Pʋ'ʋsɛ-ya Afilolɔgɩ, la Azuli, la Aneere la a tã, la A'olẽmpasɩ, la
Nawẽnnɛ nẽr-sɛba n boe la ba lɛ la. 16Pʋ'ʋsɛ-ya taaba la nõŋlʋm. Krisi
Wẽndeto nẽrba la wuu pʋ'ʋsrɩ ya.

17M sɔbiisi, mam kã'anɩ ya tɩ ya guusra ya mẽŋa la nẽr-sɛba n tarɩ
welgre sẽnna ya zẽ'am, dee sɩ'ɩsra zãsŋɔ sɛka tɩ ya to'oge, botɩ nẽrba
basra Nawẽnnɛ sore la. Zãagɛ ya mẽŋa la ba lɛ. 18Se'ere n soe la, nẽr-
bãma buuri ka tõnnɩ bɔ'ɔra tɩ Zuudãana Azezi-krisi, ba tõnnɩ na ba
mẽŋa sõŋrɛ ĩyã. Ba tɔgrɩ la nõ-yẽlʋm yetɔga, la yetɔg-yẽlsɩ pã'asra
nẽr-sɛba yɛm n ka zo'oge la. 19Nẽrba wuu bãŋɛ yãma n sakrɩ
Zuudãana se'em mɛ. Bɛla, mam ɩtɩ sũ-yẽlga mɛ yãma ĩyã. La mam
boorɩ mɛ tɩ ya tara yɛm mina sɛla n ãn sõŋa, la ya dɛna pʋpeelem
dõma, da ɩta sɛla n de be'em. 20Nawẽnnɛ n de sũ-mã'asʋm dãana la
kãn yuuge dee sã'am Asũtãana* pãŋa botɩ a bɔna ya nãma tẽŋa. Tɩ
Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya lɛ.

21Mam tõntõn-tadãana Atimõtı pʋ'ʋsrı ya. Alusiyusi, la Azasõ, la
Asozipatɛɛrı n de mam buuri la mẽ pʋ'ʋsrı ya. 22Mam Atɛrtiyusi n
gʋlsɛ gõŋɔ wã la, mam mẽ pʋ'ʋsrı ya la Zuudãana yʋ'ʋrɛ.
23Agayusi tı mam sẽnnı sigra a yire la pʋ'ʋsrı ya, la de la ẽŋa yire tı
Azezi nẽrba la wuu lagsrı. A'erastı n de tẽn-ẽŋa lig-gu'ura, la tı sɔbia
Akartusi pʋ'ʋsrı ya. ((24Tı Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ bɔna la ya
wuu. Amina.))

Nawẽnnɛ nã'asgɔ

25Pẽgɛ-ya Nawẽnnɛ, ẽŋa n tã wʋn botı ya ze'ele kãŋkãŋɛ, wʋ kõ-
yẽlga la tı mam mõolɛ pa'alɛ ya Azezi-krisi yelle, botı ya bãŋɛ
Nawẽnnɛ yelle n sʋgɛ la. Yel-ẽŋa sʋgɛ mɛ halı yʋʋma yʋʋma. 26La
lɛɛlɛ wã, Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrıba* gõnnɔ na yãŋa botı a puke mɛ, wʋ
Nawẽnnɛ n ka tarı ba'asgɔ n bɔ nõorɛ se'em na. A botı so'olʋm buuri
wuu nẽrba bãŋɛ ẽ mɛ, tı ba wʋn bɔ ẽ sıra, sakɛ ẽ. 27Nawẽnnɛ ayıla n
de yɛm dãana la sɔna nã'asgɔ wakatɛ n ka ba'asrı, Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ
ĩyã. Amina. \f1 2:25 Nawẽnnɛ n yʋʋn yele Zifdõma tı ba wãta ba
budimto tı la pa'alɛ tı ba de ẽŋa nẽrba. \f2 8:9 Krisi Sıa, la Nawẽnnɛ
Sıa de la ayıla. \f3 9:33 Kugre la de la Azezi-krisi. \f4 12:16 A võorɛ
ken dɛna la < <sikra ya mẽŋa tõnna.> > \e
1CO
1 Korẽntı

Pɔspɔsı gõŋɔ tı Apolı gʋlsɛ bɔ Korẽntı dõma

Bilgre

Apolı yʋʋn gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ la Nawẽnnɛ nẽrba n boe Korẽntı.
Apolı yʋʋn pɔsɛ Nawẽnnɛ tõoma la bilam, la a kẽ bilam na yʋʋnɛ la
pʋsʋka (Tõoma 18:11).

Korẽntɩ yʋʋn de la tẽn-kãtɛ n boe ko-kãtɛ yʋ'ʋrɛ n de Mediterane nõorʋm, tɩ õornɔ ze'elgo zẽ'esɩ bayi bɔna mĩ, tɩ nẽrba sẽnna mĩ lɛɛbra, tɩ tẽŋa la tara bõntarsõm zozo'e. Nẽrba zozo'e n yʋʋn boe tẽŋa la pʋam n tarɩ mi'ilum, la bãŋrɛ, la sisgo buuri to'oto'ore. La ba ɩtɩ la yalsɩ, la tõon-be'ero buuri zozo'e, tɩ tõon-bãma mẽ loŋe Azezi nẽrba la.

Wakat-ẽŋa, Apolɩ yʋʋn ka le bɔna ba zẽ'am, dee wõm tɩ welgre, la tõon-be'ero n kẽ ba tẽŋasʋka. Bɛla n botɩ a fabla ba yelle, gʋlsɛ gõnnɔ bɔ ba.

A gõnnɔ la tɩ a gʋlsɛ la, bayi n boe Nawẽnnɛ gõŋɔ la pʋam n sõŋrɩ tõma, tɩ toogo sãn paagɛ tɔ, tɩ mẽ bãŋɛ tɩ wʋn ẽŋɛ se'em.

Apolɩ gʋlsɛ ba yetɩ: Nawẽnnɛ yɛm gãnnɩ nẽrsaalba yɛm mɛ, dee kã'an ba yetɩ:

Ba basɛ welgre (sapɩtrɩ 1-4),

la yalsɩ ɩrgɔ, (sapɩtrɩ 5),

la ba da le tara ba yɛla sẽnna nẽr-sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ na zẽ'am mãala (6:1-11).

Dee pa'alɛ ba tɩ la masɛ mɛ tɩ ba tara ba ĩyã la tõnna bɔ'ɔra Nawẽnnɛ (6:12-20).

A ken lerge ba la sokrɩsɩ tɩ ba soke ẽ:

La de la pɔgdire yelle (sapɩtrɩ 7),

la baga nẽnnɔ yelle (sapɩtrɩ 8-10),

la Azezi kũm tẽerɛ dia yelle (sapɩtrɩ 11),

la Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a yelle (sapɩtrɩ 12-14),

la kũm vo'ore yelle (sapɩtrɩ 15).

Gõŋɔ la ba'asgɔ zẽ'am, a tɔgɛ la ligri tɩ ba lagsrɩ sõŋra Azezi nẽrba yelle, la ẽŋa mẽŋa sore sẽnnɛ yelle, dee pʋ'ʋsɛ ba (sapɩtrɩ 16).

Gõn-ẽna pʋam, Apolɩ pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ bɔ'a la wuu pʋam, nõŋlʋm n gãnnɩ ba wuu (sapɩtrɩ 13).

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Korẽntɩ dõma

1

[1]Mam Apolɩ tɩ Nawẽnnɛ wi, botɩ mam dɛna Azezi-krisi Tõntõnna*
wʋ ẽŋa n boorɩ se'em, la tɩ sɔbia Asostɛnɩ n gʋlsɛ gõŋɔ wã [2]bɔ'ɔra
yãma sɛba n de Nawẽnnɛ nẽrba n boe Korẽntɩ la. Nawẽnnɛ wi yãma
tɩ ya welge la to'ore dɛna a nẽrba Azezi-krisi ĩyã. Gõŋɔ la ken dɛna la
sɛba wuu n boe zẽ'a woo pʋ'ʋsra Azezi-krisi n de bãma la tõma
Zuudãana la ĩyã.
[3]Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ,
dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.
[4]Mam pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ wakatɛ wuu ya ĩyã, ẽn bɔ ya a yel-sõnnɛ
Azezi-krisi ĩyã la. [5]Yãma n lagɩm na Krisi* dɛna ayɩla la ĩyã, tɩ
Nawẽnnɛ bɔ ya bɔ'a wuu n de mi'ilum buuri wuu, la yetɔga mi'ilum
wuu. [6]Krisi kõ-yẽlga la tɩ ba tɔgɛ bɔ ya la, yãma gʋrɛ ẽ mɛ kãŋkãŋɛ.
[7]Bɛla, yãma ka koŋe bɔ'a baa ayɩla, yãma n gu'uri tɩ tɩ Zuudãana
Azezi-krisi wa'am wa puke a mẽŋa la. [8]Ẽŋa n wʋn basɛ tɩ ya ze'ele
kãŋkãŋɛ ka paagɛ dũnia ba'asgɔ. Tɩ ba kãn tã'agɛ dõrɛ ya tɩ ya ẽŋɛ
be'em tɩ Zuudãana Azezi-krisi lemŋo daarɛ. [9]Nawẽnnɛ n wi ya tɩ ya
lagɩm na a Dayʋa Azezi-krisi n de tɩ Zuudãana la dɛna ayɩla la, de la
sɩra dãana.

Welgre Nawẽnnɛ nẽrba tẽŋasʋka

10M sɔbiisi, mam sosrɩ ya la tɩ Zuudãana Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ tɩ ya wuu
sakra taaba nõorɛ, tɩ welgre da bɔna ya tẽŋasʋka. Eŋɛ-ya nõorɛ ayɩla,
tara pʋtẽ'erɛ ayɩla la taaba. 11M sɔbiisi, se'ere n soe tɩ mam yele bɛla
la, Akolowe yir-dõma basɛba n wa'am wa tɔgɛ pa'alɛ mam tɩ ka-wõm-
taaba n boe ya tẽŋasʋka. 12Mam wõm tɩ yãma nẽrba basɛba yetɩ,
bãma dolɩ la Apolɩ, tɩ basɛba yetɩ, bãma dolɩ la Apolɔsɩ, tɩ basɛba
yetɩ, bãma dolɩ la Apɩyɛɛrɩ, tɩ basɛba mẽ yetɩ, bãma dolɩ la Krisi.
13Yãma tẽ'esɛ tɩ Krisi welse mɛ bɩɩ? Bɩɩ yãma tẽ'esɛ tɩ Apolɩ n daan ki
dɔ-puurŋa* zuo yãma ĩyã, bɩɩ ba mise yãma ko'om pʋam la Apolɩ
yʋ'ʋrɛ?
14Mam pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ, mam n ka mise ya nẽra baa ayɩla ko'om
pʋam sãn dagna Akrispusi la Agayusi la. 15Bɛla, nẽra kãn tã'agɛ yele
yetɩ, ba daan mise ẽŋa ko'om pʋam la mam yʋ'ʋrɛ. 16Ẽhẽe! Mam
daan ken mise la Astefanasɩ la a yir-dõma ko'om pʋam. La mam ka le
mina mam sãn ken mise nẽr-sɛka. 17Krisi ka tõm mam tɩ m mise
nẽrba ko'om pʋam, a tõm mam tɩ m mõolɛ la Nawẽnnɛ kõ-yẽlga bɔ
nẽrba, la, la dagɩ la nẽrsaalba yɛm, tɩ la da basɛ tɩ Krisi n ki kũm dɔ-
puurŋa zuo la pãŋa la lebge zãŋa.

Nawẽnnɛ yɛm gãnnɩ dũnia yɛm

18Krisi n ki kũm dɔ-puurŋa zuo yetɔga la de la yalnɛ bɔ nẽr-sɛba n
ka yẽ fãarɛ la. La tõma sɛba n yẽ fãarɛ la mi tɩ la de la Nawẽnnɛ
pãŋa. 19La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

<<Mam wʋn sã'am yɛm dõma yɛm,
dee yese bãŋrɩba bãŋrɛ.>>

20Yɛm dõma yɛm võorɛ de la bẽm? Gõn-mitba mi'ilum võorɛ de la
bẽm? Dũnia wã nõke'en-dõma n wẽ'erɩ nõkɛ'ɛma tɩ bãma mi yɛla
zozo'e la võorɛ de la bẽm? Nawẽnnɛ pa'alɛ tɩ dũnia wã yɛm de la

yalnɛ.
21Nawẽnnɛ n ẽŋɛ sɛla la a yɛm na, nẽrsaalba ka tã'agɛ bãŋɛ ẽ la ba
mẽŋa yɛm. Bɛla tı Nawẽnnɛ botı kõ-yẽlga la mõolgɔ tı nẽrsaalba yetı
la de la yalnɛ la, fãagɛ nẽr-sɛba n bɔ ẽ sıra la. 22Zifdõma* boorı tı ba
yẽ la bõn-yãlma n pa'alɛ tı la de la sıra, la Grɛkıdõma* eerı la yɛm.
23Tõma nõo mõolı la Krisi n ki kũm dɔ-puurŋa zuo la kõ-yẽlga, kõ-
yẽlga ẽŋa tı Zifdõma dıkɛ tı a dɛna pɔ'ɔrɛ yetɔga, tı sɛba n dagı
Zifdõma la dıkɛ tı la dɛna yalnɛ. 24La Nawẽnnɛ n looge sɛba la, sɛba
n de Zifdõma, la sɛba n dagı Zifdõma la, mi tı Krisi de la pãŋa dãana
la yɛm dãana n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am. 25Bõn-sɛka tı Nawẽnnɛ ẽŋɛ, tı
nẽrsaalba dıkɛ tı a dɛna yalnɛ na, tarı yɛm mɛ gãnna nẽrsaalba yɛm.
La sɛla tı Nawẽnnɛ ẽŋɛ tı nẽrsaalba tẽ'esɛ tı la ka tarı pãŋa la, tarı
pãŋa mɛ gãnna nẽrsaalba pãŋa.

26M sɔbiisi, lɛɛlɛ wã, tẽ'esɛ-ya bısɛ yãma tı Nawẽnnɛ wi la n ãn
se'em. Nẽr-sɛba n tarı dũnia yɛm, la nẽr-sɛba n tarı pãŋa, la nẽrzuto
ka zo'oge ya pʊam. 27La Nawẽnnɛ looge sɛla tı dũnia dõma tẽ'esɛ tı la
de la yalnɛ, tı a ẽŋɛ la yɛm dõma yãnnɛ, la a ken looge la sɛla tı
dũnia dõma tẽ'esɛ tı a ka tarı pãŋa la, tı a botı pãnsı dõma n yẽ
yãnnɛ. 28La a looge la sɛla tı dũnia dõma ka bısrı, la sɛla tı ba nẽ'esrı,
la sɛla tı ba tẽ'esɛ tı a de la zãŋa la, tı a sã'am sɛla tı dũnia dõma
tẽ'esɛ tı a de la ninmõ'orɛ bõnɔ. 29A ẽŋɛ bɛla tı nẽra n da yãŋɛ zẽkɛ a
mẽŋa Nawẽnnɛ nẽŋam. 30La Nawẽnnɛ n basɛ tı ya lagım na Azezi-
krisi dɛna ayıla la, ẽŋa ĩyã tı tı tara Nawẽnnɛ yɛm, dee masɛ
Nawẽnnɛ nẽŋam, welge to'ore lebge a nẽrba n yese tõon-be'ero
pʊam. 31Bɛla tı la gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetı: < <Sɛka n boorı tı
a wẽ yõ'ogɔ, a wẽ yõ'ogɔ la sɛla tı Zuudãana ẽŋɛ la.> >

2

Apolɩ n mõolɛ Azezi-krisi kõ-yẽlga se'em

1M sɔbiisi, mam n daan wa'am ya zẽ'am wa mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-
yẽlga n sʊgɛ bɔ ya la, la dagɩ la yetɔg-mi'ilum, bɩɩ nẽrsaalba yɛm tɩ
mam mõolɛ bɔ ya. 2Se'ere n soe la, mam daan looge yɛm tɩ mam kãn
mõolɛ sɛla sɛla yelle, sãn dagna Azezi-krisi yelle, ẽŋa n ki dɔ-puurŋa*
zuo la yelle. 3Mam n daan boe ya zẽ'am na, mam daan ka tarɩ pãŋa,
tɩ dabeem daan tara mam, tɩ mam gõgra. 4Mam n daan mõolɛ dee
zãsʊm kõ-yẽlga la, la daan dagɩ la nẽrsaalba yɛm yetɔga tɩ mam daan
tɔgɛ bɔ ya tɩ ya sakɛ, mam daan tɔgɛ mɛ, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa pa'alɛ a
pãŋa, 5tɩ yãma n bɔ Azezi-krisi sɩra la, la dagɩ nẽrsaalba yɛm ĩyã, la
de la Nawẽnnɛ pãŋa ĩyã.

Nawẽnnɛ yɛm n ãn se'em

6La baa bɛla, tõma tɔgrɩ la yɛm yetɔga bɔ'ɔra sɛba n bɩ Nawẽnnɛ
sore la doosgo pʊam. La dagɩ dũnia wã yɛm, la mẽ ka de sɛba n soe
dũnia wã yɛm. Bãma wʊn lebge la zãŋa. 7Tõma mõolɩ la Nawẽnnɛ
yɛm n daan sʊgɛ tɩ nẽrba ka mina. Nawẽnnɛ daan põn looge yel-
bãma mɛ lan dẽŋɛ dũnia pĩ'iluŋo tɩ a botɩ tɩ yẽ nã'asgɔ a zẽ'am. 8Sɛba
n soe dũnia wã baa ayɩla ka mi yɛm ẽna wã. Ba daan sãn mi nɩ ẽ, ba
kãn ka nɩ Zuudãana n tarɩ na'am pãŋa wuu la dɔ-puurŋa zuo kʊ. 9La
de wʊ lan gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam se'em yetɩ:

< <Bõn-sɛba tɩ Nawẽnnɛ mãasʊm tɩ a bɔ nẽr-sɛba n nõŋɛ ẽ na,
gãnnɩ bõn-sɛba wuu tɩ nẽra nãn ka yẽ, bɩɩ wõm, bɩɩ tẽ'esɛ
a pʊtẽ'erʊm.> >

10Nawẽnnɛ botɩ a Sɩa la puke bõn-bãma pa'alɛ la tõma. Nawẽnnɛ Sɩa
la mi sɛla woo mɛ, baa la Nawẽnnɛ yel-sɛba n sʊgɛ. 11Ãne n mi
nẽrsaala pʊtẽ'erɛ? La de la nẽrsaala mẽŋa sɩa mã'a. Bɛla, nẽra mẽ ka
mi Nawẽnnɛ pʊtẽ'erɛ, sãn dagna Nawẽnnɛ Sɩa la mã'a. 12La sãn dɛna

tõma, tõma ka to'oge dũnia wã sɩa, tõma to'oge la Nawẽnnɛ Sɩa n
ze'ele a zẽ'am, tɩ tɩ yãŋɛ bãŋɛ bõn-sɛba wuu tɩ a bɔ tɔ.
13La tõma n tɔgrɩ yel-bãna wã, la dagɩ nẽrsaalba yɛm yetɔga, tõma
tɔgrɩ la yetɔg-sɛba tɩ Nawẽnnɛ Sɩa pa'alɛ tõma, tõma tɔgrɩ la yel-sɛba
n ze'ele Nawẽnnɛ Sɩa zẽ'am bɔ'ɔra nẽr-sɛba n tarɩ Nawẽnnɛ Sɩa.
14La nẽr-sɛka n ka tarɩ Nawẽnnɛ Sɩa la kãn tã'agɛ to'oge sɛla n ze'ele
Nawẽnnɛ Sɩa zẽ'am, la de la yalnɛ bɔ ẽ, a kãn tã'agɛ bãŋɛ a võorɛ.
Nẽr-sɛka tɩ Nawẽnnɛ Sɩa boe la ẽ lɛ mã'a n mi Nawẽnnɛ Sɩa la yelle.
15Nẽr-sɛka tɩ Nawẽnnɛ Sɩa boe la ẽ lɛ n tã wʊn bãŋɛ sɛla woo n ãn
se'em bɔkɛ. La nẽra ka tã wʊn bãŋɛ ẽŋa dãana yelle bɔkɛ. 16La de wʊ
lan gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam se'em yetɩ:

< <Ãne n mi Zuudãana pʊtẽ'erɛ?
Ãne n wʊn yãŋɛ kã'an ẽ? > >

La sãn dɛna tõma, tõma tarɩ la Krisi pʊtẽ'erɛ.

3

Sɛba n mõolɩ kõ-yẽlga la tõoma

1M sɔbiisi, mam daan ka tã'agɛ tɔgɛ ya wʊ nẽrba n tarɩ Nawẽnnɛ
Sɩa. Mam daan tɔgɛ ya wʊ nẽrba n vɔa wʊ ba mẽŋa n boorɩ se'em,
wʊ ya de la bilɛɛsɩ Krisi doosgo la pʊam. 2Yãma n daan ka tã wʊn
to'oge zãsŋɔ ke'eŋo n ãn wʊ di-ke'ene la ĩyã, mam daan tɔgɛ ya wʊ
bilɛɛsɩ n mõgrɩ bĩ'isum dee ka paagɛ di-ke'ene dia. La baa lɛɛlɛ wã, ya
ken ka paagɛ ya to'oge zãsŋɔ ke'eŋo, 3yãma n ken vɔa wʊ ya mẽŋa n
boorɩ se'em na ĩyã. Ya sãn ɩta sũure zɛbra la taaba, bɛla ka pa'alɛ tɩ
ya vɔa wʊ ya mẽŋa n boorɩ se'em, dee ɩta wʊ dũnia nẽrba n ɩtɩ se'em
na sɩra? 4Ya nẽra ayɩla sãn yetɩ: < <Mam dolɩ la Apolɩ> >, tɩ ayɩla
yetɩ: < <Mam dolɩ la Apolɔsɩ> >, ya ka ɩtɩ wʊ dũnia nẽrba la?

5Apolɔsı de la ãne? Apolı de la ãne? Tõma wen dɛna la Nawẽnnɛ
tõntõnıba n daan botı ya bɔ Azezi-krisi sıra. Tõma nẽra woo tõnnı la
tõon-sɛka tı Zuudãana la bɔ tɔ tı tı tõm. 6Tõma ãn wʋ kaarba la,
mam sele mɛ, tı Apolɔsı basɛ ko'om. La Nawẽnnɛ n botı ba bıta.
7Sɛka n sellı, la sɛka n basrı ko'om na de la zãŋa. Nawẽnnɛ mã'a n
botı ba bıta. 8Sɛka n sellı, la sɛka n basrı ko'om na de la ayıla.
Nawẽnnɛ wʋn yɔ nẽra woo wʋ ẽn tõm se'em na. 9Tõma lagım taaba
tõnna la Nawẽnnɛ tõoma. La yãma ãn wʋ Nawẽnnɛ va'am, la ya ãn
wʋ Nawẽnnɛ deego.
10Nawẽnnɛ n ẽŋɛ mam yel-sõnnɛ na ĭyã, mam tõm wʋ tõnmẽta n mi
mẽa sõŋa n ẽebɛ ẽbrɛ, tı nẽra ayẽma mẽ dɔglɛ a zuo. La nẽra woo
guuse a mẽŋa la ẽn mẽtı se'em na. 11Nawẽnnɛ dıkɛ la Azezi-krisi tı a
dɛna ẽbrɛ la. Ebrɛ ayẽma ka le bɔna tı nẽra wʋn ẽebɛ. 12Nẽr-sɛba n
mẽtı dɔgla ẽbrɛ la zuo la, basɛba dıkrı la sãlma, bıı zũuro, bıı kug-
sõma ligri n zo'oge mẽta dɔgla ẽbrɛ la zuo. Tı basɛba dıkra dɔɔrɔ, bıı
mõorɔ, bıı kẽnkã mẽta dɔgla. 13La Azezi-krisi lemŋo daarɛ, nẽra woo
n tõm se'em wʋn puke mɛ peelem pʋam. La de la bugum n wʋn makɛ
tõoma la, pa'alɛ nẽra woo tõoma n ãn se'em. 14Bugum na sãn ka di
nẽra tõoma, a dãana wʋn to'oge yɔɔrɔ. 15La bugum na sãn di nẽra
tõoma, a dãana wʋn koŋe yɔɔrɔ. La nẽra la mẽŋa wʋn yẽ fãarɛ, la a
wʋn ãna wʋ a doose la bugum pʋam põsɛ.
16Ya ka mi tı ya de la Nawẽnnɛ deego tı a Sıa bɔna ya pʋam? 17Nẽra
sãn sã'am Nawẽnnɛ deego la, Nawẽnnɛ wʋn sã'am a dãana. Nawẽnnɛ
deego de la a mẽŋa mã'a bõnɔ, la yãma n de a deego la.
18Nẽra da pã'asɛ a mẽŋa. Nẽra sãn bɔna ya pʋam tẽ'esɛ tı ẽŋa tarı
dũnia wã yɛm, la masɛ mɛ tı a lebge gɔɔŋɔ dũnia wã pʋam, bɛla n
wʋn basɛ tı a lebge yɛm dãana. 19Sɛla tı dũnia dõma tẽ'esɛ tı la de la
yɛm na, de la yalnɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. La de wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ

gõŋɔ pʋam se'em yetɩ: < <Nawẽnnɛ bẽtɩ yɛm dõma mɛ yõgra ba ba
yɛmkẽgsɩga la pʋam.> > 20La ken gʋlsɛ yetɩ: < <Zuudãana mi yɛm
dõma tẽ'esgɔ mɛ, a mi tɩ ba de la zãŋa.> > 21Bɛla, nẽr-sɛka da wẽ
yõ'ogɔ nẽrsaala ĩyã. Sɛla woo de la yãma bõnɔ. 22Mam Apolɩ, bɩɩ
Apolɔsɩ, bɩɩ Apɩyɛɛrɩ, bɩɩ dũnia wã, bɩɩ yõvore, bɩɩ kũm, bɩɩ sɛla n boe
lɛɛlɛ wã, bɩɩ sɛla n wʋn wa wa'am, yãma n soe ba wuu. 23La yãma,
Krisi n soe ya, tɩ Nawẽnnɛ sɔna Krisi.

4

Azezi-krisi tõntõnɩba

1Bɛla, dẽnɩ tɩ ya bãŋɛ tɩ tõma de la Krisi tõntõnɩba, tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ
a yɛla n daan sʋgɛ ẽŋɛ tõma nu'usum tɩ tɩ tɔgɛ bɔ nẽrba. 2Ba sãn dɩkɛ
tõonɛ ẽŋɛ nẽra nu'usum tɩ a bɩsra, ba boorɩ tɩ a dɛna la sɩra dãana.
3La sãn dɛna mam, yãma bɩɩ dũnia wã sarɩyaditba sãn tɔgra mam
yelle se'em, la ka ɩtɩ mam se'ere. Mam mẽ ka diti m mẽŋa sarɩya.
4Mam mi m sũure pʋam tɩ mam ka ẽŋɛ sɛla n ka ãn sõŋa, la, la dagɩ
bɛla n pa'alɛ tɩ mam masɛ ya. La de la Zuudãana n diti mam sarɩya.
5Bɛla, da dẽŋɛ-ya di nẽra sarɩya dee tɩ Zuudãana la nãn ka leme. A
sãn wa leme, a wʋn dɩkɛ sɛla n sʋgɛ lika pʋam yese peelem pʋam,
dee botɩ bõn-sɛba wuu tɩ nẽrsaalba tẽ'esrɩ ba sũure pʋam puke.
Wakat-ẽŋa, Nawẽnnɛ wʋn pẽgɛ nẽra woo wʋ lan masɛ tɩ a pẽgɛ ẽ
se'em.
6M sɔbiisi, mam n dɩkɛ m mẽŋa la Apolɔsɩ makɛ bɛla wuu la, la de
la yãma ĩyã, tɩ tõma n ẽŋɛ se'em na wʋn dɛna zãsŋɔ bɔ ya. Tɩ ya
< <da ẽŋɛ yõsɛ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam se'em na.> > Bɛla, ya
nẽra nẽra da zẽkɛ a mẽŋa wẽ'era yõ'ogɔ la nẽra ayɩla dee pɔ'ɔra
ayẽma. 7Bẽm soe tɩ fõn tẽ'esɛ tɩ fõn gãnnɩ fʋ taaba? Bẽm tɩ fõn tarɩ tɩ

la dagna Nawẽnnɛ n bɔ fɔ? La fʋ sãn to'oge, wãne tɩ fʋ pa'ala fʋ mẽŋa
wʋ fʋ ka to'oge mɛ na?
[8]Ya tẽ'esɛ tɩ yãma põn tara Nawẽnnɛ bõntarsõm na wuu tɩ la seke
mɛ. La yãma lebge la na'adõma dee tɩ tõma ka pa'asɛ. Mam boorɩ nɩ
tɩ ya sɩrɩ dɛna la na'adõma, tɩ tõma mẽ po di na'am na. [9]Mam tẽ'esɛ tɩ
Nawẽnnɛ looge tõma sɛba n de a Tõntõnɩba* la, tɩ tɩ bɔna la nẽrba la
wuu poorʋm, ãna wʋ nẽrba tɩ ba di ba sarɩya yetɩ ba kʋ ba, tɩ dũnia
dõma wuu bɩsra dee la'ara, nẽrsaalba, la malɛkadõma* wuu. [10]Tõma
ãn wʋ zɔllɔ Krisi ĩyã, la yãma tẽ'esɛ tɩ yãma de la yɛm dõma Krisi
doosgo pʋam. Ya tẽ'esɛ tɩ tõma ka tarɩ pãŋa, la yãma tarɩ pãŋa.
Nẽrba pɔ'ɔrɩ tõma mɛ, la ba nã'asrɩ yãma mɛ. [11]Kɔm la koyũuro tarɩ
tõma mɛ, tɩ tõma ka tara fu-sõma, tɩ ba nãmsra tõma, tɩ tõma ɛɛra
yɛ'ɛna halɩ wa paam wakat-ẽna. [12]La tõma tõnnɩ la tɩ yõ'ogɔ pãŋa
nãmsra yẽta tɩ nõorɛ dia. Ba sãn tʋ tõma, tõma pʋ'ʋsrɩ la Nawẽnnɛ
bɔ'ɔra ba. Ba sãn nãmsra tõma, tõma wĩbri mɛ. [13]Ba sãn tɔgɛ tõma
yetɔg-be'ero, tõma lebsrɩ la yetɔg-sõma. Dũnia dõma bɩsrɩ tõma, tɩ
tõma ãna wʋ sɔgrɔ la, ka tara võorɛ ba zẽ'am, halɩ wa paam zĩna.
[14]Mam ka gʋlsɛ wãna bɔ ya tɩ m botɩ yãnnɛ yõkɛ ya, mam yetɩ m
kã'an ya mɛ wʋ m kɔma tɩ m nõŋɛ la. [15]Baa ya sãn tara nẽrba tʋspia
tɩ ba bɩsra ya Krisi doosgo la pʋam, ya tarɩ la sɔ ayɩla mã'a. Mam n
de ya sɔ Azezi-krisi doosgo la pʋam, mam n wa'am wa mõolɛ kõ-
yẽlga la bɔ ya, tɩ ya yẽ vɔm na ĩyã. [16]Bɛla, mam belnɩ ya mɛ tɩ ya ɩta
mam n ɩtɩ se'em na. [17]Bɛla tɩ mam tõm Atimõtɩ ya zẽ'am. A de la
mam bi-nõŋrɛ n de sɩra dãana Zuudãana doosgo la pʋam. Ɛŋa n wʋn
tẽegɛ ya mam n vɔa se'em Krisi doosgo la pʋam, la de la bõn-bãma tɩ
mam zãsnɩ Azezi nẽrba n lagsrɩ zẽ'a woo la.
[18]Ya nẽrba basɛba tẽ'esrɩ tɩ mam kãn leme wa'am ya zẽ'am, zẽkra ba
mẽnsɩ. [19]La Zuudãana la sãn bɔɔra, la kãn yuuge dee tɩ mam wa'am

ya zẽ'am, la mam wʋn bãŋɛ sɛla tɩ zẽk-m-mẽŋa dõma la wʋn tã'agɛ
ẽŋɛ, tɩ la sãn dagna ba yetɔga la mã'a. [20]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
so'olʋm* dagɩ nõorɛ yetɔga, la de la pãŋa. [21]Yãma boorɩ la bẽm?
Yãma boorɩ tɩ m wa'am na kafõbga bɩɩ? Bɩɩ m wa'am na nõŋlʋm la
sũ-bʋgsʋm?

5

Krisi nẽra ka masɛ tɩ a ɩta yalsɩ

[1]Ba tɔgrɩ tɩ ya ɩtɩ la yalsɩ, halɩ yalsɩ sɛka buuri tɩ baa sɛba n ka dolɩ
Nawẽnnɛ ka sakɛ ɩta. Mam wõm tɩ ba yetɩ nẽra ayɩla n boe ya pʋam
gã la a sɔ pɔga. [2]Dee tɩ yãma zẽkra ya mẽŋa. La de nɩ na yãma sũure
sã'am, tɩ ya yese bʋra-sɛka n ẽŋɛ yel-be'e-ẽŋa la ya tẽŋasʋka.

[3]Baa mam n ka boe yãma zẽ'am, mam pʋtẽ'erɛ boe la ya lɛ mɛ. La
mam põn di bʋra-sɛka n ẽŋɛ yel-be'e-ẽŋa la sarɩya mɛ wʋ mam boe la
yãma lɛ, [4]yele la Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ yetɩ: Yãma n lagsɛ la taaba,
tɩ mam pʋtẽ'erɛ bɔna la yãma, tɩ Zuudãana Azezi pãŋa bɔna la ya lɛ
la, [5]ya yese nẽr-ẽŋa ya tẽŋasʋka basɛ Asũtãana* nu'usum tɩ a sã'am a
ĩyã, dee tɩ a sɩa wʋn yẽ fãarɛ tɩ Zuudãana Azezi lemŋo daarɛ*f1*.

[6]Yãma n zẽkrɩ ya mẽnsɩ la, la ka ãn sõŋa. Yãma ka mi tɩ dãbɩllɛ fẽe
n botɩ borborɩ zom wuu ukra? [7]Yese-ya tõon-be'e-ẽŋa n ãn wʋ dãbɩllɛ
la ya tẽŋasʋka, bɛla tɩ ya wʋn ãna sõŋa wʋ zom paalga tɩ ba ka ẽŋɛ
dãbɩllɛ ba pʋam. Ya põn ãna sõŋa wʋ borborɩ n ka tarɩ dãbɩllɛ la.
Se'ere n soe la, Krisi daan sakɛ mɛ tɩ ba kʋ ẽ tõma ĩyã wʋ Zɔɔg-basɛ*
kibsa pebila* la. [8]Bɛla, basɛ-ya tɩ tɩ yese pʋtẽ'e-be'ero, la tõon-be'ero
wuu tɩ vɔm pʋam, dee dɛna pʋpeelem dõma, la sɩra dõma wʋ ba diti
Zɔɔg-basɛ kibsa la borborɩ n ka tarɩ dãbɩllɛ la.

[9]Mam n daan gʋlsɛ gõn-sɛka la, mam daan yele ya tɩ ya da lagɩm na

sɛba n ɩtɩ yalsɩ. 10Mam ka tɔgrɩ nẽr-sɛba wuu n boe dũnia pʊam ɩta
yalsɩ, bɩɩ nõŋɛ bõnɔ, bɩɩ dɛna nayigba, bɩɩ bag-kãabrɩba n ka dolɩ
Nawẽnnɛ na yelle. Ya sãn yetɩ ya welge ya mẽŋa la bãma, dẽnɩ tɩ ya
yese dũnia wã pʊam. 11Mam daan gʊlsɛ bɔ ya yetɩ, ya da dɔla la nẽr-
sɛka n yetɩ a mẽŋa tɩ ẽŋa dolɩ la Nawẽnnɛ dee ɩta yalsɩ, bɩɩ nõŋɛ
bõnɔ, bɩɩ kãabra baga, bɩɩ tʊʊra nẽrba, bɩɩ yũura dãam bugra, bɩɩ
zũura. Da põn lagɩm-ya la nẽr-ẽŋa dãana di.
12-13La dagɩ mam n wʊn di sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ na sarɩya,
Nawẽnnɛ n wʊn di ba sarɩya. La de la yãma sɛba n boe la taaba la n
wʊn di taaba sarɩya, wʊ lan gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetɩ:
< <Dige-ya tõon-be'ero dãana la ya pʊam.> >

6

Sarɩyadia yelle

1Ya nẽra ayɩla sãn tara yelle la a tadãana, bẽm tɩ a tarɩ ẽ wɛ'ɛsa
sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ zẽ'am tɩ ba ka mãalɛ yelle la, dee ka tarɩ ẽ
wɛ'ɛsa Nawẽnnɛ nẽrba zẽ'am? 2Yãma ka mi tɩ Nawẽnnɛ nẽrba n wʊn
wa di dũnia dõma sarɩya? La yãma sãn wʊn wa di dũnia dõma
sarɩya, ya ka tã wʊn di yel-pɩg-bãna wã sarɩya? 3Yãma ka mi tɩ tõma
n wʊn wa di malɛkadõma* sarɩya? Lan de bɛla la, bẽm tɩ yãma ka
tãna wʊn di dũnia wã yɛla sarɩya? 4La yãma sãn tara yel-bãna buuri
la taaba, yãma tarɩ sẽnna la sɛba n ka mi Nawẽnnɛ sore yɛla la zẽ'am.
5Mam yetɩ ya tɩ la de la yãnnɛ bɔ ya. Bɛla, nẽra baa ayɩla ka boe
yãma pʊam n tarɩ yɛm, wʊn tã'agɛ mãalɛ yel-sɛba tɩ yãma tarɩ la
taaba la? 6La ka masɛ tɩ yãma n de sɔbiisi sãn tara yelle la taaba, ya
tara taaba sẽnna sarɩyaditba n ka dolɩ Nawẽnnɛ zẽ'am.
7Yãma n tarɩ taaba sẽnna sarɩyadia zẽ'am na, la põn pa'alɛ tɩ ya

tuuge mɛ zozo'e. Nẽra sãn ẽŋɛ ya be'em, bɩɩ zũ ya, bẽm tɩ yãma ka ɩta
sugri, dee tara taaba sẽnna sarɩyadia zẽ'am? 8Yãma malɩn ɩta taaba la
be'em, zũura taaba, yãma n de sɔbiisi Nawẽnnɛ doosgo pʊam na.
9Yãma ka mi tɩ tõon-be'ero dõma kãn yẽ zẽ'a Nawẽnnɛ so'olʊm*
pʊam? Da pã'asɛ ya mẽŋa. Nẽr-sɛba n ɩtɩ yalsɩ, bɩɩ sɛba n kãabrɩ
baga, bɩɩ sɛba n gã la taaba pɔgba la taaba sɩrba, bɩɩ bʊra-sɛba n gã la
taaba, 10bɩɩ nayigba, bɩɩ sɛba n nõŋɛ bõnɔ, bɩɩ sɛba n yũuri dãam
bugra, bɩɩ sɛba n tʊʊrɩ nẽrba, bɩɩ fãarba, bãma kãn kẽ Nawẽnnɛ
so'olʊm pʊam. 11Yãma nẽrba basɛba daan ãn na bɛla. La Nawẽnnɛ Sɩa
peege yãma tõon-be'ero mɛ botɩ ya lebge Nawẽnnɛ nẽrba, masɛ a
zẽ'am Zuudãana Azezi-krisi yʊ'ʊrɛ ĩyã.

Dɩkɛ ya ĩyã nã'asɛ Nawẽnnɛ

12Yãma nẽrba basɛba yetɩ: <<Mam tarɩ sore wʊn ẽŋɛ sɛla woo
mɛ.>> La mam yetɩ ya tɩ dagɩ sɛla woo n tarɩ yõorɔ. Mam mẽ tarɩ
sore wʊn ẽŋɛ sɛla woo mɛ. La mam kãn sakɛ lebge sɛla baa ayɩla
yamŋa. 13Yãma yetɩ, dia boe la pʊʊrɛ ĩyã, tɩ pʊʊrɛ mẽ bɔna dia ĩyã.
La de la sɩra, la Nawẽnnɛ wʊn sã'am bãma bayi la wuu mɛ. La
nẽrsaala ĩyã ka boe yalsɩ ĩyã, a boe la Zuudãana ĩyã. Tɩ Zuudãana mẽ
sɔna ĩyã la. 14Nawẽnnɛ n vo'oge tɩ Zuudãana Azezi la, ẽŋa n wʊn ken
vo'oge tõma la a pãŋa. 15Yãma ka mi tɩ ya ĩyã la de la Azezi-krisi ĩyã
la zẽ'a ayɩla? Bɛla, la ãn sõŋa tɩ nẽra dɩkɛ Krisi ĩyã zẽ'a ayɩla la sẽŋɛ
ka lagɩm na pɔg-yalsɩ dõma mɛ bɩɩ? Ayɛɩ, la põn ka masɛ. 16Ya ka mi
tɩ sɛka n lagɩm a mẽŋa la pɔg-sɛka n ɩtɩ yalsɩ, ẽŋa la pɔka la lebge la
ĩyã ayɩla? La gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetɩ, bʊraaga la pɔka sãn
lagɩm taaba, bãma bayi lebge la ayɩla. 17La sɛka n lagɩm a mẽŋa la
Zuudãana la, Nawẽnnɛ Sɩa botɩ a lebge la ayɩla la Zuudãana. 18Zoe-
ya yalsɩ. Tõon-be'e-sɛba wuu tɩ nẽrsaala ɩtɩ la ka boe a ĩyã pʊam. La

tõon-be'e-sɛka n de yalsɩ la boe la nẽrsaala ĩyã pʊam. 19Ya ka mi tɩ ya
ĩyã la de la Nawẽnnɛ Sɩa deego? Nawẽnnɛ Sɩa la tɩ a bɔ ya la boe ya
pʊam mɛ, ya ka soe ya mẽŋa. 20Nawẽnnɛ da ya la da'aga n de toogo,
bɛla, dɩkɛ-ya ya ĩyã, nã'asra Nawẽnnɛ.

7

Pɔgdire yelle

1Mam yetɩ m lerge la yãma n daan gʊlsɛ soke mam se'em na:
< <La ãn sõŋa tɩ bʊraaga da di pɔga.> > 2La, lan wʊn ẽŋɛ se'em tɩ
ya da ẽŋɛ yalsɩ, bʊraaga woo di a pɔga, tɩ pɔka woo mẽ ele a sɩra. 3La
bʊraaga bɔ a pɔga lan masɛ tɩ a bɔ ẽ sɛla la, tɩ pɔka mẽ bɔ a sɩra lan
masɛ tɩ a bɔ ẽ sɛla la. 4Se'ere n soe la, pɔka ka soe a mẽŋa ĩyã. La de
la a sɩra n soe ẽ. La bʊraaga mẽ ka soe a mẽŋa ĩyã. La de la a pɔga n
soe ẽ. 5Pɔka la a sɩra da zagsɛ tɩ bãma kãn gã la taaba, sãn dagna tɩ
ya ẽŋɛ la nõorɛ ayɩla looge wakatɛ fẽe tɩ ya pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ, bɛla
poorʊm ya le lagɩm na taaba tɩ Asũtãana* da botɩ ya ẽŋɛ be'em, ya
sãn ka tã'agɛ yõkɛ ya mẽŋa. 6Mam n yele ya se'em wã, la dagɩ pẽrgrɛ,
la de la sore tɩ mam pa'alɛ ya. 7La sãn dɛna mam tẽ'esgɔ, nẽra woo
sãn dɛna dakõorɛ wʊ mam n ãn se'em wã, la ãn sõŋa. La nẽrsaala
woo tarɩ la a bɔ'a tɩ Nawẽnnɛ bɔ ẽ. Ayɩla tarɩ la bɔ'a ayẽma, tɩ ayẽma
mẽ tara bɔ'a ayẽma.

8Mam yetɩ sɛba n ka tara pɔgba bɩɩ n ka tara sɩrba, la pɔkõpa yetɩ,
ba sãn ken bɔna bãma bayɩla mã'a wʊ mam n ãn se'em na, la ãn
sõŋa. 9La ba sãn ka tãna wʊn yõkɛ ba mẽŋa, ba di pɔgba, bɩɩ ba ele
sɩrba. La ãn sõŋa tɩ ya di pɔgba, bɩɩ ya ele sɩrba, sõna yãma n zĩ tɩ a
yɛmleego tara ya nãmsra. 10La sãn dɛna sɛba n tarɩ pɔgba bɩɩ n tarɩ
sɩrba la, mam yetɩ ya la wãna: La, la dagɩ mam mẽŋa nõorɛ, la de la

Zuudãana Azezi nõorɛ: Pɔka da basɛ a sɪra. [11]La a sãn basɛ a sɪra, a
zẽa, a da le bɔta bʊraasɪ, bɪɪ ẽŋa la a sɪra la mãalɛ ba yelle la le
naagɛ taaba. Bʊraaga mẽ da lebse a pɔga.
[12]La sãn dɛna nẽrba basɛba la, mam yetɪ la wãna: La de la mam
mẽŋa n yele, la dagɪ Zuudãana nõorɛ: Bʊraaga n dolɪ Azezi sore sãn
tara pɔga n ka dolɪ Azezi sore, dee sakɛ tɪ a bɔna la ẽ, a da lebse ẽ.
[13]La pɔka n dolɪ Azezi sore sãn tara sɪra n ka dolɪ Azezi sore, dee sakɛ
tɪ a bɔna la ẽ, a da basɛ ẽ. [14]Sɪra n ka dolɪ Azezi sore ãn sõŋa mɛ, a
pɔga n de Nawẽnnɛ nẽra la ĩyã. La pɔka n ka dolɪ Azezi sore ãn sõŋa
mɛ, a sɪra n de Nawẽnnɛ nẽra la ĩyã. Bɛla ba kɔma wʊn ãna sõŋa mɛ,
sãn dagna bɛla, ba kɔma wʊn ãna wʊ nẽr-sɛba n ka dolɪ Nawẽnnɛ
kɔma. [15]La sɛka n ka dolɪ Azezi sore la, sãn bɔɔra tɪ a basɛ sɛka n dolɪ
Azezi sore la, a basɛ ẽ tɪ a fõrgɛ. La sãn dɛna bɛla, la ka de pẽrgrɛ tɪ
pɔka bɪɪ bʊraaga n dolɪ Azezi sore bɔna la sɛka n ka dolɪ Azezi sore.
Nawẽnnɛ wi to tɪ tɪ vɔa la sũ-mã'asʊm la taaba. [16]Pɔka, fõn ẽŋɛ la
wãne bãŋɛ fõn sãn wʊn tã'agɛ botɪ fʊ sɪra la yẽ fãarɛ? Bɪɪ bʊraaga,
fõn ẽŋɛ la wãne bãŋɛ fõn sãn wʊn tã'agɛ botɪ fʊ pɔga la yẽ fãarɛ?

Sɛla n tarɪ yõorɔ de la Nawẽnnɛ sakrɛ

[17]Sɛla n ãn sõŋa de la nẽra woo vɔa wʊ ẽn daan ãn se'em tɪ
Nawẽnnɛ wi ẽ na, wʊ Zuudãana n bɔ ẽ tɪ a vɔa se'em na. La de la
bɛla tɪ mam pa'alɪ Nawẽnnɛ nẽrba n boe zẽ'esɪ wuu tɪ ba ɪta. [18]Nẽr-
sɛka sãn wã, dee tɪ Nawẽnnɛ wi ẽ, a da ɛɛra tɪ a sʊgɛ wãaga* la. Nẽr-
sɛka n mẽ ka wã, dee tɪ Nawẽnnɛ wi ẽ, a da wã. [19]Sɛka n wã, bɪɪ sɛka
n ka wã, ba wuu ka tarɪ yõorɔ. Sɛla n tarɪ yõorɔ de la Nawẽnnɛ nõorɛ
sakrɛ. [20]Nẽra woo ken ãna wʊ ẽn daan ãn se'em tɪ Nawẽnnɛ wi ẽ na.
[21]Fʊ daan sãn dɛna la yamŋa tɪ Nawẽnnɛ wi fo, da basɛ tɪ fʊ yɛm
yɔɔra. La sore sãn wa bɔna tɪ fʊ wʊn to'oge fʊ mẽŋa, fʊ doose bilam

to'oge fʊ mẽŋa. 22La nẽr-sɛka n de yamŋa tɩ Zuudãana la wi ẽ, a de la
nẽra tɩ Zuudãana botɩ a to'oge a mẽŋa. Bɛla mẽ, nẽr-sɛka n dagɩ
yamŋa tɩ Zuudãana Krisi wi ẽ, a de la Krisi yamŋa. 23Nawẽnnɛ da ya
la toogo, bɛla da lebge-ya nẽrba yamsɩ. 24Bɛla ĩyã, m sɔbiisi, nẽra
woo vɔa Nawẽnnɛ nẽŋam wʊ ẽn daan ãn se'em tɩ Nawẽnnɛ wi ẽ na.

Apolɩ le tɔgɛ pɔgdire yelle

25Mam yetɩ m tɔgɛ la sɛba n ka tarɩ sɩrba bɩɩ pɔgba la yelle, mam ka
to'oge nõorɛ Zuudãana Azezi zẽ'am. La de la mam mẽŋa pʊtẽ'erɛ, la
ya wʊn bɔ mam sɩra Zuudãana la n zoe mam ninbãalga la ĩyã. 26Yel-
sɛba n boe lɛɛlɛ wã ĩyã, mam tẽ'esɛ tɩ la ãn sõŋa tɩ nẽra woo ken ãna
wʊ ẽn ãn se'em na. 27Fʊ sãn tara pɔga, da ɛɛra tɩ fʊ lebse ẽ. La fʊ sãn
ka tara pɔga, da ɛɛra tɩ fʊ di pɔga. 28La fʊ sãn di pɔga, la dagɩ be'em.
La pug-sɛka n mẽ ele sɩra, la dagɩ be'em. Nẽr-sɛba n tarɩ pɔgba, bɩɩ
sɩrba la wʊn yẽ la sũ-sã'aŋɔ dũnia wã pʊam, bɛla tɩ mam ka bɔɔra tɩ
yel-bãma paagɛ ya.

29M sɔbiisi, mam n yetɩ ya se'em n wãna: Wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ bɔ
tɔ la ka le zo'oge. Lan pɔsɛ lɛɛlɛ wã, la ãn sõŋa tɩ sɛba n tarɩ pɔgba la,
ãna wʊ ba ka tarɩ pɔgba, 30tɩ sɛba n kellɩ, ãna wʊ ba ka kellɩ, tɩ sɛba
n ɩtɩ sũ-yẽlga, ãna wʊ ba ka ɩtɩ sũ-yẽlga, tɩ sɛba n da'arɩ, ãna wʊ ba
ka tarɩ sɛla tɩ ba da'arɩ la. 31Tɩ sɛba n yẽtɩ dũnia bõntarsõm, ãna wʊ
ba ka yẽtɩ bõntarsõm. Se'ere n soe la, dũnia wã n ãn se'em wã tollɩ
mɛ.

32Mam ka boorɩ tɩ ya yɛm yɔɔra la sɛla sɛla. Sɛka n ka tarɩ pɔga
dɩkrɩ a pʊtẽ'erɛ wuu tõnna la Zuudãana la tõoma, a eerɩ la ẽŋa n wʊn
ẽŋɛ se'em tɩ la ãna Zuudãana la sũure yẽlʊm. 33La sɛka n di pɔga,
dũnia yɛla n pakɛ ẽ, a eerɩ la ẽŋa n wʊn ẽŋɛ se'em tɩ la ãna a pɔga
sũure yẽlʊm. 34Bɛla, a pʊtẽ'erɛ n boorɩ se'em na pʊɩ mɛ. La pɔka bɩɩ

pugla n mẽ ka tarı sıra dıkrı a pʊtẽ'erɛ wuu tõnna la Zuudãana la
tõoma, a eerı la ẽŋa n wʊn ẽŋɛ se'em, tı a ĩyã, la a sıa wʊn wa dɛna
Nawẽnnɛ bõnɔ. La sɛka n tarı sıra, dũnia yɛla n pakɛ ẽ, a eerı la ẽŋa
n wʊn ẽŋɛ se'em, tı la ãna a sıra sũure yẽlʊm. 35La de la yãma sõŋrɛ
ĩyã tı mam yele bɛla. Mam ka boorı tı m mõrgɛ ya dıkɛ yelle dɔglɛ ya
zuto. Mam boorı tı ya tõm na sɛla n ãn sõŋa, la ya dıkɛ ya mẽŋa wuu
bɔ Zuudãana la, tõnna a tõoma.
36La sãn dɛna sɛba n lɛgrı pugunto tı ba di la, sɛka sãn tẽ'esɛ tı ẽŋa
sãn basɛ a zɛba la ka di ẽ, ẽŋa ẽŋɛ ẽ na be'em, dee tı a yɛmleego tara
ẽ, a di ẽ wʊ ẽn tẽ'esɛ se'em na, tı la dagı be'em. 37La nẽr-sɛka sãn
tẽ'esɛ a pʊtẽ'erʊm sõŋa sõŋa tı ẽŋa kãn di ẽ, tı pẽrgrɛ ka bɔna mĩ, a
sãn wʊn tã'agɛ yõkɛ a mẽŋa, a ẽŋɛ wʊ ẽn tẽ'esɛ se'em na, tı la ãn
sõŋa. 38Bɛla, nẽr-sɛka n di pɔga, a ẽŋɛ sõŋa. La nẽr-sɛka n mẽ ka di
pɔga, a ẽŋɛ sõŋa gãnna.
39Pɔg-sɛka n ele, dẽnı tı a bɔna la a sıra lɛ, ẽn ken vɔa wakatɛ la. La
a sıra la sãn ki, sore boe mɛ tı a le ele nẽr-sɛka tı a boorı, la dẽnı tı a
dɛna nẽra n dolı Zuudãana Azezi sore. 40La mam tẽ'esɛ tı a sãn ka le
ele sıra, a sũure wʊn ãna yẽlʊm gãnna ẽn ele. Mam tẽ'esɛ tı mam tarı
la Nawẽnnɛ Sıa pa'ala ya.

8

Baga nẽnnɔ yelle

1La sãn dɛna bõn-sɛba tı ba dıkɛ kãabɛ bɔ baga la nẽnnɔ yelle, tı mi
tı tı wuu tarı bãŋrɛ mɛ, wʊ yãma n yele se'em na. La bãŋrɛ botı nẽra
zẽkra la a mẽŋa. La nõŋlʊm sõŋrı nẽrba mɛ. 2Nẽr-sɛka sãn tẽ'esɛ tı
ẽŋa mi sɛla, a ken ka mina wʊ lan masɛ tı a mina se'em. 3La nẽra sãn
nõŋɛ Nawẽnnɛ, Nawẽnnɛ mi ẽ mɛ.

[4]Bɛla, la sãn dɛna baga nẽnnɔ na yelle, tɩ mi tɩ baga de la sɛla n de
zãŋa dũnia wã zuo, dee ken mina tɩ Nawẽnnɛ ayɩla mã'a n boe.
[5]Bõndõma n boe saazuum bɩɩ tẽŋa zuo, tɩ nẽrsaalba wi'iri tɩ wẽna.
Asɩra, bõndõma zozo'e n boe tɩ nẽrsaalba wi'iri tɩ wẽna, bɩɩ
zuudãandõma. [6]La tõma mi tɩ Nawẽnnɛ ayɩla n boe dɛna tɩ Sɔ n
nãam sɛla woo, la ẽŋa ĩyã tɩ tɩ vɔa. La tõma ken mina tɩ Zuudãana
ayɩla mã'a n boe, a de la Azezi-krisi, la doose la ẽŋa tɩ sɛla woo bɔna,
la ken doose la ẽŋa tɩ tɩ tara vɔm.
[7]La, la dagɩ nẽra woo n mi wãna. Nẽrba basɛba malʋm baga mɛ, tɩ
halɩ la zĩna ba sãn obe baga nẽnnɔ, ba ken tẽ'esra a yelle mɛ tɩ la sɩrɩ
de la baga dia. La ban ka mi Nawẽnnɛ sore yɛla sõŋa la, ba tẽ'esrɩ ba
sũure pʋam tɩ ba ẽŋɛ la be'em. [8]La dagɩ dia n wʋn botɩ tɩ lɛm
Nawẽnnɛ. Tɩ sãn ka di, sɛla ka pɔ'ɔrɩ tɔ, la tɩ sãn di, a ka pa'asrɩ tɩ
sɛla.
[9]La guuse ya mẽŋa, tɩ yan tarɩ nõorɛ dita sɛla woo la, da basɛ tɩ nẽr-
sɛba n ka tarɩ pãŋa Nawẽnnɛ sore doosgo pʋam na tõm tõon-be'ero.
[10]Nẽr-sɛka n ka mi Nawẽnnɛ sore yɛla sõŋa la, sãn yẽ fõn tarɩ bãŋrɛ
la n zĩ baga kãabgɔ zẽ'am ɔbra nẽnnɔ, la wʋn pã'asɛ ẽ tɩ a mẽ obe la
baga nẽnnɔ. [11]Bɛla, fõn bãŋrɛ la wʋn basɛ tɩ nẽr-ẽŋa n ka tarɩ pãŋa
Nawẽnnɛ sore doosgo pʋam na sã'am mɛ, a de la fʋ sɔbia tɩ Krisi ki a
ĩyã. [12]Fʋ sãn tõm tõon-be'e-ẽna sã'am fʋ sɔbia n ka mi Nawẽnnɛ sore
yɛla sõŋa pʋtẽ'erɛ, fʋ ẽŋɛ la Krisi be'em. [13]Bɛla, la sãn dɛna dia n wʋn
basɛ tɩ mam sɔbia tõm tõon-be'ero, mam kãn le malɩn di ẽ, tɩ m da
basɛ tɩ m sɔbia tõm tõon-be'ero.

9

Apolɩ basɛ ẽn tarɩ sore wʋn ẽŋɛ sɛla

1Mam ka soe m mẽŋa tãna wʋn ẽŋɛ mam n boorı se'em mɛ bıı?
Mam dagı la Krisi Tõntõnna* bıı? Mam daan ka yẽ tı Zuudãana Azezi
mɛ bıı? La dagı tõon-sɛba tı mam tõnnı bɔ'ɔra Zuudãana la n basɛ tı
yãma bɔ ẽ sıra? 2Baa nẽrba basɛba sãn ka sakɛ tı mam de Krisi
Tõntõnna*, yãma masɛ mɛ tı ya sakɛ. Yãma n dolı Krisi sore la, n de
sɛla n pa'alɛ tı mam de Krisi Tõntõnna. 3Sɛba n zɛrgrı mam na, mam
tɔgrı la wãna lɛrgra ba. 4Tõma ka tarı sore tı ba bɔ tı dia la ko'om tı
tõoma la ĩyã? 5Tõma ka tarı sore wʋn di pɔgba n dolı Nawẽnnɛ sore
tı ba dɔla tı ɛɛra wʋ tı Tõntõn-taaba, la Zuudãana yıbsı, la Apıyɛɛrı n
ıtı se'em na bıı? 6Yãma tẽ'esɛ tı mam na Abarnabası mã'a n de tı
tõnna tı mẽŋa dita bıı? 7Ãne n de sʋdaaga dee bısra a mẽŋa dia
yelle? Ãne n sele tıısı dee ka dita ba biɛ? La ãne n gu'uri dũnsi dee ka
dita ba ılʋm?
8Mam ka yele bɛla la nẽrsaala pʋtẽ'erɛ mã'a. Nawẽnnɛ lɔɔ* la mẽ
yele la bɛla. 9La gʋlsɛ lɔɔ tı Nawẽnnɛ yʋʋn bɔ Amoyisi* gõnnɔ la
pʋam yetı: < <Da ẽŋɛ-ya naafɔ n kɔɔrı nõorɛ yʋka.> > La de la
niigi yelle mã'a tı Nawẽnnɛ yʋʋn tɔgɛ bıı? 10Ayɛı, la de la tõma yelle
tı la gʋlsɛ bɛla. Bɛla nẽr-sɛka n kɔɔrı tarı pʋtẽ'erɛ tı a wʋn yẽ mɛ, tı
sɛka n wẽ'erı bõnkɔɔla mẽ tarı pʋtẽ'erɛ tı a wʋn yẽ, dẽnı tı ba wuu yẽ
ba pʋrɛ. 11Tõma n mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga la bɔ ya la, la ãn wʋ
bõnbuuri tı tõma bʋrɛ. Bɛla, la masɛ mɛ tı ya looge ya bõntarsõm na
sõŋɛ tõma wʋ bõnkɔɔla pʋrɛ tı ya bɔ tõma. 12Nẽrba basɛba sãn tara
nõorɛ tı ba to'oge yãma bõntarsõm, tõma n tarı nõorɛ tı tı to'oge
yãma bõntarsõm gãnna. La tõma ka to'oge ya sɛla wʋ tõma n tarı
nõorɛ se'em na, tõma sakɛ nãmsgɔ mɛ sɛla woo pʋam, tõma ka boorı
tı tı gu Krisi kõ-yẽlga la mõolgɔ.
13Yãma ka mi tı sɛba n tõnnı Wẽnde-kãtɛ* la pʋam, diti la bilam?
La tı sɛba n kãabrı bɔ'ɔra Nawẽnnɛ na, to'orı ba pʋrɛ la kãabgɔ* zẽ'a

na? [14]Bɛla, Zuudãana la bɔ nõorɛ mɛ tɩ sɛba n mõolɩ kõ-yẽlga la, mẽ
tɔ'ɔra ba dia bilam.
[15]La mam ka to'oge ya sɛla baa ayɩla wʋ mam n tarɩ nõorɛ se'em na.
La mam ka gʋlsɛ bɛla mẽ yetɩ ya bɔ mam sɛla. Baa mam sãn wʋn ki
sõɩ, tɩ nẽra da wa basɛ tɩ mam ka tara yẽsõm. [16]Mam n mõolɩ
Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la, mam ka tã wʋn wẽ m yõ'ogɔ a ĩyã. La de la
pẽrgrɛ tɩ mam mõolɛ. Mam sãn ka mõolɛ kõ-yẽlga la, mam wʋn yẽ la
toogo. [17]La sãn de nɩ la mam mẽŋa n looge yɛm mõola kõ-yẽlga la,
mam wʋn to'oge nɩ la yɔɔrɔ. La, lan de pẽrgrɛ tɩ mam mõolɛ la, la de
la tõonɛ tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ dɔglɛ mam zuo. [18]Bɛla, bẽm n de mam
yɔɔrɔ? La de la mam n mõolɩ kõ-yẽlga la bɔ'ɔra nẽrba zãŋa, dee ka
tɔ'ɔra ba sɛla wʋ mam tarɩ nõorɛ se'em na.
[19]Mam soe m mẽŋa mɛ, mam dagɩ nẽra yamŋa. La baa bɛla, mam
dɩkɛ m mẽŋa lebge la nẽrba wuu yamŋa, tɩ m tã'agɛ botɩ ba nẽrba
zozo'e dɔla Krisi. [20]Mam sãn bɔna Zifdõma zẽ'am, mam vɔa wʋ
Zifdõma la, tɩ m tã'agɛ botɩ ba doose Azezi. Amoyisi lɔɔ la ka le tara
nõorɛ la mam, la mam sãn bɔna la nẽr-bãma n dolɩ lɔɔ la, mam sakrɩ
lɔɔ wʋ bãma la, tɩ m botɩ sɛba n dolɩ lɔɔ la doose Azezi. [21]La mam
sãn bɔna nẽr-sɛba n ka dolɩ lɔɔ la zẽ'am, mam vɔa wʋ nẽr-sɛba n ka
dolɩ lɔɔ la, tɩ m botɩ ba doose Azezi. La bɛla ka pa'alɛ tɩ mam ka dolɩ
Nawẽnnɛ lɔɔ la. Mam dolɩ la Krisi lɔɔ. [22]Mam sãn bɔna la nẽr-sɛba n
ka tarɩ pãŋa Nawẽnnɛ sore doosgo pʋam, mam vɔa wʋ bãma, tɩ m
sõŋɛ ba tɩ ba da basɛ Nawẽnnɛ sore. Mam ɩtɩ sɛla woo la bɛla bɔ'ɔra
nẽrba buuri wuu, ɩta mam wʋn ẽŋɛ se'em tɩ m tã'agɛ fãagɛ ba nẽrba
basɛba. [23]Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la ĩyã tɩ mam ɩta bɛla wuu tɩ m wa po
to'oge a pʋrɛ.
[24]Yãma mi tɩ zʋa pʋam, zɔtba la wuu lagɩm zɔta mɛ, la ba nẽra
ayɩla mã'a n wʋn zoe yãŋɛ to'oge bɔ'a. Bɛla, mõrgɛ-ya wʋ zɔtba n zotɩ

se'em na, tɩ ya yãŋɛ to'oge bɔ'a Nawẽnnɛ zẽ'am. [25]Zɔtba wuu yõkrɩ ba
mẽŋa mɛ sɛla woo pʋam tɩ ba to'oge bɔ'a n kãn yuuge dee sã'am. La
tõma yõkrɩ tɩ mẽŋa tɩ tɩ wa to'oge la bɔ'a n kãn malɩn sã'am. [26]Bɛla n
soe tɩ mam ka zɔta yoo yoo, la mam ka zɛbrɩ yoo yoo wʋ nẽra n
wẽ'erɩ kʋsebgo. [27]Mam mõrgrɩ m ĩyã mɛ tara m mẽŋa sõŋa sõŋa.
Se'ere n soe la, mam ka boorɩ tɩ mam n mõolɩ kõ-yẽlga la bɔ'ɔra
nẽrba la, mam mẽŋa wa koŋe yɔɔrɔ Nawẽnnɛ zẽ'am.

10

Ɩsrayɛlɩ dõma mãmsgɔ

[1]M sɔbiisi, mam boorɩ tɩ ya tẽ'esɛ la tɩ yaabdõma n yʋʋn dolɩ
Amoyisi* la yelle. Ba wuu yʋʋn boe la sawatɛ la tẽŋa, la ba wuu
yʋʋn doose la ko-kãtɛ la pʋam tole. [2]La ãn wʋ Nawẽnnɛ yʋʋn mise
ba mɛ sawatɛ la pʋam, la ko-kãtɛ la pʋam tɩ ba dɛna ayɩla la
Amoyisi. [3]Ba wuu yʋʋn di la dia ayɩla, dee yũ ko'om ayɩla n ze'ele
Nawẽnnɛ zẽ'am. [4]Ba yʋʋn yũ la ko'om n yesrɩ tãmpĩa tɩ Nawẽnnɛ bɔ
ba pʋam. Tãmpĩ-ẽŋa yʋʋn de la Krisi n dolɩ ba. [5]La baa bɛla, ba
nẽrba zozo'e yʋʋn ka ɩtɩ sɛla n masɛ Nawẽnnɛ yɛm, tɩ a basɛ tɩ ba ki
weego la pʋam. [6]Bõn-bãna wuu ẽŋɛ tɩ la pa'alɛ la tõma, tɩ tɩ da bɔɔra
tɩ ẽŋɛ be'em wʋ bãma la. [7]Da dɔla-ya baga wʋ bãma basɛba n yʋʋn
ẽŋɛ se'em na. La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: < <Nẽrba la zĩ'ire
mɛ di dee yũ, dee isge dɛ'ɛna*f2*. > > [8]Tɩ da ɩta yalsɩ wʋ bãma
basɛba n yʋʋn ẽŋɛ se'em, tɩ ba nẽrba tʋspisyi la atã ki daarɛ ayɩla la.
[9]Tɩ da makɛ-ya tɩ Zuudãana la bɩsɛ wʋ bãma basɛba n yʋʋn ẽŋɛ
se'em, tɩ bõnsɛ'ɛdõma kʋ ba la. [10]Tɩ da yõnna-ya la Nawẽnnɛ wʋ
bãma basɛba n yʋʋn yõm se'em, tɩ kũm malɛka* kʋ ba la.
[11]Bõn-bãma wuu yʋʋn ẽŋɛ tɩ yaabdõma tɩ la dɛna la mãmsgɔ bɔ

nẽrba basɛba. La ba gʋlsɛ bɛla, tɪ la dɛna la zãsŋɔ bɔ tõma sɛba n boe
wakat-ẽna tɪ dũnia lɛm ba'asgɔ wã. 12Bɛla, nẽr-sɛka n tẽ'esɛ tɪ ẽŋa ɩtɪ
sõŋa dee zɛ sõŋa, a guuse da lui. 13Yel-sɛba n paarɪ ya la, la de la yel-
bãma n mẽ paarɪ nẽrba basɛba. La Nawẽnnɛ de la sɪra dãana, a kãn
basɛ tɪ yel-sɛka n gãnnɪ ya pãŋa paagɛ ya. La yelle pʋam, a wʋn bɔ
ya pãŋa tɪ ya wĩbe, dee ẽŋɛ sore tɪ ya yese.

Baga dia, la Zuudãana kũm tẽerɛ dia yelle

14Bɛla m sɔbiisi, yese-ya ya mẽŋa baga kãabgɔ pʋam. 15Mam tɔgrɪ
bɔ'ɔra ya wʋ ya de la nẽr-sɛba n tarɪ yɛm. Ya mẽŋa tẽ'esɛ mam n yetɪ
ya sɛla la võorɛ. 16Bõn-yũula la tɪ tõma ẽn dɪkɛ pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ dee
yũ la, pa'alɛ tɪ tõma lagɪm na Krisi dɛna ayɪla, a zɪɪm n yese bɔ tõma
la ĩyã. La borborɪ la tɪ tõma ẽn fiise pʋɪ taaba obe la, pa'alɛ tɪ tõma
lagɪm na Krisi dɛna ĩyã ayɪla. 17Borborɪ la n de ayɪla la, tõma mẽ de
la ĩyã ayɪla, baa tõma n zo'oge la. Se'ere n soe la, tɪ wuu lagɪm ɔbra
la borbor-ẽŋa ayɪla.

18Tẽ'esɛ-ya Ɩsrayɛlɪ dõma yelle. Sɛba n diti di-sɛba tɪ ba dɪkɛ kãabɛ
Nawẽnnɛ kãabgɔ* bĩmbĩnne zuo la, ba lagɪm na Nawẽnnɛ. 19Bẽm tɪ
mam yɛta wãna? Yãma tẽ'esɛ tɪ mam yetɪ bagrɛ, bɪɪ di-sɛba tɪ ba
kãabɛ bɔ bagrɛ la, de la sɛla bɪɪ? Ayɛɪ. 20Mam yetɪ ya mɛ tɪ ya bãŋɛ tɪ
sɛla tɪ bag-kãabrɪba kãabrɪ la, ba kãabrɪ bɔ'ɔra la kʋlkã'arsɪ*, dagɪ
Nawẽnnɛ. Mam ka boorɪ tɪ ya lagɪm na kʋlkã'arsɪ. 21Ya ka tã wʋn yũ
Zuudãana Azezi bõn-yũula, dee le yũ kʋlkã'arsɪ bõn-yũula, ya ken ka
tãna wʋn di Zuudãana kũm tẽerɛ dia, dee le di kʋlkã'arsɪ dia. 22Tɪ sãn
ɩta bɛla, tɪ wʋn botɪ Zuudãana sũure n isge. Yãma tẽ'esɛ tɪ tõma tarɪ
pãŋa gãnna ẽ mɛ bɪɪ?

Nã'asra-ya Nawẽnnɛ sɛla woo pʋam

23Yãma nẽrba basɛba yetɪ: <<Sore boe mɛ tɪ tɪ ẽŋɛ sɛla woo.>>

Asɩra, la, la dagɩ sɛla woo n tarɩ yõorɔ. Ba yetɩ: <<Sore boe mɛ tɩ tɩ
ẽŋɛ sɛla woo.>> La, la dagɩ sɛla woo n sõŋrɩ. 24Nẽra nẽra da ɛɛra a
mẽŋa sõŋrɛ mã'a, ɛɛra-ya taaba sõŋrɛ.
25Ya tarɩ sore tɩ ya da nẽn-sɛba wuu tɩ ba koosrɩ da'asɩ pʋam obe
mɛ. Da basɛ-ya tɩ la nãmsra ya pʋtẽ'era tɩ ya soke nẽnnɔ na n ze'ele
zẽ'a. 26La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: <<Dũnia, la bõn-sɛba
wuu n boe a pʋam de la Zuudãana Nawẽnnɛ bõnɔ.>>
27Nẽra n ka bɔ Azezi sɩra sãn wi ya tɩ ya wa'am a yire wa di, tɩ ya
sakɛ sẽŋɛ, di-ya di-sɛba wuu tɩ a tarɩ wa bɔ ya la, da basɛ-ya tɩ la
nãmsra ya pʋtẽ'era, tɩ ya soke nẽnnɔ na n ze'ele zẽ'a. 28La nẽra sãn
yele ya yetɩ: <<Di-bãna wã de la bagrɛ dia>>, da di-ya, sɛka n
yele ya bɛla la ĩyã, tɩ la da nãmsɛ a pʋtẽ'erɛ. 29La dagɩ yãma mẽŋa
pʋtẽ'era yelle tɩ mam yele, la de la nẽr-sɛka n yele ya la pʋtẽ'erɛ.
La yãma mẽ tã soke mam yetɩ: <<Bẽm soe tɩ nẽra ayẽma pʋtẽ'erɛ
wʋn gu mam, tɩ mam kãn di sɛla tɩ mam tarɩ nõorɛ tɩ m di? 30Mam
sãn pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ dia ĩyã dee di, bẽm tɩ nẽra wʋn zɛrgɛ mam la
bõn-sɛka tɩ mam pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a ĩyã?>>
31Lan de se'em na, ya sãn dita mɛ, bɩɩ ya yũuri mɛ, bɩɩ sɛla woo tɩ
ya ɩtɩ, ɩta-ya ba wuu nã'asra Nawẽnnɛ. 32Da ẽŋɛ-ya sɛla Zifdõma, bɩɩ
sɛba n dagɩ Zifdõma, bɩɩ Nawẽnnɛ nẽrba zẽ'am tɩ la gu ba Nawẽnnɛ
sore doosgo. 33Ɩta-ya wʋ mam n ɩtɩ se'em na. Mam mõrgrɩ mɛ tɩ m
ẽŋɛ sɛla n ãn nẽra woo sũure yẽlʋm sɛla woo pʋam, mam ka eerɩ m
mẽŋa sõŋrɛ, mam eerɩ la nẽrba zozo'e sõŋrɛ, tɩ ba tã'agɛ yẽ fãarɛ.

11

1Ɩta-ya mam n ɩtɩ se'em na, wʋ mam mẽ n ɩtɩ wʋ Krisi n ɩtɩ se'em
na.

Bʋraaga la pɔka n wʋn ãna se'em Wẽndeto pʋam

2Mam pẽgrɩ ya, yãma n tẽrɩ mam yelle sɛla woo pʋam, dee dɔla
bõn-sɛba wuu tɩ mam pa'alɛ ya la. 3La mam boorɩ tɩ ya bãŋɛ tɩ Krisi
de la nẽra woo zuudãana, tɩ sɩra mẽ dɛna a pɔga zuudãana, tɩ
Nawẽnnɛ dɛna Krisi zuudãana. 4Bɛla, bʋra-sɛka n pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ,
bɩɩ n to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, dee vuge a zuugo, a
pɔ'ɔrɩ la a zuudãana. 5La pɔg-sɛka n pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ, bɩɩ n to'oge
Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, dee ka vuge a zuugo, a pɔ'ɔrɩ la a
zuudãana. La ãn wʋ ẽn põn a zuugo la. 6Pɔka sãn ka bɔɔra tɩ a vuge a
zuugo, a yi sɛ a zomto. La tɩ mi tɩ la de la yãnnɛ bɔ pɔka tɩ a põn a
zuugo, bɩɩ a sɛ a zomto. Bɛla, dẽnɩ tɩ a vuge a zuugo. 7Bʋraaga ka de
a vuge a zuugo, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ nãam ẽ tɩ a wõna la a
mẽŋa, dɛna nã'asgɔ bɔ ẽ. La pɔka de la nã'asgɔ bɔ bʋraaga. 8Nawẽnnɛ
ka dɩkɛ pɔka kõbrɛ nãam bʋraaga, a daan dɩkɛ la bʋraaga kõbrɛ
nãam pɔka. 9La Nawẽnnɛ ka nãam bʋraaga pɔka ĩyã, la a nãam pɔka
la bʋraaga ĩyã. 10Bɛla ĩyã, la malɛkadõma* ĩyã, la masɛ tɩ pɔka vugra
a zuugo tɩ la pa'alɛ tɩ a tarɩ nõorɛ. 11La Zuudãana doosgo la pʋam,
pɔka boe la bʋraaga nu'usum, tɩ bʋraaga mẽ bɔna pɔka nu'usum.
12Nawẽnnɛ daan dɩkɛ la bʋraaga nãam pɔka. Tɩ pɔgsɩ mẽ dɔgra
bʋraasɩ. Bɛla wuu ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am.

13Tẽ'esɛ-ya ya mẽŋa bɩsɛ. La masɛ tɩ pɔka pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ nẽr-
kʋʋŋɔ pʋam dee ka vuge a zuugo? 14Nẽrba wuu mi mɛ tɩ bʋraaga sãn
basɛ a zomto tɩ ba wɔgɛ, la de la yãnnɛ. 15La pɔka sãn basɛ a zomto tɩ
ba wɔgɛ, la de la pẽka bɔ ẽ. A zomto la n wɔgɛ la, de la sɛla bɔ ẽ tɩ a
dɩkɛ vuge a zuugo. 16La nẽr-sɛka sãn bɔɔra tɩ a wẽ nõke'ene bõn-ẽna
wã yelle, dẽnɩ tɩ a bãŋɛ tɩ tõma, la Nawẽnnɛ nẽrba n boe zẽ'esɩ wuu
la, ka tarɩ ɩrgɔ ayẽma.

Zuudãana kũm tẽerɛ dia

(Amatie 26:26-29, Amarkɩ 14:22-25, Aluki 22:14-20)

17Mam n yetɩ m yele ya se'em wã, mam ka yetɩ m pẽgɛ ya, bẽm ĩyã,
ya ẽn lagsɛ taaba la, ya ka ɩtɩ sõŋa, ya ɩtɩ la be'em. 18Pɔspɔsɩ, mam
wõm tɩ ya sãn ẽn lagsɛ taaba tɩ ya pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ, welgre n boe ya
tẽŋasʊka. La mam sakɛ tɩ yel-sɛba tɩ ba yele la, basɛba de la sɪra.
19Dẽnɩ tɩ welgre bɔna ya tẽŋasʊka, tɩ ba bãŋɛ sɛba n sɪrɩ dolɩ
Nawẽnnɛ bɔkɛ. 20Yãma ẽn lagsɛ taaba la, ya tẽ'esɛ tɩ ya diti la
Zuudãana dia, la dagɩ bɛla. 21Se'ere n soe la, ya sãn lagsɛ, nẽra woo
dẽŋɛ ka dita la a mẽŋa dia. Tɩ sɛba kɔm dõnna, dee tɩ basɛba yũ
buge. 22La sãn dɛna bɛla, yãma ka tarɩ yiɛ wʊn di dee yũ bilam? Bɩɩ
yãma ka nannɩ la Nawẽnnɛ nẽrba la, dee ɩta nasdõma yãnnɛ? Mam
wʊn yele ya tɩ bo? M pẽgɛ ya bɛla ĩyã bɩɩ? Ayɛɩ, mam kãn pẽgɛ ya.
23Zãsŋɔ sɛka tɩ mam daan zãsʊm ya la, mam to'oge ẽ na Zuudãana
la zẽ'am. La de la wãna: Yʊ'ʊŋ-sɛka tɩ ba wʊn yõkɛ tɩ Zuudãana Azezi
la, a dɩkɛ la borborɩ, 24pʊ'ʊsɛ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ dee fiise bɔ ba
yetɩ: <<Ena de la mam ĩyã, tɩ mam bɔ'ɔrɩ ya. Ɩta-ya wãna tẽra mam
yelle.>> 25Ban daan di dia kɩ'ɩlɩm na, a dɩkɛ la bõn-yũula yetɩ:
<<Bõn-yũul-bãna pa'alɩ tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe la nõor-paalga la
nẽrsaalba mam zɩɩm n wʊn yese la ĩyã. Wakat-sɛka tɩ ya ẽn yetɩ ya
yũ ba, ɩta-ya wãna tẽra mam yelle.>> 26Wakat-sɛka woo tɩ ya obrɩ
borborɩ wã, dee yũura bõn-yũula wã, ya pa'alɩ la Zuudãana la kũm
yelle, halɩ tɩ a wʊn wa leme wa'am.
27Bɛla, nẽr-sɛka woo n obrɩ borborɩ wã, dee yũura bõn-yũula wã,
dee ka masɛ tɩ a obe dee yũ, a tõnnɩ la tõon-be'ero pɔ'ɔra Zuudãana
ĩyã, la a zɩɩm na. 28Bɛla, nẽra woo tẽ'esɛ bɩsɛ a sãn masɛ, deege obe
borborɩ la, dee yũ bõn-yũula la. 29Nẽr-sɛka n ka nannɩ Zuudãana la

ĩyã, dee obe borborɩ la, dee yũ bõn-yũula la, a eerɩ la sɩbgrɛ bɔ'ɔra a
mẽŋa. 30Bɛla n soe tɩ ya pʋam, nẽrba zozo'e dɛna bã'adõma, tɩ sɛba
ka tara pãŋa, tɩ basɛba ki. 31Tɩ sãn tẽ'esɛ tɩ mẽŋa bɩsɛ tɩ sãn masɛ,
Nawẽnnɛ kãn sɩbgɛ tɔ. 32La Zuudãana la sãn sɩbgra tɔ, a pa'alɩ tɩ mɛ tɩ
tɩ ɩta sõŋa, tɩ a da wa lagɩm tɩ la dũnia nẽrba di tɩ sarɩya sɩbgɛ tɔ.
33Bɛla, m sɔbiisi, ya sãn lagsɛ taaba tɩ ya di Zuudãana kũm tẽerɛ dia
la, ya gu'ura taaba. 34Nẽra kɔm sãn dõnna, a di a yire dee wa'am, tɩ
ya da kãn lagsɛ taaba ɛ sɩbgrɛ bɔ ya mẽŋa. La yel-sɛba n weege la,
mam sãn wa wa'am, mam wʋn mãalɛ.

12

Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a yelle

1Lɛɛlɛ wã, mam yetɩ m tɔgɛ ya la Nawẽnnɛ Sɩa* bɔ'a yelle. M sɔbiisi,
mam boorɩ tɩ ya bãŋɛ la bõn-ẽŋa yelle sõŋa. 2Ya mi tɩ yan daan nãn
ka bɔ Azezi sɩra la, ya daan taagɛ la baga n de mugro la poore dɔla,
ka tãna wʋn basɛ. 3Bɛla tɩ mam bɔɔra tɩ ya bãŋɛ tɩ Nawẽnnɛ Sɩa la
sãn bɔna la nẽra, a ka tã wʋn tɔgɛ Azezi yelle be'em. La nẽra mẽ ka
tã wʋn yetɩ, Azezi de la Zuudãana, tɩ la sãn dagna Nawẽnnɛ Sɩa n
botɩ a yele.
4Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a la de la to'oto'ore, la, la de la Sɩa ayɩla mẽŋa n
bɔ'ɔrɩ. 5Tõoma la de la to'oto'ore, la, la de la Zuudãana ayɩla tɩ tɩ
tõnnɩ bɔ'ɔra. 6Tõoma la n tõnnɩ se'em na de la to'oto'ore, la, la de la
Nawẽnnɛ ayɩla n tõnnɩ ba wuu nẽrba wuu pʋam. 7Nawẽnnɛ Sɩa la
bɔ'ɔrɩ nẽra woo la bɔ'a nẽrba la wuu sõŋrɛ ĩyã. 8Sɩa la bɔ'ɔrɩ nẽra
ayɩla la bɔ'a tɩ a tɔgra yɛm yetɔga, la Sɩa ẽŋa ayɩla n bɔ'ɔrɩ nẽra
ayẽma bɔ'a tɩ a tɔgra bãŋrɛ yetɔga. 9La Sɩa ẽŋa mẽŋa n bɔ'ɔrɩ nẽra
ayɩla bɔ'a tɩ a bɔ'ɔra Nawẽnnɛ sɩra zozo'e, dee bɔ'ɔra ayẽma pãŋa tɩ a

botɩ bã'adõma yẽta ĩmã'asʋm. [10]Sɩa la n bɔ'ɔrɩ nẽra ayɩla pãŋa tɩ a
tãna tõnna tõon-yãlma, dee bɔ'ɔra ayẽma bɔ'a tɩ a tɔ'ɔsra Nawẽnnɛ
yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, ẽŋa n bɔ'ɔrɩ nẽra ayɩla yɛm tɩ a tãna wʋn
bãŋɛ sɛla n ze'ele Nawẽnnɛ Sɩa zẽ'a, la sɛla n ka ze'ele Nawẽnnɛ Sɩa
zẽ'a bɔkɛ. Sɩa ẽŋa n bɔ'ɔrɩ nẽra ayɩla bɔ'a tɩ a tãna tɔgra yetɔg-zãŋsɩ,
dee bɔ'ɔra ayẽma bɔ'a tɩ a tãna pa'ala yetɔg-zãŋsɩ la võorɛ. [11]La de la
Sɩa ẽŋa ayɩla n ɩtɩ bɛla wuu. Sɩa la bɔ'ɔrɩ nẽra woo la bɔ'a to'oto'ore
wʋ ẽŋa n boorɩ se'em.

Azezi-krisi nẽrba ãn wʋ nẽra ayɩla ĩyã la

[12]Azezi-krisi nẽrba ãn wʋ ĩyã ayɩla n tarɩ zẽ'esɩ to'oto'ore. La baa la
zẽ'esɩ la n de to'oto'ore la, ba wuu de la ĩyã ayɩla. [13]Tõma Zifdõma, la
sɛba n dagɩ Zifdõma, la sɛba n de yamsɩ, la sɛba n dagɩ yamsɩ, tõma
wuu n daan mise ko'om pʋam na, Nawẽnnɛ Sɩa botɩ tɩ lebge la ĩyã
ayɩla. Nawẽnnɛ tõm na Sɩa ayɩla bɔ tɩ wuu.

[14]Nẽra ĩyã ka tarɩ zẽ'a ayɩla mã'a. A tarɩ la zẽ'esɩ to'oto'ore. [15]Nã'arɛ
sãn yetɩ, ẽŋa n dagɩ nu'ugo la, ẽŋa ka po dɛna ĩyã la zẽ'a ayɩla, bɛla
kãn tã'agɛ basɛ tɩ a kãn dɛna ĩyã la zẽ'a ayɩla. [16]La tʋbrɛ mẽ sãn yetɩ,
ẽŋa n ka de nifo la, ẽŋa ka po dɛna ĩyã la zẽ'a ayɩla, bɛla kãn tã'agɛ
basɛ tɩ a kãn dɛna ĩyã la zẽ'a ayɩla. [17]Tɩ ĩyã la wuu sãn de nɩ nifo, a
yetɩ a ẽŋɛ la wãne wõm yetɔga? La a wuu sãn de nɩ tʋbrɛ, a yetɩ a
ẽŋɛ la wãne wõm yũuŋo? [18]Bɛla tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ ĩyã zẽ'a woo wʋ ẽn
boorɩ se'em, lagɩm ba taaba. [19]Ba wuu sãn de nɩ la zẽ'a ayɩla mã'a,
ĩyã kãn boe nɩ. [20]Bɛla tɩ zẽ'esɩ to'oto'ore bɔna, la ba de la ĩyã ayɩla.

[21]Bɛla nifo ka tã wʋn yele nu'ugo yetɩ, ẽŋa ka boorɩ a sõŋrɛ. La
zuugo mẽ ka tã wʋn yele nãma yetɩ, ẽŋa ka boorɩ ba sõŋrɛ. [22]Lan
pa'asɛ, ĩyã la zẽ'e-sɛba n ãn wʋ ba ka tarɩ pãŋa la, tarɩ yõorɔ mɛ.
[23]Zẽ'e-sɛba tɩ tõma bɩsɛ tɩ ba ka tarɩ yõorɔ zo'oge la, tɩ bɩsrɩ la bãma

yelle sõŋa sõŋa. La zẽ'e-sɛba tɩ tɩ tẽ'esɛ tɩ ba ka masɛ tɩ nẽrba yẽ ba
la, bãma tɩ tɩ malgrɩ sõŋa gãnna. [24]La ka de tɩ dɩkɛ sɛla pĩ zẽ'e-sõma
la. Nawẽnnɛ mẽŋa n ẽŋɛ tɩ ĩyã la, basɛ tɩ tɩ bɩsra zẽ'e-sɛba tɩ tɩ tẽ'esɛ
tɩ ba ka tarɩ yõorɔ zo'oge la yelle sõŋa sõŋa, [25]tɩ welgre da bɔna ĩyã
la pʊam. La tɩ ĩyã la zẽ'esɩ to'oto'ore la wʊn sõŋra taaba. [26]Bɛla, zẽ'a
ayɩla sãn nãmsra, zẽ'esɩ la wuu mẽ nãmsrɩ mɛ. Zẽ'a ayɩla sãn yẽ
nã'asgɔ, zẽ'esɩ la wuu tarɩ la sũ-yẽlga.

[27]Ya wuu de la Krisi ĩyã la. La nẽra woo de la ĩyã la zẽ'a ayɩla.
[28]Bɛla tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ nẽra woo a zẽ'am a nẽr-kʊʊŋɔ la pʊam. Pɔspɔsɩ
de la sɛba tɩ Azezi mẽŋa daan looge tõm ba la. Bʊyi dãana de la
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba. Bʊtã de la karẽnsãandõma, la sɛba n tõnnɩ
tõon-yãlma, la sɛba tɩ a bɔ ba pãŋa tɩ ba botɩ bã'adõma yẽta
ĩmã'asʊm, la sɛba tɩ a looge tɩ ba sõŋra nẽrba, la sɛba n wʊn bɔna
nẽrba nẽŋa, la sɛba n tɔgrɩ yetɔg-zãŋsɩ. [29]La dagɩ tɩ wuu n de sɛba tɩ
Azezi mẽŋa daan looge tõm na, dagɩ tɩ wuu n de nõtɔ'ɔsrɩba, dagɩ tɩ
wuu n de karẽnsãandõma. La dagɩ tɩ wuu n tarɩ pãŋa tõnna tõon-
yãlma, [30]la dagɩ tɩ wuu n botɩ bã'adõma yẽta ĩmã'asʊm, dagɩ tɩ wuu n
tɔgrɩ yetɔg-zãŋsɩ, dagɩ tɩ wuu n tã wʊn pa'alɛ yetɔg-zãŋsɩ la võorɛ.
[31]Ɛɛra-ya bɔ'a sɛba n gãnnɩ wuu.

La mam wʊn pa'alɛ ya so-sɛka n gãnnɩ ba wuu.

13

Nõŋlʊm yelle

[1]Mam sãn tɔgra nẽrsaalba buuri wuu yetɔga, la malɛkadõma*
yetɔga, dee ka tara nõŋlʊm, mam ãn wʊ dẽnlɔŋɔ bɩɩ pɩrga n wẽ'erɩ
zãŋa. [2]La mam sãn tara bɔ'a tɔ'ɔsra Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra
nẽrba, dee tãna wʊn bãŋɛ yɛla n sʊgɛ wuu võorɛ, dee tara mi'ilum

wuu, la mam sãn bɔ Nawẽnnɛ sɩra tãna wʋn botɩ tãŋa vurge, dee ka
tara nõŋlʋm, mam de la zãŋa. 3La mam sãn dɩkɛ mam n tarɩ sɛla wuu
pʋɩ nasdõma, la baa mam sãn sakɛ tɩ ba yõ mam ĩyã bugum, dee ka
tara nõŋlʋm, bɛla ka tarɩ yõorɔ bɔ mam.

4Nẽr-sɛka n tarɩ nõŋlʋm mã'arɩ la a mẽŋa, dee sõŋra nẽrba, a ka ɩtɩ
sũure, a ka wẽ'erɩ yõ'ogɔ, la a ka zẽkrɩ a mẽŋa. 5Sɛka n tarɩ nõŋlʋm
ka ɩtɩ sɛla n ka masɛ, a ka eerɩ a mẽŋa sõŋrɛ mã'a, a sũure ka isgri,
nẽra sãn ẽŋɛ ẽ be'em, a ka tẽrɩ ẽ a sũure pʋam. 6Sɛka n tarɩ nõŋlʋm
ka ɩtɩ sũ-yẽlga la tõon-be'ero, a ɩtɩ sũ-yẽlga la sɩra. 7Sɛka n tarɩ
nõŋlʋm ɩtɩ sugri mɛ sɛla woo pʋam. A bɔ sɩra mɛ sɛla woo pʋam, a
tarɩ pʋtẽ'erɛ mɛ gu'ura sɛla woo tɩ a bɔ sɩra la, a tã wĩbra mɛ sɛla woo
pʋam.

8Nõŋlʋm ka malɩn ba'asra. Nawẽnnɛ yetɔga tɩ tɩ to'osrɩ tɔgra bɔ'ɔra
nẽrba, la yetɔg-zãŋsɩ, la mi'ilum wʋn tole. 9Tõma n mi se'em, la tõma
n to'osrɩ Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba la, de la fẽe. 10La wakatɛ
sãn wa paagɛ tɩ Nawẽnnɛ malgɛ sɛla woo tɩ la masɛ sõŋa sõŋa, sɛla
fẽe tɩ tõma mi la wʋn tole.

11Mam n daan de bia la, mam daan tɔgrɩ wʋ bia la, mam daan
tẽ'esra wʋ bia la, la mam daan wõnnɩ yɛla võorɛ wʋ bia la. La mam
yãŋa n bɩ la, mam basɛ biyã'atɛ mɛ. 12Tõma n mi sɛla lɛɛlɛ wã, ãn wʋ
tõma bɩsrɩ la bɩsga n ka yẽtɩ sõŋa pʋam. La wakat-ẽŋa tɩ wʋn yẽ sɛla
woo sõŋa. Mam n mi sɛla la, nãn de la fẽe. La mam wʋn wa bãŋɛ ẽ
sõŋa sõŋa wʋ Nawẽnnɛ n mi mam sõŋa se'em na. 13Bɛla, bõn-bãna
batã n boe wakatɛ wuu: La de la bɔ sɩra, la tɩ tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla
tɩ tɩ bɔ sɩra la, la nõŋlʋm. La bõn-bãna batã pʋam, nõŋlʋm n gãnnɩ
ba wuu.

14

Tɩ wʋn ẽŋɛ se'em tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a la sõŋɛ nẽrba

[1]Ɛ-ya nõŋlʋm, la ya ken ɛɛra Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a la, lan gãnnɩ, bɔ'a
sɛka tɩ ya wʋn to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ bɔ nẽrba. [2]Sɛka n tɔgrɩ
yetɔg-zãŋsɩ ka tɔgrɩ bɔ'ɔra nẽrba, a tɔgrɩ bɔ'ɔra la Nawẽnnɛ. Se'ere n
soe la, nẽra ka wõnnɩ a yetɔga la võorɛ, Nawẽnnɛ Sɩa botɩ a tɔgra la
yɛla n sʋgɛ. [3]La sɛka n to'osrɩ Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, ẽŋa
tɔgrɩ sõŋra la nẽrba, botɩ ba sẽnna nẽŋa Nawẽnnɛ sore doosgo la
pʋam, dee kã'ana ba, bɔ'ɔra ba bʋraanɛ. [4]Sɛka n tɔgrɩ yetɔg-zãŋsɩ
sõŋrɩ la a mẽŋa. La sɛka n to'osrɩ Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba
sõŋrɩ la Nawẽnnɛ nẽrba. [5]Mam boorɩ nɩ tɩ ya wuu tɔgra la yetɔg-
zãŋsɩ, la mam boorɩ tɩ ya tɔ'ɔsra la Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra
nẽrba gãnna. Nẽra sãn tɔgɛ yetɔg-zãŋsɩ tɩ nẽra ka bɔna wʋn to'oge
yetɔga la tɔgɛ a võorɛ pa'alɛ nẽrba la tɩ la sõŋɛ ba, sɛka n to'osrɩ
Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba la n gãnnɩ.
[6]M sɔbiisi, mam sãn wa'am ya zẽ'am wa tɔgra yetɔg-zãŋsɩ, mam
wʋn ẽŋɛ la wãne sõŋɛ ya? A ka tarɩ võorɛ bɔ ya. Sɛla n wʋn sõŋɛ ya,
de la mam sãn pa'alɛ ya sɛla tɩ Nawẽnnɛ Sɩa puke pa'alɛ mam, bɩɩ m
botɩ ya bãŋɛ sɛla, bɩɩ m to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ bɔ ya, bɩɩ m
zãsʋm ya. [7]La ãn wʋ de'eŋo lɔgrɔ la: Wɩa sãn pɛɛbra bʋra bʋra, bɩɩ
kõlŋɔ sãn wẽ'era bʋra bʋra, fʋ wʋn ẽŋɛ la wãne bãŋɛ wɩa la peebgo
võorɛ, bɩɩ kõlŋɔ la wẽ'a võorɛ? [8]Benkonne sãn peebe bʋra bʋra, ka
peebe zɛbrɛ peebgo, ãne n wʋn mãasʋm yese zɛbrɛ? [9]Bɛla mẽ, ya sãn
tɔgra yetɔg-zãŋka tɩ nẽra ka wõnnɩ a võorɛ, nẽra wʋn ẽŋɛ la wãne
bãŋɛ yãma n boorɩ tɩ ya yele se'em? Ya yetɔga la de la zãŋa. [10]Yetɔga
buuri zozo'e n boe dũnia zuo, la ayɩla ka boe ka tara võorɛ. [11]La mam
sãn ka wõnna yetɔga, mam na sɛka n tɔgrɩ la de la sãama la taaba.
[12]Bɛla, yãma n mõrgɛ ɛɛra Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'a la, ɛɛra-ya bɔ'a sɛba n
wʋn sõŋɛ Nawẽnnɛ nẽrba tɩ ba sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam.

13Bɛla ĩyã, sɛka n tɔgrɩ yetɔg-zãŋka, a sose Nawẽnnɛ tɩ a botɩ a yãŋɛ
tɔgɛ a võorɛ. 14Mam sãn pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ la yetɔg-zãŋka, mam sɩa n
pʋ'ʋsrɩ, la mam ka wõnnɩ a võorɛ la m mẽŋa yɛm. 15Bɛla, mam wʋn
ẽŋɛ la wãne? Mam wʋn pʋ'ʋsra la m sɩa, dee ken pʋ'ʋsra la m yɛm, la
m yõona la m sɩa, dee ken yõona la m yɛm. 16Fʋ sãn pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ la yetɔg-zãŋka, nẽra wʋn ẽŋɛ la wãne ze'ele
nẽrba la n lagsɛ la pʋam yetɩ: <<Amina*>>, dee ka wõm fõn yele
se'em na võorɛ? 17Baa fõn pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ se'em na sãn ãna sõŋa, la
ka tarɩ sõŋrɛ bɔ nẽr-ẽŋa. 18Mam pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, mam n
tɔgrɩ yetɔg-zãŋsɩ gãnna yãma wuu la. 19La Nawẽnnɛ nẽrba lagsgɔ
zẽ'am, mam boorɩ tɩ m tɔgɛ la yetɔga banuu la m yɛm tɩ nẽrba wõm
ba võorɛ tɩ la zãsʋm ba, sõna mam wʋn tɔgɛ yetɔg-zãŋsɩ tʋspia.

20M sɔbiisi, da ãna-ya wʋ kɔma n tẽ'esrɩ se'em na. La, la sãn dɛna
be'em ɩrgɔ yelle, ãna-ya wʋ kɔm-pɩgsɩ n ka ɩtɩ be'em na. La ya tẽ'esgɔ
pʋam, ãna-ya wʋ bõnkɛgsɩ la. 21La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam tɩ
Zuudãana Nawẽnnɛ yetɩ: <<Mam wʋn basɛ tɩ sãama n tɔgrɩ yetɔg-
zãŋsɩ mõolɛ m kõ-yẽlga bɔ m nẽrba. Baa la wãna wuu, ba kãn selse
mam.>> 22Bɛla ĩyã, yetɔg-zãŋsɩ de la sɛla n pa'alɩ sɛba n ka bɔ sɩra
Nawẽnnɛ pãŋa, la dagɩ sɛba n bɔ sɩra la ĩyã. La nẽra n to'oge
Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ bɔ nẽrba la, n de sɛla n pa'alɩ sɛba n bɔ sɩra
Nawẽnnɛ pãŋa, la dagɩ sɛba n ka bɔ sɩra la ĩyã.

23Sɛba n bɔ sɩra la sãn lagsɛ taaba zẽ'a ayɩla, tɩ nẽra woo tɔgra la
yetɔg-zãŋsɩ, tɩ sɛba n ka mi, dee ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra kẽ, ba kãn yetɩ
ya zallɩ mɛ? 24La sɛba n bɔ sɩra la sãn lagsɛ taaba, tɩ nẽra woo tɔ'ɔsra
Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra nẽrba, tɩ nẽra n ka mi, dee ka bɔ
Nawẽnnɛ sɩra kẽ, ẽn wõm sɛla woo la, wʋn basɛ tɩ a bãŋɛ a tõon-
be'ero, dee pa'alɛ ẽ a tuure. 25Yel-sɛba n sʋgɛ a sũure pʋam wʋn puke
mɛ peelem pʋam, tɩ a wʋn ka dũma dɩkɛ a nẽŋa võglɛ tẽŋa nã'asɛ

Nawẽnnɛ, dee yetɪ: <<Nawẽnnɛ sɪrɪ boe la ya lɛ.>>

Ɩta-ya sɛla woo tɪ ba dɔla sore

26Bɛla, m sɔbiisi, tɪ wʊn ẽŋɛ la wãne? Ya sãn lagsɛ taaba tɪ ya pʊ'ʊsɛ
Nawẽnnɛ, ya nẽra ayɪla tã wʊn pʊrɛ yõonɛ, tɪ ayẽma zãsʊm, tɪ ayẽma
pa'alɛ bõn-sɛka tɪ Nawẽnnɛ puke pa'alɛ ẽ, tɪ ayẽma tɔgɛ yetɔg-zãŋka,
tɪ ayẽma tɔgɛ yetɔg-zãŋka la võorɛ pa'alɛ nẽrba. Ɩta-ya bɛla wuu tɪ la
sõŋɛ Nawẽnnɛ nẽrba tɪ ba sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʊam. 27La sãn
dɛna yetɔg-zãŋsɪ tɪ ya yetɪ ya tɔgɛ, nẽrba bayi bɪɪ nẽrba batã mã'a
tɔgɛ ayɪla ayɪla, tɪ nẽra ayɪla tɔgɛ ba võorɛ pa'alɛ. 28La nẽra sãn ka
bɔna wʊn tã'agɛ tɔgɛ yetɔg-zãŋsɪ la võorɛ pa'alɛ, sɛba n yetɪ ba tɔgɛ
yetɔg-zãŋsɪ la s̃ina da tɔgɛ. Ba tɔgɛ ba sũure pʊam bɔ ba mẽŋa, la
Nawẽnnɛ. 29Sɛba n de Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɪba la, bayi bɪɪ batã tɔgɛ. Tɪ
sɛba n weege la bɪsɛ ba yetɔga la sãn masɛ bɪɪ ka masɛ. 30La nẽra
ayɪla sãn tɔgra, tɪ Nawẽnnɛ Sɪa puke sɛla pa'alɛ nẽrba lagsgɔ la zẽ'am,
nẽr-sɛka n dẽŋɛ tɔgra la go'oge. 31Ya wuu tã wʊn to'oge Nawẽnnɛ
yetɔga tɔgɛ bɔ nẽrba mɛ, la ya tɔgra ayɪla ayɪla, tɪ la wʊn zãsʊm
nẽrba wuu, dee bɔ ba bʊraanɛ. 32Nẽr-sɛba n tarɪ Nawẽnnɛ Sɪa tɔ'ɔsra
yetɔga bɔ'ɔra nẽrba la tã wʊn yõkɛ ba mẽŋa mɛ. 33Se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ boorɪ tɪ sɛla woo dɔla la sore la sũ-mã'asʊm, a ka boorɪ tɪ tɪ
tõnna yooro yooro.

34Pɔgsɪ s̃ina Nawẽnnɛ nẽrba lagsgɔ zẽ'am, wʊ ba ɪtɪ se'em zẽ'esɪ wuu
la. Sore ka boe tɪ ba darɛ tɔgra Nawẽnnɛ nẽrba lagsgɔ zẽ'am. La ba
sakra nõorɛ wʊ Zifdõma lɔɔ* n yele se'em na. 35Sɛla sãn bɔna tɪ ba
bɔɔra tɪ ba bãŋɛ, ba soke ba sɪrba ba yiɛ. La ka narɪ tɪ pɔgsɪ tɔgra
Nawẽnnɛ nẽrba lagsgɔ zẽ'am.

36Yãma tẽ'esɛ tɪ la de la yãma zẽ'am tɪ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la pɔsɛ
bɪɪ? Bɪɪ yãma mã'a n to'oge yetɔga la? 37Sɛka n tẽ'esɛ tɪ ẽŋa de la

Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa, bɩɩ ẽŋa de la sɛka tɩ Nawẽnnɛ Sɩa boe la ẽ lɛ, a
sakɛ tɩ sɛla tɩ mam gʋlsɛ bɔ'ɔra ya wã de la Zuudãana la nõorɛ tɩ a bɔ.
[38]La nẽra sãn ka selse yel-ẽna, yãma mẽ da selse ẽ.
[39]Bɛla, m sɔbiisi, mõrgɛ-ya tɔ'ɔsra Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra bɔ'ɔra
nẽrba, dee da gu-ya nẽrba tɩ ba da tɔgɛ yetɔg-zãŋsɩ. [40]La ɩta-ya sɛla
woo tɩ la ãna sõŋa, dee dɔla sore.

15

Azezi-krisi vo'ore

[1]M sɔbiisi, lɛɛlɛ wã mam boorɩ tɩ m tẽegɛ ya la kõ-yẽlga la tɩ mam
daan mõolɛ bɔ ya tɩ ya bɔ sɩra zɛ kãŋkãŋɛ la yelle. [2]Ya sãn gʋrɛ ẽ
kãŋkãŋɛ wʋ mam n mõolɛ ya se'em na, ya wʋn yẽ fãarɛ. La sãn
dagna bɛla, yan bɔ sɩra la de la zãŋa.
[3]Zãsŋɔ sɛka n gãnnɩ tɩ mam daan to'oge n bɛla tɩ mam dẽŋɛ zãsʋm
ya:

Krisi ki la tõma tõon-be'ero ĩyã,
wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam se'em na.
[4]Tɩ ba daan laagɛ ẽ,
tɩ Nawẽnnɛ botɩ a vo'oge dabsa atã daarɛ,
wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam se'em na.

[5]La a daan dẽŋɛ dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ la Apɩyɛɛrɩ, dee yãŋa dɩkɛ a mẽŋa
pa'alɛ karẽnbiisi pia la ayi la. [6]Bɛla poorʋm tɩ a dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ a
karẽnbiisi n gãnnɩ kɔbsnuu wakatɛ ayɩla. Ba nẽrba basɛba zozo'e ken
vɔa mɛ, la basɛba ki mɛ. [7]Bɛla poorʋm tɩ a dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ Azakɩ,
dee yãŋa dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ Tõntõnɩba* la wuu.
[8]Bɛla wuu poorʋm, a dɩkɛ a mẽŋa pa'alɛ la mam n ãn wʋ bia tɩ ba
dɔgɛ tɩ a wakatɛ ka paagɛ la. [9]Mam de la pɩka Tõntõnɩba la wuu

zẽ'am, dee ka nara tɩ ba wi'ira mam tɩ Tõntõnna, mam n daan nãmsɛ
Nawẽnnɛ nẽrba la ĩyã. [10]La Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ ĩyã tɩ mam dɛna mam
n de se'em lɛɛlɛ wã. Yel-sõnnɛ na tɩ Nawẽnnɛ bɔ mam na dagɩ zãŋa.
Mam tõm gãnna Tõntõnɩba basɛba la wuu mɛ. La, la dagɩ mam mẽŋa
n tõnnɩ bɛla, Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na ĩyã tɩ mam yãŋɛ tõnna bɛla.
[11]Bɛla, la sãn dɛna la mam n mõolɛ kõ-yẽlga la, bɩɩ bãma, tɩ wuu
mõolɛ la kõ-yẽlga sɛka tɩ mam tẽegɛ ya a yelle la, sɛka tɩ ya daan
sakɛ la.

Kũm vo'ore

[12]Tõma n mõolɩ tɩ Krisi ki mɛ dee vo'oge la, wãne tɩ ya nẽrba
basɛba yetɩ, sɛba n ki la kãn vo'oge? [13]La sãn dɛna sɩra tɩ nẽr-sɛba n
ki la kãn vo'oge, bɛla Krisi yi ka vo'oge. [14]La Krisi sãn ka vo'oge, kõ-
yẽlga la tɩ tõma mõolɩ la de la zãŋa, tɩ yãma bɔ sɩra la mẽ dɛna zãŋa.
[15]La sãn dɛna bɛla, tõma yi parnɩ mɛ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ, tõma n yetɩ,
Nawẽnnɛ botɩ Krisi vo'oge mɛ, dee tɩ kũm kãn vo'oge la ĩyã. [16]Sɛba n
ki la sãn kãn vo'oge, bɛla, Krisi yi ka vo'oge. [17]La Krisi sãn ka vo'oge,
yan bɔ sɩra la de la zãŋa, la ya tõon-be'ero taalɛ ken bɔna la ya zuto.
[18]La sɛba n bɔ Krisi sɩra dee ki la mẽ yi bɔɩ mɛ. [19]Tõma n tarɩ pʊtẽ'erɛ
la Krisi la sãn dɛna la tõma n vɔa dũnia wã zuo mã'a ĩyã, tõma n yi
de ninbãal-dõma gãnna nẽrsaalba wuu.

[20]La, la dagɩ bɛla, Krisi ki dee vo'oge mɛ, ẽŋa n de pɔspɔsɩ dãana n
vo'oge, pa'alɛ tɩ nẽrba basɛba n ki la mẽ wʊn vo'oge. [21]La de la nẽra
ayɩla ĩyã tɩ nẽrba kiira, bɛla, la mẽ de la nẽra ayɩla ĩyã tɩ kũm wʊn
vo'oge. [22]Nẽrsaalba wuu de la Adam* yɩɩsɩ, bɛla tɩ ba kiira. Bɛla tɩ
nẽr-sɛba wuu n mẽ de Krisi nẽrba wʊn vo'oge. [23]La nẽra woo tarɩ la a
wakatɛ, pɔspɔsɩ de la Krisi n vo'oge, la a lemŋo daarɛ, sɛba n de a
nẽrba la wʊn vo'oge mɛ. [24]Bɛla poorʊm, Krisi wʊn sã'am sɛba wuu n

soe ke'eŋo, la na'am, la pãŋa wuu, dee yãŋa dɩkɛ so'olʋm na lebse bɔ
a Sɔ Nawẽnnɛ, dee tɩ sɛla woo ba'asɛ. 25 Bɛla, dẽnɩ tɩ Krisi di na'am
halɩ ka paagɛ wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ wʋn botɩ a bɛ'ɛba wuu bɔna a
nãma tẽŋa. 26 Kũm n de bɛ-sɛka tɩ a wʋn wa sã'am poorʋm. 27 La gʋlsɛ
Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: <<Nawẽnnɛ dɩkɛ sɛla woo ẽŋɛ la a nãma
tẽŋa.>> Lan yetɩ Krisi n soe sɛla woo la, la ka tã tɩ a sɔna Nawẽnnɛ
mẽŋa n botɩ a sɔna sɛla woo la. 28 La Nawẽnnɛ sãn dɩkɛ sɛla woo ẽŋɛ
Krisi nu'usum, ẽŋa n de Nawẽnnɛ Dayʋa la mẽ wʋn dɩkɛ a mẽŋa ẽŋɛ
Nawẽnnɛ nu'usum. Tɩ Nawẽnnɛ dɛna nẽŋadãana sɔna sɛla woo.
29 Sɛba n ki la sãn kãn malɩn vo'oge, nẽr-sɛba n botɩ ba misra ba
ko'om pʋam sɛba n ki ĩyã la, wʋn ẽŋɛ la wãne? Kũm sãn kãn malɩn
vo'oge, bẽm tɩ ba ɩta bɛla? 30 La bẽm tɩ tõma põsra tɩ yõorɛ wakatɛ
wuu? 31 M sɔbiisi, mam põsrɩ m yõorɛ mɛ daarɛ woo, mam n yetɩ ya
se'em na de la sɩra. La de la sɩra wʋ mam n ɩtɩ sũ-yẽlga ya yelle yãma
n dolɩ Zuudãana Azezi-krisi ĩyã se'em na. 32 La sãn dɛna la dũnia zuo
vɔm mã'a ĩyã, mam n daan yẽ yɛla Efɛɛzɩ tẽŋa wʋ mam zɛbrɩ la we-
dũnsi la, a yõorɔ de la bẽm? La sãn dɛna tɩ kũm kãn vo'oge, tɩ wʋn
yele nɩ wʋ nẽrba basɛba n yetɩ se'em na: <<Basɛ-ya tɩ tɩ dita dee
yũura, tɩ beere tɩ wʋn ki mɛ.>>
33 Da pã'asɛ-ya ya mẽŋa. Fʋ sãn dɔla nẽr-be'ego, fʋ wʋn lebge la nẽr-
be'ego. 34 Basɛ-ya tẽ'esɛ yooro, dee da le tõnna tõon-be'ero. Mam yetɩ
ya tɩ la de la yãnnɛ bɔ ya: Ya nẽrba basɛba ka mi Nawẽnnɛ.

Sɛba n wʋn vo'oge la ĩyã n wʋn ãna se'em

35 La nẽr-sɛka wʋn soke yetɩ: <<Sɛba n ki la wʋn vo'oge la wãne
wãne? Ba wʋn wa tara la ĩyã bẽm buuri?>> 36 Sokre ẽna de la gɔɔn-
sokre! Fõn ka mi tɩ fʋ sãn bʋrɛ sɛla biire, a yɛm n wʋn bule yese vɔa,
dee tɩ a pɔkɔ põ'ogɛ? 37 La sãn dɛna la ke-biire bɩɩ sɛla ayẽma biire tɩ

fʋ dɩkɛ bʋrɛ, a de la biire mã'a. La a sãn yese, a ka le ãna wʋ sɛka tɩ
fʋ bʋrɛ la. 38Nawẽnnɛ botɩ bõnbuuri la yɛsra ãna wʋ ẽŋa n boorɩ tɩ ba
ãna se'em na. Bõnbuuri woo n yesrɩ ãna se'em de la to'oto'ore.
39Bõn-vɔɔsɩ mẽ ka tarɩ ɩ̃yã ayɩla. Nẽrsaalba ĩyã de la to'ore, dũnsi
ĩyã de la to'ore, niinto ĩyã de la to'ore, tɩ zũma ĩyã mẽ dɛna to'ore.
40Bõn-sɛba n boe saazuum tarɩ la ba ɩ̃yã, tɩ sɛba n boe tẽŋa zuo mẽ
tara ba ĩyã, la ba sõŋa dagɩ ayɩla. 41Wẽntulle peelem boe la a to'ore,
tɩ wõrga peelem bɔna a to'ore, tɩ wõrbiɛ peelem mẽ bɔna ba to'ore.
La wõrbiɛ la peelem mẽ le bɔna la to'oto'ore.
42Kũm vo'ore la mẽ wʋn wa ãna la bɛla. Nẽra sãn ki tɩ ba laagɛ ẽ, a
ĩyã põ'orɩ mɛ. La Nawẽnnɛ sãn wa vo'oge ẽ, a kãn le põ'ogɛ. 43Ba sãn
laagɛ kũm, a lɔrɛ mɛ dee dɛna gille. La a sãn vo'oge, a ãn na sõŋa,
dee tara pãŋa. 44Ban laagɛ ẽ na, a tarɩ la dũnia zuo ĩyã. La Nawẽnnɛ
sãn wa vo'oge ẽ, a tarɩ la ɩ̃yã tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ ẽ. Dũnia zuo ĩyã boe
mɛ, la ɩ̃yã tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'ɔrɩ mẽ boe mɛ. 45La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ
pʋam yetɩ: < <Adam n de pɔspɔsɩ nẽra la, Nawẽnnɛ n bɔ ẽ vɔm. > >
La Krisi tɩ ba wi'iri tɩ poorʋm Adam* na, tarɩ la Sɩa n bɔ'ɔrɩ vɔm. 46La
dagɩ ɩ̃yã tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'ɔrɩ la tɩ tɩ to'orɩ yiɛn. Tɩ to'orɩ la dũnia wã
ĩyã yiɛn, dee yãŋa wʋn to'oge ɩ̃yã tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'ɔrɩ. 47Nawẽnnɛ
yʋʋn dɩkɛ la tẽŋa tẽntõnnɔ nãam pɔspɔsɩ nẽra la. La poorʋm nẽra la
ze'ele la Nawẽnnɛ yire wa'am. 48Dũnia nẽrba wuu ãn wʋ nẽr-sɛka tɩ
Nawẽnnɛ yʋʋn dɩkɛ tẽŋa tẽntõnnɔ nãam na. Tɩ Nawẽnnɛ yire nẽrba
mẽ ãna wʋ nẽr-sɛka n ze'ele Nawẽnnɛ yire wa'am na. 49Bɛla, tõma n
ãn wʋ nẽr-sɛka tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ tẽntõnnɔ nãam na, tɩ mẽ wʋn wa
ãna wʋ nẽr-sɛka n ze'ele Nawẽnnɛ yire wa'am na.
50M sɔbiisi, bɛla tɩ mam gʋlsɛ yele ya tɩ, nẽrsaala ĩyã wã kãn tã'agɛ
kẽ Nawẽnnɛ so'olʋm pʋam. Ɩ̃yã wã n põ'orɩ la kãn tã'agɛ yẽ vɔm n ka
ba'asrɩ.

51 Selse-ya tɩ m yele ya yelle n sʋgɛ. Tõma nẽrsaalba wuu kãn ki dee
tɩ dũnia ba'asɛ, la tɩ wuu ĩisi wʋn teege mɛ. 52 Dũnia ba'asgɔ daarɛ,
benkonne n wʋn peebe, tɩ tɩ wuu teege tɔtɔ nini kãbsɩgɔ pʋam.
Benkonne na sãn peebe, sɛba n ki la wʋn vo'oge la ĩyã n kãn malɩn
ki, la Nawẽnnɛ wʋn teege tõma ĩyã mɛ. 53 Dẽnɩ tɩ nẽrsaala ĩyã wã n
põ'orɩ la, lebge ĩyã n ka põ'orɩ, tɩ ĩyã n kiiri la, lebge ĩyã n ka kiiri.
54 La ĩyã n põ'orɩ la sãn lebge ĩyã n ka põ'orɩ, tɩ ĩyã n kiiri la lebge ĩyã
n ka kiiri, wakat-ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʋlsɛ se'em na wʋn ẽŋɛ. La
gʋlsɛ yetɩ:

<<Nawẽnnɛ yãŋɛ kũm,
tɩ kũm ka le bɔna.
55 Kũm, fʋ pãŋa boe la bɛ?
Fʋ toogo boe la bɛ?>>

56 La de la tõon-be'ero n botɩ kũm tara pãŋa kʋʋra nẽrba. Tɩ lɔɔ botɩ
tõon-be'ero yẽta pãŋa. 57 Tɩ pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, ẽŋa n botɩ
tõma yãŋɛ tõon-be'ero, la kũm, Zuudãana Azezi-krisi ĩyã la.
58 Bɛla, m sɔbi-nõŋrɩsɩ, mõrgɛ-ya ze'ele kãŋkãŋɛ. Tõnna-ya Zuudãana
tõoma la wakatɛ wuu da basɛ, yãma n mi tɩ nãmsgɔ sɛka tɩ ya nãmsrɩ
Zuudãana la ĩyã dagɩ zãŋa la.

16

Ba lagsɛ ligri tɩ ba sõŋɛ Nawẽnnɛ nẽrba n boe Zerizalɛm

1 Lɛɛlɛ wã, mam boorɩ tɩ m tɔgɛ la ligri la tɩ ya lagsrɩ tɩ ya sõŋɛ
Nawẽnnɛ nẽrba la yelle. Doose-ya pa'alg-sɛka tɩ mam pa'alɛ Nawẽnnɛ
nẽrba la n boe Galatɩ so'olʋm na. 2 Lasrɩ daarɛ woo, nẽra woo looge
lig-sɛba tɩ a yetɩ a bɔ la bĩŋɛ, da zɛ-ya gu'ura tɩ mam sãn wa paam, tɩ
ya yãŋa lagsɛ. 3 Tɩ mam sãn wa paam, mam wʋn gʋlsɛ la gõŋɔ tõm

nẽr-sɛba tɩ ya mẽŋa wʋn looge la, tɩ ba tarɩ bɔ'a la sẽŋɛ Zerizalɛm.
4La, la sãn le nara tɩ mam mẽŋa sẽŋɛ, bãma wʋn doose la mam tɩ tɩ
sẽŋɛ.

Apolɩ tɔgrɩ a sore sẽnnɛ yelle

5Mam wʋn wa'am ya zẽ'am, la mam wʋn doose la Masedʋanɩ
so'olʋm wa'am. 6La mam sãn wa'am, mam wʋn yuuge ya zẽ'am fẽe,
bɩɩ tã tɩ mam wʋn bɔna la ya tɩ ɔɔrɔ wakatɛ wa tole, tɩ ya sõŋɛ ma tɩ
m sẽŋɛ zẽ'e-sɛka tɩ mam wʋn sẽŋɛ la. 7Mam ka boorɩ tɩ m wen doose
bɩsɛ ya dee tole, mam tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ mam wʋn bɔna ya zẽ'am yuuge,
Zuudãana la sãn bɔ mam sore. 8La mam wʋn weege bɔna la Efɛɛzɩ
tẽŋa wã halɩ ka paagɛ Pãntekɔtɩ* kibsa daarɛ. 9Se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ yo'oge la sore bɔ mam tɩ m tõm a tõoma zozo'e, baa bɛ'ɛba
n zo'oge la.

10Atimõtɩ sãn wa'am ya zẽ'am, ya to'oge ẽ sõŋa, dee ẽŋɛ-ya yan wʋn
ẽŋɛ se'em tɩ a bʋraanɛ da bo'oge. Se'ere n soe la, a tõnnɩ Zuudãana
tõoma la wʋ mam n tõnnɩ se'em na. 11Nẽra nẽra da pɔ'ɔgɛ ẽ, sõŋɛ-ya
ẽ tɩ a leme wa'am mam zẽ'am la sũ-mã'asʋm. Mam, la sɔbiisi la gu'uri
ẽ mɛ.

12La sãn dɛna tɩ sɔbia Apolɔsɩ, mam yele ẽ mɛ nõorɛ faa tɩ a doose
la sɔbiisi basɛba la wa'am wa bɩsɛ ya. La a ka boorɩ tɩ a wa'am lɛɛlɛ
wã. A sãn wa yẽ nẽŋa, a wʋn wa'am.

Ba'asgɔ yetɔga, la pʋ'ʋsgɔ

13Guuse-ya ya mẽŋa zɛ kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ sore doosgo la pʋam.
Keŋe ya mẽŋa, tara-ya bʋraanɛ. 14Ɩta-ya sɛla woo la nõŋlʋm.

15M sɔbiisi, ya mi Astefanasɩ la a yir-dõma yelle, bãma n dẽŋɛ bɔ
Nawẽnnɛ sɩra Akayi so'olʋm pʋam. Ba tõm mɛ bɔ Nawẽnnɛ nẽrba.
Mam belnɩ ya mɛ 16tɩ ya nanna nẽr-bãma, la nẽr-sɛba wuu n tõnnɩ

Nawẽnnɛ tõoma wʋ bãma la.
[17]Mam tarɩ sũ-yẽlga mɛ Astefanasɩ la Afɔrtunatusi la Akayikusi n
wa'am na. Se'ere n soe la, ba sõŋɛ mam wʋ yãma boe nɩ la mam
zẽ'am na. [18]Ba keŋe mam, la yãma sũure mɛ. Pẽgra-ya nẽr-bãma
buuri.
[19]Nawẽnnɛ nẽrba n boe Azi* so'olʋm pʋ'ʋsrɩ ya. Akila, la Aprisili, la
Nawẽnnɛ nẽr-sɛba n lagsrɩ ba yire la pʋ'ʋsrɩ ya sõŋa Zuudãana Azezi
doosgo pʋam. [20]Sɔbiisi la wuu pʋ'ʋsrɩ ya. Pʋ'ʋsɛ-ya taaba la nõŋlʋm.
[21]Mam Apolɩ n gʋlsɛ pʋ'ʋsgɔ wã la m mẽŋa nu'ugo, mam pʋ'ʋsrɩ ya.
[22]Nẽr-sɛka n ka nõŋɛ Zuudãana la, kã'a-be'ego wʋn bɔna a dãana
zuo. Maranata*f3*.
[23]Tɩ Zuudãana Azezi yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya.
[24]Mam nõŋɛ ya wuu mɛ Azezi-krisi doosgo pʋam. \f1 5:5 Bɩsɛ-ya 2
Korẽntɩ 2:6-11. \f2 10:7 La yʋʋn de la baga de'eŋo tɩ ba de'enɩ, dee
ɩta yalsɩ. \f3 16:22 Maranata de la Aramẽyẽ yetɔga n boorɩ tɩ a yetɩ,
tõma Zuudãana sẽm mɛ. \e
2CO
2 Korẽntɩ

Gõŋɔ bʋyi dãana tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Korẽntɩ dõma

Bilgre

Korẽntɩ nẽrba basɛba n yʋʋn sã'am Apolɩ sũure, tɩ basɛba yetɩ a dagɩ Azezi-krisi Tõntõnna sɩra sɩra.

Bɛla tɩ Apolɩ gʋlsɛ gõŋɔ wã yele ba tɩ ba ka tarɩ bʋʋrɔ, dee pa'alɛ ba tɩ ba bãŋɛ tɩ ẽŋa nõŋɛ ba mɛ, la ẽŋa boorɩ mɛ tɩ ba naagɛ taaba.

Pɔspɔsɩ, a pa'alɛ tɩ ẽŋa nãmsɛ mɛ, la Nawẽnnɛ sõŋɛ ẽŋa mɛ, bɛla tɩ ẽŋa tãna bɛlsra nẽrba basɛba (1:1-11).

A tẽegɛ ba la sũ-sã'aŋɔ sɛka n boe ẽŋa la bãma tẽŋasʋka, dee pa'alɛ ba tɩ Azezi n bɔ ẽŋa nõorɛ tɩ a dɛna Tõntõnna. Bɛla n soe tɩ ẽŋa daan zɛbɛ ba gõŋɔ ayẽma pʋam yetɩ ba ka ẽŋɛ sõŋa. La ban teege yɛm basɛ tõon-be'ero la, ẽŋa sũure n ãn yẽlʋm se'em (1:12-7:16).

La Apolɩ tɔgɛ la ligri tɩ ba lagsɛ tɩ ba sõŋɛ Azezi nẽrba n boe Zude yelle, a sose ba tɩ ba bɔ la yɛmleego (sapɩtrɩ 8-9).

Ba'asgɔ, Apolɩ zɛbɛ nẽr-sɛba n ka sakɛ tɩ ẽŋa de la Azezi-krisi Tõntõnna la mɛ, dee pa'alɛ ba yetɩ nẽr-bãma de la põmpɔrndõma (sapɩtrɩ 10-13).

Gõŋɔ bʋyi dãana tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Korẽntɩ dõma

1

1Mam Apolɩ n de Azezi-krisi Tõntõnna* wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em,
la tɩ sɔbia Atimõtɩ n gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra yãma Nawẽnnɛ nẽrba wuu
n boe Korẽntɩ, la Akayi so'olʋm wuu pʋam na. 2Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ
Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.

Apolɩ pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ

3Tɩ pẽgɛ-ya Nawẽnnɛ n de tɩ Zuudãana Azezi-krisi Sɔ la. Ẽŋa n de Sɔ
n zotɩ ninbãalga, la ẽŋa n de Nawẽnnɛ n sõŋrɩ nẽrba bɔ'ɔra ba
bʋraanɛ sɛla woo pʋam. 4Ẽŋa n bɔ'ɔrɩ tõma bʋraanɛ tɩ tooro wuu
pʋam, tɩ tõma n yẽtɩ bʋraanɛ na, tõma mẽ wʋn yãŋɛ sõŋra nẽr-sɛba
wuu n boe tooro buuri wuu pʋam bɔ ba bʋraanɛ. 5Tõma n yẽtɩ
nãmsgɔ zo'oge wʋ Krisi* la, bɛla, tõma mẽ wʋn yẽ bʋraanɛ zo'oge
Krisi ĩyã. 6Tõma sãn bɔna toogo pʋam, la de la tɩ yãma wʋn yẽ
bʋraanɛ, la fãarɛ. La tõma sãn yẽta bʋraanɛ, la de la tɩ yãma wʋn yẽ

bʋraanɛ tɩ la sõŋɛ ya tɩ yãma mẽ wʋn yãŋɛ wĩbra nãmsgɔ pʋam wʋ
tõma n mẽ wĩbri nãmsgɔ pʋam na. 7Tõma tarɩ pʋtẽ'erɛ la yãma mɛ,
mina sõŋa sõŋa tɩ yãma n po nãmsra la tõma la, yãma mẽ wʋn po yẽ
bʋraanɛ la tõma.
8Tɩ sɔbiisi, tõma boorɩ tɩ ya bãŋɛ la tooro sɛba n paagɛ tõma Azi*
so'olʋm pʋam na. Tooro la daan nãmsɛ tõma mɛ zo'oge gãŋɛ tõma
pãŋa, tɩ tõma daan põn ka le tara pʋtẽ'erɛ tɩ tõma wʋn vɔa. 9Tõma
daan kɔ'ɔgɛ tɩ pʋtẽ'erɛ yetɩ tõma vɔm tɛka n bɛla. La bɛla paagɛ tõma
tɩ tɩ da te'ege la tɩ mẽŋa, la tɩ te'ege Nawẽnnɛ n vo'orɩ kũm na. 10La
de la ẽŋa n fãagɛ tõma kũm ẽŋa pʋam, la a wʋn ken fãagɛ tõma mɛ.
Asɩra, tõma tarɩ pʋtẽ'erɛ la ẽ lɛ mɛ tɩ a wʋn le fãagɛ tõma mɛ. 11Yãma
n sõŋrɩ tõma pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ bɔ'ɔra tõma la, Nawẽnnɛ wʋn lerge
nẽrba pãɩ pʋ'ʋsgɔ sõŋɛ tõma, tɩ nẽrba zozo'e wʋn pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a
yel-sõnnɛ tõma ĩyã.

Sɛla n gu Apolɩ tɩ a viige a sore sẽnnɛ

12Sɛla n bɔ'ɔrɩ tõma sũ-yẽlga de la tõma mi tɩ sũa pʋam tɩ tõma yel-
ɩrɛ n ãn se'em dũnia wã pʋam, la, lan gãnnɩ wuu yãma zẽ'am, de la
pʋpeelem, la sɩra n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am. La dagɩ la nẽrsaala yɛm tɩ
tõma ɩtɩ bɛla, la de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ ĩyã. 13Tõma n gʋlsrɩ yãma
sɛla wã, la dagɩ sɛla ayẽma, la de la yãma n karẽŋrɩ sɛla wõnna a
võorɛ la. La mam tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ ya wʋn wõm a wuu võorɛ mɛ, 14wʋ
yãma n dẽŋɛ bãŋɛ a võorɛ fẽe, tɩ Zuudãana lemŋo daarɛ tõma n de
yãma zu-zẽkrɛ, tɩ yãma mẽ dɛna tõma zu-zẽkrɛ la.
15Mam n tarɩ pʋtẽ'e-ẽŋa la, mam daan boorɩ mɛ tɩ m dẽŋɛ wa'am
yãma zẽ'am, tɩ ya wʋn to'oge yel-sõnnɛ nõorɛ bʋyi. 16Mam daan
boorɩ la m dẽŋɛ wa'am yãma zẽ'am, yãŋa ze'ele yãma zẽ'am tole
Masedʋanɩ so'olʋm, le ze'ele bilam leme wa'am yãma zẽ'am, tɩ ya

sõŋɛ mam tɩ m sẽŋɛ Zude* so'olʋm. 17Mam n looge yɛm tɩ m ẽŋɛ
se'em na, yãma tẽ'esɛ tɩ mam de la nõgõla dãana bɩɩ? Bɩɩ yãma tẽ'esɛ
tɩ mam n looge yɛm se'em na de la nẽrsaala yɛm loore tɩ mam tãna
wʋn yetɩ <<ẽe>>, le yetɩ <<ayɛɩ>>? 18Nawẽnnɛ n de mam sɩra
dãana, tɩ mam n tɔgɛ se'em bɔ yãma la dagɩ <<ẽe>>, la
<<ayɛɩ>>. 19Se'ere n soe la, Azezi-krisi n de Nawẽnnɛ Dayʋa tɩ
mam, la Atimõtɩ, la Asilvẽ daan mõolɛ a kõa yãma zẽ'am na, dagɩ
<<ẽe>>, la <<ayɛɩ>>, ẽŋa zẽ'am la de la <<ẽe>> wakatɛ
wuu. 20Nawẽnnɛ n bĩŋe nõorɛ tɩ a ẽŋɛ sɛla wuu la, Azezi-krisi n yetɩ
<<ẽe>>, ẽŋa wʋn ẽŋɛ. Bɛla, la de la Azezi-krisi ĩyã tɩ tõma yɛta tɩ:
<<Amina*!>> tɩ la dɛna Nawẽnnɛ nã'asgɔ. 21La de la Nawẽnnɛ
mẽŋa n botɩ tõma la yãma lagɩm zɛ kãŋkãŋɛ Krisi doosgo pʋam, la
ẽŋa n looge to, welge tɩ to'ore. 22Ẽŋa n dãalɛ tõma pa'alɩ tɩ ẽŋa n soe
to, bɔ tõma a Sɩa n de sɛla n pa'alɩ tɩ tɩ wʋn yẽ sɛla wuu tɩ a bĩŋe tɩ a
bɔ tɩ la.

23Nawẽnnɛ n de mam kaset-dãana, mam sãn parna, a botɩ m ki. La
de la, la wʋn sõŋɛ ya tɩ ya sũure da sã'am ĩyã n basɛ tɩ mam ka le
wa'am Korẽntɩ. 24La dagɩ tɩ tõma boorɩ tɩ mõrgɛ ya mɛ ya bɔ sɩra la
pʋam. Tõma boorɩ tɩ tɩ lagɩm na ya lɛ mɛ tõm tɩ ya yẽ sũ-yẽlga.
Se'ere n soe la, yãma ze mɛ kãŋkãŋɛ ya bɔ sɩra la pʋam.

2

1Bɛla, mam looge la yɛm yetɩ mam kãn le wa'am ya zẽ'am, tɩ m da
botɩ ya sũure le sã'am. 2Mam sãn botɩ yãma sũure sã'am, ãne n wʋn
bɔ mam sũ-yẽlga, sãn dagna yãma sɛba tɩ mam wʋn botɩ nɩ ya sũure
sã'am na? 3Bɛla tɩ mam daan gʋlsɛ bɔ ya, mam ka boorɩ tɩ m sãn wa
wa'am ya zẽ'am, m tara sũ-sã'aŋɔ la yãma n de sɛba n wʋn bɔ mam
sũ-yẽlga la. Mam mi sɩra sɩra tɩ mam sãn tara sũ-yẽlga, yãma mẽ tarɩ

sũ-yẽlga mɛ. 4La daan de la toogo, la sũ-sã'aŋɔ, la nintãm pʋam, tɩ
mam daan gʋlsɛ gõŋɔ la bɔ ya. La dagɩ tɩ mam daan boorɩ tɩ m botɩ
ya sũure n sã'am, la de la tɩ ya bãŋɛ mam n nõŋɛ ya zo'oge paagɛ
se'em.

Bɔ-ya nẽr-sɛka n koŋe la sugri

5Nẽra sãn botɩ sũ-sã'aŋɔ wa'am, la dagɩ mam mã'a sũure tɩ a sã'am,
la de la yãma wuu sũure tɩ a sã'am. La tɩ m da tɔgɛ tole, m yetɩ a
sã'am na ya nẽrba zozo'e sũure. 6Sɩbgrɛ sɛka tɩ yãma nẽrba zozo'e bɔ
nẽr-ẽŋa dãana la, la seke mɛ. 7Lɛɛlɛ wã, sɛla n ãn sõŋa de la ya bɔ ẽ
sugri, keŋe a sũure, tɩ la da kẽ'esɛ ẽ sũ-sã'aŋɔ zozo'e pʋam tɩ a sã'am.
8Bɛla, mam kã'anɩ ya mɛ tɩ ya ẽŋɛ sɛla n wʋn botɩ a bãŋɛ tɩ yãma
nõŋɛ ẽ mɛ. 9Mam n daan gʋlsɛ gõŋɔ la bɔ yãma la, mam daan boorɩ
tɩ m bɩsɛ la ya sãn sakra mam sɛla woo pʋam. 10Ya sãn bɔ nẽra sugri,
mam mẽ bɔ'ɔrɩ a dãana sugri mɛ. La sãn dɛna mam, mam bɔ sugri
mɛ, la bõn-sɛka sãn bɔna dɛna mam bɔ sugri, mam ɩtɩ bɛla la yãma
ĩyã Krisi nifum, 11tɩ la da botɩ Asũtãana* yãŋɛ tɔ. Se'ere n soe la,
tõma mi ẽn boorɩ tɩ a ẽŋɛ se'em mɛ.

Apolɩ sũ-sã'aŋɔ Trʋasɩ

12Mam n daan paagɛ Trʋasɩ tɩ m mõolɛ Krisi kõ-yẽlga la, mam daan
yẽ tɩ Zuudãana la yo'oge sore bɔ mam mɛ, 13la mam pʋtẽ'erɛ daan ka
gã zẽ'a ayɩla, mam n ka yẽ m sɔbia Atiti bilam na ĩyã. Bɛla tɩ mam
daan keese ba, dee tole Masedʋanɩ.

Krisi tã'arɛ

14Mam pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ n botɩ tõma dɔla Krisi poore daarɛ woo a
tã'arɛ la pʋam, dee botɩ tõma ĩyã nẽrba bãŋra Krisi zẽ'a woo, wʋ
yũuŋ-yẽlga n taagɛ zẽ'a wuu la. 15Asɩra, tõma ãn wʋ yũuŋ-yẽlga bɔ

Nawẽnnɛ, tõma n mõolɩ Krisi kõa bɔ'ɔra nẽr-sɛba n yẽtɩ fãarɛ, la nẽr-
sɛba n sã'anɩ la. 16La sãn dɛna la nẽrba basɛba, la de la kũm yũuŋo n
sẽm na kũm, la nẽrba basɛba zẽ'am, la de la vɔm yũuŋo n bɔ'ɔrɩ vɔm.
Ãne n wʋn tã'agɛ tõm tõon-ẽŋa? 17Tõma ka ãn wʋ nẽrba basɛba
zozo'e n dɩkɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la lɛɛbra ɛɛra yõorɔ la. Ayɛɩ, la de la
Nawẽnnɛ n tõm tõma, tɩ tõma pelge tɩ pʋʋrɛ tɔgra a nẽŋam Krisi
doosgo pʋam.

3

Nõor-bĩŋre paalga tõntõnɩba

1Yãma tẽ'esɛ tɩ tõma boorɩ tɩ tɩ pẽgɛ la tɩ mẽŋa bɩɩ? Bɩɩ tõma boorɩ
tɩ tɩ bɔ ya la gõnnɔ n pa'alɩ tõma n ãn sõŋa se'em, bɩɩ tõma boorɩ la
ya gʋlsɛ gõnnɔ n pa'alɩ tõma n ãn se'em bɔ tɔ, wʋ nẽrba basɛba n ɩtɩ
se'em na? 2Yãma mẽŋa n de tõma gõŋɔ n gʋlsɛ tõma sũure pʋam, tɩ
nẽrba wuu mina dee karẽŋra ẽ. 3La de la vẽelga tɩ yãma de la Krisi
gõŋɔ tɩ a doose tõma tõoma pʋam gʋlsɛ. La dagɩ gʋlsgɔ ko'om n
gʋlsɛ, la de la Nawẽnnɛ n vɔa la Sɩa* n gʋlsɛ. La ka gʋlsɛ kug-palagsɩ
zuto, la gʋlsɛ la nẽrsaalba sũa pʋam.
4Tõma n tɔgrɩ bɛla la, tõma mi sõŋa sõŋa tɩ bõn-ẽŋa de la sɩra
Nawẽnnɛ zẽ'am, Azezi-krisi ĩyã. 5La ka boorɩ tɩ la yetɩ tõma tã wʋn
tõm tõon-ẽŋa la tõma mẽŋa pãŋa, tõma pãŋa ze'ele la Nawẽnnɛ
zẽ'am. 6La de la ẽŋa n botɩ tõma tã'agɛ dɛna a nõor-bĩŋre* paalga la
tõntõnɩba. La dagɩ lɔɔ* n gʋlsɛ, la de la Nawẽnnɛ Sɩa. Lan de se'em
na, lɔɔ n gʋlsɛ la sẽm na kũm, la Nawẽnnɛ Sɩa la bɔ'ɔrɩ la vɔm.
7Lɔɔ la yʋʋn gʋlsɛ la kug-palagsɩ zuto, tɩ Nawẽnnɛ na'am pãŋa
peelem nẽegɛ wakatɛ ẽŋa, tɩ Amoyisi* nẽŋa nẽegɛ yẽgra, tɩ Ɩsrayɛlɩ
dõma ka tãna wʋn bɩsɛ ẽ. La na'am pãŋa la yʋʋn tollɩ mɛ. Lɔɔ la n

sẽm na kũm na n yʋʋn puke la na'am pãŋa bɛla la, [8]Nawẽnnɛ Sɩa n
tõnnɩ tõon-sɛka la, wʋn tara na'am pãŋa gãnna bɛla mɛ zozo'e.
[9]Tõon-sɛka n sẽm na sɩbgrɛ la n yʋʋn tarɩ na'am pãŋa la, bɛla, tõon-
sɛka n botɩ nẽrba masra Nawẽnnɛ zẽ'am na tarɩ na'am pãŋa gãnna
bɛla mɛ zozo'e. [10]Tõma tã wʋn põn yetɩ na'am pãn-sɛka n yʋʋn boe la
lebge la zãŋa, se'ere n soe la, sɛka n boe lɛɛlɛ wã gãnnɩ ẽ mɛ zozo'e.
[11]Bɛla, sɛla n yʋʋn tollɩ la n tarɩ na'am pãŋa la, sɛla n boe wakatɛ
wuu la n tarɩ na'am pãŋa zo'oge gãnna bɛla.
[12]Tõma n tarɩ pʋtẽ'e-ẽŋa gu'ura la ĩyã, tõma tarɩ bʋraanɛ zo'oge mɛ.
[13]Tõma ka ɩtɩ wʋ Amoyisi n yʋʋn dɩkɛ tãnnɛ pĩ a nẽŋa tɩ Ɩsrayɛlɩ
dõma da yẽ na'am pãŋa n nẽegɛ a nẽŋa n tollɩ la. [14]La Ɩsrayɛlɩ dõma
la yɛm yʋʋn ka like. Halɩ wakat-ẽŋa wa paam lɛɛlɛ wã, ba sãn
karẽŋra nõor-bĩŋre kɛka gõŋɔ la, tãnnɛ na ken pĩ ba nẽnsɩ mɛ, tɩ ba
ka bɔkra a võorɛ. Tãn-ẽŋa ka pilgri, sãn dagna Krisi peelem pʋam
mã'a. [15]Asɩra, wakat-ẽŋa tarɩ wa paam zĩna, ba sãn karẽŋra Amoyisi
gõnnɔ la, tãnnɛ na ken pĩ ba yɛm mɛ. [16]La nẽra sãn teege yɛm lebe
Zuudãana la zẽ'am, tãnnɛ na pilgri mɛ. [17]Ban yetɩ Zuudãana la, la de
la Sɩa* la. La Zuudãana Sɩa la n boe zẽ'a la, to'og-m-mẽŋa boe la
bilam. [18]Tõma wuu n dolɩ Zuudãana Azezi la, tãnnɛ na pilge mɛ, tɩ
tõma nẽnsɩ yẽgra la Zuudãana na'am pãŋa. Tɩ Zuudãana Sɩa tɛɛra
tõma, tɩ tõma ãna wʋ ẽŋa n ãn se'em na, tɩ na'am pãŋa la pa'asra
zɔ'ɔra.

4

Tõma pãŋa ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am

[1]Nawẽnnɛ n zoe tõma ninbãalga bɔ tõma tõon-ẽŋa la ĩyã n soe tɩ
tõma bʋraanɛ ka bɔ'ɔra. [2]Tõma zagsɛ mɛ ka tõnna tõon-sɛba wuu n

sʋgɛ n de yãnnɛ tõoma la, tõma ka ɩtɩ yɛm pã'asra nẽrba. La tõma ka
teerɩ Nawẽnnɛ yetɔga. Tõma tɔgrɩ pa'ala la sɩra vẽelga vẽelga, tɩ
nẽrba sũure n mi se'em na wʋn bãŋɛ tɩ tõma ɩtɩ sɛla n ãn sõŋa
Nawẽnnɛ nifum. 3La kõ-yẽlga la tɩ tõma mõolɩ la sãn ken sʋgɛ mɛ, a
sʋgɛ la nẽr-sɛba n wʋn sã'am na. 4La de la sɛba n ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra
la. Asũtãana* n de dũnia wã naba la n pĩ ba yɛm tɩ ba da bãŋɛ Krisi n
de Nawẽnnɛ wõnnɛ na kõ-yẽlga na'am pãŋa. 5La dagɩ tõma mẽŋa
yelle tɩ tõma mõolɩ, la de la Azezi-krisi n de Zuudãana la kõa tɩ tõma
mõolɩ. La sãn dɛna tõma, tõma de la yãma tõntõnɩba Azezi ĩyã.
6Nawẽnnɛ n yʋʋn yetɩ: < <Peelem nẽegɛ lika pʋam> > na, la de la
ẽŋa n botɩ peelem nẽegɛ tõma sũa pʋam, botɩ tõma bãŋɛ Nawẽnnɛ
na'am pãŋa n nẽegɛ Krisi nẽŋa zuo.
7La tõma n tarɩ bõntarsõm ẽŋa la, tõma ãn wʋ yɔgrɔ lɔgrɔ tɩ ba dɩkɛ
tʋʋlʋm bõnɔ ẽŋɛ mĩ. Tɩ la pa'alɛ tɩ pãn-kãtɛ ẽŋa ka ze'ele tõma zẽ'am,
a ze'ele la Nawẽnnɛ zẽ'am. 8Tõma yẽtɩ nãmsgɔ buuri to'oto'ore mɛ
sɛla woo pʋam, la a ka yãŋɛ tõma. Tõma fablɩ mɛ ka mina tõma n
wʋn ẽŋɛ se'em, la tõma bʋraanɛ ka bo'oge. 9Nẽrba nãmsrɩ tõma mɛ,
la Nawẽnnɛ ka basɛ tõma, ba wẽ'erɩ tõma lʋbra mɛ, la tõma ka ki.
10Tõma tarɩ nãmsgɔ mɛ tɩ ĩyã pʋam wʋ Azezi kũm nãmsgɔ la daarɛ
woo ka gɔ'ɔra, tɩ nẽrba wʋn yẽ Azezi vɔm tõma pʋam. 11Tõma n vɔa
wã, tõma põsrɩ tɩ yõorɛ mɛ wakatɛ wuu Azezi ĩyã, tɩ nẽrba wʋn yẽ a
vɔm tõma ĩyã n kiiri la pʋam. 12Bɛla, kũm zɩgrɩ la a kʋ tõma, tɩ yãma
yẽta vɔm.
13La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: < <Mam bɔ sɩra mɛ n soe tɩ
mam tɔgɛ.> > Tõma mẽ bɔ Nawẽnnɛ sɩra mɛ, bɛla n soe tɩ tõma
tɔgra. 14Tõma mi mɛ tɩ Nawẽnnɛ n vo'oge tɩ Zuudãana Azezi la, a mẽ
wʋn po vo'oge tõma mɛ la Azezi, la a wʋn lagɩm tarɩ tõma la yãma
sẽŋɛ a zẽ'am. 15Bõn-bãma wuu n ɩtɩ la de la yãma ĩyã. Bɛla tɩ

Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ wʋn paara nẽrba zozo'e, tɩ nẽrba wʋn pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ zɔ'ɔra pa'asra, tɩ la dɛna a nã'asgɔ.
16Bɛla tɩ tõma bʋraanɛ ka bɔ'ɔra. La baa tõma ĩyã n sã'anɩ na, tõma
sɩa lebgrɩ la paalga daarɛ woo. 17Nãmsgɔ sɛka tɩ tõma yẽtɩ wakatɛ
fẽfẽe wã de la pɩka ka tãna wʋn dɩkɛ makɛ la nã'asgɔ zozo'e n ka tarɩ
ba'asgɔ tɩ a wʋn botɩ tõma yẽ la. 18Tõma pʋtẽ'erɛ n boe la sɛla la,
dagɩ sɛla tɩ nini yẽtɩ. A de la sɛla tɩ nini ka yẽtɩ. Bõn-sɛka tɩ nini yẽtɩ
tollɩ mɛ. La sɛla tɩ nini ka yẽtɩ la boe la wakatɛ n ka ba'asrɩ.

5

1Tõma ĩyã tɩ tɩ tarɩ dũnia wã zuo ãn wʋ fuu-deego. Tõma mi tɩ fuu-
deego ẽna sãn wa sã'am, Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ kẽ'a zẽ'a saazuum bɔ tɔ.
A de la kẽ'a zẽ'a n boe wakatɛ wuu, a dagɩ nẽrba n ẽŋɛ ẽ. 2La tõma
nãmsrɩ mɛ bɔɔra zozo'e tɩ tɩ kẽ saazuum kẽ'a zẽ'a na. 3Se'ere n soe la,
tɩ sãn kẽ kẽ'a zẽ'e-ẽŋa, la ãn wʋ tɩ yɛ la fuugo la, tɩ kãn dɛna bɛɛla.
4Tõma n ken bɔna dũnia zuo ĩyã wã pʋam na, tõma nãmsrɩ mɛ tara
toogo. La dagɩ tɩ tõma boorɩ tɩ tɩ basɛ la dũnia wã zuo ĩyã la, tõma
boorɩ tɩ Nawẽnnɛ n dɩkɛ saazuum ĩyã la yɛ tɔ, tɩ sɛla n de vɔm wʋn pĩ
sɛla n kiiri la. 5La de la Nawẽnnɛ mẽŋa n ẽŋɛ tõma tɩ tõma ãna bɛla,
dee bɔ tõma a Sɩa n de sɛla n pa'alɩ tɩ tõma wʋn yẽ sɛla wuu tɩ a bĩŋe
tɩ a bɔ tɩ la.
6Bɛla tɩ tõma tara bʋraanɛ zozo'e daarɛ woo, dee mina tɩ tõma n
ken bɔna dũnia ĩyã wã pʋam na, tõma zãagɛ la Zuudãana kẽ'a zẽ'a na
mɛ. 7La tõma dolɩ la sɛla tɩ tõma bɔ sɩra dee nãn ka yẽ. 8Tõma tarɩ
bʋraanɛ mɛ zo'oge, dee boorɩ nɩ tɩ tɩ basɛ dũnia ĩyã wã, dee sẽŋɛ ka
bɔna Zuudãana la zẽ'am. 9Bɛla tɩ tõma mõrgra bɔɔra tɩ tɩ ẽŋɛ tɩ la
paagɛ a yɛm, tõma sãn bɔna dũnia ĩyã wã pʋam, bɩɩ tɩ sãn sẽŋɛ a
zẽ'am. 10Se'ere n soe la, tõma wuu wʋn ze'ele la Krisi nẽŋam tɩ a di

tõma sarɩya, dee bɔ nẽra woo yɔɔrɔ tɩ la masɛ wʋ ẽn tõm se'em dũnia
wã, a sãn tõm sõŋa, bɩɩ a sãn tõm be'em.

Krisi n naagɛ tõma la Nawẽnnɛ

[11]Bɛla tõma n mi tɩ zɔta Zuudãana n de se'em na, tɩ tõma mõrgra tɩ
tɩ tɔgɛ yãŋɛ nẽrba tɩ ba sakɛ ẽ. Wẽnnaam mi tõma sõŋa mɛ. La mam
tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ yãma sũure pʋam ya mẽ mi mam mɛ. [12]Tõma ken ka
bɔɔra tɩ tɩ pa'alɛ ya tõma n ãn sõŋa se'em, tõma boorɩ tɩ tɩ bɔ ya la
folle tɩ ya tara yẽsõm tõma ĩyã. Bɛla tɩ ya wʋn tã'agɛ tɔgɛ lerge nẽr-
sɛba n wẽ'erɩ yõ'ogɔ la sɛla n yẽtɩ la nini, dee ka bɩsra ba sũure pʋam
na. [13]Tõma sãn dɛna zɔllɔ, la de la Nawẽnnɛ ĩyã. La tõma sãn ka
zalla, la de la yãma sõŋrɛ ĩyã. [14]La de la Krisi nõŋlʋm n soe tõma la
ĩyã. Tõma bãŋɛ mɛ tɩ nẽra ayɩla n ki nẽrba wuu ĩyã, tɩ la pa'alɛ tɩ
nẽrba wuu po lagɩm na ẽ ki mɛ. [15]A ki nẽrba wuu ĩyã tɩ nẽr-sɛba n
vɔa la, da le vɔa ba mẽŋa n boorɩ se'em, ba vɔa wʋ sɛka n ki ba ĩyã
dee vo'oge la n boorɩ se'em.

[16]Bɛla ĩyã tɩ lɛɛlɛ wã, tõma ka le bɩsra nẽra wʋ nẽrsaala n tẽ'esrɩ
se'em na. La baa tõma daan sãn bɩsra Krisi wʋ nẽrsaalba n tẽ'esrɩ
se'em na, lɛɛlɛ wã tõma ka le bɩsra ẽ bɛla. [17]Nẽra sãn lagɩm na Krisi
dɛna ayɩla, a lebge la nẽr-paalga, yel-kɛgsɩ la tole mɛ, tɩ sɛla woo
lebge paalsɩ. [18]La de la Nawẽnnɛ n ẽŋɛ bɛla wuu, ẽŋa n botɩ Krisi
naagɛ tõma la ẽŋa, dee bɔ tõma tõon-ẽna tɩ tɩ botɩ nẽrba naagɛ la
ẽŋa. [19]Tõma n yetɩ se'em na, la de la Nawẽnnɛ n botɩ Krisi botɩ dũnia
dõma la ẽŋa naagɛ taaba, dee ka geele ba tõon-be'ero. Dee bɔ tõma
yetɔga tɩ tɩ tɔgɛ naarɛ yelle bɔ nẽrba.

[20]Bɛla, Krisi n tõm tõma tɩ tõma sɔɔgɛ a zẽ'am tɔgra la yãma wʋ
Nawẽnnɛ mẽŋa n tɔgrɩ kã'ana ya tõma yetɔga la pʋam. Krisi ĩyã tõma
sosrɩ ya mɛ tɩ ya naagɛ la Nawẽnnɛ. [21]Krisi ka tõm tõon-be'ero. La

Nawẽnnɛ basɛ mɛ tɩ a lebge wʋ tõon-be'ero dãana tõma ĩyã, tɩ tõma
wʋn lebge nẽrba n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am ẽŋa ĩyã.

6

1 Tõma n lagɩm na Nawẽnnɛ tõnna la ĩyã, tõma sosrɩ ya mɛ tɩ ya da
basɛ tɩ yel-sõnnɛ na tɩ ya to'oge Nawẽnnɛ zẽ'am na dɛna zãŋa. 2 Se'ere
n soe la, Nawẽnnɛ yele a gõŋɔ pʋam yetɩ:

< <Mam lerge ya pʋ'ʋsgɔ la wakat-sɛka tɩ mam boorɩ tɩ m ẽŋɛ ya
yel-sõnnɛ na.
Fãarɛ la daarɛ, mam sõŋɛ ya mɛ.> >

La selse-ya, lɛɛlɛ wã de la wakatɛ tɩ Nawẽnnɛ ɩtɩ yel-sõnnɛ, lɛɛlɛ wã
de la fãarɛ daarɛ la.
3 Tõma ka boorɩ tɩ tɩ ẽŋɛ sɛla n wʋn botɩ nẽra tuuge, tɩ nẽra da zɛrgɛ
tɔ tɩ tõoma la pʋam. 4 La sɛla woo pʋam tõma pa'alɩ mɛ tɩ tõma de la
nẽrba n tõnnɩ Nawẽnnɛ tõoma. Tõma mã'arɩ tɩ sũure mɛ, wı̃bra
nãmsgɔ pʋam, la toogo, la sũ-sã'aŋɔ pʋam. 5 Ba wẽ tõma mɛ, dee yʋ
tõma yʋ'a deto pʋam. Ba botɩ nẽrba zozo'e gire mɛ zɛbɛ la tõma,
tõma tõnnɩ tõon-ke'eno mɛ targɛ ka gı̃sra, ka dita. 6 La tõma tõnnɩ na
pʋpeelem, la bãŋrɛ, la sũ-mã'arɛ, la ɩr-sõŋɔ, la Nawẽnnɛ Sɩa, la
nõŋlʋm sɩra sɩra. 7 Tõma tɔgrɩ la sɩra yetɔga la Nawẽnnɛ pãŋa. Tõma
n ɩtɩ sɛla n masɛ la n de tõma zɛbrɛ lɔgrɔ tɩ tõma tarɩ zɛbra dee
gu'ura tɩ mẽŋa. 8 Nẽrba basɛba nã'asrɩ tõma mɛ, tɩ basɛba pɔ'ɔra tõma,
basɛba sã'anɩ tõma yʋ'ʋrɛ mɛ, tɩ basɛba pẽgra tõma. Ba bɩsrɩ tõma wʋ
tõma de la põmpɔrndõma, baa la tõma n tɔgrɩ sɩra la. 9 Ba bɩsrɩ tõma
wʋ tõma de la sãama, baa la ban mi tõma sõŋa la, ba bɩsrɩ tõma wʋ
nẽrba n kiiri, dee tɩ tõma vɔa. Ba sɩbgrɩ tõma mɛ, dee tɩ tõma ka
kiira. 10 Ba bɩsrɩ tõma wʋ tõma tarɩ la sũ-sã'aŋɔ, la tõma tarɩ la sũ-
yẽlga daarɛ woo. Ba bɩsrɩ tõma wʋ nasdõma, dee tɩ tõma botɩ nẽrba

zozo'e tara bõntarsõm. Ba bɩsrɩ tõma wʊ nẽrba n ka tarɩ sɛla, dee tɩ
tõma tara sɛla woo.
11 Korẽntɩ dõma, tõma tɔgɛ ya la vẽelga, tõma pelge la tɩ pʊʊrɛ tɔgɛ
la ya. 12 La dagɩ tõma n ka nõŋɛ yãma, la de la yãma n ka pa'alɛ ya
nõŋlʊm. 13 Mam tɔgrɩ la ya wʊ m kɔma la, ya mẽ nõŋɛ tõma, pelge-ya
ya pʊʊrɛ la tõma.

Lika la peelem ka tã wʊn lagɩm taaba

14 Da dɩkɛ ya mẽŋa lagɩm na nẽr-sɛba n ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra la.
Se'ere n soe la, sõŋa la be'em kãn yãŋɛ lagɩm taaba. Bẽm lagŋɔ n boe
peelem, la lika tẽŋasʊka? 15 Bẽm naa-nõorɛ n boe Krisi, la Asũtãana*
tẽŋasʊka? Bɩɩ sɛka n bɔ Krisi sɩra, la sɛka n ka bɔ ẽ sɩra tarɩ la bẽm
pʊrɛ la taaba? 16 Bẽm lagŋɔ n boe Wẽnnaam deego, la baga tɩ ba
mãalɛ tẽŋasʊka? La sãn dɛna tõma, tõma de la Nawẽnnɛ n vɔa la
deego wʊ Nawẽnnɛ n yele yetɩ:

< <Mam wʊn bɔna la ba,
kẽ'era la ba.
Mam wʊn dɛna ba Nawẽnnɛ,
tɩ ba dɛna mam nẽrba.> >

17 Bɛla n soe tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ yetɩ:

< <Yese-ya ba pʊam,
welge-ya ya mẽŋa
dee basɛ ba.
La ya da kalʊm sɛla n de dẽgrɔ,
tɩ mam wʊn to'oge ya.
18 Mam wʊn dɛna ya Sɔ,
tɩ ya dɛna mam dayɔɔsɩ,
la m pɔyɔɔsɩ.> >

Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana la n yele.

7

[1]Bɛla m sɪr-nõŋrɪsɪ, nõor-bĩŋre* bãma wuu n de tõma bõnɔ na,
basɛ-ya tɪ tɪ malgɛ tɪ mẽŋa la dẽgrɔ wuu n dẽgrɪ ĩyã, la sɪa, dee ãna
sõŋa, vɔa pʋpeelem pʋam masɛ sɛla woo pʋam, zɔta Nawẽnnɛ.

Apolɪ tarɪ sũ-yẽlga la Korẽntɪ dõma

[2]Basɛ-ya tɪ tõma nõŋlʋm bɔna ya sũure pʋam. Tõma ka ẽŋɛ nẽra
baa ayɪla be'em, tõma ka sã'am nẽra yelle, la tõma ka zãm nẽra
to'oge a sɛla. [3]Mam n tɔgrɪ bɛla la, dagɪ tɪ mam boorɪ tɪ m mõŋɛ ya la
bʋʋrɔ. Mam daan põn dẽŋɛ yele ya tõma n nõŋɛ ya zo'oge se'em mɛ,
tõma sãn ki, bɪɪ tõma sãn vɔa mɛ. [4]Mam bɔ ya sɪra mɛ, la mam yẽsnɪ
mɛ yãma ĩyã. Baa tõma toogo la wuu pʋam, mam tarɪ bʋraanɛ, la sũ-
yẽlga zo'oge mɛ.

[5]Asɪra, tõma n daan paagɛ Masedʋanɪ na, tõma daan ka yẽ vo'osgo
baa fẽfẽe. Tõma yẽ toogo buuri wuu mɛ, nẽrba n zɛbɛ la tõma, dee tɪ
dabeem tara tõma. [6]La Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrɪ sũ-sã'aŋɔ dõma bʋraanɛ na,
daan botɪ Atiti n wa'am tɪ tõma yẽ bʋraanɛ. [7]La dagɪ a wa'aŋɔ la mã'a
ĩyã, la de la ẽn wa'am wa yele tõma yãma n bɔ ẽŋa bʋraanɛ se'em na
ĩyã. A yele tõma la yãma n boorɪ tɪ ya le yẽ mam zo'oge se'em, dee
yele mam yãma sũ-sã'aŋɔ, la yãma n wɪsgɛ ya mẽŋa mam ĩyã se'em.
Bɛla n soe tɪ mam sũ-yẽlga le zo'oge pa'asɛ.

[8]Mam gõŋɔ la tɪ mam daan gʋlsɛ la sãn sã'am ya sũure, mam ka ɪtɪ
m sãn bãŋɛ nɪ. Mam sãn wʋn yetɪ m sãn bãŋɛ nɪ, la de la mam n
daan bãŋɛ tɪ gõŋɔ la sã'am yãma sũure la. La bɛla de la wakatɛ fẽfẽe
pʋam. [9]La mam ɪtɪ sũ-yẽlga mɛ lɛɛlɛ wã, la dagɪ mam n botɪ ya sũure
sã'am na ĩyã, la de la ya sũ-sã'aŋɔ la n botɪ ya teege yɛm basɛ tõon-

be'ero la ĩyã. Yãma sũ-sã'aŋɔ ẽŋa de la Nawẽnnɛ n boorɩ se'em. Bɛla
tõma ka ẽŋɛ ya sɛla n de be'em. [10]Asɩra, sũ-sã'aŋɔ sɛka n de Nawẽnnɛ
n boorɩ se'em na botɩ nẽra tɛɛra la yɛm basra tõon-be'ero, yẽta fãarɛ.
Nẽra nẽra ka ɩtɩ a sãn bãŋɛ nɩ bɛla pʋam. La dũnia sũ-sã'aŋɔ sẽm na
kũm. [11]Sũ-sã'aŋɔ sɛka n de Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na n botɩ ya ɩta
se'em n wãna: A botɩ ya mõ'ora la nini, a botɩ ya pa'ala tɩ ya ka tarɩ
taalɛ yel-ẽŋa pʋam, a botɩ ya sũure n ka ãna yẽlʋm, a botɩ ya zɔta la
dabeem, a botɩ ya bɔɔra mɛ la ya sũure wuu tɩ ya yẽ mam, a botɩ ya
tara la yɛmleego tɩ ya ẽŋɛ sɛla n ãn sõŋa, dee wɩsgɛ ya mẽŋa tɩ ya
sɩbgɛ sɛka n tõm be'em na. Yãma pa'alɛ mɛ sɛla woo pʋam tɩ yãma ka
tarɩ taalɛ yel-ẽŋa pʋam.
[12]Bɛla, mam n daan gʋlsɛ ya la, la dagɩ sɛka n tõm tõon-be'ero la
ĩyã, la dagɩ nẽr-sɛka tɩ a ẽŋɛ ẽ be'em na mẽ ĩyã. La de la, la botɩ ya
bãŋɛ sõŋa Nawẽnnɛ nẽŋam yãma n nõŋɛ tõma zo'oge se'em. [13]La de
la bɛla n soe tɩ tõma yẽ bʋraanɛ, la dagɩ bʋraanɛ na mã'a tɩ tõma yẽ,
tõma ken yẽ sũ-yẽlga zo'oge mɛ, tõma n yẽ tɩ Atiti tarɩ sũ-yẽlga,
yãma n keŋe a sũure se'em na. [14]La sãn dɛna mam n pẽgɛ yãma Atiti
zẽ'am na, yãma ka ẽŋɛ mam yãnnɛ. Tõma n ẽn tɔgra sɩra bɔ'ɔra ya
daarɛ woo la, bɛla tõma n pẽgɛ yãma Atiti zẽ'am na mẽ de la sɩra.
[15]Atiti sãn tẽegɛ yãma sakrɛ, la yãma n to'oge ẽ na dabeem na, a
nõŋɛ yãma zo'oge pa'asɛ mɛ. [16]Mam ɩtɩ sũ-yẽlga mɛ, mam n tã wʋn
bɔ yãma sɩra sɛla woo pʋam na ĩyã.

8

Krisi nẽrba n sõŋrɩ taaba se'em

[1]M sɔbiisi, tõma boorɩ tɩ ya bãŋɛ la Nawẽnnɛ n ẽŋɛ Masedʋanɩ
Wẽndeto la nẽrba yel-sõnnɛ se'em. [2]Ba yẽ toogo mɛ nãmsɛ zozo'e, la

ba tarı sũ-yẽlga zo'oge mɛ, tı baa la ba nõŋɔ la n zo'oge la, ba bɔ
sõŋrɛ zo'oge mɛ la ba sũure wuu. [3]Mam yetı ya tı ba bɔ masɛ wʋ ban
tã se'em, la ba bɔ halı gãŋɛ la ba pãŋa. [4]Ba mẽŋa n sose tõma tı tı bɔ
ba sore tı ba po sõŋɛ Nawẽnnɛ nẽrba n boe Zerizalɛm na. [5]Ba ẽŋɛ
gãŋɛ tõma n daan tarı pʋtẽ'erɛ se'em na mɛ. Ba dẽŋɛ dıkɛ la ba mẽŋa
bɔ Zuudãana la, dee dıkɛ ba mẽŋa bɔ tõma doose wʋ Nawẽnnɛ n
boorı se'em. [6]Bɛla tı tõma sose Atiti n pɔsɛ sõŋrɛ tõon-ẽŋa yãma
zẽ'am na, yetı a tõm ẽ ba'asɛ. [7]Yãma mõrgɛ sɛla woo pʋam mɛ: Yãma
bɔ Krisi sıra zo'oge mɛ, tãna tɔgra Nawẽnnɛ yelle sõŋa, tara Nawẽnnɛ
mi'ilum zo'oge, wısgɛ ya mẽŋa sɛla woo pʋam, la yãma tarı tõma
nõŋlʋm zo'oge mɛ. Bɛla, mõrgɛ-ya la sõŋrɛ tõon-ẽŋa mẽ tõonɛ.
[8]Mam n yetı bɛla la, la dagı pãŋa tı mam ıtı ya. Mam dıkɛ la nẽrba
basɛba n ẽŋɛ se'em makɛ bɔ ya, tı ya pa'alɛ yãma nõŋlʋm n de
nõŋlʋm sıra sıra se'em. [9]Yãma mi tõma Zuudãana Azezi-krisi yel-
sõnnɛ na mɛ: Baa la ẽŋa n daan de bõntarsõm dãana la, a daan ẽŋɛ a
mẽŋa la nasa yãma ĩyã. Tı ẽn ẽŋɛ a mẽŋa nasa la, wʋn botı yãma
lebge bõntatba Nawẽnnɛ zẽ'am.
[10]La de la mam pʋtẽ'erɛ tı mam yetı m bɔ ya yel-ẽna wã pʋam: La
ãn sõŋa bɔ ya tı ya sẽŋɛ nẽŋa la tõon-ẽna wã. Yãma n de pɔspɔsı
dõma n looge yɛm yʋʋnɛ n tole tı ya tõm tõon-ẽna. La dagı bɛla
mã'a, yãma n ken dɛna pɔspɔsı dõma n pɔsɛ lig-lobre la. [11]Bɛla, lɛɛlɛ
wã, tõm-ya ẽ la yɛmleego ba'asɛ, wʋ yãma n yetı yãma boorı tı ya
ẽŋɛ se'em na. La ya bɔ masɛ wʋ yãma n tarı se'em. [12]Se'ere n soe la,
nẽra sãn bɔ la yɛmleego masɛ wʋ ẽn tarı se'em, Nawẽnnɛ to'orı a bɔ'a
la mɛ, a ka bısrı sɛla tı fʋ ka tarı la. [13]Mam ka boorı tı yãma n sõŋrı
nẽrba basɛba la kẽ'esɛ ya nõŋɔ pʋam. La de la tı ya zõna taaba. [14]La
de la yãma sɛba n tarı zo'oge lɛɛlɛ wã la, sõŋɛ sɛba n de nasdõma la.
Tı bãma mẽ sãn wa tara zo'oge, tı ya mẽ sãn bɔɔra sõŋrɛ, tı ba sõŋɛ

ya, bɛla tι ya wuu wʋn zõna taaba, 15tι la doose wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ
pʋam tι la yetι:

< <Nẽr-sɛka n vaagɛ zo'oge la,
ka tarι sɛla tι la zo'oge gãŋɛ.
La sɛla ka pɔ'ɔgɛ
sɛka n vaagɛ fẽe la.> >

16Tι pʋ'ʋsrι Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, ẽŋa n ẽŋɛ yɛmloore ẽŋa Atiti sũure
pʋam tι a bɔɔra tι a sõŋɛ ya wʋ tõma n boorι tι sõŋɛ yãma se'em na.
17Atiti sakɛ tõma sosgo mɛ, ken pa'asɛ, a looge la yɛm a mẽŋa bɔɔra tι
a wa'am yãma zẽ'am wa sõŋɛ ya. 18Tõma tõm na tι sɔbia ayιla tι
Wẽndeto nẽrba la wuu pẽgrι ẽ, ẽn tõnnι kõ-yẽlga la tõoma ĩyã, tι ẽŋa
la Atiti wa'am. 19Sɛla n pa'asɛ, Wẽndeto nẽrba la n looge ẽ tι a lagιm
la tõma ɛɛra tõnna sõŋrɛ tõon-ẽna wã. Tõma tõnnι tõon-ẽna nã'asra
la Zuudãana Nawẽnnɛ mẽŋa, dee pa'ala tι tõma boorι tι tι sõŋɛ
nẽrba.

20Tõma guusri la tι mẽŋa tι nẽr-sɛka da wa tã'agɛ zɛrgɛ tõma, tõma
n bιsrι ligri la n zo'oge yelle se'em na. 21Tõma boorι tι tι ẽŋɛ la sɛla n
ãn sõŋa Nawẽnnɛ zẽ'am, la nẽrsaalba mẽ zẽ'am.

22Tõma tõm na tι sɔbia ayẽma la bãma. Tõma makɛ ẽ mɛ nõorɛ faa
bιsɛ, la a wιsgɛ a mẽŋa mɛ tõnna. Lɛɛlɛ wã a wιsgɛ a mẽŋa gãnna
kʋrʋm mɛ. Se'ere n soe la, a bɔ yãma sιra zo'oge mɛ. 23La sãn dɛna tι
sɔbia Atiti yelle, a de la mam tõntõn-tadãana n lagιm na mam tõnna
yãma ĩyã. La sãn dɛna tι sɔbi-sɛba n dolι ẽ na, ba de la nẽrba tι
Wẽndeto nẽrba la tõm, tι la dɛna Krisi nã'asgɔ. 24Bɛla, ẽŋɛ-ya sɛla n
pa'alι ba, la Wẽndeto nẽrba la tι ya nõŋɛ ba, tι ba wʋn bãŋɛ tι tõma n
pẽgɛ yãma ba zẽ'am na, la de la sιra.

9

1La ka le dɛna tɩ mam gʋlsɛ yele ya sõŋrɛ tɩ ya yetɩ ya bɔ Nawẽnnɛ
nẽrba n boe Zerizalɛm na yelle. 2Mam mi tɩ ya boorɩ tɩ ya sõŋɛ mɛ,
bɛla tɩ mam pẽgɛ ya Masedʋanɩ dõma zẽ'am, yele ba yetɩ:
< <Nawẽnnɛ nẽrba n boe Akayi la põn mãasʋm na yʋʋnɛ n tole tɩ
ba sõŋɛ.> > La yãma n wɩsgɛ ya mẽŋa la keŋe nẽrba zozo'e mɛ, tɩ ba
mẽ bɔɔra tɩ ba ẽŋɛ. 3La mam tõm na tɩ sɔbiisi la tɩ ba wa'am ya
zẽ'am, tɩ tõma n pẽgrɩ yãma se'em bõn-ẽŋa pʋam na, da kãn dɛna
zãŋa. Mam boorɩ la ya mãasʋm ba'asɛ wʋ mam n yele se'em na. 4La
sãn dagna bɛla, Masedʋanɩ dõma la sãn doose mam wa'am wa yẽ tɩ
ya ka mãasʋm, tõma n daan bɔ yãma sɩra zo'oge se'em na, la wʋn
dɛna la yãnnɛ zozo'e bɔ tõma, la, la mẽ wʋn dɛna la yãnnɛ bɔ yãma.
5Bɛla tɩ mam bɩsɛ tɩ la ãn sõŋa tɩ mam sose tɩ sɔbiisi la tɩ ba dẽŋɛ
nẽŋa wa'am yãma zẽ'am wa bɩsɛ yɛmleego bɔ'a la tɩ ya yetɩ ya bɔ la
yelle. Tɩ mam sãn wa paam, tɩ ya põn mãasʋm bɔ'a la ba'asɛ mɛ, tɩ la
wʋn pa'alɛ tɩ ya bɔ la ya yɛmleego, la dagɩ mõrgrɛ.
6Bãŋɛ-ya tɩ nẽr-sɛka n bʋrɛ fẽe, wʋn lagsɛ la fẽe. La nẽr-sɛka n bʋrɛ
zo'oge, wʋn lagsɛ zo'oge. 7Bɛla, nẽra woo bɔ wʋ ẽn looge yɛm se'em
na, tɩ la da dɛna nẽnzũŋre, bɩɩ mõrgrɛ. La de la nẽr-sɛka n bɔ'ɔrɩ la
sũ-yẽlga tɩ Nawẽnnɛ nõŋɛ. 8La Nawẽnnɛ tarɩ ke'eŋo mɛ tãna wʋn bɔ
ya bõn-sõma buuri wuu, tɩ ya wʋn tara yãma n boorɩ sɛla la wuu
daarɛ woo tɩ la seke, dee tara sɛla wʋn tõm tõon-sõma wuu. 9La de
wʋ lan gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam nẽra n masɛ la yelle yetɩ:

< <A pʋtɩ a bõntarsõm mɛ bɔ'ɔra nasdõma,
a tõoma n masɛ boe la wakatɛ n ka ba'asrɩ.> >

10Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrɩ ka-kɔɔra bõnbuuri, dee bɔ'ɔra ẽ dia tɩ a dita la,
wʋn bɔ ya sɛla tɩ ya tãna wʋn tõm tõon-sõma zozo'e wʋ bõnbuuri n
wɔm zo'oge se'em, tɩ ya tõoma n masɛ wʋn zɔ'ɔra pa'asra. 11A wʋn bɔ
ya bõntarsõm tɩ la seke sɛla woo pʋam, tɩ ya wʋn bɔ'ɔra la ya sũure

wuu, tɩ nẽrba zozo'e wʋn pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, yãma bɔ'a la
tɩ tõma dɩkɛ bɔ ba la ĩyã. 12Se'ere n soe la, sõŋrɛ tõonɛ na tɩ ya tõnnɩ
na, la dagɩ Nawẽnnɛ nẽrba la sõŋrɛ mã'a ĩyã, la ken botɩ nẽrba zozo'e
n pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ. 13Ba sãn to'oge sõŋrɛ ẽŋa, ba wʋn
pẽgɛ Nawẽnnɛ mɛ yãma n pa'alɛ tɩ yãma sakrɩ Krisi kõ-yẽlga la, la
yãma n tarɩ yɛmleego, tara ya bõntarsõm pʋta la bãma, la Nawẽnnɛ
nẽrba wuu la ĩyã. 14Ba wʋn nõŋɛ ya mɛ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ ya ĩyã, ẽŋa
n ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ zozo'e la ĩyã. 15Tɩ pʋ'ʋsɛ-ya Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ,
a bɔ'a n ka tarɩ makrɛ la ĩyã.

10

Apolɩ tɔgrɩ a tõoma yelle

1Mam Apolɩ tɩ ya yetɩ, mam sãn bɔna yãma zẽ'am, mam de la nẽr-
bʋgsgɔ, la mam sãn ka bɔna yãma zẽ'am, mam tarɩ la bʋraanɛ tɔgra
la, mam belnɩ ya mɛ la Krisi sũ-bʋgsʋm, la a sõŋa. 2Mam sosrɩ ya mɛ
tɩ ya da ɩta, tɩ mam sãn wa'am wa bɔna ya zẽ'am, la dɛna pẽrgrɛ tɩ
mam tara bʋraanɛ tɔgra, se'ere n soe la, mam mi tɩ mam wʋn tɔgɛ la
bʋraanɛ la nẽr-sɛba n yetɩ tõma ɩtɩ la tõma nẽrsaalba mẽŋa n boorɩ
se'em na. 3Tõma de la nẽrsaalba, la tõma ka zɛbrɩ wʋ nẽrsaalba n ɩtɩ
se'em na. 4Zɛbrɛ lɔg-sɛba tɩ tõma tarɩ zɛbra la dagɩ nẽrsaala zɛbrɛ
lɔgrɔ, ba de la pãŋa n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am, n tã sã'ana sɛla wuu n
tarɩ ke'eŋo. Tõma tarɩ ba sã'ana la tẽ'esgɔ sɛba wuu n de põmpɔrŋɔ,
5la bõn-sɛba wuu n zẽkrɩ ba mẽŋa botɩ nẽrba ka bãŋra Nawẽnnɛ
pãŋa. Dee yãŋra tẽ'esgɔ buuri wuu botɩ ba sakra Krisi. 6Yãma sãn wa
ẽŋɛ sɛla n pa'alɛ tɩ ya sakrɩ Nawẽnnɛ nõorɛ sõŋa, tõma mãasʋm mɛ tɩ
tɩ sɩbgɛ sɛba n sɩ'ɩsrɩ la wuu.
7Yãma bɩsrɩ la sɛla tɩ yãma nini yẽtɩ la. Nẽra sãn tẽ'esɛ tɩ ẽŋa de la

Krisi nẽra, a dãana mẽ tẽ'esɛ wãna wã: Ẽŋa n de Krisi nẽra la, tõma
mẽ de la Krisi nẽrba. 8La mam sãn wẽ m yõ'ogɔ zo'oge fẽe la ke'eŋo
sɛka tı Zuudãana bɔ tõma la, yãnnɛ ka tarı mam, la de la Zuudãana n
bɔ tõma ke'eŋo tı tı sõŋɛ ya tı ya sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam,
la dagı tı sã'am ya. 9Mam ka boorı tı la ãna wʋ mam yetı m kẽ'esɛ ya
la dabeem la m gõnnɔ na. 10Se'ere n soe la, nẽrba n yetı se'em n
wãna: <<Apolı gõnnɔ na yetɔga kɛ'ɛm mɛ, dee dɛna toogo. La a
mẽŋa sãn bɔna tõma zẽ'am, a ka tarı pãŋa, tı a yetɔga la dɛna
ninbãalga.>> 11Nẽr-sɛka dãana n tɔgrı bɛla la, a bãŋɛ sõŋa tı tõma
n ka boe yãma zẽ'am dee tɔgra se'em gõnnɔ na pʋam na, tõma sãn
wa'am wa bɔna ya zẽ'am, tõma ken ãna la bɛla.

12Tõma kãn saagɛ zõsõm tı mẽŋa, bıı dıkɛ tı mẽŋa makɛ la sɛba n
pa'alɛ ba mẽŋa tẽ'esɛ tı bãma ãn sõŋa la. Ba dıkrı la ba mẽŋa
mãmsra, makra ba mẽŋa la taaba. Ban ıtı se'em na, ba ka tarı yɛm.
13La sãn dɛna tõma, tõma kãn wẽ yõ'ogɔ tı la yõsgɛ, tõma wʋn wẽ
yõ'ogɔ masɛ la tõon-sɛka tı Nawẽnnɛ bɔ tõma la beene. Ẽŋa n bɔ
tõma sore tı tõma paagɛ yãma zẽ'am. 14Tõma ka yõsgɛ tı beene wʋ
tõma ka wa'am na yãma zẽ'am na, tõma n de pɔspɔsı nẽrba n wa'am
yãma zẽ'am wa mõolɛ Krisi kõ-yẽlga la. 15Tõma ka wẽ'erı yõ'ogɔ la
tõon-sɛba tı nẽrba basɛba tõm, bɛla tõma ka yõsgɛ. La tõma tarı
pʋtẽ'erɛ tı yãma n bɔ Nawẽnnɛ sıra la wʋn pa'asra mɛ, tı tõma tõonɛ
na zɔ'ɔra pa'asra yãma zẽ'am, tı la ken masɛ Nawẽnnɛ n bɔ tõma
se'em na beene. 16Tı tõma yãŋa wʋn mõolɛ kõ-yẽlga la so'olʋm sɛba n
boe ya nẽŋa la pʋam, tı la kãn dɛna tı tõma wẽ'era yõ'ogɔ la tõon-
sɛba tı nẽrba basɛba dẽŋɛ tõm ba tõoma zẽ'am.

17La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetı: <<Nẽr-sɛka n boorı tı a wẽ
yõ'ogɔ, a wẽ yõ'ogɔ la sɛla tı Zuudãana ẽŋɛ la.>> 18Se'ere n soe la,
la dagı nẽr-sɛka n pa'alı a mẽŋa tı ẽŋa ãn sõŋa la n masɛ, la de la nẽr-

sɛka tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ yetɩ a ãn sõŋa la.

11

Guuse ya mẽŋa la põmpɔrŋɔ Tõntõnɩba

[1]Mam sosrɩ ya mɛ tɩ ya sakɛ m yalnɛ wã fẽe, asɩra, sakɛ-ya m yetɔga
wã. [2]Mam ɩtɩ la sũure yãma ĩyã, la sũure ẽŋa ze'ele la Nawẽnnɛ
zẽ'am. Se'ere n soe la, mam yetɩ m dɩkɛ ya bɔ la Krisi mã'a, mam
boorɩ tɩ ya tara la ya mẽŋa sõŋa tɩ m dɩkɛ ya bɔ ẽ wʋ pugla n nãn ka
mi bʋraaga tɩ ba dɩkɛ bɔ sɩra. [3]La mam zotɩ la dabeem tɩ nẽr-sɛka
wʋn pã'asɛ ya, tɩ ya wẽrgɛ ka le dɔla Krisi la sũure ayɩla, la
pʋpeelem, wʋ Awa tɩ bõnsɛla la yʋʋn dɩkɛ yɛmkẽgsɩga pã'asɛ ẽ tɩ a
tuuge la. [4]Se'ere n soe la, nẽra woo sãn wa'am ya zẽ'am wa mõola
Azezi ayẽma yelle, tɩ la ka dɛna Azezi sɛka tɩ tõma mõolɛ bɔ ya la,
yãma to'orɩ mɛ tɔtɔ, la yãma to'orɩ la sɩa ayẽma n dagɩ sɛka tɩ ya põn
to'oge la, la yãma to'orɩ la kõ-yẽlga ayẽma n dagɩ sɛka tɩ yãma põn
to'oge la, sakra ba sõŋa sõŋa. [5]Mam ka tẽ'esɛ tɩ nẽr-bãma n pa'alɩ tɩ
bãma de la Tõntõnɩba n gãnnɩ na, mam de poorʋm dãana ba zẽ'am.
[6]Baa la mam sãn ka mina yetɔga wʋ yetɔg-mita, la dagɩ tɩ mam ka
tarɩ bãŋrɛ. La tõma pa'alɛ ya bõn-ẽŋa mɛ vẽelga vẽelga sɛla woo
pʋam, wakatɛ wuu.

[7]Mam n daan mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la bɔ yãma la, mam ka botɩ
ya bɔ sɛla. Mam daan sike m mẽŋa mɛ, dee zẽkɛ yãma. Yãma tẽ'esɛ tɩ
mam n daan ẽŋɛ se'em na de la be'em bɩɩ? [8]Mam n daan tõnnɩ bɔ'ɔra
yãma la, mam sakɛ mɛ tɩ Wẽndeto basɛba nẽrba yɔ mam. La ãn wʋ
mam fã la bãma, dɩkɛ sõŋɛ yãma. [9]La mam n daan boe ya zẽ'am
bɔɔra sõŋrɛ sɛba wuu la, mam ka te'ege ya nẽra nẽra tɩ a sõŋɛ mam.
La daan de la tɩ sɔbi-sɛba n ze'ele Masedʋanɩ wa'am na n daan bɔ

mam sɛla wuu n pɔ'ɔgɛ mam na. Mam daan guusri m mẽŋa mɛ tɩ m
da dɛna zeero bɔ ya, la mam wʋn ken ãna la bɛla. [10]Krisi sɩra n boe
mam sũure pʋam na, mam yetɩ ya mɛ tɩ nẽra ka tã wʋn botɩ mam ka
wẽ yõ'ogɔ la bõn-ẽŋa yelle Akayi so'olʋm pʋam. [11]Bẽm ĩyã tɩ mam
yele wãna? La de la mam ka nõŋɛ ya mɛ bɩɩ? Ayɛɩ, Nawẽnnɛ mẽŋa
mi tɩ mam nõŋɛ ya mɛ.
[12]Mam n ɩtɩ se'em na, mam wʋn ken ɩta la bɛla, tɩ nẽr-sɛba n boorɩ
tɩ ba wẽ'era yõ'ogɔ yetɩ bãma n tõnnɩ se'em, la tõma n tõnnɩ se'em na
de la bʋyɩla la, da yẽ folle. [13]Nẽr-bãma de la põmpɔrŋɔ Tõntõnɩba, ba
pã'asrɩ la nẽrba, ɩta ba mẽŋa ãna wʋ ba de la Krisi Tõntõnɩba. [14]La
ẽna wã dagɩ bõn-di'iŋa. Se'ere n soe la, Asũtãana* mẽŋa teerɩ mɛ ãna
wʋ peelem malɛka*. [15]Bɛla, la dagɩ di'ire tɩ a tõntõnɩba ɩta ba mẽŋa
ãna wʋ sɛla n masɛ tõntõnɩba. La ba ba'asgɔ wʋn ãna wʋ ba tõoma la
n de se'em na.

Apolɩ pa'alɛ ẽŋa n nãmsɛ a tõoma pʋam se'em

[16]Mam le yɛta mɛ tɩ nẽra da bɩsɛ mam wʋ mam de la yalma la. La
ya sãn bɩsra mam wʋ yalma, ya yi sakɛ tɩ m wẽ m yõ'ogɔ fẽe, wʋ
mam de la yalma la. [17]Mam n tɔgrɩ wẽ'era m yõ'ogɔ wã, la dagɩ
Zuudãana n yetɩ mam yele se'em na. Mam keŋe la m sũure tɔgra wʋ
yalma la, wẽ'era yõ'ogɔ. [18]Nẽrba zozo'e n wẽ'erɩ yõ'ogɔ la dũnia yɛla
la, mam mẽ wʋn wẽ m yõ'ogɔ mɛ. [19]Yãma de la yɛm dõma, dee sakɛ
tɔ'ɔra yalmdõma la yɛmleego! [20]Yãma sakrɩ mɛ tɩ ba kẽ'esra ya yamnɛ
pʋam, sakɛ tɩ ba dita ya, fãara ya, ka nanna ya, sakɛ tɩ ba wẽ'era ya
pɛgsɩ. [21]Tõma n daan ẽŋɛ tɩ mẽŋa tarɩmdõma ka ẽŋɛ ya wʋ bãma n
ẽŋɛ ya se'em na, la de la yãnnɛ bɔ mam bɩɩ? Nẽra sãn tãna wʋn wẽ
yõ'ogɔ sɛla yelle, mam mẽ tã wʋn wẽ yõ'ogɔ mɛ a yelle. Wãna de la
yalnɛ tɩ mam tɔgrɩ. [22]Ba de la Ebre* dõma, mam mẽ de la Ebre nẽra.

Ba de la Ɩsrayɛlı* dõma, mam mẽ de la Ɩsrayɛlı nẽra. Ba de la
Abraham* yıısı, mam mẽ de la Abraham yııŋa. 23Ba yetı bãma de la
Krisi tõntõnıba, mam wʋn tɔgɛ wʋ mam yɛm n bɔı la, mam n de Krisi
tõntõnna gãnna ba. Mam tõm nãmsɛ gãnna bãma mɛ. Ba kẽ'esɛ mam
yʋ'a deem gãnna bãma mɛ, ba wẽ mam zo'oge gãnna bãma mɛ, nõorɛ
zozo'e mam deege la m ki. 24Nõorɛ bʋnuu tı Zifdõma* wẽ mam la
ka'asa, ka'asrɛ ayıla kaı pinaası. 25Rom* dõma wẽ mam mɛ nõorɛ atã.
Daarɛ ayıla nẽrba lobe mam mɛ la kuga deege la ba kʋ. Nõorɛ bʋtã tı
mam boe õorŋɔ pʋam, tı a sã'am ko-kãtɛ pʋam mise. Mam ẽŋɛ daarɛ
ayıla mɛ ko'om pʋam, wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ. 26Mam sɔa la sẽnnɛ pʋam,
mam yẽ yel-pakrısı mɛ zozo'e la kʋlsı ko'om n pırɛ, la fãarba. Mam
yẽ yɛla mɛ la Zifdõma n de mam buuri la, la bu-zãŋsı*. Mam yẽ yel-
pakrısı mɛ tẽnsı pʋam, la weto pʋam, la ko-kãtɛ pʋam. Mam daan yẽ
yɛla mɛ la sɛba n parım tı bãma de la tı sɔbiisi la. 27Mam daan tõm
tõon-ke'eno nãmsɛ mɛ. La nõorɛ faa mam ka gĩse. Kɔm, la koyũuro
yõkɛ mam mɛ. Mam gã'arɛ kɔm mɛ wakatɛ basɛba. Wakatɛ basɛba
ɔɔrɔ yõkɛ mam mɛ, tı mam ka tara fuugo wʋn pile. 28Tı mam ka
tɔgra yel-sɛba n weege la. La sɛla n de pakrɛ bɔ mam daarɛ woo, de
la Azezi nẽrba n boe zẽ'esı wuu la yelle. 29Nẽra sãn bɔna tɔrgɔ pʋam,
la ãn wʋ mam mẽ boe la tɔrgɔ pʋam na. La nẽra sãn basɛ Nawẽnnɛ
doosgo, mam sũure n sã'anı zozo'e.
30La sãn dɛna yõ'ogɔ wẽ'a, mam wʋn wẽ yõ'ogɔ la m tɔrgɔ la.
31Nawẽnnɛ n de tı Zuudãana Azezi Sɔ n soe pẽka wakatɛ n ka ba'asrı
la, mi mɛ tı mam ka parnı. 32Mam n daan boe Damaası la, gɔmna tı
naba Aretası botı a sɔna Damaası bısra la, daan botı ba gu'ura la tẽŋa
la nõa tı ba yõkɛ mam. 33Tı ba daan botı mam sige pı'ıgɔ pʋam, tı ba
dıkɛ mam doose sawure sike lalga poorʋm, la de la bɛla tı mam yãŋɛ
põsɛ.

12

Apolι tɔgrι yel-sɛba tι Nawẽnnɛ puke pa'alɛ ẽ, la a tɔrgɔ yelle

1Dẽnι tι mam wẽ yõ'ogɔ, la yõ'ogɔ wẽ'a la ka tarι yõorɔ. La mam
wʊn ba'asõm tɔgɛ la bõn-sɛba tι Zuudãana la puke pa'alɛ mam, tι
mam yẽ wʊ zãasŋɔ la. 2Mam mi la Krisi nẽra ayιla*f1* yʊʊma pia la
anaasι n wãna n tole, tι Nawẽnnɛ zẽkɛ ẽ zom saazuum a yire. Mam
ka mi a dãana sãn sιrι zẽkɛ mɛ zom sιra sιra, bιι la sãn ãna wʊ
zãasŋɔ la, Nawẽnnɛ mã'a n mi. 3Mam mi tι bʊra-ẽŋa zẽkɛ mɛ zom
Nawẽnnɛ yire, la mam n yele se'em na, mam ka mi a sãn sιrι zẽkɛ
zom, bιι la sãn ãna wʊ zãasŋɔ la, 4la mam n mi sɛla de la a wõm na
yetɔga mĩ tι nẽra ka tã wʊn tɔgɛ, la sɛla tι ba ka bɔ nẽrsaala nõorɛ tι
a yele. 5Mam wʊn wẽ yõ'ogɔ la bʊra-ẽŋa n yẽ sɛla la yelle, la mam
kãn wẽ yõ'ogɔ m yɛla basɛba yelle, tι la sãn dagna mam tɔrgɔ la yelle
mã'a. 6Mam sãn bɔɔra tι m wẽ yõ'ogɔ, mam kãn dɛna yalma, se'ere n
soe la, mam wʊn tɔgɛ la sιra. La mam kãn ẽŋɛ bɛla, mam ka boorι tι
ba tẽ'esɛ mam yelle gãŋɛ ban yẽ mam n ιtι se'em, bιι ban wõnnι mam
n yele se'em na.

7La, lan wʊn ẽŋɛ se'em tι mam da tã'agɛ zẽkɛ m mẽŋa la bõn-yãlma
tι Nawẽnnɛ puke pa'alɛ mam na, a basɛ tι Asũtãana* ẽŋɛ sɛla n ãn wʊ
gõ'a mam ĩyã pʊam nãmsra mam tι mam ka tãna wʊn zẽkɛ m mẽŋa.
8Mam sose Zuudãana la nõorɛ bʊtã yetι a botι bõn-ẽŋa fõrgɛ dee basɛ
mam. 9La a lerge mam yetι: < <Mam yel-sõnnɛ seke fʊ mɛ. Se'ere n
soe la, la de la tɔrgɔ pʊam tι mam pãŋa tõnnι zozo'e.> > Bɛla, mam
wʊn wẽ yõ'ogɔ m tɔrgɔ la pʊam, tι Krisi pãŋa la wʊn bɔna la mam lɛ.
10Bɛla n soe tι mam ιta sũ-yẽlga m tɔrgɔ la pʊam, la tʊʊrɛ pʊam, la
tooro pʊam, la nãmsgɔ pʊam, la sũ-sã'aŋɔ pʊam, mam n sakɛ Krisi la
ĩyã. Se'ere n soe la, mam tɔrgɔ la pʊam tι mam tarι pãŋa.

Apolı fablı Korẽntı Wẽndeego nẽrba yelle

[11]Yãma n mõrgɛ mam tı mam tɔgra wʋ yalma la. La de la yãma n
de nı ya tɔgɛ po'oge mam, pa'alɛ mam n ãn se'em. Baa mam sãn ka
dɛna sɛla, nẽr-sɛba n pa'alı tı bãma n de Tõntõnıba n gãnnı la, mam
ka de poorʋm dãana ba zẽ'am. [12]Yel-sɛba wuu tı mam daan wĩbri
tõnna ya zẽ'am na pa'alı mɛ tı mam de la Krisi Tõntõnna*. Bõn-
yãlma, la yel-kırsı n pa'alı Nawẽnnɛ pãŋa daan ẽŋɛ mɛ. [13]Bẽm yel-
sõnnɛ tı mam ẽŋɛ bɔ Azezi nẽrba zẽ'esı basɛba, tı la pɔ'ɔgɛ yãma? Sãn
dagna mam n ka to'oge sõŋrɛ ya zẽ'am na mã'a. Bɔ-ya mam sugri yel-
ẽŋa pʋam.

[14]Nõorɛ atã dãana n wãna tı mam mãasʋm tı m wa'am ya zẽ'am wa
bısɛ ya. La, la dagı yãma n wʋn bısɛ mam yelle. Se'ere n soe la, mam
ka eerı ya sɛla, la de la yãma mẽŋa tı mam eerı. Yãma ãn wʋ mam
kɔma la. Asıra, la dagı kɔma n wʋn lagsɛ sɛla bĩŋe ba sɔdõma, la de
la sɔdõma n wʋn lagsɛ sɛla bĩŋe ba kɔma. [15]La sãn dɛna mam, mam
wʋn dıkɛ sɛla wuu tı mam tarı, la m mẽŋa wuu bɔ la yɛmleego yãma
sõŋrɛ ĩyã. Mam n nõŋɛ yãma zo'oge la ĩyã n basɛ tı yãma ka nõŋɛ
mam bıı?

[16]Ya mi mɛ tı mam ka to'oge sõŋrɛ ya zẽ'am, la ya nẽrba basɛba yetı
mam ẽŋɛ la yɛmkẽgsıga pã'asɛ ya. [17]Mam n daan tõm nẽr-sɛba tı ba
wa'am yãma zẽ'am na, ba nẽr-kãna tı mam botı a to'oge sɛla ya zẽ'am
bɔ mam? [18]Mam daan sose la Atiti tı a wa'am ya zẽ'am, dee tõm tı
sɔbia la, tı a doose ẽ. Bɛla, Atiti pã'asɛ yãma to'oge sɛla mɛ bıı? Mam
la Atiti tarı la pʋtẽ'erɛ ayıla, la tõma doose la sore ayıla.

[19]Yãma tẽ'esɛ tı tõma n tɔgrı bɛla wuu la, tõma eerı la bʋʋrɔ yãma
zẽ'am bıı? Ayɛı. Tõma tɔgrı la Nawẽnnɛ nẽŋam, Krisi doosgo pʋam.
Tı sɔbi-nõŋrısı, tõma tɔgrı bɛla wuu tı la sõŋɛ la yãma, tı ya sẽŋɛ
nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʋam. [20]Mam zotı mɛ tı m wʋn wa paam ya

zẽ'am yẽ tɩ ya ka ãn wʋ mam n boorɩ se'em na, tɩ yãma mẽ yẽ tɩ mam ka ãn wʋ yãma n boorɩ se'em na. Mam zotɩ mɛ tɩ zɛbrɛ, la ɩta sũure la taaba, la sũ-isgre, la gẽelgɔ, la pɔ'ɔg-taaba, la ya'anzũm, la zẽk-m-mẽŋa, la ɩr-yooro wʋn bɔna ya tẽŋasʋka. [21]Mam zotɩ mɛ tɩ mam sãn wa wa'am yãma zẽ'am, mam dãana Nawẽnnɛ wʋn botɩ yãnnɛ yõkɛ mam yãma ĩyã, tɩ m sũure sã'am la ya nẽr-sɛba n daan tõm tõon-be'ero, dee ka teege yɛm basɛ tõon-dẽgrɔ, la yalsɩ, la tõon-yooro sɛba tɩ ba ẽŋɛ la.

13

Ba'asgɔ kã'aŋɔ, la pʋ'ʋsgɔ

[1]Nõorɛ bʋtã dãana n wãna tɩ mam sẽm ya zẽ'am. La mam wʋn ẽŋɛ wʋ Nawẽnnɛ gõŋɔ n yele se'em na yetɩ: <<Yɛla wuu malgrɛ, dẽnɩ tɩ nẽrba bayi bɩɩ batã dɛna kaset-dõma.>> [2]Mam n daan wa'am ya zẽ'am nõorɛ bʋyi dãana la, mam daan kã'an sɛba n tõm tõon-be'ero, la nẽrba basɛba la wuu mɛ. La lɛɛlɛ wã tɩ mam ka boe ya zẽ'am na, mam le yɛta ya mɛ tɩ mam sãn wa'am, mam kãn zoe nẽra ninbãalga. [3]Yãma boorɩ tɩ ya yẽ la sɛla n pa'alɛ tɩ Krisi n botɩ mam tɔgra, ya wʋn yẽ. Krisi sãn ɩta sɛla ya zẽ'am, tɔrgɔ ka tarɩ ẽ, a tarɩ pãŋa zo'oge mɛ ya zẽ'am. [4]Asɩra, a ẽŋɛ a mẽŋa la tarma, tɩ ba ka ẽ dɔ-puurŋa* zuo. La a vɔa mɛ la Nawẽnnɛ pãŋa. Tõma n de ayɩla la Krisi la, tõma mẽ de la tarɩmdõma, la tõma vɔa la Krisi lɛ, wʋn tõnna yãma zẽ'am la Nawẽnnɛ pãŋa.

[5]Vẽesɛ-ya ya mẽŋa bɩsɛ ya sãn bɔna Krisi sore la zuo. Ya mẽŋa geele bɩsɛ, yãma ka mi tɩ Krisi boe la yãma mɛ? Sãn dagɩ nɩ bɛla, ya koŋe mɛ. [6]La mam tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ yãma mi mɛ tɩ tõma mõrgɛ mɛ ka koŋe. [7]Tõma pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ mɛ ya ĩyã tɩ ya da ẽŋɛ sɛla n de be'em. La

dagɩ tɩ tõma boorɩ tɩ tɩ pa'alɛ tɩ tõma yãŋɛ mɛ, la de la tɩ yãma wʊn
ẽŋɛ sɛla n ãn sõŋa, baa la tõma sãn ãna wʊ tõma koŋe mɛ. 8Se'ere n
soe la, tõma ka tã wʊn ẽŋɛ sɛla n sɩ'ɩsrɩ sɩra, tõma dolɩ la sɩra. 9Tõma
sãn bɔna tɔrgɔ pʊam dee tɩ yãma tara pãŋa, tõma tarɩ sũ-yẽlga mɛ.
La tõma n sosrɩ Nawẽnnɛ sɛla tɩ pʊ'ʊsgɔ pʊam, de la ya vɔm wuu
wʊn masɛ ãna sõŋa. 10Bɛla n soe tɩ mam gʊlsra ya bõn-bãma, mam n
ka boe ya zẽ'am na, tɩ m sãn wa wa'am ya zẽ'am, m da dɩkɛ
Zuudãana n bɔ mam nõor-sɛka la sɩbgɛ ya. A bɔ mam nõorɛ la tɩ m
sõŋɛ ya mɛ tɩ ya sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo pʊam, la dagɩ tɩ m sã'am
ya.
11Sɛla n deege, m sɔbiisi, tara-ya sũ-yẽlga, mõrgɛ-ya tõm masɛ sɛla
woo pʊam, bɔ'ɔra-ya taaba bʊraanɛ, tara-ya nõorɛ ayɩla la taaba, vɔa-
ya la sũ-mã'asʊm la taaba, tɩ Nawẽnnɛ n de nõŋlʊm, la sũ-mã'asʊm
dãana la wʊn bɔna la ya lɛ. 12Pʊ'ʊsɛ-ya taaba la nõŋlʊm. Nawẽnnɛ
nẽrba wuu pʊ'ʊsrɩ ya.
13Tɩ Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ, la Nawẽnnɛ nõŋlʊm, la
Nawẽnnɛ Sɩa lagɩmtaarɛ wʊn bɔna la ya wuu. \f1 12:2 Nẽr-ẽŋa de la
Apolɩ mẽŋa. \e

GAL

Galatɩ

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʊlsɛ bɔ Galatɩ dõma

Bilgre

Galatɩ dõma yʊʊn ze'ele la Gɔlɩ, tẽn-sɛka yʊ'ʊrɛ n de Frãnsɩ zĩna wã, sẽŋɛ ka zĩ'ire Azi-minɛɛrɩ. Azi-minɛɛrɩ la yʊ'ʊrɛ yãŋa de la Tirki. Apolɩ sore sẽnnɛ bʊyi, la bʊtã dãana tɩ a mõolɛ Azezi kõ-yẽlga mĩ, tɩ nẽrba bɔ Azezi sɩra. Bɛla poorʊm, nẽrba basɛba n mẽ sẽŋɛ ka pã'asɛ nẽr-sɛba n dagɩ Zifdõma dee bɔ Azezi sɩra la, yetɩ dẽnɩ tɩ ba sakɛ

Zifdõma lɔɔ, la ba wãta ba bʋraasɩ wʋ lɔɔ la n bɔ nõorɛ se'em na.

Apolɩ wõm na kõ-ẽŋa, tɩ a gʋlsɛ yele ba tɩ la dagɩ pẽrgrɛ tɩ ba doose Zifdõma lɔɔ la, tɩ la de la ban bɔ Azezi sɩra la tɩ ba wʋn masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, la dagɩ ban sakrɩ lɔɔ la ĩyã.

Apolɩ dẽŋɛ pa'alɛ la Azezi n wi ẽŋa botɩ ẽŋa dɛna a Tõntõnna, la Azezi mẽŋa n puke a kõ-yẽlga la pa'alɛ ẽŋa se'em. Dee yetɩ ẽŋa la Azezi Tõntõnɩba basɛba la yẽ taaba mɛ, la ba sakɛ tɩ ẽŋa zãsŋɔ la de la sɩra (sapɩtrɩ 1-2).

A dɩkɛ la Nawẽnnɛ gõn-sɛba n yʋʋn põn gʋlsɛ bɔna kʋrʋm kʋrʋm na, zãsʋm ba yetɩ, fʋ sãn bɔ Azezi sɩra, tɩ fʋ wʋn yẽ fããrɛ. Azezi n ki dɔ-puurŋa zuo la ĩyã tɩ tõma sɔna tɩ mẽŋa, tõma ka le dɛna lɔɔ yamsɩ (sapɩtrɩ 3-4).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a yetɩ dẽnɩ tɩ tõma vɔa vɔm sɛka n pa'alɩ tɩ tõma vɔa la nẽr-sɛba n soe ba mẽŋa vɔm. La dẽnɩ tɩ Nawẽnnɛ Sɩa la pa'ala tɩ sore, wʋn bɔ tɔ vɔm paalga n ãn sõŋa, tɩ tɩ nõŋɛ taaba (sapɩtrɩ 5-6).

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Galatɩ dõma

1

1Mam Apolɩ n de Krisi* Tõntõnna n gʋlsɛ gõŋɔ wã. La dagɩ
nẽrsaalba n tõm mam, la mẽ dagɩ nẽrsaalba n looge mam tɩ mam
dɛna Krisi Tõntõnna*. La de la Azezi-krisi, la tɩ Sɔ Nawẽnnɛ n vo'oge
Azezi la n looge mam. 2Tɩ sɔbi-sɛba wuu n boe kalam na, n lagɩm na
mam gʋlsɛ bɔ'ɔra yãma Azezi-krisi nẽrba n lagsrɩ Galatɩ tẽnsɩ pʋam
na.

[3]Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʊn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ,
dee bɔ ya sũ-mã'asʊm. [4]Azezi-krisi n dɩkɛ a mẽŋa bɔ tɩ ba kʊ ẽ tõma
tõon-be'ero ĩyã, tɩ a fãagɛ tɔ dũnia wã be'em pʊam basɛ, wʊ tɩ Sɔ
Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na. [5]Ẽŋa n soe nã'asgɔ wakatɛ n ka ba'asrɩ.
Amina.

Azezi kõ-yẽlga la de la ayɩla mã'a

[6]Mam ze la yɛrɩ la yãma n darɛ basɛ Nawẽnnɛ n wi ya Krisi yel-
sõnnɛ ĩyã, dee to'oge kõa ayẽma wʊ kõ-yẽlga la. [7]Kõ-yẽlga ayẽma ka
boe. La de la nẽrba n bʊrsrɩ ya pʊtẽ'era bɔɔra tɩ ba teege Krisi kõ-
yẽlga la. [8]Nẽra sãn mõolɛ kõ-yẽlga ayẽma bɔ ya, tɩ la dagna sɛka tɩ
tõma mõolɛ bɔ ya la, baa la sãn dɛna tõma mẽŋa, bɩɩ malɛka* n ze'ele
Nawẽnnɛ yire, Nawẽnnɛ kã'a-be'ego bɔna a dãana zuo. [9]Tõma põn
yele ya mɛ, la mam le yɛta ya mɛ, tɩ nẽra sãn mõolɛ kõ-yẽlga ayẽma
n de to'ore la sɛka tɩ ya to'oge la, Nawẽnnɛ kã'a-be'ego bɔna a dãana
zuo.
[10]Bɛla, yãma tẽ'esɛ tɩ mam boorɩ tɩ nẽrba n pẽgɛ mam bɩɩ, bɩɩ
Nawẽnnɛ n pẽgɛ ma? Yãma tẽ'esɛ tɩ mam boorɩ tɩ m ẽŋɛ tɩ la paagɛ la
nẽrsaalba yɛm bɩɩ? Ayɛɩ, mam sãn boorɩ nɩ tɩ m ẽŋɛ tɩ la paagɛ
nẽrsaalba yɛm, mam ka de nɩ Krisi tõntõnna.

Apolɩ n lebge Azezi tõntõnna se'em

[11]M sɔbiisi, mam boorɩ tɩ ya bãŋɛ mɛ tɩ kõ-yẽlga la tɩ mam mõolɩ la
ka ze'ele nẽrsaalba zẽ'am. [12]La mam mẽ ka to'oge ẽ nẽra zẽ'am, la mẽ
dagɩ nẽra n zãsʊm mam. La de la Azezi-krisi mẽŋa n puke ẽ pa'alɛ
mam.
[13]Ya wõm mam daan ãn se'em Zifdõma* sore la pʊam, daan nãmsra
Azezi nẽrba la zozo'e, mõora tɩ m sã'am ba sore la. [14]Tõma Zifdõma
sore la pʊam, mam daan sẽŋɛ nẽŋa mɛ wɩsgɛ m mẽŋa la tɩ yaabdõma

dɔgmike la yelle, ɩta lan yele se'em na gãnna m zuutaaba zozo'e. 15La
Nawẽnnɛ daan welge mam na to'ore lan dẽŋɛ mam dɔka, ẽŋɛ mam
yel-sõnnɛ, looge mam tɩ m dɛna a tõntõnna. 16Ẽŋa n daan wa bɩsɛ tɩ
la ãn sõŋa, tɩ a puke a Dayʊa la pa'alɛ mam tɩ m mõolɛ a Dayʊa la
kõ-yẽlga bɔ bu-zãŋsɩ* la, mam daan ka sẽŋɛ nẽr-sɛka zẽ'am tɩ a
zãsʊm mam. 17La mam mẽ daan ka sẽŋɛ Zerizalɛm* sɛba n dẽŋɛ mam
dɛna Azezi Tõntõnɩba* la zẽ'am. Mam daan sẽŋɛ la Araabɩ so'olʊm,
bɛla poorʊm tɩ mam lebe Damaasɩ. 18Bɛla poorʊm yʊʊma atã n tole,
tɩ mam yãŋa sẽŋɛ Zerizalɛm tɩ m ka bãŋɛ Apɩyɛɛrɩ, daan ẽŋɛ dabsa
pia la anuu a zẽ'am. 19La mam ka yẽ Azezi Tõntõnna ayẽma pa'asɛ,
sãn dagna Azakɩ n de Zuudãana yɩbga la mã'a.

20Mam n gʊlsɛ ya sɛla wã, mam yetɩ ya Nawẽnnɛ nẽŋam tɩ la dagɩ
põmpɔrŋɔ.

21Bɛla poorʊm mam ze'ele Zerizalɛm sẽŋɛ la Siiri, la Silisi so'olʊm.
22La Azezi-krisi nẽr-sɛba n boe Zude* tẽnsɩ la daan nãn ka yẽ mam.
23Ba daan wen wõm mɛ tɩ ba tɔgrɩ mam yelle yetɩ: <<Sɛka n daan
nãmsrɩ tõma mõora tɩ a sã'am kõ-yẽlga tɩ tɩ bɔ sɩra la, yãŋa mõolɩ la
kõ-yẽlga la.>> 24Tɩ ba nã'asra Nawẽnnɛ mam ĩyã.

2

Apolɩ, la Azezi Tõntõnɩba basɛba la tarɩ la nõ-yẽnnɛ

1Bɛla poorʊm yʊʊma pia la anaasɩ n tole, tɩ mam la Abarnabasɩ lebe
Zerizalɛm, la mam tarɩ la Atiti lagɩm mĩ. 2Nawẽnnɛ n daan puke
pa'alɛ mam, tɩ mam sẽŋɛ. Mam daan pa'alɛ ba la kõ-yẽlga tɩ mam
mõolɛ bɔ bu-zãŋsɩ* la. La de la Azezi nẽrba nẽŋadõma la mã'a tɩ
mam tɔgɛ bɔ ba. Mam daan ka boorɩ tɩ tõon-sɛka tɩ mam daan tõm,
dee ken tõnna wã, wa dɛna zãŋa. 3La Atiti n de Grɛkɩ* n dolɩ la mam

na, ba põn ka pẽrgɛ yetɩ ba wã* ẽ. 4Nẽrba basɛba n daan pã'asɛ tɩ
bãma de la Azezi karẽnbiisi, li'ise kẽ tõma tẽŋasʋka bɔɔra tɩ ba bãŋɛ
tõma n lagɩm na Azezi-krisi dɛna ayɩla la, tõma n to'oge tɩ mẽŋa
se'em, bãma daan boorɩ tɩ ba basɛ tɩ tõma le dɛna la Zifdõma lɔɔ*
yamsɩ. 5Tõma daan ka sakɛ ban boorɩ se'em na baa fẽfẽe, tɩ kõ-yẽlga
n de sɩra la wʋn ken bɔna yãma ĩyã.
6Nẽr-sɛba tɩ ba bɩsrɩ wʋ nẽŋadõma la, ba sãn dɛna nẽŋadõma bɩɩ ba
dagɩ nẽŋadõma, la ka pakɛ mam, Nawẽnnɛ ka tũ'usri nẽrba.
Nẽŋadõma bãma ka mõrgɛ mam tɩ m ẽŋɛ sɛla sɛla pa'asɛ mam zãsŋɔ
la pʋam. 7Ba tõn yẽ tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ kõ-yẽlga la ẽŋɛ la mam nu'usum
tɩ m mõolɛ bɔ bu-zãŋsɩ, wʋ ẽn dɩkɛ ẽŋɛ Apɩyɛɛrɩ nu'usum tɩ a mõolɛ
bɔ Zifdõma la. 8Nawẽnnɛ n bɔ Apɩyɛɛrɩ pãŋa, tõm ẽ Zifdõma zẽ'am
na, ẽŋa n ken bɔ mam pãŋa tɩ mam tõnna bu-zãŋsɩ zẽ'am. 9La Azakɩ,
la Apɩyɛɛrɩ, la Azã tɩ ba bɩsrɩ wʋ ba wuu kɛ'ɛndõma la, n bãŋɛ tɩ
Nawẽnnɛ n ẽŋɛ mam yel-sõnnɛ dɩkɛ tõonɛ na ẽŋɛ mam nu'usum na,
ba yõgɛ mam, la Abarnabasɩ nu'usi mɛ, pa'alɛ tɩ tɩ de la ayɩla lagɩm
tõnna Nawẽnnɛ tõoma, tɩ tõma tõnna bu-zãŋsɩ zẽ'am, tɩ bãma mẽ
tõnna Zifdõma zẽ'am. 10Sɛla tɩ ba daan sose tõma de la tɩ sõŋra ba
Wẽndeego la nasdõma mã'a. La de la bɛla tɩ mam daan ɩtɩ zozo'e.

Apolɩ pa'alɛ Apɩyɛɛrɩ a tuure

11Apɩyɛɛrɩ n daan wa'am Antɩyɔsɩ la, mam daan tɔgɛ ẽ mɛ vẽelga
vẽelga ka sakɛ ẽ, se'ere n soe la, a daan ẽŋɛ la sɛla n ka masɛ. 12Ẽn
daan boe Antɩyɔsɩ la, a daan lagnɩ na bu-zãŋsɩ* la dita mɛ. La nẽrba
n daan ze'ele Azakɩ zẽ'am wa'am, tɩ a welge ka le dita la bu-zãŋsɩ la,
se'ere n soe la, a daan zotɩ la sɛba n yetɩ dẽnɩ tɩ nẽr-sɛba wuu n dolɩ
Nawẽnnɛ sore wãta* la. 13Tɩ tɩ sɔbiisi basɛba n de Zifdõma* daan po
ɩta wʋ Apɩyɛɛrɩ n ɩtɩ se'em na, halɩ tɩ Abarnabasɩ mẽ po kẽ ba

pʋlibsum ɩrgɔ la pʋam. 14La mam n daan yẽ tɩ ban ɩtɩ se'em na ka
masɛ wʋ kõ-yẽlga la sɩra n de se'em na ĩyã, mam daan yele Apɩyɛɛrɩ
ba wuu nẽŋam yetɩ: < <Fõn de Zifu dee daan vɔa wʋ bu-zãŋsɩ n vɔa
se'em na, fõn wʋn ẽŋɛ la wãne mõrgra bu-zãŋsɩ la tɩ ba vɔa wʋ
Zifdõma?> >
15La sãn dɛna tõma, tõma dɔgɛ dɛna la Zifdõma, tõma dagɩ bu-zãŋsɩ
n ka dolɩ Nawẽnnɛ lɔɔ* la. 16La tõma mi mɛ tɩ la dagɩ nẽra n dolɩ lɔɔ
la n yetɩ se'em na ĩyã, n wʋn basɛ tɩ a masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, la de la
nẽra n bɔ Azezi-krisi sɩra mã'a tɩ Nawẽnnɛ wʋn basɛ tɩ a masɛ a
zẽ'am. Tõma mẽ bɔ la Azezi-krisi sɩra, tɩ Nawẽnnɛ basɛ tɩ tɩ masɛ a
zẽ'am, tõma n bɔ Azezi-krisi sɩra la ĩyã, dee dagɩ tõma n dolɩ lɔɔ la n
yele se'em na ĩyã. Nẽra nẽra ka tã wʋn masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, ẽn dolɩ
lɔɔ la n yele se'em na ĩyã. 17Tõma n te'ege Nawẽnnɛ, tɩ a basɛ tɩ tɩ
masɛ a zẽ'am tõma n bɔ Krisi sɩra ĩyã la, bõn-ẽŋa sãn basɛ tɩ tõma mẽ
dɛna tõon-be'ero dõma wʋ bu-zãŋsɩ la, yãma tẽ'esɛ tɩ Krisi botɩ tɩ
tõnna la tõon-be'ero bɩɩ? Ayɛɩ. 18Nẽra sãn basɛ Zifdõma lɔɔ tɩ a daan
dolɩ la, dee le yetɩ ba dɔla ẽ, la de la a mẽŋa n sã'anɩ lɔɔ la. 19La sãn
dɛna lɔɔ la, a botɩ mam lebge la kũm a ĩyã, mam ka le dɔla ẽ. Mam
lagɩm na Krisi ki dɔ-puurŋa* zuo, tɩ m vɔa Nawẽnnɛ ĩyã, 20tɩ mam n
vɔa wã, la ka le dɛna mam mẽŋa n vɔɩ, la de la Krisi n botɩ mam vɔa.
La vɔm sɛka tɩ mam vɔa lɛɛlɛ wã, de la mam n bɔ ẽŋa n de Nawẽnnɛ
Dayʋa n nõŋɛ mam ki mam yelle sɩra la, n basɛ tɩ mam vɔa. 21Mam
ka sakɛ tɩ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ na de la zãŋa. La sãn dɛna la nẽra n
dolɩ lɔɔ ĩyã n basɛ tɩ a masɛ Nawẽnnɛ nẽŋam, Krisi kũm na de nɩ na
zãŋa.

3

Tɩn bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ tɩ masɛ a zẽ'am

[1]Yãma Galatɩ dõma, ãne n botɩ yãma zuto lebge tɩ ya ka tara yɛm?
Mam daan pa'alɛ ya Krisi n ki dɔ-puurŋa* zuo la yelle mɛ sõŋa sõŋa,
tɩ la dɛna vẽelga bɔ ya. [2]Mam boorɩ tɩ m soke ya la sokre ayɩla mã'a
tɩ ya lerge mam: Yãma n to'oge Nawẽnnɛ Sɩa la, la de la yãma n sakrɩ
ɩta lɔɔ* la n yele se'em na ĩyã bɩɩ? Ayɛɩ, la de la yãma n wõm kõ-
yẽlga la, bɔ Azezi-krisi sɩra la ĩyã. [3]Yãma yɛm na pɔ'ɔgɛ paagɛ la
wãna? Yãma n pɔsɛ lebge Nawẽnnɛ nẽrba la a Sɩa pãŋa la, yãma
yãŋa boorɩ tɩ ya ba'asɛ la ya mẽŋa pãŋa? [4]Yãma n yẽ se'em wuu la
lebge la zãŋa bɩɩ? Dẽnɩ tɩ la da kãn lebge zãŋa. [5]Nawẽnnɛ n bɔ ya a
Sɩa, dee ɩta bõn-yãlma ya tẽŋasʋka la, la dagɩ yãma n ɩtɩ lɔɔ n yele
se'em na ĩyã, la de la yãma n wõm kõ-yẽlga la, bɔ Azezi-krisi sɩra la
ĩyã.

[6]Abraham* zẽ'am la mẽ yʋʋn de la bɛla: La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ
pʋam yetɩ: < <Abraham bɔ la Nawẽnnɛ sɩra, tɩ Nawẽnnɛ bɩsɛ ẽ yetɩ
a masɛ ẽŋa zẽ'am.> > [7]Bãŋɛ-ya tɩ nẽr-sɛba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la n
sɩrɩ de Abraham yɩsɩ. [8]Nawẽnnɛ gõŋɔ la põn yele mɛ tɩ Nawẽnnɛ
wʋn basɛ tɩ bu-zãŋsɩ* masɛ a zẽ'am, ban bɔ ẽ sɩra la ĩyã. Nawẽnnɛ
yʋʋn põn tɔgɛ kõ-yẽlga ẽŋa bɔ Abraham mɛ yetɩ: < <Fõn ĩyã tɩ
dũnia buuri wuu wʋn yẽ yel-sõnnɛ.> > [9]La de la bɛla, Abraham n
yʋʋn bɔ Nawẽnnɛ sɩra yẽ yel-sõnnɛ na, nẽr-sɛba n mẽ bɔ Nawẽnnɛ
sɩra wʋn lagɩm na Abraham yẽ yel-sõnnɛ.

[10]Nẽr-sɛba n te'ege lɔɔ la, kã'a-be'ero boe ba zuto, se'ere n soe la, la
gʋlsɛ yetɩ: < <Kã'a-be'ego boe nẽr-sɛka woo n ka ɩtɩ wʋ lan gʋlsɛ
se'em wuu Nawẽnnɛ lɔɔ gõŋɔ pʋam na zuugo.> > [11]La de la vẽelga
tɩ nẽra baa ayɩla ka tã wʋn yẽ bʋʋrɔ Nawẽnnɛ zẽ'am ẽn dolɩ lɔɔ la
ĩyã, se'ere n soe la, la gʋlsɛ yetɩ: < <Nẽra n bɔ Nawẽnnɛ sɩra masɛ a
zẽ'am wʋn vɔa, ẽn bɔ ẽ sɩra la ĩyã.> > [12]Nẽra n dolɩ lɔɔ la, la dagɩ tɩ

a bɔ la Nawẽnnɛ sɪra, bẽm ĩyã, la gʊlsɛ yetɪ: <<Nẽr-sɛka n ɪtɪ lɔɔ la
n yele se'em na, a wʊn vɔa bɛla ĩyã.>> 13La tõma n ka ẽŋɛ lɔɔ la n
yele se'em na wuu ĩyã, Nawẽnnɛ kã'a-be'ego n boe tõma zuto. La
Krisi n ki dɔ-puurŋa zuo la, a dɔkɛ kã'a-be'ego la tõma zuto mɛ, tɪ ẽŋa
mẽŋa sɔɔgɛ tõma zẽ'am, tɪ kã'a-be'ego la bɔna a zuugo, se'ere n soe
la, la gʊlsɛ yetɪ: <<Kã'a-be'ego boe nẽr-sɛka tɪ ba yulse ẽ dɔɔgɔ zuo
la zuugo.>> 14Krisi ẽŋɛ bɛla tɪ yel-sõnnɛ na tɪ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ
tɪ a bɔ Abraham na, mẽ wʊn dɛna bu-zãŋsɪ bõnɔ, bãma n lagɪm na
Azezi-krisi dɛna ayɪla la ĩyã, dee tɪ tõma mẽ to'oge Nawẽnnɛ Sɪa la tɪ
a bĩŋe nõorɛ tɪ a bɔ tɔ, tõma n bɔ ẽ sɪra la ĩyã.

Lɔɔ la ka sã'am nõor-bĩŋre

15M sɔbiisi, mam yetɪ m dɪkɛ la nẽrsaala yelle makɛ pa'alɛ ya. Nẽra
sãn looge yɛm dee gʊlsɛ bĩŋe, tɪ la doose la tẽŋa la lɔɔ, nẽra nẽra ka
tã wʊn sã'am ẽ, bɪɪ pa'asɛ sɛla mĩ. 16Nawẽnnɛ yʊʊn bĩŋe nõorɛ bɔ la
Abraham*, la a yɪɪŋa. La ka gʊlsɛ yetɪ, a bĩŋe a nõorɛ bɔ la a yɪɪsɪ,
wʊ la de la nẽrba zozo'e. La yetɪ, a yɪɪŋa, la de la nẽra ayɪla mã'a.
Nẽr-ẽŋa de la Krisi*. 17Mam n yele se'em na võorɛ n wãna: La de tɪ
Nawẽnnɛ n bĩŋe a nõorɛ la, yʊʊma kɔbsnaasɪ la pitã n tole dee tɪ a
yãŋa bɔ a lɔɔ* la. Bɛla lɔɔ la kãn yãŋɛ sã'am nõor-bĩŋre* la tɪ a lebge
zãŋa. 18Se'ere n soe la, la sãn de nɪ na lɔɔ la dɔlga ĩyã tɪ nẽra wʊn
to'oge sɛla sɔna, la ka le dɛna nõor-bĩŋre ĩyã. La, la de la Nawẽnnɛ n
bĩŋe a nõorɛ la ĩyã, tɪ a ẽŋɛ Abraham yel-sõnnɛ.

19La sãn dɛna bɛla, bẽm ĩyã tɪ Nawẽnnɛ yʊʊn bɔ lɔɔ la? A yʊʊn bɔ ẽ
tɪ a botɪ nẽrba n bãŋɛ ba tõon-be'ero, halɪ ka paagɛ wakat-sɛka tɪ
Abraham yɪɪŋa la wʊn wa wa'am, sɛka ĩyã tɪ a yʊʊn bĩŋe nõorɛ la.
Malɛkadõma* n yʊʊn to'oge lɔɔ la Nawẽnnɛ zẽ'am bɔ la, la doose la
nẽra ayɪla n boe Nawẽnnɛ, la nẽrba tẽŋasʊka wẽ'era nu'ugo*f1*.

[20]Nẽra ka wẽ'erɩ nu'ugo la nẽra ayɩla mã'a. La Nawẽnnɛ de la a ayɩla
mã'a, dee yʋʋn bĩŋe nõorɛ, tɩ nu'u-wẽ'era ka bɔna.
[21]Bɛla, lɔɔ la sɩ'ɩsrɩ Nawẽnnɛ nõor-bĩŋre la mɛ bɩɩ? Ayɛɩ, la dagɩ bɛla
baa fẽfẽe. Se'ere n soe la, lɔɔ sãn boe nɩ n tã wʋn botɩ nẽrba tara vɔm
n ka ba'asrɩ, bɛla a ken tã nɩ wʋn basɛ tɩ nẽrba masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am
mɛ, ban sakrɩ lɔɔ la ĩyã. [22]La Nawẽnnɛ gõŋɔ la yetɩ, dũnia dõma wuu
boe la tõon-be'ero nu'usum. La de la bɛla tɩ sɛba n bɔ Azezi-krisi sɩra
la wʋn to'oge sɛla tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ba, ban bɔ Azezi-
krisi sɩra la ĩyã.
[23]Wakat-sɛka tɩ Azezi-krisi daan nãn ka wa'am tɩ nẽrba bɔ ẽ sɩra la,
lɔɔ la lʋ tõma mɛ wʋ tõma boe la yʋ'a deem na, gu'ura halɩ tɩ
Nawẽnnɛ wʋn wa puke Azezi-krisi tɩ tɩ wʋn bɔ sɩra la peelem. [24]Bɛla
lɔɔ la n yʋʋn de tõma gu'ura pa'ala tõma sore halɩ wa paam wakat-
sɛka tɩ Krisi wa'am na, tɩ tõma wʋn dɛna nẽrba n masɛ Nawẽnnɛ
nẽŋam, tõma n bɔ ẽ sɩra la ĩyã. [25]La lɛɛlɛ wã tɩ Azezi-krisi wa'am tɩ tɩ
bɔ ẽ sɩra la, lɔɔ la ka le dɛna tõma gu'ura.
[26]Yãma n bɔ Azezi-krisi sɩra la, ya wuu de la Nawẽnnɛ kɔma.
[27]Yãma wuu tɩ ba mise ya ko'om pʋam na, ya lagɩm na Krisi dɛna
ayɩla, ãna wʋ ẽŋa n ãn se'em na. [28]Yãma n lagɩm na Krisi la, bɔkrɛ ka
le bɔna tɩ fʋ de la Zifu, bɩɩ bu-zãŋka*, yamŋa bɩɩ nẽra n soe a mẽŋa,
pɔka bɩɩ bʋraaga, ya wuu de la ayɩla. [29]Yãma n lagɩm na Krisi la, ya
de la Abraham yɩɩsɩ, wʋn to'oge sɛla tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ la.

4

[1]Mam n yetɩ m yele se'em n wãna: Bia n yetɩ a wa sɔɔgɛ sɔna a sɔ
bõnɔ dee ken dɛna bõn-pɩka, a ãn wʋ a de la yamŋa la, baa la ẽŋa n
wʋn wa sɔna sɛla woo la. [2]Ẽn nãn de bia la, a boe la nẽrba nu'usum tɩ
ba gu'ura ẽ, dee bɩsra a sɛla woo yelle bɔ'ɔra ẽ halɩ ka paagɛ wakat-

sɛka tɩ a sɔ looge la, tɩ a yãŋa sɔna sɛla woo. 3Tõma n mẽ daan ka
bãŋɛ Nawẽnnɛ sɩra, ãna wʋ kɔma la, tõma daan de la dũnia wã yɛla
yamsɩ. 4La wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ looge la n paagɛ la, a tõm na a
mẽŋa Dayʋa, tɩ pɔka dɔgɛ ẽ, tɩ a dɔla Zifdõma lɔɔ la, 5tɩ a fãagɛ sɛba
n dolɩ lɔɔ la, tɩ tɩ wʋn lebge Nawẽnnɛ kɔma.
6La yãma n de Nawẽnnɛ kɔma la, a tõm na a Dayʋa Sɩa*f2* tɩ a
bɔna tɩ sũure pʋam, tɩ Sɩa la wi'ira Nawẽnnɛ yetɩ: <<Abba, m
Sɔ.>> 7Bɛla tɩ ka le dɛna yamsɩ, tɩ de la Nawẽnnɛ kɔma. Tõma n de
a kɔma la ĩyã, a wʋn bɔ tɔ sɛla wuu tɩ a bĩŋe tɩ a bɔ a kɔma la.

Apolɩ yɛm yɔɔrɩ Galatɩ dõma yelle

8Kʋrʋm, yan daan ka mi Nawẽnnɛ na, ya daan dolɩ la dũnia wã
bõn-yooro n dagɩ Nawẽnnɛ poore, dɛna ba yamsɩ. 9La nãnannɛ wã tɩ
ya mi Nawẽnnɛ na, la, lan gãnnɩ, Nawẽnnɛ n mi ya la, la ẽŋɛ la wãne
tɩ yãma le dɔla bõn-yooro n ka tarɩ pãŋa dee ka tara võorɛ poore, le
bɔɔra tɩ ya dɛna ba yamsɩ? 10Yãma looge la dabsa, la wõrsɩ, la wakatɛ
basɛba yʋʋnɛ pʋam, la yʋʋma dɔla tɩ la dɛna sisgo. 11Yãma n ɩtɩ
se'em na botɩ dabeem n tara mam, tɩ mam n tõm se'em yãma ĩyã la,
tã wʋn dɛna zãŋa.
12M sɔbiisi, mam belnɩ ya mɛ tɩ ya ãna wʋ mam na, tɩ mam lebge
ãna wʋ yãma la. Yãma daan ka ẽŋɛ mam tuuge. 13Ya mi tɩ la daan de
la mam bã'aga la ĩyã tɩ mam yẽ folle mõolɛ kõ-yẽlga la bɔ ya pɔspɔsɩ.
14Mam bã'aga la daan de la nãmsgɔ bɔ ya, la yãma daan ka nẽ'esɛ
mam, la ya mẽ daan ka zagsɛ mam, ya daan to'oge mam wʋ mam de
la Nawẽnnɛ malɛka*, bɩɩ Azezi-krisi la. 15Yãma sũure daan ãn yẽlʋm
mɛ, tɩ mam tãna wʋn yetɩ, yãma daan sãn tã nɩ, ya wʋn dɩkɛ ya nini
bɔ mam. Bẽm ẽŋɛ tɩ yãma ka le tara sũ-yẽlga? 16Mam n tɔgɛ ya sɩra
la ĩyã, tɩ mam yãŋa lebge ya bɛ bɩɩ?

17Nẽr-sɛba tɩ mam yetɩ la, ban mõrgrɩ se'em yãma ĩyã la, la dagɩ ya
sõŋrɛ ĩyã. Ba boorɩ tɩ ba welge ya la mam, tɩ ya lagɩm na bãma.
18Nẽra sãn mõrgra tɩ la sãn dɛna sõŋa ĩyã, la ãn sõŋa. La ãn sõŋa tɩ
ya ɩta bɛla wakatɛ wuu, la, la da dɛna mam n boe ya zẽ'am wakatɛ
sɛka la mã'a. 19M kɔm-nõŋrɩsɩ, mam le tara la toogo ya ĩyã wʋ pɔka n
virgri la, halɩ tɩ ya wʋn wa ãna wʋ Krisi n ãn se'em na. 20Mam boorɩ
nɩ na m bɔna ya zẽ'am lɛɛlɛ wã bãŋɛ mam wʋn tɔgɛ se'em pa'alɛ ya.
La mam n boe zẽ'e-sɛka wã, mam ka mi mam wʋn yele ya se'em.

Asaara la Agaarɩ makrɛ

21Yele-ya ma, yãma sɛba n boorɩ tɩ lɔɔ la sɔna ya la, yãma ka wõnnɩ
lɔɔ* la n yetɩ se'em na? 22La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ,
Abraham* tarɩ la dayɔɔsɩ bayi. Ayɩla de la yam-pɔka bia, tɩ ayẽma
dɛna a pɔga bia. 23Yam-pɔka bia la dɔgɛ wʋ nẽrsaala n boorɩ se'em
na. La a pɔga bia la dɔgɛ wʋ Nawẽnnɛ n bĩŋe a nõorɛ se'em na.
24Bõn-ẽna de la makrɛ bɔ tõma. Pɔgsɩ bayi la makrɩ la yɛla bayi. La
de la Nawẽnnɛ n bɔ nẽrba a lɔɔ, dee bĩŋe a nõorɛ la. Pɔspɔsɩ pɔka la
yʋ'ʋrɛ n de Agaarɩ la mãmsrɩ la lɔɔ tɩ Nawẽnnɛ bɔ Sinayi tãŋa zuo la.
Nẽr-sɛba n dolɩ lɔɔ la de la yamsɩ, wʋ Agaarɩ la a kɔma n de yamsɩ
se'em na. 25Agaarɩ ãn wʋ Sinayi tãŋa n boe Araabɩ tẽŋa la, dee ken
ãna wʋ Zerizalɛm sɛka n boe lɛɛlɛ wã la, se'ere n soe la, Zerizalɛm la
a nẽrba la boe la lɔɔ yamnɛ pʋam. 26La Zerizalɛm sɛka n boe
saazuum na ka boe yamnɛ pʋam, tõma de la tẽn-ẽŋa nẽrba, wʋ
Asaara kɔma n dagɩ yamsɩ la. 27La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

< <Ẽŋɛ sũ-yẽlga, kõndɔgrɛ, fõn ka dɔgɛ la.
Ẽŋɛ sũ-yẽlga wa'ara kĩnkĩma sɩrna, fõn ka virge la.
Se'ere n soe la, pɔg-sɛka tɩ a sɩra basɛ la kɔma n wʋn zo'oge gãnna
pɔg-sɛka n tarɩ sɩra la.> >

28La sãn dɛna yãma, m sɔbiisi, yãma de la Nawẽnnɛ kɔma, ẽn bĩŋe a
nõorɛ la ĩyã, wʋ A'izakɩ* tɩ ba dɔgɛ Nawẽnnɛ n bĩŋe a nõorɛ ĩyã la.
29La, la mẽ ãn wʋ bi-sɛka tɩ ba daan dɔgɛ ẽ wʋ nẽrsaala n boorɩ se'em
na n nãmsɛ bi-sɛka tɩ ba dɔgɛ wʋ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em na, la
ken dɛna la bɛla mẽ lɛɛlɛ wã. 30Nawẽnnɛ gõŋɔ la yetɩ bẽm? A yetɩ:
<<Dige yam-pɔka, la a bia la, se'ere n soe la, yam-pɔka la bia kãn
lagɩm na pɔg-sɛka n dagɩ yamŋa la bia po to'oge ba sɔ bõnɔ.>>
31Bɛla, m sɔbiisi, tõma dagɩ yam-pɔka kɔma, tõma de la pɔg-sɛka n
dagɩ yamŋa la kɔma.

5

Ze'ele-ya kãŋkãŋɛ yan to'oge ya mẽŋa la pʋam

1Krisi fãagɛ tɩ basɛ tɩ tɩ sɔna la tɩ mẽŋa. Bɛla, zɛ-ya kãŋkãŋɛ, da
sakɛ-ya le kẽ'esɛ ya mẽŋa yamnɛ pʋam. 2Selse-ya, mam Apolɩ yetɩ ya
mɛ tɩ ya sãn basɛ tɩ ba wã* ya, Krisi ka le tara yõorɔ bɔ ya. 3La mam
le yɛta ya mɛ tɩ nẽr-sɛka woo n basɛ tɩ ba wã ẽ, dẽnɩ tɩ a ẽŋɛ lɔɔ* la n
yele se'em na wuu. 4Yãma sɛba n te'ege lɔɔ la ɛɛra tɩ ya masɛ
Nawẽnnɛ nẽŋam na, ya welge ya mẽŋa mɛ la Krisi, ya koŋe Nawẽnnɛ
yel-sõnnɛ mɛ. 5La sãn dɛna tõma, la de la tõma n bɔ Krisi sɩra la, tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa basɛ tɩ tõma tara pʋtẽ'erɛ gu'ura tɩ a wa basɛ tɩ tɩ masɛ
a zẽ'am. 6Azezi-krisi doosgo la pʋam, fʋ sãn wã, bɩɩ fʋ sãn ka wã, la
ka tarɩ võorɛ, sɛla n tarɩ yõorɔ de la fʋ bɔ Azezi sɩra tõnna la nõŋlʋm.
7Yãma daan dolɩ Nawẽnnɛ sore mɛ sõŋa sõŋa, ãne n gu ya tɩ ya
basɛ da le sakɛ sɩra la? 8Tẽ'esgɔ bãma n botɩ ya basɛ sɩra la ka ze'ele
Nawẽnnɛ n wi ya la zẽ'am. 9Ba makɛ yetɩ: <<Dãbɩllɛ fẽe n botɩ
borborɩ wuu ukra.>> 10La sãn dɛna mam, Zuudãana la ĩyã mam bɔ
ya sɩra mɛ tɩ yãma tẽ'esgɔ kãn bɔna ayẽma la mam n pa'alɛ ya se'em

na. Nẽr-sɛka n tarɩ ya pʋtẽ'era yuulna la, baa ẽn de nẽr-sɛka,
Nawẽnnɛ wʋn sɩbgɛ ẽ.
11M sɔbiisi, la sãn dɛna sɩra tɩ mam mẽŋa ken mõola mɛ yɛta tɩ ba
wãta, bẽm tɩ Zifdõma nãmsra mam? La sãn de nɩ na bɛla, mam n
mõolɩ Krisi n ki dɔ-puurŋa* zuo tɩ ba nãmsra mam na kãn le bɔna.
12Mam boorɩ nɩ mɛ tɩ nẽr-sɛba n tarɩ ya pʋtẽ'era yuulna tɩ ya wãta la,
sãn põn bɔɔra, ba fɔ ba mẽŋa pa'asɛ.
13La sãn dɛna yãma, m sɔbiisi, Nawẽnnɛ wi ya tɩ ya sɔna la ya
mẽŋa. La da basɛ-ya tɩ yan soe ya mẽŋa la basɛ tɩ ya ɩta ya mẽŋa yɛm
n boorɩ se'em. Vɔa-ya la taaba la nõŋlʋm tõnna sõŋra taaba. 14Se'ere
n soe la, lɔɔ la wuu boe la yetɔg-ẽna ayɩla pʋam n yetɩ:

< <Nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fʋ mẽŋa.> >

15La ya sãn zɛbra la taaba, yĩ'ira dee dõnna taaba wʋ dũnsi la, guuse-
ya, tɩ ya wʋn sã'am taaba mɛ ba'asɛ.

Vɔa-ya wʋ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em

16Selse-ya, mam yetɩ ya mɛ tɩ ya dɔla Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ se'em, tɩ
ya kãn ɩta nẽrsaalba yɛmleego n boorɩ se'em. 17Se'ere n soe la,
nẽrsaalba mẽŋa yɛmleego n boorɩ se'em na de la to'ore la Nawẽnnɛ
Sɩa n boorɩ sɛla la. Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa n boorɩ sɛla la, mẽ dɛna to'ore la
sɛla tɩ nẽrsaala mẽŋa boorɩ la. Bõn-bãma bayi sɩ'ɩsrɩ la taaba. La bɛla
basɛ mɛ tɩ ya ka tãna wʋn ẽŋɛ yãma n boorɩ se'em na. 18La Nawẽnnɛ
Sɩa la sãn sɔna ya, ya ka le bɔna lɔɔ* la nu'usum.
19Nẽrsaala mẽŋa yɛmleego n boorɩ se'em na de la vẽelga vẽelga. La
de la yalsɩ, la tõon-dẽgrɔ, la tõon-yooro, 20la baga kãabgɔ, la tɩɩm
tõoma, la taaba sisga, la zɛbrɛ, la ɩta sũure la tadãana bõnɔ, la sũ-
isgre, la gãŋɛ taaba, la ka-wõm-taaba, la welge taaba. 21La nõŋɛ
bõnɔ, la dãam buka, la pʋyã'an-yooro, la bõnɔ basɛba n wõn na bõn-

bãma. Mam dẽŋɛ kã'ana ya mɛ, wʋ mam n daan põn yele ya se'em
na, tɩ nẽr-sɛka woo n ɩtɩ bõn-bãma kãn yẽ zẽ'am Nawẽnnɛ so'olʋm*
pʋam.
[22]La Nawẽnnɛ Sɩa tõoma de la nõŋlʋm, la sũ-yẽlga, la sũ-mã'asʋm,
la sũ-mã'arɛ, la sõŋa, la ɩr-sõŋɔ, la ẽŋɛ sɩra, [23]la sũ-bʋgsʋm, la yõk-m-
mẽŋa. Lɔɔ ka boe n sɩ'ɩsrɩ bõn-bãma. [24]Nẽr-sɛba n de Azezi-krisi
nẽrba la ka ba mẽŋa n boorɩ se'em n de be'em, la ba yɛmleego la mɛ
dɔ-puurŋa zuo, tɩ ba ka le sɔna ba. [25]Nawẽnnɛ Sɩa n bɔ'ɔrɩ tɩ vɔm na,
basɛ-ya tɩ tɩ dɔla ẽŋa n boorɩ se'em na. [26]Tɩ da dɛna-ya uk-m-mẽŋa
dõma, tɩ da ɛɛra-ya taaba nõorɛ, bʋɩ ɩta sũure la taaba.

6

Ɩta-ya taaba sõŋa

[1]M sɔbiisi, ya sãn yẽ nẽra tɩ a tõnnɩ tõon-be'ero, yãma sɛba tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa boe la ya lɛ la, pa'alɛ-ya ẽ la sũ-bʋgsʋm tarɩ ẽ leme so-
sõŋɔ la zuo. La guuse fʋ mẽŋa, tɩ fʋ mẽ da po tõm a tõon-be'ero la.
[2]Sõŋra-ya taaba malgra taaba yɛla, tɩ bɛla tɩ ya wʋn ẽŋɛ Krisi nõorɛ n
yele se'em na. [3]Nẽra sãn tẽ'esɛ tɩ ẽŋa de la sɛla dee ka dɛna sɛla sɛla,
a pã'asrɩ la a mẽŋa. [4]Nẽra woo geele bɩsɛ a mẽŋa tõoma n ãn se'em, a
sãn yẽ a tõoma la pʋam sɛla n de a ẽŋɛ sũ-yẽlga, tɩ a ẽŋɛ a mẽŋa ĩyã.
La a da magra a mẽŋa la nẽrba basɛba. [5]Nẽra woo n wʋn tara a mẽŋa
zuugo yelle.
[6]Nẽr-sɛka tɩ nẽra zãsnɩ ẽ Krisi yetɔga la, a basɛ tɩ sɛka n zãsnɩ ẽ na
yẽta pʋrɛ ẽn tarɩ sɛla woo la pʋam.
[7]Da pã'asɛ-ya ya mẽŋa, ba ka pɔ'ɔrɩ Nawẽnnɛ. Nẽra n bʋrɛ bõn-sɛba
la, bõn-bãma tɩ a wʋn lagsɛ. [8]Nẽr-sɛka n ɩtɩ sɛla tɩ a mẽŋa yɛmleego
boorɩ, a wʋn yẽ a yɛmleego yõorɔ n de kũm. La sɛka n ɩtɩ sɛla tɩ

Nawẽnnɛ Sɩa boorɩ la, a wʋn yẽ Nawẽnnɛ Sɩa n bɔ'ɔrɩ sɛla n de vɔm n
ka ba'asrɩ. 9Bɛla, tɩ da targɛ-ya la tõon-sõma tõoma. Tɩ sãn ɩta dee ka
basɛ, wakatɛ la sãn wa paagɛ, tɩ wʋn yẽ a yõorɔ. 10Bɛla, tɩn yẽ folle
sɛka woo, tɩ tõm ẽŋɛ nẽrba wuu sõŋa, lan gãnnɩ wuu, tɩ ɩta sɛba n
lagɩm na tõma bɔ Krisi sɩra la sõŋa.

Ba'asgɔ yetɔga

11Bɩsɛ-ya gʋlsgɔ biɛ kãr-bãna wã de la mam Apolɩ n gʋlsɛ la m mẽŋa
nu'ugo. 12Sɛba n mõrgrɩ ya bɔɔra tɩ ya wã* la, de la nẽrba n boorɩ
yʋ'ʋrɛ nẽrsaalba zẽ'am. Ban ka boorɩ tɩ ba yẽ nãmsgɔ Krisi kũm dɔ-
puurŋa la ĩyã mã'a yelle tɩ ba ɩta bɛla. 13Bãma sɛba n wãtɩ la mẽŋa ka
ɩtɩ lɔɔ la n yele se'em na, ba boorɩ la ya wã tɩ ba tã'agɛ wẽ yõ'ogɔ,
bãma n botɩ ya wã la. 14La sãn dɛna mam, mam ka wẽ'erɩ m yõ'ogɔ la
sɛla yelle, sãn dagna tɩ Zuudãana Azezi-krisi n ki dɔ-puurŋa zuo la
mã'a yelle. Krisi kũm na ĩyã dũnia yɛla wuu ãn wʋ ba ki mɛ ka le
sɔna mam, tɩ mam mẽ ãna wʋ mam ki mɛ, ka le bɔna dũnia yɛla
pʋam. 15La dagɩ nẽra n wã, bɩɩ nẽra n ka wã n tarɩ yõorɔ, sɛla n tarɩ
yõorɔ de la tɩ tarɩ la vɔm paalga. 16Sɛba wuu n dolɩ nõor-ẽna wã,
Nawẽnnɛ wʋn bɔ ba sũ-mã'asʋm, dee zoe ba ninbãalga, bãma la
Nawẽnnɛ nẽrba la wuu.

17Nẽra nẽra da le basɛ tɩ toogo paagɛ mam, se'ere n soe la, yisa sɛba
tɩ mam tarɩ m ĩyã la pa'alɩ mɛ tɩ mam de la Azezi nẽra.

18M sɔbiisi, tɩ Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya.
Amina. \f1 3:19 Nẽr-ẽna yʋʋn de la Amoyisi*. \f2 4:6 Nawẽnnɛ
Dayʋa Azezi Sɩa, la Nawẽnnɛ Sɩa de la bʋyɩla. \e

EPH

Efɛɛzɩ

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Efɛɛzɩ dõma

Bilgre

Efɛɛzɩ de la Azi-minɛɛrɩ so'olʊm tẽŋa. Apolɩ sore sẽnnɛ bʊtã dãana tɩ a zĩ'ire mĩ yʊʊma atã mõolɛ, dee zãsʊm Azezi kõ-yẽlga (Tõoma 19:1-20:1). Wakat-sɛka tɩ a gʊlsɛ gõŋɔ wã la, a boe la yʊ'a deem.

Zãsŋɔ sɛba n boe gõŋɔ wã pʊam na dagɩ Efɛɛzɩ dõma mã'a ĩyã, la de la nẽrba wuu ĩyã.

A gʊlsɛ tɔgɛ yetɩ, lan dẽŋɛ Nawẽnnɛ n wʊn nãam dũnia, a põn looge yɛm mɛ tɩ a botɩ Azezi-krisi dɛna bõn-sɛba wuu n boe saazuum, la tẽŋa Zuudãana (Efɛɛzɩ 1:10).

Apolɩ pɔsɛ pa'alɛ la Nawẽnnɛ n looge a nẽrba, basɛ ba tõon-be'ero taalɛ, botɩ ba lebge a kɔma Azezi kũm na ĩyã. Tɩ nẽr-sɛba wuu n bɔ Azezi sɩra la lebge buuri ayɩla, Zifdõma, la bu-zãŋsɩ wuu (sapɩtrɩ 1-3).

A sose nẽr-sɛba wuu n wʊn karẽŋɛ gõŋɔ la mɛ yetɩ ba vɔa tɩ la masɛ wʊ vɔm paalga tɩ Nawẽnnɛ bɔ ba la, dee lagɩm taaba tara nõ-yẽnnɛ, vɔa la taaba Azezi doosgo la pʊam (sapɩtrɩ 4-6).

A dɩkɛ la bõnɔ batã makɛ pa'alɛ Azezi nẽrba n lebge ayɩla se'em.

A makɛ pa'alɛ tɩ Azezi nẽrba la ãn wʊ nẽra ĩyã, tɩ Azezi ãna wʊ zuugo la (1:22-23, 4:16).

Bʊyi, a makɛ pa'alɛ tɩ Azezi nẽrba la ãn wʊ deego, tɩ Azezi ãna wʊ kugre n botɩ deego la zɛ kãŋkãŋɛ (2:20-22).

Bʊtã, a makɛ pa'alɛ tɩ Azezi nẽrba la ãn wʊ pɔka, tɩ Azezi ãna wʊ sɩra (5:21-33).

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʊlsɛ bɔ

Efɛɛzɩ dõma

1

1Mam Apolɩ n de Azezi-krisi Tõntõnna* wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em
na, n gʋlsɛ gõn-ẽna wã bɔ'ɔra yãma Nawẽnnɛ nẽrba n boe Efɛɛzɩ dɛna
sɩra dõma Azezi-krisi doosgo pʋam na. 2Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ
Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.

Nawẽnnɛ n ẽŋɛ tõma yel-sõnnɛ se'em Krisi ĩyã

3Tɩ pẽgɛ Nawẽnnɛ n de tɩ Zuudãana Azezi-krisi Sɔ la, ẽŋa n bɔ tɔ a
Sɩa* yel-sõnnɛ wuu n ze'ele saazuum, tõma n lagɩm na Krisi* dɛna
ayɩla la ĩyã. 4Nawẽnnɛ looge tõma la ẽŋa ĩyã, lan dẽŋɛ dũnia nãaŋɔ,
tɩ tɩ welge to'ore dɛna a nẽrba, ka tara yelle a nẽŋam. 5A nõŋlʋm na
ĩyã tɩ a dẽŋɛ looge tõma tɩ tɩ lebge a kɔma Azezi-krisi ĩyã, wʋ a mẽŋa
yɛm n boorɩ se'em na. 6A ẽŋɛ bɛla tɩ tɩ pẽgɛ ẽ mɛ, a yel-sõnnɛ n
zo'oge gãŋɛ tɩ a ẽŋɛ bɔ tɔ zãŋa, tõma n de ayɩla la a Dayɔ-nõŋrɛ la
ĩyã. 7La de la Krisi n ki tɩ a zɩɩm yese la ĩyã tɩ Nawẽnnɛ basɛ tõma
tõon-be'ero taalɛ, tɩ tõma yẽ fãarɛ, tɩ la masɛ wʋ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ
n zo'oge pãɩ se'em na. 8Yel-sõnnɛ ẽŋa n zo'oge la bɔ tõma la yɛm
wuu, la bãŋrɛ wuu. 9Nawẽnnɛ basɛ tɩ tõma bãŋɛ ẽn boorɩ tɩ a ẽŋɛ
se'em n daan sʋgɛ tɩ a looge yɛm tɩ a ẽŋɛ Krisi ĩyã la mɛ. 10Wakatɛ la
sãn wa paagɛ, Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ ẽŋa n looge yɛm tɩ a ẽŋɛ se'em na
mɛ, a wʋn lagsɛ sɛla wuu n boe saazuum, la dũnia zuo, tɩ ba sakɛ
Zuudãana ayɩla n de Krisi.

11Nawẽnnɛ n basɛ tɩ sɛla woo ɩta wʋ ẽn boorɩ se'em na, n dẽŋɛ
looge tõma tɩ tɩ dɛna a nẽrba Krisi ĩyã. 12Tɩ tõma n dẽŋɛ tara pʋtẽ'erɛ
la Krisi la, wʋn basɛ tɩ nẽrba pẽgɛ ẽ a na'am pãŋa la ĩyã.

[13]Yãma n mẽ wõm sɩra kõ-yẽlga la, n basɛ tɩ ya bɔ Krisi sɩra yẽ
fãarɛ, ẽŋa ĩyã tɩ Nawẽnnɛ bɔ ya a Sɩa wʋ ẽn bĩŋe nõorɛ se'em na, Sɩa
ẽŋa de la dãalgɔ pa'alɛ tɩ ya de la a nẽrba. [14]A Sɩa la n de sɛla n pa'alɛ
tɩ tɩ wʋn yẽ sɛla woo tɩ a bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ tɔ la, halɩ ka paagɛ
wakat-sɛka tɩ a wʋn fãagɛ tõma wuu n de a nẽrba la ba'asɛ la, bõn-
ẽŋa n wʋn basɛ tɩ tɩ pẽgɛ ẽ, a na'am pãŋa la ĩyã.

Apolɩ pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ Efɛɛzɩ dõma ĩyã

[15]Bɛla n soe tɩ mam n wõm yãma n bɔ tɩ Zuudãana Azezi sɩra, la
yãma n tarɩ nõŋlʋm la Nawẽnnɛ nẽrba wuu se'em na, [16]tɩ mam tẽra
ya yelle m pʋ'ʋsgɔ pʋam, pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ ya ĩyã ka
gɔ'ɔra. [17]Mam sosrɩ la tɩ Zuudãana Azezi-krisi Sɔ n de Nawẽnnɛ n tarɩ
na'am pãŋa la, tɩ a bɔ ya a yɛm Sɩa tɩ a vẽlgɛ ya yɛm, tɩ ya bãŋɛ ẽn ãn
se'em. [18]Mam ken sɔsra Nawẽnnɛ tɩ a botɩ ya pʋtẽ'era like tɩ ya bãŋɛ
ẽn wi ya tɩ ya tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla, dee bãŋɛ bõn-sõma sɛba tɩ a
bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ a nẽrba la n ba ãna sõŋa, dee zo'oge se'em. [19]Mam
ken sɔsra ẽ tɩ a botɩ ya bãŋɛ a pãŋa la n ãn kãtɛ gãŋɛ se'em tɩ a tarɩ
tõnna la tõma n bɔ ẽ sɩra la lɛ, wʋ a na'am pãn-kãtɛ n tõnnɩ tõon-
kãra se'em na. [20]Pãn-kãtɛ ẽŋa n bɛla tɩ a dɩkɛ vo'oge Krisi botɩ a zĩ'ire
a zʋʋgɔ bɔba saazuum Nawẽnnɛ yire. [21]A botɩ Krisi n gãnna
na'adõma wuu, la pãnsɩ dõma wuu, la kɛ'ɛndõma wuu, la ke'eŋo
buuri wuu, ẽŋa yʋ'ʋrɛ n gãnnɩ yʋ'ʋra wuu, la dagɩ dũnia ẽna pʋam
mã'a, la ken dɛna la dũnia sɛka n wʋn wa'am na pʋam. [22]Nawẽnnɛ
basɛ mɛ tɩ Krisi sɔna sɛla woo, dee botɩ a dɛna a nẽrba wuu
Zuudãana sɛla woo pʋam. [23]Krisi nẽrba la ãn wʋ a mẽŋa ĩyã la, ẽŋa n
vɔa ba pʋam, la ẽŋa n boe zẽ'a woo, botɩ sɛla woo bɔna.

2

Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ ĩ̀yã tɩ tɩ yẽ fãarɛ

1Ya daan ãn wʋ ya ki mɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, ya tõon-be'ero, la ya
tuure la ĩyã. 2Yãma n daan ɩtɩ se'em na ãn wʋ dũnia nẽrba n ka mi
Nawẽnnɛ n ɩtɩ se'em na, dɔla Asũtãana* n de pãnsɩ dõma n boe
saazuum naba la, ẽŋa n tõnnɩ na sɛba n sɩ'ɩsrɩ Nawẽnnɛ nõorɛ la.
3Tõma wuu daan lagɩm ãna wʋ bãma n ãn se'em na, tõma daan vɔa
wʋ nẽrsaala yɛmleego n boorɩ se'em, ɩta tɩ ĩ̀yã, la tɩ yɛm n boorɩ
se'em n de be'em na. La tõma n daan ãn se'em na basɛ tɩ tɩ daan masɛ
la Nawẽnnɛ sɩbgrɛ wʋ nẽrba basɛba la.
4La Nawẽnnɛ nõŋɛ tõma zo'oge mɛ, tɩ a zoe tõma ninbãalga zozo'e.
5Tɩ baa tõma n daan ãn wʋ tɩ ki mɛ tɩ tõon-be'ero ĩyã la, a basɛ tɩ tɩ
lagɩm na Krisi yẽ vɔm. La de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ ĩ̀yã tɩ a fãagɛ ya.
6La de la tõma n lagɩm na Azezi-krisi dɛna ayɩla la ĩ̀yã, tɩ Nawẽnnɛ
lagɩm tõma la Krisi vo'oge, basɛ tɩ tɩ lagɩm na ẽŋa zĩ'ire Nawẽnnɛ
yire. 7A ẽŋɛ tõma sõŋa Krisi ĩyã, tɩ a pa'alɛ la nẽrba wakatɛ n sẽm a
yel-sõnnɛ n zo'oge gãŋɛ se'em. 8La de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ la ĩ̀yã tɩ
ya yẽ fãarɛ, yan bɔ Krisi sɩra la ĩ̀yã, la dagɩ ya mẽŋa pãŋa, la de la
Nawẽnnɛ bɔ'a. 9La dagɩ ya tõoma ĩyã, tɩ ya nẽr-sɛka da pẽgɛ a mẽŋa.
10La de la Nawẽnnɛ n nãam tɔ, botɩ tɩ lagɩm na Azezi-krisi dɛna ayɩla,
tõnna tõon-sõma tɩ a põn dẽŋɛ mãasʋm tɩ tɩ wa tõm na.

Krisi ĩyã tɩ lebge la buuri ayɩla

11Tẽegɛ-ya yan daan ãn se'em na, ba ka dɔgɛ ya tɩ ya dɛna Zifdõma*
buuri, Zifdõma n wãtɩ* la wi'iri ya tɩ a ka wãtɩ dõma. Ba yetɩ bãma
de la Nawẽnnɛ nẽrba, bãma n wãtɩ la ĩ̀yã, la bõn-ẽŋa de la sɛla tɩ
nẽrba ɩtɩ ba ĩ̀yã pʋam mã'a. 12Tẽegɛ-ya tɩ wakat-sɛka tɩ ya ka boe la
Krisi la, ya daan de la sãama la Ɩsrayɛlɩ* dõma, ka tara nõorɛ la bõn-
sɛba tɩ Nawẽnnɛ yʋʋn bĩ̀ŋe nõorɛ la Ɩsrayɛlɩ dõma la. Ya daan vɔa la

dũnia wã zuo ka mina Nawẽnnɛ, dee ka tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla. [13]Ya
daan zãagɛ la Nawẽnnɛ mɛ, la lɛɛlɛ wã, yãma n lagɩm na Azezi-krisi
dɛna ayɩla la, a zɩɩm na n yese la basɛ tɩ ya yãŋa lɛm ẽ mɛ. [14]La de la
Krisi n botɩ tɩ tara sũ-mã'asʋm, ẽŋa n basɛ tɩ Zifdõma, la sɛba n dagɩ
Zifdõma lebge buuri ayɩla. Eŋa n ki yese be'em n ãn wʋ lalga [15]bɔna
tɩ tẽŋasʋka welge to tɩ tɩ sisra taaba la, dee basɛ tɩ Amoyisi* lɔɔ, la
yel-sɛba tɩ a yetɩ ba ɩta la ka le tõnna, botɩ Zifdõma, la sɛba n dagɩ
Zifdõma naagɛ taaba lagɩm na ẽŋa lebge buur-paalga ayɩla tara sũ-
mã'asʋm la taaba. [16]Krisi n ki kũm dɔ-puurŋa* zuo la, a lagɩm ba tɩ
ba lebge la buuri ayɩla naagɛ ba la Nawẽnnɛ botɩ ba ka le sisra taaba.
[17]Krisi wa'am wa mõolɛ la sũ-mã'asʋm kõ-yẽlga bɔ yãma sɛba n daan
zãagɛ, la tõma sɛba n lɛm na. [18]Krisi ĩyã tɩ tõma wuu tara sore wʋn
lɛm tɩ Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am, Nawẽnnɛ Sɩa ayɩla n boe la tɩ wuu lɛ la ĩyã.
[19]Bɛla, ya ka le dɛna sãama, bɩɩ nẽrba n ze'ele zẽ'a ayẽma, ya de la
buuri ayɩla la Nawẽnnɛ nẽrba, ya de la a yire nẽrba. [20]Yãma po bɔna
la Nawẽnnɛ nẽr-kʋʋŋɔ la n ãn wʋ deego la mẽeŋa pʋam. Azezi
Tõntõnɩba*, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* n de deego la ẽbrɛ. Tɩ Azezi-
krisi mẽŋa dɛna kugre n botɩ deego la tara pãŋa. [21]Ẽŋa n basɛ tɩ
deego la wuu zɛ kãŋkãŋɛ lɛbgra Wẽnde-kãtɛ ãna sõŋa bɔ Zuudãana.
[22]Yãma n lagɩm na ẽ dɛna ayɩla la, ya mẽ po bɔna la Nawẽnnɛ deego
la tɩ a boe mĩ mẽta la mẽeŋa pʋam, tɩ Nawẽnnɛ mẽŋa Sɩa kẽ'era mĩ.

3

Apolɩ tõm bɔ sɛba n dagɩ Zifdõma

[1]Bɛla tɩ mam Apolɩ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ. Mam boe la yʋ'a deem Azezi-
krisi yelle, mam n mõolɛ a kõ-yẽlga bɔ yãma bu-zãŋsɩ* la ĩyã. [2]Mam
tẽ'esɛ tɩ ya wõm tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ a yel-sõnnɛ kõ-yẽlga la ẽŋɛ la mam

nu'usum tɩ m tɔgɛ bɔ yãma. [3]Nawẽnnɛ puke a yelle n sʋgɛ la pa'alɛ
mam mɛ, wʋ mam gʋlsɛ se'em fẽe bɔ ya la. [4]Ya sãn karẽŋɛ mam n
gʋlsɛ se'em na, ya wʋn yẽ mam n bãŋɛ Krisi yelle n daan sʋgɛ la
võorɛ n ãn se'em. [5]Nawẽnnɛ yʋʋn ka puke ẽ pa'alɛ kʋrʋm dõma, la
lɛɛlɛ wã a botɩ a Sɩa la puke ẽ pa'alɛ la sɛba tɩ a tõm, la a nõtɔ'ɔsrɩba.
[6]Yel-ẽŋa n sʋgɛ la de la kõ-yẽlga mõolgɔ n botɩ bu-zãŋsɩ wuu lagɩm
na Zifdõma tara pʋrɛ, lagɩm taaba dɛna ayɩla, dee lagɩm tɔ'ɔra sɛla tɩ
Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ Azezi-krisi ĩyã.

[7]La de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ bɔ'a tɩ a botɩ mam dɛna a tõntõnna
mõola a kõ-yẽlga la, la a pãŋa. [8]Mam n de nẽra n pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ
nẽrba la wuu pʋam, la bɛla wuu Nawẽnnɛ ẽŋɛ la mam yel-sõn-ẽŋa tɩ
m mõolɛ Krisi kõ-yẽlga la bɔ bu-zãŋsɩ tɩ ba bãŋɛ bõn-sõma n zo'oge
gãŋɛ tɩ nẽrba ka tãna wʋn bãŋɛ ba'asɛ la, [9]dee botɩ nẽrba bãŋɛ
Nawẽnnɛ n yetɩ a ẽŋɛ se'em n daan sʋgɛ la. Eŋa n nãam sɛla woo la,
sʋgɛ bõn-ẽŋa mɛ halɩ yʋʋma yʋʋma wa paam zĩna. [10]La lɛɛlɛ wã,
Azezi nẽrba la wʋn basɛ tɩ kɛ'ɛndõma, la pãnsɩ dõma n boe saazuum
bãŋɛ Nawẽnnɛ yɛm n de to'oto'ore se'em wuu. [11]La doose la
Zuudãana Azezi-krisi tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ bɛla masɛ wʋ ẽn looge a yɛm
se'em halɩ lan dẽŋɛ dũnia pĩ'iluŋo la. [12]Tõma n bɔ Krisi sɩra lagɩm na
ẽ dɛna ayɩla la, sore boe mɛ tɩ tõma tãna wʋn paagɛ Nawẽnnɛ zẽ'am
tɩ dabeem ka tara tõma. [13]Bɛla tɩ mam sɔsra ya tɩ ya da basɛ tɩ ya
bʋraanɛ bo'oge mam nãmsrɩ ya yelle la ĩyã, mam nãmsgɔ la de la
yãma zu-zẽkrɛ.

Krisi nõŋlʋm

[14]La de la bɛla ĩyã tɩ mam ka dũma tẽŋa tɩ Sɔ Nawẽnnɛ nẽŋam,
[15]ẽŋa n botɩ sɛla wuu n boe saazuum la tẽŋa zuo vɔa wʋn dɛna
sɔdõma la ba yir-dõma wʋ Nawẽnnɛ n de Sɔ se'em na. [16]Mam sosrɩ ẽ

tɩ a Sɩa bɔ ya pãŋa ya sũure pʊam zozo'e wʊ a na'am pãn-kãtɛ la n
zo'oge se'em na, [17]tɩ Krisi wʊn bɔna ya sũure pʊam, yan bɔ sɩra la
ĩyã, tɩ ya wʊn ze'ele kãŋkãŋɛ tara nõŋlʊm zozo'e. [18]Tɩ yãma wʊn
naagɛ la Nawẽnnɛ nẽrba wuu tã'agɛ bãŋɛ Krisi nõŋlʊm n zo'oge
se'em, ẽn yalgɛ, la ẽn wɔgɛ, la ẽn ãn ko'ogo se'em, [19]la ya bãŋɛ a
nõŋlʊm na n gãŋɛ tɩ nẽrba ka tãna wʊn bãŋɛ ba'asɛ la. Tɩ bõn-sɛba
wuu n ze'etɩ Nawẽnnɛ zẽ'am wʊn pɩrɛ ya.
[20]Nawẽnnɛ n tã ɩta sɛla woo zo'oge gãnna tõma n sosrɩ se'em, bɩɩ
tõma n tẽ'esrɩ se'em, ẽŋa pãŋa n tõnnɩ la tõma lɛ la, [21]ẽŋa n masɛ tɩ a
yẽta nã'asgɔ Krisi nẽrba la zẽ'am Azezi-krisi ĩyã zamãana woo
zamãana wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.

4

Krisi nẽrba la ãn wʊ ĩyã la

[1]Mam n boe yʊ'a deem Zuudãana doosgo yelle la, mam sosrɩ ya tɩ
ya dɔla sorɔɔgɔ la sõŋa, wʊ lan masɛ Nawẽnnɛ n wi ya tɩ ya ãna
se'em na. [2]La masɛ mɛ tɩ ya sikra ya mẽŋa sɛla woo pʊam, tara sũ-
bʊgsʊm, la sũ-mã'arɛ, la ya tara nõŋlʊm da isgra sũure la taaba.
[3]Mõrgɛ-ya tara nõ-yẽnnɛ n ze'etɩ Nawẽnnɛ Sɩa zẽ'am, naagɛ-ya taaba
tɩ sũ-mã'asʊm bɔna ya tẽŋasʊka. [4]Azezi nẽrba de la ĩyã ayɩla, tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa ayɩla mã'a bɔna, la Nawẽnnɛ n wi ya tɩ ya tara pʊtẽ'erɛ
gu'ura bõn-sɛba la de la bõn-yẽnnɛ. [5]La Zuudãana ayɩla n boe, la
tõma n bɔ sɩra se'em na de la ayɩla, la ko'om* misga de la ayɩla, [6]la
Nawẽnnɛ ayɩla n de tɩ wuu Sɔ n soe sɛla woo, tɩ a pãŋa tara sɛla woo
tõnna, dee bɔna sɛla woo pʊam.
[7]La tõma nẽra woo to'oge yel-sõnnɛ bɔ'a masɛ wʊ Krisi n bɔ tɩ
se'em. [8]Bɛla tɩ la gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetɩ: <<Ẽn daan zom

saazuum na, a daan yãŋɛ a bɛ'ɛba mɛ yõgɛ ba, dee bɔ nẽrba bɔ'a.>>
9Lan gʋlsɛ yetɩ: <<A zom saazuum na>>, a võorɛ de la bẽm? La
võorɛ de tɩ a daan dẽŋɛ sige mɛ halɩ ka paagɛ tẽŋa wã pʋam pʋam.
10Sɛka n daan sige la, la de la ẽŋa n ken zom saazuum-zuum tɩ a sɔna
sɛla woo. 11La de la ẽŋa n bɔ tɩ bɔ'a, botɩ sɛba dɛna a Tõntõnɩba*, tɩ
basɛba dɛna a nõtɔ'ɔsrɩba, tɩ basɛba mõola a kõ-yẽlga la bɔ'ɔra nẽrba,
tɩ basɛba sɔna Nawẽnnɛ nẽrba bɩsra, bɩɩ dɛna karẽnsãandõma. 12A
ẽŋɛ bɛla tɩ ba mãasʋm na Nawẽnnɛ nẽrba tɩ ba tõnna Nawẽnnɛ
tõoma, tɩ Krisi nẽrba n de a ĩyã la bɩta dee pa'asra, 13halɩ tɩ tɩ wʋn wa
lagɩm taaba bɔ sɩra dɛna ayɩla, bãŋɛ Nawẽnnɛ Dayʋa la, lebge nẽrba
n bɩ ba'asɛ paagɛ wʋ Krisi n masɛ sɛla woo pʋam se'em na. 14Bɛla tɩ
kãn le ãna wʋ kɔma tɩ nẽrba zãsnɩ zãsŋɔ buuri to'oto'ore pã'asra ba,
ɩta yɛm tɩ ba botɩ ba tuuge, wʋ kʋsebgo, la ko-mĩ'isi n wẽ'erɩ õorŋɔ tɩ
a yɛgna se'em na. 15La de la tɩn tɔgrɩ sɩra, la nõŋlʋm na ĩyã, tɩ tɩ bɩta
sɛla woo pʋam wʋ ka paagɛ Krisi n de Zuudãana la. 16La de la ẽŋa n
de zuugo la n botɩ a nẽrba n ãn wʋ ĩyã la lagɩm taaba tõnna, wʋ kõb-
suglsi n botɩ ĩyã zẽ'esɩ to'oto'ore toŋe taaba, tɩ zẽ'a woo tõnna wʋ lan
masɛ se'em, tɩ ĩyã la wuu bɩta sõŋa sõŋa la nõŋlʋm.

Vɔm paalga Krisi ĩyã

17Bɛla tɩ mam yɛta ya la ninmõ'orɛ la Zuudãana nõorɛ, tɩ ya da le
ɩta wʋ sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ n ɩtɩ se'em na, bãma n ɩtɩ se'em na, ãn
wʋ ban tẽ'esrɩ se'em n ka tarɩ võorɛ la. 18Ba yɛm na boe la lika pʋam,
la ba ka vɔa wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em, ban kɛ'ɛm ba sũure ka bɔɔra
tɩ ba bãŋɛ la ĩyã. 19Ba zuugo ka zɛɛrɩ la tõon-be'ero ɩrgɔ, ba tõnnɩ la
yalsɩ, la be'em buuri wuu, ba boorɩ la tõon-dẽgrɔ mã'a.
20La sãn dɛna yãma, ba ka zãsʋm ya Krisi yelle bɛla. 21Yãma n wõm
Azezi-krisi yelle, dee tɩ ba zãsʋm yãma n de a nẽrba sɩra n ze'ele a

zẽ'am na, [22]dẽnɩ tɩ ya basɛ yãma n daan vɔa se'em kʊrʊm na. Basɛ-ya
vɔm kɛka, la a yɛmleego la n boorɩ sɛla n de be'em n wʊn pã'asɛ ya
botɩ ya sã'am na. [23]Basɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ Sɩa teege ya pʊtẽ'era tɩ ya
lebge paalsɩ. [24]Vɔa-ya vɔm paalga wʊ Nawẽnnɛ n nãam ya tɩ ya ãna
wʊ a mẽŋa n ãn se'em na. Vɔm ẽŋa de la sɛla n masɛ, la pʊpeelem n
ze'ele sɩra pʊam.
[25]Bɛla ĩyã, basɛ-ya põmpɔrŋɔ, tɩ ya nẽra woo tɔgra sɩra bɔ'ɔra a
tadãana, tɩ tɩ wuu lagɩm dɛna la ĩyã ayɩla la taaba. [26]Ya sũure sãn
isge, da tõm-ya tõon-be'ero, la ya da basɛ tɩ wẽnnɛ lui dee tɩ ya sũure
la ka sige. [27]Da bɔ-ya Asũtãana* folle. [28]Nẽr-sɛka n daan zũuri, a da
le zũura, a mõrgɛ a mẽŋa tõnna sɛla n masɛ, tɩ a wʊn tara sɛla sõŋɛ
sɛba n boorɩ sõŋrɛ. [29]Da basɛ-ya tɩ yetɔg-be'ero yese ya nõorʊm,
tɔgra-ya yetɔg-sõma n bɔ'ɔrɩ nẽrba bʊraanɛ, tɩ la sõŋra nẽr-sɛba n
selsrɩ la, dee ɩta ba sõŋa. [30]Da ẽŋɛ-ya sɛla sã'am Nawẽnnɛ Sɩa sũure,
tɩ la de la ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ bɔ ya tɩ la dɛna dãalgɔ pa'alɛ tɩ daarɛ
n sẽm tɩ ẽŋa wʊn fãagɛ ya fasɩ fasɩ. [31]Basɛ-ya sũ-toogo, la sũ-yĩire, la
sũ-isgre, la nõke'ene, la taaba tʊʊrɛ, la pʊtʊʊlgɔ wuu. [32]Ɩta-ya taaba
sõŋa, la ya tara taaba zĩile, basra-ya taaba tõon-be'ero taalɛ, wʊ
Nawẽnnɛ n basɛ ya tõon-be'ero taalɛ Krisi ĩyã la.

5

Nawẽnnɛ kɔma yel-ɩrɛ

[1]Yãma n de Nawẽnnɛ kɔma tɩ a nõŋɛ la, ãna-ya wʊ ẽŋa n ãn se'em
na. [2]Ɩta-ya sɛla woo la nõŋlʊm wʊ Krisi n nõŋɛ tɩ se'em dɩkɛ a vɔm bɔ
tõma ĩyã, tɩ la ãna wʊ kãabgɔ* n tarɩ yũuŋ-sõŋɔ paara Nawẽnnɛ yɛm
na.
[3]Yãma n de Nawẽnnɛ nẽrba la, la ka masɛ tɩ yalsɩ, la tõon-dẽgrɔ

buuri wuu, la bõnɔ zozo'e yɛmleego yelle pʋrɛ ya tẽŋasʋka. 4La ken
ka masɛ tɩ ya tɔgra yetɔg-yooro, la yetɔg-be'ero, la yetɔg-gãlsɩ, la de
la ya pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ. 5Bãŋɛ-ya sõŋa, tɩ nẽra n ɩtɩ yalsɩ,
bɩɩ tõon-dẽgrɔ dãana, bɩɩ nẽr-sɛka n nõŋɛ bõnɔ zozo'e kãn yẽ sɛla sɛla
Krisi, la Nawẽnnɛ so'olʋm* na pʋam. La sɛka n nõŋɛ bõnɔ zozo'e ãn
wʋ nẽra n kãabrɩ baga dee basɛ Nawẽnnɛ pʋ'ʋsgɔ la.

6Da basɛ-ya tɩ nẽra pã'asɛ ya la yetɔg-yooro, tɩ la de la bõn-bãma n
isgri Nawẽnnɛ sũure tɩ a sɩbgra sɛba n zagsɛ a nõorɛ la. 7Da lagɩm-ya
la nẽr-bãma. 8Kʋrʋm, ya daan boe la lika pʋam, la lɛɛlɛ wã, yan
lagɩm na Krisi dɛna ayɩla la ĩyã, ya boe la peelem pʋam. Bɛla, ɩta-ya
wʋ nẽrba n boe peelem pʋam n ɩtɩ se'em na. 9Peelem tõoma de la
sɛla woo n ãn sõŋa, la sɛla n masɛ, la sɩra. 10Bãŋɛ-ya sɛla n paarɩ
Zuudãana yɛm bɔkɛ. 11Da po tõnna-ya tõon-sɛba tɩ nẽrba tõnnɩ lika
pʋam n ka tarɩ yõorɔ la, tõn pa'alɛ-ya tɩ ba ka ãn sõŋa. 12Nẽr-bãma n
sʋgɛ ɩta sɛla la de la yãnnɛ halɩ, tɩ nẽra kãn saagɛ tɔgɛ a yelle. 13Ya
sãn pa'alɛ tɩ ba ka ãn sõŋa, nẽrba wʋn yẽ tɩ sɛla woo de la vẽelga.
14Se'ere n soe la, bõn-sɛka woo n de vẽelga boe la peelem pʋam. Bɛla
tɩ la gʋlsɛ yetɩ: < <Fõn sɛka n gĩsri la, nẽegɛ, isge kũm na tẽŋasʋka
tɩ Krisi peelem nẽegɛ fɔ, bɔ fʋ vɔm.> >

15Guuse ya mẽŋa sõŋa la yan vɔa se'em na. Da ɩta-ya wʋ nẽr-sɛba n
ka tarɩ yɛm, ɩta-ya wʋ yɛm dõma la. 16Dɩkɛ-ya folle tɩ ya tarɩ la wuu
tõm tõon-sõma, tɩ wakatɛ la de la tõon-be'ero wakatɛ. 17Bɛla ĩyã, da
dɛna-ya geto, bãŋɛ-ya Zuudãana la n boorɩ se'em.

18Da yũura-ya dãam bugra, tɩ a sã'anɩ la nẽra. Basɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ
Sɩa sɔna ya, tõnna la ya lɛ sɛla woo pʋam. 19Naagɛ-ya taaba yõona
Nawẽnnɛ yõoma, yõona-ya yõom-sõma buuri wuu tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ
ya, nã'asra Zuudãana la ya sũure wuu. 20Pʋ'ʋsra-ya tɩ Sɔ Nawẽnnɛ a
yel-sõnnɛ sɛla woo pʋam wakatɛ wuu, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi

yʋ'ʋrɛ.

Pɔgsɩ la ba sɩrba sakra taaba

21Sakra-ya taaba, yãma n nã'asrɩ Krisi la ĩyã.
22Pɔgsɩ, sakra-ya ya sɩrba wʋ yãma n sakrɩ Zuudãana se'em na.
23Se'ere n soe la, sɩra n de pɔka la zuudãana, wʋ Krisi n de a nẽrba la
Zuudãana la. Krisi nẽrba la de la a ĩyã, tɩ Krisi dɛna ba Fãagra. 24Krisi
nẽrba n sakrɩ ẽ se'em na, pɔgsɩ mẽ sakra ba sɩrba bɛla sɛla woo pʋam.
25Sɩrba, nõŋɛ-ya ya pɔgba wʋ Krisi n nõŋɛ a nẽrba dɩkɛ a mẽŋa vɔm
bɔ ba ĩyã la. 26A ẽŋɛ bɛla tɩ a malgɛ ba la a yetɔga, tɩ ba ãna sõŋa wʋ
ban sɔɔrɩ ĩyã la ko'om se'em na, botɩ ba welge to'ore dɛna Nawẽnnɛ
nẽrba. 27Tɩ ba da tara dẽgrɔ, la be'em, la sɛla n ka ãn sõŋa, ba tara
pʋpeelem ka tara dõrga, tɩ a wʋn tarɩ ba sẽŋɛ a zẽ'am la nã'asgɔ.
28Bɛla mẽ, dẽnɩ tɩ sɩrba nõŋɛ ba pɔgba wʋ ba mẽŋa ĩyã la. Sɛka n
nõŋɛ a pɔga, nõŋɛ la a mẽŋa. 29Nẽra ka boe n sisri a mẽŋa ĩyã, a
diisri ẽ mɛ, bɩsra a yelle sõŋa wʋ Krisi n ɩtɩ se'em bɔ'ɔra a nẽrba la,
30tõma n de a ĩyã zẽ'esɩ to'oto'ore la ĩyã. 31La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ
pʋam yetɩ: < <Bʋraaga wʋn basɛ a sɔ, la a ma, dee lagɩm na a pɔga,
tɩ bãma bayi lebge ĩyã ayɩla.> > 32Ẽna de la yel-kãtɛ n sʋgɛ yetɔg-
bãna pʋam, mam n tɔgrɩ la de la Krisi, la a nẽrba la yelle. 33La, la sãn
dɛna yãma, nẽra woo nõŋɛ a pɔga wʋ a mẽŋa. Tɩ pɔka woo mẽ nanna
a sɩra.

6

Kɔma, la ba dɔgrɩba yelle

1Kɔma, sakra-ya ya dɔgrɩba nõorɛ Zuudãana la ĩyã, tɩ bɛla n masɛ.
2< <Nanna fɔ sɔ la fʋ ma.> > Nawẽnnɛ n bɔ a nõorɛ tɩ ba ɩta bõn-
sɛba la wuu pʋam, ẽna n de pɔspɔsɩ bõnɔ n lagɩm na nõorɛ bĩŋre, 3a

yetɩ: <<Fʋ sãn ɩta bɛla, fʋ wʋn yẽ yel-sõnnɛ, la yõ-woko dũnia zuo.>>

[4]La yãma n de sɔdõma la, da ɩta ya kɔma sɛla n wʋn botɩ ba sũure
yĩige, uge-ya ba, kã'an ba, dee zãsʋm ba wʋ Zuudãana n boorɩ se'em.

Yamsɩ, la ba zuudãandõma yelle

[5]Yamsɩ, sakra-ya sɛba n soe ya dũnia zuo wã la ya sũure wuu,
nanna-ya ba dee zɔta ba, wʋ yan sakrɩ Krisi la. [6]Da ɩta-ya bɛla ba
nifum mã'a tɩ ba pẽgɛ ya. Yãma n de Krisi yamsɩ la, ɩta-ya Nawẽnnɛ n
boorɩ se'em la ya sũure wuu. [7]Tõnna-ya ba tõoma la bɔ'ɔra ba la
yɛmleego, wʋ ya tõnnɩ bɔ'ɔra la Zuudãana la, la dagɩ nẽrsaalba ĩyã.
[8]La ya mina tɩ nẽra woo wʋn yẽ a tõonɛ yõorɔ Zuudãana Krisi zẽ'am
masɛ wʋ tõon-sõŋɔ sɛka tɩ a tõm na, a sãn dɛna la nẽra yamŋa bɩɩ a
sãn dagna nẽra yamŋa.

[9]La sãn dɛna yãma n de zuudãandõma la, yãma mẽ de la ya ɩta sõŋa
bɔ'ɔra ya yamsɩ la, da gi'ira-ya ba, mina-ya tɩ yãma, la bãma wuu
lagɩm tarɩ la Zuudãana ayɩla n boe saazuum n ka bɔkrɩ nẽrba.

Zɛbrɛ lɔg-sɛba tɩ Nawẽnnɛ bɔ'ɔrɩ

[10]Sɛla n deege, keŋe ya mẽŋa yẽ Zuudãana pãŋa ze'ele kãŋkãŋɛ a
doosgo la pʋam, a pãn-kãtɛ la ĩyã. [11]Yɛ-ya Nawẽnnɛ zɛbrɛ lɔgrɔ wuu,
tɩ ya wʋn tã'agɛ ze'ele kãŋkãŋɛ, tɩ Asũtãana* da yãŋɛ pã'asɛ ya.
[12]Tõma zɛbrɛ ka boe la nẽrsaalba, tõma zɛbrɩ la Asũtãana kɛ'ɛndõma,
la a pãnsɩ dõma, la dũnia lika tõon-be'ero na'adõma, la kʋlkã'arsɩ*
wuu n boe saazuum. [13]Bɛla ĩyã, dɩkɛ-ya Nawẽnnɛ zɛbrɛ lɔgrɔ la wuu
yɛ, tɩ ya wʋn tã'agɛ ze'ele zɛbɛ be'em wakatɛ. La zɛbrɛ la sãn wa
ba'asɛ, ya wʋn ken zɛ kãŋkãŋɛ.

[14]Bɛla, mãasʋm-ya zɛ, tara-ya sɩra tɩ a ãna wʋ sagãnnɛ tɩ ya lʋ ya
sɩa la, la ya ɩta sɛla n masɛ tɩ la ãna wʋ kuto fuugo tɩ ya yɛ pĩ ya

yõ'ogɔ, [15]tara-ya yɛmleego mõola sũ-mã'asʊm kõ-yẽlga la wʊ tagra tɩ
ya piti sẽnna la. [16]La ya bɔ Nawẽnnɛ sɩra sɛla woo pʊam tɩ la gu'ura
ya la Asũtãana pɛɛma n ãn wʊ bugum na, tɩ ya tã'agɛ kĩŋe ba. [17]Basɛ-
ya tɩ fãarɛ tɩ ya tarɩ la ãna wʊ kuto zuu-wannɛ gu'ura ya, dee dɩkɛ
Nawẽnnɛ yetɔga n ãn wʊ sʊkɔbgɔ tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ ya la zɛbɛ.
[18]Pʊ'ʊsra-ya Nawẽnnɛ sɛla woo pʊam, pʊ'ʊsra-ya dee sɔsra ẽ wakatɛ
wuu la a Sɩa pãŋa. Nargɛ-ya pãŋa pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ nẽrba wuu ĩyã da
basɛ. [19]La ya mẽ pʊ'ʊsra mam ĩyã tɩ m sãn yetɩ m tɔgɛ, a wʊn ẽŋɛ
yetɔga m nõorʊm tɩ m tã'agɛ mõolɛ a kõ-yẽlga n sʊgɛ la, la bʊraanɛ tɩ
nẽrba bãŋɛ a võorɛ. [20]La de la kõ-yẽlga ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ tõm mam tɩ
m mõolɛ, bɛla ĩyã tɩ mam bɔna yʊ'a deem. Pʊ'ʊsra-ya Nawẽnnɛ tɩ m
wʊn tã'agɛ mõolɛ la bʊraanɛ wʊ lan masɛ se'em.

Ba'asgɔ yetɔga

[21]Mam boorɩ tɩ ya bãŋɛ la mam n ãn se'em, la mam n ɩtɩ se'em. Tɩ
sɔbi-nõŋrɛ Atisiki n de Zuudãana tõntõnna n de sɩra dãana la, wʊn
pa'alɛ ya mam yelle wuu. [22]Mam tõm ẽ ya zẽ'am na bɛla ĩyã, tɩ ya
bãŋɛ tõma yɛla n ãn se'em, dee tɩ a wʊn keŋe ya sũure.
[23]Nawẽnnɛ n de tɩ Sɔ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʊn bɔ tɩ sɔbiisi la
wuu sũ-mã'asʊm, la nõŋlʊm, dee botɩ ya bɔ ẽ sɩra. [24]Nawẽnnɛ wʊn
ẽŋɛ nẽr-sɛba wuu n nõŋɛ tɩ Zuudãana Azezi-krisi la nõŋlʊm n ka
ba'asrɩ la yel-sõnnɛ. \e

PHP

Filipi

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʊlsɛ bɔ Filipi dõma

Bilgre

Filipi de la Masedʊanɩ tẽŋa ayɩla, Rom dõma n yʊʊn soe ba. Filipi n

de pɔspɔsɩ tẽŋa Erɔpɩ tɩ Apolɩ mõolɛ Azezi kõ-yẽlga, tɩ nẽrba bɔ sɩra (Tõoma 16:11-40).

Wakat-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ gõŋɔ wã la, a boe la yʋ'a deem.

Nawẽnnɛ nẽrba n boe Filipi n yʋʋn sõŋɛ ẽ, tɩ a pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ ba ĩyã. Dee yele ba tɩ ba yẽ sũ-ke'eŋo, la bʋraanɛ, wʋ ẽŋa n yẽ toogo dee ze'ele kãŋkãŋɛ se'em na. Ba tara sik-m-mẽŋa tẽ'esgɔ, wʋ Azezi n sike a mẽŋa se'em na, ba da ɛɛra ba mẽŋa mã'a sõŋrɛ (sapɩtrɩ 1-2).

La Apolɩ tẽegɛ ba yetɩ ban masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am na, la de la yel-sõnnɛ tɩ Nawẽnnɛ ẽŋɛ bɔ ba, ban bɔ Azezi sɩra la ĩyã, la dagɩ ban sakɛ Zifdõma lɔɔ la ĩyã. Dee kã'an ba yetɩ ba da sakɛ põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma, ba ɩta ẽŋa n ɩtɩ se'em na, la ba ken mõrgɛ vɔa wʋ Azezi mẽŋa n yʋʋn vɔa se'em na (sapɩtrɩ 3).

La a pa'alɛ ba yetɩ nẽr-sɛba wuu n vɔa la Azezi la, Nawẽnnɛ bɔ'ɔrɩ ba la sũ-yẽlga, la sũ-mã'asʋm (sapɩtrɩ 4).

Gõŋɔ wã pa'alɛ mɛ tɩ Apolɩ nõŋɛ Filipi dõma mɛ zozo'e.

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Filipi dõma

1

1Mam Apolɩ la Atimõtɩ n de Azezi-krisi tõntõnɩba n gʋlsɛ gõŋɔ wã
bɔ'ɔra yãma sɛba wuu n bɔ Azezi-krisi sɩra dɛna Nawẽnnɛ nẽrba, la
ya nẽŋadõma, la ya yel-bɩsrɩba n boe Filipi. 2Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ la tɩ
Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.

Apolɩ pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ Krisi nẽrba n boe Filipi ĩyã

[3]Mam pʊ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ mɛ a yel-sõnnɛ ya ĩyã wakatɛ sɛka woo tɩ
mam tẽegɛ ya yelle. [4]Wakatɛ wuu tɩ mam pʊ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ ya wuu
ĩyã la, mam pʊ'ʋsrɩ la sũ-yẽlga, [5]yãma n sõŋɛ mam la kõ-yẽlga la
tõonɛ halɩ pɔspɔsɩ daarɛ wa paam zĩna la ĩyã. [6]Mam mi sɩra sɩra tɩ
Nawẽnnɛ n pɔsɛ tõon-sõŋɔ ẽŋa ya sũure pʊam na, wʊn ken tõm ẽ
bɛla halɩ ka ba'asɛ Azezi-krisi lemŋo daarɛ. [7]La masɛ mɛ tɩ mam tẽ'esɛ
bɛla ya wuu ĩyã, se'ere n soe la, mam yɛm boe la ya lɛ mɛ. Bẽm ĩyã,
la sãn dɛna mam n boe yʊ'a deem wã, bɩɩ mam n tɔgrɩ pa'ala nẽrba tɩ
kõ-yẽlga la de la sɩra la, ya wuu lagɩm na mam mɛ yẽ Nawẽnnɛ yel-
sõnnɛ. [8]Nawẽnnɛ n de mam kaset-dãana tɩ mam yɛm boe la ya wuu
mɛ, mam nõŋɛ ya la Azezi-krisi nõŋlʊm. [9]La mam n sosrɩ Nawẽnnɛ
bõn-sɛka de la ya nõŋlʊm wʊn pa'asra daarɛ woo, la bãŋrɛ, la yɛm
vẽlgrɛ, [10]tɩ ya wʊn bãŋɛ sɛla n ãn sõŋa, tɩ Krisi* lemŋo daarɛ ya wʊn
dɛna pʊpeelem dõma ka tara dõrga, [11]tɩ ya tõoma wʊn dɛna tõon-
sõma n masɛ n ze'ele Azezi-krisi zẽ'am, tɩ la wʊn botɩ Nawẽnnɛ yẽ
pẽka la nã'asgɔ.

Krisi ĩyã tɩ mam vɔa

[12]M sɔbiisi, mam boorɩ mɛ tɩ ya bãŋɛ tɩ sɛla n ẽŋɛ mam na basɛ mɛ
tɩ kõ-yẽlga la mõolgɔ sẽŋɛ nẽŋa. [13]La basɛ tɩ nayire sʊdaasɩ, la nẽrba
basɛba la wuu bãŋɛ tɩ mam n boe yʊ'a deem na de la Krisi tõoma ĩyã.
[14]La tɩ sɔbiisi zozo'e yẽ bʊraanɛ mɛ Zuudãana doosgo la pʊam, mam
n boe yʊ'a deem na ĩyã, tɩ ba sũure kɛŋra pa'asra, tɩ ba mõola
Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la ka zɔta dabeem.

[15]La de la sɩra tɩ nẽrba basɛba mõolɩ Krisi kõ-yẽlga la sũure ĩyã, la
gẽelgɔ, la basɛba mõolɩ la pʊtẽ'e-sõŋɔ. [16]Pʊtẽ'e-sõŋɔ dõma la mõolɩ ẽ
na nõŋlʊm, ba mi tɩ Nawẽnnɛ n looge mam tɩ m tɔgɛ pa'alɛ tɩ kõ-
yẽlga la de la sɩra. [17]La basɛba la mõolɩ Krisi kõ-yẽlga la gẽelgɔ, la

dagɩ la pʋpeelem. Ba tẽ'esrɩ tɩ bõn-ẽŋa wʋn pa'asɛ mam na nãmsgɔ,
mam n boe yʋ'a deem na. [18]La bɛla dagɩ yelle, la sãn dɛna la pʋtẽ'e-
sõŋɔ bɩɩ pʋtẽ'e-be'ego, lan de se'em wuu, Krisi kõ-yẽlga la mõolɛ mɛ,
bɛla mam ɩtɩ sũ-yẽlga mɛ.
La mam wʋn ken ɩta sũ-yẽlga mɛ, [19]se'ere n soe la, mam mi tɩ yãma
pʋ'ʋsgɔ ĩyã, la Azezi-krisi Sɩa*f1* sõŋrɛ ĩyã, bõn-ẽŋa wʋn ba'asõm bɔ
mam na fãarɛ. [20]Mam n boorɩ sɛla, dee tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla la, de
la mam kãn ẽŋɛ sɛla baa ayɩla tɩ yãnnɛ yõkɛ mam. La de la mam tara
bʋraanɛ lɛɛlɛ wã la wakatɛ wuu, basɛ tɩ Krisi yẽ nã'asgɔ mam ĩyã, la
sãn dɛna mam vɔa mɛ, bɩɩ mam sãn ki mɛ. [21]La sãn dɛna la mam,
mam sãn vɔa, la de la Krisi ĩyã, la kũm de la yõorɔ bɔ mam. [22]La
mam sãn ken vɔa, mam wʋn tõm na tõon-sõma sõŋɛ nẽrba. Bɛla,
mam ka mi mam n wʋn looge sɛka. [23]Mam boe la yɛla bayi tẽŋasʋka,
mam boorɩ tɩ m basɛ vɔm ẽna mɛ dee sẽŋɛ ka bɔna Krisi zẽ'am, bɛla n
ãn sõŋa gãnna. [24]La yãma ĩyã, mam sãn ken vɔa n ãn sõŋa gãnna.
[25]Mam mi tɩ bõn-ẽŋa de la sɩra. Bɛla, mam mi tɩ mam wʋn ken vɔa
mɛ bɔna la ya wuu, sõŋɛ ya tɩ ya sẽŋɛ nẽŋa Azezi-krisi doosgo pʋam,
tara sũ-yẽlga. [26]La mam sãn leme wa bɔna la ya lɛ, ya zuugo wʋn
zẽkɛ pa'asɛ mam ĩyã Azezi-krisi doosgo la pʋam.

Mõrgra-ya Krisi kõ-yẽlga la ĩyã

[27]La bõn-sɛka n gãnnɩ wuu, de la ya basɛ tɩ ya yel-ɩrɛ ãna wʋ Krisi
kõ-yẽlga la n pa'alɩ se'em na. Tɩ mam sãn wa'am ya zẽ'am bɩɩ m sãn
ka wa'am, m wʋn wõm tɩ ya ze la kãŋkãŋɛ, tara yɛm ayɩla, lagɩm
taaba la pʋtẽ'erɛ ayɩla mõrgra tõnna tɩ nẽrba bɔ'ɔra kõ-yẽlga la sɩra.
[28]Da basɛ-ya tɩ dabeem tara ya la bɛ'ɛba baa fẽfẽe, tɩ bɛla n wʋn
pa'alɛ ba tɩ ba wʋn sã'am mɛ, la yãma wʋn yẽ la fãarɛ, bɛla ze'ele la
Nawẽnnɛ zẽ'am. [29]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ na, la

dagɩ ya bɔ Krisi sɩra mã'a, la de la ya ken nãmsɛ a ĩyã. [30]Ya nãmsɛ wʋ yãma n yẽ mam n nãmsɛ se'em, dee wõnna tɩ mam ken nãmsra lɛɛlɛ wã.

2

Krisi sik-m-mẽŋa, la a na'am

[1]Yãma n lagɩm na Krisi dɛna ayɩla la basɛ tɩ ya tara bʋraanɛ mɛ, tɩ a nõŋlʋm na bɛlsra ya. La yãma lagɩm na taaba la Nawẽnnɛ Sɩa*, dee tara nõŋlʋm, la taaba zĩile. [2]Lan de bɛla la, lagɩm-ya taaba la nõorɛ ayɩla tara nõŋlʋm, la yɛm ayɩla, la pʋtẽ'erɛ ayɩla, bɛla tɩ mam sũ-yẽlga wʋn zo'oge gãŋɛ. [3]Da ɩta-ya sɛla sɛla gẽela taaba la pa'al-m-mẽŋa, sikra ya mẽŋa tẽ'esra tɩ nẽrba basɛba la gãnnɩ ya. [4]Nẽra nẽra da tẽ'esra a mẽŋa mã'a sõŋrɛ yelle. Ɛɛra-ya ya taaba sõŋrɛ. [5]Tara-ya pʋtẽ'e-sɛka tɩ Azezi-krisi daan tarɩ la.

[6]Azezi-krisi la Nawẽnnɛ n de ayɩla la,
a ka tẽ'esɛ tɩ ẽŋa n zõn na Nawẽnnɛ na,
de la sɛla tɩ ẽŋa wʋn gʋrɛ kãŋkãŋɛ.
[7]A sike a mẽŋa mɛ,
basɛ ẽŋa n ãn se'em na,
dee lebge nẽrsaala,
ẽŋɛ a mẽŋa tõntõnna,
wa bɔna la nẽrsaalba lɛ.
[8]Ẽŋa n daan de nẽrsaala la,
a sike a mẽŋa mɛ,
sakɛ Nawẽnnɛ halɩ ki dɔ-puurŋa* zuo.
[9]Bɛla ĩyã tɩ Nawẽnnɛ zẽkɛ ẽ halɩ,
bɔ ẽ yʋ'ʋrɛ n gãnnɩ yʋ'ʋra wuu.

[10]Tɩ Azezi ĩyã,
bõn-sɛba wuu n boe saazuum,
la tẽŋa zuo, la tẽŋa pʋam,
wʋn ka dũma tẽŋa a nẽŋam pẽgɛ ẽ, a yʋ'ʋrɛ la ĩyã.
[11]Tɩ nẽra woo wʋn yetɩ,
Azezi-krisi n de Zuudãana,
tɩ la wʋn dɛna nã'asgɔ bɔ tɩ Sɔ Nawẽnnɛ.

Ãna-ya wʋ peelem dũnia wã pʋam

[12]Bɛla, m sɩr-nõŋrɩsɩ, mam n daan boe la ya lɛ la, ya daan sakrɩ mɛ
wakatɛ wuu, la mam n ka boe ya zẽ'am wã, ken ɩta-ya gãnna bɛla.
Tõnna-ya fãarɛ la tõoma sõŋa sõŋa la Nawẽnnɛ zʋa. [13]Se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ n boe la ya lɛ tõnna, botɩ ya bɔɔra ẽŋa n boorɩ se'em, dee
tãna ɩta ẽŋa n boorɩ se'em.
[14]Ɩta-ya sɛla woo tɩ yõŋa, la nõkɛ'ɛma wẽ'a da bɔna. [15]Tɩ ya wʋn
dɛna nẽrba n ka tarɩ yelle, ãna sõŋa ka tara dẽgrɔ. Tɩ ya wʋn dɛna
Nawẽnnɛ kɔma n ka tarɩ dõrga n boe nẽr-bɛ'ɛsɩ la nẽr-yaalsɩ
tẽŋasʋka, yẽgra wʋ peelem dũnia wã zuo, [16]wʋn pa'alɛ nẽrba yetɔga
n bɔ'ɔrɩ vɔm. Ya sãn ẽŋɛ bɛla, ya wʋn botɩ mam zuugo zẽkɛ Krisi
lemŋo daarɛ, pa'alɛ tɩ mam tõoma, la mam n mõrgrɩ la wuu dagɩ
zãŋa. [17]Ba sãn kʋ mam, la wʋn ãna wʋ kãabgɔ* pa'asɛ yãma n bɔ
Nawẽnnɛ sɩra tɩ la ãna wʋ kãabgɔ bɔ ẽ na pʋam. Baa la sãn dɛna
bɛla, mam sũure ãn yẽlʋm mɛ, la mam wʋn ẽŋɛ sũ-yẽlga la yãma
wuu. [18]Bɛla, ya mẽ tara sũ-yẽlga lagɩm na mam sɩrʋm.

Apolɩ yetɩ a tõm Atimõtɩ la A'epafroditi

[19]Mam tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ Zuudãana Azezi sãn sõŋɛ, la kãn yuuge dee tɩ
mam tõm Atimõtɩ ya zẽ'am, tɩ m wʋn tã'agɛ bãŋɛ yãma n ãn se'em tɩ
m sũure mã'agɛ. [20]Nẽra ka boe mam zẽ'am n tarɩ pʋtẽ'erɛ ayɩla la

mam n fablı ya yelle, sãn dagna ẽŋa mã'a. 21Nẽra woo zıgrı la a mẽŋa
yelle, la dagı Azezi-krisi yelle. 22Ya mi Atimõtı n pa'alɛ ẽŋa n masɛ
se'em, lagım na mam wʋ bia n lagım na a sɔ la, tõm kõ-yẽlga la
tõoma se'em. 23Bɛla, mam tarı pʋtẽ'erɛ tı mam wʋn tõm na ẽŋa ya
zẽ'am tɔtɔ, mam sãn wa bãŋɛ m yɛla la n wʋn ẽŋɛ se'em. 24La mam
tarı pʋtẽ'erɛ sıra sıra la Zuudãana tı la sãn ẽŋɛ fẽe, mam mẽŋa wʋn
wa'am ya zẽ'am.

25Mam tẽ'esɛ tı la ãn sõŋa tı mam tõm tı sɔbia A'epafroditi n de
mam tõntõn-tadãana n lagım na mam nãmsɛ la, tı a leme wa'am ya
zẽ'am, ẽŋa tı ya daan tõm, tı a tarı sõŋrɛ wa'am wa bɔ mam m
nãmsgɔ la pʋam. 26A boorı mɛ halı la a sũure wuu tı a yẽ ya wuu, a
sũure sã'am mɛ halı, yãma n wõm a bã'ası la ĩyã. 27Asıra, a daan
bẽ'erı mɛ deege la a ki. Tı Nawẽnnɛ zoe a ninbãalga, la, la dagı ẽŋa
mã'a ninbãalga, la po dɛna la mam mẽ ĩyã, tı mam da le yẽ sũ-sã'aŋɔ
pa'asɛ. 28Bɛla tı mam tõm ẽ ya zẽ'am tɔtɔ, tı ya sãn yẽ ẽ, ya sũure
wʋn le ẽŋɛ yẽlʋm, tı mam mẽ sũ-sã'aŋɔ wʋn bo'oge. 29To'oge-ya ẽ la
sũ-yẽlga wʋ lan masɛ, ẽn de tı sɔbia Zuudãana sore pʋam na. Nanna-
ya nẽr-bãna taaba. 30Se'ere n soe la, a daan deege la a ki Krisi tõoma
ĩyã, a põsɛ a yõorɛ mɛ sõŋɛ mam la sõŋrɛ sɛka tı yãma ka tã'agɛ sõŋɛ
mam na.

3

Dıkɛ ya sıra wuu bɔ Azezi

1Sɛla n deege, m sɔbiisi, ıta-ya sũ-yẽlga Zuudãana doosgo la pʋam.
La ka nãmsrı mam tı m le gʋlsɛ bõn-bãna bɔ ya, se'ere n soe la, ba
wʋn sõŋɛ ya mɛ tı sɛla da ẽŋɛ ya.

2Guuse-ya ya mẽŋa la nẽr-sɛba n ãn wʋ baası la, nẽr-bãma n tõnnı

tõon-be'ero, dee mõrgra nẽrba botι ba wãta ĩyã mã'a la. 3Tõma n
pʋ'ʋsrι Nawẽnnɛ la a Sιa pãŋa, dee ιta sũ-yẽlga Azezi-krisi doosgo
pʋam, ka te'ege nẽrsaalba n ιtι sɛla la, tõma n de nẽrba n wã wãaga*
mẽŋa mẽŋa.
4Nẽrsaalba sisgo sãn tarι nι yõorɔ, mam mẽ tarι nõorɛ mɛ tι m dιkɛ
m mẽŋa te'ege ba. Nẽra sãn tẽ'esɛ tι ẽŋa tarι nõorɛ tι a te'ege
nẽrsaalba sisgo, mam n tara nõorɛ gãnna. 5Ba dɔgɛ mam mɛ, dabsa
anii daarɛ tι ba wã mam. Mam de la Ɩsrayɛlι* nẽra, Abẽnzamẽ buuri,
mam de la Ebre*f2* nẽra mẽŋa mẽŋa. La sãn dɛna Nawẽnnɛ lɔɔ* la
doosgo, mam de la Farisi* nẽra. 6Mam daan mõ'ogɛ nifo mɛ lɔɔ la
yelle halι daan nãmsɛ Azezi nẽrba. La sãn dɛna lɔɔ la sakrɛ, mam
daan ka tarι dõrga.
7La bõn-sɛba wuu tι mam daan dιkɛ tι la dɛna yõorɔ bɔ mam na,
mam dιkɛ ba wuu tι ba dɛna la zãŋa Krisi ĩyã. 8Mam n bãŋɛ Azezi-
krisi n de m Zuudãana n ãn sõŋa gãnna wuu la, mam bιsɛ bõn-bãma
wuu wʋ sɛla n ka tarι yõorɔ. Krisi ĩyã mam basɛ bõn-bãma mɛ, bιsɛ
ba wʋ sɔgrɔ tι m tã'agɛ yẽ Krisi, 9lagιm na ẽ dɛna ayιla. Mam ka le
yetι la de la lɔɔ la sakrɛ ĩyã tι mam masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, la de la
mam n bɔ Krisi sιra la ĩyã. Nawẽnnɛ n botι mam masɛ, mam n bɔ sιra
la ĩyã. 10Mam n boorι se'em wuu de la m bãŋɛ Krisi, la pãn-sɛka n
basɛ tι a vo'oge la, la m lagιm na ẽ nãmsɛ, ãna wʋ ẽn ãn se'em a kũm
na pʋam, 11tι m tara pʋtẽ'erɛ tι mam mẽ wʋn vo'oge.
12Mam ka yetι mam darɛ paagɛ bõn-sɛka tι mam boorι la mɛ, bιι
mam darɛ masɛ mɛ sɛla woo pʋam, mam ken mõrgra mɛ tι m paagɛ
gʋrɛ ẽ, se'ere n soe la, Krisi dẽŋɛ gʋrɛ mam mɛ. 13M sɔbiisi, mam ka
tẽ'esɛ tι mam darɛ yãŋɛ gʋrɛ ẽ. Mam ιtι la sɛla ayιla, mam yĩnni bõn-
sɛba n boe mam poorʋm na mɛ, dee mõrgra tι m yẽ sɛla n boe nẽŋa
na. 14Mam zotι wɛ'ɛsa la nẽŋa tι m paagɛ a tɛka to'oge bɔ'a la tι

Nawẽnnɛ wi mam tɩ m to'oge a yire Azezi-krisi ĩyã la.
[15]Tõma sɛba wuu n bɩ Nawẽnnɛ sore doosgo pʊam na, tɩ tara-ya
pʊtẽ'e-ẽna. La sɛla ayɩla yelle, ya sãn tara pʊtẽ'erɛ ayẽma, Nawẽnnɛ
wʊn vẽlgɛ ya tɩ ya bãŋɛ ẽn de bõn-sɛka. [16]La, lan de se'em wuu, tõma
n sẽŋɛ paagɛ zẽ'e-sɛka wã, tɩ ken sẽnna wɛ'ɛsa zẽ'e-sɛka tɩ tɩ we'esɩ la.
[17]M sɔbiisi, lagɩm ɩta-ya mam n ɩtɩ se'em na, bɩsra-ya sɛba yel-ɩrɛ n
ãn wʊ tõma n ɩtɩ se'em na, tɩ la dɛna mãmsgɔ bɔ ya. [18]Mam daan
dẽŋɛ yele ya mɛ nõorɛ faa, la mam le yɛta ya mɛ la nintãm, tɩ nẽrba
zozo'e n boe tɩ ba yel-ɩrɛ pa'ala tɩ ba de la Azezi-krisi kũm dɔ-
puurŋa* la bɛ'ɛba. [19]Nẽr-bãma n boorɩ se'em na n de ba wẽnnɛ, ba
ba'asgɔ de la sã'aŋɔ. Ba dɩkrɩ la sɛla n de ba yãnnɛ wẽ'era ba yõ'orɔ,
ba tẽ'esrɩ la sɛla n de dũnia bõnɔ mã'a yelle. [20]La sãn dɛna tõma,
tõma de la Nawẽnnɛ yire nẽrba, tõma gu'uri la Zuudãana Azezi-krisi
n de tɩ Fãagra tɩ a ze'ele bilam wa'am. [21]A sãn wa'am, a wʊn teege
tõma ĩyã wã n põ'orɩ la mɛ, tɩ a ãna wʊ a mẽŋa ĩyã n tarɩ nã'asgɔ la.
A wʊn dɩkɛ la a pãn-kãtɛ sɛka tɩ a tarɩ botɩ sɛla woo sakra a nõorɛ la,
ẽŋɛ bɛla.

4

Kã'aŋɔ

[1]Bɛla, m sɔbiisi, mam nõŋɛ ya mɛ bɔɔra tɩ m le yẽ ya, yãma n botɩ
mam tara sũ-yẽlga, dee wʊn botɩ mam yẽ nã'asgɔ la. M sɔbi-nõŋrɩsɩ,
zɛ-ya kãŋkãŋɛ bɛla Zuudãana doosgo pʊam.
[2]Mam belnɩ A'evodi, la Asẽntiisi tɩ ba tara nõorɛ ayɩla Zuudãana
doosgo la pʊam. [3]La fõn mẽ, m tõntõn-tadãan-sõŋɔ, mam sosrɩ fʊ mɛ
tɩ fʊ sõŋɛ pɔg-bãma. Ba daan lagɩm na mam mɛ, la Akelma, la mam
tõntõn-taaba basɛba la, mõrgɛ tõm Krisi kõ-yẽlga la tõoma, tɩ ba wuu

yʋ'ʋra gʋlsɛ vɔm gõŋɔ pʋam.
[4]Ɩta-ya sũ-yẽlga daarɛ woo Zuudãana doosgo la pʋam. Mam le yɛta
ya mɛ ɩta-ya sũ-yẽlga. [5]Basɛ-ya tɩ nẽrba wuu bãŋɛ ya sũ-bʋgsʋm
yelle. Zuudãana la lemŋo lɛm mɛ. [6]Da fabla-ya sɛla sɛla yelle, la sɛla
woo pʋam pʋ'ʋsra-ya sɔsra Nawẽnnɛ, la ya pʋ'ʋsra ẽ a yel-sõnnɛ,
pa'alɛ-ya ẽ yãma n boorɩ sɛla. [7]Tɩ Nawẽnnɛ wʋn bɔ ya sũ-mã'asʋm n
gãnnɩ nẽrsaalba bãŋrɛ wuu, tɩ a gu'ura ya sũure, la ya tẽ'esgɔ Azezi-
krisi doosgo pʋam.
[8]M sɔbiisi, sɛla n deege, basɛ-ya tɩ ya pʋtẽ'era tẽ'esra sɛla woo n de
sɩra, la sɛla woo n narɩ nã'asgɔ, la sɛla woo n masɛ, la sɛla woo n tarɩ
pʋpeelem, la sɛla woo n ɩtɩ sũure yẽlʋm, la sɛla woo tɩ nẽrba yetɩ la
ãn sõŋa, tẽ'esra-ya bõn-sɛba wuu n ãn sõŋa masɛ pẽka yelle. [9]Ɩta-ya
bõn-sɛba tɩ mam zãsʋm ya, tɩ ya to'oge, sɛla tɩ ya wõm dee yẽ mam
zẽ'am na, tɩ Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrɩ sũ-mã'asʋm na wʋn bɔna la ya lɛ.

Apolɩ pʋ'ʋsrɩ Filipi dõma ba sõŋrɛ ĩyã

[10]Mam ẽŋɛ sũ-yẽlga zozo'e mɛ Zuudãana doosgo pʋam, mam n yẽ tɩ
yãma yãŋa le tẽegɛ mam yelle sõŋɛ mam na. Asɩra, mam mi tɩ yãma
daan tẽ'esrɩ mam yelle mɛ, la ya daan ka yẽ la sore sõŋɛ mam. [11]La
dagɩ tɩ mam boorɩ la sɛla ĩyã tɩ mam yele bɛla. Mam zãsʋm mɛ ɩta
sũ-yẽlga sɛla woo pʋam la bõn-sɛka tɩ mam tarɩ la. [12]Mam tã nõŋɔ
pʋam vɔa mɛ, la mam ken tãna bõntarsõm pʋam vɔa mɛ. Sɛla woo
pʋam, la zẽ'a woo mam zãsʋm mɛ, tɩ la sãn dɛna mam di tɩgɛ mɛ, bɩɩ
kɔm, bɩɩ mam tarɩ mɛ tɩ la seke, bɩɩ mam ka tarɩ, mam mi mam wʋn
ẽŋɛ se'em mɛ. [13]Mam tã ɩta sɛla woo mɛ, Krisi n bɔ'ɔrɩ mam pãŋa la
ĩyã.
[14]La baa bɛla, ya ẽŋɛ sõŋa, yãma n sõŋɛ mam m toogo la pʋam na.
[15]Yãma Filipi dõma, yãma mẽŋa mi tɩ mam n daan pɔsɛ mõolɛ kõ-

yẽlga la bɔ ya, dee daan ze'ele Masedʋanı fõrgɛ la, mam ka to'oge
sɛla Nawẽnnɛ nẽrba zẽ'am baa zẽ'a ayıla, sãn dagna yãma mã'a
zẽ'am. 16Se'ere n soe la, mam n daan boe Tesaloniki tẽŋa la, yãma
daan tõm sõŋrɛ bɔ mam mɛ nõorɛ faa. 17La dagı tı mam eerı la bɔ'a,
mam n boorı sɛla de la ya yẽ yɔɔrɔ zo'oge. 18Mam to'oge sɛla woo tı
yãma bɔ mam na mɛ, la seke gãŋɛ mɛ. Mam n to'oge ya bɔ'a la tı
A'epafroditi tarı wa'am na, mam tarı mɛ tı sɛla ka le pɔ'ɔgɛ mam. Bɔ'a
bãma ãn wʋ sɛla yũuŋo n ãn yẽlʋm tı ya kãabɛ bɔ Nawẽnnɛ, tı a
to'oge la sũ-yẽlga. 19Mam dãana Nawẽnnɛ n tarı bõn-sõma wuu tı la
zo'oge gãŋɛ la, wʋn bɔ ya sɛla woo n wʋn sõŋɛ ya Azezi-krisi ĩyã.
20Nawẽnnɛ n de tı Sɔ wʋn yẽ nã'asgɔ daarɛ woo wakatɛ n ka ba'asrı.
Amina.

Pʋ'ʋsgɔ

21Pʋ'ʋsɛ-ya Nawẽnnɛ nẽrba la wuu n dolı Azezi-krisi la. Tı sɔbi-sɛba
n boe la mam na pʋ'ʋsrı ya. 22Nawẽnnɛ nẽrba la wuu pʋ'ʋsrı ya, lan
gãnnı wuu nẽr-sɛba n boe na-keko yire la pʋ'ʋsrı ya.
23Tı Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya. \f1 1:19 Azezi-krisi Sıa, la Nawẽnnɛ Sıa de la ayıla. \f2 3:5 Ɩsrayɛlı la Ebre de la Zifdõma yʋ'ʋra basɛba. \e

COL

Kolɔsı

Gõn-sɛka tı Apolı gʋlsɛ bɔ Kolɔsı dõma

Bilgre

Kolɔsı de la Azi-minɛɛrı so'olʋm tẽŋa. Kolɔsı la Efɛɛzı zãagɛ la taaba masɛ wʋ kilomẽtrı kɔbsyi. La dagı Apolı mẽŋa n mõolɛ Azezi kõ-yẽlga bɔ ba, la de la A'epafrası n de Kolɔsı nẽra n mõolɛ, tı ba bɔ

Azezi-krisi sɩra (Kolɔsɩ 1:7 la 4:12).

Apolɩ yʋʋn boe la yʋ'a deem (Kolɔsɩ 4:3), tɩ A'epafrasɩ sẽŋɛ a zẽ'am ka yele ẽ tɩ nẽrba basɛba n tarɩ põmpɔrŋɔ zãsŋɔ sẽŋɛ Azezi nẽrba n boe Kolɔsɩ la zẽ'am. Põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma bãma yetɩ, nẽra sãn bɔɔra tɩ a yẽ fãarɛ yese tõon-be'ero pʋam, dẽnɩ tɩ a nã'asra bõnɔ zozo'e, dee sakra ba nõorɛ. La nẽr-bãma ken yetɩ la de la pẽrgrɛ tɩ ba sakɛ malŋɔ basɛba n de wãaga, la dia yɛla, la bõn-yũula yɛla, la sisgo basɛba.

Bɛla ĩyã tɩ Apolɩ gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ ba tɩ a vẽlgɛ ba tɩ ba bãŋɛ sɩra, tɩ ba da sakɛ põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma la.

Apolɩ vẽlgɛ ba yetɩ ban bɔ Azezi sɩra la, a fãagɛ ba mɛ, la dagɩ lɔɔ dɔlga n wʋn tã'agɛ fãagɛ ba. Dee yele ba tɩ la doose la Azezi tɩ Nawẽnnɛ nãam dũnia, Azezi n de sɛla woo nẽŋadãana, la de la ẽŋa ĩyã tɩ Nawẽnnɛ wʋn fãagɛ nẽrsaalba basɛ (sapɩtrɩ 1-2).

Bɛla poorʋm, Apolɩ pa'alɛ ba la ban wʋn vɔa se'em vɔm paalga tɩ Nawẽnnɛ bɔ ba Azezi-krisi ĩyã la pʋam, dee yele ba tɩ sɛla wuu tɩ ba ɩtɩ la, ba ɩta Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ ĩyã (sapɩtrɩ 3-4).

Apolɩ dɩkɛ gõŋɔ la tõm na Atisiki, la A'onezim, tɩ ba tarɩ sẽŋɛ ka bɔ Kolɔsɩ dõma (4:7-9).

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Kolɔsɩ dõma

1

[1]Mam Apolɩ n de Azezi-krisi Tõntõnna* wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em,

la tɩ sɔbia Atimõtɩ 2n gʊlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra yãma Nawẽnnɛ nẽrba n
boe Kolɔsɩ, dɛna tɩ sɔbiisi n de sɩra dõma Krisi* sore doosgo pʊam na.
Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ wʊn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʊm.

Apolɩ pʊ'ʊsrɩ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ

3Tõma pʊ'ʊsrɩ Nawẽnnɛ n de tɩ Zuudãana Azezi-krisi Sɔ a yel-sõnnɛ
mɛ, tõma pʊ'ʊsrɩ ẽ mɛ yãma ĩyã wakatɛ wuu. 4Tõma wõm ban tɔgrɩ
yãma n bɔ Azezi-krisi sɩra, dee nõŋɛ Nawẽnnɛ nẽrba wuu se'em,
5yãma n tarɩ pʊtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe a yire gu'ura tɩ a bɔ
ya la ĩyã. La de la yãma n dẽŋɛ wõm sɩra yetɔga n de Nawẽnnɛ kõ-
yẽlga la, n botɩ yãma tara pʊtẽ'erɛ ẽŋa. 6Kõ-yẽlga ẽŋa paagɛ yãma
zẽ'am mɛ, wʊ ẽn paagɛ dũnia zẽ'esɩ wuu se'em na, la a ɩtɩ nẽrba sõŋa
mɛ, tɩ ba sakra zozo'e, tɩ ba kãllɛ pa'asra. A mẽ ɩtɩ la bɛla yãma zẽ'am
lan sẽŋɛ la daar-sɛka tɩ yãma wõm, dee bãŋɛ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ sɩra
sɩra la. 7Yãma zãsʊm bõn-ẽŋa la A'epafrasɩ n de tõma tõntõn-tadãana
tɩ tõma nõŋɛ la zẽ'am. A de la Azezi-krisi tõntõnna n de sɩra dãana
tõnna bɔ'ɔra yãma. 8Ẽŋa n yele tõma Nawẽnnɛ Sɩa* n basɛ tɩ yãma
tara nõŋlʊm se'em.

9Bɛla tɩ lan sẽŋɛ la daar-sɛka tɩ tõma wõm yãma yelle la, tɩ tõma
pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ yãma ĩyã wa paam lɛɛlɛ wã. Tõma sosrɩ ẽ tɩ a botɩ
ya bãŋɛ ẽŋa n boorɩ se'em sõŋa sõŋa, la ya tara yɛm, la bãŋrɛ wuu tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'ɔrɩ. 10Tɩ ya yel-ɩrɛ wʊn masɛ wʊ Zuudãana la n boorɩ
se'em, tɩ la paagɛ a yɛm sɛla woo pʊam. Tɩ ya wʊn tõm tõon-sõma
buuri wuu, dee bãŋɛ Nawẽnnɛ pa'asɛ. 11Nawẽnnɛ wʊn bɔ ya pãŋa
sɛla woo pʊam a na'am pãn-kãtɛ la ĩyã, tɩ ya wʊn wĩbe sɛla woo
pʊam la sũ-mã'asʊm. 12Pʊ'ʊsra-ya tɩ Sɔ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ la sũ-
yẽlga, ẽŋa n basɛ tɩ ya tãna wʊn po to'oge bõn-sõma tɩ a bĩŋe tɩ a bɔ
a nẽrba a so'olʊm n de peelem pʊam na. 13Nawẽnnɛ fãagɛ tɩ mɛ lika

pãŋa pʋam, tarɩ tɩ sẽŋɛ a Bi-nõŋrɛ so'olʋm pʋam. [14]Ẽŋa ĩyã tõma yẽ
fãarɛ mɛ, tɩ Nawẽnnɛ basɛ tɩ tõon-be'ero taalɛ.

Krisi n de sɛka

[15]Azezi-krisi de la Nawẽnnɛ tɩ ba ka yẽtɩ la wõnnɛ. Eŋa n de bõn-
sɛba n nãam na wuu yiɛn dãana. [16]La doose la ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ nãam
sɛla woo, bõn-sɛba n boe dũnia zuo la saazuum, bõn-sɛba tɩ ba yẽtɩ,
la bõn-sɛba tɩ ba ka yẽtɩ, bõn-sɛba n tarɩ na'am, la zuudãandõma, la
pãnsɩ dõma, la kɛ'ɛndõma wuu. La doose la ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ nãam
sɛla woo, tɩ la dɛna a bõnɔ. [17]Ẽŋa n dẽŋɛ sɛla woo bɔna, la de la ẽŋa
ĩyã tɩ sɛla woo ken bɔna a zẽ'am. [18]Ẽŋa n de a nẽrba n de a ĩyã la
zuudãana. Ẽŋa n de sɛla woo pɔspɔsɩ dãana, ẽŋa n de pɔspɔsɩ dãana n
vo'oge dee basɛ kũm tɩ a dɛna sɛla woo nẽŋadãana. [19]La paagɛ la
Nawẽnnɛ yɛm tɩ a basɛ tɩ ẽŋa n ãn se'em na wuu, Azezi mẽ ãna bɛla.
[20]Dee botɩ la doose la Azezi tɩ sɛla woo, la ẽŋa naagɛ taaba, la de la
Azezi n ki kũm dɔ-puurŋa* zuo tɩ a zɩɩm yese la ĩyã, n botɩ sũ-
mã'asʋm bɔna sɛla n boe tẽŋa, la saazuum wuu, la Nawẽnnɛ
tẽŋasʋka.

[21]La yãma mẽ daan zãagɛ mɛ la Nawẽnnɛ, ya daan de la bɛ'ɛba ya
pʋtẽ'e-be'ero, la ya tõon-be'ero la ĩyã. [22]La lɛɛlɛ wã, Nawẽnnɛ naagɛ
ya mɛ la ẽŋa, a Dayʋa n lebge nẽrsaala ki la ĩyã, tɩ a tarɩ ya sẽŋɛ ka
ze'ele Nawẽnnɛ nẽŋam la pʋpeelem, tɩ ya ka tara yelle, tɩ dõrga kana.
[23]Bɛla, dẽnɩ tɩ ya ken bɔ sɩra zɛ kãŋkãŋɛ, da basɛ tɩ sɛla zãagɛ ya la
kõ-yẽlga la tɩ ya wõm tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla la. La de la kõ-yẽlga
ẽŋa tɩ ba mõolɛ bɔ nẽrsaalba wuu n boe dũnia zuo la. Mam Apolɩ de
Nawẽnnɛ tõntõnna tɩ m mõolɛ la kõ-yẽl-ẽŋa.

Apolɩ n tõm se'em bɔ Nawẽnnɛ nẽrba

[24]Lɛɛlɛ wã, mam sũure ãn yẽlʋm mɛ, mam n nãmsrɩ bɔ'ɔra yãma la

ĩyã. Mam n nãmsrɩ wã de la Krisi nãmsgɔ n deege dɛna mam nãmsɛ
bɔ a nẽrba n de a ĩyã la. [25]Nawẽnnɛ n looge mam tɩ m dɛna Azezi
nẽrba tõntõnna mõolɛ a yetɔga la wuu bɔ yãma. [26]Yetɔg-ẽŋa sʋgɛ mɛ
yʋʋma yʋʋma, zamãana wuu wa paam zĩna, la lɛɛlɛ wã a yãŋa puke
mɛ bɔ Nawẽnnɛ nẽrba. [27]Nawẽnnɛ n boorɩ tɩ a basɛ tɩ a nẽrba la bãŋɛ
yel-ẽŋa n daan sʋgɛ la na'am pãŋa n ãn sõŋa zo'oge se'em bu-zãŋsɩ*
tẽŋasʋka. Yel-ẽŋa n sʋgɛ la de la Krisi boe la ya lɛ, botɩ ya wʋn yẽ
na'am pãŋa tɩ ya tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura la a zẽ'am. [28]La de la ẽŋa yelle tɩ
tõma mõolɩ, kã'ana nẽra woo, dee zãsna nẽra woo la yɛm tɩ tɩ botɩ
nẽra woo masɛ sɛla woo pʋam Krisi doosgo pʋam ka ze'ele Nawẽnnɛ
nẽŋam. [29]La de la bɛla ĩyã tɩ mam tõnna dee mõrgra. La de la Krisi
pãn-kãtɛ tɩ a bɔ mam zozo'e la n botɩ mam tõnna bɛla.

2

[1]Mam boorɩ tɩ ya bãŋɛ la mam n mõrgɛ tõnna se'em yãma ĩyã, la
nẽr-sɛba n boe Laodise, la nẽr-sɛba wuu n nãn ka yẽ mam na nifo la
ĩyã. [2]Mam mõrgrɩ tɩ ya sũure n keŋe tɩ ya lagɩm taaba tara nõŋlʋm,
dee tara yɛm zozo'e, tɩ ya bãŋɛ sɩra sõŋa sõŋa Nawẽnnɛ yelle n sʋgɛ n
de Krisi la. [3]La de la ẽŋa n tarɩ yɛm la bãŋrɛ wuu n sʋgɛ n tarɩ yõorɔ
zozo'e.

[4]Mam yele ya wãna tɩ nẽra n da wa tɔgɛ nõ-yẽlʋm yetɔga pã'asɛ ya.
[5]Baa mam n zãagɛ la yãma la, mam yɛm boe la ya mɛ, mam sũure ãn
yẽlʋm mɛ, mam yẽ tɩ ya yel-ɩrɛ dolɩ sore sõŋa sõŋa, la yan bɔ Krisi
sɩra zɛ kãŋkãŋɛ la.

Tõma tarɩ vɔm mɛ Krisi zẽ'am

[6]Bɛla, yãma n sakɛ tɩ Azezi-krisi de la ya Zuudãana la, bɔna-ya la ẽ
lɛ, [7]zɛ kãŋkãŋɛ wʋ tɩa yẽga n kẽ tẽŋa zɛ kãŋkãŋɛ se'em na, ken bɔ-ya

sɪra la ya sũure wuu wʋ ban zãsʋm ya se'em na, la ya pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ zozo'e.
8Guuse-ya tɪ nẽra da dɪkɛ bãŋrɛ zãsŋɔ la yɛm yooro n de nẽrsaalba
sisgo, la dũnia wã yɛla pã'asɛ ya, ba ka ze'ele Krisi zẽ'am. 9Se'ere n
soe la, Nawẽnnɛ n ãn se'em wuu la, Krisi mẽ ãn na bɛla mẽŋa. 10La
yãma n lagɪm na ẽ na, ya tarɪ sɛla woo mɛ tɪ la seke. Ɛŋa n de
kɛ'ɛndõma, la pãnsɪ dõma wuu Zuudãana. 11Yãma n lagɪm na ẽ na,
ya wã* mɛ, la dagɪ wã-sɛka tɪ nẽrsaalba wãtɪ tɪ la pa'alɛ tɪ ba de
Nawẽnnɛ nẽrba la. La de la Krisi n teege ya sũure tɪ ya lebge
Nawẽnnɛ nẽrba, yese ya pʋtẽ'e-be'ero wuu. 12Ban daan mise ya ko'om
pʋam na, la ãn wʋ ba lagɪm ya mɛ la Krisi laagɛ. La yãma mẽ lagɪm
na ẽ mɛ vo'oge, yãma n bɔ Nawẽnnɛ pãŋa n botɪ Krisi vo'oge sɪra la
ĩyã. 13Yãma daan ãn wʋ ya ki mɛ Nawẽnnɛ zẽ'am ya tõon-be'ero ĩyã,
la ban ka dɔgɛ ya tɪ ya wãta dɛna Nawẽnnɛ nẽrba la ĩyã. La Nawẽnnɛ
botɪ ya lagɪm na Krisi mɛ vɔa, basɛ ya tõon-be'ero wuu taalɛ. 14Tõma
daan sɪ'ɪsɛ la Nawẽnnɛ lɔɔ*, tõm tõon-be'ero n pa'alɛ tɪ tõma masɛ la
sɪbgrɛ. La ban ka Krisi kũm dɔ-puurŋa* zuo la, Nawẽnnɛ basɛ yel-ẽŋa
taalɛ mɛ, tɪ a ka le bɔna tõma zuo. 15A botɪ pãnsɪ dõma wuu, la
kɛ'ɛndõma wuu pãŋa sã'am mɛ, ẽŋɛ ba yãnnɛ nẽrba wuu nẽŋam
pa'alɛ tɪ Krisi tã'agɛ ba mɛ kũm dɔ-puurŋa zuo.
16Bɛla, da basɛ-ya tɪ nẽra le bɔ ya sisgo la sɛla tɪ ya diti, bɪɪ sɛla tɪ
ya yũuri, bɪɪ yʋʋnɛ yʋʋnɛ kibsa, bɪɪ wõr-paalsɪ de'eŋo, bɪɪ vo'osgo*
dabsa yelle. 17Bõn-bãma de la sɛla n sẽm na mãmsgɔ mã'a, la sɛla la
mẽŋa de la Krisi. 18Da basɛ-ya tɪ nẽra n ɪtɪ a mẽŋa wʋ a de la sik-m-
mẽŋa dãana dee pʋ'ʋsra malɛkadõma*, pã'asɛ ya yetɪ yãma n ɪtɪ sɛla
de la zãŋa. Nẽr-ẽŋa dãana yetɪ Nawẽnnɛ n puke sɛla pa'alɛ ẽŋa, la a
pa'alɪ la a mẽŋa zãŋa, se'ere n soe la, la de la nẽrsaalba pʋtẽ'erɛ tɪ a
tarɪ. 19A ka lagɪm na Krisi n de Zuudãana la. Krisi n de zuugo sõŋra

ĩyã la wuu sɛla woo pʊam, tı kõb-suglsi, la zĩila botı ĩyã la zẽ'esı
to'oto'ore toŋe taaba bıta wʊ Nawẽnnɛ n boorı se'em.

Vɔm kɛka, la vɔm paalga yelle

20Yãma lagım na Krisi ki mɛ, tı a botı dũnia yɛla ka le tara pãŋa la
ya lɛ. Bẽm tı ya ıta wʊ dũnia wã n ken sɔna ya, basɛ tı ba le mõrgra
ya tı ya sakra sisgo bãna wã n yetı: 21 <<Da dıkɛ, da leme, da
kalʊm>>? 22Sisgo bãma de la bõn-sɛba n sã'anı la ĩyã. Ba de la
nẽrsaalba sisgo la ba zãsŋɔ. 23Sisgo la zãsŋɔ bãna ãn wʊ yɛm tõoma
la, ba pa'alı la pʊ'ʊsgɔ sore n ıtı la yɛmleego, la sik-m-mẽŋa n dagı
sıra, la ĩyã nãmsgɔ yelle. La ba ka tã wʊn sõŋɛ nẽra tı a yõkɛ a mẽŋa
la nẽrsaala yɛm n boorı se'em n de be'em na.

3

1Yãma lagım na Krisi vo'oge mɛ, bɛla ɛɛra-ya bõn-sɛba n boe
Nawẽnnɛ yire, zẽ'e-sɛka tı Krisi zĩ Nawẽnnɛ zʊʊgɔ la. 2Basɛ-ya tı
Nawẽnnɛ yire yelle pakɛ ya, da basɛ-ya tı dũnia yɛla pakɛ ya. 3Se'ere
n soe la, ya ki mɛ, la ya vɔm boe la Krisi lɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. 4La Krisi
n de tı vɔm na sãn wa puke, ya wʊn po naagɛ la ẽ puke la a na'am
pãŋa.
5Bɛla, basɛ-ya dũnia wã pʊtẽ'e-be'ero n de yalsı tõoma, la tõon-
dẽgrɔ, la yalsı ırgɔ yɛmleego, la be'em yɛmleego, la nõŋɛ bõnɔ zozo'e.
Nẽra n nõŋɛ bõnɔ zozo'e ãn wʊ nẽr-sɛba n kãabrı baga dee basɛ
Nawẽnnɛ pʊ'ʊsgɔ la. 6La de la tõon-bãma n isgri Nawẽnnɛ sũure, tı a
sıbgra nẽr-sɛba n zagsrı a nõorɛ la. 7Yãma n daan vɔa tõon-be'ero
pʊam na, ya mẽ daan ıtı la bɛla. 8La lɛɛlɛ wã, basɛ-ya bõn-bãma wuu.
Basɛ-ya sũ-isgre, la sũ-yĩire, la pʊtʊʊlgɔ, la taaba tʊʊrɛ, la yetɔg-
yaalsı mẽ ka le masɛ tı ba yese ya nõorʊm. 9Da parna-ya bɔ'ɔra

taaba. Yãma basɛ yãma n daan ãn se'em na mɛ la a yel-ɩrɛ, 10dee
teege tara ãsʋm paalga. La de la Nawẽnnɛ n botɩ ya teege tara ãsʋm
ẽŋa, dee malgra ẽ tɩ a ãna wʋ a mẽŋa la, tɩ ya wʋn tã'agɛ bãŋra ẽŋa
sõŋa sõŋa pa'asra.
11Nẽr-sɛba n tarɩ ãsʋm paalga wã, la sãn dɛna Zifdõma*, bɩɩ bu-
zãŋsɩ*, bɩɩ sɛba n wã*, la sɛba n ka wã, bɩɩ sɛba nini n ka pike, la
weem nẽrba, bɩɩ yamsɩ, la sɛba n dagɩ yamsɩ, welgre ka le bɔna ba
tẽŋasʋka. La de la Krisi mã'a n gãnnɩ sɛla woo, dee sɔna a nẽrba wuu.
12Yãma de la nẽr-sɛba tɩ Nawẽnnɛ looge, a nõŋɛ ya mɛ, welge ya
to'ore tɩ ya dɛna a nẽrba. Bɛla, zɔta-ya taaba ninbãalga, ɩta taaba
sõŋa, sikra ya mẽŋa, dee tara sũ-bʋgsʋm, la sũ-mã'arɛ. 13Da isgra ya
sũure la taaba, nẽra sãn ẽŋɛ ya tuuge, basɛ-ya ẽ taalɛ wʋ Zuudãana n
basɛ ya tõon-be'ero taalɛ se'em na. 14Lan gãnnɩ wuu, tara-ya nõŋlʋm,
tɩ ẽŋa n wʋn botɩ ya lagɩm taaba tara nõ-yẽnnɛ sõŋa sõŋa. 15Basɛ-ya
tɩ Krisi sũ-mã'asʋm la sɔna ya sũure, Nawẽnnɛ wi ya tɩ ya tara la sũ-
mã'asʋm ẽŋa, lagɩm taaba dɛna ayɩla. Mina-ya yel-sõnnɛ pʋ'ʋsgɔ.
16Basɛ-ya tɩ Krisi yetɔga la bɔna la ya lɛ sõŋa sõŋa. Tɩ ya tara yɛm
zozo'e zãsna taaba, dee kã'ana taaba. Yõona-ya Nawẽnnɛ yõoma,
yõona-ya yõom-sõma buuri wuu tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ ya la ya sũure
wuu, pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ. 17Bõn-sɛba wuu tɩ ya ɩtɩ, la sãn
dɛna la tõoma bɩɩ yetɔga, ɩta-ya la Zuudãana Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ, dee
pʋ'ʋsra tɩ Sɔ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ ĩyã.

Krisi nẽrba n wʋn vɔa se'em ba yiɛ pʋam

18Pɔgsɩ, sakra-ya ya sɩrba wʋ lan masɛ tɩ la ãna se'em Zuudãana
doosgo pʋam.
19Sɩrba, nõŋɛ-ya ya pɔgba, da tɔ-ya la ba.
20Kɔma, sakra ya dɔgrɩba nõorɛ sɛla woo pʋam, tɩ la de la bɛla n ãn

Zuudãana sũure yẽlʋm.
[21]Sɔdõma, da ɩta-ya sɛla n wʋn basɛ tɩ ya kɔma sũure yĩige, tɩ ba
bʋraanɛ da bo'oge.
[22]Yamsɩ, sakra-ya sɛba n soe ya dũnia wã zuo sɛla woo pʋam, da
ɩta-ya bɛla ba nifum mã'a tɩ ba pẽgɛ ya. Tõnna-ya la ya sũure wuu
yãma n nannɩ Zuudãana la ĩyã. [23]Sɛla woo tɩ ya ɩtɩ, ɩta-ya la ya sũure
wuu, wʋ ya ɩtɩ bɔ'ɔra la Zuudãana la, la dagɩ nẽrsaalba ĩyã, [24]yãma n
mi tɩ ya wʋn to'oge la yɔɔrɔ tɩ Zuudãana la bĩŋe tɩ a bɔ a nẽrba la
ĩyã. La de la Krisi n de Zuudãana la tɩ ya tõnnɩ bɔ'ɔra. [25]Nẽr-sɛka n ɩtɩ
sɛla n ka masɛ, a wʋn to'oge yel-ɩrɛ n ka masɛ yɔɔrɔ, se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ ka bɔkrɩ nẽrba.

4

[1]La sãn dɛna yãma n de zuudãandõma la, ɩta-ya sɛla n ãn sõŋa, la
sɛla n masɛ bɔ'ɔra ya yamsɩ la. Mina-ya tɩ yãma mẽ tarɩ la Zuudãana
n boe saazuum.

Kã'aŋɔ, la ba'asgɔ yetɔga

[2]Pʋ'ʋsra-ya Nawẽnnɛ da basɛ, mõrgɛ-ya la pʋ'ʋsgɔ, pʋ'ʋsra-ya ẽ a
yel-sõnnɛ. [3]Pʋ'ʋsra-ya tõma mẽ ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ bɔ tɔ sore tɩ tɩ mõolɛ
a kõ-yẽlga la pa'alɛ nẽrba Krisi yelle n daan sʋgɛ la. La de la yel-ẽŋa
ĩyã tɩ mam bɔna yʋ'a deem. [4]Pʋ'ʋsra-ya Nawẽnnɛ tɩ m tã'agɛ tɔgɛ yel-
ẽŋa vẽelga vẽelga wʋ lan masɛ tɩ m tɔgɛ se'em na.
[5]Basɛ-ya tɩ ya yel-ɩrɛ ãna sõŋa nẽr-sɛba n ka dolɩ Azezi la tẽŋasʋka,
dɩkɛ-ya fol-sɛka tɩ ya tarɩ la wuu tõm sõŋa. [6]Basɛ-ya tɩ ya yetɔga ãna
sõŋa wakatɛ wuu tara yẽlʋm wʋ yaarʋm na, dee bãŋɛ yan wʋn lerge
nẽra woo se'em tɩ la masɛ.

[7]La sãn dɛna mam yelle, tɩ sɔbi-nõŋrɛ Atisiki n de Zuudãana

tõntõnna n de sɩra dãana, n lagɩm na mam tõnna Zuudãana tõoma la,
wʊn yele ya mam yelle wuu. [8]Mam tõm ẽ ya zẽ'am na bɛla ĩyã, tɩ ya
bãŋɛ tõma yɛla n ãn se'em, dee tɩ a wʊn keŋe ya sũure. [9]Mam tõm na
ẽŋa, la A'onezim n ze'ele yãma zẽ'am, a de la tɩ sɔbi-nõŋrɛ n de sɩra
dãana. Ba wʊn yele ya bõn-sɛba wuu n ɩtɩ kalam.
[10]Aristarkɩ n lagɩm na mam bɔna yʊ'a deem na pʊ'ʊsrɩ ya. Amarkɩ n
de Abarnabasɩ sõogɔ la mẽ pʊ'ʊsrɩ ya. Mam põn dẽŋɛ pa'alɛ yãma,
yan wʊn ẽŋɛ se'em a ĩyã mɛ, a sãn wa'am ya zẽ'am, ya to'oge ẽ sõŋa.
[11]Azezi sɛka tɩ ba wi'iri tɩ Azustusi la mẽ pʊ'ʊsrɩ ya. Nẽr-bãna mã'a n
de Zifdõma n lagɩm na mam tõnna Nawẽnnɛ so'olʊm* tõoma. Bãma
n de nẽrba n bɔ mam bʊraanɛ.
[12]A'epafrasɩ n de ya nẽra la pʊ'ʊsra ya. Eŋa n de Azezi-krisi
tõntõnna la mõrgrɩ mɛ pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ ya yelle ka basra tɩ ya ze'ele
kãŋkãŋɛ, dɛna nẽrba n bɩ sɛla woo pʊam sakɛ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em
wuu. [13]Mam bɔ'ɔrɩ ya a kaseto tɩ a mõrgrɩ mɛ zozo'e yãma yelle, la
Laodise dõma, la Hiyerapolisi dõma yelle. [14]Tɩ sɔbi-nõŋrɛ Aluki n de
logtore, la Ademasɩ pʊ'ʊsrɩ ya.
[15]Pʊ'ʊsɛ-ya tɩ sɔbiisi la n boe Laodise la, la Animfa, la Azezi nẽrba n
lagsrɩ a yire la. [16]Ya sãn karẽŋɛ gõŋɔ wã ba'asɛ, ya basɛ tɩ ba ken
karẽŋɛ ẽ bɔ Azezi nẽrba n boe Laodise la. La yãma mẽ karẽŋɛ Laodise
dõma n wʊn bɔ ya gõn-sɛka la. [17]Yele-ya Arsipi tɩ a bɩsɛ tõon-sɛka tɩ
Zuudãana bɔ ẽ na yelle sõŋa, a tõm ẽ sõŋa sõŋa ba'asɛ.
[18]Mam Apolɩ n gʊlsɛ pʊ'ʊsgɔ wã la m mẽŋa nu'ugo, mam pʊ'ʊsrɩ ya.
Tẽra-ya mam n boe yʊ'a deem na yelle.
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ wʊn bɔna la ya. \e

1TH

1 Tesaloniki

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Tesaloniki dõma

Bilgre

Tesaloniki yʋʋn de la Masedʋanɩ so'olʋm na-tẽŋa. Apolɩ ze'ele la Filipi sẽŋɛ Tesaloniki ka pɔsɛ Nawẽnnɛ tõoma. Apolɩ ka yuuge Tesaloniki dee fõrgɛ, se'ere n soe la, Zifdõma basɛba n yʋʋn ɩtɩ sũure la ẽ, tɩ a fõrgɛ (Tõoma 17:1-10).

Bɛla poorʋm, Apolɩ sẽŋɛ ka bɔna la Korẽntɩ, tɩ Atimõtɩ n dolɩ la ẽ tõnna Nawẽnnɛ tõoma la, sẽŋɛ a zẽ'am ka yele ẽ Nawẽnnɛ nẽrba n boe Tesaloniki la yelle n ãn se'em. Tɩ Apolɩ gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ ba.

Apolɩ dẽŋɛ pʋ'ʋsɛ la Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ ba ĩyã, ẽn wõm tɩ ba bɔ Azezi sɩra, dee nõŋɛ taaba la ĩyã (sapɩtrɩ 1).

A tẽegɛ ba la ẽŋa n tõm ba zẽ'am se'em, dee yetɩ ẽŋa boorɩ mɛ tɩ a lebe ba zẽ'am ka kaagɛ ba bɩsɛ (sapɩtrɩ 2-3).

A bɔ ba la bʋraanɛ yetɩ ba sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo la pʋam la pʋpeelem (4:1-12).

Bɛla poorʋm, a lerge ba la sokrɩsɩ tɩ ba soke ẽ kũm vo'ore yelle, la Azezi n wʋn leme la na'am pãŋa la yelle (4:13-5:11).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a kã'an ba mɛ, dee pʋ'ʋsɛ ba (5:12-28).

Gõŋɔ wã sõŋrɩ nẽr-sɛba wuu n fablɩ dũnia ba'asgɔ yelle mɛ. A pa'alɩ tɩ la masɛ mɛ tɩ Azezi nẽrba bɔ Nawẽnnɛ sɩra sẽŋɛ nẽŋa, tõnna la sũ-mã'arɛ gu'ura Azezi lemŋo.

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Tesaloniki dõma

1

1Mam Apolı, la Asilvẽ, la Atimõtı n gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra yãma sɛba
n de tı Sɔ Nawẽnnɛ, la tı Zuudãana Azezi-krisi nẽrba n boe
Tesaloniki. Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.

Tesaloniki dõma n bɔ Nawẽnnɛ sıra se'em

2Tõma pʋ'ʋsrı Nawẽnnɛ mɛ wakatɛ wuu a yel-sõnnɛ ya wuu ĩyã, dee
tẽra ya yelle tı pʋ'ʋsgɔ pʋam ka gɔ'ɔra. 3Tõma tẽrı ya yelle tı Sɔ
Nawẽnnɛ nẽŋam, yãma n bɔ sıra tõnna se'em, la yãma n tarı nõŋlʋm
tõnna zozo'e se'em, dee ken tẽra yãma n tarı pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tı ya
bɔ sıra, zɛ kãŋkãŋɛ tı Zuudãana Azezi-krisi doosgo pʋam ka bigsra la
yelle. 4Tı sɔbiisi, tõma mi tı Nawẽnnɛ nõŋɛ ya mɛ looge ya tı ya dɛna
a nẽrba.
5Tõma n daan tarı kõ-yẽlga la wa'am wa mõolɛ bɔ ya la, la ka de
yetɔga mã'a, la de la Nawẽnnɛ Sıa pãŋa. La tõma daan mi tı tõma n
tɔgɛ se'em na de la sıra. Yãma mi tõma n daan boe ya zẽ'am na, tõma
n vɔa se'em yãma sõŋrɛ ĩyã. 6La yãma ıtı la tõma, la tı Zuudãana n ıtı
se'em na, la baa yãma n to'oge kõ-yẽlga la yẽ nãmsgɔ zozo'e la, ya
tarı ẽ mɛ la sũ-yẽlga n ze'ele Nawẽnnɛ Sıa zẽ'am. 7Bɛla, yãma de la
sɛba tı Masedʋanı, la Akayi so'olʋm nẽr-sɛba n bɔ Azezi sıra la wʋn
bısra, ıta yãma n ẽŋɛ se'em na. 8Zuudãana Azezi kõ-yẽlga la ze'ele la
yãma zẽ'am saagɛ Masedʋanı, la Akayi, la, la dagı bilam mã'a, zẽ'esı
wuu nẽrba wõm yãma n bɔ Nawẽnnɛ sıra se'em mɛ, tı la põn ka le
dɛna tı tɔgɛ. 9Nẽrba la wuu tɔgrı pa'ala yãma n daan to'oge tõma
sõŋa se'em, basɛ baga, dee dɔla Nawẽnnɛ tõnna bɔ'ɔra ẽŋa n de vɔm,
la sıra dãana, 10dee gu'ura a Dayʋa Azezi n wʋn ze'ele Nawẽnnɛ yire
wa'am. La de la ẽŋa n daan ki, tı Nawẽnnɛ botı a vo'oge, ẽŋa n yetı a
fãagɛ tɔ Nawẽnnɛ sũ-isgre n sẽm na pʋam.

2

Apolɩ n daan tõm se'em Tesaloniki

[1]M sɔbiisi, yãma mẽŋa mi tɩ tõma n daan wa'am ya zẽ'am na, la
dagɩ zãŋa. [2]La ya ken mina tɩ ba daan nãmsɛ tõma mɛ dee tʊ tõma
Filipi tẽŋa, dee tɩ tõma yãŋa wa'am yãma zẽ'am Tesaloniki. La
Nawẽnnɛ daan bɔ tõma bʊraanɛ mɛ, tɩ tõma mõolɛ a kõ-yẽlga la bɔ
ya, baa nãmsgɔ la n daan zo'oge la.
[3]Tõma n pa'alɩ pa'alg-sɛba la dagɩ tuure, bɩɩ pʊtẽ'e-be'ero pa'algɔ. La
tõma ka ɩtɩ yɛmkẽgsɩga pã'asra nẽrba. [4]La de la Nawẽnnɛ n bɩsɛ tɩ
tõma masɛ tɩ a dɩkɛ a kõ-yẽlga la ẽŋɛ tõma nu'usum. Bɛla, tõma ka
mõolɩ tɩ la ẽŋɛ nẽrsaalba sũure yẽlʊm, tõma mõolɩ tɩ la ẽŋɛ la
Nawẽnnɛ n vẽesrɩ mina tɩ pʊtẽ'erɛ n ãn se'em na sũure yẽlʊm. [5]Yãma
mi sõŋa tɩ tõma ka dɩkɛ nõ-yẽlʊm pã'asɛ nẽrba, la tõma ka dɩkɛ
kõnkomã'asʊm tɔgɛ tɩ tɩ to'oge sɛla, Nawẽnnɛ n de tõma kaset-dãana.
[6]Tõma ka ɛ pẽka nẽrsaalba zẽ'am, tõma ka ɛ yãma zẽ'am, bɩɩ nẽrba
basɛba zẽ'am. [7]La tõma daan tarɩ nõorɛ mɛ, tõma n de Krisi
Tõntõnɩba* la ĩyã, la tõma daan ka ẽŋɛ bɛla. Tõma daan tarɩ la sũ-
bʊgsʊm ya zẽ'am, wʊ pɔka n bɩsrɩ a kɔma yelle sõŋa se'em na. [8]Tõma
n nõŋɛ ya la ĩyã, tɩ tõma daan mõolɛ kõ-yẽlga la n ze'ele Nawẽnnɛ
zẽ'am na bɔ ya. La, la dagɩ bɛla mã'a, tõma daan sakɛ mɛ tɩ dɩkɛ tɩ
vɔm bɔ ya, tõma nõŋɛ ya mɛ halɩ zozo'e.
[9]M sɔbiisi, yãma tẽrɩ tõma n daan tõm nãmsɛ se'em, tõma n daan
mõolɩ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la bɔ ya la. Tõma daan tõm na wʊntɛɛŋa la
yʊ'ʊŋɔ, tõma daan ka boorɩ tɩ tõma dia yelle dɛna nãmsgɔ bɔ ya nẽra
baa ayɩla. [10]Yãma mi tõma n daan boe yãma sɛba n bɔ sɩra zẽ'am na,
tõma yel-ɩrɛ n ãn se'em, la Nawẽnnɛ mẽ mi mɛ. Tõma yel-ɩrɛ daan ãn
na sõŋa sõŋa, masɛ tɩ dõrga kana. [11]Yãma mi tɩ tõma daan ãn wʊ sɔ n

ãn se'em la a kɔma la, yãma nẽra woo ĩyã. [12]Tõma keŋe ya sũure mɛ,
bɔ ya bʊraanɛ, pa'alɛ ya yetɩ ya dɔla so-sɛka n masɛ Nawẽnnɛ yɛm,
ẽŋa n wi ya tɩ ya kẽ a so'olʊm pʊam po dita na'am.
[13]Tõma n daan mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la bɔ ya la, ya daan to'oge
ẽ, sakɛ tɩ la de la kõ-yẽlga n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am, a ka ze'ele
nẽrsaalba zẽ'am. Asɩra, la de la Nawẽnnɛ yetɔga n boe yãma sɛba n
bɔ sɩra la sũure pʊam tõnna. Bɛla tɩ tõma pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ wakatɛ
wuu bõn-ẽŋa ĩyã. [14]M sɔbiisi, Nawẽnnɛ nẽr-kʊʊŋɔ n dolɩ Azezi-krisi n
boe Zude* tẽnsɩ pʊam n yẽ nãmsgɔ sɛba la, yãma mẽ yẽ la nãmsgɔ
bãma. Yãma buuri la n nãmsrɩ yãma se'em na, Zifdõma* mẽ nãmsɛ
ba nẽr-sɛba n dolɩ Azezi-krisi la bɛla. [15]Bãma n daan kʊ Zuudãana
Azezi, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba*, dee mẽ nãmsɛ tõma. Ba ɩtɩ la sɛla n
ka ãn Nawẽnnɛ sũure yẽlʊm, ba de la nẽrba wuu bɛ'ɛba. [16]Ba gu'uri
tõma mɛ tɩ tɩ da mõolɛ kõ-yẽlga la bɔ bu-zãŋsɩ* tɩ ba yẽ fãarɛ. Bɛla tɩ
ba tõnna tõon-be'ero pa'asra wakatɛ wuu. La ba'asgɔ, Nawẽnnɛ sũ-isgre boe ba zuo.

Apolɩ boorɩ tɩ a sẽŋɛ ka kaagɛ Tesaloniki dõma

[17]M sɔbiisi, lan daan pẽrgɛ tɩ tõma ze'ele ya zẽ'am fõrgɛ wakatɛ fẽe
la, tɩ ka le yẽta taaba la nini, la tõma pʊtẽ'era ken bɔna la ya lɛ mɛ, tɩ
yãma sɩa tara tõma, tɩ tõma mõrgra bɔɔra tɩ tɩ le yẽ ya. [18]Bɛla tɩ tõma
daan bɔɔra tɩ tɩ leme ya zẽ'am. La mam mẽŋa Apolɩ mõrgɛ mɛ nõorɛ
faa tɩ m leme ya zẽ'am, tɩ Asũtãana* gu tõma. [19]La de la yãma tɩ
tõma tarɩ pʊtẽ'erɛ gu'ura, yãma n wʊn bɔ tõma sũ-yẽlga, la de la
yãma n wʊn botɩ tõma yẽ nã'asgɔ tõma Zuudãana Azezi nẽŋam a
lemŋo daarɛ. [20]La de la bɛla, yãma ĩyã tɩ tõma wʊn yẽ nã'asgɔ la sũ-yẽlga.

3

1Bɛla tɩ tõma ka le tãna wʋn zĩ'ire, tɩ tõma tẽ'esɛ tɩ la ãn sõŋa tɩ
tõma mã'a bɔna Atɛnɩ tẽŋa, 2dee tõm tɩ sɔbia Atimõtɩ n de Nawẽnnɛ
tõntõnna n lagɩm na tõma mõola Krisi kõ-yẽlga la, tɩ a wa'am wa bɔ
ya bʋraanɛ, tɩ ya ze'ele kãŋkãŋɛ Azezi doosgo la pʋam. 3Tɩ nãmsgɔ
sɛka n nãmsrɩ ya la da basɛ tɩ ya nẽra baa ayɩla bʋraanɛ bo'oge
Nawẽnnɛ sore la doosgo pʋam. Yãma mẽŋa mi tɩ la de la pẽrgrɛ tɩ tɩ
nãmsɛ. 4Tõma n daan boe la yãma la, tõma daan dẽŋɛ yele ya yetɩ, tɩ
wuu wʋn yẽ nãmsgɔ mɛ. La ya mi tɩ la de la bõn-ẽŋa n bɛla n wa'am.
5Bɛla tɩ mam ka tãna wʋn zĩ'ire, tɩ mam tõm Atimõtɩ tɩ a wa'am wa
bãŋɛ yãma n ãn se'em Azezi sore doosgo la pʋam, mam zotɩ mɛ tɩ
Asũtãana wʋn pã'asɛ ya tɩ tɩ tõoma la lebge zãŋa.

6La lɛɛlɛ wã tɩ Atimõtɩ ze'ele ya zẽ'am leme wa'am, a tarɩ la kõ-
yẽlga wa bɔ tõma, a pa'alɛ tõma la yãma n bɔ sɩra se'em, la yãma n
tarɩ nõŋlʋm se'em, dee yetɩ ya ken tẽ'esra tõma yelle mɛ sõŋa sõŋa
bɔɔra tɩ ya yẽ tõma, wʋ tõma n boorɩ tɩ tɩ yẽ yãma se'em na. 7Bɛla m
sɔbiisi, yãma n bɔ sɩra se'em na keŋe tõma sũure mɛ tõma toogo, la
tõma nãmsgɔ la pʋam. 8Lɛɛlɛ wã, tõma le vɔa la sũ-yẽlga, yãma n ze
kãŋkãŋɛ Zuudãana doosgo la pʋam na. 9Tõma ka mi pʋ'ʋsgɔ sɛka tɩ
tõma wʋn pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ ya ĩyã, sũ-yẽlga sɛka tɩ yãma bɔ tõma a
nẽŋam na ĩyã. 10Tõma sosrɩ Nawẽnnɛ mɛ la tɩ sũure wuu, yʋ'ʋŋɔ la
wʋntɛɛŋa, tɩ tɩ tã'agɛ le yẽ ya, sõŋɛ ya la sɛla n pɔ'ɔgɛ ya Azezi
doosgo la pʋam pa'asɛ.

11Tõma Sɔ Nawẽnnɛ mẽŋa, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʋn bɔ tɔ
sore tɩ tɩ wa'am ya zẽ'am. 12Tɩ Zuudãana wʋn basɛ tɩ ya nõŋlʋm
taaba ĩyã, la ya nõŋlʋm nẽrba wuu ĩyã pa'asra zozo'e wʋ tõma n nõŋɛ
ya se'em na. 13A wʋn bɔ ya bʋraanɛ tɩ ya ze'ele kãŋkãŋɛ a sore la zuo

la pʋpeelem, ka tara dõrga tɩ Sɔ Nawẽnnɛ nẽŋam, wakat-sɛka tɩ tɩ
Zuudãana Azezi wʋn leme wa'am la a nẽrba wuu la.

4

Tɩn wʋn ɩta se'em tɩ la paagɛ Nawẽnnɛ yɛm

1Sɛla n pa'asɛ, m sɔbiisi, yãma zãsʋm tõma zẽ'am mɛ yãma n wʋn
ɩta se'em paagɛ Nawẽnnɛ yɛm. Yãma põn ɩta la bɛla. La tõma kã'anɩ
ya mɛ, dee bɛlna ya la tɩ Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ tɩ ya malɩn ẽŋɛ gãŋɛ
bɛla. 2Yãma mi bõn-sɛba tɩ tõma daan to'oge tɩ Zuudãana Azezi zẽ'am
pa'alɛ ya tɩ ya ɩta la. 3Nawẽnnɛ n boorɩ tɩ ya ãna se'em n wãna:
Welge-ya to'ore dɛna pʋpeelem dõma, dee yõkɛ ya mẽŋa da tõnna
yalsɩ tõoma. 4La ya nẽra woo bãŋɛ ẽŋa n wʋn tara a ĩyã se'em la
pʋpeelem tɩ la ãna sõŋa*f1*. 5Da basɛ-ya tɩ yalsɩ tõoma yɛmleego
tara ya, wʋ sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ n ɩtɩ se'em na. 6Yel-ẽna pʋam,
nẽra da kãn tõm a tadãana sɛla n ka ãn sõŋa, bɩɩ fã sɛla n de a bõnɔ.
Tɩ daan põn dẽŋɛ yele ya, dee kã'an ya mɛ, tɩ Zuudãana wʋn sɩbgɛ
sɛba n tõnnɩ tõon-be'ero bãma mɛ. 7Nawẽnnɛ ka looge to tɩ tɩ tõnna
tõon-dẽgrɔ, a looge to tɩ tɩ welge la to'ore tara pʋpeelem. 8Bɛla, nẽr-
sɛka n zagsɛ pa'algɔ ẽna, a ka zagsɛ nẽrsaala, a zagsɛ la Nawẽnnɛ n
bɔ tɔ a Sɩa la.

9La sãn dɛna yãma n wʋn nõŋɛ sɔbiisi se'em yelle, la ka le dɛna tɩ
gʋlsɛ bɔ ya. Nawẽnnɛ põn zãsʋm yãma ya wʋn nõŋɛ taaba se'em mɛ.
10La yãma sɩrɩ nõŋɛ ya sɔbiisi wuu n boe Masedʋanɩ so'olʋm wuu la
bɛla. La tõma kã'anɩ ya mɛ tɩ ya malɩn ẽŋɛ gãŋɛ bɛla pa'asɛ. 11Mõrgɛ
ya mẽŋa vɔa la sũ-mã'asʋm, la ya bɩsra ya mẽŋa tõoma yelle, tõnna-
ya la ya mẽŋa nu'usi dita, wʋ tõma n daan yele ya se'em na. 12Ɩta-ya
bɛla, tɩ ya yel-ɩrɛ la basɛ tɩ ya yẽ nã'asgɔ nẽr-sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ

na zẽ'am. La ya da zɛ gu'ura tɩ nẽra bɔ ya sɛla.

Zuudãana Azezi lemŋo

[13]M sɔbiisi, tõma boorɩ tɩ ya bãŋɛ la sɩra nẽr-sɛba n ki la yelle, tɩ ya
sũure da sã'am wʊ nẽr-sɛba n ka tarɩ pʊtẽ'erɛ gu'ura sɛla la. [14]Tõma n
bɔ sɩra tɩ Azezi ki mɛ, dee vo'oge la, bɛla tõma ken bɔ sɩra mɛ tɩ sɛba
n dolɩ Azezi dee ki la, Nawẽnnɛ wʊn botɩ ba bɔna la Azezi.
[15]Zuudãana zãsŋɔ n wãna tɩ tõma yetɩ tɩ pa'alɩ ya: Wakat-sɛka tɩ
Zuudãana la lemnɩ la, tõma sɛba n ken vɔa Zuudãana lemŋo daarɛ la
kãn dẽŋɛ sɛba n ki la Zuudãana zẽ'am. [16]Se'ere n soe la, nõorɛ n wʊn
bɔ, tɩ malɛkadõma* naba tɔgɛ ke'enke'em, tɩ Nawẽnnɛ benkonne
peebe, tɩ Zuudãana mẽŋa ze'ele Nawẽnnɛ yire sige, tɩ sɛba n dolɩ
Azezi dee ki la dẽŋɛ vo'oge. [17]Tɩ Nawẽnnɛ lagɩm bãma, la tõma sɛba
n ken vɔa la zẽkɛ sawara pʊam tɩ tɩ tʊ'ʊsɛ Zuudãana la saazuum, tɩ tɩ
bɔna la Zuudãana la lɛ wakatɛ wuu. [18]Bɛla, kɛŋra-ya taaba sũure la
yetɔg-bãna.

5

[1]M sɔbiisi, la ka le dɛna tɩ gʊlsɛ ya pa'alɛ wakatɛ, la dabs-sɛba tɩ
bõn-bãma wʊn ẽŋɛ. [2]Yãma mẽŋa põn mina sõŋa mɛ tɩ Zuudãana
lemŋo la daarɛ wʊn ãna wʊ nayiga n ẽn wa'am yʊ'ʊŋɔ la. [3]Nẽrba sãn
wa yɛta tɩ: < <Laafɛ la sũ-mã'asʊm boe> >, wakat-ẽŋa tɩ toogo wʊn
wa'am di'ige ba wʊ pɔka virgre toogo la, la ba kãn yãŋɛ põsɛ.
[4]La yãma, m sɔbiisi, yãma dagɩ nẽrba n boe lika pʊam tɩ Zuudãana
la daarɛ wʊn wa di'ige ya wʊ nayiga la. [5]Yãma wuu de la peelem
nẽrba, yãma tõoma tõnnɩ la wʊntɛɛŋa. Tõma tõoma ka tõnnɩ yʊ'ʊŋɔ,
tõma dagɩ lika nẽrba. [6]Bɛla, tɩ da gĩsra-ya wʊ nẽrba basɛba la, tɩ
nẽegɛ-ya mãasʊm tara tɩ mẽŋa sõŋa. [7]Sɛba n gĩsri, gĩsri la yʊ'ʊŋɔ, tɩ

sɛba n yũuri dãam bugra, bugra yʋ'ʋŋɔ. [8]La tõma n de wʋntɛɛŋa
nẽrba la, tɩ tara tɩ mẽŋa sõŋa. La tɩ bɔ Azezi sɩra, dee tara nõŋlʋm wʋ
kuto fuugo tɩ sʋdaaga dɩkɛ pĩ a yõ'ogɔ tɩ la gu'ura ẽ zɛbrɛ pʋam na.
Dee basɛ tɩ fãarɛ la tɩ ya tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura la, ãna wʋ kuto zuu-
wannɛ gu'ura ya.
[9]Nawẽnnɛ ka looge to tɩ a sũ-isgre sã'am tɔ, a looge to tɩ tɩ yẽ la
fãarɛ tɩ Zuudãana Azezi-krisi ĩyã. [10]Ẽŋa n ki tɩ ĩyã, tɩ a lemŋo daarɛ,
tɩ sãn vɔa mɛ bɩɩ tɩ sãn ki mɛ, tɩ wʋn bɔna la ẽ lɛ.
[11]Bɛla, bɔ'ɔra-ya taaba bʋraanɛ, sõŋra taaba ze'ele kãŋkãŋɛ Azezi
doosgo la pʋam, wʋ yãma n põn ɩta se'em na.

Kã'aŋɔ, la ba'asgɔ yetɔga

[12]M sɔbiisi, tõma sosrɩ ya mɛ tɩ ya nanna sɛba n tõnnɩ ya tẽŋasʋka
la, sɛba tɩ Zuudãana looge tɩ ba bɔna ya nẽŋa pa'ala ya Azezi sore la
pʋam, dee kã'ana ya la. [13]Ẽŋɛ-ya sɛla n pa'alɩ tɩ yãma nannɩ ba mɛ,
nõŋɛ ba zozo'e ba tõoma la ĩyã. Tara-ya sũ-mã'asʋm la taaba.
[14]M sɔbiisi, tõma sosrɩ ya mɛ tɩ ya kã'ana sɛba n ka boorɩ tɩ ba tõm
na, dee bɔ'ɔra sɛba n ka tarɩ bʋraanɛ la bʋraanɛ, dee sõŋra sɛba n ka
tarɩ pãŋa la, la ya mã'ara ya sũure la nẽra woo. [15]Guuse-ya tɩ nẽra da
lebse a tadãana be'em, be'em ĩyã, mõrgɛ-ya ɩta taaba sõŋa, la nẽrba
wuu sõŋa wakatɛ wuu.
[16]Tara-ya sũ-yẽlga daarɛ woo. [17]Pʋ'ʋsra-ya Nawẽnnɛ wakatɛ wuu da
basɛ. [18]Sɛla woo pʋam pʋ'ʋsra-ya Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ. Nawẽnnɛ
boorɩ tɩ ya ɩta la bɛla Azezi-krisi doosgo pʋam. [19]Da gu'ura-ya
Nawẽnnɛ Sɩa tõoma. [20]Da pɔ'ɔra-ya yetɔg-sɛba tɩ nẽra to'oge
Nawẽnnɛ zẽ'am tɔgra bɔ'ɔra ya. [21]Magra-ya sɛla woo bɩsra la ãn
se'em, to'oge sɛla n ãn sõŋa. [22]Dee lɔkra-ya yel-sɛba wuu n de be'em.
[23]Nawẽnnɛ n de sũ-mã'asʋm dãana la mẽŋa wʋn basɛ tɩ ya dɛna ẽŋa

mã'a nẽrba tara pʊpeelem. A wʊn gu ya ĩyã, la ya sɩa, la ya yɛm wuu
tɩ ya kãn tara dõrga tɩ Zuudãana Azezi-krisi lemŋo daarɛ. 24Nawẽnnɛ
n looge ya la de la sɩra dãana, a wʊn ẽŋɛ bɛla.
25M sɔbiisi, pʊ'ʊsra-ya Nawẽnnɛ bɔ'ɔra tɔ. 26Pʊ'ʊsɛ-ya tɩ sɔbiisi la
wuu la nõŋlʊm. 27Mam sosrɩ ya la Zuudãana yʊ'ʊrɛ tɩ ya karẽŋɛ gõŋɔ
ẽna wã tɩ sɔbiisi la wuu wõm.
28Tɩ Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ wʊn bɔna la ya. \f1 4:4 Ba ken
tãna wʊn yetɩ: < <Nẽra woo bãŋɛ ẽŋa n wʊn tara a pɔga se'em la
pʊpeelem tɩ la ãna sõŋa.> > \e

2TH

2 Tesaloniki

Gõŋɔ bʊyi dãana tɩ Apolɩ gʊlsɛ bɔ Tesaloniki dõma

Bilgre

Gõn-ẽna wã pʊam Apolɩ ken tɔgra la Azezi lemŋo yelle. Se'ere n soe la, Azezi lemŋo la yelle, Tesaloniki dõma ken ka mina bãma n wʊn ẽŋɛ se'em tɩ la doose sore. Nẽrba basɛba daan tẽ'esɛ tɩ Azezi põn leme mɛ (2 Tesaloniki 2:2). Tɩ basɛba mẽ daan zagsɛ tɩ bãma kãn le tõm, tɩ Azezi lemŋo paagɛ ba'asɛ mɛ, dee zɛ gu'ura tɩ nẽrba basɛba bɔ ba sɛla. Bɛla n soe tɩ Apolɩ gʊlsɛ kã'an ba.

A dẽŋɛ yetɩ ẽŋa pʊ'ʊsrɩ la Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ ban bɔ Nawẽnnɛ sɩra, la ban nõŋɛ taaba la ĩyã. Dee yetɩ ẽŋa sosrɩ Nawẽnnɛ mɛ ba ĩyã tɩ a botɩ ba ze'ele kãŋkãŋɛ a tõoma la pʊam (sapɩtrɩ 1).

Bɛla poorʊm, a tɔgɛ ba la Azezi-krisi lemŋo la yelle, pa'alɛ ba yetɩ dẽnɩ tɩ sɛka n de tõon-be'ero dãana n wʊn sã'am na wa'am, dee tɩ Krisi yãŋa leme wa'am (2:1-12).

A ken kã'an Nawẽnnɛ nẽrba la yetɩ, baa tõon-be'ero sãn põn pa'asra

zɔ'ɔra, ba mõrgɛ ze'ele kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ sore doosgo la pʊam, la ba da basɛ Nawẽnnɛ pʊ'ʊsgɔ (2:13-3:5).

Dee kã'an zẽyãgsı yetı ba tõnna bısra ba mẽŋa yelle, wʊ ẽŋa la nẽr-sɛba n doose taaba tõm Nawẽnnɛ tõoma la n ẽŋɛ se'em na (3:6-15).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a kã mɛ bɔ ba, dee pʊ'ʊsɛ ba (3:16-18).

Gõŋɔ bʊyi dãana tı Apolı gʊlsɛ bɔ

Tesaloniki dõma

1

[1]Mam Apolı, la Asilvẽ, la Atimõtı n gʊlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra yãma sɛba
n de tı Sɔ Nawẽnnɛ, la Zuudãana Azezi-krisi nẽrba n boe Tesaloniki.
[2]Tı Sɔ Nawẽnnɛ, la tı Zuudãana Azezi-krisi wʊn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee
bɔ ya sũ-mã'asʊm.

Tesaloniki dõma ze la kãŋkãŋɛ nãmsgɔ pʊam

[3]M sɔbiisi, tõma masɛ mɛ tı tı pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ daarɛ woo a yel-
sõnnɛ yãma ĩyã. La ãn sõŋa mɛ tı tõma ıta bɛla, se'ere n soe la, yãma
n bɔ Azezi sıra la sẽnnı nẽŋa mɛ zozo'e, tı yãma nẽra woo nõŋlʊm
taaba ĩyã pa'asra. [4]Bɛla tı tõma tɔgra yãma yelle Nawẽnnɛ nẽrba
lagsgɔ zẽ'a woo la sũ-yẽlga. Se'ere n soe la, yãma mõrgɛ mɛ zɛ
kãŋkãŋɛ Azezi doosgo la pʊam ka basra, baa nẽrba n nãmsrı ya, la
toogo n paarı ya la.
[5]Bɛla pa'alɛ tı Nawẽnnɛ diti sarıya la sıra. Se'ere n soe la, yãma n
nãmsrı Nawẽnnɛ so'olʊm* yelle se'em wã, Nawẽnnɛ wʊn yetı ya
masɛ tı ya kẽ a so'olʊm na pʊam. [6]Nawẽnnɛ wʊn ẽŋɛ sɛla n masɛ, a
wʊn botı sɛba n nãmsrı yãma la yẽ nãmsgɔ, [7]dee basɛ tı yãma sɛba n
nãmsrı la, lagım na tõma vo'ose wakat-sɛka tı Zuudãana Azezi wʊn

ze'ele Nawẽnnɛ yire wa'am, la a malɛkadõma* n tarı pãn-kãtɛ, [8]la
bug-zılısı wa sıbgɛ sɛba n zagsɛ Nawẽnnɛ dee ka sakɛ tı Zuudãana
Azezi kõ-yẽlga la. [9]Ba wʋn yẽ la sıbgrɛ n de sã'aŋɔ n ka ba'asrı. La ba
wʋn zãagɛ mɛ la Zuudãana kãn yẽ a na'am pãn-kãtɛ la, [10]wakat-sɛka
tı a wʋn wa'am na. Daar-ẽŋa, a wʋn wa'am mɛ wa to'oge pẽka la
nã'asgɔ a mẽŋa nẽrba n bɔ ẽ sıra la zẽ'am, la yãma po bɔna ba pʋam
mɛ, yãma n sakɛ a kõ-yẽlga la tı tõma tɔgɛ bɔ ya la ĩyã.
[11]Bɛla ĩyã tı tõma pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ wakatɛ wuu ya ĩyã, tı a basɛ tı
ya ãna sõŋa masɛ wʋ ẽŋa n wi ya tı ya ãna se'em na. La a wʋn bɔ ya
pãŋa tı ya ıta bõn-sõma sɛba wuu tı ya boorı tı ya ẽŋɛ, dee basɛ tı
yãma n bɔ sıra tõnna tõon-sɛba la tõm ba'asɛ. [12]Bɛla tı tı Zuudãana
Azezi yʋ'ʋrɛ wʋn yẽ nã'asgɔ ya zẽ'am, tı yãma mẽ yẽ nã'asgɔ a zẽ'am.
Bɛla wuu de la Nawẽnnɛ, la tı Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ.

2

Sɛla n wʋn ẽŋɛ dee tı Azezi wa'am

[1]La sãn dɛna tı Zuudãana Azezi-krisi lemŋo, la tõma n wʋn wa lagsɛ
taaba a zẽ'am na yelle, m sɔbiisi, tõma sosrı ya mɛ [2]tı ya da basɛ tı ya
yɛm yɔɔra tı dabeem tara ya, ya sãn wõm tı nẽrba yetı Zuudãana la
lemŋo daarɛ paagɛ mɛ. Baa nẽra sãn yele ya yetı la de la Nawẽnnɛ
Sıa n pa'alɛ ẽŋa, bıı a sãn yetı tõma n tɔgɛ, bıı a sãn yetı tõma n
gʋlsɛ gõŋɔ, da kãn sakɛ-ya. [3]Da basɛ-ya tı nẽra pã'asɛ ya, baa lan de
se'em wuu. Lan dẽŋɛ daar-ẽŋa n wʋn wa'am, dẽnı tı nẽrba zozo'e isge
tulge zɛbra la Nawẽnnɛ, tı nẽr-sɛka n de tõon-be'ero dãana la wʋn
wa'am wa puke a mẽŋa, ẽŋa n de nẽr-sɛka n wʋn sã'am. [4]A wʋn sise
bõn-sɛba wuu tı nẽrba nã'asrı, dee yetı ba de la wẽnnɛ, a wʋn zẽkɛ a
mẽŋa mɛ gãnna bõn-bãma wuu. Halı, a wʋn põn sẽŋɛ ka kẽ la

Nawẽnnɛ deego la pʋam zĩ'ire yetɩ ẽŋa de la Nawẽnnɛ.
[5]Mam n daan ken bɔna yãma zẽ'am na, mam daan yele ya bɛla wuu
mɛ. Yãma ka tẽrɩ? [6]La yãma mi tɩ sɛla n boe gu'ura tɩ tõon-be'ero
dãana la nãn ka puke, halɩ tɩ wakatɛ la wʋn wa paagɛ. [7]Tõon-be'ero
pãŋa n sʋgɛ põn tõnna mɛ. La sɛka n nãn gu'uri ẽ na, wʋn wa fõrgɛ
mɛ dee basɛ folle. [8]Bɛla tɩ tõon-be'ero dãana la yãŋa wʋn puke. La
tõma Zuudãana Azezi n wʋn leme wa'am tɩ a nõorɛ sapebsʋm kʋ ẽ.
La a lemŋo la na'am pãŋa wʋn sã'am a pãŋa fasɩ. [9]La sãn dɛna tõon-
be'ero dãana la n wʋn wa'am na, a wʋn tara la Asũtãana* pãŋa ɩta
bõn-yãlma la yel-kɩrsɩ, la yɛla buuri zozo'e n de pã'asgɔ. [10]A wʋn tõm
na be'em buuri to'oto'ore pã'asɛ nẽr-sɛba n wʋn yẽ sã'aŋɔ la, ban
zagsɛ ka nõŋɛ sɪra to'oge ẽ wʋn yẽ fãarɛ la ĩyã. [11]Ban ka sakɛ sɪra la,
tɩ Nawẽnnɛ basɛ tɩ ba pʋtẽ'era botɩ ba tuuge sakɛ põmpɔrŋɔ. [12]Bɛla tɩ
nẽr-sɛba wuu n ka sakɛ sɩra, dee bɔɔra tõon-be'ero la wʋn yẽ
sarɩyadia n de sã'aŋɔ.

Nawẽnnɛ looge ya tɩ ya yẽ la fãarɛ

[13]La ãn sõŋa tɩ tõma pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ wakatɛ wuu
yãma n de tɩ sɔbiisi tɩ tɩ Zuudãana nõŋɛ la ĩyã. Se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ looge ya la halɩ pɔspɔsɩ, tɩ a Sɩa botɩ ya dɛna a nẽrba tara
pʋpeelem, dee sakɛ sɩra yẽ fãarɛ. [14]La de la bɛla ĩyã tɩ Nawẽnnɛ
doose la tõma kõ-yẽlga la wi ya tɩ ya po yẽ tɩ Zuudãana Azezi-krisi
na'am pãŋa la. [15]Bɛla, m sɔbiisi, mõrgɛ-ya zɛ kãŋkãŋɛ, tara yel-sɛba tɩ
tõma zãsʋm ya, bɩɩ gʋlsɛ gõŋɔ bɔ ya la. [16]Tõma pʋ'ʋsrɩ tɩ Zuudãana
Azezi-krisi, la tɩ Sɔ Nawẽnnɛ n nõŋɛ tɔ dee ẽŋɛ tɩ yel-sõnnɛ bɔ tɔ
bʋraanɛ n ka ba'asrɩ, dee botɩ tɩ tara pʋtẽ'erɛ gu'ura bõn-sõma sɛba tɩ
tɩ sakɛ la. [17]A wʋn keŋe ya sũure, dee bɔ ya pãŋa tɩ ya ẽŋɛ sɛla wuu n
ãn sõŋa, la ya tɔgɛ sɛla n ãn sõŋa.

3

Pʋ'ʋsɛ-ya Nawẽnnɛ bɔ tɔ

1Sɛla n deege, m sɔbiisi, sose-ya Nawẽnnɛ bɔ tɔ, tı tı Zuudãana kõ-
yẽlga la ken saagɛ pa'asɛ dee tı nẽrba pẽgra ẽ, wʋ la ãn se'em yãma
zẽ'am na. 2Ken sose-ya ẽ tı a fãagɛ tɔ la nẽr-wẽensı, la nẽr-bɛ'ɛsı,
se'ere n soe la, la dagı nẽrba wuu n sakɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la.
3La Zuudãana la de la sıra dãana, a wʋn botı ya ze'ele kãŋkãŋɛ, dee
gu'ura ya tı be'em dãana la da yãŋɛ ya. 4Zuudãana la ĩyã tõma bɔ
yãma sıra mɛ, tõma mi tı ya ıtı la tõma n yele ya se'em na, la ya wʋn
ken ıta la bɛla.
5Zuudãana la wʋn basɛ tı ya tara Nawẽnnɛ nõŋlʋm, dee mõrgɛ zɛ
kãŋkãŋɛ wʋ Krisi la.

Kã'aŋɔ zẽyãgsı ĩyã

6M sɔbiisi, tõma yetı ya la Zuudãana Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ tı ya zãagɛ
ya mẽŋa la sɔbiisi sɛba wuu n de zẽyãgsı vɔa yooryooro ka dɔla
pa'algɔ sɛba tı tõma pa'alɛ ya la. 7Yãma mẽŋa mi sõŋa tı la masɛ mɛ
tı ya ıta tõma n daan ıtı se'em na. Tõma n daan boe ya zẽ'am na,
tõma daan ka tarı zẽyãgrɛ, 8la tõma ka diti nẽra dia zãŋa, tõma daan
tõnnı na wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ nãmsra zozo'e ka bɔɔra tı tõma dia yelle
dɛna nãmsgɔ bɔ ya nẽra baa ayıla. 9Tõma n daan ıtı bɛla la, la dagı tı
tõma ka tarı la sore tı tı sose sõŋrɛ ya zẽ'am, tõma daan tõnnı tı
pa'alɛ ya, tı ya mẽ ıta la bɛla. 10Tõma n daan boe ya zẽ'am na, tõma
daan yele ya yetı: <<Sɛka n ka boorı tı a tõm, a da di.>> 11La
tõma wõm tı nẽrba basɛba n boe ya zẽ'am dɛna zẽyãgsı vɔa
yooryooro, dee kẽ'era nẽrba yɛla pʋam. 12Tõma yetı nẽr-bãma mɛ,
dee kã'ana ba la Zuudãana Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ tı ba yõkɛ ba mẽŋa

mõrgɛ tõm bɩsɛ ba mẽŋa yelle.
[13]La sãn dɛna yãma, m sɔbiisi, da kãn targɛ-ya la tõon-sõma ɩrgɔ.
[14]Nẽra sãn ka sakɛ bõn-sɛba tɩ tõma yele ya gõŋɔ wã pʋam na, ya
bãŋɛ a dãana lɔkra ẽ, tɩ yãnnɛ yõkɛ ẽ. [15]La ya da dɩkɛ ẽ tɩ a lebge ya
bɛ, kã'an ya ẽ wʋ ya sɔbia.

Ba'asgɔ yetɔga

[16]Zuudãana mẽŋa n de sũ-mã'asʋm dãana la wʋn bɔ ya sũ-mã'asʋm
wakatɛ woo la sɛla woo pʋam. Zuudãana wʋn bɔna la ya wuu.
[17]Mam Apolɩ n gʋlsɛ pʋ'ʋsgɔ wã la m mẽŋa nu'ugo, mam pʋ'ʋsrɩ ya.
Mam gʋlsrɩ la wãna m gõnnɔ wuu pʋam, pa'ala tɩ la de la mam n
gʋlsɛ.
[18]Tɩ Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya wuu. \e
1TI
1 Timõtɩ

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Atimõtɩ

Bilgre

Atimõtɩ ma de la Zifu n bɔ Azezi sɩra, dee tɩ a sɔ dɛna Grɛkɩ. La de la Apolɩ sore sẽnnɛ bʋyi dãana tɩ a tʋ'ʋsɛ Atimõtɩ Listri (Tõoma gõŋɔ 16:1-3). La daan pɔsɛ la bilam tɩ Atimõtɩ dɔla Apolɩ tõnna Nawẽnnɛ tõoma (Tõoma gõŋɔ 17:14, 18:5, 19:22).

Apolɩ gʋlsɛ la gõnnɔ bayi bɔ Atimõtɩ. Gõn-bãma bayi, la Atiti gõŋɔ pʋam, a kã'anɩ la Azezi nẽrba nẽŋadõma.

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ a gʋlsɛ bɔ Atimõtɩ wã pʋam, a tɔgɛ la bõna batã yelle:

A kã'an na Azezi nẽrba yetɩ ba guuse ba mẽŋa la põmpɔrŋɔ

zãsŋɔ. Põmpɔrŋɔ zãsŋɔ la pa'alɛ tɩ dũnia zuo bõna de la bõn-be'ero, nẽra ka tã wʋn yẽ fãarɛ tɩ la sãn dagna tɩ a dãana tarɩ la yɛla n sʋgɛ bãŋrɛ tɩ nẽrba basɛba ka mi. Ba ken yɛta nẽrba tɩ ba guuse ba mẽŋa da dita dia basɛba, la ba da dita pɔgsɩ. Bɛla de la põmpɔrŋɔ.

Bʋyi, a pa'alɛ la Azezi nẽrba la pʋ'ʋsgɔ sɔa n wʋn dɔla se'em, la Azezi nẽrba, la ba nẽŋadõma, la ba yel-bɩsrɩba n masɛ tɩ ba ãna se'em.

Bʋtã, a pa'alɛ la Atimõtɩ mẽŋa, ẽŋa n wʋn ẽŋɛ se'em tara nẽrba buuri to'oto'ore n boe Wẽndeego la pʋam, tɩ a wʋn tãna tõnna Nawẽnnɛ tõoma sõŋa.

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Atimõtɩ

1

1Mam Apolɩ n de Azezi-krisi Tõntõnna* n gʋlsɛ gõŋɔ wã. La de la Nawẽnnɛ n de tɩ Fãagra, la Azezi-krisi tɩ tɩ tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura la, n bɔ mam nõorɛ tɩ mam dɛna a Tõntõnna. 2Mam gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra la Atimõtɩ n lebge mam mẽŋa bia Azezi-krisi doosgo la pʋam. Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ fʋ yel-sõnnɛ, dee zoe fʋ ninbãalga, dee bɔ fɔ sũ-mã'asʋm.

Sɛba n zãsnɩ põmpɔrŋɔ zãsŋɔ

3Mam n daan we'esɩ Masedʋanɩ dee yele fʋ se'em na, ken weege Efɛɛzɩ tẽŋa yele nẽr-sɛba n zãsnɩ põmpɔrŋɔ zãsŋɔ la tɩ ba da zãsʋm.
4Yele ba tɩ ba basɛ kʋrʋm kʋrʋm dõma sɔlma, la yaabdõma deto kãalgɔ n ka tarɩ ba'asgɔ. Bõn-bãma tarɩ la nõke'ene sẽna, dee ka

sõŋra tɩ Nawẽnnɛ tõoma sẽnna nẽŋa. Nẽrba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra n botɩ
a tõoma la sẽnna nẽŋa. 5Mam yetɩ fʋ yele ba bɛla, tɩ ba tara la
pʋtẽ'erɛ n ãn sõŋa, dee bãŋɛ ba sũure pʋam tɩ ba ka tarɩ dõrga, dee
bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ba sũure wuu tɩ ba nõŋlʋm zo'oge. 6La nẽrba
basɛba basɛ bõn-bãma mɛ, dee tɔgra yetɔg-yaalsɩ, 7bɔɔra tɩ ba dɛna
Nawẽnnɛ lɔɔ* karẽnsãandõma, dee ka wõnna ba mẽŋa n yetɩ se'em,
bɩɩ yel-sɛba tɩ ba zãsnɩ na võorɛ.
8Tɩ mi tɩ Amoyisi lɔɔ ãn sõŋa, ba sãn dɩkɛ ẽ tõm wʋ lan masɛ se'em.
9Tõma mi tɩ lɔɔ la ka ẽŋɛ sɛba n masɛ la ĩyã, a ẽŋɛ la nẽr-sɛba n ka
sakrɩ lɔɔ, la sɛba n ka sakrɩ nõorɛ la ĩyã, la sɛba toogo n ka boe la
Nawẽnnɛ, la tõon-be'ero dõma, la nẽr-sɛba n pɔ'ɔrɩ Nawẽnnɛ dee ka
nanna bõn-sɛba wuu n de Nawẽnnɛ bõnɔ, la sɛba n kʋʋrɩ ba sɔdõma,
la ba madõma, la sɛba n de nẽr-kʋʋrba ĩyã, 10la sɛba n ɩtɩ yalsɩ, la
bʋra-sɛba n gã la taaba, la pɔg-sɛba n gã la taaba, la sɛba n yõgrɩ
nẽrba kɔɔsra, la põmpɔrndõma, la sɛba n pɔtɩ dee ka ɩta ban yele
se'em na, la nẽr-sɛba n ɩtɩ sɛla woo n sɩ'ɩsrɩ sɩra kõ-yẽlga la ĩyã. 11Kõ-
yẽlga ẽŋa ze'ele la sũ-yẽlga dãana Nawẽnnɛ n tarɩ na'am pãŋa la
zẽ'am, ẽŋa n dɩkɛ ẽ ẽŋɛ mam nu'usum tɩ m mõolɛ.

Apolɩ pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ

12Mam pʋ'ʋsrɩ tɩ Zuudãana Azezi-krisi n bɔ mam pãŋa, la ẽn bãŋɛ tɩ
mam de sɩra dãana looge mam tɩ m tõm a tõonɛ wã. 13Baa mam n
daan pɔ'ɔrɩ a yʋ'ʋrɛ, nãmsra a nẽrba, dee tʋʋra ẽ na, a zoe mam
ninbãalga mɛ. Se'ere n soe la, mam daan ka bãŋɛ mam ɩtɩ sɛla, mam
n daan ka bɔ Azezi sɩra la ĩyã tɩ mam ɩta bɛla. 14Tɩ Zuudãana Azezi-
krisi la ẽŋɛ mam a yel-sõnnɛ mɛ zozo'e, botɩ mam bɔ ẽ sɩra, dee tara
a nõŋlʋm. 15Yetɔg-sɛka tɩ mam yetɩ m tɔgɛ wã de la sɩra, la a masɛ
mɛ tɩ nẽra woo to'oge ẽ sõŋa:

<<Azezi-krisi wa'am dũnia zuo
wa fãagɛ la tõon-be'ero dõma.>>
La mam n de tõon-be'ero dãana gãnna ba wuu. 16La ẽn zoe mam
ninbãalga la, la de la Azezi-krisi n pa'alɛ a sũ-mã'arɛ zozo'e la mam n
de tõon-be'ero dãana gãnna la, tɩ la wʋn dɛna makrɛ pa'alɛ nẽr-sɛba n
wʋn wa bɔ ẽ sɩra la, tɩ a wʋn ẽŋɛ a sũ-mã'asʋm la ba, dee bɔ ba vɔm
n ka ba'asrɩ.
17Nawẽnnɛ n de naba wakatɛ wuu, n ka kiiri, tɩ nini ka yẽta ẽ, ẽŋa
ayɩla mã'a sɔna pẽka la nã'asgɔ wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.

18M bia Atimõtɩ, mam zãsŋɔ n wãna tɩ mam dɩkɛ ɩta fʋ nu'usum, wʋ
ban daan to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ fʋ yelle se'em na: Basɛ tɩ yetɔg-
bãma bɔ fʋ pãŋa, tɩ fʋ zɛbɛ zɛbrɛ sõŋa, 19ken bɔ Nawẽnnɛ sɩra, dee
ɩta sɛla tɩ fʋ mi fʋ sũure pʋam tɩ la ãn sõŋa. Nẽrba basɛba zagsɛ bɛla
mɛ, tɩ bõn-ẽŋa basɛ tɩ ba ka le dɔla Azezi sore. 20Nẽr-bãma pʋam,
Ahimẽnɩ, la Alɛgsãndrɩ n daan boe mĩ, tɩ mam daan basɛ ba la
Asũtãana* tɩ ba yõgɛ yɛm, da le pɔ'ɔra Nawẽnnɛ.

2

Pʋ'ʋsgɔ nẽrba wuu ĩyã

1Mam yetɩ ya mɛ lan gãnnɩ wuu, tɩ ya sɔsra dee kã'ara Nawẽnnɛ,
dee pʋ'ʋsra ẽ a yel-sõnnɛ nẽrba wuu ĩyã. 2Sɔsra-ya Nawẽnnɛ bɔ'ɔra
na'adõma, la sɛba wuu n tarɩ ke'eŋo, tɩ tɩ tã'agɛ vɔa la laafɛ, tɩ dãaŋɔ
da bɔna, tɩ tɩ tã'agɛ dɔla Nawẽnnɛ sore sõŋa, tɩ tɩ yel-ɩrɛ ãna sõŋa.
3Bõn-ẽna n ãn sõŋa bɔ Nawẽnnɛ n de tɩ Fãagra dee ãna a sũure
yẽlʋm. 4Ẽŋa n boorɩ tɩ nẽrba wuu yẽ fãarɛ, dee bãŋɛ sɛla n de sɩra.
5Nawẽnnɛ ayɩla mã'a n boe, la nẽra ayɩla mã'a n mẽ boe nẽrba la
Nawẽnnɛ tẽŋasʋka naara ba taaba, ẽŋa de la Azezi-krisi n lebge

nẽrsaala la. 6La de la ẽŋa n dɩkɛ a vɔm yɔ to'oge nẽrba wuu basɛ, bɛla
de la kaseto n pa'alɛ tɩ Nawẽnnɛ n boorɩ tɩ a fãagɛ nẽrba wuu, a
pa'alɛ bɛla la wakat-sɛka tɩ a looge la. 7Bɛla tɩ Nawẽnnɛ daan looge
mam tɩ m dɛna Azezi Tõntõnna* dɩkɛ yel-ẽna wã mõolɛ, dee zãsʋm
bu-zãŋsɩ* Nawẽnnɛ sɩra tɩ ba bɔ ẽ sɩra. Mam tɔgrɩ la sɩra, mam ka
parnɩ.
8Bɛla mam boorɩ tɩ zẽ'a woo bʋraasɩ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, ba zẽkɛ ba
nu'usi la pʋpeelem pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ, ba da tara sũ-isgre bɩɩ nõke'ene.
9Pɔgsɩ mẽ yɛɛra futo wʋ lan masɛ, tɩ la da dɛna pa'al-m-mẽŋa bɩɩ
yãnnɛ. Ba da ɛɛra tɩ ba nẽnnõm dɛna zuto lʋa, bɩɩ sãlma lɔgrɔ, bɩɩ
kug-sõma* lɔgrɔ, la futo ligri n zo'oge yɛa. 10Ba basɛ tɩ ba yel-ɩrɛ ãna
sõŋa wʋ pɔgsɩ n nannɩ Nawẽnnɛ n masɛ tɩ ba ɩta se'em. 11La masɛ tɩ
zãsŋɔ wakatɛ pɔgsɩ ãna sĩm, dee sakra nõorɛ. 12Mam ka bɔ pɔgsɩ
nõorɛ tɩ ba zãsna, bɩɩ ba sɔna bʋraasɩ, ba ãna sĩm. 13La de la Adam*
tɩ Nawẽnnɛ daan dẽŋɛ nãam, dee yãŋa nãam Awa. 14La, la dagɩ
Adam tɩ Asũtãana* daan pã'asɛ, a daan pã'asɛ la Awa yãŋɛ, tɩ a sɩ'ɩsɛ
Nawẽnnɛ nõorɛ. 15La baa pɔgsɩ n nãmsrɩ dee dɔgra la, ba tã wʋn yẽ
fãarɛ, ba sãn mõrgɛ ze'ele kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ doosgo pʋam, tara
nõŋlʋm la pʋpeelem, dee guusra ba mẽŋa.

3

Sɛba n boe Nawẽnnɛ nẽrba nẽŋa n wʋn ãna se'em

1Yetɔg-ẽna tɩ mam yetɩ m tɔgɛ wã de la sɩra, nẽra sãn bɔɔra tɩ a
dɛna Nawẽnnɛ nẽrba nẽŋadãana, la de la tõon-sõŋɔ tɩ a boorɩ tɩ a
tõm. 2La dẽnɩ tɩ nẽŋadãana dɛna nẽra n ka tarɩ dõrga, la a dɛna pɔg-
yẽŋa dãana, la a dɛna nẽra n tarɩ a mẽŋa sõŋa, dee tara pʋtẽ'e-sõŋɔ, a
dɛna nẽra tɩ ba nannɩ, la a dɛna nẽra n ɩtɩ nẽrba sãanɔ, dee tãna wʋn

zãsʋm nẽrba. [3]A da dɛna nẽra n dɩkɛ a mẽŋa bɔ dãam, a da dɛna
zɛbzɛbra, a dɛna sũ-bʋgsʋm dãana, da nõŋɛ girgiri, la a da nõŋɛ
bõnɔ. [4]A dɛna nẽra n bɩsrɩ a yir-dõma yelle sõŋa, tɩ a kɔma sakra a
yetɔga, nã'asra ẽ sɛla woo pʋam. [5]Nẽra sãn ka tãna bɩsra a mẽŋa yir-
dõma yelle, a wʋn ẽŋɛ la wãne bɩsɛ Nawẽnnɛ nẽrba yelle? [6]A da dɛna
nẽr-paalga Azezi sore la pʋam, tɩ a da zẽkɛ a mẽŋa tɩ ba wa di a
sarɩya wʋ Asũtãana* la. [7]La dẽnɩ tɩ nẽr-sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ mẽ
tɔgra a yelle yetɩ a de la nẽr-sõŋɔ. Tɩ ba da wa pɔ'ɔgɛ ẽ, tɩ yãnnɛ yõkɛ
ẽ tɩ a lui Asũtãana bẽrgɔ pʋam.
[8]Yel-bɩsrɩba mẽ masɛ mɛ tɩ ba dɛna nẽrba tɩ ba nannɩ, ba da dɛna
nẽrba n tarɩ nõgõla, ba da yũura dãam bugra, ba da dɛna nẽrba n ɩtɩ
sɛla n ka masɛ yẽta bõntarsõm. [9]Ba dɛna nẽrba n tarɩ Nawẽnnɛ sɩra n
daan sʋgɛ, tɩ a puke pa'alɛ tɩ la, ɩta sɛla woo tɩ ba mi ba sũure pʋam
tɩ la masɛ mɛ. [10]Dẽnɩ tɩ ba dẽŋɛ makɛ ba bɩsɛ, ba sãn ka tara dõrga, tɩ
ba yãŋa tõm yel-bɩsrɩba tõoma la.
[11]La ba pɔgba*f1* mẽ masɛ tɩ ba dɛna la nẽrba tɩ ba nannɩ, ba da
dɛna nẽrba n tɔgrɩ nẽrba be'em, ba tara ba mẽŋa sõŋa, dee dɛna sɩra
dõma sɛla woo pʋam.
[12]Dẽnɩ tɩ yel-bɩsra dɛna pɔg-yẽŋa dãana, dee tãna bɩsra a kɔma, la a
yir-dõma yelle sõŋa. [13]Yel-bɩsrɩba sɛba n tõnnɩ ba tõoma sõŋa yẽtɩ
nã'asgɔ mɛ, la ba wʋn yẽ bʋraanɛ zozo'e Azezi-krisi doosgo pʋam.

Bõn-kãtɛ sɛka tɩ Nawẽnnɛ pa'alɛ tõma

[14]Mam tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ la kãn yuuge dee tɩ mam wa'am fʋ zẽ'am, la
mam gʋlsɛ wãna bɔ'ɔra fɔ, [15]tɩ mam sãn yuuge, fʋ tã'agɛ bãŋɛ nẽra n
wʋn ãna se'em Nawẽnnɛ nẽrba tẽŋasʋka, nẽr-sɛba n de vɔm dãana
Nawẽnnɛ mẽŋa nẽrba n tarɩ Nawẽnnɛ sɩra wʋ zẽerɛ n sõŋrɩ deego
se'em na. [16]Tɩ wuu mi tɩ Nawẽnnɛ sɩra n daan sʋgɛ tɩ a dɩkɛ pa'alɛ tɔ

a doosgo pʋam na, de la bõn-kãtɛ. Bõn-kãtɛ ẽŋa de la:

Krisi n daan lebge nẽrsaala.

Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa pa'alɛ tɩ a de la sɩra dãana.

Tɩ malɛkadõma* bɩsɛ ẽ.

Tɩ ba mõolɛ a yelle buuri wuu tẽŋasʋka.

Tɩ nẽrba bɔ ẽ sɩra.

Tɩ Nawẽnnɛ zẽkɛ ẽ la na'am pãŋa sẽŋɛ a yire.

4

Põmpɔrŋɔ zãsŋɔ yelle

[1]Nawẽnnɛ Sɩa tɔgɛ mɛ vẽelga vẽelga yetɩ, dũnia ba'asgɔ wakatɛ,
nẽrba basɛba wʋn basɛ Nawẽnnɛ sore doosgo, dee dɔla sɛla n de
pã'asgɔ, la kʋlkã'arsɩ* põmpɔrŋɔ zãsŋɔ. [2]Ba de la põmpɔrndõma, la
pʋlibsum dõma, tɩ ba zãsna põmpɔrŋɔ dee tɩ ba zuto ka zɛɛra. [3]Nẽr-
bãma zãsnɩ nẽrba yetɩ, pɔgsɩ da ɛlla sɩrba, tɩ bʋraasɩ mẽ da dita
pɔgba, la ba sisra dia basɛba da dita. La de la põmpɔrŋɔ, Nawẽnnɛ
nãam bõn-bãma tɩ nẽr-sɛba n sakɛ ẽŋa mina sɩra la pʋ'ʋsra ẽ a yel-
sõnnɛ dee dita ba. [4]Se'ere n soe la, sɛla woo tɩ Nawẽnnɛ nãam ãn
sõŋa mɛ. Sɛla sɛla ka boe n de fʋ zagsɛ, fʋ sãn pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ a yel-
sõnnɛ. [5]Nawẽnnɛ yetɔga, la pʋ'ʋsgɔ n basrɩ tɩ sɛla woo ãna sõŋa
Nawẽnnɛ zẽ'am.

Azezi tõntõn-sõŋɔ

[6]Pa'alɛ sɔbiisi la bɛla, tɩ fʋ wʋn dɛna Azezi-krisi tõntõn-sõŋɔ, n
to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɩ fʋ bɔ sɩra la, tɩ a pa'asra fʋ pãŋa, dee dɔla
zãsŋɔ n de sɩra la sõŋa. [7]Zãagɛ fʋ mẽŋa la sɔlma n ka tarɩ võorɛ, dee
keŋe fʋ mẽŋa dɔla Nawẽnnɛ sõŋa. [8]Nẽra n ɩtɩ se'em wɩsgra a ĩyã la
tarɩ yõorɔ la fẽe, la a sãn dɔla Nawẽnnɛ sõŋa, la tarɩ yõorɔ mɛ sɛla

woo pʋam, ẽŋa n sõŋrɩ tõma vɔm sɛka tɩ tɩ tarɩ lɛɛlɛ wã pʋam, dee
wʋn bɔ tɔ vɔm n ka ba'asrɩ. [9]Yetɔg-ẽna de la sɩra, la a masɛ mɛ tɩ
nẽra woo to'oge ẽ. [10]Bɛla, tõma n tõnnɩ nãmsra mõrgra la, la de la
tõma n tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura vɔm dãana Nawẽnnɛ n de nẽrsaalba wuu
Fãagra la ĩyã, la a de la sɛba n bɔ ẽ sɩra la Fãagra gãnna.
[11]Pa'alɛ ba, dee zãsʋm ba bõn-bãna. [12]Da basɛ tɩ nẽra zɛɛn fɔ, fõn de
bõnbɩ'a la ĩyã, basɛ tɩ fʋ yetɔga, la fʋ yel-ɩrɛ, la fʋ nõŋlʋm, la fõn bɔ
Nawẽnnɛ sɩra se'em, la fʋ pʋpeelem ãna sõŋa, tɩ la pa'alɛ Nawẽnnɛ
nẽrba, bãma n wʋn vɔa se'em. [13]Mõrgɛ karẽŋra Nawẽnnɛ gõŋɔ pa'ala
nẽrba, bɔ'ɔra ba bʋraanɛ, dee zãsna ba halɩ tɩ m wa wa'am. [14]Da basɛ
bɔ'a la tɩ Nawẽnnɛ bɔ fɔ, tɩ ba daan to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ a
yelle, tɩ kẽma la daan dɩkɛ nu'usi paglɛ fʋ zuo pʋ'ʋsɛ bɔ fʋ la. [15]Tõm
tõon-bãna sõŋa, dɩkɛ fʋ mẽŋa bɔ tõoma la, tɩ nẽrba wuu wʋn yẽ fõn
sẽnnɩ nẽŋa se'em.
[16]Guuse fʋ mẽŋa la fʋ vɔm, la fʋ zãsŋɔ la. Mõrgɛ ze'ele kãŋkãŋɛ ɩta
bɛla wuu. Fʋ sãn ɩta bɛla, tɩ fʋ wʋn fãagɛ fʋ mẽŋa, la sɛba n selsrɩ fʋ
la.

5

Fõn wʋn kã'an Nawẽnnɛ nẽrba se'em

[1]Bʋra-yã'aŋa sãn ẽŋɛ sɛla, da tãsɛ ẽ, kã'an ẽ wʋ fʋ sɔ la. Kã'an
kɔmbɩ'ɩsɩ wʋ fʋ sɔbiisi la, [2]la fʋ kã'an pɔg-yã'asɩ wʋ fʋ madõma la,
dee kã'an pug-sarsɩ wʋ fʋ tãpa la, la pʋpeelem.

Pɔkõpa yelle

[3]Nanna pɔkõpa sɛba n boe ba yɩla mã'a la, dee sõŋra ba. [4]Pɔkõorɛ
sãn tara kɔma bɩɩ yɩɩsɩ, bãma n masɛ tɩ ba bɩsra ba mẽŋa yir-dõma
yelle, ba bɩsra ba dɔgrɩba la yelle wʋ ba dɔgrɩba la n daan bɩsrɩ ba

yelle se'em na, bɛla n ãn Nawẽnnɛ sũure yẽlʋm. 5Pɔkõ-sɛka n boe
ayɩla mã'a ka tara nẽra nẽra la, a te'ege la Nawẽnnɛ pʋ'ʋsra sɔsra
wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ. 6La pɔkõorɛ sɛka n eerɩ tõnna a yɛm n boorɩ
se'em, ẽŋa põn ki mɛ baa la ẽn ken vɔa la. 7Kã'an ba bɛla, tɩ nẽra da
zɛrgɛ ba. 8Nẽra sãn ka bɩsra a yir-dõma yelle, lan gãnnɩ a dee-dõma
yelle, ẽŋa dãana zagsɛ sɛla tɩ tɩ bɔ sɩra la mɛ, la a de la tõon-be'ero
dãana gãnna sɛka n ka dolɩ Nawẽnnɛ na.
9Pɔkõ-sɛka tɩ ba tã wʋn gʋlsɛ a yʋ'ʋrɛ pa'asɛ pɔkõpa gõŋɔ pʋam de
la pɔkõ-sɛka n paagɛ yʋʋma pisyoobɩ, dee ele sɩra ayɩla mã'a. 10La
dẽnɩ tɩ nẽrba mina tɩ a de la tõon-sõma dãana, la a uge kɔma sõŋa, la
a de la nẽra n ẽŋɛ nẽrba sãanɔ, la a peege Nawẽnnɛ nẽrba nãma, la a
sõŋɛ nẽr-sɛba n nãmsɛ, dee dɛna nẽra n tõm tõon-sõma buuri wuu.
11La sãn dɛna pɔkõ-sɛba n ka kʋrgɛ la, da gʋlsɛ ba yʋ'ʋra pɔkõpa la
pʋam, se'ere n soe la, ba yɛm sãn wa bɔna bʋraasɩ pʋam, ba wʋn
basɛ Krisi tõoma mɛ, dee bɔɔra tɩ ba ele. 12La bɛla wʋn dɛna la tuure
bɔ ba, ban sã'am ba nõorɛ la tɩ ba dẽŋɛ bĩŋe la ĩyã. 13Sɛla n pa'asɛ, ba
sãn gʋlsɛ ba, ba wʋn lebge la zẽyãgsɩ ɛɛra kaara yiɛ, la, la dagɩ bɛla
mã'a, ba wʋn lebge la yetɔg-tɔgsrɩba kẽ'era nẽrba yɛla pʋam, dee
tɔgra yetɔg-sɛba n ka narɩ ba tɔgɛ. 14Bɛla, mam boorɩ tɩ pɔkõ-sɛba n
ka kʋrgɛ la le ele dɔgɛ kɔma, bɩsra ba yir-dõma yelle, da basɛ tɩ
bɛ'ɛba yẽ folle tɔgɛ tɩ be'em. 15Se'ere n soe la, pɔkõpa basɛba põn
wẽrgɛ mɛ basɛ Nawẽnnɛ sore dee dɔla Asũtãana*.
16Nẽra n bɔ Azezi sɩra sãn tara pɔkõpa a yire, a bɩsra ba yelle, a da
dɩkɛ ba yelle basɛ Nawẽnnɛ nẽrba zuo, tɩ Nawẽnnɛ nẽrba la tã'agɛ
sõŋɛ pɔkõ-sɛba n ka tarɩ nẽra nẽra la.

Nawẽnnɛ nẽrba kẽma yelle

17Wẽndeego nẽrba kẽma sãn bɩsrɩ nẽrba la yelle sõŋa, lan gãnnɩ

wuu, sɛba n mõrgrɩ mõola dee zãsna Nawẽnnɛ yetɔga la, ba wʋn yẽ
la nã'asgɔ bʋyi. 18La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ: <<Da ẽŋɛ lɔlga
n tõnnɩ si pʋam nõorɛ yʋka>>, dee ken yetɩ: <<La masɛ tɩ
tõntõnna to'oge a yɔɔrɔ.>>
19Nẽra sãn dõrɛ kẽma yetɩ a tõm na tõon-be'ero, da selse ẽ, sãn
dagna nẽrba bayi bɩɩ batã n de kaset-dõma. 20La kẽma sãn tõm tõon-
be'ero, fʋ kã'an ẽ Wẽndeego la pʋam nẽrba wuu nẽŋam, tɩ nẽrba
basɛba la zoe dabeem. 21Mam yetɩ fʋ la Nawẽnnɛ, la Azezi-krisi, la
malɛkadõma* nẽŋam yetɩ, fʋ doose pa'algɔ bãna wã la sɩra, da bɔkra
nẽrba.
22Da kãblɛ dɩkɛ fʋ nu'usi paglɛ nẽra zuo tɩ a tõm Nawẽnnɛ tõoma,
da naagɛ la nẽra a tõon-be'ero pʋam, dɛna pʋpeelem dãana.
23Da le yũura ko'om mã'a, yũura vẽ* fẽe fʋ pʋʋr-dõoma, la fʋ ĩyã n
ka tarɩ pãŋa la ĩyã.
24Nẽrba basɛba tõon-be'ero puke mɛ lan dẽŋɛ ba wʋn di ba sarɩya.
La nẽrba basɛba tõon-be'ero nãn ka puke, dee wʋn wa puke mɛ.
25Bɛla mẽ, tõon-sõma basɛba puke mɛ, la sɛba n sʋgɛ la ka tã wʋn
sʋgɛ ka puke.

6

La masɛ mɛ tɩ sakɛ zuudãandõma

1Nẽr-sɛba n de yamsɩ la, dẽnɩ tɩ ba nanna ba zuudãandõma sõŋa, tɩ
nẽra da pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ, la tɩ zãsŋɔ la. 2La yam-sɛba
zuudãandõma n bɔ Azezi sɩra la, la ka masɛ tɩ ba ka nanna ba yetɩ
bãma de la sɔbiisi. La de la ba tõn malɩn tõnna bɔ'ɔra ba gãnna bɛla,
se'ere n soe la, sɛba tɩ ya tõnnɩ bɔ'ɔra la, de la nẽrba n bɔ Azezi sɩra
dee tɩ Nawẽnnɛ nõŋɛ ba.

Põmpɔrŋɔ zãsŋɔ, la ligri nõŋlʋm

La de la bõn-bãna tɩ fʋ wʋn zãsʋm ba, dee kã'an ba tɩ ba ɩta. 3Nẽra
sãn zãsʋm zãsŋɔ ayẽma ka dɔla tõma Zuudãana Azezi-krisi sɩra
yetɔga, bɩɩ ka dɔla zãsŋɔ sɛka n pa'alɩ tɩ wʋn ãna se'em Nawẽnnɛ sore
doosgo pʋam na, 4a tarɩ la pa'al-m-mẽŋa zo'oge dee ka mina sɛla sɛla,
la a nõŋɛ la yetɔg-yaalsɩ la nõke'ene wẽ'a. Bõn-bãma n sẽm na ɩta
sũure la tadãana bõnɔ, la a ka wõm taaba, la yʋ'ʋr-sã'aŋɔ, la tẽ'esɛ
be'em bɔ'ɔra nẽrba, 5tɩ ba wẽ'era nõke'ene n ka ba'asrɩ la taaba, ban
tarɩ yɛm be'ero dee ka tara yel-sɩra, dee tẽ'esra tɩ Nawẽnnɛ sore
doosgo la de la sɛla n wʋn basɛ tɩ ba yẽ bõntarsõm na ĩyã.
6La de la sɩra tɩ nẽra n dolɩ Nawẽnnɛ sore sãn tara sũ-yẽlʋm la sɛla
tɩ a tarɩ la, a yẽtɩ yõorɔ zozo'e mɛ. 7Tɩ ka tarɩ sɛla sɛla wa'am dũnia
zuo, la tɩ mẽ kãn tã'agɛ tarɩ sɛla sɛla dũnia wã zuo fõrgɛ. 8Bɛla, tɩ sãn
tara dia la futo, la seke mɛ. 9La sɛba n boorɩ tɩ ba yẽ bõntarsõm na
kẽ'erɩ la yɛla pʋam, luta Asũtãana* bẽrgɔ pʋam. Ba boorɩ la bõnɔ
zozo'e n de yalnɛ la be'em, bõn-bãma n kẽ'esrɩ nẽrsaalba wõŋrɛ la
sã'aŋɔ pʋam. 10Se'ere n soe la, ligri nõŋlʋm de la tõon-be'ero wuu
yẽgrɛ. Nẽrba basɛba nõŋɛ la ligri bʋrgɛ dee basɛ Nawẽnnɛ sore,
nãmsɛ ba mẽŋa la toogo buuri zozo'e.
11La fõn de Nawẽnnɛ nẽra la, zãagɛ fʋ mẽŋa la bõn-bãma, dee ɛ sɛla
n masɛ, la Nawẽnnɛ sakrɛ, ken bɔ ẽ sɩra, ɛ nõŋlʋm, la sũ-mã'arɛ, la
sũ-bʋgsʋm. 12Mõrgɛ mẽ mẽerɛ sõŋa Nawẽnnɛ sore doosgo la pʋam yẽ
vɔm n ka ba'asrɩ, tɩ la de la bɛla ĩyã tɩ Nawẽnnɛ looge fo, tɩ fʋ daan
tɔgɛ yetɔg-sõŋɔ yetɩ fõn bɔ Azezi sɩra nẽrba zozo'e nẽŋam na.
13Mam yetɩ fo Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrɩ sɛla woo vɔm nẽŋam, la Azezi-krisi
n daan tɔgɛ sɩra kaseto Apõnsɩ-pilatɩ nẽŋam na, 14yetɩ fʋ sakɛ pa'algɔ
tɩ fʋ to'oge la, gʋrɛ ba sõŋa la pʋpeelem, tɩ dõrga kana, halɩ ka paagɛ
tɩ Zuudãana Azezi-krisi lemŋɔ.

[15]Nawẽnnɛ wʋn botɩ a leme wa'am na wakat-sɛka tɩ a looge la. Sũ-
yẽlga dãana Nawẽnnɛ ayɩla mã'a n de na-kãtɛ, a de la na'adõma
Naba, la zuudãandõma Zuudãana. [16]Ẽŋa mã'a n vɔa wakatɛ wuu, a
boe la peelem n nẽegɛ gãŋɛ pʋam tɩ nẽra ka tãna wʋn paagɛ mĩ, nẽra
baa ayɩla ken ka yẽ ẽ, la nẽra nãn ka yẽtɩ ẽ. Ẽŋa n soe nã'asgɔ, la
pãŋa n ka ba'asrɩ. Amina.
[17]Kã'an nẽr-sɛba n tarɩ dũnia wã bõntarsõm na yetɩ, ba da zẽkra ba
mẽŋa, la ba da dɩkɛ ba te'ere te'ege bõntarsõm tɩ ba ka mĩ ban wʋn
ãna se'em, ba te'ege Nawẽnnɛ, tɩ ẽŋa n bɔ'ɔrɩ tɔ sɛla woo tɩ la sɛkra
sõŋa sõŋa tɩ tɩ ɩta sũ-yẽlga. [18]Kã'an ba yetɩ, ba ɩta sõŋa, ba dɛna
nẽrba n tõnnɩ tõon-sõma zozo'e, la ba dɛna nẽrba n bɔ'ɔrɩ, dee pʋta
sɛla tɩ ba tarɩ bɔ'ɔra nẽrba la sũ-yẽlga. [19]Bɛla tɩ ba wʋn lagsɛ
bõntarsõm n ãn sõŋa kãn sã'am wakatɛ n sẽm na ĩyã, tɩ ba wʋn yẽ
vɔm mẽŋa mẽŋa.
[20]Fõn Atimõtɩ, bɩsra sɛla tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ gu'ule fo la, mõrgɛ zãagɛ
fʋ mẽŋa la yetɔg-yooro n ka dolɩ Nawẽnnɛ sore, zãagɛ fʋ mẽŋa la
nõke'ene wẽ'a tɩ nẽrba tẽ'esrɩ tɩ la de la bãŋrɛ dee tɩ la dagna bɛla la.
[21]La nẽrba basɛba tarɩ la bõn-bãma tẽ'esɛ tɩ bãma tarɩ la bãŋrɛ, bʋrgɛ
dee basɛ Nawẽnnɛ sore.

Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ ya a yel-sõnnɛ. \f1 3:11 Ba tã dɛna pɔgsɩ n de yel-bɩsrɩba. \e

2TI

2 Timõtɩ

Gõŋɔ bʋyi dãana tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Atimõtɩ

Bilgre

Wakat-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ gõn-ẽna wã bɔ Atimõtɩ la, a boe la yʋ'a deem Rom. La daan tɔ mɛ zozo'e bɔ ẽ (2 Timõtɩ 2:9), la nẽra nẽra ka

boe n wʋn sõŋɛ ẽ (2 Timõtɩ 4:16).

Apolɩ daan tẽ'esɛ tɩ ẽŋa vɔm lɛm na ba'asgɔ, bɛla tɩ a gʋlsɛ bɔ Atimõtɩ n de a tõntõn-tadãana tɩ a nõŋɛ wʋ a mẽŋa bia la, tɔgɛ a ba'asgɔ yetɔga bɔ ẽ.

Apolɩ dẽŋɛ pʋ'ʋsɛ la Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ Atimõtɩ ĩyã, dee kã'an ẽ yetɩ, baa nẽrba sãn nãmsra ẽ Nawẽnnɛ tõoma la ĩyã, a mõrgɛ zɛ kãŋkãŋɛ wʋ Azezi sʋda-sõŋɔ (1:1-2:13).

Apolɩ kã'an ẽ mɛ yetɩ a guuse a mẽŋa la nẽr-sɛba n wẽ'erɩ nõke'en-yooro la, tɩ la ka sõŋrɩ nẽrba Nawẽnnɛ doosgo pʋam. A ken yele Atimõtɩ tɩ a ɩta ẽŋa n ɩtɩ se'em na: A dɔla sɩra, la a bɔ sɩra, la a tara nõŋlʋm, la sũ-mã'arɛ, la a da yĩm zãsŋɔ sõŋɔ sɛka tɩ a to'oge la (2:14-4:5).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a pa'alɛ la ẽŋa n nãmsɛ se'em, la Nawẽnnɛ n sõŋɛ ẽŋa se'em (4:6-18).

Gõŋɔ bʋyi dãana tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Atimõtɩ

1

[1]Mam Apolɩ n de Azezi-krisi Tõntõnna* wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em, tɩ m mõolɛ vɔm sɛka tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ tɔ Azezi-krisi ĩyã la yelle. [2]Mam gʋlsrɩ bɔ'ɔra la Atimõtɩ n lebge mam bi-nõŋrɛ la. Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ fɔ yel-sõnnɛ, dee zoe fʋ ninbãalga, dee bɔ fɔ sũ-mã'asʋm.

Apolɩ pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, dee bɔ Atimõtɩ bʋraanɛ

[3]Mam pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, mam tõnnɩ bɔ'ɔra ẽ mina m

sũure pʋam tɩ la ãn sõŋa, wʋ mam yaabdõma n yʋʋn tõnnɩ bɔ'ɔra ẽ
se'em na. Mam tẽrɩ fʋ yelle m pʋ'ʋsgɔ pʋam yʋ'ʋŋɔ la wʋnteɛŋa ka
basra. [4]Mam tẽrɩ fõn daan kellɩ la mɛ, tɩ mam bɔɔra tɩ m le yẽ fɔ, tɩ
m wʋn tara sũ-yẽlga zozo'e. [5]Mam tẽrɩ fõn bɔ Azezi sɩra la fʋ sũure
wuu, wʋ fʋ ma-keko Aloyiizi, la fʋ ma A'enisi n daan dẽŋɛ bɔ Azezi
sɩra se'em na. Mam mi tɩ fʋ ken bɔ sɩra la bɛla. [6]La de la bɛla tɩ mam
tẽera fɔ tɩ fʋ dɩkɛ bɔ'a la tɩ mam daan dɩkɛ m nu'usi paglɛ fʋ zuo tɩ
Nawẽnnɛ bɔ fɔ la, malɩn tõm gãŋɛ bɛla. [7]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n
bɔ tɔ a Sɩa la ka botɩ tɩ tara dabeem, a botɩ tɩ tara la pãŋa, la nõŋlʋm,
la yõk-m-mẽŋa.

[8]Bɛla, da zoe yãnnɛ ka tɔgɛ tɩ Zuudãana Azezi yelle. La fʋ ken da
zoe yãnnɛ mam n boe yʋ'a deem Azezi-krisi kõ-yẽlga ĩyã la, lagɩm na
mam sakɛ nãmsgɔ kõ-yẽlga la ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ wʋn bɔ fʋ pãŋa. [9]Ẽŋa
n fãagɛ tɔ, wi to tɩ tɩ dɛna a nẽrba, la dagɩ tɩn tõm tõon-sõma ĩyã, la
de la a mẽŋa n boorɩ se'em, la a yel-sõnnɛ tɩ a ẽŋɛ bɔ tɔ Azezi-krisi
ĩyã, halɩ lan dẽŋɛ dũnia pĩ'iluŋo. [10]Yel-sõnnɛ ẽŋa yãŋa puke la Azezi-
krisi wa'aŋɔ la ĩyã. Ẽŋa n fãagɛ tɔ, sã'am kũm pãŋa dee botɩ tɩ yẽ vɔm
n ka ba'asrɩ a kõ-yẽlga la ĩyã.

[11]Nawẽnnɛ n looge mam tɩ m dɛna Krisi Tõntõnna mõola a kõ-
yẽlga, dee zãsna nẽrba. [12]La de la kõ-yẽlga la ĩyã tɩ mam yẽta
nãmsgɔ, la mam ka zotɩ yãnnɛ, se'ere n soe la, mam mi sɛka tɩ mam
bɔ sɩra la mɛ, la mam mi m sũure pʋam tɩ a tarɩ pãŋa mɛ wʋn gu'ura
sɛla tɩ a dɩkɛ ẽŋɛ mam nu'usum na sõŋa, halɩ ka paagɛ Nawẽnnɛ
sarɩyadia daarɛ. [13]Basɛ tɩ zãsŋɔ sɛka tɩ mam pa'alɛ fʋ la bɔna fʋ sũure
pʋam tɩ fʋ bɩsra dɔla, ken bɔ Azezi-krisi sɩra tara nõŋlʋm a doosgo
pʋam. [14]Tara zãsŋɔ sõma sɛba tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ ẽŋɛ fʋ nu'usum na la
Nawẽnnɛ Sɩa n boe la tɩ lɛ la pãŋa.

[15]Fõn põn mina tɩ Nawẽnnɛ nẽr-sɛba n boe Azi* so'olʋm la wuu

basɛ mam mɛ, Afizɛlɩ la Ahɛrmozɛnɩ boe la nẽr-bãma pʋam. [16]Tɩ
Zuudãana wʋn zoe A'onezifɔɔrɩ la a yir-dõma ninbãalga, se'ere n soe
la, a ẽn bɔ'ɔra mam bʋraanɛ mɛ, dee ka zoe yãnnɛ la ban ba mam la
bãnsɩ la. [17]La ẽn wa'am Rom na, a mõ'ogɛ la nifo ɛ mam, halɩ wa yẽ
mam. [18]Sarɩyadia daarɛ, tɩ Zuudãana wʋn zoe a ninbãalga. La fõn
ken mina sõŋa sõŋrɛ sɛka wuu tɩ a sõŋɛ mam Efɛɛzɩ.

2

Azezi-krisi tõntõn-sõŋɔ n ɩtɩ se'em

[1]M bia, keŋe fʋ mẽŋa yel-sõnnɛ sɛka tɩ Azezi-krisi ẽŋɛ bɔ tɔ la
pʋam. [2]Mam n zãsʋm fʋ bõn-sɛba nẽrba zozo'e nẽŋam na, dɩkɛ ba
zãsʋm nẽrba n de sɩra dõma n mẽ tã wʋn dɩkɛ ba zãsʋm nẽrba
basɛba. [3]Fõn de Azezi-krisi tõntõn-sõŋɔ la, fʋ mẽ sakɛ nãmsgɔ wʋ
sʋda-sõŋɔ n sakrɩ nãmsgɔ se'em na. [4]Sʋdaaga sãn bɔɔra tɩ a tõm tɩ a
kɛ'ɛma sũure ẽŋɛ yẽlʋm, a ka kẽ'esrɩ a mẽŋa yel-sɛba n dagɩ sʋdaasɩ
yɛla pʋam. [5]La de'eŋo mẽ pʋam, nẽra ka tã wʋn zoe di to'oge bɔ'a tɩ a
sãn ka doose zʋa la sɔa wuu. [6]La de la kaara sɛka n tõm nãmsɛ n wʋn
dẽŋɛ to'oge a bõnkɔɔla la yõorɔ. [7]Wõm mam n yele se'em na võorɛ, tɩ
Zuudãana wʋn basɛ tɩ fʋ bãŋɛ sɛla woo võorɛ.
[8]Tẽra Azezi-krisi n de naba Adavidi* yɩɩŋa la yelle, a ki dee vo'oge,
wʋ kõ-yẽlga la tɩ mam mõolɩ la n yetɩ se'em na. [9]La de la kõ-yẽlga
ẽŋa ĩyã tɩ mam nãmsra, halɩ tɩ ba ba mam na bãnsɩ, wʋ mam de la
tõon-be'ero dãana la. La ba ka ba Nawẽnnɛ yetɔga la. [10]Bɛla ĩyã tɩ
mam mõrgɛ wĩbra sɛla woo pʋam Nawẽnnɛ nẽrba la tɩ a looge la ĩyã,
tɩ ba mẽ yẽ fãarɛ Azezi-krisi ĩyã, dee po yẽ nã'asgɔ n ka ba'asrɩ.
[11]Yetɔg-ẽna wã de la sɩra:
Tɩ sãn ki la ẽ,

tɩ wʋn lagɩm na ẽ vɔa.
12La tɩ sãn mõrgɛ ze'ele kãŋkãŋɛ,
tɩ wʋn lagɩm na ẽ di na'am.
Tɩ sãn zagsɛ yetɩ tõma ka mi ẽ,
a mẽ wʋn zagsɛ yetɩ ẽŋa ka mi to.
13Tɩ sãn ka bɔna tɩ sɩra pʋam,
ẽŋa ken dɛna la sɩra dãana,
se'ere n soe la, a ka malɩn viira a yetɔga.

Tõnna tɩ la paagɛ Nawẽnnɛ yɛm

14Tẽegɛ nẽrba la bõn-bãma, dee kã'an ba Nawẽnnɛ nẽŋam tɩ ba da
wẽ'era nõkɛ'ɛma yetɔg-biɛ yɛla, tɩ ba ka tarɩ yõorɔ baa fẽfẽe, dee
sã'ana sɛba n selsrɩ la. 15Nargɛ pãŋa dɛna nẽra n paagɛ Nawẽnnɛ yɛm,
la fʋ dɛna tõntõnna n ka zotɩ yãnnɛ la a tõoma, dee mõola sɩra kõ-
yẽlga la lan masɛ se'em. 16Zãagɛ fʋ mẽŋa la yetɔg-yooro n ka sõŋrɩ
Nawẽnnɛ doosgo pʋam, nẽr-sɛba n tɔgrɩ yetɔg-bãma la zãarɩ mɛ la
Nawẽnnɛ wɛ'ɛsa be'em pʋam. 17Ba yetɔga la ãn wʋ nõr-kɛka n diti ĩyã
yãara se'em na. Ahimẽnɩ la Afilɛtɩ boe la nẽr-bãma pʋam. 18Bãma
bʋrgɛ mɛ basɛ sɩra sore la, yetɩ kũm vo'ore la põn tole mɛ, ba ẽŋɛ
bɛla basɛ tɩ nẽr-sɛba n bɔ sɩra la basɛba n lɛbra poorʋm. 19La baa
bɛla, Nawẽnnɛ n looge sɛba la ken zɛ la kãŋkãŋɛ wʋ ẽbrɛ n tarɩ pãŋa
la. Yetɔg-bãna n de dãalgɔ n pa'alɛ bɛla: < <Zuudãana la mi sɛba n
de a nẽrba mɛ> >, la < <sɛba wuu n yetɩ bãma de la Nawẽnnɛ
nẽrba la, dẽnɩ tɩ ba basɛ tõon-be'ero> >.
20Yi-kãtɛ pʋam, dagɩ sãlma bɩɩ zũuro laasɩ mã'a n boe mĩ, dɔɔrɔ la
yɔgrɔ laasɩ mẽ boe mĩ mɛ, tɩ ba dɩkɛ sãlma la zũuro laasɩ la tɩ ba
dɛna tʋʋlʋm lɔgrɔ, dee dɩkɛ basɛba la tɩ ba dɛna daarɛ woo tõoma
lɔgrɔ. 21Bɛla mẽ, nẽra sãn zãagɛ a mẽŋa la tõon-be'ero sɛba tɩ mam

pa'alɛ wã, a wʋn ãna wʋ tʋʋlʋm lɔkɔ n welge to'ore tara yõorɔ bɔ
Zuudãana, dee tãna wʋn tõm tõon-sõma buuri wuu.
[22]Zãagɛ fʋ mẽŋa la yel-yooro sɛba tɩ kɔmbɩ'ɩsɩ boorɩ tɩ ba ɩta n de
be'em na, dee ɛ sɛla n masɛ, ken bɔ Nawẽnnɛ sɩra, ɛ nõŋlʋm, la sũ-
mã'asʋm, dee lagɩm na nẽr-sɛba n pʋ'ʋsrɩ tɩ Zuudãana la pʋpeelem
na. [23]Zãagɛ fʋ mẽŋa la nõke'en-yaalsɩ n ka tarɩ võorɛ la. Fõn mi tɩ ba
tarɩ la zɛbrɛ sẽnna. [24]La Zuudãana tõntõnna ka masɛ tɩ a zɛbra. La
masɛ mɛ tɩ a dɛna nẽra n nõŋɛ nẽrba, tãna wʋn zãsʋm nẽrba la sũ-
mã'asʋm. [25]La masɛ tɩ a pa'ala nẽr-sɛba n ka sakrɩ la, la sũ-bʋgsʋm, tɩ
Nawẽnnɛ tã wʋn basɛ tɩ ba teege yɛm mɛ bãŋɛ sɩra, [26]le yẽ yɛm sõŋɔ
yese Asũtãana* bẽrgɔ la pʋam, tɩ a daan tarɩ ba tɩ ba ɩta ẽŋa n boorɩ
se'em na.

3

Guuse fʋ mẽŋa la dũnia ba'asgɔ wakatɛ yɛla

[1]Bãŋɛ tɩ dũnia ba'asgɔ wakatɛ, la wʋn dɛna la toogo. [2]Nẽrba wʋn
dɛna la nõŋ-m-mẽŋa dõma, la lig-nõŋrɩba, ba wʋn dɛna la nẽrba n
wẽ'erɩ ba yõ'orɔ, la pa'al-m-mẽŋa dõma, la nẽrba n tɔgrɩ sɛla n ka ãn
sõŋa, la nẽrba n ka sakrɩ ba sɔdõma la ba madõma nõorɛ, la nẽrba n
ka mi yel-sõnnɛ tɩ ba ẽŋɛ ba, la nẽrba toogo n ka boe la bõn-sɛba n
de Nawẽnnɛ bõnɔ, [3]la nẽrba n ka nõŋɛ taaba, la nẽrba n ka tarɩ nẽra
zĩile, la gõngõ'osrɩba, la nẽrba n ka tarɩ ba mẽŋa sõŋa, la nẽr-tɔɔsɩ, la
nẽrba n sisri sɛla n ãn sõŋa, [4]la zãm dõma, la nẽrba n ka yõkrɩ ba
mẽŋa ɩta sɛla n ka masɛ tɔtɔ, la uk-m-mẽŋa dõma, la nẽrba n nõŋɛ
sɛla n ɩtɩ bãma mẽŋa sũure yẽlʋm gãnna Nawẽnnɛ. [5]Ba ɩtɩ tɩ la ãna
wʋ ba sakrɩ la Nawẽnnɛ, la ba ka sakrɩ a pãŋa la. Zãagɛ fʋ mẽŋa la
nẽr-bãma buuri.

6Ba nẽrba basɛba kẽ'erɩ la yiɛ pʋam pã'asra pɔg-sɛba yɛm n ka boe
zẽ'a ayɩla la. Pɔg-bãma tõm na tõon-be'ero tɩ la dɛna zeero bɔ ba, ban
boorɩ se'em na n tarɩ ba yɛ'ɛna, 7tɩ ba zãsna wakatɛ wuu dee ka tãna
wʋn bãŋɛ sɛla n de sɩra la. 8Nẽr-bãma ka sakrɩ sɩra, wʋ Azanɛsɩ la
Azãmbrɛsɩ n yʋʋn ka sakɛ bɔ Amoyisi* se'em na. Ba de la nẽrba yɛm
n bʋrʋm, tɩ ba Nawẽnnɛ doosgo la lebge zãŋa. 9La ba kãn sẽŋɛ nẽŋa,
se'ere n soe la, nẽrba wuu wʋn yẽ ba yalnɛ na mɛ, wʋ ban yʋʋn yẽ
Azanɛsɩ la Azãmbrɛsɩ yelle se'em na.
10La fõn mi bõn-sɛba tɩ mam zãsʋm nẽrba mɛ, fʋ mi mam yel-ɩrɛ, la
mam yɛm loore n ãn se'em mɛ, la fʋ mi mam n bɔ Nawẽnnɛ sɩra
se'em, la mam sũ-mã'arɛ, la mam nõŋlʋm, la mam n ze'ele kãŋkãŋɛ
se'em, 11fʋ mi nẽrba n nãmsɛ mam se'em, la toog-sɛba wuu n paagɛ
mam Antɩyɔsɩ, la Ikonim, la Listri tẽnsɩ pʋam Azezi ĩyã. Bẽm nãmsgɔ
tɩ mam ka yẽ? La Zuudãana la fãagɛ mam bɛla wuu pʋam mɛ. 12La de
la bɛla, nẽr-sɛba wuu n boorɩ tɩ ba vɔa wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em
Azezi-krisi doosgo pʋam, ba wʋn nãmsɛ ba mɛ. 13La tõon-be'ero
dõma, la sɛba n pã'asrɩ nẽrba wʋn ken kẽ'era la tõon-be'ero pʋam
pa'asra wɛ'ɛsa, ba pã'asrɩ la nẽrba, dee pã'asra ba mẽŋa.
14La sãn dɛna fõn, tara bõn-sɛba tɩ fʋ zãsʋm dee sakɛ tɩ la de la sɩra
la kãŋkãŋɛ, fʋ mi nẽr-sɛba zẽ'am tɩ fõn zãsʋm bõn-bãma. 15Fõn põn
mina Nawẽnnɛ gõŋɔ la mɛ halɩ fʋ bõnbɩ'ɩlʋm, ẽŋa n tã wʋn bɔ fɔ
yɛm, tɩ fʋ yẽ fãarɛ fõn bɔ Azezi-krisi sɩra la ĩyã. 16Nawẽnnɛ gõŋɔ la
wuu de la Nawẽnnɛ n botɩ ba gʋlsɛ, a yõorɔ de la a zãsʋm nẽrba sɩra,
la a botɩ nẽrba bãŋɛ ba koŋre, la a kã'an nẽrba, la a pa'alɛ nẽrba tɩ ba
ɩta sɛla n masɛ ãna sõŋa, 17bɛla tɩ Nawẽnnɛ nẽra wʋn masɛ, mãasʋm
tã'agɛ tõm tõon-sõma buuri wuu.

4

Apolɩ tɔgɛ a ba'asgɔ yetɔga bɔ Atimõtɩ

1Mam bɔ'ɔrɩ fʋ nõorɛ Nawẽnnɛ, la Azezi-krisi n wʋn wa'am wa di
nẽr-vɔɔsɩ, la nẽr-sɛba n ki sarɩya la nẽŋam, la ẽn wʋn wa di a na'am
na ĩyã, 2tɩ fʋ mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga la. Nẽrba sãn sɛlsra, bɩɩ ba sãn
ka sɛlsra, mõolɛ le malɩn mõolɛ wakatɛ wuu. Tɔgɛ pa'alɛ ba tɩ ba
bãŋɛ ba koŋre, gi ba, dee bɔ ba bʋraanɛ tɩ ba ɩta sõŋa, ɩta bɛla wuu la
sũ-mã'asʋm dee tara zãsŋɔ pʋtẽ'erɛ. 3Se'ere n soe la, wakatɛ n sẽm tɩ
nẽrba kãn le bɔɔra tɩ ba selse sɩra zãsŋɔ la, ba wʋn dɔla la ba mẽŋa
yɛm n boorɩ se'em, bɛla ba wʋn ɛɛra la karẽnsãandõma zozo'e n wʋn
zãsʋm ba sɛla tɩ ba nõŋɛ tɩ ba selse mã'a. 4Ba wʋn lɩ ba tʋba mɛ kãn
sɛlsra sɩra la, dee wẽrgɛ sɛlsra sɛla n de sɔlma. 5La fõn, tara fʋ mẽŋa
sõŋa sɛla woo pʋam, sakɛ nãmsgɔ, mõolɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la, la fʋ
tõm tõonɛ na tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ ẽŋɛ fʋ nu'usum na sõŋa.
6La sãn dɛna mam, mam vɔm ãn wʋ ko'om tɩ ba ka'agɛ bɔ Nawẽnnɛ,
mam daarɛ paagɛ mɛ, tɩ mam wʋn fõrgɛ. 7Mam mẽ mẽerɛ sõŋa mɛ
yãŋɛ, mam zoe paagɛ zʋa la tɛka mɛ, la mam bɔ Nawẽnnɛ sɩra mɛ ka
basɛ. 8Lɛɛlɛ wã, tã'arɛ yɔɔrɔ gã mɛ gu'ura mam, tɩ Zuudãana n diti
sarɩya wʋ lan masɛ la, wʋn dɩkɛ bɔ mam daarɛ ẽŋa daarɛ. La, la dagɩ
mam mã'a, la de la nẽr-sɛba wuu n nõŋɛ ẽ bɔɔra tɩ a leme wa'am na.

Apolɩ soolʋm Atimõtɩ tɩ a wa'am

9Mõrgɛ wa'am mam zẽ'am tɔtɔ. 10Se'ere n soe la, Ademasɩ basɛ mam
mɛ dee sẽŋɛ Tesaloniki, ẽn nõŋɛ dũnia wã bõn-yooro la ĩyã. La
Akresãnsɩ sẽŋɛ la Galatɩ, tɩ Atiti mẽ sẽŋɛ Dalmatɩ, 11Aluki mã'a n
weege mam zẽ'am. Fʋ sãn sẽna, fʋ tarɩ Amarkɩ wa'am, tɩ a tarɩ sõŋrɛ
mɛ bɔ mam tõonɛ na ĩyã. 12Mam tõm Atisiki la Efɛɛzɩ. 13Fʋ sãn sẽna,
fʋ dɩkɛ m ɔɔrɔ fuugo la tɩ mam daan basɛ Trʋasɩ Akarpusi zẽ'am na
tarɩ wa'am, la fʋ dɩkɛ gõnnɔ na pa'asɛ, lan gãnnɩ wuu gõn-sɛba tɩ ba

gʋlsɛ la dũnsi gãna kilim na.
[14]Alɛgsãndrɩ n de kuta la ẽŋɛ mam na be'em halɩ zozo'e, Nawẽnnɛ
wʋn yɔ ẽ ẽn ẽŋɛ se'em na. [15]Fʋ mẽ guuse fʋ mẽŋa la ẽ, tɩ a sɩ'ɩsɛ tõma
yetɔga la mɛ zozo'e.
[16]Mam n daan ze'ele sarɩyadia zẽ'am pɔspɔsɩ la, nẽra nẽra ka ze'ele
mam poorʋm sõŋɛ mam, ba wuu basɛ mam mɛ. Nawẽnnɛ da geele
ban ẽŋɛ se'em na. [17]La Zuudãana la daan ze'ele mam poorʋm mɛ sõŋɛ
mam, bɔ mam pãŋa halɩ tɩ mam mõolɛ kõ-yẽlga la sõŋa sõŋa, tɩ bu-
zãŋsɩ* zozo'e wõm. La mam daan yẽ fãarɛ mɛ gɩgnɛ nõorʋm.
[18]Zuudãana la n wʋn ken fãagɛ mam yese mam be'em wuu pʋam,
kẽ'esɛ mam a so'olʋm na pʋam. Ɛŋa n soe nã'asgɔ wakatɛ n ka
ba'asrɩ. Amina.

Pʋ'ʋsgɔ

[19]Pʋ'ʋsɛ Aprisili, la Akila, la A'onezifɔɔrɩ yir-dõma. [20]A'erastɩ weege
la Korẽntɩ. La Atrofim bẽ'erɩ mɛ, tɩ mam basɛ ẽ Milɛtɩ. [21]Mõrgɛ wa'am
dee tɩ ɔɔrɔ wakatɛ paagɛ. A'ebulusi la Apudẽnsɩ, la Alinusi, la
Aklodia, la tɩ sɔbiisi la wuu pʋ'ʋsrɩ fɔ.
[22]Tɩ Zuudãana wʋn bɔna la fɔ. Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ ya a yel-sõnnɛ. \e
TIT
Atiti

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Atiti

Bilgre

Atiti de la Azezi karẽnbia, a dagɩ Zifu. A daan dolɩ la Apolɩ tõnna Nawẽnnɛ tõoma. Wakat-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ ẽ na, Atiti boe la Krɛtɩ bɩsra Azezi nẽrba yelle tɩ sɛla woo ãna sõŋa.

Apolɩ dẽŋɛ pa'alɛ la Azezi nẽrba nẽŋadõma n masɛ tɩ ba ãna se'em (sapɩtrɩ 1).

A ken pa'alɛ Atiti la ẽn wʋn zãsʋm nẽrba buuri to'oto'ore n boe Wẽndeego la pʋam se'em, la sãn dɛna bõnkɛgsɩ, la pɔg-yã'asɩ (tɩ bãma mẽ zãsʋm pɔg-paalsɩ), la a zãsʋm bõnbɩ'ɩsɩ, la yamsɩ wuu (sapɩtrɩ 2).

Dee pa'alɛ Azezi nẽrba n masɛ tɩ ba ɩta se'em, wʋn tã'agɛ kẽ'era la taaba la sũ-yẽlʋm, tɩ nõke'ene, la welgre da bɔna ba tẽŋasʋka (3:1-11).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a pa'alɛ Atiti la ẽŋa n boorɩ tɩ a ẽŋɛ se'em, dee pʋ'ʋsɛ ẽ (3:12-15).

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Atiti

1

1Mam Apolɩ n gʋlsɛ gõŋɔ wã, mam de la Nawẽnnɛ yamŋa, la Azezi-
krisi Tõntõnna* tɩ a tõm tɩ m mõolɛ a kõ-yẽlga tɩ sɛba tɩ Nawẽnnɛ
looge la bɔ sɩra, dee bãŋɛ Nawẽnnɛ sɩra n pa'alɩ ban wʋn dɔla
Nawẽnnɛ sore se'em. 2Tɩ tarɩ pʋtẽ'erɛ tɩ tɩ wʋn yẽ la vɔm n ka ba'asrɩ,
tɩ Nawẽnnɛ n dagɩ põmpɔrma la daan bĩŋe nõorɛ halɩ tɩ dũnia nãn ka
nãam. 3La wakatɛ n paagɛ la, a puke bõn-ẽŋa mɛ pa'alɛ a yetɔga
pʋam, a dɩkɛ a yetɔga la ẽŋɛ la mam nu'usum tɩ m mõolɛ bɔ nẽrba,
wʋ Nawẽnnɛ n de tɩ Fãagra n bɔ nõorɛ se'em na. 4Mam n gʋlsɛ gõŋɔ
wã bɔ'ɔra Atiti n lebge mam mẽŋa bia, tõma n lagɩm dɔla Azezi-krisi
la ĩyã. Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ Fãagra Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ fɔ a yel-sõnnɛ,
dee bɔ fɔ a sũ-mã'asʋm.

Atiti n wʋn tõm se'em Krɛtɩ

5Mam n daan botɩ fʋ weege Krɛtɩ la, la de la fʋ malgɛ bõn-sɛba n
deege dɛna ba malgɛ ba'asɛ la, la fʋ looge kẽma tẽŋa woo Nawẽnnɛ
nẽrba pʋam wʋ mam n yele fʋ se'em na. 6Kẽema masɛ tɩ a dɛna la
nẽra n ka tarɩ dõrga, la a dɛna pɔg-yẽŋa dãana, tɩ a kɔma bɔ Azezi-
krisi sɩra, ka ɩta yooryooro, dee nanna nẽrba. 7Dẽnɩ tɩ nẽŋadãana n
bɩsrɩ Nawẽnnɛ nẽrba yelle dɛna nẽra n ka tarɩ dõrga, la a da dɛna
pa'al-m-mẽŋa dãana, bɩɩ sũ-isgre dãana, a da dɛna dã-yũura, bɩɩ
zɛbzɛbra, bɩɩ nẽra n ɩtɩ sɛla n ka masɛ yẽta bõntarsõm. 8La masɛ mɛ tɩ
a ɩta sãama sãanɔ, la a dɛna nẽra n nõŋɛ sɛla n ãn sõŋa ɩrgɔ, la a tara
pʋtẽ'e-sõŋɔ, la a dɛna nẽra n masɛ sɛla woo pʋam, la a dɛna
pʋpeelem dãana, la a tãna a mẽŋa yõkra. 9La masɛ tɩ a tara sɩra zãsŋɔ
la kãŋkãŋɛ, wʋ ban zãsʋm ẽ se'em na, tɩ a wʋn tã'agɛ bɔ nẽrba
bʋraanɛ tɩ ba dɔla sɩra zãsŋɔ la, dee tã'agɛ pa'alɛ sɩ'ɩsrɩba tɩ ba bãŋɛ
ba koŋre.

10Se'ere n soe la, nẽrba zozo'e n boe dɛna sɩ'ɩsrɩba, la yetɔg-yooro
dõma, dee pã'asra nẽrba. Lan gãnnɩ wuu, nẽr-bãma boe la Zifdõma n
wãtɩ* la pʋam. 11La masɛ tɩ fʋ gu ba tɩ ba da tɔgra bɛla, tɩ ba zãsnɩ
nẽrba la sɛla n ka masɛ, wã'ara nẽrba basɛba yiɛ, ba zãsnɩ sɛla n ka
masɛ ɛɛra la bõntarsõm. 12Krɛtɩ dõma mẽŋa bãŋra ayɩla yʋʋn yetɩ:
< <Krɛtɩ dõma de la põmpɔrndõma wakatɛ wuu, la pʋtʋʋl-dõma ãna
wʋ we-dũnsi la, ba de la zẽyãgsɩ dee tara pʋyã'anɛ.> > 13Yel-ẽŋa de
la sɩra, bɛla ĩyã, kã'an ba sõŋa sõŋa tɩ ba dɔla Nawẽnnɛ sɩra la sõŋa.
14Yele ba tɩ ba basɛ Zifdõma sɔlma, la bõn-sɛba tɩ nẽrba zagsɛ sɩra
dee bɔ nõorɛ tɩ ba ɩta la. 15Sɛla woo ãn sõŋa mɛ bɔ nẽr-sɛka n de
pʋpeelem dãana, la sɛka n de tõon-dẽgrɔ dãana ka sakra Nawẽnnɛ,
sɛla sɛla ka boe n ãn sõŋa bɔ ẽ. Ẽŋa pʋtẽ'erɛ, la a yɛm wuu ki mɛ.
16Ba yetɩ bãma mi Nawẽnnɛ mɛ, la ba tõoma la pa'alɩ tɩ ba sɩ'ɩsrɩ

Nawẽnnɛ mɛ. Ba de la nẽr-bɛ'ɛsɩ gãŋɛ, la ba ka sakrɩ Nawẽnnɛ nõorɛ, dee ka tãna wʋn tõm tõon-sõŋɔ.

2

Zãsʋm nẽrba sɩra

[1]La fõn, zãsʋm nẽrba la bõn-sɛba n masɛ la sɩra zãsŋɔ la. [2]Zãsʋm
bʋra-yã'asɩ tɩ ba tara ba mẽŋa sõŋa, ba dɛna nẽrba tɩ ba nannɩ, ba
tara pʋtẽ'e-sõŋɔ, la ba dɛna nẽrba n dolɩ Nawẽnnɛ sɩra la sõŋa, ba
tara nõŋlʋm, dee dɛna nẽrba n mã'agɛ ba sũure sẽnna nẽŋa.
[3]Yele pɔg-yã'asɩ tɩ ba yel-ɩrɛ pʋam ba dɛna pʋpeelem dõma, la ba da
dɛna gõngõ'osrɩba, ba da dɛna nẽrba n dɩkɛ ba mẽŋa bɔ dãam. Ba
pa'ala sɛla n ãn sõŋa, [4]ba pa'ala pɔg-bɩ'ɩsɩ tɩ ba nõŋɛ ba sɩrba, la ba
kɔma, [5]tɩ ba tara pʋtẽ'e-sõŋɔ, tɩ ba da ɩta dẽgrɔ, tɩ ba dɛna pɔg-mẽnsɩ,
la pɔg-sõma, tɩ ba sakra ba sɩrba, tɩ nẽrba da pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ kõ-
yẽlga la.
[6]Kã'an kɔmbɩ'ɩsɩ la mẽ tɩ ba tara ba mẽŋa sõŋa sɛla woo pʋam. [7]Fõn
mẽŋa botɩ fʋ yel-ɩrɛ wuu ãna sõŋa, pa'alɛ ba ban wʋn ãna se'em, la fʋ
zãsʋm nẽrba Nawẽnnɛ yetɔga la sɩra, la ninmõ'orɛ. [8]La fʋ tɔgra sɩra tɩ
ba da tã'agɛ zɛrgɛ fɔ, tɩ yãnnɛ wʋn yõkɛ sɛba n sɩ'ɩsrɩ la, ban kãn yẽ
sɛla n de be'em tɩ zẽ'am tɔgɛ la ĩyã.
[9]Yele yamsɩ tɩ ba sakra ba zuudãandõma sɛla woo pʋam, ɩta ba
sũure yẽlʋm, ba da zagsɛ ba nõorɛ, [10]la ba da zũura ba lɔgrɔ. Ba
tõnna tõon-sõma pa'alɛ tɩ bãma de la sɩra dõma, bɛla tɩ Nawẽnnɛ n
de tɩ Fãagra zãsŋɔ la wʋn yẽta pẽka sɛla woo pʋam.
[11]Bẽm ĩyã, Nawẽnnɛ botɩ tɩ bãŋɛ a yel-sõnnɛ la n de fãarɛ bɔ
nẽrsaalba wuu la mɛ. [12]A zãsnɩ tõma tɩ tɩ basɛ la sɛla n ka dolɩ
Nawẽnnɛ sore, la dũnia nẽrba n boorɩ sɛla la, dee vɔa dũnia wã zuo

la pʊtẽ'e-sõŋɔ, la sɪra, dee dɔla Nawẽnnɛ sore sõŋa. [13]Bɛla tɪ tɪ wʊn
tara pʊtẽ'erɛ gu'ura sũ-yẽlga daarɛ la, daar-ẽŋa Azezi-krisi n wʊn
leme wa'am la a na'am pãŋa. Ẽŋa n de tõma Nawẽnnɛ, la tɪ Fãagra.
[14]Ẽŋa n dɪkɛ a vɔm bɔ tõma ĩyã, tɪ a fãagɛ tɔ tõon-be'ero wuu pʊam,
dee basɛ tɪ tɪ malgɛ ãna sõŋa dɛna a mẽŋa nẽrba, mõrgɛ tõnna tõon-
sõma.
[15]La de la bɛla tɪ fʊ wʊn zãsʊm ba, bɔ ba bʊraanɛ, dee kã'an ba. Ẽŋɛ
bɛla la nõorɛ sɛka tɪ fʊ tarɪ la. Da basɛ tɪ nẽra pɔ'ɔgɛ fɔ.

3

Nawẽnnɛ nẽrba yel-ɪrɛ n wʊn ãna se'em

[1]Tẽegɛ ba wuu yetɪ la masɛ mɛ tɪ ba nanna tẽŋa la nẽŋadõma, la
kɛ'ɛndõma dee sakra ba nõorɛ, dee tõnna tõon-sõma buuri wuu. [2]Ba
da tɔgra nẽrba be'em, ba da dɛna zɛbzɛbrɪba, la ba dɛna nẽrba n tarɪ
sũ-mã'asʊm, dee ɪta sũ-bʊgsʊm la nẽrba wuu.
[3]Tõma mẽ daan de la nẽrba n ka mi sɛla, la sɪ'ɪsrɪba, la nẽrba n
bʊrgɛ ka dɔla sɪra sore, tɪ tõma yɛmleego, la bõn-yooro tɪ tõma boorɪ
la sɔna tõma. Tõma daan vɔa la pʊtʊʊlgɔ pʊam, ɪta sũure la tɪ taaba
bõnɔ, dee dɛna nẽrba tɪ ba ka nõŋɛ, dee sisra taaba.
[4]La Nawẽnnɛ n de tɪ Fãagra la n wa pa'alɛ nẽrsaalba a yel-sõnnɛ, la
a nõŋlʊm na, [5]a fãagɛ tɪ mɛ, la, la dagɪ tɪn tõm tõon-sõma ĩyã, la de
la a mẽŋa ninbãal-zʊa ĩyã tɪ a fãagɛ tɔ. A botɪ a Sɪa la n peege tõma
sũure dẽgrɔ botɪ tɪ lebge nẽr-paalsɪ tara vɔm paalga. [6]La de la Azezi-
krisi n de tɪ Fãagra la ĩyã, tɪ Nawẽnnɛ bɔ tɔ a Sɪa la sõŋa sõŋa, [7]tɪ a
yel-sõnnɛ na botɪ tõma masɛ a nẽŋam, lebge a kɔma wʊn yẽ vɔm n
ka ba'asrɪ tɪ tõma tarɪ pʊtẽ'erɛ gu'ura la.
[8]Yetɔg-ẽna de la sɪra. Bɛla tɪ mam bɔɔra tɪ fʊ mõrgɛ pa'alɛ ba yel-

bãma, tɩ nẽr-sɛba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la mõrgɛ tõnna tõon-sõma. Yel-
bãma n ãn sõŋa dee tara yõorɔ bɔ'ɔra nẽrba. 9La sãn dɛna nõke'en-
yooro, la yaabdõma deto kãalgɔ, la nõkɛ'ɛma wẽ'a Zifdõma lɔɔ* la
yɛla, zãagɛ fʋ mẽŋa la bõn-bãma, se'ere n soe la, ba ka tarɩ yõorɔ, ba
de la zãŋa. 10Nẽra sãn tara welgre sẽnna, fʋ kã'an ẽ nõorɛ ayi, tɩ a sãn
ken zagsɛ, fʋ basɛ ẽ, la ya da le tara yetɔga la ẽ. 11Tɩ fʋ mi tɩ nẽr-ẽŋa
buuri bʋrgɛ mɛ basɛ sɩra sore, dee tõnna tõon-be'ero n pa'alɩ tɩ a kãn
yẽ bʋʋrɔ.

Ba'asgɔ yetɔga, la pʋ'ʋsgɔ

12Mam wʋn tõm na Artemasɩ bɩɩ Atisiki fʋ zẽ'am, a sãn wa'am, fʋ
nargɛ pãŋa wa'am mam zẽ'am Nikopoli, tɩ mam looge yɛm tɩ m bɔna
la bilam tɩ ɔɔrɔ wakatɛ tole. 13Mõrgɛ bɩsɛ Azenaasɩ n de yetɔg-mita,
la Apolɔsɩ sore sẽnnɛ na yelle, tɩ sɛla da pɔ'ɔgɛ ba. 14Tõma nẽrba la
masɛ mɛ tɩ ba zãsʋm tõnna tõon-sõma tɩ la sõŋɛ sɛba n boorɩ sõŋrɛ
la, dee da vɔa vɔm n ka tarɩ yõorɔ.
15Nẽr-sɛba n boe la mam na wuu pʋ'ʋsrɩ fɔ. Pʋ'ʋsɛ nẽr-sɛba n bɔ
Azezi sɩra nõŋɛ tõma la.

Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya wuu. \e

PHM

Afilmõ

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ Afilmõ

Bilgre

Afilmõ yʋʋn de la nẽr-kãtɛ n bɔ Azezi sɩra bɔna Kolɔsɩ Wẽndeego la pʋam, a de la Apolɩ sɩrɛ. La de la Apolɩ n pa'alɛ ẽ Nawẽnnɛ sɩra, tɩ a sakɛ.

Afilmõ yʋʋn tarɩ la yamŋa yʋ'ʋrɛ n de A'onezim, tɩ a zoe fõrgɛ dee

basɛ ẽ.

Apolɩ n boe yʋ'a deem wakat-sɛka la, tɩ A'onezim sẽŋɛ a zẽ'am. Tɩ Apolɩ tɔgɛ Nawẽnnɛ yetɔga bɔ ẽ, tɩ a bɔ Azezi sɩra. Bɛla poorʋm tɩ Apolɩ yele ẽ tɩ a lebe a zuudãana la zẽ'am.

Bɛla tɩ a gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ a sɩrɛ Afilmõ sose ẽ tɩ a basɛ sɛla wuu tɩ A'onezim ẽŋɛ la taalɛ. Se'ere n soe la, wakat-ẽŋa, yamŋa sãn zoe fõrgɛ, tɩ a zuudãana la le yẽ ẽ, a wʋn botɩ a yẽ la nãmsgɔ zozo'e. Bɛla tɩ Apolɩ sose Afilmõ tɩ a da le to'oge ẽ wʋ a yamŋa mã'a, a bɩsɛ ẽ wʋ a de la a sɔbia Azezi-krisi ĩyã.

Gõn-sɛka tɩ Apolɩ gʋlsɛ bɔ

Afilmõ

1

1Mam Apolɩ n boe yʋ'a deem Azezi-krisi yelle, la tɩ sɔbia Atimõtɩ n
gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra tɩ sɩr-sõŋɔ Afilmõ n de tɩ tõntõn-tadãana, 2la tɩ
tã Apɩa, la Arsipi n lagɩm na tõma yẽ nãmsgɔ Azezi tõoma pʋam na,
la Nawẽnnɛ nẽrba la n lagsrɩ fʋ yire pʋam na. 3Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la tɩ
Zuudãana Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm.
4Mam pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ daarɛ woo a yel-sõnnɛ mɛ, dee tẽra fʋ yelle
m pʋ'ʋsgɔ pʋam ka basra. 5Se'ere n soe la, mam wõm ban tɔgrɩ fõn bɔ
tɩ Zuudãana Azezi sɩra se'em, la fõn tarɩ nõŋlʋm Nawẽnnɛ nẽrba la
wuu ĩyã se'em. 6Mam sosrɩ Nawẽnnɛ tɩ fõn lagɩm na tõma bɔ Azezi-
krisi sɩra la wʋn sẽnna nẽŋa, a wʋn basɛ tɩ fʋ bãŋɛ bõn-sõma sɛba
wuu tɩ tɩ tarɩ Krisi doosgo pʋam. 7M sɔbia, fʋ nõŋlʋm na bɔ mam sũ-
yẽlga zozo'e mɛ, dee bɔ mam bʋraanɛ, fõn botɩ Nawẽnnɛ nẽrba la

wuu sũure mã'agɛ la ĩyã.
[8]Bɛla tɩ baa mam n tarɩ nɩ nõorɛ wʋn yele fo tɩ fʋ ẽŋɛ se'em Krisi
ĩyã la, mam ka ẽŋɛ bɛla, [9]mam sosrɩ fʋ la nõŋlʋm. La de la mam
Apolɩ n de bʋra-yã'aŋa, mam boe la yʋ'a deem lɛɛlɛ wã Azezi-krisi
yelle. [10]Mam sosrɩ fʋ la A'onezim*f1* tɩ mam boe yʋ'a deem tɩ a sakɛ
Azezi lebge mam bia la ĩyã. [11]Kʋrʋm, a daan ka tarɩ yõorɔ bɔ fɔ, la
lɛɛlɛ wã a yãŋa tarɩ yõorɔ mɛ bɔ fõn na mam.
[12]Mam lebe tõnna ẽ na fõn zẽ'am, mam nõŋɛ ẽ na m sũure wuu.
[13]Mam boorɩ nɩ tɩ a bɔna la mam zẽ'am to'oge fõn zẽ'a sõŋra mam,
mam n ken bɔna yʋ'a deem Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la ĩyã la. [14]La mam ka
boorɩ tɩ m ẽŋɛ sɛla tɩ fõn sãn ka sakɛ, tɩ la da kãn dɛna mam mõrgɛ fʋ
mɛ tɩ fʋ ẽŋɛ mam yel-sõnnɛ, la dɛna fʋ mẽŋa n boorɩ se'em.
[15]Tã tɩ A'onezim n daan basɛ fõn dee fõrgɛ wakatɛ fẽe la, la de la tɩ
fʋ le to'oge ẽ tɩ a bɔna la fʋ wakatɛ wuu. [16]La a ka le dɛna fʋ to'oge ẽ
tɩ a dɛna fʋ yamŋa mã'a, a gãnnɩ yamŋa mɛ, a yãŋa de la sɔbi-nõŋrɛ.
Mam nõŋɛ ẽ mɛ halɩ zozo'e, la fõn wʋn nõŋɛ ẽ gãnna, se'ere n soe la,
a de la fʋ yamŋa dee ken dɛna fʋ sɔbia Zuudãana doosgo pʋam.
[17]Bɛla, fʋ sãn dɛna mam sɩrɛ, fʋ to'oge ẽ wʋ fõn wʋn to'oge mam
mẽŋa se'em na.
[18]La a sãn ẽŋɛ fʋ tuuge, bɩ a sãn tara fʋ sãnnɛ, basɛ tɩ la dɛna mam
sãnnɛ. [19]Mam Apolɩ n gʋlsɛ wãna la mam mẽŋa nu'ugo yetɩ: Mam
wʋn yɔ fɔ. Mam kãn tẽegɛ fɔ tɩ fʋ mẽŋa tarɩ mam sãnnɛ, la de la
mam n sõŋɛ fɔ tɩ fʋ yẽ vɔm. [20]Ẽe, m sɔbia, ẽŋɛ yel-ẽna bɔ mam,
Zuudãana la ĩyã. Botɩ m sũure mã'agɛ Krisi ĩyã. [21]Mam n mi tɩ fʋ wʋn
ẽŋɛ mam n boorɩ se'em na ĩyã tɩ mam gʋlsɛ bɔ fɔ, la mam mi tɩ fʋ
wʋn põn ẽŋɛ gãŋɛ mam n yele fʋ se'em na mɛ.
[22]La mam sosrɩ tɩ fʋ ken mãasʋm gã'argɔ zẽ'a bɔ ma, tɩ mam tarɩ
pʋtẽ'erɛ tɩ yãma n pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ na ĩyã, ba wʋn basɛ mam tɩ m

leme wa'am ya zẽ'am.
[23]A'epafrasɩ n lagɩm na mam bɔna yʊ'a deem Azezi-krisi yelle la
pʊ'ʊsrɩ fɔ. [24]La mam tõntõn-taaba, Aluki la Amarkɩ, la Aristarkɩ, la
Ademasɩ mẽ pʊ'ʊsrɩ fɔ. [25]Tɩ Zuudãana Azezi-krisi yel-sõnnɛ wʊn bɔna
la ya. \f1 10 A'onezim võorɛ de la a tarɩ yõorɔ. \e

HEB

Ebre

Gõn-sɛka tɩ ba gʊlsɛ bɔ Ebre dõma

Bilgre

Ebre de la Zifdõma yʊ'ʊrɛ ayẽma. Nẽr-sɛka n gʊlsɛ gõn-ẽna wã la, gʊlsɛ bɔ la nẽrba n nãmsrɩ zozo'e, ban bɔ Azezi sɩra ɩ̃yã. A daan gʊlsɛ bɔ ba yetɩ ba da basɛ Nawẽnnɛ sore doosgo, ba yẽ bʊraanɛ ze'ele kãŋkãŋɛ, la ba bãŋɛ tɩ Zuudãana Azezi n gãnnɩ sɛla woo.

Gõŋɔ la pa'alɛ ba mɛ tɩ ba bãŋɛ tɩ Nawẽnnɛ doose la a Dayʊa Azezi-krisi puke a mẽŋa pa'alɛ nẽrsaalba. Azezi n gãnnɩ wuu, ẽŋa n gãnnɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba sɛba n yʊʊn boe la, la Nawẽnnɛ malɛgsɩ, la Amoyisi, la Azoze (sapɩtrɩ 1-4).

Azezi n gãnnɩ kãabgɔ kẽma n yʊʊn boe la wuu, a de la Nawẽnnɛ kãabgɔ kẽma nẽŋadãana n boe wakatɛ wuu. Eŋa n gãnnɩ Nawẽnnɛ kãabgɔ kẽma wuu la, ẽŋa n yesrɩ nẽrba ba tõon-be'ero, la kũm pʊam, botɩ ba yẽta fãarɛ sɩra sɩra. Dũnsi tɩ Ɩsrayɛlɩ dõma yʊʊn ẽn yõgɛ kãabɛ bɔ Nawẽnnɛ na, la de la Azezi-krisi kũm mãmsgɔ (sapɩtrɩ 4-10).

Gõŋɔ la ba'asgɔ a bɔ nẽrba la bʊraanɛ yetɩ ba ken sẽŋɛ nẽŋa Nawẽnnɛ sore doosgo pʊam. Dee pa'alɛ kʊrʊm kʊrʊm Nawẽnnɛ nẽrba basɛba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra se'em, dee kã'an nẽr-sɛba n wʊn

karẽŋɛ gõŋɔ wã la, yetɩ ba te'ege Azezi mã'a, ba bɩsra ẽŋa tɩ ba dolɩ
la, la ba sũure wuu. La ba sakɛ toogo, la nãmsgɔ, ze'ele kãŋkãŋɛ tarɩ
ka paagɛ ba'asgɔ (sapɩtrɩ 10-13).

Gõn-sɛka tɩ ba gʋlsɛ bɔ

Ebre dõma

1

Nawẽnnɛ doose la a Dayʋa tɔgɛ la tõma

1Kʋrʋm, Nawẽnnɛ yʋʋn botɩ a nõtɔ'ɔsrɩba* n tɔgɛ nõorɛ zozo'e bɔ tɩ
yaabdõma, la yetɔga buuri to'oto'ore. 2La lɛɛlɛ wã n de ba'asgɔ
wakatɛ la, Nawẽnnɛ botɩ a Dayʋa la n tɔgɛ bɔ tɔ. La doose la ẽŋa tɩ a
nãam dũnia la saazuum wuu, la a botɩ ẽŋa n sɔna sɛla woo. 3Ẽŋa n
tarɩ Nawẽnnɛ na'am pãŋa wa pa'alɛ tɔ, a ãn wʋ Nawẽnnɛ mẽŋa n ãn
se'em na. La a yetɔga la tarɩ pãŋa mɛ botɩ sɛla woo bɔna a zẽ'a. Ẽŋa n
yese nẽrsaalba tõon-be'ero tɩ ba lebge sõŋa la poorʋm, a sẽŋɛ ka zẽa
la Naba Wẽnnɛ zʋʋgɔ saazuum-zuum. 4Tɩ Nawẽnnɛ zẽkɛ ẽ tɩ a gãnna
malɛkadõma* halɩ zozo'e dee bɔ ẽ yʋ'ʋrɛ n gãnnɩ malɛkadõma yʋ'ʋra.

Nawẽnnɛ Dayʋa Azezi-krisi n gãnnɩ malɛkadõma

5Nawẽnnɛ ka yele malɛka baa ayɩla yetɩ:

< <Fõn de mam Dayʋa,
zĩna mam lebge la fʋ Sɔ.> >

La a ken ka yele malɛka yetɩ:

< <Mam n wʋn dɛna fʋ Sɔ,
tɩ fʋ dɛna mam Dayʋa.> >

6La ẽn daan tõm a bi-kẽŋa la dũnia pʋam na, a yele yetɩ:

< <Dẽnι tι malɛkadõma wuu nã'asra ẽ.> >
[7]La sãn dɛna malɛkadõma la yelle, a tɔgɛ yetι,
ba de la ẽŋa tõntõnιba,
ẽŋa basɛ tι ba ãna wʋ kʋsebgo la,
dee basɛ tι ba ãna wʋ bug-zιlιsι la.
[8]La a yele a Dayʋa la yelle yetι:
< <Fõn de la Nawẽnnɛ,
fʋ na'am na wʋn bɔna la wakatɛ n ka ba'asrι.
Fʋ wʋn sɔna fʋ so'olʋm na la sιra.
[9]Fõn nõŋɛ la sɛla n masɛ,
dee sisra be'em.
Bɛla n soe tι fʋ Nawẽnnɛ welge fʋ to'ore,
bɔ fɔ pẽka, la sũ-yẽlga gãnna basɛba wuu.> >
[10]Dee ken yetι:
< <Zuudãana, fõn nãam tẽŋa halι pĩ'iluŋo wakatɛ,
la saazuum wuu de la fõn nu'usi tõoma.
[11]Ba wuu wʋn sã'am mɛ,
la fõn wʋn weege bɔna.
Ba wʋn kʋrgɛ
wʋ fuugo n kʋrgrι se'em na.
[12]Fʋ wʋn lobe ba basɛ
wʋ fuugo tι ba kilim lobe basɛ la.
Bõnɔ wuu wʋn teege
wʋ ban teerι fu-kɛka la.
La fõn, fõn de la fõn de se'em na ka tɛɛra,
fõn yʋʋma ka tarι tɛka.> >
[13]Nawẽnnɛ ka yele malɛka baa ayιla yetι:
< <Zĩ'ire m zʋʋgɔ, halι tι m wa basɛ

tɩ fʋ bɛ'ɛba bɔna fʋ nãma tẽŋa.> >
[14]Malɛkadõma de la bẽm? Ba de la sɩɩsɩ n tõnnɩ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ, tɩ
Nawẽnnɛ tõnna ba, tɩ ba sõŋra nẽr-sɛba n de ba yẽ fãarɛ la.

2

Da zagsɛ-ya Nawẽnnɛ fãarɛ

[1]Bɛla n soe tɩ la masɛ tɩ tõma gʋrɛ yetɔga la tɩ tɩ wõm na sõŋa sõŋa,
tɩ tɩ da bʋrgɛ. [2]Malɛkadõma* n yʋʋn tɔgɛ yetɔg-sɛba kʋrʋm na ẽŋɛ ba
tõonɛ mɛ, nẽr-sɛba n sɩ'ɩsɛ ka sakɛ ba la, yẽ sɩbgrɛ sɛka n masɛ tɩ ba
yẽ la mɛ. [3]La sãn dɛna bɛla, tõma sãn pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ fãarɛ kãtɛ ẽna,
tõma wʋn ẽŋɛ la wãne põsɛ sɩbgrɛ? Zuudãana mẽŋa n daan põn dẽŋɛ
mõolɛ fãarɛ ẽŋa yelle, tɩ nẽr-sɛba n wõm na pa'alɛ tõma tɩ la de la
sɩra. [4]Tɩ Nawẽnnɛ mẽŋa mẽ tõm tõon-yãlma, la yel-kɩrsɩ, la bõn-
yãlma buuri wuu to'oto'ore, dee bɔ nẽrba a Sɩa* pãŋa wʋ ẽn boorɩ
se'em, pa'alɛ tɩ la de la sɩra.

Azezi n tarɩ fãarɛ wa'am

[5]La dagɩ malɛkadõma tɩ Nawẽnnɛ yetɩ ba sɔna dũnia sɛka n sẽm tɩ
tõma tɔgra a yelle la. [6]La nẽra n tɔgɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ la pʋam zẽ'a
ayẽma yetɩ:

< <Nẽrsaala de la bẽm
tɩ fõn tẽra a yelle?
Nẽrsaala bia de la bẽm
tɩ fõn bɩsra a yelle?
[7]Fõn basɛ mɛ tɩ a ka paagɛ
malɛkadõma wakatɛ fẽe mã'a,
dee yãŋa nã'asɛ ẽ,
bɔ ẽ na'am pãŋa la pẽka.

8Fõn basɛ mɛ tɩ a sɔna sɛla woo.> >
Lan yetɩ Nawẽnnɛ basɛ tɩ sɛla woo sakra nẽrsaala la, a ka basɛ tɩ sɛla
weege ka sakra ẽ. La, lan de se'em na, tõma nãn ka yẽtɩ tɩ sɛla woo
sakrɩ ẽ. 9La tõma yẽ tɩ la de la Azezi tɩ Nawẽnnɛ sike tɩ a ka paagɛ
malɛkadõma wakatɛ fẽfẽe, dee yãŋa nã'asɛ ẽ, bɔ ẽ na'am pãŋa la pẽka
ẽn nãmsɛ ki la ĩyã. La de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ ĩyã, tɩ a ki nẽrsaalba
wuu ĩyã. 10Nawẽnnɛ n de sɛka n basɛ tɩ sɛla woo bɔna, dɛna a bõnɔ
na, la masɛ la ẽŋa yɛm n boorɩ se'em tɩ a botɩ Azezi nãmsɛ, ẽŋɛ sɛla
woo ba'asɛ, fãagɛ nẽrba, tarɩ a kɔma zozo'e sẽŋɛ a na'am pãŋa zẽ'am.
11Azezi n malgrɩ nẽrba tɩ ba dɛna pʋpeelem dõma, la sɛba tɩ a
malgɛ tɩ ba dɛna pʋpeelem dõma la lagɩm tara la Sɔ ayɩla. Bɛla n soe
tɩ a ka zɔta yãnnɛ tɩ a wi ba tɩ a sɔbiisi. 12Bɛla tɩ a yele Nawẽnnɛ yetɩ:
< <Mam wʋn tɔgɛ fʋ yelle m sɔbiisi zẽ'am,
mam wʋn nã'asɛ fɔ ba lagsgɔ zẽ'am.> >
13Dee le yetɩ:
< <Mam wʋn dɩkɛ m sɩra wuu bɔ la Nawẽnnɛ.> >
Dee ken yetɩ:
< <Mam n wãna,
mam na kɔm-sɛba tɩ Nawẽnnɛ bɔ mam na.> >
14Kɔma la tɩ a tɔgrɩ la n de nẽrsaalba tara ĩyã la zɩɩm na, bɛla tɩ Azezi
mẽ lebge nẽrsaala wʋ bãma la ki, tɩ a kũm na sã'am Asũtãana* n de
sɛka n basɛ tɩ nẽrba kiira la pãŋa. 15La de la bɛla tɩ a ẽŋɛ fãagɛ sɛba tɩ
kũm dabeem tarɩ ba botɩ ba ãna wʋ yamsɩ ba vɔm na wuu pʋam na
basɛ. 16La dagɩ malɛkadõma tɩ a wa'am tɩ a sõŋɛ, la de la Abraham*
yɩɩsɩ la tɩ a wa'am tɩ a sõŋɛ. 17Bɛla n soe tɩ la daan masɛ tɩ a lebge
nẽrsaala ãna wʋ a sɔbiisi la sɛla woo pʋam, tã'agɛ dɛna ba kãabgɔ*
kẽma nẽŋadãana n de ninbãal-zɔta, dee dɛna sɩra dãana Nawẽnnɛ
tõoma pʋam. A ẽŋɛ la bɛla yese nẽrba tõon-be'ero, naagɛ ba la

Nawẽnnɛ. 18Azezi mẽŋa n daan yẽ nãmsgɔ wakatɛ sɛba tɩ Asũtãana
makɛ ẽ bɩsɛ la, a tã wʋn sõŋɛ nẽr-sɛba n yẽtɩ nãmsgɔ la mɛ, bɔ ba
pãŋa.

3

Azezi-krisi n gãnnɩ Amoyisi

1Bɛla m sɔbiisi, yãma tɩ Nawẽnnɛ wi tɩ ya welge to'ore dɛna a nẽrba
la, bɩsra-ya Azezi, ẽŋa n de sɛka tɩ Nawẽnnɛ tõm, la ẽŋa n de tõma
kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana Nawẽnnɛ sore doosgo la pʋam. 2A de la
sɩra dãana sɛka n looge ẽ na zẽ'am, wʋ Amoyisi n yʋʋn de sɩra dãana
se'em Nawẽnnɛ nẽrba la pʋam na. 3La masɛ mɛ tɩ Azezi yẽ nã'asgɔ
gãnna Amoyisi halɩ zozo'e, wʋ de-mẽta n yẽtɩ pẽka gãnna deego la
mẽŋa se'em na. 4Asɩra, deego woo de la nẽra n mẽ ẽ, la sɛla woo
mẽta de la Nawẽnnɛ. 5La sãn dɛna Amoyisi, a yʋʋn de la tõntõnna n
de sɩra dãana Nawẽnnɛ nẽrba n ãn wʋ deego la pʋam, dẽŋɛ tɔgɛ sɛla
n wʋn wa tɔgɛ la yelle. 6La Krisi* de la Nawẽnnɛ Dayʋa n de sɩra
dãana sɔna deego la. A deego la de la tõma, tõma sãn ze'ele kãŋkãŋɛ
la bʋraanɛ, dee tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɩ tɩ bɔ sɩra la, la sũ-yẽlga, ka
paagɛ ba'asgɔ.

Nawẽnnɛ wʋn bɔ a nẽrba vo'osgo

7Bɛla, sakɛ-ya Nawẽnnɛ Sɩa n yele se'em yetɩ:
< <Zĩna, ya sãn wõm Nawẽnnɛ kõa,
8ya da kɛ'ɛm ya sũure,
wʋ ya yaabdõma n yʋʋn kɛ'ɛm ba sũure sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ nõorɛ
se'em, makɛ ẽ bɩsɛ weem na.> >
9Nawẽnnɛ yetɩ:
< <Bilam, ya yaabdõma yʋʋn makɛ mam mɛ bɩsɛ,

baa ban yʋʋn yẽ mam tõoma yʋʋma pinaasɩ la.
10 Bɛla tɩ mam sũure yʋʋn ỹiige la zamãan-ẽŋa nẽrba.
Tɩ mam yetɩ: <Ba pʋtẽ'era la botɩ ba tuura mɛ wakatɛ wuu,
tɩ ba ka dɔla mam sore.>
11 Mam sũ-yĩire la pʋam, mam pɔɩ mɛ yetɩ:
<Ba kãn malɩn kẽ zẽ'e-sɛka tɩ mam yetɩ m bɔ ba tɩ ba yẽ vo'osgo
la.> >>
12 M sɔbiisi, guuse-ya ya mẽŋa tɩ ya nẽr-sɛka da tara pʋtẽ'e-be'ero n
wʋn basɛ tɩ a ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra, tɩ bõn-ẽŋa basɛ tɩ a welge la
Nawẽnnɛ n de vɔm dãana la. 13 La bɔ'ɔra-ya taaba bʋraanɛ daarɛ woo,
wʋ Nawẽnnɛ n tɔgrɩ la tõma zĩna se'em na, tɩ ya nẽr-sɛka da kɛ'ɛm a
sũure tɩ tõon-be'ero basɛ tɩ a tuuge. 14 Tõma sãn ze'ele kãŋkãŋɛ wʋ
tõma n bɔ sɩra se'em pɔspɔsɩ la ka paagɛ ba'asgɔ, tɩ wʋn lagɩm na
Krisi to'oge pʋrɛ.
15 Bɛla tɩ la yele Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:
<<Zĩna, ya sãn wõm Nawẽnnɛ kõa,
ya da kɛ'ɛm ya sũure,
wʋ ya yaabdõma n yʋʋn kɛ'ɛm ba sũure sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ nõorɛ
se'em na.>>
16 Sɛba n yʋʋn wõm Nawẽnnɛ kõa dee sɩ'ɩsɛ a nõorɛ la de la bãna? Ba
de la nẽr-sɛba wuu tɩ Amoyisi* yʋʋn tarɩ Ezipti* tẽŋa yese la. 17 Sɛba
tɩ Nawẽnnɛ sũure yʋʋn ỹiige la ba yʋʋma pinaasɩ la de la bãna? Ba
de la sɛba n yʋʋn tõm tõon-be'ero ki weego pʋam na. 18 Sɛba tɩ a
yʋʋn pɔɩ yetɩ ba kãn kẽ zẽ'e-sɛka tɩ a yetɩ a bɔ ba tɩ ba yẽ vo'osgo la
de la bãna? Ba de la sɛba n sɩ'ɩsɛ la. 19 La tõma yẽ tɩ ba yʋʋn ka yãŋɛ
kẽ, ban ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã.

4

[1]Nawẽnnɛ n bĩŋe a nõorɛ tɩ tɩ kẽ a vo'osgo zẽ'am na ken bɔna mɛ,
bɛla tɩ guuse, tɩ ba'asgɔ ya nẽr-sɛka da wa yẽ tɩ a koŋe ka kẽ. [2]Se'ere
n soe la, tõma mẽ wõm Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la wʋ nẽr-bãma n wõm
se'em na. La bãma zẽ'am, yetɔga la tɩ ba yʋʋn wõm na ka tarɩ yõorɔ
bɔ ba, bẽm ĩyã, sɛba n wõm na ka bɔ sɩra. [3]La tõma sɛba n bɔ ẽ sɩra
la, tõma wʋn kẽ vo'osgo la zẽ'am tɩ a yʋʋn yetɩ:

< <Mam sũ-yĩire la pʋam, mam pɔɩ mɛ yetɩ,
ba kãn malɩn kẽ zẽ'e-sɛka tɩ mam yetɩ m bɔ ba tɩ ba yẽ vo'osgo
la.> >

Nawẽnnɛ n yele bɛla la, tɩ a dẽŋɛ põn tõm a tõoma wuu ba'asɛ mɛ
halɩ lan pɔsɛ dũnia nãaŋɔ wakatɛ. [4]La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam zẽ'a
ayɩla tɔgɛ dabsa ayopɔɩ daarɛ la yelle yetɩ:

< <Nawẽnnɛ nãam sɛla woo ba'asɛ,
dee vo'ose la dabsa ayopɔɩ daarɛ.> >

[5]La zẽ'e-ẽna wã la ken tɔgɛ yetɩ:

< <Ba kãn malɩn kẽ zẽ'e-sɛka tɩ mam yetɩ m bɔ ba tɩ ba yẽ
vo'osgo la.> >

[6]Nẽr-sɛba n yʋʋn wõm Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la pɔspɔsɩ la ka kẽ, ban ka
sakɛ la ĩyã. La dẽnɩ tɩ nẽrba kẽ. [7]Bɛla tɩ Nawẽnnɛ le looge daarɛ
ayẽma tɩ ba wi'iri tɩ zĩna. Tɩ yaabdõma n sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ na, yʋʋma
zozo'e n tole tɩ a botɩ Adavidi* tɔgɛ wʋ lan põn gʋlsɛ se'em na yetɩ:

< <Zĩna, ya sãn wõm Nawẽnnɛ kõa,
ya da kɛ'ɛm ya sũure.> >

[8]Azoze* yʋʋn sãn tarɩ nɩ ba paagɛ la vo'osgo asɩra sɩra zẽ'am,
Nawẽnnɛ kãn le tɔgra vo'osgo daarɛ ayẽma yelle. [9]Bɛla, vo'osgo n ken
bɔna Nawẽnnɛ nẽrba la ĩyã, wʋ Nawẽnnɛ n vo'ose dabsa ayopɔɩ
daarɛ la. [10]Se'ere n soe la, nẽr-sɛka n kẽ Nawẽnnɛ vo'osgo la zẽ'am,
mẽ basrɩ a tõoma mɛ dee vɔ'ɔsra, wʋ Nawẽnnɛ n ba'asɛ a tõoma dee

vo'ose se'em na.
[11]Bɛla, tɩ wɩsgɛ tɩ mẽŋa yẽ vo'osgo ẽna, tɩ guuse tɩ nẽra baa ayɩla da
doose sɩ'ɩsgɔ la sore koŋe ka kẽ.
[12]Nawẽnnɛ yetɔga la vɔa mɛ, tara pãŋa, dee tara nõorɛ gãnna
sʊkɔbgɔ n saasɛ tara nõa bayi. A kẽ'erɩ la nẽra pʊam mina a sɩa, la a
sũure yɛla wuu bɔkra, dee mina a pʊtẽ'erɛ, la a yɛm wuu n ãn se'em,
wʊ sʊ'a n welgrɩ kõb-suglsi paara kõb-sõom na. [13]Sɛla baa ayɩla ka
boe n sʊgɛ tɩ Nawẽnnɛ ka yẽta. Bõn-sɛba tɩ a nãam na wuu de la
vẽelsɩ a zẽ'am. La de la ẽŋa n de sɛka tɩ tɩ wʊn ze'ele a nẽŋam tɔgɛ tɩ
yɛla wuu bɔ ẽ.

Azezi-krisi n gãnnɩ kãabgɔ kẽma wuu

[14]Tõma tarɩ la kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana n de Nawẽnnɛ Dayʊa Azezi
n zom saazuum Nawẽnnɛ yire. Bɛla, tɩ ze'ele-ya kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ
sore la doosgo pʊam. [15]Tɩ tarɩ la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana n tarɩ tɩ
zĩile tɩ tɔrgɔ pʊam, se'ere n soe la, a yẽ nãmsgɔ mɛ sɛla woo pʊam wʊ
tõma la, la a ka tõm tõon-be'ero. [16]Bɛla, basɛ-ya tɩ tɩ lɛm Nawẽnnɛ n
de yel-sõnnɛ dãana la na'am bĩmbĩnne na zẽ'am la bʊraanɛ, tɩ a zoe tɩ
ninbãalga ẽŋɛ tɩ yel-sõnnɛ, dee sõŋɛ tɔ wakat-sɛka tɩ tɩ boorɩ.

5

[1]Nawẽnnɛ kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana woo, ba loorɩ ẽ na nẽrsaalba
pʊam tɩ a tõnna bɔ'ɔra Nawẽnnɛ, nẽrba ĩyã. Ẽŋa n bɔ'ɔrɩ Nawẽnnɛ
bɔ'a, dee kãabra bɔ'ɔra ẽ ba tõon-be'ero ĩyã. [2]A tã wʊn wõm sɛba n ka
mi, la sɛba n tuuri la võorɛ mɛ zoe ba ninbãalga, ẽŋa mẽŋa n boe
tɔrgɔ pʊam na ĩyã. [3]La de la bɛla ĩyã, tɩ la dɛna a kãabɛ bɔ Nawẽnnɛ
a mẽŋa tõon-be'ero, la nẽrba la tõon-be'ero ĩyã. [4]Nẽra ka tã wʊn
nã'asɛ a mẽŋa dɩkɛ tõon-ẽna bɔ a mẽŋa dɛna kãabgɔ kẽma

nẽŋadãana, la de la Nawẽnnɛ n loorι, wʋ ẽn yʋʋn looge Aarõ* se'em
na.
5Bɛla mẽ, la dagι Krisi* mẽŋa n ɛ nã'asgɔ lebge kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana, la de la Nawẽnnɛ n looge ẽ yele yetι:
< <Fõn de mam Dayʋa,
zĩna mam lebge la fʋ Sɔ.> >
6Dee le yele zẽ'a ayẽma yetι:
< <Fʋ de la kãabgɔ kẽema wakatɛ wuu ĩyã,
wʋ Amelkisedɛkι n ãn se'em na.> >
7Azezi-krisi n daan boe dũnia wã wakat-sɛka la, a pʋ'ʋsɛ mɛ sose
Nawẽnnɛ n de sɛka n tã wʋn fãagɛ ẽ kũm pʋam basɛ la, belem ẽ na
nintãm. Tι Nawẽnnɛ lerge a sosgo, a sik-m-mẽŋa la pʋam. 8Baa la ẽn
de Nawẽnnɛ Dayʋa la, nãmsgɔ la pʋam a bãŋɛ sakrɛ n de sɛla mɛ. 9La
ẽn daan tõm Nawẽnnɛ n boorι se'em wuu ba'asɛ la, a lebge la sɛka tι
nẽr-sɛba wuu n sakrι a nõorɛ la yẽtι fãarɛ n ka tarι ba'asgɔ a zẽ'am.
10Bɛla tι Nawẽnnɛ yele yetι, a de la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana wʋ
Amelkisedɛkι n ãn se'em na.

Sẽŋɛ-ya nẽŋa Nawẽnnɛ doosgo la pʋam da basɛ

11Yɛla zozo'e tι tõma tarι wʋn tɔgɛ yel-ẽŋa yelle, la, la tɔ mɛ tι mam
pa'alɛ ya a võorɛ tι ya wõm, se'ere n soe la, yãma lebge la mã'asga ka
wõnna sɛla võorɛ tɔtɔ. 12Lan yuuge paagɛ se'em wã, la seke nι mɛ tι
yãma lebge karẽnsãandõma pa'ala nẽrba basɛba. La baa bɛla, yãma
ken bɔɔra tι ba zãsna ya la Nawẽnnɛ pɔspɔsι yɛla n de nãana, wʋ
kɔma n boorι bĩ'isum dee ka bɔɔra di-ke'ene na. 13Nẽr-sɛka n ken ãna
wʋ bia n mõgrι bĩ'isum na, a nãn ka tã wʋn bãŋɛ sɛla n masɛ, la sɛla
n ka masɛ yelle bɔkɛ. 14La sɛba n de bõnkɛgsι la diti la di-ke'ene,
bãma n de sɛba n zãsʋm mina sɛla n ãn sõŋa, la be'em bɔkra.

6

[1]Bɛla, tɩ sẽŋɛ-ya nẽŋa zãsʋm bõnkɛgsɩ zãsŋɔ, dee basɛ Krisi* pɔspɔsɩ
yɛla la zãsŋɔ tɩ tɩ dẽŋɛ mina la. Tɩ kãn le zãsna pĩ'iluŋo yɛla la n de tɩ
teege yɛm basɛ tõon-be'ero n sẽm na kũm, la tɩ bɔ Nawẽnnɛ sɩra, [2]la
ko'om* misga zãsŋɔ, la ban paglɩ nu'usi nẽrba zuto pʋ'ʋsra yelle, la
kũm vo'ore, la dũnia ba'asgɔ sarɩyadia yelle. [3]Tɩ wʋn ẽŋɛ se'em n
bɛla, tɩ sẽŋɛ nẽŋa, Nawẽnnɛ sãn sakɛ.

[4]Nẽr-sɛba n bãŋɛ Nawẽnnɛ sɩra bɔna peelem pʋam, yẽ Nawẽnnɛ yel-
sõnnɛ, to'oge Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa, [5]bãŋɛ Nawẽnnɛ yetɔga n ãn sõŋa
se'em, dee mina dũnia sɛka n sẽm na pãŋa n ãn se'em, [6]bãma sãn
lebe poorʋm dee basɛ Nawẽnnɛ sore, la ka tã tɩ ba le tarɩ ba leme tɩ
ba teege yɛm basɛ tõon-be'ero. Se'ere n soe la, nẽr-bãma ãn wʋ ba le
ka'ara Nawẽnnɛ Dayʋa la kũm dɔ-puurŋa* zuo, dee yaala ẽ nẽrba
tẽŋasʋka. [7]Tɩ dɩkɛ makrɛ: Saaga sãn niira zozo'e tɩ va'am yũura ko'om
sõŋa, a bõnkɔɔla wʋn mãalɛ mɛ bɔ sɛba n kɔɔrɩ ẽ na, bɛla a yẽtɩ
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ mɛ. [8]La va'am na sãn yɛsra gõ'osɩ, la mõ-yooro
mã'a, a ka tarɩ yõorɔ, ba wʋn kã la be'em bɔ ẽ, la ba'asgɔ ba wʋn yõ ẽ
na bugum.

[9]M sɩr-nõŋrɩsɩ, baa tõma n tɔgrɩ wãna la, tõma mi tɩ sũure pʋam
sɩra sɩra tɩ yãma boe la so-sõŋɔ n wʋn botɩ ya yẽ fãarɛ la zuo.
[10]Nawẽnnɛ de la sɩra dãana, a kãn yĩm ya tõoma, la yãma n pa'alɛ tɩ
yãma nõŋɛ ẽ mɛ, tõm bɔ a nẽrba, dee ken tõnna bɔ'ɔra ba lɛɛlɛ wã.
[11]Bɛla tõma n boorɩ se'em de la ya nẽra woo keŋe a mẽŋa bɛla, sẽnna
nẽŋa ka paagɛ ba'asgɔ, yẽ bõn-sɛba tɩ a tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura la. [12]Tõma
ka boorɩ tɩ ya tara zẽyãgrɛ, ɩta-ya wʋ nẽr-sɛba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra,
mõrgɛ sẽŋɛ nẽŋa yẽ sɛla tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ a nẽrba la.

Nawẽnnɛ nõorɛ tɩ a bĩŋe la ka viiri

13Nawẽnnɛ n yʋʋn bĩŋe nõorɛ la Abraham* na, a pɔɪ mɛ, la nẽra n
ka boe gãnna a mẽŋa la ĩyã, a pɔɪ la a mẽŋa 14yetɪ: < <Asɪra, mam
wʋn ẽŋɛ fʋ yel-sõnnɛ zozo'e, dee botɪ fʋ yɪɪsɪ yɪrgɛ zozo'e.> > 15Tɪ
Abraham mõrgɛ sẽŋɛ nẽŋa, yẽ sɛla tɪ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɪ a ẽŋɛ la.
16Nẽrsaala sãn yetɪ a pɔɪ, a pɔtɪ la sɛla n gãnnɪ a mẽŋa, tɪ pɔtɛ la dɛna
sɛla n pa'alɪ tɪ ẽn yele se'em na de la sɪra, tɪ nõke'ene ba'asɛ. 17Bɛla,
Nawẽnnɛ yʋʋn boorɪ tɪ a pa'alɛ la sɛba tɪ a bĩŋe nõorɛ la ba la, tɪ ẽŋa
n bĩŋe a nõorɛ se'em na ka viiri, bɛla tɪ a bĩŋe a nõorɛ dee pɔɪ pa'asɛ.
18Nawẽnnɛ n ka parnɪ na, n ẽŋɛ bõn-bãma bayi n ka viiri. Bɛla n
bɔ'ɔrɪ tõma bʋraanɛ zozo'e, tõma sɛba n basɛ sɛla woo, dee tara
pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɪ a yetɪ a ẽŋɛ bɔ tɔ la. 19Tõma n tarɪ pʋtẽ'erɛ
gu'ura sɛla la botɪ tõma zɛ la kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ nẽŋam, wʋ ka'aga n
ka tẽŋa kẽ paagɛ pʋam pʋam yõkɛ kãŋkãŋɛ la. Bɛla tɪ tõma wʋn kẽ
gãŋɛ fu-sɛka n beŋe Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ* la, paagɛ Nawẽnnɛ zẽ'am.
20La de la zẽ'e-ẽŋa tɪ Azezi dẽŋɛ tõma kẽ, bɔna mĩ tõma ĩyã, dɛna
kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana wakatɛ wuu ĩyã, wʋ Amelkisedɛkɪ n ãn
se'em na.

7

Amelkisedɛkɪ n de kãabgɔ kẽema gãnna Leviti dõma

1Amelkisedɛkɪ ẽŋa yʋʋn de la Salɛm naba, la Nawẽnnɛ n gãnnɪ wuu
kãabgɔ kẽema. Abraham* n yʋʋn sẽŋɛ ka zɛbɛ yãŋɛ na'adõma dee
lebe kulla la, Amelkisedɛkɪ n tʋ'ʋsɛ ẽ kã kã'a-sõma bɔ ẽ*f1*. 2Tɪ
Abraham looge lɔg-sɛba wuu tɪ a to'oge la pia pʋam ayɪla bɔ ẽ.
Amelkisedɛkɪ yʋ'ʋrɛ la võorɛ de la: < <Naba n ɪtɪ sɛla n masɛ> >,
sɛla n pa'asɛ, a de la Salɛm naba, n boorɪ tɪ la yetɪ: < <Sũ-mã'asʋm
naba> >. 3Ba ka mi a sɔ, la a ma, la a yaabdõma. Sɛla ka boe n

pa'alɩ a vɔm pĩ'iluŋo, la a vɔm ba'asgɔ, a ãn wʋ Nawẽnnɛ Dayʋa la, a
de la kãabgɔ* kẽema wakatɛ n ka ba'asrɩ.
4Bɩsɛ-ya Amelkisedɛkɩ n tarɩ ke'eŋo se'em. Eŋa tɩ tɩ yaaba Abraham
yʋʋn looge lɔg-sɛba tɩ a zɛbɛ to'oge la pia pʋam ayɩla bɔ ẽ. 5Alevi*
yɩɩsɩ sɛba n de kãabgɔ kẽma la, Amoyisi lɔɔ* la bɔ ba nõorɛ tɩ ba
tɔ'ɔsra pia pʋam ayɩla la Abraham yɩɩsɩ n de ba mẽŋa nẽrba la zẽ'am.
6La Amelkisedɛkɩ n dagɩ ba buuri la to'oge pia pʋam wuu ayɩla mɛ
Abraham zẽ'am, dee kã kã'a-sõma bɔ Abraham n de sɛka tɩ Nawẽnnɛ
bĩŋe nõorɛ bɔ ẽ na. 7La de la sɩra, sẽ'eŋɔ ka boe, sɛka n kã kã'a-sõma
bɔ nẽra n gãnnɩ sɛka tɩ a kã bɔ ẽ na. 8La sãn dɛna Alevi yɩɩsɩ la n
to'osrɩ pia pʋam ayɩla la, ba de la nẽrsaalba n kiiri, la Amelkisedɛkɩ
de la sɛka tɩ Nawẽnnɛ gõŋɔ la yetɩ, a vɔa mɛ. 9Tɩ tã wʋn yetɩ,
Abraham n yʋʋn looge sɛla tɩ a to'oge la pia pʋam ayɩla bɔ
Amelkisedɛkɩ la, Alevi n de sɛka tɩ a buuri to'osrɩ pia pʋrɛ la mẽ bɔ ẽ
mɛ. 10Se'ere n soe la, Amelkisedɛkɩ n yʋʋn tʋ'ʋsɛ Abraham wakat-
sɛka la, tɩ Alevi nãn boe la Abraham zɩɩm pʋam.

Azezi n de kãabgɔ kẽema wʋ Amelkisedɛkɩ la wakatɛ wuu ĩyã

11Lɔɔ* la tɩ Nawẽnnɛ yʋʋn bɔ a nẽrba la ẽebɛ la Leviti* dõma
kãabgɔ tõoma la zuo. Leviti dõma kãabgɔ tõoma la yʋʋn ka tã wʋn
basɛ tɩ sɛla woo masɛ ãna wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na. A sãn tã nɩ,
la ka le de nɩ tɩ kãabgɔ kẽema buuri ayẽma wa'am wʋ Amelkisedɛkɩ
la dagna Aarõ* buuri. 12Bɛla, kãabgɔ kẽma tõoma la sãn teege, dẽnɩ
tɩ lɔɔ la mẽ teege. 13Tɩ Zuudãana Azezi yelle tɩ ba tɔgrɩ la, de la buuri
ayẽma nẽra, la buur-ẽŋa nẽra nẽra nãn ka tõm kãabgɔ kẽema tõoma.
14La de la vẽelga tɩ tɩ Zuudãana la de la Azuda* buuri nẽra, la
Amoyisi* n yʋʋn tɔgɛ kãabgɔ kẽma tõoma yelle la, a ka po tɔgɛ buur-
ẽŋa yelle.

15Kãabgɔ kẽema ayẽma n ãn wʋ Amelkisedɛkɩ n wa'am na n basɛ tɩ
yetɔga la tɩ tõma tɔgrɩ la dɛna vẽelga. 16A ka lebge kãabgɔ kẽema wʋ
nẽrsaala dɔgʋm lɔɔ n dolɩ se'em na, la de la vɔm n ka sã'anɩ pãŋa n
botɩ a lebge kãabgɔ kẽema. 17Nawẽnnɛ gõŋɔ la yele yetɩ: < <Fʋ de la
kãabgɔ kẽema wakatɛ n ka ba'asrɩ ĩyã, wʋ Amelkisedɛkɩ n ãn se'em
na.> > 18Bɛla tɩ kʋrʋm nõorɛ la n yele se'em na ka le tõnna, ẽn ka
tarɩ pãŋa, dee ka tara yõorɔ la ĩyã. 19Se'ere n soe la, Amoyisi lɔɔ la ka
tã'agɛ basɛ tɩ sɛla sɛla masɛ wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na. La lɛɛlɛ
wã, Nawẽnnɛ ẽŋɛ la so-paalɛ, tɩ tõma n tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla n ãn
sõŋɔ gãnna la basɛ tɩ tõma lɛnna Nawẽnnɛ.
20La sɛla n pa'asɛ, Nawẽnnɛ yʋʋn pɔɩ mɛ. Leviti dõma n yʋʋn lebge
kãabgɔ kẽma la, Nawẽnnɛ ka pɔɩ. 21La Azezi n lebge kãabgɔ kẽema
la, Nawẽnnɛ pɔɩ mɛ yetɩ:

< <Mam n de Zuudãana la pɔɩ mɛ,
mam kãn viige m nõorɛ.
Fʋ de la kãabgɔ kẽema
wakatɛ n ka ba'asrɩ ĩyã.> >

22La de la bɛla tɩ Azezi basɛ tɩ tɩ mina sõŋa sõŋa, tɩ Nawẽnnɛ n bĩŋe a
nõorɛ se'em la tõma la, n ãn sõŋa gãnna kʋrʋm nõorɛ la. 23Sɛla n le
pa'asɛ, kʋrʋm kãabgɔ kẽma la yʋʋn zo'oge mɛ sɔɔsna taaba, se'ere n
soe la, kũm n yʋʋn gu'uri ba tɩ ba ka tãna tõnna wakatɛ wuu. 24La
Azezi vɔa la wakatɛ wuu, nẽra ka sɔɔrɩ a kãabgɔ kẽema tõoma la
tõnna. 25La de la bɛla tɩ a tãna wʋn fãagɛ sɛba wuu n doose la ẽŋa
lɛnna Nawẽnnɛ zẽ'am na, wakatɛ wuu ĩyã. Se'ere n soe la, a vɔa mɛ
wakatɛ wuu yõkra Nawẽnnɛ sɩa bɔ'ɔra ba.
26La de la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana n ãn wãna n masɛ tɩ tɩ tara: A de
la pʋpeelem dãana, ka tara yelle, ka tara dõrga, a welge a mẽŋa mɛ
la tõon-be'ero dõma, tɩ Nawẽnnɛ zẽkɛ ẽ sẽŋɛ saazuum-zuum. 27Ẽŋa ka

ãn wʋ kãabgɔ kẽma nẽŋadõma basɛba la, tɪ daarɛ woo la dɛna ba
dẽŋɛ kãabɛ ba mẽŋa tõon-be'ero ĩyã, dee yãŋa kãabɛ nẽrba tõon-
be'ero ĩyã la. Ẽŋa dɪkɛ la a mẽŋa kãabɛ nõorɛ ayɪla mã'a bɔ nẽrba
tõon-be'ero ĩyã. 28Amoyisi lɔɔ la yʋʋn loorɪ la nẽrsaalba pãŋa n pɔ'ɔgɛ
tɪ ba dɛna kãabgɔ kẽma nẽŋadõma. La Nawẽnnɛ n bĩŋe a nõorɛ dee
pɔɪ bɛla poorʋm na, a looge la a Dayʋa n masɛ sɛla woo pʋam
wakatɛ n ka ba'asrɪ ĩyã.

8

Azezi n de nõor-bĩŋre paalga kãabgɔ kẽema

1Tõma yetɔga la tɪ tõma tɔgrɪ la zuo n wãna: Tõma tarɪ la kãabgɔ*
kẽma nẽŋadãana, ẽŋa n zĩ saazuum Nawẽnnɛ n de ke'eŋo dãana la
na'am bĩmbĩnne zʋʋgɔ. 2Ẽŋa n boe zẽ'e-sõŋɔ mẽŋa mẽŋa la pʋam
tõnna bɔ'ɔra Nawẽnnɛ, zẽ'e-ẽŋa de la Zuudãana Nawẽnnɛ mẽŋa yire,
la dagɪ zẽ'e-sɛka tɪ nẽrsaalba tĩ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ na. 3Ba loorɪ kãabgɔ
kẽma nẽŋadãana woo tɪ a bɔ'ɔra la Nawẽnnɛ bɔ'a, la a kãabra bɔ'ɔra
ẽ. Bɛla tɪ la mẽ masɛ tɪ ẽŋa tara sɛla bɔ Nawẽnnɛ. 4Azezi sãn boe nɪ
na tẽŋa wã zuo, a ka de nɪ kãabgɔ kẽema. Se'ere n soe la, kãabgɔ
kẽma põn bɔna mɛ bɔ'ɔra bɔ'a wʋ Amoyisi lɔɔ* la n de se'em na.
5Bãma n tõnnɪ tõon-sɛka la de la sɛla n ɪtɪ Nawẽnnɛ yire la wõnnɛ, la
a mãmsgɔ. La ãn wʋ Amoyisi n yʋʋn yetɪ a tĩ zẽ'e-sɛka tɪ ba pʋ'ʋsra
Nawẽnnɛ na, Nawẽnnɛ yʋʋn yele ẽ yetɪ: < <Bɪsɛ sõŋa sõŋa tɪ fʋ wʋn
tĩ ẽ tɪ a ãna wʋ mam n pa'alɛ fʋ tãŋa zuo se'em na.> > 6La lɛɛlɛ wã,
Azezi tarɪ la tõon-keko gãnna bãma. Nõorɛ tɪ Nawẽnnɛ bĩŋe la tõma
Azezi ĩyã la n ãn sõŋa gãnna, se'ere n soe la, sɛla tɪ a yetɪ a ẽŋɛ bɔ tɔ
nõor-bĩŋre* ẽna pʋam na n ãn sõŋa gãnna.
7Pɔspɔsɪ nõor-bĩŋre la yʋʋn sãn ka gelge nɪ, la ka de nɪ tɪ Nawẽnnɛ

bĩŋe nõorɛ bʋyi dãana. 8La Nawẽnnɛ zɛrgɛ ba mɛ, bɛla tɩ a yele yetɩ:
< <Dabsa n sẽm tɩ mam wʋn bĩŋe nõor-paalga la Ɩsrayɛlɩ dõma,
la Zuda dõma lɛ.
9La kãn ãna wʋ nõor-bĩŋre sɛka tɩ mam yʋʋn bĩŋe la ba yaabdõma
wakat-sɛka tɩ mam gʋrɛ ba nu'usi tarɩ ba Ezipti* yese la.
Ba yʋʋn ka doose mam nõorɛ la tɩ mam bĩŋe yetɩ ba ẽŋɛ se'em na,
bɛla n soe tɩ mam basɛ ba.
Mam n de Zuudãana la n yele.
10Mam n yetɩ m bĩŋe m nõorɛ se'em la Ɩsrayɛlɩ dõma dabsa bãma
poorʋm n wãna:
Mam wʋn dɩkɛ m lɔɔ la ẽŋɛ la ba pʋtẽ'era pʋam,
mam wʋn gʋlsɛ ba la ba sũure pʋam.
Mam wʋn dɛna ba Nawẽnnɛ,
tɩ ba dɛna mam nẽrba.
11Nẽra nẽra kãn le zãsʋm a tadãana bɩɩ a sɔbia yele ẽ tɩ a bãŋɛ
Zuudãana la,
se'ere n soe la, ba nẽrba wuu wʋn bãŋɛ mam mɛ,
halɩ lan pɔsɛ la kɔm-pɩgsɩ ka paagɛ bõnkɛgsɩ.
12Lan de se'em na, mam wʋn basɛ ba koŋre la taalɛ mɛ,
mam kãn le tẽra ba tõon-be'ero la yɛla.> >
13Nawẽnnɛ n tɔgrɩ nõor-bĩŋre paalga yelle la, a botɩ pɔspɔsɩ dãana la
dɛna la kɛka. La sɛla n lebge kɛka kʋrgɛ deege la a bɔɩ.

9

Nẽrba n yʋʋn pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ se'em fuu-deego la pʋam

1Pɔspɔsɩ nõor-bĩŋre la yʋʋn tarɩ la zẽ'e-sõŋɔ tẽŋa zuo, la sɔa tɩ ba
dɔla pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ. 2Ba yʋʋn tĩ la fuu-deego* beŋe zẽ'esɩ bayi,

wi'ira pɔspɔsɩ zẽ'a la tɩ Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ*. Bilam, fɩtladõma dɔglgɔ
zẽ'a, la taablɩ tɩ ba dɔglɩ borborɩ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ n boe mĩ. [3]La fuugo
la n beŋe deego bʊyi dãana la, ba wi'iri bilam tɩ Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ
mẽŋa mẽŋa. [4]Kãabgɔ* bĩmbĩnne n de sãlma tɩ ba yõ'orɩ tɩdarɛ a zuo n
boe mĩ, pa'asɛ la nõor-bĩŋre daka tɩ ba dɩkɛ sãlma yũlge a wuu.
Sãlma lɔkɔ tɩ mannɩ* boe a pʊam, la Aarõ* dasaarɛ n puse võorɔ la,
la kug-palagsɩ sɛba tɩ Nawẽnnɛ n bɔ nõorɛ se'em na gʊlsɛ ba zuto la n
boe daka la pʊam. [5]Daka la zuo, ba ẽŋɛ la malɛkadõma* tɩ ba wi'iri tɩ
seribẽ n pa'alɩ Nawẽnnɛ na'am pãŋa ẽŋɛ mĩ, tɩ ba kempagsɩ yɛrgɛ tɩ
ba mã'asʊm pĩ zẽ'e-sɛka tɩ ba ɩtɩ zɩɩm mĩ tɩ Nawẽnnɛ basra nẽrba
tõon-be'ero taalɛ la. La lɛɛlɛ wã, mam kãn wɛgsɛ bõn-bãma yelle
pa'alɛ ya.

[6]Sɛla woo mãasʊm na bɛla bɔna a zẽ'a, tɩ kãabgɔ kẽma la kẽ'era
pɔspɔsɩ deego la pʊam daarɛ woo tõnna ba tõoma. [7]La deego bʊyi
dãana la pʊam, kãabgɔ kẽma nẽŋadãana la mã'a n kẽ'erɩ mĩ nõorɛ
ayɩla yʊʊnɛ pʊam. A sãn kẽ'era mĩ, dẽnɩ tɩ a tara dũnsi zɩɩm ka bɔ
Nawẽnnɛ, a mẽŋa tuure, la nẽrba tuure ĩyã.

[8]Bɛla, Nawẽnnɛ Sɩa* pa'alɩ tɩ pɔspɔsɩ deego la n daan ken bɔna la,
sore ka pakɛ tɩ nẽra tãna wʊn kẽ Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ mẽŋa mẽŋa la
pʊam. [9]Bɛla de la mãmsgɔ pa'ala tõma bõn-sɛba n boe lɛɛlɛ wã võorɛ.
Bɔ'a, la dũnsi tɩ ba kãabrɩ bɔ'ɔra Nawẽnnɛ na, ka tã wʊn basɛ tɩ sɛba
n ɩtɩ bɛla pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ na sũure masɛ a zẽ'am. [10]Ba de la dia, la
bõn-yũula, la ko'om peere buuri to'oto'ore yelle mã'a. Ɩrgɔ bãma de la
ĩyã yɛla n de dũnia wã bõnɔ n yʊʊn boe tɩ nẽrba dɔla, halɩ wa paagɛ
wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ malɩn malgɛ sɛla woo sõŋa.

Azezi-krisi ĩyã tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõor-paalga

[11]La Krisi n wa'am na, a de la kãabgɔ kẽma nẽŋadãana, ẽŋa n bɔ

tõma bõn-sõma tɩ tɩ tarɩ wã, ẽŋa n kẽ zẽ'e-sõŋɔ n masɛ sɛla woo
pʋam n gãnnɩ na, la dagɩ fuugo deego tɩ nẽrsaalba tĩ, a dagɩ dũnia
wã bõnɔ. 12A daan kẽ Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ la pʋam na nõorɛ ayɩla mã'a
wakatɛ wuu ɩ̃yã. La dagɩ bʋʋsɩ zɩɩm, la lɔl-pɔla zɩɩm tɩ a dɩkɛ kãabɛ
bɔ Nawẽnnɛ, a dɩkɛ la a mẽŋa zɩɩm kãabɛ bɔ Nawẽnnɛ fãagɛ tõma
wakatɛ n ka ba'asrɩ ɩ̃yã. 13Ba yʋʋn tarɩ la bʋʋsɩ, la lɔlsɩ zɩɩm, la na-
sa'arɛ tɩ ba yõ tãmpɛglʋm mɩ̃isra nẽr-sɛba n sã'am lɔɔ* la, tɩ ba le
malgɛ ba tɩ ba ãna sõŋa masɛ la lɔɔ la. 14Krisi zɩɩm na tarɩ pãŋa mɛ
gãnna bɛla zozo'e. Ɛŋa ka tarɩ tuure, la doose la Nawẽnnɛ Sɩa n boe
wakatɛ wuu tɩ a dɩkɛ a mẽŋa bɔ Nawẽnnɛ, peege tɩ tõon-be'ero n sẽm
na kũm na, tɩ tɩ sũure ãna sõŋa, tɩ tɩ tõnna bɔ'ɔra vɔm dãana
Nawẽnnɛ. 15La de la bɛla ɩ̃yã tɩ Nawẽnnɛ bɩ̃ŋe nõor-paalga ẽŋa ĩyã.
Ẽn ki la ĩyã, a yɔ fãagɛ nẽr-sɛba n tuuge pɔspɔsɩ nõorɛ bɩ̃ŋre la pʋam
mɛ, tɩ Nawẽnnɛ n wi ba la, ba wʋn to'oge bõn-sõma tɩ a bɩ̃ŋe nõorɛ tɩ
a bɔ a nẽrba la wakatɛ n ka ba'asrɩ ɩ̃yã.
16Nẽra sãn pa'alɛ ba wʋn pʋɩ ẽŋa bõntarsõm se'em ẽŋa kũm
poorʋm, dẽnɩ tɩ a ki dee tɩ ba yãŋa pʋɩ ba. 17Nẽra la sãn ken vɔa, a
nõorɛ la tɩ a bɔ la de la yoogo. La de la a kũm poorʋm tɩ a tarɩ yõorɔ.
18La mẽ de la bɛla baa la Nawẽnnɛ pɔspɔsɩ nõor-bĩŋre la, la de la
dũnsi zɩɩm n yese tɩ a pɔsɛ tõnna. 19Amoyisi* n yʋʋn tɔgɛ Nawẽnnɛ
lɔɔ wuu pa'alɛ nẽrba wuu wʋ Nawẽnnɛ n yele se'em kɩ'ɩlɩm na, a
yãŋa dɩkɛ la lɔl-pɔla, la bʋʋsɩ zɩɩm, la ko'om, dɩkɛ pesgo kõbrɔ n ãn
mõlga, vile izɔpɩ* võorɔ lʋsɛ ba pʋam, mɩ̃ise nõor-bĩŋre gõŋɔ la, la
nẽrba la wuu, 20dee yele yetɩ: < <Zɩ-bãna wã n pa'alɩ tɩ Nawẽnnɛ
bĩŋe nõorɛ la ya lɛ tɩ ya sakɛ ẽ.> > 21Amoyisi yʋʋn ken dɩkɛ zɩɩm na
mĩise fuu-deego la, la pʋ'ʋsgɔ lɔgrɔ la wuu mɛ. 22La sãn dɛna lɔɔ la
sore, la ãn wʋ la de la sɛla woo tɩ zɩɩm malgrɩ tɩ ba le ãna sõŋa
Nawẽnnɛ zẽ'am. Tɩ zɩɩm sãn ka yese, Nawẽnnɛ ka basrɩ nẽrba tõon-

be'ero taalɛ.

Krisi kũm n yese nẽrba tõon-be'ero basɛ

[23]Lan yʊʊn masɛ tι ba dιkɛ dũnsi zιιm malgɛ bõn-sɛba n mãmsrι
sɛla n boe Nawẽnnɛ yire la, tι ba le ãna sõŋa bɛla la, la sãn dɛna
bõnɔ la mẽŋa n boe Nawẽnnɛ yire la, dẽnι tι la dɛna kãabgɔ n ãn
sõŋa gãnna bɛla. [24]Krisi n kẽ zẽ'e-sɛka la, dagι deego tι nẽrsaala ẽŋɛ
bɔ Nawẽnnɛ n mãmsrι Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ mẽŋa mẽŋa la, a kẽ la
Nawẽnnɛ yire mẽŋa, bɔna Nawẽnnɛ nẽŋam tõma sõŋrɛ ĩyã. [25]Krisi ka
kẽ nõorɛ faa wʊ kãabgɔ* kẽma nẽŋadãana la n kẽ'erι zẽ'e-sõŋɔ la
yʊʊnɛ woo la zιιm n dagι a mẽŋa zιιm na, a kẽ la nõorɛ ayιla mã'a
dιkɛ a mẽŋa kãabɛ bɔ Nawẽnnɛ. [26]La sãn dagι nι bɛla, a daan wʊn
nãmsɛ nι mɛ nõorɛ faa, halι lan pɔsɛ dũnia pĩ'iluŋo wa paam zĩna. La
sɛla n de sιra, a wa'am na nõorɛ ayιla mã'a dũnia ba'asgɔ wakatɛ wã,
tι a yese tõon-be'ero, ẽn dιkɛ a mẽŋa kãabɛ la ĩyã. [27]Nẽra woo kiiri la
bʊyιla, dee tι Nawẽnnɛ dita a sarιya. [28]Bɛla mẽ, Krisi dιkɛ a mẽŋa bɔ
la nõorɛ ayιla yese nẽrba zozo'e tõon-be'ero basɛ. A wʊn le leme
wa'am mɛ nõorɛ bʊyi pʊam, la, la kãn dɛna tõon-be'ero yɛsga ĩyã, la
de la nẽr-sɛba n gu'uri ẽ tι ba yẽ fãarɛ la ĩyã.

10

[1]Amoyisi lɔɔ* la yɛla yʊʊn mãmsrι la bõn-sõma n sẽm na mã'a, ba
ka de sɛla n de sιra la mẽŋa mẽŋa. A botι nẽrba kãabra la kãabgɔ
bãma mẽŋa yʊʊnɛ woo bɔ'ɔra Nawẽnnɛ ka ba'asra. La a ka tã wʊn
botι nẽr-sɛba n kãabrι bɛla la lɛm Nawẽnnɛ masɛ sɛla woo pʊam.
[2]Sɛba n ιtι bɛla pʊ'ʊsra Nawẽnnɛ na, sãn malgɛ nι mɛ ãna sõŋa
wakatɛ wuu ĩyã, ba kãn le tẽ'esra tι tõon-be'ero boe bãma zuto, la ba
wʊn basɛ mɛ kãn le kãabra. [3]La dagι bɛla, kãabgɔ bãma tι ba kãabrι

la, tẽerɩ ba la ba tõon-be'ero yelle yʋʋnɛ woo. 4Se'ere n soe la, lɔlsɩ,
la bʋʋsɩ zɩɩm ka tã wʋn yese tõon-be'ero basɛ.
5Bɛla n soe tɩ Krisi n daan sẽm dũnia zuo la, a daan yele Nawẽnnɛ
yetɩ:

< <Fõn ka boorɩ kãabgɔ, la bɔ'a,
la fõn ẽŋɛ la ĩyã bɔ mam.
6Kãabgɔ sɛka tɩ ba yõ'orɩ bĩmbĩnne zuo,
la kãabgɔ sɛka tɩ ba kãabrɩ tõon-be'ero taalɛ basga ĩyã la,
ka ɩtɩ fõn sũure yẽlʋm.
7Bɛla tɩ mam yetɩ:
<Zuudãana Nawẽnnɛ,
mam n wãna n yetɩ m ẽŋɛ fõn boorɩ tɩ m ẽŋɛ se'em na,
wʋ lan gʋlsɛ mam yelle fʋ gõŋɔ pʋam se'em na.> > >

8A dẽŋɛ yetɩ: < <Fõn ka boorɩ kãabgɔ, la bɔ'a, la kãabgɔ sɛka tɩ ba
yõ'orɩ bĩmbĩnne zuo, la kãabgɔ sɛka tɩ ba kãabrɩ tõon-be'ero taalɛ
basga ĩyã, la ka ɩtɩ fõn sũure yẽlʋm.> > La kãabgɔ bãma, ba kãabrɩ
ba wʋ lɔɔ la n yele se'em na. 9Dee le yetɩ: < <Mam n wãna n yetɩ m
ẽŋɛ fõn boorɩ tɩ m ẽŋɛ se'em na.> > A saam pɔspɔsɩ kãabgɔ la mɛ
dee vigle bʋyi dãana. 10Azezi-krisi ẽŋɛ la Nawẽnnɛ n boorɩ se'em, a
dɩkɛ la a mẽŋa kãabɛ bɔ ẽ nõorɛ ayɩla wakatɛ wuu ĩyã, tɩ tõma welge
to'ore dɛna Nawẽnnɛ nẽrba.

11Kãabgɔ kẽema woo ze la a tõoma zẽ'am daarɛ woo tõnna, la a
kãabrɩ la kãabgɔ bãma mẽŋa nõorɛ faa, dee tɩ la ka tãna tõon-be'ero
yɛsra. 12La Krisi dɩkɛ a mẽŋa kãabɛ la nõorɛ ayɩla bɔ yese nẽrba tõon-
be'ero wakatɛ wuu ĩyã, dee sẽŋɛ ka zẽa Nawẽnnɛ zʋʋgɔ, 13gu'ura tɩ
Nawẽnnɛ wa ẽŋɛ a bɛ'ɛba tɩ ba bɔna a nãma tẽŋa. 14Bɛla, kãabgɔ
bʋyɩla la mã'a tɩ a welge nẽrba to'ore tɩ ba dɛna Nawẽnnɛ nẽrba masɛ
sɛla woo pʋam wakatɛ n ka ba'asrɩ.

15Nawẽnnɛ Sıa mẽ pa'alɛ tõma tı bõn-ẽŋa de la sıra, se'ere n soe la,
a yele yetı:

16< <Mam n yetı m bĩŋe m nõorɛ se'em la ba dabsa bãma poorʋm
n wãna:
Mam wʋn dıkɛ m lɔɔ la ẽŋɛ la ba sũure pʋam,
mam wʋn gʋlsɛ ba ba pʋtẽ'era pʋam.
Mam n de Zuudãana n yele.> >

17Dee ken yetı:
< <Mam kãn le tẽra ba tõon-be'ero, la ba tuure la yelle.> >

18Bɛla, Nawẽnnɛ n basɛ tõon-be'ero taalɛ la, la ka le nara tı ba kãabra
tõon-be'ero taalɛ basga ĩyã.

Tı zɛ-ya kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ doosgo pʋam

19M sɔbiisi, tõma mi tı Azezi zıım na ĩyã, tõma tarı nõorɛ mɛ tı tı kẽ
Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ mẽŋa mẽŋa la pʋam. 20Azezi n dıkɛ a mẽŋa ĩyã
kãabɛ bɔ la, a ãagɛ fuugo la n beŋe tõma la Nawẽnnɛ na mɛ, yo'oge
so-paalɛ n bɔ'ɔrı vɔm bɔ tõma. 21Tõma tarı la kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana n bısrı Nawẽnnɛ nẽrba yelle. 22Bɛla ĩyã, basɛ-ya tı tı lɛm
Nawẽnnɛ zẽ'am la pʋpeelem, la sũure n bɔ sıra zõnzõnnɔ, la sũure n
peege tı tı mina tı tõon-be'ero ka le bɔna, la ĩyã n peege la ko-sõma.
23Tı pa'alɛ-ya tın tarı pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla la da basɛ, se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ de la sıra dãana, a wʋn ẽŋɛ ẽŋa n bĩŋe a nõorɛ se'em na.

24Tı bısra taaba yelle wʋn kɛŋra taaba, tı tı tara nõŋlʋm, dee tõnna
tõon-sõma. 25Tı da basɛ taaba lagsgɔ wʋ nẽrba basɛba n ıtı se'em na,
tı bɔ'ɔra-ya taaba bʋraanɛ, yãma n yẽ tı Azezi lemŋo daarɛ la lɛm mɛ
na.

26Nẽr-sɛka n bãŋɛ Nawẽnnɛ sıra la, a sãn mina dee ken tõnna tõon-
be'ero la yɛmleego, kãabgɔ ka le bɔna tõon-be'ero yɛsga ĩyã. 27Sɛla n

yãŋa deege de la nẽr-ẽŋa gu'ura Nawẽnnɛ sarɩya, la bugum n wʋn di
sɛba n sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ na, la dabeem. 28La sãn dɛna la Amoyisi lɔɔ la,
nẽra sãn sã'am lɔɔ la, tɩ nẽrba bayi, bɩɩ batã bɔna mĩ dɛna kaset-
dõma, ninbãalga ka boe, dẽnɩ tɩ a dãana ki. 29La sãn dɛna bɛla, nẽr-
sɛka n kɛsɛ Nawẽnnɛ Dayʋa la, kãn yẽ sɩbgrɛ n de be'em halɩ gãnna
bɛla bɩɩ? Nẽr-ẽŋa bɩsɛ Azezi zɩɩm na tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe a nõorɛ a ĩyã la
zãŋa. La, la de la zɩɩm ẽŋa tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ botɩ nẽra la welge to'ore
dɛna Nawẽnnɛ nẽra. Ẽŋa dãana ken pɔ'ɔgɛ Nawẽnnɛ Sɩa n de yel-
sõnnɛ dãana la mɛ. 30Tõma mi Nawẽnnɛ n yetɩ: < <Mam n de m
lebse be'em, la de la mam n wʋn yɔ.> > La ken yetɩ: < <Zuudãana
la n wʋn di a nẽrba sarɩya.> > 31La de la yelle mẽŋa mẽŋa bɔ sɛka n
lui Nawẽnnɛ n de vɔm dãana la nu'usum.

32Tẽegɛ-ya yãma n daan pɔsɛ yẽ Nawẽnnɛ peelem n pa'alɛ ya sɩra la,
lan daan ãn se'em bɔ ya, ya daan yẽ nãmsgɔ zo'oge mɛ, la ya wĩbe mɛ
ze'ele kãŋkãŋɛ. 33Ba daan tʋʋrɩ dee nãmsra ya nẽrba basɛba mɛ nẽrba
zẽ'am, la yãma naagɛ la sɛba tɩ ba nãmsrɩ la mɛ sõŋɛ ba. 34La yãma
zoe sɛba n boe yʋ'a deem na ninbãalga mɛ. La ban fã yãma lɔgrɔ la,
yãma sakɛ mɛ koŋe ba la sũ-yẽlga, yãma n mi tɩ yãma tarɩ la
bõntarsõm sõma n gãnnɩ bɛla n kãn sã'am na ĩyã. 35Bɛla, da basɛ-ya
sũ-ke'eŋo sɛka tɩ ya tarɩ la, tɩ ya wʋn yẽ yɔɔrɔ zozo'e. 36Yãma de la ya
nargɛ pãŋa sẽŋɛ nẽŋa ẽŋɛ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em, tɩ ya wʋn to'oge
sɛla tɩ a bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ya la. 37La gʋlsɛ tɩ Nawẽnnɛ yetɩ:

< <La deege la fẽe, fẽfẽe mã'a,
tɩ sɛka n sẽm na wʋn wa'am,
a kãn yuuge.
38Nẽr-sɛka n bɔ mam sɩra
masɛ mam zẽ'am wʋn vɔa,
ẽn bɔ mam sɩra la ĩyã.

La sɛka n lebe poorʋm,
mam sũure kãn ãna yẽlʋm la a dãana.> >
39La sãn dɛna tõma, tõma dagɩ sɛba n lebrɩ poorʋm wʋn sã'am na,
tõma de la sɛba n bɔ sɩra wʋn yẽ fãarɛ.

11

Bɔ sɩra yelle

1Bɔ sɩra de la fõn mi sɩra sɩra tɩ fõn tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla la, fʋ
wʋn yẽ, a botɩ fʋ mina la sɛla n ka yẽtɩ la nini. 2La de la kʋrʋm
kʋrʋm dõma n yʋʋn bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a tɔgɛ ba yelle sõŋa.
3La de la tõma n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ tõma bãŋɛ tɩ Nawẽnnɛ
dɩkɛ la a yetɔga nãam tẽŋa la saazuum, bɛla tɩ tõma mina tɩ sɛla n
yẽtɩ wã ze'ele la sɛla n ka yẽtɩ pʋam.
4Abɛlɩ* n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a yʋʋn kãabɛ kãabgɔ n tarɩ
yõorɔ gãnna Akãɩ kãabgɔ bɔ Nawẽnnɛ. La de la bɔ sɩra la ĩyã tɩ
Nawẽnnɛ to'oge a bɔ'a la, dee yetɩ a masɛ ẽŋa zẽ'am. Abɛlɩ n bɔ sɩra
la ĩyã, baa ẽn ki la, a yelle ken tɔgra mɛ.
5La de la A'enõkɩ n bɔ sɩra la ĩyã, tɩ Nawẽnnɛ yʋʋn zẽkɛ ẽ sẽŋɛ a
yire, tɩ a ka ki, tɩ ba yʋʋn ka le yẽ ẽ, Nawẽnnɛ n zẽkɛ ẽ na ĩyã. Lan
dẽŋɛ a zẽkrɛ la, la gʋlsɛ a yelle yetɩ, a paagɛ Nawẽnnɛ yɛm mɛ. 6Nẽra
sãn ka bɔ Nawẽnnɛ sɩra, a ka tã wʋn paagɛ a yɛm. Nẽra sãn lɛnna
Nawẽnnɛ zẽ'am, dẽnɩ tɩ a bɔ sɩra tɩ a boe mɛ, la a yɔɔrɩ sɛba n eerɩ ẽ
mɛ.
7Anoe* n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a zoe Nawẽnnɛ sakɛ a nõorɛ.
Nawẽnnɛ yʋʋn pa'alɛ ẽ na bõn-sɛba n wʋn ẽŋɛ tɩ nẽrba nãn ka yẽtɩ, tɩ
a sakɛ mãalɛ õorŋɔ kãtɛ, tɩ ẽŋa la a yir-dõma kẽ mĩ yẽ fãarɛ. Bɛla a
pa'alɛ tɩ dũnia dõma n ka sakɛ la koŋe bʋʋrɔ mɛ, dee tɩ ẽŋa masɛ

Nawẽnnɛ zẽ'am, ẽn bɔ ẽ sɩra la ĩyã.
[8]Abraham* n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a yʊʊn sakɛ a wi'a, yese
wɛ'ɛsa tẽn-sɛka tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ẽ na bɔbrɛ, dee ka mina
ẽn we'esɩ zẽ'e-sɛka la. [9]Abraham n bɔ sɩra la ĩyã, a yʊʊn sẽŋɛ ka
kẽ'era tẽn-sɛka tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ẽ na pʊam wʊ sãana la,
yʊʊn tĩ fuu-deego bɔna mĩ. A'izakɩ, la Azakɔbɩ mẽ yʊʊn kẽ'erɩ la fuu-
deto pʊam. Nawẽnnɛ yʊʊn bĩŋe nõorɛ bɔ la bãma wuu. [10]Se'ere n soe
la, Abraham yʊʊn tarɩ la pʊtẽ'erɛ gu'ura tẽn-sɛka ẽbrɛ n ẽebɛ sõŋa, tɩ
Nawẽnnɛ mẽŋa dɛna sɛka n makɛ dee mẽ.
[11]La de la Asaara n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ baa ẽn yʊʊn de
kõndɔgrɛ dee kʊrgɛ zo'oge la, Nawẽnnɛ basɛ mɛ tɩ a dɔgɛ bia, se'ere n
soe la, a bɔ la sɩra tɩ sɛka n bĩŋe a nõorɛ la, wʊn ẽŋɛ ẽn yele se'em na
mɛ. [12]Bɛla n soe, tɩ bʊraaga ayɩla n yʊʊn kʊrgɛ ka zãagɛ la kũm, dɔgɛ
yɩɩsɩ tɩ ba zo'oge ãna wʊ wõrbiɛ n boe saazuum, bɩɩ tẽntõnbĩ'isgo n
boe ko-kãtɛ nõorʊm tɩ nẽrba ka tã wʊn kãalɛ ba.
[13]Nẽr-bãma wuu ki la ba bɔ sɩra la pʊam. Ba yʊʊn ka to'oge bõn-
sɛba tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ba la, la ba yʊʊn tũule yẽ ba la
halɩ zãazãarɛ, tɩ ba sũure ãna yẽlʊm. La ba bãŋɛ mɛ yele tɩ bãma de
la sãama ka tara zẽ'a dũnia zuo. [14]Sɛba n tɔgrɩ wãna la pa'alɩ tɩ ba
eerɩ la tẽn-sɛka tɩ ba wʊn wi'ira ba mẽŋa tẽŋa. [15]Ba yʊʊn sãn tẽ'esra
tẽn-sɛka tɩ ba yese dee basɛ la yelle tɩ a sɩa tara ba, ba tarɩ nɩ sore
wʊn lebe bilam mɛ. [16]Lan de se'em na, ba yʊʊn eerɩ la tẽn-sɛka n ãn
sõŋa gãnna. Tẽn-ẽŋa de la Nawẽnnɛ yire. Bɛla n soe tɩ Nawẽnnɛ ka
zoe yãnnɛ tɩ ba wi'ira ẽ tɩ ba Nawẽnnɛ, la de la ẽŋa n mãasʊm tẽŋa
bɔ ba.
[17]La de la Abraham n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a yʊʊn dɩkɛ A'izakɩ
tɩ a kãabɛ bɔ Nawẽnnɛ, wakat-sɛka tɩ Nawẽnnɛ makɛ ẽ bɩsɛ yetɩ a
dɩkɛ a dayʊa la bɔ ẽ na. A'izakɩ n de a dayɔ-yẽŋa la tɩ a yʊʊn dɩkɛ tɩ a

kãabɛ bɔ, dee tɩ la dɛna la ẽŋa yelle tɩ Nawẽnnɛ yʋʋn bĩŋe nõorɛ la ẽ
lɛ. [18]Nawẽnnɛ yʋʋn yetɩ: <<La wʋn doose la A'izakɩ tɩ fʋ yẽ yɩɩsɩ tɩ
mam bĩŋe nõorɛ la.>> [19]Abraham yʋʋn tarɩ la pʋtẽ'erɛ tɩ Nawẽnnɛ
tã wʋn vo'oge A'izakɩ mɛ. Bɛla n soe tɩ Nawẽnnɛ lebse bɔ ẽ a dayʋa.
La ãn wʋ a vo'oge ẽ mɛ na, yel-ẽna pʋam mãmsgɔ n boe mĩ.
[20]La de la A'izakɩ n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a kã kã'a-sõma n de
sɛla n sẽm bɔ Azakɔbɩ, la A'eso.
[21]Azakɔbɩ n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ ẽn yʋʋn wa yɔna kũm na, tɩ a
kã kã'a-sõma bɔ Azozɛfʋ dayɔɔsɩ bayi, tike a dasaarɛ ka dũma nã'asɛ
Nawẽnnɛ.
[22]Azozɛfʋ n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ ẽn yʋʋn wa dee kũm na, tɩ a
yele Ɩsrayɛlɩ dõma yetɩ, ba wʋn wa yese Ezipti* tẽŋa mɛ, dee pa'alɛ
ba wʋn wa ẽŋɛ ẽŋa kõba se'em.
[23]Amoyisi* dɔgrɩba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ ba yʋʋn dɔgɛ ẽ,
dɩkɛ ẽ sʋgɛ wõr-sɩtã. Ba yẽ mɛ tɩ a de la bia n ãn sõŋa, tɩ ba ka zoe
dabeem la naba la n bɔ nõorɛ se'em na.
[24]Amoyisi n yʋʋn bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ ẽn wa lebge bõnkɛka la,
tɩ a zagsɛ tɩ ba da wi'ira ẽŋa tɩ naba Afaarõ pɔyʋa la dayʋa. [25]A yʋʋn
boorɩ mɛ tɩ a lagɩm na Nawẽnnɛ nẽrba la po nãmsra, gãnna ẽŋa n ɩtɩ
sũ-yẽlga la sɛla n de be'em wakatɛ fẽfẽe. [26]A bɩsɛ mɛ tɩ ba sãn pɔ'ɔgɛ
ẽŋa wʋ ba wʋn pɔ'ɔgɛ Krisi* la, n tarɩ yõorɔ zo'oge gãnna Ezipti tẽŋa
bõntarsõm wuu. Se'ere n soe la, a yʋʋn tarɩ la pʋtẽ'erɛ gu'ura yɔɔrɔ n
boe nẽŋa.
[27]Ẽn bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩyã, tɩ a ze'ele Ezipti fõrgɛ dee ka zoe naba
la sũ-isgre, a yʋʋn mõrgɛ mɛ ze'ele kãŋkãŋɛ, se'ere n soe la, a yẽ la
Nawẽnnɛ tɩ ba ka yẽtɩ la nini. [28]La ẽn bɔ sɩra la ĩyã, tɩ a botɩ Ɩsrayɛlɩ
dõma kʋ Zɔɔg-basɛ* pebila ẽŋɛ zɩɩm mĩise deto nõa, tɩ malɛka* sɛka
n wʋn kʋ kɔm-kẽendõma la, da kʋ Ɩsrayɛlɩ dõma kɔm-kẽendõma.

[29]Ɩsrayɛlɩ dõma n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩiyã, tɩ mõg-mõlga la ko'om
yʋʋn welge dee basɛ tẽn-kɛ'ɛŋa tɩ ba doose tole, tɩ Ezipti dõma mẽ
paagɛ doose tɩ ba tole, tɩ ko'om di ba.
[30]Ɩsrayɛlɩ dõma n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩiyã, tɩ ba yʋʋn sẽŋɛ kaagɛ
Zeriko tẽŋa dabsa ayopɔɩ, tɩ a lalsɩ lui.
[31]Arahabɩ n de pɔg-sɛka n yʋʋn ɩtɩ yalsɩ la n bɔ Nawẽnnɛ sɩra la ĩiyã,
tɩ a yʋʋn to'oge nẽr-sɛba n sẽŋɛ tɩ ba lalsɛ bɩsɛ Zeriko tẽŋa n ãn se'em
na a yire sõŋa, bɛla tɩ a ka po naagɛ la sɩ'ɩsrɩba la ki.
[32]Yɛla zozo'e boe mɛ tɩ mam wʋn tɔgɛ nɩ, la nẽŋa ka boe tɩ mam
wʋn tɔgɛ Azedeyõ, la Abarakɩ, la Asãmsõ, la Azefte, la Adavidi*, la
Asãmwɛlɩ, la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* la yelle. [33]La de la ban bɔ
Nawẽnnɛ sɩra la ĩiyã, tɩ ba yãŋɛ na'adõma to'ose ba so'olʋm, ba tõm
sɛla n masɛ mɛ, ba yẽ tɩ Nawẽnnɛ n bĩŋe nõorɛ se'em na ẽŋɛ mɛ, ba
mũm gɩgma nõa mɛ. [34]La ba kĩŋe bugum n diti la pãŋa mɛ, ba põsɛ
sʋkɔbgɔ kũm mɛ, ba yẽ pãŋa mɛ ba tɔrgɔ pʋam, dɛna gãndɔɔrɔ zɛbrɛ
zẽ'a, zɛbɛ yãŋɛ satẽma zɛbzɛbrɩba dige ba. [35]Pɔgsɩ yẽ ba nẽrba n ki
mɛ dee vo'oge. Sɛba yẽ nãmsgɔ mɛ zozo'e dee zagsɛ yolsgo, se'ere n
soe la, ba boorɩ tɩ ba wa vo'oge mɛ yẽ vɔm n ãn sõŋa gãnna. [36]Ba
la'arɩ sɛba mɛ, wẽ ba la kafõbsɩ, ba ba sɛba mɛ la bãnsɩ kẽ'esɛ yʋ'a
deem. [37]Ba lobe sɛba la kuga kʋ, wã sɛba la sɔya kʋ, sɛ basɛba la
sʋkɔbrɔ kʋ. Tɩ sɛba ɛɛra yɛ'ɛna, yɛ piisi gãna bɩɩ bʋʋsɩ gãna, sakɛ ka
tara sɛla sɛla, tɩ ba fɔ'ɔna ba, nãmsra ba. [38]Ba yʋʋn eerɩ la weem, la
tãnsɩ zuto, gã tãnsɩ yogro, la tẽŋa yogro pʋam. Dũnia ka narɩ tɩ a tara
nẽr-bãma.
[39]Nẽr-bãma wuu, Nawẽnnɛ tɔgɛ ba yelle sõŋa mɛ ban bɔ ẽ sɩra la
ĩiyã, la baa bɛla ba ka to'oge Nawẽnnɛ n bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ba sɛla la.
[40]Nawẽnnɛ yʋʋn põn dẽŋɛ looge yɛm tɩ a ẽŋɛ la sɛla n ãn sõŋa gãnna
bɔ tõma, bɛla tɩ a ka botɩ ba masɛ sɛla woo pʋam, tɩ tõma ka naagɛ la

ba.

12

Tɩ sakɛ tɩ Sɔ Nawẽnnɛ demsgo

1Bɛla, tõma n tarɩ nẽrba zozo'e n gilge tõma pa'ala tɩ sore la, tɩ mẽ
basɛ bõn-sɛba n gu'uri tɩ sẽnnɛ, la tõon-be'ero tɩ tɩ ɩtɩ nãana nãana la,
dee mõrgɛ zɔta zʋa n boe tɩ nẽŋa na. 2Tɩ bɩsra-ya Azezi, ẽŋa n botɩ tɩ
bɔ sɩra, dee wʋn tarɩ tɩ paagɛ a ba'asgɔ zẽ'am. A wĩbe mɛ ki dɔ-
puurŋa* zuo ka zoe yãnnɛ, se'ere n soe la, a yẽ sũ-yẽlga sɛka n gu'uri
ẽ na mɛ, la a yãŋa zĩ la Nawẽnnɛ na'am bĩmbĩnne zʋʋgɔ.
3Tẽ'esɛ-ya bɩsɛ, tõon-be'ero dõma n sɩ'ɩsɛ ẽ, nãmsɛ ẽ se'em, tɩ a wĩbe,
tɩ ya da basɛ tɩ ya ĩyã ki tɩ ya bʋraanɛ bo'oge. 4Yãma n zɛbrɩ la tõon-
be'ero la, ya ken ka zɛbɛ ki. 5Da yĩm-ya kã'aŋɔ sɛka tɩ Nawẽnnɛ kã'an
ya wʋ nẽra n kã'anɩ a kɔma se'em yetɩ:

< <M bia, Zuudãana sãn sɩbgɛ fɔ,
da dɩkɛ tɩ la dɛna zãŋa,
a sãn pa'alɛ fɔ fʋ tuure,
da basɛ tɩ fʋ bʋraanɛ bo'oge.
6Se'ere n soe la,
Zuudãana demsrɩ la sɛba tɩ a nõŋɛ,
dee sɩbgra sɛka woo tɩ a dɩkɛ tɩ a dɛna a bia.> >

7Wĩbra-ya, tɩ la de la ya demsgo, Nawẽnnɛ ɩtɩ ya la a kɔma ɩrgɔ. Bia
ka boe tɩ a sɔ ka sɩbgra ẽ. 8Nawẽnnɛ sãn ka demse ya wʋ ẽn ɩtɩ a
kɔma wuu se'em na, bɛla ya yi de la tãmpĩiba, ya dagɩ a kɔma. 9La
sãn dɛna tɩ sɔdõma n dɔgɛ tɩ la, ba daan sɩbgrɩ tɩ mɛ, dee tɩ tɩ nanna
ba. Bɛla, tɩ sakɛ tɩ Sɔ Nawẽnnɛ n boe saazuum nõorɛ gãnna, tɩ tɩ wʋn
yẽ vɔm a zẽ'am. 10Tɩ sɔdõma la daan sɩbgrɩ tɩ la wakatɛ fẽfẽe ĩyã wʋ

bãma mẽŋa n tẽ'esɛ se'em na. La Nawẽnnɛ sɩbgrɩ tɩ la tõma mẽŋa
sõŋrɛ ĩyã, tɩ a botɩ tɩ welge to'ore dɛna pʋpeelem dõma wʋ ẽŋa la.
11Wakatɛ sɛka tɩ ba sɩbgrɩ tõma la, la de la sũ-sã'aŋɔ, la ka de sũ-
yẽlga. La bɛla poorʋm nẽr-sɛba n yẽ sɩbgrɛ ẽŋa la yẽtɩ a yõorɔ mɛ, n
de sũ-mã'asʋm, la vɔm n masɛ ãna sõŋa.

Tɩ mõrgɛ da zagsɛ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ

12Bɛla, keŋe-ya ya nu'usi n targɛ, la ya dũma n ki la. 13Basɛ-ya tɩ ya
nãma la sẽnna sorɔɔrɔ n de tẽntẽesɩ zuto, tɩ nẽr-sɛka n dũ'usri la da
lui, a wʋn yẽ ĩmã'asʋm.
14Mõrgɛ-ya ɛ tɩ sũ-mã'asʋm bɔna yãma la nẽrba wuu tẽŋasʋka, la ya
ɛ pʋpeelem. Tɩ pʋpeelem sãn ka bɔna, nẽra ka tã wʋn yẽ Zuudãana
la. 15Guuse-ya tɩ ya nẽra nẽra da wa mõŋɛ a mẽŋa Nawẽnnɛ yel-
sõnnɛ, ken guuse-ya tɩ nẽr-sɛka da ãna wʋ yẽg-toogo n puse ya
tẽŋasʋka, wʋn basɛ tɩ toogo la loŋe nẽrba zozo'e sã'am ba. 16Da basɛ-
ya tɩ ya nẽra nẽra ɩta yalsɩ, bɩɩ nẽra n pɔ'ɔrɩ sɛla n de Nawẽnnɛ bõnɔ,
wʋ A'eso* n yʋʋn dɩkɛ a kẽnnɔ bõnɔ teege dia laaga ayɩla la. 17La
yãma mi tɩ bɛla poorʋm, ẽn wa bɔɔra tɩ a sɔ kã kã'a-sõma bɔ ẽ, ẽŋa n
de kẽema ĩyã la, a ka tã'agɛ. A ka yẽ sore yãŋɛ teege yelle la tɩ a ẽŋɛ
la, baa ẽn kellɩ la.
18Yãma n lɛm Nawẽnnɛ zẽ'am se'em na, de la to'ore la Ɩsrayɛlɩ dõma
n yʋʋn lɛm sɛla tɩ ba tã wʋn kalʋm dee yẽ zẽ'am na. Bãma yʋʋn lɛm
na tãŋa yẽ bugum n diti, la lika n ãn lim, la kʋsebgo kãtɛ. 19La ba
wõm na benkonne peebgo, la kõa n tɔgɛ, tɩ nẽrba la n yʋʋn wõm na
belem yetɩ, la da le tɔgɛ pa'asɛ. 20Se'ere n soe la, ba ka tã wʋn to'oge
ẽn yele se'em yetɩ: <<Sɛka sãn kalʋm tãŋa la, baa a sãn dɛna dũŋa,
ba lobe ẽ na kuga kʋ>> la. 21Bõn-sɛba n yʋʋn ẽŋɛ la bɔ'ɔrɩ la
dabeem, halɩ tɩ Amoyisi* yele yetɩ, ẽŋa zotɩ la dabeem, halɩ tɩ ẽŋa

gõgra.
[22]La yãma lɛm na tãŋa tɩ ba wi'iri tɩ Siyõ* tãŋa n de vɔm dãana
Nawẽnnɛ tẽŋa, ẽŋa n de Zerizalɛm* mẽŋa mẽŋa n boe Nawẽnnɛ yire,
tɩ malɛkadõma* tʋsa tʋsa bɔna mĩ. [23]La ya ken lɛm na Nawẽnnɛ
nẽrba lagsgɔ n de a kɔm-kẽendõma tɩ ba yʋ'ʋra gʋlsɛ Nawẽnnɛ yire
la. La ya lɛm Nawẽnnɛ n de nẽrba wuu sarɩyadita. Ya lɛm na nẽr-sɛba
n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, dee masɛ sɛla woo pʋam na sɩɩsɩ zẽ'am.
[24]Yãma lɛm na Azezi n de sɛka n boe Nawẽnnɛ la tõma tẽŋasʋka botɩ
Nawẽnnɛ bĩŋe nõor-paalga la tõma lɛ. A zɩɩm na n yese bɔ tõma la
pa'alɛ la sɛla n ãn sõŋa gãnna Abɛlɩ* zɩɩm na.
[25]Ɩta-ya guusgo, da zagsɛ ka selse sɛka n tɔgrɩ la ya lɛ la. Sɛba n
yʋʋn zagsɛ ka selse nẽr-sɛka n kã'anɩ ba tẽŋa zuo la ka põsɛ nãmsgɔ.
Bɛla, tõma sãn zagsɛ ka selse sɛka n boe Nawẽnnɛ yire la yetɔga,
tõma kãn yãŋɛ põsɛ. [26]A kõa la yʋʋn botɩ tẽŋa la mĩim mɛ, la lɛɛlɛ
wã, a bĩŋe la nõorɛ yetɩ: <<Mam wʋn le mĩim dũnia mɛ nõorɛ
ayɩla, la dagɩ dũnia mã'a, saazuum mẽ wʋn mĩim mɛ.>> [27]Ẽn yetɩ a
wʋn le mĩim nõor-ayɩla la, pa'alɛ mɛ tɩ sɛla tɩ a nãam na wʋn mĩim
mɛ sã'am bɔɩ, dee tɩ sɛla n kãn tã'agɛ mĩim sã'am na mã'a n wʋn
weege. [28]Bɛla, tõma n wʋn to'oge so'olʋm n kãn sã'am na ĩyã, basɛ-ya
tɩ tɩ pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ a yel-sõnnɛ, tõnna se'em n wʋn ãna a sũure
yẽlʋm bɔ'ɔra ẽ, la tɩ nã'asra ẽ, dee zɔta ẽ. [29]Lan de se'em na, tõma
Nawẽnnɛ ãn wʋ bugum n diti.

13

Tɩ wʋn ɩta se'em paagɛ Nawẽnnɛ yɛm

[1]Ken nõŋɛ-ya taaba wʋ sɔbiisi la. [2]Da basɛ-ya sãama sãanɔ ɩrgɔ, tɩ
nẽrba basɛba ẽŋɛ la bɛla, ẽŋɛ malɛkadõma* sãanɛ dee ka bãŋɛ.

3Tẽra-ya sɛba n boe yʋ'a deem na yelle, wʋ yãma mẽ po bɔna la
yʋ'a deem na. Tẽra-ya sɛba tɩ ba nãmsrɩ ba la yelle, wʋ yãma mẽŋa n
nãmsrɩ la.
4Basɛ-ya tɩ pɔgdire tara nã'asgɔ, dee da basɛ tɩ dẽgrɔ tõoma bɔna
mĩ, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ wʋn di nẽr-sɛba n ɩtɩ yalsɩ, la nẽr-sɛba n
tũuli la sarɩya mɛ.
5Da basɛ-ya tɩ ligri nõŋlʋm sɔna ya. Basɛ-ya tɩ ya sũure ãna yẽlʋm
la yãma n tarɩ sɛla la, tɩ Nawẽnnɛ yetɩ: < <Mam kãn basɛ fɔ, mam
kãn malɩn basɛ fɔ.> > 6Bɛla n soe tɩ tõma nẽra woo tãna wʋn yele la
bʋraanɛ yetɩ:

< <Zuudãana de la mam sõŋra,
mam kãn zoe dabeem.
Nẽrsaala tã wʋn ẽŋɛ mam na bẽm?> >

7Tẽra-ya ya nẽŋadõma n mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga bɔ ya la yelle. Bɩsɛ-
ya ba vɔm n daan ãn se'em ka paagɛ ba kũm, tɩ ya mẽ ɩta bãma n bɔ
sɩra ẽŋɛ se'em na. 8Azezi-krisi de la ẽn ãn se'em zaam, la zĩna, la
wakatɛ wuu. 9Da basɛ-ya tɩ zãsŋɔ sãasɩ buuri to'oto'ore botɩ ya tuuge.
Sɛla n ãn sõŋa de la tɩ basɛ tɩ Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ bɔ'a la keŋe tɩ
sũure, la, la da dɛna ɩrgɔ sɔa n de dia yelle, sɛba n dolɩ ɩrgɔ bãma la
ka yẽ yõorɔ.
10Tõma tarɩ la kãabgɔ*, tɩ Zifdõma n tõnnɩ ba kãabgɔ tõoma la ka
tara sore tɩ ba naagɛ tõma kãabgɔ la pʋam. 11Zifdõma kãabgɔ kẽma
nẽŋadãana tarɩ la dũnsi zɩɩm kẽ'era Nawẽnnɛ zẽ'e-sõŋɔ la kãabra
tõon-be'ero taalɛ basga ĩyã, dee tara ba nẽnnɔ na yɛsra tẽŋa la
kẽnkɛrŋa yõ'ora. 12La de la bɛla tɩ Azezi mẽ yese tẽŋa la kẽnkɛrŋa ka
ki, tɩ a mẽŋa zɩɩm malgɛ nẽrba tɩ ba ãna sõŋa Nawẽnnɛ zẽ'am. 13Bɛla,
tɩ yese-ya sẽŋɛ a zẽ'am tẽŋa la kẽnkɛrŋa ka po sakɛ pɔ'ɔrɛ la. 14Tõma
ka tarɩ tẽŋa dũnia wã zuo n boe wakatɛ wuu ĩyã, tõma eerɩ la tẽn-

sɛka n sẽm na.
[15]Azezi ĩyã, tɩ nã'asra Nawẽnnɛ wakatɛ wuu tɩ la ãna wʋ kãabgɔ la,
la boorɩ tɩ la yetɩ tɩ nõorɛ yetɔga zẽkɛ a yʋ'ʋrɛ pa'alɛ ẽn de sɛka. [16]Da
basɛ-ya ɩr-sõma ɩrgɔ, la taaba sõŋrɛ, tɩ tõon-bãma n ãn wʋ kãabgɔ n
ɩtɩ Nawẽnnɛ sũure yẽlʋm.
[17]Sakra-ya ya nẽŋadõma nõorɛ, dee nanna ba yetɔga. La de la bãma
n bɩsrɩ yãma n dolɩ Nawẽnnɛ sore la yelle, ba wʋn ka tɔgɛ pa'alɛ
Nawẽnnɛ bãma n bɩsɛ ya yelle se'em mɛ. Eŋɛ-ya ya wʋn ẽŋɛ se'em tɩ
ba tã'agɛ tõm ba tõoma la sũ-yẽlga da yõnna, tɩ bɛla ka tarɩ yõorɔ bɔ
ya.
[18]Pʋ'ʋsra-ya Nawẽnnɛ bɔ'ɔra tɔ. Tõma mi tɩ sũure pʋam mɛ tɩ tõma
ka ẽŋɛ be'em, tõma boorɩ mɛ tɩ tɩ yel-ɩrɛ ãna sõŋa sɛla woo pʋam.
[19]Mam sosrɩ ya mɛ zozo'e tɩ ya pʋ'ʋsra m ĩyã tɩ m yẽ sore leme wa'am
ya zẽ'am tɔtɔ.

Pʋ'ʋsgɔ, la ba'asgɔ yetɔga

[20]La de la Nawẽnnɛ n de sũ-mã'asʋm dãana n vo'oge tɩ Zuudãana
Azezi, tɩ a bɩsra tõma yelle wʋ dũnsĩin-kɛ'ɛma, a zɩɩm na tɩ Nawẽnnɛ
dɩkɛ bĩŋe nõorɛ la tõma wakatɛ n ka ba'asrɩ la ĩyã. [21]Nawẽnnɛ wʋn
basɛ tɩ ya tã'agɛ ɩta sɛla woo n ãn sõŋa, dɔla a yɛm n boorɩ se'em. A
wʋn basɛ tɩ sɛla n ãn a sũure yẽlʋm ẽŋɛ tɩ pʋam, Azezi-krisi ĩyã, ẽŋa
n de sɛka n masɛ nã'asgɔ wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.
[22]M sɔbiisi, mam sosrɩ ya tɩ ya sakɛ to'oge kã'aŋɔ yetɔg-bãna wã, tɩ
mam n gʋlsɛ ya gõn-sɛka wã ka zo'oge. [23]Bãŋɛ-ya tɩ ba yo'oge tɩ sɔbia
Atimõtɩ basɛ mɛ, a sãn wa'am tɔtɔ, mam na ẽŋa wʋn doose taaba
wa'am wa kaagɛ ya.
[24]Pʋ'ʋsɛ-ya ya nẽŋadõma, la nẽr-sɛba wuu n de Nawẽnnɛ nẽrba.
Itali dõma pʋ'ʋsrɩ ya.

[25]Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ wʋn bɔna la ya wuu. \f1 7:1 Bɪsɛ-ya Pĩ'iluŋo Gõŋɔ 14:17-20. \e

JAS

Azakɪ

Gõn-sɛka tɪ Azakɪ gʋlsɛ

Bilgre

Nẽrba zozo'e tẽ'esɛ tɪ la de la Azakɪ n de Azezi yɪbga la n gʋlsɛ gõŋɔ wã. A gʋlsɛ bɔ la Nawẽnnɛ nẽrba wuu n wɪrgɛ bɔna dũnia zuo. A gʋlsɛ pa'alɛ ba la sɛla tɪ ba ɪtɪ tɪ la ka ãna sõŋa, pa'alɛ ba ban masɛ tɪ ba vɔa se'em wakatɛ wuu.

Azakɪ tɔgɛ la yɛla buuri to'oto'ore yelle:

A tɔgɛ la yɛm yelle, la bõntarsõm, la nõŋɔ yelle, la yelle sãn paagɛ tõma, la tõon-be'ero ɪrgɔ yelle. A yetɪ tõma sãn yetɪ tõma dolɪ la Nawẽnnɛ, la masɛ mɛ tɪ tɪ ɪta Nawẽnnɛ n yele se'em na (sapɪtrɪ 1).

A yetɪ la ka masɛ tɪ tɪ tũ'usra nẽrba, dee pa'alɛ tɪ bɔ sɪra, la tõon-sõma dolɪ la taaba (sapɪtrɪ 2).

A yetɪ tɪ guuse tɪ mẽŋa la tɪ nõorɛ yetɔga, dee pa'alɛ yɛm sɪra sɪra n de sɛka (sapɪtrɪ 3).

La a kã'an na sɛba n wẽ'erɪ nõke'ene, la nẽr-sɛba n nõŋɛ bõnɔ, la nẽr-sɛba n zɛrgrɪ taaba, la sɛba n de pa'al-m-mẽŋa dõma, la sɛba n de bõntatba (4:1-5:6).

Gõŋɔ la ba'asgɔ, a kã'an na Azezi nẽrba yetɪ ba tara sũ-mã'asʋm. Yelle sãn paagɛ ba, bɪɪ la sãn dɛna sũ-yẽlga, bɪɪ bã'asɪ, ba pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ (5:7-20).

Azakɩ gõŋɔ wã pa'alɛ tɩ fʋ sãn bɔ Nawẽnnɛ sɩra, fʋ tõoma n wʋn pa'alɛ tɩ fʋ bɔ sɩra. Bɛla, nẽra sãn yetɩ ẽŋa bɔ Nawẽnnɛ sɩra, dee ka tõnna tõon-sõma, la de la zãŋa (2:26).

Gõn-sɛka tɩ

Azakɩ

gʋlsɛ

1

1Mam Azakɩ n de Nawẽnnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi-krisi tõntõnna n
gʋlsɛ gõŋɔ wã pʋ'ʋsra Nawẽnnɛ nẽrba wuu n wɩrgɛ bɔna zẽ'a woo la.

Yelle sãn paagɛ nẽra

2M sɔbiisi, nãmsgɔ to'oto'ore sãn paagɛ ya Azezi sore la pʋam, ya
dɩkɛ ba tɩ ba dɛna ya sũ-yẽlga zõnzõnnɔ, 3se'ere n soe la, ya mi tɩ
nãmsgɔ sãn paagɛ ya, ya bɔ sɩra la pʋam, tɩ ya yãŋɛ wĩbe, la wʋn
botɩ ya mõrgɛ ze'ele la kãŋkãŋɛ. 4La mõrgɛ-ya ze'ele kãŋkãŋɛ ka
paagɛ a tɛka, tɩ ya wʋn masɛ sɛla woo pʋam, dɛna nẽrba n bɩ, tɩ sɛla
ka pɔ'ɔgɛ ya.
5Yɛm sãn pɔ'ɔgɛ ya nẽr-sɛka, a sose Nawẽnnɛ n bɔ'ɔrɩ nẽrba wuu la
yɛmleego dee ka mõŋra ba la, tɩ a wʋn bɔ ẽ. 6La a sãn sose ẽ, dẽnɩ tɩ
a bɔ ẽ sɩra, da sẽ'ena baa fẽfẽe. Se'ere n soe la, nẽr-sɛka woo n sẽ'enɩ,
a ãn wʋ ko-kãtɛ ko-mĩ'isi tɩ kʋsebgo vugri wẽ'era ba tɩ ba yɛgna se'em
na. 7Nẽr-ẽŋa buuri da tara pʋtẽ'erɛ tɩ a wʋn to'oge sɛla Zuudãana la
zẽ'am. 8A de la nẽra n de pʋtẽ'era bayi dãana, tɩ a yɛm yɔɔra ẽn ɩtɩ
bõn-sɛba la wuu pʋam.
9La masɛ tɩ sɔbi-sɛka n de nasa ẽŋɛ sũ-yẽlga, tɩ Nawẽnnɛ zẽkrɩ ẽ mɛ.

[10]La bõntarsa mẽ ẽŋɛ sũ-yẽlga Nawẽnnɛ n sikri ẽ na, se'ere n soe la, a
bõntarsõm na wʊn tole wʊ mõ-puuro la. [11]Wʊntɛɛŋa sãn wõŋɛ
mõogɔ, a puuro la zẽkrɩ mɛ sʊʊra kʊta, tɩ ba dasãnnɛ na bɔta.
Bõntarsa mẽ ãn na bɛla, a wʊn ki mɛ a bõntarsõm na tõoma pʊam.
[12]Nẽr-sɛka n wĩbri nãmsgɔ pʊam tarɩ zu-yẽlga. Se'ere n soe la, ẽn
ze'ele kãŋkãŋɛ la, Nawẽnnɛ wʊn bɔ ẽ bɔ'a n de vɔm n ka ba'asrɩ tɩ a
bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ sɛba n nõŋɛ ẽ na.
[13]Yelle sãn paagɛ nẽra botɩ a bɔɔra tɩ a ẽŋɛ be'em, a da yetɩ
Nawẽnnɛ n basɛ tɩ ẽŋa bɔɔra tɩ a ẽŋɛ be'em. Sɛla ka tã wʊn botɩ
Nawẽnnɛ ẽŋɛ be'em. La Nawẽnnɛ mẽ ka botɩ nẽra bɔɔra tɩ a ẽŋɛ
be'em. [14]La de la nẽra woo yɛmleego n de be'em n pã'asrɩ ẽ, botɩ a
kẽ'era yɛla pʊam. [15]La be'em yɛmleego sãn yõkɛ pʊʊrɛ, a dɔgrɩ la
tõon-be'ero. La tõon-be'ero la sãn wa bɩ, a sẽm na kũm.
[16]M sɔbi-nõŋrɩsɩ, da pã'asɛ-ya ya mẽŋa. [17]Bɔ'a wuu n ãn sõŋa, la bɔ'a
n masɛ wuu ze'etɩ la saazuum, Nawẽnnɛ n de peelem dãana la zẽ'am.
Ẽŋa n nãam bõn-sɛba wuu n boe saazuum nẽera peelem, tɩ ba tɛɛra,
la ẽŋa ka teerɩ, a ka tarɩ lika. [18]Ẽŋa mẽŋa n boorɩ tɩ a basɛ tɩ a sɩra
yetɔga la bɔ tõma vɔm. A ẽŋɛ bɛla tɩ tõma dɛna la pɔspɔsɩ dõma bõn-
sɛba wuu tɩ a nãam na pʊam.

Sɛlsra-ya, dee ɩta Nawẽnnɛ n yele se'em na

[19]M sɔbi-nõŋrɩsɩ, bãŋɛ-ya bõn-ẽna wã sõŋa, nẽra woo mõrgɛ sɛlsra
sõŋa, la a mã'agɛ a mẽŋa tɔgra, la a da isgra sũure tɔtɔ. [20]Nẽrsaala
sũure sãn isge, a ka ɩtɩ sɛla n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. [21]Bɛla, basɛ-ya
sɛla n de tõon-dẽgrɔ buuri wuu, la sɛla n de pʊtʊʊlgɔ wuu, dee sike
ya mẽŋa to'oge Nawẽnnɛ yetɔga la tɩ a dɩkɛ ẽŋɛ ya sũure pʊam, n tã
wʊn fãagɛ ya la.
[22]Da pã'asɛ ya mẽŋa, dɛna-ya nẽrba n sakrɩ Nawẽnnɛ yetɔga, da

dɛna-ya nẽrba n selsrɩ mã'a. 23Nẽr-sɛka woo n selsrɩ yetɔga la, dee ka
sakra ɩta lan yele se'em na, a dãana ãn wʋ nẽra n bɩsɛ bɩsga pʋam yẽ
a mẽŋa n ãn se'em, 24la ẽn bɩsɛ a mẽŋa kɩ'ɩlɩm dee fõrgɛ la, a darɛ
yĩm ẽŋa n ãn se'em na mɛ. 25La nẽr-sɛka n tarɩ Nawẽnnɛ lɔɔ n masɛ
sõŋa n yolsrɩ nẽrba la, dee sakɛ ẽ sõŋa ɩta lan yele se'em na, ẽŋa dagɩ
nẽra n selsrɩ dee yĩnna, ẽŋa dãana tarɩ la sũ-yẽlga ẽŋa n ɩtɩ sɛla la
pʋam.
26Nẽr-sɛka woo n tẽ'esrɩ tɩ ẽŋa de la nẽra n dolɩ Nawẽnnɛ, dee ka
tãna a nõorɛ yõkra, a pã'asrɩ la a mẽŋa, nẽr-ẽŋa Nawẽnnɛ doosgo la
de la zãŋa. 27Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ n boorɩ tɩ tɩ dɔla ẽ se'em tɩ la ãna sõŋa
ka tara dẽgrɔ n wãna: La de la fʋ bɩsɛ kɩɩbsɩ la pɔkõpa yelle ba
nãmsgɔ pʋam, la fʋ guuse fʋ mẽŋa la dũnia wã tõon-dẽgrɔ.

2

Da tũ'usra-ya nẽrba

1M sɔbiisi, yãma n sakɛ tɩ Zuudãana Azezi-krisi n tarɩ na'am pãŋa
la, da tũ'usra-ya nẽrba. 2Tɩ dɩkɛ makrɛ, wʋ yãma sãn lagsɛ taaba tɩ
nẽra n pire sãlma nutʋa dee yɛ fu-sõma wa'am wa kẽ ya lagsgɔ la
zẽ'a, tɩ nasa n mẽ yɛ fu-zõra kẽ, 3tɩ yãma sãn bɩsɛ nẽr-sɛka n yɛ fu-
sõma la yele ẽ yetɩ: ＜＜Wa'am wa zĩ'ire kalam n de zẽ'e-sõŋɔ＞＞,
dee yele nasa la yetɩ: ＜＜Zɛ saazuo, bɩɩ zĩ'ire tẽŋa mam nãma zẽ'am
wã.＞＞ 4Yãma sãn ẽŋɛ wãna, yãma ka tũ'usri nẽrba sɩra? Bɛla, ya
tarɩ la pʋtẽ'e-be'ero bɔkra nẽrba, yetɩ ayẽma n gãnnɩ ayẽma.
5M sɔbi-nõŋrɩsɩ, selse-ya. Nawẽnnɛ looge la nẽr-sɛba tɩ dũnia dõma
bɩsrɩ tɩ ba de la nasdõma la, botɩ ba bɔ ẽ sɩra dɛna bõntatba, tɩ ba
wʋn wa bɔna a so'olʋm tɩ a bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ sɛba n nõŋɛ ẽ na pʋam.
6La yãma pɔ'ɔrɩ la nasdõma. La dagɩ bõntatba n nãmsrɩ ya, dee yõgra

ya sẽnna sarɩyaditba zẽ'am? 7La de la bãma n pɔ'ɔrɩ Krisi yʋ'ʋr-sõŋɔ
sɛka tɩ ba bɔ ya la.
8Ya sãn sakɛ ɩta Nawẽnnɛ so'olʋm* lɔɔ la n gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ
pʋam yetɩ: < <Nõŋɛ fʋ tadãana wʋ fʋ mẽŋa la> >, ya ẽŋɛ sõŋa. 9La
ya sãn tũ'usra nẽrba, ya tõm na tõon-be'ego, la lɔɔ la pa'alɛ ya tɩ ya
tõm na tõon-be'ego. 10Nẽr-sɛka sãn sakɛ lɔɔ la wuu, dee sɩ'ɩsɛ ayɩla
tõm tõon-be'ego, a sɩ'ɩsɛ la ba wuu. 11Nawẽnnɛ n yetɩ: < <Da ẽŋɛ
yalsɩ> > la, ẽŋa n ken yetɩ: < <Da kʋ nẽra> >. La fʋ sãn ka ẽŋɛ
yalsɩ, dee kʋ nẽra, fʋ de la nẽra n sɩ'ɩsɛ lɔɔ la. 12Tɔgra-ya dee tõnna tɩ
la masɛ la lɔɔ n yolsrɩ nẽrba la, mina tɩ Nawẽnnɛ wʋn dɩkɛ la ẽŋa di
ya sarɩya. 13Nawẽnnɛ sãn wa dita sarɩya, a kãn zoe ninbãalga la nẽr-
sɛka n ka zotɩ a taaba ninbãalga. Fʋ sãn zoe nẽrba ninbãalga,
Nawẽnnɛ mẽ wʋn zoe fʋ ninbãalga.

Bɔ sɩra, la tõoma

14M sɔbiisi, nẽra sãn yetɩ, ẽŋa bɔ Nawẽnnɛ sɩra, dee ka tõnna tõoma
n pa'alɩ bɛla, a yõorɔ de la bẽm? Bɔ sɩra ẽŋa tã wʋn fãagɛ ẽ mɛ bɩɩ?
15Tɩ dɩkɛ makrɛ, wʋ sɔbia n ka tarɩ fuugo yɛɛra, dee ka tara dita, 16tɩ
yãma nẽra ayɩla sãn yele ẽ yetɩ: < <Sẽŋɛ la sũ-mã'asʋm ka di tɩgɛ,
dee yɛ fuugo tɩ ɔɔrɔ da tara fɔ> > dee ka bɔ ẽ sõŋrɛ sɛka tɩ a boorɩ
la, a yõorɔ de la bẽm? 17La mẽ de la bɛla la bɔ sɩra, ya sãn bɔ sɩra tɩ
la ka lagɩm na tõoma, a de la zãŋa.
18La nẽr-sɛka tã mɛ yetɩ, ayẽma bɔ la sɩra, la ayẽma tõnnɩ la tõon-
sõma. Mam wʋn yele ẽ yetɩ, pa'alɛ mam fʋ bɔ sɩra la n ka lagɩm na
tõoma la, tɩ mam wʋn dɩkɛ m tõon-sõma la pa'alɛ tɩ mam bɔ sɩra.
19Fõn sakɛ mɛ tɩ Nawẽnnɛ ayɩla mã'a n boe. La ãn sõŋa. Kʋlkã'arsɩ*
mẽ sakɛ la bɛla, dee gõgra la dabeem. 20A ka tarɩ yɛm dãana, fõn
boorɩ mɛ tɩ m pa'alɛ fɔ tɩ fʋ sãn bɔ sɩra tɩ la ka lagɩm na tõoma, a ka

tarɩ yõorɔ? 21Tɩ yaaba Abraham* tɩ Nawẽnnɛ yʋʋn yetɩ a masɛ ya la,
la de la a tõoma ĩyã, ẽn yʋʋn dɩkɛ a dayʋa A'izakɩ tɩ a kãabɛ bɔ
Nawẽnnɛ na ĩyã. 22Fʋ yẽ mɛ tɩ a bɔ sɩra, la a tõoma la lagɩm na
taaba. A tõoma la ĩyã n botɩ a bɔ sɩra la masɛ sõŋa sõŋa. 23Bɛla tɩ
Nawẽnnɛ gõŋɔ n gʋlsɛ se'em na ẽŋɛ. La yetɩ: < <Abraham bɔ la
Nawẽnnɛ sɩra, tɩ Nawẽnnɛ bɩsɛ a bɔ sɩra la, yetɩ a masɛ mɛ ẽŋa
zẽ'am.> > Tɩ Nawẽnnɛ wi ẽ yetɩ a sɩrɛ. 24Ya yẽ tɩ la de la nẽra tõoma
n botɩ Nawẽnnɛ yetɩ a masɛ ya, la dagɩ a bɔ sɩra mã'a ĩyã.
25La yʋʋn mẽ de la bɛla la Arahabɩ n de pɔka n ɩtɩ yalsɩ la. Zifdõma
n yʋʋn tõm nẽrba la, tɩ a to'oge ba sʋgɛ a yire, botɩ ba doose sore
ayẽma kule la, tõon-ẽŋa ĩyã tɩ a masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am.
26Nẽra sɩa sãn fõrgɛ deege ẽ, a ĩyã de la kũm. La mẽ de la bɛla, nẽra
sãn bɔ sɩra tɩ la ka lagɩm na tõoma, la de la zãŋa.

3

Tara ya zɩlɩŋa sõŋa

1M sɔbiisi, da kãn bɔɔra-ya tɩ ya wuu dɛna karẽnsãandõma. Se'ere n
soe la, ya mi tɩ tõma sɛba n de karẽnsãandõma la sarɩyadia n wʋn
dɛna toogo gãnna. 2Tõma wuu tuuri mɛ zozo'e. Nẽra sãn ka tuura a
yetɔga pʋam, a de la nẽra n masɛ sɛla woo pʋam, tãna wʋn yõkra a
mẽŋa sõŋa sõŋa. 3Tõma sãn ẽŋɛ wiiri nõorɛ salba tɩ ba sakɛ ɩta tɩn
boorɩ se'em, ba ĩyã la wuu ɩtɩ la tõma n boorɩ se'em. 4Ken bɩsɛ-ya
õornɔ n ãn se'em na, baa ban kãrgɛ se'em, dee tɩ kʋseb-kãra vugra
zã'ara ba la, ba tarɩ la dɔ-pɩka wẽrgra ba, tɩ ba sẽnna wɛ'ɛsa zẽ'e-sɛka
tɩ sɛka n tarɩ ba la boorɩ. 5Nẽrsaala zɩlɩŋa mẽ ãn na bɛla, a de la ĩyã
zẽ'a ayɩla n ãn pɩka pɩka, dee tɔgra yel-kãra.
La de la bug-pɩka n tã wʋn di we-kãtɛ wuu. 6Zɩlɩŋa mẽ ãn wʋ

bugum na. A boe la tɩ ĩyã la pʋam tõnna tõon-be'ero tɩ la taara tɩ ĩyã
la wuu. A bugum na ze'etɩ la bug-tẽŋa* sã'ana tɩ vɔm wuu. [7]Nẽrsaala
tã dũnsi buuri wuu, la bõn-ẽgla buuri wuu, la bõn-vuula buuri wuu,
la sɛba n boe ko'om pʋam wuu mɛ, botɩ ba sakra ẽ. [8]La nẽra ka boe n
tã wʋn yãŋɛ a zɩlɩŋa. A pɩrɛ la yetɔg-be'ero tɔgra ka gɔ'ɔra, a tarɩ la
yabga n kʋʋrɩ. [9]Tɩ tarɩ la ẽŋa pʋ'ʋsra Zuudãana n de tɩ Sɔ la a yel-
sõnnɛ, dee ken tara ẽ kã'ara be'em bɔ'ɔra nẽrba tɩ Nawẽnnɛ nãam tɩ
ba ãna wʋ a mẽŋa la. [10]Kã'a-be'ero, la kã'a-sõma ze'etɩ la nõ-ẽŋa ayɩla
pʋam yɛsra. M sɔbiisi, la ka masɛ tɩ la dɛna bɛla. [11]Ko-sõma, la ko-
be'ero tã wʋn bulla bulnifo ayɩla pʋam? M sɔbiisi, kẽnkãŋa tã wʋn
wɔnna tã'ama? [12]Bɩɩ sẽnsãabga tã wʋn wɔnna kẽnkãma? Bɛla, bulga
n bulli ko-be'ero ka tã wʋn bulla ko-sõma.

Yɛm n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am

[13]Ãne n boe ya pʋam tẽ'esɛ tɩ ẽŋa tarɩ yɛm, la bãŋrɛ? A ẽŋɛ yel-ɩr-
sõŋɔ, dee sike a mẽŋa pa'alɛ tɩ a tarɩ yɛm. [14]La, la sãn dɛna tɩ ya ɩtɩ la
sũure, dee gẽela taaba, da wẽ-ya yõ'ogɔ tɩ ya de la yɛm dõma parɩm
sɩ'ɩsɛ sɩra la. [15]Yɛm ẽŋa dagɩ yɛm sɛka n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am. A de
la tẽŋa wã zuo bõnɔ, a de la nẽrsaala bõnɔ, a ze'ele la Asũtãana*
zẽ'am. [16]Sũure la gẽelgɔ n boe zẽ'e-sɛka la, tõon-yooro, la tõon-be'ero
buuri wuu boe la bilam. [17]La yɛm n ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am ãn na sõŋa
ka tara dẽgrɔ, dee botɩ nẽra tara sũ-mã'asʋm la a taaba, la sũ-
bʋgsʋm, ɩta sugri, zɔta nẽrba ninbãalga zozo'e, tõnna tõon-sõma
zozo'e, ka bɔkra nẽrba, dee ka dɛna pʋlibsum dãana. [18]Sũ-mã'asʋm
dõma n botɩ sũ-mã'asʋm bɔna nẽrba tẽŋasʋka la tõoma de la tõon-
sõma n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am.

4

Da basɛ-ya tɩ dũnia yɛmleego sɔna ya

1Zɛbrɛ la nõkɛ'ɛma n boe ya tẽŋasʊka la ze'ele la bɛ? La de la yan
boorɩ se'em n de be'em n boe ya pʊam botɩ ya ɩta bɛla. 2Ya boorɩ la
sɛla dee ka yẽta, bɔɔra tɩ ya kʊʊra nẽrba. Ya ɩtɩ la sũure la ya taaba
bõnɔ dee ken ka yẽta, bɛla tɩ ya zɛbra dee wẽ'era nõkɛ'ɛma la taaba.
Yan ka tarɩ la, la de la yãma n ka sose Nawẽnnɛ na ĩyã. 3La ya sãn
sɔsra mɛ dee ka yẽta, yãma n sosrɩ se'em na ka ãn sõŋa. Ya sosrɩ tɩ ya
ẽŋɛ la ya yɛm n boorɩ se'em. 4Yãma ka dolɩ Nawẽnnɛ la sɩra. Yãma ka
mi tɩ sɛka n nõŋɛ dũnia wã lɔgrɔ, la de la be'em la Nawẽnnɛ? Bɛla,
nẽr-sɛka woo n boorɩ tɩ a yõgɛ sɩtɔ la dũnia wã lɔgrɔ, a wʊn dɛna la
Nawẽnnɛ bɛ. 5Bɩɩ yãma tẽ'esɛ tɩ lan gʊlsɛ se'em Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam
na de la zãŋa? La yetɩ: < <Nawẽnnɛ Sɩa* la tɩ a ẽŋɛ tɩ pʊam na,
boorɩ tɩ ẽŋa mã'a n sɔna tɔ.> > 6La a ɩtɩ la yel-sõnnɛ n ãn sõŋa gãnna
bɔ'ɔra tɔ, wʊ lan gʊlsɛ yetɩ: < <Nawẽnnɛ zagsrɩ zẽk-m-mẽŋa dõma
mɛ, dee ɩta sik-m-mẽŋa dõma yel-sõnnɛ.> >

7Bɛla, dɩkɛ ya mẽŋa bɔ Nawẽnnɛ, dee sɩ'ɩsɛ Asũtãana*, tɩ a wʊn zoe
dee basɛ ya. 8Lɛm-ya Nawẽnnɛ, tɩ a mẽ wʊn lɛm ya. Tõon-be'ero
dõma, peege ya nu'usi, pʊtẽ'era ayi dõma, peege ya sũure. 9Bãŋɛ-ya
ya ninbãalga, kaasɛ-ya fablɛ la sũ-sã'aŋɔ. Basɛ-ya tɩ ya lɔ'ɔrɔ lebge
kʊʊnɔ, tɩ ya sũ-yẽlga lebge sũ-sã'aŋɔ. 10Sike-ya ya mẽŋa Nawẽnnɛ
nẽŋam, tɩ a wʊn zẽkɛ ya.

11M sɔbiisi, da tɔgra-ya taaba yelle be'em. Nẽr-sɛka n tɔgɛ a tadãana
yelle be'em, bɩɩ zɛrgra ẽ, a tɔgrɩ la Nawẽnnɛ lɔɔ la be'em dee zɛrgra ẽ.
La fʊ sãn zɛrgra lɔɔ la, fʊ ka sakrɩ lɔɔ la, fʊ lebge la lɔɔ la sarɩyadita.
12Nawẽnnɛ mã'a n bɔ'ɔrɩ lɔɔ, la ẽŋa mã'a n diti sarɩya, la ẽŋa mã'a n
tã wʊn fãagɛ, bɩɩ sã'am. La fõn tẽ'esɛ tɩ fõn de la ãne, dita fʊ tadãana
sarɩya?

Da wẽ'era-ya yõ'ogɔ

[13]Selse-ya! Yãma sɛba n yetɩ: < <Zĩna bɩɩ beere, tõma wʋn sẽŋɛ la
tẽn-ẽna ka ẽŋɛ yʋʋnɛ, leebe yẽ yõorɔ> > la, [14]ya ka mi ya vɔm n
wʋn ãna se'em beere. Ya ãn wʋ pika n yʋ, tɩ la ẽŋɛ fẽe tɩ a pilge. [15]La
de nɩ na ya ẽn yetɩ: < <Nawẽnnɛ sãn bɔɔra, tɩ tõma vɔa, tõma wʋn
ẽŋɛ la wãna la wãna.> > [16]La yãma pa'alɩ la ya mẽŋa dee wẽ'era
yõ'ogɔ yãma n boorɩ tɩ ya ẽŋɛ sɛla la pʋam. Pa'al-m-mẽŋa wãna buuri
wuu de la be'em.

[17]Nẽr-sɛka woo n mi sɛla n ãn sõŋa, dee ka ɩta, a tõm na tõon-
be'ero.

5

Bõntatba yelle

[1]Bõntatba, selse-ya! Kaasra-ya dee fabla, se'ere n soe la, toogo n
sẽm ya zuto. [2]Ya bõntarsõm na wʋn põ'ogɛ mɛ. Bõn-mõgla n wʋn
mõgɛ ya futo la. [3]Tẽŋanzẽem n wʋn kẽ ya sãlma, la ya zũuro la.
Tẽŋanzẽem na n wʋn pa'alɛ tɩ ya ka ẽŋɛ sõŋa, la a wʋn di ya wʋ
bugum na. Yãma lagsrɩ la bõntarsõm bĩŋra dũnia ba'asgɔ wakatɛ.
[4]Tõntõnɩba n tõnnɩ ya vatɔ pʋam tɩ ya mõŋɛ ba yɔɔrɔ la kellɩ mɛ.
Nẽr-sɛba n lagsɛ ya bõnkɔɔla la kellɩ mɛ, tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ n de
ke'eŋo wuu dãana la wõm. [5]Dũnia zuo ya vɔa la na'am pʋam, ɩta ya
yɛm n boorɩ se'em, dita tɩgra nõbra, ãna wʋ dũnsi la gu'ura kʋa
daarɛ. [6]Ya tɔgɛ la sɩra dãana yelle kʋ, yetɩ ya kʋ ẽ, tɩ a ka tãna wʋn
sɩ'ɩsɛ ya tɩ ya kʋ ẽ.

Kã'aŋɔ

[7]M sɔbiisi, mã'ara ya sũure gu'ura Zuudãana la lemŋo. Bɩsɛ-ya kaara
n mã'arɩ a sũure se'em gu'ura tɩ a va'am bõnkɔɔla biɛ wʋn wa bɩ sõŋa.

A ẽn gu'ura mɛ tɩ sig-saaga wa ni, tɩ poorʋm saasɩ ni, tɩ bõnkɔɔla la
biɛ bɩ sõŋa. 8Bɛla, yãma mẽ mõrgɛ mã'ara ya sũure, tara bʋraanɛ, tɩ
Zuudãana la lemŋo lɛm mɛ.
9M sɔbiisi, da yõnna-ya taaba, tɩ Nawẽnnɛ da wa di ya sarɩya. Bɩsɛ-
ya, sarɩyadita la ze la zanõrʋm. 10M sɔbiisi, Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* la
n yʋʋn tɔgɛ a yetɔga, tɩ ba nãmsɛ ba, tɩ ba mã'agɛ ba sũure la, ya mẽ
ẽŋɛ wʋ bãma n ẽŋɛ se'em na. 11Tõma yetɩ mɛ tɩ sɛba n mõrgɛ ze'ele
kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ sore pʋam na, de la zu-yẽlga dõma. Ya wõm ban
tɔgɛ Azɔɔbɩ n ze'ele kãŋkãŋɛ se'em yelle, la ya yẽ ba'asgɔ Nawẽnnɛ n
ẽŋɛ se'em bɔ ẽ. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ de la ninbãal-zɔta, dee tara
nẽrba zĩile.
12M sɔbiisi, sɛla n gãnnɩ wuu de la ya da pɔɩ. Da pɔɩ saazuum, bɩɩ
tẽŋa, bɩɩ sɛla ayẽma. Basɛ-ya tɩ ya <<ẽe>> dɛna <<ẽe>>, tɩ ya
<<ayɛɩ>> dɛna <<ayɛɩ>>, tɩ Nawẽnnɛ da di ya sarɩya.
13Nẽra sãn bɔna ya pʋam nãmsra, a pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ. Nẽr-sɛka sũure
n ãn yẽlʋm, a yõom yõom-sõma pẽgɛ Nawẽnnɛ. 14Nẽra sãn bɔna ya
pʋam bẽ'era, a wi Nawẽnnɛ nẽrba kẽma, tɩ ba ẽŋɛ kaam ẽŋɛ a zuugo
la Zuudãana Azezi yʋ'ʋrɛ, pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ bɔ ẽ. 15Ban bɔ Nawẽnnɛ
sɩra pʋ'ʋsɛ la, la wʋn fãagɛ bã'ara la mɛ, Zuudãana la wʋn bɔ ẽ
ĩmã'asʋm mɛ tɩ a isge. La a sãn tõm tõon-be'ero, a wʋn basɛ ẽ taalɛ.
16Bɛla, pelge ya pʋa tɔgɛ ya tõon-be'ero pa'alɛ taaba, pʋ'ʋsɛ bɔ taaba,
tɩ ya wʋn yẽ ĩmã'asʋm. Nẽra n masɛ Nawẽnnɛ zẽ'am pʋ'ʋsgɔ tõnnɩ mɛ
la pãŋa zozo'e. 17A'eli* yʋʋn de la nẽrsaala wʋ tõma la, la a pʋ'ʋsɛ mɛ
sose Nawẽnnɛ la a sũure wuu tɩ saaga da ni, tɩ saaga ka tɔkɛ tẽŋa
yʋʋma atã la wõr-sɩyoobɩ. 18Tɩ a le pʋ'ʋsɛ, tɩ saaga ni, tɩ bõnkɔɔla
wɔm biɛ.
19M sɔbiisi, ya nẽra ayɩla sãn bʋrgɛ dee basɛ sɩra sore, tɩ nẽra tarɩ ẽ
leme wa'am, 20ya bãŋɛ tɩ nẽr-sɛka woo n tarɩ tõon-be'ero dãana a

tõon-be'ero sorɔɔgɔ zuo leme wa'am, a fãagɛ la tõon-be'ero dãana kũm pʋam, tɩ Nawẽnnɛ wʋn basɛ a tõon-be'ero zozo'e taalɛ. \e
1PE
1 Pɩyɛɛrɩ

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Apɩyɛɛrɩ gʋlsɛ

Bilgre

Apɩyɛɛrɩ gʋlsɛ gõn-ẽna wã bɔ la Azezi nẽrba n wɩrgɛ bɔna Azi-minɛɛrɩ so'olʋm tẽnsɩ pʋam. La de la Apolɩ, bɩɩ nẽr-sɛba n doose la ẽ tõm na n mõolɛ ba Nawẽnnɛ kõ-yẽlga. Ba daan yẽ la nãmsgɔ, ban bɔ Azezi sɩra la ĩyã.

Apɩyɛɛrɩ gʋlsɛ tɩ a bɔ ba la bʋraanɛ Azezi sore doosgo pʋam, tɩ ba wʋn ze'ele kãŋkãŋɛ nãmsgɔ wakatɛ, wʋ Azezi mẽŋa n nãmsɛ tɩ tõma yẽ fãarɛ la.

Apɩyɛɛrɩ tẽegɛ ba la ban tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla Nawẽnnɛ zẽ'am, Azezi n ki dee vo'oge ĩyã la.

A kã'an ba yetɩ ba vɔa la pʋpeelem wʋ Azezi nẽrba n masɛ tɩ ba vɔa se'em. A yetɩ ba masɛ tɩ ba ɩta wʋ Azezi n ẽŋɛ se'em a nãmsgɔ pʋam na. A kã'an ba la kã'aŋɔ buuri to'oto'ore tɩ ba bãŋɛ ban wʋn ẽŋɛ se'em sɛla woo pʋam, tɩ sɛba n ka bɔ Azezi sɩra la wʋn yẽ ba tõon-sõma la, nã'asɛ Nawẽnnɛ.

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ

Apɩyɛɛrɩ

gʋlsɛ

1

[1]Mam Apɩyɛɛrɩ n de Azezi-krisi Tõntõnna* n gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra
yãma sɛba tɩ Nawẽnnɛ looge tɩ ya dɛna a nẽrba wɩrgɛ bɔna Põ, la
Galatɩ, la Kapadɔsɩ, la Azi*, la Bitini so'olʋm pʋam dɛna sãama la.
[2]La de la tɩ Sɔ Nawẽnnɛ n looge ya wʋ ẽŋa n dẽŋɛ looge a yɛm se'em
na, tɩ a Sɩa* welge ya to'ore, tɩ Azezi-krisi zɩɩm peege ya tɩ ya ãna
sõŋa, sakra a nõorɛ.

Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm zozo'e.

Tɩn tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla

[3]Tɩ pʋ'ʋsɛ-ya Nawẽnnɛ n de tɩ Zuudãana Azezi-krisi Sɔ la a yel-
sõnnɛ. A ninbãal-zʋa n zo'oge la ĩyã tɩ a botɩ tɩ yẽ vɔm paalga, Azezi-
krisi n ki dee vo'oge la ĩyã. Bɛla tɩ tɩ tara pʋtẽ'erɛ wakatɛ wuu gu'ura
sɛla tɩ tɩ bɔ sɩra la, [4]dee mina tɩ tɩ wʋn yẽ sɛla tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe tɩ a
bɔ a nẽrba. Bõn-bãma de la sɛla n ka sã'anɩ, n ka põ'orɩ, tɩ ba sõŋa ka
bɔtɩ, tɩ Nawẽnnɛ bĩŋe a yire tɩ a bɔ ya. [5]Yãma n bɔ sɩra la, Nawẽnnɛ
gu'uri ya mɛ la a pãŋa halɩ wʋn ka paagɛ ba'asgɔ wakatɛ fãagɛ ya
ba'asɛ.

[6]Bɛla ĩyã tɩ ya tara sũ-yẽlga, baa la de ya sãn yẽta yɛla to'oto'ore n
nãmsrɩ ya wakatɛ fẽe lɛɛlɛ wã. [7]Nãmsgɔ la de la sɛla n makrɩ bɩsra ya
bɔ sɩra la n ãn se'em. Sãlma de la sɛla n sã'anɩ, la ba ẽn dɩkɛ ẽ makɛ
la bugum bɩsɛ ẽn ãn se'em. La yãma bɔ sɩra la tarɩ yõorɔ mɛ zozo'e
gãnna sãlma. Bɛla tɩ la makra ya bɔ sɩra la bɩsra, tɩ ya sãn ze'ele
kãŋkãŋɛ, ya wʋn yẽ pẽka, la nã'asgɔ Azezi-krisi lemŋo daarɛ. [8]Yãma
nãn ka yẽ ẽ, dee nõŋɛ ẽ, ya nãn ka yẽtɩ ẽ, dee bɔ ẽ sɩra, bɛla tɩ ya ɩta
sũ-yẽlga zozo'e n ka tã wʋn pa'alɛ. [9]Se'ere n soe la, ya yẽ fãarɛ mɛ n
de ya bɔ sɩra la yõorɔ.

[10]Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* la n yʋʋn tɔgɛ yel-sõnnɛ na tɩ Nawẽnnɛ wʋn

wa ẽŋɛ bɔ ya la, yʊʊn ɛ mɛ vẽesɛ tɩ ba bãŋɛ fãarɛ wã yelle. 11Azezi-
krisi Sɩa*f1* yʊʊn boe la ba mɛ, dẽŋɛ pa'alɛ ba yetɩ Krisi wʊn wa yẽ
la nãmsgɔ dee yãŋa yẽ na'am pãŋa. Tɩ ba yʊʊn ɛɛra tɩ ba bãŋɛ wakatɛ
sɛka tɩ bõn-bãma wʊn ẽŋɛ, la lan wʊn wa doose se'em tɩ la ẽŋɛ. 12Tɩ
Nawẽnnɛ yʊʊn pa'alɛ ba tɩ yel-sɛba tɩ ba mõolɩ la dagɩ bãma mẽŋa
ĩyã, la de la yãma ĩyã. Yel-bãma n bɛla tɩ sɛba n mõolɛ kõ-yẽlga la
tɔgɛ bɔ ya. La de la Nawẽnnɛ n tõm a Sɩa tɩ a wa'am wa bɔ ba pãŋa tɩ
ba tɔgɛ. Tɩ baa malɛkadõma* la mẽŋa bɔɔra tɩ ba wõm a võorɛ.

Tɩ dɛna pʊpeelem dõma

13Bɛla ĩyã, yõkɛ ya tagsgɔ tara ya mẽŋa sõŋa, dee gu'ura la ya sũure
wuu yel-sõnnɛ na tɩ ya tarɩ pʊtẽ'erɛ gu'ura tɩ Nawẽnnɛ yetɩ a ẽŋɛ bɔ
ya Azezi-krisi lemŋo wakatɛ la. 14Sakra-ya Nawẽnnɛ nõorɛ, da le vɔa-
ya wʊ yãma n daan nãn ka bãŋɛ Nawẽnnɛ sɩra, tɩ ya yɛmleego botɩ
ya bɔɔra sɛla n de be'em na. 15Dɛna-ya pʊpeelem dõma ya yel-ɩrɛ
wuu pʊam, wʊ Nawẽnnɛ n wi ya la n de pʊpeelem dãana se'em na.
16La gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam tɩ Nawẽnnɛ yetɩ: < <Dɛna-ya
pʊpeelem dõma, tɩ mam de la pʊpeelem dãana.> >

17Yãma n pʊ'ʊsrɩ Nawẽnnɛ na, ya wi'iri ẽ tɩ ya Sɔ. Nawẽnnɛ ka
tũ'usri nẽrba. A diti nẽrsaalba sarɩya la sɩra, wʊ nẽra woo tõoma n de
se'em na. Bɛla, pa'alɛ-ya tɩ yãma nannɩ ẽ ya yel-ɩrɛ wuu pʊam, yãma
n ken bɔna dũnia zuo wã.

18Nawẽnnɛ fãagɛ ya mɛ vɔm sɛka n ka tarɩ yõorɔ tɩ ya daan zãsʊm
ya yaabdõma zẽ'am na pʊam. Ya mi tɩ la dagɩ bõn-sɛba n sã'anɩ wʊ
sãlma, bɩɩ zũuro tɩ a dɩkɛ yɔ fãagɛ ya. 19La de la Krisi zɩɩm n tarɩ pãŋa
la. Ba kʊ Krisi la tõma ĩyã wʊ pebila* n ãn sõŋa dee ka tara zãnnɛ.
20Nawẽnnɛ yʊʊn põn looge ẽ mɛ halɩ lan dẽŋɛ dũnia nãaŋɔ, yãŋa botɩ
a wa'am dũnia ba'asgɔ wakatɛ wã yãma ĩyã. 21Krisi ĩyã tɩ ya bɔ

Nawẽnnɛ sɩra, Nawẽnnɛ n vo'oge Krisi, bɔ ẽ na'am pãŋa, bɛla tɩ ya
dɩkɛ ya bɔ sɩra, la yan tara pʊtẽ'erɛ gu'ura sɛla la te'ege Nawẽnnɛ.
[22]Yãma n sakɛ sɩra la, ya lebge la pʊpeelem dõma, tɩ ya nõŋɛ ya
sɔbiisi la nõŋlʊm sɩra sɩra. Bɛla, nõŋɛ-ya taaba zozo'e la ya sũure
wuu. [23]Ba dɔgɛ yãma la dɔg-paalga, la dagɩ nẽrsaala dɔka n bɔ'ɔrɩ
vɔm sɛka n sã'anɩ la, la de la Nawẽnnɛ yetɔga n vɔa dee bɔna wakatɛ
wuu la, n botɩ ya yẽ dɔg-paalga tara vɔm n ka ba'asrɩ. [24]La gʊlsɛ
Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetɩ: < <Nẽrsaala woo ãn wʊ mõorɔ, la a sõŋa
la wuu ãn wʊ mõ-puuro la. Mõorɔ zẽkrɩ mɛ, tɩ ba puuro la sʊʊra. [25]La
Nawẽnnɛ yetɔga boe la wakatɛ n ka ba'asrɩ.> > Yetɔg-ẽŋa n de kõ-
yẽlga la tɩ ba mõolɛ bɔ ya la.

2

[1]Bɛla, basɛ-ya pʊtʊʊlgɔ wuu, la põmpɔrŋɔ, la pʊlibsum, la sũure, la
taaba pɔ'ɔrɛ. [2]Nõŋɛ-ya Nawẽnnɛ yetɔga wʊ bilɛɛsɩ n nõŋɛ ba ma
bĩ'isum mã'a la. Tɩ a wʊn basɛ tɩ ya bɩ Azezi-krisi sore doosgo la
pʊam, yẽ fãarɛ. [3]Tɩ yãma bãŋɛ Zuudãana la n ãn sõŋa se'em mɛ.

Nawẽnnɛ mẽŋa nẽrba

[4]Lɛm-ya Zuudãana n de vɔm dãana la zẽ'am, ẽŋa ãn wʊ kug-sɛka tɩ
nẽrba zagsɛ, tɩ Nawẽnnɛ looge ẽ tɩ a tara yõorɔ zozo'e. [5]Yãma mẽ vɔa
mɛ. Basɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ dɩkɛ ya tɩ ya ãna wʊ kuga mẽ deego tɩ a Sɩa
bɔna mĩ, tɩ ya ãna wʊ kãabgɔ* kẽma bɔna mĩ tõnna wʊ Nawẽnnɛ Sɩa
n boorɩ se'em, tɩ la paara a yɛm, Azezi-krisi ĩyã. [6]La gʊlsɛ Nawẽnnɛ
gõŋɔ pʊam yetɩ:

< <Bɩsɛ, mam looge la kugre*f2* n tarɩ yõorɔ zozo'e ẽebɛ m deego Siyõ*,
ẽŋa n de kugre n botɩ deego la tara pãŋa.

Nẽr-sɛka n bɔ ẽ sɩra, yãnnɛ kãn yõkɛ ẽ.> >
[7]Yãma sɛba n bɔ ẽ sɩra la, a tarɩ la yõorɔ zozo'e bɔ ya. La sɛba n ka bɔ
ẽ sɩra la, la gʋlsɛ ba yelle yetɩ:

< <Kug-sɛka tɩ tõnmẽtba zagsɛ la n lebge kugre n botɩ deego la
tara pãŋa.> >

[8]La ken gʋlsɛ yetɩ:

< <La de la kug-ẽŋa n wʋn basɛ tɩ nẽrba wẽ'era nãma,
dee dɛna tãmpĩ-sɛka n wʋn basɛ tɩ ba lui.> >

Ban wẽ'erɩ nãma la, la de la ban ka bɔ Nawẽnnɛ yetɔga sɩra la ĩyã,
wʋ lan masɛ tɩ la ẽŋɛ ba se'em na.
[9]La sãn dɛna yãma, yãma de la buuri tɩ Nawẽnnɛ looge, ya de la
ẽŋa n de naba la kãabgɔ kẽma, dee ken dɛna a nẽrba n welge to'ore
tara pʋpeelem. A wi ya la lika pʋam, tarɩ yese a peelem n ãn sõŋa
zozo'e pʋam, tɩ ya botɩ nẽrba bãŋɛ a tõon-kãra la. [10]Kʋrʋm, ya daan
dagɩ Nawẽnnɛ nẽrba, la lɛɛlɛ wã ya de la a nẽrba. A daan ka zotɩ ya
ninbãalga, la a yãŋa zotɩ ya ninbãalga mɛ.

Krisi nẽrba yel-ɩrɛ

[11]M sɩr-nõŋrɩsɩ, yãma de la sãama la kɔɔs-weto dũnia zuo, bɛla
mam kã'anɩ ya mɛ tɩ ya basɛ nẽrsaalba n boorɩ se'em n de be'em n
sã'anɩ ya la. [12]Basɛ-ya tɩ ya yel-ɩrɛ ãna sõŋa nẽr-sɛba n ka dolɩ
Nawẽnnɛ na tẽŋasʋka, tɩ baa ba sãn dõta ya yetɩ ya de la tõon-be'ero
dõma, ba wʋn yẽ ya tõon-sõma la, nã'asɛ Nawẽnnɛ a wa'aŋɔ daarɛ.
[13]Sakra-ya dũnia pãnsɩ dõma wuu Zuudãana Azezi ĩyã. Sakra-ya na-
keko n soe ke'eŋo wuu, [14]la ya sakra gɔmnadõma tɩ a tõm tɩ ba sɩbgrɩ
sɛba n tõnnɩ tõon-be'ero, dee nã'asra nẽr-sɛba n tõnnɩ tõon-sõma la.
[15]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n boorɩ se'em de la ya ɩta sõŋa, basɛ tɩ
nẽr-sɛba n ka mi sɛla dee tɔgra gɔɔn-yetɔga la go'oge. [16]Ɩta-ya wʋ

nẽrba n soe ba mẽŋa, la da dɩkɛ-ya yan soe ya mẽŋa la tɩ la dɛna sɛla n botɩ ya tõnna be'em, tõnna-ya wʊ Nawẽnnɛ tõntõnɩba n masɛ tɩ ba tõnna se'em na. [17]Nanna-ya nẽrba wuu, nõŋɛ ya sɔbiisi, zɔta-ya Nawẽnnɛ, nanna-ya na-keko.

[18]Tõntõnɩba, sakra-ya ya zuudãandõma dee zɔta ba. La, la dagɩ sɛba n de nẽr-sõma, la sũ-bʊgsʊm dõma la mã'a, sakra-ya baa sɛba n de nẽr-tɔɔsɩ la. [19]Nẽra sãn sakra nãmsgɔ n ka masɛ nɩ tɩ a nãmsɛ, ẽn sakrɩ Nawẽnnɛ na ĩyã, la de la yel-sõnnɛ. [20]Fʊ sãn tõm na tõon-be'ero tɩ ba nãmsra fɔ tɩ fʊ sakɛ wĩbra, a ka tarɩ yõorɔ. La fʊ sãn tõm na tõon-sõma tɩ ba nãmsra fɔ, tɩ fʊ sakɛ wĩbra, la de la yel-sõnnɛ Nawẽnnɛ zẽ'am. [21]La de la bɛla ĩyã tɩ Nawẽnnɛ wi ya. Krisi mẽ daan nãmsɛ yãma ĩyã mɛ, basɛ mãmsgɔ tɩ ya dɔla a nabara ɩta wʊ ẽŋa n ẽŋɛ se'em na. [22]A daan ka tõm tõon-be'ego, la põmpɔrŋɔ ka yese a nõorʊm. [23]Ban daan tʊ ẽ na, a ka lebse tʊ, la ban daan nãmsɛ ẽ na, a daan ka zɛbɛ la ba, a dɩkɛ a mẽŋa basɛ la sɛka n diti sarɩya la sɩra la nu'usum. [24]Ẽŋa n to'oge tõma zẽ'am ki dɔ-puurŋa* zuo tõma tõon-be'ero ĩyã, tɩ la sãn dɛna la tõon-be'ero tõoma, tõma ãn wʊ tɩ ki mɛ, dee vɔa ɩta sɛla n masɛ. A pɔglʊŋɔ la ĩyã tɩ ya yẽ laafɛ. [25]Ya daan ãn wʊ piisi n bɔɩ, la lɛɛlɛ wã, ya leme na ya dũnsĩina la zẽ'am, ẽŋa n bɩsrɩ ya.

3

Pɔgsɩ, la ba sɩrba yelle

[1]Bɛla mẽ, pɔgsɩ, sakra-ya ya sɩrba, tɩ baa sɛba n ka bɔ Nawẽnnɛ yetɔga sɩra la sãn yẽ ya yel-ɩrɛ, ba wʊn sakɛ tɩ la ka doose la yetɔga, [2]ban yẽtɩ ya yel-ɩrɛ n ãn sõŋa dɛna nã'asgɔ la. [3]Da basɛ-ya tɩ ya nẽnnõm dɛna yẽŋa sõŋa, n de zuto pã'aŋɔ, la sãlma lɔgrɔ, la fu-sõma

yɛa. 4Basɛ-ya tɩ ya sõŋa la dɛna sũure pʋam sõŋa n de sũ-bʋgsʋm la
sũ-mã'asʋm. Sõŋa ẽna n ka sã'anɩ dee tara yõorɔ zozo'e Nawẽnnɛ
nifum. 5Kʋrʋm kʋrʋm, pɔg-sɛba n yʋʋn de Nawẽnnɛ nẽrba tara
pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla Nawẽnnɛ zẽ'am na, sõŋa mẽ yʋʋn ãn na bɛla,
sakra ba sɩrba. 6Asaara yʋʋn ãn na bɛla sakra a sɩra Abraham* nõorɛ,
wi'ira ẽ tɩ a zuudãana. Ya sãn tõnna tõon-sõma, dee ka basɛ tɩ ba
kẽ'esɛ ya dabeem, ya de la a pɔyɔɔsɩ.
7Bɛla mẽ, yãma sɛba n de sɩrba la, bɔna-ya la ya pɔgba la lɛ, la wõm
taaba, la ya bãŋɛ tɩ ba ka tarɩ pãŋa wʋ yãma la, la ya nanna ba, tɩ
bãma la yãma n wʋn lagɩm to'oge Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ n de vɔm. Ɩta-
ya bɛla tɩ sɛla da gu ya pʋ'ʋsgɔ.

Ɩta-ya sõŋa baa ya sãn nãmsra

8Ba'asgɔ pʋam, mam yetɩ ya wuu tɩ ya tara pʋtẽ'erɛ ayɩla, la taaba
zĩile, la sɔbiisi nõŋrɛ, la ninbãal-zʋa, la sik-m-mẽŋa. 9Nẽra sãn ẽŋɛ ya
be'em, ya da lebse ẽ be'em. Nẽra sãn tʋ ya, ya da tʋ lebse, tõn kã-ya
kã'a-sõma bɔ ẽ. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n wi ya la, la de la kã'a-
sõma tɩ a bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ ya.
10La gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam yetɩ:

< <Nẽr-sɛka n boorɩ tɩ a vɔm ãna yẽlʋm, dee tɩ a yẽ sũ-yẽlga,
dẽnɩ tɩ a yõkɛ a nõorɛ la yetɔg-be'ero, dee basɛ põmpɔrŋɔ.
11A zãagɛ a mẽŋa la tõon-be'ero,
dee ɩta sɛla n ãn sõŋa,
la a mõrgɛ ɛ tɩ sũ-mã'asʋm bɔna nẽrba tẽŋasʋka da basɛ.
12Se'ere n soe la,
Zuudãana bɩsrɩ la sɛba n de sɩra dõma,
dee sɛlsra ba pʋ'ʋsgɔ,
la a wẽrgrɩ a nẽŋa mɛ,

dee basra nẽr-sɛba n de tõon-be'ero dõma.> >
[13]Yãma sãn mõrgɛ tõnna tõon-sõma, ãne n wʋn ẽŋɛ ya be'em? [14]La
baa nẽrba sãn nãmsra ya yan ɩtɩ sɛla n masɛ ĩyã, ya wʋn yẽ yel-
sõnnɛ. Bɛla, da zɔta-ya ba dabeem, la ya da basɛ tɩ la dãana ya.
[15]Nã'asra-ya Krisi ya sũure pʋam, basɛ-ya tɩ a dɛna ya Zuudãana.
Mãasʋm-ya wakatɛ wuu lɛrgra nẽr-sɛka woo n sokrɩ ya, bɔɔra tɩ a
bãŋɛ yãma n tarɩ pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla la yelle n ãn se'em na. [16]La ya
ɩta bɛla la sũ-bʋgsʋm, la wɔɔrɛ. Ɩta-ya sɛla tɩ ya mi ya sũure pʋam tɩ
la ãn sõŋa, tɩ yãnnɛ yõkɛ sɛba n tɔgrɩ ya be'em, yãma n tõnnɩ sõŋa
Krisi ĩyã la. [17]Se'ere n soe la, ya sãn ɩta sɛla n ãn sõŋa nãmsra tɩ la
sãn dɛna la Nawẽnnɛ n boorɩ bɛla, bɛla n ãn sõŋa gãnna yãma n wʋn
ẽŋɛ be'em nãmsra. [18]Krisi nãmsɛ mɛ ki bʋyɩla tɩ a yese tõon-be'ero,
ẽŋa n de sɛka n masɛ la, ki la sɛba n ka masɛ ĩyã, tɩ a tarɩ ya sẽŋɛ
Nawẽnnɛ zẽ'am. Ba kʋ ẽ mɛ, tɩ Nawẽnnɛ Sɩa basɛ tɩ a vo'oge [19]sẽŋɛ ka
mõolɛ kõ-yẽlga bɔ sɩɩsɩ sɛba tɩ ba yʋ la. [20]Sɩɩsɩ bãma de la nẽr-sɛba n
yʋʋn ka sakɛ Nawẽnnɛ nõorɛ Anoe* wakatɛ la. Nawẽnnɛ yʋʋn mã'agɛ
la a sũure gu'ura, wakat-sɛka tɩ Anoe yʋʋn mãalɩ õorŋɔ la, õorŋɔ ẽŋa
pʋam tɩ nẽrba fẽe, banii mã'a kẽ mĩ põsɛ ko'om na pʋam yẽ fãarɛ.
[21]Bɛla de la makrɛ pa'ala ko'om* misga n fãarɩ ya lɛɛlɛ wã. Ko'om
misga dagɩ ĩyã dẽgrɔ yɛsga yelle, la de la sɛla n pa'alɩ tɩ nẽra looge
yɛm tɩ a doose Nawẽnnɛ la pʋpeelem. Ko'om misga fãarɩ ya mɛ
Azezi-krisi n ki dee vo'oge la ĩyã. [22]Ẽŋa n zẽkɛ sẽŋɛ Nawẽnnɛ yire ka
zĩ'ire Nawẽnnɛ zʋʋgɔ bɔba, tɩ malɛkadõma*, la kɛ'ɛndõma, la pãnsɩ
dõma wuu sakra ẽ.

4

Basɛ-ya vɔm kɛka, dee vɔa wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em

[1]Bɛla, Krisi n nãmsɛ a ĩyã pʋam na, ya mẽ keŋe ya mẽŋa tara
pʋtẽ'erɛ ẽŋa mẽŋa. Nẽr-sɛka woo n nãmsɛ a ĩyã pʋam basɛ tõon-
be'ero mɛ. [2]Tɩ ẽn ken vɔa dũnia zuo wakat-sɛka la, a kãn le vɔa wʋ
nẽrsaala yɛmleego n boorɩ se'em, a wʋn vɔa wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ
se'em. [3]Kʋrʋm, yãma n daan lagɩm na sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ ɩta
bãma n boorɩ se'em na, da le ɩta-ya bɛla. Yãma daan lagɩm na ba mɛ,
ba yalsɩ, la ba be'em yɛmleego, la ba dã-yũure, la ba pʋyã'an-yooro,
la ba dã-buka, la ba baga kãabgɔ n de be'em na pʋam. [4]La lɛɛlɛ wã,
yãma n ka le lagɩm na ba lɛ tõnna tõon-dẽgrɔ bãma la, ba ka bãŋɛ a
võorɛ, tɩ ba tʋʋra ya. [5]La ba wʋn wa tɔgɛ bãma n ẽŋɛ se'em bɔ
Nawẽnnɛ n mãasʋm gu'ura tɩ a di sɛba n vɔa, la sɛba n ki sarɩya la.
[6]Bɛla ĩyã tɩ ba daan mõolɛ kõ-yẽlga la mẽ bɔ sɛba n ki la, tɩ ban ki
wʋ Nawẽnnɛ n di nẽrsaalba wuu sarɩya tɩ ba kiira la, ba tã'agɛ yẽ
vɔm tɩ Nawẽnnɛ Sɩa bɔ'ɔrɩ.
[7]Sɛla woo ba'asgɔ lɛm mɛ. Bɛla ĩyã, tara-ya ya mẽŋa sõŋa, dee
mõrgɛ la Nawẽnnɛ pʋ'ʋsgɔ. [8]Sɛla n gãnnɩ wuu de la ya nõŋɛ taaba
zozo'e, se'ere n soe la, nõŋlʋm n botɩ tɩ basra taaba tõon-be'ero zozo'e
taalɛ. [9]Ɩta-ya taaba sãanɔ, da yõnna. [10]Yãma nẽra woo to'oge la
Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ bɔ'a, dɩkɛ-ya ba sõŋɛ nẽrba basɛba. Bɛla tɩ ya
wʋn dɛna nẽrba n bɩsrɩ Nawẽnnɛ bɔ'a to'oto'ore la yelle sõŋa. [11]Nẽr-
sɛka n tɔgrɩ, a tɔgɛ wʋ Nawẽnnɛ n yele se'em, nẽr-sɛka n tõnnɩ sõŋrɛ
tõoma, a sõŋɛ wʋ Nawẽnnɛ n bɔ ẽ pãŋa se'em. Tɩ tõon-bãma wuu
wʋn nã'asɛ Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ Azezi-krisi ĩyã. Ẽŋa n soe nã'asgɔ, la pãŋa
wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.

Sɛka n nãmsrɩ Krisi doosgo ĩyã tarɩ zu-yẽlga

[12]M sɩr-nõŋrɩsɩ, da basɛ-ya tɩ nãmsgɔ kãtɛ sɛka n paarɩ ya la ãna wʋ
yel-di'iŋa bɔ ya. [13]Tõn tara-ya sũ-yẽlga, tɩ yãma po nãmsra la Krisi

nãmsgɔ, tɩ ya wʊn tã'agɛ ẽŋɛ sũ-yẽlga sɩrʊm wakatɛ sɛka tɩ a na'am
pãŋa wʊn puke la. [14]Ba sãn tʊʊra ya yãma n de Krisi nẽrba la ĩyã, ya
tarɩ zu-yẽlga, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ Sɩa la n tarɩ nã'asgɔ zozo'e la
boe la ya lɛ mɛ. [15]La da basɛ-ya tɩ ya nẽr-sɛka nãmsra ẽŋa n de nẽr-
kʊʊra, bɩɩ nayiga, bɩɩ tõon-be'ero dãana, bɩɩ nẽra n kẽ'erɩ nẽrba yɛla n
ka pakɛ ẽ pʊam. [16]La nẽra sãn nãmsra ẽŋa n de Krisi nẽra ĩyã, a da
zɔta yãnnɛ. A nã'asra Nawẽnnɛ, ban wi'iri ẽ Krisi nẽra la ĩyã.
[17]Wakatɛ paagɛ mɛ tɩ Nawẽnnɛ wʊn di sarɩya, la a wʊn pɔsɛ la a
mẽŋa nẽrba. La sãn dɛna tɩ a wʊn dẽŋɛ di la tõma sarɩya pɔspɔsɩ,
sɛba n ka sakɛ Nawẽnnɛ kõ-yẽlga la ba'asgɔ wʊn ãna la wãne? [18]La
gʊlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʊam yetɩ:

< <La sãn dɛna toogo bɔ tõon-sõma dãana dee tɩ a yẽ fãarɛ,
tõon-be'ero dãana n ka dolɩ Nawẽnnɛ sore yelle wʊn ãna la
wãne? > >

[19]Bɛla, nẽr-sɛba n nãmsrɩ wʊ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na, ba ɩta sɛla n
ãn sõŋa, dee dɩkɛ ba mẽŋa ẽŋɛ Nawẽnnɛ n nãam ba dee dɛna sɩra
dãana la nu'usum.

5

Kã'aŋɔ

[1]Mam yetɩ m kã'an na sɛba n de Nawẽnnɛ nẽrba kẽma bɔna ya
pʊam na. Mam mẽ de la kẽema, dee dɛna Krisi nãmsgɔ la kaset-
dãana, la mam wʊn po yẽ a na'am pãŋa n wʊn wa puke la mɛ. [2]Mam
yetɩ ya mɛ tɩ ya bɩsra Nawẽnnɛ nẽrba la tɩ a gu'ule ya wʊ dũnsĩima
la. La, la da kãn dɛna dɔk-m-zuugo yelle, la dɛna la yɛmleego wʊ
Nawẽnnɛ n boorɩ se'em na. Da ɩta-ya yan boorɩ bõntarsõm ĩyã, ɩta-ya
ya yɛm n boe a pʊam ĩyã. [3]Da ɛɛra-ya tɩ ya sɔna sɛba tɩ ba dɩkɛ gu'ule

ya la, la pãŋa. Dɛna-ya nẽrba tι ya yel-ιrɛ wʊn pa'alɛ ba sɛla n ãn
sõŋa, tι ba ãna wʊ yãma n ãn se'em na. 4Tι dũnsĩin-kɛ'ɛma la sãn wa
puke, ya wʊn to'oge yɔɔrɔ n ka sã'anι n tarι pẽka.
5Bɛla mẽ, kɔmbι'ιsι, sakra-ya kẽma la. La ya wuu tara sik-m-mẽŋa la
taaba, tι la gʊlsɛ yetι:

< <Nawẽnnɛ sisri zẽk-m-mẽŋa dõma mɛ,
dee ιta sik-m-mẽsι dõma yel-sõnnɛ.> >

6Bɛla, sike ya mẽŋa Nawẽnnɛ n de ke'eŋo dãana la nẽŋam, tι wakatɛ
sãn paagɛ, a wʊn zẽkɛ ya. 7Basɛ-ya ya fablιgɔ la wuu bɔ ẽ, tι a bιsrι
ya yelle mɛ. 8Dɛna-ya nẽrba n yõkrι ya mẽŋa, dee guusra ya mẽŋa
sõŋa, tι ya bɛ Asũtãana* eerι ya mɛ, wʊ gιgnɛ n kaarι ɛɛra sɛla tι a
yõkɛ obe. 9Bɔ-ya Azezi-krisi sιra ze'ele kãŋkãŋɛ, dee sι'ιsɛ Asũtãana,
la ya bãŋɛ tι ya sɔbiisi n boe dũnia zẽ'a woo mẽ nãmsrι la nãmsgɔ
bãma mẽŋa buuri. 10Ya wʊn ken nãmsɛ mɛ wakatɛ fẽe. La Nawẽnnɛ n
soe yel-sõnnɛ wuu la wi ya mɛ tι ya po yẽ a na'am pãŋa n ka tarι
ba'asgɔ, yãma n lagιm na Krisi dɛna ayιla la ĩyã. Ẽŋa wʊn le malgɛ ya
tι ya ãna sõŋa, bɔ ya pãŋa tι ya ze'ele kãŋkãŋɛ, tι sɛla kãn tã'agɛ botι
ya bike. 11Ẽŋa n soe pãŋa wakatɛ n ka ba'asrι. Amina.

Pʊ'ʊsgɔ

12Mam botι Asilvẽ*f3* n gʊlsɛ gõn-pιka wã, ẽŋa n de sɔbia tι mam
bιsɛ tι a de sιra dãana. Mam gʊlsɛ gõŋɔ wã tι m bɔ ya la bʊraanɛ, dee
botι ya bãŋɛ tι yel-sõnnɛ na tι ya tarι la, de la Nawẽnnɛ yel-sõnnɛ
mẽŋa mẽŋa pʊam tι ya boe. 13Nawẽnnɛ nẽrba n boe Babilɔnι* tι a
tũ'use ba wʊ yãma la pʊ'ʊsrι ya, Amarkι n lebge mam dayʊa la mẽ
pʊ'ʊsrι ya. 14Pʊ'ʊsɛ-ya taaba la nõŋlʊm.

Sũ-mã'asʊm wʊn bɔna la yãma sɛba wuu n lagιm na Krisi dɛna ayιla
la. \f1 1:11 Azezi-krisi Sιa, la Nawẽnnɛ Sιa* de la ayιla. \f2 2:6 Kug-

ẽŋa de la Azezi-krisi. \f3 5:12 Asilvẽ la Asɩlaasɩ de la nẽra ayɩla yʊ'ʊrɛ (Tõoma Gõŋɔ 15:22). \e
2PE
2 Pɩyɛɛrɩ

Gõŋɔ bʊyi dãana tɩ Apɩyɛɛrɩ gʊlsɛ

Bilgre

Apɩyɛɛrɩ daan gʊlsɛ gõn-ẽna wã bɔ la nẽr-sɛba wuu n dolɩ Azezi. Põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma zozo'e n yʊʊn kẽ Azezi nẽrba la pʊam, tɩ ba zãsŋɔ la botɩ nẽrba tõnna tõon-dẽgrɔ buuri wuu.

Apɩyɛɛrɩ pa'alɛ ba tɩ Nawẽnnɛ yetɔga n de sɩra, la a ɩtɩ ẽŋa n yele se'em na mɛ.

Apɩyɛɛrɩ pa'alɛ la Nawẽnnɛ n wi ba la, bãma n masɛ tɩ ba vɔa se'em, zɛ kãŋkãŋɛ sɩra sɛka tɩ Azezi Tõntõnɩba pa'alɛ ba la pʊam (sapɩtrɩ 1).

A pa'alɛ tɩ põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma la de la tõon-dẽgrɔ dõma, ba yel-ɩrɛ ka ãn sõŋa (sapɩtrɩ 2).

Dee pa'alɛ tɩ nẽr-sɛba n yetɩ Azezi kãn leme wa'am na, la de la põmpɔrŋɔ. A yetɩ Azezi n yuuri ka sẽna la, a mã'arɩ la a sũure tɩ nẽrba zozo'e teege yɛm basɛ tõon-be'ero, yẽ fãarɛ (sapɩtrɩ 3).

Gõŋɔ bʊyi dãana tɩ

Apɩyɛɛrɩ

gʊlsɛ

1

[1]Mam Asimõ-pɩyɛɛrɩ n de Azezi-krisi yamŋa la a Tõntõnna*, n gʊlsɛ

gõŋɔ wã bɔ'ɔra yãma sɛba tɩ Azezi-krisi n de Nawɛ̃nnɛ la tɩ Fãagra n
masɛ sɛla woo pʋam, botɩ ya bɔ ẽ sɩra sõŋa wʋ tõma n bɔ ẽ sɩra se'em
na.
2Yãma n bãŋɛ Nawɛ̃nnɛ, la tɩ Zuudãana Azezi la, Nawɛ̃nnɛ wʋn ẽŋɛ
ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʋm zozo'e.

Nawɛ̃nnɛ n looge tɩ la, tɩ yel-ɩrɛ n masɛ tɩ la ãna se'em

3Azezi n tarɩ Nawɛ̃nnɛ pãŋa la n botɩ tɩ bãŋɛ Nawɛ̃nnɛ n wi tõma tɩ
tɩ po yẽ a na'am pãŋa, la a sõŋa. Bɛla tɩ a bɔ tɔ bõn-sɛba wuu n wʋn
basɛ tɩ tɩ vɔa vɔm sɛka n dolɩ a sore. 4La de la bɛla tɩ a bɔ tɔ bɔ'a sɛba
n ãn sõŋa gãnna wuu tɩ a bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ tɔ la. Tɩ bõn-bãma ĩyã ya
wʋn tã'agɛ lɔkɛ be'em yɛmleego n boe dũnia zuo sã'ana nẽrba la, dee
lebge ãna wʋ Nawɛ̃nnɛ n ãn se'em na. 5Bɛla, nargɛ-ya pãŋa, tɩ ya bɔ
sɩra la pʋam, ɩr-sõŋɔ pa'asɛ, tɩ ɩr-sõŋɔ la pʋam, bãŋrɛ pa'asɛ, 6tɩ bãŋrɛ
la pʋam, yõk-m-mẽŋa pa'asɛ, tɩ yõk-m-mẽŋa la pʋam, wĩbga pa'asɛ, tɩ
wĩbga la pʋam, Nawɛ̃nnɛ doosgo sɩra sɩra pa'asɛ, 7tɩ Nawɛ̃nnɛ doosgo
sɩra sɩra la pʋam, ya ɩta taaba sõŋa pa'asɛ, tɩ ya ɩta taaba sõŋa la
pʋam, nõŋlʋm pa'asɛ. 8Se'ere n soe la, ya sãn ɩta bõn-bãna wã zozo'e,
ba wʋn basɛ tɩ ya tõm Nawɛ̃nnɛ tõoma, dee bãŋɛ tɩ Zuudãana Azezi-
krisi pa'asɛ. 9La sɛka n ka ɩtɩ bõn-bãna wã ãn wʋ fʋa la, a ka yẽtɩ, la a
yĩm mɛ tɩ Nawɛ̃nnɛ basɛ a tõon-be'ero tɩ a ẽŋɛ kʋrʋm na taalɛ mɛ.
10Bɛla m sɔbiisi, mõrgɛ ya mẽŋa ze'ele kãŋkãŋɛ Nawɛ̃nnɛ n wi ya, la
ẽn looge ya la pʋam. Ya sãn ẽŋɛ bɛla, ya kãn bʋrgɛ dee basɛ
Nawɛ̃nnɛ sore. 11La de la bɛla tɩ ya wʋn yẽ sore sõŋa kẽ Azezi-krisi n
de tɩ Zuudãana, la tɩ Fãagra la so'olʋm n boe wakatɛ n ka ba'asrɩ la
pʋam.
12La de la bɛla ĩyã tɩ mam tẽera ya bõn-bãna wakatɛ wuu, baa la
yãma n põn mina ba, la yãma n ze kãŋkãŋɛ sɩra la tɩ ya to'oge la

pʋam na. 13Mam n nãn vɔa wã, mam tẽ'esɛ tɩ la masɛ mɛ tɩ mam
tẽegɛ ya, tɩ ya da gĩse. 14Tɩ Zuudãana Azezi-krisi n puke pa'alɛ mam,
tɩ mam mina tɩ la deege la fẽe tɩ mam basɛ vɔm ẽna wã dee fõrgɛ.
15Bɛla mam wʋn mõrgɛ mɛ, la mam fõrgrɛ poorʋm, ya wʋn tẽra bõn-
bãna yelle sɛla woo pʋam.

Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba n tɔgɛ Azezi-krisi yelle se'em na de la sɩra

16Tõma n tɔgɛ tɩ Zuudãana Azezi-krisi pãŋa, la a wa'aŋɔ la yelle la,
la dagɩ sɔlma tɩ nẽrsaalba tẽ'esɛ nãam la ba mẽŋa yɛm. Tõma sɩrɩ yẽ
a na'am pãŋa n zo'oge se'em mɛ la tɩ nini. 17La de la Nawẽnnɛ n de Sɔ
la, n bɔ ẽ nã'asgɔ, la na'am pãŋa. Ẽŋa n de na'am pãŋa wuu dãana la
yetɩ: <<Ena de la mam Dayʋa tɩ mam nõŋɛ la m sũure wuu, a
paagɛ la mam yɛm.>> 18Tõma n daan boe la ẽ lɛ tãŋa la zuo la, tɩ
tõma wõm kõa la n ze'ele Nawẽnnɛ yire tɔgɛ*f1*. 19Bɛla n basɛ tɩ
tõma malɩn bãŋɛ sõŋa sõŋa tɩ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* yetɔga la de la
sɩra. La ãn sõŋa tɩ ya tara yetɔg-bãma sõŋa, ba ãn wʋ fɩtla n nẽegɛ
lika pʋam. Tara-ya ba halɩ ka paagɛ beere yɩlɩŋrɛ, tɩ Krisi nẽegɛ ya
sũure pʋam wʋ bewã'arɛ la. 20Sɛla n gãnnɩ de la ya bãŋɛ tɩ Nawẽnnɛ
nõtɔ'ɔsrɩba yetɔga la n gʋlsɛ Nawẽnnɛ gõŋɔ pʋam na, nẽra ka tã wʋn
pa'alɛ ba võorɛ la a mẽŋa pʋtẽ'erɛ. 21Se'ere n soe la, ba ka de
nẽrsaalba yɛm n boorɩ se'em, la de la Nawẽnnɛ Sɩa* n botɩ nẽrsaalba
tɔgɛ yetɔga n ze'ele Nawẽnnɛ mẽŋa zẽ'am.

2

Põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma

(Azudi 4-13)

1Kʋrʋm kʋrʋm, nẽrba n yʋʋn boe Nawẽnnɛ nẽrba la pʋam parna tɩ
bãma de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba. Bɛla, põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma n

mẽ wʋn bɔna ya pʋam. Ba wʋn ẽŋɛ la yɛm tarɩ zãsŋɔ n sẽm na sã'aŋɔ
wa'am, dee wʋn sɩ'ɩsɛ Zuudãana n fãagɛ ba la, bɛla n wʋn basɛ tɩ
sã'aŋɔ wa'am ba zuto tɔtɔ. 2La nẽrba zozo'e n wʋn doose ba, ba tõon-
yooro la poorʋm, tɩ la wʋn basɛ tɩ nẽrba tɔgɛ sɩra sore la yetɔg-
be'ero. 3Ban boorɩ bõntarsõm zo'oge la ĩyã tɩ ba wʋn tɔgɛ nõ-yẽlʋm
yetɔga pã'asɛ ya, yẽ yõorɔ ya zẽ'am. La halɩ kʋrʋm kʋrʋm tɩ ba sɩbgrɛ
põn mãasʋm gu'ura ba, ba sã'aŋɔ kãn viige.
4Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ yʋʋn ka basɛ malɛkadõma* sɛba n tõm
tõon-be'ero la tɩ ba põsɛ, a lobe ba basɛ la bug-tẽŋa* bog-ko'ogo n de
lika pʋam, ba ba la bãnsɩ gu'ura sarɩyadia daarɛ. 5La a yʋʋn ka basɛ
kʋrʋm kʋrʋm dõma la tɩ ba põsɛ, sãn dagna nẽrba banii mã'a. La de
la Anoe* n mõolɛ sɛla n masɛ yelle, la a yir-dõma mã'a tɩ a yʋʋn
fãagɛ, dee basɛ tɩ sa-kãtɛ ni, tɩ ko'om libe tẽŋa sã'am dũnia nẽrba
wuu n ka dolɩ Nawẽnnɛ. 6La a ken di Sodom* la Gomõorɩ tẽnsɩ sarɩya
mɛ sɩbgɛ ba, basɛ tɩ bugum di ba, tɩ ba lebge tãmpɛglʋm, tɩ la dɛna
makrɛ bɔ sɛba n ka dolɩ Nawẽnnɛ sore la. 7La a yʋʋn fãagɛ la Alotɩ* n
de tõon-sõma dãana. Ẽŋa sũure n yʋʋn sã'am halɩ zozo'e la tõon-
be'ero dõma tõon-yooro n zo'oge la. 8Alotɩ n yʋʋn de tõon-sõma
dãana vɔa la ba lɛ, wõnna dee yẽta ba tõon-be'ero la, a sũure n sã'anɩ
daarɛ woo, tɩ la nãmsra ẽ. 9Bɛla pa'alɩ tɩ Zuudãana Nawẽnnɛ mi ẽŋa n
ɩtɩ se'em fãara nẽr-sɛba n dolɩ a sore la nãmsgɔ pʋam mɛ, dee mina
ẽŋa n ɩtɩ tõon-be'ero dõma se'em gu'ura sarɩyadia daarɛ tɩ ba wʋn yẽ
sɩbgrɛ. 10Nẽr-sɛba n dolɩ ba yɛmleego n boorɩ se'em n de tõon-dẽgrɔ,
dee pɔ'ɔra Nawẽnnɛ n tarɩ nõorɛ la ba lɛ la, a wʋn sɩbgɛ la bãma
gãnna.
Põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma la de la zẽk-m-mẽŋa dõma, la tɩta'alʋm
dõma, ba ka zotɩ dabeem tɩ ba tʋ saazuum pãnsɩ dõma. 11La baa
malɛkadõma n tarɩ pãŋa, la ke'eŋo gãnna ba la, ka tɔgrɩ ba yelle

pɔ'ɔra ba Zuudãana la nẽŋam. [12]Nẽr-bãma ɩtɩ la yooryooro, ba ãn wʋ
dũnsi n ka tarɩ yɛm tɩ ba yõgrɩ kʋʋra la. Ba tɔgrɩ la sɛla tɩ ba ka mi
be'em, ba mẽ wʋn sã'am wʋ dũnsi la. [13]Ba wʋn yẽ tõon-be'ero yɔɔrɔ
ba tõon-be'ero la ĩyã. Ba tõnnɩ na ba yɛm n boorɩ se'em n de tõon-
dẽgrɔ peelem pʋam, tɩ ba sũure ãna yẽlʋm. Ba sãn lagɩm na ya dita,
ɩta sũ-yẽlga la ba põmpã'asʋm na, la de la dẽgrɔ, la yãnnɛ. [14]Ba yɛm
boorɩ la yalsɩ tõoma mã'a, ba ka tõnnɩ tõon-be'ero tɩgra. Ba pã'asrɩ la
nẽr-sɛba pʋtẽ'era n ka zo'oge Nawẽnnɛ sore doosgo pʋam na tɩ ba
tõnna be'em. Ba nõŋɛ la bõnɔ zozo'e. Nawẽnnɛ kã'a-be'ero boe ba
zuto. [15]Ba basɛ so-sõŋɔ la mɛ dee bʋrgɛ dɔla Abalaam* n de Abozɔɔrɩ
dayʋa la sore, ẽŋa nõŋɛ la ligri bɔɔra tɩ a tõm tõon-be'ero to'oge
yɔɔrɔ. [16]La Nawẽnnɛ yʋʋn gi Abalaam n de a nõtɔ'ɔsa la mɛ a tõon-
be'ero la ĩyã. A yʋʋn botɩ Abalaam mẽŋa bõŋa n tɔgɛ la ẽ wʋ
nẽrsaala la, gu ẽ tɩ a da tõm a yalnɛ tõoma la.
[17]Nẽr-bãma ãn wʋ bulsi n ka tarɩ ko'om, dee ãna wʋ sawara tɩ
kʋsebgo pe'ege la. Nawẽnnɛ mãasʋm na zẽ'a n de lika tam gu'ura ba.
[18]Ba pa'alɩ la ba mẽŋa tɔgra yetɔg-kãra n ka tarɩ võorɛ, dee tara ba
yɛm n boorɩ se'em n de tõon-dẽgrɔ la pã'asra nẽr-sɛba n nãn welge ba
mẽŋa la nẽr-sɛba n vɔa tuure pʋam na. [19]Ba yetɩ nẽrba la tɩ ba wʋn
yẽ yolsgo, dee tɩ ba mẽŋa dɛna tõon-dẽgrɔ n wʋn sã'am ba la yamsɩ.
Se'ere n soe la, nẽra woo de la sɛla n soe ẽ na yamŋa. [20]Nẽr-sɛba n
bãŋɛ Azezi-krisi n de tɩ Zuudãana, la tɩ Fãagra la, ba basɛ dũnia tõon-
dẽgrɔ mɛ. Ba sãn le kẽ ba pʋam basɛ tɩ ba sɔna ba, ba poorʋm toogo
la wʋn gãnna pɔspɔsɩ la. [21]Bɛla, ba sãn ka bãŋɛ nɩ sɛla n masɛ sore la
sõɩ ban bãŋɛ ẽ dee wẽrgɛ basɛ Nawẽnnɛ nõorɛ tɩ ba to'oge tɔgɛ bɔ ba
la. [22]La ẽŋɛ ba bɛla pa'alɛ tɩ magsa wã de la sɩra, ba yetɩ: < <Baaga
lebe ka di la sɛla tɩ a tĩ la> >, dee le yetɩ: < <Kurkuri tɩ ba peege ẽ
sõŋa sõŋa la, lebe ka bilim na bɛglʋm pʋam.> >

3

Tɩ Zuudãana Azezi-krisi wʋn sɪrɩ leme wa'am mɛ

1M sɪr-nõŋrɪsɪ, la de la gõŋɔ bʋyi dãana n wãna tɩ mam gʋlsɛ bɔ'ɔra
ya. Gõnnɔ bayi la pʋam, mam tẽegɛ ya la sɛla tɩ ya dẽŋɛ bãŋɛ la, tɩ m
puke ya pʋtẽ'era sõŋa. 2Mam boorɩ tɩ ya tẽra la yetɔg-sɛba tɩ
Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrɩba* dẽŋɛ tɔgɛ halɩ yʋʋma yʋʋma, la tɩ Zuudãana
Azezi n de tɩ Fãagra la nõorɛ tɩ Tõntõnɩba* la tɩ a tõm ya zẽ'am na
tɔgɛ bɔ ya la. 3Sɛla n gãnnɩ de la ya bãŋɛ tɩ dũnia ba'asgɔ wakatɛ,
nẽrba n la'arɩ nẽrba n wʋn wa wa'am, wa vɔa vɔm sɛka n de be'em tɩ
ba mẽŋa boorɩ. Ba wʋn la'ara ya, 4dee yetɩ: <<Azezi n daan bĩŋe
nõorɛ yetɩ a wʋn leme wa'am na, a bɛɛ? Halɩ kʋrʋm kʋrʋm tɩ tɩ
yaabdõma ki wa paam wakat-ẽna wã, sɛla woo ken ãna la bɛla wʋ
dũnia pĩ'iluŋo n yʋʋn ãn se'em na.>> 5Ban tɔgrɩ bɛla la, ba boorɩ tɩ
ba yetɩ bãma yĩm mɛ tɩ kʋrʋm kʋrʋm Nawẽnnɛ tɔgɛ la yetɔga tɩ
saazuum la tẽŋa nãam, tɩ zẽ'a woo daan dɛna ko'om, tɩ Nawẽnnɛ botɩ
tẽŋa ze'ele ko'om pʋam bɔna. 6La ken dɛna la ko'om, tɩ Nawẽnnɛ
yʋʋn botɩ ba libe dũnia ẽŋa sã'am ẽ. 7Nawẽnnɛ yetɔga mẽŋa n ken
botɩ dũni-ẽna wã, la saazuum bɔna gu'ura tɩ bugum wa sã'am ba. A
basɛ tɩ ba bɔna gu'ura la daar-sɛka tɩ a wʋn di nẽrsaalba sarɩya, sã'am
tõon-be'ero dõma la.

8M sɪr-nõŋrɪsɪ, sɛla ayɩla n boe tɩ yãma ka masɛ tɩ ya yĩm, la sãn
dɛna la Zuudãana Nawẽnnɛ, daarɛ ayɩla ãn wʋ yʋʋma tʋsrɛ, tɩ yʋʋma
tʋsrɛ mẽ ãna wʋ daarɛ ayɩla. 9Zuudãana la n bĩŋe a nõorɛ tɩ a ẽŋɛ
sɛla la, la ka yuuri tɩ a kãn ẽŋɛ wʋ nẽrba basɛba n tẽ'esrɩ se'em na. A
mã'agɛ la a sũure la ya, a ka boorɩ tɩ nẽra nẽra sã'am, a boorɩ tɩ nẽra
woo n teege yɛm basɛ tõon-be'ero. 10Zuudãana la lemŋo daarɛ wʋn
ãna wʋ nayiga n liŋri se'em na. Daar-ẽŋa, vool-kãtɛ n wʋn ẽŋɛ, tɩ

bugum di bõn-sɛba n boe saazuum, tɩ saazuum bɔɩ. Tɩ tẽŋa, la bõn-
sɛba n boe a pʊam na wuu mẽ ka le bɔna.
11Bõn-bãma wuu n wʊn sã'am bɛla la, dẽnɩ tɩ ya basɛ tɩ ya yel-ɩrɛ, la
ya Nawẽnnɛ sore doosgo ãna sõŋa, tɩ ya sakra ẽ sɛla woo pʊam.
12Dẽnɩ tɩ ya gu'ura Nawẽnnɛ daarɛ, tɩ Azezi wʊn wa'am na, la ya
nargɛ pãŋa tɩ a wa'am tɔtɔ. Daar-ẽŋa, bugum n wʊn di saazuum, tɩ
bõn-sɛba n boe saazuum wʊn yẽlgɛ sã'am. 13Tõma gu'uri la saazuum
paalga, la dũnia paalga tɩ sɛla woo masɛ ãna sõŋa, wʊ ẽn bĩŋe a
nõorɛ se'em na.
14Bɛla, m sɪr-nõŋrɪsɪ, yãma n gu'uri bɛla la, nargɛ-ya pãŋa ãna sõŋa,
tɩ ya da tara dõrga Nawẽnnɛ nifum, tɩ ya wʊn bɔna la ẽ la sũ-
mã'asʊm. 15Bãŋɛ-ya tɩ Zuudãana la n mã'agɛ a sũure gu'ura la, a boorɩ
tɩ ya yẽ la fãarɛ. La de la bɛla mẽ tɩ tɩ sɔbi-nõŋrɛ Apolɩ daan dɩkɛ yɛm
sɛka tɩ Nawẽnnɛ bɔ ẽ na gʊlsɛ bɔ ya. 16A gõn-sɛba wuu pʊam tɩ a
tɔgrɩ bɛla yelle la, a gʊlsɛ la bɛla. A gõnnɔ na pʊam, zẽ'esɩ basɛba n
boe mĩ tɩ ba wõŋa tɔ, tɩ nẽr-sɛba n ka mi, dee ka vigle ban bɔ sɪra la
pʊam na, tɛɛra ba võorɛ n de se'em, wʊ ban ɩtɩ Nawẽnnɛ gõnnɔ
basɛba se'em na. Ban ɩtɩ bɛla la sẽm na ba mẽŋa sã'aŋɔ.
17La sãn dɛna yãma, m sɪr-nõŋrɪsɪ, yãma n dẽŋɛ tara tiire la, guuse-
ya, da basɛ tɩ tõon-be'ero dõma n tuuge la, tuuge ya. Da basɛ-ya tɩ ba
botɩ ya basɛ yãma n bɔ sɪra zɛ kãŋkãŋɛ wã. 18Sẽŋɛ-ya nẽŋa vɔa Azezi-
krisi n de tɩ Zuudãana la tɩ Fãagra la yel-sõnnɛ pʊam, bãŋra ẽ
pa'asra.
Ẽŋa n soe na'am pãŋa lɛɛlɛ wã, la wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina. \f1
1:18 Karẽŋɛ-ya Amatie 17:1-8. \e
1JN
1 Zã

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ Azã gʋlsɛ

Bilgre

Azã gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ la Azezi nẽrba. Põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma n daan kẽ Azezi nẽrba la pʋam tara zãsŋɔ n zãarɩ ba la Azezi.

Bɛla tɩ Azã daan gʋlsɛ kã'an ba yetɩ ba ken tara lagɩmtaarɛ la Azezi, la Nawẽnnɛ, da tõnna tõon-be'ero. Nawẽnnɛ de la peelem, la nõŋlʋm dãana, tõma de la a kɔma, bɛla la masɛ mɛ tɩ tɩ vɔa peelem pʋam, dee nõŋɛ taaba.

A kã'an ba yetɩ, põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma la n zãsnɩ tɩ Azezi-krisi n de Nawẽnnɛ Dayʋa la ka lebge nẽrsaala la, ba da to'oge ba zãsŋɔ. Tɩ bõn-ẽŋa tã wʋn sã'am ba lagɩmtaarɛ la Nawẽnnɛ mɛ.

Pɔspɔsɩ gõŋɔ tɩ

Azã

gʋlsɛ

1

Azezi n de yetɔga n bɔ'ɔrɩ vɔm

[1]Tõma gʋlsɛ la sɛka n boe halɩ pĩ'iluŋo wakatɛ yelle bɔ'ɔra ya. A de
la sɛka tɩ tõma wõm a yetɔga, yẽ ẽ la tɩ nini, bɩsɛ ẽ sõŋa sõŋa, kalʋm
ẽ na tɩ nu'usi. Eŋa n de yetɔga n bɔ'ɔrɩ vɔm. [2]Sɛka n de vɔm na puke a
mẽŋa mɛ, tɩ tõma yẽ ẽ. Tɩ tõma tɔgra a yelle, mõola vɔm n ka ba'asrɩ
la yelle bɔ'ɔra ya. A daan boe la tɩ Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am, tɩ a puke ẽ
pa'alɛ tõma. [3]Sɛla tɩ tõma yẽ dee wõm na, tõma tɔgrɩ la ẽŋa bɔ'ɔra

yãma, tɩ yãma wʋn lagɩm na tõma, mẽ naagɛ la tõma tara lagɩmtaarɛ
la tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la a Dayʋa Azezi-krisi. 4Tõma gʋlsɛ ya la wãna tɩ tɩ
wʋn tara sũ-yẽlga zozo'e.

Tɩ vɔa pʋpeelem pʋam wʋ Nawẽnnɛ n ãn se'em na

5Kõa n wãna tɩ tõma wõm Azezi-krisi zẽ'am, tɔgra ẽ bɔ'ɔra ya:
Nawẽnnɛ de la peelem, lika ka boe a zẽ'am baa fẽfẽe. 6Tɩ sãn yetɩ
tõma tarɩ lagɩmtaarɛ la Nawẽnnɛ, dee ken vɔa lika pʋam tõnna
be'em, tɩ parnɩ mɛ, tɩ ka ɩtɩ sɩra. 7La tɩ sãn vɔa peelem pʋam wʋ
Nawẽnnɛ mẽŋa n boe peelem pʋam na, tɩ tarɩ lagɩmtaarɛ la taaba
mɛ, la a Dayʋa Azezi zɩɩm peerɩ tɩ mɛ yɛsra tɩ tõon-be'ero wuu.
8La tɩ sãn yetɩ, tõma ka tarɩ tõon-be'ero, tɩ pã'asɛ la tɩ mẽŋa, la sɩra
ka boe tɩ zẽ'am. 9Tɩ sãn pelge tɩ pʋʋrɛ tɔgɛ tɩ tõon-be'ero, Nawẽnnɛ
wʋn basɛ tɩ tõon-be'ero taalɛ mɛ, dee peege to, yese sɛla wuu n ka
masɛ, se'ere n soe la, a de la sɩra dãana dee ɩta sɛla n masɛ. 10Tɩ sãn
yetɩ, tõma ka tõm tõon-be'ero, tɩ yetɩ a de la põmpɔrma, la a yetɔga
la ka boe la tɩ lɛ.

2

Krisi n de tõma sõŋra

1M kɔma, mam gʋlsrɩ ya wãna tɩ ya da tõm na tõon-be'ero. La nẽra
sãn tõm be'em, tõma tarɩ la sõŋra n boe tɩ Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am, la de la
Azezi-krisi n de pʋpeelem dãana. 2La de la ẽŋa n dɩkɛ a mẽŋa bɔ tɩ la
dɛna kãabgɔ*, tɩ Nawẽnnɛ basɛ tõma tõon-be'ero taalɛ. La, la dagɩ
tõma mã'a tõon-be'ero taalɛ, la de la dũnia nẽrba wuu tõon-be'ero
taalɛ.
3Tɩ sãn sakra Nawẽnnɛ nõorɛ, bɛla n pa'alɩ tɩ tɩ sɩrɩ mi ẽ. 4Nẽr-sɛka
n yetɩ ẽŋa mi ẽ, dee ka sakra a nõorɛ, a de la põmpɔrma, la a ka tarɩ

sɩra. 5Nẽr-sɛka n sakrɩ Nawẽnnɛ yetɔga la, nẽr-ẽŋa n tarɩ Nawẽnnɛ
nõŋlʋm sɩra sɩra. Bɛla n pa'alɩ tɩ tɩ lagɩm na ẽ dɛna ayɩla. 6Sɛka n yetɩ
ẽŋa lagɩm na Nawẽnnɛ, dẽnɩ tɩ a dãana vɔa wʋ Azezi-krisi n daan vɔa
se'em na.

Nawẽnnɛ nõorɛ de la tɩ nõŋɛ taaba

7M sɩr-nõŋrɩsɩ, la dagɩ nõor-paalga tɩ mam gʋlsɛ bɔ'ɔra ya, a de la
nõor-kɛka tɩ ya tarɩ halɩ pɔspɔsɩ la. Nõor-kɛka ẽŋa de la kõ-sɛka tɩ ya
daan wõm na. 8La a yɛrɩ dɛna la nõor-paalga tɩ mam gʋlsɛ bɔ'ɔra ya.
La de la Azezi-krisi zẽ'am, la yãma zẽ'am tɩ yel-ẽŋa de sɩra, se'ere n
soe la, lika la tollɩ mɛ, dee tɩ peelem sɩra sɩra darɛ nẽera.

9Nẽr-sɛka n yetɩ ẽŋa boe la peelem pʋam, dee sisra a sɔbia, ken
bɔna la lika pʋam. 10Nẽr-sɛka n nõŋɛ a sɔbia, vɔa la peelem pʋam,
bɛla ĩyã sɛla ka boe a zẽ'am n wʋn basɛ tɩ a tuuge. 11La sɛka n sisri a
sɔbia, boe la lika pʋam, la a sẽnnɩ na lika pʋam, ka mina ẽn we'esɩ
zẽ'a, se'ere n soe la, lika la fɔ a nini mɛ.

12Mam gʋlsɛ bɔ'ɔra la yãma, m kɔma, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ basɛ
ya tõon-be'ero taalɛ mɛ Azezi-krisi yʋ'ʋrɛ ĩyã.

13Mam gʋlsɛ bɔ'ɔra la yãma, m sɔdõma, se'ere n soe la, yãma mi
sɛka n boe halɩ lan dẽŋɛ dũnia pĩ'iluŋo la mɛ.

Mam gʋlsɛ bɔ'ɔra la yãma, m kɔmbɩ'ɩsɩ, se'ere n soe la, yãma yãŋɛ
be'em dãana Asũtãana* la mɛ.

14Mam gʋlsɛ bɔ'ɔra la yãma, m kɔma, se'ere n soe la, yãma mi tɩ Sɔ
Nawẽnnɛ mɛ.

Mam gʋlsɛ bɔ'ɔra la yãma, m sɔdõma, se'ere n soe la, yãma mi sɛka n boe halɩ lan dẽŋɛ dũnia pĩ'iluŋo la mɛ.

Mam gʋlsɛ bɔ'ɔra la yãma, m kɔmbɩ'ɩsɩ, se'ere n soe la, yãma tarɩ pãŋa mɛ, Nawẽnnɛ yetɔga la boe ya pʋam mɛ, la yãma yãŋɛ be'em

dãana Asũtãana la mɛ.

Da nõŋɛ-ya dũnia

[15]Da nõŋɛ-ya dũnia, la bõn-sɛba n boe a pʊam na. Nẽra sãn nõŋɛ
dũnia wã, Nawẽnnɛ n de tɩ Sɔ la nõŋlʊm ka boe la a dãana lɛ.
[16]Se'ere n soe la, bõn-sɛba n de dũnia wã bõnɔ de la nẽrsaala mẽŋa n
boorɩ se'em, la nini n yẽ sɛla bɔɔra n de be'em, la nẽra n pa'alɩ a
mẽŋa a bõntarsõm ĩyã. Bãma wuu ka ze'ele tɩ Sɔ Nawẽnnɛ zẽ'am, ba
de la dũnia bõnɔ. [17]Dũnia, la bõn-sɛba wuu tɩ nẽrba yɛmleego boorɩ
la tollɩ mɛ. La nẽr-sɛka n ɩtɩ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em n wʊn bɔna
wakatɛ n ka ba'asrɩ.

Krisi sɩ'ɩsrɩba yelle

[18]M kɔma, lɛɛlɛ wã la de la dũnia ba'asgɔ wakatɛ. Yãma wõm tɩ ba
yetɩ Krisi sɩ'ɩsra n sẽm. La lɛɛlɛ wã, Krisi sɩ'ɩsrɩba zo'oge mɛ bɔna, bɛla
tõma mi mɛ tɩ la de la dũnia ba'asgɔ wakatɛ. [19]Nẽr-bãma ze'ele la
tõma zẽ'am yese, la ba daan dagɩ tõma nẽrba sɩra sɩra. Ba daan sãn
de nɩ tõma nẽrba, ba wʊn weege nɩ bɔna la tõma zẽ'am. La ban basɛ
tõma la, dẽnɩ tɩ la ẽŋɛ bɛla tɩ la pa'alɛ vẽelga tɩ ba nẽra baa ayɩla
dagɩ tõma nẽra.
[20]La sãn dɛna yãma, Krisi bɔ ya Nawẽnnɛ Sɩa* mɛ, bɛla yãma wuu
mi sɩra mɛ. [21]Mam n gʊlsɛ bɔ ya la, mam ka yetɩ ya ka mi sɩra la, la
tõn dɛna la yan mi ẽ na ĩyã, la yãma mi tɩ sɛla n de põmpɔrŋɔ ka
ze'etɩ sɩra pʊam.
[22]Ãne n de põmpɔrma la? La de la sɛka n sɩ'ɩsrɩ yetɩ Azezi dagɩ
Krisi* la. Ẽŋa n de Krisi sɩ'ɩsra la. A sɩ'ɩsrɩ la Sɔ Nawẽnnɛ, la a Dayʊa
la. [23]Nẽr-sɛka n sɩ'ɩsrɩ Dayʊa la, mẽ ka boe la Sɔ la. La nẽr-sɛka n yetɩ
ẽŋa mi Dayʊa la, mẽ boe la Sɔ la mɛ.
[24]La sãn dɛna yãma, mõrgɛ-ya tara yetɔg-sɛba tɩ ya daan wõm halɩ

pɔspɔsɩ la ya sũure pʊam. Ba sãn ken bɔna ya sũure pʊam, yãma mẽ
wʊn ken bɔna la Sɔ, la Dayʊa la lɛ. 25Krisi n bĩŋe nõorɛ tɩ a bɔ tɩ sɛla
n wãna: La de la vɔm n ka ba'asrɩ.
26La de la nẽr-sɛba n zɩgrɩ tɩ ba pã'asɛ ya tɩ ya tuuge la yelle tɩ mam
gʊlsɛ wãna bɔ'ɔra ya. 27La sãn dɛna yãma, Nawẽnnɛ Sɩa la tɩ ya to'oge
Krisi zẽ'am na, boe la ya lɛ mɛ, yãma ka le ɛɛra tɩ ba zãsʊm ya.
Nawẽnnɛ Sɩa la n boe la ya lɛ la, zãsnɩ ya sɛla woo mɛ, la de la sɩra, a
ka parnɩ. Bɔna-ya la Krisi wʊ ẽn zãsnɩ ya se'em na.
28Ẽe, m kɔma, bɔna-ya la ẽ lɛ, tɩ a sãn wa puke daarɛ tɩ tɩ tara sũ-
ke'eŋo, tɩ yãnnɛ da yõkɛ tɔ a nẽŋam a lemŋo la daarɛ. 29Yãma mi tɩ
Krisi de la sɛka n masɛ, bɛla, bãŋɛ-ya tɩ nẽr-sɛka n mẽ ɩtɩ sɛla n masɛ
de la Nawẽnnɛ bia.

3

Nawẽnnɛ kɔma

1Bɩsɛ-ya Nawẽnnɛ n de Sɔ la n nõŋɛ tɩ se'em. A nõŋlʊm na zo'oge
gãŋɛ mɛ, tɩ a wi'ira tõma tɩ a kɔma. La tõma sɩrɩ de la a kɔma. Wãna
n soe tɩ dũnia dõma ka mina tõma: La de la ban ka mi Nawẽnnɛ na
ĩyã. 2M sɩr-nõŋrɩsɩ, lɛɛlɛ wã tɩ de la Nawẽnnɛ kɔma. La tɩn wʊn wa
ãna se'em na nãn ka puke. La tɩ mi tɩ Krisi sãn wa puke, tɩ wʊn ãna
wʊ ẽŋa n ãn se'em na, tɩn wʊn wa yẽ ẽŋa n ãn se'em na ĩyã. 3Nẽr-
sɛka woo n tarɩ pʊtẽ'erɛ gu'ura bõn-ẽŋa Krisi ĩyã, malgrɩ a mẽŋa mɛ
dɛna pʊpeelem dãana, wʊ Azezi-krisi mẽŋa n de pʊpeelem dãana
se'em na.
4Nẽr-sɛka woo n tõnnɩ tõon-be'ero, a sɩ'ɩsrɩ la Nawẽnnɛ nõorɛ. Se'ere
n soe la, tõon-be'ero de la Nawẽnnɛ nõorɛ sɩ'ɩsgɔ. 5La yãma mi tɩ
Azezi-krisi wa'am tɩ a yese la nẽrba tõon-be'ero basɛ, la a mẽŋa ka

tarɩ tõon-be'ero. [6]Nẽr-sɛka n lagɩm na Krisi bɔna ka tõnnɩ tõon-be'ero.
La sɛka n tõnnɩ tõon-be'ero ka yẽ ẽ, la a ka bãŋɛ ẽ.
[7]M kɔma, da basɛ-ya tɩ nẽra pã'asɛ ya. Sɛka n ɩtɩ sɛla n masɛ, de la
nẽra n masɛ, wʋ Azezi mẽŋa n masɛ se'em na. [8]Sɛka n tõnnɩ tõon-
be'ero de la Asũtãana* nẽra, se'ere n soe la, Asũtãana tõnnɩ tõon-
be'ero la halɩ pĩ'iluŋo. Tɩ Nawẽnnɛ Dayʋa la wa'am tɩ a sã'am
Asũtãana tõoma.
[9]Sɛka n de Nawẽnnɛ bia ka le tõnna tõon-be'ero, se'ere n soe la,
Nawẽnnɛ pãŋa n bɔ'ɔrɩ vɔm n boe a pʋam, a ka le tãna wʋn tõnna
tõon-be'ero, Nawẽnnɛ n de a Sɔ la ĩyã. [10]Bɛla n pa'alɩ tɩ ba bãŋra
Nawẽnnɛ kɔma, la sɛba n de Asũtãana kɔma bɔkra. Sɛka n ka ɩtɩ sɛla
n masɛ, bɩɩ sɛka n ka nõŋɛ a sɔbia dagɩ Nawẽnnɛ bia.

Tɩ nõŋɛ taaba

[11]Kõ-yẽlga tɩ ya wõm halɩ pɔspɔsɩ la de la tɩ nõŋɛ-ya taaba. [12]La ka
de tɩ ãna wʋ Akãɩ* la, ẽŋa de la Asũtãana nẽra, yʋʋn kʋ a yɩbga. La
bẽm n soe tɩ a yʋʋn kʋ ẽ? La de la a tõoma n yʋʋn de tõon-be'ero,
dee tɩ a yɩbga tõoma masɛ la ĩyã.
[13]Bɛla m sɔbiisi, dũnia nẽrba sãn sisra ya, da kãn basɛ-ya tɩ la dɛna
sɛla n di'ige ya. [14]Tõma mi mɛ tɩ tõma ze'ele la kũm pʋam yese bɔna
vɔm pʋam, tõma n nõŋɛ tɩ sɔbiisi la ĩyã. Nẽr-sɛka n ka nõŋɛ a sɔbia
ken bɔna la kũm pʋam. [15]Nẽr-sɛka woo n sisri a sɔbia de la nẽr-
kʋʋra. La ya mi tɩ nẽr-kʋʋra ka tarɩ vɔm n ka ba'asrɩ. [16]La de la bõn-
ẽna wã n botɩ tõma bãŋɛ nõŋlʋm n ãn se'em: Azezi ki mɛ bɔ tõma,
bɛla, tõma mẽ de la tɩ dɩkɛ tɩ vɔm bɔ tɩ sɔbiisi ĩyã. [17]Nẽra sãn tara
dũnia wã bõntarsõm, dee yẽ a sɔbia n boorɩ sõŋrɛ, ka zoe a ninbãalga
sõŋɛ ẽ, ẽŋa dãana ka tarɩ Nawẽnnɛ nõŋlʋm. [18]M kɔma, da basɛ-ya tɩ
tɩ nõŋlʋm dɛna yetɔga, la nõ-yẽlʋm mã'a, tɩ basɛ tɩ la dɛna nõŋlʋm

sɪra sɪra n lagɪm na tõoma.
[19]Bɛla n wʊn basɛ tɪ tɪ bãŋɛ tɪ tõma de la sɪra dõma, la tɪ sũure wʊn
ãna ke'eŋo Nawẽnnɛ nẽŋam. [20]Baa tɪ sũure sãn ka bɔ tɪ bʊʊrɔ, tɪ bãŋɛ
tɪ Nawẽnnɛ gãnnɪ tɪ sũure mɛ, la a mi sɛla woo bɔkɛ mɛ. [21]M kɔm-
nõŋrɪsɪ, tɪ sũure sãn bɔ tɪ bʊʊrɔ, tɪ tarɪ sũ-ke'eŋo Nawẽnnɛ nẽŋam
mɛ, [22]la bõn-sɛka wuu tɪ tɪ sosrɪ ẽ, a bɔ'ɔrɪ tɪ mɛ, tõma n sakrɪ a
nõorɛ, dee ɪta sɛla n paarɪ a yɛm na ĩyã. [23]Ẽŋa n bɔ a nõorɛ se'em n
wãna: La de la tɪ bɔ a Dayʊa Azezi-krisi sɪra, dee nõŋɛ taaba wʊ ẽŋa
n bɔ tɪ a nõorɛ se'em na. [24]Nẽr-sɛka n sakrɪ Nawẽnnɛ nõorɛ la, a boe
la Nawẽnnɛ lɛ, tɪ Nawẽnnɛ mẽ bɔna la ẽ. Bõn-sɛka n basɛ tɪ tõma
mina tɪ Nawẽnnɛ boe la tõma lɛ n wãna: La de la a Sɪa* tɪ a bɔ tõma
la.

4

Tɪ bãŋɛ-ya Nawẽnnɛ Sɪa, la be'em dãana sɪa bɔkɛ

[1]M sɪr-nõŋrɪsɪ, da bɔ-ya nẽr-sɛba wuu n yetɪ bãma tarɪ la Nawẽnnɛ
Sɪa la sɪra, magɛ-ya ba bɪsɛ la sãn dɛna Nawẽnnɛ Sɪa. Se'ere n soe la,
põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsrɪba zozo'e n boe dũnia wã zuo. [2]Bõn-sɛka n wʊn
basɛ tɪ ya bãŋɛ Sɪa sɛka n de Nawẽnnɛ Sɪa n wãna: Nẽr-sɛka woo n
yetɪ Azezi-krisi n wa'am dũnia zuo, la a tarɪ la nẽrsaala ĩyã, ẽŋa n
tarɪ Nawẽnnɛ Sɪa. [3]La sɛka n ka tɔgrɪ Azezi yelle bɛla, ka tarɪ
Nawẽnnɛ Sɪa, a tarɪ la Krisi sɪ'ɪsra la sɪa. Sɪ'ɪsra ẽŋa tɪ ya daan wõm tɪ
a sẽm na, la lɛɛlɛ wã, a darɛ bɔna dũnia zuo mɛ.
[4]La yãma, m kɔma, yãma de la Nawẽnnɛ nẽrba, la yãma yãŋɛ
põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsrɪba la mɛ. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ Sɪa n boe la
yãma lɛ la, tarɪ pãŋa gãnna sɪ'ɪsra la sɪa n boe la dũnia dõma la mɛ.
[5]Põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsrɪba la de la dũnia wã bõnɔ, bɛla n soe tɪ ba tɔgra

dũnia yɛla, tɩ dũnia dõma sɛlsra ba. [6]La sãn dɛna tõma, tõma de la
Nawẽnnɛ nẽrba. Bɛla, nẽr-sɛka n mi Nawẽnnɛ selsrɩ tõma mɛ. La sɛka
n dagɩ Nawẽnnɛ nẽra ka selsrɩ tõma. La de la bɛla tɩ tõma wʊn bãŋɛ
sɩra Sɩa, la põmpɔrŋɔ sɩa la bɔkɛ.

Nawẽnnɛ de la nõŋlʊm dãana

[7]M sɩr-nõŋrɩsɩ, tɩ nõŋɛ-ya taaba, se'ere n soe la, nõŋlʊm ze'ele la
Nawẽnnɛ zẽ'am. Nẽr-sɛka n tarɩ nõŋlʊm de la Nawẽnnɛ bia, la a mi
Nawẽnnɛ mɛ. [8]La nẽr-sɛka n ka tarɩ nõŋlʊm ka mi Nawẽnnɛ, se'ere n
soe la, Nawẽnnɛ de la nõŋlʊm dãana. [9]Nawẽnnɛ n pa'alɛ ẽŋa n nõŋɛ
tõma se'em n wãna: A tõm na a Dayɔ-yẽŋa dũnia zuo, tɩ tɩ tara vɔm
ẽŋa ĩyã. [10]Nõŋlʊm na n doose se'em n wãna: La dagɩ tõma n dẽŋɛ
nõŋɛ Nawẽnnɛ. La de la Nawẽnnɛ n nõŋɛ tõma, tõm a Dayʊa, tɩ a
dɛna kãabgɔ* tõma tõon-be'ero taalɛ basga ĩyã.

[11]M sɩr-nõŋrɩsɩ, Nawẽnnɛ n nõŋɛ tɩ bɛla la, dẽnɩ tɩ tõma mẽ nõŋɛ
taaba. [12]Nẽra nẽra nãn ka yẽ Nawẽnnɛ. Tɩ sãn nõŋɛ taaba, Nawẽnnɛ
boe la tɩ lɛ mɛ, la a nõŋlʊm n boe la tɩ lɛ la, de la nõŋlʊm zõnzõnnɔ.

[13]Bõn-sɛka n basɛ tɩ tõma bãŋɛ tɩ tõma boe la Nawẽnnɛ lɛ, tɩ
Nawẽnnɛ mẽ bɔna la tõma lɛ n wãna: La de la a Sɩa tɩ a bɔ tõma la.
[14]La tõma yẽ mɛ, tɩ tõma tɔgra yetɩ, Nawẽnnɛ n de Sɔ la tõm na a
Dayʊa, tɩ a dɛna dũnia Fãagra. [15]Nẽr-sɛka n sakɛ yetɩ Azezi de la
Nawẽnnɛ Dayʊa, Nawẽnnɛ boe la ẽ lɛ mɛ, tɩ a mẽ bɔna la Nawẽnnɛ.
[16]La tõma mi mɛ, dee bɔ sɩra tɩ Nawẽnnɛ nõŋɛ tõma mɛ. Nawẽnnɛ de
la nõŋlʊm dãana. Nẽr-sɛka n tarɩ Nawẽnnɛ nõŋlʊm boe la Nawẽnnɛ
lɛ, tɩ Nawẽnnɛ mẽ bɔna la ẽ. [17]Tõma sãn tara Nawẽnnɛ nõŋlʊm
zõnzõnnɔ, tɩ wʊn ãna wʊ Azezi n ãn se'em na dũnia wã zuo. Bɛla tɩ
wʊn tara sũ-ke'eŋo sarɩyadia daarɛ. [18]Sɛka n tarɩ nõŋlʊm ka zotɩ
dabeem, nõŋlʊm zõnzõnnɔ yesrɩ la dabeem, se'ere n soe la, dabeem

zʋa pa'alɩ mɛ tɩ sɩbgrɛ n boe. Sɛka n zotɩ dabeem na ka tarɩ nõŋlʋm
zõnzõnnɔ.
[19]La sãn dɛna tõma, tõma tarɩ nõŋlʋm mɛ, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
dẽŋɛ nõŋɛ tõma mɛ. [20]Nẽr-sɛka sãn yetɩ, ẽŋa nõŋɛ Nawẽnnɛ, dee sise
a sɔbia, a de la põmpɔrma. Se'ere n soe la, a sãn ka nõŋɛ a sɔbia tɩ a
yẽtɩ la, a ka tã wʋn nõŋɛ Nawẽnnɛ tɩ a ka yẽtɩ la. [21]Nõorɛ sɛka tɩ
Krisi bɔ tõma la n wãna: Nẽr-sɛka n nõŋɛ Nawẽnnɛ, dẽnɩ tɩ a mẽ nõŋɛ
a sɔbia.

5

Tɩ bɔ Nawẽnnɛ Dayʋa la sɩra

[1]Nẽr-sɛka woo n bɔ sɩra tɩ Azezi de la Krisi tɩ Nawẽnnɛ tõm na, de
la Nawẽnnɛ bia. Nẽr-sɛka n nõŋɛ sɔ, mẽ nõŋɛ a kɔma mɛ. [2]Sɛla n basɛ
tɩ tõma mina tɩ tõma nõŋɛ Nawẽnnɛ kɔma n wãna: La de la tõma n
nõŋɛ Nawẽnnɛ, dee sakra a nõorɛ wuu la. [3]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
nõŋlʋm de la tɩ sakra a nõorɛ. A nõorɛ la tɩ a bɔ tɩ la ka tɔɩ. [4]Nẽr-sɛka
woo n de Nawẽnnɛ bia n yãŋrɩ dũnia be'em. Tõma n yãŋɛ dũnia
be'em na, de la tõma n bɔ Azezi-krisi sɩra la. [5]Ãne n tã wʋn yãŋɛ
dũnia? La de la nẽr-sɛka n bɔ sɩra tɩ Azezi de la Nawẽnnɛ Dayʋa la
mã'a.
[6]Azezi-krisi n wa'am dũnia zuo la, la doose la ko'om, la zɩɩm. La
dagɩ ko'om* misga la mã'a, la ken dɛna la ẽn ki tɩ a zɩɩm yese la. La
de la Nawẽnnɛ Sɩa n bɔ'ɔrɩ a kaseto, Nawẽnnɛ Sɩa n de sɩra dãana la
ĩyã. [7]La de la bõn-bãna batã n bɔ'ɔrɩ kaseto. [8]La de la Nawẽnnɛ Sɩa, la
ko'om, la zɩɩm. La bãma batã kaseto de la bʋyɩla. [9]Tõma n sakrɩ
nẽrsaalba kaseto tɩ ba bɔ'ɔrɩ la, Nawẽnnɛ kaseto tarɩ pãŋa gãnna bɛla
mɛ. La de la Nawẽnnɛ mẽŋa n bɔ a Dayʋa la kaseto. [10]Bɛla, nẽr-sɛka

n bɔ Nawẽnnɛ Dayʋa la sɪra, tarɪ kaseto ẽŋa mɛ a sũure pʋam. La
nẽr-sɛka n ka bɔ Nawẽnnɛ sɪra, basɛ tɪ a ãna wʋ põmpɔrma la, ẽŋa n
ka sakɛ Nawẽnnɛ n bɔ a Dayʋa la kaseto la ĩyã. [11]Nawẽnnɛ n bɔ
kaseto la se'em n wãna: A bɔ tɪ la vɔm n ka ba'asrɪ, la vɔm ẽŋa de la
a Dayʋa la ĩyã. [12]Nẽr-sɛka tɪ a Dayʋa boe la ẽ na, tarɪ vɔm na mɛ. La
nẽr-sɛka tɪ a Dayʋa ka boe la ẽ na, ka tarɪ vɔm.

Vɔm n ka ba'asrɪ

[13]Mam gʋlsɛ wãna bɔ'ɔra ya tɪ ya bãŋɛ tɪ yãma sɛba n bɔ Nawẽnnɛ
Dayʋa sɪra la, tarɪ la vɔm n ka ba'asrɪ. [14]Tõma sũure ãn ke'eŋo mɛ la
Nawẽnnɛ, tɪ tõma mina tɪ tõma sãn sose sɛla tɪ la masɛ wʋ ẽn boorɪ
se'em, a selsrɪ tõma mɛ. [15]La tõma n mi tɪ a selsrɪ tõma n sosrɪ ẽ sɛla
la, tõma mi tɪ a bɔ'ɔrɪ tɪ sɛla tɪ tɪ sosrɪ la mɛ.
[16]Nẽr-sɛka sãn yẽ a sɔbia n tõnnɪ tõon-be'ego n ka sẽm na kũm, a
pʋ'ʋsɛ Nawẽnnɛ bɔ ẽ, tɪ Nawẽnnɛ wʋn bɔ ẽ vɔm. La de la tõon-be'ego
sɛka n ka sẽm na kũm tɪ mam yetɪ. Tõon-be'ego n boe n sẽm na nẽra
kũm*f1*, la dagɪ tõon-be'ego ẽŋa yelle tɪ mam yetɪ ya pʋ'ʋsɛ a ĩyã.
[17]Sɛla n ka masɛ wuu de la tõon-be'ero. La, la dagɪ tõon-be'ego woo n
sẽm na kũm.
[18]Tõma mi tɪ nẽr-sɛka woo n de Nawẽnnɛ bia ka le tõnna tõon-
be'ero. La Nawẽnnɛ Dayʋa la gu'uri ẽ mɛ, tɪ be'em dãana Asũtãana ka
tãna wʋn ẽŋɛ ẽ sɛla.
[19]Tõma mi tɪ tõma de la Nawẽnnɛ nẽrba. La dũnia dõma wuu boe la
be'em dãana Asũtãana nu'usum. [20]Tõma mi tɪ Nawẽnnɛ Dayʋa n
wa'am wa bɔ tɪ yɛm, tɪ tɪ bãŋɛ Nawẽnnɛ n de sɪra dãana la. Tõma
lagɪm na sɛka n de sɪra dãana la dɛna ayɪla, a Dayʋa Azezi-krisi ĩyã.
Ẽŋa n de Nawẽnnɛ sɪra sɪra, n bɔ'ɔrɪ vɔm n ka ba'asrɪ.
[21]M kɔma, guuse-ya ya mẽŋa la baga. \f1 5:16 Bɪsɛ-ya Amatie

12:31. \e
2JN
2 Zã

Gõŋɔ bʋyi dãana tɩ Azã gʋlsɛ

Bilgre

Gõn-ẽna pʋam Azã wi'iri a mẽŋa tɩ kẽema, ẽŋa n gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ Azezi nẽrba n boe zẽ'a ayɩla, tɩ a wi'ira ba tɩ zuudãan-pɔka la a kɔma.

A gʋlsɛ kã'an ba mɛ yetɩ ba ken vɔa sɩra pʋam, dee nõŋɛ taaba. Dee yele ba tɩ ba guuse ba mẽŋa la põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma.

Gõŋɔ bʋyi dãana tɩ

Azã

gʋlsɛ

1

[1]Mam n de kẽema la n gʋlsɛ bɔ'ɔra zuudãan-pɔka*f1* tɩ Nawẽnnɛ
looge la, la a kɔma tɩ mam nõŋɛ sɩra sɩra la. La, la dagɩ mam mã'a,
nẽr-sɛba wuu n bãŋɛ sɩra la nõŋɛ ba mɛ. [2]Se'ere n soe la, sɩra la n boe
la tɩ lɛ, dee wʋn ken bɔna la tɩ lɛ wakatɛ wuu.
[3]Tɩ Sɔ Nawẽnnɛ, la a Dayʋa Azezi-krisi wʋn ẽŋɛ tɩ yel-sõnnɛ, zoe tɩ
ninbãalga, dee bɔ tɩ sũ-mã'asʋm, tɩ tɩ wʋn vɔa la sɩra, dee tara
nõŋlʋm.

Sɩra, la nõŋlʋm

[4]Mam ɩtɩ sũ-yẽlga mɛ halɩ zozo'e, mam n yẽ tɩ fʋ kɔma la basɛba
dolɩ la sɩra sore wʋ tɩ Sɔ Nawẽnnɛ n yele tɩ se'em na. [5]Lɛɛlɛ wã,

zuudãan-pɔka*f1*, mam n gʋlsɛ fʋ wã dagɩ nõor-paalga, la de la
nõor-sɛka tɩ tɩ wõm halɩ pɔspɔsɩ la, mam sosrɩ fʋ mɛ tɩ tɩ nõŋɛ taaba.
[6]Nõŋlʋm n de sɛla n wãna: La de la tɩ ɩta wʋ Nawẽnnɛ nõorɛ n yele
se'em na. Nõor-sɛka tɩ ya wõm halɩ pɔspɔsɩ la de la bɛla, la de la ya
nõŋɛ taaba.
[7]Nẽrba zozo'e n saagɛ dũnia pã'asrɩ nẽrba tɩ ba tuura. Nẽr-bãma ka
sakɛ tɩ Azezi lebge la nẽrsaala wa'am dũnia zuo. Nẽr-ẽŋa dãana n de
põmpã'asʋm dãana, la Krisi* sɩ'ɩsra. [8]Guuse-ya ya mẽŋa, da kãn basɛ-
ya tɩ tõma n tõm sɛla bɔ ya la bɔɩ, tɩ ya wʋn to'oge yɔɔrɔ wuu.
[9]Nẽr-sɛka n yõsgɛ tole nẽŋa ka bɔna Krisi zãsŋɔ la pʋam, Nawẽnnɛ
ka boe la ẽ. La sɛka woo n boe a zãsŋɔ la pʋam, Sɔ Nawẽnnɛ, la a
Dayʋa boe la ẽ mɛ. [10]Nẽra sãn tarɩ zãsŋɔ ayẽma wa'am ya zẽ'am, ya
da to'oge ẽ ya yire, la ya da pʋ'ʋsɛ ẽ. [11]Nẽr-sɛka n pʋ'ʋsɛ ẽ, lagɩm na ẽ
mɛ a tõon-be'ero pʋam.

Ba'asgɔ yetɔga

[12]Mam tarɩ yɛla zozo'e mɛ tɩ m tɔgɛ bɔ ya, la mam ka boorɩ tɩ m
gʋlsɛ ba gõŋɔ pʋam bɔ ya. La mam tarɩ pʋtẽ'erɛ mɛ tɩ mam wʋn
wa'am ya zẽ'am, dee tɔgɛ m mẽŋa bɔ ya, tɩ tɩ sũ-yẽlga wʋn dɛna sũ-
yẽlga zõnzõnnɔ. [13]Fʋ sɔbi-pɔka tɩ Nawẽnnɛ looge la kɔma*f2* pʋ'ʋsrɩ
fɔ. \f1 1, 5 Zuudãan-pɔka la a kɔma la de la Azezi nẽrba n lagsrɩ zẽ'a
ayɩla. \f2 1:13 Sɔbi-pɔka la kɔma la de la Azezi nẽrba n lagsrɩ zẽ'a
ayẽma. \e
3JN
3 Zã

Gõŋɔ bʋtã dãana tɩ Azã gʋlsɛ

Bilgre

Azã n de kẽema la n gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ nẽra ayɩla yʋ'ʋrɛ n de Agayusi.

Agayusi de la nẽra n dolɩ Nawẽnnɛ sɩra, dee sõŋra Azezi nẽrba, tɩ a pẽgɛ ẽ.

Azã ken tɔgɛ la nẽra ayẽma yʋ'ʋrɛ n de Adiyotrɛfɩ yelle, yetɩ nẽr-ẽŋa ka ẽŋɛ sõŋa, a ka to'oge ẽŋa yetɔga, la a ka to'ose Azezi nẽrba.

Dee pẽgɛ nẽra ayẽma yʋ'ʋrɛ n de Ademetrisi, yetɩ a de la nẽr-sõŋɔ nẽrba wuu nifum.

Gõn-ẽna wã pa'alɛ tõma tɩ tɩ da pagsra sɛla n de be'em, tɩ dɔla Nawẽnnɛ sɩra, la tɩ tara nõŋlʋm, tɔ'ɔsra taaba sãanɛ.

Gõŋɔ bʋtã dãana tɩ

Azã

gʋlsɛ

1

[1]Mam n de kẽema la, n gʋlsɛ bɔ'ɔra m sɩrɛ Agayusi tɩ mam nõŋɛ sɩra
sɩra. [2]M sɩr-nõŋrɛ, mam kã'arɩ Nawẽnnɛ tɩ sɛla woo ãna sõŋa bɔ fɔ, tɩ
fʋ wʋn tara ĩmã'asʋm wʋ fõn dolɩ Nawẽnnɛ sõŋa se'em na.
[3]Tɩ sɔbiisi n wa'am kalam wa yele fõn dolɩ sɩra sore se'em, la fõn
vɔa la sɩra se'em. Tɩ mam ẽŋɛ sũ-yẽlga zozo'e. [4]Sɛla ka bɔ'ɔrɩ mam sũ-
yẽlga gãnna mam n wõm tɩ ba yetɩ mam kɔma dolɩ sɩra la.
[5]M sɩr-nõŋrɛ, fõn ɩtɩ sɛla bɔ'ɔra sɔbiisi la, baa la sɛba n de sãama la,
fʋ ɩtɩ la sɩra. [6]Ba tɔgɛ fʋ nõŋlʋm na yelle mɛ Azezi nẽrba zẽ'am. Fʋ
sãn sõŋɛ ba tɩ ba sẽŋɛ ba sore la wʋ Nawẽnnɛ n boorɩ se'em, fʋ ẽŋɛ
sõŋa. [7]Se'ere n soe la, Azezi-krisi tõoma yelle tɩ ba wɛ'ɛsa sore la, dee

ka to'oge sɛla nẽr-sɛba n ka dolɩ Azezi la zẽ'am. 8Tõma de la tɩ sõŋɛ
nẽr-bãma buuri pa'alɛ tɩ tõma naagɛ la ba mɛ dɛna sɩra kõ-yẽlga la
tõntõnɩba.
9Mam daan gʋlsɛ gõŋɔ mɛ bɔ Azezi nẽrba, la Adiyotrɛfɩ n boorɩ tɩ a
dɛna nẽŋadãana la ka to'oge mam n yele se'em na. 10Bɛla, mam sãn
wa wa'am, mam wʋn pa'alɛ sɛla tɩ a ẽŋɛ, la ẽn parnɩ tɔgra tõma
yetɔg-be'ero la. La, la dagɩ bɛla mã'a, a ken zagsra mɛ ka tɔ'ɔsra
sɔbiisi, dee mẽ gu'ura nẽr-sɛba n boorɩ tɩ ba tɔ'ɔsra ba la, digra ba
Azezi nẽrba la pʋam.
11M sɩr-nõŋrɛ, da pagsɛ sɛla n de be'em, pagsra sɛla n ãn sõŋa. Nẽr-
sɛka woo n ɩtɩ sɛla n ãn sõŋa de la Nawẽnnɛ nẽra. La nẽr-sɛka woo n
ɩtɩ sɛla n de be'em ka mi Nawẽnnɛ.
12La sãn dɛna Ademetrisi, nẽrba wuu tɔgrɩ a yelle sõŋa mɛ, tɩ ẽn
dolɩ sɩra se'em na mẽ pa'ala a yelle sõŋa. Tõma mẽ tɔgrɩ a yelle sõŋa
mɛ. La fʋ mi tɩ tõma kaseto de la sɩra.
13Mam tarɩ yɛla zozo'e mɛ tɩ m tɔgɛ bɔ fɔ, la mam ka boorɩ tɩ m
gʋlsɛ ba gõŋɔ pʋam. 14Mam tarɩ pʋtẽ'erɛ mɛ tɩ mam wʋn wa yẽ fɔ tɩ
tɩ sõsɛ la taaba.
15Sũ-mã'asʋm wʋn bɔna la fɔ.
Fʋ sɩrdõma pʋ'ʋsrɩ fɔ. Pʋ'ʋsɛ tɩ sɩrdõma la wuu ayɩla ayɩla bɔ tɔ. \e
JUD
Azudi

Gõn-sɛka tɩ Azudi gʋlsɛ

Bilgre

Azudi gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ la Azezi nẽrba. Gõŋɔ wã yetɔga wõn na gõŋɔ bʋyi dãana tɩ Apɩyɛɛrɩ gʋlsɛ la yetɔga.

A kã'an ba mɛ tɩ ba guuse ba mẽŋa la põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma zãsŋɔ, la ba yel-ɩrɛ la, tɩ Nawẽnnɛ wʊn sɩbgɛ ba mɛ.
Dee kã'an Nawẽnnɛ nẽrba la tɩ ba ken bɔ Azezi sɩra, zɛ kãŋkãŋɛ Nawẽnnɛ sore doosgo pʊam la Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa.

Gõn-sɛka tɩ

Azudi

gʊlsɛ

1

[1]Mam Azudi n de Azezi-krisi tõntõnna, la Azakɩ yɩbga la n gʊlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra yãma sɛba tɩ tɩ Sɔ Nawẽnnɛ wi tɩ ya dɛna a nẽrba, nõŋɛ ya, tɩ Azezi-krisi gu'ura ya la.
[2]Nawẽnnɛ wʊn zoe ya ninbãalga zozo'e, bɔ ya sũ-mã'asʊm, la nõŋlʊm zozo'e.

Põmpɔrŋɔ karẽnsãandõma

(2 Pɩyɛɛrɩ 2:1-17)

[3]M sɩr-nõŋrɩsɩ, mam daan boorɩ mɛ tɩ m gʊlsɛ ya la m sũure wuu tɔgɛ fãarɛ la tɩ tɩ wuu lagɩm yẽ la yelle. Mam bɩsɛ mɛ tɩ la de la pẽrgrɛ tɩ mam gʊlsɛ kã'an ya, tɩ ya mõrgɛ zɛbɛ ze'ele kãŋkãŋɛ yetɔga la tɩ ya bɔ sɩra la pʊam. Nawẽnnɛ dɩkɛ yetɔg-bãma bɔ a nẽrba la nõorɛ ayɩla mã'a wakatɛ wuu ĩyã. [4]Se'ere n soe la, nẽrba basɛba n li'ise kẽ ya pʊam. Nẽr-bãma de la sɛba n sɩ'ɩsrɩ Nawẽnnɛ, tɛɛra a yel-sõnnɛ yetɔga la, dɩkɛ tõnna tõon-dẽgrɔ, dee sɩ'ɩsra Azezi-krisi n de tɩ kɛ'ɛma la tɩ Zuudãana ayɩla mã'a la. Halɩ kʊrʊm kʊrʊm tɩ la põn gʊlsɛ sɩbgrɛ sɛka tɩ ba wʊn yẽ.

5 Baa la yãma n mi bõn-bãma wuu sõŋa sõŋa la, mam boorɩ tɩ m
tẽegɛ ya mɛ tɩ Nawẽnnɛ n yʋʋn fãagɛ a nẽrba Ezipti* tẽŋa la, a yʋʋn
yãŋa basɛ mɛ tɩ nẽr-sɛba n ka bɔ ẽ sɩra la ki. 6 La malɛkadõma* sɛba n
yʋʋn ka sakɛ Nawẽnnɛ n bɔ ba ke'eŋo se'em basɛ zẽ'e-sɛka tɩ
Nawẽnnɛ bɔ ba la, Nawẽnnɛ ba ba mɛ la bãnsɩ, basɛ tɩ ba bɔna lika
pʋam wakatɛ wuu gu'ura dabs-kãtɛ la n de sarɩyadia daarɛ la. 7 La sãn
dɛna Sodom* la Gomõorɩ dõma, la tẽnsɩ sɛba n lɛm ba la, n mẽ yʋʋn
ẽŋɛ wʋ bɛla, tõm yalsɩ tõoma, la, la dagɩ la nẽrsaalba mã'a. Ba yʋʋn
yẽ sɩbgrɛ mɛ n de bugum n ka kĩŋri, tɩ la dɛna kã'aŋɔ bɔ nẽrba
basɛba.
8 La de la bõn-bãma buuri n bɛla tɩ nẽr-bãma mẽ ɩtɩ. Ban tẽ'esrɩ
se'em na botɩ ba dẽgra la ba mẽŋa, ba pɔ'ɔrɩ Nawẽnnɛ n tarɩ nõorɛ la
ba lɛ la mɛ, dee tʋʋra saazuum pãnsɩ dõma. 9 La baa malɛkadõma
kɛ'ɛma Amisɛlɩ n yʋʋn tɔgrɩ la Asũtãana* wẽ'era nõke'ene Amoyisi*
kũm ĩyã la, a ka saagɛ tɔgɛ zɛrgɛ ẽ tʋ ẽ, a yʋʋn yetɩ: < <Zuudãana la
wʋn sɩbgɛ fɔ.> >
10 Nẽr-bãma tɔgrɩ la sɛla tɩ ba ka mi be'em, ba ɩtɩ la yooryooro, ba
ãn wʋ dũnsi n ka tarɩ yɛm n ɩtɩ se'em na, bõn-ẽŋa n sã'anɩ ba. 11 Ba
wʋn yẽ toogo, se'ere n soe la, ba dolɩ la so-sɛka tɩ Akãɩ* yʋʋn doose
la, la ba kẽ'esɛ ba mẽŋa mɛ tuure pʋam yɔɔrɔ ĩyã, wʋ Abalaam* n
ẽŋɛ se'em ligri ĩyã la. Ban sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ nõorɛ wʋ Akoore n yʋʋn
sɩ'ɩsɛ Nawẽnnɛ nõorɛ se'em na, ba ki mɛ. 12 Ba sãn lagɩm na ya dita
nõŋlʋm dia, la de la yãnnɛ bɔ ya. Ba ka zotɩ yãnnɛ, ba kɔ'ɔn dita mɛ
ɩta sũ-yẽlga ba mẽŋa ĩyã. Ba ãn wʋ sawara n ka tarɩ ko'om tɩ kʋsebgo
pe'erɩ, ba ãn wʋ tɩɩsɩ n ka tarɩ biɛ ba wɔŋa wakatɛ, tɩ ba võ, basɛ tɩ
ba võorɔ, la ba yẽga wuu kʋɩ. 13 Ba ken ãna wʋ ko-kãtɛ ko-mĩ'isi n
wẽ'erɩ la pãŋa, ba yãnnɛ tõoma la ãn wʋ ko-kãtɛ fulfuka la, ba ãn wʋ
wõrbiɛ sɛba n eerɩ. Nawẽnnɛ mãasʋm na zẽ'a n de lika tam bĩŋe

wakatɛ n ka ba'asrı gu'ura ba.
14La po dɛna la nẽr-bãma yelle tı A'enõkı n de tı yaaba bʊyopɔı
dãana lan pɔsɛ la Adam* na, yʊʊn to'oge Nawẽnnɛ yetɔga tɔgɛ yetı:
<<Bısɛ-ya, Zuudãana Nawẽnnɛ sẽm mɛ la a malɛkadõma tʊsa tʊsa
15tı a di nẽrsaalba wuu sarıya, sıbgɛ tõon-be'ero dõma wuu, ban sı'ısɛ
ẽ tõnna tõon-be'ero la wuu ĩyã, la yetɔg-be'ero wuu tı ba tɔgɛ pɔ'ɔgɛ ẽ
na ĩyã.>> 16Nẽr-bãma de la nẽrba n yõnnı wakatɛ wuu, ba sũure ka
ãn yẽlʊm la ban ãn se'em na. Ba ıtı la ba mẽŋa yɛm n boorı se'em,
tɔgra pa'al-m-mẽŋa yetɔga, dee tɔgra nẽrba nõ-yẽlʊm yetɔga tı ba yẽ
yõorɔ.

Kã'aŋɔ

17La sãn dɛna yãma, m sır-nõŋrısı, tẽra-ya yetɔg-sɛba tı tı Zuudãana
Azezi-krisi Tõntõnıba* la daan dẽŋɛ tɔgɛ bɔ ya la. 18Ba daan yele ya
yetı: <<Dũnia ba'asgɔ wakatɛ, nẽrba n la'arı nẽrba n wʊn wa bɔna
dɔla ba mẽŋa yɛm n boorı se'em, sı'ısra Nawẽnnɛ.>> 19La de la
bãma n tarı welgre sẽna. Ba dolı la nẽrsaalba pʊtẽ'era n boorı se'em,
Nawẽnnɛ Sıa* ka boe la ba lɛ. 20La yãma, m sır-nõŋrısı, sõŋra-ya
taaba sẽnna nẽŋa yan bɔ Nawẽnnɛ sıra la pʊam, pʊ'ʊsra-ya Nawẽnnɛ
la a Sıa pãŋa. 21Bɔna-ya Nawẽnnɛ nõŋlʊm na pʊam gu'ura tı tı
Zuudãana Azezi-krisi n de ninbãal-zɔta la wʊn bɔ ya vɔm n ka
ba'asrı. 22Zɔta-ya sɛba yɛm n yɔɔrı la ninbãalga. 23Fãagɛ-ya sɛba n
boe bugum pʊam na. La, la sãn dɛna basɛba la, zɔta-ya ba ninbãalga,
la ya guuse ya mẽŋa da lagım na ba tõnna tõon-dẽgrɔ tı ba mẽŋa
boorı la baa fẽfẽe.

24Pẽgɛ-ya Nawẽnnɛ, ẽŋa n tarı pãŋa wʊn gu ya tı ya kãn basɛ a
sore, dee wʊn tarı ya sẽŋɛ ka ze'ele a nẽŋam tı ya ka tara dõrga, tı ya
yẽ a na'am pãŋa, la sũ-yẽlga zozo'e. 25Nawẽnnɛ ayıla mã'a n de tı

Fãagra tɩ Zuudãana Azezi-krisi ĩyã, n soe pẽka, la nã'asgɔ, la pãŋa, la ke'eŋo, lan dẽŋɛ pĩ'iluŋo, la lɛɛlɛ wã, la wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.

\e

REV

Pukre

Pukre Gõŋɔ

Bilgre

Azã yʋʋn gʋlsɛ gõn-ẽna wã la wakat-sɛka tɩ Rom na-keko nãmsrɩ Azezi nẽrba zozo'e, ban yetɩ Azezi mã'a n de bãma Zuudãana, dee ka nã'asra na-keko la wʋ Nawẽnnɛ na ĩyã.

Wakat-sɛka tɩ Azã gʋlsɛ gõŋɔ wã la, tɩ a yʋʋn boe la Patmõsɩ, tẽŋa tɩ ko'om gilge. Ba yʋʋn yõkɛ ẽ mɛ sẽŋɛ ka basɛ bilam, ẽn mõolɛ Azezi kõ-yẽlga la ĩyã.

Azã gʋlsɛ tɩ a botɩ Azezi nẽrba n yẽ bʋraanɛ, la ba ken tara pʋtẽ'erɛ gu'ura sɛla tɩ Nawẽnnɛ wʋn bɔ ba, Azezi n yãŋɛ sɛla woo la ĩyã.

Gõn-ẽna pʋam, mãmsgɔ zozo'e n boe mĩ n ze'ele Nawẽnnɛ gõn-kɛka la pʋam. Nimõrɔdõma zozo'e n boe mĩ n de yɛla mãmsgɔ.

Azã yetɩ Azezi n dẽŋɛ puke a mẽŋa pa'alɛ ẽŋa, yetɩ ẽŋa gʋlsɛ gõnnɔ bɔ Wẽnde-sɛba n boe Azi-minɛɛrɩ tẽnsɩ bayopɔɩ pʋam (sapɩtrɩ 1-3).

Bɛla poorʋm, Nawẽnnɛ Sɩa tarɩ ẽŋa sẽŋɛ la Nawẽnnɛ yire ka pa'alɛ ẽŋa yɛla zozo'e:

- Ban nã'asrɩ Nawẽnnɛ, la Azezi se'em (sapɩtrɩ 4-5).
- Azezi n lakɛ gõŋɔ n tabɛ zẽ'esɩ bʋyopɔɩ (sapɩtrɩ 6-8).
- Malɛgsɩ n peebe benkɔma bayopɔɩ (sapɩtrɩ 8-11).
- Bõna bayopɔɩ n de dãalgɔ (sapɩtrɩ 12-15).
- Nawẽnnɛ sũ-isgre n pɩrɛ laasɩ bayopɔɩ (sapɩtrɩ 16).

- Babilɔnɩ n de tẽn-kãtɛ n sã'am, la ɓan sã'am Asũtãana la a poorʋm dõma (sapɩtrɩ 17-20).
- Nawẽnnɛ tẽn-paalga, la Azezi lemŋo (sapɩtrɩ 21-22).

Bõn-sɛba tɩ Azã yẽ la, de la bõna buuri to'oto'ore mãmsgɔ n kẽ'erɩ taaba pʋam. Nẽrba n wõnnɩ gõŋɔ wã bõndõma basɛba võorɛ se'em na, de la to'oto'ore.

Baa la bɛla, a yetɔg-zuugo la de la ayɩla. Azezi-krisi yãŋɛ sɛla woo mɛ. Asũtãana, la bõn-be'ero sɛba n ken bɔna lɛɛlɛ wã, Nawẽnnɛ wʋn sã'am ba ba'asɛ mɛ. La sɛba n bɔ Nawẽnnɛ sɩra yãŋɛ, wʋn yẽ sũ-yẽlga n ka ba'asrɩ.

Pukre Gõŋɔ

1

Bõn-sɛba tɩ Azezi-krisi puke pa'alɛ Azã

[1]Gõŋɔ wã tarɩ la sɛla tɩ Azezi-krisi puke pa'alɛ. Nawẽnnɛ n daan bɔ
ẽ bõn-bãma tɩ a pa'alɛ a tõntõnɩba sɛla n wʋn ẽŋɛ wakatɛ fẽfẽe pʋam.
Azezi-krisi daan tõm na a malɛka* a tõntõnna Azã zẽ'am tɩ a pa'alɛ ẽ
bõn-bãma. [2]Azã n gʋlsɛ sɛla wuu tɩ a yẽ la pa'alɛ tɩ la de la Nawẽnnɛ
yetɔga tɩ Azezi-krisi puke pa'alɛ ẽŋa. [3]Nẽr-sɛka n karẽŋrɩ Nawẽnnɛ
yetɔga tɩ a to'oge tɔgɛ wã, la sɛba n selsrɩ bõn-sɛba n gʋlsɛ gõn-ẽna
wã pʋam dee sakra ba tarɩ zu-yẽlga. Wakatɛ la lɛm mɛ, tɩ bɛla wuu
wʋn ẽŋɛ.

Azã pʋ'ʋsrɩ Nawẽnnɛ nẽrba n lagsrɩ tẽnsɩ bayopɔɩ

[4-5]Mam Azã n gʋlsɛ gõŋɔ wã bɔ'ɔra tẽnsɩ bayopɔɩ n boe Azi* so'olʋm
pʋam na Wẽndeto nẽrba. Zuudãana Nawẽnnɛ n daan boe, n ken

bɔna, dee wʊn bɔna wakatɛ wuu la, la sɩsɩ bayopɔɩ n boe a na'am
bĩmbĩnne nẽŋam, la Azezi-krisi n tɔgrɩ Nawẽnnɛ yelle sɩra, ẽŋa n ki
dee dɛna pɔspɔsɩ dãana n vo'oge, dɛna dũnia na'adõma naba la, wʊn
ẽŋɛ ya yel-sõnnɛ, dee bɔ ya sũ-mã'asʊm.
Azezi-krisi nõŋɛ tõma mɛ, ki tɩ a zɩɩm fãagɛ tõma tõon-be'ero pʊam,
6botɩ tõma dɛna a so'olʊm kãabgɔ kẽma tõnna bɔ'ɔra Nawẽnnɛ n de a
Sɔ la. Eŋa n soe nã'asgɔ, la pãŋa wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.
7Bɩsɛ-ya, a boe la sawara pʊam sẽna. Nẽrsaalba wuu wʊn yẽ ẽ, baa
la nẽr-sɛba n daan lʊ ẽ na. Buuri wuu nẽrba n boe dũnia wʊn kɛlla
mɛ fabla a yelle. Ee, la de la bɛla. Amina.
8Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana la yetɩ: <<Mam de la
pĩ'iluŋo la ba'asgɔ, mam n daan boe, n ken bɔna, dee wʊn bɔna
wakatɛ wuu.>>

Azã yẽ Azezi-krisi wʊ zãasŋɔ la

9Mam de la Azã n de ya sɔbia n po nãmsra, lagɩm na yãma po tara
pʊrɛ Nawẽnnɛ so'olʊm* na pʊam, ken po lagɩm na yãma mõrgra
sẽnna nẽŋa Azezi doosgo la pʊam. Mam daan tɔgɛ la Nawẽnnɛ
yetɔga, la Azezi-krisi yelle, tɩ ba tarɩ mam sẽŋɛ tẽŋa tɩ ko'om gilge
yʊ'ʊrɛ n de Patmõsɩ. 10Tɩ Zuudãana daarɛ n de Lasrɩ daarɛ la, tɩ
Nawẽnnɛ Sɩa* bɔna la mam, botɩ mam wõm kõa n tɔgɛ ke'enke'em
mam poorʊm wʊ benkonne n peebe la, 11yetɩ: <<Gʊlsɛ sɛla tɩ fʊ
wʊn yẽ la ẽŋɛ gõŋɔ pʊam, soolʊm bɔ tẽnsɩ bayopɔɩ la Wẽndeto
nẽrba: Efɛɛzɩ, la Simirni, la Pɛrgamɩ, la Tiyatiiri, la Sardɩ, la Filadɛlfi,
la Laodise.>>
12Tɩ mam wẽrgɛ tɩ m bɩsɛ sɛka n tɔgrɩ la mam na, la mam n wẽrgɛ
la, mam yẽ la sãlma fɩtladõma bayopɔɩ. 13La nẽra n boe fɩtladõma la
tẽŋasʊka ãna wʊ nẽrsaala* dayʊa la. A yɛ la fuugo n wɔgɛ sige paagɛ

a nãma, dee dıkɛ sãlma sẽbrıga bobe a yõ'ogɔ. 14A zomto daan pelge
mɛ ãna yılı yılı wʋ lɔnnɔ na, tı a nini ãna wʋ bugwitum na.
15A nãma daan yẽgrı wʋ zũuro tı ba zuge ba bugum pʋam na, dee tı
a kõa la ãna wʋ ko-kãtɛ dãmŋɔ la. 16A daan zãlı la wõrbiɛ bayopɔı la
a zʋʋgɔ nu'ugo. Tı sʋkɔbgɔ n saasɛ tara nõa ayi ze'ele a nõorʋm
yɛsra. A nẽŋa daan yẽgrı wʋ wʋntɛɛŋa n ãn se'em na.
17Mam n daan yẽ ẽ na, mam lui la tẽŋa a nẽŋam ãna wʋ kũm na. Tı
a dıkɛ a zʋʋgɔ nu'ugo paglɛ mam zuo yetı: < <Da zoe dabeem, tı
mam n de pĩ'iluŋo, la ba'asgɔ. 18Mam de la sɛka n vɔı. Mam daan ki
mɛ, la mam n wãna, mam vɔa mɛ wakatɛ wuu. Mam n tarı ke'eŋo
sɔna kũm, la kı'ın-tẽŋa. 19Bɛla, gʋlsɛ bõn-sɛba tı fʋ yẽ, sɛla n boe lɛɛlɛ
wã, la sɛla n wʋn wa ẽŋɛ poorʋm na. 20Wõrbiɛ bayopɔı tı fʋ yẽ mam
zʋʋgɔ nu'ugo pʋam, la sãlma fıtladõma bayopɔı la võorɛ n wãna:
Wõrbiɛ bayopɔı la de la tẽnsı bayopɔı la Wẽndeto la nẽrba gu'urba,
la fıtladõma bayopɔı la de la tẽnsı bayopɔı la Wẽndeto nẽrba.> >

2

Krisi kõa tı a bɔ Efɛɛzı Wẽndeego nẽrba

1Sɛka tı mam yẽ la, a ken yele mam yetı: < <Gʋlsɛ bɔ Efɛɛzı
Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetı: Sɛka n zãlı wõrbiɛ bayopɔı a zʋʋgɔ
nu'ugo pʋam, dee sẽnna sãlma fıtladõma bayopɔı tẽŋasʋka la n yele
se'em n wãna:
2<Mam mi yãma n tõnnı se'em, yãma n nãmsrı dee mõrgra sẽnna
nẽŋa se'em mɛ. Mam mi tı ya ka sakɛ basɛ tı nẽr-wẽensı tõnna la ya.
Yãma makɛ nẽr-sɛba n yetı bãma de la Krisi Tõntõnıba* dee dagna
bɛla la bısɛ mɛ, la yãma bãŋɛ mɛ tı ba de la põmpɔrndõma. 3Yãma
mõrgɛ sẽnna nẽŋa mɛ, ya nãmsrı mam yʋ'ʋrɛ la ĩyã mɛ, dee ka basɛ

tɩ ya bʋraanɛ bo'oge. 4La yel-sɛka tɩ mam tarɩ la yãma n wãna: Ya ka
le nõŋɛ mam wʋ yãma n daan nõŋɛ mam se'em pɔspɔsɩ la. 5Tẽegɛ-ya
yãma n daan ɩtɩ se'em dee basɛ la. Teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero,
dee ɩta yãma n daan ɩtɩ se'em pɔspɔsɩ la. Sãn dagna bɛla, mam wʋn
wa'am ya zẽ'am wa dɩkɛ ya fɩtla la a dɔglgɔ zẽ'am mɛ, ya sãn ka teege
yɛm basɛ tõon-be'ero. 6La baa bɛla, ya ɩtɩ bõn-sõŋɔ mɛ. Yãma sise sɛla
tɩ Nikolayiti nẽrba ɩtɩ la mɛ, wʋ mam n mẽ sise ba tõoma se'em na.
7Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa. Sɛka n yãŋɛ, mam wʋn bɔ ẽ nõorɛ tɩ a di vɔm tɩa n boe
Nawẽnnɛ yire la biɛ.> >>

Krisi kõa tɩ a bɔ Simirni Wẽndeego nẽrba

8< <Gʋlsɛ bɔ Simirni Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetɩ: Sɛka n de
pĩ'iluŋo la ba'asgɔ, sɛka n daan ki dee vo'oge la n yele se'em n wãna:
9<Mam mi ya nãmsgɔ la ya nõŋɔ la yelle mɛ, la baa bɛla, ya de la
bõntatba. Mam mi be'em yetɔg-sɛba tɩ nẽr-sɛba n yetɩ bãma de la
Zifdõma* dee ka dɛna la tɔgɛ ya. Ba de la Asũtãana* nẽrba. 10Da zoe-
ya dabeem yãma n wʋn nãmsɛ la. Bɩsɛ-ya, Asũtãana wʋn makɛ ya
bɩsɛ mɛ, botɩ ba kẽ'esɛ ya nẽrba basɛba yʋ'a deem, la ya wʋn yẽ
nãmsgɔ mɛ dabsa pia. Bɔ-ya mam sɩra halɩ ka paagɛ ya kũm, tɩ mam
wʋn bɔ ya bɔ'a n de vɔm.
11Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa. Sɛka n yãŋɛ, kũm bʋyi dãana kãn ẽŋɛ ẽ sɛla.> >>

Krisi kõa tɩ a bɔ Pɛrgamɩ Wẽndeego nẽrba

12< <Gʋlsɛ bɔ Pɛrgamɩ Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetɩ: Sɛka n tarɩ
sʋkɔbgɔ n saasɛ tara nõa ayi la n yele se'em n wãna:
13<Mam mi zẽ'e-sɛka tɩ yãma boe la mɛ, zẽ'e-ẽŋa tɩ Asũtãana na'am
bĩmbĩnne boe. La ya dɩkɛ ya mẽŋa lablɛ la mam mɛ, ze'ele kãŋkãŋɛ

bɔ mam sɩra ka basɛ, baa la wakatɛ sɛka tɩ ba daan kʋ A'ãntipasɩ n de
sɩra dãana n tɔgɛ mam yelle ya zẽ'am, zẽ'e-sɛka tɩ Asũtãana boe la.
14 La baa bɛla, mam tarɩ la yelle fẽe la ya. Yãma tarɩ la nẽrba n boe ya
pʋam dɔla Abalaam* zãsŋɔ. Abalaam yʋʋn zãsʋm na Abalakɩ ẽn wʋn
ẽŋɛ se'em bẽrɛ Ɩsrayɛlɩ dõma botɩ ba obe baga nẽnnɔ, dee tõm yalsɩ
tõoma. 15 Yãma mẽ tarɩ la nẽrba basɛba n boe ya zẽ'am n dolɩ
Nikolayiti dõma zãsŋɔ. 16 Teege-ya yɛm basɛ tõon-be'ero. Sãn dagna
bɛla, mam wʋn wa'am ya zẽ'am lɛɛlɛ wã, la mam wʋn zɛbɛ la nẽr-
bãma la sʋkɔbgɔ n ze'ele m nõorʋm yɛsra la.

17 Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa. Sɛka n yãŋɛ, mam wʋn bɔ ẽ dia n sʋgɛ yʋ'ʋrɛ n de
mannɩ* n ze'ele saazuum tɩ a di, la mam wʋn bɔ ẽ kug-pɛɛlga. Kug-
ẽŋa zuo yʋ'ʋr-paalɛ n gʋlsɛ mĩ, tɩ nẽra nẽra ka mina ẽ, sãn dagna
sɛka n to'oge ẽ na mã'a.> > >

Krisi kõa tɩ a bɔ Tiyatiiri Wẽndeego nẽrba

18 < <Gʋlsɛ bɔ Tiyatiiri Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetɩ: Nawẽnnɛ
Dayʋa la nini n ãn wʋ bugwitum, tɩ a nãma yẽgra wʋ zũuro tɩ ba
zuge bugum pʋam na n yele se'em n wãna:

19 <Mam bãŋɛ ya tõoma, la ya nõŋlʋm, la yan bɔ sɩra, la yan tõm
bɔ nẽrba, la yan mõrgɛ sẽnna nẽŋa se'em mɛ. La mam mi tɩ ya tõnnɩ
lɛɛlɛ wã zɔ'ɔra gãnna yan tõm se'em pɔspɔsɩ la mɛ. 20 La yel-sɛka tɩ
mam tarɩ la yãma n wãna: La de la yan sakɛ basɛ Azezabɛlɩ n de pɔka
n yetɩ ẽŋa de la Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsa, tɩ a zãsna nẽrba, pã'asra mam
tõntõnɩba tɩ ba ɩta yalsɩ, dee ɔbra baga nẽnnɔ na. 21 Mam bɔ ẽ na
wakatɛ tɩ a teege yɛm basɛ tõon-be'ero, la a ka boorɩ tɩ a teege yɛm
basɛ a yalsɩ tõoma la. 22 Bɛla, mam wʋn basɛ tɩ a gã'arɛ yẽ nãmsgɔ
zozo'e. La sɛba n lagɩm na ẽ tõnna yalsɩ tõoma la wʋn yẽ toogo

zozo'e, sãn dagna tɩ ba basɛ la tõon-be'e-sɛba tɩ a botɩ ba tõnna la.
23Mam wʋn ken basɛ tɩ a kɔma ki, tɩ Wẽndeto nẽrba la wuu wʋn
bãŋɛ tɩ mam de la sɛka n mi nẽrba tẽ'esgɔ, la ban boorɩ se'em. La
mam wʋn yɔ ya nẽra woo masɛ wʋ ẽn tõnnɩ se'em. 24La yãma
Tiyatiiri nẽr-sɛba n ka sakrɩ zãsŋɔ bãma, dee ka mina sɛla tɩ ba wi'iri
tɩ Asũtãana yɛla n sʋgɛ la, mam ka tarɩ sɛla wʋn yele ya pa'asɛ. 25La
gʋrɛ-ya sɛla tɩ ya tarɩ la kãŋkãŋɛ halɩ tɩ mam wa wa'am. 26Nẽr-sɛka n
yãŋɛ ẽŋɛ mam n boorɩ se'em ka paagɛ ba'asgɔ, mam wʋn botɩ a sɔna
so'olʋm buuri wuu. 27-28La de la pãn-sɛka tɩ mam to'oge m Sɔ
Nawẽnnɛ zẽ'am na tɩ mam wʋn bɔ ẽ. A wʋn tara la kuto dasaarɛ sɔna
ba wʋ ban wõtɩ lɔg-kɛgsɩ la. La mam wʋn ken bɔ ẽ bewã'arɛ.
29Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa.> > >

3

Krisi kõa tɩ a bɔ Sardɩ Wẽndeego nẽrba

1< <Gʋlsɛ bɔ Sardɩ Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetɩ: Sɛka n tarɩ
Nawẽnnɛ sɩɩsɩ bayopɔɩ*f1*, la wõrbiɛ bayopɔɩ la n yele se'em n wãna:
<Mam mi ya tõoma mɛ, fʋ yʋ'ʋrɛ yese mɛ tɩ ba yetɩ ya vɔa mɛ, la, ya
ki mɛ. 2Bɛla, guuse ya mẽŋa, tɩ sɛla n deege la a ki la, yãagɛ da ki
ba'asɛ. Se'ere n soe la, mam bãŋɛ mɛ tɩ ya tõoma la ka paagɛ
Nawẽnnɛ yɛm. 3Tẽegɛ-ya zãsŋɔ la tɩ ya daan wõm dee to'oge ẽ se'em
na, sakɛ-ya ẽ teege yɛm basɛ tõon-be'ero. Ya sãn ka guuse, mam wʋn
wa'am wa di'ige ya wʋ nayiga la, la ya kãn bãŋɛ wakat-sɛka tɩ mam
wʋn wa'am ya zẽ'am. 4La nẽrba basɛba n boe yãma pʋam Sardɩ ka
dẽgɛ ba futo. Bãma n wʋn yɛ fu-pɛɛlsɩ doose mam, bãma n masɛ la
ĩyã. 5Nẽr-sɛka n yãŋɛ wʋn wa yɛ la fu-pɛɛlsɩ bɛla, la mam kãn saam a

yʊ'ʊrɛ vɔm gõŋɔ la pʊam. La mam wʊn wi a yʊ'ʊrɛ mam Sɔ, la a
malɛkadõma* la nẽŋam yetɩ a de la mam nẽra.
6 Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa.> > >

Krisi kõa tɩ a bɔ Filadɛlfi Wẽndeego nẽrba

7 < <Gʊlsɛ bɔ Filadɛlfi Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetɩ: Sɛka n de
pʊpeelem dãana, la sɩra dãana n tarɩ naba Adavidi* kʊlɩnbiɛ, sɛka n
yʊ'ʊrɩ tɩ nẽra ka tãna yɔ'ɔra, dee yɔ'ɔra tɩ nẽra ka tãna yʊ'ʊra la n yele
se'em n wãna:
8 <Mam mi ya tõoma mɛ, mam mi tɩ ya pãŋa ka zo'oge, la baa la
bɛla, ya sakɛ mam yetɔga la mɛ, la ya ka sɩ'ɩsɛ tɩ yãma ka mi mam.
Mam yo'oge la sore bɔ ya, la nẽra nẽra kãn yãŋɛ yʊ ẽ. 9 Mam n wʊn
ẽŋɛ nẽr-sɛba n dolɩ Asũtãana la se'em n wãna: Nẽr-bãma yetɩ bãma
de la Zifdõma*, la dagɩ bɛla, ba de la põmpɔrndõma. Mam wʊn basɛ
mɛ tɩ ba wa'am wa ka dũma ya nẽŋam, la ba wʊn bãŋɛ tɩ mam nõŋɛ
ya. 10 Yãma n sakɛ mam yetɔga la mõrgɛ sẽŋɛ nẽŋa na ĩyã, mam mẽ
wʊn gu'ura ya sõŋa tɩ toogo sɛka n sẽm dũnia wuu zuo, tɩ a makɛ
nẽr-sɛba wuu n boe dũnia zuo la, da paagɛ ya. 11 Mam sẽm na lɛɛlɛ,
gʊrɛ-ya sɛla tɩ ya tarɩ la kãŋkãŋɛ, tɩ nẽra da to'oge ya yɔɔrɔ. 12 Nẽr-
sɛka n yãŋɛ, mam wʊn botɩ a ãna wʊ zẽerɛ mam Sɔ Nawẽnnɛ yire
pʊam, la ba kãn malɩn yese ẽ mĩ. La mam wʊn gʊlsɛ mam Sɔ
Nawẽnnɛ yʊ'ʊrɛ, la a tẽŋa n de Zerizalɛm paalga n ze'ele saazuum
Nawẽnnɛ zẽ'am signa la yʊ'ʊrɛ a zuo, la mam wʊn ken gʊlsɛ mam
mẽŋa yʊ'ʊr-paalga la a zuo.
13 Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa.> > >

Krisi kõa tɩ a bɔ Laodise Wẽndeego nẽrba

14 < <Gʋlsɛ bɔ Laodise Wẽndeego nẽrba la gu'ura yetɩ: Sɛka n de
Amina* la, sɛka n de sɩra dãana, dee sɩrɩ tɔgra sɛla tɩ a nini yẽ, dee
ken dɛna sɛka tɩ Nawẽnnɛ n nãam sɛla wuu ze'ele a zẽ'am n yele
se'em n wãna:
15 <Mam mi ya tõoma mɛ, mam mi tɩ ya dagɩ mã'asga, ya mẽ dagɩ
tʋʋlga. Mam boorɩ nɩ tɩ ya dɛna la mã'asga bɩɩ tʋʋlga. 16 La yãma n ka
de mã'asga bɩɩ tʋʋlga mam tõoma la pʋam, dee ãna wam na, mam
wʋn ʋkɛ ya mɛ m nõorʋm basɛ.
17 Ya yetɩ yãma de la bõntatba, yãma tarɩ sɛla woo mɛ tɩ sɛla ka
pɔ'ɔgɛ yãma. La, ya ka mi tɩ ya de la ninbãal-dõma, la farɛ dõma. Ya
de la nasdõma, la bɛɛla, la fɔɔsɩ. 18 Bɛla ĩyã, mam kã'anɩ ya mɛ tɩ ya
da sãlma mẽŋa mẽŋa tɩ ba zuge bugum pʋam yese ba mam zẽ'am, tɩ
ya wʋn sɩrɩ dɛna bõntatba. La ya da fu-pɛɛlsɩ yɛ pĩ ya yãnnɛ na, dee
da tɩɩm dõ ya nini yẽta. 19 Mam sɩbgrɩ la sɛba wuu tɩ mam nõŋɛ, dee
dɛmsra ba. Bɛla, nargɛ-ya pãŋa teege yɛm basɛ tõon-be'ero. 20 Bɩsɛ-ya,
mam ze la kʋlɩŋa nõorʋm wẽ'era, nẽr-sɛka n wõm mam kõa yo'oge
kʋlɩŋa bɔ mam, mam wʋn kẽ a zẽ'am lagɩm na ẽ di, tɩ a mẽ lagɩm na
mam di. 21 Nẽr-sɛka n yãŋɛ, mam wʋn botɩ a lagɩm na mam po zĩ'ire
mam na'am bĩmbĩnne zuo, wʋ mam yãŋɛ po lagɩm na mam Sɔ
Nawẽnnɛ zĩ'ire a na'am bĩmbĩnne zuo la.
22 Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse Nawẽnnɛ Sɩa n yetɩ a nẽrba se'em
na sõŋa sõŋa.> > >

4

Ba nã'asrɩ Nawẽnnɛ saazuum

1 Bɛla poorʋm, mam bɩsɛ mɛ yẽ tɩ kʋlɩŋa n yo'oge Nawẽnnɛ yire. Tɩ
kõa la tɩ mam wõm pɔspɔsɩ n tɔgɛ la mam wʋ benkonne n peebe la,

yele mam yetı: < <Zom wa'am kalam, tı mam wʋn pa'alɛ fʋ sɛla n
wʋn wa ẽŋɛ.> > [2]Tı Nawẽnnɛ Sıa darɛ bɔna la mam botı mam yẽ
na'am bĩmbĩnne n boe Nawẽnnɛ yire, tı nẽra zẽa a zuo. [3]Sɛka n zĩ
bĩmbĩnne na zuo la nẽegɛ yẽgra wʋ kuga n tarı yõorɔ yʋ'ʋrɛ n de
zaspı, la sardʋanı. La gõmatı-tãpɔ n yẽgrı ãna wʋ kugre yʋ'ʋrɛ n de
emerɔdı n kaagɛ na'am bĩmbĩnne na. [4]La na'am bĩmbĩna pisyi la
anaası n daan gilge na'am bĩmbĩn-ẽŋa, tı kẽma pisyi la anaası n yɛ
fu-pɛɛlsı vuge sãlma mũnsi zẽa ba zuto. [5]Tı saaga ze'ele na'am
bĩmbĩnnum na yẽgra, tãsra dee sũnna, la fıtladõma bayopɔı n lasʋm
dita na'am bĩmbĩnne na nẽŋam. Bãma de la Nawẽnnɛ sıısı bayopɔı
la*f2*. [6]Na'am bĩmbĩnne na nẽŋam, bõnɔ n gãı ãna wʋ ko-kãtɛ yẽgra
wʋ bısga.

La bõn-vɔɔsı banaası n gilge na'am bĩmbĩnne na n boe tẽŋasʋka la,
tı nini pıɛ ba nẽŋa, la poore. [7]Pɔspɔsı bõn-vɔa la wõn na gıgnɛ, tı
bʋyi dãana la wõna lʋlla, tı bʋtã dãana la tara nẽŋa n wõn na
nẽrsaala nẽŋa. La bõn-vɔa bʋnaası dãana la wõn na tugfo n ẽgrı.
[8]Bõn-vɔɔsı banaası la ayıla woo tarı la kempagsı bayoobı tı nini pıɛ
ba zẽ'a woo, tilum na zuum. Yʋ'ʋŋɔ la wʋntɛɛŋa, ba yõonı mɛ ka
gɔ'ɔra yetı:

< <Sõŋa, sõŋa, sõŋa,

Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana n ãn sõŋa.

Ẽŋa n daan boe, n ken bɔna, dee wʋn bɔna wakatɛ wuu.> >

[9]Bõn-vɔɔsı banaası la ẽn nã'asra sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo n vɔa
wakatɛ wuu la mɛ, pẽgra ẽ dee pʋ'ʋsra ẽ a yel-sõnnɛ. [10]Ba sãn ẽn ẽŋɛ
bɛla, kẽma pisyi la anaası la ẽn ka la dũma sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne
zuo n vɔa wakatɛ wuu la nẽŋam nã'asra ẽ, dee vugse ba mũnsi bĩŋe
na'am bĩmbĩnne na nẽŋam, dee yɛta tı:

[11]< <Tı Zuudãana Nawẽnnɛ,

fõn masɛ fʋ to'oge na'am pãŋa,
la nã'asgɔ, la ke'eŋo,
la de la fõn nãam sɛla woo,
la de la fõn boorı ĩyã,
tı fõn nãam ba tı ba bɔna.> >

5

Gõŋɔ n tabɛ zẽ'esı bayopɔı, la Azezi n de Pebila yelle

[1]La mam yẽ la gõŋɔ n boe sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo la zʋʋgɔ
nu'ugo pʋam, tı a nẽŋa la a poore wuu gʋlsɛ, tı ba dıkɛ bõnɔ n tabrı
tabɛ ẽ zẽ'esı bayopɔı. [2]Tı mam yẽ malɛka* n tarı pãŋa n tɔgrı
ke'enke'em yetı: < <Ãne n masɛ wʋn lakɛ bõnɔ na n tabɛ la, dee lakɛ
gõŋɔ la?> > [3]La nẽra nẽra daan ka boe Nawẽnnɛ yire, bıı dũnia zuo,
bıı tẽŋa wã pʋam pʋam n tã wʋn lakɛ gõŋɔ la, dee bısɛ a pʋam. [4]Tı
mam daan kɛlla zozo'e, ban ka yẽ nẽra n masɛ n wʋn lakɛ gõŋɔ la,
dee bısɛ a pʋam na ĩyã. [5]Tı kẽma la nẽra ayıla yele mam yetı: < <Da
kɛlla. Bısɛ, sɛka n de Azuda* buuri gıgnɛ*f3* n de naba Adavidi*
yııŋa la yãŋɛ mɛ, ẽŋa n tã wʋn lakɛ bõnɔ na n tabɛ zẽ'esı bayopɔı la,
dee lakɛ gõŋɔ la.> > [6]Tı mam yẽ Pebila*f2* n ze na'am bĩmbĩnne na
tẽŋasʋka, tı bõn-vɔɔsı banaası, la kẽma la gilge ẽ basɛ tẽŋasʋka.
Pebila la ãn wʋ ba daan kʋ ẽ mɛ na. A tarı la ıla bayopɔı, la nini
bayopɔı n de Nawẽnnɛ sııs bayopɔı la*f2* tı a tõm dũnia wuu pʋam
na. [7]Tı Pebila la paagɛ to'oge gõŋɔ la sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo la
zʋʋgɔ pʋam. [8]Ẽn to'oge gõŋɔ la, bõn-vɔɔsı banaası la, la kẽma pisyi la
anaası la, ka la dũma a nẽŋam. Ba nẽra woo zãlı la kõlŋɔ, la sãlma
laası n pırɛ la tıdarɛ n tarı yũuŋo n ãn yẽlʋm, n de Nawẽnnɛ nẽrba
pʋ'ʋsgɔ. [9]Ba daan yõonı la yõom-paalɛ yetı:

< <Fõn masɛ tɩ fʋ to'oge gõŋɔ la lakɛ bõnɔ na n tabɛ la.
Se'ere n soe la, ba daan kʋ fõn mɛ,
tɩ fõn dɩkɛ fʋ zɩɩm na yɔ to'oge nẽrsaalba buuri wuu, la yetɔga
buuri wuu, la tẽnsɩ wuu nẽrba, la so'olʋm wuu nẽrba bɔ
Nawẽnnɛ.
10 Fõn botɩ ba dɛna la fʋ so'olʋm kãabgɔ kẽma tõnna bɔ'ɔra
Nawẽnnɛ, dee wʋn di na'am dũnia zuo.> >
11 Tɩ mam le bɩsɛ, wõm malɛkadõma kʋʋŋɔ kõa, ba daan de la tʋsa
nõorɛ tʋsa tʋsa. Ba daan gilge la na'am bĩmbĩnne na, la bõn-vɔɔsɩ
banaasɩ, la kẽma la. 12 Ba daan yõonɩ mɛ ke'enke'em yetɩ:
< <Pebila tɩ ba daan kʋ la n masɛ tɩ a to'oge ke'eŋo, la
bõntarsõm, la yɛm, la pãŋa, la nã'asgɔ, la na'am pãŋa, la
pẽka.> >
13 Tɩ mam wõm bõn-nãanɩsɩ wuu n boe Nawẽnnɛ yire, la tẽŋa zuo, la
tẽŋa pʋam pʋam, la ko-kãtɛ pʋam, la bõn-nãanɩsɩ n boe zẽ'esɩ wuu n
yetɩ:
< <Sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo, la Pebila la n soe pẽka, la
nã'asgɔ, la na'am pãŋa, la ke'eŋo wakatɛ n ka ba'asrɩ.> >
14 Tɩ bõn-vɔɔsɩ banaasɩ la yetɩ: < <Amina*.> > Tɩ kẽma la ka dũma
tẽŋa nã'asra ẽ.

6

Bõnɔ n tabɛ zẽ'esɩ bayopɔɩ la, bayoobɩ lakrɛ

1 La mam yẽ mɛ tɩ Pebila* la lakɛ bõnɔ na n tabɛ zẽ'esɩ bayopɔɩ la
ayɩla. Tɩ mam wõm bõn-vɔɔsɩ banaasɩ la ayɩla n tɔgrɩ tɩ a kõa ãna wʋ
saaga n tãsrɩ la yetɩ: < <Wa'am!> > 2 Tɩ mam bɩsra, yẽ wemõa n de
pɛɛlga. Tɩ nẽra bã ẽ zãla tãpɔ, tɩ ba bɔ ẽ mũŋa. Tɩ a dɛna nẽra n

yãŋrɩ, sẽŋɛ tɩ a yãŋɛ.
3Tɩ Pebila la lakɛ bõnɔ bʋyi dãana n tabɛ la, tɩ mam wõm bõn-vɔa
bʋyi dãana n yetɩ: <<Wa'am!>> 4Tɩ wemõa n de mõlga yese. Tɩ
ba bɔ sɛka n bã ẽ na ke'eŋo tɩ a yese dũnia sũ-mã'asʋm tɩ nẽrba kʋʋra
taaba, dee bɔ ẽ sʋkɔbgɔ n ãn kãtɛ.
5Tɩ Pebila la lakɛ bõnɔ bʋtã dãana n tabɛ la, tɩ mam wõm bõn-vɔa
bʋtã dãana la n yetɩ: <<Wa'am!>> Tɩ mam bɩsra, yẽ wemõ-sabga.
Tɩ sɛka n bã ẽ na zãla bõn-makrɩga a nu'ugo pʋam. 6Tɩ mam wõm
dãmnɛ n ãn wʋ kõa n ze'ele bõn-vɔɔsɩ banaasɩ la tẽŋasʋka yetɩ:
<<Si ligri wʋn zo'oge mɛ, tɩ nẽra daarɛ ayɩla yɔɔrɔ wʋn da si wʋlla
ayɩla, dee tɩ kamãana wʋlsɩ batã dɛna nẽra daarɛ ayɩla yɔɔrɔ. La, la
sãn dɛna kaam la dãam, da pa'asɛ sɛla.>>
7Tɩ Pebila la lakɛ bõnɔ bʋnaasɩ dãana n tabɛ la, tɩ mam wõm bõn-
vɔa bʋnaasɩ dãana n yetɩ: <<Wa'am!>> 8Tɩ mam bɩsra, yẽ wemõa
n de puka. Sɛka n bã ẽ na yʋ'ʋrɛ n de Akũm, tɩ kɩ'ɩn-tẽŋa dɔla a
poore. Tɩ ba bɔ ba ke'eŋo tɩ ba kʋ dũnia nẽrba banaasɩ woo pʋam
nẽra ayɩla. Sʋkɔbgɔ, la kɔm, la bã'asɩ, la we-dũnsi n wʋn kʋ ba.
9Tɩ Pebila la lakɛ bõnɔ bʋnuu dãana n tabɛ la, tɩ mam yẽ nẽr-sɛba tɩ
ba daan kʋ ba, ban mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga la, dee vɔa wʋ yetɔga la n
yele se'em na ĩyã, sɩɩsɩ n boe kãabgɔ bĩmbĩnne na tilum. 10Tɩ ba tɔgra
ke'enke'em yetɩ: <<Zuudãana n gãnnɩ wuu n ãn sõŋa, n de sɩra
dãana, fõn wʋn yuuge paagɛ la wãne dee di dũnia nẽrba sarɩya sɩbgɛ
ba, ban kʋ tõma la ĩyã?>> 11Tɩ ba bɔ ba nẽra woo fu-pɛɛlga, dee
yele ba yetɩ ba gu fẽe, halɩ tɩ ba kʋ ba sɔbiisi n de ba tõntõn-taaba, n
de ba kʋ ba wʋ bãma la, tɩ ba sõorɛ paagɛ.
12Tɩ Pebila la lakɛ bõnɔ bʋyoobɩ dãana n tabɛ la, tɩ tẽŋa mĩim
zozo'e, tɩ wʋntɛɛŋa lebge lika wʋ tãn-sabga, dee tɩ wõrga lebge
mõlga wʋ zɩɩm na. 13Tɩ wõrbiɛ ze'ele saazuum sʋʋgɛ tẽŋa, wʋ

kẽnkãŋa tı kʋseb-kãtɛ mĩim tı kẽnkãma sʋʋgɛ la. [14]Tı sagõŋɔ kilim
wʋ sõŋɔ la bɔı. Tı tãnsı wuu, la tẽn-sɛba tı ko'om gilge la wuu ka le
bɔna ba zẽ'esı. [15]Tı dũnia na'adõma, la nẽr-kegro, la sʋdaasɩ
kɛ'ɛndõma, la bõntatba, la pãnsı dõma, la yamsı, la burkĩndõma wuu
sʋgra tãnsı bogro pʋam, la tãmpĩisi lɛma. [16]Dee yɛta tãnsı, la tãmpĩisi
la yetı: < <Lui-ya tı zuto sʋgɛ tɔ, tı sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo la
da yẽta tɔ, tı Pebila la sũ-isgre da paagɛ tɔ. [17]Se'ere n soe la, ba sũ-
isgre daarɛ paagɛ mɛ, nẽra ka boe n wʋn yãŋɛ põsɛ.> >

7

Nawẽnnɛ nẽrba dãalgɔ

[1]Bɛla poorʋm, mam yẽ la malɛkadõma banaasɩ n ze dũnia sakʋgrɔ
banaasɩ. Ba daan yõgɛ la dũnia kʋsebgo n ze'ele zẽ'esı banaasɩ la
wuu, tı ba da vugra wẽ'erı tẽŋa, bıı ko-kãtɛ, bıı tıa. [2]La mam yẽ la
malɛka ayẽma n ze'ele wẽntulle n doorı zẽ'a la zɔnna, a zãlı la vɔm
dãana Nawẽnnɛ dãalgɔ bõnɔ. La a tɔgɛ la ke'enke'em yele
malɛkadõma banaasɩ la tı Nawẽnnɛ bɔ ba nõorɛ tı ba sã'am tẽŋa, la
ko-kãtɛ la yetı: [3]< <Nãn da sã'am-ya tẽŋa, bıı ko-kãtɛ, bıı tıısı, basɛ-
ya tı tı ẽŋɛ Nawẽnnɛ tõntõnıba la ɗia dãalgɔ, dee tı ya sã'am.> > [4]Tı
mam wõm sɛba tı ba ẽŋɛ ba Nawẽnnɛ dãalgɔ la sõorɛ. Ba de la nẽrba
tʋskɔbga la tʋspinaasɩ la anaasɩ (144 000). Ba ze'ele la Ɩsrayɛlı*
buuri la wuu pʋam. [5]Azuda buuri nẽrba tı ba dãalɛ de la tʋspia la
ayi,

Arubã buuri nẽrba tʋspia la ayi,
Agadı buuri nẽrba tʋspia la ayi,
[6]Azɛɛrı buuri nẽrba tʋspia la ayi,
Aneftali buuri nẽrba tʋspia la ayi,

Amanase buuri nẽrba tʋspia la ayi,
7Asimeyõ buuri nẽrba tʋspia la ayi,
Alevi buuri nẽrba tʋspia la ayi,
A'isakaarɩ buuri nẽrba tʋspia la ayi,
8Azabilõ buuri nẽrba tʋspia la ayi,
Azozɛfʋ buuri nẽrba tʋspia la ayi,
Abẽnzamẽ buuri nẽrba tʋspia la ayi.

Nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e n lagsɛ

9Bɛla poorʋm mam bɩsrɩ mɛ, yẽ nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e tɩ nẽra nẽra ka tã
wʋn kãalɛ. Ba de la so'olʋm wuu nẽrba, la buuri wuu nẽrba, la tẽnsɩ
wuu nẽrba, la yetɔga buuri wuu nẽrba. Ba daan yɛ la fu-pɛɛlsɩ zãla
karkɔŋa võorɔ ba nu'usum zɛ na'am bĩmbĩnne, la Pebila* la nẽŋam.
10Ba tɔgrɩ la ke'enke'em yetɩ:

< <Fãarɛ ze'etɩ la tõma Nawẽnnɛ n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo, la Pebila la zẽ'am.> >

11Malɛkadõma la wuu daan ze gilge la na'am bĩmbĩnne, la kẽma, la
bõn-vɔɔsɩ banaasɩ la. Ba daan ẽn ka la dũma dɩkɛ ba nẽnsɩ võglɛ tẽŋa
na'am bĩmbĩnne na nẽŋam nã'asra Nawẽnnɛ 12yetɩ:

< <Asɩra, Nawẽnnɛ n soe nã'asgɔ, la na'am pãŋa, la yɛm, la yel-sõnnɛ pʋ'ʋsgɔ, la pẽka, la ke'eŋo, la pãŋa wakatɛ n ka ba'asrɩ. Amina.> >

13Tɩ kẽma la ayɩla soke mam yetɩ: < <Ãndõma n de nẽr-bãma n yɛ
fu-pɛɛlsɩ la, ba ze'ele la bɛ?> > 14Tɩ mam lerge ẽ yetɩ: < <M
zuudãana, fõn mi.> > Tɩ a yele mam yetɩ: < <Ba de la nẽr-sɛba n
ze'ele toog-kãtɛ pʋam na. Ba peege ba futo mɛ Pebila la zɩɩm pʋam tɩ
ba pelge. 15Bɛla n soe tɩ ba zɛ Nawẽnnɛ na'am bĩmbĩnne na nẽŋam,
tõnna bɔ'ɔra ẽ wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ a yire la pʋam. Sɛka n zĩ na'am

bĩmbĩnne zuo la n wʋn gu'ura ba. 16Kɔm la koyũuro kãn le yõkɛ ba,
wʋntɛɛŋa la a tʋʋlgɔ kãn le wõŋɛ ba. 17Se'ere n soe la, Pebila la n boe
na'am bĩmbĩnne tẽŋasʋka la n wʋn bɪsra ba yelle, ẽŋa n wʋn tarɪ ba
sẽŋɛ ko'om n bulli n bɔ'ɔrɪ vɔm zẽ'am. La Nawẽnnɛ n wʋn duuse ba
nintãm wuu.> >

8

Bõnɔ n tabɛ bayopɔɪ dãana la lakrɛ

1Pebila la lakɛ la bõnɔ bayopɔɪ dãana n tabɛ la, tɪ la ãna yɪrɪrɪr
Nawẽnnɛ yire wakatɛ fẽe paagɛ karf-ayɪla pʋsʋka. 2Tɪ mam yẽ
malɛkadõma bayopɔɪ n ze Nawẽnnɛ nẽŋam, tɪ ba bɔ ba benkɔma
bayopɔɪ.
3La malɛka ayẽma n wa'am wa ze'ele kãabgɔ bĩmbĩnne na zẽ'am. A
daan tarɪ la sãlma laaga tɪ ba tarɪ yõ'ora tɪdarɛ. Tɪ ba bɔ ẽ tɪdarɛ pãɪ,
tɪ a dɪkɛ ba lagɪm na Nawẽnnɛ nẽrba wuu pʋ'ʋsgɔ yõ sãlma kãabgɔ
bĩmbĩnne n boe na'am bĩmbĩnne na nẽŋam na zuo bɔ Nawẽnnɛ. 4Tɪ
tɪdarɛ la tɪ a yõ la bug-zũ'usi lagɪm na Nawẽnnɛ nẽrba la pʋ'ʋsgɔ,
ze'ele malɛka la n ze Nawẽnnɛ nẽŋam na nu'usum zɔnna saazuum.
5Tɪ malɛka la dɪkɛ laaga la tɪ ba tarɪ yõ'ora tɪdarɛ la, pɪrɛ ẽ na tɪdarɛ
bugum na n boe kãabgɔ bĩmbĩnne zuo la lobge ba tẽŋa zuo. Tɪ saaga
tãsra, yãgra dee sũnna, tɪ tẽŋa mĩim.

Benkɔma peebgo

6Malɛkadõma bayopɔɪ la n zãlɪ benkɔma bayopɔɪ la, mãasʋm mɛ tɪ
ba peebe ba.
7Tɪ pɔspɔsɪ malɛka la peebe benkonne. Tɪ sakuga la bugum n gaam
na zɪɪm ka'agɛ dũnia zuo. Tɪ dũnia zẽ'esɪ batã pʋam, bugum di zẽ'a
ayɪla, tɪ tɪɪsɪ zẽ'esɪ batã pʋam, bugum di zẽ'a ayɪla, tɪ mõ-mã'asa wuu

di bugum.
[8]Tι malɛka bʋyi dãana peebe benkonne. Tι ba lobge sɛla ko-kãtɛ
pʋam n ãn wʋ tãn-kãtɛ tι bugum diti. Tι ko'om na zẽ'esι batã pʋam,
zẽ'a ayιla lebge zιιm. [9]Tι bõn-vɔɔsι sɛba n boe ko'om pʋam na batã
pʋam woo ayιla ki. Tι õornɔ batã pʋam woo ayιla sã'am.
[10]Tι malɛka bʋtã dãana peebe benkonne. Tι wõrbi-kãtɛ n diti bug-
zιlιŋa ze'ele saazuum lui mõga, la kʋlsι ko'om pʋam, a lui la ko'om
na zẽ'esι batã ayιla pʋam. [11]Wõrbiire la yʋ'ʋrɛ de la Azẽlõm. Tι ko'om
na zẽ'esι batã pʋam, zẽ'a ayιla lebge zẽlõm. La nẽrba zozo'e n yũ
ko'om na ki, ko'om na n de zẽlõm na ĩyã.
[12]Tι malɛka bʋnaasι dãana peebe benkonne. Tι wẽntulle zẽ'esι batã
pʋam zẽ'a ayιla, la wõrga zẽ'esι batã pʋam zẽ'a ayιla, la wõrbiɛ zẽ'esι
batã pʋam zẽ'a ayιla pãŋa ba'asɛ, tι ba wuu zẽ'esι batã pʋam, zẽ'a
ayιla lebge lika. Tι wʋntɛɛŋa zẽ'esι batã pʋam ayιla ka le nẽera
peelem, tι yʋ'ʋŋɔ mẽ bɛla.
[13]Tι mam yẽ sιl-kãtɛ n ẽgrι saazuum-zuum, wõm ẽn tɔgrι
ke'enke'em yetι: < <Waι, waι! Nẽr-sɛba n boe tẽŋa wã zuo wʋn yẽ la
toogo, malɛkadõma batã n weege la n wʋn peebe ba benkɔma, tι ba
yẽ toogo.> >

9

[1]Tι malɛka bʋnuu dãana peebe benkonne. Tι mam yẽ wõrbiire n
ze'ele saazuum lui dũnia zuo. Tι ba bɔ ẽ bog-ko'ogo saafιbiire. [2]Tι
wõrbiire la pakɛ bog-ko'ogo la, tι bug-zũ'usi ze'ele bog-ko'ogo la
pʋam yɛsra wʋ bug-kãtɛ zũ'usi la, botι wʋntɛɛŋa, la sapebsʋm sobe.
[3]Tι tẽnta'aba ze'ele zũ'usi la pʋam yese saagɛ dũnia zuo. Tι ba bɔ ba
toogo wʋ nãnsι toogo la. [4]La ba yele ba yetι ba da ẽŋɛ mõorɔ, la bõn-
sɛba wuu n yesrι tẽŋa, la tιιsι sɛla, ba pɔglʋm nẽr-sɛba n ka tarι

Nawẽnnɛ dãalgɔ ba ɗia zuto la mã'a. 5Ba daan ka bɔ tẽnta'aba la
nõorɛ tɩ ba kʋ nẽrba la, la de la ba nãmsɛ ba wõr-sɩnuu. Ban botɩ
toog-sɛka nãmsra nẽrba la ãn wʋ nãŋa n ẽn dõn nẽra tɩ la dõnna
se'em na. 6La dabsa bãma, nẽrsaalba wʋn ɛɛra kũm, la ba kãn yẽ ẽ.
Ba wʋn bɔɔra tɩ ba ki, la kũm wʋn zoe dee basɛ ba.

7Tẽnta'aba la ãn wʋ wiiri n mãasʋm gu'ura zɛbrɛ, la sɛla n boe ba
zuto ãna wʋ sãlma mũnsi, dee tɩ ba nẽnsɩ ãna wʋ nẽrba nẽnsɩ la. 8Ba
tarɩ la zomto n ãn wʋ pɔgsɩ zomto la. Dee tɩ ba yẽna ãna wʋ gɩgma
yẽna la. 9Ba dɩkɛ la bõnɔ n ãn wʋ kuto futo pĩ ba yõ'orɔ. La ba
kempagsɩ la dãmnɛ ãn wʋ wiiri toto tɩ wiiri zozo'e ve'erɩ zɔta wɛ'ɛsa
zɛbrɛ zẽ'a. 10Ba tarɩ la zɔa wʋ nãnsɩ zɔa la dõnna. Ba zɔa bãma n bɔ
ba ke'eŋo tɩ ba nãmsɛ nẽrba wõr-sɩnuu. 11Ba daan tarɩ la naba, a de
la malɛk-sɛka n gu'uri bog-ko'ogo la. A yʋ'ʋrɛ la Ebre* yetɔga de la
<<Abadõ>>, la Grɛkɩ* yetɔga de la <<Apoliyõ>>, n boorɩ tɩ la
yetɩ <<Sã'ama>>.

12Pɔspɔsɩ toogo la tole mɛ. La toogo bʋyi n wʋn ken wa'am.

13Tɩ malɛka bʋyoobɩ dãana peebe benkonne. Tɩ mam wõm kõa n
ze'ele sãlma kãabgɔ bĩmbĩnne n boe Nawẽnnɛ nẽŋam kʋgra banaasɩ
la zẽ'am. 14Kõa la yele malɛka bʋyoobɩ dãana n zãlɩ benkonne na
yetɩ: <<Lorge malɛkadõma banaasɩ tɩ ba lʋ ba, tɩ ba bɔna Efratɩ
kʋl-kãtɛ zẽ'am na basɛ.>> 15Tɩ a lorge malɛkadõma banaasɩ la basɛ.
Ba daan mãasʋm malɛg-bãma gu'ura la wakatɛ ẽŋa, la dabsrɛ ẽŋa, la
wõr-ẽŋa, la yʋʋn-ẽŋa, tɩ ba kʋ nẽrsaalba batã woo pʋam ayɩla. 16Tɩ
ba pa'alɛ mam ba sʋdaasɩ n bã'arɩ wiiri kãllɛ, ba de la tʋsa kɔbsyi
nõorɛ tʋsrɛ. 17Tɩ mam yẽ wiiri la, la ba wi-bã'arba n ãn se'em: Ba tarɩ
la kuto futo n pĩ'iri yõ'orɔ, tɩ ba mõ'ogɛ ãna wʋ bugum, dee dɛna
yõosnɛ, la dõbʋʋlʋm. Wiiri la zuto ãn wʋ gɩgma zuto la. Bugum, la
bug-zũ'usi, la kidibre n ze'ele ba nõa pʋam yɛsra. 18Tɩ tooro bãma

batã n de bugum, la bug-zũ'usi, la kidibre n ze'ele wiiri la nõa pʋam
yɛsra la, kʋ nẽrsaalba batã pʋam woo ayɩla. [19]Wiiri la ke'eŋo boe la
ba nõa, la ba zɔa pʋam. Ba zɔa la ãn wʋ bõnsɛ'ɛdõma la, ba tarɩ la
zuto bãma tɩ ba tarɩ ɩta nẽrba be'em sã'ana ba.
[20]La nẽr-sɛba n weege tɩ tooro bãma ka kʋ ba la, ka teege yɛm basɛ
ban ɩtɩ sɛla tɩ ba mẽŋa boorɩ la. Ba ken dɔla la kʋlkã'arsɩ, la baga tɩ
ba dɩkɛ sãlma, la zũuro, la yõgõm, la kuga, la dɔɔrɔ mãalɛ, tɩ ba ka
yẽta, ka wõnna, ka tãna sẽnna. [21]Ba ken ka teege yɛm basɛ ba nẽr-
kʋa, la ba tɩɩm tõoma, la ba yalsɩ tõoma, la ba nayigum na.

10

Malɛka n zãlɩ gõn-pɩka n lakɛ

[1]Tɩ mam daan yẽ malɛka ayẽma n tarɩ pãŋa n ze'ele Nawẽnnɛ yire
sigra. Tɩ sawara pile ẽ wʋ fuugo tɩ a yɛ, dee tɩ gõmatɩ-tãpɔ kɔkɛ a
zuugo. A nẽŋa ãn wʋ wẽntulle, dee tɩ a nãma ãna wʋ bug-zɩlɩsɩ la. [2]A
zãlɩ la gõn-pɩka n lakɛ a nu'usum. A dɩkɛ a zʋʋgɔ nã'arɛ taglɛ la ko-
kãtɛ zuo, dee dɩkɛ a gɔbga nã'arɛ taglɛ tẽŋa zuo. [3]A daan tɔgɛ mɛ
ke'enke'em wʋ gɩgnɛ n kaasɛ la. En daan tɔgɛ la, saaga n tãsɛ nõorɛ
bʋyopɔɩ. [4]Saaga la n tãsɛ tɔgɛ la, mam yetɩ m gʋlsɛ la ban yele se'em
na. La mam wõm na kõa n ze'ele Nawẽnnɛ yire tɔgɛ mam yetɩ:
< <Sʋgɛ sɛla tɩ saaga tãsɛ bʋyopɔɩ tɔgɛ la, da gʋlsɛ ba.> >
[5]Tɩ malɛk-sɛka tɩ mam daan yẽ tɩ a ze ko-kãtɛ la tẽŋa zuo la, n zẽkɛ
a zʋʋgɔ nu'ugo saazuum, [6]pɔɩ la Nawẽnnɛ n boe wakatɛ wuu, n nãam
saazuum, la tẽŋa, la ko-kãtɛ, la sɛla wuu n boe ba pʋam na, yetɩ:
< <La kãn le yuuge. [7]Malɛka bʋyopɔɩ dãana la sãn peebe benkonne,
Nawẽnnɛ wʋn ẽŋɛ ẽn looge yɛm tɩ a ẽŋɛ se'em n sʋgɛ la mɛ, wʋ ẽn
yʋʋn tɔgɛ la a nõtɔ'ɔsrɩba n de a tõntõnɩba se'em na.> >

8Tι kõa la n ze'ele Nawẽnnɛ yire tɔgɛ tι mam wõm na, le yele mam
yetι: < <Sẽŋɛ ka to'oge gõn-pιka la n lakɛ bɔna malɛka la n ze ko-
kãtɛ la tẽŋa zuo la nu'um.> > 9Tι mam sẽŋɛ malɛka la zẽ'am ka yele
ẽ yetι: < <Bɔ mam gõn-pιka la.> > Tι a yele mam yetι: < <To'oge
ẽ obe vole. A wʊn lebge la toogo fʊ pʊʊrʊm. La fʊ nõorʊm, a wʊn
ãna yẽlʊm wʊ seero la.> > 10Tι mam to'oge gõn-pιka la a nu'um obe
vole. Tι a ãna yẽlʊm wʊ seero mam nõorʊm. La mam n vole ẽ na, a
lebge la toogo mam pʊʊrʊm.
11Tι ba yele mam yetι: < <Dẽnι tι fʊ le tɔgɛ Nawẽnnɛ yetɔga pa'alɛ
la wʊn ẽŋɛ tẽnsι zozo'e nẽrba, la so'olʊm zozo'e nẽrba, la yetɔga
buuri zozo'e nẽrba, la na'adõma zozo'e se'em.> >

11

Kaset-dõma bayi

1Tι ba daan bɔ mam mẽelŋɔ n ãn wʊ dibga tι ba tarι makra, dee
yele mam yetι: < <Isge makɛ Wẽnde-kãtɛ* la, la kãabgɔ bĩmbĩnne
na, dee kãalɛ nẽr-sɛba n pʊ'ʊsrι a pʊam na. 2La basɛ a zẽnzaka la, da
makɛ ẽ, se'ere n soe la, ba dιkɛ ẽ bɔ la bu-zãŋsι* la, ba wʊn nẽ
Nawẽnnɛ tẽŋa la mɛ wõrsι pinaasι la ayi sã'am.> >
3< <Mam wʊn tõm na nẽrba bayi n wʊn ze'ele mam poorʊm tɔgɛ
mam yelle. Ba wʊn yɛ la bɔra futo to'ose mam yetɔga tɔgɛ bɔ nẽrba
dabsa tʊsrɛ la kɔbsyi la pisyoobι.> >
4Nẽr-bãma bayi de la Oliivi* tιιsι bayi, dee ken dɛna fιtladõma bayi
n ze dũnia wuu Zuudãana nẽŋam na. 5Nẽra sãn ɛɛra tι a ẽŋɛ ba
be'em, bugum n ze'etι ba nõa pʊam dita ba bɛ'ɛba la. Asιra, nẽr-sɛka
n eerι tι a ẽŋɛ ba be'em, dẽnι tι a ki bɛla. 6Ba tarι la ke'eŋo wʊn yõkɛ
saaga tι a ka niira wakat-sɛba wuu tι ba to'osrι Nawẽnnɛ yetɔga tɔgra

bɔ'ɔra nẽrba la. La ba ken tara ke'eŋo mɛ wʋn botɩ ko'om lebge zɩɩm,
dee ken tara ke'eŋo wʋn botɩ tooro buuri wuu paagɛ dũnia nẽrba
wakat-sɛka wuu tɩ ba boorɩ.
[7]Ba sãn wa tɔgɛ yetɔga la ba'asɛ, dũŋa n wʋn ze'ele bog-ko'ogo la
pʋam yese zɛbɛ la ba, yãŋɛ kʋ ba. [8]Tɩ ba kũm na wʋn gã peelem
nẽŋam tẽn-kãtɛ la pʋam. Bilam tɩ ba daan ka ba Zuudãana dɔ-
puurŋa* zuo. Tẽŋa la yʋ'ʋrɛ n pa'alɛ ẽn ãn se'em de la Sodom*, la
Ezipti*. [9]Tẽnsɩ wuu nẽrba, la buuri wuu nẽrba, la yetɔga buuri wuu
nẽrba, la so'olʋm wuu nẽrba wʋn bɩsra ba kũm na la dabsa atã la
pʋsʋka, dee kãn sakɛ tɩ ba dɩkɛ ba kũm na laagɛ. [10]Dũnia nẽrba sũure
wʋn ẽŋɛ yẽlʋm mɛ, ban yẽ tɩ nẽrba bayi la ki la ĩyã. Tɩ ba wʋn ẽŋɛ
sũ-yẽlga de'em, bɔ taaba bɔ'a, se'ere n soe la, nõtɔ'ɔsrɩba bayi la
nãmsɛ nẽrba dũnia mɛ. [11]La dabsa atã la pʋsʋka la poorʋm, vo'osʋm
n bɔ'ɔrɩ vɔm n wʋn ze'ele Nawẽnnɛ zẽ'am wa'am wa kẽ ba pʋam, tɩ
ba vo'oge isge. Tɩ dabeem zozo'e wʋn yõkɛ sɛba n yẽ ba la. [12]La
nõtɔ'ɔsrɩba bayi la wʋn wõm na kõa n ze'ele Nawẽnnɛ yire yele ba
yetɩ: < <Zom-ya wa'am.> > Tɩ ba kẽ sawara pʋam zɔnna wɛ'ɛsa
Nawẽnnɛ yire, tɩ bɛ'ɛba la bɩsra ba. [13]Wakatɛ ẽŋa mẽŋa, tẽŋa n wʋn
mĩim halɩ zozo'e. Tɩ Zerizalɛm* tẽŋa la zẽ'esɩ pia pʋam, zẽ'a ayɩla
wʋn lui saam. Tɩ nẽrba tʋsa ayopɔɩ ki, tẽŋa la n mĩim na ĩyã. Tɩ
dabeem wʋn yõkɛ nẽr-sɛba n weege la, tɩ ba bɔ Nawẽnnɛ n boe
saazuum nã'asgɔ.
[14]Toogo bʋyi dãana tole mɛ. La toogo bʋtã dãana la dee la fẽe la a
wa'am.

Benkonne bʋyopɔɩ dãana

[15]Tɩ malɛka bʋyopɔɩ dãana peebe benkonne, tɩ kõosɩ ze'ele
Nawẽnnɛ yire tɔgɛ ke'enke'em yetɩ:

< <Dũnia so'olʋm lebge la tõma Zuudãana, la Krisi* tι a tõm na n
soe, la a na'am na boe la wakatɛ n ka ba'asrι.> >
16Tι kẽma pisyi la anaasι la n zĩ ba na'am bĩmbĩna zuto Nawẽnnɛ
nẽŋam na, võglɛ nẽnsι tẽŋa nã'asra Nawẽnnɛ yetι:
17< <Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana, n daan boe, n
ken bɔna la,
tõma pʋ'ʋsrι la fõn fʋ yel-sõnnɛ, fõn dιkɛ fʋ ke'eŋo n zo'oge vigle
fʋ na'am na ĩyã.
18Bu-zãŋsι* wuu nẽrba sũure isge mɛ,
la lɛɛlɛ wã fõn sũ-yĩire wakatɛ n paagɛ,
tι fõn wʋn di sɛba n ki la sarιya,
la fõn wʋn yɔ fʋ tõntõnιba la n de fʋ nõtɔ'ɔsrιba, la fʋ nẽrba la n
nã'asrι fõn, kɛ'ɛndõma la tarιmdõma wuu mɛ.
La de la wakatɛ tι fõn wʋn sã'am nẽr-sɛba n sã'anι dũnia la.> >
19Tι Wẽnde-kãtɛ n boe Nawẽnnɛ yire la yo'oge, tι nõor-bĩŋre* daka
la yẽta. Tι saaga yãgra, sũnna, tãsra, tι tẽŋa mĩim, tι sakuga zozo'e
lui.

12

Pɔka, la pʋryõŋ-yãlma

1Bõn-bãn-kãtɛ n puke saazuum. Pɔka n dιkɛ wẽntulle pile wʋ fuugo
la, tι wõrga bɔna a nãma tẽŋa, dee tι a vuge mũŋa n tarι wõrbiɛ pia
la ayi. 2Pɔka la tarι la pʋʋrɛ virgra tι a dɔgɛ, wʋlsra kaasra, dɔka
toogo n tarι ẽ na ĩyã. 3Tι bõn-bãnnɛ ayẽma puke saazuum: A de la
pʋryõŋ-yãlma n ãn kãtɛ dɛna mõlga, a tarι la zuto bayopɔι, la ιla
pia, tι mũnsi vuge a zuto la wuu. 4Tι a zʋʋrɛ kã'asɛ wõrbiɛ batã pʋam
ayιla saazuum lobe basɛ tẽŋa zuo. Pʋryõŋ-yãlma la ze la pɔka la n

yetɩ a dɔgɛ la nẽŋam gu'ura tɩ pɔka la dɔgɛ tɩ a yõkɛ a bia la obe. 5La
pɔka la dɔgɛ la budibla n wʋn tara kuto dasaarɛ sɔna so'olʋm buuri
wuu. Tɩ ba zɛ bia la tarɩ sẽŋɛ Nawẽnnɛ zẽ'am, a na'am bĩmbĩnne na
zẽ'am. 6Tɩ pɔka la zoe sẽŋɛ weem, zẽ'e-sɛka tɩ Nawẽnnɛ mãasʋm a ĩyã
la, bilam tɩ ba diise ẽ dabsa tʋsrɛ la kɔbsyi la pisyoobɩ.
7Tɩ zɛbrɛ isge Nawẽnnɛ yire. Tɩ malɛkadõma kɛ'ɛma Amisɛlɩ, la a
malɛkadõma zɛbra la pʋryõŋ-yãlma la, tɩ pʋryõŋ-yãlma la, la a
malɛgsɩ mẽ zɛbra la ba. 8La ba koŋe pãŋa mɛ, tɩ sore ka le bɔna tɩ ba
bɔna Nawẽnnɛ yire. 9Tɩ ba daan lobe pʋryõŋ-yãlma kãtɛ la basɛ. Ɛŋa
n de bõnsɛla n yʋʋn boe, tɩ ba wi'ira ẽ tɩ <<Dõta>> bɩɩ
<<Asũtãana*>> n pã'asrɩ dũnia nẽrba wuu la. Ba lobe ẽ, la a
malɛgsɩ basɛ la tẽŋa zuo. 10Tɩ mam wõm kõa n tɔgrɩ ke'enke'em
Nawẽnnɛ yire yetɩ: <<Nãnannɛ wã, Nawẽnnɛ fãarɛ daarɛ paagɛ mɛ,
Nawẽnnɛ yãŋa pa'alɛ a pãŋa, la a na'am mɛ, dee pa'alɛ Krisi* tɩ a tõm
na ke'eŋo, se'ere n soe la, ba dige sɛka n wã'arɩ tɩ sɔbiisi Nawẽnnɛ
zẽ'am wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ la mɛ. 11La de la Pebila* la zɩɩm ĩyã, la ban
mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga la ĩyã, tɩ tɩ sɔbiisi la yãŋɛ ẽ. Ba ka zoe tɩ ba
wʋn kʋ ba. 12Bɛla, Nawẽnnɛ yire, la yãma sɛba wuu n boe mĩ na, ẽŋɛ-
ya sũ-yẽlga. La toogo n wʋn yẽ tẽŋa, la ko-kãtɛ, se'ere n soe la,
Asũtãana sige ya zẽ'am la sũ-yĩire, ẽn mi tɩ a wakatɛ deege la fẽe la
ĩyã.>>
13Pʋryõŋ-yãlma la n yẽ tɩ ba lobe ẽ basɛ la tẽŋa zuo la, a babsɛ la
pɔka la n dɔgɛ bia la. 14Tɩ ba bɔ pɔka la sɩl-kãtɛ kempagsɩ bayi tɩ a
ẽkɛ sẽŋɛ weem, zẽ'e-sɛka tɩ ba wʋn diisra ẽ yʋʋma atã la pʋsʋka la,
zãagɛ la bõnsɛla la. 15Tɩ bõnsɛla la ʋkɛ ko'om a nõorʋm wʋ mõgrɛ la
pɔka la poorʋm tɩ ba pe'ege ẽ fõrgɛ. 16La tẽŋa sõŋɛ pɔka la mɛ, ya'agɛ
nõorɛ fõogɛ ko'om na n ze'ele pʋryõŋ-yãlma la nõorʋm na. 17Tɩ
pʋryõŋ-yãlma la sũure yĩige la pɔka la, tɩ a sẽŋɛ ka zɛbra la pɔka la

yɩɩsɩ sɛba n weege ken sakra Nawẽnnɛ nõorɛ, dee tɔgra Azezi yelle
bɔ'ɔra nẽrba la. 18Pʋryõŋ-yãlma la sẽŋɛ ka zɛ la ko-kãtɛ la nõorʋm.

13

Dũnsi bayi

1Bɛla poorʋm, mam yẽ la dũŋa n ze'ele ko-kãtɛ pʋam dooge. A tarɩ
la ɩɩla pia, la zuto bayopɔɩ, tɩ mũnsi pia vuge a ɩɩla la wuu. La yʋ'ʋra
n pɔ'ɔrɩ Nawẽnnɛ yʋ'ʋrɛ n gʋlsɛ a zuto la zuo. 2Dũŋa la tɩ mam yẽ la
wõn na webaaga. Tɩ a nã'a-tala ãna kãra, tara nã'a-ẽesɩ wʋ
tẽŋambõŋa la. Dee tɩ a nõorɛ ãna wʋ gɩgnɛ nõorɛ la. Tɩ pʋryõŋ-yãlma
la dɩkɛ a pãŋa, la a na'am bĩmbĩnne, la a ke'eŋo bɔ dũŋa la. 3Dũŋa la
zuugo ayɩla daan pɔglʋm mɛ, ãna wʋ a ki mɛ na, la a pɔglʋŋɔ la daan
bɔɩ mɛ. Tɩ la di'ige dũnia nẽrba wuu, tɩ ba dɔla dũŋa la. 4Tɩ nẽrba
wuu nã'asra pʋryõŋ-yãlma la, ẽn bɔ dũŋa la a ke'eŋo la ĩyã. Dee
nã'asra dũŋa la yetɩ: <<Ãne n tarɩ ke'eŋo wʋ dũŋa la? La ãne n tã
wʋn zɛbɛ la ẽ lɛ?>>
5Tɩ ba bɔ dũŋa la nõorɛ tɩ a tɔgɛ tɩta'alʋm yetɔga, dee tʋ Nawẽnnɛ.
A to'oge ke'eŋo tɩ a tõm na wõrsɩ pinaasɩ la ayi. 6Tɩ a pɔsɛ tɔgra
pɔ'ɔra Nawẽnnɛ dee pɔ'ɔra a yʋ'ʋrɛ, la zẽ'e-sɛka tɩ a boe, la sɛba n boe
Nawẽnnɛ yire la wuu. 7Tɩ ba bɔ ẽ nõorɛ tɩ a zɛbɛ la Nawẽnnɛ nẽrba
yãŋɛ ba. Ba bɔ ẽ ke'eŋo tɩ a yãŋɛ la buuri wuu nẽrba, la tẽnsɩ wuu
nẽrba, la yetɔga buuri wuu nẽrba, la so'olʋm wuu nẽrba. 8Nẽrba wuu
n boe dũnia zuo wʋn nã'asɛ dũŋa la mɛ, sãn dagna sɛba yʋ'ʋra n
gʋlsɛ Pebila* tɩ ba daan kʋ la vɔm gõŋɔ pʋam na. Nẽr-bãma yʋ'ʋra
daan põn gʋlsɛ vɔm gõŋɔ la pʋam na halɩ dũnia pĩ'iluŋo wakatɛ.
9Sɛka n wõm yetɔga wã, a selse sõŋa sõŋa. 10Nẽr-sɛka n de ba yõkɛ
ẽ sẽŋɛ, ba wʋn yõkɛ ẽ sẽŋɛ. Nẽr-sɛka n de ba kʋ ẽ na sʋ'a, ba wʋn kʋ

ẽ na sʋ'a. Bɛla, dẽnɩ tɩ Nawẽnnɛ nẽrba tara sũ-ke'eŋo, dee bɔ
Nawẽnnɛ sɩra.
[11]Bɛla poorʋm, mam yẽ la dũŋa ayẽma n ze'ele tẽŋa pʋam yese. A
tarɩ la ɩla bayi n wõn na pebila ɩla, dee tɔgra wʋ pʋryõŋ-yãlma la.
[12]A tarɩ la pɔspɔsɩ dũŋa la ke'eŋo tõnna a nifum. A pẽrgɛ dũnia nẽrba
wuu mɛ tɩ ba nã'asra pɔspɔsɩ dũŋa la n daan pɔglʋm ãna wʋ a ki mɛ,
dee yeege la. [13]Dũŋa bʋyi dãana la ẽŋɛ la bõn-yãlm-kãra, halɩ botɩ
bugum zɛ'ɛta saazuum sigra dũnia, nẽrba nifum. [14]Bõn-yãlma la tɩ a
ẽŋɛ pɔspɔsɩ dũŋa la nifum na, botɩ a pã'asɛ dũnia nẽrba mɛ. A yele ba
tɩ ba mãalɛ bõnɔ tɩ a ãna wʋ dũŋa la tɩ ba pɔglʋm na sʋ'a tɩ a vɔa la.
[15]Tɩ ba bɔ dũŋa bʋyi dãana la ke'eŋo tɩ a bɔ bõnɔ na tɩ ba mãalɛ tɩ a
ãna wʋ pɔspɔsɩ dũŋa la vo'osʋm, tɩ a tãna tɔgra, dee kʋ sɛba wuu n
ka nã'asrɩ ẽ na. [16]La dũŋa la pẽrgɛ nẽrba wuu mɛ, tarɩmdõma la
kɛ'ɛndõma, bõntatba la nasdõma, yamsɩ la burkĩndõma tɩ ba dãalɛ ba
zʋʋgɔ nu'ugo bɩɩ ba điire. [17]Tɩ nẽra nẽra ka tãna wʋn da bɩɩ koose
sɛla, a sãn ka tara dũŋa la dãalgɔ, a yʋ'ʋrɛ, bɩɩ a yʋ'ʋrɛ la kãllɛ.
[18]Dẽnɩ tɩ fʋ tara yɛm: Nẽr-sɛka n tarɩ pʋtẽ'erɛ, ẽŋa n wʋn tã'agɛ
bãŋɛ dũŋa la kãllɛ võorɛ. Se'ere n soe la, kãllɛ la võorɛ de la nẽrsaala
kãllɛ. Kãllɛ la biɛ de la 666.

14

Pebila, la sɛba n boe la ẽ

[1]Tɩ mam le bɩsɛ, yẽ Pebila* la n ze Siyõ* tãŋa zuo. Tɩ nẽrba
tʋskɔbga la tʋspinaasɩ la anaasɩ (144 000) zɛ a zẽ'am, ba tarɩ la
Pebila la yʋ'ʋrɛ, la a Sɔ yʋ'ʋrɛ n gʋlsɛ ba đia zuto. [2]Tɩ mam wõm kõa
n ze'ele Nawẽnnɛ yire tɩ a dãmnɛ ãna wʋ ko-kãtɛ dãmnɛ, dee ãna wʋ
saaga n tãsrɩ sũnna, dee ãna wʋ kõl-wẽ'erba n wẽ'erɩ ba kõnnɔ. [3]Nẽr-

kʋʋŋɔ bãma ze la na'am bĩmbĩnne, la bõn-vɔɔsι banaasι, la kẽma la
nẽŋam yõona yõom-paalɛ. Nẽra nẽra ka tã wʋn zãsʋm yõonɛ na, sãn
dagna nẽrba tʋskɔbga la tʋspinaasι la anaasι la n yẽ fãarɛ dũnia zuo
la mã'a. 4Nẽr-bãma ka dẽgɛ ba mẽŋa la pɔgsι, ba tarι ba mẽŋa sõŋa
mɛ. Ba dolι la Pebila la zẽ'e-sɛka woo tι a we'esι. Ba yẽ fãarɛ
nẽrsaalba pʋam tι ba dɛna la pɔspɔsι dõma bɔ Nawẽnnɛ, la Pebila la.
5Põmpɔrŋɔ yetɔga ka tole ze'ele ba nõorʋm, ba ka tarι tuure.

Malɛkadõma batã kõosι

6Tι mam yẽ malɛka ayẽma n ẽgrι saazuum-zuum, a tarι la Nawẽnnɛ
kõ-yẽlga n boe wakatɛ wuu tι a mõolɛ bɔ nẽr-sɛba wuu n boe dũnia
zuo, so'olʋm wuu nẽrba, la buuri wuu nẽrba, la yetɔga buuri wuu
nẽrba, la tẽnsι wuu nẽrba. 7A daan tɔgrι mɛ ke'enke'em yetι:
< <Zoe-ya Nawẽnnɛ, la ya nã'asɛ ẽ, se'ere n soe la, wakatɛ paagɛ mɛ
tι a wʋn di nẽrba sarιya. Ka-ya dũma nã'asɛ Nawẽnnɛ n nãam
saazuum, la tẽŋa, la ko-kãtɛ, la kʋlsι wuu n bulli la.> >
8Tι malɛka bʋyi dãana dɔla pɔspɔsι dãana la poore yɛta tι: < <A lui
mɛ, a lui mɛ, Babilɔnι* n de tẽn-kãtɛ la lui sã'am mɛ. Ɛŋa n botι
so'olʋm wuu nẽrba tõm a yalsι tõoma zozo'e wʋ dãam tι a yũuse ba
la.> >
9Tι malɛka bʋtã dãana dɔla malɛkadõma bayi la tɔgra ke'enke'em
yetι: < <Nẽra sãn nã'asɛ dũŋa la, la a bõnɔ na tι ba mãalɛ la, la a
sãn to'oge a dãalgɔ la a ɗiire zuo bιι a nu'ugo zuo, 10Nawẽnnɛ sũure
wʋn yĩige la ẽ, tι a sιbgɛ ẽ wʋ dã-ke'eŋo n ka pulum tι a pιrɛ wannɛ
bɔ ẽ tι a yũ. A wʋn nãmsɛ la kidibre n diti bugum pʋam, malɛg-sõma,
la Pebila la nẽŋam. 11Nẽr-bãma nãmsgɔ bug-zũ'usi zonnι la saazuum
wakatɛ wuu. Nẽr-sɛba wuu n nã'asrι dũŋa la, la a bõnɔ na tι ba mãalɛ
la, dee to'oge a yʋ'ʋrɛ dãalgɔ la, kãn malιn yẽ vo'osgo wʋntɛɛŋa la

yʊ'ʊŋɔ.>>
12Bεla, dẽnι tι Nawẽnnε nẽrba n sakra a nõorε dee bɔ Azezi sιra la,
tara sũ-ke'eŋo.
13Tι mam wõm kõa n ze'ele saazuum yele mam yetι: <<Gʊlsε yetι:
<Lan pɔsε lεεlε wã, nẽr-sεba n kiiri Zuudãana doosgo pʊam na tarι
zu-yẽlga.> Tι Nawẽnnε Sιa yetι: <La de la sιra, ba wʊn vo'ose la ba
tõon-tooro, ba tõon-sõma la dolι ba mε.> >>

Dũnia bõnkɔɔla lagsgɔ

14Tι mam bιsra, yẽ sawatε n de pεεlga, tι nẽra n wõn na nẽrsaala*
dayʊa zɔa a zuo. A vuge la sãlma mũŋa, dee tarι geego n saasε tara
nõorε a nu'um. 15Tι malεka ayẽma ze'ele Wẽnde-kãtε la pʊam yese
tɔgε la sεka n zo sawatε zuo la ke'enke'em yetι: <<Dιkε geego la
sεεra, tι lagsgɔ wakatε paagε mε, se'ere n soe la, tẽŋa zuo bõnkɔɔla bι
mε seke lagsgɔ.>> 16Tι sεka n zĩ sawatε zuo la dιkε a geego la doose
tẽŋa zuo, sε tẽŋa bõnkɔɔla lagsε.
17Tι malεka ayẽma ze'ele Wẽnde-kãtε n boe saazuum na pʊam yese,
ẽŋa mẽ tarι la geego n saasε tara nõorε. 18Tι malεka ayẽma n tarι
ke'eŋo sɔna bugum ze'ele kãabgɔ bĩmbĩnne na zẽ'a yese tɔgε
ke'enke'em la malεk-sεka n tarι geego n tarι nõorε la yetι: <<Dιkε
fʊ geego la sε viinye* tιιsι la biε n boe tẽŋa zuo la. Se'ere n soe la, ba
biε la bι mε.>> 19Tι malεka la dιkε a geego doose tẽŋa zuo sε viinye
tιιsι la biε, dιkε ba lobge bõn-kãtε tι ba wẽkrι viinye biε a pʊam n
pa'alι Nawẽnnε sũ-yĩire la pʊam. 20Tι ba wẽkε biε la wẽkrε bõnɔ na
pʊam tẽŋa la kẽnkεrŋa. Tι zιιm ze'ele wẽkrε bõnɔ na pʊam yese pιrε
tẽŋa zoe paagε kilomẽtrι kɔbstã. Tι wemõa sãn sige ba pʊam, la de
ko'ogo paara la a garẽŋrε.

15

Malɛkadõma bayopɔı n zãlı ba'asgɔ tooro, la Pebila yõonɛ

1Tı mam le yẽ bõn-bãnnɛ ayẽma saazuum n de yel-kãtɛ n ẽgrı
palẽŋa. La de la malɛkadõma bayopɔı n zãlı tooro bayopɔı n de
ba'asgɔ tooro. Se'ere n soe la, bãma n wʋn ẽŋɛ tı Nawẽnnɛ sũ-yĩire la
ba'asɛ.
2Tı mam yẽ sɛla n ãn wʋ ko-kãtɛ n yẽgrı wʋ bısga n gaam na
bugum. La mam yẽ la nẽr-sɛba n zɛbɛ yãŋɛ dũŋa, la a bõnɔ tı ba
mãalɛ, dee ka sakɛ to'oge a yʋ'ʋrɛ la kãllɛ dãalgɔ la, n ze ko-kãtɛ n
yẽgrı wʋ bısga la nõorʋm. Ba zãlı la kõnnɔ tı Nawẽnnɛ bɔ ba. 3Ba
yõonı na Nawẽnnɛ tõntõnna Amoyisi* yõonɛ, la Pebila* la yõonɛ
yetı:

< <Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana,
fõn tõoma de la tõon-kãra, la tõon-yãlma.
So'olʋm buuri wuu Naba,
fõn yɛla la masɛ mɛ,
la ba de la sıra.
4Zuudãana, ãne n kãn zoe fõn, nã'asɛ fõn yʋ'ʋrɛ la?
Se'ere n soe la, fõn mã'a n de pʋpeelem dãana.
So'olʋm wuu nẽrba wʋn wa'am wa ka dũma nã'asɛ fɔ,
se'ere n soe la, fõn tõoma n masɛ la puke mɛ tı ba yẽ.> >

5Bɛla poorʋm mam bısɛ mɛ, yẽ tı Wẽnde-kãtɛ n boe Nawẽnnɛ yire la
pʋam deego la yo'oge mɛ. 6Tı malɛkadõma bayopɔı la n zãlı tooro
bayopɔı la ze'ele Wẽnde-kãtɛ la pʋam yese, ba yɛ la fu-pɛɛlsı n yẽgrı,
dee dıkɛ sãlma sẽbrısı bobe ba yõ'orɔ. 7Tı bõn-vɔɔsı banaası la ayıla
bɔ malɛkadõma bayopɔı la sãlma laası bayopɔı n pırɛ la Nawẽnnɛ n
vɔa wakatɛ wuu la sũ-isgre. 8Tı Wẽnde-kãtɛ la pırɛ la bug-zũ'usi n

pa'alι Nawẽnnɛ na'am pãŋa, la a ke'eŋo. Tι nẽra nẽra ka tãna wʋn kẽ
Wẽnde-kãtɛ la pʋam, sãn dagna tι tooro bayopɔι la tι malɛkadõma
ɓayopɔι la zãlι la n ɓa'asɛ.

16

Malɛkadõma ka'agɛ Nawẽnnɛ sũ-isgre bayopɔι dũnia zuo

1Tι mam wõm kõa n ze'ele Wẽnde-kãtɛ la pʋam tɔgra ke'enke'em la
malɛkadõma ɓayopɔι la yetι: <<Sẽŋɛ-ya ka ka'agɛ Nawẽnnɛ sũ-isgre
la n pιrɛ laasι bayopɔι la basɛ dũnia zuo.>>
2Tι pɔspɔsι malɛka sẽŋɛ ka ka'agɛ a laaga bõnɔ basɛ dũnia zuo. Tι
nõrtãnkɛ'ɛ-tɔɔsι n dõnnι ĩyã yõgɛ nẽr-sɛba n tarι dũŋa la dãalgɔ, dee
nã'asra a bõnɔ na tι ba mãalɛ la.
3Tι malɛka bʋyi dãana ka'agɛ a laaga bõnɔ basɛ ko-kãtɛ pʋam. Tι
ko-kãtɛ la lebge wʋ nẽra n ki zιιm, tι bõn-vɔɔsι sɛba wuu n boe ko-
kãtɛ la pʋam ki.
4Tι malɛka bʋtã dãana ka'agɛ a laaga bõnɔ basɛ mõga, la kʋlsι
ko'om pʋam, tι ko'om na lebge zιιm. 5Tι mam wõm malɛka n bιsrι
ko'om yelle la n yele Nawẽnnɛ yetι:

<<Fõn de la pʋpeelem dãana,
fõn daan boe mɛ, dee ken bɔna.
Fõn di sarιya se'em na masɛ mɛ.
6Se'ere n soe la, ba kʋ la sɛba
n welge to'ore dɛna fõn nẽrba,
la fõn nõtɔ'ɔsrιba tι ba zιιm yese,
bɛla tι fõn bɔ ba zιιm tι ba yũ.
Bɛla n masɛ la ba.>>

7Tι mam wõm kõa n ze'ele kãabgɔ bĩmbĩnne na zẽ'am yetι:

< <Asıra, Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana, fõn
sarıyadia la masɛ mɛ, dɛna sıra.> >
[8]Tı malɛka bʋnaası dãana ka'agɛ a laaga bõnɔ basɛ wẽntulle zuo tı a
yõ'ogɛ nẽrba la a bugum. [9]Tı tʋʋlg-kãtɛ yõ'ogɛ nẽrba, tı ba tʋʋra
Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana n tara nõorɛ la tooro bãma la. La ba
ka teege yɛm basɛ tõon-be'ero nã'asɛ Nawẽnnɛ.
[10]Tı malɛka bʋnuu dãana ka'agɛ a laaga bõnɔ basɛ dũŋa la na'am
bĩmbĩnne na zuo. Tı dũŋa la so'olʋm wuu lebge lika. Tı toogo basɛ tı
nẽrba ɔbra ba zılısı, ba ĩyã n dõnnı ĩyã. [11]Nõrtãnkɛ'ɛsı la tooro n tarı
nẽrba la ĩyã, tı ba tʋʋra Nawẽnnɛ n boe saazuum na. La ba ka teege
yɛm basɛ ba tõon-be'ero la.
[12]Tı malɛka bʋyoobı dãana ka'agɛ a laaga bõnɔ basɛ mõg-kãtɛ sɛka
tı ba wi'iri tı Efratı la pʋam. Tı a ko'om kẽesɛ, lebge sore bɔ
na'adõma sɛba n ze'ele wẽntulle doore bɔba la. [13]Tı mam yẽ
kʋlkã'arsı batã n ãn wʋ lonno n ze'ele pʋryõŋ-yãlma la nõorʋm, la
dũŋa la nõorʋm, la põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsa la nõorʋm yɛsra. [14]Ba de la
Asũtãana* kʋlkã'arsı n ıtı bõn-yãlma. Ba we'esı la dũnia na'adõma
wuu zẽ'am tı ba lagsɛ ba, tı ba zɛbɛ la Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu
dãana, a dabs-kãtɛ la daarɛ.
[15]Tı Zuudãana yetı: < <Bısɛ-ya, mam sẽm wʋ nayiga la. Nẽr-sɛka n
ka gĩsri dee yɛ a futo tarı zu-yẽlga, bɛla tı a kãn sẽnna beele tı nẽrba
yẽta a yãnnɛ.> >
[16]Tı kʋlkã'arsı la lagsɛ na'adõma la zẽ'e-sɛka tı ba wi'iri la Ebre*
yetɔga tı < <Armagedõ> >.
[17]Tı malɛka bʋyopɔı dãana ka'agɛ a laaga bõnɔ sapebsʋm pʋam. Tı
kõa ze'ele na'am bĩmbĩnne n boe Wẽnde-kãtɛ la pʋam zẽ'am yetı:
< <La ẽŋɛ ba'asɛ.> > [18]Tı saaga yãgra, sũnna, tãsra, tı tẽŋa mĩim
halı zozo'e. Nẽrsaalba n boe tẽŋa zuo tɛka, tẽŋa nãn ka mĩim be'em

be'em wʋ bɛla. [19]Tẽŋa la n mĩim na, tẽn-kãtɛ la pãrsɛ la zẽ'esɩ batã.
Tɩ dũnia so'olʋm wuu tẽnsɩ lui. Nawẽnnɛ tẽegɛ Babilɔnɩ* tẽn-kãtɛ la
yelle mɛ, botɩ a yũ a sũ-isgre kãtɛ n ãn wʋ dãam n boe a wannɛ pʋam
na. [20]Tɩ tẽn-sɛba wuu tɩ ko'om gilge, la tãnsɩ wuu bɔɩ, tɩ nẽra ka le
yẽta ba. [21]Tɩ sakug-kãra ze'ele saazuum lui nẽrba zuto. Sakugre ayɩla
tɩbsɩgɔ paagɛ wʋ kilo pinaasɩ. Tɩ nẽrba tʋʋra Nawẽnnɛ, sakuga la
toogo ĩyã. Se'ere n soe la, toogo la tarɩ la pãŋa tɩ la yõsgɛ gãŋɛ.

17

Pɔg-yalsɩ dãana n de tẽn-kãtɛ yelle

[1]Tɩ malɛkadõma bayopɔɩ la n daan zãlɩ laasɩ bayopɔɩ la, ayɩla
wa'am mam zẽ'am wa yele mam yetɩ: < <Wa'am, tɩ mam wʋn pa'alɛ
fɔ pɔg-yalsɩ dãana n de tẽn-kãtɛ n mẽ lɛm kʋlsɩ zozo'e nõorʋm na n
wʋn yẽ sɩbgrɛ se'em. [2]La de la ẽŋa tɩ dũnia na'adõma tõm yalsɩ tõoma
la ẽ zozo'e. La dũnia nẽrba mẽ tõm na a yalsɩ tõoma wʋ dãam tɩ ba
yũ buge la.> >
[3]Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* bɔna la mam, tɩ malɛka la tarɩ mam sẽŋɛ mõom.
Tɩ mam yẽ pɔka n bã dũŋa n de mõlga tɩ yʋ'ʋra n tʋʋrɩ Nawẽnnɛ
gʋlsɛ a ĩyã wuu. Dũŋa la daan tarɩ la zuto bayopɔɩ, la ɩɩla pia. [4]Pɔka
la daan yɛ la fu-mõlga n de gomusga, dee yɛ nẽnnõm lɔgrɔ n de
sãlma, la kug-sõma buuri ligri n zo'oge. La a zãlɩ la sãlma laaga n
pɪrɛ la bõn-be'ero n de a yalsɩ tõon-dẽgrɔ la. [5]Yʋ'ʋrɛ n daan gʋlsɛ a
dĩire zuo, tɩ ba ka mina a võorɛ. Yʋ'ʋrɛ la de la < <Babilɔnɩ* n de
tẽn-kãtɛ la, a de la dũnia pɔg-yalsɩ dõma, la tõon-dẽgrɔ wuu ma> >.
[6]La mam yẽ tɩ pɔg-ẽŋa yũ la Nawẽnnɛ nẽrba zɩɩm buge, nẽr-sɛba n bɔ
Azezi sɩra tɩ ba kʋ ba la zɩɩm.
Mam n yẽ ẽ na, la di'ige mam mɛ zozo'e. [7]Tɩ malɛka la soke mam

yetɩ: <<Bẽm tɩ la dɛna di'ire bɔ fõn? Mam wʋn tɔgɛ pɔka la, la dũŋa
la tɩ a bã n tarɩ zuto bayopɔɩ, la ɩɩla pia la võorɛ pa'alɛ fɔ. [8]Dũŋa la tɩ
fʋ yẽ la, kʋrʋm a vɔa mɛ, la a ka le bɔna, la a wʋn ze'ele la bog-
ko'ogo la pʋam dooge, sẽŋɛ sã'aŋɔ zẽ'am. La dũnia nẽr-sɛba yʋ'ʋra n
ka gʋlsɛ bɔna vɔm gõŋɔ la pʋam halɩ dũnia pĩ'iluŋo wakatɛ la sãn yẽ
dũŋa la, la wʋn di'ige ba mɛ, dũŋa la n daan vɔa, ka le wa bɔna, dee
le wa bɔna la ĩyã.
[9]Dẽnɩ tɩ fʋ tara yɛm, la pʋtẽ'erɛ. Zuto bayopɔɩ la de la tãnsɩ bayopɔɩ
tɩ pɔka la zo ba zuto. [10]La ba ken dɛna la na'adõma bayopɔɩ. Banuu
bayopɔɩ la pʋam na'am ba'asɛ mɛ, la ayɩla n boe lɛɛlɛ wã, dee tɩ
ayẽma nãn ka wa'am. La a sãn wa wa'am, a wʋn bɔna la wakatɛ fẽe.
[11]La dũŋa la n daan vɔɩ dee ka le bɔna la, ẽŋa de la naba bʋnii dãana,
la a ken dɛna la bayopɔɩ dõma la pʋam nẽra ayɩla. La a we'esɩ la
sã'aŋɔ zẽ'a.
[12]Iɩla pia la tɩ fʋ yẽ la, de la na'adõma pia, la ba nãn ka to'oge
na'am. La ba wʋn wa to'oge na'am lagɩm na dũŋa la di karf-ayɩla.
[13]Bãma pia la pʋtẽ'erɛ de la ayɩla, ba dɩkɛ ba pãŋa, la ba ke'eŋo la
wuu bɔ la dũŋa la. [14]Ba wʋn zɛbɛ la Pebila* la mɛ, la Pebila la wʋn
zɛbɛ yãŋɛ ba mɛ, ẽŋa n de zuudãandõma Zuudãana, la na'adõma
Naba la ĩyã. Pebila la, la nẽr-sɛba tɩ a wi, looge ba tɩ ba dɛna sɩra
dõma la, n wʋn zɛbɛ yãŋɛ ba.>>
[15]Malɛka la le yele mam yetɩ: <<Kʋlsɩ la tɩ fʋ yẽ, tɩ pɔg-yalsɩ
dãana la zĩ ba nõorʋm na, de la nẽr-kʋʋŋɔ, tẽnsɩ wuu nẽrba, la
so'olʋm to'oto'ore, la yetɔga buuri to'oto'ore nẽrba. [16]Iɩla pia la tɩ fʋ
yẽ la, la dũŋa la wʋn sise pɔg-yalsɩ dãana la mɛ, wʋn to'ose sɛla wuu
tɩ a tarɩ la, dee basɛ ẽ beele. La ba wʋn obe a nẽnnɔ mɛ, dee yõ ẽ na
bugum. [17]Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ n basɛ tɩ ba pʋtẽ'era tẽ'esra tɩ ba
ẽŋɛ ẽŋa n boorɩ se'em. Tɩ ba wʋn lagɩm taaba la nõorɛ ayɩla dɩkɛ ba

na'am ke'eŋo bɔ dũŋa la, halı ka paagɛ wakat-sɛka tı la wʋn ẽŋɛ wʋ
Nawẽnnɛ yetɔga n yele se'em na ba'asɛ. 18Pɔka la tı fʋ yẽ la de la tẽn-
kãtɛ n soe dũnia na'adõma wuu.> >

18

Babilɔnı n de tẽn-kãtɛ la sã'aŋɔ

1Bɛla poorʋm, mam le yẽ la malɛka n ze'ele Nawẽnnɛ yire sigra. A
daan tarı la ke'eŋo zozo'e, tı a na'am pãŋa peelem nẽegɛ dũnia wuu.
2A tɔgɛ la ke'enke'em yetı: < <A lui mɛ, a lui mɛ! Babilɔnı* n de tẽn-
kãtɛ la lui mɛ. A lebge la kʋlkã'arsı kẽ'a zẽ'a, a de la kʋlkã'ar-bɛ'ɛsı, la
bõn-ẽgla n de bõn-dẽgrɔ tı nẽrba sisri sʋka zẽ'a. 3So'olʋm buuri wuu
tõm na a yalsı tõoma wʋ dãam tı ba yũ la. Tı dũnia na'adõma lagım
na ẽ tõm yalsı tõoma. Tı dũnia leebdõma doose a nẽnnõm lɔgrɔ n
zo'oge la poorʋm yẽ bõntarsõm, bɛla tı a sã'am.> >
4Tı mam wõm kõa ayẽma n ze'ele saazuum yetı: < <M nẽrba, yese-
ya a pʋam fõrgɛ, tı ya da kãn lagım na ẽ tõm a tõon-be'ero la, tı ya
da lagım na ẽ yẽ tooro sɛba tı a wʋn yẽ la. 5Se'ere n soe la, a tõon-
be'ero la zo'oge mɛ halı paagɛ saazuum. Nawẽnnɛ tẽrı a tõon-be'ero
la wuu yelle mɛ. 6Ẽŋɛ-ya ẽ wʋ ẽŋa n ẽŋɛ basɛba se'em na, yɔ-ya ẽ ẽn
ẽŋɛ se'em na nõorɛ ayi. Pırɛ-ya a wannɛ na la dã-ke'eŋo nõorɛ ayi bɔ
ẽ, wʋ ẽn botı nẽrba basɛba yũ se'em na. 7Nãmsɛ-ya ẽ tı a yẽ toogo la
sũ-sã'aŋɔ, wʋ ẽŋa n nã'asrı a mẽŋa la a nẽnnõm lɔgrɔ se'em na: A yetı
a mẽŋa tı: <Mam zĩ dɛna la pɔg-naba, mam dagı pɔkõorɛ, la mam
kãn yẽ nãmsgɔ, la sũ-sã'aŋɔ.> 8Bɛla ĩyã tooro wʋn wa'am a zuo la
daarɛ ayıla pʋam: La de la bã'ası n kʋʋrı, la sũ-sã'aŋɔ, la kɔm, la
bugum n wʋn di ẽ, se'ere n soe la, Zuudãana Nawẽnnɛ n di a sarıya
la de la ke'eŋo dãana.> >

9Dũnia na'adõma n tõnnı yalsı tõon-dẽgrɔ la tẽn-ẽŋa lɛ, dee yẽta
nẽnnõm lɔgrɔ a zẽ'am na, sãn wa yẽ bugum n laŋɛ tẽŋa la dita tı
zũ'usi gulla, ba wʋn kɛlla mɛ fabla a yelle. 10Ban zotı dabeem la a
nãmsgɔ la, ba wʋn zɛ la zãazãarɛ dee yɛta yetı: <<Waı, waı! Tẽn-
kãtɛ la, Babilɔnı tẽŋa n tarı pãŋa la, karf-ayıla pʋam tı fõn yẽ sıbgrɛ
wãna!>>
11Tı dũnia leebdõma mẽ wʋn kɛlla fabla a yelle, nẽra nẽra n ka le
da'ara ba bõn-kɔɔsla la ĩyã. 12Ba bõn-kɔɔsla la de la sãlma, la zũuro,
la kug-sõma buuri ligri n zo'oge, la tãn-sõma, la tãn-mõlsı n de
gomusga, la tãn-saalsı n yẽgrı, la dɔɔrɔ buuri wuu n tarı yũuŋ-yẽlga,
la lɔg-sɛba tı ba dıkɛ wɔbgɔ yẽna mãalɛ, la lɔg-sɛba tı ba dıkɛ dɔɔrɔ n
tarı yõorɔ mãalɛ, la lɔg-sɛba tı ba dıkɛ yõgõm, la kuto, la sãlm-kuga
mãalɛ. 13La tıısı pɔgrɔ n tarı yũuŋo, la bõnɔ n ãn wʋ kakadule, la
tıdarɛ kaam, la miiri, la tıdarɛ tı ba yõ'orı, la dãam, la kaam, la zom,
la bõnkɔɔla, la niigi, la piisi, la wiiri, la toto, la halı baa nẽrsaalba.
14Ba wʋn yele tẽŋa la yetı: <<Bõn-sɛba wuu tı fʋ yɛm boorı la
fõrgɛ dee basɛ fʋ mɛ. Fʋ bõntarsõm, la fʋ nẽnnõm lɔgrɔ la tole mɛ
dee basɛ fɔ, tı nẽra nẽra kãn le malın yẽ ba.>>
15Leebdõma n leebe lɔg-bãma yẽ bõntarsõm tẽn-ẽŋa pʋam na, wʋn
zoe la dabeem la a nãmsgɔ la. Ba wʋn zɛ la zãazãarɛ kaasra dee fabla
16yetı: <<Waı, waı! Tẽn-kãtɛ la n daan ãn wʋ pɔka n yɛɛrı fu-sõma,
la fu-mõlsı n de gomusga, dee ıta nẽnnõm la sãlma lɔgrɔ, la kug-
sõma buuri ligri n zo'oge la. 17Karf-ayıla pʋam tı a bõntarsõm na wuu
darɛ sã'am.>>
Õornɔ kɛ'ɛndõma, la nẽr-sɛba n kẽ'erı õornɔ sẽnna sore, la sɛba n
tõnnı õornɔ na pʋam, la nẽr-sɛba n kẽ'erı õornɔ na ɛɛra lɛɛbra la ze la
zãazãarɛ, 18la ban yẽtı tı bugum diti tẽŋa la tı zũ'usi gulla la, ba
kaasrı mɛ yɛta tı: <<Tẽŋa nãn ka boe n de tẽn-kãtɛ wʋ ẽna.>>

19 La ba vaarι la tẽntõnnɔ pukra ba zuto, kaasra, dee fabla yetι:
< <Waι, waι! Tẽn-kãtɛ ẽna bõntarsõm ĩyã tι nẽr-sɛba n tarι õornɔ
ɛɛra ko-kãtɛ la pʋam lɛɛbra la lebge bõntatba. La karf-ayιla pʋam tι a
bõntarsõm na wuu darɛ sã'am.> >
20 < <Sɛba n boe Nawẽnnɛ yire, ẽŋɛ-ya sũ-yẽlga sɛla n paagɛ ẽ na
ĩyã. Yãma n welge to'ore dɛna Nawẽnnɛ nẽrba, a Tõntõnιba*, la a
nõtɔ'ɔsrιba*, ẽŋɛ-ya sũ-yẽlga. Se'ere n soe la, Nawẽnnɛ di tẽŋa la
sarιya sã'am ẽ mɛ, be'em sɛka tι a ẽŋɛ ya la ĩyã.> >
21 Tι malɛka n tarι pãŋa õbgɛ kug-kãtɛ n ãn wʋ nẽerɛ la lobge ko-
kãtɛ la pʋam dee yetι: < <Ba wʋn lobge Babilɔnι n de tẽn-kãtɛ la
basɛ la bɛla la pãŋa, tι ba kãn le malιn yẽ ẽ. 22 Ba kãn le wõm kõl-
wẽ'erba wẽ'a, la yõonyõonιba yõoma, la wιιsι, la benkɔma peebgo, la
ba kãn le yẽ nẽra n tarι nu'ugo tõonɛ a pʋam, la ba kãn wõm nẽerɛ
dãmnɛ mĩ. 23 Fιtla bugum peelem kãn le nẽegɛ mĩ. Ba kãn le wõm
pɔgdire kõa mĩ. Tẽŋa la leebdõma daan de la dũnia nẽrzuto. La tẽŋa
la tιιm tõoma pã'asɛ so'olʋm buuri wuu nẽrba mɛ.> >
24 La de la Babilɔnι tẽŋa la pʋam tι ba yẽ Nawẽnnɛ nõtɔ'ɔsrιba, la
Nawẽnnɛ nẽrba, la nẽr-sɛba tι ba daan kʋ dũnia wuu la zιιm.

19

1 Bɛla poorʋm, mam wõm na kõa n tɔgrι ke'enke'em Nawẽnnɛ yire
wʋ nẽr-kʋʋŋɔ kõosι la yetι:

< <Aleluya! Nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ!
Fãarɛ, la nã'asgɔ, la ke'eŋo de la tõma Wẽnnaam n soe.
2 Ẽŋa sarιyadia la masɛ mɛ, dɛna sιra.
Se'ere n soe la, a di pɔg-tutulga la n daan tõnnι yalsι tõoma zozo'e
sã'ana dũnia la sarιya mɛ sιbgɛ ẽ, ẽn botι a tõntõnιba ki
la ĩyã.> >

3 Tɩ ba le yetɩ:
<<Aleluya! Nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ.
Tẽn-kãtɛ la tɩ bugum laŋɛ dita la bug-zũ'usi zonnɩ na saazuum
wakatɛ wuu.>>
4 Tɩ kẽma pisyi la anaasɩ, la bõn-vɔɔsɩ banaasɩ la ka dũma tẽŋa nã'asra
Nawẽnnɛ n zĩ a na'am bĩmbĩnne zuo la yetɩ:
<<Amina. Aleluya! Nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ.>>

Pebila pɔgdire kibsa

5 Tɩ kõa ze'ele na'am bĩmbĩnne na zẽ'am yetɩ:
<<Yãma n de Nawẽnnɛ tõntõnɩba n zotɩ ẽ na, tarɩmdõma, la
kɛ'ɛndõma, nã'asɛ-ya tɩ Nawẽnnɛ.>>
6 Tɩ mam le wõm kõa n ãn wʋ nẽr-kʋʋŋɔ zozo'e n tɔgrɩ, dee ãna wʋ
ko-kãtɛ dãmnɛ, dee ãna wʋ saaga n tãsrɩ ke'enke'em yetɩ:
<<Aleluya! Nã'asɛ-ya Nawẽnnɛ.
Zuudãana Nawẽnnɛ n de ke'eŋo dãana la n soe na'am.
7 Basɛ-ya tɩ tɩ ẽŋɛ sũ-yẽlga sɩrʋm nã'asɛ Nawẽnnɛ,
se'ere n soe la,
Pebila* la pɔgdire wakatɛ paagɛ mɛ,
tɩ pɔka la mẽ mãasʋm a mẽŋa ba'asɛ.
8 Tɩ ba bɔ ẽ fu-sõŋɔ n yẽgrɩ ka tara dẽgrɔ, tɩ a yɛ.>>
Fu-sõŋɔ la de la Nawẽnnɛ nẽrba tõon-sõma.
9 Tɩ malɛka la yele mam yetɩ: <<Gʋlsɛ yetɩ: Sɛba tɩ ba wi ba tɩ ba
wa'am wa di Pebila la pɔgdire kibsa la tarɩ zu-yẽlga.>> Dee le yetɩ:
<<Yetɔg-bãma de la Nawẽnnɛ yetɔga sɩra sɩra.>> 10 Tɩ mam ka
dũma tẽŋa a nẽŋam tɩ m nã'asɛ ẽ, tɩ a yele mam yetɩ: <<Da ẽŋɛ
bɛla! Mam mẽ de la Nawẽnnɛ tõntõnna wʋ fõn, la fʋ sɔbiisi la n sakɛ
sɩra tɩ Azezi pa'alɛ la. La de la Nawẽnnɛ n de fʋ nã'asɛ.>>

Sɪra la tɪ Azezi puke pa'alɛ la n bɛla tɪ Nawẽnnɛ Sɪa botɪ a
nõtɔ'ɔsrɪba tɔ'ɔsra tɔgra.

We-bã'ara n bã wemõ-pɛɛlga

[11]La mam yẽ la Nawẽnnɛ yire n yo'oge, tɪ wemõ-pɛɛlga bɔna mĩ, tɪ
sɛka n bã ẽ na yʊ'ʊrɛ dɛna Atẽntẽa, la Sɪra Dãana. A diti la sarɪya tɪ
la masɛ, dee zɛbra zɛbrɛ tɪ la masɛ. [12]A nini ãn wʊ bugwitum na, dee
vuge mũnsi zozo'e a zuum. A tarɪ la yʊ'ʊrɛ n gʊlsɛ tɪ nẽra ka mina ẽ,
sãn dagna a mẽŋa mã'a. [13]La a yɛ la fu-woko n lʊsɛ zɪɪm pʊam. A
yʊ'ʊrɛ de la Nawẽnnɛ yetɔga. [14]Tɪ Nawẽnnɛ yire zɛbzɛbrɪba yɛ fu-
pɛɛlsɪ n ãn sõŋa ka tara dẽgrɔ, bã wemõ-pɛɛlsɪ dɔla ẽ. [15]Tɪ sʊkɔbgɔ n
saasɛ tara nõorɛ ze'ele a nõorʊm yɛsra. A wʊn dɪkɛ la sʊ'a la zɛbɛ
yãŋɛ so'olʊm buuri wuu. A wʊn tara la kuto dasaarɛ sɔna ba. A wʊn
mẽrɛ ba la viinye* biɛ wẽkrɛ bõnɔ n pa'alɪ ke'eŋo dãana Nawẽnnɛ sũ-
isgre la pʊam. [16]Yʊ'ʊrɛ n gʊlsɛ a fuugo zuo, la a gere zuo yetɪ:
< <Na'adõma Naba, la zuudãandõma Zuudãana.> >
[17]Tɪ mam yẽ malɛka n ze wẽntulle pʊam n tɔgɛ ke'enke'em yele
bõn-ẽgla wuu n ẽgrɪ saazuum yetɪ: < <Wa'am-ya wa lagsɛ Nawẽnnɛ
di-kãtɛ la zẽ'am. [18]Ya wʊn di la na'adõma nẽnnɔ, la kɛ'ɛndõma, la
sʊdaasɪ nẽnnɔ, la wiiri, la wi-bã'arba nẽnnɔ, la nẽrba wuu,
burkĩndõma, la yamsɪ, la kɛ'ɛndõma, la tarɪmdõma wuu nẽnnɔ.> >
[19]Tɪ mam yẽ dũŋa la, la dũnia na'adõma, la ba zɛbzɛbrɪba n lagsɛ
taaba tɪ ba zɛbɛ la sɛka n bã wemõa, la a zɛbzɛbrɪba la. [20]Tɪ ba yõkɛ
dũŋa la, la põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsa la n daan ẽŋɛ bõn-yãlma dũŋa la nifum
pã'asɛ sɛba n to'oge dũŋa la dãalgɔ, dee nã'asɛ a bõnɔ tɪ ba mãalɛ la.
Ba lobe dũŋa, la põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsa la wuu la vɔɔsɪ basɛ bugum
mõgrɛ n diti kidibre pʊam. [21]Tɪ sʊ'a la n ze'ele we-bã'ara la nõorʊm
yɛsra la, kʊ sɛba n weege la. Tɪ bõn-ẽgla wuu di ba nẽnnɔ na tɪgɛ.

20

Yʋʋma tʋsrɛ na'am

1Bɛla poorʋm, mam yẽ la malɛka n ze'ele Nawẽnnɛ yire sigra. A zãlɩ
la bog-ko'ogo la saafɩbiire, la zɔrgɔ n ãn kãtɛ. 2A yõkɛ la pʋryõŋ-
yãlma la n de kʋrʋm kʋrʋm bõnsɛla, n de dõta, n de Asũtãana* la lʋ
ẽ yʋʋma tʋsrɛ ĩyã. 3A lobe ẽ basɛ la bog-ko'ogo la pʋam yʋ, dee bɩ
taasɛ, tɩ a da le yãŋɛ pã'asɛ dũnia so'olʋm nẽrba, gu'ura halɩ tɩ yʋʋma
tʋsrɛ la wa paagɛ. Yʋʋma tʋsrɛ la poorʋm, dẽnɩ tɩ ba lorge ẽ basɛ
wakatɛ fẽfẽe.
4Tɩ mam yẽ na'am bĩmbĩna, tɩ ba bɔ nẽr-sɛba n zĩ ba zuto la ke'eŋo
tɩ ba di sarɩya. Tɩ mam yẽ nẽr-sɛba tɩ ba daan wige ba zuto, ban bɔ
Azezi sɩra, dee mõolɛ Nawẽnnɛ yetɔga la sɩɩsɩ. Nẽr-bãma daan ka
nã'asɛ dũŋa la, la a bõnɔ na tɩ ba mãalɛ la, la ba ka to'oge a dãalgɔ ba
dĩa zuto bɩɩ ba nu'usi zuto. Ba vo'oge mɛ lagɩm na Krisi di na'am
yʋʋma tʋsrɛ la pʋam. 5Ẽna de la pɔspɔsɩ kũm vo'ore. La kũm basɛba
la ka vo'oge, sãn dagna yʋʋma tʋsrɛ la n wʋn wa tole. 6Nẽr-sɛba n
wʋn po vo'oge pɔspɔsɩ kũm vo'ore la, tarɩ zu-yẽlga, bãma de la
Nawẽnnɛ nẽrba. Kũm bʋyi dãana la ka tã wʋn ẽŋɛ ba sɛla. Bãma n
wʋn dɛna Nawẽnnɛ la Krisi kãabgɔ kẽma, la ba wʋn lagɩm na Krisi di
na'am yʋʋma tʋsrɛ.

Ba yãŋɛ Asũtãana

7Yʋʋma tʋsrɛ la sãn wa tole, ba wʋn yese Asũtãana yʋ'a zẽ'a na basɛ
mɛ. 8Tɩ a yese pã'asɛ dũnia so'olʋm buuri wuu nẽrba, Gɔɔgɩ la
Magɔɔgɩ*f4*. A wʋn lagsɛ ba mɛ tɩ ba zɛbɛ zɛbrɛ. Ba wʋn lagsɛ
zo'oge wʋ tẽntõnbĩ'isgo n boe ko-kãtɛ nõorʋm se'em na. 9Ba wʋn yese
mɛ dũnia wuu lagsɛ kaagɛ Nawẽnnɛ nẽrba n boe zẽ'e-sɛka, tẽn-sɛka tɩ

Nawẽnnɛ nõŋɛ la. La bugum n wʋn ze'ele Nawẽnnɛ yire sige di ba.
10Tι ba wʋn yõkɛ Asũtãana n pã'asrι dũnia nẽrba la lobe basɛ bugum
mõgrɛ n diti kidibre pʋam, zẽ'e-sɛka tι ba daan põn lobe dũŋa, la
põmpɔrŋɔ nõtɔ'ɔsa la. Bilam ba wʋn nãmsra la wʋntɛɛŋa la yʋ'ʋŋɔ
wakatɛ n ka ba'asrι.

Nawẽnnɛ di ba'asgɔ sarιya

11Tι mam le yẽ na'am bĩmbĩnne kãtɛ n de pɛɛlga, la sɛka n zĩ a zuo.
Tι tẽŋa la saazuum zoe fõrgɛ a nẽŋam, tι ba ka le yẽ ba. 12Tι mam yẽ
nẽr-sɛba n ki la, kɛ'ɛndõma, la tarιmdõma n ze na'am bĩmbĩnne na
nẽŋam. Tι ba lagsɛ gõnnɔ. La ba lakɛ la gõŋɔ ayẽma n de vɔm gõŋɔ.
Tι ba di sɛba n ki la sarιya masɛ wʋ ba tõoma n de se'em, wʋ lan
gʋlsɛ gõnnɔ na pʋam se'em na. 13Tι ko-kãtɛ basɛ sɛba n ki a pʋam na,
tι kũm, la kι'ιn-tẽŋa mẽ basɛ nẽr-sɛba n ki bɔna ba zẽ'am na. La ba di
ba wuu sarιya masɛ wʋ ban tõm se'em na. 14Tι ba lobe kũm, la kι'ιn-
tẽŋa basɛ bugum mõgrɛ la pʋam. Bugum mõgrɛ la de la kũm bʋyi
dãana. 15Sɛka yʋ'ʋrɛ n ka gʋlsɛ vɔm gõŋɔ la pʋam, ba wʋn lobe ẽ
basɛ la bugum mõgrɛ la pʋam.

21

Saazuum paalga, la tẽn-paalga

1Tι mam yẽ saazuum paalga, la tẽn-paalga. Pɔspɔsι saazuum, la
pɔspɔsι tẽŋa la bɔι mɛ, la ko-kãtɛ mẽ ka le bɔna. 2La mam yẽ la
Nawẽnnɛ tẽŋa n de Zerizalɛm paalga n ze'ele saazuum Nawẽnnɛ
zẽ'am sigra. A malgɛ mɛ ãna sõŋa wʋ pɔka n yɛ nẽnnõm futo mãasʋm
a mẽŋa tι a ele a sιra. 3Tι mam wõm kõa n ze'ele na'am bĩmbĩnne na
zẽ'am tɔgɛ ke'enke'em yetι: < <Nawẽnnɛ kẽ'a zẽ'am boe la nẽrsaalba
tẽŋasʋka. A wʋn kẽ'era la ba lɛ, tι ba dɛna a nẽrba. Nawẽnnɛ mẽŋa n

wʋn bɔna la ba lɛ. 4A wʋn duuse ba nintãm wuu. La kũm kãn le
bɔna, sũ-sã'aŋɔ la kaasga, bɩɩ toogo kãn le bɔna. Yel-kɛgsɩ la wuu tole
mɛ.> >
5Tɩ sɛka n zĩ na'am bĩmbĩnne zuo la yele yetɩ: < <Bɩsɛ, mam ɩtɩ sɛla
woo la paalsɩ.> > Dee yele mam yetɩ: < <Gʋlsɛ wãna, se'ere n soe
la, mam yetɔga wã de la sɩra dee masɛ tɩ ba bɔ sɩra.> >
6Dee le yele mam yetɩ: < <La ẽŋɛ ba'asɛ mɛ. Mam de la Alfa, la
Omega, sɛla woo pĩ'iluŋo, la ba'asgɔ. Koyũuro n tarɩ sɛka, mam wʋn
bɔ ẽ ko'om n bulli n bɔ'ɔrɩ vɔm zãŋa tɩ a yũ. 7Nẽr-sɛka n yãŋɛ, a wʋn
to'oge la bõn-bãma mam zẽ'am. Mam wʋn dɛna a Wẽnnaam, tɩ a mẽ
dɛna mam bia. 8La sãn dɛna dabeto, la sɛba n ka bɔ sɩra, la sɛba n
tõnnɩ tõon-dẽgrɔ, la nẽr-kʋʋrba, la yalsɩ dõma, la sɛba n tõnnɩ tɩɩm
tõoma, la sɛba n nã'asrɩ bõndõma tɩ ba mãalɛ, la põmpɔrndõma la
wuu, bãma zẽ'a de la bugum mõgrɛ n diti kidibre pʋam. Bɛla de la
kũm bʋyi dãana.> >

Zerizalɛm tẽn-paalga

9Tɩ malɛkadõma bayopɔɩ la n daan zãlɩ laasɩ bayopɔɩ n pɩrɛ la tooro
bayopɔɩ n de ba'asgɔ tooro la, ayɩla wa'am wa yele mam yetɩ:
< <Wa'am tɩ mam wʋn pa'alɛ fʋ pɔka la n yetɩ a ele la, Pebila* la
pɔga la.> >
10Tɩ Nawẽnnɛ Sɩa* bɔna la mam, tɩ malɛka la tarɩ mam zom tãn-
kãtɛ n wɔgɛ zuo. La a pa'alɛ mam na Nawẽnnɛ tẽŋa n de Zerizalɛm*
n ze'ele saazuum Nawẽnnɛ zẽ'am sigra, 11n yẽgrɩ la Nawẽnnɛ na'am
pãŋa. A sõŋa la yẽgrɩ wʋ kug-sõŋɔ n tarɩ yõorɔ, ãna wʋ kugre tɩ ba
wi'iri tɩ zaspɩ, dee yẽgra wʋ bɩsga tɩ ba wi'iri kristalɩ. 12Tẽŋa la tarɩ la
lal-kãtɛ n wɔgɛ gilge ẽ, tara nõa pia la ayi. Tɩ malɛkadõma pia la ayi
gu'ura nõa la. Ɩsrayɛlɩ* buuri pia la ayi la yʋ'ʋra n gʋlsɛ nõa la zuto.

13Nõa batã n boe lalga la dapoore bɔba, tɩ batã bɔna zʋʋgɔ bɔba, tɩ
batã bɔna gɔbga bɔba, tɩ batã bɔna zanõa bɔba. 14Tẽŋa la lalga ẽebɛ
la kuga pia la ayi zuto. Tɩ Azezi n de Pebila la Tõntõnɩba* pia la ayi
la yʋ'ʋra gʋlsɛ kug-bãma zuto.
15Malɛk-sɛka n daan tɔgɛ la mam na, tarɩ la sãlma dɔɔgɔ tɩ ba tarɩ
makra, tɩ a makɛ tẽŋa la, la a nõa, la a lalga la. 16Tẽŋa la de la tẽn-
wẽkɔ tɩ a lalsɩ banaasɩ la wuu zõna taaba. Tɩ malɛka la dɩkɛ dɔɔgɔ la
makɛ tẽŋa la. Tɩ a yɔlŋɔ dɛna sɩtaadɩ tʋspia la ayi*f5*. A woglʋm la a
yɔlŋɔ, la a saazuum woko zõn na taaba. 17La a makɛ lalga la mɛ, tɩ a
woglʋm dɛna kãntɩɩsɩ kɔbga la pinaasɩ la anaasɩ. A kãntɩɩsɩ la de la
bʋyɩla la nẽrsaala kãntɩɩsɩ.
18Ba dɩkɛ la kug-sõma* yʋ'ʋrɛ n de zaspɩ mẽ lalga la. La tẽŋa la
mẽŋa de la sãlma mẽŋa mẽŋa n yẽgrɩ ãna wʋ bɩsga la. 19Lalga la, ba
dɩkɛ la kug-sõma buuri to'oto'ore n tarɩ yõorɔ ẽebɛ ẽ, tɩ a ãna sõŋa.

Ẽbrɛ la pɔspɔsɩ kugre la yʋ'ʋrɛ de la zaspɩ,
tɩ bʋyi dãana yʋ'ʋrɛ dɛna safɩɩrɩ,
tɩ bʋtã dãana dɛna kalsedʋanɩ,
tɩ bʋnaasɩ dãana dɛna emerɔdɩ.
20Tɩ bʋnuu dãana dɛna sadonigsi,
tɩ bʋyoobɩ dãana dɛna sardʋanɩ,
tɩ bʋyopɔɩ dãana dɛna krizoliti,
tɩ bʋnii dãana dɛna berili,
tɩ bʋwɛɩ dãana dɛna topaazɩ,
tɩ pia dãana dɛna krizoprazɩ,
tɩ pia la ayɩla dãana dɛna yasẽntɩ,
tɩ pia la ayi dãana dɛna ametisti.

21Nõa pia la ayi la kʋlɩnsɩ, ba dɩkɛ la kug-sõma buuri n tarɩ yõorɔ
yʋ'ʋrɛ n de pɛrlɩ pia la ayi ẽŋɛ ba. Ba dɩkɛ la pɛrlɩ ayɩla ẽŋɛ nõorɛ

ayıla woo kʋlıŋa. Tẽŋa la pallɛ de la sãlma mẽŋa mẽŋa n yẽgrı wʋ
bısga la.
[22]Mam ka yẽ Wẽndeego tẽŋa la pʋam, se'ere n soe la, Zuudãana
Nawẽnnɛ n de ke'eŋo wuu dãana, la Pebila la n boe mĩ. [23]Tẽŋa la ka
boorı wẽntulle, bıı wõrga tı ba nẽegɛ ẽ, se'ere n soe la, Nawẽnnɛ
na'am pãŋa peelem n nẽerı ẽ, tı Pebila la dɛna a fıtla. [24]Dũnia
so'olʋm wuu nẽrba wʋn sẽnna la a peelem na pʋam. La dũnia
na'adõma wʋn tara ba bõntarsõm sẽŋɛ mĩ. [25]Tẽŋa la nõa kãn malın
yʋ, se'ere n soe la, yʋ'ʋŋɔ ka boe mĩ. [26]Ba wʋn tarı dũnia so'olʋm
wuu nã'asgɔ, la ba bõntarsõm sẽŋɛ mĩ. [27]Sɛla n de bõn-dẽgrɔ wuu, bıı
nẽr-sɛka woo n tõnnı tõon-dẽgrɔ, la põmpɔrndõma kãn kẽ tẽŋa la
pʋam. Nẽr-sɛba yʋ'ʋra n gʋlsɛ Pebila la vɔm gõŋɔ la pʋam mã'a n
wʋn kẽ tẽŋa la pʋam.

22

[1]Tı malɛka la pa'alɛ mam ko'om n bɔ'ɔrı vɔm kʋlaaga. Kʋlaaga la
yẽgrı wʋ bısga la. A ze'ele la Nawẽnnɛ, la Pebila* na'am bĩmbĩnne na
zẽ'am [2]zɔta tẽŋa la pʋam pallɛ tẽŋasʋka. Tıa n bɔ'ɔrı vɔm n boe
kʋlaaga la sakʋgrɔ bayi la wɔnna biɛ nõorɛ pia la ayi yʋʋnɛ pʋam. A
wɔnnı na nõorɛ ayıla wõrga woo pʋam. Tıa la võorɔ bɔ'ɔrı la dũnia
so'olʋm wuu ĩmã'asʋm. [3]Sɛla tı Nawẽnnɛ kã be'em bɔ ẽ kãn le bɔna
tẽŋa la pʋam. Nawẽnnɛ, la Pebila la na'am bĩmbĩnne n wʋn bɔna mĩ.
Tı Nawẽnnɛ tõntõnıba wʋn nã'asra ẽ. [4]La ba wʋn yẽ a nẽŋa, la a
yʋ'ʋrɛ wʋn gʋlsɛ ba ɗia zuto. [5]Yʋ'ʋŋɔ kãn le bɔna. Nẽrba kãn bɔɔra tı
fıtla, bıı wẽntulle nẽegɛ peelem, Zuudãana Nawẽnnɛ n wʋn nẽegɛ
peelem bɔ ba. La ba wʋn di la na'am wakatɛ n ka ba'asrı.

Azezi lemŋo

6Tι malɛka la yele mam yetι: <<Yetɔg-bãna wã wuu de la sιra,
masɛ tι ba bɔ sιra. La de la Zuudãana Nawẽnnɛ mẽŋa n botι a
nõtɔ'ɔsrιba tɔ'ɔsra a yetɔga tɔgra la, n tõm a malɛka tι a wa'am wa
pa'alɛ a tõntõnιba sɛla n kãn yuuge dee ẽŋɛ.>> 7Azezi yetι:
<<Selse-ya! La kãn yuuge dee tι mam wa'am. Sɛka n sakrι gõŋɔ wã
yetɔga tι ba to'osrι Nawẽnnɛ zẽ'am tɔgra la tarι zu-yẽlga.>>
8La de la mam Azã n wõm dee yẽ bõn-bãma. La mam n wõm dee yẽ
ba la, mam ka la dũma tẽŋa malɛka la n pa'alɛ mam bõn-bãma la
nẽŋam tι m nã'asɛ ẽ. 9Tι a yele mam yetι: <<Da ẽŋɛ bɛla, tι mam
mẽ de la tõntõnna wʋ fõn, la fʋ sɔbiisi n de nõtɔ'ɔsrιba, la nẽr-sɛba
wuu n sakrι gõn-ẽna wã yetɔga la. Nawẽnnɛ n de fʋ nã'asɛ.>>
10A yele bɛla dee yele mam yetι: <<Da sʋgɛ gõŋɔ wã yetɔga tι
Nawẽnnɛ puke pa'alɛ fʋ la, se'ere n soe la, wakat-sɛka tι bõn-bãna
wʋn ẽŋɛ la lɛm mɛ. 11Sɛka n de tõon-be'ero dãana, a ken tõnna
be'em. Sɛka n de tõon-dẽgrɔ dãana, a ken tõnna tõon-dẽgrɔ. La sɛka n
ιtι sɛla n masɛ, a ken ιta sɛla n masɛ. Tι sɛka n de pʋpeelem dãana,
ken sẽŋɛ nẽŋa la pʋpeelem.>>
12Azezi yele yetι: <<Selse-ya! La kãn yuuge dee tι mam wa'am. La
mam tarι la yɔɔrɔ sẽna tι m yɔ nẽra woo masɛ wʋ ẽn tõm se'em.
13Mam de la Alfa, la Omega, pɔspɔsι dãana, la poorʋm dãana, sɛla
woo pĩ'iluŋo, la ba'asgɔ.>>
14Sɛba n peege ba futo tarι zu-yẽlga. Bãma n wʋn tara nõorɛ tι ba di
vɔm tιa la biɛ, la bãma n wʋn doose tẽŋa la nõa kẽ tẽŋa la pʋam.
15La nẽr-sɛba n tõnnι tõon-dẽgrɔ, la sɛba n tõnnι tιιm tõoma, la sɛba
n tõnnι yalsι tõoma, la nẽr-kʋʋrba, la sɛba n nã'asrι bõndõma tι ba
mãalɛ, la nẽr-sɛba wuu n nõŋɛ põmpɔrŋɔ dee parna la, wʋn weege la
yẽŋa, ba kãn kẽ tẽŋa la pʋam.
16<<Mam Azezi n tõm m malɛka tι a wa'am wa tɔgɛ bõn-bãma

wuu pa'alɛ m nẽrba. Mam de la naba Adavidi* yɩɩŋa, la bewã'arɛ n
nẽerɩ.> >
17 Nawẽnnɛ Sɩa, la pɔka la n mãasʋm a mẽŋa tɩ a ele la yetɩ:
< <Wa'am! > >
Sɛka n wõm bɛla, a mẽ yetɩ: < <Wa'am! > > Koyũuro n tarɩ sɛka, a
wa'am, sɛka n boorɩ ko'om n bɔ'ɔrɩ vɔm, a wa'am wa to'oge zãŋa.

Ba'asgɔ yetɔga

18 Nẽr-sɛka woo n wõm Nawẽnnɛ yetɔga wã n boe gõŋɔ wã pʋam,
mam Azã kã'anɩ ẽ yetɩ, nẽr-sɛka sãn pa'asɛ sɛla yetɔga wã pʋam,
Nawẽnnɛ wʋn botɩ a yẽ tooro sɛba n gʋlsɛ gõŋɔ wã pʋam na. 19 La
nẽr-sɛka sãn yese sɛla gõŋɔ wã yetɔga pʋam, Nawẽnnɛ wʋn yese a
pʋrɛ tɩ a kãn po di vɔm tɩa la biɛ, la a kãn kẽ Nawẽnnɛ tẽŋa la pʋam
wʋ lan pa'alɛ se'em gõŋɔ wã pʋam na.
20 Sɛka n tɔgɛ yetɔg-bãna bɔ la yetɩ la de la sɩra, a yetɩ: < <Asɩra, la
kãn yuuge dee tɩ mam wa'am.> >
Amina! La dɛna bɛla. Zuudãana Azezi, wa'am.
21 Tɩ Zuudãana Azezi yel-sõnnɛ bɔna la ya wuu. \f1 3:1 Ba sãn tɔgra
sɩɩsɩ bayopɔɩ, la pa'alɩ la Nawẽnnɛ Sɩa pãŋa, la ẽn mi sɛla woo, dee
bɔna zẽ'a woo yelle. \f2 4:5, 5:6 Bɩsɛ-ya 3:1 gõn-võogɔ la tilum. \f3
5:5-6 Azuda* buuri gɩgnɛ de la Azezi. Pebila* la mẽ de la Azezi. \f4
20:8 Gɔɔgɩ la Magɔɔgɩ mãmsrɩ la Nawẽnnɛ bɛ'ɛba. \f5 21:16 Sɩtaadɩ
tʋspia la ayi de wʋ kilomẽtrɩ tʋsayi la kɔbsyi. \e